

В. Ульянов (Ленин)

Προλετάριοι όλων των χωρών, ενωθείτε!

ΛΕΝΙΝ

ΑΠΑΝΤΑ

ΠΛΗΡΗΣ ΕΚΔΟΣΗ

30

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΡΩΣΙΚΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ
ΚΑΙ Η ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΓΙΝΑΝ ΑΠΟ ΟΜΑΔΑ
ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ ΜΑΡΞΙΣΤΩΝ

**Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΕΓΙΝΕ ΜΕ ΑΠΟΦΑΣΗ
ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΤΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ
ΤΗΣ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ**

ИНСТИТУТ МАРКСИЗМА-ЛЕНИНИЗМА при ЦК КПСС

В. И. ЛЕНИН

ПОЛНОЕ СОБРАНИЕ СОЧИНЕНИЙ

ИЗДАНИЕ ПЯТОЕ

ИЗДАТЕЛЬСТВО
ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ
МОСКВА · 1977

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΜΑΡΞΙΣΜΟΥ - ΛΕΝΙΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΚΕ ΤΟΥ ΚΚΣΕ

Β. Ι. ΛΕΝΙΝ

ΑΠΑΝΤΑ

ΕΚΔΟΣΗ ΠΕΜΠΤΗ

ΤΟΜΟΣ 30

'Ιούλης 1916 — Φλεβάρης 1917

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ»
ΑΘΗΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στόν τριακοστό τόμο τῶν ῾Απάντων τοῦ Β. Ι. Λένιν συμπεριλαβαίνονται τά ἔργα πού γράφτηκαν στήν περίοδο ἀπό τόν ᾿Ιούλη τοῦ 1916 ὥς τήν ἀστικοδημοκρατική ἐπανάσταση τοῦ Φλεβάρη 1917 στή Ρωσία.

῾Η περίοδος αὐτή εἶναι περίοδος παραπέρα ἐξάπλωσης τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου, ἄγριων μαχῶν στά μέτωπα, ἀπότομης χειροτέρευσης τῶν συνθηκῶν ζωῆς τῶν λαϊκῶν μαζῶν, ἔντασης τῆς δυσαρέσκειας καί τῆς ἀγανάκτησής τους, ὄξυνσης τῆς ἐπαναστατικῆς κατάστασης. Στή Ρωσία, στή Γερμανία, στή Γαλλία καί σέ ἄλλες χῶρες μεγάλωνε ὁ ἀριθμός τῶν ἀπεργιῶν καί τῶν πολιτικῶν διαδηλώσεων κατά τοῦ πολέμου. ᾿Αναπτύχθηκαν καί δυνάμωσαν οἱ δυνάμεις τῶν διεθνιστῶν στά σοσιαλιστικά κόμματα. Πλάτυνε τό ἐθνικοαπελευθερωτικό κίνημα τῶν καταπιεζόμενων λαῶν τῶν ἀποικιῶν καί τῶν ἐξαρτημένων χωρῶν. «Τό 1914-1916, ἡ ἐπανάσταση — ἔγραφε ὁ Λένιν — βρισκόταν στήν ἡμερήσια διάταξη, ὄντας κρυμένη στά σπλάχνα τοῦ πολέμου καί *ἀναπτυσσόμενη* μέσα ἀπό τόν πόλεμο» (σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 14).

῞Ολη ἡ πορεία τῶν γεγονότων ἐπιβεβαίωσε τήν ὀρθότητα τῆς γραμμῆς τοῦ Μπολσεβίκικου κόμματος, πού τήν ἐπεξεργάστηκε ὁ Λένιν ἀπό τίς πρῶτες ἤδη μέρες τοῦ πολέμου. Μέ τήν καθοδήγηση τοῦ Λένιν τό Κόμμα τῶν μπολσεβίκων ὁδηγοῦσε μέ σιγουριά τήν ἐργαζόμενη τάξη τῆς Ρωσίας πρός τήν ἐπανάσταση, ἀποτελοῦσε γιά τή σοσιαλδημοκρατία ὅλων τῶν χωρῶν παράδειγμα ἡρωικῆς ἐπαναστατικῆς δουλιᾶς μέσα στίς ἐξαιρετικά δύσκολες συνθῆκες τῆς πολεμικῆς περιόδου καί ἦταν ἡ πρωτοπόρα δύναμη τοῦ διεθνοῦς σοσιαλιστικοῦ κινήματος.

῾Ο Λένιν, στά ἔργα πού ἔχουν συμπεριληφθεῖ στόν τόμο αὐτό, ἐξακολουθεῖ νά ἐπεξεργάζεται τή θεωρία καί τήν τακτική τοῦ Μπολσεβίκικου κόμματος στά ζητήματα τῆς στάσης ἀπέ-

ναντι στόν πόλεμο, τῆς εἰρήνης καί τῆς ἐπανάστασης. Στά ἔργα αὐτά ἀναπτύχθηκαν παραπέρα ἡ διδασκαλία τοῦ Λένιν γιά τόν ἰμπεριαλισμό, ἡ λενινιστική θεωρία τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης καί τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου, τά συμπεράσματα τοῦ Λένιν γιά τή δυνατότητα νίκης τοῦ σοσιαλισμοῦ στήν ἀρχή σέ μιά χώρα καί γιά τίς πολυποίκιλες μορφές περάσματος στό σοσιαλισμό, ἡ θέση σχετικά μέ τή σημασία τῆς πάλης γιά τίς δημοκρατικές διεκδικήσεις στίς συνθῆκες τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ἡ λενινιστική διδασκαλία γιά τό ἐθνικοαποικιακό ζήτημα.

Ὁ Λένιν τά προβλήματα αὐτά τά ἐπεξεργαζόταν, κάνοντας ἀποφασιστική πάλη κατά τοῦ σοσιαλσωβινισμοῦ, τοῦ καουτσκισμοῦ (κεντρισμοῦ) καί τοῦ λεγόμενου «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ» — ὀπορτουνιστικῆς κατεύθυνσης πού ἐμφανίστηκε τόσο στή σοσιαλδημοκρατία τῆς Ρωσίας, ὅσο καί στούς κόλπους τῶν ἀριστερῶν στά Σοσιαλιστικά κόμματα πολλῶν ἄλλων χωρῶν. Ὅπως οἱ «οἰκονομιστές» στή σοσιαλδημοκρατία τῆς Ρωσίας στά 1894-1902 ἀπό τό γεγονός τῆς ἑδραίωσης τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία ἔβγαλαν τό λαθεμένο συμπέρασμα ὅτι στήν ἐργατική τάξη δέν χρειάζεται δῆθεν ἡ πολιτική πάλη, ἡ πάλη γιά τή δημοκρατία, ἔτσι καί οἱ ὀπαδοί τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ», διαστρεβλώνοντας τή μαρξιστική ἀντίληψη τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ἀρνοῦνταν τήν ἀνάγκη τῆς πάλης γιά τή δημοκρατία στίς συνθῆκες τοῦ μονοπωλιακοῦ καπιταλισμοῦ, ἀπαιτοῦσαν νά ἀποριφθεῖ τό σύνθημα τοῦ δικαιώματος αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν καί γενικά τό πρόγραμμα-μίνιμουμ, προπαγάνδιζαν μισοαναρχικές ἀντιλήψεις στό ζήτημα τῆς στάσης ἀπέναντι στό κράτος. Μέ τέτιες θέσεις ἐκδηλώθηκαν ἡ ὁμάδα τῶν Ν. Μπουχάριν, Γ. Πιατακόφ, Ε. Μπός, πού πρόβαλε τήν ἀξίωση νά δημιουργήσει ἕνα «νέο μπολσεβικισμό» «σέ δυτικοευρωπαϊκή κλίμακα», καθώς ἐπίσης καί μιά σειρά ἀριστεροί σοσιαλδημοκράτες τῆς Ὀλλανδίας, τῆς Πολωνίας, τῆς Γερμανίας, τῆς Ἀμερικῆς καί τῶν σκανδιναβικῶν χωρῶν.

Ὁ Λένιν ὀνόμασε τόν «ἰμπεριαλιστικό οἰκονομισμό» τερατόμορφη γελοιογραφία τοῦ μαρξισμοῦ καί τόν χαρακτήρισε σάν ξεκάθαρη ἐκδήλωση δογματισμοῦ καί σεχταρισμοῦ στό διεθνές σοσιαλιστικό κίνημα. Ὁ Λένιν, ἐφιστώντας τήν προσοχή στό ὅτι «ἡ ἀρώστια αὐτή εἶναι διεθνής», τόνιζε τόν κίνδυνο πού περιέκλεινε καί ὑπογράμμιζε ὅτι τό πιό σοβαρό ἄμεσο καθῆκον στήν περίοδο αὐτή ἦταν ἡ ἀνοιχτή, δραστήρια πάλη κατά τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ». Ἡ διάδοση τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ» μέσα στίς γραμμές τῶν μαρξιστῶν θά

ἦταν «σοβαρότατο χτύπημα στήν κατεύθυνσή μας» — ἔγραφε ὁ Λένιν. Γι'αὐτό «εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη *νά προειδοποιήσουμε* ξανά καί ξανά τούς συντρόφους αὐτούς ὅτι *βούλιαξαν στό βοῦρκο,* ὅτι οἱ «ἰδέες» τους *δέν ἔχουν τίποτε τό κοινό οὔτε μέ τό μαρξισμό, οὔτε μέ τήν ἐπαναστατική σοσιαλδημοκρατία»* (σελ. 60).

῾Ο τόμος ἀρχίζει μέ τό ἄρθρο τοῦ Λένιν «Γιά τήν μπροσούρα τοῦ Γιούνιους», πού εἶναι ἀφιερωμένη στήν κριτική ἐξέταση τῆς λαθεμένης θέσης τῆς Ρ. Λούξεμπουργκ καί τῆς ὁμάδας τῶν γερμανῶν ἀριστερῶν «Διεθνής» πάνω στό ἐθνικό ζήτημα. ῾Ο Λένιν ἐκτιμοῦσε πολύ τήν ἐπαναστατική δράση τῆς Ρ. Λούξεμπουργκ καί τῶν γερμανῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν. Ταυτόχρονα θεωροῦσε χρέος του νά κάνει ἀνοιχτή κριτική τῶν λαθῶν τους, ὅπως καί τῶν λαθῶν τῶν ἀριστερῶν σέ ἄλλες χῶρες, τονίζοντας ὅτι αὐτό τό κάνει «γιατί εἶναι ἀπαραίτητη στούς μαρξιστές ἡ αὐτοκριτική καί ὁ ὁλόπλευρος ἔλεγχος τῶν ἀντιλήψεων, πού θά πρέπει νά ἀποτελέσουν τήν ἰδεολογική βάση τῆς ΙΙΙ Διεθνοῦς» (σελ. 2). Μετά τό ἄρθρο «Γιά τήν μπροσούρα τοῦ Γιούνιους» δημοσιεύεται ἡ μεγάλη ἐργασία τοῦ Λένιν «Τά ἀποτελέσματα τῆς συζήτησης γιά τήν αὐτοδιάθεση», ὅπου ὁ Λένιν ἀποκαλύπτει τίς λαθεμένες ἀπόψεις τῶν πολωνῶν, καθώς ἐπίσης καί τῶν ὁλλανδῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν πάνω στό ἐθνικό ζήτημα.

Οἱ θέσεις «῾Η σοσιαλιστική ἐπανάσταση καί τό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν» πού μπῆκαν στόν εἰκοστό ἕβδομο τόμο, τά ἔργα «Γιά τήν μπροσούρα τοῦ Γιούνιους καί «Τά ἀποτελέσματα τῆς συζήτησης γιά τήν αὐτοδιάθεση», πού γράφτηκαν τό 1916, ὄντας ἀδιάρηκτα συνδεμένα μέ τά ἔργα τοῦ Λένιν «Κριτικά σημειώματα πάνω στό ἐθνικό ζήτημα» καί «Γιά τό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν» (1913-1914), ἀποτέλεσαν νέα συνεισφορά στήν ἐπεξεργασία τοῦ προγράμματος καί τῆς πολιτικῆς τοῦ Μπολσεβίκικου κόμματος στό ἐθνικό ζήτημα. Στά ἔργα αὐτά ὁ Λένιν ἀναπτύσσει τή θεωρία τοῦ ἐθνικοαποικιακοῦ ζητήματος σάν συστατικό μέρος τῆς μαρξιστικῆς διδασκαλίας γιά τή σοσιαλιστική ἐπανάσταση καί τή δικτατορία τοῦ προλεταριάτου, γιά τήν οἰκοδόμηση τοῦ σοσιαλισμοῦ καί τοῦ κομμουνισμοῦ.

῾Ο Λένιν στό ἄρθρο «Γιά τήν μπροσούρα τοῦ Γιούνιους» καί σέ ἄλλα ἔργα πού δημοσιεύονται στόν τόμο αὐτό, διασαφήνισε τό λάθος τῆς θέσης ὅτι δέν μποροῦν νά γίνουν ἐθνικοαπελευθερωτικοί πόλεμοι στόν ἰμπεριαλισμό, θέσης πού ξεκινοῦσε ἀπό τό ὅτι στήν ἐποχή δῆθεν τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ κάθε ἐθνικός

πόλεμος ἐνάντια σέ μιά ἀπό τίς ἰμπεριαλιστικές δυνάμεις ὁδηγεῖ στήν ἐπέμβαση ἄλλης, ἡ ὁποία ἀνταγωνίζεται μέ τήν πρώτη, πράγμα πού ἔχει σάν ἀποτέλεσμα νά μετατρέπεται κάθε ἐθνικός πόλεμος σέ ἰμπεριαλιστικό. Πρίν ἀπόλα ὁ Λένιν ἔδειξε ὅτι ἡ ἐθνικοαποικιακή καταπίεση γεννᾶ ἀναπόφευκτα τόν ἀνειρήνευτο ἀνταγωνισμό ἀνάμεσα στούς ὑποδουλωμένους λαούς τῶν ἀποικιακῶν καί τῶν ἐξαρτημένων χωρῶν, ἀπό τή μιά πλευρά, καί στό μονοπωλιακό κεφάλαιο τῶν ἀποικιακῶν δυνάμεων, ἀπό τήν ἄλλη, ξεσηκώνει τούς καταπιεζόμενους λαούς στήν ἀπελευθερωτική πάλη, στήν ἐθνική ἐξέγερση κατά τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Ταυτόχρονα ὁ Λένιν ἔδινε ἰδιαίτερη προσοχή στό ἀναπόφευκτο καί στή σπουδαιότητα τοῦ ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ κινήματος στίς ἀποικίες καί μισοαποικίες, τονίζοντας ὅτι στίς συνθῆκες τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ τό ἐθνικό ζήτημα γίνεται ἐθνικοαποικιακό ζήτημα. Καί ὁσοναφορᾶ τή μετατροπή τῶν ἐθνικῶν πολέμων σέ ἰμπεριαλιστικούς, αὐτό, βέβαια, δέν ἀποκλείει τήν περίπτωση ὁ ἕνας ἤ ὁ ἄλλος ἐθνικός πόλεμος νά ὁδηγήσει σέ πόλεμο μεταξύ τῶν ἰμπεριαλιστικῶν δυνάμεων, αὐτό ὅμως δέν δικαιολογεῖ νά βγάλει κανείς τό συμπέρασμα ὅτι δέν μποροῦν νά γίνουν ἐθνικοαπελευθερωτικοί πόλεμοι στήν ἐποχή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ.

῾Ο Λένιν, τονίζοντας ὅτι οἱ προσπάθειες ἐξεγέρσεων στά χρόνια τοῦ πρώτου παγκόσμιου πολέμου τῶν ἰνδικῶν στρατευμάτων στή Σιγκαπούρη, στό γαλλικό ᾿Αννάμ καί στό γερμανικό Καμερούν καί ἡ ἐξέγερση στήν ᾿Ιρλανδία τό 1916, διαψεύδουν κατά τόν καλύτερο τρόπο τή διαβεβαίωση ὅτι δέν μποροῦν νά γίνουν ἐθνικοαπελευθερωτικοί πόλεμοι τήν ἐποχή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ἔκφραζε τή βεβαιότητα ὅτι ἡ νίκη τοῦ προλεταριάτου ἔστω καί σέ μιά ἀπό τίς ἰμπεριαλιστικές χῶρες, καί πολύ περισσότερο ἡ ἐπανάσταση σέ μιά σειρά χῶρες, θά δημιουργήσουν ἐξαιρετικά εὐνοϊκούς ὅρους γιά τήν ἀνάπτυξη τοῦ ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ κινήματος, γιά τήν ἐπιτυχία τῶν ἐθνικοαπελευθερωτικῶν ἐπαναστάσεων (βλ. σελ. 52-53). ῾Η πρόβλεψη αὐτή τοῦ Λένιν ἐπαληθεύτηκε. ῾Η νίκη τῆς Μεγάλης ᾿Οχτωβριανῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης καί ἡ δημιουργία τοῦ Σοβιετικοῦ κράτους ἔγιναν ἰσχυρός παράγοντας ἀνόδου τῆς πάλης τῶν καταπιεζόμενων λαῶν κατά τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. ῾Η δημιουργία τοῦ παγκόσμιου σοσιαλιστικοῦ συστήματος μετά τό δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, πού εἶχε σάν ἀποτέλεσμα τό παραπέρα ἀδυνάτισμα τῶν θέσεων τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ἄνοιξαν καινούργιες δυνατότητες στούς λαούς τῶν ἀποικιῶν καί τῶν ἐξαρτημένων χωρῶν γιά τήν κατάκτηση τῆς ἀνεξαρτησίας τους καί ἐπιτάχυ-

ναν σέ τεράστιο βαθμό τό προτσές τῆς ἀποσύνθεσης τοῦ ἀποικιακοῦ συστήματος. Συνέπεια τῶν παραπάνω ἦταν νά ἀποτινάξουν τόν ἀποικιακό ζυγό σχεδόν ἑνάμιση δισεκατομμύριο ἄνθρωποι.

Ὁ Λένιν μέ ὅλη τή δύναμη ὑπογράμμιζε τόν προοδευτικό, ἐπαναστατικό χαρακτήρα τῶν ἐθνικοαπελευθερωτικῶν ἐξεγέρσεων, τήν προοδευτική σημασία πού εἶχε ἡ δημιουργία, σέ περίπτωση ἐπιτυχίας τῶν ἐξεγέρσεων αὐτῶν, νέων, ἐθνικῶν ἀνεξάρτητων κρατῶν (σελ. 116). Ἡ ἐργατική τάξη ὀφείλει νά προασπίζει μέ τόν πιό ἀποφασιστικό τρόπο τό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης ὅλων τῶν ἐθνῶν μέχρι καί τόν ἀποχωρισμό καί τή δημιουργία δικοῦ τους κράτους, νά βοηθάει τίς ἐξεγέρσεις τῶν καταπιεζόμενων λαῶν ἐνάντια στίς ἰμπεριαλιστικές δυνάμεις πού τούς καταπιέζουν. Ἡ ἀντικατάσταση τοῦ καπιταλισμοῦ ἀπό τό σοσιαλισμό ἀποτελεῖ ὁλόκληρη ἱστορική ἐποχή, ἔγραφε ὁ Λένιν, πού παράλληλα μέ τά ἄλλα ἐπαναστατικά προτσές περιέχει *«ὁλόκληρη σειρά* δημοκρατικῶν καί ἐπαναστατικῶν, μαζί καί ἐθνικοαπελευθερωτικῶν κινημάτων στά ὑπανάπτυκτα, καθυστερημένα καί καταπιεζόμενα ἔθνη» (σελ. 112). Σέ συνδυασμό μ᾽αὐτό ἔχει ἐξαιρετική σημασία ἡ δημιουργία ἑνιαίου ἐπαναστατικοῦ μετώπου τῆς ἐργατικῆς τάξης τῆς Δύσης καί τῶν καταπιεζόμενων λαῶν τῆς Ἀνατολῆς κατά τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ, κατά τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Καί αὐτό προϋποθέτει τήν ὁλόπλευρη, δραστήρια ὑποστήριξη τῶν ἐθνικοαπελευθερωτικῶν κινημάτων ἀπό τό προλεταριάτο.

Στά ἔργα πού ἔχουν περιληφθεῖ στόν τόμο αὐτό, ὁ Λένιν κάνει αὐστηρή κριτική σέ ὅλους αὐτούς πού πρότειναν νά ἀποριφθεῖ τό αἴτημα τοῦ δικαιώματος αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν, μέ τή δικαιολογία ὅτι τάχα αὐτό ὁδηγεῖ στό σοσιαλπατριωτισμό καί δέν συμβιβάζεται μέ τήν ἀρνητική στάση τῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας ἀπέναντι στό σύνθημα τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας. Ὁ Λένιν ἐπανειλημένα ἐξηγεῖ ὅτι οἱ μαρξιστές δέν εἶναι καθόλου ἐνάντια γενικά στήν «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας», ὅτι ἀπορίπτουν τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας στόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο, ὅμως ὑποστηρίζουν τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας στούς δίκαιους, ἐθνικοαπελευθερωτικούς πολέμους, στήν πάλη γιά τήν ἀποτίναξη τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ ζυγοῦ ἤ γιά τήν ὑπεράσπιση τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας.

Ὁ Λένιν ἔδειξε ὁλοκληρωτικά τό ἀβάσιμο καί τοῦ ἄλλου ἐπιχειρήματος τῶν ὀπαδῶν τῆς ἀπόριψης τοῦ αἰτήματος αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν, ὅτι τάχα τό αἴτημα αὐτό εἶναι «ἀπραγματο-

ποίητο» στίς συνθῆκες τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Μέ τήν ἔννοια τῆς πολιτικῆς αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν εἶναι ἐντελῶς πραγματοποιήσιμο στίς συνθῆκες τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Αὐτό ἀπόδειξε π.χ. ὁ ἀποχωρισμός τῆς Νορβηγίας ἀπό τή Σουηδία τό 1905. Πολύ περισσότερο εἶναι πραγματοποιήσιμη ἡ αὐτοδιάθεση τῶν καταπιεζόμενων ἐθνῶν σάν ἀποτέλεσμα τῆς ἀποφασιστικῆς ἐπαναστατικῆς τους πάλης κατά τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Πιό σύνθετο ἔργο εἶναι ἡ ἐπίτευξη ἀπό τούς λαούς πού μπῆκαν στό δρόμο τῆς αὐτοτελοῦς ἀνάπτυξης τῆς οἰκονομικῆς ἀνεξαρτησίας, τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν χωρῶν αὐτῶν ἀπό τήν καταθλιπτική πίεση τῶν ξένων μονοπωλίων στήν οἰκονομία τους. Ὅμως κι᾽αὐτό, ὅπως ἀποδείχνει ἡ ζωή, εἶναι πραγματοποιήσιμο στίς σύγχρονες συνθῆκες, μέ τήν ὕπαρξη τοῦ παγκόσμιου σοσιαλιστικοῦ συστήματος καί τό ἀδυνάτισμα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, στίς συνθῆκες τῆς χρεοκοπίας τῆς ἀποικιοκρατίας, στίς συνθῆκες ἀνάπτυξης τῶν δυνάμεων τῆς ἐργατικῆς τάξης καί τῶν ἄλλων προοδευτικῶν στρωμάτων στά νέα ἐθνικά κράτη. Ἡ δημιουργία ἀπό τούς λαούς, πού πέτυχαν τήν ἀπελευθέρωσή τους, τῶν κρατῶν τῆς ἐθνικῆς δημοκρατίας, ἡ πολιτική, οἰκονομική καί πολιτιστική βοήθεια ἀπομέρους τῶν σοσιαλιστικῶν χωρῶν, αὐτός εἶναι ὁ δρόμος τῆς ἀνάπτυξης πλήρους οἰκονομικῆς ἀνεξαρτησίας. Σέ συνδυασμό μ᾽αὐτό ἀποκτᾶ ἰδιαίτερη σημασία ἡ θέση τοῦ Λένιν ὅτι ἡ ἐργατική τάξη τῶν ἀναπτυγμένων καπιταλιστικῶν χωρῶν, ὅταν ἔλθει στήν ἐξουσία, ὄχι μόνο θά ἐφαρμόσει στήν πράξη τό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης ὅλων τῶν ἀποικιακῶν καί ἐξαρτημένων λαῶν, ἀλλά καί θά καταβάλει ὅλες τίς δυνάμεις γιά νά συνδεθεῖ μέ τούς καθυστερημένους λαούς τῆς Ἀσίας καί τῆς Ἀφρικῆς, πού μπῆκαν στό δρόμο τῆς αὐτοτελοῦς ἀνάπτυξης, θά τούς δόσει ἀνιδιοτελή βοήθεια, θά τούς βοηθήσει «νά περάσουν στή χρησιμοποίηση τῶν μηχανῶν, στήν ἐλάφρυνση τῆς δουλιᾶς, στή δημοκρατία, στό σοσιαλισμό» (σελ. 120).

Ὁ Λένιν ξεσκέπασε ἐπίσης τό λάθος τοῦ ἰσχυρισμοῦ τῶν ὀπαδῶν τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ» ὅτι γιά τίς ἀποικίες δέν ἐπιτρέπεται νά προβάλλεται τό σύνθημα τῆς αὐτοδιάθεσης, γιατί γενικά, λέει, «εἶναι παράλογο νά ρίχνονται συνθήματα τοῦ ἐργατικοῦ κόμματος γιά χῶρες ὅπου δέν ὑπάρχουν ἐργάτες». Μόνο οἱ θλιβερῆς μνήμης «οἰκονομιστές» — ἔγραφε ὁ Λένιν — νόμιζαν ὅτι τά «συνθήματα τοῦ ἐργατικοῦ κόμματος» ρίχνονται μόνο γιά τούς ἐργάτες. Ὄχι, τά συνθήματα αὐτά ρίχνονται γιά ὅλο τόν ἐργαζόμενο πληθυσμό, γιά ὅλο τό λαό. Γι᾽αὐτό, «ἀκόμη καί γιά τίς ἀποικιακές ἐκεῖνες χῶρες ὅπου δέν

ὑπάρχουν ἐργάτες, ὅπου ὑπάρχουν μόνο δουλοκτῆτες καί δοῦλοι κτλ. ὄχι μόνο *δέν* εἶναι παράλογο, μά εἶναι *ὑποχρεωτικό* γιά κάθε μαρξιστή νά προβάλλει τήν «αὐτοδιάθεση»» (σελ. 117). Ἔπειτα πρέπει νά θυμόμαστε ὅτι τό αἴτημα τοῦ δικαιώματος αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν προβάλλεται ««γιά» *δυό* ἔθνη: γι'αὐτό πού καταπιέζεται καί γι'αὐτό πού καταπιέζει». Ὁ Λένιν ὑπενθύμιζε διαρκῶς τή θέση τοῦ Κ. Μάρξ ὅτι δέν μπορεῖ ἕνας λαός νά εἶναι ἐλεύθερος, ὅταν καταπιέζει ἄλλους λαούς. Ἡ ἐθνική καταπίεση εἶναι μιά ἀπό τίς πηγές τῆς τεχνητῆς καθυστέρησης τῆς κατάρευσης τοῦ καπιταλισμοῦ, τοῦ χωρισμοῦ τῶν ἐργατῶν τῶν διαφόρων ἐθνοτήτων, τῆς ὑποταγῆς τους στήν ἐπίδραση τῆς ἀστικῆς τάξης. Μόνο ἡ ἐφαρμογή τῶν ἀρχῶν τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ, μαζί καί τό αἴτημα τοῦ δικαιώματος αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν, μπορεῖ νά συσπειρώσει τούς ἐργαζόμενους ὅλων τῶν ἐθνῶν στόν κοινό ἀγώνα γιά τό σοσιαλισμό καί νά ἐξασφαλίσει τή νίκη τους (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 32, 34, 39, 40).

Τό Κομμουνιστικό Κόμμα τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης, ὅλα τά μαρξιστικο-λενινιστικά κόμματα, πού καθοδηγοῦνται ἀπό τίς θέσεις αὐτές τοῦ Λένιν γιά τό ἐθνικό ζήτημα, πάντα διαπαιδαγωγοῦσαν καί διαπαιδαγωγοῦν τήν ἐργατική τάξη καί ὅλους τούς ἐργαζόμενους στό πνεῦμα τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ, πάντα ὑποστήριζαν καί ὑποστηρίζουν τά ἐθνικοαπελευθερωτικά κινήματα στήν Ἀσία, στήν Ἀφρική καί στή Λατινική Ἀμερική. Ἡ ΕΣΣΔ καί τά ἄλλα σοσιαλιστικά κράτη, τά κομμουνιστικά καί ἐργατικά κόμματα ἀγωνίζονται ἀποφασιστικά γιά τήν ὁλοκληρωτική καί ὁριστική κατάργηση τοῦ ἀποικιακοῦ καθεστῶτος σ'ὅλες τίς μορφές καί τίς ἐκδηλώσεις του, ἐφαρμόζουν πολιτική φιλίας καί συνεργασίας μέ τούς λαούς πού ἀπόκτησαν τήν ἀνεξαρτησία τους καί δημιούργησαν τά ἐθνικά τους κράτη.

Ὁ Λένιν, στά ἔργα πού δημοσιεύονται στόν τόμο αὐτό, ἔβγαλε σπουδαῖα συμπεράσματα πάνω στό ζήτημα γιά τίς προοπτικές ἀνάπτυξης τῶν ἐθνῶν στίς συνθῆκες τῆς οἰκοδόμησης τῆς σοσιαλιστικῆς κοινωνίας καί τοῦ περάσματος ἀπό τό σοσιαλισμό στόν κομμουνισμό. Ὁ Λένιν ἔδειξε τό λάθος τῶν ὀπαδῶν τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ», πού ἰσχυρίζονταν ὅτι ἡ αὐτοδιάθεση τῶν ἐθνῶν δέν μπορεῖ νά ἐφαρμοστεῖ στή σοσιαλιστική κοινωνία, ὅτι ἐφόσον ὁ σοσιαλισμός δημιουργεῖ τήν οἰκονομική βάση γιά τήν ἐκμηδένιση τῆς ἐθνικῆς καταπίεσης, τότε δέν μπορεῖ νά μπαίνει κανένα τέτιο πολιτικό καθῆκον στόν τομέα αὐτό. Ὁ Λένιν ἐξήγησε ὅτι αὐτό εἶναι ἐντελῶς

λαθεμένο καί όσοναφορᾶ τήν περίοδο τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου, τήν περίοδο τοῦ περάσματος ἀπό τόν καπιταλισμό στό σοσιαλισμό, καί όσοναφορᾶ τήν περίοδο τῆς σοσιαλιστικῆς κοινωνίας καί τήν περίοδο τοῦ περάσματος ἀπό τό σοσιαλισμό στόν κομμουνισμό.

Ἕνα ἀπό τά σπουδαιότερα καθήκοντα τῆς ἐργατικῆς τάξης πού πραγματοποίησε τή σοσιαλιστική ἐπανάσταση εἶναι ἡ ἐθελοντική ἕνωση τῶν ἐλεύθερων καί ἰσότιμων ἐθνῶν καί λαοτήτων, ἡ φιλία καί ἡ συνεργασία τους στήν οἰκοδόμηση τοῦ σοσιαλισμοῦ. Καί αὐτό μπορεῖ νά ἐπιτευχθεῖ μόνο μέ τή συνεπή ἐφαρμογή τοῦ δικαιώματος αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν, τῆς πολιτικῆς τῆς ἰσοτιμίας ὅλων τῶν λαῶν. Τήν ὀρθότητα αὐτοῦ τοῦ συμπεράσματος τοῦ Λένιν τήν ἐπιβεβαίωσε ἡ πείρα τῆς οἰκοδόμησης τοῦ σοσιαλισμοῦ στήν ΕΣΣΔ, ἡ δημιουργία τοῦ πολυεθνικοῦ σοσιαλιστικοῦ κράτους σάν ἐθελοντικῆς συμμαχίας ἐλεύθερων καί ἰσότιμων ἐθνῶν, ἡ δημιουργία τῆς ἀκατάλυτης φιλίας τῶν λαῶν.

Οἱ ὀπαδοί τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ» δέν ἔλυσαν σωστά καί τό ζήτημα γιά τίς ἐθνικές σχέσεις στίς συνθῆκες τῆς σοσιαλιστικῆς κοινωνίας. Δήλωναν ὅτι στό σοσιαλισμό τό ἔθνος θά ἔχει μόνο χαρακτήρα πολιτιστικῆς καί γλωσικῆς μονάδας καί ὅτι ἡ ἐδαφική διαίρεση, ἐφόσον αὐτή παραμείνει, θά καθορίζεται ἁπλῶς ἀπό τήν ἀνάγκη τῆς παραγωγῆς. Ὁ Λένιν, κάνοντας κριτική αὐτῆς τῆς θέσης, ὑπογράμμιζε πρίν ἀπ᾿ὅλα ὅτι οἱ ὀπαδοί τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ» ξεκινοῦν ἀπό τό ὅτι στό σοσιαλισμό δέν θά ὑπάρχει κράτος. Στήν πραγματικότητα ὅμως στό σοσιαλισμό, καί στήν περίοδο τοῦ περάσματος ἀπό τό σοσιαλισμό στόν κομμουνισμό, τό κράτος θά διατηρηθεῖ, καί συνεπῶς θά ὑπάρχει ἡ ἀνάγκη καθορισμοῦ τῶν συνόρων του. Ἀπό δῶ καί διατηρεῖ ὅλη τή σημασία του τό ζήτημα τῶν ἐθνικῶν σχέσεων. «Ὁ σοσιαλισμός —ἔγραφε ὁ Λένιν—ὀργανώνοντας τήν παραγωγή *χωρίς* ταξική καταπίεση, ἐξασφαλίζοντας τήν εὐημερία *ὅλων* τῶν μελῶν τοῦ κράτους, ἐπιτρέπει νά ἐκδηλωθοῦν *ἀπολύτως ἐλεύθερα*, οἱ «συμπάθειες» τοῦ πληθυσμοῦ καί γι᾿αὐτό ἀκριβῶς τό λόγο διευκολύνει καί ἐπιταχύνει σέ τεράστιο βαθμό τήν προσέγγιση καί τή συγχώνευση τῶν ἐθνῶν» (σελ. 21). Ὅμως, ἀπαραίτητος ὅρος γι᾿αὐτό εἶναι νά ἐφαρμοστεῖ ἀπό τό κράτος σωστή ἐθνική πολιτική — πολιτική ἐξασφάλισης πλήρους ἰσοτιμίας ὅλων τῶν λαῶν, ὁλόπλευρης ἀνάπτυξης τῆς οἰκονομίας καί τοῦ πολιτισμοῦ τους, ἀδελφικῆς ἀλληλοβοήθειάς τους.

Στό πρόγραμμα τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης, πού ψηφίστηκε στό 22ο συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ, οἱ λενινιστικές αὐτές θέσεις πῆραν παραπέρα δημιουργική ἀνάπτυξη. Στό πρόγραμμα τονίζεται ὅτι στίς συνθῆκες τοῦ σοσιαλισμοῦ πραγματοποιεῖται ἡ ἄνθηση τῶν ἐθνῶν, ἑδραιώνεται ἡ ἐθνική κυριαρχία τους καί ταυτόχρονα ὅλο καί μεγαλώνει ἡ προσέγγιση τῶν σοσιαλιστικῶν ἐθνῶν, πλαταίνει ἡ ἀλληλεπικοινωνία τῶν λαῶν, τά σύνορα ἀνάμεσα στίς ἐνωσιακές δημοκρατίες μέσα στά πλαίσια τῆς ΕΣΣΔ ὅλο καί χάνουν τήν προηγούμενη σημασία τους. Ἡ πλατιά οἰκοδόμηση τοῦ κομμουνισμοῦ σημαίνει νέο στάδιο στήν ἀνάπτυξη τῶν ἐθνικῶν σχέσεων, πού χαρακτηρίζεται ἀπό τήν παραπέρα προσέγγιση τῶν ἐθνῶν, ἀπό ἀκόμη μεγαλύτερο δυνάμωμα τῆς ἑνότητάς τους.

Ὁ Λένιν ὑπογράμμιζε τήν ἀδιάρηκτη σχέση πού εἶχε τό ζήτημα τῆς αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν μέ τό γενικό ζήτημα τῆς πάλης γιά τή δημοκρατία, τόνιζε ὅτι οἱ ὀπαδοί τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ» διαστρέβλωσαν τή στάση τοῦ μαρξισμοῦ πρός τή δημοκρατία, δέν κατάλαβαν τή σημασία τῶν δημοκρατικῶν διεκδικήσεων στίς συνθῆκες τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, τήν ἀνάγκη τοῦ συνδυασμοῦ τῆς πάλης γιά τή σοσιαλιστική ἐπανάσταση μέ τήν πάλη γιά τή δημοκρατία. Ὁ Λένιν φώτισε ὁλόπλευρα τό πολύ σοβαρό αὐτό πρόβλημα στά ἄρθρα «Γιά τήν ἐμφανιζόμενη κατεύθυνση τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ»», «Ἀπάντηση στόν Π. Κίεβσκι (Γ. Πιατακόφ)», «Σχετικά μέ τή γελοιογραφία τοῦ μαρξισμοῦ καί τόν «ἰμπεριαλιστικό οἰκονομισμό»».

Ὁ Λένιν πρίν ἀπόλα ἐξήγησε γιατί ἡ πάλη γιά τή δημοκρατία ἀποκτᾶ στήν ἐποχή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ ἰδιαίτερη σημασία. Τό πολιτικό ἐποικοδόμημα στό μονοπωλιακό καπιταλισμό, ἔγραφε, ἀποτελεῖ στροφή ἀπό τή δημοκρατία πρός τήν πολιτική ἀντίδραση. Καί στήν ἐξωτερική καί στήν ἐσωτερική πολιτική ὁ ἰμπεριαλισμός ἐπιδιώκει τήν καταπάτηση τῆς δημοκρατίας. Αὐτές ὅμως οἱ προσπάθειες τοῦ μονοπωλιακοῦ κεφαλαίου γεννοῦν ἰσχυρές δυνάμεις, πού ἀντιμάχονται αὐτές τίς προσπάθειες. «Ὁ καπιταλισμός γενικά καί ὁ ἰμπεριαλισμός εἰδικότερα — ἔγραφε ὁ Λένιν — μετατρέπει τή δημοκρατία σέ αὐταπάτη — ταυτόχρονα ὅμως ὁ καπιταλισμός γεννάει δημοκρατικές τάσεις στίς μάζες, δημιουργεῖ δημοκρατικούς θεσμούς, ὀξύνει τόν ἀνταγωνισμό ἀνάμεσα στόν ἰμπεριαλισμό πού

ἀρνεῖται τή δημοκρατία καί στίς μάζες πού τείνουν πρός τή δημοκρατία» (σελ. 71).

Ἡ δημοκρατία στόν καπιταλισμό εἶναι περιορισμένη, τυπική, ὑποκριτική, καί ὁ ἰμπεριαλισμός καταπατᾶ ἀκόμη καί αὐτή τήν ἀστική δημοκρατία. Ὅμως αὐτό δέν σημαίνει καθόλου, ὅπως νόμιζαν οἱ ὀπαδοί τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ», ὅτι πρέπει νά ἀποριφθεῖ ἡ πάλη γιά τίς δημοκρατικές διεκδικήσεις, τό πρόγραμμα-μίνιμουμ, ὅτι ἡ πάλη γιά τή δημοκρατία «ἔρχεται σέ ἀντίθεση» τάχα μέ τή σοσιαλιστική ἐπανάσταση, θολώνει καί ἀπομακρύνει τό σύνθημα τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης.

Τό προλεταριάτο, δίδασκε ὁ Λένιν, δέν μπορεῖ νά μήν τό ἐνδιαφέρει σέ ποιές πολιτικές συνθῆκες ζεῖ καί ἀγωνίζεται. Ὅσο πιό δημοκρατικό εἶναι τό πολιτικό καθεστώς σέ μιά καπιταλιστική χώρα, τόσο πιό εὐνοϊκές εἶναι οἱ συνθῆκες γιά τήν πάλη τῆς ἐργατικῆς τάξης ὑπέρ τῶν ζωτικῶν της δικαιωμάτων, τόσο καλύτερα μπορεῖ νά προετοιμαστεῖ γιά τή σοσιαλιστική ἐπανάσταση. Μόνο στήν πάλη γιά τή δημοκρατία ἡ ἐργατική τάξη μπορεῖ νά συσπειρώσει γύρω της τά πιό πλατιά στρώματα τοῦ πληθυσμοῦ, νά προσδόσει πραγματικά λαϊκό χαρακτήρα στή σοσιαλιστική ἐπανάσταση, νά προετοιμάσει τόν ἑαυτό της καί τίς προλεταριακές ἐργαζόμενες μάζες γιά τή δημοκρατική ὀργάνωση τῆς κοινωνίας μετά τήν ἐγκαθίδρυση τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου.

Ὅποιος περιμένει μιά «καθαρή» σοσιαλιστική ἐπανάσταση, τόνιζε ὁ Λένιν, αὐτός δέν θά τή δεῖ *ποτέ του*. Στήν πραγματικότητα, μέσα στό ἑνιαῖο παγκόσμιο ἐπαναστατικό προτσές πού ὑπονομεύει καί καταστρέφει τόν καπιταλισμό, συγχωνεύονται οἱ σοσιαλιστικές ἐπαναστάσεις, οἱ λαϊκοδημοκρατικές ἐπαναστάσεις, τά πλατιά ἀγροτικά κινήματα, τά διάφορα γενικά δημοκρατικά κινήματα. «Ὅταν νομίζει κανείς ὅτι *μπορεῖ νά νοηθεῖ* κοινωνική ἐπανάσταση χωρίς ἐξεγέρσεις τῶν μικρῶν ἐθνῶν στίς ἀποικίες καί στήν Εὐρώπη, χωρίς ἐπαναστατικές ἐκρήξεις μιᾶς μερίδας τῶν μικροαστῶν *μέ ὅλες τίς προλήψεις τους*, χωρίς τό κίνημα τῶν μή συνειδητῶν προλεταριακῶν καί μισοπρολεταριακῶν μαζῶν ἐνάντια στόν τσιφλικάδικο, ἐκκλησιαστικό, μοναρχικό, ἐθνικό κτλ. ζυγό, ὅταν σκέπτεται κανείς ἔτσι — ἔγραφε ὁ Λένιν — σημαίνει ὅτι *ἀπαρνεῖται τήν κοινωνική ἐπανάσταση*» (σελ. 54).

Ὁ Λένιν, ὑπογραμμίζοντας τή σπουδαιότητα τῆς πάλης γιά τίς δημοκρατικές διεκδικήσεις, ταυτόχρονα στίς «Παρατηρή-

σεις ἀπ᾿ἀφορμή τό ἄρθρο γιά τὸ μαξιμαλισμό», πού δημοσιεύεται στόν τόμο αὐτό, ἔκανε κριτική στή λαθεμένη θέση τοῦ Γκ. Ζηνόβιεφ ὅτι δῆθεν ἡ πραγματοποίηση τῶν διεκδικήσεων τοῦ προγράμματος-μίνιμουμ θά σήμαινε τό πέρασμα σέ θεμελιακά ἄλλο κοινωνικό σύστημα, θά ἔδινε τό σοσιαλισμό. Ὅταν σκέπτεται κανείς ἔτσι, αὐτό σημαίνει ὅτι περνάει στίς θέσεις τοῦ ρεφορμισμοῦ καί ὅτι ἐγκαταλείπει τήν ἄποψη τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης. Δέν πρέπει νά μᾶς διαφεύγει τό κύριο — ἡ σοσιαλιστική ἐπανάσταση — τόνιζε ὁ Λένιν σέ ἕνα ἀπό τά γράμματά του πού ἔγραψε τό Δεκέμβρη τοῦ 1916. «Πρέπει νά ξέρει κανείς *νά συνενώνει* τήν πάλη γιά τή δημοκρατία μέ τήν πάλη γιά τή σοσιαλιστική ἐπανάσταση, *ὑποτάσσοντας* τήν πρώτη στή δεύτερη. Αὐτοῦ βρίσκεται ὅλη ἡ δυσκολία· αὐτοῦ εἶναι ὅλη ἡ οὐσία» (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 35ος, σελ. 213).

Τά μαρξιστικολενινιστικά κόμματα, γενικεύοντας τήν πείρα τοῦ διεθνοῦς ἐπαναστατικοῦ κινήματος καί ξεκινώντας ἀπό τή ριζική ἀλλαγή τοῦ συσχετισμοῦ τῶν δυνάμεων στό διεθνές πεδίο πρός ὄφελος τοῦ σοσιαλισμοῦ μετά τό δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, ἀνάπτυξαν τίς θέσεις τοῦ Λένιν γιά τό συσχετισμό τῆς πάλης γιά τή δημοκρατία καί τῆς πάλης γιά τό σοσιαλισμό. Στίς νέες ἱστορικές συνθῆκες ἡ ἐργατική τάξη πολλῶν χωρῶν, πρίν ἀκόμη ἀνατραπεῖ ὁ καπιταλισμός, μπορεῖ νά ἀναγκάσει τήν ἀστική τάξη νά πραγματοποιήσει μέτρα πού βγαίνουν ἀπό τά πλαίσια τῶν συνηθισμένων μεταρυθμίσεων καί ἔχουν ζωτική σημασία τόσο γιά τήν ἐργατική τάξη καί τήν ἀνάπτυξη τῆς παραπέρα πάλης της γιά τή νίκη τῆς ἐπανάστασης, γιά τό σοσιαλισμό, ὅσο καί γιά τήν πλειοψηφία τοῦ ἔθνους. Τό κύριο χτύπημα ἡ ἐργατική τάξη τό κατευθύνει ἐνάντια στά καπιταλιστικά μονοπώλια. Γιά τήν ἐκμηδένιση τῆς παντοδυναμίας τῶν μονοπωλίων ἐνδιαφέρονται ζωτικά ὅλα τά βασικά στρώματα τοῦ ἔθνους. Αὐτό δίνει τή δυνατότητα νά ἑνωθοῦν ὅλα τά δημοκρατικά κινήματα πού ἀγωνίζονται ἐνάντια στό ζυγό τῆς χρηματιστικῆς ὀλιγαρχίας, σέ ἕνα ἰσχυρό ἀντιμονοπωλιακό χείμαρο. Ἡ πανδημοκρατική πάλη κατά τῶν μονοπωλίων δέν ἀπομακρύνει τή σοσιαλιστική ἐπανάσταση, ἀλλά τή φέρνει πιό κοντά. Ἡ πάλη γιά τή δημοκρατία ἀποτελεῖ συστατικό μέρος τῆς πάλης γιά τό σοσιαλισμό.

Στό ἄρθρο «Σχετικά μέ τή γελοιογραφία τοῦ μαρξισμοῦ καί τόν «ἰμπεριαλιστικό οἰκονομισμό»» ὁ Λένιν πρόβαλε καί θεμελίωσε τή σπουδαιότατη θέση γιά τήν πολυμορφία τῶν

δρόμων περάσματος τῶν διαφόρων χωρῶν στό σοσιαλισμό. Ὁ Λένιν, τονίζοντας τήν ἰδιομορφία τῶν κοινωνικοοικονομικῶν καί πολιτικῶν συνθηκῶν στίς διάφορες χῶρες μέ τήν παράπλευρη ὁμοιογένειά τους στό βασικό, ἔγραφε ὅτι «ἡ ἴδια ποικιλομορφία θά παρουσιαστεῖ καί στό δρόμο πού θά διανύσει ἡ ἀνθρωπότητα ἀπό τό σημερινό ἰμπεριαλισμό πρός τήν αὐριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση. Ὅλα τά ἔθνη θά φτάσουν στό σοσιαλισμό, αὐτό εἶναι ἀναπόφευκτο, ἀλλά δέν θά φτάσουν ὅλα ἐντελῶς μέ τόν ἴδιο τρόπο, τό καθένα θά εἰσάγει μιά ἰδιομορφία στήν μιά ἤ τήν ἄλλη μορφή δημοκρατίας, στή μιά ἤ τήν ἄλλη ποικιλομορφία τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου, στόν ἕνα ἤ τόν ἄλλο ρυθμό τῶν σοσιαλιστικῶν μετασχηματισμῶν τῶν διάφορων πλευρῶν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς» (σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 123). Σχετικά μ'αὐτό ὁ Λένιν τόνιζε ὅτι σέ ὁρισμένες χῶρες *μπορεῖ* νά ἐγκαταλείψει εἰρηνικά τήν ἐξουσία ἡ ἀστική τάξη, ὅταν πειστεῖ ὅτι ἡ ἀντίσταση εἶναι μάταιη. Ταυτόχρονα ὁ Λένιν ὑπογράμμιζε ἔντονα ὅτι μέ ὁποιαδήποτε μορφή καί ἄν πραγματοποιηθεῖ τό πέρασμα ἀπό τόν καπιταλισμό στό σοσιαλισμό, αὐτό θά γίνει μόνο μέ ἐπανάσταση καί μέ τήν ἐγκαθίδρυση τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου. «Ἡ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου, τῆς μοναδικῆς ὥς τό τέλος ἐπαναστατικῆς τάξης — ἔγραφε ὁ Λένιν — εἶναι ἀπαραίτητη γιά τήν ἀνατροπή τῆς ἀστικῆς τάξης καί τήν ἀπόκρουση τῶν ἀντεπαναστατικῶν της ἀποπειρῶν. Τό ζήτημα τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου ἔχει τέτια σπουδαιότητα πού δέν μπορεῖ νά εἶναι μέλος τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος ἐκεῖνος πού τήν ἀρνεῖται ἤ τήν παραδέχεται μόνο στά λόγια» (σελ. 122).

Οἱ θέσεις αὐτές τοῦ Λένιν ἔχουν ἐξαιρετικά σοβαρή θεωρητική καί πρακτική-πολιτική σημασία. Τήν αἰχμή τους τήν κατευθύνουν πρίν ἀπόλα ἐνάντια στούς ἀναθεωρητές πού προπαγανδίζουν τήν ἐξέλιξη τοῦ καπιταλισμοῦ σέ σοσιαλισμό, καί ἀπορίπτουν τήν ἀνάγκη τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης καί τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου. Παράλληλα, τό συμπέρασμα τοῦ Λένιν γιά τό πολυποίκιλο τῶν μορφῶν περάσματος ἀπό τόν καπιταλισμό στό σοσιαλισμό κατευθύνεται κατά τῶν δογματικῶν στοιχείων στό διεθνές ἐργατικό κίνημα, πού δέν καταλαβαίνουν τήν ἀνάγκη τῆς συγκεκριμένης ἀνάλυσης τῆς συγκεκριμένης κάθε φορά κατάστασης, τοῦ ὑπολογισμοῦ τῆς ἰδιομορφίας τῆς μιᾶς ἤ τῆς ἄλλης χώρας, τήν ἀνάγκη δημιουργικῆς ἐκπλήρωσης τῶν καθηκόντων τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος, τῆς οἰκοδόμησης τοῦ σοσιαλισμοῦ καί τοῦ κομμουνισμοῦ.

Οἱ θέσεις αὐτές τοῦ Λένιν ἀποτελοῦν γιά τά μαρξιστικά κόμματα καθοδήγηση γιά δράση στό δύσκολο καί σύνθετο ἀγώνα τους γιά τό σοσιαλισμό. Ἡ Μεγάλη Ὀχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση καί ἡ ἐγκαθίδρυση τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου μέ τήν κρατική μορφή τῆς δημοκρατίας τῶν Σοβιέτ στή Ρωσία, ἡ λαϊκοδημοκρατική καί σοσιαλιστική ἐπανάσταση καί ἡ ἐγκαθίδρυση τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου μέ τή μορφή τῆς λαϊκῆς δημοκρατίας σέ μιά σειρά χῶρες τῆς Εὐρώπης καί τῆς Ἀσίας μετά τό δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, ἡ ποικιλία τῶν συγκεκριμένων μορφῶν καί μεθόδων τῆς σοσιαλιστικῆς οἰκοδόμησης στίς χῶρες αὐτές μέ τήν παράλληλη ἐκπλήρωση τῶν γενικῶν νομοτελειῶν τοῦ περάσματος ἀπό τόν καπιταλισμό στό σοσιαλισμό, ὅλα αὐτά ἐπιβεβαιώνουν τήν ὀρθότητα τῶν συμπερασμάτων τοῦ Λένιν.

Στά ἔργα πού ἔχουν συμπεριληφθεῖ στόν τόμο αὐτό ὁ Λένιν ἀνάπτυξε παραπέρα τή μαρξιστική διδασκαλία γιά τή δικτατορία τῆς ἐργατικῆς τάξης, τόνισε τή δυνατότητα τῆς ποικιλίας τῶν μορφῶν τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου, τόν παροδικό ἱστορικά χαρακτήρα της. Ὑπογράμμισε ὅτι ἡ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου ἀποτελεῖ πραγματική δημοκρατία — δημοκρατία γιά τούς ἐργαζόμενους, πού συνδυάζει τή «βία ἐνάντια στήν ἀστική τάξη, δηλ. τή μειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ, μέ τήν *πλήρη* ἀνάπτυξη τῆς δημοκρατίας, δηλ. μέ τήν πραγματικά ἰσότιμη καί πραγματικά καθολική συμμετοχή *ὅλης* τῆς μάζας τοῦ πληθυσμοῦ σέ ὅλες τίς *κρατικές* ὑποθέσεις καί σέ ὅλα τά πολύπλοκα ζητήματα τῆς ἐξάλειψης τοῦ καπιταλισμοῦ» (σελ. 72). Στό ἄρθρο «Ἡ Διεθνής τῶν Νέων» ὁ Λένιν κάνει κριτική στή ριζικά λαθεμένη ἄποψη τοῦ Μπουχάριν ὅτι δέν ὑπάρχει δῆθεν διαφορά στή στάση τῶν μαρξιστῶν καί τῶν ἀναρχικῶν ἀπέναντι στό κράτος, ὅτι τό προλεταριάτο εἶναι καταρχήν ἐχθρικό πρός κάθε κρατική συγκρότηση καί ὅτι οἱ μαρξιστές εἶναι τάχα ὑπέρ τῆς κατάργησης, ὑπέρ τῆς «ἀνατίναξης» τοῦ κράτους μετά τήν ἐπανάσταση. Στήν πραγματικότητα, οἱ μαρξιστές, σέ διάκριση ἀπό τούς ἀναρχικούς, θεωροῦν ὑποχρεωτική τή χρησιμοποίηση τοῦ κράτους καί τῶν θεσμῶν του στήν πάλη γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης, καί ἀναγνωρίζουν σάν κύριο τήν ἀνάγκη τῆς συντριβῆς τῆς παλιᾶς, τῆς ἀστικῆς κρατικῆς μηχανῆς καί τῆς δημιουργίας, στήν πορεία τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης, τοῦ νέου, τοῦ προλεταριακοῦ κράτους (τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου) καί τῆς χρησιμοποίησής του γιά τό πέρασμα ἀπό τόν καπιταλισμό στό σοσιαλισμό (βλ. σελ.

227-228). Ταυτόχρονα ὁ Λένιν ἔκφραζε τή σκέψη ὅτι τό κράτος θά διατηρηθεῖ καί ὅταν πάψει πιά νά εἶναι ἀναγκαία — μετά τήν κατάργηση τῶν ἐκμεταλλευτριῶν τάξεων — ἡ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου. Ἔτσι, ἔγραφε, τόν ἐπαναστατικό μαρξισμό τόν χαρακτηρίζει «ἡ παραδοχή τοῦ *κράτους* ὥς τή μετεξέλιξη τοῦ νικηφόρου σοσιαλισμοῦ στόν πλήρη κομμουνισμό» (σελ. 20). Τό ζήτημα αὐτό ἀναπτύχθηκε δημιουργικά καί φωτίστηκε ὁλόπλευρα στό πρόγραμμα τοῦ ΚΚΣΕ πού ψηφίστηκε στό 22ο συνέδριο τοῦ κόμματος.

Στό ἄρθρο «Τό στρατιωτικό πρόγραμμα τῆς προλεταριακῆς ἐπανάστασης» ὁ Λένιν ἐπανέρχεται στό ζήτημα τῆς δυνατότητας νίκης τοῦ σοσιαλισμοῦ ἀρχικά σέ μιά χώρα, ὑπογραμμίζοντας ἔτσι τήν τεράστια σημασία του. «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ — ἔγραφε ὁ Λένιν — συντελεῖται στόν ἀνώτατο βαθμό ἀνισόμετρα στίς διάφορες χῶρες. Κι' οὔτε μπορεῖ νά γίνει διαφορετικά στίς συνθῆκες τῆς ἐμπορευματικῆς παραγωγῆς. Ἀπό δῶ βγαίνει τό ἀδιαφιλονίκητο συμπέρασμα: ὁ σοσιαλισμός δέν μπορεῖ νά νικήσει ταυτόχρονα *σέ ὅλες* τίς χῶρες. Θά νικήσει ἀρχικά σέ μιά ἤ σέ μερικές χῶρες, καί οἱ ὑπόλοιπες θά παραμείνουν γιά ἕνα διάστημα ἀστικές ἤ προαστικές. Αὐτό δέν μπορεῖ παρά νά προκαλέσει ὄχι μονάχα προστριβές, μά καί ἄμεση ἐπιδίωξη τῆς ἀστικῆς τάξης τῶν ἄλλων χωρῶν νά συντρίψει τό νικηφόρο προλεταριάτο τοῦ σοσιαλιστικοῦ κράτους. Σ' αὐτές τίς περιπτώσεις, ὁ πόλεμος ἀπό τήν πλευρά μας θά ἦταν νόμιμος καί δίκαιος» (σελ. 133).

Οἱ θέσεις αὐτές τοῦ Λένιν ἀποτελοῦν παραπέρα ἀνάπτυξη τοῦ συμπεράσματος πού διατυπώθηκε τό 1915 στό ἄρθρο «Γιά τό σύνθημα τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Εὐρώπης» ὅτι «εἶναι ἐφικτή ἡ νίκη τοῦ σοσιαλισμοῦ στήν ἀρχή σέ λίγες ἤ ἀκόμη καί σέ μιά, χωριστά παρμένη καπιταλιστική χώρα» (Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 362). Στό ἄρθρο «Τό στρατιωτικό πρόγραμμα τῆς προλεταριακῆς ἐπανάστασης» ὁ Λένιν μιλάει γι' αὐτό τό ζήτημα σάν ἕνα ἀδιαφιλονίκητο συμπέρασμα, ὑπογραμμίζοντας ὅτι ὁ σοσιαλισμός δέν μπορεῖ νά νικήσει ταυτόχρονα σέ ὅλες τίς χῶρες. Καί τονίζει ἀνοιχτά, μέ ὅλη τήν κατηγορηματικότητα ὅτι ὁ σοσιαλισμός θά νικήσει ἀρχικά σέ μιά ἤ σέ μερικές χῶρες.

Παρακάτω, ἀπό τή θέση αὐτή τοῦ Λένιν βγαίνει ὅτι θεωροῦσε ἱστορικά ἀναπόφευκτη τήν περίοδο συνύπαρξης τῶν δυό συστημάτων: τοῦ συστήματος τοῦ σοσιαλισμοῦ καί τοῦ συστήματος τοῦ καπιταλισμοῦ. Ἐπιπρόσθετα τό νικηφόρο προλεταριάτο ἐνδιαφέρεται γιά τήν εἰρηνική συνύπαρξη τῶν

κρατῶν μέ διαφορετικό κοινωνικό καθεστώς: τόν κίνδυνο πολέμου ἀνάμεσα στά δυό συστήματα ὁ Λένιν τόν συνέδεε μέ τήν ἐπιδίωξη τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης νά συντρίψει τό σοσιαλιστικό κράτος. Στό προλεταριάτο εἶναι ξένοι οἱ ἐπιθετικοί πόλεμοι, σέ περίπτωση ὅμως ἐπίθεσης ἀπομέρους τῶν ἀστικῶν κρατῶν, θά ξεσηκωθεῖ σέ δίκαιο πόλεμο γιά τήν προάσπιση τῶν κατακτήσεων τοῦ σοσιαλισμοῦ. Ἡ λενινιστική ἰδέα τῆς εἰρηνικῆς συνύπαρξης τῶν δυό συστημάτων ἔγινε ὁ ἀκρογωνιαῖος λίθος τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης καί τῶν ἄλλων σοσιαλιστικῶν κρατῶν, τῆς πάλης τους γιά τήν εἰρήνη, γιά τήν ἀποτροπή τοῦ πολέμου. Ταυτόχρονα, ἡ ΕΣΣΔ καί ὅλες οἱ χῶρες τοῦ παγκόσμιου σοσιαλιστικοῦ συστήματος, ξεκινώντας ἀπό τό γεγονός ὅτι, ἐφόσον διατηρεῖται ὁ ἰμπεριαλισμός, θά ὑπάρχει κίνδυνος ἐπιθετικῶν πολέμων, καί καθοδηγούμενες ἀπό τή λενινιστική θέση γιά τήν ἀνάγκη τῆς ὑπεράσπισης τῆς σοσιαλιστικῆς πατρίδας, θεωροῦν ἀπαραίτητο νά διατηροῦν τήν ἀμυντική τους ἰσχύ, νά δυναμώνουν τίς ἔνοπλες δυνάμεις τους. Τό Κομμουνιστικό κόμμα τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης διαπαιδαγωγεῖ τούς σοβιετικούς ἀνθρώπους στό πνεῦμα τῆς μόνιμης ἑτοιμότητάς τους γιά τήν ὑπεράσπιση τῆς σοσιαλιστικῆς Πατρίδας, τῆς ἀγάπης πρός τό στρατό τους.

Ὁ Λένιν, στά ἄρθρα «Τό στρατιωτικό πρόγραμμα τῆς προλεταριακῆς ἐπανάστασης» καί «Γιά τό σύνθημα τοῦ ἀφοπλισμοῦ», πού γράφτηκαν τό φθινόπωρο τοῦ 1916, ὑποβάλλει σέ κριτική τή θέση τῶν καουτσκιστῶν στό ζήτημα τοῦ ἀφοπλισμοῦ. Ὁ Λένιν ἔδειξε ὅτι οἱ καουτσκιστές πού ἔκαναν στά χρόνια τοῦ πολέμου, ὅταν ὡρίμαζε ἡ ἐπανάσταση, προπαγάνδα γιά τόν ἀφοπλισμό, συγκάλυπταν μέ αὐτό τό σύνθημα τή ρεφορμιστική τους θέση, τήν ἄρνηση τῆς ἀνάγκης τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης καί τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου. Ὁ Λένιν ἀποκάλυψε ἐπίσης τό ἐντελῶς ἀβάσιμο τῆς ἄποψης μιᾶς σειρᾶς ἀριστερῶν τῆς Ἑλβετίας, τῆς Ὁλλανδίας, τῶν σκανδιναβικῶν χωρῶν, πού πρότειναν νά ἀντικατασταθεῖ στά προγράμματα τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων τό αἴτημα τοῦ ἐξοπλισμοῦ τοῦ λαοῦ μέ τό αἴτημα τοῦ ἀφοπλισμοῦ. Ἐξήγησε ὅτι ἡ θέση τους αὐτή σέ ἐκεῖνες τίς συνθῆκες ἀποδυνάμωνε τήν πάλη τῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας κατά τοῦ ὀπορτουνισμοῦ.

Ὡστόσο ἀπό αὐτά δέν βγαίνει καθόλου ὅτι ὁ Λένιν ἦταν κατά τοῦ αἰτήματος τοῦ ἀφοπλισμοῦ καταρχήν, πάντα καί σ'ὅλες τίς συνθῆκες. «Ὁ ἀφοπλισμός εἶναι ἰδανικό τοῦ σοσια-

λισμοῦ» — ἔγραφε (σελ. 152). Τόν Λένιν τόν χαρακτήριζε ἡ συγκεκριμένη-ἱστορική τοποθέτηση τοῦ ζητήματος τοῦ ἀφοπλισμοῦ. Μέ τή συμμετοχή του τά διεθνῆ σοσιαλιστικά συνέδρια τῆς Στουτγάρδης (1907) καί τῆς Κοπεγχάγης (1910) ἐπεξεργάστηκαν καί ψήφισαν ἀποφάσεις πού ὑποχρέωναν τούς σοσιαλιστές ὅλων τῶν χωρῶν νά ἀγωνιστοῦν δραστήρια κατά τοῦ μιλιταρισμοῦ, νά ἀπαιτήσουν ἀπό τίς κυβερνήσεις τους νά μειώσουν τούς ἐξοπλισμούς, καί νά ρυθμίσουν εἰρηνικά ὅλες τίς ἀναφυόμενες ἀνάμεσα στά κράτη διαφορές. Ὁ Λένιν ἀναγνώριζε ὅτι ἦταν ἀναγκαία κάτω ἀπό ὁρισμένες συνθῆκες ἡ προβολή τοῦ αἰτήματος τοῦ ἀφοπλισμοῦ σάν μέτρου δημοκρατικοῦ γιά τή διατήρηση τῆς εἰρήνης, γιά τή μείωση τοῦ κινδύνου πολέμου ἀνάμεσα στά κράτη. Ὁ Λένιν, στίς συνθῆκες τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου, ἔκρινε σάν λαθεμένο καί πολιτικά ἐπιβλαβές τό σύνθημα τοῦ ἀφοπλισμοῦ, ὅμως μέχρι τόν πόλεμο κατέκρινε αὐστηρά τούς σοσιαλιστές ἐκείνους πού δέν καταλάβαιναν τή σοβαρότητα τῆς ἀντιμιλιταριστικῆς δράσης τῶν προλεταριακῶν κομμάτων (βλ. τό ἄρθρο τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ὁ πολεμοχαρής μιλιταρισμός καί ἡ ἀντιμιλιταριστική τακτική τῆς σοσιαλδημοκρατίας» (Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 17ος). Μετά τή νίκη τῆς Μεγάλης Ὀχτωβριανῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης, στή διεθνή συνδιάσκεψη τῆς Γένουας τό 1922 ἡ σοβιετική ἀντιπροσωπεία μέ πρωτοβουλία τοῦ Λένιν ἔκανε πρόταση γιά τή γενική μείωση τῶν ἐξοπλισμῶν καί τήν πλήρη ἀπαγόρευση τῶν ὅπλων μαζικῆς ἐξόντωσης.

Τό Κομμουνιστικό κόμμα τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης καί ἡ Σοβιετική κυβέρνηση καθοδηγοῦνταν ἀπό τή λενινιστική θέση γιά τήν ἀνάγκη τῆς συγκεκριμένης-ἱστορικῆς τοποθέτησης τοῦ ζητήματος τοῦ ἀφοπλισμοῦ, ὅταν πρόβαλαν τό πρόγραμμα τοῦ γενικοῦ καί πλήρους ἀφοπλισμοῦ κάτω ἀπό αὐστηρό διεθνή ἔλεγχο, πού θά ἀπόκλειε τόν πόλεμο ἀνάμεσα στά κράτη. Παράλληλα τό ΚΚΣΕ ξεκινᾶ ἀπό τό γεγονός ὅτι ἡ ριζική ἀλλαγή τοῦ συσχετισμοῦ τῶν δυνάμεων στό διεθνή στίβο πρός ὄφελος τοῦ σοσιαλισμοῦ μετά τό δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο ἔκανε ἐντελῶς πραγματοποιήσιμη τήν προοπτική τοῦ ἀφοπλισμοῦ σάν δημοκρατικοῦ μέτρου. Τό Κομμουνιστικό κόμμα τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης καί τά ἄλλα μαρξιστικολενινιστικά κόμματα θεωροῦν τόν ἀφοπλισμό, τήν κατάργηση τῶν ὅπλων μαζικῆς ἐξόντωσης καί τή μείωση τῶν στρατῶν ὥς τό ἐπίπεδο μικρῶν ἐνόπλων δυνάμεων, ἀπαραίτητων μόνο γιά τήν τήρηση τῆς ἐσωτερικῆς τάξης καί τῆς φύλαξης τῶν συνόρων, σάν τό πιό

ριζικό μέσο ἐξασφάλισης διαρκοῦς εἰρήνης καί ἀποτροπῆς τῶν πολέμων. Οἱ κομμουνιστές, ἐπιδιώκοντας τόν ἀφοπλισμό, παραμένουν πιστοί στούς σκοπούς τους. Θεωροῦν ὅτι ἀκριβῶς ἡ διατήρηση τῆς εἰρήνης δημιουργεῖ εὐνοϊκές συνθῆκες γιά τή νίκη τοῦ σοσιαλισμοῦ στήν οἰκονομική ἅμιλλα μέ τόν καπιταλισμό, γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς ταξικῆς πάλης στίς καπιταλιστικές χῶρες, γιά τήν πλήρη ἐκμηδένιση τῆς ἀποικιοκρατίας καί τή στερέωση τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας τῶν χωρῶν πού μπῆκαν στό δρόμο τῆς ἀνεξάρτητης ἀνάπτυξης. Ὁ γενικός καί πλήρης ἀφοπλισμός κάτω ἀπό διεθνή ἔλεγχο ἀνταποκρίνεται στά συμφέροντα τῆς προόδου τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας, στίς ἐλπίδες τῆς συντριπτικῆς πλειοψηφίας τῆς ἀνθρωπότητας.

Πολλά ἔργα πού συμπεριλαβαίνονται στόν τόμο αὐτό ἀντικαθρεπτίζουν τήν πάλη τοῦ Λένιν κατά τοῦ σοσιαλσωβινισμοῦ καί τοῦ κεντρισμοῦ στή ρωσική καί στή διεθνή σοσιαλδημοκρατία: «Ὁ ἰμπεριαλισμός καί ἡ διάσπαση τοῦ σοσιαλισμοῦ», «Ὁλόκληρη δεκάδα «σοσιαλιστές» ὑπουργοί», «Προσπάθειες νά βγάλουν ἀσπροπρόσωπο τόν ὀπορτουνισμό», «Ἡ ὁμάδα Τσχεΐτζε καί ὁ ρόλος της», «Πασιφισμός ἀστικός καί πασιφισμός σοσιαλιστικός», «Ἀνοιχτό γράμμα πρός τόν Μπορίς Σουβαρίν» καί ἄλλα. Ὁ Λένιν ἐπανειλημμένα ἐξηγεῖ τίς οἰκονομικές ρίζες καί τίς ἰδεολογικές πηγές τοῦ ὀπορτουνισμοῦ, τή σύνδεση τοῦ ὀπορτουνισμοῦ μέ τόν ἰμπεριαλισμό, ὑπογραμμίζει ὅτι ἡ ἀποφασιστική πάλη τόσο κατά τῶν ἀνοιχτῶν σοσιαλσωβινιστῶν, ὅσο καί κατά τῶν καμουφλαρισμένων ὀπορτουνιστῶν — τῶν κεντριστῶν, ἀποτελεῖ ἀπαραίτητο ὅρο γιά τή νίκη τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης. Ὁ Λένιν ξεσκεπάζει ἀκούραστα τίς προδοτικές ἐνέργειες τῶν ὀπορτουνιστῶν, τά τεχνάσματά τους, τίς συναλλαγές τους μέ τήν ἀστική τάξη.

«Νά ποιά εἶναι ἡ τύχη μου — ἔγραφε ὁ Λένιν τό 1916 στήν Ι. Ἀρμάντ. — Ἡ μιά μαχητική ἐκστρατεία ἀκολουθεῖ τήν ἄλλη — ἐνάντια στίς πολιτικές ἀνοησίες, τίς προστυχιές, τόν ὀπορτουνισμό κτλ.

Αὐτό ἀπό τό 1893. Καί τό μίσος τῶν πρόστυχων ἀπό τότε γι᾽αὐτό τό λόγο. Ὅμως παρόλα αὐτά ἐγώ δέν θά ἀντάλλαζα τήν τύχη αὐτή μέ τήν «εἰρήνη» μέ τούς πρόστυχους» (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 35ος, σελ. 209).

Στό «Προσχέδιο θέσεων ἔκκλησης πρός τή Διεθνή Σοσιαλιστική Ἐπιτροπή καί πρός ὅλα τά σοσιαλιστικά κόμματα», στό «Ἀνοιχτό γράμμα πρός τόν Σάρλ Νέν, μέλος τῆς Διεθνοῦς Σοσιαλιστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Βέρνης» καί στήν ἔκκληση

«Πρός τούς ἐργάτες πού ὑποστηρίζουν τήν πάλη ἐνάντια στόν πόλεμο καί ἐνάντια στούς σοσιαλιστές πού πέρασαν μέ τό μέρος τῶν κυβερνήσεών τους», ὁ Λένιν στιγμάτισε τό πέρασμα τῆς κεντριστικῆς πλειοψηφίας τῆς ἕνωσης τοῦ Τσίμμερβαλντ μέ ἐπικεφαλῆς τόν πρόεδρο τῆς Διεθνοῦς Σοσιαλιστικῆς Ἐπιτροπῆς Ρ. Γκρίμμ στήν ἀνοιχτή συμμαχία μέ τούς σοσιαλσωβινιστές στή βάση τοῦ σοσιαλπασιφισμοῦ. Ὁ Λένιν πρόβαλε τό αἴτημα τῆς σύγκλησης νέας συνδιάσκεψης τῶν τσιμμερβαλντινῶν γιά νά ἀπορίψει ἀνεπιφύλακτα τό σοσιαλπασιφισμό, νά δηλώσει τήν κατηγορηματική ρήξη μέ τό σοσιαλσωβινισμό καί, ἀπό ὀργανωτική ἄποψη, νά ὑποδείξει στήν ἐργατική τάξη τά ἄμεσα καί ἐπείγοντα ἐπαναστατικά καθήκοντά της. Τό «Τσίμμερβαλντ» ὁλοφάνερα χρεοκόπησε, τόνιζε ὁ Λένιν, καί οἱ ὄμορφες λέξεις χρησιμοποιοῦνται καί πάλι γιά νά συγκαλύψουν τή σαπίλα. Ἡ πάλη γιά μιά νέα, πραγματικά σοσιαλιστική Διεθνή εἶναι ἀπαραίτητο νά μεταφερθεῖ σέ ἄλλο πεδίο.

Στά χρόνια τοῦ πολέμου ὁ Λένιν ζοῦσε στήν Ἐλβετία καί ἔδινε μεγάλη προσοχή στή δράση τοῦ Ἐλβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, στήν πάλη τῶν ἐλβετῶν ἀριστερῶν κατά τῶν σοσιαλσωβινιστῶν καί τῶν κεντριστῶν. Σ᾽αὐτά τά ζητήματα εἶναι ἀφιερωμένες οἱ ἐργασίες τοῦ Λένιν: «Λόγος στό συνέδριο τοῦ Ἐλβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος στίς 4 τοῦ Νοέμβρη 1916», «Τά καθήκοντα τῶν ἀριστερῶν τσιμμερβαλντινῶν στό Ἐλβετικό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα», «Θέσεις γιά τή στάση τοῦ Ἐλβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος ἀπέναντι στόν πόλεμο», «Δώδεκα σύντομες θέσεις γιά τήν ὑποστήριξη ἀπομέρους τοῦ Γκ. Γκρόιλιχ τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας», «Ἱστορία μιᾶς μικρῆς περιόδου στή ζωή ἑνός σοσιαλιστικοῦ κόμματος» καί ἄλλες.

Στόν τόμο αὐτό δημοσιεύονται ἡ «Διάλεξη γιά τήν ἐπανάσταση τοῦ 1905» πού ἔκανε ὁ Λένιν στή σύσκεψη τῆς ἐλβετικῆς Σοσιαλιστικῆς νεολαίας στίς 9 (22) τοῦ Γενάρη 1917, δωδέκατη ἐπέτειο τῆς ἔναρξης τῆς πρώτης ρωσικῆς ἐπανάστασης. Στή διάλεξη ὁ Λένιν ἔκανε βαθιά ἀνάλυση τοῦ χαρακτήρα, τῶν κινητήριων δυνάμεων καί τῆς πορείας τῆς ἐπανάστασης τοῦ 1905-1907, τόνισε τή διεθνή σημασία της. Ὁ Λένιν, γενικεύοντας τήν πείρα τῆς πρώτης ρωσικῆς ἐπανάστασης, ὑπογράμμισε τήν ἀνάγκη τῆς ἡγεμονίας τοῦ προλεταριάτου στήν ἐπανάσταση, τῆς συμμαχίας τῆς ἐργατικῆς τάξης καί τῆς ἀγροτιᾶς, ἀποκάλυψε τόν τεράστιο ρόλο τῶν μαζικῶν πολιτικῶν ἀπεργιῶν γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς ἐπανάστασης, ἔδειξε τή σημασία τῶν

Σοβιέτ τῶν ἐργατῶν βουλευτῶν, πού γέννησε ἡ δημιουργικότητα τῶν λαϊκῶν μαζῶν, σάν ὀργάνων τῆς ἐπανάστασης καί τῆς νέας κρατικῆς ἐξουσίας. Ὁ Λένιν ὑπογράμμισε ὅτι ἡ πρώτη ρωσική ἐπανάσταση, ἐνῶ ἦταν ὡς πρός τό κοινωνικό της περιεχόμενο ἀστικοδημοκρατική, ὅμως ὡς πρός τά μέσα πάλης ἦταν προλεταριακή. Ἦταν ὁ πρόλογος τῆς ἐπερχόμενης σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης.

Τελειώνοντας τή διάλεξή του, ὁ Λένιν εἶπε: «Δέν πρέπει νά μᾶς ξεγελᾶ ἡ σημερινή νεκρική σιγή στήν Εὐρώπη. Ἡ Εὐρώπη ἐγκυμονεῖ τήν ἐπανάσταση» (σελ. 327). Ὁ Λένιν ἔκφρασε τή βαθιά πεποίθησή του ὅτι εἶναι ἀναπόφευκτη ἡ σοσιαλιστική ἐπανάσταση στίς χῶρες τῆς Εὐρώπης, οἱ λαϊκές ἐξεγέρσεις μέ τήν καθοδήγηση τοῦ προλεταριάτου. Ἡ ὑπέροχη αὐτή ἐπιστημονική πρόβλεψη πραγματοποιήθηκε. Παράδειγμα πάλης γεμάτης αὐταπάρνηση γιά τή νίκη τῆς ἐπανάστασης ἔδειξε καί πάλι τό προλεταριάτο τῆς Ρωσίας — πρωτοπορία τοῦ παγκόσμιου ἐργατικοῦ κινήματος. Πέρασε λίγο περισσότερο ἀπό μήνας καί στή Ρωσία ξέσπασε ἡ ἐπανάσταση, ἡ τσαρική ἀπολυταρχία ἀνατράπηκε. Κάτω ἀπό τήν καθοδήγηση τοῦ Κόμματος τῶν μπολσεβίκων μ'ἐπικεφαλῆς τόν Λένιν ἡ ἐργατική τάξη ἀνάπτυξε τήν πάλη κατά τοῦ καπιταλισμοῦ, πού ὁδήγησε στήν κοσμοϊστορική νίκη τῆς Μεγάλης Ὀχτωβριανῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης.

* *
*

Στό μέρος «Προπαρασκευαστικά ὑλικά» δημοσιεύονται δέκα λενινιστικά ντοκουμέντα. Ἀπό αὐτά, δυό δημοσιεύονται γιά πρώτη φορά: «Γιά τή διακήρυξη τῶν πολωνῶν σοσιαλδημοκρατῶν στή συνδιάσκεψη τοῦ Τσίμμερβαλντ» καί «Παρατηρήσεις ἀπ'ἀφορμή τό ἄρθρο γιά τό μαξιμαλισμό». Τό πρῶτο ντοκουμέντο περιέχει τή σπουδαία θέση γιά τή στάση τῶν ἐπαναστατῶν μαρξιστῶν ἀπέναντι στά ἐθνικά κινήματα. Ὁ Λένιν, τονίζοντας ὅτι κάθε ἐθνικό κίνημα δέν εἶναι ἄξιο ὑποστήριξης, ἔγραφε: «Αὐτό εἶναι ἀδιαφιλονίκητο καί γιατί κάθε δημοκρατικό αἴτημα ὑποτάσσεται στά γενικά συμφέροντα τῆς ταξικῆς πάλης τοῦ προλεταριάτου, πράγμα πού δέν εἶναι καθόλου ἀπόλυτο, καί γιατί τήν ἐποχή τῶν ἰμπεριαλιστικῶν ανταγωνισμῶν γιά τήν κυριαρχία πάνω στά ἔθνη εἶναι πιθανές ἀνοιχτές καί μυστικές συμμαχίες ἀνάμεσα στήν ἀστική τάξη τῆς καταπιεζόμενης χώρας καί μιᾶς ἀπό τίς καταπιέζουσες χῶρες» (σελ. 369). Στίς «Παρατηρήσεις ἀπ'ἀφορμή τό ἄρθρο γιά τό μαξιμα-

λισμό» ὁ Λένιν δίνει χαρακτηρισμό τῆς σημασίας πού ἔχει τό πρόγραμμα-μίνιμουμ καί τῆς θέσης πού κατέχει στήν ταξική πάλη τῆς ἐργατικῆς τάξης στίς συνθῆκες τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Μεγάλο ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν τά σχέδια τῶν ἄρθρων πού τελικά δέν γράφτηκαν: «Ὁ ἰμπεριαλισμός καί ἡ στάση ἀπέναντι σ᾽αὐτόν», «Τά διδάγματα τοῦ πολέμου», τό σχέδιο τῆς μή τελειωμένης μπροσούρας «Στατιστική καί κοινωνιολογία», καθώς ἐπίσης καί τό «Σχέδιο θέσεων γιά τή συζήτηση σχετικά μέ τά καθήκοντα τῶν ἀριστερῶν τσιμμερβαλντινῶν στό Ἐλβετικό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα» καί «Τά γνωρίσματα τοῦ «κέντρου» σάν ρεύματος στή διεθνή σοσιαλδημοκρατία». Στό μέρος «Προπαρασκευαστικά ὑλικά» δημοσιεύονται ἐπίσης τό «Σχέδιο τοῦ ἄρθρου «Ὁ ἰμπεριαλισμός καί ἡ διάσπαση τοῦ σοσιαλισμοῦ»», τό «Σχέδιο θέσεων «Τά καθήκοντα τῶν ἀριστερῶν τσιμμερβαλντινῶν στό Ἐλβετικό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα»» καί οἱ «Θέσεις γιά τή στάση τοῦ Ἐλβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος ἀπέναντι στόν πόλεμο. Τό πρακτικό μέρος».

Τό Ἰνστιτοῦτο μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ
τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΠΡΟΣΟΥΡΑ ΤΟΥ ΓΙΟΥΝΙΟΥΣ[1]

'Επιτέλους στή Γερμανία βγῆκε παράνομα, χωρίς προσαρμογή στήν πρόστυχη λογοκρισία τῶν γιοῦνκερ, μιά σοσιαλδημοκρατική μπροσούρα ἀφιερωμένη στά ζητήματα τοῦ πολέμου! 'Ο συγγραφέας πού ἀνήκει προφανῶς στήν «ἀριστερή ριζοσπαστική» πτέρυγα τοῦ κόμματος ὑπογράφει μέ τό ὄνομα Γιούνιους (πού στά λατινικά σημαίνει: ὁ νεότερος) καί ὀνόμασε τήν μπροσούρα του: «Κρίση τῆς σοσιαλδημοκρατίας». Σέ παράρτημα δημοσιεύονται οἱ «θέσεις γιά τά καθήκοντα τῆς διεθνοῦς σοσιαλδημοκρατίας», πού εἶχαν ὑποβληθεῖ προηγούμενα στή ΔΣΕ (Διεθνή Σοσιαλιστική 'Επιτροπή) τῆς Βέρνης καί δημοσιεύτηκαν στό 3ο τεῦχος τοῦ Δελτίου της[2]· εἶναι οἱ θέσεις τῆς ὁμάδας «'Η Διεθνής» πού τήν ἄνοιξη τοῦ 1915 ἔχει ἐκδόσει ἕνα τεῦχος περιοδικοῦ μ'αὐτό τόν τίτλο (μέ ἄρθρα τῆς Τσέτκιν, τοῦ Μέρινγκ, τῆς Ρ. Λούξεμπουργκ, τοῦ Τάλχαϊμερ, τοῦ Ντοῦνκερ, τοῦ Στρέμπελ κ.ἄ.) καί ὀργάνωσε τό χειμώνα τοῦ 1915-1916 σύσκεψη τῶν σοσιαλδημοκρατῶν ἀπ'ὅλη τή Γερμανία πού ἐνέκρινε αὐτές τίς θέσεις[3].

'Η μπροσούρα γράφτηκε τόν 'Απρίλη τοῦ 1915, ὅπως λέει ὁ συγγραφέας στήν εἰσαγωγή πού φέρνει ἡμερομηνία 2 τοῦ Γενάρη 1916, καί δημοσιεύτηκε «χωρίς καμιά ἀλλαγή». «'Εξωτερικά περιστατικά» ἐμπόδισαν νά ἐκδοθεῖ νωρίτερα. Εἶναι ἀφιερωμένη ὄχι τόσο στήν «κρίση τῆς σοσιαλδημοκρατίας», ὅσο στήν ἀνάλυση τοῦ πολέμου, στήν ἀντίκρουση τοῦ θρύλου ὅτι ὁ πόλεμος αὐτός ἔχει ἀπελευθερωτικό, ἐθνικό χαρακτήρα, στήν ἀπόδειξη ὅτι εἶναι ἰμπεριαλιστικός καί ἀπό τήν πλευρά τῆς Γερμανίας καί ἀπό τήν πλευρά τῶν ἄλλων μεγάλων δυνάμεων, καί μετά στήν ἐπαναστατική κριτική τῆς στάσης τοῦ ἐπίσημου

κόμματος. Ἡ μπροσούρα τοῦ Γιούνιους γραμμένη μέ ἐξαιρετική ζωντάνια ἔπαιξε καί θά παίξει ἀναμφισβήτητα μεγάλο ρόλο στήν πάλη ἐνάντια στό πρώην Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα τῆς Γερμανίας, πού πέρασε μέ τό μέρος τῆς ἀστικῆς τάξης καί τῶν γιοῦνκερ, γι'αὐτό καί συγχαίρουμε μέ ὅλη μας τήν καρδιά τόν συγγραφέα.

Στό ρῶσο ἀναγνώστη, πού γνωρίζει τή σοσιαλδημοκρατική φιλολογία πού ἔχει ἐκδοθεῖ τό 1914-1916 στό ἐξωτερικό στή ρωσική γλώσσα, ἡ μπροσούρα τοῦ Γιούνιους δέν προσφέρει καταρχήν τίποτε τό καινούργιο. Ὅταν διαβάζεις τήν μπροσούρα αὐτή καί συγκρίνεις τά ἐπιχειρήματα τοῦ γερμανοῦ ἐπαναστάτη μαρξιστῆ μέ ὅσα ἔχουν ἐκτεθεῖ, λογουχάρη, στή διακήρυξη τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ κόμματός μας (Σεπτέμβρης-Νοέμβρης τοῦ 1914), τίς ἀποφάσεις τῆς Βέρνης (Μάρτης τοῦ 1915)* καί σέ ἕνα σωρό σχετικά σχόλια, πείθεσαι μόνο γιά τίς μεγάλες ἀτέλειες τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ Γιούνιους καί γιά δυό λάθη πού κάνει. Ἀφιερώνοντας τά παρακάτω στήν κριτική τῶν ἐλλείψεων καί τῶν λαθῶν τοῦ Γιούνιους πρέπει νά ὑπογραμμίσουμε ἔντονα ὅτι αὐτό τό κάνουμε γιατί εἶναι ἀπαραίτητη στούς μαρξιστές ἡ αὐτοκριτική καί ὁ ὁλόπλευρος ἔλεγχος τῶν ἀντιλήψεων, πού θά πρέπει νά ἀποτελέσουν τήν ἰδεολογική βάση τῆς ΙΙΙ Διεθνοῦς. Ἡ μπροσούρα τοῦ Γιούνιους στό σύνολό της εἶναι μιά θαυμάσια μαρξιστική ἐργασία καί εἶναι ἀπόλυτα δυνατό οἱ ἐλλείψεις της νά ἔχουν ὥς ἕνα ὁρισμένο βαθμό τυχαῖο χαρακτήρα.

Κύρια ἔλλειψη τῆς μπροσούρας τοῦ Γιούνιους καί ἄμεσο βῆμα πρός τά πίσω σέ σύγκριση μέ τό νόμιμο περιοδικό «Ἡ Διεθνής» (ἄν καί ἀπαγορεύτηκε ἀμέσως μετά τήν ἐμφάνισή του) εἶναι ὅτι ἀποσιωπᾶ τή σύνδεση τοῦ σοσιαλσωβινισμοῦ (ὁ συγγραφέας δέν χρησιμοποιεῖ οὔτε αὐτό τόν ὅρο, οὔτε τή λιγότερο ἀκριβή ἔκφραση σοσιαλπατριωτισμός) μέ τόν ὀπορτουνισμό. Ὁ συγγραφέας πολύ σωστά μιλάει γιά «συνθηκολόγηση» καί χρεοκοπία τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Γερμανίας, γιά «προδοσία» τῶν «ἐπίσημων ἡγετῶν» του, δέν προχωρεῖ ὅμως πιό πέρα. Καί ὅμως τό περιοδικό «Ἡ Διεθνής» ἔκανε κριτική ἤδη στό «κέντρο», δηλ. στόν καουτσκισμό, χλευάζοντας πολύ δίκαια τήν ἀστάθεια χαρακτήρα του, τήν ἐκπόρνευση τοῦ μαρξισμοῦ ἀπό μέρους του, τό λακεδισμό του μπροστά στούς ὀπορτουνιστές. Καί τό ἴδιο πάλι περιοδικό *ἄρχισε* νά ξεσκεπάζει τόν

* — Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 13-23 καί 161-167. *Ἡ Σύντ.*

πραγματικό ρόλο τῶν ὀπορτουνιστῶν, δημοσιεύοντας λ.χ. τό σπουδαιότατο γεγονός ὅτι στίς 4 τοῦ Αὐγούστου 1914 οἱ ὀπορτουνιστές παρουσιάστῆκαν μέ τελεσίγραφο, μέ ἕτοιμη τήν ἀπόφαση νά ψηφίσουν *ὁπωσδήποτε ὑπέρ* τῶν πιστώσεων. Τόσο στήν μπροσούρα τοῦ Γιούνιους, ὅσο καί στίς θέσεις *δέν* γίνεται λόγος οὔτε γιά ὀπορτουνισμό, οὔτε γιά καουτσκισμό! Θεωρητικά, αὐτό δέν εἶναι σωστό, γιατί δέν μπορεῖ κανείς *νά ἐξηγήσει* τήν «προδοσία», χωρίς νά τή συνδέσει μέ τόν ὀπορτουνισμό σάν *κατεύθυνση* πού ἔχει πίσω της μιά μακρόχρονη ἱστορία, τήν ἱστορία ὅλης τῆς ΙΙ Διεθνοῦς. Ἀπό πρακτική πολιτική ἄποψη αὐτό εἶναι λαθεμένο, γιατί δέν μπορεῖ κανείς οὔτε νά καταλάβει τήν «κρίση τῆς σοσιαλδημοκρατίας», οὔτε νά τήν ὑπερνικήσει, χωρίς νά ξεκαθαρίσει τή σημασία καί τό ρόλο τῶν *δυό κατευθύνσεων:* τῆς ἀνοιχτά ὀπορτουνιστικῆς (Λέγκιν, Ντάβιντ κτλ.) καί τῆς συγκαλυμένης ὀπορτουνιστικῆς (Κάουτσκι καί Σία). Αὐτό εἶναι ἕνα βῆμα πρός τά πίσω σέ σύγκριση λ.χ. μέ τό ἱστορικό ἄρθρο τοῦ Ὄττο Ρύλε στή «Vorwärts»[4] τῆς 12 τοῦ Γενάρη 1916, ὅπου ἀποδείχνει ἄμεσα καί ἀνοιχτά ὅτι εἶναι *ἀναπόφευκτη* ἡ διάσπαση τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Γερμανίας (ἡ Σύνταξη τῆς «Vorwärts» τοῦ ἀπάντησε, ἐπαναλαβαίνοντας τίς γλυκερές καί ὑποκριτικές φράσεις τῶν καουτσκιστῶν, χωρίς νά βρεῖ οὔτε ἕνα οὐσιαστικό ἐπιχείρημα ἐνάντια στό γεγονός ὅτι ὑπάρχουν *κιόλας* δυό κόμματα κι᾿ὅτι εἶναι ἀδύνατο νά τά συμφιλιώσει κανείς). Αὐτή εἶναι μιά καταπληκτική ἀσυνέπεια, γιατί στή 12η θέση τῆς «Διεθνοῦς» λέγεται *ἀνοιχτά* ὅτι εἶναι ἀνάγκη νά δημιουργηθεῖ μιά «νέα» Διεθνής, ὕστερα ἀπό τήν «προδοσία» καί τό «πέρασμα τῶν ἐπίσημων ἀντιπροσωπειῶν τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων τῶν ἡγετικῶν χωρῶν» «στό ἔδαφος τῆς ἀστικοϊμπεριαλιστικῆς πολιτικῆς». Εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι εἶναι ἁπλούστατα γελοῖο νά μιλάει κανείς γιά συμμετοχή στή «νέα» Διεθνή τοῦ παλιοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Γερμανίας, ἤ ἑνός κόμματος πού συμβιβάζεται μέ τούς Λέγκιν, Ντάβιντ καί Σία.

Δέν ξέρουμε πῶς ἐξηγεῖται αὐτό τό βῆμα πρός τά πίσω τῆς ὁμάδας «Ἡ Διεθνής». Ἡ μεγαλύτερη ἔλλειψη ὅλου τοῦ ἐπαναστατικοῦ μαρξισμοῦ τῆς Γερμανίας εἶναι ὅτι δέν ἔχει σφιχτοδεμένη παράνομη ὀργάνωση, πού νά ἐφαρμόζει συστηματικά τή γραμμή της καί νά διαπαιδαγωγεῖ τίς μάζες μέ τό πνεῦμα τῶν νέων καθηκόντων: μιά τέτια ὀργάνωση θά ἔπρεπε νά παίρνει καθορισμένη θέση ἀπέναντι στόν ὀπορτουνισμό καί ἀπέναντι στόν καουτσκισμό. Αὐτό εἶναι πολύ πιό ἀπαραίτητο, μιά καί οἱ

γερμανοί ἐπαναστάτες σοσιαλδημοκράτες ἔχασαν τώρα τίς δυό τελευταῖες καθημερινές ἐφημερίδες τους: τήν ἐφημερίδα τῆς Βρέμης («Bremer Bürger-Zeitung»[5]) καί τήν ἐφημερίδα τοῦ Μπράουνσβαϊγκ («Volksfreund»[6]) πού καί οἱ δυό πέρασαν μέ τό μέρος τῶν καουτσκιστῶν. *Μόνο* ἡ ὁμάδα «Διεθνιστές σοσιαλιστές τῆς Γερμανίας» (I. S. D.) παραμένει στό πόστο της—αὐτό εἶναι καθαρό καί ὁλοφάνερο γιά ὅλους[7].

῾Ορισμένα μέλη τῆς ὁμάδας «῾Η Διεθνής» κατρακύλησαν, ὅπως φαίνεται, πάλι στό βάλτο τοῦ χωρίς ἀρχές καουτσκισμοῦ. Λογουχάρη ὁ Στρέμπελ ἔφτασε στό σημεῖο νά ὑποκλίνεται ἀπό τίς στῆλες τῆς «Neue Zeit»[8] μπροστά στόν Μπέρνσταϊν καί στόν Κάουτσκι! ᾿Εντελῶς τελευταῖα μάλιστα, στίς 15 τοῦ ᾿Ιούλη 1916, ὁ Στρέμπελ δημοσίευσε στίς ἐφημερίδες τό ἄρθρο «Πασιφισμός καί σοσιαλδημοκρατία», ὅπου ὑπερασπίζει τόν πιό πρόστυχο καουτσκιστικό πασιφισμό. ῞Οσο γιά τόν Γιούνιους ἐξεγείρεται μέ τόν πιό κατηγορηματικό τρόπο ἐνάντια στά οὐτοπιστικά σχέδια τῶν καουτσκιστῶν γιά «ἀφοπλισμό», «ἐκμηδένιση τῆς μυστικῆς διπλωματίας» κτλ. Εἶναι πιθανό στήν ὁμάδα «῾Η Διεθνής» νά ὑπάρχουν δυό ρεύματα: τό ἐπαναστατικό καί τό ταλαντευόμενο πρός τήν πλευρά τοῦ καουτσκισμοῦ.

᾿Από τίς λαθεμένες ἰδέες τοῦ Γιούνιους ἡ πρώτη μπῆκε στήν 5η θέση τῆς ὁμάδας «῾Η Διεθνής»: «...Στήν ἐποχή τοῦ ἀποχαλινωμένου αὐτοῦ ἰμπεριαλισμοῦ δέν μπορεῖ πιά νά ὑπάρχουν κανενός εἴδους ἐθνικοί πόλεμοι. Τά ἐθνικά συμφέροντα χρησιμεύουν ἁπλῶς σάν μέσα ἐξαπάτησης γιά νά βάλουν τίς ἐργαζόμενες λαϊκές μάζες στήν ὑπηρεσία τοῦ θανάσιμου ἐχθροῦ τους: τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ...» ῾Η ἀρχή τῆς 5ης θέσης πού τελειώνει μ᾿αὐτή τήν ἰδέα ἀφιερώνεται στό χαρακτηρισμό τοῦ *σημερινοῦ* πολέμου σάν ἰμπεριαλιστικοῦ. Εἶναι πιθανό ἡ ἄρνηση τῶν ἐθνικῶν πολέμων γενικά νά εἶναι εἴτε παραδρομή, εἴτε τυχαία ὑπερβολή τοῦ συγγραφέα, πού θέλει νά ὑπογραμμίσει τήν ἀπόλυτα σωστή σκέψη ὅτι ὁ *σημερινός* πόλεμος εἶναι ἰμπεριαλιστικός καί ὄχι ἐθνικός. ᾿Επειδή ὅμως εἶναι πιθανό καί τό ἀντίθετο, ἐπειδή διαπιστώνεται ὅτι διάφοροι σοσιαλδημοκράτες ἀρνοῦνται λαθεμένα *ὁποιονδήποτε* ἐθνικό πόλεμο, μόνο καί μόνο γιατί τό *σημερινό* πόλεμο τόν παρουσιάζουν ἀπατηλά σάν ἐθνικό, γι᾿αὐτό δέν μποροῦμε παρά νά σταθοῦμε σ᾿αὐτό τό λάθος.

῾Ο Γιούνιους ἔχει ἀπόλυτο δίκιο, ὅταν ὑπογραμμίζει τήν ἀποφασιστική ἐπίδραση τῶν «ἰμπεριαλιστικῶν συνθηκῶν» στό *σημερινό* πόλεμο, ὅταν λέει ὅτι πίσω ἀπό τή Σερβία στέκεται ἡ Ρωσία, ὅτι «πίσω ἀπό τό σερβικό ἐθνικισμό στέκεται ὁ ρωσικός

ἰμπεριαλισμός», ὅτι ἡ συμμετοχή λ.χ. τῆς 'Ολλανδίας στόν πόλεμο θά ἦταν *ἐπίσης* ἰμπεριαλιστική, γιατί, πρῶτο, θά ὑπεράσπιζε τίς ἀποικίες της καί, δεύτερο, θά ἦταν σύμμαχος ἑνός *ἰμπεριαλιστικοῦ* συνασπισμοῦ. Αὐτό εἶναι ἀναμφισβήτητο σχετικά μέ τό *σημερινό* πόλεμο. Κι'ὅταν ὁ Γιούνιους ὑπογραμμίζει ἐδῶ ἰδιαίτερα ὅτι γι'αὐτόν τήν πρώτιστη σημασία τήν ἔχει ἡ πάλη ἐνάντια στό «φάντασμα τοῦ ἐθνικοῦ πολέμου», «πού δεσπόζει σήμερα πάνω στή σοσιαλδημοκρατική πολιτική» (σελ. 81), δέν μποροῦμε παρά νά παραδεχτοῦμε ὅτι οἱ συλλογισμοί του εἶναι καί σωστοί καί ἀπόλυτα στή θέση τους.

Θά ἦταν λάθος μόνο ἄν ὑπέρβαλε κανείς αὐτή τήν ἀλήθεια, ἄν παρέκκλινε ἀπό τή μαρξιστική ἀπαίτηση νά εἴμαστε συγκεκριμένοι, ἄν μετάφερνε τήν ἐκτίμηση τοῦ σημερινοῦ πολέμου σέ ὅλους τούς πιθανούς μέσα στίς συνθῆκες τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ πολέμους, ἄν ξεχνοῦσε τά ἐθνικά κινήματα *ἐνάντια* στόν ἰμπεριαλισμό. Τό μοναδικό ἐπιχείρημα γιά τήν ὑπεράσπιση τῆς θέσης: «δέν μποροῦν πιά νά ὑπάρξουν ἐθνικοί πόλεμοι», εἶναι τό γεγονός ὅτι ὁ κόσμος εἶναι μοιρασμένος ἀνάμεσα σέ μιά χούφτα «μεγάλες» ἰμπεριαλιστικές Δυνάμεις, ὅτι γι'αὐτό τό λόγο κάθε πόλεμος, ἔστω κι'ἄν στήν ἀρχή εἶναι ἐθνικός, *μετατρέπεται* σέ ἰμπεριαλιστικό, θίγοντας τά συμφέροντα μιᾶς ἀπό τίς ἰμπεριαλιστικές Δυνάμεις, ἤ ἑνός ἀπό τούς ἰμπεριαλιστικούς συνασπισμούς (σελ. 81 τῆς μπροσούρας τοῦ Γιούνιους).

Εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι τό ἐπιχείρημα αὐτό εἶναι λαθεμένο. Φυσικά, μιά ἀπό τίς βασικές θέσεις τῆς μαρξιστικῆς διαλεκτικῆς συνίσταται στό ὅτι ὅλα τά ὅρια στή φύση καί στήν κοινωνία εἶναι συμβατικά καί κινητά, ὅτι δέν ὑπάρχει *κανένα* φαινόμενο πού νά μήν μπορεῖ, κάτω ἀπό ὁρισμένες συνθῆκες, νά μετατραπεῖ στήν ἀντίθεσή του. 'Ο ἐθνικός πόλεμος *μπορεῖ* νά μετατραπεῖ σέ ἰμπεριαλιστικό *καί ἀντίστροφα.* Παράδειγμα: οἱ πόλεμοι τῆς μεγάλης Γαλλικῆς ἐπανάστασης ἄρχισαν σάν ἐθνικοί καί ἦταν τέτιοι. Οἱ πόλεμοι αὐτοί ἦταν ἐπαναστατικοί: ὑπεράσπιση τῆς μεγάλης ἐπανάστασης ἐνάντια στό συνασπισμό τῶν ἀντεπαναστατικῶν μοναρχιῶν. "Οταν ὅμως ὁ Ναπολέοντας δημιούργησε τή γαλλική αὐτοκρατορία, ὑποδουλώνοντας μιά σειρά ἀπό καιρό συγκροτημένα, μεγάλα, βιώσιμα, ἐθνικά κράτη τῆς Εὐρώπης, τότε οἱ ἐθνικοί πόλεμοι τῆς Γαλλίας μετατράπηκαν σέ ἰμπεριαλιστικούς, πού γέννησαν *μέ τή σειρά τους* ἐθνικοαπελευθερωτικούς πολέμους *ἐνάντια* στόν ἰμπεριαλισμό τοῦ Ναπολέοντα.

Μόνο ἕνας σοφιστής θά μποροῦσε νά σβήσει τή διαφορά

ἀνάμεσα στόν ἰμπεριαλιστικό καί στόν ἐθνικό πόλεμο, στηριζόμενος στό ὅτι ὁ ἕνας *μπορεῖ* νά μετατραπεῖ στόν ἄλλο. Ἡ διαλεκτική χρησίμευε πολλές φορές—καί στήν ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας—σάν γέφυρα πρός τή σοφιστική. Ἐμεῖς ὅμως παραμένουμε διαλεκτικοί, καταπολεμώντας τίς σοφιστεῖες, ὄχι μέ τήν ἄρνηση τῆς δυνατότητας κάθε μετατροπῆς γενικά, ἀλλά μέ τή συγκεκριμένη ἀνάλυση τῆς *δοσμένης* μετατροπῆς στίς συνθῆκες της καί στήν ἀνάπτυξή της.

Εἶναι σέ μεγάλο βαθμό ἀπίθανο ὅτι ὁ σημερινός ἰμπεριαλιστικός πόλεμος τοῦ 1914-1916 θά μετατραπεῖ σέ ἐθνικό, ἐπειδή ἡ τάξη πού ἀντιπροσωπεύει τήν ἀνάπτυξη *πρός τά μπρός* εἶναι τό προλεταριάτο, πού ἀντικειμενικά τείνει νά μετατρέψει τόν πόλεμο αὐτό σέ ἐμφύλιο πόλεμο ἐνάντια στήν ἀστική τάξη, καί ἔπειτα ἀκόμη ἐπειδή ἡ διαφορά ἀνάμεσα στίς δυνάμεις τῶν δυό συνασπισμῶν δέν εἶναι πολύ σημαντική καί ἐπειδή τό διεθνές χρηματιστικό κεφάλαιο ἔχει δημιουργήσει παντοῦ μιά ἀντιδραστική ἀστική τάξη. Δέν μποροῦμε ὅμως νά λέμε ὅτι εἶναι *ἀδύνατη* μιά τέτια μετατροπή: *ἄν* τό προλεταριάτο τῆς *Εὐρώπης* γινόταν ἀνίσχυρο γιά καμιά εἰκοσαριά χρόνια· *ἄν* ὁ σημερινός πόλεμος *τελείωνε* μέ νίκες σάν τίς ναπολεόντειες καί μέ τήν ὑποδούλωση μιᾶς σειρᾶς βιώσιμων ἐθνικῶν κρατῶν· *ἄν* ὁ ἐξωευρωπαϊκός ἰμπεριαλισμός (ὁ ἰαπωνικός καί ὁ ἀμερικανικός κατά πρῶτο λόγο) διατηροῦνταν ἐπίσης καμιά εἰκοσαριά χρόνια χωρίς νά περάσει στό σοσιαλισμό, λογουχάρη, ὕστερα ἀπό ἕνα ἰαπωνοαμερικανικό πόλεμο, τότε θά ἦταν δυνατός ἕνας μεγάλος ἐθνικός πόλεμος στήν Εὐρώπη. Αὐτό θά σήμαινε γύρισμα τῆς Εὐρώπης *πρός τά πίσω* γιά ἀρκετές δεκαετίες. Αὐτό εἶναι ἀπίθανο. *Δέν εἶναι* ὅμως ἀδύνατο, γιατί εἶναι ἀντιδιαλεκτικό, ἀντεπιστημονικό καί θεωρητικά ὄχι σωστό νά φαντάζεται κανείς ὅτι ἡ παγκόσμια ἱστορία τραβάει ὁμαλά καί κανονικά πρός τά μπρός, χωρίς νά κάνει κάποτε γιγάντια ἅλματα πρός τά πίσω.

Παρακάτω. Οἱ ἐθνικοί πόλεμοι ἀπό μέρους τῶν ἀποικιῶν καί μισοαποικιῶν δέν εἶναι ἁπλῶς πιθανοί, ἀλλά καί *ἀναπόφευκτοι* στήν ἐποχή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Στίς ἀποικίες καί στίς μισοαποικίες (Κίνα, Τουρκία, Περσία) ζοῦν περίπου ἕνα δισεκατομμύριο ἄνθρωποι, δηλ. *πάνω ἀπό τό μισό* πληθυσμό τῆς γῆς. Τά ἐθνικοαπελευθερωτικά κινήματα ἐδῶ εἴτε εἶναι ἤδη πολύ ἰσχυρά, εἴτε ἀναπτύσσονται καί ὡριμάζουν. Κάθε πόλεμος εἶναι συνέχιση τῆς πολιτικῆς μέ ἄλλα μέσα. Ἡ συνέχιση τῆς ἐθνικοαπελευθερωτικῆς πολιτικῆς τῶν ἀποικιῶν θά εἶναι *ἀναπόφευκτα* ἐθνικοί πόλεμοι ἀπό μέρους τους *ἐνάντια* στόν ἰμπεριαλισμό.

Παρόμοιοι πόλεμοι *μποροῦν* νά ὁδηγήσουν σέ ἰμπεριαλιστικό πόλεμο τῶν σημερινῶν «μεγάλων» ἰμπεριαλιστικῶν Δυνάμεων, μποροῦν ὅμως καί νά μήν ὁδηγήσουν, αὐτό ἐξαρτᾶται ἀπό πολλά περιστατικά.

Παράδειγμα: ἡ ᾽Αγγλία καί ἡ Γαλλία ἔκαναν τόν ἑπταετή πόλεμο γιά τίς ἀποικίες, δηλαδή διεξήγαγαν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο (πού εἶναι δυνατός καί στή βάση τῆς δουλείας καί στή βάση τοῦ πρωτόγονου καπιταλισμοῦ, ὅπως καί στή σύγχρονη βάση τοῦ πολύ ἀναπτυγμένου καπιταλισμοῦ). ῾Η Γαλλία νικήθηκε καί ἔχασε ἕνα μέρος τῶν ἀποικιῶν της. ῞Υστερα ἀπό μερικά χρόνια ἀρχίζει ὁ ἐθνικοαπελευθερωτικός πόλεμος τῶν Πολιτειῶν τῆς Βόρειας ᾽Αμερικῆς μόνο ἐνάντια στήν ᾽Αγγλία. ῾Η Γαλλία καί ἡ ᾽Ισπανία, πού καί οἱ ἴδιες ἐξακολουθοῦσαν νά κατέχουν ἐδάφη τῶν σημερινῶν ῾Ενωμένων Πολιτειῶν, ἀπό ἐχθρότητα πρός τήν ᾽Αγγλία, δηλ. ξεκινώντας ἀπό τά ἰμπεριαλιστικά τους συμφέροντα, συνάπτουν σύμφωνο φιλίας μέ τίς Πολιτεῖες πού ξεσηκώθηκαν ἐνάντια στήν ᾽Αγγλία. Τά γαλλικά στρατεύματα μαζί μέ τά ἀμερικανικά χτυποῦν τούς ἄγγλους. ῎Εχουμε μπροστά μας ἕναν ἐθνικοαπελευθερωτικό πόλεμο, στόν ὁποῖο ὁ ἰμπεριαλιστικός ἀνταγωνισμός εἶναι ἕνα στοιχεῖο δευτερεῦον, χωρίς σοβαρή σημασία — τό ἀντίθετο ἀπό ἐκεῖνο πού βλέπουμε στόν πόλεμο 1914-1916 (τό ἐθνικό στοιχεῖο στόν αὐστροσερβικό πόλεμο δέν ἔχει σοβαρή σημασία σέ σύγκριση μέ τόν ἰμπεριαλιστικό ἀνταγωνισμό πού τά καθορίζει ὅλα). ᾽Από δῶ φαίνεται πόσο ἀνόητο θά ἦταν νά ἐφαρμόζει κανείς τήν ἔννοια τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ σχηματικά, βγάζοντας ἀπ᾽αὐτή τό συμπέρασμα ὅτι εἶναι «ἀδύνατοι» οἱ ἐθνικοί πόλεμοι. ῾Ο ἐθνικοαπελευθερωτικός πόλεμος, λ.χ. μιᾶς συμμαχίας τῆς Περσίας, τῆς ᾽Ινδίας καί τῆς Κίνας ἐνάντια σέ τοῦτες ἤ ἐκεῖνες τίς ἰμπεριαλιστικές Δυνάμεις, εἶναι ἀπόλυτα δυνατός καί πιθανός, γιατί ἀπορέει ἀπό τό ἐθνικοαπελευθερωτικό κίνημα αὐτῶν τῶν χωρῶν, καί ἡ μετατροπή ἑνός τέτιου πολέμου σέ ἰμπεριαλιστικό πόλεμο ἀνάμεσα στίς σημερινές ἰμπεριαλιστικές Δυνάμεις θά ἐξαρτηθεῖ ἀπό πάρα πολλά συγκεκριμένα περιστατικά, καί θά ἦταν ἀστεῖο νά δίνει ἐγγύηση κανείς ὅτι θά ἐπέλθουν ὁπωσδήποτε αὐτά τά περιστατικά.

Τρίτο, ἀκόμη καί στήν Εὐρώπη δέν μπορεῖ νά θεωροῦνται ἀδύνατοι οἱ ἐθνικοί πόλεμοι στήν ἐποχή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. «῾Η ἐποχή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ» ἔκανε τό σημερινό πόλεμο ἰμπεριαλιστικό, γεννάει ἀναπόφευκτα (ὅσο δέν θά ἔχουμε σοσιαλισμό) νέους ἰμπεριαλιστικούς πολέμους, ἔκανε πέρα γιά

πέρα ἰμπεριαλιστική τήν πολιτική τῶν σημερινῶν μεγάλων Δυνάμεων, ἡ «ἐποχή» ὅμως αὐτή δέν ἀποκλείει καθόλου τούς ἐθνικούς πολέμους, λ.χ. ἀπομέρους τῶν μικρῶν (ἄς ὑποθέσουμε τῶν προσαρτημένων ἤ τῶν ἐθνικά καταπιεζόμενων) κρατῶν *ἐνάντια* στίς ἰμπεριαλιστικές Δυνάμεις, ὅπως δέν ἀποκλείει καί τά ἐθνικά κινήματα σέ μεγάλη κλίμακα στήν 'Ανατολική Εὐρώπη. Σχετικά μέ τήν Αὐστρία, λογουχάρη, ὁ Γιούνιους κρίνει τά πράγματα πολύ λογικά, παίρνοντας ὑπόψη ὄχι μόνο τό «οἰκονομικό», ἀλλά καί τό ἰδιόμορφο πολιτικό στοιχεῖο, σημειώνοντας τήν «ἐσωτερική ἔλλειψη βιωσιμότητας τῆς Αὐστρίας», ἀναγνωρίζοντας ὅτι «ἡ μοναρχία τῶν 'Αψβούργων δέν εἶναι πολιτική ὀργάνωση ἑνός ἀστικοῦ κράτους, ἀλλά ἁπλῶς ἕνα ἀδύνατα δεμένο συνδικάτο πού τό σύναψαν μερικές κλίκες κοινωνικῶν παρασίτων» καί ὅτι «ἡ διάλυση τῆς Αὐστροουγγαρίας εἶναι ἱστορικά ἁπλῶς ἡ συνέχιση τῆς διάλυσης τῆς Τουρκίας καί ταυτόχρονα εἶναι ἀπαίτηση τοῦ ἱστορικοῦ προτσές ἀνάπτυξης». Τά πράγματα δέν εἶναι καλύτερα σχετικά μέ ὁρισμένα βαλκανικά κράτη καί τή Ρωσία. Καί σέ περίπτωση μεγάλης ἐξάντλησης τῶν «μεγάλων» Δυνάμεων στό σημερινό πόλεμο, ἤ σέ περίπτωση νίκης τῆς ἐπανάστασης στή Ρωσία, εἶναι ἀπόλυτα δυνατοί οἱ ἐθνικοί πόλεμοι, ἀκόμη καί οἱ νικηφόροι. Στήν πράξη ἡ ἐπέμβαση τῶν ἰμπεριαλιστικῶν Δυνάμεων εἶναι πραγματοποιήσιμη *ὄχι* κάτω ἀπό ὁποιεσδήποτε συνθῆκες, αὐτό ἀπό τή μιά μεριά. Καί ἀπό τήν ἄλλη, ὅταν κρίνουν «ἀσυλλόγιστα» ὅτι ὁ πόλεμος ἑνός μικροῦ κράτους ἐνάντια σ'ἕνα γίγαντα δέν ἔχει ἐλπίδες ἐπιτυχίας, πρέπει νά παρατηρήσουμε ἐδῶ ὅτι κι'ἕνας πόλεμος χωρίς ἐλπίδες ἐπιτυχίας εἶναι ἐπίσης πόλεμος· ἔπειτα ὁρισμένα φαινόμενα στό ἐσωτερικό τῶν «γιγάντων» — λογουχάρη ἡ ἔναρξη τῆς ἐπανάστασης — μποροῦν νά μετατρέψουν τόν πόλεμο «χωρίς ἐλπίδες ἐπιτυχίας» σέ πόλεμο μέ πολύ μεγάλες «ἐλπίδες ἐπιτυχίας».

Σταθήκαμε λεπτομερειακά στό λάθος τῆς θέσης ὅτι δῆθεν «δέν μποροῦν στό ἑξῆς νά ὑπάρξουν ἐθνικοί πόλεμοι», ὄχι μόνο ἐπειδή εἶναι ὁλοφάνερα λαθεμένη ἀπό θεωρητική ἄποψη. Θά ἦταν βέβαια πολύ λυπηρό, ἄν οἱ «ἀριστεροί» ἄρχιζαν νά δείχνουν ἀμέλεια ἀπέναντι στή θεωρία τοῦ μαρξισμοῦ σέ μιά περίοδο πού ἡ δημιουργία τῆς ΙΙΙ Διεθνοῦς εἶναι δυνατή μόνο πάνω στή βάση τοῦ μή ἐκχυδαϊσμένου μαρξισμοῦ. 'Αλλά καί ἀπό πρακτική-πολιτική ἄποψη τό λάθος αὐτό εἶναι πολύ ἐπιζήμιο: ἀπ'αὐτό πηγάζει ἡ παράλογη προπαγάνδα τοῦ «ἀφοπλισμοῦ», γιατί δῆθεν δέν μποροῦν νά ὑπάρχουν κανενός εἴδους

πόλεμοι ἐκτός ἀπό τούς ἀντιδραστικούς· ἀπ'αὐτό πηγάζει ἡ ἀκόμη πιό παράλογη καί ἄμεσα ἀντιδραστική ἀδιαφορία ἀπέναντι στά ἐθνικά κινήματα. Μιά τέτια ἀδιαφορία καταντᾶ σωβινισμός, ὅταν τά μέλη τῶν «μεγάλων» ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης, δηλ. τῶν ἐθνῶν πού καταπιέζουν τούς περισσότερο μικρούς καί ἀποικιακούς λαούς, δηλώνουν μέ δῆθεν ἐπιστημονικό ὕφος: «ἐθνικοί πόλεμοι δέν μπορεῖ πιά νά ὑπάρχουν». Οἱ ἐθνικοί πόλεμοι *ἐνάντια* στίς ἰμπεριαλιστικές δυνάμεις δέν εἶναι μόνο δυνατοί καί πιθανοί, ἀλλά εἶναι ἀναπόφευκτοι καί *προοδευτικοί, ἐπαναστατικοί, ἄν καί* γιά τήν *ἐπιτυχία* τους ἀπαιτεῖται βέβαια εἴτε ἡ συνένωση τῶν προσπαθειῶν ἑνός τεράστιου ἀριθμοῦ κατοίκων τῶν καταπιεζόμενων χωρῶν (ἑκατοντάδων ἑκατομμυρίων στό παράδειγμα τῆς 'Ινδίας καί τῆς Κίνας πού πήραμε), εἴτε ἕνας ἐξαιρετικά εὐνοϊκός συνδυασμός τῶν ὅρων τῆς διεθνοῦς κατάστασης (λογουχάρη παράλυση τῆς ἐπέμβασης τῶν ἰμπεριαλιστικῶν Δυνάμεων ἐξαιτίας ἐξασθένισής τους, ἑνός πολέμου μεταξύ τους, τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τους κτλ.), εἴτε ἡ *ταυτόχρονη* ἐξέγερση τοῦ προλεταριάτου μιᾶς ἀπό τίς μεγάλες Δυνάμεις ἐνάντια στήν ἀστική τάξη (αὐτή ἡ περίπτωση πού ἀναφέρεται τελευταία στήν ἀπαρίθμησή μας ἔρχεται πρώτη ἀπό τήν ἄποψη ποιά εἶναι ἡ πιό ἐπιθυμητή καί συμφέρουσα γιά τή νίκη τοῦ προλεταριάτου).

Πρέπει νά παρατηρήσουμε ὡστόσο ὅτι θά ἦταν ἄδικο νά κατηγορήσουμε τόν Γιούνιους γιά ἀδιαφορία ἀπέναντι στά ἐθνικά κινήματα. 'Υπογραμμίζει, τουλάχιστον, σάν ἕνα ἀπό τά σφάλματα τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδας τή σιωπή της σχετικά μέ τήν ἐκτέλεση γιά «προδοσία» (προφανῶς, γιά ἀπόπειρα ἐξέγερσης μέ τήν εὐκαιρία τοῦ πολέμου) ἑνός ἡγέτη τῶν ἰθαγενῶν στό Καμερούν, ὑπογραμμίζοντας σέ ἕνα ἄλλο σημεῖο εἰδικά (γιά τούς διάφορους κυρίους Λέγκιν, Λένς καί ἄλλους παλιανθρώπους πού θεωροῦνται «σοσιαλδημοκράτες») ὅτι τά ἀποικιακά ἔθνη εἶναι ἐπίσης ἔθνη. Δηλώνει μέ τόν πιό κατηγορηματικό τρόπο ὅτι «ὁ σοσιαλισμός ἀναγνωρίζει γιά κάθε λαό τό δικαίωμα τῆς ἀνεξαρτησίας καί τῆς ἐλευθερίας, τό δικαίωμα νά διαχειρίζεται μόνος τίς τύχες του»· ὅτι «ὁ διεθνής σοσιαλισμός ἀναγνωρίζει τό δικαίωμα τῶν ἐλεύθερων, ἀνεξάρτητων, ἰσότιμων ἐθνῶν, ὅμως μόνο αὐτός μπορεῖ νά δημιουργήσει τέτια ἔθνη, μόνο αὐτός μπορεῖ νά πραγματοποιήσει τό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν. Καί τό σύνθημα αὐτό τοῦ σοσιαλισμοῦ—παρατηρεῖ πολύ σωστά ὁ συγγραφέας—χρησιμεύει, ὅπως κι'ὅλα τ'ἄλλα, ὄχι σάν δικαιο-

λογία τῆς ὑπάρχουσας κατάστασης, ἀλλά σάν δείκτης τοῦ δρόμου, σάν κίνητρο γιά μιά ἐπαναστατική, μεταμορφωτική, δραστήρια πολιτική τοῦ προλεταριάτου» (σελ. 77 καί 78). Συνεπῶς, θά ἔκανε μεγάλο λάθος ὅποιος θά νόμιζε ὅτι ὅλοι οἱ ἀριστεροί γερμανοί σοσιαλδημοκράτες ἔπεσαν στή στενοκέφαλη ἑρμηνεία καί στή γελοιογράφηση τοῦ μαρξισμοῦ, ὡς τήν ὁποία ἔφθασαν ὁρισμένοι ὀλλανδοί καί πολωνοί σοσιαλδημοκράτες πού ἀρνοῦνται τήν αὐτοδιάθεση τῶν ἐθνῶν ἀκόμη καί στό σοσιαλισμό. Ἐξάλλου, γιά τίς *εἰδικές* ὀλλανδοπολωνικές πηγές *αὐτοῦ* τοῦ λάθους μιλᾶμε ἀλλοῦ.

Ἕνας ἄλλος λαθεμένος συλλογισμός τοῦ Γιούνιους συνδέεται μέ τό ζήτημα τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας. Αὐτό εἶναι κεφαλαιῶδες πολιτικό ζήτημα τόν καιρό ἑνός ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου. Καί ὁ Γιούνιους μᾶς ἐνίσχυσε τήν πεποίθηση ὅτι τό κόμμα μας ἔδοσε τή μοναδικά σωστή θέση αὐτοῦ τοῦ προβλήματος: τό προλεταριάτο εἶναι ἐνάντια στήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας σ᾽αὐτόν, τόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο, *γιατί* ὁ πόλεμος αὐτός ἔχει ληστρικό, δουλοκτητικό, ἀντιδραστικό χαρακτήρα, *γιατί* ὑπάρχει ἡ δυνατότητα καί ἡ ἀνάγκη νά ἀντιπαραθέσει σ᾽αὐτό τόν πόλεμο τόν ἐμφύλιο πόλεμο γιά τό σοσιαλισμό (καί νά ἐπιδιώξει νά τόν μετατρέψει σέ ἐμφύλιο πόλεμο γιά τό σοσιαλισμό). Ὁ Γιούνιους ὅμως, ἀπό τή μιά μεριά, ἀποκάλυψε θαυμάσια τόν ἰμπεριαλιστικό χαρακτήρα τοῦ σημερινοῦ πολέμου, σέ διάκριση ἀπό τόν ἐθνικό, ἐνῶ, ἀπό τήν ἄλλη, ἔπεσε σ᾽ἕνα ἐξαιρετικά περίεργο λάθος, προσπαθώντας νά τραβήξει ἀπό τά μαλλιά τό ἐθνικό πρόγραμμα στό *σημερινό, μή*-ἐθνικό πόλεμο! Αὐτό εἶναι σχεδόν ἀπίστευτο, εἶναι ὅμως γεγονός.

Οἱ ἐπίσημοι σοσιαλδημοκράτες, τόσο τῆς λεγκινιστικῆς, ὅσο καί τῆς καουτσκιστικῆς ἀπόχρωσης, κρατώντας λακεδίστικη στάση μπροστά στήν ἀστική τάξη, πού φώναζε περισσότερο ἀπ᾽ὅλους γιά ξένη «ἐπιδρομή» γιά νά ἐξαπατήσει τίς λαϊκές μάζες σχετικά μέ τόν ἰμπεριαλιστικό χαρακτήρα τοῦ πολέμου, ἐπαναλάβαιναν μέ μεγάλο ζῆλο αὐτό τό ἐπιχείρημα τῆς «ἐπιδρομῆς». Ὁ Κάουτσκι, πού βεβαιώνει σήμερα τούς ἀφελεῖς καί εὐκολόπιστους ἀνθρώπους (ἀνάμεσα στά ἄλλα καί μέσω τοῦ Σπεκτάτορ, μέλους τῆς Ὀργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς) ὅτι ἀπό τά τέλη τοῦ 1914 πέρασε στήν ἀντιπολίτευση, ἐξακολουθεῖ νά ἐπικαλεῖται αὐτό τό «ἐπιχείρημα»! Ὁ Γιούνιους, προσπαθώντας νά ἀναιρέσει αὐτό τό ἐπιχείρημα, ἀναφέρει πολύ διδακτικά ἱστορικά παραδείγματα, γιά νά ἀποδείξει ὅτι «ἡ ἐπιδρομή καί ἡ ταξική πάλη στήν ἀστική ἱστορία δέν ἀποτελοῦν ἀντίθεση,

ὅπως λέει ὁ ἐπίσημος θρύλος, ἀλλά ἡ μιά ἀποτελεῖ μέσο καί ἐκδήλωση τῆς ἄλλης». Παραδείγματα: οἱ βουρβῶνοι τῆς Γαλλίας προκάλεσαν τήν εἰσβολή τῶν ξένων ἐνάντια στούς γιακωβίνους, οἱ ἀστοί τό 1871 ἐνάντια στήν Κομμούνα. Ὁ Μάρξ ἔγραφε στόν «Ἐμφύλιο πόλεμο στή Γαλλία»:

«Ἡ ἀνώτατη ἡρωική ἔξαρση, γιά τήν ὁποία ἦταν ἀκόμη ἱκανή ἡ παλιά κοινωνία, εἶναι ὁ ἐθνικός πόλεμος καί ὁ πόλεμος αὐτός ἀποδείχνεται τώρα καθαρή κυβερνητική ἀπάτη πού δέν ἔχει ἄλλο σκοπό ἀπό τοῦ νά ἀναβάλει τήν πάλη τῶν τάξεων, ἀπάτη πού διαλύεται σάν καπνός μόλις ἡ πάλη τῶν τάξεων ἀνάψει σέ ἐμφύλιο πόλεμο»[9].

«Κλασικό παράδειγμα ὅλων τῶν ἐποχῶν—γράφει ὁ Γιούνιους ἐπικαλούμενος τό 1793—εἶναι ἡ μεγάλη Γαλλική ἐπανάσταση». Ἀπό ὅλα αὐτά βγάζει τό συμπέρασμα: «Συνεπῶς ἡ πείρα τῶν αἰώνων ἀποδείχνει ὅτι ἡ καλύτερη ὑπεράσπιση, ἡ καλύτερη ἄμυνα τῆς χώρας ἐνάντια στόν ἐξωτερικό ἐχθρό δέν εἶναι ἡ κατάσταση πολιορκίας, ἀλλά ἡ γεμάτη αὐταπάρνηση ταξική πάλη πού ξυπνᾶ τόν αὐτοσεβασμό, τόν ἡρωισμό καί τήν ἠθική δύναμη τῶν λαϊκῶν μαζῶν».

Τό πρακτικό συμπέρασμα τοῦ Γιούνιους εἶναι:

«Ναί, οἱ σοσιαλδημοκράτες εἶναι ὑποχρεωμένοι νά ὑπερασπίζουν τή χώρα τους σέ καιρούς μεγάλης ἱστορικῆς κρίσης. Καί τό βαρύ σφάλμα τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδας τοῦ Ράιχσταγκ εἶναι ἀκριβῶς ὅτι στή δήλωσή της τῆς 4 τοῦ Αὐγούστου 1914 διακήρυξε πανηγυρικά: «Τήν ὥρα τοῦ κινδύνου δέν θά ἀφήσουμε ἀνυπεράσπιστη τήν πατρίδα μας», ἐνῶ ταυτόχρονα ἀπαρνιόταν τά λόγια της. *Ἄφησε* ἀνυπεράσπιστη τήν πατρίδα τήν ὥρα τοῦ μεγαλύτερου κινδύνου. Γιατί τό πρώτιστο καθῆκον της ἀπέναντι στήν πατρίδα ἐκείνη τήν ὥρα ἦταν: νά δείξει στήν πατρίδα τό πραγματικό ὑπόβαθρο τοῦ σημερινοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου, νά ξεσχίσει τό δίχτυ τῆς πατριωτικῆς καί διπλωματικῆς ψευτιᾶς, μέ τό ὁποῖο ἦταν τυλιγμένη αὐτή ἡ ἐπιβουλή ἐνάντια στήν πατρίδα· νά βροντοφωνάξει καί νά δηλώσει ξεκάθαρα ὅτι σ'αὐτό τόν πόλεμο καί ἡ νίκη καί ἡ ἧττα εἶναι ἐξίσου ὀλέθριες γιά τό γερμανικό λαό, ν'ἀντιταχθεῖ μέχρις ἐσχάτων στήν καταπνιξη τῆς πατρίδας μέ τήν κατάσταση πολιορκίας· νά διακηρύξει τήν ἀνάγκη τοῦ ἄμεσου ἐξοπλισμοῦ τοῦ λαοῦ καί τῆς παραχώρησης στό λαό τοῦ δικαιώματος ν'ἀποφασίζει γιά τό ζήτημα τοῦ πολέμου καί τῆς εἰρήνης· νά ἀπαιτήσει μέ ὅλη τήν ἀποφασιστικότητα τή διαρκή (ἀδιάκοπη) λειτουργία τῆς λαϊκῆς ἀντιπροσωπείας σ'ὅλη τή διάρκεια τοῦ πολέμου, γιά νά ἐξασφαλιστεῖ ὁ ἄγρυπνος ἔλεγχος τῆς λαϊκῆς ἀντιπροσωπείας πάνω στήν κυβέρνηση καί τοῦ λαοῦ πάνω στή λαϊκή ἀντιπροσωπεία· ν'ἀπαιτήσει τήν ἄμεση κατάργηση ὅλων τῶν περιορισμῶν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, γιατί μόνο ἕνας ἐλεύθερος λαός μπορεῖ νά ὑπερασπίζει τή χώρα του μ'ἐπιτυχία· τέλος, νά ἀντιπαραθέσει στό ἰμπεριαλιστικό πρόγραμμα πολέμου—πρόγραμμα πού ἀποβλέπει στή διατήρηση τῆς Αὐστρίας καί τῆς Τουρκίας, δηλ.

στή διατήρηση τῆς ἀντίδρασης στήν Εὐρώπη καί στή Γερμανία — τό παλιό ἀληθινά ἐθνικό πρόγραμμα τῶν πατριωτῶν καί δημοκρατῶν τοῦ 1848, τό πρόγραμμα τῶν Μάρξ, Ἔνγκελς καί Λασσάλ: τό σύνθημα τῆς ἑνιαίας μεγάλης γερμανικῆς δημοκρατίας. Αὐτή ἦταν ἡ σημαία πού θά ἔπρεπε νά ξεδιπλωθεῖ μπροστά στή χώρα καί πού θά ἦταν ἀληθινά ἐθνική, ἀληθινά ἀπελευθερωτική, θά ἀνταποκρινόταν στίς καλύτερες παραδόσεις τῆς Γερμανίας καί τῆς διεθνοῦς ταξικῆς πολιτικῆς τοῦ προλεταριάτου»... «Κι'ἔτσι τό δύσκολο δίλημμα τῆς ἐκλογῆς ἀνάμεσα στά συμφέροντα τῆς πατρίδας καί στή διεθνή ἀλληλεγγύη τοῦ προλεταριάτου, ἡ τραγική σύγκρουση πού ἔσπρωξε τούς βουλευτές μας νά ταχθοῦν «μέ βαριά καρδιά» μέ τό μέρος τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου, εἶναι καθαρή φαντασία, ἀστικοεθνικιστικό ψέμα. Ἀντίθετα, ἀνάμεσα στά συμφέροντα τῆς χώρας καί στά ταξικά συμφέροντα τῆς προλεταριακῆς Διεθνοῦς ὑπάρχει καί τόν καιρό τοῦ πολέμου καί τόν καιρό τῆς εἰρήνης πλήρης ἁρμονία: καί ὁ πόλεμος καί ἡ εἰρήνη ἀπαιτοῦν τήν πιό ἐνεργητική ἀνάπτυξη τῆς ταξικῆς πάλης, τήν πιό ἀποφασιστική ὑπεράσπιση τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ προγράμματος».

Ἔτσι σκέπτεται ὁ Γιούνιους. Χτυπάει στά μάτια τό λάθος τῶν συλλογισμῶν του καί ἄν οἱ δικοί μας ἀνοιχτοί καί σκεπασμένοι λακέδες τοῦ τσαρισμοῦ, οἱ κύριοι Πλεχάνοφ καί Τσχενκέλι καί ἴσως ἀκόμη καί οἱ κύριοι Μάρτοφ καί Τσχεΐτζε, πιαστοῦν μέ χαιρεκακία ἀπό τά λόγια τοῦ Γιούνιους, ἐπιδιώκοντας ὄχι τή θεωρητική ἀλήθεια, ἀλλά τό πῶς θά ξεγλιστρήσουν, θά σκεπάσουν τά ἴχνη, θά ρίξουν στάχτη στά μάτια τῶν ἐργατῶν, τότε ἐμεῖς πρέπει νά σταθοῦμε πιό λεπτομερειακά στήν ἐξήγηση τῶν *θεωρητικῶν* πηγῶν τοῦ λάθους τοῦ Γιούνιους.

Ὁ Γιούνιους προτείνει «ν'ἀντιπαρατεθεῖ» στόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο ἕνα ἐθνικό πρόγραμμα. Προτείνει στήν πρωτοπόρα τάξη νά στρέψει τό πρόσωπό της πρός τό παρελθόν καί ὄχι πρός τό μέλλον! Τό 1793 καί τό 1848 καί στή Γαλλία καί στή Γερμανία καί σ'ὅλη τήν Εὐρώπη *ἀντικειμενικά* βρισκόταν στήν ἡμερήσια διάταξη ἡ *ἀστικο*δημοκρατική ἐπανάσταση. Σ'αὐτή τήν *ἀντικειμενική* ἱστορική κατάσταση πραγμάτων ἀνταποκρινόταν τό «πραγματικά ἐθνικό», δηλ. ἐθνικο*αστικό* πρόγραμμα τῆς δημοκρατίας ἐκείνου τοῦ καιροῦ, πού τό 1793 τό πραγματοποίησαν τά πιό ἐπαναστατικά στοιχεῖα τῆς ἀστικῆς τάξης καί τῶν πληβείων καί πού τό 1848 τό διακήρυξε ὁ Μάρξ ἐξονόματος ὅλης τῆς προοδευτικῆς δημοκρατίας. Στούς φεουδαρχοδυναστικούς πολέμους ἀντιπαραθέτονταν τότε *ἀντικειμενικά* οἱ ἐπαναστατικοδημοκρατικοί πόλεμοι, οἱ ἐθνικοαπελευθερωτικοί πόλεμοι. Αὐτό ἦταν τό περιεχόμενο τῶν ἱστορικῶν καθηκόντων τῆς ἐποχῆς.

Τώρα γιά τά προχωρημένα μεγάλα κράτη τῆς Εὐρώπης ἡ

ἀντικειμενική κατάσταση εἶναι διαφορετική. Ἡ ἀνάπτυξη πρός τά μπρός—ἄν δέν πάρουμε ὑπόψη τά ἐνδεχόμενα προσωρινά βήματα πρός τά πίσω—εἶναι πραγματοποιήσιμη μόνο πρός τήν κατεύθυνση τῆς *σοσιαλιστικῆς* κοινωνίας, τῆς *σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης*. Στόν ἰμπεριαλιστικό ἀστικό πόλεμο, στόν πόλεμο τοῦ πολύ ἀναπτυγμένου καπιταλισμοῦ, μπορεῖ νά ἀντιπαρατίθεται *ἀντικειμενικά*, ἀπό τήν ἄποψη τῆς ἀνάπτυξης πρός τά μπρός, ἀπό τήν ἄποψη τῆς πρωτοπόρας τάξης, μόνο ὁ πόλεμος *ἐνάντια* στήν ἀστική τάξη, δηλ. πρῶτα ἀπόλα ὁ ἐμφύλιος πόλεμος τοῦ προλεταριάτου ἐνάντια στήν ἀστική τάξη γιά τήν ἐξουσία, ὁ πόλεμος *χωρίς* τόν ὁποῖο *δέν μπορεῖ* νά ὑπάρχει σοβαρή κίνηση πρός τά μπρός καί ἔπειτα, κάτω ἀπό ορισμένες εἰδικές συνθῆκες, ὁ ἐνδεχόμενος πόλεμος γιά τήν ὑπεράσπιση τοῦ σοσιαλιστικοῦ κράτους ἐνάντια στά ἀστικά κράτη. Γι'αὐτό οἱ μπολσεβίκοι ἐκεῖνοι (πού εὐτυχῶς εἶναι κυριολεκτικά μονάδες καί πού τούς παραδόσαμε ἀμέσως στούς πριζιβιστές[10]) πού ἦταν πρόθυμοι νά ἀκολουθήσουν τήν ἄποψη τῆς ἄμυνας μέ ὅρους, τῆς ἄμυνας τῆς πατρίδας μέ τόν ὅρο τῆς νικηφόρας ἐπανάστασης καί τῆς νίκης τῆς δημοκρατίας στή Ρωσία, ἔμειναν πιστοί στό *γράμμα* τοῦ μπολσεβικισμοῦ, πρόδιναν ὅμως τό *πνεῦμα* του· γιατί ἡ Ρωσία πού τραβήχτηκε στόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο τῶν προχωρημένων Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης κι'ἄν ἀκόμη γινόταν δημοκρατία, θά ἔκανε *καί πάλι* ἰμπεριαλιστικό πόλεμο!

Λέγοντας ὅτι ἡ ταξική πάλη εἶναι τό καλύτερο μέσο πάλης ἐνάντια στήν ἐπιδρομή, ὁ Γιούνιους ἐφάρμοσε τή διαλεκτική τοῦ Μάρξ μόνο κατά τό μισό, γιατί ἔκανε ἕνα βῆμα στό σωστό δρόμο καί τήν ἴδια στιγμή ξεστράτισε ἀπ'αὐτόν. Ἡ διαλεκτική τοῦ Μάρξ ἀπαιτεῖ συγκεκριμένη ἀνάλυση κάθε εἰδικῆς ἱστορικῆς κατάστασης. Ὅτι ἡ ταξική πάλη εἶναι τό καλύτερο μέσο ἐνάντια στήν ἐπιδρομή—αὐτό εἶναι σωστό *καί* σχετικά μέ τήν ἀστική τάξη πού ἀνατρέπει τή φεουδαρχία *καί* σχετικά μέ τό προλεταριάτο πού ἀνατρέπει τήν ἀστική τάξη. Ἀκριβῶς ἐπειδή αὐτό εἶναι σωστό σχετικά μέ *κάθε* ταξική καταπίεση, ὅμως, σχετικά μέ τή δοσμένη *εἰδική* περίπτωση, εἶναι *πολύ γενικό* καί γι'αὐτό *δέν εἶναι ἀρκετό*. Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἐνάντια στήν ἀστική τάξη εἶναι *ἐπίσης* μιά ἀπό τίς μορφές τῆς ταξικῆς πάλης καί μόνο αὐτή ἡ μορφή τῆς ταξικῆς πάλης θά ἀπάλλασσε τήν Εὐρώπη (ὅλη καί ὄχι μιά μόνη χώρα) ἀπό τόν κίνδυνο εἰσβολῶν. Ἡ «μεγάλη γερμανική δημοκρατία», ἄν ὑπῆρχε τό 1914-1916, θά ἔκανε τόν *ἴδιο* ἰμπεριαλιστικό πόλεμο.

Ὁ Γιούνιους πλησίασε ἄμεσα στή σωστή λύση τοῦ ζητήμα-

τος καί στό σωστό σύνθημα: ἐμφύλιος πόλεμος ἐνάντια στήν ἀστική τάξη γιά τό σοσιαλισμό καί, σάν νά φοβήθηκε νά πεῖ ὅλη τήν ἀλήθεια ὥς τό τέλος, γύρισε *πρός τά πίσω,* στό πλάσμα φαντασίας τοῦ «ἐθνικοῦ πολέμου» τοῦ 1914, 1915, 1916. Ἄν δοῦμε τό ζήτημα ὄχι ἀπό θεωρητική, ἀλλά ἀπό καθαρά πρακτική πλευρά, τό λάθος τοῦ Γιούνιους φαίνεται ἐξίσου ὁλοφάνερα. Ὅλη ἡ ἀστική κοινωνία, ὅλες οἱ τάξεις τῆς Γερμανίας μέχρι καί τήν ἀγροτιά ἦταν *ὑπέρ* τοῦ πολέμου (στή Ρωσία, ὅπως φαίνεται, *ἐπίσης*—τουλάχιστον ἡ πλειοψηφία τῆς εὔπορης καί τῆς μεσαίας ἀγροτιᾶς μαζί μ'ἕνα πολύ σημαντικό μέρος τῆς φτωχολογιᾶς βρισκόταν προφανῶς κάτω ἀπό τή γοητεία τοῦ ἀστικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ). Ἡ ἀστική τάξη ἦταν ἐξοπλισμένη ὥς τά δόντια. Ὅταν μέσα σέ μιά τέτια κατάσταση «κηρύσσει» κανείς τό πρόγραμμα τῆς δημοκρατίας, τῆς διαρκοῦς Βουλῆς, τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀξιωματικῶν ἀπό τό λαό («ἐξοπλισμός τοῦ λαοῦ») κτλ. σημαίνει *στήν πράξη ὅτι «κηρύσσει» τήν ἐπανάσταση* (μέ *ὄχι σωστό* ἐπαναστατικό πρόγραμμα!).

Ὁ Γιούνιους λέει στό ἴδιο σημεῖο, καί πολύ σωστά, ὅτι δέν μπορεῖς «νά φτιάξεις» τήν ἐπανάσταση. Τό 1914-1916 ἡ ἐπανάσταση βρισκόταν στήν ἡμερήσια διάταξη, ὄντας κρυμένη στά σπλάχνα τοῦ πολέμου καί *ἀναπτυσσόμενη* μέσα ἀπό τόν πόλεμο. Αὐτό ἔπρεπε *«νά διακηρυχθεῖ»* ἐξονόματος τῆς ἐπαναστατικῆς τάξης, ἔπρεπε νά ὑποδείχνεται ὥς τό τέλος καί ἄφοβα στό πρόγραμμά της: στήν ἐποχή τοῦ πολέμου εἶναι ἀνέφικτος ὁ σοσιαλισμός χωρίς τόν ἐμφύλιο πόλεμο ἐνάντια στήν ὑπεραντιδραστική, ἐγκληματική ἀστική τάξη πού καταδικάζει τό λαό σέ ἀνείπωτες συμφορές. Ἔπρεπε νά μελετηθοῦν συστηματικές, συνεπεῖς, πρακτικές ἐνέργειες, *ἀπόλυτα πραγματοποιήσιμες* σέ *ὅλους* τούς ρυθμούς ἀνάπτυξης τῆς ἐπαναστατικῆς κρίσης, ἐνέργειες πού ἀνταποκρίνονται στήν ἐπανάσταση πού ὡριμάζει. Οἱ ἐνέργειες αὐτές ὑποδείχνονται στήν ἀπόφαση τοῦ κόμματός μας: 1) καταψήφιση τῶν πιστώσεων· 2) παραβίαση τῆς «ταξικῆς εἰρήνης»· 3) δημιουργία παράνομης ὀργάνωσης· 4) συναδέλφωση τῶν στρατιωτῶν· 5) ὑποστήριξη κάθε εἴδους ἐπαναστατικῶν ἐνεργειῶν τῶν μαζῶν*. Ἡ ἐπιτυχία *ὅλων* αὐτῶν τῶν ἐνεργειῶν ὁδηγεῖ *ἀναπόφευκτα* στόν ἐμφύλιο πόλεμο.

Ἡ διακήρυξη τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ προγράμματος εἶχε ἀναμφισβήτητα τεράστια σημασία· ὄχι ὅμως τοῦ παλιοῦ καί ἀπαρχαιωμένου γιά τό 1914-1916 ἐθνικοῦ γερμανικοῦ προγράμ-

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 164. *Ἡ Σύντ.*

ματος, ἀλλά τοῦ προλεταριακοῦ-διεθνιστικοῦ καί σοσιαλιστικοῦ προγράμματος. Ἐσεῖς, οἱ ἀστοί, πολεμᾶτε γιά τή ληστεία· ἐμεῖς, οἱ ἐργάτες *ὅλων* τῶν ἐμπόλεμων χωρῶν, σᾶς κηρύσσουμε τόν πόλεμο, τόν πόλεμο γιά τό σοσιαλισμό—αὐτό εἶναι τό περιεχόμενο τοῦ λόγου πού ἔπρεπε νά βγάλουν στίς 4 τοῦ Αὐγούστου 1914 στά κοινοβούλια οἱ σοσιαλιστές πού δέν πρόδοσαν τό προλεταριάτο, ὅπως τό πρόδοσαν οἱ Λέγκιν, Ντάβιντ, Κάουτσκι, Πλεχάνοφ, Γκέντ, Σαμπά κτλ.

Ὅπως φαίνεται, δυό εἰδῶν λαθεμένοι συλλογισμοί μποροῦσαν νά προκαλέσουν τό λάθος τοῦ Γιούνιους. Χωρίς ἀμφιβολία ὁ Γιούνιους εἶναι ὁπωσδήποτε ἐνάντια στόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο καί ὁπωσδήποτε *ὑπέρ* τῆς ἐπαναστατικῆς τακτικῆς: τό *γεγονός* αὐτό δέν μπορεῖ νά τό ἐξαλείψει καμιά χαιρεκακία τῶν κυρίων Πλεχάνοφ ἀπ' ἀφορμή τόν «ἀμυνιτισμό» τοῦ Γιούνιους. Εἶναι ἀπαραίτητο ν' ἀπαντήσουμε ἀμέσως καί ἀνοιχτά στίς ἐνδεχόμενες καί πιθανές συκοφαντίες αὐτοῦ τοῦ εἴδους.

Ὁ Γιούνιους ὅμως, πρῶτο, δέν ἔχει ἀπαλλαγεῖ ἐντελῶς ἀπό τό «περιβάλλον» τῶν γερμανῶν, ἀκόμη καί τῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν, πού φοβοῦνται τή διάσπαση, φοβοῦνται νά διατυπώσουν ὥς τό τέλος τά ἐπαναστατικά συνθήματα*. Αὐτός ὁ φόβος εἶναι ἀβάσιμος καί οἱ ἀριστεροί σοσιαλδημοκράτες τῆς Γερμανίας θά πρέπει νά ἀπαλλαγοῦν καί *θά ἀπαλλαγοῦν* ἀπ' αὐτόν. Ἡ πορεία τῆς πάλης τους ἐνάντια στούς σοσιαλσωβινιστές θά τούς *ὁδηγήσει* σ' αὐτό. Καί παλεύουν ἐνάντια στούς σοσιαλσωβινιστές *τους* ἀποφασιστικά, σταθερά, *εἰλικρινά*—αὐτοῦ βρίσκεται ἡ τεράστια, ριζική τους διαφορά ἀρχῶν ἀπό τούς κυρίους Μάρτοφ καί Τσχεΐτζε, πού μέ τό ἕνα χέρι (à la Σκόμπελιεφ) ξεδιπλώνουν τή σημαία πού χαιρετίζει τούς «Λῆμπκνεχτ ὅλων τῶν χωρῶν» καί μέ τό ἄλλο χέρι ἀγκαλιάζουν τρυφερά τούς Τσχενκέλι καί Πότρεσοφ!

---

* Τό ἴδιο λάθος ὑπάρχει στούς συλλογισμούς τοῦ Γιούνιους στό θέμα: τί εἶναι προτιμότερο ἡ νίκη ἤ ἡ ἧττα; Τό συμπέρασμά του: καί τά δυό εἶναι ἐξίσου κακά (καταστροφές, αὔξηση τῶν ἐξοπλισμῶν κτλ.). Αὐτή δέν εἶναι ἡ ἄποψη τοῦ ἐπαναστατικοῦ προλεταριάτου, ἀλλά ἑνός πασιφιστῆ μικροαστοῦ. Ὅταν μιλάει κανείς γιά «ἐπαναστατική ἐπέμβαση» τοῦ προλεταριάτου—καί γι' αὐτό τό πράγμα, ἄν καί δυστυχῶς πολύ γενικά, μιλᾶνε καί ὁ Γιούνιους καί οἱ θέσεις τῆς ὁμάδας «Ἡ Διεθνής»—εἶναι *ὑποχρεωτικό* νά βάζει τό ζήτημα ἀπό μιάν *ἄλλη* ἄποψη: 1) εἶναι ἄραγε δυνατή μιά «ἐπαναστατική ἐπέμβαση» χωρίς τόν κίνδυνο ἥττας; 2) εἶναι ἄραγε δυνατό νά μαστιγώνει κανείς τήν ἀστική τάξη καί τήν κυβέρνηση τῆς χώρας *του* χωρίς τόν ἴδιο κίνδυνο; 3) μήπως δέν λέγαμε πάντα καί μήπως ἡ ἱστορική πείρα τῶν ἀντιδραστικῶν πολέμων δέν λέει ὅτι οἱ ἧττες διευκολύνουν τήν ὑπόθεση τῆς ἐπαναστατικῆς τάξης;

Δεύτερο, ὁ Γιούνιους θέλησε, ὅπως φαίνεται, νά πραγματοποιήσει κάτι σάν τή θλιβερῆς μνήμης μενσεβίκικη «θεωρία τῶν σταδίων», θέλησε *ν'ἀρχίσει* τήν ἐφαρμογή τοῦ ἐπαναστατικοῦ προγράμματος ἀπό τήν «πιό βολική», «δημοφιλή», εὐπρόσδεκτη γιά τούς *μικροαστούς* ἄκρη. Κάτι σάν ἕνα σχέδιο «νά ξεγελάσει τήν ἱστορία», νά ξεγελάσει τούς φιλισταίους. Γιατί τάχα κανείς δέν μπορεῖ νά εἶναι ἐνάντια στήν *καλύτερη* ἄμυνα τῆς ἀληθινῆς πατρίδας: καί ἡ ἀληθινή πατρίδα εἶναι ἡ μεγάλη γερμανική δημοκρατία, ἡ καλύτερη ἄμυνα *εἶναι* ἡ πολιτοφυλακή, ἡ διαρκής Βουλή κτλ. Καί ὅταν ψηφιστεῖ μιά φορά ἕνα τέτιο πρόγραμμα, θά ὁδηγοῦσε τάχα μόνο του στό ἑπόμενο στάδιο: στή σοσιαλιστική ἐπανάσταση.

Εἶναι πιθανό ὅτι παρόμοιοι συλλογισμοί καθόρισαν συνειδητά ἤ μισοσυνειδητά τήν τακτική τοῦ Γιούνιους. Οὔτε λόγος ὅτι εἶναι λαθεμένοι. Στήν μπροσούρα τοῦ Γιούνιους νιώθει κανείς ἕναν *ἀπομονωμένο* ἄνθρωπο πού δέν ἔχει συντρόφους τῆς παράνομης ὀργάνωσης, πού εἶναι συνηθισμένη νά μελετάει ὥς τό τέλος τά ἐπαναστατικά συνθήματα καί νά διαπαιδαγωγεῖ συστηματικά τή μάζα στό πνεῦμα τους. Αὐτή ὅμως ἡ ἔλλειψη— θά ἦταν μεγάλο λάθος νά τό ξεχνᾶμε—δέν εἶναι προσωπική ἔλλειψη τοῦ Γιούνιους, ἀλλά ἀποτέλεσμα τῆς ἀδυναμίας *ὅλων* τῶν γερμανῶν ἀριστερῶν, πού ἔχουν μπλεχτεῖ ἀπ'ὅλες τίς πλευρές στό ποταπό δίχτυ τῆς καουτσκιστικῆς ὑποκρισίας, τοῦ σχολαστικισμοῦ καί τῶν «φιλικῶν σχέσεων» μέ τούς ὀπορτουνιστές. Οἱ ὀπαδοί τοῦ Γιούνιους μπόρεσαν, *παρόλη* τήν ἀπομόνωσή τους, *ν'ἀρχίσουν* τήν ἔκδοση παράνομων προκηρύξεων καί τόν πόλεμο ἐνάντια στόν καουτσκισμό. Θά μπορέσουν νά τραβήξουν καί πιό μακριά στό σωστό δρόμο.

Γράφτηκε τόν 'Ιούλη τοῦ 1916

Δημοσιεύτηκε τόν 'Οχτώβρη τοῦ 1916 στή «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»», τεῦχ. 1 'Υπογραφή: Ν. Λένιν

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό κείμενο τῆς «Σμπόρνικ»

ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΥΤΟΔΙΑΘΕΣΗ

Στό 2ο τεῦχος τοῦ μαρξιστικοῦ περιοδικοῦ τῆς ἀριστερᾶς τοῦ Τσίμμερβαλντ «Προάγγελος» («Vorbote», τεῦχ. 2, Ἀπρίλης 1916)[11] δημοσιεύτηκαν θέσεις ὑπέρ καί κατά τῆς αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν, πού τίς ὑπογράφουν ἡ Σύνταξη τοῦ Κεντρικοῦ μας Ὀργάνου «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ»[12] καί ἡ Σύνταξη τῆς «Γκαζέτα Ρομποτνίτσα»[13], ὀργάνου τῆς πολωνικῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ἀντιπολίτευσης. Ὁ ἀναγνώστης θά βρεῖ πιό πάνω τήν ἀναδημοσίευση τῶν πρώτων θέσεων καί τή μετάφραση τῶν δεύτερων. Εἶναι ἴσως ἡ πρώτη φορά πού τό ζήτημα αὐτό μπαίνει τόσο πλατιά στό διεθνή στίβο: στή συζήτηση πού εἶχαν κάνει ἀπό τίς στῆλες τοῦ γερμανικοῦ μαρξιστικοῦ περιοδικοῦ «Neue Zeit» ἐδῶ καί εἴκοσι χρόνια, τό 1895-1896, πρίν ἀπό τό Διεθνές σοσιαλιστικό συνέδριο τοῦ Λονδίνου τό 1896, ἡ Ρόζα Λούξεμπουργκ, ὁ Κ. Κάουτσκι καί οἱ πολωνοί «νεποντλεγκλοστσέβτσι» (ὀπαδοί τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Πολωνίας, ΠΠΣ), πού ἀντιπροσώπευαν τρεῖς διαφορετικές ἀπόψεις, δέν μπῆκε παρά μόνο τό ζήτημα τῆς Πολωνίας[14]. Ὥς τά σήμερα, ἀπ᾽ὅσα ξέρουμε, τό ζήτημα τῆς αὐτοδιάθεσης συζητήθηκε κάπως συστηματικά μόνο ἀπό τούς ὀλλανδούς καί τούς πολωνούς. Ἄς ἐλπίσουμε ὅτι ὁ «Προάγγελος» θά κατορθώσει νά προωθήσει παραπέρα τή συζήτηση αὐτοῦ τοῦ ζητήματος, τοῦ τόσο ἐπιτακτικοῦ σήμερα γιά τούς ἄγγλους, τούς ἀμερικανούς, τούς γάλλους, τούς γερμανούς καί τούς ἰταλούς. Ὁ ἐπίσημος σοσιαλισμός πού ἀντιπροσωπεύεται τόσο ἀπό τούς ἀπροκάλυπτους ὀπαδούς τῆς κυβέρνησης τῆς χώρας «τους», ἀπό τούς Πλεχάνοφ, Ντάβιντ καί Σία, ὅσο καί ἀπό τούς κρυφούς ὑπερασπιστές τοῦ ὀπορτουνισμοῦ, τούς καουτσκιστές (μαζί καί ἀπό τούς Ἀξελρόντ, Μάρτοφ, Τσχεΐτζε

κτλ.), εἶπε τόσα ψέματα σ'αὐτό τό ζήτημα, πού γιά πάρα πολύ καιρό θά εἶναι ἀναπόφευκτο, ἀπό τή μιά μεριά, οἱ προσπάθειες νά ἀποσιωπήσουν τό ζήτημα καί νά ξεφύγουν, καί ἀπό τήν ἄλλη, ἡ ἀπαίτηση τῶν ἐργατῶν νά δοθοῦν «ἄμεσες ἀπαντήσεις» στά «ἀκανθώδη ἐρωτήματα». Θά προσπαθήσουμε νά ἐνημερώσουμε ἔγκαιρα τούς ἀναγνῶστες γιά τήν πορεία τῆς πάλης γνωμῶν ἀνάμεσα στούς σοσιαλιστές τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Γιά μᾶς ὅμως, τούς ρώσους σοσιαλδημοκράτες, τό ζήτημα ἔχει ἀκόμη μιάν ἰδιαίτερη σπουδαιότητα· ἡ συζήτηση αὐτή εἶναι συνέχεια τῆς συζήτησης τοῦ 1903 καί τοῦ 1913[15]· τό ζήτημα προκάλεσε στόν καιρό τοῦ πολέμου ὁρισμένες ταλαντεύσεις στή σκέψη τῶν μελῶν τοῦ κόμματός μας καί ὀξύνθηκε μέ τίς κατεργαριές τόσο ἐπιφανῶν ἡγετῶν τοῦ γκβοζντεφικοῦ ἤ σωβινιστικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος, σάν τούς Μάρτοφ καί Τσχεΐτζε, γιά νά παρακάμψουν τήν οὐσία τοῦ ζητήματος. Γι'αὐτό εἶναι ἀπαραίτητο νά κάνουμε ἔστω κι'ἕναν πρῶτο ἀπολογισμό τῆς συζήτησης πού ἄρχισε στό διεθνή στίβο.

Ὅπως φαίνεται ἀπό τίς θέσεις, οἱ πολωνοί σύντροφοί μας μᾶς δίνουν ἄμεση ἀπάντηση σέ ὁρισμένα ἀπό τά ἐπιχειρήματά μας, λογουχάρη γιά τό μαρξισμό καί τόν προυντονισμό. Τίς περισσότερες ὅμως φορές δέν μᾶς ἀπαντοῦν ἄμεσα, ἀλλά ἔμμεσα, ἀντιπαραθέτοντας τίς *δικές τους* πεποιθήσεις. Ἄς ἐξετάσουμε τίς ἔμμεσες καί τίς ἄμεσες ἀπαντήσεις τους.

1. Ο ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΑΥΤΟΔΙΑΘΕΣΗ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ

Ὑποστηρίξαμε ὅτι θά ἦταν προδοσία ἀπέναντι στό σοσιαλισμό ν'ἀρνηθοῦμε τήν πραγματοποίηση τῆς αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν στό σοσιαλισμό. Μᾶς ἀπαντοῦν: «τό δικαίωμα τῆς αὐτοδιάθεσης δέν εἶναι ἐφαρμόσιμο στή σοσιαλιστική κοινωνία». Ἡ διαφωνία εἶναι ριζική. Ποῦ βρίσκεται ἡ πηγή της;

«Ξέρουμε—ἀντιλέγουν οἱ ἀντίπαλοί μας—ὅτι ὁ σοσιαλισμός ἐκμηδενίζει κάθε ἐθνική καταπίεση, γιατί ἐκμηδενίζει τά ταξικά συμφέροντα πού ὁδηγοῦν σ'αὐτήν...». Τί χρειάζεται αὐτός ὁ συλλογισμός γιά τίς *οἰκονομικές* προϋποθέσεις ἐκμηδένισης τῆς ἐθνικῆς καταπίεσης, πού ἀπό πάρα πολύ καιρό εἶναι γνωστές καί ἀναμφισβήτητες, τή στιγμή πού πρόκειται γιά *μιά* ἀπό τίς μορφές *πολιτικῆς* καταπίεσης καί συγκεκριμένα: γιά τή βίαιη κράτηση ἑνός ἔθνους μέσα στά ὅρια τοῦ κράτους ἑνός ἄλλου ἔθνους; Πρόκειται ἁπλῶς γιά μιά προσπάθεια ν'ἀποφύ-

γουν τά πολιτικά ζητήματα! Καί οἱ παραπέρα συλλογισμοί μᾶς πείθουν ἀκόμη περισσότερο ὅτι ἡ κρίση μας αὐτή εἶναι σωστή:

«Δέν ἔχουμε κανένα λόγο νά ὑποθέσουμε ὅτι στή σοσιαλιστική κοινωνία τό ἔθνος θά ἔχει τό χαρακτήρα οἰκονομικοπολιτικῆς μονάδας. Προφανῶς, θά ἔχει ἁπλῶς τό χαρακτήρα πολιτιστικῆς καί γλωσσικῆς μονάδας, γιατί ἡ ἐδαφική διαίρεση τοῦ σοσιαλιστικοῦ πολιτιστικοῦ κύκλου, ἐφόσον θά ὑπάρχει ἕνα τέτιο πράγμα, μπορεῖ νά γίνει μόνο μέ βάση τίς ἀνάγκες τῆς παραγωγῆς, καί φυσικά τό ζήτημα αὐτῆς τῆς διαίρεσης δέν θά τό λύσει τό κάθε ἔθνος χωριστά ἀπό τά ἄλλα, ἔχοντας τή δική του πλήρη ἐξουσία (ὅπως τό ἀπαιτεῖ τό «δικαίωμα τῆς αὐτοδιάθεσης»), ἀλλά *θά καθοριστεῖ ἀπό κοινοῦ* ἀπ'ὅλους τούς ἐνδιαφερόμενους πολίτες...»

Αὐτό τό τελευταῖο ἐπιχείρημα σχετικά μέ τόν *ἀπό κοινοῦ* καθορισμό ἀντί τόν *αὐτο*καθορισμό ἀρέσει τόσο πολύ στούς πολωνούς συντρόφους, πού τό ἐπαναλαβαίνουν *τρεῖς φορές* στίς θέσεις τους! Ἡ συχνή ὅμως ἐπανάληψη δέν μετατρέπει αὐτό τό ὀχτωβριστικό καί ἀντιδραστικό ἐπιχείρημα σέ σοσιαλδημοκρατικό. Γιατί ὅλοι οἱ ἀντιδραστικοί καί οἱ ἀστοί παραχωροῦν στά ἔθνη πού κρατοῦνται μέ τή βία στά πλαίσια τοῦ δοσμένου κράτους τό δικαίωμα «νά καθορίζουν ἀπό κοινοῦ» τίς τύχες του στήν κοινή Βουλή. Ὁ Γουλιέλμος ὁ Β΄ παραχωρεῖ ἐπίσης στούς βέλγους τό δικαίωμα «νά καθορίζουν ἀπό κοινοῦ» στήν κοινή γερμανική Βουλή τίς τύχες τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας.

Οἱ ἀντίπαλοί μας προσπαθοῦν νά παρακάμψουν ἀκριβῶς τό ἐπίμαχο, ἀκριβῶς αὐτό πού ἀποκλειστικά συζητιέται, τό δικαίωμα τοῦ ἀποχωρισμοῦ. Αὐτό θά ἦταν γελοῖο, ἄν δέν ἦταν τόσο θλιβερό!

Στήν πρώτη ἤδη θέση μας λέγεται ὅτι ἡ ἀπελευθέρωση τῶν καταπιεζόμενων ἐθνῶν προϋποθέτει στόν πολιτικό τομέα ἕνα διπλό μετασχηματισμό: 1) πλήρη ἰσοτιμία τῶν ἐθνῶν. Αὐτό δέν ἀμφισβητεῖται καί ἀφορᾶ μόνο ὅσα γίνονται στό ἐσωτερικό τοῦ κράτους· 2) ἐλευθερία πολιτικοῦ ἀποχωρισμοῦ*. Αὐτό ἀφορᾶ τόν καθορισμό τῶν συνόρων τοῦ κράτους. *Μόνο* αὐτό ἀμφισβητεῖται. Καί γι'αὐτό ἀκριβῶς τό πράγμα δέν μιλᾶνε οἱ ἀντίπαλοί μας. Δέν θέλουν νά σκεφτοῦν οὔτε γιά τά σύνορα τοῦ κράτους οὔτε ἀκόμη καί γενικά γιά τό κράτος. Πρόκειται γιά ἕνα εἶδος «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ», ὅμοιο μέ τόν παλιό «οἰκονο-

---

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 256-257. *Ἡ Σύντ.*

μισμό» τῆς περιόδου 1894-1902, πού ἔκανε τόν ἑξῆς συλλογισμό: ὁ καπιταλισμός νίκησε, *γι'αὐτό* τά πολιτικά ζητήματα εἶναι περιττά. Ὁ ἰμπεριαλισμός νίκησε, *γι'αὐτό* τά πολιτικά ζητήματα εἶναι περιττά[16]. Μιά παρόμοια ἀπολιτική θεωρία εἶναι ριζικά ἐχθρική πρός τό μαρξισμό.

Ὁ Μάρξ ἔγραφε στήν κριτική τοῦ προγράμματος τῆς Γκότα: «Ἀνάμεσα στήν καπιταλιστική καί τήν κομμουνιστική κοινωνία ὑπάρχει ἡ περίοδος τῆς ἐπαναστατικῆς μετατροπῆς τῆς μιᾶς στήν ἄλλη. Στήν περίοδο αὐτή ἀντιστοιχεῖ ἐπίσης μιά πολιτική μεταβατική περίοδος, πού τό κράτος της δέν μπορεῖ νά εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ἡ ἐπαναστατική δικτατορία τοῦ προλεταριάτου»[17]. Ὥς τά σήμερα ἡ ἀλήθεια αὐτή ἦταν ἀναμφισβήτητη γιά τούς σοσιαλιστές· καί ἡ ἀλήθεια αὐτή περιέχει τήν παραδοχή τοῦ *κράτους* ὥς τή μετεξέλιξη τοῦ νικηφόρου σοσιαλισμοῦ στόν πλήρη κομμουνισμό. Εἶναι γνωστά τά λόγια τοῦ Ἔνγκελς γιά τήν *ἀπονέκρωση* τοῦ κράτους. Ἐπίτηδες ἔχουμε ὑπογραμμίσει στήν 1η κιόλας θέση ὅτι ἡ δημοκρατία εἶναι μιά μορφή κράτους πού ἐπίσης θά ἀπονεκρωθεῖ, ὅταν θά ἀπονεκρωθεῖ τό κράτος. Καί ἐφόσον οἱ ἀντίπαλοί μας δέν ἔχουν ἀντικαταστήσει τό μαρξισμό μέ κάποια καινούργια «ἀ-κρατική» ἄποψη, οἱ συλλογισμοί τους εἶναι πέρα γιά πέρα λαθεμένοι.

Ἀντί νά μιλᾶνε γιά τό κράτος (καί *συνεπῶς* γιά τόν καθορισμό τῶν *συνόρων* του!), μιλᾶνε γιά «σοσιαλιστικό πολιτιστικό κύκλο», δηλ. διαλέγουν ἐπίτηδες μιά ἔκφραση ἀόριστη, ἀπό τήν ἄποψη ὅτι σβήνονται ὅλα τά κρατικά προβλήματα! Τό ἀποτέλεσμα εἶναι μιά γελοία ταυτολογία: φυσικά, ἄν δέν ὑπάρχει κράτος, δέν ὑπάρχει καί ζήτημα συνόρων του. Τότε δέν χρειάζεται καί *ὅλο* τό δημοκρατικό-πολιτικό πρόγραμμα. Δέν θά ὑπάρχει ἐπίσης οὔτε δημοκρατία, ὅταν «θά ἔχει ἀπονεκρωθεῖ» τό κράτος.

Ὁ γερμανός σωβινιστής Λένς, στά ἄρθρα πού ἀναφέραμε στήν 5η θέση (ὑποσημείωση)* παράθεσε μιά ἐνδιαφέρουσα περικοπή ἀπό τό ἔργο τοῦ Ἔνγκελς: «Ὁ Πάδος καί ὁ Ρῆνος». Ὁ Ἔνγκελς λέει ἐκεῖ ἀνάμεσα στ'ἄλλα, ὅτι τά σύνορα «τῶν μεγάλων καί βιώσιμων ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης» στήν πορεία τῆς ἱστορικῆς ἐξέλιξης, πού καταβρόχθισε μιά σειρά μικρά καί μή βιώσιμα ἔθνη, καθορίζονται ὅλο καί περισσότερο «ἀπό τή γλώσσα καί τίς συμπάθειες» τοῦ πληθυσμοῦ. Τά σύνορα αὐτά ὁ Ἔνγκελς τά ὀνομάζει «φυσικά»[18]. Ἔτσι εἶχαν τά πράγματα

---

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 264. *Ἡ Σύντ.*

στήν Εὐρώπη τήν ἐποχή τοῦ προοδευτικοῦ καπιταλισμοῦ, περίπου τήν περίδο 1848-1871. Τώρα ὁ ἀντιδραστικός, ὁ ἰμπεριαλιστικός καπιταλισμός ὅλο καί πιό συχνά *σπάει* αὐτά τά σύνορα, τά καθορισμένα μέ δημοκρατικό τρόπο. Ὅλα τά σημάδια δείχνουν ὅτι ὁ ἰμπεριαλισμός θ'ἀφήσει κληρονομιά στό σοσιαλισμό πού ἔρχεται νά τόν ἀντικαταστήσει σύνορα *λιγότερο* δημοκρατικά, μιά σειρά προσαρτήσεις στήν Εὐρώπη καί σέ ἄλλα μέρη τοῦ κόσμου. Καί τί πρόκειται νά γίνει; Μήπως ὁ νικητής σοσιαλισμός, ἀποκαθιστώντας καί ἐφαρμόζοντας ὥς τό τέλος τήν πλήρη δημοκρατία σ'ὅλη τή γραμμή, θά παραιτηθεῖ ἀπό τό *δημοκρατικό* καθορισμό τῶν συνόρων τοῦ κράτους; δέν θά θελήσει νά πάρει ὑπόψη του τίς «συμπάθειες» τοῦ πληθυσμοῦ; Φτάνει νά βάλουμε αὐτά τά ἐρωτήματα, γιά νά δοῦμε πεντακάθαρα πῶς οἱ πολωνοί συνάδελφοί μας κατρακυλᾶνε ἀπό τό μαρξισμό στόν «ἰμπεριαλιστικό οἰκονομισμό».

Οἱ παλιοί «οἰκονομιστές», μετατρέποντας τό μαρξισμό σέ γελοιογραφία, δίδασκαν στούς ἐργάτες ὅτι γιά τούς μαρξιστές σημασία ἔχει «μόνο» τό «οἰκονομικό». Μήπως οἱ καινούργιοι «οἰκονομιστές» νομίζουν ὅτι τό δημοκρατικό κράτος τοῦ νικηφόρου σοσιαλισμοῦ θά ὑπάρχει χωρίς σύνορα (κάτι σάν τό «σύμπλεγμα τῶν αἰσθημάτων» χωρίς ὕλη), ἤ μήπως ὅτι τά σύνορα θά καθορίζονται «μόνο» σύμφωνα μέ τίς ἀνάγκες τῆς παραγωγῆς; Στήν πραγματικότητα τά σύνορα αὐτά θά καθορίζονται δημοκρατικά, δηλ. σύμφωνα μέ τή θέληση καί τίς «συμπάθειες» τοῦ πληθυσμοῦ. Ὁ καπιταλισμός ἐκβιάζει αὐτές τίς συμπάθειες, κι'ἔτσι προσθέτει νέες δυσκολίες στό ἔργο τῆς προσέγγισης τῶν ἐθνῶν. Ὁ σοσιαλισμός, ὀργανώνοντας τήν παραγωγή *χωρίς* ταξική καταπίεση, ἐξασφαλίζοντας τήν εὐημερία *ὅλων* τῶν μελῶν τοῦ κράτους, ἐπιτρέπει νά ἐκδηλωθοῦν *ἀπολύτως ἐλεύθερα* οἱ «συμπάθειες» τοῦ πληθυσμοῦ καί γι'αὐτόν ἀκριβῶς τό λόγο διευκολύνει καί ἐπιταχύνει σέ τεράστιο βαθμό τήν προσέγγιση καί τή συγχώνευση τῶν ἐθνῶν.

Γιά νά ξεκουράσουμε λίγο τόν ἀναγνώστη ἀπό τό βαρύ καί ἄγαρμπο «οἰκονομισμό», θά ἀναφέρουμε τό συλλογισμό ἑνός σοσιαλιστῆ συγγραφέα ξένου πρός τή συζήτησή μας. Ὁ συγγραφέας αὐτός εἶναι ὁ Ὄττο Μπάουερ πού ἔχει κι'αὐτός τήν «ἀποψούλα» του, τήν «πολιτιστική-ἐθνική αὐτονομία»[19], ὁ ὁποῖος ὅμως κάνει πολύ σωστές κρίσεις γιά μιά σειρά σπουδαιότατα ζητήματα. Λογουχάρη στήν § 29 τοῦ βιβλίου του «Τό ἐθνικό ζήτημα καί ἡ σοσιαλδημοκρατία» παρατήρησε πάρα πολύ σωστά ὅτι ἡ *ἰμπεριαλιστική* πολιτική καλύπτεται μέ τήν ἐθνική ἰδεολο-

γία. Στήν § 30: «Ὁ σοσιαλισμός καί ἡ ἀρχή τῆς ἐθνότητας» λέει:

«Ποτέ ἡ σοσιαλιστική κοινότητα δέν θά εἶναι σέ θέση νά συμπεριλάβει βίαια στή σύνθεσή της ὁλόκληρα ἔθνη. Φανταστεῖτε λαϊκές μάζες πού κατέχουν ὅλα τά ἀγαθά τοῦ ἐθνικοῦ πολιτισμοῦ, πού συμμετέχουν ὁλοκληρωτικά καί δραστήρια στή νομοθεσία καί στή διοίκηση, τέλος, πού εἶναι ἐφοδιασμένες μέ ὅπλα—θά ἦταν ἄραγε δυνατό νά ὑποταχθοῦν μέ τή βία αὐτά τά ἔθνη στήν κυριαρχία ἑνός ξένου κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ; Κάθε κρατική ἐξουσία στηρίζεται στή δύναμη τῶν ὅπλων. Ὁ σημερινός λαϊκός στρατός, χάρη σ'ἕναν ἔντεχνο μηχανισμό, ἐξακολουθεῖ ν'ἀποτελεῖ ὅπλο στά χέρια ὁρισμένου προσώπου, ὁρισμένης οἰκογένειας ἤ τάξης, ἀκριβῶς ὅπως ὁ στρατός τῶν ἱπποτῶν καί ὁ μισθοφορικός στρατός τῶν περασμένων ἐποχῶν. Ὁ στρατός ὅμως τῆς δημοκρατικῆς κοινότητας μιᾶς σοσιαλιστικῆς κοινωνίας δέν θά εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ὁ ἐξοπλισμένος λαός, γιατί θά ἀποτελεῖται ἀπό ἀνθρώπους μέ ἀνώτερο πολιτισμό, πού θά ἐργάζονται χωρίς ἐξαναγκασμό στά κοινωνικά ἐργαστήρια καί θά συμμετέχουν πλήρως σ'ὅλους τούς τομεῖς τῆς κρατικῆς ζωῆς. Κάτω ἀπ'αὐτές τίς συνθῆκες ἐξαφανίζεται κάθε δυνατότητα κυριαρχίας ἑνός ξένου ἔθνους».

Ὅλα αὐτά εἶναι σωστά. Στόν καπιταλισμό *δέν μπορεῖ* νά ἐξαλειφθεῖ ἡ ἐθνική (καί γενικά ἡ πολιτική) καταπίεση. Γιά νά γίνει αὐτό, εἶναι *ἀπαραίτητο* νά ἐξαλειφθοῦν οἱ τάξεις, δηλ. νά πραγματοποιηθεῖ ὁ σοσιαλισμός. Ὁ σοσιαλισμός ὅμως, ἄν καί στηρίζεται στήν οἰκονομία, δέν περιορίζεται καθόλου ὁλόκληρος σ'αὐτήν. Γιά νά παραμεριστεῖ ἡ ἐθνική καταπίεση, εἶναι ἀπαραίτητο νά ὑπάρχει τό θεμέλιο—ἡ σοσιαλιστική παραγωγή—πάνω ὅμως σ'αὐτό τό θεμέλιο εἶναι ἀπαραίτητο νά ὑπάρχει *ἐπίσης* μιά δημοκρατική ὀργάνωση τοῦ κράτους, ἕνας δημοκρατικός στρατός κτλ. Μετασχηματίζοντας τόν καπιταλισμό σέ σοσιαλισμό, τό προλεταριάτο δημιουργεῖ τή *δυνατότητα* νά ἐξαλειφθεῖ πέρα γιά πέρα ἡ ἐθνική καταπίεση· ἡ δυνατότητα αὐτή θά μετατραπεῖ σέ *πραγματικότητα* «μόνο»—«μόνο»!—ὅταν θά ἐφαρμοστεῖ στό ἀκέραιο ἡ δημοκρατία σ'ὅλους τούς τομεῖς, ἴσαμε τόν καθορισμό τῶν συνόρων τοῦ κράτους σύμφωνα μέ τίς «συμπάθειες» τοῦ πληθυσμοῦ, ἴσαμε τήν πλήρη ἐλευθερία τοῦ ἀποχωρισμοῦ. Πάνω σ'αὐτή τή βάση θά πραγματοποιηθεῖ μέ τή σειρά της *στήν πράξη* ἡ ἀπόλυτη ἐξάλειψη καί τῶν παραμικρότερων ἐθνικῶν προστριβῶν καί τῆς ἐλάχιστης ἐθνικῆς δυσπιστίας, θά δημιουργηθεῖ μιά γρήγορη προσέγγιση καί συγχώνευση τῶν ἐθνῶν, πού θά ὁλοκληρωθεῖ μέ τήν *ἀπονέκρωση* τοῦ κράτους. Αὐτή εἶναι ἡ θεωρία τοῦ μαρξισμοῦ, ἀπό τήν ὁποία ἀπομακρύνθηκαν λαθεμένα οἱ πολωνοί συνάδελφοί μας.

2. ΕΙΝΑΙ ΑΡΑΓΕ «ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΙΜΗ» Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΟΥ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΥ;

Ὅλη ἡ παλιά πολεμική τῶν πολωνῶν σοσιαλδημοκρατῶν ἐνάντια στήν αὐτοδιάθεση τῶν ἐθνῶν στηρίζεται στό ἐπιχείρημα ὅτι ἡ αὐτοδιάθεση αὐτή «δέν εἶναι πραγματοποιήσιμη» στίς συνθῆκες τοῦ καπιταλισμοῦ. Τό 1903 ἀκόμη, στήν Ἐπιτροπή τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ γιά τήν ἐπεξεργασία τοῦ προγράμματος, ἐμεῖς, οἱ ἰσκριστές, κοροϊδεύαμε αὐτό τό ἐπιχείρημα καί λέγαμε ὅτι ἐπαναλαβαίνει τή γελοιογραφία τοῦ μαρξισμοῦ πού ἔκαναν οἱ (θλιβερῆς μνήμης) «οἰκονομιστές». Στίς θέσεις μας σταθήκαμε πολύ διεξοδικά σ'αὐτό τό λάθος, κι'ἀκριβῶς σ'αὐτό τό σημεῖο, πού ἀποτελεῖ τή θεωρητική βάση ὅλης τῆς συζήτησης, οἱ πολωνοί σύντροφοι δέν θέλησαν (ἤ δέν μπόρεσαν;) ν'ἀπαντήσουν *οὔτε σέ ἕνα* ἀπό τά ἐπιχειρήματά μας.

Θά ἔπρεπε νά ἀποδειχτεῖ μέ τήν οἰκονομική ἀνάλυση, ἄν ἀπό οἰκονομική ἄποψη εἶναι ἀδύνατη ἡ αὐτοδιάθεση, ὅπως ἀποδείχνουμε ὅτι δέν εἶναι πραγματοποιήσιμη ἡ ἀπαγόρευση τῶν μηχανῶν ἤ ἡ εἰσαγωγή τοῦ ἐργασιακοῦ χρήματος κτλ. Κανένας δέν προσπαθεῖ νά δόσει μιά τέτια ἀνάλυση. Κανένας δέν θά μπορέσει νά ὑποστηρίξει ὅτι ἔστω καί σέ μιά χώρα μπόρεσε «σάν ἐξαίρεση» νά εἰσαχθεῖ στίς συνθῆκες τοῦ καπιταλισμοῦ «τό ἐργασιακό χρῆμα», ὅπως κατάφερε μιά μικρή χώρα, σάν ἐξαίρεση, νά πραγματοποιήσει στήν ἐποχή τοῦ πιό ἀχαλίνωτου ἰμπεριαλισμοῦ τήν μή πραγματοποιήσιμη αὐτοδιάθεση, καί μάλιστα χωρίς πόλεμο καί ἐπαναστάσεις (ἡ Νορβηγία τό 1905).

Γενικά ἡ πολιτική δημοκρατία εἶναι ἁπλῶς μιά ἀπό τίς πιθανές *μορφές* τοῦ ἐποικοδομήματος *πάνω* στόν καπιταλισμό (ἄν καί ἀπό θεωρητική ἄποψη ἡ δημοκρατία εἶναι ἡ κανονική γιά τόν «καθαρό» καπιταλισμό μορφή). Καί ὁ καπιταλισμός καί ὁ ἰμπεριαλισμός, ὅπως δείχνουν τά γεγονότα, ἀναπτύσσονται κάτω ἀπό *ὁποιεσδήποτε* πολιτικές μορφές, ὑποτάσσοντάς τες *ὅλες*. Γι'αὐτό εἶναι ριζικά λαθεμένο ἀπό θεωρητική ἄποψη νά λέει κανείς ὅτι «δέν εἶναι πραγματοποιήσιμη» *μιά* ἀπό τίς μορφές καί *μιά* ἀπό τίς διεκδικήσεις τῆς δημοκρατίας.

Τό γεγονός ὅτι οἱ πολωνοί συνάδελφοι δέν ἀπάντησαν σ'αὐτά τά ἐπιχειρήματα μᾶς ἀναγκάζει νά θεωρήσουμε ὅτι ἔληξε ἡ συζήτηση πάνω σ'αὐτό τό σημεῖο. Γιά νά τό κάνουμε ἄς ποῦμε πιό ἀνάγλυφο, προβάλαμε τήν πολύ συγκεκριμένη θέση ὅτι θά ἦταν «γελοῖο» νά ἀρνιέται κανείς ὅτι ἡ ἀποκατάσταση τῆς Πολωνίας εἶναι «πραγματοποιήσιμη» σήμερα σ'ἐξάρτηση

ἀπό τούς στρατηγικούς κτλ. παράγοντες τοῦ σημερινοῦ πολέμου. Στή θέση αὐτή δέν δόθηκε καμιά ἀπάντηση!

Οἱ πολωνοί σύντροφοι *ἐπανάλαβαν* ἁπλῶς ἕναν ὁλοφάνερα λαθεμένο ἰσχυρισμό (§ II, 1) λέγοντας: «στά ζητήματα τῆς προσάρτησης ξένων περιοχῶν οἱ μορφές τῆς πολιτικῆς δημοκρατίας ἔχουν παραμεριστεῖ· ἐκεῖνο πού ἀποφασίζει εἶναι ἡ ἀνοιχτή βία... Τό κεφάλαιο δέν θά παραχωρήσει ποτέ στό λαό τό δικαίωμα ν'ἀποφασίσει γιά τό ζήτημα τῶν κρατικῶν του συνόρων...» Λές καί μπορεῖ τό «κεφάλαιο» «νά παραχωρήσει στό λαό» τό δικαίωμα νά ἐκλέγει τούς ὑπαλλήλους *του* πού ὑπηρετοῦν τόν ἰμπεριαλισμό! Ἤ λές καί εἶναι νοητές *γενικά* χωρίς «ἀνοιχτή βία» ὁποιεσδήποτε μεγάλες λύσεις τῶν σπουδαίων δημοκρατικῶν προβλημάτων, λογουχάρη τοῦ προβλήματος τῆς δημοκρατίας ἀντί τῆς μοναρχίας, τῆς πολιτοφυλακῆς ἀντί τοῦ μόνιμου στρατοῦ! Ὑποκειμενικά οἱ πολωνοί σύντροφοι θέλουν «νά βαθύνουν» τό μαρξισμό, τό κάνουν ὅμως αὐτό πολύ ἀποτυχημένα. *Ἀντικειμενικά,* ὅσα λένε γιά τό μή πραγματοποιήσιμο τῆς αὐτοδιάθεσης εἶναι ὀπορτουνισμός, γιατί προϋποθέτει σιωπηλά: ὅτι ἡ αὐτοδιάθεση «δέν εἶναι πραγματοποιήσιμη» χωρίς μιά σειρά ἐπαναστάσεις, ὅπως δέν εἶναι πραγματοποιήσιμη στίς συνθῆκες τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καί *ὅλη* ἡ δημοκρατία, *ὅλες* οἱ διεκδικήσεις της γενικά.

Μόνο μιά φορά, στό τέλος τῆς § II, 1, στό συλλογισμό γιά τήν Ἀλσατία, οἱ πολωνοί συνάδελφοι ἐγκατέλειψαν τή θέση τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ» καί καταπιάστηκαν νά δόσουν συγκεκριμένη ἀπάντηση στά ζητήματα μιᾶς ἀπό τίς μορφές τῆς δημοκρατίας, χωρίς νά ἐπικαλεστοῦν γενικά τό «οἰκονομικό». Αὐτός ἀκριβῶς ὁ τρόπος ἀποδείχτηκε ὄχι σωστός! Θά ἦταν «ἰδιοτελές, μή δημοκρατικό»—γράφουν—ἄν *μόνοι τους* οἱ ἀλσατοί, χωρίς νά ρωτήσουν τούς γάλλους, τούς «ἐπέβαλαν» τήν προσχώρηση τῆς Ἀλσατίας στή Γαλλία, ἔστω κι'ἄν ἕνα μέρος τῆς Ἀλσατίας αἰσθανόταν ἕλξη πρός τούς γερμανούς, ἔστω κι'ἄν αὐτό δημιουργοῦσε ἀπειλή πολέμου!!! Πολύ διασκεδαστική σύγχυση: ἡ αὐτοδιάθεση προϋποθέτει (αὐτό εἶναι καθαρό ἀπό μόνο του καί τό ἔχουμε ὑπογραμμίσει στίς θέσεις μας) τήν ἐλευθερία *ἀποχωρισμοῦ* ἀπό τό κράτος πού καταπιέζει· στήν πολιτική «δέν συνηθίζεται» νά μιλᾶνε γιά τό ὅτι ἡ ***προσχώρηση*** σ'ἕνα δοσμένο κράτος προϋποθέτει τή συγκατάθεσή *του,* ὅπως στήν οἰκονομία δέν μιλᾶνε γιά τή «συγκατάθεση» τοῦ καπιταλιστῆ νά ἀποκομίζει κέρδος ἤ τοῦ ἐργάτη νά παίρνει μεροκάματο! Εἶναι γελοῖο νά μιλᾶ κανείς γι'αὐτό τό πράγμα!

Ἄν εἶσαι μαρξιστής πολιτικός, πρέπει ὅταν μιλᾶς γιά τήν

'Αλσατία νά ἐπιτίθεσαι ἐνάντια στούς παλιανθρώπους τοῦ γερμανικοῦ σοσιαλισμοῦ, γιατί δέν παλεύουν γιά τήν ἐλευθερία ἀποχωρισμοῦ τῆς 'Αλσατίας, ἐνάντια στούς παλιανθρώπους τοῦ γαλλικοῦ σοσιαλισμοῦ, γιατί συμβιβάζονται μέ τή γαλλική ἀστική τάξη πού θέλει νά προσαρτήσει μέ τή βία ὅλη τήν 'Αλσατία, ἐνάντια καί στούς πρώτους καί στούς δεύτερους, γιατί ὑπηρετοῦν τόν ἰμπεριαλισμό τῆς χώρας «τους», φοβούμενοι ἕνα ξεχωριστό, ἔστω καί μικρό κράτος· πρέπει νά δείξεις *μέ ποιό τρόπο* οἱ σοσιαλιστές, ἀναγνωρίζοντας τήν αὐτοδιάθεση, θά ἔλυναν τό ζήτημα μέσα σέ μερικές βδομάδες, χωρίς νά παραβιάσουν τή θέληση τῶν ἀλσατῶν. Ὅταν ἀντίς γι'αὐτό συζητᾶς γιά τόν τρομερό κίνδυνο ὅτι οἱ γάλλοι τῆς 'Αλσατίας «θά ἐπιβάλουν» τήν προσχώρησή τους στή Γαλλία εἶναι ἕνα πραγματικό μαργαριτάρι.

3. ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΣΑΡΤΗΣΗ;

Τό ζήτημα αὐτό τό βάλαμε στίς θέσεις μας ἐντελῶς συγκεκριμένα (§ 7)*. Οἱ πολωνοί σύντροφοι *δέν* ἀπάντησαν σ'αὐτό: τό *παράκαμψαν,* δηλώνοντας ρητά, 1) ὅτι εἶναι ἐνάντια στίς προσαρτήσεις καί 2) ἐξηγώντας γιατί εἶναι ἐνάντια. Οὔτε λόγος ὅτι τά ζητήματα αὐτά εἶναι πολύ σπουδαῖα. Αὐτά ὅμως εἶναι *ἄλλα* ζητήματα. Ἄν φροντίζουμε κάπως γιά τό θεωρητικό βάθεμα τῶν ἀρχῶν μας, γιά τή σαφή καί ἀκριβολογημένη διατύπωσή τους, δέν μποροῦμε *νά παρακάμψουμε* τό ζήτημα τί εἶναι ἡ προσάρτηση, μιά καί ἡ ἔννοια αὐτή φιγουράρει στήν πολιτική μας προπαγάνδα καί ζύμωση. Ὅταν σέ μιά συντροφική συζήτηση παρακάμπτει κανείς τό ζήτημα, αὐτό δέν μπορεῖ νά ἑρμηνευθεῖ ἀλλιῶς παρά μόνο σάν ἄρνησή νά πάρει θέση.

Γιατί θέσαμε αὐτό τό ζήτημα; Αὐτό τό ἐξηγήσαμε ὅταν τό θέσαμε. Τό θέσαμε ἐπειδή «ἡ διαμαρτυρία ἐνάντια στίς προσαρτήσεις δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ἀναγνώριση τοῦ δικαιώματος τῆς αὐτοδιάθεσης». Ἡ ἔννοια τῆς προσάρτησης περιλαβαίνει συνήθως 1) τήν ἔννοια τῆς βίας (βίαιη συνένωση)· 2) τήν ἔννοια τοῦ ξενικοῦ ἐθνικοῦ ζυγοῦ (συνένωση *«ξένης»* περιοχῆς κτλ.) καί—κάποτε—3) τήν ἔννοια τῆς παραβίασης τοῦ status quo. Κι'αὐτό τό πράγμα τό ἔχουμε ὑποδείξει στίς θέσεις μας, κι'αὐτή ἡ ὑπόδειξή μας δέν ὑποβλήθηκε σέ κριτική.

Γεννιέται τό ἐρώτημα: μποροῦν ἄραγε οἱ σοσιαλδημοκράτες νά εἶναι γενικά ἐνάντια στή βία; Εἶναι ξεκάθαρο ὅτι δέν μποροῦν. Συνεπῶς, δέν εἴμαστε ἐνάντια στίς προσαρτήσεις ἐπειδή σημαίνουν βία, ἀλλά γιά κάποιον ἄλλο λόγο. 'Ακριβῶς

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 266-267. *Ἡ Σύντ.*

ὅπως οἱ σοσιαλδημοκράτες δέν μποροῦν νά εἶναι καί ὑπέρ τοῦ status quo. Ὅπως κι᾿ἄν στριφογυρίσετε, δέν μπορεῖτε νά ξεφύγετε τό συμπέρασμα: ὅτι ἡ προσάρτηση εἶναι *παραβίαση τῆς αὐτοδιάθεσης* τοῦ ἔθνους, εἶναι καθορισμός τῶν *συνόρων* τοῦ κράτους *παρά τή θέληση τοῦ πληθυσμοῦ.*

Ὅταν εἶναι κανείς ἐνάντια στίς προσαρτήσεις, *σημαίνει* ὅτι εἶναι ὑπέρ τοῦ δικαιώματος τῆς αὐτοδιάθεσης. Ὅταν εἶναι κανείς «ἐνάντια στή βίαιη κράτηση ὁποιουδήποτε ἔθνους μέσα στά ὅρια ἑνός δοσμένου κράτους» (χρησιμοποιήσαμε ἐπίτηδες *καί* αὐτή τή λιγάκι τροποποιημένη διατύπωση τῆς ἴδιας σκέψης στήν § 4 τῶν θέσεών μας*, καί οἱ πολωνοί σύντροφοι μᾶς *ἀπάντησαν* ἐδῶ *ἀπολύτως* καθαρά, δηλώνοντας στή δική τους § I, 4, στήν ἀρχή ὅτι εἶναι «ἐνάντια στή βίαιη κράτηση τῶν καταπιεζόμενων ἐθνῶν μέσα στά ὅρια τοῦ κράτους πού κάνει τήν προσάρτηση») σημαίνει *ἐπίσης* ὅτι εἶναι ὑπέρ τῆς αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν.

Δέν θέλουμε ν᾿ἀνοίξουμε συζήτηση γύρω ἀπό τίς λέξεις. Ἄν ὑπάρχει κόμμα πού θά πεῖ στό πρόγραμμά του (ἤ σέ μιά ὑποχρεωτική γιά ὅλους ἀπόφαση, δέν πρόκειται ἐδῶ γιά τούς τύπους) ὅτι εἶναι ἐνάντια στίς προσαρτήσεις**, ἐνάντια στή βίαιη κράτηση τῶν καταπιεζόμενων ἐθνῶν στά πλαίσια τοῦ κράτους *του*, δηλώνουμε ὅτι καταρχήν εἴμαστε πέρα γιά πέρα σύμφωνοι μ᾿ἕνα τέτιο κόμμα. Θά ἦταν ἀνόητο νά πιάνεται κανείς ἀπό τή λέξη «αὐτοδιάθεση». Κι᾿ἄν στό κόμμα μας βρεθοῦν ἄνθρωποι πού νά θέλουν ν᾿ἀλλάξουν μ᾿αὐτό τό πνεῦμα τίς *λέξεις*, τή διατύπωση τῆς § 9 τοῦ προγράμματος τοῦ κόμματός μας, θά θεωρήσουμε ὅτι ἡ διαφωνία μ᾿*αὐτούς* τούς συντρόφους δέν εἶναι καθόλου διαφωνία ἀρχῶν!

Τό ζήτημα βρίσκεται μόνο στήν πολιτική σαφήνεια καί στό θεωρητικό βάθεμα τῶν συνθημάτων μας.

Στίς προφορικές συζητήσεις γι᾿αὐτό τό ζήτημα—πού κανένας δέν ἀρνιέται τή σπουδαιότητά τους, ἰδιαίτερα σήμερα, στίς συνθῆκες τοῦ πολέμου—συναντούσαμε τό ἑξῆς ἐπιχείρημα (δέν τό βρήκαμε στόν τύπο): ὅταν *διαμαρτύρεται κανείς ἐνάντια* σ᾿ἕνα ὁρισμένο κακό, αὐτό δέν σημαίνει ὑποχρεωτικά ὅτι ἀναγνωρίζει τή θετική ἔννοια πού ἀποκλείει αὐτό τό κακό. Τό ἐπιχείρημα αὐτό εἶναι ὁλοφάνερα ἀσύστατο καί, ὅπως φαίνεται, αὐτός εἶναι ὁ λόγος πού δέν ἐπαναλήφθηκε πουθενά στόν τύπο. Ἄν ἕνα σοσιαλιστικό κόμμα δηλώνει ὅτι εἶναι «ἐνάντια στή βίαιη κρά-

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 260-261. *Ἡ Σύντ.*

** «Ἐνάντια στίς παλιές καί καινούργιες προσαρτήσεις», αὐτό τό διατύπωσε ὁ Κ. Ράντεκ σ᾿ἕνα ἀπό τά ἄρθρα του στή «Berner Tagwacht»[20].

τηση ἑνός καταπιεζόμενου ἔθνους μέσα στά ὅρια τοῦ κράτους πού κάνει τήν προσάρτηση», τό κόμμα αὐτό *ὑποχρεώνεται ἔτσι νά παραιτηθεῖ* ἀπό τή *βίαιη* κράτηση, ὅταν θά βρεθεῖ στήν ἐξουσία.

Δέν ἀμφιβάλλουμε οὔτε στιγμή ὅτι, ἄν αὔριο ὁ Χίντενμπουργκ μισονικήσει τή Ρωσία καί ἡ ἔκφραση αὐτῆς τῆς μισονίκης θά εἶναι (σέ συνδυασμό μέ τήν ἐπιθυμία τῆς 'Αγγλίας καί τῆς Γαλλίας νά ἐξασθενίσουν λίγο τόν τσαρισμό) ἕνα νέο πολωνικό κράτος, ἀπόλυτα «πραγματοποιήσιμο» ἀπό τήν ἄποψη τῶν οἰκονομικῶν νόμων τοῦ καπιταλισμοῦ καί τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, κι'ἄν ἔπειτα μεθαύριο νικήσει ἡ σοσιαλιστική ἐπανάσταση στήν Πετρούπολη, στό Βερολίνο καί στή Βαρσοβία, τότε ἡ πολωνική σοσιαλιστική κυβέρνηση, ὅπως ἡ ρωσική καί ἡ γερμανική, θά παραιτηθεῖ ἀπό τή «βίαιη κράτηση» λ.χ. τῶν οὐκρανῶν «μέσα στά ὅρια τοῦ πολωνικοῦ κράτους». Ἄν στήν κυβέρνηση αὐτή θά εἶναι καί μέλη τῆς Σύνταξης τῆς «Γκαζέτα Ρομποτνίτσα», θά θυσιάσουν ἀναμφισβήτητα τίς «θέσεις» τους κι'ἔτσι θά διαψεύσουν τή «θεωρία» ὅτι «στή σοσιαλιστική κοινωνία δέν μπορεῖ νά ἐφαρμοστεῖ τό δικαίωμα τῆς αὐτοδιάθεσης». Ἄν σκεπτόμασταν διαφορετικά, δέν θά βάζαμε στήν ἡμερήσια διάταξη τή συντροφική συζήτηση μέ τούς σοσιαλδημοκράτες τῆς Πολωνίας, ἀλλά τήν ἀμείλικτη πάλη ἐνάντιά τους, θεωρώντας τους σωβινιστές.

Ἄς ὑποθέσουμε ὅτι βγαίνω στό δρόμο μιᾶς ὁποιασδήποτε εὐρωπαϊκῆς πόλης καί «διαμαρτύρομαι» δημόσια ἐνάντια στό γεγονός ὅτι δέν μοῦ ἐπιτρέπουν νά ἀγοράσω ἕναν ἄνθρωπο σάν δοῦλο κι'ὅτι σέ συνέχεια τή διαμαρτυρία μου αὐτή τήν ἐπαναλαβαίνω καί ἀπό τίς ἐφημερίδες. Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι μέ τό δίκιο τους θά μέ θεωρήσουν δουλοκτήτη, ὀπαδό τῆς ἀρχῆς ἤ τοῦ συστήματος, ὅπως σᾶς ἀρέσει, τῆς δουλείας. Τό γεγονός ὅτι οἱ συμπάθειές μου πρός τή δουλεία περιβλήθηκαν τήν ἀρνητική μορφή τῆς διαμαρτυρίας κι'ὄχι τή θετική («εἶμαι ὑπέρ τῆς δουλείας») δέν πρόκειται νά ἐξαπατήσει κανέναν. Ἡ πολιτική «διαμαρτυρία» ἰσοδυναμεῖ *πέρα γιά πέρα* μέ πολιτικό πρόγραμμα, κι'αὐτό εἶναι τόσο ἐξώφθαλμο, πού στενοχωριέσαι μάλιστα ὅταν εἶσαι ὑποχρεωμένος νά τό ἐξηγεῖς. Πάντως πιστεύουμε ἀκράδαντα ὅτι τουλάχιστο ἀπό τήν πλευρά τῶν ἀριστερῶν τοῦ Τσίμμερβαλντ—δέν μιλᾶμε γιά ὅλους τούς τσιμμερβαλντινούς, γιατί ἀνάμεσά τους εἶναι καί ὁ Μάρτοφ καί οἱ ἄλλοι καουτσκιστές—δέν θά συναντήσουμε «διαμαρτυρία», ἄν ποῦμε ὅτι στήν ΙΙΙ Διεθνή δέν θά ὑπάρχει θέση γιά τούς ἀνθρώπους πού εἶναι ἱκανοί νά ξεχωρίζουν τήν πολιτική διαμαρτυρία ἀπό τό πολιτικό πρόγραμμα, νά ἀντιπαραθέτουν τό ἕνα στό ἄλλο κτλ.

Δέν θέλουμε ν'ἀνοίξουμε συζήτηση γύρω ἀπό τίς λέξεις καί θά ἐπιτρέψουμε στόν ἑαυτό μας νά ἐκφράσει τή σταθερή ἐλπίδα ὅτι πολύ γρήγορα οἱ πολωνοί σοσιαλδημοκράτες θά προσπαθήσουν νά διατυπώσουν ἐπίσημα, τόσο τήν πρότασή τους νά ἀφαιρεθεῖ ἡ § 9 ἀπό τό πρόγραμμα τοῦ κόμματός μας (πού εἶναι καί *δικό τους*), καθώς καί ἀπό τό πρόγραμμα τῆς Διεθνοῦς (ἀπόφαση τοῦ συνεδρίου τοῦ Λονδίνου τοῦ 1896), ὅσο καί τόν ὁρισμό *τους* γιά τίς ἀντίστοιχες πολιτικές σκέψεις σχετικά μέ τίς «παλιές καί νέες προσαρτήσεις» καί σχετικά μέ τή «βίαιη κράτηση τοῦ καταπιεζόμενου ἔθνους στά ὅρια τοῦ κράτους πού κάνει τήν προσάρτηση». — Ἄς περάσουμε στό ἑπόμενο ζήτημα.

4. ΥΠΕΡ Ἠ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣΑΡΤΗΣΕΩΝ;

Στήν § 3 τοῦ πρώτου μέρους τῶν θέσεών τους οἱ πολωνοί σύντροφοι δηλώνουν κατηγορηματικότατα ὅτι εἶναι ἐνάντια σέ κάθε προσάρτηση. Δυστυχῶς, στήν § 4 τοῦ ἴδιου κεφαλαίου ὑπάρχουν σκέψεις πού πρέπει νά θεωρηθοῦν ὅτι εἶναι ὑπέρ τῶν προσαρτήσεων. Ἡ § αὐτή ἀρχίζει... πῶς νά ἐκφραστοῦμε πιό μαλακά;.. μέ τήν παράξενη φράση:

> «Ἀφετηρία τῆς πάλης τῆς σοσιαλδημοκρατίας ἐνάντια στίς προσαρτήσεις, ἐνάντια στή βίαιη κράτηση τῶν καταπιεζόμενων ἐθνῶν μέσα στά ὅρια τοῦ κράτους πού κάνει προσαρτήσεις, εἶναι *ἡ ἀπόριψη κάθε ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας* (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τῶν συντακτῶν), πού στήν ἐποχή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ σημαίνει ὑπεράσπιση τῶν δικαιωμάτων τῆς δικῆς σου ἀστικῆς τάξης γιά τήν καταπίεση καί τήν καταλήστευση ξένων λαῶν...»

Τί εἶναι αὐτό; Πῶς γίνεται αὐτό;

«Ἀφετηρία τῆς πάλης ἐνάντια στίς προσαρτήσεις εἶναι ἡ ἀπόριψη *κάθε* ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας...». Ἔλα ὅμως πού «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» μπορεῖ νά ὀνομαστεῖ καί ὥς τά τώρα συνηθιζόταν νά ὀνομάζεται *ἀπό ὅλους* κάθε ἐθνικός πόλεμος καί κάθε ἐθνική ἐξέγερση! Εἴμαστε ἐνάντια στίς προσαρτήσεις, *ὅμως*... αὐτό τό καταλαβαίνουμε μέ τήν ἔννοια ὅτι εἴμαστε ἐνάντια στόν πόλεμο τῶν προσαρτημένων *γιά* τήν ἀπελευθέρωσή τους ἀπό ἐκείνους πού τούς προσάρτησαν, εἴμαστε ἐνάντια στήν ἐξέγερση τῶν προσαρτημένων πού ἔχει σκοπό τήν ἀπελευθέρωσή τους ἀπό ἐκείνους πού τούς προσάρτησαν! Μήπως αὐτή δέν εἶναι θέση ἑνός ὀπαδοῦ τῶν προσαρτήσεων;

Οἱ συντάκτες τῶν θέσεων αἰτιολογοῦν τήν... παράξενη θέση τους μέ τό ὅτι «στήν ἐποχή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ» ἡ ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας εἶναι ὑπεράσπιση τῶν δικαιωμάτων τῆς ἀστικῆς σου τάξης νά καταπιέζει ξένους λαούς. Αὐτό ὅμως εἶναι σωστό

μόνο σχετικά μέ τόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο, δηλ. μέ τόν πόλεμο *ἀνάμεσα* σέ ἰμπεριαλιστικές Δυνάμεις ἤ ὁμάδες Δυνάμεων, ὅταν *καί οἱ δυό* ἐμπόλεμες πλευρές ὄχι μόνο καταπιέζουν «ξένους λαούς», μά καί διεξάγουν πόλεμο *γιά* τό ποιός θά καταπιέζει *περισσότερους* ξένους λαούς!

Ὅπως φαίνεται, οἱ συντάκτες βάζουν τό ζήτημα τῆς «ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας» τελείως διαφορετικά ἀπ᾽ὅ,τι τό βάζει τό κόμμα μας. Ἐμεῖς ἀπορίπτουμε τήν «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» στόν *ἰμπεριαλιστικό* πόλεμο. Αὐτό λέγεται πεντακάθαρα στή διακήρυξη τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κόμματός μας καί στίς ἀποφάσεις τῆς Βέρνης* πού ἀναδημοσιεύτηκαν στήν μπροσούρα «Σοσιαλισμός καί πόλεμος», ἡ ὁποία βγῆκε καί στά γερμανικά καί στά γαλλικά[21]. Τό ὑπογραμμίσαμε αὐτό *δυό φορές* καί στίς θέσεις μας (ὑποσημειώσεις στήν § 4 καί στήν § 6)**. Ὅπως φαίνεται, οἱ συντάκτες τῶν πολωνικῶν θέσεων ἀπορίπτουν τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας *γενικά,* δηλ. *καί σέ περίπτωση ἐθνικοῦ πολέμου,* ἴσως γιατί ἔχουν τή γνώμη ὅτι οἱ ἐθνικοί πόλεμοι *εἶναι ἀδύνατοι* «στήν ἐποχή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ». Λέμε «ἴσως», γιατί οἱ πολωνοί σύντροφοι *δέν* διατύπωσαν στίς θέσεις τους μιά τέτια γνώμη.

Μιά τέτια γνώμη ἐκφράζεται καθαρά στίς θέσεις τῆς γερμανικῆς ὁμάδας «Ἡ Διεθνής» καί στήν μπροσούρα τοῦ Γιούνιους, στήν ὁποία ἀφιερώνουμε ειδικό ἄρθρο***. Ἄς σημειώσουμε σάν συμπλήρωση στά ὅσα εἰπώθηκαν ἐκεῖ ὅτι ἡ ἐθνική ἐξέγερση μιᾶς προσαρτημένης περιοχῆς ἤ χώρας ἐνάντια στή χώρα πού ἔκανε τήν προσάρτηση μπορεῖ νά ὀνομαστεῖ ἀκριβῶς ἐξέγερση καί ὄχι πόλεμος (ἀκούσαμε μιά τέτια ἀντίρηση καί γι᾽αὐτό τήν ἀναφέρουμε, ἄν καί νομίζουμε ὅτι δέν εἶναι σοβαρή αὐτή ἡ συζήτηση γύρω ἀπό τήν ὁρολογία). Πάντως εἶναι ζήτημα, ἄν θά τολμήσει κανείς νά ἀρνηθεῖ ὅτι τό προσαρτημένο Βέλγιο, ἡ προσαρτημένη Σερβία, Γαλικία καί Ἀρμενία θά ὀνομάσουν τήν «ἐξέγερσή» τους ἐνάντια στή χώρα πού κάνει τήν προσάρτηση «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» *καί θά τήν ὀνομάσουν σωστά.* Ἑπομένως οἱ πολωνοί σύντροφοι εἶναι *ἐνάντια* σέ μιά τέτια ἐξέγερση γιά τό λόγο ὅτι στίς προσαρτημένες αὐτές χῶρες ὑπάρχει *ἐπίσης* ἀστική τάξη, πού *ἐπίσης* καταπιέζει ξένους λαούς, ἤ πιό σωστά: μπορεῖ νά καταπιέζει, γιατί πρόκειται μόνο γιά τό «*δικαίωμά* της νά καταπιέζει». Γιά νά ἐκτιμήσουν ἕνα δοσμένο πόλεμο ἤ μιά δοσμέ-

---

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 13-23 καί 161-167. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 262 καί 264. *Ἡ Σύντ.*

*** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 1-16. *Ἡ Σύντ.*

νη ἐξέγερση, ἑπομένως, δέν παίρνουν τό *πραγματικό* κοινωνικό περιεχόμενο (τήν πάλη τοῦ καταπιεζόμενου ἔθνους γιά τήν ἀπελευθέρωσή του ἐνάντια στό ἔθνος πού καταπιέζει), ἀλλά τήν πιθανή πραγματοποίηση ἀπό τήν καταπιεζόμενη σήμερα ἀστική τάξη τοῦ «*δικαιώματός* της νά καταπιέζει». Ἄν τό Βέλγιο λ.χ. τό 1917 προσαρτηθεῖ ἀπό τή Γερμανία καί τό 1918 ἐξεγερθεῖ γιά τήν ἀπελευθέρωσή του, οἱ πολωνοί σύντροφοι θά εἶναι ἐνάντια στήν ἐξέγερση γιά τό λόγο ὅτι ἡ ἀστική τάξη τοῦ Βελγίου ἔχει «τό δικαίωμα νά καταπιέζει ξένους λαούς»!

Στό συλλογισμό αὐτό δέν ὑπάρχει οὔτε κόκκος μαρξισμοῦ, οὔτε κόκκος ἐπαναστατικότητας. Ἄν δέν θέλουμε νά προδόσουμε τό σοσιαλισμό, *πρέπει* νά ὑποστηρίζουμε *κάθε* ἐξέγερση ἐνάντια στόν κύριο ἐχθρό μας, τήν ἀστική τάξη τῶν μεγάλων κρατῶν, ἄν ἡ ἐξέγερση αὐτή δέν εἶναι ἐξέγερση τῆς ἀντιδραστικῆς τάξης. Ὅταν ἀρνιόμαστε νά ὑποστηρίξουμε τήν ἐξέγερση τῶν προσαρτημένων περιοχῶν γινόμαστε—ἀντικειμενικά—ὀπαδοί τῶν προσαρτήσεων. Ἀκριβῶς «στήν ἐποχή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ», πού εἶναι ἐποχή τῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης πού ἀρχίζει, τό προλεταριάτο θά ὑποστηρίξει μέ ἰδιαίτερη ἐνεργητικότητα σήμερα τήν ἐξέγερση τῶν προσαρτημένων περιοχῶν, γιά νά ἐπιτεθεῖ αὔριο ἤδη ταυτόχρονα ἐνάντια στήν ἀστική τάξη τῆς «μεγάλης» Δύναμης πού ἀδυνατίζει μ᾽αὐτή τήν ἐξέγερση.

Ὡστόσο οἱ πολωνοί σύντροφοι τραβᾶνε ἀκόμη πιό μακριά στίς ἀπόψεις τους γιά τίς προσαρτήσεις. Δέν εἶναι μόνο ἐνάντια στήν ἐξέγερση τῶν προσαρτημένων περιοχῶν, εἶναι ἐνάντια σέ *κάθε* ἀποκατάσταση τῆς ἀνεξαρτησίας τους, ἔστω καί εἰρηνική! Ἀκοῦστε:

«Ἡ σοσιαλδημοκρατία, ἀπορίπτοντας κάθε εὐθύνη γιά τίς συνέπειες τῆς καταπιεστικῆς πολιτικῆς τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, καταπολεμώντας τις μέ τόν πιό ἀποφασιστικό τρόπο, *δέν τάσσεται μέ κανένα τρόπο ὑπέρ τῆς ἀποκατάστασης τῶν ὁρόσημων στήν Εὐρώπη, ὑπέρ τῆς ἀποκατάστασης τῶν ὁρόσημων πού σάρωσε ὁ ἰμπεριαλισμός*» (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τῶν συντακτῶν).

Σήμερα «ὁ ἰμπεριαλισμός σάρωσε τά ὁρόσημα» ἀνάμεσα στή Γερμανία καί τό Βέλγιο, ἀνάμεσα στή Ρωσία καί τή Γαλικία. Ἡ διεθνής σοσιαλδημοκρατία θά πρέπει, ἑπομένως, νά εἶναι γενικά ἐνάντια στήν ἀποκατάστασή τους μέ ὁποιοδήποτε τρόπο. Τό 1905, «στήν ἐποχή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ», ὅταν ἡ αὐτόνομη Δίαιτα τῆς Νορβηγίας διακήρυξε τόν ἀποχωρισμό τῆς Νορβηγίας ἀπό τή Σουηδία καί ὁ πόλεμος τῆς Σουηδίας ἐνάντια στή Νορβηγία πού προπαγάνδιζαν οἱ ἀντιδραστικοί τῆς Σουηδίας δέν πραγματοποιήθηκε, καί γιατί ἀντιστάθηκαν οἱ σουηδοί ἐργάτες, καί

γιατί δέν τό ἐπέτρεπε ἡ διεθνής κατάσταση τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ἡ σοσιαλδημοκρατία θά ἔπρεπε νά εἶναι ἐνάντια στόν ἀποχωρισμό τῆς Νορβηγίας, γιατί αὐτό θά σήμαινε ἀναμφισβήτητα «καθιέρωση καινούργιων ὁρόσημων στήν Εὐρώπη»!!

Αὐτό εἶναι πιά ἄμεση, ἀνοιχτή ὑποστήριξη τῶν προσαρτήσεων. Δέν εἶναι ἀνάγκη νά τήν ἀναιρέσουμε, γιατί ἀναιρεῖται μόνη της. Κανένα σοσιαλιστικό κόμμα δέν θά τολμήσει νά δεχτεῖ αὐτή τή θέση: «εἴμαστε ἐνάντια στίς προσαρτήσεις γενικά, γιά τήν Εὐρώπη ὅμως ἐπικυρώνουμε τίς προσαρτήσεις ἤ συμβιβαζόμαστε μ'αὐτές, μιά κι'ἔχουν γίνει...»

Πρέπει νά σταθοῦμε μόνο στίς θεωρητικές πηγές τοῦ λάθους πού ὁδήγησε τούς πολωνούς συντρόφους μας σέ κάτι τόσο ὁλοφάνερο καί... «ἀδύνατο». Γιά τό ἀσύστατο τοῦ χωρισμοῦ τῆς «Εὐρώπης» θά μιλήσουμε παρακάτω. Οἱ ἑξῆς δυό φράσεις τῶν θέσεων ἐξηγοῦν ἄλλες πηγές τοῦ λάθους:

«...'Εκεῖ ὅπου ὁ τροχός τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ πέρασε πάνω ἀπό ἕνα σχηματισμένο πιά καπιταλιστικό κράτος καί τό ἔπνιξε, ἐκεῖ συντελεῖται μέ μιά θηριώδη μορφή ἰμπεριαλιστικῆς καταπίεσης ἡ πολιτική καί οἰκονομική συγκέντρωση τοῦ καπιταλιστικοῦ κόσμου πού προετοιμάζει τό σοσιαλισμό...»

'Η δικαιολόγηση αὐτή τῶν προσαρτήσεων εἶναι στρουβισμός καί ὄχι μαρξισμός[22]. Οἱ ρῶσοι σοσιαλδημοκράτες, πού θυμοῦνται τήν περίοδο 1890-1900 στή Ρωσία, ξέρουν καλά αὐτό τόν τρόπο διαστρέβλωσης τοῦ μαρξισμοῦ, πού εἶναι κοινός στούς κυρίους Στροῦβε, Κοῦνοφ, Λέγκιν καί Σία. Καί ἀκριβῶς γιά τούς γερμανούς στρουβιστές, τούς λεγόμενους «σοσιαλιμπεριαλιστές», διαβάζουμε σέ ἄλλη θέση (ΙΙ, 3) τῶν πολωνῶν συντρόφων:

...(Τό σύνθημα τῆς αὐτοδιάθεσης) «δίνει στούς σοσιαλιμπεριαλιστές τή δυνατότητα, ἀποδείχνοντας τό χιμαιρικό χαρακτήρα αὐτοῦ τοῦ συνθήματος, νά παρουσιάζουν τήν πάλη μας ἐνάντια στήν ἐθνική καταπίεση σάν συναισθηματικότητα πού δέν δικαιολογεῖται ἱστορικά, κι'ἔτσι νά ὑποσκάπτουν τήν ἐμπιστοσύνη τοῦ προλεταριάτου πρός τήν ἐπιστημονική θεμελίωση τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ προγράμματος...»

Αὐτό σημαίνει ὅτι οἱ συντάκτες τῶν θέσεων θεωροῦν «ἐπιστημονική» τή θέση τῶν γερμανῶν στρουβιστῶν! Συγχαρητήρια.

Μόνο μιά «λεπτομέρεια» καταρακώνει αὐτό τό ἐκπληκτικό ἐπιχείρημα πού μᾶς ἀπειλεῖ μέ τό ὅτι δίκιο ἔχουν οἱ Λένς, Κοῦνοφ καί Πάρβους κι'ὄχι ἐμεῖς: ὅτι δηλαδή αὐτοί οἱ Λένς εἶναι

ἄνθρωποι συνεπεῖς μέ τόν τρόπο τους, καί στά τεύχη 8-9 τοῦ γερμανικοῦ σωβινιστικοῦ περιοδικοῦ «Κόλοκολ»[23]—σκόπιμα παραθέσαμε στίς θέσεις μας περικοπές ἀπ'αὐτά ἀκριβῶς τά τεύχη—ὁ Λένς ἀποδείχνει *ταυτόχρονα* καί ὅτι «εἶναι ἐπιστημονικά ἀβάσιμο» τό σύνθημα τῆς αὐτοδιάθεσης (οἱ πολωνοί σοσιαλδημοκράτες θεώρησαν, ὅπως φαίνεται, ἀκαταμάχητη *αὐτή* τήν ἐπιχειρηματολογία τοῦ Λένς, ὅπως προκύπτει ἀπό τό συλλογισμό τῶν θέσεών τους πού ἀναφέραμε πιό πάνω...) *καί* ὅτι εἶναι «ἐπιστημονικά ἀβάσιμο» τό σύνθημα: ἐνάντια στίς προσαρτήσεις!!

Αὐτό ἔγινε γιατί ὁ Λένς κατάλαβε πολύ καλά τήν ἁπλή ἀλήθεια τήν ὁποία ὑποδείξαμε στούς πολωνούς συναδέλφους πού δέν θέλησαν ν'ἀπαντήσουν στήν ὑπόδειξή μας: ὅτι δέν ὑπάρχει διαφορά «οὔτε οἰκονομική, οὔτε πολιτική», οὔτε γενικά λογική, ἀνάμεσα στήν «ἀναγνώριση» τῆς αὐτοδιάθεσης καί στή «διαμαρτυρία» ἐνάντια στίς προσαρτήσεις. Ἄν οἱ πολωνοί σύντροφοι θεωροῦν ἀκαταμάχητα τά ἐπιχειρήματα τῶν Λένς ἐνάντια στήν αὐτοδιάθεση, δέν μπορεῖ κανείς νά μήν ἀναγνωρίσει τό *γεγονός* ὅτι οἱ Λένς *ὅλα* αὐτά τά ἐπιχειρήματα τά στρέφουν καί ἐνάντια στήν πάλη κατά τῶν προσαρτήσεων.

Τό θεωρητικό λάθος πού βρίσκεται στή βάση ὅλων τῶν συλλογισμῶν τῶν πολωνῶν συναδέλφων μας τούς ὁδήγησε ὥς τό σημεῖο νά ἀποδειχτοῦν *ἀσυνεπεῖς ὀπαδοί τῶν προσαρτήσεων.*

5. ΓΙΑΤΙ Η ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΙΣ ΠΡΟΣΑΡΤΗΣΕΙΣ;

Ἀπό τήν ἄποψή μας ἡ ἀπάντηση εἶναι ξεκάθαρη: ἐπειδή ἡ προσάρτηση παραβιάζει τήν αὐτοδιάθεση τῶν ἐθνῶν ἤ, μέ ἄλλα λόγια, ἐπειδή ἀποτελεῖ μιά ἀπό τίς μορφές ἐθνικῆς καταπίεσης.

Ἀπό τήν ἄποψη τῶν πολωνῶν σοσιαλδημοκρατῶν θά χρειαστεῖ νά ξεκαθαριστεῖ *ἰδιαίτερα* τό γιατί εἴμαστε ἐνάντια στίς προσαρτήσεις, καί οἱ ἐξηγήσεις αὐτές (I, 3 στίς θέσεις) μπλέκουν ἀναπότρεπτα τούς συντάκτες τῶν θέσεων σέ καινούργια σειρά ἀντιφάσεων.

Οἱ πολωνοί σοσιαλδημοκράτες παρουσιάζουν δυό ἐπιχειρήματα γιά «νά δικαιολογήσουν» τό γιατί εἴμαστε ἐνάντια στίς προσαρτήσεις (παρά τήν «ἐπιστημονική βάση» τῶν ἐπιχειρημάτων τῶν Λένς). Τό πρῶτο ἐπιχείρημα εἶναι:

> «...Στόν ἰσχυρισμό ὅτι οἱ προσαρτήσεις στήν Εὐρώπη εἶναι ἀπαραίτητες γιά νά κατοχυρωθεῖ ἀπό στρατιωτική ἄποψη ἡ νίκη ἑνός ἰμπεριαλιστικοῦ κράτους, ἡ σοσιαλδημοκρατία ἀντιπαραθέτει τό γεγονός ὅτι οἱ προσαρτήσεις ἁπλῶς δυναμώνουν τούς ἀνταγωνισμούς κι'ἔτσι μεγαλώνουν τόν κίνδυνο τοῦ πολέμου...»

Αὐτή δέν εἶναι ἱκανοποιητική ἀπάντηση στούς Λένς, γιατί τό κύριο ἐπιχείρημά τους δέν εἶναι ἡ στρατιωτική ἀνάγκη, ἀλλά ὁ *οἰκονομικά* προοδευτικός χαρακτήρας τῶν προσαρτήσεων πού στίς συνθῆκες τοῦ ἰμπὲριαλισμοῦ σημαίνουν συγκέντρωση. Ποῦ λοιπόν βρίσκεται ἐδῶ ἡ λογική, ὅταν οἱ πολωνοί σοσιαλδημοκράτες τήν ἴδια ὥρα παραδέχονται τόν προοδευτικό χαρακτήρα μιᾶς *τέτιας* συγκέντρωσης, ἀρνοῦνται νά ἀποκαταστήσουν στήν Εὐρώπη τά ὁρόσημα πού σάρωσε ὁ ἰμπεριαλισμός καί προβάλλουν ἀντιρρήσεις *ἐνάντια* στίς προσαρτήσεις;

Παρακάτω. Ποιῶν πολέμων τόν κίνδυνο δυναμώνουν οἱ προσαρτήσεις; Ὄχι τῶν ἰμπεριαλιστικῶν πολέμων, γιατί αὐτοί γεννιοῦνται ἀπό ἄλλες αἰτίες· οἱ βασικοί ἀνταγωνισμοί στό σημερινό ἰμπεριαλιστικό πόλεμο εἶναι ἀναμφισβήτητα οἱ ἀνταγωνισμοί τῆς Ἀγγλίας μέ τή Γερμανία καί τῆς Ρωσίας μέ τή Γερμανία. Προσαρτήσεις ἐδῶ δέν ὑπῆρχαν καί δέν ὑπάρχουν. Πρόκειται γιά τό δυνάμωμα τοῦ κινδύνου τῶν *ἐθνικῶν* πολέμων καί τῶν ἐθνικῶν ἐξεγέρσεων. Πῶς μπορεῖ ὅμως, ἀπό τή μιά μεριά, νά διακηρύσσει κανείς ὅτι οἱ ἐθνικοί πόλεμοι *εἶναι ἀδύνατοι* «στήν ἐποχή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ» καί ἀπό τήν ἄλλη νά προβάλλει τόν «κίνδυνο» τῶν ἐθνικῶν πολέμων; Αὐτό δέν εἶναι λογικό.

Δεύτερο ἐπιχείρημα.

Οἱ προσαρτήσεις «δημιουργοῦν μιάν ἄβυσο ἀνάμεσα στό προλεταριάτο τοῦ κυρίαρχου καί τοῦ καταπιεζόμενου ἔθνους»... «τό προλεταριάτο τοῦ καταπιεζόμενου ἔθνους θά ἑνωνόταν μέ τήν ἀστική του τάξη καί θά ἔβλεπε τό προλεταριάτο τοῦ κυρίαρχου ἔθνους σάν ἐχθρό του. Ἀντί τή διεθνή ταξική πάλη τοῦ προλεταριάτου ἐνάντια στή διεθνή ἀστική τάξη, θά εἴχαμε τή διάσπαση τοῦ προλεταριάτου, τήν ἰδεολογική του διαφθορά...»

Συμμεριζόμαστε ἀπόλυτα αὐτά τά ἐπιχειρήματα. Εἶναι ὅμως λογικό νά προβάλλει κανείς ταυτόχρονα πάνω στό ἴδιο ζήτημα ἐπιχειρήματα πού ἀλληλοαποκλείονται; Στήν § 3 τοῦ μέρους I τῶν θέσεων διαβάζουμε τά ἐπιχειρήματα πού ἀναφέραμε καί πού βλέπουν στίς προσαρτήσεις μιά αἰτία *διάσπασης* τοῦ προλεταριάτου καί δίπλα, στήν § 4, μᾶς λένε ὅτι στήν Εὐρώπη πρέπει νά εἴμαστε ἐνάντια στήν κατάργηση τῶν προσαρτήσεων πού ἔγιναν πιά, γιά «νά διαπαιδαγωγηθοῦν οἱ ἐργατικές μάζες τῶν ἐθνῶν πού καταπιέζονται καί τῶν ἐθνῶν πού καταπιέζουν στό πνεῦμα τῆς ἀλληλέγγυας πάλης». Ἄν ἡ κατάργηση τῶν προσαρτήσεων εἶναι ἀντιδραστική «συναισθηματικότητα», τότε *δέν μπορεῖ* νά προβάλλει κανείς τό ἐπιχείρημα ὅτι οἱ προσαρτήσεις δημιουργοῦν «ἄβυσο» ἀνάμεσα στό «προλεταριάτο» καί προκαλοῦν τή «διάσπασή» του, τότε, ἀντίθετα, πρέπει νά βλέπει στίς προσαρ-

τήσεις έναν όρο γιά τήν *προσέγγιση* τοῦ προλεταριάτου τῶν διαφόρων ἐθνῶν.

Ἐμεῖς λέμε: γιά νά εἴμαστε σέ θέση νά πραγματοποιήσουμε τή σοσιαλιστική ἐπανάσταση καί νά ἀνατρέψουμε τήν ἀστική τάξη, πρέπει οἱ ἐργάτες νά ἑνωθοῦν πιό στενά καί ἡ πάλη γιά τήν αὐτοδιοίκηση, δηλ. ἡ πάλη ἐνάντια στίς προσαρτήσεις, ἐξυπηρετεῖ αὐτή τή στενή συνένωσή τους. Ἐμεῖς μένουμε συνεπεῖς. Ἂν ὅμως οἱ πολωνοί σύντροφοι παραδέχονται ὅτι «δέν μποροῦν νά καταργηθοῦν» οἱ προσαρτήσεις στήν Εὐρώπη καί ὅτι εἶναι «ἀδύνατοι» οἱ ἐθνικοί πόλεμοι, χτυποῦν μόνοι τους τόν ἑαυτό τους ὅταν συζητοῦν «ἐνάντια» στίς προσαρτήσεις ἀκριβῶς μέ ἐπιχειρήματα παρμένα *ἀπό* τούς ἐθνικούς πολέμους! Ἀκριβῶς μέ ἐπιχειρήματα τέτιου εἴδους, ὅτι δηλ. οἱ προσαρτήσεις *δυσκολεύουν* τήν προσέγγιση καί τή συνένωση τῶν ἐργατῶν τῶν διαφόρων ἐθνῶν!

Μ᾽ ἄλλα λόγια: γιά νά φέρουν ἀντιρήσεις ἐνάντια στίς προσαρτήσεις οἱ πολωνοί σοσιαλδημοκράτες ἀναγκάζονται ν᾽ ἀντλήσουν ἐπιχειρήματα ἀπό τέτιες θεωρητικές ἀποσκευές, πού καί οἱ *ἴδιοι* τίς ἀπορίπτουν καταρχήν.

Μά ἀκόμη πιό ἀνάγλυφα φαίνεται αὐτό στό ζήτημα τῶν ἀποικιῶν.

6. ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΑΡΑΓΕ Σ᾽ΑΥΤΟ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΝΑ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΟΥΜΕ ΤΙΣ ΑΠΟΙΚΙΕΣ ΣΤΗΝ «ΕΥΡΩΠΗ»;

Οἱ θέσεις μας λένε ὅτι στίς συνθῆκες τοῦ καπιταλισμοῦ τό αἴτημα τῆς ἄμεσης ἀπελευθέρωσης τῶν ἀποικιῶν εἶναι ἐξίσου «ἀπραγματοποίητο» (δηλ. ἀπραγματοποίητο χωρίς μιά σειρά ἐπαναστάσεις καί ἀσταθές χωρίς τό σοσιαλισμό), ὅπως καί ἡ αὐτοδιάθεση τῶν ἐθνῶν, ἡ ἐκλογή τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ἀπό τό λαό, ἡ λαοκρατική δημοκρατία κτλ., καί ἀπό τήν ἄλλη μεριά ὅτι ἡ διεκδίκηση τῆς ἀπελευθέρωσης τῶν ἀποικιῶν δέν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρά «ἀναγνώριση τῆς αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν».

Οἱ πολωνοί σύντροφοι δέν ἀπάντησαν σέ κανένα ἀπ᾽ αὐτά τά ἐπιχειρήματα. Προσπάθησαν νά κάνουν μιά διάκριση ἀνάμεσα στήν «Εὐρώπη» καί στίς ἀποικίες. Μόνο γιά τήν Εὐρώπη γίνονται ἀσυνεπεῖς ὀπαδοί τῶν προσαρτήσεων καί ἀρνοῦνται νά καταργήσουν τίς προσαρτήσεις, μιά πού αὐτές ἔχουν πιά γίνει. Γιά τίς ἀποικίες ὅμως διακηρύσσουν τό κατηγορηματικό αἴτημα: «ἔξω ἀπό τίς ἀποικίες!».

Οἱ ρῶσοι σοσιαλιστές πρέπει νά ἀπαιτοῦν: «ἔξω ἀπό τό Τουρκεστάν, τή Χιβά, τή Μπουχαρά κτλ.», θά πέσουν ὅμως δῆθεν σέ «οὐτοπισμό», σέ «ἀντεπιστημονική» «συναισθηματικότητα» κτλ., ἄν ζητήσουν τήν ἴδια ἐλευθερία ἀποχωρισμοῦ γιά

τήν Πολωνία, τή Φιλλανδία, τήν Οὐκρανία κτλ. Οἱ ἄγγλοι σοσιαλιστές πρέπει νά ἀπαιτοῦν: «ἔξω ἀπό τήν 'Αφρική, τήν 'Ινδία, τήν Αὐστραλία» ὄχι ὅμως καί ἀπό τήν 'Ιρλανδία. Μέ ποιά θεωρητική αἰτιολόγηση μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ αὐτή ἡ διάκριση πού τό λάθος της χτυπᾶ στό μάτι; Αὐτό τό ζήτημα δέν μπορεῖ νά τό παρακάμψει κανείς.

'Η κύρια «βάση» τῶν ἀντιπάλων τῆς αὐτοδιάθεσης εἶναι τό «ἀπραγματοποίητο». Τήν ἴδια σκέψη μέ κάποια διαφορετική ἀπόχρωση ἐκφράζει ἡ ἐπίκληση τῆς «οἰκονομικῆς καί πολιτικῆς συγκέντρωσης».

Εἶναι ξεκάθαρο ὅτι ἡ συγκέντρωση γίνεται *καί* μέ τήν προσάρτηση ἀποικιῶν. 'Η οἰκονομική διάκριση ἀνάμεσα στίς ἀποικίες καί στούς λαούς τῆς Εὐρώπης—τουλάχιστον γιά τήν πλειονότητα τῶν τελευταίων—συνίστατο ἄλλοτε στό ὅτι οἱ ἀποικίες προσελκύονταν στήν ἀνταλλαγή τῶν *ἐμπορευμάτων,* δέν προσελκύονταν ὅμως ἀκόμη στήν καπιταλίστικη *παραγωγή.* 'Ο ἰμπεριαλισμός ἄλλαξε αὐτό τό πράγμα. 'Ο ἰμπεριαλισμός εἶναι, ἀνάμεσα στ'ἄλλα, ἐξαγωγή *κεφαλαίου.* 'Η καπιταλιστική παραγωγή μεταφυτεύεται ὅλο καί πιό γοργά στίς ἀποικίες. Εἶναι ἀδύνατο νά τίς ἀποσπάσει κανείς ἀπό τήν ἐξάρτησή τους στό χρηματιστικό κεφάλαιο τῆς Εὐρώπης. 'Από στρατιωτική ἄποψη, ὅπως καί ἀπό τήν ἄποψη τῆς ἐπέκτασης (ἐξάπλωσης) ὁ ἀποχωρισμός τῶν ἀποικιῶν εἶναι κατά γενικό κανόνα πραγματοποιήσιμος μόνο στό σοσιαλισμό, ἐνῶ στόν καπιταλισμό εἶναι πραγματοποιήσιμος ἤ σάν ἐξαίρεση ἤ μέ μιά σειρά ἐπαναστάσεις καί ἐξεγέρσεις τόσο στίς ἀποικίες, ὅσο καί στίς μητροπόλεις.

Στήν Εὐρώπη, στίς περισσότερες περιπτώσεις, τά ἐξαρτημένα ἔθνη εἶναι ἀπό καπιταλιστική ἄποψη τά πιό ἀναπτυγμένα (ἄν καί ὄχι ὅλα: οἱ ἀλβανοί, καί στή Ρωσία πολλές μή ρωσικές ἐθνότητες) παρά στίς ἀποικίες. 'Ακριβῶς ὅμως αὐτό προκαλεῖ μεγαλύτερη ἀντίσταση ἐνάντια στήν ἐθνική καταπίεση καί στίς προσαρτήσεις! 'Ακριβῶς γι'αὐτό τό λόγο ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ κάτω ἀπό ὁποιεσδήποτε πολιτικές συνθῆκες, ἀκόμη καί σέ περίπτωση ἀποχωρισμοῦ, *εἶναι πιό ἐξασφαλισμένη* στήν Εὐρώπη, παρά στίς ἀποικίες... «'Εκεῖ—λένε οἱ πολωνοί σύντροφοι γιά τίς ἀποικίες (I, 4)—ὁ καπιταλισμός ἔχει ἀκόμη νά ἐκπληρώσει τό καθῆκον τῆς αὐτοτελοῦς ἀνάπτυξης τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων...». Στήν Εὐρώπη αὐτό τό πράγμα φαίνεται ἀκόμη περισσότερο: ὁ καπιταλισμός στήν Πολωνία, στή Φιλλανδία, στήν Οὐκρανία, στήν 'Αλσατία, ἀναπτύσσει ἀναμφισβήτητα τίς παραγωγικές δυνάμεις καί πιό δυνατά, καί πιό γρήγορα, καί μέ μεγαλύτερη αὐτοτέλεια ἀπ'ὅ,τι στήν 'Ινδία,

στό Τουρκεστάν, στήν Αἴγυπτο καί στίς ἄλλες ἀποικίες τοῦ πιό καθαροῦ τύπου. Στήν κοινωνία τῆς ἐμπορευματικῆς παραγωγῆς δέν εἶναι δυνατή χωρίς κεφάλαιο οὔτε μιά αὐτοτελής, οὔτε ὁποιαδήποτε ἀνάπτυξη γενικά. Στήν Εὐρώπη τά ἐξαρτημένα ἔθνη ἔχουν τό *δικό τους* κεφάλαιο καί τή δυνατότητα νά τό προμηθευτοῦν εὔκολα μέ τούς πιό ποικίλους ὅρους. Οἱ ἀποικίες δέν ἔχουν, ἤ σχεδόν δέν ἔχουν *δικό τους* κεφάλαιο, καί στίς συνθῆκες τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου δέν μποροῦν οἱ ἀποικίες νά βροῦν κεφάλαια παρά μόνο μέ τόν ὅρο τῆς πολιτικῆς ὑποταγῆς. Τί σημαίνει λοιπόν, μιά κι᾽ἔχουν ἔτσι τά πράγματα, ἡ διεκδίκηση νά ἀπελευθερωθοῦν ἀμέσως καί χωρίς ὅρους οἱ ἀποικίες; Δέν εἶναι ξεκάθαρο ὅτι εἶναι πολύ πιό «οὐτοπική» μέ τή χυδαία, γελοιογραφικά-«μαρξιστική» ἔννοια μέ τήν ὁποία χρησιμοποιοῦν τή λέξη «οὐτοπία» οἱ κύριοι Στροῦβε, Λένς, Κοῦνοφ καί ξοπίσω τους, δυστυχῶς, καί οἱ πολωνοί σύντροφοι; Μέ τή λέξη «οὐτοπισμό» ἐννοοῦν ἐδῶ κυρίως τήν ἀπομάκρυνση ἀπ᾽αὐτό πού συνηθίζουν οἱ φιλισταῖοι, μαζί καί καθετί τό ἐπαναστατικό. Τά ἐπαναστατικά ὅμως κινήματα *ὅλων* τῶν εἰδῶν —μαζί καί τά ἐθνικά—εἶναι στίς συνθῆκες τῆς Εὐρώπης πιό πιθανά, πιό πραγματοποιήσιμα, πιό ἐπίμονα, πιό συνειδητά, πιό δυσκολονίκητα παρά στίς ἀποικίες.

῾Ο σοσιαλισμός—λένε οἱ πολωνοί σύντροφοι (Ι, 3)—«θά μπορέσει νά δόσει στούς μή ἀναπτυγμένους λαούς τῶν ἀποικιῶν *ἀνιδιοτελή πολιτιστική βοήθεια, χωρίς νά κυριαρχεῖ* πάνω τους». Αὐτό εἶναι ἀπόλυτα σωστό. Ποιός εἶναι ὅμως ὁ λόγος πού μᾶς κάνει νά νομίζουμε ὅτι ἕνα μεγάλο ἔθνος, ἕνα μεγάλο κράτος, περνώντας στό σοσιαλισμό, δέν θά μπορέσει νά προσελκύσει μέ μιά «ἀνιδιοτελή πολιτιστική βοήθεια» ἕνα μικρό καταπιεζόμενο ἔθνος τῆς Εὐρώπης; Ἴσα-ἴσα ἡ ἐλευθερία ἀποχωρισμοῦ, πού οἱ πολωνοί σοσιαλδημοκράτες τή *«δίνουν»* στίς ἀποικίες, θά τραβήξει στή συμμαχία μέ τά μεγάλα σοσιαλιστικά κράτη τά μικρά, πολιτισμένα ὅμως καί *ἀπαιτητικά* ἀπό πολιτική ἄποψη καταπιεζόμενα ἔθνη τῆς Εὐρώπης, γιατί στίς συνθῆκες τοῦ σοσιαλισμοῦ μεγάλο κράτος θά σημαίνει: τόσες καί τόσες *λιγότερες* ὧρες ἐργασίας τήν ἡμέρα, τόσο καί τόσο μεγαλύτερο *μεροκάματο*. Οἱ ἐργαζόμενες μάζες πού ἀπελευθερώνονται ἀπό τό ζυγό τῆς ἀστικῆς τάξης, γιά νά πετύχουν αὐτή τήν «πολιτιστική βοήθεια», *θά τείνουν* μέ ὅλες τους τίς δυνάμεις στή συμμαχία καί στή συγχώνευση μέ τά μεγάλα καί πρωτοπόρα σοσιαλιστικά ἔθνη, ἀρκεῖ μόνο οἱ χθεσινοί καταπιεστές νά μήν προσβάλουν τό πολύ ἀναπτυγμένο δημοκρατικό αἴσθημα αὐτοσεβασμοῦ ἑνός ἀπό πολύ καιρό καταπιεζόμενου ἔθνους, ἀρκεῖ μόνο νά τοῦ

παραχωρήσουν ἰσότητα σέ ὅλα, μαζί καί ἰσότητα στό δικαίωμα νά ὀργανώσουν κράτος, στήν «ἀπόπειρα» νά ὀργανώσουν «δικό τους» κράτος. Μέσα στόν καπιταλισμό ἡ «ἀπόπειρα» αὐτή σημαίνει πολέμους, ἀπομόνωση, κλείσιμο στόν ἑαυτό τους, στενοκέφαλο ἐγωισμό τῶν προνομιούχων μικρῶν ἐθνῶν ('Ολλανδία, 'Ελβετία). Στό σοσιαλισμό οἱ ἴδιες οἱ ἐργαζόμενες μάζες δέν θά δεχτοῦν πουθενά νά κλειστοῦν στόν ἑαυτό τους γιά τούς καθαρά οἰκονομικούς λόγους πού ἀναφέραμε πιό πάνω καί ἡ ποικιλία τῶν πολιτικῶν μορφῶν, ἡ ἐλευθερία ἐξόδου ἀπό τό κράτος καί ἡ πείρα τῆς οἰκοδόμησης τοῦ κράτους, ὅλα αὐτά θά ἀποτελοῦν—ὅσο δέν θά ἔχει ἀπονεκρωθεῖ κάθε κράτος γενικά —τή βάση μιᾶς πλούσιας πολιτισμένης ζωῆς, μιά ἐγγύηση γιά τήν ἐπιτάχυνση τοῦ προτσές τῆς ἐθελοντικῆς προσέγγισης καί συγχώνευσης τῶν ἐθνῶν.

Ξεχωρίζοντας τίς ἀποικίες καί ἀντιπαραθέτοντάς τις στήν Εὐρώπη, οἱ πολωνοί σύντροφοι πέφτουν σέ τέτια ἀντίφαση πού γκρεμίζει μονομιᾶς ὅλη τή λαθεμένη ἐπιχειρηματολογία τους.

7. ΜΑΡΞΙΣΜΟΣ Ἢ ΠΡΟΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ;

Οἱ πολωνοί σύντροφοι ἀποκρούουν σάν ἐξαίρεση, ὄχι ἔμμεσα, ἀλλά ἄμεσα, τήν παραπομπή μας στή στάση τοῦ Μάρξ ἀπέναντι στό ζήτημα τοῦ ἀποχωρισμοῦ τῆς 'Ιρλανδίας. Σέ τί λοιπόν συνίσταται ἡ ἀντίρησή τους; Οἱ ἀναφορές στή θέση τοῦ Μάρξ τῆς περιόδου 1848-1871 δέν ἔχουν, κατά τή γνώμη τους, «οὔτε τήν ἐλάχιστη ἀξία». Αὐτή τήν ἐξαιρετικά ἔντονη καί κατηγορηματική δήλωση τήν αἰτιολογοῦν μέ τό ὅτι ὁ Μάρξ τασσόταν «ταὐτόχρονα» ἐνάντια στίς προσπάθειες ἀνεξαρτησίας «τῶν τσέχων, τῶν νότιων σλάβων κτλ.»[24].

'Η ἐπιχειρηματολογία αὐτή εἶναι ἐξαιρετικά ἔντονη, ἀκριβῶς γιατί εἶναι ἐξαιρετικά ἀσύστατη. 'Από τά λόγια τῶν πολωνῶν μαρξιστῶν βγαίνει ὅτι ὁ Μάρξ ἦταν ἁπλῶς ἕνας συσκοτιστής πού ἔλεγε «ταυτόχρονα» ἀντιφατικά πράγματα! Αὐτό δέν εἶναι καθόλου σωστό καί δέν εἶναι καθόλου μαρξισμός. Ἴσα-ἴσα ἡ ἀξίωση μιᾶς «συγκεκριμένης» ἀνάλυσης πού οἱ πολωνοί σύντροφοι τήν προβάλλουν, *γιά νά μήν τήν ἐφαρμόσουν*, μᾶς ὑποχρεώνει νά ἐξετάσουμε μήπως ἡ διαφορετική στάση τοῦ Μάρξ ἀπέναντι στά διαφορετικά συγκεκριμένα «ἐθνικά» κινήματα πήγαζε ἀπό *μιά καί τήν ἴδια* σοσιαλιστική κοσμοθεωρία.

Ὅπως εἶναι γνωστό, ὁ Μάρξ ἦταν ὑπέρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Πολωνίας, ἀπό τήν ἄποψη τῶν συμφερόντων τῆς *εὐρωπαϊκῆς* δημοκρατίας στήν πάλη της ἐνάντια στή δύναμη καί τήν ἐπιροή —

μποροῦμε νά ποῦμε: ἐνάντια στήν παντοδυναμία καί τήν κυρίαρχη ἀντιδραστική ἐπιροή—τοῦ τσαρισμοῦ. Ἡ ὀρθότητα αὐτῆς τῆς ἄποψης ἐπιβεβαιώθηκε μέ τόν πιό παραστατικό τρόπο καί ἔμπρακτα τό 1849, ὅταν ὁ ρωσικός στρατός πού ἀποτελοῦνταν ἀπό δουλοπάροικους κατάπνιξε τήν ἐθνικοαπελευθερωτική καί ἐπαναστατική-δημοκρατική ἐξέγερση τῆς Οὐγγαρίας. Κι᾽ἀπό τότε, ὥς τό θάνατο τοῦ Μάρξ, ἀκόμη κι᾽ἀργότερα, ὥς τό 1890, ὅταν ἀπειλοῦνταν ἕνας ἀντιδραστικός πόλεμος τοῦ τσαρισμοῦ σέ συμμαχία μέ τή Γαλλία ἐνάντια στή *μή ἰμπεριαλιστική,* ἀλλά ἐθνικά ἀνεξάρτητη Γερμανία, ὁ Ἔνγκελς ἦταν πρῶτ᾽ἀπόλα καί περισσότερο ἀπόλα ὑπέρ τῆς πάλης ἐνάντια στόν τσαρισμό. Γι᾽αὐτό, καί μόνο γι᾽αὐτό, ὁ Μάρξ καί ὁ Ἔνγκελς ἦταν ἐνάντια στό ἐθνικό κίνημα τῶν τσέχων καί τῶν νότιων σλάβων. Ἡ ἁπλή γνωριμία μέ ὅσα ἔγραψαν ὁ Μάρξ καί ὁ Ἔνγκελς τό 1848-1849 θά δείξει στόν καθένα πού ἐνδιαφέρεται γιά τό μαρξισμό καί ὄχι γιά νά τόν ξεφορτωθεῖ ὅτι ὁ Μάρξ καί ὁ Ἔνγκελς *ἀντιπαράθεταν* τότε ἄμεσα καί κατηγορηματικά «ὁλόκληρους ἀντιδραστικούς λαούς» πού ἀποτελοῦσαν «προχωρημένα φυλάκια τῆς Ρωσίας» στήν Εὐρώπη, στούς «ἐπαναστατικούς λαούς», ὅπως ἦταν οἱ γερμανοί, οἱ πολωνοί καί οἱ οὔγγροι. Αὐτό εἶναι γεγονός. Καί τό γεγονός αὐτό τονίστηκε *τότε ἀναμφισβήτητα* σωστά: τό 1848 οἱ ἐπαναστατικοί λαοί πολεμοῦσαν γιά τήν ἐλευθερία πού κύριος ἐχθρός της ἦταν ὁ τσαρισμός, ἐνῶ οἱ τσέχοι κτλ. ἦταν πραγματικά ἀντιδραστικοί λαοί, προχωρημένα φυλάκια τοῦ τσαρισμοῦ.

Τί μᾶς δείχνει λοιπόν αὐτό τό συγκεκριμένο παράδειγμα πού πρέπει νά τό ἐξετάσουμε *συγκεκριμένα,* ἄν θέλουμε νά μείνουμε πιστοί στό μαρξισμό; Μόνο ὅτι 1) τά συμφέροντα τῆς ἀπελευθέρωσης ὁρισμένων μεγάλων καί πολύ μεγάλων λαῶν τῆς Εὐρώπης στέκονται πιό ψηλά ἀπό τά συμφέροντα τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ κινήματος τῶν μικρῶν ἐθνῶν· 2) ὅτι ἡ διεκδίκηση τῆς δημοκρατίας πρέπει νά παίρνεται σέ πανευρωπαϊκή—τώρα πρέπει νά ποῦμε: παγκόσμια—κλίμακα κι᾽ὄχι ἀπομονωμένα.

Τίποτε περισσότερο. Οὔτε ἴχνος ἀναίρεσης τῆς στοιχειώδους ἐκείνης σοσιαλιστικῆς ἀρχῆς, πού τήν ξεχνοῦν οἱ πολωνοί καί στήν ὁποία ἔμενε *πάντα* πιστός ὁ Μάρξ: δέν μπορεῖ νά εἶναι ἐλεύθερος ἕνας λαός πού καταπιέζει ἄλλους λαούς[25]. Ἄν ἐπαναληφθεῖ ἡ συγκεκριμένη κατάσταση τήν ὁποία εἶχε μπροστά του ὁ Μάρξ τήν ἐποχή πού ἡ ἐπιροή τοῦ τσαρισμοῦ κυριαρχοῦσε στή διεθνή πολιτική, ἄν ἐπαναληφθεῖ λ.χ. μέ μιά τέτια μορφή, κατά τήν ὁποία κάμποσοι λαοί θ᾽ἀρχίσουν τή σοσιαλιστική ἐπανάσταση (ὅπως τό 1848 στήν Εὐρώπη ἄρχισαν τήν ἀστικοδημοκρα-

τική ἐπανάσταση), καί ἄν *ἄλλοι* λαοί γίνουν οἱ κύριοι στυλοβάτες τῆς ἀστικῆς ἀντίδρασης—κι 'ἐμεῖς ἐπίσης θά πρέπει νά εἴμαστε ὑπέρ τοῦ ἐπαναστατικοῦ πολέμου ἐναντίον τους, ὑπέρ τῆς «κατάπνιξής» τους, γιά νά καταστραφοῦν ὅλα τά προχωρημένα τους φυλάκια, ὁποιαδήποτε μικροεθνικά κινήματα κι 'ἄν προβάλλονται ἐδῶ. Συνεπῶς, δέν πρέπει καθόλου νά ἀπορίπτουμε τά παραδείγματα τῆς τακτικῆς τοῦ Μάρξ—ἄν τό κάναμε αὐτό θά σήμαινε ὅτι πρεσβεύουμε τό μαρξισμό στά λόγια καί ξεκόβουμε ἀπ 'αὐτόν στήν πράξη—ἀλλά νά βγάζουμε ἀπό τή συγκεκριμένη ἀνάλυσή τους ἀνεκτίμητα διδάγματα γιά τό μέλλον. Οἱ διάφορες διεκδικήσεις τῆς δημοκρατίας, μαζί καί ἡ αὐτοδιάθεση, δέν εἶναι κάτι τό ἀπόλυτο, ἀλλά ἕνα *μέρος* τοῦ πανδημοκρατικοῦ (σήμερα: πανσοσιαλιστικοῦ) *παγκόσμιου* κινήματος. Μπορεῖ σέ ὁρισμένες συγκεκριμένες περιπτώσεις τό μέρος νά ἔρχεται σέ ἀντίθεση μέ τό ὅλο καί τότε πρέπει νά ἀπορίπτεται. Μπορεῖ σέ κάποια χώρα τό δημοκρατικό κίνημα νά εἶναι ἁπλῶς ὄργανο τῶν κληρικῶν ἤ χρηματιστικῶν-μοναρχικῶν ραδιουργιῶν τῶν ἄλλων χωρῶν· τότε ἐμεῖς *δέν* πρέπει νά ὑποστηρίζουμε αὐτό τό δοσμένο, συγκεκριμένο κίνημα, θά ἦταν ὅμως γελοῖο νά πετάξουμε γι 'αὐτό τό λόγο τό σύνθημα τῆς δημοκρατίας ἀπό τό πρόγραμμα τῆς διεθνοῦς σοσιαλδημοκρατίας.

Ποιές ἀκριβῶς ἀλλαγές ἔγιναν στή συγκεκριμένη κατάσταση ἀπό τό 1848-1871 ὥς τό 1898-1916 (παίρνω τούς μεγαλύτερους σταθμούς τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ: τήν περίοδο ἀπό τόν ἰσπανοαμερικανικό ἰμπεριαλιστικό πόλεμο ὥς τόν εὐρωπαϊκό ἰμπεριαλιστικό πόλεμο); Εἶναι φανερό καί ἀναμφισβήτητο ὅτι ὁ τσαρισμός ἔπαψε νά εἶναι τό κύριο φρούριο τῆς ἀντίδρασης, πρῶτο, γιατί τόν ὑποστηρίζει τό διεθνές χρηματιστικό κεφάλαιο, κυρίως τῆς Γαλλίας, δεύτερο, λόγω τοῦ 1905. Τότε τό σύστημα τῶν μεγάλων ἐθνικῶν κρατῶν, τῶν δημοκρατιῶν τῆς Εὐρώπης, ἔφερε στόν κόσμο, παρά τόν τσαρισμό, τή δημοκρατία καί τό σοσιαλισμό*.

* 'Ο Ριαζάνοφ δημοσίευσε στό «'Αρχεῖο τῆς ἱστορίας τοῦ σοσιαλισμοῦ» τοῦ Γκρύνμπεργκ (1916, I) ἕνα πολύ ἐνδιαφέρον ἄρθρο τοῦ Ἔνγκελς γιά τό πολωνικό ζήτημα, γραμμένο τό 1866. 'Ο Ἔνγκελς ὑπογραμμίζει τήν ἀνάγκη γιά τό προλεταριάτο νά ἀναγνωρίσει τήν πολιτική ἀνεξαρτησία καί «αὐτοδιάθεση» (right to dispose of itself) τῶν μεγάλων ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης, σημειώνοντας τήν ἀνοησία τῆς «ἀρχῆς τῶν ἐθνοτήτων» (ἰδιαίτερα μέ τή βοναπαρτιστική χρησιμοποίησή της), δηλ. τήν ἐξίσωση κάθε μικροῦ ἔθνους μ 'αὐτά τά μεγάλα. «'Η Ρωσία, λέει ὁ Ἔνγκελς, κατέχει τεράστια ποσότητα κλεμένης ἰδιοκτησίας» (δηλ. καταπιεζόμενων ἐθνῶν) «πού θά ἀναγκαστεῖ νά τή δόσει πίσω τή μέρα τῆς ἐξόφλησης τῶν λογαριασμῶν»[26]. Καί ὁ βοναπαρτισμός καί ὁ τσαρισμός *χρησιμοποιοῦν* πρός τό συμφέρον τους τά κινήματα τῶν μικρῶν ἐθνῶν *ἐνάντια* στήν εὐρωπαϊκή δημοκρατία.

Ὁ Μάρξ καί ὁ Ἔνγκελς δέν ἔζησαν νά δοῦν τόν ἰμπεριαλισμό. Τώρα ἔχει διαμορφωθεῖ ἕνα σύστημα μιᾶς χούφτας (5-6 τόν ἀριθμό) «μεγάλων» ἰμπεριαλιστικῶν Δυνάμεων, πού ἡ καθεμιά τους καταπιέζει ξένα ἔθνη καί ἡ καταπίεση αὐτή εἶναι μιά ἀπό τίς πηγές γιά νά ἀναβάλλεται τεχνητά ἡ πτώση τοῦ καπιταλισμοῦ, νά ὑποστηρίζεται τεχνητά ὁ ὀπορτουνισμός καί ὁ σοσιαλσωβινισμός τῶν ἰμπεριαλιστικῶν Δυνάμεων πού κυριαρχοῦν στόν κόσμο. Τότε ἡ δυτικοευρωπαϊκή δημοκρατία πού ἀπελευθέρωνε τά μεγαλύτερα ἔθνη ἦταν ἐνάντια στόν τσαρισμό, ὁ ὁποῖος χρησιμοποιοῦσε γιά τούς σκοπούς τῆς ἀντίδρασης ὁρισμένα μικρά ἐθνικά κινήματα. Τώρα ἡ *συμμαχία* τοῦ τσαρικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ μέ τόν προχωρημένο καπιταλιστικό, εὐρωπαϊκό ἰμπεριαλισμό, συμμαχία πού ἔχει στή βάση της τή γενική καταπίεση μιᾶς σειρᾶς ἐθνῶν ἀπομέρους τους, ἀντιτίθεται στό σοσιαλιστικό προλεταριάτο πού εἶναι διασπασμένο σέ σωβινιστικό, «σοσιαλιμπεριαλιστικό» καί σέ ἐπαναστατικό.

Νά ποῦ βρίσκεται ἡ συγκεκριμένη ἀλλαγή τῆς κατάστασης πού τήν ἀγνοοῦν ἀκριβῶς οἱ πολωνοί σοσιαλδημοκράτες παρά τήν ὑπόσχεσή τους νά εἶναι συγκεκριμένοι! Ἀπό δῶ πηγάζει ἡ συγκεκριμένη ἀλλαγή στήν *ἐφαρμογή* τῶν ἴδιων σοσιαλιστικῶν ἀρχῶν: *τότε,* κατά πρῶτο λόγο, «ἐνάντια στόν τσαρισμό» (κι ἐνάντια στά ἐθνικά κινήματα ὁρισμένων μικρῶν ἐθνῶν πού χρησιμοποιοῦνταν *ἀπ' αὐτόν* πρός τήν ἀντιδημοκρατική κατεύθυνση), καί ὑπέρ τῶν ἐπαναστατικῶν μεγάλων ἐθνῶν καί λαῶν τῆς Δύσης. *Τώρα* ἐνάντια στό ἑνιαῖο, εὐθυγραμμισμένο, μέτωπο τῶν ἰμπεριαλιστικῶν Δυνάμεων, τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης καί τῶν σοσιαλιμπεριαλιστῶν καί *ὑπέρ* τῆς χρησιμοποίησης γιά τούς σκοπούς τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης *ὅλων* τῶν ἐθνικῶν κινημάτων ἐνάντια στόν ἰμπεριαλισμό. Ὅσο πιό *καθαρό* χαρακτήρα ἔχει σήμερα ὁ ἀγώνας τοῦ προλεταριάτου ἐνάντια στό κοινό ἰμπεριαλιστικό μέτωπο, τόσο πιό ἐπιτακτική εἶναι, ὁλοφάνερα, ἡ διεθνιστική ἀρχή: «δέν μπορεῖ νά εἶναι ἐλεύθερος ἕνας λαός πού καταπιέζει ἄλλους λαούς».

Οἱ προυντονιστές, *ἐξονόματος* τῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης πού τήν ἀντιλαμβάνονταν δογματικά, ἀγνοοῦσαν τό διεθνή ρόλο τῆς Πολωνίας καί ἀπόφευγαν τά ἐθνικά κινήματα. Ἐξίσου δογματικά ἐνεργοῦν οἱ πολωνοί σοσιαλδημοκράτες πού *διασποῦν* τό διεθνές μέτωπο τοῦ ἀγώνα ἐνάντια στούς σοσιαλιμπεριαλιστές, βοηθώντας (ἀντικειμενικά) αὐτούς τούς τελευταίους μέ τίς ταλαντεύσεις τους στό ζήτημα τῶν προσαρτήσεων. Ἐπειδή τό διεθνές ἀκριβῶς μέτωπο τῆς προλεταριακῆς πάλης

ἄλλαξε σέ σχέση μέ τή συγκεκριμένη θέση τῶν μικρῶν ἐθνῶν: τότε (τό 1848-1871) τά μικρά ἔθνη εἶχαν σημασία σάν πιθανοί σύμμαχοι εἴτε τῆς «δυτικῆς δημοκρατίας» καί τῶν ἐπαναστατικῶν λαῶν, εἴτε τοῦ τσαρισμοῦ· τώρα (1898-1914) τά μικρά ἔθνη ἔχασαν αὐτή τή σημασία· ἡ σημασία τους σήμερα εἶναι ὅτι ἀποτελοῦν μιά ἀπό τίς πηγές πού τρέφουν τόν παρασιτισμό καί, συνεπῶς, τό σοσιαλιμπεριαλισμό «τῶν μεγαλοκρατικῶν ἐθνῶν». Σημασία δέν ἔχει ἄν πρίν ἀπό τή σοσιαλιστική ἐπανάσταση θά ἀπελευθερωθεῖ τό $1/_{50}$ ἤ τό $1/_{100}$ τῶν μικρῶν ἐθνῶν, σημασία ἔχει ὅτι στήν ἰμπεριαλιστική ἐποχή, ἐξαιτίας ἀντικειμενικῶν αἰτιῶν, τό προλεταριάτο χωρίστηκε σέ δυό διεθνῆ στρατόπεδα, ἀπό τά ὁποῖα τό ἕνα ἔχει διαφθαρεῖ μέ τά ψίχουλα πού πέφτουν ἀπό τό τραπέζι τῆς ἀστικῆς τάξης τῶν μεγάλων Δυνάμεων—ἀνάμεσα στ'ἄλλα κι'ἀπό τή διπλή ἤ τριπλή ἐκμετάλλευση τῶν μικρῶν ἐθνῶν—ἐνῶ τό ἄλλο δέν μπορεῖ ν'ἀπελευθερωθεῖ τό ἴδιο, χωρίς ν'ἀπελευθερώσει τά μικρά ἔθνη, χωρίς νά διαπαιδαγωγεῖ τίς μάζες μέ ἀντισωβινιστικό πνεῦμα, δηλ. μέ πνεῦμα ἐνάντια στίς προσαρτήσεις, δηλ. μέ τό πνεῦμα τῆς «αὐτοδιάθεσης».

Αὐτή τήν κυριότερη πλευρά τοῦ ζητήματος τήν ἀγνοοῦν οἱ πολωνοί σύντροφοι πού στήν ἐποχή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ βλέπουν τά πράγματα *ὄχι* ἀπό τήν κεντρική σκοπιά, *ὄχι* ἀπό τήν ἄποψη τῶν δυό στρατοπέδων τοῦ διεθνοῦς προλεταριάτου.

Νά καί ἄλλα χειροπιαστά παραδείγματα τοῦ προυντονισμοῦ τους: 1) ἡ στάση ἀπέναντι στήν ἰρλανδική ἐξέγερση τοῦ 1916, πού γι'αὐτή θά μιλήσουμε παρακάτω· 2) ἡ δήλωση στίς θέσεις (II, 3, στό τέλος τῆς § 3) ὅτι τό σύνθημα τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης «δέν πρέπει νά σκεπάζεται μέ τίποτε». Αὐτή ἀκριβῶς εἶναι μιά βαθιά ἀντιμαρξιστική ἰδέα, ὅτι δῆθεν μπορεῖ «νά σκεπάσει» κανείς τό σύνθημα τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης, *συνδέοντάς* το μέ μιά συνεπή ἐπαναστατική θέση σέ κάθε ζήτημα, μαζί καί στό ἐθνικό.

Οἱ πολωνοί σοσιαλδημοκράτες βρίσκουν ὅτι τό πρόγραμμά μας εἶναι «ἐθνικορεφορμιστικό». Συγκρίνετε τίς δυό πρακτικές προτάσεις: 1) ὑπέρ τῆς αὐτονομίας (θέσεις τῶν πολωνῶν, III, 4) καί 2) ὑπέρ τῆς ἐλευθερίας ἀποχωρισμοῦ. Λοιπόν, σ'αὐτό καί μόνο σ'αὐτό διαφέρουν τά προγράμματά μας! Καί μήπως δέν εἶναι ξεκάθαρο ὅτι ρεφορμιστικό εἶναι τό πρῶτο ἀκριβῶς πρόγραμμα σέ διάκριση ἀπό τό δεύτερο; Ἡ ρεφορμιστική ἀλλαγή εἶναι ἡ ἀλλαγή πού δέν ὑποσκάπτει τίς βάσεις τῆς ἐξουσίας τῆς κυρίαρχης τάξης, καί ἀποτελεῖ ἁπλῶς μιά παραχώ-

ρηση ἀπομέρους της, μέ διατήρηση τῆς κυριαρχίας της. Ἡ ἐπαναστατική ἀλλαγή ὑποσκάπτει τή βάση τῆς ἐξουσίας. Ἡ ρεφορμιστική ἀλλαγή πού προβλέπει τό ἐθνικό πρόγραμμα *δέν* καταργεῖ *ὅλα* τά προνόμια τοῦ κυρίαρχου ἔθνους, *δέν* δημιουργεῖ πλήρη ἰσοτιμία, *δέν* ἐξαλείφει *κάθε* ἐθνική καταπίεση. Τό «αὐτόνομο» ἔθνος δέν εἶναι ἰσότιμο μέ τό «κυρίαρχο» ἔθνος· οἱ πολωνοί σύντροφοι δέν θά μποροῦσαν νά μήν τό προσέξουν αὐτό, ἄν δέν ἀγνοοῦσαν ἐπίμονα (ἀκριβῶς ὅπως οἱ παλιοί μας «οἰκονομιστές») τήν ἀνάλυση τῶν *πολιτικῶν* ἐννοιῶν καί κατηγοριῶν. Ἡ αὐτόνομη Νορβηγία, σάν τμῆμα τῆς Σουηδίας, ἀπολάμβανε ὥς τό 1905 τήν πιό πλατιά αὐτονομία, δέν ἦταν ὅμως ἰσότιμη μέ τή Σουηδία. Μόνο ὁ ἐλεύθερος ἀποχωρισμός της ἐκδήλωσε *στήν πράξη* κι᾿ἀπόδειξε τήν ἰσοτιμία της (καί — θά προσθέσουμε σέ παρένθεση — ἀκριβῶς αὐτή ἡ ἐλεύθερη ἀποχώρηση δημιούργησε τή βάση γιά μιά πιό στενή, πιό δημοκρατική προσέγγιση πού στηρίζεται στήν ἰσότητα τῶν δικαιωμάτων). Ὅσο ἡ Νορβηγία ἦταν ἁπλῶς αὐτόνομη, ἡ σουηδική ἀριστοκρατία εἶχε *ἕνα* ἐπιπλέον προνόμιο καί τό προνόμιο αὐτό μέ τόν ἀποχωρισμό δέν «ἐξασθένισε» (— ἡ οὐσία τοῦ ρεφορμισμοῦ βρίσκεται στήν *ἐξασθένιση* τοῦ κακοῦ καί ὄχι στήν ἐκμηδένισή του), ἀλλά *ἐξαφανίστηκε ὁλότελα* (— βασικό γνώρισμα τοῦ ἐπαναστατισμοῦ ἑνός προγράμματος).

Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή πρέπει νά ποῦμε ὅτι ἡ αὐτονομία, σάν μεταρύθμιση, διαφέρει θεμελιακά ἀπό τήν ἐλευθερία ἀποχωρισμοῦ, σάν ἐπαναστατικοῦ μέτρου. Αὐτό εἶναι ἀναμφισβήτητο. Ἡ μεταρύθμιση ὅμως — ὅπως εἶναι σέ ὅλους γνωστό — πολλές φορές στήν πράξη δέν σημαίνει παρά ἕνα βῆμα πρός τήν ἐπανάσταση. Ἀκριβῶς ἡ αὐτονομία ἐπιτρέπει στό ἔθνος πού τό κρατᾶνε μέ τή βία στά ὅρια ἑνός δοσμένου κράτους νά συγκροτηθεῖ τελειωτικά σέ ἔθνος, νά συγκεντρώσει, νά γνωρίσει, νά ὀργανώσει τίς δυνάμεις του, νά διαλέξει τήν ἀπόλυτα κατάλληλη στιγμή γιά νά *δηλώσει...* μέ «νορβηγικό» πνεῦμα: ἐμεῖς, ἡ αὐτόνομη Δίαιτα τοῦ τάδε ἔθνους ἤ τῆς τάδε περιοχῆς, δηλώνουμε ὅτι ὁ αὐτοκράτορας πασῶν τῶν Ρωσιῶν ἔπαψε νά εἶναι βασιλιάς τῆς Πολωνίας κτλ. Σ᾿αὐτό προβάλλουν συνήθως τήν «ἀντίρηση» ὅτι τέτια προβλήματα λύνονται μέ πολέμους κι᾿ὄχι μέ προκηρύξεις. Σωστά: στήν τεράστια πλειοψηφία τῶν περιπτώσεων λύνονται μέ πολέμους (ὅπως τά προβλήματα γιά τή μορφή διακυβέρνησης τῶν μεγάλων κρατῶν στήν τεράστια πλειοψηφία τους λύνονται μόνο μέ πολέμους καί ἐπαναστάσεις). Ὡστόσο αὐτό δέν μᾶς ἐμποδίζει νά σκεφθοῦμε: εἶναι λογική μιά

παρόμοια «άντίρηση» ένάντια στό πολιτικό πρόγραμμα ένός έπαναστατικοῦ κόμματος; Μήπως εἴμαστε ένάντια στούς πολέμους καί τίς έπαναστάσεις πού διεξάγονται *γιά* μιά ὑπόθεση δίκαιη καί ὠφέλιμη γιά τό προλεταριάτο, *γιά* τή δημοκρατία καί γιά τό σοσιαλισμό;

«Δέν μποροῦμε ὅμως νά εἴμαστε ὑπέρ τοῦ πολέμου ἀνάμεσα στούς μεγάλους λαούς, ὑπέρ τῆς έξόντωσης 20 έκατομμυρίων άνθρώπων γιά τήν προβληματική ἀπελευθέρωση ένός μικροῦ ἔθνους πού ἀποτελεῖται ἴσως ἀπό 10-20 έκατομμύρια πληθυσμό»! Καί βέβαια, δέν μποροῦμε. Ὄχι ὅμως έπειδή βγάζουμε ἀπό τό πρόγραμμά μας τήν πλήρη έθνική ἰσότητα, ἀλλά έπειδή τά συμφέροντα τῆς δημοκρατίας *μιᾶς* χώρας πρέπει νά ὑποτάσσονται στά συμφέροντα τῆς δημοκρατίας *μερικῶν* χωρῶν *καί ὅλων* τῶν χωρῶν. Ἄς ὑποθέσουμε ὅτι ἀνάμεσα σέ δυό μεγάλες μοναρχίες βρίσκεται μιά μικρή, πού ὁ μικρός βασιλιάς της «συνδέεται» μέ συγγενικούς καί ἄλλους δεσμούς μέ τούς μονάρχες καί τῶν δυό γειτονικῶν χωρῶν. Ἄς ὑποθέσουμε ἀκόμη ὅτι ἡ ἀνακήρυξη τῆς δημοκρατίας στή μικρή χώρα, τό διώξιμο τοῦ μονάρχη *της* θά σήμαινε στήν πράξη πόλεμο ἀνάμεσα στίς δυό γειτονικές μεγάλες χῶρες, γιά τήν παλινόρθωση τοῦ ένός ἤ τοῦ ἄλλου μονάρχη τῆς μικρῆς χώρας. Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι στήν προκειμένη περίπτωση ὅλη ἡ διεθνής σοσιαλδημοκρατία, ὅπως καί ἡ πραγματικά διεθνιστική μερίδα τῆς σοσιαλδημοκρατίας τῆς μικρῆς χώρας, *θά ἦταν ένάντια στήν ἀντικατάσταση τῆς μοναρχίας μέ τή δημοκρατία.* Ἡ ἀντικατάσταση τῆς μοναρχίας μέ τή δημοκρατία δέν εἶναι κάτι τό ἀπόλυτο, ἀλλά μιά ἀπό τίς δημοκρατικές διεκδικήσεις πού ὑποτάσσεται στά συμφέροντα γενικά τῆς δημοκρατίας (καί φυσικά ἀκόμη περισσότερο τοῦ σοσιαλιστικοῦ προλεταριάτου). Ἀσφαλῶς μιά τέτια περίπτωση δέν θά προκαλοῦσε οὔτε ἴχνος διαφωνίας ἀνάμεσα στούς σοσιαλδημοκράτες ὁποιασδήποτε χώρας. Ἄν ὅμως ἕνας ὁποιοσδήποτε σοσιαλδημοκράτης, στηριζόμενος *σ'αὐτό,* πρότεινε νά ἀφαιρεθεῖ ἀπό τό πρόγραμμα τῆς διεθνοῦς σοσιαλδημοκρατίας γενικά τό σύνθημα τῆς δημοκρατίας, ἀσφαλῶς θά τόν θεωροῦσαν τρελό. Θά τοῦ ἔλεγαν: πάντως δέν έπιτρέπεται νά ξεχνάει κανείς τή στοιχειώδη λογική διαφορά τοῦ *μερικοῦ* ἀπό τό *γενικό.*

Τό παράδειγμα αὐτό μᾶς ὁδηγεῖ, ὥς ἕνα βαθμό ἀπό μιάν ἄλλη πλευρά, στό ζήτημα τῆς *διεθνιστικῆς* διαπαιδαγώγησης τῆς έργατικῆς τάξης. Μπορεῖ ἄραγε ἡ διαπαιδαγώγηση αὐτή—πού γιά τήν ἀνάγκη της καί γιά τήν έπιτακτικότατη σπουδαιότητά της

εἶναι ἀκατανόητο νά ὑπάρχουν διαφωνίες στούς κόλπους τῶν ἀριστερῶν τοῦ Τσίμμερβαλντ—νά εἶναι *συγκεκριμένα ἡ ἴδια* στά μεγάλα ἔθνη πού καταπιέζουν καί στά μικρά πού καταπιέζονται; Στά ἔθνη πού προσαρτοῦν καί στά ἔθνη πού προσαρτοῦνται;

Καί βέβαια, ὄχι. Ὁ δρόμος πρός τόν ἴδιο σκοπό: τήν πλήρη ἰσοτιμία, τή στενότατη προσέγγιση καί τήν κατοπινή *συγχώνευση ὅλων* τῶν ἐθνῶν ἀκολουθεῖ σ'αὐτή τήν περίπτωση, ὅπως εἶναι ὁλοφάνερο, διαφορετικούς συγκεκριμένους δρόμους—ὅπως ἀκριβῶς γιά νά φτάσουμε σ'ἕνα σημεῖο πού βρίσκεται στή μέση μιᾶς σελίδας, ὁ δρόμος τραβάει πρός τ'ἀριστερά, ἄν ξεκινήσουμε ἀπό τή μιά ἄκρη τῆς σελίδας, ἤ δεξιά ἄν ξεκινήσουμε ἀπό τήν ἀντίθετη ἄκρη τῆς σελίδας. Ἄν ὁ σοσιαλδημοκράτης ἑνός μεγάλου ἔθνους πού καταπιέζει καί κάνει προσαρτήσεις, ἐνῶ κηρύσσει γενικά τή συγχώνευση τῶν ἐθνῶν, ξεχνάει ἔστω καί γιά μιά στιγμή ὅτι ὁ Νικόλαός «του» ὁ Β΄, ὁ Γουλιέλμος «του», ὁ Γεώργιός «του», ὁ Πουανκαρέ «του» κ.ἄ. εἶναι *ἐπίσης ὑπέρ τῆς συγχώνευσης* μέ τά μικρά ἔθνη (μέσω τῶν προσαρτήσεων — ὁ Νικόλαος Β΄ ὑπέρ τῆς «συγχώνευσης» μέ τή Γαλικία, ὁ Γουλιέλμος Β΄ ὑπέρ τῆς «συγχώνευσης» μέ τό Βέλγιο κτλ. — ὁ σοσιαλδημοκράτης αὐτός δέν θά εἶναι παρά ἕνας γελοῖος δογματιστής στή θεωρία καί συνεργός τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ στήν πράξη.

Τό κέντρο βάρους τῆς διεθνιστικῆς διαπαιδαγώγησης τῶν ἐργατῶν στίς χῶρες πού καταπιέζουν θά πρέπει ὁπωσδήποτε νά βρίσκεται στήν προπαγάνδιση καί τήν ὑπεράσπιση ἀπομέρους αὐτῶν τῶν ἐργατῶν τῆς ἐλευθερίας ἀποχωρισμοῦ τῶν καταπιεζόμενων χωρῶν. Χωρίς αὐτό *δέν ὑπάρχει* διεθνισμός. Ἔχουμε τό δικαίωμα καί τήν ὑποχρέωση νά μεταχειριζόμαστε κάθε σοσιαλδημοκράτη ἑνός ἔθνους πού καταπιέζει, ὁ ὁποῖος *δέν* διεξάγει μιά τέτια προπαγάνδα, σάν ἰμπεριαλιστή καί παλιάνθρωπο. Αὐτό εἶναι μιά κατηγορηματική ἀπαίτηση, ἔστω κι'ἄν ἡ *περίπτωση* ἑνός τέτιου ἀποχωρισμοῦ ἦταν δυνατή καί «πραγματοποιήσιμη» πρίν ἀπό τό σοσιαλισμό μονάχα σέ 1 ἀπό 1 000 περιπτώσεις.

Εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά διαπαιδαγωγοῦμε τούς ἐργάτες μέ τό πνεῦμα τῆς «ἀδιαφορίας» ἀπέναντι στίς ἐθνικές διακρίσεις. Αὐτό εἶναι ἀναμφισβήτητο. Ὄχι ὅμως μέ τό πνεῦμα τῆς ἀδιαφορίας ἀπέναντι στούς *ὀπαδούς τῶν προσαρτήσεων*. Ὁ πολίτης ἑνός ἔθνους πού καταπιέζει πρέπει νά εἶναι «ἀδιάφορος» ἀπέναντι στό ζήτημα ἄν τά μικρά ἔθνη ἀνήκουν, σύμφωνα μέ τίς συμπάθειές τους, στό δικό *του* τό κράτος *ἤ στό γειτονικό* κράτος ἤ στόν ἴδιο τόν ἑαυτό τους: ἄν δέν δείχνει τέτια «ἀδιαφορία» *δέν* εἶναι σοσιαλδημοκράτης. Γιά νά εἶναι κανείς σοσιαλδημοκρά-

της διεθνιστής, *δέν* πρέπει νά σκέπτεται μόνο γιά τό έθνος του, άλλά νά βάζει *πάνω άπ'αυτό* τά συμφέροντα όλων τῶν ἐθνῶν, τήν ἐλευθερία καί τήν ἰσοτιμία ὅλων τῶν ἐθνῶν. Στή «θεωρία» ὅλοι εἶναι σύμφωνοι μ'αὐτό τό πράγμα, στήν πράξη ὅμως ἐκδηλώνουν ἀκριβῶς τήν ἀδιαφορία τῶν ὀπαδῶν τῶν προσαρτήσεων. Ἐδῶ βρίσκεται ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ.

Ἀντίθετα, ὁ σοσιαλδημοκράτης ἑνός μικροῦ ἔθνους πρέπει νά τοποθετεῖ τό κέντρο βάρους τῆς ζύμωσής του στή *δεύτερη* λέξη τῆς γενικῆς μας διατύπωσης: «ἐθελοντική *συνένωση*» τῶν ἐθνῶν. Μπορεῖ, χωρίς νά παραβιάζει τίς ὑποχρεώσεις του σάν διεθνιστής, νά εἶναι *καί* ὑπέρ τῆς πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ ἔθνους του, *καί* ὑπέρ τῆς ἐνσωμάτωσής του στό γειτονικό κράτος Χ, Ψ, Ω κτλ. Σέ ὅλες ὅμως τίς περιπτώσεις πρέπει νά παλεύει *ἐνάντια* στή μικροεθνική στενότητα, τόν περιορισμό καί τήν ἀπομόνωση, νά παλεύει γιά νά παίρνεται ὑπόψη τό σύνολο καί τό γενικό, γιά νά ὑποτάσσονται τά μερικά συμφέροντα στά γενικά.

Οἱ ἄνθρωποι πού δέν ἔχουν ἐμβαθύνει σ'αὐτό τό ζήτημα βρίσκουν μιά «ἀντίφαση» στό γεγονός ὅτι οἱ σοσιαλδημοκράτες τῶν ἐθνῶν πού καταπιέζουν ἄλλα ἔθνη ἐπιμένουν στήν «ἐλευθερία τοῦ *ἀποχωρισμοῦ*», ἐνῶ οἱ σοσιαλδημοκράτες τῶν ἐθνῶν πού καταπιέζονται ἐπιμένουν στήν «ἐλευθερία τῆς *συνένωσης*». Λίγη ὅμως σκέψη εἶναι ἀρκετή γιά νά δείξει ὅτι στίς *σημερινές* συνθῆκες δέν ὑπάρχει καί δέν μπορεῖ νά ὑπάρχει *ἄλλος* δρόμος πρός τό διεθνισμό καί τή συγχώνευση τῶν ἐθνῶν, ἄλλος δρόμος πρός αὐτό τό σκοπό.

Κι'ἐδῶ φτάνουμε στήν *εἰδική* θέση τῆς ὀλλανδικῆς καί τῆς πολωνικῆς σοσιαλδημοκρατίας.

8. ΤΟ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟ ΚΑΙ ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΣΤΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΟΛΛΑΝΔΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΟΛΩΝΩΝ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΩΝ ΔΙΕΘΝΙΣΤΩΝ

Δέν ὑπάρχει οὔτε ἡ ἐλάχιστη ἀμφιβολία ὅτι οἱ ὀλλανδοί καί οἱ πολωνοί μαρξιστές πού παίρνουν θέση ἐνάντια στήν αὐτοδιάθεση ἀνήκουν στά καλύτερα ἐπαναστατικά καί διεθνιστικά στοιχεῖα τῆς διεθνοῦς σοσιαλδημοκρατίας. Πῶς λοιπόν *γίνεται* οἱ θεωρητικοί συλλογισμοί τους νά ἀποτελοῦν, ὅπως εἴδαμε, ἕνα συνεχές δίχτυ ἀπό λάθη; Οὔτε ἕνας σωστός γενικός συλλογισμός, τίποτε ἄλλο ἐκτός ἀπό «ἰμπεριαλιστικός οἰκονομισμός»!

Τό ζήτημα δέν ἐξηγεῖται καθόλου μέ τίς πολύ κακές ὑποκειμενικές ἰδιότητες τῶν ὀλλανδῶν καί τῶν πολωνῶν συν-

τρόφων, ἀλλά μέ τίς *εἰδικές* ἀντικειμενικές συνθῆκες τῶν χωρῶν τους. Καί οἱ δυό χῶρες εἶναι 1) μικρές καί ἀδύναμες μέσα στό σύγχρονο «σύστημα» τῶν μεγάλων Δυνάμεων· 2) καί οἱ δυό ἀπό γεωγραφική ἄποψη βρίσκονται ἀνάμεσα σέ ἰμπεριαλιστές ληστές πού διαθέτουν γιγάντια δύναμη καί ἀνταγωνίζονται μέ τή μεγαλύτερη ὀξύτητα (Ἀγγλία καί Γερμανία, Γερμανία καί Ρωσία)· 3) καί στίς δυό εἶναι ἐξαιρετικά ζωηρές οἱ ἀναμνήσεις καί οἱ παραδόσεις ἀπό τόν καιρό πού ἦταν καί οἱ *ἴδιες* «μεγάλες Δυνάμεις»: ἡ Ὀλλανδία ἦταν μεγάλη ἀποικιακή Δύναμη, πιό ἰσχυρή ἀπό τήν Ἀγγλία· ἡ Πολωνία ἦταν πιό πολιτισμένη καί πιό ἰσχυρή μεγάλη Δύναμη ἀπό τή Ρωσία καί τήν Πρωσία· 4) καί οἱ δυό διατήρησαν ὥς τά σήμερα τά προνόμια πού συνίστανται στήν καταπίεση ξένων λαῶν: ὁ ὀλλανδός ἀστός κατέχει τήν πλουσιότατη Ὀλλανδική Ἰνδία· ὁ πολωνός τσιφλικάς καταπιέζει τόν οὐκρανό καί τό λευκορῶσο «κολίγα», ὁ πολωνός ἀστός τόν ἑβραῖο κτλ.

Μιά τέτια ἰδιομορφία, πού συνίσταται στό συνδυασμό αὐτῶν τῶν τεσσάρων εἰδικῶν ὅρων, δέν θά τή βρεῖτε στήν κατάσταση τῆς Ἰρλανδίας, τῆς Πορτογαλίας (πού ἕνα διάστημα ἦταν προσαρτημένη στήν Ἰσπανία), τῆς Ἀλσατίας, τῆς Νορβηγίας, τῆς Φιλλανδίας, τῆς Οὐκρανίας, τῆς περιοχῆς τῆς Λεττονίας, τῆς Λευκορωσίας καί πολλῶν ἄλλων. Καί σ' αὐτήν ἀκριβῶς τήν ἰδιομορφία βρίσκεται ὅλη ἡ *οὐσία* τοῦ ζητήματος! Ὅταν οἱ ὀλλανδοί καί οἱ πολωνοί σοσιαλδημοκράτες ἐκφράζονται ἐνάντια στήν αὐτοδιάθεση, χρησιμοποιώντας *γενικά* ἐπιχειρήματα, δηλ. ἐπιχειρήματα πού ἀφοροῦν τόν ἰμπεριαλισμό γενικά, τό σοσιαλισμό γενικά, τή δημοκρατία γενικά, τήν ἐθνική καταπίεση γενικά, μποροῦμε πραγματικά νά ποῦμε ὅτι κάνουν λάθη πάνω σέ λάθη. Μόλις ὅμως πετάξουμε αὐτό τό ὁλοφάνερα λαθεμένο *περίβλημα* τῶν γενικῶν ἐπιχειρημάτων καί δοῦμε τήν *οὐσία* τοῦ ζητήματος ἀπό τήν ἄποψη τῆς ἰδιομορφίας τῶν *εἰδικῶν* συνθηκῶν τῆς Ὀλλανδίας καί τῆς Πολωνίας, ἡ ἰδιόμορφη θέση τους γίνεται ἀμέσως *κατανοητή* καί πέρα γιά πέρα νόμιμη. Μποροῦμε νά ποῦμε, χωρίς νά φοβόμαστε ὅτι θά πέσουμε σέ παραδοξολογία, πώς ὅταν οἱ ὀλλανδοί καί οἱ πολωνοί μαρξιστές ἐξεγείρονται μέ ἀφρούς στό στόμα ἐνάντια στήν αὐτοδιάθεση, δέν λένε καθόλου ἐκεῖνο πού θέλουν νά ποῦν, ἤ μ' ἄλλα λόγια: δέν θέλουν καθόλου νά ποῦν αὐτό πού λένε*.

* Θυμίζουμε ὅτι στή δήλωσή μας στό Τσίμμερβαλντ *ὅλοι* οἱ πολωνοί σοσιαλδημοκράτες *ἀναγνώρισαν* τήν αὐτοδιάθεση *γενικά*, μόνο πού τήν ἀναγνώρισαν μέ λιγάκι διαφορετική διατύπωση [27].

Στίς θέσεις μας* άναφέραμε ήδη ένα παράδειγμα. Ό Γκόρτερ είναι ένάντια στήν αύτοδιάθεση τής χώρας *του*, είναι όμως *ύπέρ* τής αύτοδιάθεσης τής Όλλανδικής Ίνδίας πού καταπιέζεται άπό τό έθνος «του»! Είναι άραγε έκπληκτικό πού τόν θεωρούμε πιό είλικρινή διεθνιστή καί πιό κοντινό όμοϊδεάτη μας άπό τούς άνθρώπους πού άναγνωρίζουν *έτσι* τήν αύτοδιάθεση, στά λόγια, ύποκριτικά, όπως ό Κάουτσκι στή Γερμανία καί ό Τρότσκι καί ό Μάρτοφ στή χώρα μας; Άπό τίς γενικές καί θεμελιακές άρχές τού μαρξισμού πηγάζει άναμφισβήτητα τό καθήκον νά άγωνιζόμαστε γιά τήν έλευθερία άποχωρισμού τών έθνών πού καταπιέζονται άπό τό «δικό μου» τό έθνος, δέν πηγάζει όμως καθόλου ή άνάγκη νά βάζουμε στό κέντρο τής προσοχής μας τήν άνεξαρτησία άκριβώς τής Όλλανδίας, πού τό περισσότερο άπ'όλα πάσχει άπό ένα στενό, άποστεωμένο, ίδιοτελές καί άποβλακωμένο πνεύμα άπομόνωσης: «γαία πυρί μιχθήτω», καρφί δέν μάς καίγεται, «έμεϊς» είμαστε εύχαριστημένοι άπό τήν παλιά μας λεία καί άπό τό πλουσιότατο άπομεινάρι της, τήν Ίνδία, τίποτε άλλο δέν «μάς» νιάζει!

Άλλο παράδειγμα. Ό Κάρλ Ράντεκ, πολωνός σοσιαλδημοκράτης πού πρόσφερε πολύ μεγάλη ύπηρεσία μέ τήν άποφασιστική του πάλη ύπέρ τού διεθνισμού μέσα στή γερμανική σοσιαλδημοκρατία ύστερ'άπό τό ξέσπασμα τού πολέμου, στό άρθρο του «Τό δικαίωμα αύτοδιάθεσης τών έθνών» (στό «Lichtstrahlen»[28], 5 Δεκέμβρη 1915, χρόνος III, τεύχ. 3—άριστερή ριζοσπαστική μηνιαία έπιθεώρηση πού τή διηύθυνε ό Ι. Μπόρχαρντ καί πού τήν άπαγόρευσε ή πρωσική λογοκρισία) ξεσπαθώνει άγρια ένάντια στήν αύτοδιάθεση, έπικαλούμενος, άνάμεσα στ'άλλα, ύπέρ τής άποψής του *μόνο* τίς αύθεντίες τής Όλλανδίας καί τής Πολωνίας καί προβάλλοντας, έπιπρόσθετα, καί τό παρακάτω έπιχείρημα: ή αύτοδιάθεση τρέφει τή σκέψη ότι «ύποχρέωση τής σοσιαλδημοκρατίας είναι δήθεν νά ύποστηρίζει κάθε άγώνα γιά άνεξαρτησία».

Άπό τήν άποψη τής *γενικής* θεωρίας τό έπιχείρημα αύτό είναι πραγματικά έξοργιστικό, γιατί όλοφάνερα είναι παράλογο: πρώτο, δέν ύπάρχει καί δέν μπορεί νά ύπάρχει ούτε μιά είδική διεκδίκηση τής δημοκρατίας πού δέν θά όδηγούσε σέ ύπερβασίες, άν δέν ύποτάσσεται τό μερικό στό γενικό· δέν έχουμε ύποχρέωση νά ύποστηρίζουμε ούτε «κάθε» άγώνα γιά άνεξαρτησία, ούτε «κάθε» δημοκρατικό ή άντικληρικό κίνημα. Δεύτερο,

---

* Βλ. Άπαντα, 5η έκδ., τόμ. 27ος, σελ. 264-265. *Ή Σύντ.*

δέν ὑπάρχει καί δέν μπορεῖ νά ὑπάρχει *οὔτε μιά* διατύπωση σχετικά μέ τόν ἀγώνα ἐνάντια στήν ἐθνική καταπίεση, πού νά μήν πάσχει ἀπό τήν *ἴδια* «ἔλλειψη». Ὁ ἴδιος ὁ Ράντεκ στήν «Berner Tagwacht» χρησιμοποίησε τή διατύπωση (1915, ἀρ. φύλ. 253): «ἐνάντια στίς παλιές καί στίς νέες προσαρτήσεις». Ὁποιοσδήποτε πολωνός ἐθνικιστής «θά βγάλει» δικαιολογημένα ἀπ᾽αὐτή τή διατύπωση τό συμπέρασμα: «ἡ Πολωνία ἀποτελεῖ προσάρτηση, ἐγώ εἶμαι ἐνάντια στίς προσαρτήσεις, *δηλ.* εἶμαι ὑπέρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Πολωνίας». Καί ἡ Ρόζα Λούξεμπουργκ, ἀπ᾽ὅ,τι θυμᾶμαι, σ᾽ἕνα ἄρθρο τοῦ 1908[29] ἔκφρασε τή γνώμη ὅτι ἀρκεῖ ἡ διατύπωση: «ἐνάντια στήν ἐθνική καταπίεση». Ὁποιοσδήποτε ὅμως πολωνός ἐθνικιστής θά πεῖ—*καί θά τό πεῖ μ᾽ὅλο του τό δίκιο*—ὅτι ἡ προσάρτηση εἶναι *μιά* ἀπό τίς μορφές ἐθνικῆς καταπίεσης καί *συνεπῶς* κτλ.

Πάρτε ὅμως ἀντί αὐτά τά γενικά ἐπιχειρήματα, τίς *εἰδικές* συνθῆκες τῆς Πολωνίας: *σήμερα* ἡ ἀνεξαρτησία της εἶναι «ἀπραγματοποίητη» χωρίς πολέμους ἤ ἐπαναστάσεις. Νά εἶναι κανείς ὑπέρ ἑνός πανευρωπαϊκοῦ πολέμου μόνο καί μόνο χάρη τῆς ἀποκατάστασης τῆς Πολωνίας σημαίνει ὅτι εἶναι ἐθνικιστής τοῦ χειρίστου εἴδους, σημαίνει ὅτι βάζει τά συμφέροντα ἑνός μικροῦ ἀριθμοῦ πολωνῶν πάνω ἀπό τά συμφέροντα ἑκατοντάδων ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων πού ὑποφέρουν ἀπό τόν πόλεμο. Κι᾽ὅμως τέτιοι ἀκριβῶς εἶναι λογουχάρη τά «φράκι» (ΠΠΣ-πραβίτσα)[30], πού εἶναι σοσιαλιστές μόνο στά λόγια καί πού ἀπέναντί τους οἱ πολωνοί σοσιαλδημοκράτες ἔχουν χίλιες φορές δίκιο. Ὅταν ρίχνει κανείς τό σύνθημα τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Πολωνίας *σήμερα*, στίς συνθῆκες τοῦ *δοσμένου* συσχετισμοῦ τῶν ἰμπεριαλιστικῶν *γειτονικῶν* Δυνάμεων, σημαίνει πραγματικά ὅτι κυνηγάει οὐτοπίες, ὅτι πέφτει σ᾽ἕνα στενό ἐθνικισμό, ὅτι ξεχνάει τήν προϋπόθεση τῆς πανευρωπαϊκῆς ἤ τουλάχιστο τῆς ρωσικῆς καί τῆς γερμανικῆς ἐπανάστασης. Ἀκριβῶς ὅπως ἄν ἔριχνε κανείς, σάν αὐτοτελές σύνθημα, τό σύνθημα τῆς ἐλευθερίας τοῦ συνεταιρίζεσθαι στή Ρωσία τό 1908-1914, θά σήμαινε ὅτι κυνηγάει οὐτοπίες, βοηθώντας ἀντικειμενικά τό στολιπινικό ἐργατικό κόμμα (σήμερα ποτρεσοφικό-γκβοζντεφικό, πού ἐξάλλου εἶναι τό ἴδιο πράγμα). Θά ἦταν ὅμως παραφροσύνη νά ἀφαιρεθεῖ γενικά ἡ διεκδίκηση τῆς ἐλευθερίας τοῦ συνεταιρίζεσθαι ἀπό τό πρόγραμμα τῆς σοσιαλδημοκρατίας!

Τρίτο—καί ἴσως τό σπουδαιότερο παράδειγμα. Στίς θέσεις τῶν πολωνῶν (ΙΙΙ, § 2 στό τέλος) διαβάζουμε ὅτι ἡ ἰδέα ἑνός ἀνεξάρτητου πολωνικοῦ κράτους-συγκρουστήρα εἶναι «κούφια

οὐτοπία μικρῶν καί ἀνίσχυρων ὁμάδων. Ἡ ἰδέα αὐτή, ἄν πραγματοποιόταν, θά σήμαινε τή δημιουργία ἑνός μικροῦ πολωνικοῦ κράτους, ἑνός κράτους συντριμιοῦ, πού θά ἦταν στρατιωτική ἀποικία τῆς μιᾶς ἤ τῆς ἄλλης ὁμάδας τῶν μεγάλων Δυνάμεων, παιχνιδάκι τῶν στρατιωτικῶν καί οἰκονομικῶν τους συμφερόντων, περιοχή ἐκμετάλλευσης γιά τό ξένο κεφάλαιο, περιοχή μαχῶν στούς μελλοντικούς πολέμους». Ὅλα αὐτά εἶναι πολύ *σωστά ἐνάντια* στό σύνθημα τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Πολωνίας *σήμερα,* γιατί ἀκόμη καί ἡ ἐπανάσταση σέ μόνη τήν Πολωνία δέν θά ἄλλαζε τίποτε ἐδῶ, καί ἡ προσοχή τῶν μαζῶν τῆς Πολωνίας θά ἀποσπῶνταν ἀπό τό *κυριότερο:* ἀπό τή σύνδεση τῆς πάλης τους μέ τήν πάλη τοῦ ρωσικοῦ καί τοῦ γερμανικοῦ προλεταριάτου. Δέν εἶναι παραδοξολογία, ἀλλά γεγονός ὅτι τό πολωνικό προλεταριάτο, σάν τέτιο, μπορεῖ νά βοηθήσει τώρα τήν ὑπόθεση τοῦ σοσιαλισμοῦ καί τῆς ἐλευθερίας, *μαζί καί τῆς πολωνικῆς,* μόνο μέ τήν πάλη *ἀπό κοινοῦ* μέ τούς προλετάριους τῶν γειτονικῶν χωρῶν ἐνάντια στούς *στενούς-πολωνούς* ἐθνικιστές. Δέν μπορεῖ νά ἀρνηθεῖ κανείς τή μεγάλη ἱστορική ὑπηρεσία πού πρόσφεραν οἱ πολωνοί σοσιαλδημοκράτες στήν πάλη ἐνάντια σ᾽αὐτούς τούς τελευταίους.

Αὐτά ὅμως τά ἐπιχειρήματα, πού εἶναι σωστά ἀπό τήν ἄποψη τῶν *εἰδικῶν* συνθηκῶν τῆς Πολωνίας στή *σημερινή* ἐποχή, ὁλοφάνερα δέν εἶναι σωστά μέ τή *γενική* μορφή πού τούς δίνεται. Τό γεγονός ὅτι ὅσο θά ὑπάρχουν πόλεμοι ἡ Πολωνία θά παραμείνει πάντα πεδίο μαχῶν στούς πολέμους ἀνάμεσα στή Γερμανία καί στή Ρωσία, αὐτό δέν εἶναι ἐπιχείρημα ἐνάντια σέ μιά μεγαλύτερη πολιτική ἐλευθερία (καί, συνεπῶς, πολιτική ἀνεξαρτησία) στίς περιόδους ἀνάμεσα στούς πολέμους. Τό ἴδιο ἀφορᾶ καί τό συλλογισμό γιά τήν ἐκμετάλλευση ἀπό τό ξένο κεφάλαιο καί γιά τό ρόλο παιχνιδιοῦ τῶν ξένων συμφερόντων. Οἱ πολωνοί σοσιαλδημοκράτες δέν μποροῦν νά ρίξουν τώρα τό σύνθημα τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Πολωνίας, γιατί οἱ πολωνοί, σάν προλετάριοι διεθνιστές, δέν μποροῦν νά κάνουν *τίποτε* γι᾽αὐτό χωρίς νά πέφτουν, σάν τά «φράκι», σέ ταπεινή δουλικότητα ἀπέναντι σέ *μιά* ἀπό τίς ἰμπεριαλιστικές μοναρχίες. Γιά τούς ρώσους ὅμως καί τούς γερμανούς ἐργάτες *δέν* εἶναι ἀδιάφορο, ἄν θά πάρουν μέρος στήν προσάρτηση τῆς Πολωνίας (αὐτό σημαίνει διαπαιδαγώγηση τῶν γερμανῶν καί τῶν ρώσων ἐργατῶν καί ἀγροτῶν στό πνεῦμα τῆς πιό πρόστυχης παλιανθρωπιᾶς, τῆς συγκατάθεσης νά παίξουν τό ρόλο τοῦ δήμιου ξένων λαῶν), ἤ ἄν ἡ Πολωνία θά εἶναι ἀνεξάρτητη.

Δέν χωράει συζήτηση ὅτι ἡ κατάσταση εἶναι πολύ μπερδεμένη, ὑπάρχει ὅμως μιά διέξοδος ἀπ'αὐτή τήν κατάσταση πού θά ἐπέτρεπε νά παραμείνουν διεθνιστές *ὅλοι* οἱ συμμέτοχοι: οἱ ρῶσοι καί οἱ γερμανοί σοσιαλδημοκράτες νά ἀπαιτοῦν τήν ἀπόλυτη «*ἐλευθερία* ἀποχωρισμοῦ» τῆς Πολωνίας· οἱ πολωνοί σοσιαλδημοκράτες νά ἀγωνίζονται γιά τήν ἑνότητα τῆς προλεταριακῆς πάλης τόσο σέ μιά μικρή, ὅσο καί στίς μεγάλες χῶρες, χωρίς νά ρίχνουν γιά τή σημερινή ἐποχή ἤ γιά τή σημερινή περίοδο τό σύνθημα τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Πολωνίας.

9. ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΕΝΓΚΕΛΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΑΟΥΤΣΚΙ

Στήν μπροσούρα του «Ὁ σοσιαλισμός καί ἡ ἀποικιακή πολιτική» (Βερολίνο, 1907) ὁ Κάουτσκι, ὁ ὁποῖος τότε ἦταν ἀκόμη μαρξιστής, δημοσίευσε ἕνα γράμμα πού τοῦ εἶχε στείλει ὁ Ἔνγκελς, γραμμένο στίς 12 τοῦ Σεπτέμβρη 1882, καί τό ὁποῖο παρουσιάζει τεράστιο ἐνδιαφέρον στό ζήτημα πού μᾶς ἀπασχολεῖ. Νά τό κυριότερο μέρος αὐτοῦ τοῦ γράμματος:

«...Κατά τή γνώμη μου, οἱ καθαυτό ἀποικίες, δηλ. τά ἐδάφη πού κατέχονται ἀπό εὐρωπαϊκό πληθυσμό, ὁ Καναδάς, τό Ἀκρωτήριο, ἡ Αὐστραλία, θά γίνουν ὅλες ἀνεξάρτητες· ἀντίθετα, μόνο τά ὑποταγμένα ἐδάφη πού κατοικοῦνται ἀπό ἰθαγενεῖς, ὅπως ἡ Ἰνδία, ἡ Ἀλγερία, οἱ ὀλλανδικές, οἱ πορτογαλικές καί οἱ ἰσπανικές κτήσεις, θά χρειαστεῖ νά τά ἀναλάβει γιά ἕνα ὁρισμένο διάστημα τό προλεταριάτο καί νά τά ὁδηγήσει ὅσο τό δυνατό πιό γρήγορα στήν αὐτοτέλεια. Εἶναι δύσκολο νά ποῦμε πῶς ἀκριβῶς θά ἐξελιχθεῖ αὐτό τό προτσές. Ἡ Ἰνδία ἴσως νά κάνει ἐπανάσταση, μάλιστα αὐτό εἶναι πολύ πιθανό, κι'ἐπειδή τό προλεταριάτο πού ἀπελευθερώνεται δέν μπορεῖ νά διεξάγει ἀποικιακούς πολέμους, θά πρέπει νά συμβιβαστεῖ μ'αὐτή τήν κατάσταση, ὁπότε ἡ ὑπόθεση φυσικά δέν θά περάσει χωρίς καταστροφές. Παρόμοια ὅμως πράγματα εἶναι συμφυῆ μέ κάθε ἐπανάσταση. Τό ἴδιο μπορεῖ νά διαδραματιστεῖ καί σέ ἄλλα ἀκόμη μέρη, λ.χ. στήν Ἀλγερία καί στήν Αἴγυπτο, καί *γιά μᾶς* αὐτό θά ἦταν ἀναμφισβήτητα τό καλύτερο. Θά ἔχουμε ἀρκετή δουλιά μέσα στό σπίτι μας. Ὅταν κάποτε ἀναδιοργανωθοῦν ἡ Εὐρώπη καί ἡ Βόρεια Ἀμερική, αὐτό θ'ἀποτελέσει τέτια κολοσιαία δύναμη καί τέτιο παράδειγμα, πού οἱ μισοπολιτισμένες χῶρες θά μᾶς ἀκολουθήσουν μόνες τους· θά φροντίσουν γι'αὐτό μόνες τους οἱ οἰκονομικές ἀνάγκες. Ἀπό ποιές κοινωνικές καί πολιτικές φάσεις θά χρειαστεῖ τότε νά περάσουν αὐτές

οἱ χῶρες, ὥσπου νά φτάσουν κι'αὐτές στή σοσιαλιστική ὀργάνωση, γι'αὐτό τό πράγμα νομίζω πώς δέν θά μπορούσαμε σήμερα νά διατυπώσουμε παρά μόνο ἀρκετά ἄχρηστες ὑποθέσεις. Μόνο ἕνα πράγμα εἶναι ἀναμφισβήτητο: *τό νικηφόρο προλεταριάτο δέν μπορεῖ νά ἐπιβάλει καμιά εὐτυχία σέ κανένα ξένο λαό, χωρίς νά ὑποσκάπτει ἔτσι τή δική του τή νίκη.* Ἐννοεῖται ὅτι αὐτό δέν ἀποκλείει καθόλου κάθε εἴδους ἀμυντικούς πολέμους...»[31]

Ὁ Ἔνγκελς δέν ὑποθέτει καθόλου ὅτι τό «οἰκονομικό» θά ξεπεράσει μόνο του καί ἄμεσα ὅλες τίς δυσκολίες. Ἡ οἰκονομική ἀνατροπή θά ἀποτελέσει κίνητρο, γιά νά τείνουν *ὅλοι* οἱ λαοί πρός τό σοσιαλισμό· ἐδῶ ὅμως εἶναι πιθανές καί οἱ ἐπαναστάσεις—ἐνάντια στό σοσιαλιστικό κράτος—καί οἱ πόλεμοι. Ἡ προσαρμογή τῆς πολιτικῆς στήν οἰκονομία θά γίνει ἀπαραίτητα, ὄχι ὅμως μονομιᾶς καί ὄχι ὁμαλά, ὄχι ἁπλά, ὄχι ἄμεσα. Ὁ Ἔνγκελς προβάλει σάν «ἀναμφισβήτητη» μόνο μιά, ἀπόλυτα διεθνιστική, ἀρχή πού τήν ἐφαρμόζει ἀπέναντι *σ'ὅλους* τούς «ξένους λαούς», δηλ. ὄχι μόνο ἀπέναντι στούς ἀποικιακούς λαούς: νά τούς ἐπιβληθεῖ ἡ εὐτυχία θά σήμαινε νά ὑποσκαφθεῖ ἡ νίκη τοῦ προλεταριάτου.

Τό προλεταριάτο δέν ἁγιάζει οὔτε ἐξασφαλίζεται ἀπό τά λάθη καί τίς ἀδυναμίες μόνο ἐπειδή θά κάνει τήν κοινωνική ἐπανάσταση. Ὅμως τά ἐνδεχόμενα λάθη (καί τά ἰδιοτελῆ συμφέροντα—ἡ προσπάθεια νά κάτσει σέ ξένες πλάτες) θά τό κάνουν ἀναπόφευκτα νά ἀποκτήσει συνείδηση αὐτῆς τῆς ἀλήθειας.

Ὅλοι ἐμεῖς, οἱ ἀριστεροί τοῦ Τσίμμερβαλντ, ἔχουμε τήν πεποίθηση, ὅπως τήν εἶχε λογουχάρη καί ὁ Κάουτσκι πρίν κάνει τή στροφή του τό 1914 ἀπό τό μαρξισμό στήν ὑπεράσπιση τοῦ σωβινισμοῦ, ὅτι ἡ σοσιαλιστική ἀκριβῶς ἐπανάσταση εἶναι ἀπόλυτα δυνατή στό *πιό ἄμεσο* μέλλον, «σήμερα-αὔριο», ὅπως ἐκφράστηκε κάποτε ὁ ἴδιος πάλι ὁ Κάουτσκι. Οἱ ἐθνικές ἀντιπάθειες δέν θά ἐξαφανιστοῦν τόσο γρήγορα· τό μίσος—καί ἀπόλυτα δικαιολογημένο—τοῦ καταπιεζόμενου ἔθνους πρός τό ἔθνος πού καταπιέζει *θά ἐξακολουθεῖ νά ὑπάρχει* γιά ἕνα ὁρισμένο διάστημα· θά ἐξατμιστεῖ μονάχα *ὕστερα* ἀπό τή νίκη τοῦ σοσιαλισμοῦ καί *ὕστερα* ἀπό τήν τελική ἀποκατάσταση ἀπόλυτα δημοκρατικῶν σχέσεων ἀνάμεσα στά ἔθνη. Ἄν θέλουμε νά εἴμαστε πιστοί στό σοσιαλισμό, πρέπει ἀπό τώρα κιόλας νά διαπαιδαγωγοῦμε διεθνιστικά τίς μάζες, καί ἡ διαπαιδαγώγηση αὐτή στά ἔθνη πού καταπιέζουν εἶναι ἀδύνατη χωρίς τή διακήρυξη τῆς ἐλευθερίας ἀποχωρισμοῦ τῶν καταπιεζόμενων ἐθνῶν.

10. Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΤΗΣ ΙΡΛΑΝΔΙΑΣ ΤΟ 1916

Οἱ θέσεις μας εἶναι γραμμένες πρίν ἀπ'αὐτή τήν ἐξέγερση ἡ ὁποία θά πρέπει νά χρησιμεύσει σάν ὑλικό γιά νά ἐλέγξουμε τίς θεωρητικές ἀπόψεις.

Οἱ ἀπόψεις τῶν ἀντιπάλων τῆς αὐτοδιάθεσης ὁδηγοῦν στό συμπέρασμα ὅτι ἔχει πιά ἐξαντληθεῖ ἡ ζωτικότητα τῶν μικρῶν ἐθνῶν πού καταπιέζονται ἀπό τόν ἰμπεριαλισμό, ὅτι τά ἔθνη αὐτά δέν μποροῦν πιά νά παίξουν κανένα ρόλο ἐνάντια στόν ἰμπεριαλισμό, ὅτι ἡ ὑποστήριξη τῶν καθαρά ἐθνικῶν τους ἐπιδιώξεων δέν πρόκειται νά ὁδηγήσει πουθενά κτλ. 'Η πείρα τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου 1914-1916 διαψεύδει *ἔμπρακτα* τά συμπεράσματα αὐτοῦ τοῦ εἴδους.

'Ο πόλεμος ἦταν ἐποχή κρίσης γιά τά ἔθνη τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, γιά ὁλόκληρο τόν ἰμπεριαλισμό. Κάθε κρίση πετάει τό συμβατικό, ξεσχίζει τό ἐξωτερικό περίβλημα, σαρώνει τό ξεπερασμένο, ἀποκαλύπτει τά βαθύτερα ἐλατήρια καί τίς βαθύτερες δυνάμεις. Τί ἀποκάλυψε λοιπόν ἀπό τήν ἄποψη τοῦ κινήματος τῶν καταπιεζόμενων ἐθνῶν; Στίς ἀποικίες μιά σειρά ἀπόπειρες, ἐξεγέρσεις, πού φυσικά τά ἔθνη πού καταπιέζουν ἄλλα ἔθνη προσπαθοῦσαν νά τίς κρύψουν μέ κάθε τρόπο μέ τή βοήθεια τῆς στρατιωτικῆς λογοκρισίας. Παρόλα αὐτά εἶναι γνωστό ὅτι οἱ ἄγγλοι κατάστειλαν θηριώδικα στή Σιγκαπούρη μιά ἐξέγερση τῶν ἰνδικῶν στρατευμάτων τους· ὅτι ἔγιναν ἀπόπειρες ἐξέγερσης στό γαλλικό 'Αννάμ (βλ. τό «Νάσε Σλόβο»[32]) καί στό γερμανικό Καμερούν (βλ. τήν μπροσούρα τοῦ Γιούνιους*)· ὅτι στήν Εὐρώπη, ἀπό τή μιά μεριά, ἐξεγέρθηκε ἡ 'Ιρλανδία πού τήν εἰρήνευσαν μέ ἐκτελέσεις οἱ «φιλελεύθεροι» ἄγγλοι, χωρίς νά τολμήσουν νά ἐπιβάλουν στούς ἰρλανδούς τή γενική στρατιωτική θητεία· κι'ἀπό τήν ἄλλη μεριά, ἡ αὐστριακή κυβέρνηση καταδίκασε σέ θάνατο βουλευτές τῆς τσέχικης Δίαιτας «γιά προδοσία» καί τουφέκισε γιά τό ἴδιο «ἔγκλημα» ὁλόκληρα τσέχικα συντάγματα.

Φυσικά, ὁ κατάλογος αὐτός δέν εἶναι καθόλου πλήρης. Κι'ὅμως ἀποδείχνει ὅτι, παρά τίς ἀπειλές καί τά δρακόντεια κατασταλτικά μέτρα, οἱ πυρκαγιές τῶν ἐθνικῶν ἐξεγέρσεων, *σέ σύνδεση* μέ τήν κρίση τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ἄναψαν *καί* στίς ἀποικίες *καί* στήν Εὐρώπη, ὅτι ἐκδηλώθηκαν οἱ ἐθνικές συμπάθειες καί ἀντιπάθειες. Καί ὅμως ἡ κρίση τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ ἀπεῖχε ἀκόμη πολύ ἀπό τό ἀνώτατο σημεῖο τῆς ἀνάπτυξής της: ἡ

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 9-10. *'Η Σύντ.*

ἰσχύς τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης δέν εἶχε ἀκόμη ὑποσκαφτεῖ (ὁ πόλεμος «μέχρι ἐξάντλησης» μπορεῖ νά ὁδηγήσει σ'αὐτό, δέν ὁδήγησε ὅμως ἀκόμη)· τά προλεταριακά κινήματα στό ἐσωτερικό τῶν ἰμπεριαλιστικῶν δυνάμεων εἶναι ἀκόμη τελείως ἀδύνατα. Τί θά γίνει ὅμως ὅταν ὁ πόλεμος ὁδηγήσει σέ πλήρη ἐξάντληση, ἤ ὅταν, ἔστω καί σέ μιά μόνο δύναμη, κάτω ἀπό τά χτυπήματα τῆς πάλης τοῦ προλεταριάτου ἡ ἐξουσία τῆς ἀστικῆς τάξης κλονιστεῖ ἔτσι ὅπως κλονίστηκε ἡ ἐξουσία τοῦ τσαρισμοῦ τό 1905;

Στήν ἐφημερίδα «Berner Tagwacht», ὄργανο τῶν τσιμμερβαλντινῶν, καθώς ἐπίσης καί ὁρισμένων ἀριστερῶν, δημοσιεύτηκε στίς 9 τοῦ Μάη 1916 ἀπ'ἀφορμή τήν ἐξέγερση τῆς 'Ιρλανδίας ἕνα ἄρθρο μέ ὑπογραφή τά ἀρχικά Κ.Ρ. καί μέ τίτλο: «Τό τραγούδι τέλειωσε». 'Η ἰρλανδική ἐξέγερση χαρακτηριζόταν, οὔτε λίγο οὔτε πολύ, σάν «πραξικόπημα» γιατί, λέει, τό «ἰρλανδικό πρόβλημα ἦταν ἀγροτικό πρόβλημα», τούς ἀγρότες τούς καθησύχασαν μέ μεταρυθμίσεις, τό ἐθνικιστικό κίνημα ἦταν τώρα «καθαρά μικροαστικό κίνημα τῶν πόλεων, πού παρά τό μεγάλο θόρυβο πού ξεσήκωσε δέν ἄξιζε καί πολλά πράγματα ἀπό κοινωνική ἄποψη».

Δέν εἶναι ἐκπληκτικό ὅτι αὐτή ἡ τερατώδης σέ δογματισμό καί σχολαστικότητα ἐκτίμηση συνέπεσε μέ τήν ἐκτίμηση πού δίνει ἕνας ρῶσος ἐθνικοφιλελεύθερος, ὁ καντέτος κ. Α. Κουλίσερ («Ρέτς»[33] 1916, ἀρ. φύλ. 102, 15 τοῦ 'Απρίλη), πού χαρακτήρισε ἐπίσης τήν ἐξέγερση «πραξικόπημα τοῦ Δουβλίνου».

Ἄς μᾶς ἐπιτραπεῖ νά ἐλπίζουμε ὅτι, ὅπως λέει καί ἡ παροιμία, «οὐδέν κακόν ἀμιγές καλοῦ», πολλοί σύντροφοι πού δέν καταλάβαιναν σέ ποιό βάλτο κατρακυλοῦν ὅταν ἀρνοῦνται τήν «αὐτοδιάθεση» καί βλέπουν μέ περιφρόνηση τά ἐθνικά κινήματα τῶν μικρῶν ἐθνῶν, θ'ἀνοίξουν τώρα τά μάτια τους κάτω ἀπό τήν ἐπίδραση αὐτῆς τῆς «τυχαίας» σύμπτωσης τῆς ἐκτίμησης πού κάνει ἕνας ἀντιπρόσωπος τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης μέ τήν ἐκτίμηση πού κάνει ἕνας σοσιαλδημοκράτης!!

Γιά «πραξικόπημα», μέ τήν ἐπιστημονική ἔννοια τῆς λέξης, μπορεῖ νά μιλάει κανείς μόνο ὅταν ἡ ἀπόπειρα ἐξέγερσης δέν ἔχει νά παρουσιάσει τίποτε ἄλλο ἐκτός ἀπό ἕναν κύκλο συνωμοτῶν ἤ ἀνόητων μανιακῶν καί δέν ἔχει προκαλέσει καμιά συμπάθεια στίς μάζες. Τό ἰρλανδικό ἐθνικό κίνημα πού ἔχει ἱστορία αἰώνων, περνώντας ἀπό διάφορα στάδια καί συνδυασμούς ταξικῶν συμφερόντων, βρῆκε τήν ἔκφρασή του ἀνάμεσα

στ'ἄλλα καί στό μαζικό ἰρλανδικό ἐθνικό συνέδριο τό ὁποῖο ἔγινε στήν 'Αμερική («Vorwärts», 20. III. 1916), πού τάχθηκε ὑπέρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς 'Ιρλανδίας, βρῆκε τήν ἔκφρασή του στίς ὁδομαχίες μιᾶς μερίδας τῶν μικροαστῶν τῶν πόλεων καί *μιᾶς μερίδας τῶν ἐργατῶν,* ὕστερα ἀπό μακρόχρονη μαζική ζύμωση, διαδηλώσεις, ἀπαγορεύσεις ἐφημερίδων κτλ. Ὅποιος ὀνομάζει μιά *τέτια* ἐξέγερση πραξικόπημα εἶναι εἴτε ὁ χειρότερος ἀντιδραστικός, εἴτε ἕνας δογματιστής, τελείως ἀνίκανος νά συλλάβει τήν κοινωνική ἐπανάσταση σάν ἕνα ζωντανό φαινόμενο.

Γιατί, ὅταν νομίζει κανείς ὅτι *μπορεῖ νά νοηθεῖ* κοινωνική ἐπανάσταση χωρίς ἐξεγέρσεις τῶν μικρῶν ἐθνῶν στίς ἀποικίες καί στήν Εὐρώπη, χωρίς ἐπαναστατικές ἐκρήξεις μιᾶς μερίδας τῶν μικροαστῶν *μέ ὅλες τίς προλήψεις τους,* χωρίς τό κίνημα τῶν μή συνειδητῶν προλεταριακῶν καί μισοπρολεταριακῶν μαζῶν ἐνάντια στόν τσιφλικάδικο, ἐκκλησιαστικό, μοναρχικό, ἐθνικό κτλ. ζυγό, ὅταν σκέπτεται κανείς ἔτσι, σημαίνει *ὅτι ἀπαρνεῖται τήν κοινωνική ἐπανάσταση.* Εἶναι σάν νά πρόκειται νά συνταχθεῖ ἀπό τό ἕνα μέρος ἕνας στρατός πού θά πεῖ: «ἐμεῖς εἴμαστε ὑπέρ τοῦ σοσιαλισμοῦ», καί ἀπό τό ἄλλο, ἕνας ἄλλος στρατός πού θά πεῖ: «ἐμεῖς εἴμαστε ὑπέρ τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ», κι'αὐτό φαντάζονται θά εἶναι ἡ κοινωνική ἐπανάσταση!! Μόνο ἀπ'αὐτή τή σχολαστική καί γελοία ἄποψη εἶναι δυνατό νά βρίζει κανείς τήν ἐξέγερση τῆς 'Ιρλανδίας, ἀποκαλώντας την «πραξικόπημα».

Ὅποιος περιμένει μιά «καθαρή» κοινωνική ἐπανάσταση, δέν θά τή δεῖ *ποτέ του.* Αὐτός εἶναι ἐπαναστάτης στά λόγια πού δέν καταλαβαίνει τί θά πεῖ ἀληθινή ἐπανάσταση.

῾Η ρωσική ἐπανάσταση τοῦ 1905 ἦταν ἀστικοδημοκρατική. 'Αποτελοῦνταν ἀπό μιά σειρά μάχες *ὅλων* τῶν δυσαρεστημένων τάξεων, ὁμάδων καί στοιχείων τοῦ πληθυσμοῦ. 'Ανάμεσά τους ὑπῆρχαν μάζες μέ τίς πιό πρωτόγονες προλήψεις, μέ τούς πιό ἀσαφεῖς καί φανταστικούς σκοπούς τοῦ ἀγώνα, ὑπῆρχαν ὁμαδοῦλες πού ἔπαιρναν λεφτά ἀπό τούς ἰάπωνες, ὑπῆρχαν κερδοσκόποι καί τυχοδιῶκτες κτλ. *'Αντικειμενικά,* τό κίνημα τῶν μαζῶν τσάκιζε τόν τσαρισμό καί ξεκαθάριζε τό δρόμο γιά τή δημοκρατία, γι'αὐτό τό καθοδηγοῦσαν οἱ συνειδητοί ἐργάτες.

῾Η σοσιαλιστική ἐπανάσταση στήν Εὐρώπη *δέν μπορεῖ νά εἶναι* τίποτε ἄλλο παρά τό ξέσπασμα τῆς μαζικῆς πάλης ὅλων τῶν καταπιεζομένων καί δυσαρεστημένων. 'Αναπόφευκτα θά πάρουν μέρος σ'αὐτήν τμήματα τῶν μικροαστῶν καί τῶν καθυστερημένων ἐργατῶν—χωρίς μιά τέτια συμμετοχή *δέν* εἶναι δυνατή ἡ *μαζική* πάλη, δέν εἶναι δυνατή *καμιά* ἐπανάσταση—κι'

ἐξίσου ἀναπόφευκτα θά φέρουν μαζί τους στό κίνημα τίς προλήψεις τους, τίς ἀντιδραστικές τους φαντασιοπληξίες, τίς ἀδυναμίες καί τά λάθη τους. *'Αντικειμενικά* ὅμως θά ἐπιτίθενται ἐνάντια στό *κεφάλαιο*, καί ἡ συνειδητή ἐμπροσθοφυλακή τῆς ἐπανάστασης, τό πρωτοπόρο προλεταριάτο, ἐκφράζοντας αὐτή τήν ἀντικειμενική ἀλήθεια τῆς ποικιλόχρωμης καί ποικιλόφωνης, ἀνομοιόμορφης καί ἐξωτερικά κοματιασμένης μαζικῆς πάλης, θά μπορέσει νά τή συνενώσει καί νά τήν κατευθύνει, νά κατακτήσει τήν ἐξουσία, νά καταλάβει τίς τράπεζες, νά ἀπαλλοτριώσει τά μισητά γιά ὅλους (ἄν καί ἀπό διάφορους λόγους!) τράστ καί νά πραγματοποιήσει ἄλλα δικτατορικά μέτρα, πού στό σύνολό τους μᾶς δίνουν τήν ἀνατροπή τῆς ἀστικῆς τάξης καί τή νίκη τοῦ σοσιαλισμοῦ, νίκη πού κάθε ἄλλο παρά «θά ξεκαθαριστεῖ» ἀμέσως ἀπό τή μικροαστική σκουριά.

῾Η σοσιαλδημοκρατία—διαβάζουμε στίς θέσεις τῶν πολωνῶν (I, 4)—«πρέπει νά χρησιμοποιήσει τήν πάλη τῆς νεαρῆς ἀστικῆς τάξης τῶν ἀποικιῶν, πού στρέφεται ἐνάντια στόν εὐρωπαϊκό ἰμπεριαλισμό, *γιά νά ὀξύνει τήν ἐπαναστατική κρίση στήν Εὐρώπη*». (῾Η ὑπογράμμιση εἶναι τῶν συγγραφέων.)

Δέν εἶναι μήπως ξεκάθαρο ὅτι ἀπ'*αὐτή* τήν ἄποψη ἐπιτρέπεται ἀκόμη λιγότερο ν'ἀντιπαρατίθεται ἡ Εὐρώπη στίς ἀποικίες; ῾Η πάλη τῶν καταπιεζόμενων ἐθνῶν *τῆς Εὐρώπης*, πού μπορεῖ νά φτάσει ὥς τίς ἐξεγέρσεις καί ὁδομαχίες, ὥς τήν παραβίαση τῆς σιδερένιας πειθαρχίας τοῦ στρατοῦ καί τήν κατάσταση πολιορκίας, ἡ πάλη αὐτή «θά ὀξύνει τήν ἐπαναστατική κρίση στήν Εὐρώπη» ἀσύγκριτα πιό πολύ ἀπ'ὅ,τι μιά πολύ πιό ἀναπτυγμένη ἐξέγερση σέ μιά ἀπομακρυσμένη ἀποικία. Τό χτύπημα πού καταφέρεται ἐνάντια στήν ἐξουσία τῆς ἀγγλικῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης μέ τήν ἐξέγερση στήν 'Ιρλανδία ἔχει ἑκατό φορές μεγαλύτερη πολιτική σημασία ἀπ'ὅ,τι ἕνα χτύπημα ἴσης δύναμης στήν 'Ασία καί στήν 'Αφρική.

Τελευταῖα ὁ γαλλικός σωβινιστικός τύπος δημοσίευσε τήν πληροφορία ὅτι στό Βέλγιο βγῆκε τό τεῦχ. 80 τοῦ παράνομου περιοδικοῦ «'Ελεύθερο Βέλγιο». Φυσικά ὁ σωβινιστικός τύπος τῆς Γαλλίας λέει πολύ συχνά ψέματα, αὐτή ὅμως ἡ πληροφορία μοιάζει νά εἶναι ἀληθινή. Τή στιγμή πού ἡ σωβινιστική καί ἡ καουτσκιστική γερμανική σοσιαλδημοκρατία μέσα σέ δυό χρόνια πολέμου δέν δημιούργησε ἐλεύθερο τύπο, ὑπομένοντας δουλικά τό ζυγό τῆς στρατιωτικῆς λογοκρισίας (μόνο τά ἀριστερά ριζοσπαστικά στοιχεῖα ἔβγαλαν, πρός τιμή τους, ἀλογόκριτες μπροσοῦρες καί προκηρύξεις), τήν ἴδια στιγμή ἕνα

καταπιεζόμενο πολιτισμένο ἔθνος ἀπαντάει στίς πρωτάκουστες θηριωδίες τῆς στρατιωτικῆς καταπίεσης μέ τή δημιουργία ἑνός ὀργάνου ἐπαναστατικῆς διαμαρτυρίας! Ἡ διαλεκτική τῆς ἱστορίας εἶναι τέτια πού τά μικρά ἔθνη, ἀνίσχυρα σάν *αὐτοτελής* παράγοντας στήν πάλη ἐνάντια στόν ἰμπεριαλισμό, παίζουν τό ρόλο φυραμάτων, τό ρόλο βακτηριδίων πού βοηθοῦν νά ἐμφανιστεῖ στή σκηνή ἡ *πραγματική* ἀντιιμπεριαλιστική δύναμη, καί συγκεκριμένα: τό σοσιαλιστικό προλεταριάτο.

Τά γενικά ἐπιτελεῖα στό σημερινό πόλεμο προσπαθοῦν νά ἐκμεταλλευτοῦν προσεκτικά κάθε ἐθνικό καί ἐπαναστατικό κίνημα στό στρατόπεδο τῶν ἀντιπάλων τους, οἱ γερμανοί τήν ἰρλανδική ἐξέγερση, οἱ γάλλοι τό τσέχικο κίνημα κτλ. Κι᾿ἀπό τήν ἄποψή τους ἐνεργοῦν πάρα πολύ σωστά. Δέν μπορεῖς νά ἀντιμετωπίσεις σοβαρά ἕνα σοβαρό πόλεμο, χωρίς νά ἐκμεταλλεύεσαι καί τήν παραμικρότερη ἀδυναμία τοῦ ἀντιπάλου, χωρίς ν᾿ἀδράχνεις κάθε εὐκαιρία, πολύ περισσότερο πού δέν μπορεῖς νά ξέρεις ἀπό τά πρίν σέ ποιά ἀκριβῶς στιγμή καί μέ ποιά ἀκριβῶς δύναμη «θά ἐκραγεῖ» ἐδῶ ἤ ἐκεῖ ἡ μιά ἤ ἡ ἄλλη μπαρουταποθήκη. Θά εἴμασταν πολύ κακοί ἐπαναστάτες, ἄν στό μεγάλο ἀπελευθερωτικό πόλεμο τοῦ προλεταριάτου γιά τό σοσιαλισμό δέν εἴμασταν σέ θέση νά χρησιμοποιήσουμε γιά τήν ὄξυνση καί τήν ἐπέκταση τῆς κρίσης *κάθε* λαϊκό κίνημα ἐνάντια στίς *διάφορες* συμφορές πού φέρνει ὁ ἰμπεριαλισμός. Ἄν ἀρχίζαμε, ἀπό τή μιά μεριά, νά δηλώνουμε καί νά ἐπαναλαβαίνουμε μέ χίλιους τρόπους ὅτι εἴμαστε «ἐνάντια» σέ κάθε ἐθνική καταπίεση, καί ἀπό τήν ἄλλη, νά ὀνομάζουμε «πραξικόπημα» τήν ἐξέγερση τῆς πιό εὐκίνητης καί διανοούμενης μερίδας ὁρισμένων τάξεων τοῦ καταπιεζόμενου ἔθνους ἐνάντια στούς καταπιεστές, θά καταντούσαμε στό ἐπίπεδο ἑνός ἀνθρώπου τόσο κουτοῦ, ὅσο οἱ καουτσκιστές.

Τό ἀτύχημα τῶν ἰρλανδῶν βρίσκεται στό ὅτι ἐξεγέρθηκαν σέ ἀκατάλληλη ὥρα, τότε πού ἡ εὐρωπαϊκή ἐξέγερση τοῦ προλεταριάτου δέν εἶχε *ἀκόμη* ὡριμάσει. Ὁ καπιταλισμός δέν εἶναι συγκροτημένος τόσο ἁρμονικά, ὥστε οἱ διάφορες πηγές ἐξέγερσης νά ἑνώνονται ἀπό μόνες τους ἀμέσως, χωρίς ἀποτυχίες καί ἧττες. Ἀντίθετα, ἀκριβῶς τό γεγονός ὅτι οἱ ἐξεγέρσεις δέν γίνονται ταυτόχρονα, εἶναι ἀνομοιογενεῖς καί γίνονται σέ διάφορα μέρη, ἀποτελεῖ ἐγγύηση γιά τό πλάτος καί τό βάθος τοῦ γενικοῦ κινήματος· μόνο μέ τήν πεῖρα τῶν ἄκαιρων, μερικῶν, κοματιασμένων καί γι᾿αὐτό ἀποτυχημένων ἐπαναστατικῶν κινημάτων, οἱ μάζες θά ἀποκτήσουν πεῖρα, θά διδαχτοῦν, θά συγκεντρώσουν δυνάμεις,

θά δοῦν τούς πραγματικούς τους ἡγέτες, τούς σοσιαλιστές προλετάριους, καί θά προετοιμάσουν ἔτσι τή γενική ἐπίθεση, ὅπως οἱ ξέχωρες ἀπεργίες, οἱ διαδηλώσεις στίς πόλεις καί σέ ἐθνική κλίμακα, τά ξεσπάσματα μέσα στό στρατό, οἱ ἐκρήξεις μέσα στήν ἀγροτιά κτλ. προετοίμασαν τήν γενική ἔφοδο τοῦ 1905.

11. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Τό αἴτημα τῆς αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν, παρά τό λαθεμένο ἰσχυρισμό τῶν πολωνῶν σοσιαλδημοκρατῶν, δέν ἔπαιξε μικρότερο ρόλο στήν κομματική μας ζύμωση ἀπ'ὅ,τι λ.χ. ὁ ἐξοπλισμός τοῦ λαοῦ, ὁ χωρισμός τῆς ἐκκλησίας ἀπό τό κράτος, ἡ ἐκλογή τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ἀπό τό λαό καί ἄλλα «οὐτοπικά» σημεῖα, ὅπως τά ὀνομάζουν οἱ φιλισταῖοι. 'Απεναντίας, ἡ ἀναζωογόνηση τῶν ἐθνικῶν κινημάτων ὕστερα ἀπό τό 1905 προκάλεσε φυσιολογικά καί τήν ἀναζωογόνηση καί τῆς δικῆς μας ζύμωσης: μιά σειρά ἄρθρα τό 1912-1913, ἡ ἀπόφαση τοῦ κόμματός μας τό 1913 πού ἔδοσε ἕναν ἀκριβή καί «ἀντικαουτσκιστικό» (δηλ. ἀδιάλλακτο ἀπέναντι στήν «ἀναγνώριση» μόνο στά λόγια) ὁρισμό τῆς *οὐσίας* τοῦ ζητήματος*.

'Από τότε ἤδη εἶχε διαπιστωθεῖ ἕνα γεγονός πού δέν ἐπιτρέπεται νά τό προσπεράσουμε: οἱ ὀπορτουνιστές τῶν διαφόρων ἐθνῶν, ὁ οὐκρανός Γιουρκέβιτς, ὁ μπουντιστής Λῆμπμαν, ὁ ρῶσος ὑπηρέτης τοῦ Πότρεσοφ καί Σία—Σεμκόβσκι τάχθηκαν *ὑπέρ* τῶν ἐπιχειρημάτων τῆς Ρόζας Λούξεμπουργκ *ἐνάντια* στήν αὐτοδιάθεση! Αὐτό πού στήν πολωνίδα σοσιαλδημοκράτισσα δέν ἦταν παρά μιά λαθεμένη θεωρητική γενίκευση τῶν *εἰδικῶν* ὅρων τοῦ κινήματος τῆς Πολωνίας, ἀποδείχτηκε ἀμέσως στήν πραγματικότητα, σέ πιό πλατιά πλαίσια, στίς συνθῆκες ἑνός μεγάλου κι'ὄχι ἑνός μικροῦ κράτους, σέ διεθνή καί ὄχι σέ στενά πολωνική κλίμακα, ἀποδείχτηκε ὅτι εἶναι μιά *ἀντικειμενικά* ὀπορτουνιστική ὑποστήριξη τοῦ μεγαλορωσικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. 'Η ἱστορία τῶν *ρευμάτων* τῆς πολιτικῆς σκέψης (σέ διάκριση ἀπό τίς ἀπόψεις τῶν διαφόρων προσώπων) ἐπιβεβαίωσε τήν ὀρθότητα τοῦ προγράμματός μας.

Καί τώρα οἱ ἀπροκάλυπτοι σοσιαλιμπεριαλιστές, τύπου Λένς, ξεσπαθώνουν ἀνοιχτά καί ἐνάντια στήν αὐτοδιάθεση καί ἐνάντια στήν ἄρνηση τῶν προσαρτήσεων, ἐνῶ οἱ καουτσκιστές παραδέχονται ὑποκριτικά τήν αὐτοδιάθεση—σέ μᾶς στή Ρωσία αὐτό τό δρόμο τόν ἀκολουθοῦν οἱ Τρότσκι καί Μάρτοφ. Στά

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 24ος, σελ. 59-61. *Ἡ Σύντ.*

λόγια *καί οἱ δυό* τους εἶναι ὑπέρ τῆς αὐτὸδιάθεσης ὅπως καί ὁ Κάουτσκι. Καί στήν πράξη; Ὁ Τρότσκι—πάρτε τά ἄρθρα του «Τό ἔθνος καί ἡ οἰκονομία» στό «Νάσε Σλόβο»—βλέπουμε νά παρουσιάζει τό συνηθισμένο ἐκλεκτικισμό του: ἀπό τή μιά μεριά, ἡ οἰκονομία συγχωνεύει τά ἔθνη, ἀπό τήν ἄλλη, ἡ ἐθνική καταπίεση τά χωρίζει. Καί τό συμπέρασμα; Τό συμπέρασμα εἶναι ὅτι ἡ ὑποκρισία πού βασιλεύει μένει ἀξεσκέπαστη, ἡ ζύμωση εἶναι χωρίς ζωή καί δέν θίγει τό κυριότερο, τό βασικό, τό οὐσιαστικό, αὐτό πού εἶναι κοντά στήν πράξη: τή στάση ἀπέναντι στό ἔθνος πού καταπιέζεται ἀπό τό «δικό μου» ἔθνος. Ὁ Μάρτοφ καί ἄλλοι γραμματεῖς τοῦ ἐξωτερικοῦ προτίμησαν νά ξεχάσουν ἁπλῶς—πῶς τούς συμφέρει αὐτό τό ξέχασμα!—τήν πάλη ἐνάντια στήν αὐτοδιάθεση τοῦ συναδέλφου τους στήν ἐπιτροπή, τοῦ Σεμκόβσκι. Στό νόμιμο τύπο τῶν γκβοζντεφικῶν («Νάς Γκόλος»[34]) ὁ Μάρτοφ ἔγραφε *ὑπέρ* τῆς αὐτοδιάθεσης, ἀποδείχνοντας τήν ἀδιαφιλονίκητη ἀλήθεια ὅτι σέ ἕνα ἰμπεριαλιστικό πόλεμο ἡ αὐτοδιάθεση δέν σέ ὑποχρεώνει *ἀκόμη* νά συμμετέχεις κτλ., παρακάμπτοντας ὅμως τό κύριο—τό παρακάμπτει αὐτό καί στόν παράνομο, ἐλεύθερο τύπο!—δηλαδή ὅτι ἡ Ρωσία *καί τόν καιρό τῆς εἰρήνης* ἔσπασε τό παγκόσμιο ρεκόρ στήν καταπίεση τῶν ἐθνῶν πάνω στή βάση ἑνός ἰμπεριαλισμοῦ πολύ πιό ξετσίπωτου, μεσαιωνικοῦ, οἰκονομικά καθυστερημένου, στρατιωτικογραφειοκρατικοῦ. Ὁ ρῶσος σοσιαλδημοκράτης πού «ἀναγνωρίζει» τήν αὐτοδιάθεση τῶν ἐθνῶν περίπου ὅπως τήν ἀναγνωρίζουν οἱ κύριοι Πλεχάνοφ, Πότρεσοφ καί Σία, δηλ. χωρίς νά παλεύει γιά τήν ἐλευθερία ἀποχωρισμοῦ τῶν ἐθνῶν πού καταπιέζει ὁ τσαρισμός, *στήν πράξη* εἶναι ἰμπεριαλιστής καί λακές τοῦ τσαρισμοῦ.

Ὅποιες κι' ἄν εἶναι οἱ ὑποκειμενικές «ἀγαθές» προθέσεις τῶν Τρότσκι καί Μάρτοφ, ἀντικειμενικά μέ τίς ὑπεκφυγές τους ὑποστηρίζουν τό ρωσικό σοσιαλιμπεριαλισμό. Ἡ ἰμπεριαλιστική ἐποχή μετάτρεψε ὅλες τίς «μεγάλες» Δυνάμεις σέ καταπιεστές μιᾶς σειρᾶς ἐθνῶν καί ἡ ἀνάπτυξη τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ θά ὁδηγήσει ἀναπόφευκτα καί μέσα στή διεθνή σοσιαλδημοκρατία σ'ἕναν πιό ξεκάθαρο διαχωρισμό τῶν ρευμάτων πού ὑπάρχουν σ'αὐτό τό ζήτημα.

Γράφτηκε τόν Ἰούλη τοῦ 1916

Δημοσιεύτηκε τόν Ὀχτώβρη τοῦ 1916 στή «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»», τεῦχ. 1
Ὑπογραφή: Ν. Λένιν

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό κείμενο τῆς «Σμπόρνικ»

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΜΦΑΝΙΖΟΜΕΝΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΤΟΥ «ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΣΜΟΥ»[35]

῾Ο παλιός «οἰκονομισμός», τοῦ 1894-1902, σκεπτόταν ἔτσι. Οἱ ναρόντνικοι διαψεύστηκαν. ῾Ο καπιταλισμός τῆς Ρωσίας νίκησε. Συνεπῶς δέν μποροῦμε νά σκεπτόμαστε γιά πολιτικές ἐπαναστάσεις. Πρακτικό συμπέρασμα: εἴτε «γιά τούς ἐργάτες ὁ οἰκονομικός ἀγώνας, γιά τούς φιλελεύθερους ὁ πολιτικός ἀγώνας». Αὐτό εἶναι ἀπόκλιση πρός τά δεξιά. Εἴτε—ἀντί πολιτική ἐπανάσταση γενική ἀπεργία γιά σοσιαλιστική ἀνατροπή. Αὐτό εἶναι ἀπόκλιση πρός τά ἀριστερά, πού τήν ἀντιπροσωπεύει μιά ξεχασμένη σήμερα μπροσούρα ἑνός ρώσου «οἰκονομιστῆ» τοῦ τέλους τῆς τελευταίας δεκαετίας τοῦ περασμένου αἰώνα[36].

Τώρα φανερώνεται ἕνας νέος «οἰκονομισμός» πού σκέπτεται μέ δυό ἀνάλογες ἀποκλίσεις: «πρός τά δεξιά»—εἴμαστε ἐνάντια στό «δικαίωμα αὐτοδιάθεσης» (δηλ. ἐνάντια στήν ἀπελευθέρωση τῶν καταπιεζόμενων λαῶν, ἐνάντια στόν ἀγώνα κατά τῶν προσαρτήσεων—αὐτό δέν τό ἔχουν ἀκόμη σκεφτεῖ ὥς τό τέλος ἤ δέν τό ἔχουν ἀκόμη πεῖ ὁλοκάθαρα). «Πρός τά ἀριστερά»—εἴμαστε ἐνάντια στό πρόγραμμα-μίνιμουμ (δηλ. ἐνάντια στόν ἀγώνα γιά μεταρυθμίσεις καί γιά δημοκρατία), ἐπειδή «ἀντιφάσκει» πρός τή σοσιαλιστική ἐπανάσταση.

῎Εχει περάσει πιά περισσότερο ἀπό ἕνας χρόνος ἀπό τότε πού ἡ ἐμφανιζόμενη αὐτή κατεύθυνση ἀποκαλύφθηκε μπροστά σέ μερικούς συντρόφους καί συγκεκριμένα στή σύσκεψη τῆς Βέρνης, τήν ἄνοιξη τοῦ 1915. Τότε, εὐτυχῶς, μόνο ἕνας σύντροφος, πού συνάντησε τή *γενική* ἀποδοκιμασία, ἐπέμεινε ὥς τό τέλος τῆς σύσκεψης σ᾽αὐτές τίς ἰδέες τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ» καί τίς διατύπωσε γραπτά μέ τή μορφή ἰδιαίτερων «θέσεων». *Κανένας* δέν προσχώρησε σ᾽αὐτές τίς θέσεις[37].

Σέ συνέχεια στίς θέσεις τοῦ ἴδιου συντρόφου ἐνάντια στήν αὐτοδιάθεση προσχώρησαν ἀκόμη δυό (μή ἔχοντας ἐπίγνωση τῆς ἀδιάρηκτης σύνδεσης αὐτοῦ τοῦ ζητήματος μέ τή γενική ἄποψη τῶν «θέσεων» πού μόλις ἀναφέρθηκαν)[38]. Καί ἡ ἐμφάνιση τοῦ «ὀλλανδικοῦ προγράμματος» πού δημοσιεύτηκε στό 3ο φύλλο τοῦ «Δελτίου τῆς Διεθνοῦς Σοσιαλιστικῆς 'Επιτροπῆς»[39] τό Φλεβάρη τοῦ 1916 ἀποκάλυψε *ἀμέσως* αὐτή τήν «παρανόηση» καί παρακίνησε *ξανά* τό συντάκτη τῶν ἀρχικῶν «θέσεων» *νά ἀναστήσει* ὁλόκληρο τόν «ἰμπεριαλιστικό οἰκονομισμό» του καί πάλι σάν σύνολο, καί ὄχι ἐφαρμοσμένο σέ ἕνα τάχα «ἐπιμέρους» σημεῖο.

Εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη νά *προειδοποιήσουμε* ξανά καί ξανά τούς συντρόφους αὐτούς ὅτι *βούλιαξαν στό βοῦρκο,* ὅτι οἱ «ἰδέες» τους *δέν ἔχουν τίποτε τό κοινό οὔτε μέ τό μαρξισμό οὔτε μέ τήν ἐπαναστατική σοσιαλδημοκρατία.* Εἶναι ἀσυγχώρητο νά ἀφήσουμε πιά αὐτό τό ζήτημα «στό χρονοντούλαπο»: αὐτό σημαίνει ὅτι βοηθᾶμε τήν ἰδεολογική σύγχυση καί τή στρέφουμε πρός τήν *πιό χειρότερη κατεύθυνση,* τήν κατεύθυνση τῶν παρασιωπήσεων, τῶν συγκρούσεων σέ «ἐπιμέρους» ζητήματα, τῶν ἀτέλειωτων «προστριβῶν» κτλ. 'Αντίθετα, χρέος μας εἶναι νά ἐπιμένουμε μέ τόν πιό ἀπόλυτο καί τόν πιό κατηγορηματικό τρόπο στήν *ὑποχρέωση* νά σκεφτοῦμε καλά καί νά ξεκαθαρίσουμε ὁριστικά τά ζητήματα πού πρόβαλαν.

'Η Συντακτική ἐπιτροπή τῆς «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» στίς θέσεις γιά τήν αὐτοδιάθεση (στά γερμανικά δημοσιεύτηκαν σάν ἀνάτυπο ἀπό τό τεῦχος 2 τοῦ «Vorbote») ἀνακίνησε ἐπίτηδες τό ζήτημα στόν τύπο μέ *ἀπρόσωπο,* ἀλλά διεξοδικότατο τρόπο, ὑπογραμμίζοντας ἰδιαίτερα τή *σύνδεση* τοῦ ζητήματος τῆς αὐτοδιάθεσης μέ τό *γενικό* ζήτημα τοῦ ἀγώνα γιά μεταρυθμίσεις, γιά δημοκρατία, γιά τό ἀπαράδεκτο τῆς ἄγνοιας τῆς *πολιτικῆς* πλευρᾶς κτλ.*. Στίς παρατηρήσεις του πάνω στίς θέσεις τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς γιά τήν αὐτοδιάθεση ὁ συντάκτης τῶν ἀρχικῶν θέσεων (τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ») *τάσσεται ἀλληλέγγυος μέ τό ὀλλανδικό πρόγραμμα* καί δείχνει ἔτσι ὁ ἴδιος παραστατικότατα ὅτι τό ζήτημα τῆς αὐτοδιάθεσης, ὅπως τό θέτουν οἱ ἐμπνευστές τῆς ἐμφανιζόμενης κατεύθυνσης, δέν εἶναι καθόλου ἐπιμέρους ζήτημα, ἀλλά γενικό καί βασικό ζήτημα.

Οἱ ἐκπρόσωποι τῆς ἀριστερᾶς τοῦ Τσίμμερβαλντ πῆραν τό πρόγραμμα τῶν ὀλλανδῶν στίς 5-8. ΙΙ. 1916, στή συνεδρίαση τῆς

---

* Βλ. "Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 256-271. *'Η Σύντ.*

Διεθνοῦς Σοσιαλιστικῆς 'Επιτροπῆς στή Βέρνη[40]. Οὔτε ἕνα ἀπό τά μέλη αὐτῆς τῆς ἀριστερᾶς, *χωρίς νά ἐξαιρεῖται καί ὁ Ράντεκ,* δέν τάχθηκε ὑπέρ αὐτοῦ τοῦ προγράμματος, γιατί βάζει μαζί, χωρίς τάξη, σημεῖα σάν τήν «ἀπαλλοτρίωση τῶν τραπεζῶν» καί σημεῖα σάν τήν «κατάργηση τῶν ἐμπορικῶν δασμῶν», τήν «κατάργηση τοῦ πρώτου σώματος τῆς γερουσίας» κτλ. Ὅλοι οἱ ἐκπρόσωποι τῆς ἀριστερᾶς τοῦ Τσίμμερβαλντ ὁμόθυμα, ἀμέσως, σχεδόν ἀσυζητητί, σηκώνοντας μόνο τούς ὤμους, ἀγνόησαν τό ὀλλανδικό πρόγραμμα, σάν φανερά ἀποτυχημένο στό σύνολό του.

Τό πρόγραμμα ὅμως αὐτό ἄρεσε τόσο πολύ στό συντάκτη τῶν ἀρχικῶν θέσεων, πού γράφτηκαν τήν ἄνοιξη τοῦ 1915, ὥστε δήλωσε: «στήν οὐσία ἐγώ δέν εἶπα τίποτε περισσότερο» (τήν ἄνοιξη τοῦ 1915), «οἱ ὀλλανδοί **τό βασάνισαν**»: *«σ' αὐτούς ἡ οἰκονομική πλευρά εἶναι ἡ ἀπαλλοτρίωση τῶν τραπεζῶν καί τῆς μεγάλης παραγωγῆς»* (ἐπιχειρήσεων), *«ἡ πολιτική πλευρά εἶναι ἡ δημοκρατία κτλ. Πολύ σωστά!»*.

Στήν πραγματικότητα οἱ ὀλλανδοί δέν τό «βασάνισαν», ἀλλά ἔδοσαν ἕνα πρόγραμμα ἐντελῶς *ἀ β α σ ά ν ι σ τ ο.* 'Η θλιβερή τύχη τῆς Ρωσίας εἶναι ὅτι στή χώρα μας ὁρισμένοι ἄνθρωποι ἔχουν τή συνήθεια νά πιάνονται ἀκριβῶς ἀπό ὅ,τι ἀβασάνιστο ὑπάρχει στήν τελευταία μόδα...

Στό συντάκτη τῶν θέσεων τοῦ 1915 φαίνεται ὅτι ἡ Συντακτική ἐπιτροπή τῆς «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» ἔπεσε σέ ἀντίφαση, ὅταν στήν § 8 («Συγκεκριμένα καθήκοντα») πρότεινε ἡ «ἴδια» τήν «ἀπαλλοτρίωση τῶν τραπεζῶν», προσθέτοντας μάλιστα καί τή λέξη «ἀμέσως» (σύν «δικτατορικά μέτρα»). «Καί τί δέν μοῦ ἔχουν ψάλλει στή Βέρνη γι' αὐτό ἀκριβῶς τό ζήτημα!», ἀναφωνεῖ μέ ἀγανάκτηση ὁ συντάκτης τῶν θέσεων τοῦ 1915, καθώς ἀναλογίζεται τίς διαμάχες πού ἔγιναν στή Βέρνη τήν ἄνοιξη τοῦ 1915.

'Ο συντάκτης αὐτός ξέχασε καί τοῦ διέφυγε μιά «λεπτομέρεια»: ἡ Συντακτική ἐπιτροπή τῆς «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» στήν § 8 ξεδιαλύνει μέ σαφήνεια *δ υ ό* περιπτώσεις: Ι—ἡ σοσιαλιστική ἐπανάσταση *ἄ ρ χ ι σ ε.* Τότε, ἀναφέρεται ἐκεῖ, «ἄμεση ἀπαλλοτρίωση τῶν τραπεζῶν» κτλ. ΙΙ περίπτωση: ἡ σοσιαλιστική ἐπανάσταση *δέν* ἀρχίζει καί τότε γιά νά μιλήσουμε γι' αὐτά τά ὡραῖα πράγματα πρέπει νά περιμένουμε.

Μιά πού *τ ώ ρ α* ἡ σοσιαλιστική ἐπανάσταση μέ τήν παραπάνω ἔννοια, ὅπως εἶναι φανερό, δέν ἄρχισε ἀκόμη, τό πρόγραμμα τῶν ὀλλανδῶν εἶναι παράλογο. 'Ο συντάκτης ὅμως τῶν θέσεων *«βαθαίνει»* τό ζήτημα, ξαναγυρνώντας («τό γουδί τό

γουδοχέρι»...) στό παλιό του λάθος: νά μετατρέπει τά πολιτικά αἰτήματα (ὅπως ἡ «κατάργηση τοῦ πρώτου σώματος»;) σέ *«π ο λ ι τ ι κ ή δ ι α τ ύ π ω σ η τ ῆ ς κ ο ι ν ω ν ι κ ῆ ς ἐ π α ν ά σ τ α σ η ς»*.

῾Ο συντάκτης, ἀφοῦ ἔκανε βῆμα σημειωτόν ἕνα ὁλόκληρο χρόνο, κατάληξε στό παλιό του λάθος. ᾿Εδῶ βρίσκεται ἡ «οὐσία» τῶν παθημάτων του: δέν μπορεῖ νά βρεῖ ἄκρη στό ζήτημα, *πῶς νά συνδέσει κανείς τόν ἰμπεριαλισμό πού ἦρθε στή ζωή μέ τόν ἀγώνα γιά μεταρυθμίσεις καί μέ τόν ἀγώνα γιά δημοκρατία* — ἀκριβῶς ὅπως ὁ μακαρίας μνήμης «οἰκονομισμός» δέν ἤξερε πῶς νά συνδέσει τόν καπιταλισμό πού εἶχε ἔρθει στή ζωή μέ τόν ἀγώνα γιά τή δημοκρατία.

᾿Από δῶ πηγάζει ἡ ὁλοκληρωτική σύγχυση στό ζήτημα τοῦ «ἀπραγματοποίητου» τῶν δημοκρατικῶν διεκδικήσεων στίς συνθῆκες τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ.

᾿Από δῶ καί ἡ ἀπαράδεκτη γιά τό μαρξιστή (καί κατάλληλη μόνο στό στόμα ἑνός «οἰκονομιστῆ» τῆς «Ραμπότσαγια Μίσλ») ἀγνόηση τῆς πολιτικῆς πάλης σήμερα, τώρα, τούτη δά τή στιγμή, ὅπως καί πάντα.

᾿Από δῶ καί ἡ ἐπίμονη συνήθεια «νά γλιστρᾶμε» ἀπό τήν *ἀναγνώριση* τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ στήν *ἀπολογία* τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ (ὅπως οἱ μακαρίας μνήμης «οἰκονομιστές» γλιστροῦσαν ἀπό τήν ἀναγνώριση τοῦ καπιταλισμοῦ στήν ἀπολογία τοῦ καπιταλισμοῦ).

Κτλ. κτλ.

Εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατο νά ἀναλύσει κανείς σ᾿ὅλες τους τίς λεπτομέρειες τά λάθη πού ἔκανε ὁ συντάκτης τῶν θέσεων τοῦ 1915, στίς παρατηρήσεις του πάνω στίς θέσεις τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» γιά τήν αὐτοδιάθεση, γιατί *κάθε φράση εἶναι λαθεμένη!* Καί δέν μπορεῖ νά γράφει κανείς μπροσοῦρες ἤ βιβλία σάν ἀπάντηση σέ «παρατηρήσεις», ὅταν οἱ πρωτεργάτες τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ» ἕνα χρόνο κάνουν βῆμα σημειωτόν καί ἐπιμένουν πεισματικά νά μή θέλουν νά φροντίσουν γι᾿αὐτό πού εἶναι τό ἄμεσο κομματικό τους χρέος, ἄν θέλουν ν᾿ἀντικρύζουν σοβαρά τά πολιτικά ζητήματα, καί συγκεκριμένα: νά ἐκθέσουν μελετημένα, ὁλοκληρωμένα αὐτό πού ὀνομάζουν: «οἱ διαφωνίες μας».

Εἶμαι ἀναγκασμένος νά περιοριστῶ σέ σύντομες ὑποδείξεις γιά τό πῶς χρησιμοποιεῖ ὁ συντάκτης τό βασικό του λάθος ἤ πῶς τό «συμπληρώνει».

Στό συντάκτη φαίνεται πώς ἐγώ ἀντιφάσκω: τό 1914 («Προσβεστσένιγε»[41]) ἔγραφα ὅτι εἶναι παράλογο νά γυρεύει κανείς αὐτοδιάθεση *«σ τ ά* **προγράμματα** *τ ῶ ν δ υ τ ι κ ο ε υ ρ ω π α ί ω ν*

σ ο σ ι α λ ι σ τ ῶ ν»*, ἐνῶ τό 1916 δηλώνω ὅτι ἡ αὐτοδιάθεση εἶναι ἐξαιρετικά φλέγον ζήτημα.

Ὁ συντάκτης δέν σκέφτηκε (!!) ὅτι τά «προγράμματα» αὐτά ἔχουν γραφτεῖ τό 1875, τό 1880, τό 1891![42]

Παρακάτω στίς §§ (τῶν θέσεων τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς *«Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ»* γιά τήν αὐτοδιάθεση):

§ 1. Ἡ ἴδια «οἰκονομιστική» ἀπροθυμία νά βλέπουμε καί νά βάζουμε τά *πολιτικά* ζητήματα. *Ἐπειδή* ὁ σοσιαλισμός δημιουργεῖ τήν οἰκονομική βάση γιά τήν ἐκμηδένιση τῆς ἐθνικῆς καταπίεσης στήν πολιτική, *γι'αὐτό* ὁ συντάκτης μας δέν ἐπιθυμεῖ νά διατυπώσει τά *πολιτικά καθήκοντά* μας σ'αὐτό τόν τομέα! Αὐτό εἶναι ἁπλούστατα παράξενο!

Ἐπειδή τό νικηφόρο προλεταριάτο δέν ἀρνεῖται τούς πολέμους ἐνάντια στήν ἀστική τάξη ἄλλων χωρῶν, *γι'αὐτό* ὁ συντάκτης δέν ἐπιθυμεῖ νά διατυπώσει τά πολιτικά μας καθήκοντα στόν τομέα τῆς ἐθνικῆς καταπίεσης!! Ὅλα αὐτά εἶναι παραδείγματα ἀλλεπάλληλων παραβιάσεων τοῦ μαρξισμοῦ καί τῆς λογικῆς· ἤ, ἄν θέλετε, ἐκδήλωση τῆς *λογικῆς* τῶν βασικῶν λαθῶν τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ».

§ 2. Οἱ ἀντίπαλοι τῆς αὐτοδιάθεσης, ἐπικαλούμενοι τό «ἀπραγματοποίητο», τά μπλέξανε ὥς ἐκεῖ πού δέν παίρνει.

Ἡ Συντακτική ἐπιτροπή τῆς «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» τούς ξεκαθαρίζει τίς *δυό* δυνατές σημασίες τοῦ ἀπραγματοποίητου καί τό λάθος τους καί στίς *δυό* περιπτώσεις.

Ὁ συντάκτης ὅμως τῶν θέσεων τοῦ 1915, χωρίς κάν νά προσπαθήσει νά μᾶς πεῖ πῶς ἐννοεῖ *ὁ ἴδιος* τό «ἀπραγματοποίητο», δηλ. *ἐνῶ ἀποδέχεται* τή δική μας ἐξήγηση, ὅτι ἐδῶ συγχέονται δυό διαφορετικά πράγματα, *συνεχίζει αὐτή τή σύγχυση!!*

Τίς κρίσεις τίς συνδέει μέ τήν «ἰμπεριαλιστική» «πολιτική»: ὁ πολιτικο-οἰκονομολόγος μας *ξ έ χ α σ ε* ὅτι οἱ κρίσεις ὑπῆρχαν καί *πρίν* ἀπό τόν ἰμπεριαλισμό!..

Νά λέει κανείς ὅτι ἡ αὐτοδιάθεση εἶναι οἰκονομικά ἀπραγματοποίητη σημαίνει ὅτι κάνει σύγχυση, ἐξηγεῖ ἡ Συντακτική ἐπιτροπή. Ὁ συντάκτης *δέν* ἀπαντᾶ, *δέν* δηλώνει ὅτι θεωρεῖ τήν αὐτοδιάθεση *οἰκονομικά* ἀπραγματοποίητη· προδίνει τήν ἐπίμαχη θέση, μεταπηδώντας στήν πολιτική («πάντως» εἶναι ἀπραγματοποίητη), ἄν καί τοῦ εἶχε εἰπωθεῖ πεντακάθαρα ὅτι *ἀπό πολιτική ἄποψη* καί ἡ δημοκρατία εἶναι τό ἴδιο ἀκριβῶς «ἀπραγματοποίητη» στίς συνθῆκες τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ ὅπως καί ἡ αὐτοδιάθεση.

---

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 25ος, σελ. 270. *Ἡ Σύντ.*

Στριμωγμένος ἐδῶ ὁ συντάκτης «πηδάει» ἄλλη μιά φορά: θεωρεῖ καί τή δημοκρατία κι᾽ὅλο τό πρόγραμμα-μίνιμουμ μόνο σάν «πολιτική διατύπωση τῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης»!!! Ὁ συντάκτης ἀρνεῖται νά ὑποστηρίξει τό «οἰκονομικό» ἀπραγματοποίητο τῆς αὐτοδιάθεσης καί μεταπηδᾶ στήν πολιτική. Τό πολιτικό ἀπραγματοποίητο τό μεταθέτει στό ζήτημα ὅλου τοῦ προγράμματος-μίνιμουμ. Καί ἐδῶ πάλι δέν ὑπάρχει οὔτε κόκκος μαρξισμοῦ, οὔτε κόκκος λογικῆς, ἐκτός ἀπό τή *λογική τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ»*.

Ὁ συντάκτης θέλει *ἀπαρατήρητα* (χωρίς νά σκεφτεῖ ὁ ἴδιος καί χωρίς νά δόσει τίποτε τό ὁλοκληρωμένο, χωρίς νά κοπιάσει νά ἐπεξεργαστεῖ τό πρόγραμμά του) νά πετάξει τό πρόγραμμα-μίνιμουμ τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος! Δέν εἶναι ἐκπληκτικό ὅτι ἕνα χρόνο τώρα κάνει βῆμα σημειωτόν!!

Τό ζήτημα τοῦ ἀγώνα ἐνάντια στόν *καουτσκισμό* δέν εἶναι κι᾽αὐτό πάλι μερικό, ἀλλά *γενικό* καί *βασικό* ζήτημα τοῦ καιροῦ μας: ὁ συντάκτης *δ έ ν κ α τ ά λ α β ε* αὐτό τόν ἀγώνα. Ὅπως οἱ «οἰκονομιστές» μετάτρεπαν τόν ἀγώνα ἐνάντια στούς ναρόντνικους σέ ἀπολογία τοῦ καπιταλισμοῦ, ἔτσι καί ὁ συντάκτης μετατρέπει τόν ἀγώνα ἐνάντια στόν καουτσκισμό σέ ἀπολογία τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ (αὐτό ἔχει σχέση καί μέ τήν § 3).

Τό λάθος τοῦ καουτσκισμοῦ εἶναι ὅτι θέτει μέ ρεφορμιστικό τρόπο τέτιες διεκδικήσεις καί σέ μιά τέτια στιγμή, πού δέν εἶναι δυνατό νά τεθοῦν ἀλλιῶς παρά ἐπαναστατικά (ἐνῶ ὁ συντάκτης καταντάει νά πεῖ ὅτι τάχα τό λάθος τοῦ καουτσκισμοῦ εἶναι γενικά ἡ προβολή αὐτῶν τῶν διεκδικήσεων, ὅπως οἱ «οἰκονομιστές» «καταλάβαιναν» τόν ἀγώνα ἐνάντια στό ναροντνικισμό μέ τήν ἔννοια ὅτι «κάτω ἡ ἀπολυταρχία» σημαίνει ναροντνικισμός).

Τό λάθος τοῦ καουτσκισμοῦ εἶναι ὅτι γυρίζει τίς *σωστές* δημοκρατικές διεκδικήσεις πρός τά πίσω, πρός τόν εἰρηνικό καπιταλισμό, καί ὄχι πρός τά μπρός, πρός τήν κοινωνική ἐπανάσταση (ἐνῶ ὁ συντάκτης ὑποστηρίζει λαθεμένα ὅτι οἱ διεκδικήσεις αὐτές δέν εἶναι σωστές).

§ 3. Βλ. παραπάνω. Ὁ συντάκτης προσπερνᾶ *ἐπίσης* τό ζήτημα τῆς «ὁμοσπονδίας». Τό ἴδιο βασικό λάθος τοῦ ἴδιου «οἰκονομισμοῦ»: ἀνικανότητα τοποθέτησης *πολιτικῶν* ζητημάτων*.

* «Ἐμεῖς δέν φοβόμαστε τούς διαμελισμούς», γράφει ὁ συντάκτης, «ἐμεῖς δέν ὑπερασπίζουμε τά κρατικά σύνορα». Δοκιμάστε νά δόσετε σ᾽αὐτό μιά ἀκριβή πολιτική διατύπωση!! Αὐτοῦ ἀκριβῶς βρίσκεται ἡ οὐσία, ὅτι *ἐσεῖς δέν μπορεῖτε νά τό κάνετε αὐτό,* σᾶς ἐμποδίζει ἡ «οἰκονομιστική» τύφλωση στά ζητήματα τῆς *πολιτικῆς δημοκρατίας*.

§ 4. «᾿Από τήν αὐτοδιάθεση ἀπορέει ἡ ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας»—ὑποστηρίζει ἐπίμονα ὁ συντάκτης. Τό λάθος του ἐδῶ εἶναι ὅτι θέλει νά μετατρέψει τήν ἄρνηση τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας σέ *καλούπι*, νά τή συναγάγει *ὄχι* ἀπό τή συγκεκριμένη ἱστορική ἰδιομορφία τοῦ *δοσμένου* πολέμου, ἀλλά «γενικά». Αὐτό δέν εἶναι μαρξισμός.

᾿Από πολύ καιρό ἔχει κιόλας εἰπωθεῖ στό συντάκτη, κι᾿ὁ ἴδιος δέν τό ἀναίρεσε: δοκιμάστε νά βρεῖτε μιά διατύπωση τοῦ ἀγώνα ἐνάντια στήν ἐθνική καταπίεση ἤ ἀνισοτιμία, πού (ἡ διατύπωση) νά *μή* δικαιώνει τήν «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας». Αὐτό δέν θά μπορέσετε νά τό κάνετε.

Σημαίνει μήπως αὐτό πώς ἐμεῖς εἴμαστε ἐνάντια στόν ἀγώνα κατά τῆς ἐθνικῆς καταπίεσης, ἄν *μπορεῖ* ἀπ᾿αὐτή νά συμπεράνουμε τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας;

῞Οχι. ᾿Επειδή ἐμεῖς δέν εἴμαστε «γενικά» ἐνάντια στήν «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» (βλ. τίς ἀποφάσεις τοῦ κόμματός μας*), ἀλλά ἐνάντια στόν *ἐξωραϊσμό* μέ τό ἀπατηλό αὐτό σύνθημα τοῦ σημερινοῦ *ἰμπεριαλιστικοῦ* πολέμου.

῾Ο συντάκτης *θέλει* (ἀλλά δέν μπορεῖ· κι᾿ἐδῶ κι᾿ἕνα χρόνο δέν κάνει ἄλλο ἀπό ἀποτυχημένες προσπάθειες...) νά βάλει τό ζήτημα τῆς «ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας» μέ *ριζικά* λαθεμένο, *ὄχι ἱστορικό* τρόπο.

Οἱ κουβέντες γιά «δυισμό» δείχνουν ὅτι ὁ συντάκτης *δέν καταλαβαίνει* τί εἶναι μονισμός καί τί εἶναι δυισμός.

῎Αν «βάλω μαζί» μιά βούρτσα παπουτσιῶν κι᾿ἕνα θηλαστικό, θά εἶναι αὐτό «μονισμός»;

῎Αν πῶ ὅτι γιά νά φτάσει κανείς στό στόχο *α* πρέπει

(γ) ——→ *α* ←—— (β)

νά βαδίσει ἀπό τό σημεῖο (β) πρός τ᾿ἀριστερά καί ἀπό τό σημεῖο (γ) πρός τά δεξιά, αὐτό θά εἶναι «δυισμός»;

Εἶναι ἴδια ἡ θέση τοῦ προλεταριάτου τῶν ἐθνῶν πού καταπιέζουν καί τῶν καταπιεζόμενων ἐθνῶν ἀπέναντι στήν ἐθνική καταπίεση; ῞Οχι, δέν εἶναι ἴδια, δέν εἶναι ἴδια οὔτε *οἰκονομικά,* οὔτε *πολιτικά,* οὔτε *ἰδεολογικά, πνευματικά κτλ.*

῞Ωστε;

῞Ωστε πρός *ἕνα* σκοπό (τή συγχώνευση τῶν ἐθνῶν) ἀπό *διαφορετικές ἀφετηρίες* μερικοί θά πᾶνε *ἔτσι* καί ἄλλοι *ἀλλιῶς*. ῾Η ἄρνηση αὐτοῦ τοῦ πράγματος εἶναι «μονισμός», πού βάζει μαζί μιά βούρτσα παπουτσιῶν μ᾿ἕνα θηλαστικό.

* Βλ. ῞Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 162-163. *῾Η Σύντ.*

«Δέν στέκει οἱ προλετάριοι τοῦ καταπιεζόμενου ἔθνους νά μιλᾶνε γι'αὐτό» (*ὑπέρ* τῆς αὐτοδιάθεσης) — ἔτσι «κατάλαβε» ὁ συντάκτης τίς θέσεις τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς.

Παράξενο πράγμα!! Στίς θέσεις δέν ἀναφέρεται *τίποτε τό παρόμοιο.* 'Ο συντάκτης ἤ δέν τίς διάβασε ὥς τό τέλος, ἤ δέν σκέφτηκε καθόλου.

§ 5. Βλ. παραπάνω γιά τόν καουτσκισμό.

§ 6. Στό συντάκτη λένε ὅτι τρεῖς *τύποι* χωρῶν ὑπάρχουν σ' ὅλο τόν κόσμο. 'Ο συντάκτης «φέρνει ἀντιρήσεις», ψαρεύοντας «περιπτώσεις». Αὐτό εἶναι περιπτωσιολογία καί ὄχι πολιτική.

Θέλετε νά γνωρίσετε μιά «περίπτωση»: «καί τό Βέλγιο»;

Βλέπε τή μπροσούρα τοῦ Λένιν καί τοῦ Ζηνόβιεφ: ἐκεῖ ἀναφέρεται ὅτι ἐμεῖς θά εἵμασταν *ὑ π έ ρ* τῆς ὑπεράσπισης τοῦ Βελγίου (ἀκόμη καί **μέ π ό λ ε μ ο**), ἄν ὁ συγκεκριμένος αὐτός πόλεμος ἦταν ἀλλιώτικος*.

Δέν συμφωνεῖτε μ'αὐτό;

Πέστε το!!

Δέν καλοσκεφτήκατε τό ζήτημα *γ ι ά π ο ι ό λ ό γ ο* ἡ σοσιαλδημοκρατία εἶναι «ἐνάντια στήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας».

'Εμεῖς δέν εἴμαστε ἐνάντιά της γιά τό λόγο πού νομίζετε ἐσεῖς ἐπειδή ἡ δική σας τοποθέτηση τοῦ ζητήματος (ἀποτυχημένες προσπάθειες κι'ὄχι τοποθέτηση) εἶναι ἀνιστορική. Αὐτή εἶναι ἡ ἀπάντησή μου στό συντάκτη.

Νά ἀποκαλεῖ κανείς «σοφιστική» τό ὅτι ἐμεῖς, *δικαιολογώντας τόν πόλεμο γιά τήν ἀποτίναξη τῆς ἐθνικῆς καταπίεσης,* δέν δικαιολογοῦμε τό σημερινό ἰμπεριαλιστικό πόλεμο πού διεξάγεται καί *ἀπό τίς δυό πλευρές γιά* τήν ἔνταση τῆς ἐθνικῆς καταπίεσης — σημαίνει ὅτι λέει «μεγάλες» κουβέντες, μά *δέν σκέπτεται οὔτε στάλα.*

'Ο συντάκτης *θέλει* νά βάλει «μέ πιό ἀριστερό τρόπο» τό ζήτημα τῆς «ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας», προκύπτει ὅμως (ὁλόκληρο τώρα χρόνο) πλήρης σύγχυση!

§ 7. 'Ο συντάκτης *κριτικάρει:* «δέν θίχτηκε καθόλου τό ζήτημα τῶν «ὅρων εἰρήνης» γενικά».

'Ορίστε κριτική: δέν θίχτηκε ἕνα ζήτημα πού ἐμεῖς οὔτε κάν τό θέτουμε ἐδῶ!!

Ναί, ἀλλά ἐδῶ ἔχει «θιχτεῖ» καί τεθεῖ τό ζήτημα τῶν *προσαρτήσεων* πού σ'αὐτό μπερδεύτηκαν οἱ ὀπαδοί τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ», αὐτή τή φορά *μαζί* μέ τούς ὀλλανδούς καί τόν Ράντεκ.

Εἴτε ἀρνιέστε τό ἄμεσο σύνθημα *ἐ ν ά ν τ ι α σ τ ί ς π α λ ι έ ς κ α ί τ ί ς ν έ ε ς π ρ ο σ α ρ τ ή σ ε ι ς* —(ὄχι λιγότερο «ἀπραγματοποίητο» στίς συνθῆκες τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ἀπό τήν αὐτοδιάθεση· στήν Εὐρώπη, ὅπως καί στίς ἀποικίες)—καί τότε ἡ ἀπολο-

---

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 323. *'Η Σύντ.*

γία σας τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ ἀπό σκεπασμένη μετατρέπεται σέ ἀνοιχτή.

Εἴτε παραδέχεστε αὐτό τό σύνθημα (ὅπως ἔκανε ὁ Ράντεκ στόν τύπο)—καί τότε παραδέχεστε τήν αὐτοδιάθεση τῶν ἐθνῶν μέ ἄλλο ὄνομα!!

§ 8. Ὁ συντάκτης διακηρύσσει τό «μπολσεβικισμό σέ δυτικοευρωπαϊκή κλίμακα» («δέν εἶναι ἡ δική Σας θέση», προσθέτει).

Δέν ἀποδίδω σημασία στήν ἐπιθυμία νά πιάνεται κανείς ἀπό τή λέξη «μπολσεβικισμός», γιατί ξέρω *καί* «παλιούς μπολσεβίκους» πού εἶναι ὁ θεός νά σέ φυλάει. Μπορῶ νά πῶ μόνο ὅτι ὁ «μπολσεβικισμός σέ δυτικοευρωπαϊκή κλίμακα», πού κηρύσσει ὁ συντάκτης, ὅπως πιστεύω ἀκράδαντα, δέν εἶναι μπολσεβικισμός, οὔτε μαρξισμός, ἀλλά μικρή παραλλαγή τοῦ ἴδιου τοῦ παλιοῦ «οἰκονομισμοῦ».

Κατά τή γνώμη μου, τό νά διακηρύσσει κανείς ἕνα ὁλάκερο χρόνο *τό νέο μπολσεβικισμό* καί νά περιορίζεται σ'αὐτό ἀποτελεῖ τό ἀποκορύφωμα τοῦ ἀπαράδεκτου, τῆς ἔλλειψης σοβαρότητας καί τῆς ἔλλειψης κομματικότητας. Δέν εἶναι τάχα καιρός *νά καλοσκεφτεῖ* καί νά δόσει στούς συντρόφους κάτι πού νά ἐκθέτει μέ συνοχή καί ὁλοκληρωμένα αὐτό τόν «μπολσεβικισμό σέ δυτικοευρωπαϊκή κλίμακα»;

Ὁ συντάκτης δέν ἀπέδειξε κι'οὔτε πρόκειται ν'ἀποδείξει (σέ σχέση μέ τό προκείμενο ζήτημα) τή διαφορά τῶν ἀποικιῶν ἀπό τά καταπιεζόμενα ἔθνη τῆς Εὐρώπης.

Ἀπό τήν πλευρά τῶν ὀλλανδῶν καί τῆς P. S. D. ἡ ἄρνηση τῆς αὐτοδιάθεσης *εἶναι ὄχι μόνο,* καί μάλιστα ὄχι τόσο, σύγχυση, ἀφοῦ ὁ Γκόρτερ οὐσιαστικά τήν παραδέχτηκε, ὅπως καί ἡ δήλωση τῶν πολωνῶν στό Τσίμμερβαλντ, ὅσο ἀποτέλεσμα τῆς *ἰδιαίτερης* θέσης τῶν **ἐθνῶν** τους (μικρά ἔθνη μέ *προαιώνιες* παραδόσεις καί ἀξιώσεις *μεγαλοκρατισμοῦ*).

Εἶναι ἀποκορύφωμα ἀπερισκεψίας καί ἁπλοϊκότητας ν'ἀντιγράφει κανείς, νά ἐπαναλαβαίνει μηχανικά καί ἄκριτα αὐτό πού στούς ἄλλους ἔχει διαμορφωθεῖ μέσα σέ δεκαετίες πάλης ἐνάντια στήν ἐθνικιστική ἀστική τάξη πού ἐξαπατᾶ τό λαό. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί ἀντέγραψαν *ἀκριβῶς* αὐτό πού δέν ἔπρεπε ν'ἀντιγράψουν!

Γράφτηκε τόν Αὔγουστο-Σεπτέμβρη τοῦ 1916

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό «Μπολσεβίκ», τεῦχ. 15
Ὑπογραφή: Ν. Λένιν

Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό χειρόγραφο

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟΝ Π. ΚΙΕΒΣΚΙ (Γ. ΠΙΑΤΑΚΟΦ)[43]

Ὁ πόλεμος μερικούς τούς ἐξουθενώνει καί τούς τσακίζει καί ἄλλους τούς ἀτσαλώνει καί τούς φωτίζει—ὅπως καί κάθε κρίση στή ζωή τοῦ ἀνθρώπου ἤ στήν ἱστορία τῶν λαῶν.

Ἡ ἀλήθεια αὐτή γίνεται αἰσθητή καί στόν τομέα τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς σκέψης γιά τόν πόλεμο καί ἀπ᾿ἀφορμή τόν πόλεμο. Ἄλλο πράγμα εἶναι νά βαθύνει κανείς πιό πολύ στίς αἰτίες καί τή σημασία τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου πάνω στή βάση τοῦ πολύ ἀναπτυγμένου καπιταλισμοῦ, στά καθήκοντα τακτικῆς τῆς σοσιαλδημοκρατίας σέ σχέση μέ τόν πόλεμο, στίς αἰτίες τῆς κρίσης τῆς σοσιαλδημοκρατίας καί τά λοιπά, καί ἄλλο πράγμα εἶναι νά ἀφήσει κανείς νά τοῦ *ἐξουθενώσει* ὁ πόλεμος τή σκέψη καί, *κάτω ἀπό τήν πίεση* τῶν φρικαλέων ἐντυπώσεων καί τῶν ὀδυνηρῶν συνεπειῶν ἤ ἰδιοτήτων τοῦ πολέμου, νά πάψει νά σκέπτεται καί νά ἀναλύει.

Μιά ἀπ᾿αὐτές τίς μορφές *κατάπνιξης* καί *ἐξουθένωσης* τῆς ἀνθρώπινης σκέψης ἀπό τόν πόλεμο εἶναι ἡ περιφρονητική στάση τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ» ἀπέναντι στή *δημοκρατία*. Ὁ Π. Κίεβσκι δέν παρατηρεῖ ὅτι ὅλους του τούς συλλογισμούς τούς διαπερνᾶ χαρακτηριστικά αὐτή ἡ ἐξουθένωση, ὁ τρόμος, ἡ παραίτηση ἀπό τήν ἀνάλυση ἐξαιτίας τοῦ πολέμου. Μά τί νά μιλᾶμε τώρα ἐδῶ γιά ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας, ὅταν ἔχουμε μπροστά μας ἕνα τόσο ἄγριο μακελειό! Τί νά μιλᾶμε τώρα ἐδῶ γιά δικαιώματα τῶν ἐθνῶν, ὅταν βασιλεύει ἁπλῶς ὁ γενικός στραγγαλισμός! Γιά ποιά αὐτοδιάθεση, «ἀνεξαρτησία» τῶν ἐθνῶν μπορεῖ νά γίνει ἐδῶ λόγος, ὅταν κοιτάξτε τί ἔκαναν μέ τήν «ἀνεξάρτητη» Ἑλλάδα! Τί νά μιλάει κανείς καί νά σκέπτεται γενικά γιά «δικαιώματα», ὅταν παντοῦ τσαλαπατοῦν ὅλα τά δικαιώματα στό ὄνομα τῶν συμφερόντων τῆς στρατοκρατικῆς κλίκας! Τί νά μιλάει καί νά σκέπτεται

κανείς γιά δημοκρατία, ὅταν δέν ἔχει ἀπομείνει ἡ παραμικρή διαφορά, στ'ἀλήθεια ἀπολύτως καμιά διαφορά ἀνάμεσα στίς πιό δημοκρατικές δημοκρατίες καί τίς πιό ἀντιδραστικές μοναρχίες, ὅταν δέν φαίνεται γύρω μας οὔτε ἴχνος της, στή διάρκεια αὐτοῦ τοῦ πολέμου!

῾Ο Π. Κίεβσκι θυμώνει πολύ, ὅταν τοῦ παρατηροῦν πώς ἀφέθηκε νά τρομοκρατηθεῖ, ἀφέθηκε νά παρασυρθεῖ ὥς τήν ἄρνηση τῆς δημοκρατίας γενικά—θυμώνει καί ἀντιτείνει: ἐγώ δέν εἶμαι καθόλου ἐνάντια στή δημοκρατία, εἶμαι μονάχα ἐνάντια *σ'ἕνα* δημοκρατικό αἴτημα πού τό θεωρῶ «ἄσχημο». Ὅσο ὅμως κι'ἄν θυμώνει ὁ Π. Κίεβσκι, ὅσο κι'ἄν μᾶς *«διαβεβαιώνει»* (καί ἴσως καί τόν ἴδιο τόν ἑαυτό του) ὅτι δέν εἶναι καθόλου «ἐνάντια» στή δημοκρατία, οἱ *συλλογισμοί* του—ἤ πιό σωστά: τά συνεχῆ *λάθη* τῶν συλλογισμῶν του—*ἀποδείχνουν* τό ἀντίθετο.

῾Η ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας στόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο εἶναι ψευτιά, δέν εἶναι ὅμως καθόλου ψευτιά σ'ἕνα δημοκρατικό καί ἐπαναστατικό πόλεμο. Οἱ συζητήσεις γιά «δικαιώματα» σέ καιρό πολέμου φαίνονται γελοῖες, γιατί *κάθε* πόλεμος βάζει στή θέση τοῦ δικαιώματος τήν ἀνοιχτή καί ἄμεση βία, ὡστόσο αὐτό δέν πρέπει νά μᾶς κάνει νά ξεχνᾶμε ὅτι στήν ἱστορία ὑπῆρξαν στό παρελθόν (καί σίγουρα θά ὑπάρξουν, ἀναγκαστικά θά ὑπάρξουν καί στό μέλλον) πόλεμοι (δημοκρατικοί καί ἐπαναστατικοί πόλεμοι), οἱ ὁποῖοι, ἀντικαθιστώντας στόν καιρό τοῦ πολέμου κάθε «δικαίωμα», κάθε δημοκρατία μέ τή βία, *ἐξυπηρετοῦσαν* μέ τό κοινωνικό τους περιεχόμενο, μέ τίς συνέπειές τους τήν ὑπόθεση τῆς δημοκρατίας καί *ἑπομένως* τοῦ σοσιαλισμοῦ. Τό παράδειγμα τῆς ῾Ελλάδας φαίνεται νά «ἀναιρεῖ» κάθε αὐτοδιάθεση τῶν ἐθνῶν, τό παράδειγμα ὅμως αὐτό, ἄν θέλει κανείς νά σκεφτεῖ, νά ἀναλύσει, νά ζυγίσει κι'ὄχι νά ξεκουφαθεῖ ἀπό τήν ἠχηρότητα τῶν λέξεων, ὄχι νά ἀφήσει τόν ἑαυτό του νά τρομοκρατηθεῖ κάτω ἀπό τό βάρος τῶν ἐφιαλτικῶν ἐντυπώσεων τοῦ πολέμου—τό παράδειγμα αὐτό δέν εἶναι διόλου σοβαρότερο καί πειστικότερο ἀπό τίς κοροϊδίες σέ βάρος τῆς δημοκρατίας ἀπ'ἀφορμή τό γεγονός ὅτι οἱ «δημοκρατικές», οἱ πιό δημοκρατικές δημοκρατίες, ὄχι μόνο ἡ Γαλλία, ἀλλά καί οἱ ῾Ενωμένες Πολιτεῖες, καί ἡ Πορτογαλία, καί ἡ ᾿Ελβετία στή διάρκεια αὐτοῦ τοῦ πολέμου ἐγκαθίδρυσαν καί ἐγκαθιδρύουν τήν ἴδια ἀκριβῶς αὐθαιρεσία τῆς στρατοκρατικῆς κλίκας, ὅπως καί ἡ Ρωσία.

Εἶναι γεγονός ὅτι ὁ ἰμπεριαλιστικός πόλεμος ἐξαλείφει τή διαφορά δημοκρατίας καί μοναρχίας, τό νά συνάγει ὅμως κανείς

ἀπό δῶ τήν ἄρνηση τῆς δημοκρατίας, ἤ ἔστω καί τήν περιφρονητική στάση ἀπέναντι σ'αὐτήν, σημαίνει ὅτι ἀφήνεται νά τρομοκρατηθεῖ ἀπό τόν πόλεμο, σημαίνει ὅτι ἐπιτρέπει νά τοῦ *ἐξουθενώσουν* τή σκέψη οἱ φρίκες τοῦ πολέμου. Ἔτσι σκέπτονται καί πολλοί ὀπαδοί τοῦ συνθήματος τοῦ «ἀφοπλισμοῦ» (ἡ Ρόλαντ-Χόλστ, οἱ ἐλβετοί νέοι, οἱ σκανδιναβοί «ἀριστεροί»[44] κ.ἄ.)—τί νά μιλᾶμε, λέει, τώρα ἐδῶ γιά ἐπαναστατική χρησιμοποίηση τοῦ στρατοῦ ἤ τῆς πολιτοφυλακῆς, ὅταν, κοιτάξτε, ὑπάρχει καμιά διαφορά ἀνάμεσα στήν πολιτοφυλακή τῶν δημοκρατιῶν καί τόν τακτικό στρατό τῶν μοναρχιῶν σ'αὐτό τόν πόλεμο;—ὅταν ὁ μιλιταρισμός κάνει *παντοῦ* ἕνα τόσο φρικτό ἔργο;

Ὅλα αὐτά ἀποτελοῦν *μιά καί μόνη* πορεία σκέψης, *ἕνα καί τό ἴδιο* θεωρητικό καί πρακτικό-πολιτικό λάθος πού δέν τό παρατηρεῖ ὁ Π. Κίεβσκι, ἄν καί τό κάνει κυριολεκτικά σέ κάθε βῆμα στό ἄρθρο του. *Νομίζει* ὅτι καταπολεμάει μόνο τήν αὐτοδιάθεση, *θέλει* νά καταπολεμήσει μονάχα αὐτήν, ὅμως *τό ἀποτέλεσμα εἶναι*—παρά τή θέληση καί τή συνείδησή του, κι'αὐτό ἀκριβῶς εἶναι τό παράδοξο!—τό ἀποτέλεσμα εἶναι πώς *δέν* φέρνει *οὔτε ἕνα* ἐπιχείρημα πού δέν θά μποροῦσε νά προβληθεῖ μέ τήν ἴδια ἐπίσης αἰτιολογία ἐνάντια στή δημοκρατία γενικά!

Ἡ πραγματική πηγή ὅλων τῶν παράδοξων λογικῶν του λαθῶν, ὅλης τῆς σύγχυσής του—ὄχι μόνο στό ζήτημα τῆς αὐτοδιάθεσης, ἀλλά καί στό ζήτημα τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας, στό ζήτημα τοῦ διαζυγίου, στό ζήτημα τῶν «δικαιωμάτων» γενικά—βρίσκεται στό ὅτι ἡ σκέψη του *ἔχει ἐξουθενωθεῖ* ἀπό τόν πόλεμο καί ἐξαιτίας αὐτῆς τῆς ἐξουθένωσης ἔχει διαστρεβλωθεῖ τελείως ἡ θέση τοῦ μαρξισμοῦ ἀπέναντι στή δημοκρατία γενικά.

Ὁ ἰμπεριαλισμός εἶναι ἕνας πολύ ἀναπτυγμένος καπιταλισμός· ὁ ἰμπεριαλισμός εἶναι προοδευτικός· ὁ ἰμπεριαλισμός *εἶναι* ἄρνηση τῆς δημοκρατίας· «ἄρα», ἡ δημοκρατία εἶναι «ἀπραγματοποίητη» στόν καπιταλισμό. Ὁ ἰμπεριαλιστικός πόλεμος εἶναι κατάφωρη παραβίαση κάθε δημοκρατίας, τό ἴδιο καί στίς καθυστερημένες μοναρχίες καί στίς προχωρημένες δημοκρατίες· «ἄρα», δέν ἔχουν θέση οἱ συζητήσεις γιά «δικαιώματα» (δηλ. γιά δημοκρατία!). Στόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο μπορεῖ νά «ἀντιπαραθέσει» κανείς «μόνο» τό σοσιαλισμό· ἡ «διέξοδος» βρίσκεται μόνο στό σοσιαλισμό· «ἄρα», τό νά προβάλλει κανείς δημοκρατικά συνθήματα στό πρόγραμμα-μίνιμουμ, δηλ. στίς συνθῆκες πιά τοῦ καπιταλισμοῦ, εἶναι ἀπάτη ἤ αὐταπάτη ἤ

συσκότιση, ἀπομάκρυνση κτλ. τοῦ συνθήματος τῆς σοσιαλιστικῆς ἀνατροπῆς.

Νά ποιά εἶναι ἡ πραγματική πηγή πού ὁ Π. Κίεβσκι δέν ἔχει ἐπίγνωσή της, εἶναι ὅμως ἡ πραγματική πηγή ὅλων τῶν παθημάτων του. Νά τό *βασικό* λογικό του λάθος, πού, ἀκριβῶς ἐπειδή αὐτό ἀποτελεῖ τή βάση, χωρίς ὁ συγγραφέας νά ἔχει ἐπίγνωσή του, «σκάζει» σέ κάθε βῆμα σάν σάπια σαμπρέλα ποδηλάτου, «ξεπηδάει» πότε στό ζήτημα τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας, πότε στό ζήτημα τοῦ διαζυγίου καί πότε στή φράση γιά τά «δικαιώματα» σ᾽αὐτή τήν ὑπέροχη (ὡς πρός τή βαθύτητα τῆς περιφρόνησης ἀπέναντι στά «δικαιώματα» καί ὡς πρός τή βαθύτητα τῆς ἔλλειψης κατανόησης τοῦ ζητήματος) φράση: *δ έ ν* θά γίνει λόγος γιά τά δικαιώματα, *ἀ λ λ ά* γιά τήν καταστροφή τῆς προαιώνιας σκλαβιᾶς!

Τό νά πεῖ κανείς μιά τέτια φράση σημαίνει ἀκριβῶς ὅτι δείχνει ἔλλειψη κατανόησης τῆς σχέσης ἀνάμεσα στόν καπιταλισμό καί στή δημοκρατία, ἀνάμεσα στό σοσιαλισμό καί στή δημοκρατία.

Ὁ καπιταλισμός γενικά καί ὁ ἰμπεριαλισμός εἰδικότερα μετατρέπει τή δημοκρατία σέ αὐταπάτη—ταυτόχρονα ὅμως ὁ καπιταλισμός γεννάει δημοκρατικές τάσεις στίς μάζες, δημιουργεῖ δημοκρατικούς θεσμούς, ὀξύνει τόν ἀνταγωνισμό ἀνάμεσα στόν ἰμπεριαλισμό πού ἀρνεῖται τή δημοκρατία καί στίς μάζες πού τείνουν πρός τή δημοκρατία. Ὁ καπιταλισμός καί ὁ ἰμπεριαλισμός δέν εἶναι δυνατό νά ἀνατραποῦν μέ κανενός εἴδους δημοκρατικούς μετασχηματισμούς, ἀκόμη καί μέ τούς πιό «ἰδανικούς», ἀλλά μόνο μέ μιά οἰκονομική ἀνατροπή, τό προλεταριάτο ὅμως, πού δέν διαπαιδαγωγεῖται στήν πάλη γιά τή δημοκρατία, δέν εἶναι ἱκανό νά πραγματοποιήσει τήν οἰκονομική ἀνατροπή. Δέν εἶναι δυνατό νά νικηθεῖ ὁ καπιταλισμός, ἄν δέν *παρθοῦν οἱ τράπεζες,* ἄν δέν καταργηθεῖ ἡ *ἀτομική ἰδιοκτησία* στά μέσα παραγωγῆς, ὅμως αὐτά τά ἐπαναστατικά μέτρα δέν εἶναι δυνατό νά πραγματοποιηθοῦν, ἄν δέν ὀργανωθεῖ ἀπ᾽ὅλο τό λαό ἡ δημοκρατική διεύθυνση τῶν μέσων παραγωγῆς πού ἔχουν παρθεῖ ἀπό τήν ἀστική τάξη, ἄν δέν τραβηχτεῖ ὅλη ἡ μάζα τῶν ἐργαζομένων, καί τῶν προλετάριων καί τῶν μισοπρολετάριων καί τῶν μικροαγροτῶν στή δημιουργική ὀργάνωση τῶν γραμμῶν τους, τῶν δυνάμεών τους, τῆς συμμετοχῆς τους στό κράτος. Ὁ ἰμπεριαλιστικός πόλεμος εἶναι τριπλή, μπορεῖ νά πεῖ κανείς, ἄρνηση τῆς δημοκρατίας (*α*—κάθε πόλεμος ἀντικαθιστᾶ τά «δικαιώματα» μέ τή βία· *β*—ὁ ἰμπεριαλισμός γενικά εἶναι

ἄρνησῃ τῆς δημοκρατίας· *γ*—ὁ ἰμπεριαλιστικός πόλεμος ἐξομοιώνει ὁλότελα τίς δημοκρατίες μέ τίς μοναρχίες), ὡστόσο τό ξύπνημα καί ἡ ἀνάπτυξη τῆς σοσιαλιστικῆς ἐξέγερσης ἐνάντια στόν ἰμπεριαλισμό συνδέονται *ἀδιάρηκτα* μέ τήν ἀνάπτυξη τῆς δημοκρατικῆς ἀντίστασης καί ἀγανάκτησης. Ὁ σοσιαλισμός ὁδηγεῖ στήν ἀπονέκρωση *κάθε* κράτους, συνεπῶς καί κάθε δημοκρατίας, ὡστόσο ὁ σοσιαλισμός δέν μπορεῖ νά πραγματοποιηθεῖ ἀλλιῶς παρά *μέσω* τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου, πού συνδυάζει τή βία ἐνάντια στήν ἀστική τάξη, δηλ. τή μειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ, μέ τήν *πλήρη* ἀνάπτυξη τῆς δημοκρατίας, δηλ. μέ τήν πραγματικά ἰσότιμη καί πραγματικά καθολική συμμετοχή *ὅλης* τῆς μάζας τοῦ πληθυσμοῦ σέ ὅλες τίς *κρατικές* ὑποθέσεις καί σέ ὅλα τά πολύπλοκα ζητήματα τῆς ἐξάλειψης τοῦ καπιταλισμοῦ.

Ἔ, λοιπόν, σ'αὐτές τίς «ἀντιφάσεις» πελάγωσε ὁ Π. Κίεβσκι, ξεχνώντας τή διδασκαλία τοῦ μαρξισμοῦ γιά τή δημοκρατία. Ὁ πόλεμος, γιά νά ἐκφραστοῦμε μεταφορικά, ἔχει ἐξουθενώσει τόσο πολύ τή σκέψη του, πού μέ τό σύνθημα ζύμωσης «ἔξω ἀπό τόν ἰμπεριαλισμό!» ἔχει ἀντικαταστήσει κάθε στοχασμό, ὅπως μέ τό σύνθημα «ἔξω ἀπό τίς ἀποικίες!» ἀντικαθιστοῦν τήν ἀνάλυση τοῦ τί κυρίως *σημαίνει*—οἰκονομικά καί πολιτικά—ἡ «ἀποχώρηση» τῶν πολιτισμένων λαῶν «ἀπό τίς ἀποικίες».

Ἡ μαρξιστική λύση τοῦ ζητήματος τῆς δημοκρατίας συνίσταται στή *χρησιμοποίηση* ἀπό τό προλεταριάτο πού διεξάγει τήν ταξική του πάλη *ὅλων* τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν καί ἐπιδιώξεων ἐνάντια στήν ἀστική τάξη μέ σκοπό τήν προετοιμασία τῆς νίκης τοῦ προλεταριάτου κατά τῆς ἀστικῆς τάξης, τήν ἀνατροπή της. Ἡ χρησιμοποίηση αὐτή δέν εἶναι εὔκολη δουλιά, καί στούς «οἰκονομιστές», στούς τολστοϊστές κτλ. συχνά φαίνεται τόσο ἀθέμιτη παραχώρηση σέ καθετί τό «ἀστικό» καί ὀπορτουνιστικό, ὅσο ἀθέμιτη παραχώρηση στό ἀστικό φαίνεται στόν Π. Κίεβσκι ἡ ὑπεράσπιση τῆς αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν «στήν ἐποχή τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου». Ὁ μαρξισμός διδάσκει ὅτι «ὁ ἀγώνας ἐνάντια στόν ὀπορτουνισμό» μέ τή μορφή τῆς παραίτησης ἀπό τή χρησιμοποίηση τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν τῆς *δοσμένης*, καπιταλιστικῆς, κοινωνίας, πού δημιουργήθηκαν ἀπό τήν ἀστική τάξη καί ἀπό τήν ἀστική τάξη διαστρεβλώνονται, εἶναι *ὁλοκληρωτική παράδοση* στόν ὀπορτουνισμό!

Τό σύνθημα πού ὑποδείχνει καί τή γρηγορότερη ἔξοδο ἀπό τόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο καί τή *σύνδεση* τοῦ ἀγώνα μας

ἐνάντια σ'αὐτόν μέ τόν ἀγώνα ἐνάντια στόν ὀπορτουνισμό *εἶναι ὁ ἐμφύλιος πόλεμος* γιά τό σοσιαλισμό. Μόνο αὐτό τό σύνθημα ὑπολογίζει σωστά καί τίς ἰδιομορφίες τῆς πολεμικῆς περιόδου —ὁ πόλεμος παρατείνεται καί ἀπειλεῖ νά ἐξελιχθεῖ σέ ὁλόκληρη «ἐποχή» πολέμου!—καί ὅλο τό χαρακτήρα τῆς δράσης μας σέ ἀντίβαρο τοῦ ὀπορτουνισμοῦ μέ τόν πασιφισμό του, μέ τό λεγκαλισμό του, μέ τήν προσαρμογή του στή «δική του» ἀστική τάξη. 'Αλλά ἐκτός ἀπ'αὐτό ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἐνάντια στήν ἀστική τάξη εἶναι ἕνας πόλεμος τῶν μαζῶν τῆς φτωχολογιᾶς, πού ὀργανώνεται καί διεξάγεται *δημοκρατικά* ἐνάντια στή μειοψηφία τῶν πλουσίων. Καί ὁ ἐμφύλιος πόλεμος εἶναι ἐπίσης πόλεμος· συνεπῶς κι'αὐτός δέν μπορεῖ παρά νά βάλει ἀναπόφευκτα στή θέση τοῦ δικαιώματος τή βία. 'Η βία ὅμως στό ὄνομα τῶν συμφερόντων καί τῶν δικαιωμάτων τῆς πλειοψηφίας τοῦ πληθυσμοῦ ἔχει ἄλλο χαρακτήρα: αὐτή καταπατεῖ τά «δικαιώματα» τῶν ἐκμεταλλευτῶν, τῆς ἀστικῆς τάξης καί εἶναι *ἀπραγματοποίητη* χωρίς τή δημοκρατική ὀργάνωση τοῦ στρατοῦ καί τῶν «μετόπισθεν». 'Ο ἐμφύλιος πόλεμος ἀπαλλοτριώνει βίαια, διά μιᾶς καί πρίν ἀπ'ὅλα, τίς τράπεζες, τίς φάμπρικες, τούς σιδηροδρόμους, τά μεγάλα ἀγροκτήματα κτλ. *Γιά νά* ἀπαλλοτριωθοῦν ὅμως ὅλα αὐτά πρέπει νά εἰσαχθεῖ καί ἡ ἐκλογή ὅλων τῶν ὑπαλλήλων ἀπό τό λαό καί ἡ ἐκλογή τῶν ἀξιωματικῶν ἀπό τό λαό καί *ἡ πλήρης συγχώνευση* τοῦ στρατοῦ, πού διεξάγει τόν πόλεμο ἐνάντια στήν ἀστική τάξη, μέ τή μάζα τοῦ πληθυσμοῦ, καί ἡ πλήρης δημοκρατία στό ζήτημα τῆς διάθεσης τῶν ἀποθεμάτων τροφίμων, τῆς παραγωγῆς καί διανομῆς τους κτλ. Σκοπός τοῦ ἐμφυλίου πολέμου εἶναι ἡ κατάκτηση τῶν τραπεζῶν, τῶν φάμπρικων, τῶν ἐργοστασίων κτλ., ἡ ἐκμηδένιση κάθε δυνατότητας ἀντίστασης τῆς ἀστικῆς τάξης, ἡ ἐξόντωση τοῦ στρατοῦ *της*. 'Ο σκοπός ὅμως αὐτός εἶναι ἀνέφικτος *καί* ἀπό καθαρά στρατιωτική *καί* ἀπό οἰκονομική *καί* ἀπό πολιτική πλευρά, χωρίς ταυτόχρονη εἰσαγωγή καί διάδοση ἀνάμεσα στό στρατό *μας* καί στά «μετόπισθέν» *μας* τῆς δημοκρατίας πού ἀναπτύσσεται στήν πορεία ἑνός τέτιου πολέμου. 'Εμεῖς λέμε σήμερα στίς μάζες (καί οἱ μάζες διαισθάνονται ἐνστικτωδῶς τό δίκιο μας, ὅταν τούς λέμε): «σᾶς ἐξαπατοῦν, ὁδηγώντας σας στόν πόλεμο γιά τό χατήρι τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ καπιταλισμοῦ πού τόν καλύπτουν μέ τά μεγάλα συνθήματα τῆς δημοκρατίας». «Πρέπει νά διεξάγετε καί θά διεξάγετε πόλεμο *ἐνάντια* στήν ἀστική τάξη *ἀληθινά* δημοκρατικά καί γιά τήν ἀληθινή πραγματοποίηση τῆς δημοκρατίας καί τοῦ σοσιαλι-

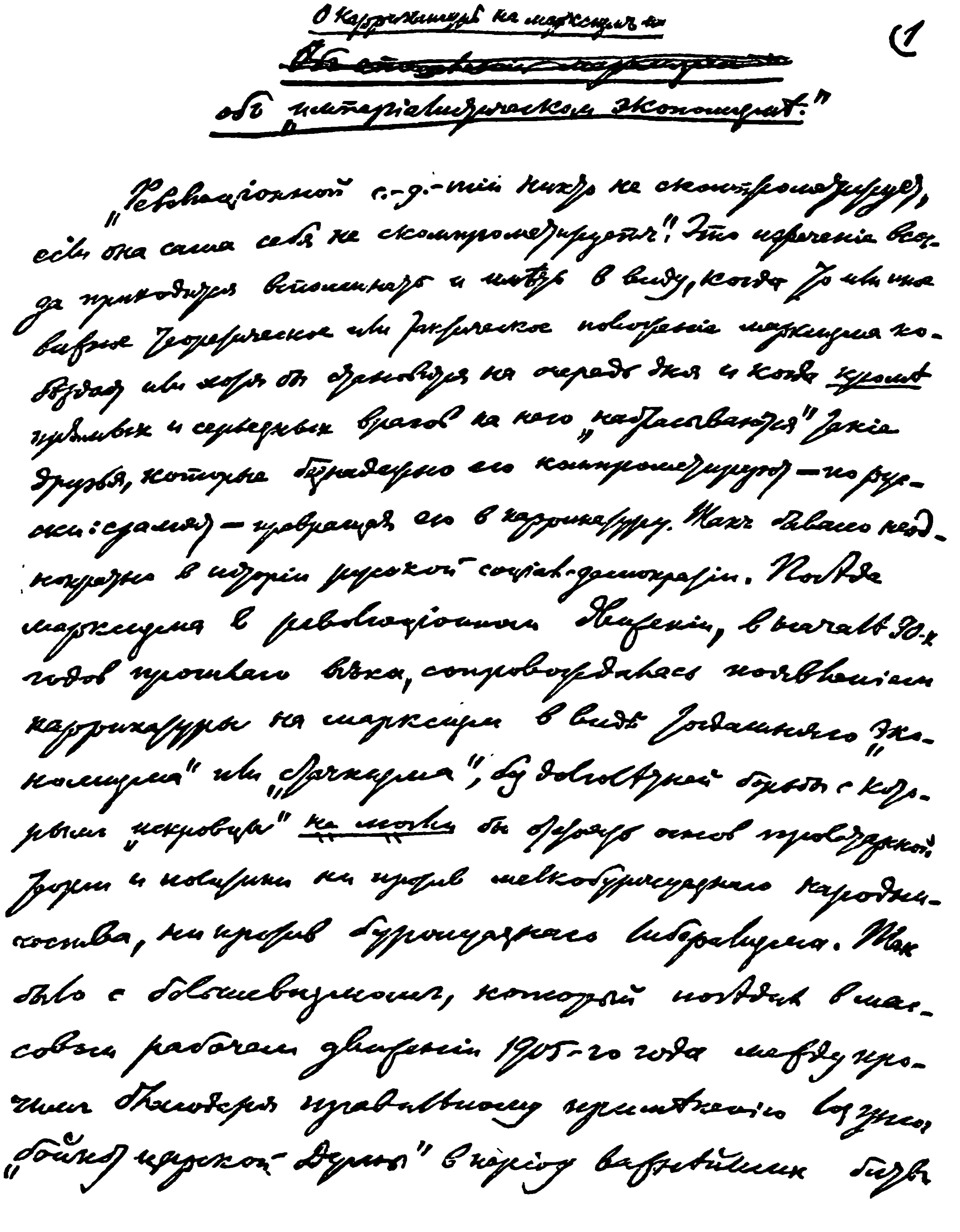
σμοῦ». Ὁ σημερινός πόλεμος συνενώνει καί «συγχωνεύει» τούς λαούς σέ συνασπισμούς μέσω τῆς βίας καί τῆς οἰκονομικῆς ἐξάρτησης. *Ἐμεῖς* στόν ἐμφύλιό μας πόλεμο ἐνάντια στήν ἀστική τάξη θά ἑνώνουμε καί θά συγχωνεύουμε τούς λαούς *ὄχι* μέ τή δύναμη τοῦ ρουβλιοῦ, *ὄχι* μέ τή δύναμη τοῦ ρόπαλου, ὄχι μέ τή βία, ἀλλά μέ τήν *προαιρετική* συγκατάθεση, μέ τήν ἀλληλεγγύη τῶν ἐργαζομένων ἐνάντια στούς ἐκμεταλλευτές. Ἡ διακήρυξη τῆς ἰσότητας δικαιωμάτων ὅλων τῶν ἐθνῶν ἔχει μετατραπεῖ στά χέρια τῆς ἀστικῆς τάξης σέ ἀπάτη, ἡ διακήρυξη αὐτή γιά μᾶς θά γίνει ἡ ἀλήθεια πού θά διευκολύνει καί θά ἐπιταχύνει τό τράβηγμα ὅλων τῶν ἐθνῶν μέ τό μέρος μας. Χωρίς ἔμπρακτη *δημοκρατική* ὀργάνωση τῶν σχέσεων ἀνάμεσα στά ἔθνη — καί, συνεπῶς, καί χωρίς ἐλευθερία κρατικοῦ ἀποχωρισμοῦ — ὁ ἐμφύλιος πόλεμος τῶν ἐργατῶν καί τῶν ἐργαζόμενων μαζῶν ὅλων τῶν ἐθνῶν ἐνάντια στήν ἀστική τάξη εἶναι *ἀδύνατος*.

Μέσω τῆς χρησιμοποίησης τοῦ ἀστικοῦ δημοκρατισμοῦ — πρός τή σοσιαλιστική καί συνεπή δημοκρατική ὀργάνωση τοῦ προλεταριάτου ἐνάντια στήν ἀστική τάξη καί ἐνάντια στόν ὀπορτουνισμό. Ἄλλος δρόμος δέν ὑπάρχει. Κάθε ἄλλη «διέξοδος» *δέν* εἶναι διέξοδος. Ὁ μαρξισμός δέν ξέρει ἄλλη διέξοδο, ὅπως δέν ξέρει καί ἡ πραγματική ζωή. Πρέπει νά συμπεριλάβουμε στόν ἴδιο δρόμο τόν ἐλεύθερο ἀποχωρισμό καί τήν ἐλεύθερη συνένωση τῶν ἐθνῶν καί νά μήν προσπαθοῦμε νά τά ξεφορτωθοῦμε, νά μήν φοβόμαστε ὅτι αὐτό τό πράγμα «θά λερώσει» τά «καθαρῶς» οἰκονομικά καθήκοντα.

Γράφτηκε τόν Αὔγουστο-Σεπτέμβρη τοῦ 1916

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 7

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

О карикатуре на марксизм и
об «империалистическом экономизме»

1

«Революционной с.-д. никто не скомпрометирует, если она сама себя не скомпрометирует». Это изречение всегда приходит в память и имеет в виду, когда то или иное важное теоретическое или тактическое положение марксизма побеждает или хотя бы становится на очередь дня и когда, кроме прямых и серьезных врагов, на него «набрасываются» такие друзья, которые безнадежно его компрометируют — по-русски: срамят — превращают его в карикатуру. Так бывало неоднократно в истории русской социал-демократии. Победа марксизма в революционном движении в начале 90-х годов прошлого века сопровождалась появлением карикатуры на марксизм в виде тогдашнего «экономизма» или «стачкизма», без долгой борьбы с которым «искровцы» не могли бы отстоять основ пролетарской теории и политики ни против мелкобуржуазного народничества, ни против буржуазного либерализма. Так было с большевизмом, который победил в массовом рабочем движении 1905-го года между прочим благодаря правильному применению лозунга «бойкота царской Думы» в период важнейших битв

Ἡ πρώτη σελίδα τοῦ χειρογράφου τοῦ Β. Ι. Λένιν «Σχετικά μέ τή γελοιογραφία τοῦ μαρξισμοῦ καί τόν «ἰμπεριαλιστικό οἰκονομισμό»». — 1916

Σμίκρυνση

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΜΑΡΞΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΝ «ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΤΙΚΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΣΜΟ»[45]

«Κανένας δέν θά ἐκθέσει τήν ἐπαναστατική σοσιαλδημοκρατία, ἄν δέν ἐκθέσει ἡ ἴδια τόν ἑαυτό της». Τό ἀπόφθεγμα αὐτό πρέπει νά τό θυμᾶται κανείς καί νά τό παίρνει ὑπόψη του κάθε φορά πού ἡ μιά εἴτε ἡ ἄλλη σπουδαία θεωρητική ἤ τακτική θέση τοῦ μαρξισμοῦ νικάει ἤ ἔστω μπαίνει στήν ἡμερήσια διάταξη καί, πού *ἐκτός* ἀπό τούς ἀνοιχτούς καί σοβαρούς ἐχθρούς, «ρίχνονται» πάνω της καί τέτιοι φίλοι, οἱ ὁποῖοι ἀνεπανόρθωτα τή διασύρουν, μετατρέποντάς την σέ γελοιογραφία. Αὐτό συνέβηκε ἐπανειλημμένα στήν ἱστορία τῆς ρωσικῆς σοσιαλδημοκρατίας. Ἡ νίκη τοῦ μαρξισμοῦ στό ἐπαναστατικό κίνημα, στίς ἀρχές τῆς τελευταίας δεκαετίας τοῦ περασμένου αἰώνα, συνοδεύτηκε μέ τήν ἐμφάνιση μιᾶς γελοιογραφίας τοῦ μαρξισμοῦ μέ τή μορφή τοῦ τοτινοῦ «οἰκονομισμοῦ» ἤ «ἀπεργισμοῦ», πού χωρίς ἕνα μακρόχρονο ἀγώνα ἐνάντιά του οἱ «ἰσκριστές» δέν θά μποροῦσαν νά ὑπερασπίσουν τίς βάσεις τῆς προλεταριακῆς θεωρίας καί πολιτικῆς οὔτε ἀπό τό μικροαστικό ναροντνικισμό, οὔτε ἀπό τόν ἀστικό φιλελευθερισμό. Ἔτσι συνέβηκε καί μέ τόν μπολσεβικισμό, πού στό μαζικό ἐργατικό κίνημα τοῦ 1905 νίκησε, ἀνάμεσα στ'ἄλλα, χάρη στή σωστή ἐφαρμογή τοῦ συνθήματος «μποϋκοτάρισμα τῆς τσαρικῆς Δούμας»[46] στήν περίοδο τῶν σπουδαιότατων μαχῶν τῆς ρωσικῆς ἐπανάστασης, τό φθινόπωρο τοῦ 1905, καί πού ὄφειλε νά περάσει—καί νά ὑπερνικήσει μέ τήν πάλη—μιά γελοιογραφία τοῦ μπολσεβικισμοῦ στά 1908-1910, τότε πού ὁ Ἀλέξινσκι καί οἱ ἄλλοι ξεσήκωσαν μεγάλο θόρυβο ἐνάντια στή συμμετοχή στήν ΙΙΙ Δούμα[47].

Ἔτσι ἔχει τό ζήτημα καί τώρα. Ἡ ἀναγνώριση τοῦ *τωρινοῦ* πολέμου σάν ἰμπεριαλιστικοῦ, ἡ ὑπογράμμιση τῆς βαθιᾶς σύνδεσής *του* μέ τήν ἰμπεριαλιστική ἐποχή τοῦ καπιταλισμοῦ, ἀντιμετωπίζει μαζί μέ σοβαρούς ἀντιπάλους καί μή σοβαρούς φίλους, πού γι᾽αὐτούς ἡ λεξούλα ἰμπεριαλισμός ἔχει γίνει «τῆς μόδας» καί οἱ ὁποῖοι, ἔχοντας *ἀποστηθίσει* αὐτή τή λεξούλα, φέρνουν στούς ἐργάτες τήν πιό χειρότερη θεωρητική σύγχυση, ἀνασταίνοντας μιά ὁλόκληρη σειρά παλιά λάθη τοῦ παλιοῦ «οἰκονομισμοῦ». Ὁ καπιταλισμός νίκησε—*γι᾽αὐτό* δέν εἶναι ἀνάγκη νά σκεπτόμαστε τά πολιτικά ζητήματα, λέγανε οἱ παλιοί «οἰκονομιστές» στά 1894-1901, φτάνοντας ὥς τήν ἀπάρνηση τοῦ πολιτικοῦ ἀγώνα στή Ρωσία. Ὁ ἰμπεριαλισμός νίκησε—*γι᾽αὐτό* δέν εἶναι ἀνάγκη νά σκεπτόμαστε τά ζητήματα τῆς πολιτικῆς δημοκρατίας, λένε οἱ σύγχρονοι ὀπαδοί τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ». Σάν δεῖγμα τῶν τέτιων διαθέσεων, τῆς τέτιας γελοιογραφίας τοῦ μαρξισμοῦ ἀποχτάει σημασία τό ἄρθρο τοῦ Π. Κίεβσκι, πού δημοσιεύεται παραπάνω, ἄρθρο πού ἀποτελεῖ ἕνα πρῶτο πείραμα μιᾶς κάπως ὁλοκληρωμένης δημοσιολογικῆς ἔκθεσης τῶν ταλαντεύσεων τῆς σκέψης, πού παρατηρήθηκαν ἀπό τίς ἀρχές τοῦ 1915 σέ ὁρισμένους κύκλους τοῦ κόμματός μας στό ἐξωτερικό.

Ἡ διάδοση τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ» στίς γραμμές τῶν μαρξιστῶν, πού στή σύγχρονη μεγάλη κρίση τοῦ σοσιαλισμοῦ ξεσηκώθηκαν ἀποφασιστικά ἐνάντια στό σοσιαλσωβινισμό καί ὑπέρ τοῦ ἐπαναστατικοῦ διεθνισμοῦ, θά ἦταν σοβαρότατο χτύπημα ἐνάντια στό ρεῦμα μας—καί στό κόμμα μας—γιατί θά τό ἐξέθετε ἀπό τά μέσα, ἀπό τίς ἴδιες του τίς γραμμές, θά τό μετέτρεπε σέ ἐκπρόσωπο γελοιογραφημένου μαρξισμοῦ. Γι᾽αὐτό χρειάζεται νά σταθοῦμε στή διεξοδική ἐξέταση ἔστω καί τῶν πιό βασικῶν λαθῶν ἀπό τά ἀναρίθμητα λάθη πού ὑπάρχουν στό ἄρθρο τοῦ Π. Κίεβσκι, ὅσο κι᾽ἄν αὐτό καθεαυτό «δέν παρουσιάζει ἐνδιαφέρον», ὅσο κι᾽ἄν ὁδηγεῖ κάθε τόσο σ᾽ἕνα ὑπερβολικά στοιχειῶδες ἀναμάσημα ὑπερβολικά στοιχειωδῶν ἀληθειῶν, πού γιά τόν προσεκτικό καί στοχαστικό ἀναγνώστη εἶναι γνωστές ἀπό καιρό πιά καί κατανοητές ἀπό τή φιλολογία μας τοῦ 1914 καί 1915.

Ἄς ἀρχίσουμε ἀπό τό πιό «κεντρικό» σημεῖο τῶν συλλογισμῶν τοῦ Π. Κίεβσκι γιά νά μπάσουμε ἀμέσως τόν ἀναγνώστη στήν «οὐσία» τῆς νέας κατεύθυνσης τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ».

1. Η ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΗ ΣΤΑΣΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ ΚΑΙ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ «ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΑΣ»

῾Ο Π. Κίεβσκι ἔχει ὁ ἴδιος πειστεῖ καί θέλει νά πείσει καί τούς ἀναγνῶστες ὅτι «δέν εἶναι σύμφωνος» *μόνο* μέ τήν αὐτοδιάθεση τῶν ἐθνῶν, μέ τήν § 9 τοῦ κομματικοῦ μας προγράμματος. Προσπαθεῖ πολύ θυμωμένα νά ἀντικρούσει τήν κατηγορία ὅτι παρεκκλίνει ριζικά ἀπό τό μαρξισμό *γενικά* στό ζήτημα τῆς δημοκρατίας, ὅτι εἶναι «προδότης» (τά δηκτικά εἰσαγωγικά εἶναι τοῦ Π. Κίεβσκι) τοῦ μαρξισμοῦ σέ κάτι τό βασικό. Μά ἐδῶ ἀκριβῶς βρίσκεται ἡ οὐσία, ὅτι δηλαδή μόλις ὁ ἀρθρογράφος μας καταπιάστηκε νά μιλήσει γιά τή διαφωνία σέ ἕνα ζήτημα τάχα μερικό καί μεμονωμένο, μόλις καταπιάστηκε νά παραθέσει ἐπιχειρήματα, συλλογισμούς κτλ.—φάνηκε ἀμέσως ὅτι ἀπομακρύνεται ἀκριβῶς σέ ὅλη τή γραμμή ἀπό τό μαρξισμό. Πάρτε τήν § *b* (μέρος 2) τοῦ ἄρθρου τοῦ Π. Κίεβσκι «῾Η διεκδίκηση αὐτή» (δηλ. ἡ αὐτοδιάθεση τῶν ἐθνῶν) «ὁδηγεῖ κατευθείαν (!!) στό σοσιαλπατριωτισμό»—διακηρύσσει ὁ ἀρθρογράφος μας καί ἐξηγεῖ ὅτι τό «προδοτικό» σύνθημα τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας εἶναι συμπέρασμα πού βγαίνει «μέ πληρέστατη (!) λογική (!) ἀναγκαιότητα ἀπό τό δικαίωμα τῶν ἐθνῶν γιά αὐτοδιάθεση...» Κατά τή γνώμη του ἡ αὐτοδιάθεση εἶναι «ἐπικύρωση τῆς προδοσίας τῶν γάλλων καί βέλγων σοσιαλπατριωτῶν, πού ὑπερασπίζουν αὐτή τήν ἀνεξαρτησία» (τήν ἐθνικοκρατική ἀνεξαρτησία τῆς Γαλλίας καί τοῦ Βελγίου) «μέ τό ὅπλο στό χέρι—αὐτοί *κάνουν* ἐκεῖνο πού οἱ ὀπαδοί τῆς «αὐτοδιάθεσης» ἁπλῶς τό λένε»... «῾Η ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας ἀνήκει στό ὁπλοστάσιο τῶν χειρότερων ἐχθρῶν μας»... «᾿Εμεῖς ἀρνιόμαστε κατηγορηματικά νά καταλάβουμε πῶς εἶναι δυνατό νά εἶναι κανείς *ταυτόχρονα* ἐνάντια στήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας καί ὑπέρ τῆς αὐτοδιάθεσης, ἐνάντια στήν πατρίδα καί ὑπέρ τῆς πατρίδας».

Αὐτά γράφει ὁ Π. Κίεβσκι. Εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι δέν κατάλαβε τίς ἀποφάσεις μας ἐνάντια στό σύνθημα τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας στό σημερινό πόλεμο. Εἴμαστε ἀναγκασμένοι νά πάρουμε αὐτό πού εἶναι γραμμένο στίς ἀποφάσεις αὐτές καθαρά καί ξάστερα καί νά ἐξηγήσουμε ἄλλη μιά φορά τό νόημα αὐτῶν τῶν λόγων πού στά ρωσικά εἶναι πολύ καθαροί.

῾Η ἀπόφαση τοῦ κόμματός μας, πού ψηφίστηκε στή συνδιάσκεψη τῆς Βέρνης τό Μάρτη τοῦ 1915 καί ἔχει τίτλο: «Γιά τό σύνθημα τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας», ἀρχίζει μέ τίς λέξεις:

«*Ἡ πραγματική οὐσία τοῦ σημερινοῦ πολέμου συνίσταται*» σ᾿αὐτό καί σ᾿αὐτό.

Πρόκειται γιά τό *σημερινό* πόλεμο. Δέν μπορεῖ νά τό πεῖ κανείς αὐτό ρωσικά μέ περισσότερη σαφήνεια. Οἱ λέξεις «ἡ πραγματική οὐσία» δείχνουν ὅτι πρέπει νά γίνεται διάκριση τοῦ φαινομενικοῦ ἀπό τό πραγματικό, τῆς ἐπιφάνειας ἀπό τήν οὐσία, τῶν λόγων ἀπό τά ἔργα. Οἱ φράσεις γιά ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας στό σημερινό πόλεμο παρουσιάζουν ἀπατηλά σάν ἐθνικό πόλεμο τόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο τοῦ 1914-1916, πόλεμο γιά τή διανομή τῶν ἀποικιῶν, γιά τή διαρπαγή ξένων ἐδαφῶν κτλ. Γιά νά μήν ἀφήσει οὔτε τήν παραμικρότερη δυνατότητα νά διαστρεβλωθοῦν οἱ ἀπόψεις μας, ἡ ἀπόφαση προσθέτει μιά ἰδιαίτερη παράγραφο γιά τούς «*πραγματικά* ἐθνικούς πολέμους», πού «ἔγιναν *κυρίως* (σημειῶστε: κυρίως δέν σημαίνει ἀποκλειστικά!) στήν ἐποχή τοῦ 1789-1871».

Ἡ ἀπόφαση ἐξηγεῖ ὅτι «στή βάση» αὐτῶν τῶν «πραγματικά» ἐθνικῶν πολέμων «βρισκόταν μιά μακρόχρονη πορεία μαζικῶν ἐθνικῶν κινημάτων, ἀγώνα ἐνάντια στήν ἀπολυταρχία καί τή φεουδαρχία, ἀποτίναξης τοῦ ἐθνικοῦ ζυγοῦ...»*

Δέν εἶναι ξεκάθαρο; Στόν τωρινό ἰμπεριαλιστικό πόλεμο πού γεννήθηκε ἀπό τό σύνολο τῶν συνθηκῶν τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἐποχῆς, δηλ. δέν ἐμφανίστηκε τυχαῖα, δέν εἶναι ἐξαίρεση, δέν εἶναι παρέκκλιση ἀπό τό γενικό καί τό τυπικό, τά λόγια γιά ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας ἀποτελοῦν ἐξαπάτηση τοῦ λαοῦ, γιατί ὁ πόλεμος αὐτός *δέν* εἶναι ἐθνικός. Σ᾿ἕνα *πραγματικά* ἐθνικό πόλεμο οἱ λέξεις «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» *δέν εἶναι διόλου* ἀπάτη καί *ἐμεῖς δέν εἴμαστε διόλου ἐνάντια σ᾿αὐτή τήν ὑπεράσπιση.* Τέτιοι (πραγματικά ἐθνικοί) πόλεμοι ἔγιναν «κυρίως» στά 1789-1871, και ἡ ἀπόφαση, χωρίς ν᾿ἀρνιέται οὔτε μέ μιά λέξη τή δυνατότητά τους καί σήμερα, ἐξηγεῖ τό πῶς πρέπει νά ξεχωρίζουμε ἕναν πραγματικά ἐθνικό πόλεμο ἀπό ἕναν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο πού τόν συγκαλύπτουν μέ ἀπατηλά ἐθνικά συνθήματα. Συγκεκριμένα: γι᾿αὐτό τόν ξεχωρισμό πρέπει νά ἐξετάζουμε ἄν βρίσκεται «στή βάση» του «μιά μακρόχρονη πορεία μαζικῶν ἐθνικῶν κινημάτων», «ἀποτίναξης τοῦ ἐθνικοῦ ζυγοῦ».

Στήν ἀπόφαση γιά τόν «πασιφισμό» ἀναφέρεται ἀνοιχτά: «οἱ σοσιαλδημοκράτες δέν μποροῦν νά ἀρνοῦνται τή θετική σημασία τῶν ἐπαναστατικῶν πολέμων, δηλ. ὄχι τῶν ἰμπεριαλιστικῶν πολέμων, ἀλλά πολέμων σάν κι᾿αὐτούς πού ἔγιναν, λογουχάρη»

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 162-163. *Ἡ Σύντ.*

(σημειῶστε αὐτό τό «λογουχάρη»), «ἀπό τό 1789 ὥς τό 1871 γιά τήν ἀποτίναξη τοῦ ἐθνικοῦ ζυγοῦ...»* Θά μποροῦσε ἡ ἀπόφαση τοῦ κόμματός μας νά μιλάει τό 1915 γιά ἐθνικούς πολέμους, σάν κι᾽αὐτούς πού ἔγιναν στά 1789-1871 καί νά τονίζει πώς ἐμεῖς δέν ἀρνούμαστε τή θετική σημασία τέτιων πολέμων, ἄν δέν θεωροῦνταν πώς τέτιοι πόλεμοι εἶναι δυνατοί καί σήμερα; Εἶναι φανερό ὅτι δέν θά μποροῦσε.

Ἑρμηνεία τῶν ἀποφάσεων τοῦ κόμματός μας, δηλ. ἐκλαϊκευμένη ἐξήγησή τους, ἀποτελεῖ ἡ μπροσούρα τοῦ Λένιν καί τοῦ Ζηνόβιεφ: «Σοσιαλισμός καί πόλεμος». Στήν πέμπτη σελίδα αὐτῆς τῆς μπροσούρας εἶναι γραμμένο καθαρά καί ξάστερα πώς «οἱ σοσιαλιστές παραδέχονταν καί παραδέχονται καί τώρα τή νομιμότητα, τήν προοδευτικότητα, τό δίκαιο τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας, ἤ τοῦ ἀμυντικοῦ πολέμου» *μόνο* μέ τήν ἔννοια τῆς «ἀποτίναξης τοῦ ἀλλοεθνικοῦ ζυγοῦ». Παρατίθεται ἕνα παράδειγμα: ἡ Περσία ἐνάντια στή Ρωσία *«κτλ.»* καί ἀναφέρεται: «αὐτοί θά ἦταν δίκαιοι ἀμυντικοί πόλεμοι ἀνεξάρτητα ἀπό τό ποιός ἐπιτέθηκε πρῶτος καί ὁ κάθε σοσιαλιστής θά εὐχόταν τή νίκη τῶν καταπιεζομένων, ἐξαρτημένων, ἀνισότιμων κρατῶν ἐνάντια στίς καταπιεστικές, δουλοκτητικές, ληστρικές «μεγάλες» Δυνάμεις»**.

Ἡ μπροσούρα βγῆκε τόν Αὔγουστο τοῦ 1915· ἐκδόθηκε στά γερμανικά καί στά γαλλικά. Ὁ Π. Κίεβσκι τήν ξέρει πολύ καλά. Οὔτε ὁ Π. Κίεβσκι, οὔτε γενικά κάποιος ἄλλος μᾶς ἔφερε ἀντίρηση οὔτε μιά φορά, οὔτε ἐνάντια στήν ἀπόφαση γιά τό σύνθημα τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας, οὔτε ἐνάντια στήν ἀπόφαση γιά τόν πασιφισμό, οὔτε ἐνάντια στήν ἑρμηνεία αὐτῶν τῶν ἀποφάσεων πού δίνει ἡ μπροσούρα, οὔτε μιά φορά! Μπαίνει τό ἐρώτημα: συκοφαντοῦμε τόν Π. Κίεβσκι, λέγοντας ὅτι δέν κατάλαβε καθόλου τό μαρξισμό, ὅταν ὁ συγγραφέας αὐτός, πού ἀπό τό Μάρτη τοῦ 1915 δέν ἔχει ἐκφράσει ἀντιρήσεις ἐνάντια στίς ἀποφάσεις τοῦ κόμματός μας γιά τόν πόλεμο, τώρα, τόν Αὔγουστο τοῦ 1916, στό ἄρθρο του γιά τήν αὐτοδιάθεση, δηλ. σέ ἄρθρο γιά ἕνα μερικό τάχα ζήτημα, φανερώνει μιά καταπληκτική ἔλλειψη κατανόησης τοῦ *γενικοῦ* ζητήματος;

Ὁ Π. Κίεβσκι ὀνομάζει τό σύνθημα τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας «προδοτικό». Ἐμεῖς μποροῦμε νά τόν διαβεβαιώσουμε ἤρεμα ὅτι *κάθε* σύνθημα εἶναι καί θά εἶναι πάντα «προδοτικό»

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 165-166. *Ἡ Σύντ.*

** Στό ἴδιο, σελ. 318-319. *Ἡ Σύντ.*

γιά ἐκείνους πού θά τό ἐπαναλαβαίνουν μηχανικά, χωρίς νά νιώθουν τή σημασία του, χωρίς νά βαθαίνουν στό ζήτημα, καί θά περιορίζονται στήν ἀπομνημόνευση λέξεων χωρίς ἀνάλυση τοῦ νοήματός τους.

Τί εἶναι, γενικά, «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας»; Εἶναι μήπως καμιά ἐπιστημονική ἔννοια παρμένη ἀπό τόν τομέα τῆς οἰκονομικῆς ἤ τῆς πολιτικῆς κτλ.; Ὄχι. Εἶναι μονάχα ἡ πιό διαδομένη, συνηθισμένη καί κάποτε ἁπλῶς μικροαστική ἔκφραση πού σημαίνει *δικαιολόγηση τοῦ πολέμου.* Τίποτε περισσότερο, ἀπολύτως τίποτε! «Προδοτικό» ἐδῶ μπορεῖ νά εἶναι μόνο τό ὅτι οἱ φιλισταῖοι εἶναι ἱκανοί νά δικαιολογήσουν *κάθε* πόλεμο, λέγοντας ὅτι «ὑπερασπίζουμε τήν πατρίδα», ἐνῶ ὁ μαρξισμός, πού δέν ξεπέφτει ὥς τό φιλισταϊσμό, ἀπαιτεῖ τήν ἱστορική ἀνάλυση κάθε ξεχωριστοῦ πολέμου γιά νά ξεκαθαριστεῖ ἄν μπορεῖ νά θεωρηθεῖ *αὐτός* ὁ πόλεμος προοδευτικός, πόλεμος πού ἐξυπηρετεῖ τά συμφέροντα τῆς δημοκρατίας ἤ τοῦ προλεταριάτου, καί *μ' αὐτή τήν ἔννοια* νόμιμος, δίκαιος κτλ.

Τό σύνθημα τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας ἀποτελεῖ συχνά μικροαστικά-μή συνειδητή δικαίωση τοῦ πολέμου καί σχετίζεται μέ ἀνικανότητα νά ξεκαθαριστεῖ ἱστορικά ἡ σημασία καί τό νόημα τοῦ κάθε ξεχωριστοῦ πολέμου.

Ὁ μαρξισμός κάνει μιά τέτια ἀνάλυση καί λέει: *ἄν* «ἡ πραγματική οὐσία» τοῦ πολέμου συνίσταται, *λογουχάρη,* στήν ἀποτίναξη τοῦ ἀλλοεθνικοῦ ζυγοῦ (πράγμα πού εἶναι τυπικό *κυρίως* γιά τήν Εὐρώπη τοῦ 1789-1871), τότε ὁ πόλεμος εἶναι προοδευτικός ἀπό τήν πλευρά τοῦ καταπιεζόμενου κράτους ἤ ἔθνους. *Ἄν* «ἡ πραγματική οὐσία» τοῦ πολέμου εἶναι τό ξαναμοίρασμα τῶν ἀποικιῶν, ἡ διανομή τῆς λείας, ἡ ἁρπαγή ξένων ἐδαφῶν (τέτιος εἶναι ὁ πόλεμος τοῦ 1914-1916), τότε ἡ φράση γιά ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας εἶναι «καθαρή ἐξαπάτηση τοῦ λαοῦ».

Πῶς ὅμως νά βροῦμε τήν «πραγματική οὐσία» τοῦ πολέμου, πῶς νά τόν ὁρίσουμε; Ὁ πόλεμος εἶναι συνέχιση τῆς πολιτικῆς. Πρέπει νά μελετήσουμε τήν προπολεμική πολιτική, τήν πολιτική πού ὁδηγεῖ καί ὁδήγησε στόν πόλεμο. Ἄν ἡ πολιτική ἦταν ἰμπεριαλιστική, δηλ. ἄν ὑπεράσπιζε τά συμφέροντα τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου, λήστευε καί καταπίεζε ἀποικίες καί ξένες χῶρες, τότε καί ὁ πόλεμος πού πηγάζει ἀπ' αὐτή τήν πολιτική εἶναι ἰμπεριαλιστικός πόλεμος. Ἄν ἡ πολιτική ἦταν ἐθνικοαπελευθερωτική, δηλ. ἄν ἔκφραζε ἕνα μαζικό κίνημα ἐνάντια στόν ἐθνικό ζυγό, τότε ὁ πόλεμος πού πηγάζει ἀπό μιά τέτια πολιτική εἶναι ἐθνικοαπελευθερωτικός πόλεμος.

῾Ο μικροαστός δέν καταλαβαίνει ὅτι ὁ πόλεμος εἶναι «συνέχιση τῆς πολιτικῆς» καί γι᾽αὐτό περιορίζεται νά λέει ὅτι «ὁ ἐχθρός ἐπιτίθεται», «ὁ ἐχθρός εἰσέβαλε στή χώρα μου», χωρίς νά ἐξετάζει *γιατί* διεξάγεται ὁ πόλεμος, *ἀπό ποιές* τάξεις καί *γιά ποιόν* πολιτικό σκοπό. ῾Ο Π. Κίεβσκι ξεπέφτει ἐντελῶς στό ἐπίπεδο ἑνός τέτιου φιλισταίου, ὅταν λέει, ὁρίστε, οἱ γερμανοί κατέλαβαν τό Βέλγιο, ὥστε ἀπό τήν ἄποψη τῆς αὐτοδιάθεσης «ἔχουν δίκιο οἱ βέλγοι σοσιαλπατριῶτες», ἤ: οἱ γερμανοί κατέλαβαν ἕνα μέρος τῆς Γαλλίας, ὥστε «ὁ Γκέντ μπορεῖ νά εἶναι ἱκανοποιημένος», ἐπειδή «ἐδῶ πρόκειται γιά ἔδαφος κατοικημένο ἀπό ἕνα δοσμένο ἔθνος» (καί ὄχι ἀπό ξένο ἔθνος).

Γιά τόν μικροαστό τό σπουδαῖο εἶναι *ποῦ* βρίσκονται τά στρατεύματα, ποιός νικάει *τώρα*. Γιά τό μαρξιστή τό σπουδαῖο εἶναι *γιατί* διεξάγεται ὁ *δοσμένος* πόλεμος πού στή διάρκειά του μποροῦν νά νικοῦν πότε τά στρατεύματα τοῦ ἑνός καί πότε τοῦ ἄλλου.

Γιατί διεξάγεται τοῦτος ὁ πόλεμος; Αὐτό τό δείχνει ἡ ἀπόφασή μας (πού παίρνει ὑπόψη της τήν πολιτική τῶν ἐμπόλεμων δυνάμεων, πολιτική πού ἀκολούθησαν ἐπί δεκαετίες πρίν ἀπό τόν πόλεμο). ῾Η ᾽Αγγλία, ἡ Γαλλία καί ἡ Ρωσία πολεμοῦν γιά τή διατήρηση τῶν ἁρπαγμένων ἀποικιῶν καί τήν καταλήστευση τῆς Τουρκίας κτλ. ῾Η Γερμανία γιά νά ἀποσπάσει ἀποικίες γιά τόν ἑαυτό της καί νά ληστέψει καί ἡ ἴδια τήν Τουρκία κτλ. ῎Ας δεχτοῦμε πώς οἱ γερμανοί παίρνουν ἀκόμη καί τό Παρίσι καί τήν Πετρούπολη. Θ᾽ἀλλάξει μ᾽αὐτό ὁ χαρακτήρας τοῦ πολέμου; Καθόλου. ῾Ο σκοπός τῶν γερμανῶν—καί αὐτό εἶναι ἀκόμη σπουδαιότερο: ἡ πολιτική πού θά ἐφαρμοστεῖ μέ τή νίκη τῶν γερμανῶν—θά εἶναι τότε ἡ ἀπόσπαση ἀποικιῶν, ἡ κυριαρχία πάνω στήν Τουρκία, ἡ ἁρπαγή περιοχῶν ξένων ἐθνῶν λ.χ. τῆς Πολωνίας κτλ., ὡστόσο δέν θά εἶναι καθόλου ἡ ἐγκαθίδρυση ἀλλοεθνικοῦ ζυγοῦ πάνω στούς γάλλους ἤ στούς ρώσους. Στήν πραγματική του οὐσία τοῦτος ὁ πόλεμος δέν εἶναι ἐθνικός, ἀλλά ἰμπεριαλιστικός. Μ᾽ἄλλα λόγια: ὁ πόλεμος δέν γίνεται ἐπειδή ἡ μιά πλευρά προσπαθεῖ ν᾽ἀποτινάξει τόν ἐθνικό ζυγό, ἐνῶ ἡ ἄλλη τόν ὑπερασπίζει. ῾Ο πόλεμος γίνεται ἀνάμεσα σέ δυό ὁμάδες καταπιεστῶν, ἀνάμεσα σέ δυό ληστές γιά τό πῶς θά μοιραστοῦν τή λεία, ποιός θά ληστέψει τήν Τουρκία καί τίς ἀποικίες.

Κοντολογῆς: ὁ πόλεμος *ἀνάμεσα* σέ ἰμπεριαλιστικές μεγάλες Δυνάμεις (δηλ. σέ Δυνάμεις πού καταπιέζουν μιά ὁλάκερη σειρά ξένους λαούς, πού τούς τυλίγουν μέ τά δίκτια τῆς ἐξάρτησης ἀπό

τό χρηματιστικό κεφάλαιο κτλ.) ἤ *σέ συμμαχία* μ᾽αὐτές εἶναι ἰμπεριαλιστικός πόλεμος. Τέτιος εἶναι ὁ πόλεμος τοῦ 1914-1916. Ἡ «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» *σ᾽αὐτό* τόν πόλεμο εἶναι ἀπάτη, εἶναι δικαίωσή του.

Ὁ πόλεμος ἀπομέρους τῶν καταπιεζομένων (λ.χ. τῶν ἀποικιακῶν λαῶν) *ἐνάντια* στίς ἰμπεριαλιστικές, δηλ. στίς καταπιεστικές Δυνάμεις εἶναι πραγματικά ἐθνικός πόλεμος. Αὐτός εἶναι δυνατός καί τώρα. Ἡ «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» ἀπομέρους τῆς ἐθνικά καταπιεζόμενης χώρας ἐνάντια στήν ἐθνικά καταπιέζουσα δέν εἶναι ἀπάτη, καί οἱ σοσιαλιστές *δέν εἶναι διόλου ἐνάντια* στήν «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» σ᾽ἕνα *τέτιο* πόλεμο.

Ἡ αὐτοδιάθεση τῶν ἐθνῶν εἶναι τό ἴδιο μέ τόν ἀγώνα γιά πλήρη ἐθνική ἀπελευθέρωση, γιά πλήρη ἀνεξαρτησία, ἐνάντια στίς προσαρτήσεις, καί οἱ σοσιαλιστές *δέν μποροῦν* νά παραιτηθοῦν ἀπό ἕνα *τέτιο* ἀγώνα—ὅποια μορφή κι᾽ἄν πάρει, μέχρι καί τήν ἐξέγερση ἤ τόν πόλεμο—χωρίς νά πάψουν νά εἶναι σοσιαλιστές.

Ὁ Π. Κίεβσκι φαντάζεται ὅτι πολεμάει τόν Πλεχάνοφ: ὁ Πλεχάνοφ ἔδειξε, λέει, τή σχέση τῆς αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν μέ τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας! Ὁ Π. Κίεβσκι *πίστεψε* τόν Πλεχάνοφ, πίστεψε ὅτι ἡ σύνδεση αὐτή εἶναι *πραγματικά τέτια* πού τήν παρουσιάζει ὁ Πλεχάνοφ. Κι᾽ὁ Π. Κίεβσκι, ἀφοῦ πίστεψε τόν Πλεχάνοφ, τρόμαξε κι᾽ἀποφάσισε ὅτι πρέπει νά ἀρνηθεῖ τήν αὐτοδιάθεση γιά νά γλυτώσει ἀπό τά συμπεράσματα τοῦ Πλεχάνοφ... Ἡ ἐμπιστοσύνη στόν Πλεχάνοφ εἶναι μεγάλη, ὁ τρόμος ἐπίσης μεγάλος, ὡστόσο οὔτε ἴχνος *σκέψης* γιά τό ποῦ βρίσκεται τό λάθος τοῦ Πλεχάνοφ!

Γιά νά παρουσιάσουν αὐτό τόν πόλεμο σάν ἐθνικό, οἱ σοσιαλσωβινιστές ἐπικαλοῦνται τήν αὐτοδιάθεση τῶν ἐθνῶν. Ἡ σωστή καταπολέμησή τους εἶναι μόνο μιά: πρέπει νά δείξουμε ὅτι ὁ πόλεμος αὐτός δέν εἶναι πόλεμος γιά τήν ἀπελευθέρωση τῶν ἐθνῶν, ἀλλά γιά τό ποιός ἀπό τούς μεγάλους ἅρπαγες θά καταπιέζει *περισσότερα* ἔθνη. Τό νά φτάσει ὅμως κανείς μέχρι τήν ἄρνηση τοῦ πολέμου πού διεξάγεται *πραγματικά* γιά τήν ἀπελευθέρωση τῶν ἐθνῶν, σημαίνει ὅτι κάνει τή χειρότερη γελοιογραφία τοῦ μαρξισμοῦ. Ὁ Πλεχάνοφ καί οἱ γάλλοι σοσιαλιστές ἐπικαλοῦνται τή δημοκρατία τῆς Γαλλίας γιά νά δικαιολογήσουν τήν «ὑπεράσπισή» της ἐνάντια στή μοναρχία τῆς Γερμανίας. Ἄν σκεφτοῦμε ὅπως σκέπτεται ὁ Π. Κίεβσκι, πρέπει νά εἴμαστε ἐνάντια στή δημοκρατία ἤ ἐνάντια στόν πόλεμο πού διεξάγεται *πραγματικά* γιά τήν προά-

σπιση τῆς δημοκρατίας!! Οἱ γερμανοί σοσιαλσωβινιστές ἐπικαλοῦνται τό γενικό ἐκλογικό δικαίωμα καί τή γενική ὑποχρεωτική ἐκπαίδευση στή Γερμανία, γιά νά δικαιολογήσουν τήν «ὑπεράσπιση» τῆς Γερμανίας ἐνάντια στόν τσαρισμό. Ἄν σκεφτοῦμε ὅπως σκέπτεται ὁ Π. Κίεβσκι, πρέπει νά εἴμαστε εἴτε ἐνάντια στό γενικό ἐκλογικό δικαίωμα καί τή γενική ἐκπαίδευση εἴτε ἐνάντια στόν πόλεμο πού διεξάγεται πραγματικά γιά τήν περιφρούρηση τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν ἀπό τίς ἀπόπειρες νά τίς ἀφαιρέσουν!

Ὁ Κ. Κάουτσκι πρίν ἀπό τόν πόλεμο τοῦ 1914-1916 ἦταν μαρξιστής, καί μιά ὁλόκληρη σειρά ἀπό σπουδαιότατα ἔργα καί δηλώσεις του θά παραμείνουν γιά πάντα ὑπόδειγμα μαρξισμοῦ.. Στίς 26 Αὐγούστου 1910 ὁ Κάουτσκι ἔγραφε στήν «Neue Zeit» σχετικά μέ τόν ἐπερχόμενο καί ἐπαπειλούμενο πόλεμο:

«Σέ περίπτωση πολέμου ἀνάμεσα στή Γερμανία καί τήν Ἀγγλία δέν τίθεται ζήτημα δημοκρατίας, ἀλλά παγκόσμιας κυριαρχίας, δηλ. ἐκμετάλλευσης τοῦ κόσμου. Αὐτό δέν εἶναι ζήτημα γιά τό ὁποῖο οἱ σοσιαλδημοκράτες θά ἔπρεπε νά ταχθοῦν στό πλευρό τῶν ἐκμεταλλευτῶν τοῦ ἔθνους τους» («Neue Zeit», 28. Jahrg., Bd. 2, S. 776).

Νά μιά ὑπέροχη μαρξιστική διατύπωση πού συμπίπτει ἐντελῶς μέ τίς δικές μας, ξεσκεπάζει πέρα γιά πέρα τόν *σημερινό* Κάουτσκι πού ἔκανε στροφή ἀπό τό μαρξισμό πρός τήν ὑπεράσπιση τοῦ σοσιαλσωβινισμοῦ καί ξεκαθαρίζει μέ πλήρη σαφήνεια τίς ἀρχές τῆς μαρξιστικῆς στάσης ἀπέναντι στούς πολέμους (θά ξανάρθουμε ἀπό τίς στῆλες τοῦ τύπου πάνω σ᾽αὐτή τή διατύπωση). Οἱ πόλεμοι εἶναι συνέχιση τῆς πολιτικῆς γι᾽αὐτό, μιά καί διεξάγεται πάλη ὑπέρ τῆς δημοκρατίας, *εἶναι δυνατός* καί ὁ πόλεμος ὑπέρ τῆς δημοκρατίας· ἡ αὐτοδιάθεση τῶν ἐθνῶν εἶναι μόνο μιά ἀπό τίς δημοκρατικές διεκδικήσεις πού καταρχήν δέν διαφέρει καθόλου ἀπό τίς ἄλλες. Ἡ «παγκόσμια κυριαρχία», εἶναι, μέ λίγα λόγια, τό περιεχόμενο τῆς ἰμπεριαλιστικῆς πολιτικῆς, πού συνέχισή της εἶναι ὁ ἰμπεριαλιστικός πόλεμος. Τό νά ἀρνεῖται κανείς τήν «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας», *δηλ.* τή συμμετοχή σέ δημοκρατικό πόλεμο, εἶναι παραλογισμός πού δέν ἔχει τίποτε τό κοινό μέ τό μαρξισμό. Τό νά ἐξωραΐζει κανείς τόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο, ἐφαρμόζοντας σ᾽αὐτόν τήν ἔννοια τῆς «ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας», δηλ. παρουσιάζοντάς τον γιά δημοκρατικό, σημαίνει ὅτι ἐξαπατᾶ τούς ἐργάτες, ὅτι περνᾶ μέ τό μέρος τῆς ἀντιδραστικῆς ἀστικῆς τάξης.

2. «Η ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΜΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ»

Ὁ Π. Κίεβσκι, στόν ὁποῖο ἀνήκει ἡ κλεισμένη στά εἰσαγωγικά ἔκφραση, μιλάει συνεχῶς γιά «νέα ἐποχή». Δυστυχῶς, κι᾿ἐδῶ οἱ συλλογισμοί του εἶναι λαθεμένοι.

Οἱ ἀποφάσεις τοῦ κόμματός μας μιλᾶνε γιά τό δοσμένο πόλεμο, τόν γεννημένο ἀπό τίς γενικές συνθῆκες τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἐποχῆς. Ἐμεῖς ἔχουμε θέσει σωστά ἀπό μαρξιστική ἄποψη τή σχέση ἀνάμεσα στήν «ἐποχή» καί τό «δοσμένο πόλεμο»: γιά νά εἶναι κανείς μαρξιστής πρέπει νά κάνει τήν ἐκτίμηση τοῦ κάθε ξεχωριστοῦ πολέμου συγκεκριμένα. Γιά νά καταλάβει κανείς, γιατί ἀνάμεσα στίς μεγάλες Δυνάμεις, πού πολλές τους στά 1789-1871 ἦταν ἐπικεφαλῆς τοῦ ἀγώνα γιά τή δημοκρατία, μπόρεσε καί δέν μποροῦσε παρά νά ξεσπάσει ἀναγκαστικά ἰμπεριαλιστικός πόλεμος, δηλ. ὁ πιό ἀντιδραστικός, ὁ πιό ἀντιδημοκρατικός ὡς πρός τήν πολιτική του σημασία, γιά νά τό καταλάβει κανείς αὐτό πρέπει νά καταλάβει τίς γενικές συνθῆκες τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἐποχῆς, δηλ. τῆς μετατροπῆς τοῦ καπιταλισμοῦ τῶν προηγμένων χωρῶν σέ ἰμπεριαλισμό.

Ὁ Π. Κίεβσκι ἔχει διαστρεβλώσει τελείως τή σχέση αὐτή ἀνάμεσα στήν «ἐποχή» καί στό «δοσμένο πόλεμο». Σύμφωνα μ᾿αὐτόν, τό νά μιλάει κανείς *συγκεκριμένα* θά πεῖ νά μιλάει γιά τήν «ἐποχή»! Αὐτό ἀκριβῶς δέν εἶναι σωστό.

Ἡ ἐποχή 1789-1871 εἶναι μιά ἰδιαίτερη ἐποχή γιά τήν Εὐρώπη. Αὐτό εἶναι ἀδιαφιλονίκητο. Δέν μπορεῖ νά καταλάβει κανείς οὔτε ἕναν ἀπό τούς ἐθνικοαπελευθερωτικούς πολέμους πού εἶναι ἰδιαίτερα τυπικοί γι᾿αὐτή τήν περίοδο, ἄν δέν καταλάβει τίς γενικές συνθῆκες αὐτῆς τῆς ἐποχῆς. Σημαίνει μήπως αὐτό ὅτι *ὅλοι* οἱ πόλεμοι αὐτῆς τῆς ἐποχῆς ἦταν ἐθνικοαπελευθερωτικοί; Φυσικά, ὄχι. Τό νά λέει κανείς ἕνα τέτιο πράγμα σημαίνει ὅτι κατέληξε σέ παραλογισμό καί ὅτι στή θέση τῆς συγκεκριμένης μελέτης τοῦ κάθε ξεχωριστοῦ πολέμου βάζει ἕνα γελοῖο σχῆμα. Στά 1789-1871 ἔγιναν καί ἀποικιακοί πόλεμοι καί πόλεμοι ἀνάμεσα σέ ἀντιδραστικές αὐτοκρατορίες πού καταπίεζαν ὁλόκληρη σειρά ξένα ἔθνη.

Τίθεται τό ἐρώτημα: ἀπό τό γεγονός ὅτι ὁ προχωρημένος εὐρωπαϊκός (καί ἀμερικανικός) καπιταλισμός μπῆκε στή νέα ἐποχή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, προκύπτει μήπως ὅτι σήμερα δέν εἶναι δυνατό νά γίνονται παρά μόνο ἰμπεριαλιστικοί πόλεμοι; Αὐτό θά ἦταν παράλογος ἰσχυρισμός, ἀνικανότητα νά ξεχωρίσει κανείς ἕνα δοσμένο συγκεκριμένο φαινόμενο ἀπό τό σύνολο

τῶν ποικιλόμορφων πιθανῶν φαινομένων τῆς ἐποχῆς. Ἡ ἐποχή γι'αὐτό ἀκριβῶς ὀνομάζεται ἐποχή, ἐπειδή ἀγκαλιάζει ἕνα σύνολο ποικιλόμορφων φαινομένων καί πολέμων, τόσο τυπικῶν, ὅσο καί μή τυπικῶν, τόσο μεγάλων, ὅσο καί μικρῶν, τόσο χαρακτηριστικῶν γιά τίς προηγμένες, ὅσο καί χαρακτηριστικῶν γιά τίς καθυστερημένες χῶρες. Τό νά παρακάμπτει κανείς αὐτά τά συγκεκριμένα ζητήματα μέ γενικές φράσεις περί «ἐποχῆς», ὅπως κάνει ὁ Π. Κίεβσκι, σημαίνει ὅτι κάνει κατάχρηση τῆς ἔννοιας «ἐποχή». Καί γιά νά μή λέμε ἀσύστατα πράγματα, θά παραθέσουμε ἀμέσως ἕνα ἀπό τά πολλά παραδείγματα. Πρῶτα-πρῶτα ὅμως πρέπει νά θυμίσουμε ὅτι *μιά μόνο* ὁμάδα ἀριστερῶν, καί συγκεκριμένα ἡ γερμανική ὁμάδα «Ἡ Διεθνής», στίς θέσεις της πού δημοσιεύτηκαν στό τρίτο τεῦχος τοῦ Δελτίου τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Βέρνης (29 τοῦ Φλεβάρη 1916) διατύπωσε στήν § 5 ἕναν ὁλοφάνερα λαθεμένο ἰσχυρισμό: «Στήν ἐποχή αὐτοῦ τοῦ ἀποχαλινωμένου ἰμπεριαλισμοῦ *δέν μποροῦν πιά νά ὑπάρξουν κανενός εἴδους* ἐθνικοί πόλεμοι». Ἐξετάσαμε τόν ἰσχυρισμό αὐτό στή «Σμπόρνικ Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»»*. Ἐδῶ θά σημειώσουμε μόνο, πώς ἄν καί σ'ὅλους πού ἐνδιαφέρονται γιά τό διεθνιστικό κίνημα ἡ θεωρητική αὐτή θέση εἶναι ἀπό καιρό γνωστή (ἐμεῖς τήν καταπολεμήσαμε ἀκόμη στήν εὐρεία συνεδρίαση τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Βέρνης τήν ἄνοιξη τοῦ 1916), μέχρι τώρα ὅμως *οὔτε μιά ὁμάδα* δέν τήν ἐπανέλαβε, δέν τήν υἱοθέτησε. Καί ὁ Π. Κίεβσκι τόν Αὔγουστο τοῦ 1916, ὅταν ἔγραφε τό ἄρθρο του, δέν εἶπε οὔτε λέξη στό πνεῦμα ἑνός τέτιου ἤ παρόμοιου ἰσχυρισμοῦ.

Καί αὐτό πρέπει νά σημειωθεῖ καί νά γιατί: ἄν εἶχε ἐκφραστεῖ ἕνας τέτιος ἤ παρόμοιος θεωρητικός ἰσχυρισμός, θά ἦταν δυνατό νά μιλάει κανείς γιά θεωρητική διαφωνία. Ὅταν ὅμως *δ έ ν* προβάλλεται κανένας παρόμοιος ἰσχυρισμός, εἴμαστε ἀναγκασμένοι νά ποῦμε: δέν ἔχουμε μπροστά μας μιά διαφορετική ἀντίληψη τῆς «ἐποχῆς», οὔτε μιά θεωρητική διαφωνία, ἀλλά μόνο μιά φράση εἰπωμένη στή ρύμη τοῦ λόγου, μόνο κατάχρηση τῆς λέξης «ἐποχή».

Παράδειγμα: «Μήπως μοιάζει (ἡ αὐτοδιάθεση)—γράφει ὁ Π. Κίεβσκι στήν ἀρχή-ἀρχή τοῦ ἄρθρου του—μέ τό δικαίωμα ν'ἀποκτήσει κανείς δωρεάν 10 000 ντεσιατίνες στόν Ἄρη; Δέν εἶναι δυνατό ν'ἀπαντήσει κανείς σ'αὐτό τό ἐρώτημα διαφορετικά παρά ἐντελῶς συγκεκριμένα, παίρνοντας

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 4-10. *Ἡ Σύντ.*

ὑπόψη ὁλόκληρη τή σημερινή ἐποχή. Γιατί ἄλλο πράγμα εἶναι τό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν στήν ἐποχή τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ἐθνικῶν κρατῶν, σάν τῶν καλύτερων μορφῶν ἀνάπτυξης τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων στό τοτινό τους ἐπίπεδο, κι'ἄλλο πράγμα εἶναι τό δικαίωμα αὐτό, ὅταν οἱ μορφές αὐτές, οἱ μορφές τοῦ ἐθνικοῦ κράτους, ἔχουν γίνει δεσμά τῆς ἀνάπτυξής τους. 'Ανάμεσα στήν ἐποχή τῆς αὐτοεδραίωσης τοῦ καπιταλισμοῦ καί τοῦ ἐθνικοῦ κράτους καί τήν ἐποχή τῆς ἐξάλειψης τοῦ ἐθνικοῦ κράτους καί τῆς παραμονῆς τῆς ἐξάλειψης τοῦ ἴδιου τοῦ καπιταλισμοῦ ὑπάρχει τεράστια ἀπόσταση. Τό νά μιλάει λοιπόν κανείς «γενικά», ἐκτός τόπου καί χρόνου, δέν ταιριάζει σέ μαρξιστή».

῾Ο συλλογισμός αὐτός εἶναι ὑπόδειγμα γελοιογραφικῆς χρησιμοποίησης τῆς ἔννοιας «ἰμπεριαλιστική ἐποχή». Καί ἀκριβῶς ἐπειδή ἡ ἔννοια αὐτή εἶναι νέα καί σπουδαία, πρέπει νά παλέψουμε ἐνάντια σ'αὐτή τή γελοιογραφία! Γιά τί πράγμα πρόκειται λοιπόν, ὅταν λένε ὅτι οἱ μορφές τοῦ ἐθνικοῦ κράτους ἔχουν μετατραπεῖ σέ δεσμά κτλ.; Γιά τίς προηγμένες καπιταλιστικές χῶρες, γιά τή Γερμανία, τή Γαλλία, τήν 'Αγγλία πρίν ἀπόλα, πού ἡ συμμετοχή τους στό δοσμένο πόλεμο τόν ἔκανε κατεξοχήν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο. Στίς χῶρες *αὐτές* πού μέχρι τώρα ὁδηγοῦσαν τήν ἀνθρωπότητα πρός τά μπρός, ἰδίως στά 1789-1871, τέλειωσε τό προτσές σχηματισμοῦ τοῦ ἐθνικοῦ κράτους, στίς χῶρες *αὐτές* τό ἐθνικό κίνητρο ἀνήκει στό ἀνεπίστροφο παρελθόν καί ἡ ἀνάστασή του θά ἦταν μιά παράλογη ἀντιδραστική οὐτοπία. Τό ἐθνικό κίνημα τῶν γάλλων, τῶν ἄγγλων, τῶν γερμανῶν ἔχει τελειώσει ἀπό καιρό· στήν ἡμερήσια διάταξη τῆς ἱστορίας μπαίνει *ἐδῶ* κάτι ἄλλο: τά ἔθνη πού ἀπελευθερώθηκαν μετατράπηκαν σέ ἔθνη καταπιεστικά, σέ ἔθνη ἰμπεριαλιστικῆς ληστείας, πού ζοῦν τίς «παραμονές τῆς ἐξάλειψης τοῦ καπιταλισμοῦ».

Καί τά ἄλλα ἔθνη;

῾Ο Π. Κίεβσκι ἐπαναλαβαίνει, σάν κανόνα πού τόν ἔχει ἀποστηθίσει, ὅτι οἱ μαρξιστές πρέπει νά σκέπτονται «συγκεκριμένα», ἀλλά δέν *ἐφαρμόζει* αὐτό τόν κανόνα. 'Εμεῖς ὅμως στίς θέσεις μας δόσαμε ἐπίτηδες ἕνα ὑπόδειγμα συγκεκριμένης ἀπάντησης καί ὁ Π. Κίεβσκι δέν εὐαρεστήθηκε νά μᾶς δείξει τό λάθος μας, ἄν εἶδε ἐδῶ κάποιο λάθος.

Στίς θέσεις μας (§ 6) ἀναφέρεται ὅτι γιά νά εἴμαστε συγκεκριμένοι, πρέπει νά ξεχωρίζουμε στό ζήτημα τῆς αὐτοδιάθεσης ὄχι λιγότερο ἀπό *τρεῖς* διαφορετικούς τύπους χωρῶν. (Εἶναι φανερό ὅτι σέ γενικές θέσεις δέν θά ἦταν δυνατό νά γίνει λόγος γιά τήν κάθε ξεχωριστή χώρα). Πρῶτος τύπος: Οἱ προηγμένες χῶρες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης (καί τῆς 'Αμερικῆς),

ὅπου τό ἐθνικό κίνημα ἀνήκει στό *παρελθόν*. Δεύτερος τύπος: ἡ Ἀνατολική Εὐρώπη, ὅπου τό ἐθνικό κίνημα ἀνήκει στό *παρόν*. Τρίτος τύπος: οἱ μισοαποικίες καί οἱ ἀποικίες, ὅπου τό ἐθνικό κίνημα σέ σημαντικό βαθμό ἀνήκει στό *μέλλον**.

Εἶναι σωστό αὐτό ἤ ὄχι; Ὁ Π. Κίεβσκι *πρός τά ἐδῶ* ἔπρεπε νά κατευθύνει τήν κριτική του. Μά αὐτός οὔτε κάν ἀντιλαμβάνεται *σέ τί* συνίστανται τά θεωρητικά ζητήματα! Δέν βλέπει ὅτι ὅσο δέν ἔχει ἀντικρούσει τήν παραπάνω θέση (στήν § 6) τῶν θέσεών μας—καί δέν μπορεῖ νά τήν ἀντικρούσει, γιατί εἶναι σωστή—οἱ συλλογισμοί του γιά τήν «ἐποχή» μοιάζουν μέ τή στάση ἑνός ἀνθρώπου πού «κραδαίνει» τό ξίφος, ἀλλά δέν καταφέρει χτύπημα.

«Σέ ἀντίθεση μέ τή γνώμη τοῦ Β. Ἰλίν—γράφει στό τέλος τοῦ ἄρθρου του—ἐμεῖς πιστεύουμε ὅτι γιά τήν πλειοψηφία (!) τῶν δυτικῶν (!) χωρῶν τό ἐθνικό ζήτημα δέν εἶναι λυμένο»...

Ὥστε λοιπόν, τό ἐθνικό κίνημα τῶν γάλλων, ἰσπανῶν, ἄγγλων, ὀλλανδῶν, γερμανῶν καί ἰταλῶν δέν τέλειωσε στό 17ο, 18ο καί 19ο αἰώνα καί νωρίτερα; Στήν ἀρχή τοῦ ἄρθρου ἡ ἔννοια «ἐποχή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ» ἔχει διαστρεβλωθεῖ μέ τέτιο τρόπο πού τό ἐθνικό κίνημα παρουσιάζεται σάν νά ἔχει τελειώσει γενικά κι᾽ὄχι μόνο στίς προηγμένες δυτικές χῶρες. Ἐνῶ στό τέλος τοῦ ἴδιου ἄρθρου τό «ἐθνικό ζήτημα» θεωρεῖται «ὄχι λυμένο» *ἀκριβῶς* στίς δυτικές χῶρες!! Δέν εἶναι αὐτό σύγχυση;

Στίς δυτικές χῶρες τό ἐθνικό κίνημα ἀνήκει στό μακρινό παρελθόν. Στήν Ἀγγλία, Γαλλία, Γερμανία κτλ. ἡ «πατρίδα» ἔχει φάει πιά τό ψωμί της, ἔπαιξε τόν ἱστορικό της ρόλο, *δηλ.* ἐδῶ τό ἐθνικό κίνημα δέν μπορεῖ νά δόσει κάτι τό προοδευτικό πού νά ἀνεβάζει νέες μάζες ἀνθρώπων σέ μιά νέα οἰκονομική καί πολιτική ζωή. Στήν ἡμερήσια διάταξη τῆς ἱστορίας δέν μπαίνει ἐδῶ τό πέρασμα ἀπό τή φεουδαρχία ἤ ἀπό τήν πατριαρχική βαρβαρότητα στήν ἐθνική πρόοδο, σέ μιά πολιτισμένη καί πολιτικά ἐλεύθερη πατρίδα, ἀλλά τό πέρασμα ἀπό τήν καπιταλιστικά ὑπερώριμη «πατρίδα», πού ἔχει φάει τό ψωμί της, στό σοσιαλισμό.

Στήν Ἀνατολική Εὐρώπη τά πράγματα εἶναι διαφορετικά. Γιά τούς οὐκρανούς καί τούς λευκορώσους λ.χ. μόνο ἕνας ἄνθρωπος πού ὀνειροβατεῖ στόν Ἄρη θά μποροῦσε νά ἀρνηθεῖ ὅτι ἐδῶ δέν ἔχει ἀκόμη ὁλοκληρωθεῖ τό ἐθνικό κίνημα, ὅτι τό ξύπνημα τῶν μαζῶν γιά τήν κατάκτηση τῆς μητρικῆς τους γλώσσας καί τῆς φιλολογίας της ἐδῶ βρίσκεται *ἀκόμη* στό

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 264-265. *Ἡ Σύντ.*

προτσές τῆς ὁλοκλήρωσης (κι᾽αὐτό εἶναι ἀπαραίτητος ὅρος καί συνακόλουθο τῆς ὁλοκληρωτικῆς ἀνάπτυξης τοῦ καπιταλισμοῦ, τῆς ὁλοκληρωτικῆς εἰσχώρησης τῶν συναλλαγῶν ὥς τήν τελευταία ἀγροτική οἰκογένεια). Ἐδῶ ἡ «πατρίδα» δέν εἶπε *ἀκόμη* ὁλόκληρο τό ἱστορικό της τραγούδι. Ἡ «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» ἐδῶ μπορεῖ νά εἶναι *ἀκόμη* ὑπεράσπιση τῆς δημοκρατίας, τῆς μητρικῆς γλώσσας, τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας ἐνάντια στά ἔθνη πού καταπιέζουν, ἐνάντια στό μεσαίωνα, ἐνῶ οἱ ἄγγλοι, οἱ γάλλοι, οἱ γερμανοί καί οἱ ἰταλοί λένε ψέματα σήμερα, ὅταν μιλᾶνε γιά ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας τους στό σημερινό πόλεμο, ἐπειδή στήν πράξη *δέν* ὑπερασπίζουν τή μητρική τους γλώσσα, *δέν* ὑπερασπίζουν τήν ἐλευθερία τῆς ἐθνικῆς τους ἀνάπτυξης, ἀλλά τά δουλοκτητικά τους δικαιώματα, τίς ἀποικίες τους, τίς «σφαῖρες ἐπιροῆς» τοῦ χρηματιστικοῦ τους κεφαλαίου σέ ξένες χῶρες κτλ.

Στίς μισοαποικίες καί τίς ἀποικίες τό ἐθνικό κίνημα ἱστορικά εἶναι νεαρότερο ἀπ᾽ὅ,τι στήν Ἀνατολική Εὐρώπη.

Ποῦ ἀναφέρονται τά λόγια γιά «πολύ ἀναπτυγμένες χῶρες» καί γιά ἰμπεριαλιστική ἐποχή· *σέ τί* συνίσταται ἡ «ἰδιαίτερη» θέση τῆς Ρωσίας (τίτλος τῆς § *ε* τοῦ 2ου κεφαλαίου τοῦ Π. Κίεβσκι) καί ὄχι μόνο τῆς Ρωσίας· *ποῦ* τό ἐθνικοαπελευθερωτικό κίνημα εἶναι ἀπατηλή φράση καί *ποῦ* εἶναι ζωντανή καί προοδευτική πραγματικότητα, ἀπ᾽ὅλα αὐτά ὁ Π. Κίεβσκι δέν ἔχει καταλάβει ἀπολύτως τίποτε.

3. ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ;

Ἡ οὐσία τῶν συλλογισμῶν τῶν ἀντιπάλων τῆς αὐτοδιάθεσης εἶναι ὅτι ἐπικαλοῦνται τό «ἀπραγματοποίητό» της στίς συνθῆκες τοῦ καπιταλισμοῦ γενικά, ἤ στίς συνθῆκες τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Ἡ λεξούλα «ἀπραγματοποίητο» χρησιμοποιεῖται συχνά μέ σημασίες ποικίλες καί ἀκαθόριστες. Γι᾽αὐτό ἐμεῖς στίς θέσεις μας ἀπαιτήσαμε αὐτό πού εἶναι ἀπαραίτητο σέ κάθε θεωρητική συζήτηση: διασάφηση, μέ ποιά ἔννοια γίνεται λόγος γιά τό «ἀπραγματοποίητο»; Καί χωρίς νά περιοριστοῦμε στό ἐρώτημα αὐτό, κάναμε τήν ἀρχή μιᾶς τέτιας ἐξήγησης. Μέ τήν ἔννοια τοῦ πολιτικά δυσκολοπραγματοποίητου ἤ ἀπραγματοποίητου *ὅλες* οἱ διεκδικήσεις τῆς δημοκρατίας εἶναι «ἀπραγματοποίητες» στόν ἰμπεριαλισμό χωρίς μιά σειρά ἐπαναστάσεις.

Τό νά μιλάει κανείς γιά ἀπραγματοποίητο τῆς αὐτοδιάθεσης, μέ τήν ἔννοια τοῦ οἰκονομικά ἀδύνατου, εἶναι ριζικά λαθεμένο. Αὐτή ἦταν ἡ θέση μας. Ἐδῶ βρίσκεται ἡ οὐσία τῆς

θεωρητικῆς διαφωνίας καί σ'αὐτό τό ζήτημα σέ μιά κάπως σοβαρή συζήτηση θά ἔπρεπε οἱ ἀντίπαλοί μας νά στρέψουν ὅλη τους τήν προσοχή.

Κοιτάξτε ὅμως πῶς σκέπτεται πάνω σ'αὐτό τό ζήτημα ὁ Π. Κίεβσκι.

'Αποκρούει κατηγορηματικά τήν ἑρμηνεία τοῦ ἀπραγματοποίητου μέ τήν ἔννοια τοῦ «δύσκολα πραγματοποιήσιμου» γιά πολιτικούς λόγους. Αὐτός ἀπαντάει στό ἐρώτημα ἀνοιχτά μέ τήν ἔννοια τοῦ οἰκονομικά ἀδύνατου.

«Σημαίνει ἄραγε—γράφει—ὅτι ἡ αὐτοδιάθεση στίς συνθῆκες τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ εἶναι τό ἴδιο ἀπραγματοποίητη, ὅπως καί τό ἐργασιακό χρῆμα στήν ἐμπορευματική παραγωγή;» Καί ὁ Π. Κίεβσκι ἀπαντάει: «Μάλιστα, σημαίνει! Γιατί ἐμεῖς μιλᾶμε ἀκριβῶς γιά τή λογική ἀντιφατικότητα ἀνάμεσα σέ δυό κοινωνικές κατηγορίες: «ἰμπεριαλισμός» καί «αὐτοδιάθεση τῶν ἐθνῶν», γιά μιά λογική ἀντιφατικότητα σάν κι'αὐτήν ἀκριβῶς πού ὑπάρχει ἀνάμεσα σέ δυό ἄλλες κατηγορίες: ἐργασιακό χρῆμα καί ἐμπορευματική παραγωγή. 'Ο ἰμπεριαλισμός εἶναι ἄρνηση τῆς αὐτοδιάθεσης καί κανένας ταχυδακτυλουργός δέν θά καταφέρει νά συμβιβάσει τήν αὐτοδιάθεση μέ τόν ἰμπεριαλισμό».

῞Οσο τρομερή κι'ἄν εἶναι αὐτή ἡ γεμάτη θυμό λέξη «ταχυδακτυλουργός» πού ἐκτοξεύει ἐνάντιά μας ὁ Π. Κίεβσκι, ἐμεῖς παρόλα αὐτά ὀφείλουμε νά τοῦ παρατηρήσουμε πώς ἁπλούστατα δέν καταλαβαίνει τί σημαίνει οἰκονομική ἀνάλυση. «Λογική ἀντιφατικότητα»—ὑπό τόν ὅρο, βέβαια, ὅτι ὁ λογικός συλλογισμός εἶναι σωστός—δέν πρέπει νά ὑπάρχει *οὔτε* στήν οἰκονομική, *οὔτε* στήν πολιτική ἀνάλυση. Γι'αὐτό δέν ὑπάρχει κανένας λόγος νά ἐπικαλεῖται κανείς τή «λογική ἀντιφατικότητα» *γενικά,* ὅταν πρόκειται ἀκριβῶς νά κάνει οἰκονομική *κι'ὄχι* πολιτική ἀνάλυση. Στίς «κοινωνικές κατηγορίες» ἀνήκει *καί* τό οἰκονομικό *καί* τό πολιτικό. Συνεπῶς, ὁ Π. Κίεβσκι, ἀφοῦ ἀπάντησε στήν ἀρχή κατηγορηματικά καί ἀνοιχτά: «μάλιστα, σημαίνει» (δηλ. ἡ αὐτοδιάθεση εἶναι *τό ἴδιο* ἀπραγματοποίητη ὅπως καί τό ἐργασιακό χρῆμα στήν ἐμπορευματική παραγωγή), στήν πράξη ξόφλησε μέ τό ζήτημα, ἀφοῦ τό ἔθιξε ἁπλῶς ἐπιπόλαια, χωρίς νά κάνει οἰκονομική ἀνάλυση.

Μέ ποιό τρόπο ἀποδείχνεται ὅτι τό ἐργασιακό χρῆμα εἶναι ἀπραγματοποίητο στήν ἐμπορευματική παραγωγή; Μέ τήν οἰκονομική ἀνάλυση. 'Η ἀνάλυση αὐτή πού, ὅπως καί κάθε ἀνάλυση, δέν ἐπιτρέπει «λογική ἀντιφατικότητα», παίρνει τίς οἰκονομικές καί *μόνο* τίς οἰκονομικές (καί ὄχι τίς «κοινωνικές» γενικά) κατηγορίες καί συνάγει ἀπ'αὐτές τό ἀδύνατο τοῦ ἐργασιακοῦ χρήμα-

τος. Στό πρῶτο κεφάλαιο τοῦ «Κεφαλαίου» δέν γίνεται λόγος γιά καμιά πολιτική, γιά καμιά πολιτική μορφή, γιά κανενός εἴδους «κοινωνικές κατηγορίες» γενικά: ἡ ἀνάλυση πιάνει *μόνο* τό οἰκονομικό, τήν ἀνταλλαγή ἐμπορευμάτων, τήν ἀνάπτυξη τῆς ἀνταλλαγῆς ἐμπορευμάτων. Ἡ οἰκονομική ἀνάλυση δείχνει μέσω τῶν «λογικῶν» συλλογισμῶν βέβαια, ὅτι τό ἐργασιακό χρῆμα εἶναι ἀπραγματοποίητο στήν ἐμπορευματική παραγωγή.

Ὁ Π. Κίεβσκι δέν κάνει οὔτε ἀπόπειρα νά καταπιαστεῖ μέ τήν οἰκονομική ἀνάλυση! *Συγχέει* τήν οἰκονομική οὐσία τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ μέ τίς πολιτικές του τάσεις, πράγμα πού φαίνεται ἀπό τήν πρώτη κιόλας φράση τῆς πρώτης κιόλας παραγράφου τοῦ ἄρθρου του. Νά αὐτή ἡ φράση:

«Τό βιομηχανικό κεφάλαιο ἀποτέλεσε τή σύνθεση τῆς προκαπιταλιστικῆς παραγωγῆς καί τοῦ ἐμπορικοῦ-πιστωτικοῦ κεφαλαίου. Τό πιστωτικό κεφάλαιο βρέθηκε στήν ὑπηρεσία τοῦ βιομηχανικοῦ. Τώρα ὁ καπιταλισμός ξεπερνᾶ τά διάφορα εἴδη κεφαλαίου, γεννιέται ἕνας ἀνώτερος, ἑνοποιημένος τύπος του, τό χρηματιστικό κεφάλαιο καί γι᾽αὐτό ὅλη ἡ ἐποχή μπορεῖ νά ὀνομαστεῖ ἐποχή τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου πού τό ἀντίστοιχό του σύστημα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς εἶναι ἀκριβῶς ὁ ἰμπεριαλισμός».

Ἀπό οἰκονομική ἄποψη ὁλόκληρος αὐτός ὁ ὁρισμός δέν ἀξίζει τίποτε: ἀντί γιά ἀκριβεῖς οἰκονομικές κατηγορίες ἔχουμε μόνο λόγια. Ὡστόσο δέν μποροῦμε τώρα νά σταθοῦμε σ᾽αὐτό. Τό σπουδαῖο εἶναι ὅτι ὁ Κίεβσκι ἀνακηρύσσει τόν ἰμπεριαλισμό «σύστημα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς».

Πρῶτο, αὐτό εἶναι στήν οὐσία μιά λαθεμένη ἐπανάληψη μιᾶς λαθεμένης ἰδέας τοῦ Κάουτσκι.

Δεύτερο, αὐτό εἶναι ἕνας καθαρά πολιτικός, μόνο πολιτικός ὁρισμός τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Μέ τόν ὁρισμό τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ σάν «συστήματος πολιτικῆς» ὁ Π. Κίεβσκι θέλει νά ξεφύγει ἀπό τήν *οἰκονομική* ἀνάλυση πού ὑποσχέθηκε νά κάνει, δηλώνοντας ὅτι ἡ αὐτοδιάθεση εἶναι *«τό ἴδιο»* ἀπραγματοποίητη, δηλ. οἰκονομικά ἀπραγματοποίητη στίς συνθῆκες τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ὅπως καί τό ἐργασιακό χρῆμα στήν ἐμπορευματική παραγωγή!*

---

* Ἄραγε ξέρει ὁ Π. Κίεβσκι μέ ποιά ἀγενή λέξη ὀνόμαζε ὁ Μάρξ τέτιες «λογικές μεθόδους»; *Χωρίς νά χρησιμοποιοῦμε* αὐτή τήν ἀγενή λέξη ἀπέναντι στόν Π. Κίεβσκι, εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά σημειώσουμε ὅτι ὁ Μάρξ τό ὀνόμαζε αὐτό «κατεργάρικες μεθόδους»: στόν *ὁρισμό* αὐτῆς τῆς γνωστῆς ἔννοιας αὐθαίρετα βάζουν ἀκριβῶς αὐτό, γιά τό ὁποῖο γίνεται συζήτηση, ἀκριβῶς αὐτό πού ἀκόμη πρέπει νά ἀποδείξουμε.

Ἐπαναλαμβάνουμε, *δέν* χρησιμοποιοῦμε τήν ἀγενή ἔκφραση τοῦ Μάρξ ἀπέναντι στόν Π. Κίεβσκι. Ἐμεῖς μόνο ἀποκαλύπτουμε τήν πηγή τοῦ λάθους. (Αὐτό τό κείμενο στό χειρόγραφο ἔχει σβηστεῖ. *Ἡ Σύντ.*)

Ὁ Κάουτσκι στή διαμάχη του μέ τούς ἀριστερούς δήλωνε ὅτι ὁ ἰμπεριαλισμός εἶναι «μόνο σύστημα ἐξωτερικῆς *πολιτικῆς*» (συγκεκριμένα, προσαρτήσεις), ὅτι δέν μποροῦμε νά ὀνομάζουμε τόν ἰμπεριαλισμό ὁρισμένο οἰκονομικό στάδιο, βαθμίδα ἀνάπτυξης τοῦ καπιταλισμοῦ.

Ὁ Κάουτσκι δέν ἔχει δίκιο. Τό νά λογομαχεῖ κανείς γιά λέξεις δέν εἶναι, φυσικά, ἔξυπνο πράγμα. Τό νά ἀπαγορεύσει κανείς τή χρησιμοποίηση τῆς «λέξης» ἰμπεριαλισμός ἔτσι εἴτε ἀλλιῶς εἶναι ἀδύνατο. Πρέπει ὅμως νά διασαφηνίσουμε μέ ἀκρίβεια τίς ἔννοιες, ἄν θέλουμε νά κάνουμε συζήτηση.

Ὁ ἰμπεριαλισμός οἰκονομικά (ἤ ἡ «ἐποχή» τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου, δέν πρόκειται ἐδῶ γιά τή λέξη) εἶναι ἡ ἀνώτατη βαθμίδα ἀνάπτυξης τοῦ καπιταλισμοῦ καί συγκεκριμένα ἐκείνη ἡ βαθμίδα ὅπου ἡ παραγωγή ἔχει γίνει τόσο μεγάλη καί μέγιστη, πού *τήν ἐλευθερία τοῦ συναγωνισμοῦ τήν ἀντικαθιστᾶ τό μονοπώλιο.* Αὐτοῦ βρίσκεται ἡ *οἰκονομική* οὐσία τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Τό μονοπώλιο ἐκδηλώνεται καί στά τράστ, στά συνδικάτα κτλ. καί στήν παντοδυναμία τῶν γιγάντιων τραπεζῶν καί στήν ἰδιοποίηση τῶν πηγῶν πρώτων ὑλῶν κτλ. καί στή συγκέντρωση τοῦ τραπεζικοῦ κεφαλαίου κτλ. Στό οἰκονομικό μονοπώλιο βρίσκεται ὅλη ἡ ὑπόθεση.

Πολιτικό ἐποικοδόμημα τῆς νέας οἰκονομίας, τοῦ μονοπωλιακοῦ καπιταλισμοῦ (ὁ ἰμπεριαλισμός εἶναι μονοπωλιακός καπιταλισμός) εἶναι ἡ στροφή *ἀπό* τή δημοκρατία *στήν* πολιτική ἀντίδραση. Στόν ἐλεύθερο συναγωνισμό ἀντιστοιχεῖ ἡ δημοκρατία. Στό μονοπώλιο ἀντιστοιχεῖ ἡ πολιτική ἀντίδραση. «Τό χρηματιστικό κεφάλαιο τείνει πρός τήν κυριαρχία καί ὄχι πρός τήν ἐλευθερία», λέει σωστά ὁ Ρ. Χίλφερντινγκ στό «Χρηματιστικό κεφάλαιό» του.

Τό νά ξεχωρίζει κανείς τήν «ἐξωτερική πολιτική» ἀπό τήν πολιτική γενικά, ἤ πολύ περισσότερο νά ἀντιπαραθέτει τήν ἐξωτερική πολιτική στήν ἐσωτερική, εἶναι σκέψη ριζικά λαθεμένη, ὄχι μαρξιστική, ὄχι ἐπιστημονική. Ὁ ἰμπεριαλισμός τείνει στόν ἴδιο βαθμό καί στήν ἐξωτερική πολιτική καί στήν ἐσωτερική, πρός τήν παραβίαση τῆς δημοκρατίας, πρός τήν ἀντίδραση. Μ'αὐτή τήν ἔννοια εἶναι ἀδιαφιλονίκητο ὅτι ὁ ἰμπεριαλισμός ἀποτελεῖ «ἄρνηση» *τῆς δημοκρατίας γενικά, ὅλης τῆς δημοκρατίας* καί κάθε ἄλλο παρά *μιᾶς μόνο* ἀπό τίς διεκδικήσεις τῆς δημοκρατίας καί συγκεκριμένα: τῆς αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν.

Ὁ ἰμπεριαλισμός, ὄντας «ἄρνηση» τῆς δημοκρατίας, «ἀρνεῖται» *ἐπίσης* καί τή δημοκρατία στό ἐθνικό ζήτημα (δηλ. τήν

αὐτοδιάθεση τῶν ἐθνῶν): δηλ. τείνει «ἐπίσης» νά τήν παραβιάσει· ἡ πραγματοποίησή της εἶναι ἀκριβῶς τόσο καί μέ τήν ἴδια ἔννοια δυσκολότερη στίς συνθῆκες τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ὅσο δυσκολότερη εἶναι στόν ἰμπεριαλισμό (σέ σύγκριση μέ τόν προμονοπωλιακό καπιταλισμό) ἡ πραγματοποίηση τῆς δημοκρατίας, τῆς πολιτοφυλακῆς, τῆς ἐκλογῆς τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ἀπό τό λαό κτλ. Γιά «οἰκονομικό» ἀπραγματοποίητο δέν μπορεῖ οὔτε λόγος νά γίνει.

Τόν Π. Κίεβσκι τόν ὁδήγησε ἐδῶ σέ λάθος ἴσως καί τό γεγονός (ἐκτός ἀπό τή γενική μή κατανόηση τῶν ἀπαιτήσεων τῆς οἰκονομικῆς ἀνάλυσης) ὅτι ἀπό φιλισταϊκή ἄποψη ἡ προσάρτηση (δηλ. ἡ ἐνσωμάτωση μιᾶς ἀλλοεθνικῆς περιοχῆς παρά τή θέληση τοῦ πληθυσμοῦ της, δηλ. ἡ παραβίαση τῆς αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν) θεωρεῖται ταυτόσημη μέ τήν «ἐπέκταση» (ἐξάπλωση) τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου σέ ἕνα πιό ἐκτεταμένο οἰκονομικό ἔδαφος.

Μέ φιλισταϊκές ὅμως ἔννοιες δέν μπορεῖ νά καταπιαστεῖ κανείς μέ θεωρητικά ζητήματα.

῾Ο ἰμπεριαλισμός εἶναι οἰκονομικά μονοπωλιακός καπιταλισμός. Γιά νά εἶναι τό μονοπώλιο ὁλοκληρωτικό, πρέπει νά ἐκτοπιστοῦν οἱ ἀνταγωνιστές ὄχι μόνο ἀπό τήν ἐσωτερική ἀγορά (ἀπό τήν ἀγορά τοῦ δοσμένου κράτους), ἀλλά καί ἀπό τήν ἐξωτερική, ἀπό ὅλο τόν κόσμο. ῾Υπάρχει ἄραγε ἡ *οἰκονομική* δυνατότητα «στήν ἐποχή τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου» νά ἐκτοπιστεῖ ὁ συναγωνισμός ἀκόμη καί σ᾿ἕνα ξένο κράτος; Καί βέβαια ὑπάρχει: τό μέσο αὐτό εἶναι ἡ χρηματιστική ἐξάρτηση καί ἡ ἰδιοποίηση τῶν πηγῶν πρώτων ὑλῶν καί σέ συνέχεια καί ὅλων τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ἀνταγωνιστῆ.

Τά ἀμερικανικά τράστ εἶναι ἡ ἀνώτατη ἔκφραση τῆς οἰκονομίας τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ ἤ τοῦ μονοπωλιακοῦ καπιταλισμοῦ. Γιά τήν ἐκτόπιση τοῦ ἀνταγωνιστῆ τά τράστ δέν περιορίζονται στά οἰκονομικά μέσα, ἀλλά καταφεύγουν συνεχῶς σέ πολιτικά καί ἀκόμη καί σέ ἐγκληματικά μέσα. ῾Ωστόσο θά ἦταν μέγιστο λάθος νά θεωρηθεῖ τό μονοπώλιο τῶν τράστ οἰκονομικά ἀπραγματοποίητο μέ μεθόδους πάλης καθαρά οἰκονομικές. ᾿Αντίθετα, ἡ πραγματικότητα σέ κάθε βῆμα ἀποδείχνει τό «πραγματοποιήσιμό» του: τά τράστ ὑποσκάπτουν τήν πίστη τοῦ ἀνταγωνιστῆ μέσω τῶν τραπεζῶν (τά ἀφεντικά τῶν τράστ εἶναι ἀφεντικά τῶν τραπεζῶν: ἀγορά μετοχῶν)· τά τράστ ὑπονομεύουν τή μεταφορά ὑλικῶν στούς ἀνταγωνιστές (οἱ ἀφέντες τῶν τράστ εἶναι ἀφέντες τῶν σιδηροδρόμων: ἀγορά

μετοχῶν)· τά τράστ ρίχνουν γιά ἕνα ὁρισμένο διάστημα τίς τιμές κάτω ἀπό τό κόστος, ξοδεύοντας γι'αὐτό ἑκατομμύρια, γιά νά καταστρέψουν τόν ἀνταγωνιστή καί νά *ἐξαγοράσουν* τίς ἐπιχειρήσεις του, τίς πηγές του πρώτων ὑλῶν (ὀρυχεῖα, γῆ κτλ.).

Νά μιά καθαρά οἰκονομική ἀνάλυση τῆς δύναμης τῶν τράστ καί τῆς ἐπέκτασής τους. Νά ἕνας καθαρά οἰκονομικός δρόμος γιά τήν ἐπέκταση: *ἀγορά* ἐπιχειρήσεων, καταστημάτων, πηγῶν πρώτων ὑλῶν.

Τό μεγάλο χρηματιστικό κεφάλαιο μιᾶς χώρας μπορεῖ πάντα νά ἐξαγοράσει τίς ἐπιχειρήσεις τῶν ἀνταγωνιστῶν καί μιᾶς ξένης, πολιτικά ἀνεξάρτητης, χώρας καί πάντα τό κάνει αὐτό. Οἰκονομικά τοῦτο εἶναι πέρα γιά πέρα πραγματοποιήσιμο. Ἡ οἰκονομική «προσάρτηση» εἶναι *πέρα γιά πέρα* «πραγματοποιήσιμη» χωρίς τήν πολιτική καί συναντιέται συνεχῶς. Στή βιβλιογραφία τή σχετική μέ τόν ἰμπεριαλισμό θά συναντήσετε σέ κάθε βῆμα μαρτυρίες λ.χ. σάν κι'αὐτές, ὅτι ἡ Ἀργεντινή εἶναι στήν πραγματικότητα «ἐμπορική ἀποικία» τῆς Ἀγγλίας, ὅτι ἡ Πορτογαλία εἶναι στήν πράξη «ὑποτελής» τῆς Ἀγγλίας κτλ. Αὐτό εἶναι σωστό: ἡ οἰκονομική ἐξάρτηση ἀπό τίς ἀγγλικές τράπεζες, τά χρέη πρός τήν Ἀγγλία, ἡ ἀγορά τοπικῶν σιδηροδρόμων, ὀρυχείων, γαιῶν κτλ. ἀπομέρους τῆς Ἀγγλίας, ὅλα αὐτά κάνουν τίς προαναφερόμενες χῶρες «προσαρτήματα» τῆς Ἀγγλίας ἀπό οἰκονομική ἄποψη, χωρίς τήν παραβίαση τῆς πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῶν τῶν χωρῶν.

Αὐτοδιάθεση τῶν ἐθνῶν ὀνομάζεται ἡ πολιτική ἀνεξαρτησία τους. Ὁ ἰμπεριαλισμός τείνει νά τήν παραβιάσει, γιατί σέ συνθῆκες πολιτικῆς προσάρτησης ἡ οἰκονομική προσάρτηση εἶναι συχνά βολικότερη, φτηνότερη (εἶναι εὐκολότερο νά ἐξαγοράσει κανείς τούς ὑπαλλήλους, νά πετύχει ἐκχωρήσεις, νά περάσει ἕνα εὐνοϊκό νόμο κτλ.), εὐκολότερη, ἡσυχότερη—ἔτσι ἀκριβῶς ὅπως ὁ ἰμπεριαλισμός τείνει ν'ἀντικαταστήσει τή δημοκρατία γενικά μέ τήν ὀλιγαρχία. Τό νά μιλάει ὅμως κανείς γιά *οἰκονομικό* «ἀπραγματοποίητο» τῆς αὐτοδιάθεσης στίς συνθῆκες τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ εἶναι ἁπλῶς κουραφέξαλα.

Ὁ Π. Κίεβσκι προσπερνᾶ τίς θεωρητικές δυσκολίες μέ μιά ἐξαιρετικά εὔκολη καί ἐπιπόλαιη μέθοδο πού στά γερμανικά λέγεται: «μπουρσικόζικες» ἐκφράσεις, δηλ. φοιτητικά ἁπλοϊκές, χοντροκομένες ἐκφράσεις, χρησιμοποιούμενες (καί εἶναι φυσικό) στά φοιτητικά γλέντια. Ὁρίστε ἕνα δεῖγμα:

«Τό γενικό ἐκλογικό δικαίωμα—γράφει—τό ὀχτάωρο κι'ἀκόμη καί ἡ δημοκρατία *λογικά* συμβιβάζονται μέ τόν ἰμπεριαλισμό, ἄν καί δέν

χαμογελοῦν (!!) καθόλου στόν ἰμπεριαλισμό καί γι'αὐτό ἡ πραγματοποίησή τους εἶναι ἐξαιρετικά δύσκολη».

Ἐμεῖς δέν θά εἴχαμε καμιά ἀπόλυτα ἀντίρηση γιά τήν μπουρσικόζικη ἔκφραση: ἡ δημοκρατία δέν «χαμογελάει» στόν ἰμπεριαλισμό—μιά εὔθυμη λεξούλα ὀμορφαίνει κάποτε τήν ἐπιστημονική ὕλη!—ἄν *ἐκτός* ἀπ'αὐτή στούς συλλογισμούς γιά ἕνα σοβαρό ζήτημα ὑπῆρχε ἀκόμη καί μιά οἰκονομική καί πολιτική ἀνάλυση τῶν ἐννοιῶν. Στά γραφόμενα τοῦ Π. Κίεβσκι τό μπουρσικόζικο ἀντικαθιστᾶ αὐτή τήν ἀνάλυση, καλύπτει τό κενό της.

Τί θά πεῖ: «ἡ δημοκρατία δέν χαμογελάει στόν ἰμπεριαλισμό»; Καί γιατί συμβαίνει αὐτό;

Ἡ δημοκρατία εἶναι μιά ἀπό τίς δυνατές μορφές πολιτικοῦ ἐποικοδομήματος τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας καί μάλιστα στίς σύγχρονες συνθῆκες ἡ πιό δημοκρατική. Τό νά πεῖ κανείς: ἡ δημοκρατία «δέν χαμογελάει» στόν ἰμπεριαλισμό εἶναι σάν νά λέει ὅτι ὑπάρχει ἀντίφαση ἀνάμεσα στόν ἰμπεριαλισμό καί τή δημοκρατία. Εἶναι πολύ πιθανό τό συμπέρασμά μας αὐτό «νά μή χαμογελάει» καί μάλιστα «νά μή χαμογελάει καθόλου» στόν Π. Κίεβσκι, μά ὡστόσο εἶναι ἀδιαφιλονίκητο.

Παρακάτω. Τί λογῆς εἶναι αὐτή ἡ ἀντίφαση ἀνάμεσα στόν ἰμπεριαλισμό καί τή δημοκρατία; Λογική ἤ μή λογική; Ὁ Π. Κίεβσκι χρησιμοποιεῖ τή λέξη «λογικός», χωρίς νά σκέπτεται καί γι'αὐτό δέν παρατηρεῖ ὅτι ἡ λέξη αὐτή τοῦ χρησιμεύει σ'αὐτή τήν περίπτωση γιά τήν *ἀπόκρυψη* (ἀπό τά μάτια καί τήν κρίση τοῦ ἀναγνώστη, καθώς καί ἀπό τά μάτια καί τήν κρίση τοῦ ἀρθρογράφου) *ἀκριβῶς ἐκείνου τοῦ ζητήματος* γιά τό ὁποῖο καταπιάστηκε νά μιλήσει! Τό ζήτημα αὐτό εἶναι ἡ σχέση τῆς οἰκονομίας πρός τήν πολιτική· ἡ σχέση τῶν οἰκονομικῶν ὅρων καί τοῦ οἰκονομικοῦ περιεχομένου τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ ἀπέναντι σέ μιά ἀπό τίς πολιτικές μορφές. Κάθε «ἀντίφαση» πού παρατηρεῖται στούς ἀνθρώπινους συλλογισμούς εἶναι λογική ἀντίφαση· αὐτό εἶναι μιά κούφια ταυτολογία. Μέ τή βοήθεια αὐτῆς τῆς ταυτολογίας ὁ Π. Κίεβσκι προσπερνᾶ τήν *οὐσία* τοῦ ζητήματος: εἶναι ἄραγε αὐτό «λογική» ἀντίφαση ἀνάμεσα σέ δυό *οἰκονομικά* φαινόμενα ἤ καταστάσεις (1); ἤ ἀνάμεσα σέ δυό *πολιτικά* (2); ἤ ἀνάμεσα σέ ἕνα *οἰκονομικό* καί ἕνα *πολιτικό* (3);

Γιατί ἐδῶ βρίσκεται ἡ οὐσία, μιά καί μπῆκε ζήτημα οἰκονομικοῦ ἀπραγματοποίητου ἤ πραγματοποιήσιμου στίς συνθῆκες τῆς μιᾶς ἤ τῆς ἄλλης πολιτικῆς μορφῆς!

Ἄν ὁ Π. Κίεβσκι δέν εἶχε προσπεράσει αὐτή τήν οὐσία, θά

ἔβλεπε ἴσως ὅτι ἡ ἀντίφαση ἀνάμεσα στόν ἰμπεριαλισμό καί τή δημοκρατία εἶναι ἀντίφαση ἀνάμεσα στήν οἰκονομία τοῦ νεότερου καπιταλισμοῦ (συγκεκριμένα: τοῦ μονοπωλιακοῦ καπιταλισμοῦ) καί τήν πολὶτική δημοκρατία γενικά. Γιατί ποτέ ὁ Π. Κίεβσκι δέν θά μπορέσει ν'ἀποδείξει ὅτι ἕνα ὁποιοδήποτε μεγάλο καί ριζικό δημοκρατικό μέτρο (ἐκλογή τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ἤ τῶν ἀξιωματικῶν ἀπό τό λαό, πλήρης ἐλευθερία τοῦ συνεταιρίζεσθαι καί τοῦ συνέρχεσθαι κτλ.) ἀντιφάσκει λιγότερο στόν ἰμπεριαλισμό (τοῦ «χαμογελάει» περισσότερο, ἄν θέλετε) ἀπ'ὅ,τι ἡ δημοκρατία.

'Από δῶ προκύπτει ἀκριβῶς ἡ ἴδια ἄποψη, στήν ὁποία ἐπιμέναμε *ἐμεῖς* στίς θέσεις μας: ὁ ἰμπεριαλισμός ἀντιφάσκει, «λογικά» ἀντιφάσκει, *μέ ὅλη γενικά* τήν πολιτική δημοκρατία. Στόν Π. Κίεβσκι «δέν χαμογελάει» αὐτή ἡ θέση μας, ἐπειδή γκρεμίζει τά μή λογικά κατασκευάσματά του, ἀλλά τί νά γίνει; Νά συμβιβαστοῦμε στ'ἀλήθεια μέ τή μέθοδο ἐκείνων πού θέλουν τάχα νά ἀνασκευάσουν ὁρισμένες θέσεις, ἐνῶ στήν πράξη διοχετεύουν στά κρυφά αὐτές ἀκριβῶς τίς θέσεις μέ τή βοήθεια τῆς ἔκφρασης: «ἡ δημοκρατία δέν χαμογελάει στόν ἰμπεριαλισμό»;

Παρακάτω. Γιατί ἡ δημοκρατία δέν χαμογελάει στόν ἰμπεριαλισμό; καί πῶς «συμβιβάζει» ὁ ἰμπεριαλισμός τήν οἰκονομία του μέ τή δημοκρατία;

'Ο Π. Κίεβσκι δέν σκέφθηκε πάνω σ'αὐτό. Θά τοῦ θυμίσουμε τά παρακάτω λόγια τοῦ Ἔνγκελς. Πρόκειται γιά τή λαοκρατική δημοκρατία. Τό ζήτημα τίθεται ἔτσι: μπορεῖ ὁ πλοῦτος νά κυριαρχεῖ στίς συνθῆκες αὐτῆς τῆς μορφῆς διακυβέρνησης; δηλ. τό ζήτημα ἀκριβῶς τῆς «ἀντιφατικότητας» ἀνάμεσα στήν οἰκονομία καί τήν πολιτική.

'Ο Ἔνγκελς ἀπαντάει: «...'Η ρεπουμπλικανική δημοκρατία δέν ἀναγνωρίζει ἐπίσημα καμιά περιουσιακή διάκριση» (ἀνάμεσα στούς πολίτες). «Σ'αὐτήν ὁ πλοῦτος ἀσκεῖ τήν ἐξουσία του ἔμμεσα, μά γι'αὐτό καί ἀσφαλέστερα. 'Από τή μιά πλευρά, μέ τή μορφή τῆς ἀνοιχτῆς ἐξαγορᾶς τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων» («κλασικό παράδειγμα ἡ 'Αμερική»), «ἀπό τήν ἄλλη πλευρά μέ τή μορφή τῆς συμμαχίας κυβέρνησης καί χρηματιστηρίου...»[48]

'Ορίστε ἕνα δειγματάκι οἰκονομικῆς ἀνάλυσης τοῦ ζητήματος τοῦ «πραγματοποιήσιμου» τῆς δημοκρατίας στίς συνθῆκες τοῦ καπιταλισμοῦ, πού μέρος του εἶναι τό ζήτημα τοῦ «πραγματοποιήσιμου» τῆς αὐτοδιάθεσης στίς συνθῆκες τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ!

Ἡ ρεπουμπλικανική δημοκρατία ἀντιφάσκει «λογικά» μέ τόν καπιταλισμό, ἐπειδή ἐξισώνει «ἐπίσημα» τόν πλούσιο καί τό φτωχό. Αὐτή εἶναι μιά ἀντίφαση ἀνάμεσα στό οἰκονομικό σύστημα καί στό πολιτικό ἐποικοδόμημα. Ἀνάμεσα στόν ἰμπεριαλισμό καί τή δημοκρατία ὑπάρχει ἐπίσης ἀντίφαση, πού τή βαθαίνει ἤ τήν ἐπιδεινώνει τό γεγονός ὅτι ἡ ἀντικατάσταση τοῦ ἐλεύθερου συναγωνισμοῦ ἀπό τό μονοπώλιο «δυσκολεύει» ἀκόμη περισσότερο τήν πραγματοποίηση καθελογῆς πολιτικῶν ἐλευθεριῶν.

Πῶς ὅμως συμβιβάζεται ὁ καπιταλισμός μέ τή δημοκρατία; Μέ τήν ἔμμεση ἐφαρμογή τῆς παντοκρατορίας τοῦ κεφαλαίου! Τά οἰκονομικά μέσα γιά τό σκοπό αὐτό εἶναι δυό: 1) ἄμεση ἐξαγορά· 2) συμμαχία τῆς κυβέρνησης μέ τό Χρηματιστήριο. (Στίς θέσεις μας αὐτό ἐκφράζεται μέ τά λόγια ὅτι τό χρηματιστικό κεφάλαιο στό ἀστικό καθεστώς «ἀγοράζει καί θά ἐξαγοράζει ἐλεύθερα ὁποιαδήποτε κυβέρνηση καί δημόσιο ὑπάλληλο».)

Ἐφόσον κυριαρχεῖ ἡ ἐμπορευματική παραγωγή, ἡ ἀστική τάξη, ἡ ἐξουσία τοῦ χρήματος — ἡ ἐξαγορά (ἄμεση καί μέσω τοῦ Χρηματιστηρίου) εἶναι «πραγματοποιήσιμη» σέ ὁποιαδήποτε μορφή διακυβέρνησης, σέ ὁποιαδήποτε δημοκρατία.

Γεννιέται τό ἐρώτημα: τί ἀλλάζει, ἀπό τήν ἄποψη πού ἐξετάζουμε, μέ τήν ἀντικατάσταση τοῦ καπιταλισμοῦ ἀπό τόν ἰμπεριαλισμό, δηλ. τοῦ προμονοπωλιακοῦ καπιταλισμοῦ ἀπό τό μονοπωλιακό;

Μόνο πού ἡ ἐξουσία τοῦ χρηματιστηρίου δυναμώνει! Ἐπειδή τό χρηματιστικό κεφάλαιο εἶναι τό μέγιστο βιομηχανικό κεφάλαιο τό ὁποῖο ἀναπτύχθηκε σέ μονοπώλιο καί συγχωνεύτηκε μέ τό τραπεζικό κεφάλαιο. Οἱ μεγάλες τράπεζες συγχωνεύονται μέ τό Χρηματιστήριο, καταβροχθίζοντάς το. (Στή βιβλιογραφία τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ γίνεται λόγος γιά μείωση τοῦ ρόλου τοῦ Χρηματιστηρίου, ἀλλά μόνο μέ τήν ἔννοια, ὅτι κάθε γιγάντια τράπεζα εἶναι ἡ ἴδια Χρηματιστήριο.)

Παρακάτω. Ἄν γιά τόν «πλοῦτο» γενικά ἀποδείχνεται ὁλότελα πραγματοποιήσιμη ἡ κυριαρχία πάνω σέ ὁποιαδήποτε ρεπουμπλικανική δημοκρατία μέσω τῆς ἐξαγορᾶς καί τοῦ Χρηματιστηρίου, τότε πῶς μπορεῖ ὁ Π. Κίεβσκι νά ἰσχυρίζεται, χωρίς νά πέφτει σέ διασκεδαστική «λογική ἀντίφαση», ὅτι ὁ τεράστιος πλοῦτος τῶν τράστ καί τῶν τραπεζῶν πού διαχειρίζονται δισεκατομμύρια δέν μπορεῖ «νά πραγματοποιήσει» τήν ἐξουσία τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου πάνω σέ μιά ξένη, δηλ. πολιτικά ἀνεξάρτητη, δημοκρατία;;

Λοιπόν; ἡ ἐξαγορά τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων εἶναι «ἀπραγματοποίητη» σέ ξένο κράτος; ἤ «ἡ συμμαχία τῆς κυβέρνησης μέ τό Χρηματιστήριο» εἶναι μόνο συμμαχία μέ τή δική του κυβέρνηση;

* *
*

'Ο ἀναγνώστης μπορεῖ νά σημειώσει ἤδη ἀπ' ὅσα εἰπώθηκαν ὅτι γιά τό ξέμπλεγμα καί τήν ἐκλαϊκευτική ἐξήγηση χρειάζονται περίπου 10 τυπωμένες σελίδες γιά δέκα σειρές σύγχυση. 'Εμεῖς δέν μποροῦμε, μά καί οὔτε ὑπάρχει ἀνάγκη νά ἀναλύσουμε τό ἴδιο λεπτομερειακά κάθε συλλογισμό τοῦ Π. Κίεβσκι—δέν ὑπάρχει κυριολεκτικά οὔτε ἕνας χωρίς σύγχυση!—μιά καί τό βασικό ἔχει ἀναλυθεῖ. Τά ὑπόλοιπα θά τά σημειώσουμε σύντομα.

4. ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΝΟΡΒΗΓΙΑΣ

'Η Νορβηγία «πραγματοποίησε» τό δῆθεν ἀπραγματοποίητο δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τό 1905, τήν ἐποχή τοῦ πιό ἀχαλίνωτου ἰμπεριαλισμοῦ. Γι' αὐτό, τό νά μιλάει κανείς γιά «ἀπραγματοποίητο» δέν εἶναι μόνο θεωρητικά παράλογο, ἀλλά καί γελοῖο.

'Ο Π. Κίεβσκι θέλει νά τό ἀναιρέσει αὐτό, ἀποκαλώντας μας μέ θυμό «ρασιοναλιστές» (τί θέλει αὐτό ἐδῶ; ὁ ρασιοναλιστής περιορίζεται σέ συλλογισμούς καί μάλιστα ἀφηρημένους, ἐνῶ ἐμεῖς παραθέσαμε ἕνα γεγονός ἐντελῶς συγκεκριμένο! δέν χρησιμοποιεῖ μήπως ὁ Π. Κίεβσκι τήν ξένη λεξούλα «ρασιοναλιστής» μέ τήν ἴδια... πῶς νά ἐκφραστοῦμε πιό λεπτά;.. μέ τήν ἴδια «εὐστοχία» πού χρησιμοποίησε στήν ἀρχή τοῦ ἄρθρου του τή λέξη, παρουσιάζοντας τίς σκέψεις του μέ «ἐξακτική μορφή»;).

'Ο Π. Κίεβσκι μᾶς κατηγορεῖ ὅτι γιά μᾶς «σημασία ἔχει ἡ ἐξωτερική ὄψη τῶν φαινομένων κι' ὄχι ἡ ἀληθινή οὐσία». Ἄς ἐξετάσουμε λοιπόν τήν ἀληθινή οὐσία.

'Η ἀνασκευή ἀρχίζει μέ ἕνα παράδειγμα: τό γεγονός τῆς ἔκδοσης νόμου ἐνάντια στά τράστ δέν ἀποδείχνει τό ἀπραγματοποίητο τῆς ἀπαγόρευσης τῶν τράστ. Αὐτό εἶναι σωστό. Μόνο πού τό παράδειγμα εἶναι ἀποτυχημένο, γιατί μιλάει *ἐνάντια* στόν Π. Κίεβσκι. 'Ο νόμος εἶναι μέτρο πολιτικό, εἶναι πολιτική. Κανένα πολιτικό μέτρο δέν μπορεῖ νά ἀπαγορεύσει τήν οἰκονομία. 'Οποιαδήποτε πολιτική μορφή κι' ἄν ἔχει ἡ Πολωνία, ἀδιάφορο ἄν θά εἶναι κομματάκι τῆς τσαρικῆς Ρωσίας ἤ τῆς Γερμανίας, ἤ αὐτόνομη περιοχή ἤ πολιτικά ἀνεξάρτητο κρά-

τος, δέν εἶναι δυνατό οὔτε νά ἀπαγορευτεῖ, οὔτε νά καταργηθεῖ ἡ ἐξάρτησή της ἀπό τό χρηματιστικό κεφάλαιο τῶν ἰμπεριαλιστικῶν Δυνάμεων, ἡ ἀγορά τῶν μετοχῶν τῶν ἐπιχειρήσεών της ἀπομέρους αὐτοῦ τοῦ κεφαλαίου.

Τό 1905 «πραγματοποιήθηκε» μόνο ἡ πολιτική ἀνεξαρτησία τῆς Νορβηγίας. Αὐτή δέν σκόπευε καί δέν μποροῦσε νά θίξει τήν οἰκονομική ἐξάρτηση. Αὐτό ἀκριβῶς λένε καί οἱ θέσεις μας. Ἐμεῖς τονίσαμε συγκεκριμένα ὅτι ἡ αὐτοδιάθεση ἀφορᾶ μόνο τήν πολιτική καί γι'αὐτό δέν εἶναι σωστό ἀκόμη καί νά θέτει κανείς ζήτημα οἰκονομικοῦ ἀπραγματοποίητου. Μά ὁ Π. Κίεβσκι μᾶς «ἀνασκευάζει», φέρνοντας τό παράδειγμα τῆς ἀδυναμίας τῶν πολιτικῶν ἀπαγορεύσεων ἐνάντια στήν οἰκονομία! Ὡραία «ἀνασκευή»!

Παρακάτω.

«Ἕνα μόνο ἤ ἀκόμη καί πολλά παραδείγματα νίκης τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων πάνω στίς μεγάλες δέν ἀρκοῦν γιά τήν ἀναίρεση τῆς σωστῆς θέσης τοῦ Μάρξ, ὅτι ἡ γενική πορεία ἀνάπτυξης τοῦ καπιταλισμοῦ συνοδεύεται καί ἀπό τή συγκέντρωση καί τή συγκεντροποίηση τῆς παραγωγῆς».

Τό ἐπιχείρημα αὐτό συνίσταται καί πάλι σέ ἕνα ἀποτυχημένο *παράδειγμα* πού διαλέγεται γιά νά ἀποσπάσει τήν προσοχή (τοῦ ἀναγνώστη καί τοῦ ἀρθρογράφου) ἀπό τήν πραγματική οὐσία τῆς διαμάχης.

Ἡ δική μας θέση λέει ὅτι δέν εἶναι σωστό νά μιλᾶμε γιά οἰκονομικό ἀπραγματοποίητο τῆς αὐτοδιάθεσης μέ τήν ἴδια ἔννοια πού εἶναι ἀπραγματοποίητο τό ἐργασιακό χρῆμα στόν καπιταλισμό. Οὔτε ἕνα μοναδικό «παράδειγμα» *τέτιου* πραγματοποιήσιμου δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει. Ὁ Π. Κίεβσκι ἀναγνωρίζει σιωπηρά τό δίκιο μας σ'αὐτό τό σημεῖο, ἐπειδή περνάει σέ *ἄλλη* ἑρμηνεία τοῦ «ἀπραγματοποίητου».

Γιατί δέν τό κάνει αὐτό ἀπευθείας; Γιατί δέν διατυπώνει ἀνοιχτά καί μέ ἀκρίβεια τή *δική του* θέση: «ἡ αὐτοδιάθεση, ὄντας μή πραγματοποιήσιμη μέ τήν ἔννοια τῆς οἰκονομικῆς της δυνατότητας στόν καπιταλισμό, ἀντιφάσκει μέ τήν ἐξέλιξη καί γι'αὐτό εἶναι ἀντιδραστική ἤ ἀποτελεῖ μόνο ἐξαίρεση»;

Ἐπειδή ἡ ἀνοιχτή διατύπωση ἀντί-θέσης θά ξεσκέπαζε ἀμέσως τόν ἀρθρογράφο, εἶναι κι'αὐτός ἀναγκασμένος νά κρύβεται.

Ὁ νόμος τῆς οἰκονομικῆς συγκέντρωσης, τῆς νίκης τῆς μεγάλης παραγωγῆς πάνω στή μικρή, ἔχει ἀναγνωριστεῖ καί ἀπό τό δικό μας πρόγραμμα καί ἀπό τό πρόγραμμα τῆς Ἐρφούρτης.

῾Ο Π. Κίεβσκι κρύβει τό γεγονός, ὅτι πουθενά δέν ἔχει ἀναγνωριστεῖ ὁ νόμος τῆς πολιτικῆς ἤ κρατικῆς συγκέντρωσης. Ἄν αὐτό εἶναι ὅμοιος νόμος ἤ εἶναι ἐπίσης νόμος, γιατί ὁ Π. Κίεβσκι νά μήν τόν ἐκθέσει καί νά μήν τόν προτείνει γιά συμπλήρωση τοῦ προγράμματός μας; Εἶναι σωστό ἀπό τήν πλευρά του νά μᾶς ἀφήνει νά ἔχουμε ἕνα ἄσχημο, ἀνολοκλήρωτο πρόγραμμα, ὅταν ἔχει ἀνακαλύψει τό νέο αὐτό νόμο τῆς κρατικῆς συγκέντρωσης, νόμο πού ἔχει πρακτική σημασία, ἀφοῦ θά ἀπάλλασσε τό πρόγραμμά μας ἀπό λαθεμένα συμπεράσματα;

῾Ο Π. Κίεβσκι δέν δίνει καμιά διατύπωση τοῦ νόμου, δέν προτείνει τή συμπλήρωση τοῦ προγράμματός μας, ἐπειδή διαισθάνεται θολά ὅτι τότε θά γινόταν γελοῖος. Ὅλοι θά ἔσκαζαν στά γέλια μέ τόν παράξενο «ἰμπεριαλιστικό οἰκονομισμό», ἄν ἡ ἄποψη αὐτή ἔβγαινε στήν ἐπιφάνεια καί παράλληλα μέ τό νόμο τῆς ἐκτόπισης τῆς μικρῆς παραγωγῆς ἀπό τή μεγάλη, διατυπωνόταν ὁ *«νόμος»* (σέ συνδυασμό μ᾽αὐτόν ἤ δίπλα σ᾽αὐτόν) τῆς ἐκτόπισης τῶν μικρῶν κρατῶν ἀπό τά μεγάλα!

Γιά νά τό διασαφηνίσουμε αὐτό, θά περιοριστοῦμε σέ μιά ἐρώτηση πρός τόν Π. Κίεβσκι: γιατί οἱ οἰκονομιστές χωρίς εἰσαγωγικά *δέν* μιλᾶνε γιά «διάσπαση» τῶν σύγχρονων τράστ ἤ τῶν μεγάλων τραπεζῶν; γιά τή δυνατότητα μιᾶς τέτιας διάσπασης καί γιά τό πραγματοποιήσιμό της; γιατί ἀκόμη καί ἕνας ὀπαδός τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ» σέ εἰσαγωγικά εἶναι ἀναγκασμένος νά παραδεχτεῖ τή δυνατότητα καί τό πραγματοποιήσιμο τῆς διάσπασης τῶν μεγάλων κρατῶν καί ὄχι μόνο τῆς διάσπασης γενικά, ἀλλά λ.χ., τοῦ ἀποχωρισμοῦ «νέων μικρῶν λαοτήτων» (σημειῶστε το αὐτό!) ἀπό τή Ρωσία (§ *ε* τοῦ 2ου κεφαλαίου τοῦ ἄρθρου τοῦ Π. Κίεβσκι);

Τέλος, γιά νά δείξουμε ἀκόμη πιό παραστατικά τί κατάντησε νά λέει ὁ ἀρθρογράφος μας καί γιά νά ἐπιστήσουμε τήν προσοχή του, σημειώνουμε τό ἀκόλουθο: τό νόμο τῆς ἐκτόπισης τῆς μικρῆς παραγωγῆς ἀπό τή μεγάλη ὅλοι μας τόν διατυπώνουμε ἀνοιχτά καί κανένας δέν φοβᾶται νά ἀποκαλέσει ἀντιδραστικό φαινόμενο τά μεμονωμένα «παραδείγματα» «τῆς νίκης τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων πάνω στίς μεγάλες». Γιά τήν ὥρα ὅμως *κανένας* ἀκόμη ἀπό τούς ἀντιπάλους τῆς αὐτοδιάθεσης δέν τόλμησε νά ἀποκαλέσει ἀντιδραστικό τόν ἀποχωρισμό τῆς Νορβηγίας ἀπό τή Σουηδία, ἄν καί ἐμεῖς ἔχουμε θέσει αὐτό τό ζήτημα στή δημοσιολογία ἀπό τό 1914*.

---

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 25ος, σελ. 290-295. *Ἡ Σύντ.*

῾Η μεγάλη παραγωγή εἶναι ἀπραγματοποίητη, ἄν διατηρηθοῦν λ.χ. τά χειροκίνητα ἐργαλεῖα· εἶναι ἐντελῶς παράλογη ἡ σκέψη γιά «διάσπαση» τῆς μηχανοκίνητης φάμπρικας σέ χειροτεχνικά ἐργαστήρια. ῾Η ἰμπεριαλιστική τάση γιά μεγάλες αὐτοκρατορίες εἶναι πέρα γιά πέρα πραγματοποιήσιμη καί στήν πράξη πραγματοποιεῖται συχνά μέ τή μορφή ἰμπεριαλιστικῆς ἕνωσης αὐτοτελῶν καί ἀνεξάρτητων, μέ τήν πολιτική σημασία τῆς λέξης, κρατῶν. Μιά τέτια ἕνωση εἶναι δυνατή καί παρατηρεῖται ὄχι μόνο μέ τή μορφή τῆς οἰκονομικῆς σύμφυσης τῶν χρηματιστικῶν κεφαλαίων δυό χωρῶν, ἀλλά καί μέ τή μορφή τῆς στρατιωτικῆς «συνεργασίας» σ᾽ἕναν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο. ῾Ο ἐθνικός ἀγώνας, ἡ ἐθνική ἐξέγερση, ὁ ἐθνικός ἀποχωρισμός εἶναι πέρα γιά πέρα «πραγματοποιήσιμα» καί στήν πράξη παρατηροῦνται *στόν* ἰμπεριαλισμό καί μάλιστα ἐντείνονται, ἐπειδή ὁ ἰμπεριαλισμός δέν σταματᾶ τήν ἐξέλιξη τοῦ καπιταλισμοῦ καί τήν ἀνάπτυξη τῶν δημοκρατικῶν τάσεων στή μάζα τοῦ πληθυσμοῦ, ἀλλά *ὀξύνει* τόν ἀνταγωνισμό ἀνάμεσα σ᾽αὐτές τίς δημοκρατικές ἐπιδιώξεις καί στήν ἀντιδημοκρατική τάση τῶν τράστ.

Μόνο ἀπό τήν ἄποψη τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ», δηλ. τοῦ γελοιογραφημένου μαρξισμοῦ, μπορεῖ κανείς νά ἀγνοεῖ λ.χ. τό παρακάτω ἰδιόμορφο φαινόμενο τῆς ἰμπεριαλιστικῆς πολιτικῆς: ἀπό τό ἕνα μέρος ὁ τωρινός ἰμπεριαλιστικός πόλεμος μᾶς προσφέρει παραδείγματα γιά τό πῶς κατορθώνεται νά τραβηχτεῖ μέ τή δύναμη τῶν χρηματιστικῶν δεσμῶν καί τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων ἕνα μικρό, πολιτικά ἀνεξάρτητο κράτος, στόν ἀγώνα ἀνάμεσα στίς μεγάλες Δυνάμεις (᾽Αγγλία καί Πορτογαλία). ᾽Από τό ἄλλο μέρος, ἡ παραβίαση τοῦ δημοκρατισμοῦ ἀπέναντι στά μικρά ἔθνη, πού εἶναι πολύ πιό ἀνίσχυρα (καί οἰκονομικά καί πολιτικά) μπροστά στούς ἰμπεριαλιστές «προστάτες» τους, προκαλεῖ εἴτε ἐξέγερση (᾽Ιρλανδία), εἴτε πέρασμα ὁλόκληρων συνταγμάτων μέ τό μέρος τοῦ ἐχθροῦ (τσέχοι). Σέ μιά τέτια κατάσταση πραγμάτων ὄχι μόνο εἶναι «πραγματοποιήσιμο» ἀπό τήν ἄποψη τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου, ἀλλά *κάποτε* εἶναι καί ἄμεσα *συμφερτικό* γιά τά τράστ, γιά τήν ἰμπεριαλιστική *τους* πολιτική, γιά τόν ἰμπεριαλιστικό *τους* πόλεμο, νά δόσουν ὅσο τό δυνατό περισσότερες δημοκρατικές ἐλευθερίες, μέχρι καί κρατική ἀνεξαρτησία σέ *ὁρισμένα* μικρά ἔθνη γιά νά μήν ἐκτεθοῦν στόν κίνδυνο ἀποτυχίας οἱ πολεμικές «τους» ἐπιχειρήσεις. Τό νά ξεχνάει κανείς τήν ἰδιομορφία τῶν πολιτικῶν καί στρατηγικῶν ἀμοιβαίων σχέσεων καί νά κοπανάει, ταιριάζει δέν ταιριάζει, μιά

καί μόνη λέξη πού τήν ἔχει ἀποστηθίσει: «ἰμπεριαλισμός», δέν εἶναι καθόλου μαρξισμός.

Σχετικά μέ τή Νορβηγία ὁ Π. Κίεβσκι μᾶς πληροφορεῖ, πρῶτο, ὅτι «ἦταν πάντοτε αὐτοτελές κράτος». Αὐτό δέν εἶναι ἀλήθεια καί μιά τέτια ἀναλήθεια δέν μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ διαφορετικά παρά μέ τήν μπουρσικόζικη ἀμέλεια τοῦ συγγραφέα καί τήν ἀδιαφορία του στά πολιτικά ζητήματα. Πρίν ἀπό τό 1905 ἡ Νορβηγία *δέν* ἦταν αὐτοτελές κράτος, ἀπολάμβανε μόνο μιά ἐξαιρετικά πλατιά αὐτονομία. Ἡ Σουηδία ἀναγνώρισε τήν κρατική αὐτοτέλεια τῆς Νορβηγίας μόνο *ὕστερα* ἀπό τόν ἀποχωρισμό τῆς Νορβηγίας ἀπ᾽αὐτή. Ἄν ἡ Νορβηγία «ἦταν πάντοτε αὐτοτελές κράτος», τότε ἡ σουηδική κυβέρνηση δέν θά μποροῦσε νά ἀνακοινώσει στίς ξένες Δυνάμεις στίς 26 τοῦ Ὀχτώβρη 1905 ὅτι ἀναγνωρίζει τώρα τή Νορβηγία γιά ἀνεξάρτητη χώρα.

Δεύτερο, ὁ Π. Κίεβσκι παραθέτει μιά σειρά περικοπές γιά νά ἀποδείξει ὅτι ἡ Νορβηγία ἔβλεπε πρός τή Δύση, ἐνῶ ἡ Σουηδία πρός τήν Ἀνατολή, ὅτι στήν πρώτη «δούλευε» κυρίως τό ἀγγλικό χρηματιστικό κεφάλαιο, ἐνῶ στή δεύτερη τό γερμανικό κτλ. Ἀπό δῶ προκύπτει τό πανηγυρικό συμπέρασμα: «τό παράδειγμα αὐτό» (τῆς Νορβηγίας) «ἐμπίπτει ὁλοκληρωτικά στό σχῆμα μας».

Ὁρίστε ἕνα δειγματάκι τῆς λογικῆς τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ»! Στίς θέσεις μας ἀναφέρεται ὅτι τό χρηματιστικό κεφάλαιο μπορεῖ νά κυριαρχήσει σέ «ὁποιαδήποτε», «ἀκόμη καί ἀνεξάρτητη χώρα» κι᾽ὅτι γι᾽αὐτό ὅλοι οἱ συλλογισμοί γιά «ἀπραγματοποίητο» τῆς αὐτοδιάθεσης ἀπό τήν ἄποψη τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου εἶναι ὁλοκληρωτική σύγχυση. Μᾶς παρουσιάζουν στοιχεῖα *πού ἐπιβεβαιώνουν* τή θέση μας γιά τό ρόλο τοῦ ξένου χρηματιστικοῦ κεφαλαίου στή Νορβηγία *καί πρίν* ἀπό τόν ἀποχωρισμό *καί μετά* τόν ἀποχωρισμό—μ᾽ἕνα τρόπο, σάν αὐτό νά μᾶς *διαψεύδει!!*

Τό νά κάνεις λόγο γιά χρηματιστικό κεφάλαιο καί *νά ξεχνᾶς* γι᾽αὐτό τά πολιτικά ζητήματα σημαίνει μήπως ὅτι ἐκφέρεις κρίσεις γιά τήν πολιτική;

Ὄχι. Τά λογικά λάθη τοῦ «οἰκονομισμοῦ» δέν ἔχουν ἐξαφανίσει τά πολιτικά ζητήματα. Στή Νορβηγία «δούλευε» τό ἀγγλικό χρηματιστικό κεφάλαιο καί πρίν καί μετά τόν ἀποχωρισμό. Στήν Πολωνία «δούλευε» τό γερμανικό χρηματιστικό κεφάλαιο πρίν ἀπό τόν ἀποχωρισμό της ἀπό τή Ρωσία, καί θά «δουλεύει» *ὁποιαδήποτε* καί ἄν εἶναι ἡ πολιτική κατάσταση τῆς

Πολωνίας. Αὐτό εἶναι τόσο στοιχειῶδες, ὥστε εἶναι δυσάρεστο νά τό ἐπαναλαβαίνουμε, ἀλλά τί νά γίνει ὅταν ξεχνοῦν τίς στοιχειώδεις ἀλήθειες;

᾿Εξαφανίζεται ·μήπως ἐξαιτίας αὐτοῦ τοῦ γεγονότος τό πολιτικό ζήτημα γιά τή μιά ἤ τήν ἄλλη κατάσταση τῆς Νορβηγίας; Γιά τό ἄν θά ἀνήκει στή Σουηδία; Γιά τή στάση τῶν ἐργατῶν, ὅταν τέθηκε τό ζήτημα τοῦ ἀποχωρισμοῦ;

῾Ο Π. Κίεβσκι ἀπόφυγε νά μιλήσει γι᾿αὐτά τά ζητήματα, ἐπειδή πλήττουν ὀδυνηρά τούς «οἰκονομιστές». ῾Ωστόσο στή ζωή τά ζητήματα αὐτά ἔμπαιναν—καί μπαίνουν. Στή ζωή ἔμπαινε τό ζήτημα: μπορεῖ νά εἶναι σοσιαλδημοκράτης ὁ σουηδός ἐργάτης πού δέν ἀναγνωρίζει τό δικαίωμα τῆς Νορβηγίας γιά ἀποχωρισμό; *Δέν μπορεῖ.*

Οἱ σουηδοί ἀριστοκράτες ἦταν ὑπέρ τοῦ πολέμου ἐνάντια στή Νορβηγία, οἱ παπάδες ἐπίσης. Τό γεγονός αὐτό δέν ἐξαφανίστηκε γιά τό λόγο ὅτι ὁ Π. Κίεβσκι «ξέχασε» νά διαβάσει σχετικά μ᾿αὐτό στίς ἱστορίες τοῦ νορβηγικοῦ λαοῦ. ῾Ο σουηδός ἐργάτης μποροῦσε, παραμένοντας σοσιαλδημοκράτης, νά συμβουλεύσει τούς νορβηγούς νά ψηφίσουν ἐνάντια στόν ἀποχωρισμό (τό δημοψήφισμα στή Νορβηγία γιά τό ζήτημα τοῦ ἀποχωρισμοῦ ἔγινε στίς 13 τοῦ Αὐγούστου 1905 καί ἔδοσε 368 200 ψήφους ὑπέρ τοῦ ἀποχωρισμοῦ καί 184 κατά· στήν ψηφοφορία πῆραν μέρος τά 80% περίπου τῶν ψηφοφόρων). ᾿Εκεῖνος ὅμως ὁ σουηδός ἐργάτης πού, ὅμοια μέ τή σουηδική ἀριστοκρατία καί τήν ἀστική τάξη, θά ἀρνιόταν τό δικαίωμα τῶν νορβηγῶν νά λύσουν οἱ ἴδιοι αὐτό τό ζήτημα, χωρίς τούς σουηδούς, ἀνεξάρτητα ἀπό τή θέλησή τους, θά ἦταν *σοσιαλσωβινιστής* καί *παλιάνθρωπος πού δέν μπορεῖ νά εἶναι ἀνεκτός στό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα.*

Νά σέ τί συνίσταται ἡ ἐφαρμογή τῆς § 9 τοῦ κομματικοῦ μας προγράμματος, τήν ὁποία ὁ «ἰμπεριαλιστικός οἰκονομιστής» μας προσπάθησε νά *ὑπερπηδήσει.* Δέν θά τήν ὑπερπηδήσετε, κύριοι, χωρίς νά πέσετε στήν ἀγκαλιά τοῦ σωβινισμοῦ!

Καί ὁ νορβηγός ἐργάτης; ῏Ηταν ἄραγε ὑποχρεωμένος, ἀπό διεθνιστική ἄποψη, νά ψηφίσει *ὑπέρ* τοῦ ἀποχωρισμοῦ; Καθόλου. Μποροῦσε, παραμένοντας σοσιαλδημοκράτης, νά ψηφίσει κατά. Αὐτός θά παραβίαζε τό χρέος τοῦ μέλους τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος μόνο ἄν θ᾿ἅπλωνε συντροφικό χέρι στό μαυροεκατονταρχίτη σουηδό ἐργάτη πού θά τασσόταν ἐνάντια στήν *ἐλευθερία* ἀποχωρισμοῦ τῆς Νορβηγίας.

Μερικοί ἄνθρωποι δέν θέλουν νά δοῦν αὐτή τή στοιχειώδη

διαφορά στή θέση τοῦ νορβηγοῦ καί τοῦ σουηδοῦ ἐργάτη. Ὡστόσο αὐτοξεσκεπάζονται, ὅταν *προσπερνοῦν* αὐτό τό πιό συγκεκριμένο ἀπό τά πιό συγκεκριμένα πολιτικά ζητήματα, πού ἐμεῖς τούς τό λέμε κατά πρόσωπο. Σωπαίνουν, ξεφεύγουν καί μ'αὐτό παραδίνουν τή θέση τους.

Γιά νά ἀποδείξουμε ὅτι τό «νορβηγικό» ζήτημα μπορεῖ νά τεθεῖ στή Ρωσία, ἐμεῖς βάλαμε ἐπίτηδες τή θέση: σέ συνθῆκες *καθαρά* στρατιωτικοῦ καί στρατηγικοῦ χαρακτήρα εἶναι ἀπόλυτα πραγματοποιήσιμο ἕνα χωριστό πολωνικό κράτος καί *τώρα*. Ὁ Π. Κίεβσκι θέλει νά «συζητήσει»—καί σωπαίνει!!

Ἄς προσθέσουμε: καί ἡ Φιλλανδία ἀπό *καθαρά* στρατιωτικούς καί στρατηγικούς λόγους, σέ μιά ὁρισμένη ἔκβαση τοῦ *δοσμένου* ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου (λ.χ. προσχώρηση τῆς Σουηδίας στούς γερμανούς καί μισονίκη τους) *μπορεῖ* μιά χαρά νά γίνει χωριστό κράτος, χωρίς νά ὑπονομεύσει τό «πραγματοποιήσιμο» οὔτε μιᾶς πράξης τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου, χωρίς νά κάνει «ἀπραγματοποίητη» τήν ἀγορά τῶν μετοχῶν τῶν φιλλανδικῶν σιδηροδρόμων καί ἄλλων ἐπιχειρήσεων*.

Ὁ Π. Κίεβσκι προσπαθεῖ νά γλυτώσει ἀπό τά δυσάρεστα γι'αὐτόν ζητήματα τῆς πολιτικῆς, προσφεύγοντας σέ μιά μεγαλόστομη φράση, πού εἶναι ἐξαιρετικά χαρακτηριστική γιά ὁλόκληρο τό «συλλογισμό» του: ... «Κάθε λεπτό»... (αὐτά λέει κατά λέξη στό τέλος τῆς § *γ* τοῦ κεφαλαίου I)... «μπορεῖ νά πέσει ἡ δαμόκλεια σπάθη καί νά βάλει τέρμα στήν ὕπαρξη τοῦ «ἀνεξάρτητου» ἐργαστηρίου» («ὑπαινιγμός» γιά τή μικρή Σουηδία καί Νορβηγία).

Νά τί σημαίνει, καθώς φαίνεται, ἀληθινός μαρξισμός: ἐδῶ

---

* Ἄν μέ μιά τέτια ἔκβαση τοῦ σημερινοῦ πολέμου εἶναι ἀπόλυτα «πραγματοποιήσιμος» ὁ σχηματισμός νέων κρατῶν στήν Εὐρώπη, πολωνικοῦ, φιλλανδικοῦ κτλ., χωρίς τήν παραμικρότερη παραβίαση τῶν ὅρων ἀνάπτυξης τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καί τῆς δύναμής του—ἀντίθετα: μέ *ἐνίσχυση* τῆς ἐπιροῆς, τῶν δεσμῶν καί τῆς πίεσης τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου—τότε μέ μιά διαφορετική ἔκβαση τοῦ πολέμου εἶναι *ἐξίσου* «πραγματοποιήσιμος» ὁ σχηματισμός νέου οὐγγρικοῦ, τσέχικου κτλ. κράτους. Οἱ ἄγγλοι ἰμπεριαλιστές σχεδιάζουν ἀπό τώρα κιόλας αὐτή τή δεύτερη λύση σέ περίπτωση νίκης τους. Ἡ ἰμπεριαλιστική ἐποχή δέν ἐκμηδενίζει οὔτε τίς τάσεις γιά πολιτική ἀνεξαρτησία τῶν ἐθνῶν, οὔτε τό «πραγματοποιήσιμο» αὐτῶν τῶν τάσεων στά *πλαίσια* τῶν παγκόσμιων ἰμπεριαλιστικῶν ἀμοιβαίων σχέσεων. *Ἔξω* ὅμως ἀπ'αὐτά τά πλαίσια οὔτε ἡ δημοκρατία στή Ρωσία, οὔτε γενικά ἕνας ὁποιοσδήποτε πολύ μεγάλος δημοκρατικός μετασχηματισμός δέν εἶναι «πραγματοποιήσιμος» σ'ὁποιοδήποτε μέρος τοῦ κόσμου χωρίς μιά σειρά ἐπαναστάσεις καί δέν εἶναι σταθερός χωρίς τό σοσιαλισμό. Ὁ Π. Κίεβσκι δέν κατάλαβε καθόλου, μά καθόλου τίς σχέσεις τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ μέ τή δημοκρατία.

καί 10 περίπου χρόνια ὑπάρχει ἕνα χωριστό νορβηγικό κράτος, πού τόν ἀποχωρισμό του ἀπό τή Σουηδία ἡ *σουηδική* κυβέρνηση τόν ὀνόμασε «ἐπαναστατικό μέτρο». Ἀλλά ἀξίζει ἄραγε νά ἐξετάσουμε τά *πολιτικά* ζητήματα πού προκύπτουν ἀπό δῶ, ὅταν ἔχουμε διαβάσει τό «Χρηματιστικό κεφάλαιο» τοῦ Χίλφερντινγκ καί τό ἔχουμε «καταλάβει» ἔτσι, ὅτι δηλαδή «κάθε λεπτό»—ἄν τό πεῖς, βροντοφώναξέ το!—τό μικρό κράτος μπορεῖ νά ἐξαφανιστεῖ; Ἀξίζει νά δίνουμε σημασία στό γεγονός ὅτι διαστρεβλώσαμε τό μαρξισμό σέ «οἰκονομισμό» καί μετατρέψαμε τήν πολιτική μας σέ ἐπανάληψη τῶν ὅσων λένε οἱ γνήσιοι ρῶσοι σωβινιστές;

Πόσο μεγάλο λάθος ἔκαναν, καθώς φαίνεται, οἱ ρῶσοι ἐργάτες τό 1905, παλεύοντας νά κατακτήσουν τή δημοκρατία: ἀφοῦ τό χρηματιστικό κεφάλαιο εἶχε κιόλας κινητοποιηθεῖ ἐνάντια σ᾽αὐτή καί στή Γαλλία καί στήν Ἀγγλία κτλ., καί «κάθε λεπτό» θά μποροῦσε νά τήν ἀποκεφαλίσει μέ τή «δαμόκλεια σπάθη», ἄν ἐμφανιζόταν!

* *
*

«Τό αἴτημα τῆς ἐθνικῆς αὐτοδιάθεσης δέν εἶναι... οὐτοπιστικό στό πρόγραμμα-μίνιμουμ: τό αἴτημα αὐτό δέν ἀντιφάσκει στήν κοινωνική ἀνάπτυξη, ἐφόσον ἡ πραγματοποίησή του δέν θά σταματοῦσε αὐτή τήν ἀνάπτυξη». Τήν περικοπή αὐτή ἀπό τόν Μάρτοφ τήν καταπολεμάει ὁ Π. Κίεβσκι στήν ἴδια παράγραφο τοῦ ἄρθρου του, ὅπου ἔχει παραθέσει τίς «περικοπές» γιά τή Νορβηγία, πού *ἀποδείχνουν* ξανά καί ξανά τό πασίγνωστο γεγονός ὅτι ἡ «αὐτοδιάθεση» καί ὁ ἀποχωρισμός τῆς Νορβηγίας *δέν σταμάτησαν οὔτε* τήν ἐξέλιξη γενικά, *οὔτε* τήν ἀνάπτυξη τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου ἰδιαίτερα, *οὔτε* τήν ἐξαγορά τῆς Νορβηγίας ἀπό τούς ἄγγλους!

Ἐμεῖς εἴχαμε συχνά μπολσεβίκους, λ.χ. τόν Ἀλέξινσκι στά 1908-1910, πού λογομαχοῦσαν μέ τόν Μάρτοφ *τότε ἀκριβῶς* πού ὁ Μάρτοφ εἶχε δίκιο! Ὁ θεός νά σέ φυλάει ἀπό τέτιους «συμμάχους»!

5. ΓΙΑ «ΤΟ ΜΟΝΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΟ ΔΥΪΣΜΟ»

Κατηγορώντας μας γιά «δυιστική ἑρμηνεία τοῦ αἰτήματος», ὁ Π. Κίεβσκι γράφει:

«Ἡ μονιστική *δράση* τῆς Διεθνοῦς ἀντικαθίσταται μέ τή δυιστική *προπαγάνδα*».

Αὐτό ἠχεῖ ἐντελῶς μαρξιστικά, ὑλιστικά: ἡ δράση πού εἶναι ἑνιαία ἀντιπαρατίθεται στήν προπαγάνδα πού εἶναι «δυιστική». Δυστυχῶς, ἐξετάζοντας τό πράγμα ἀπό πιό κοντά, ὀφείλουμε νά ποῦμε ὅτι πρόκειται γιά «μονισμό» *στά λόγια*, ἴδιο μέ τό «μονισμό» τοῦ Ντύρινγκ. «Μέ τό νά κατατάξουμε σέ *μιά ἑνιαία* κατηγορία τή βούρτσα τῶν παπουτσιῶν καί τά θηλαστικά—ἔγραφε ὁ Ἔνγκελς ἐνάντια στό «μονισμό» τοῦ Ντύρινγκ—ἡ βούρτσα δέν θά βγάλει μαστούς»[49].

Αὐτό σημαίνει ὅτι «ἑνιαῖα» μποροῦμε *νά ἀποκαλοῦμε* μόνο πράγματα, ἰδιότητες, φαινόμενα καί ἐνέργειες πού εἶναι *ἑνιαῖα* στήν ἀντικειμενική πραγματικότητα. Αὐτήν ἀκριβῶς τή *«λεπτομέρεια»* ξέχασε ὁ ἀρθρογράφος μας!

Βλέπει τό «δυισμό» μας, πρῶτο, στό ὅτι ἀπό τούς ἐργάτες τῶν καταπιεζόμενων ἐθνῶν ἐμεῖς πρῶτ'ἀπόλα *δέν* ζητᾶμε—πρόκειται γιά τό ἐθνικό ζήτημα—*αὐτό* πού ζητᾶμε ἀπό τούς ἐργάτες τῶν καπιταλιστικῶν ἐθνῶν.

Γιά νά ἐξακριβώσουμε, ἄν ὁ «μονισμός» τοῦ Π. Κίεβσκι εἶναι ἐδῶ «μονισμός» τοῦ Ντύρινγκ, πρέπει νά δοῦμε πῶς ἔχει τό ζήτημα στήν *ἀντικειμενική πραγματικότητα*.

Εἶναι ἴδια ἡ *πραγματική* κατάσταση τῶν ἐργατῶν στά καταπιεστικά καί τά καταπιεζόμενα ἔθνη ὁσοναφορᾶ τό ἐθνικό ζήτημα;

Ὄχι, δέν εἶναι ἴδια.

(1) *Οἰκονομικά* ἡ διαφορά εἶναι ὅτι ὁρισμένες μερίδες τῆς ἐργατικῆς τάξης τῶν καταπιεστικῶν χωρῶν παίρνουν ψίχουλα ἀπό τό *ὑπερκέρδος* πού βγάζουν οἱ ἀστοί τῶν καταπιεστικῶν ἐθνῶν, διπλογδέρνοντας πάντα τούς ἐργάτες τῶν καταπιεζόμενων ἐθνῶν. Τά οἰκονομικά στοιχεῖα λένε, ἐπιπλέον, ὅτι εἶναι *μεγαλύτερο* τό ποσοστό τῶν ἐργατῶν τῶν καταπιεστικῶν ἐθνῶν πού γίνονται «μαστόροι», παρά τῶν ἐργατῶν τῶν καταπιεζόμενων ἐθνῶν—ὅτι εἶναι *μεγαλύτερο* τό ποσοστό πού ὑψώνεται στήν *ἀριστοκρατία* τῆς ἐργατικῆς τάξης*. Αὐτό εἶναι γεγονός. Οἱ ἐργάτες τοῦ καταπιεστικοῦ ἔθνους εἶναι *ὡς ἕνα ὁρισμένο βαθμό* συμμέτοχοι τῆς ἀστικῆς *τους* τάξης στό ἔργο τῆς καταλήστευσης ἀπ'αὐτήν τῶν ἐργατῶν (καί τῶν μαζῶν τοῦ πληθυσμοῦ) τοῦ καταπιεζόμενου ἔθνους.

(2) *Πολιτικά* ἡ διαφορά εἶναι ὅτι οἱ ἐργάτες τῶν καταπιεστι-

---

* Βλ. π.χ. τό ἀγγλικό βιβλίο τοῦ Γκούρβιτς, γιά τή μετανάστευση καί τήν κατάσταση τῆς ἐργατικῆς τάξης στήν 'Αμερική («Immigration and Labor») («Μετανάστευση καί ἐργασία». *Ἡ Σύντ.*).

κῶν ἐθνῶν κατέχουν *προνομιακή* θέση σέ μιά ὁλόκληρη σειρά τομεῖς τῆς πολιτικῆς ζωῆς σέ σύγκριση μέ τούς ἐργάτες τοῦ καταπιεζόμενου ἔθνους.

(3) *Ἰδεολογικά* ἤ πνευματικά ἡ διαφορά εἶναι ὅτι οἱ ἐργάτες τῶν καταπιεστικῶν ἐθνῶν διαπαιδαγωγοῦνται πάντοτε καί ἀπό τό σχολεῖο καί ἀπό τή ζωή μέ τό πνεῦμα τῆς καταφρόνησης πρός τούς ἐργάτες τῶν καταπιεζόμενων ἐθνῶν. Λογουχάρη, κάθε μεγαλορῶσος, πού ἔχει ἀνατραφεῖ ἤ ζήσει ἀνάμεσα σέ μεγαλορώσους, αὐτό τό ἔχει *δοκιμάσει.*

Ἔτσι λοιπόν στήν ἀντικειμενική πράγματικότητα ὑπάρχει διαφορά *σ'ὅλη τή γραμμή,* δηλ. «δυισμός» στόν ἀντικειμενικό κόσμο, πού δέν ἐξαρτᾶται ἀπό τή θέληση καί τή συνείδηση τῶν διαφόρων προσώπων.

Πῶς λοιπόν νά χαρακτηρίσουμε ὕστερα ἀπ'αὐτά, τά λόγια τοῦ Π. Κίεβσκι γιά «μονιστική δράση τῆς Διεθνοῦς»;

Κούφιά ἠχηρή φράση καί τίποτε περισσότερο.

Γιά νά εἶναι ἑνιαία ἡ δράση τῆς Διεθνοῦς πού *στή ζωή* ἀποτελεῖται ἀπό ἐργάτες, *χωρισμένους* σέ ἐργάτες πού ἀνήκουν σέ καταπιεστικά ἔθνη καί ἐργάτες πού ἀνήκουν σέ καταπιεζόμενα ἔθνη, γιά τό σκοπό αὐτό εἶναι ἀπαραίτητο νά *μή* διεξάγεται ἡ προπαγάνδα *μέ τόν ἴδιο τρόπο* καί στή μιά καί στήν ἄλλη περίπτωση: νά πῶς πρέπει νά σκεπτόμαστε ἀπό τή σκοπιά τοῦ πραγματικοῦ (κι'ὄχι τοῦ ντυρινγκικοῦ) «μονισμοῦ», ἀπό τή σκοπιά τοῦ ὑλισμοῦ τοῦ Μάρξ!

Παράδειγμα; Παράδειγμα ἔχουμε φέρει ἤδη (στό νόμιμο τύπο ἐδῶ καί πάνω ἀπό 2 χρόνια!)—σχετικά μέ τή Νορβηγία καί κανένας δέν ἀποπειράθηκε νά μᾶς διαψεύσει. Ἡ *δράση* τῶν νορβηγῶν καί σουηδῶν ἐργατῶν σ'αὐτή τή συγκεκριμένη περίπτωση πού πάρθηκε ἀπό τή ζωή ἦταν «μονιστική», ἑνιαία, διεθνιστική *μόνο* γιά τό λόγο καί στό μέτρο πού οἱ σουηδοί ἐργάτες ὑπεράσπιζαν *χωρίς ὅρους* τήν ἐλευθερία τοῦ ἀποχωρισμοῦ τῆς Νορβηγίας, ἐνῶ οἱ νορβηγοί ἐργάτες ἔβαζαν *ὑπό ὅρους* τό ζήτημα αὐτοῦ τοῦ ἀποχωρισμοῦ. Ἄν οἱ σουηδοί ἐργάτες δέν ἦταν *χωρίς ὅρους* ὑπέρ τῆς ἐλευθερίας ἀποχωρισμοῦ τῶν νορβηγῶν, θά ἦταν *σωβινιστές,* συνένοχοι τοῦ σωβινισμοῦ τῶν σουηδῶν τσιφλικάδων πού ἤθελαν νά «κρατήσουν» μέ τή βία, μέ τόν πόλεμο τή Νορβηγία. Ἄν οἱ νορβηγοί ἐργάτες *δέν* ἔβαζαν *ὑπό ὅρους* τό ζήτημα τοῦ ἀποχωρισμοῦ, δηλ. ἔτσι πού νά μποροῦν καί τά μέλη τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος νά ψηφίσουν καί νά κάνουν προπαγάνδα ἐνάντια στόν ἀποχωρισμό, τότε οἱ νορβηγοί ἐργάτες θά παρέβαιναν τό χρέος τους σάν

διεθνιστές καί θά έπεφταν σ'ένα στενό, *άστικό* νορβηγικό έθνικισμό. Γιατί; 'Επειδή τόν άποχωρισμό τόν πραγματοποιοῦσε ή *άστική τάξη* κι'όχι τό προλεταριάτο! 'Επειδή ή νορβηγική (όπως καί κάθε άλλη) άστική τάξη προσπαθεῖ *πάντοτε* νά διασπάσει τούς έργάτες τῆς χώρας της καί τῆς «ξένης» χώρας! 'Επειδή όποιαδήποτε δημοκρατική διεκδίκηση (μαζί καί ή αύτοδιάθεση) γιά τούς συνειδητούς έργάτες *ύποτάσσεται* στά άνώτερα συμφέροντα τοῦ σοσιαλισμοῦ. Άν λ.χ. ό άποχωρισμός τῆς Νορβηγίας άπό τή Σουηδία σήμαινε σίγουρα ή πιθανά πόλεμο τῆς 'Αγγλίας μέ τή Γερμανία, οί νορβηγοί έργάτες θά έπρεπε *γιά τό λόγο αύτό* νά εἶναι ένάντια στόν άποχωρισμό. Καί οί σουηδοί έργάτες θά άποκτοῦσαν τό δικαίωμα καί τή δυνατότητα, χωρίς νά πάψουν νά εἶναι σοσιαλιστές, νά κάνουν ζύμωση σέ παρόμοια περίπτωση ένάντια στόν άποχωρισμό *μ ό ν ο* στήν περίπτωση πού θά άγωνίζονταν συστηματικά, μέ συνέπεια συνεχῶς *ένάντια* στή σουηδική κυβέρνηση γιά τήν *έλευθερία* άποχωρισμοῦ τῆς Νορβηγίας. Σέ άντίθετη περίπτωση οί νορβηγοί έργάτες καί ό νορβηγικός λαός *δέν θά πίστευαν* καί *δέν θά μποροῦσαν* νά πιστέψουν στήν είλικρίνεια τῆς συμβουλῆς τῶν σουηδῶν έργατῶν.

Όλο τό κακό γιά τούς άντιπάλους τῆς αύτοδιάθεσης προέρχεται άπό τό ότι προσπαθοῦν νά ξεμπλέξουν μέ νεκρές άφαιρέσεις *φοβούμενοι* νά ξεδιαλύνουν όλοκληρωτικά έστω καί ένα συγκεκριμένο παράδειγμα άπό τή ζωντανή πραγματικότητα. Ή συγκεκριμένη ύπόδειξη τῶν θέσεών μας ότι ένα νέο πολωνικό κράτος εἶναι *τώρα* πέρα γιά πέρα «πραγματοποιήσιμο», σέ ένα όρισμένο συνδυασμό άποκλειστικά στρατιωτικῶν, στραγητικῶν όρων*, δέν βρῆκε άντιρήσεις οὔτε άπό τήν πλευρά τῶν πολωνῶν, οὔτε άπό τήν πλευρά τοῦ Π. Κίεβσκι. Κανένας όμως δέν θέλησε *νά σκεφθεῖ* τί προκύπτει άπ'αύτή τή σιωπηρή άναγνώριση τοῦ δίκιου μας. Μά άπό δῶ προκύπτει όλοφάνερα ότι ή προπαγάνδα τῶν διεθνιστῶν *δέν μπορεῖ νά εἶναι* ίδια άνάμεσα στούς ρώσους καί άνάμεσα στούς πολωνούς, άν θέλει νά διαπαιδαγωγήσει καί τούς μέν καί τούς δέ γιά μιά «ένιαία δράση». Ό μεγαλορῶσος (καί ό γερμανός) έργάτης έχει τήν ύποχρέωση νά εἶναι ύπέρ τῆς έλευθερίας άποχωρισμοῦ τῆς Πολωνίας χωρίς όρους, έπειδή άλλιῶς *στήν πράξη, τώρα* θά εἶναι ένας λακές τοῦ Νικολάου Β΄ ή τοῦ Χίντενμπουργκ. Ό πολωνός έργάτης *θά μποροῦσε* νά εἶναι ύπέρ τοῦ άποχωρισμοῦ *μ ό ν ο* μέ

* Βλ. Άπαντα, 5η έκδ., τόμ. 27ος, σελ. 257-258. *Ή Σύντ.*

ὅρους, ἐπειδή τό νά σπεκουλάρει κανείς (ὅπως τά φράκι) στή νίκη τῆς μιᾶς ἤ τῆς ἄλλης ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης σημαίνει ὅτι γίνεται λακές *της*. Τό νά μήν καταλάβει κανείς αὐτή τή διαφορά πού εἶναι προϋπόθεση τῆς «μονιστικῆς δράσης» τῆς Διεθνοῦς, εἶναι τό ἴδιο σάν νά μήν καταλαβαίνει γιατί γιά μιά «μονιστική ἐνέργεια» ἐνάντια στόν τσαρικό στρατό, ἄς ὑποθέσουμε, ἔξω ἀπό τή Μόσχα, τά ἐπαναστατικά στρατεύματα ἀπό τό Νίζνι θά ἔπρεπε νά βαδίσουν δυτικά, ἐνῶ ἀπό τό Σμολένσκ θά ἔπρεπε νά βαδίσουν ἀνατολικά.

* *
*

Δεύτερο, ὁ νέος μας ὀπαδός τοῦ ντυρινγκικοῦ μονισμοῦ μᾶς κατηγορεῖ ὅτι δέν φροντίζουμε γιά μιά «πιό στενή ὀργανωτική συσπείρωση τῶν διαφόρων ἐθνικῶν τμημάτων τῆς Διεθνοῦς» γιά τήν περίπτωση κοινωνικῆς ἀνατροπῆς.

Στό σοσιαλισμό ἡ αὐτοδιάθεση χάνει τήν ἰσχύ της—γράφει ὁ Π. Κίεβσκι—γιατί τότε χάνει τήν ἰσχύ του καί τό κράτος. Αὐτό τό γράφει, νομίζοντας ὅτι μᾶς διαψεύδει! Ὡστόσο ἐμεῖς σέ *τρεῖς* γραμμές—στίς τρεῖς τελευταῖες γραμμές τῆς πρώτης παραγράφου τῶν θέσεών μας—ἔχουμε πεῖ καθαρά καί ξάστερα ὅτι «ἡ δημοκρατία εἶναι ἐπίσης μορφή κράτους πού κατανάγκη θά ἐξαφανιστεῖ, ὅταν θά ἐξαφανιστεῖ τό κράτος»*. Αὐτήν ἀκριβῶς τήν ἀλήθεια τήν ἐπαναλαβαίνει—φυσικά πρός «διάψευσή» μας!—ὁ Π. Κίεβσκι σέ *κάμποσες σελίδες* τῆς παραγράφου του *σ* (κεφάλαιο Ι) καί μάλιστα τήν ἐπαναλαβαίνει *διαστρεβλώνοντάς την*. «Ἐμεῖς ἐννοοῦμε—γράφει—καί ἐννοούσαμε πάντοτε τό σοσιαλιστικό καθεστώς σάν ἕνα αὐστηρά *δημοκρατικό* (!!;) συγκεντροποιημένο σύστημα οἰκονομίας, στό ὁποῖο τό κράτος σάν μηχανισμός κυριαρχίας μιᾶς μερίδας τοῦ πληθυσμοῦ πάνω στήν ἄλλη, ἐξαφανίζεται». Αὐτό εἶναι σύγχυση, ἐπειδή ἡ δημοκρατία εἶναι *ἐπίσης* κυριαρχία «μιᾶς μερίδας τοῦ πληθυσμοῦ πάνω στήν ἄλλη», εἶναι *ἐπίσης* κράτος. Εἶναι φανερό ὅτι ὁ ἀρθρογράφος δέν κατάλαβε σέ τί συνίσταται ἡ *ἀπονέκρωση* τοῦ κράτους ὕστερα ἀπό τή νίκη τοῦ σοσιαλισμοῦ καί ποιοί εἶναι οἱ ὅροι αὐτοῦ τοῦ προτσές.

Τό κύριο ὅμως εἶναι οἱ «ἀντιρήσεις» του πού ἀφοροῦν τήν ἐποχή τῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης. Ἀφοῦ μᾶς ἔβρισε μέ τή φοβερά τρομακτική φράση «ταλμουδιστές τῆς αὐτοδιάθεσης», ὁ

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 257. *Ἡ Σύντ.*

ἀρθρογράφος λέει: «Τό προτσές αὐτό (κοινωνική ἀνατροπή) ἐμεῖς τό ἐννοοῦμε σάν μιά ἑνοποιημένη δράση τῶν προλετάριων ὅλων (!!) τῶν χωρῶν πού καταργοῦν τά σύνορα τοῦ ἀστικοῦ (!!) κράτους, πού σαρώνουν τίς πυραμίδες τῶν συνόρων» (ἀνεξάρτητα ἀπό τήν «κατάργηση τῶν συνόρων»;), «πού τινάζουν στόν ἀέρα (!!) τήν ἐθνική κοινότητα καί ἐγκαθιδρύουν τήν ταξική κοινότητα».

Ἄς μήν κακοφανεῖ στόν αὐστηρό κριτή τῶν «ταλμουδιστῶν», ἄν τοῦ ποῦμε ὅτι ἐδῶ ὑπάρχουν πολλά λόγια, μά δέν βλέπουμε καθόλου «σκέψη».

Ἡ κοινωνική ἀνατροπή δέν μπορεῖ νά εἶναι ἡ ἑνοποιημένη δράση τῶν προλετάριων *ὅλων* τῶν χωρῶν, γιά τόν ἁπλούστατο λόγο ὅτι ὥς τώρα ἡ πλειοψηφία τῶν χωρῶν καί ἡ πλειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς δέν βρίσκεται ἀκόμη οὔτε κάν στήν καπιταλιστική ἤ βρίσκεται μόνο στήν ἀρχή τῆς καπιταλιστικῆς βαθμίδας ἀνάπτυξης. Αὐτό τό ἔχουμε πεῖ στήν § 6 τῶν θέσεών μας* καί ὁ Π. Κίεβσκι ἁπλῶς ἀπό ἀπροσεξία ἤ ἀπό ἀνικανότητα νά σκεφθεῖ «δέν ἀντιλήφθηκε» ὅτι τήν § αὐτή ἐμεῖς δέν τή βάλαμε ἐκεῖ στά χαμένα, ἀλλά ἀκριβῶς γιά ἀναίρεση τῶν γελοιογραφικῶν διαστρεβλώσεων τοῦ μαρξισμοῦ. *Μόνο* οἱ προηγμένες χῶρες τῆς Δύσης καί τῆς Βόρειας Ἀμερικῆς ἔχουν ὡριμάσει γιά τό σοσιαλισμό καί στό γράμμα τοῦ Ἔνγκελς πρός τόν Κάουτσκι («Σμπόρνικ Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα») ὁ Π. Κίεβσκι μπορεῖ νά βρεῖ μιά συγκεκριμένη ἀπεικόνιση τῆς—πραγματικῆς καί ὄχι μόνο τῆς ὑποσχόμενης—*«σκέψης»* ὅτι «τό νά ὀνειρεύεται κανείς μιά ἑνοποιημένη δράση τῶν προλετάριων *ὅλων* τῶν χωρῶν» σημαίνει νά ἀναβάλλει τό σοσιαλισμό γιά τίς ἑλληνικές καλένδες, δηλ. γιά «ποτέ».

Τό σοσιαλισμό θά τόν πραγματοποιήσουν μέ τήν κοινή τους δράση οἱ προλετάριοι ὄχι ὅλων τῶν χωρῶν, ἀλλά μιᾶς μειοψηφίας χωρῶν, πού ἔχουν φτάσει στή βαθμίδα ἀνάπτυξης τοῦ *προηγμένου* καπιταλισμοῦ. Ἀκριβῶς ἡ ἔλλειψη κατανόησης αὐτοῦ τοῦ πράγματος προκάλεσε καί τό λάθος τοῦ Π. Κίεβσκι. *Σ'αὐτές* τίς προηγμένες χῶρες (Ἀγγλία, Γαλλία, Γερμανία κτλ.) τό ἐθνικό ζήτημα ἔχει λυθεῖ ἀπό καιρό, ἡ ἐθνική κοινότητα ἔφαγε τά ψωμιά της ἀπό καιρό, *ἀντικειμενικά* δέν ὑπάρχουν «πανεθνικά καθήκοντα». Γι'αὐτό, μόνο σ'αὐτές τίς χῶρες εἶναι δυνατό νά «τιναχτεῖ στόν ἀέρα» *σήμερα* κιόλας ἡ ἐθνική κοινότητα καί νά ἐγκαθιδρυθεῖ ἡ ταξική κοινότητα.

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 264-265. *Ἡ Σύντ.*

Διαφορετικά εἶναι τά πράγματα στίς *μή* ἀναπτυγμένες χῶρες, στίς χῶρες πού ξεχωρίσαμε στή 2η καί 3η ὑποδιαίρεση (στήν 6η § τῶν θέσεών μας), δηλ. σ'ὅλη τήν 'Ανατολική Εὐρώπη καί σ'ὅλες τίς ἀποικίες καί τίς μισοαποικίες. Αὐτοῦ ὑπάρχουν *ἀκόμη,* κατά γενικό κανόνα, ἔθνη καταπιεζόμενα καί μή ἀναπτυγμένα καπιταλιστικά. Στά ἔθνη αὐτά *ἀντικειμενικά* ὑπάρχουν ἀκόμη πανεθνικά καθήκοντα, δηλαδή *δημοκρατικά* καθήκοντα, καθήκοντα *ἀποτίναξης τοῦ ἀλλοεθνικοῦ ζυγοῦ.*

'Ακριβῶς σάν παράδειγμα τέτιων ἐθνῶν ὁ Ἔνγκελς ἀναφέρει τήν 'Ινδία, λέγοντας ὅτι ἡ χώρα αὐτή μπορεῖ νά κάνει ἐπανάσταση ἐνάντια στό νικηφόρο σοσιαλισμό—ἐπειδή ὁ Ἔνγκελς ἦταν ξένος πρός τό γελοῖο «ἰμπεριαλιστικό οἰκονομισμό» πού φαντάζεται ὅτι τό προλεταριάτο, τό ὁποῖο ἔχει νικήσει στίς προηγμένες χῶρες, θά ἐξαλείψει παντοῦ «αὐτόματα» τόν ἐθνικό ζυγό χωρίς ὁρισμένα *δημοκρατικά* μέτρα. Τό νικηφόρο προλεταριάτο, θά ἀναδιοργανώσει τίς χῶρες στίς ὁποῖες νίκησε. Αὐτό δέν εἶναι δυνατό νά γίνει μεμιᾶς, μά οὔτε καί εἶναι δυνατό νά «νικηθεῖ» μεμιᾶς ἡ ἀστική τάξη. 'Εμεῖς ἐπίτηδες τό τονίσαμε αὐτό στίς θέσεις μας, καί ὁ Π. Κίεβσκι καί πάλι δέν σκέφθηκε *γιά ποιό λόγο* τό τονίζουμε αὐτό σέ σχέση μέ τό ἐθνικό ζήτημα.

Τόν καιρό πού τό προλεταριάτο τῶν προηγμένων χωρῶν ἀνατρέπει τήν ἀστική τάξη καί ἀποκρούει τίς ἀντεπαναστατικές ἀπόπειρές της, τά καθυστερημένα καί καταπιεζόμενα ἔθνη δέν περιμένουν, δέν παύουν νά ζοῦν, δέν ἐξαφανίζονται. Ἄν αὐτά ἐπωφελοῦνται γιά νά κάνουν ἐξέγερση (ἀποικίες, 'Ιρλανδία) ἀκόμη καί ἀπό μιά ἐντελῶς μικρή, σέ σύγκριση μέ τήν κοινωνική ἐπανάσταση, κρίση τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης, ὅπως εἶναι ὁ πόλεμος τοῦ 1915-1916, τότε δέν χωράει ἀμφιβολία ὅτι θά ἐπωφεληθοῦν γιά ἐξέγερση πολύ περισσότερο *ἀπό τή μεγάλη κρίση* τοῦ ἐμφύλιου πολέμου στίς προηγμένες χῶρες.

'Η κοινωνική ἐπανάσταση δέν μπορεῖ νά συντελεστεῖ διαφορετικά παρά σάν ἐποχή πού συνδυάζει τόν ἐμφύλιο πόλεμο τοῦ προλεταριάτου ἐνάντια στήν ἀστική τάξη στίς προηγμένες χῶρες μέ *ὁλόκληρη σειρά* δημοκρατικῶν καί ἐπαναστατικῶν, μαζί καί ἐθνικοαπελευθερωτικῶν κινημάτων στά ὑπανάπτυκτα, καθυστερημένα καί καταπιεζόμενα ἔθνη.

Γιατί; 'Επειδή ὁ καπιταλισμός ἀναπτύσσεται ἀνισόμετρα καί ἡ ἀντικειμενική πραγματικότητα μᾶς παρουσιάζει, δίπλα στά πολύ ἀναπτυγμένα καπιταλιστικά ἔθνη, μιά ὁλόκληρη σειρά ἔθνη πολύ ἀδύνατα ἀναπτυγμένα καί ἐντελῶς ἀνανάπτυκτα οἰκονομικά. 'Ο Π. Κίεβσκι δέν ἐμβάθυνε καθόλου στίς *ἀντικει-*

μενικές συνθῆκες τῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης ἀπό τήν ἄποψη τῆς οἰκονομικῆς ὡριμότητας τῶν διάφορων χωρῶν καί γι᾿αὐτό ἡ μομφή του, ὅτι τάχα *ἐμεῖς* «ἐπινοοῦμε» ποῦ νά ἐφαρμόσουμε τήν αὐτοδιάθεση, σημαίνει ἀληθινά νά τά φορτώνει σέ ἄλλον.

Μέ ζῆλο ἄξιο καλύτερης τύχης ὁ Π. Κίεβσκι ἐπαναλαβαίνει πολλές φορές περικοπές ἀπό τόν Μάρξ καί τόν Ἔνγκελς πάνω στό θέμα ὅτι τά μέσα γιά τήν ἀπαλλαγή τῆς ἀνθρωπότητας ἀπ᾿αὐτά ἤ ἐκεῖνα τά κοινωνικά δεινά δέν πρέπει «νά τά κατεβάζουμε ἀπό τό μυαλό μας, ἀλλά νά τά ἀνακαλύπτουμε μέσω τοῦ μυαλοῦ μας στίς ὑπάρχουσες ὑλικές συνθῆκες». Διαβάζοντας αὐτές τίς ἀπανωτές περικοπές, δέν μπορῶ νά μή θυμηθῶ τούς θλιβερῆς μνήμης «οἰκονομιστές» πού ἄλλο τόσο ἀνιαρά... ἀναμασοῦσαν τή «νέα ἀνακάλυψή» τους γιά τή νίκη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία. Ὁ Π. Κίεβσκι θέλει νά μᾶς «κατακεραυνώσει» μ᾿αὐτές τίς περικοπές, γιατί ἐμεῖς, λέει, ἐπινοοῦμε τούς ὅρους ἐφαρμογῆς τῆς αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν στήν ἰμπεριαλιστική ἐποχή! Ὡστόσο στά γραφτά τοῦ ἴδιου τοῦ Π. Κίεβσκι διαβάζουμε τήν παρακάτω «ἀπερίσκεπτη ὁμολογία»:

> «Καί μόνο τό γεγονός ὅτι ἐμεῖς εἴμαστε *ἐνάντια* (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τοῦ ἀρθρογράφου) στήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας δείχνει πεντακάθαρα ὅτι ἐμεῖς θ᾿ἀντιταχτοῦμε ἐνεργά σέ κάθε κατάπνιξη ἐθνικῆς ἐξέγερσης, γιατί ἔτσι θά ἀγωνιστοῦμε ἐνάντια στό θανάσιμο ἐχθρό μας—τόν ἰμπεριαλισμό» (κεφ. II, § *σ* τοῦ ἄρθρου τοῦ Π. Κίεβσκι).

Δέν μπορεῖ κανείς νά κριτικάρει ἕναν ὁποιονδήποτε ἀρθρογράφο, δέν μπορεῖ νά τοῦ *ἀπαντήσει,* ἄν δέν παραθέσει ὁλόκληρες τουλάχιστον τίς κυριότερες θέσεις τοῦ ἄρθρου του. Μόλις ὅμως παραθέσεις ὁλόκληρη ἔστω καί μιά μόνη θέση τοῦ Π. Κίεβσκι, ἀποδείχνεται πάντα ὅτι σέ κάθε φράση ἀναλογοῦν 2-3 λάθη ἤ ἀπερισκεψίες πού διαστρεβλώνουν τό μαρξισμό!

1) Ὁ Π. Κίεβσκι δέν παρατήρησε ὅτι ἡ ἐθνική ἐξέγερση εἶναι *ἐπίσης* «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας»! Κι᾿ὅμως μιά σταλίτσα σκέψη θά πείσει τόν καθένα, ὅτι αὐτό εἶναι ἀκριβῶς ἔτσι, ἐπειδή *κάθε* «ἐξεγειρόμενο ἔθνος» «ὑπερασπίζει» τόν ἑαυτό του ἀπό τό καταπιεστικό ἔθνος, ὑπερασπίζει τή γλώσσα του, τή χώρα του, τήν πατρίδα του.

Κάθε ἐθνικός ζυγός προκαλεῖ τήν ἀντίσταση τῶν *πλατιῶν μαζῶν* τοῦ λαοῦ, καί ἡ *τάση* κάθε ἀντίστασης τοῦ ἐθνικά καταπιεζόμενου πληθυσμοῦ εἶναι ἡ ἐθνική ἐξέγερση. Ἄν παρατηροῦμε συχνά (ἰδιαίτερα στήν Αὐστρία καί τή Ρωσία) ὅτι ἡ ἀστική τάξη τῶν καταπιεζόμενων ἐθνῶν *μόνο* φλυαρεῖ γιά ἐθνική ἐξέγερση, ἐνῶ στήν πράξη ἔρχεται σέ ἀντιδραστικές

συναλλαγές μέ τήν άστική τάξη τοῦ καταπιεστικοῦ ἔθνους πίσω ἀπό τήν πλάτη *καί ἐνάντια* στό λαό της, στίς περιπτώσεις αὐτές ἡ κριτική τῶν ἐπαναστατῶν μαρξιστῶν πρέπει νά στρέφεται ὄχι ἐνάντια στό ἐθνικό κίνημα, ἀλλά ἐνάντια στήν ἐκφύλιση, στήν ἐκχυδάιση, στή μετατροπή του σέ μικροκαυγά. Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή πρέπει νά ποῦμε ὅτι πάρα πολλοί αὐστριακοί καί ρῶσοι σοσιαλδημοκράτες τό ξεχνοῦν αὐτό καί μετατρέπουν τό *δικαιολογημένο* μίσος τους ἐνάντια στίς μικρόπρεπες, πρόστυχες, μίζερες ἐθνικές φαγωμάρες, σάν τίς διαμάχες καί τούς καυγάδες γιά τό ζήτημα: ἡ ὀνομασία τῆς ὁδοῦ σέ ποιά γλώσσα πρέπει νά εἶναι γραμμένη στό ἐπάνω μέρος τῆς πινακίδας καί σέ ποιά στό κάτω—τό δικαιολογημένο μίσος τους ἐνάντια σ'αὐτό τό μετατρέπουν σέ ἄρνηση ὑποστήριξης τοῦ ἐθνικοῦ ἀγώνα. 'Εμεῖς δέν θά «ὑποστηρίξουμε» τή διακωμώδηση τῆς δημοκρατίας σέ κάποιο πριγκιπάτο τοῦ Μονακό, ἤ τούς «δημοκρατικούς» τυχοδιωκτισμούς τῶν «στρατηγῶν» στά μικρά κράτη τῆς Νότιας 'Αμερικῆς ἤ κάποιου νησιοῦ τοῦ Εἰρηνικοῦ 'Ωκεανοῦ, ἀλλά ἀπ'αὐτό δέν βγαίνει ὅτι ἐπιτρέπεται νά ξεχάσουμε τό σύνθημα τῆς δημοκρατίας, ὅταν πρόκειται γιά σοβαρά δημοκρατικά καί σοσιαλιστικά κινήματα. 'Εμεῖς χλευάζουμε καί πρέπει νά χλευάζουμε τίς μίζερες ἐθνικές φαγωμάρες καί τήν ἐθνοκαπηλεία τῶν ἐθνῶν στή Ρωσία καί στήν Αὐστρία, ἀπ'αὐτό ὅμως δέν βγαίνει ὅτι ἐπιτρέπεται νά ἀρνηθοῦμε τήν ὑποστήριξη μιᾶς ἐθνικῆς ἐξέγερσης ἤ κάθε σοβαροῦ, παλλαϊκοῦ ἀγώνα ἐνάντια στόν ἐθνικό ζυγό.

2) Ἄν οἱ ἐθνικές ἐξεγέρσεις εἶναι ἀνέφικτες στήν «ἰμπεριαλιστική ἐποχή» ὁ Π. Κίεβσκι δέν ἔχει τό δικαίωμα νά μιλάει γι'αὐτές. Ἄν εἶναι ἐφικτές, τότε ὅλες οἱ ἀτέλειωτες φράσεις του γιά «μονισμό», γιά τό ὅτι ἐμεῖς «ἐπινοοῦμε» παραδείγματα αὐτοδιάθεσης στόν ἰμπεριαλισμό καί τά λοιπά καί τά παρόμοια —*ὅλα* αὐτά πᾶνε περίπατο. 'Ο Π. Κίεβσκι αὐτογρονθοκοπιέται.

Ἄν «ἐμεῖς» «ἀντιτασσόμαστε ἐνεργά στήν κατάπνιξη» «τῆς ἐθνικῆς ἐξέγερσης»—περίπτωση πού τήν παίρνει σάν πιθανή ὁ «*ἴ δ ι ο ς*» ὁ Π. Κίεβσκι,—τότε τί σημαίνει αὐτό;

Αὐτό σημαίνει ὅτι ἔχουμε δυό λογιῶν *δράση,* «δυιστική», ἄν χρησιμοποιήσουμε τό φιλοσοφικό αὐτό ὅρο ἀταίριαστα, ὅσο ἀταίριαστα τόν χρησιμοποιεῖ ὁ ἀρθρογράφος μας. (α) Πρῶτο, «δράση» τοῦ ἐθνικά καταπιεζόμενου προλεταριάτου καί τῆς ἀγροτιᾶς, *μαζί* μέ τήν ἐθνικά καταπιεζόμενη ἀστική τάξη, *ἐνάντια* στό καταπιεστικό ἔθνος· (β) δεύτερο, «δράση» τοῦ προλεταριάτου ἤ τῆς συνειδητῆς του μερίδας στό καταπιεστικό

ἔθνος *ἐνάντια* στήν ἀστική τάξη καί σ'ὅλα τά στοιχεῖα τοῦ καταπιεστικοῦ ἔθνους πού τήν ἀκολουθοῦν.

Οἱ ἀναρίθμητες φράσεις ἐνάντια στόν «ἐθνικό συνασπισμό» καί τίς ἐθνικές «αὐταπάτες», ἐνάντια στό «δηλητήριο» τοῦ ἐθνικισμοῦ, ἐνάντια στήν «ὑποδαύλιση τοῦ ἐθνικοῦ μίσους» καί τά παρόμοια—φράσεις πού ἀράδιασε ὁ Π. Κίεβσκι, ἀποδείχτηκε ὅτι εἶναι ἀερολογίες, ἐπειδή, συμβουλεύοντας τό προλεταριάτο τῶν καταπιεστικῶν χωρῶν (ἄς μήν ξεχνᾶμε ὅτι θεωρεῖ αὐτό τό προλεταριάτο σοβαρή δύναμη) «νά ἀντιταχθεῖ ἐνεργά στήν κατάπνιξη τῆς ἐθνικῆς ἐξέγερσης», ὁ ἀρθρογράφος *ὑ π ο δ α υ λ ί ζ ε ι* ἔτσι τό ἐθνικό μίσος, *ὑ π ο σ τ η ρ ί ζ ε ι* ἔτσι τό «συνασπισμό μέ τήν ἀστική τάξη» τῶν ἐργατῶν τῶν καταπιεζόμενων χωρῶν.

3) Ἄν μπορεῖ νά γίνουν ἐθνικές ἐξεγέρσεις στόν ἰμπεριαλισμό, τότε μπορεῖ νά γίνουν καί ἐθνικοί πόλεμοι. Καμιά σοβαρή διαφορά δέν ὑπάρχει ἀνάμεσα σ'αὐτά ἀπό πολιτική ἄποψη. Οἱ στρατιωτικοί ἱστορικοί τῶν πολέμων ἔχουν πέρα γιά πέρα δίκιο, ὅταν κατατάσσουν καί τίς ἐξεγέρσεις στούς πολέμους. Ὁ Π. Κίεβσκι, χωρίς νά τό σκεφθεῖ, γρονθοκόπησε ὄχι μόνο τόν ἑαυτό του, ἀλλά καί τόν Γιούνιους καί τήν ὁμάδα «Ἡ Διεθνής» πού ἀρνοῦνται τή *δυνατότητα* τῶν ἐθνικῶν πολέμων στίς συνθῆκες τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Ἡ ἄρνηση ὅμως αὐτή εἶναι ἡ μοναδική νοητή θεωρητική θεμελίωση γιά τήν ἀντίληψη πού ἀρνεῖται τήν αὐτοδιάθεση τῶν ἐθνῶν στόν ἰμπεριαλισμό.

4) Γιατί—τί εἶναι «ἐθνική» ἐξέγερση; Εἶναι ἐξέγερση πού ἐπιδιώκει νά δημιουργήσει τήν *πολιτική* ἀνεξαρτησία τοῦ καταπιεζόμενου ἔθνους, δηλ. *χωριστό* ἐθνικό κράτος.

Ἄν τό προλεταριάτο τοῦ καταπιεστικοῦ ἔθνους ἀποτελεῖ σοβαρή δύναμη (ὅπως προϋποθέτει καί πρέπει νά προϋποθέτει ὁ ἀρθρογράφος γιά τήν ἐποχή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ), τότε ἡ ἀπόφαση αὐτοῦ τοῦ προλεταριάτου «νά ἀντισταθεῖ ἐνεργά στήν κατάπνιξη τῆς ἐθνικῆς ἐξέγερσης» *δέν εἶναι μήπως σ ύ μ π ρ α ξ η* στή δημιουργία χωριστοῦ ἐθνικοῦ κράτους; Ἀσφαλῶς, εἶναι!

Ὁ γενναῖος μας ἀρνητής τοῦ «πραγματοποιήσιμου» τῆς αὐτοδιάθεσης ἔφτασε στό σημεῖο νά πεῖ ὅτι τό συνειδητό προλεταριάτο τῶν προηγμένων χωρῶν πρέπει *νά συμπράξει* στήν πραγματοποίηση αὐτοῦ τοῦ «ἀπραγματοποίητου» μέτρου!

5) *Γιατί* «ἐμεῖς» πρέπει «ν'ἀντιταχθοῦμε ἐνεργά» στήν κατάπνιξη τῆς ἐθνικῆς ἐξέγερσης; Ὁ Π. Κίεβσκι παραθέτει μόνο ἕνα ἐπιχείρημα: «ἐπειδή ἔτσι θά ἀγωνιστοῦμε ἐνάντια στό θανάσιμο ἐχθρό μας—τόν ἰμπεριαλισμό». Ὅλη ἡ *δύναμη* αὐτοῦ

τοῦ ἐπιχειρήματος συνοψίζεται στή *δυνατή* λεξούλα: «θανάσιμος», ὅπως καί γενικά στόν ἀρθρογράφο ἡ δύναμη τῶν ἐπιχειρημάτων ἔχει ἀντικατασταθεῖ μέ τή δύναμη χτυπητῶν καί ἠχηρῶν φράσεων, «μέ τό κάρφωμα ἑνός πασάλου στό σῶμα τῆς ἀστικῆς τάξης πού σφαδάζει» καί ἄλλα παρόμοια διανθίσματα τοῦ ὕφους ἀλά ᾿Αλέξινσκι.

Τό ἐπιχείρημα ὅμως αὐτό τοῦ Π. Κίεβσκι εἶναι *λαθεμένο*. ῾Ο ἰμπεριαλισμός εἶναι τόσο «θανάσιμος» ἐχθρός μας, ὅσο καί ὁ καπιταλισμός. Αὐτό εἶναι σωστό. ῾Ωστόσο οὔτε ἕνας μαρξιστής δέν θά ξεχάσει ὅτι ὁ καπιταλισμός εἶναι προοδευτικός σέ σχέση μέ τή φεουδαρχία καί ὁ ἰμπεριαλισμός σέ σχέση μέ τόν προμονοπωλιακό καπιταλισμό. Συνεπῶς, *δ έ ν* ἔχουμε τό δικαίωμα νά ὑποστηρίζουμε κάθε ἀγώνα ἐνάντια στόν ἰμπεριαλισμό. Τόν ἀγώνα τῶν ἀντιδραστικῶν τάξεων ἐνάντια στόν ἰμπεριαλισμό ἐμεῖς *δέν* θά τόν ὑποστηρίξουμε, τίς ἐξεγέρσεις τῶν ἀντιδραστικῶν τάξεων ἐνάντια στόν ἰμπεριαλισμό καί τόν καπιταλισμό *δέν* θά τίς ὑποστηρίξουμε.

῞Ωστε ὁ ἀρθρογράφος ἀναγνωρίζει τήν ἀνάγκη νά βοηθήσουμε τήν ἐξέγερση τῶν καταπιεζόμενων ἐθνῶν (τό «νά ἀντιταχθοῦμε ἐνεργά» στήν κατάπνιξη σημαίνει ὅτι βοηθᾶμε τήν ἐξέγερση), τότε ὁ ἀρθρογράφος ἀναγνωρίζει ἔτσι τήν *προοδευτικότητα* τῆς ἐθνικῆς ἐξέγερσης, τήν *προοδευτικότητα* τοῦ σχηματισμοῦ, σέ περίπτωση ἐπιτυχίας αὐτῆς τῆς ἐξέγερσης, χωριστοῦ καί νέου κράτους, τοῦ καθορισμοῦ νέων συνόρων κτλ.

῾Ο ἀρθρογράφος δέν μπορεῖ νά βρεῖ ἄκρη κυριολεκτικά *οὔτε σέ ἕνα* πολιτικό του συλλογισμό!

῾Η ἰρλανδική ἐξέγερση τοῦ 1916, πού ἔγινε μετά τή δημοσίευση τῶν θέσεών μας στό «Vorbote», τεῦχ. 2, ἀπόδειξε — ἄς τό ποῦμε μέ τήν εὐκαιρία — ὅτι δέν ἦταν ἀερολογίες τά ὅσα εἴπαμε γιά τή δυνατότητα ἐθνικῶν ἐξεγέρσεων *ἀκόμη* καί στήν Εὐρώπη!

6. ΑΛΛΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ, ΠΟΥ ΘΙΧΤΗΚΑΝ ΚΑΙ ΔΙΑΣΤΡΕΒΛΩΘΗΚΑΝ ΑΠΟ ΤΟΝ Π. ΚΙΕΒΣΚΙ

Δηλώσαμε στίς θέσεις μας ὅτι ἡ ἀπελευθέρωση τῶν ἀποικιῶν δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά αὐτοδιάθεση τῶν ἐθνῶν. Οἱ εὐρωπαῖοι συχνά λησμονοῦν ὅτι οἱ ἀποικιακοί λαοί εἶναι καί *αὐτοί* ἔθνη, ἀλλά νά ἀνεχόμαστε μιά τέτια «λησμοσύνη» σημαίνει ὅτι ἀνεχόμαστε τό σωβινισμό.

῾Ο Π. Κίεβσκι «ἀντιτείνει»:

«Προλεταριάτο μέ τήν κυριολεκτική σημασία αὐτῆς τῆς λέξης *δέν ὑπάρχει»* στόν καθαρό τύπο ἀποικιῶν (τέλος τῆς § *σ* τοῦ κεφαλαίου II). «Γιά ποιόν λοιπόν τότε νά προβάλλουμε τήν «αὐτοδιάθεση»; Γιά τήν ἀστική τάξη τῶν ἀποικιῶν; Γιά τούς φελλάχους; Γιά τούς ἀγρότες; Ἀσφαλῶς ὄχι. Ὁσοναφορᾶ τίς ἀποικίες εἶναι παράλογο γιά τούς *σοσιαλιστές* (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τοῦ Π. Κίεβσκι) νά ρίχνουν τό σύνθημα τῆς αὐτοδιάθεσης, ἐπειδή γενικά εἶναι παράλογο νά ρίχνουμε συνθήματα τοῦ ἐργατικοῦ κόμματος γιά χῶρες ὅπου δέν ὑπάρχουν ἐργάτες».

Ὅσο φοβερή κι'ἄν εἶναι ἡ ὀργή τοῦ Π. Κίεβσκι πού χαρακτηρίζει «παράλογη» τήν ἄποψή μας, ἐμεῖς πάντως θά ἀποτολμήσουμε νά τοῦ παρατηρήσουμε εὐσεβάστως ὅτι τά ἐπιχειρήματά του εἶναι λαθεμένα. Μόνο οἱ θλιβερῆς μνήμης «οἰκονομιστές» νόμιζαν ὅτι τά «συνθήματα τοῦ ἐργατικοῦ κόμματος» ρίχνονται *μόνο* γιά τούς ἐργάτες*. Ὄχι, τά συνθήματα αὐτά ρίχνονται γιά ὅλο τόν ἐργαζόμενο πληθυσμό, γιά ὅλο τό λαό. Μέ τό δημοκρατικό μέρος τοῦ προγράμματός μας—πού τή σημασία του ὁ Π. Κίεβσκι «γενικά» δέν τή σκέφθηκε—ἐμεῖς ἀποτεινόμαστε εἰδικά σ'ὅλο τό λαό καί γι'αὐτό σ'αὐτό τό μέρος τοῦ προγράμματος μιλᾶμε γιά «λαό»**.

Ἐμεῖς κατατάξαμε στούς ἀποικιακούς καί μισοαποικιακούς λαούς 1 000 ἑκατομμύρια πληθυσμό καί ὁ Π. Κίεβσκι δέν κόπιασε νά ἀνασκευάσει τήν πολύ συγκεκριμένη αὐτή δήλωσή μας. Ἀπό τά 1 000 αὐτά ἑκατομμύρια πληθυσμοῦ πάνω ἀπό 700 ἑκατομμύρια (Κίνα, Ἰνδία, Περσία, Αἴγυπτος) ἀνήκουν σέ χῶρες ὅπου *ὑπάρχουν* ἐργάτες. Ἀλλά ἀκόμη καί γιά τίς ἀποικιακές ἐκεῖνες χῶρες ὅπου δέν ὑπάρχουν ἐργάτες, ὅπου ὑπάρχουν μόνο δουλοκτῆτες καί δοῦλοι κτλ., ὄχι μόνο *δέν* εἶναι παράλογο, μά εἶναι *ὑποχρεωτικό* γιά κάθε μαρξιστή νά προβάλλει τήν «αὐτοδιάθεση». Ἄν σκεφθεῖ λίγο ὁ Π. Κίεβσκι, πιθανό νά τό καταλάβει αὐτό, ὅπως θά καταλάβει κι'ὅτι ἡ «αὐτοδιάθεση» προβάλλεται πάντοτε «γιά» *δυό* ἔθνη: τό καταπιεζόμενο καί *τό καταπιεστικό.*

Ἄλλη «ἀντίρηση» τοῦ Π. Κίεβσκι:

«Γι'αὐτό ἐμεῖς σχετικά μέ τίς ἀποικίες περιοριζόμαστε σ'ἕνα ἀρνητικό σύνθημα, δηλ. στή διεκδίκηση πού βάζουν οἱ σοσιαλιστές στίς κυβερνή-

---

* Συμβουλεύουμε τόν Π. Κίεβσκι νά ξαναδιαβάσει τά γραφτά τοῦ Α. Μαρτίνοφ καί Σίας τοῦ 1899-1901. Θά βρεῖ ἐκεῖ πολλά ἐπιχειρήματά «του».

** Μερικοί παράξενοι ἀντίπαλοι τῆς «αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν» μᾶς ἀντιτάσσουν τό ἐπιχείρημα ὅτι τά «ἔθνη» εἶναι χωρισμένα σέ τάξεις! Σ'αὐτές τίς γελοιογραφίες μαρξιστῶν τονίζουμε συνήθως ὅτι στό δημοκρατικό μέρος τοῦ προγράμματός μας γίνεται λόγος γιά «λαϊκή κυριαρχία».

σεις τους—«ἔξω ἀπό τίς ἀποικίες!» Ἡ διεκδίκηση αὐτή πού δέν εἶναι πραγματοποιήσιμη στά πλαίσια τοῦ καπιταλισμοῦ ὀξύνει τήν πάλη ἐνάντια στόν ἰμπεριαλισμό, μά δέν ἀντιφάσκει στήν ἐξέλιξη, ἐπειδή ἡ σοσιαλιστική κοινωνία δέν θά κατέχει ἀποικίες».

Ἡ ἀνικανότητα ἤ ἡ ἀπροθυμία τοῦ ἀρθρογράφου νά σκεφθεῖ ἔστω καί λίγο γιά τό θεωρητικό περιεχόμενο τῶν πολιτικῶν συνθημάτων προκαλοῦν ἀληθινή κατάπληξη! Ἀλλάζει τάχα τό ζήτημα ἄν στή θέση ἑνός θεωρητικά ἀκριβολογημένου πολιτικοῦ ὅρου χρησιμοποιοῦμε μιά φράση ζύμωσης; Τό νά πεῖ κανείς «ἔξω ἀπό τίς ἀποικίες» σημαίνει ἀκριβῶς νά ἀποφύγει τή θεωρητική ἀνάλυση, προσφεύγοντας σέ μιά φράση ζύμωσης! Κάθε προπαγανδιστής τοῦ κόμματός μας, μιλώντας γιά Οὐκρανία, Πολωνία, Φιλλανδία κτλ. ἔχει τό δικαίωμα νά πεῖ στόν τσαρισμό (στή «δική του κυβέρνηση») «ἔξω ἀπό τή Φιλλανδία κτλ.», ὁ μυαλωμένος ὅμως προπαγανδιστής θά καταλάβει ὅτι δέν μποροῦμε νά ρίχνουμε οὔτε θετικά, οὔτε ἀρνητικά συνθήματα μόνο γιά «ὄξυνση». Μόνο ἄνθρωποι τύπου Ἀλέξινσκι μποροῦσαν νά ἐπιμένουν ὅτι τό «ἀρνητικό» σύνθημα «ἔξω ἀπό τή μαύρη Δούμα» μπορεῖ νά δικαιολογηθεῖ μέ τήν ἐπιδίωξη «νά ὀξύνουμε» τήν πάλη ἐνάντια σ'ἕνα ὁρισμένο κακό.

Ἡ ὄξυνση τῆς πάλης εἶναι κούφια φράση ὑποκειμενιστῶν πού ξεχνοῦν ὅτι ὁ μαρξισμός ἀπαιτεῖ γιά τή δικαιολόγηση κάθε συνθήματος ἀκριβή ἀνάλυση καί τῆς *οἰκονομικῆς* πραγματικότητας καί τῆς *πολιτικῆς* κατάστασης καί τῆς *πολιτικῆς* σημασίας αὐτοῦ τοῦ συνθήματος. Δέν εἶναι εὐχάριστο νά τό ἐπαναλαβαίνουμε, ἀλλά τί νά γίνει ὅταν μᾶς ἐξαναγκάζουν σ'αὐτό;

Τό νά διακόπτει κανείς μιά θεωρητική συζήτηση πάνω σ'ἕνα θεωρητικό ζήτημα μέ προπαγανδιστικές κραυγές εἶναι ἕνας τρόπος ἀλά Ἀλέξινσκι πού τόν ξέρουμε καλά, εἶναι ὅμως ἄσχημος τρόπος. Τό πολιτικό καί οἰκονομικό περιεχόμενο τοῦ συνθήματος «ἔξω ἀπό τίς ἀποικίες» εἶναι ἕνα καί μόνο ἕνα: ἐλευθερία ἀποχωρισμοῦ γιά τά ἀποικιακά ἔθνη, ἐλευθερία σχηματισμοῦ χωριστοῦ κράτους! Ἄν οἱ *γενικοί* νόμοι τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ὅπως πιστεύει ὁ Π. Κίεβσκι, ἐμποδίζουν τήν αὐτοδιάθεση τῶν ἐθνῶν, τήν κάνουν οὐτοπία, αὐταπάτη κτλ. κτλ., τότε πῶς μπορεῖ κανείς, χωρίς νά σκεφθεῖ, νά θεωρήσει ἐξαίρεση ἀπ'αὐτούς τούς γενικούς νόμους τήν *πλειοψηφία* τῶν ἐθνῶν τοῦ κόσμου; Εἶναι φανερό ὅτι ἡ «θεωρία» τοῦ Π. Κίεβσκι εἶναι γελοιογραφία θεωρίας.

Ἐμπορευματική παραγωγή καί καπιταλισμός, νηματάκια δεσμῶν τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου ὑπάρχουν στήν τεράστια

πλειοψηφία τῶν ἀποικιακῶν χωρῶν. Πῶς λοιπόν μποροῦμε νά καλοῦμε τά κράτη, τίς κυβερνήσεις τῶν ἰμπεριαλιστικῶν χωρῶν νά φύγουν «ἔξω ἀπό τίς ἀποικίες», ἄν *ἀπό τήν ἄποψη* τῆς ἐμπορευματικῆς παραγωγῆς, τοῦ καπιταλισμοῦ καί τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ αὐτή εἶναι «ἀνεπιστημονική», «οὐτοπιστική» διεκδίκηση «ἀνασκευασμένη» ἀπό τόν *ἴδιο* τόν Λένς, τόν Κοῦνοφ κτλ.; Στούς συλλογισμούς τοῦ ἀρθρογράφου δέν ὑπάρχει οὔτε ἴχνος *σκέψης!*

Γιά τό ὅτι ἡ ἀπελευθέρωση τῶν ἀποικιῶν εἶναι «ἀπραγματοποίητη» *μόνο* μέ τήν ἔννοια: «ἀπραγματοποίητη δίχως μιά σειρά ἐπαναστάσεις» δέν τό σκέφθηκε ὁ ἀρθρογράφος. Δέν σκέφθηκε ὅτι εἶναι πραγματοποιήσιμη *σέ συνδυασμό* μέ τή σοσιαλιστική ἐπανάσταση στήν Εὐρώπη. Δέν σκέφθηκε ὅτι «ἡ σοσιαλιστική κοινωνία δέν θά κατέχει» *ὄχι μόνο* ἀποικίες, ἀλλά οὔτε καί καταπιεζόμενα ἔθνη *γενικά*. Δέν σκέφθηκε ὅτι στό ζήτημα πού ἐξετάζουμε *δέν* ὑπάρχει οὔτε οἰκονομική, οὔτε πολιτική διαφορά ἀνάμεσα στήν «κατοχή» τῆς Πολωνίας ἤ τοῦ Τουρκεστάν ἀπό τή Ρωσία. Δέν σκέφθηκε ὅτι ἡ «σοσιαλιστική κοινωνία» θέλει νά φύγει «ἔξω ἀπό τίς ἀποικίες» *μόνο* μέ τήν ἔννοια τῆς παραχώρησης σ'αὐτές τοῦ *δικαιώματος* νά ἀποχωριστοῦν ἐλεύθερα καί *δ ι ό λ ο υ* μέ τήν ἔννοια τῆς *σύστασης σ'αὐτές νά ἀποχωριστοῦν.*

Γι'αὐτή τή διάκριση πού κάνουμε ἀνάμεσα στό ζήτημα τοῦ δικαιώματος ἀποχωρισμοῦ καί στό ζήτημα τοῦ ἄν συνιστοῦμε ἤ ὄχι τόν ἀποχωρισμό, ὁ Π. Κίεβσκι μᾶς ἀποκάλεσε «ταχυδακτυλουργούς» καί γιά «νά στηρίξει ἐπιστημονικά» τήν κρίση του αὐτή στούς ἐργάτες, γράφει:

«Τί θά σκεφθεῖ λοιπόν ὁ ἐργάτης πού, ρωτώντας τόν προπαγανδιστή τί στάση πρέπει νά κρατήσει ὁ προλετάριος ἀπέναντι στό ζήτημα τῆς σαμοστίινοστ» (δηλ. τῆς πολιτικῆς αὐτοτέλειας τῆς Οὐκρανίας), «πάρει τήν ἀπάντηση: οἱ σοσιαλιστές ἐπιδιώκουν νά ἀποκτήσουν τό δικαίωμα τοῦ ἀποχωρισμοῦ καί κάνουν προπαγάνδα ἐνάντια στόν ἀποχωρισμό;»

Νομίζω ὅτι μπορῶ νά δόσω μιά ἀρκετά ἀκριβή ἀπάντηση στό ἐρώτημα αὐτό. Συγκεκριμένα: ἔχω τή γνώμη ὅτι κάθε μυαλωμένος ἐργάτης *θά σκεφθεῖ* πώς ὁ Π. Κίεβσκι *δέν ξέρει νά σκέπτεται.*

Κάθε μυαλωμένος ἐργάτης «θά σκεφθεῖ»: μά αὐτός ὁ ἴδιος ὁ Π. Κίεβσκι μᾶς μαθαίνει ἐμᾶς τούς ἐργάτες νά φωνάζουμε: «ἔξω ἀπό τίς ἀποικίες». Ὥστε ἐμεῖς οἱ μεγαλορῶσοι ἐργάτες πρέπει νά ἀπαιτοῦμε ἀπό τήν κυβέρνησή μας νά φύγει ἀπό τή Μογγολία, ἀπό τό Τουρκεστάν, ἀπό τήν Περσία, οἱ ἄγγλοι ἐργάτες πρέπει νά ἀπαιτοῦν νά φύγει ἡ ἀγγλική κυβέρνηση ἀπό

τήν Αἴγυπτο, ἀπό τήν 'Ινδία, ἀπό τήν Περσία κτλ. Μήπως ὅμως αὐτό σημαίνει ὅτι *ἐμεῖς* οἱ προλετάριοι *θέλουμε* νά ἀποχωριστοῦμε ἀπό τούς ἐργάτες καί τούς φελλάχους τῆς Αἰγύπτου, τούς ἐργάτες καί τούς ἀγρότες τῆς Μογγολίας ἤ τοῦ Τουρκεστάν ἤ τῆς 'Ινδίας; Μήπως αὐτό σημαίνει ὅτι *ἐμεῖς* συμβουλεύουμε τίς ἐργαζόμενες μάζες τῶν ἀποικιῶν «νά ἀποχωριστοῦν» ἀπό τό συνειδητό προλεταριάτο τῆς Εὐρώπης; Κάθε ἄλλο. 'Εμεῖς πάντοτε εἴμασταν, εἴμαστε καί θά εἴμαστε ὑπέρ τῆς πιό στενῆς προσέγγισης καί συγχώνευσης τῶν συνειδητῶν ἐργατῶν τῶν προηγμένων χωρῶν μέ τούς ἐργάτες, τούς ἀγρότες καί τούς σκλάβους *ὅλων* τῶν καταπιεζόμενων χωρῶν. *'Εμεῖς* πάντα συμβουλεύαμε καί πάντα θά συμβουλεύουμε ὅλες τίς καταπιεζόμενες τάξεις ὅλων τῶν καταπιεζόμενων χωρῶν, μαζί καί τῶν ἀποικιῶν, νά *μή* μᾶς ἀποχωρίζονται, ἀλλά νά συνδέονται ὅσο τό δυνατό στενότερα μαζί μας καί νά συγχωνεύονται μ'ἐμᾶς.

Ἄν ἀπαιτοῦμε ἀπό τίς κυβερνήσεις μας νά φύγουν ἀπό τίς ἀποικίες—δηλ. γιά νά χρησιμοποιήσουμε ὄχι προπαγανδιστικές κραυγές, ἀλλά ἀκριβή πολιτική ἔκφραση,—νά *παραχωρήσουν* στίς ἀποικίες πλήρη *ἐλευθερία* ἀποχωρισμοῦ, πραγματικό *δικαίωμα αὐτοδιάθεσης*—ἄν ἐμεῖς οἱ ἴδιοι θά πραγματοποιήσουμε ὁπωσδήποτε αὐτό τό δικαίωμα, θά παραχωρήσουμε αὐτή τήν ἐλευθερία, ἀμέσως μόλις κατακτήσουμε τήν ἐξουσία, τό ἀπαιτοῦμε αὐτό ἀπό τήν τωρινή κυβέρνηση, καί θά τό *κάνουμε* ὅταν γίνουμε οἱ ἴδιοι κυβέρνηση, *κάθε ἄλλο* παρά γιά νά «συστήσουμε» τόν ἀποχωρισμό, ἀλλά ἀπεναντίας: γιά τή διευκόλυνση καί τήν ἐπιτάχυνση τῆς *δημοκρατικῆς* προσέγγισης καί συγχώνευσης τῶν ἐθνῶν. 'Εμεῖς θά διαθέσουμε ὅλες μας τίς δυνάμεις γιά νά προσεγγίσουμε τούς μογγόλους, τούς πέρσες, τούς ἰνδούς, τούς αἰγύπτιους καί νά συγχωνευτοῦμε μ'αὐτούς, ἐμεῖς θεωροῦμε χρέος μας καί *συμφέρον μας* νά τό κάνουμε αὐτό, ἐπειδή ἀλλιῶς ὁ σοσιαλισμός στήν Εὐρώπη θά εἶναι *ἀσταθής*. Θά προσπαθήσουμε νά δόσουμε σ'αὐτούς τούς καθυστερημένους καί καταπιεζόμενους περισσότερο ἀπό μᾶς λαούς «ἀνιδιοτελή πολιτιστική βοήθεια», σύμφωνα μέ τή θαυμάσια ἔκφραση τῶν πολωνῶν σοσιαλδημοκρατῶν, δηλ. θά τούς βοηθήσουμε νά περάσουν στή χρησιμοποίηση τῶν μηχανῶν, στήν ἐλάφρυνση τῆς δουλιᾶς, στή δημοκρατία, στό σοσιαλισμό.

Ἄν ζητᾶμε ἐλευθερία ἀποχωρισμοῦ γιά τούς μογγόλους, τούς πέρσες, τούς αἰγύπτιους καί γιά *ὅλα* ἀνεξαίρετα τά καταπιεζόμενα καί ἀνισότιμα ἔθνη, αὐτό δέν γίνεται καθόλου γιατί *ἐμεῖς εἴμαστε ὑπέρ τοῦ ἀποχωρισμοῦ* τους, ἀλλά *μόνο* γιατί

εἴμαστε ὑπέρ τῆς *ἐλεύθερης, ἐθελοντικῆς* καί ὄχι βίαιης προσέγγισης καί συγχώνευσης. *Μόνο* γι'αὐτό τό λόγο!

Καί ἀπ'αὐτή τήν ἄποψη τή *μοναδική* διαφορά ἀνάμεσα στό μογγόλο ἤ αἰγύπτιο χωριάτη καί ἐργάτη καί στόν πολωνό ἤ τό φιλλανδό τή βλέπουμε στό ὅτι οἱ τελευταῖοι εἶναι πολύ ἀναπτυγμένοι ἄνθρωποι, πιό ἔμπειροι πολιτικά ἀπ'ὅ,τι οἱ μεγαλορῶσοι, πιό καταρτισμένοι οἰκονομικά κτλ. καί γι'αὐτό ἀσφαλῶς θά πείσουν *πολύ σύντομα* τούς λαούς τους, πού δικαιολογημένα μισοῦν σήμερα τούς μεγαλορώσους γιά τό ρόλο δήμιου πού παίζουν, ὅτι δέν εἶναι λογικό νά ἐπεκτείνουν αὐτό τό μίσος στούς *σοσιαλιστές* ἐργάτες καί στή σοσιαλιστική Ρωσία, ὅτι τόσο ὁ οἰκονομικός ὑπολογισμός, ὅσο καί τό ἔνστικτο καί ἡ συνείδηση τοῦ διεθνισμοῦ καί τοῦ δημοκρατισμοῦ ἀπαιτεῖ τήν ταχύτατη προσέγγιση καί συγχώνευση ὅλων τῶν ἐθνῶν στή σοσιαλιστική κοινωνία. Κι'ἐπειδή οἱ πολωνοί καί φιλλανδοί εἶναι ἄνθρωποι μέ ἀνώτερο πολιτισμό, ὅπως φαίνεται θά πεισθοῦν πολύ γρήγορα γιά τήν ὀρθότητα αὐτοῦ τοῦ συλλογισμοῦ καί ὁ ἀποχωρισμός τῆς Πολωνίας καί τῆς Φιλλανδίας ὕστερα ἀπό τή νίκη τοῦ σοσιαλισμοῦ μπορεῖ νά γίνει μόνο γιά πολύ σύντομο χρονικό διάστημα. Οἱ φελλάχοι, οἱ μογγόλοι, οἱ πέρσες πού εἶναι ἀσύγκριτα λιγότερο πολιτισμένοι μποροῦν νά ἀποχωριστοῦν γιά μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, ὡστόσο ἐμεῖς θά προσπαθήσουμε νά τό συντομεύσουμε μέ μιά ἀνιδιοτελή, ὅπως εἴπαμε κιόλας, πολιτιστική βοήθεια.

Καμιά ἄλλη διαφορά στή στάση μας ἀπέναντι στούς πολωνούς καί στούς μογγόλους δέν ὑπάρχει καί δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει. *Καμιά* «ἀντίφαση» ἀνάμεσα στήν προπαγάνδιση τῆς ἐλευθερίας ἀποχωρισμοῦ τῶν ἐθνῶν καί στή σταθερή ἀπόφαση νά πραγματοποιήσουμε αὐτή τήν ἐλευθερία τότε πού θά γίνουμε *ἐμεῖς* κυβέρνηση—καί ἀνάμεσα στήν προπαγάνδιση τῆς προσέγγισης καί τῆς συγχώνευσης τῶν ἐθνῶν—δέν ὑπάρχει καί δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει.———

———Νά τί «θά σκεφθεῖ», ὅπως πιστεύουμε, κάθε λογικός ἐργάτης, ἀληθινός σοσιαλιστής, ἀληθινός διεθνιστής, ἀπ'ἀφορμή τή διαμάχη μας μέ τόν Π. Κίεβσκι*.

---

* Ὅπως φαίνεται, ὁ Π. Κίεβσκι *ἐπανέλαβε* ἁπλῶς ὕστερα ἀπό μερικούς γερμανούς καί ὀλλανδούς μαρξιστές τό σύνθημα «ἔξω ἀπό τίς ἀποικίες», χωρίς νά σκεφτεῖ ὄχι μόνο τό θεωρητικό περιεχόμενο καί τή σημασία αὐτοῦ τοῦ συνθήματος, ἀλλά οὔτε καί τή συγκεκριμένη ἰδιομορφία τῆς Ρωσίας. Ὁ ὀλλανδός, ὁ γερμανός μαρξιστής συγχωρεῖται—ὥς ἕνα ὁρισμένο βαθμό—νά περιορίζεται στό σύνθημα «ἔξω ἀπό τίς ἀποικίες», ἐπειδή, πρῶτο, γιά τήν

῞Ολο τό ἄρθρο τοῦ Π. Κίεβσκι, τό διαπερνάει χαρακτηριστικά ἡ βασική ἀμηχανία: πρός τί νά κηρύσσουμε καί—ὅταν θά εἴμαστε στήν ἐξουσία—νά πραγματοποιοῦμε τήν ἐλευθερία *ἀποχωρισμοῦ* τῶν ἐθνῶν, μιά καί ὅλη ἡ ἐξέλιξη τραβάει πρός τή *συγχώνευση* τῶν ἐθνῶν; Γιά τόν ἴδιο λόγο—θά ἀπαντήσουμε ἐμεῖς—γιά τόν ὁποῖο προπαγανδίζουμε καί, ὅταν θά εἴμαστε στήν ἐξουσία, θά πραγματοποιήσουμε τή δικτατορία τοῦ προλεταριάτου, ἄν καί ὅλη ἡ ἐξέλιξη τραβάει πρός τήν ἐξάλειψη τῆς βίαιης κυριαρχίας μιᾶς μερίδας τῆς κοινωνίας πάνω στήν ἄλλη. ῾Η δικτατορία εἶναι ἡ κυριαρχία μιᾶς μερίδας τῆς κοινωνίας πάνω σ᾽ὅλη τήν κοινωνία καί μάλιστα κυριαρχία πού στηρίζεται ἄμεσα στή βία. ῾Η δικτατορία τοῦ προλεταριάτου, τῆς μοναδικῆς ὥς τό τέλος ἐπαναστατικῆς τάξης, εἶναι ἀπαραίτητη γιά τήν ἀνατροπή τῆς ἀστικῆς τάξης καί τήν ἀπόκρουση τῶν ἀντεπαναστατικῶν της ἀποπειρῶν. Τό ζήτημα τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου ἔχει τέτια σπουδαιότητα, πού δέν μπορεῖ νά εἶναι μέλος τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος ἐκεῖνος πού τήν ἀρνεῖται ἤ τήν παραδέχεται μόνο στά λόγια. Δέν μποροῦμε ὅμως νά ἀρνηθοῦμε ὅτι σέ ὁρισμένες περιπτώσεις, σάν ἐξαίρεση, λ.χ. σέ κάποιο μικρό κράτος, ὅταν ἕνα μεγάλο γειτονικό κράτος θά εἶχε πιά ἐπιτελέσει τήν κοινωνική ἐπανάσταση, *εἶναι δυνατή* ἡ εἰρηνική παραχώρηση τῆς ἐξουσίας ἀπό τήν ἀστική τάξη, ἄν αὐτή πειστεῖ γιά τό μάταιο τῆς ἀντίστασής της καί προτιμήσει νά σώσει τό κεφάλι της. Πολύ πιθανότερο εἶναι, βέβαια, ὅτι καί στά μικρά κράτη ὁ σοσιαλισμός *δέν* θά πραγματοποιηθεῖ χωρίς ἐμφύλιο πόλεμο, καί γι᾽αὐτό τό λόγο τό *μοναδικό* πρόγραμμα τῆς διεθνοῦς σοσιαλδημοκρατίας πρέπει νά εἶναι ἡ παραδοχή ἑνός τέτιου πολέμου, ἄν καί στό ἰδανικό μας δέν ἔχει θέση ἡ βία πάνω στούς ἀνθρώπους. Τό ἴδιο—mutatis-mutandis (*τηρουμέ-*

πλειοψηφία τῶν *δυτικο*ευρωπαϊκῶν χωρῶν *τυπική* περίπτωση καταπίεσης τῶν ἐθνῶν εἶναι ἀκριβῶς ἡ καταπίεση τῶν ἀποικιῶν, καί δεύτερο, ἡ ἔννοια τῆς «ἀποικίας» στίς δυτικοευρωπαϊκές χῶρες εἶναι ἐξαιρετικά σαφής, χτυπητή, ζωντανή.

᾽Αλλά στή Ρωσία; ῾Η ἰδιομορφία της εἶναι ἀκριβῶς ὅτι ἡ διαφορά ἀνάμεσα στίς «ἀποικίες» «μας» καί στά καταπιεζόμενα ἔθνη «μας» δέν εἶναι σαφής, συγκεκριμένη, ζωντανή!

῞Οσο θά μποροῦσε νά συγχωρηθεῖ στό μαρξιστή, πού γράφει, ἄς ποῦμε, στά γερμανικά, νά ξεχάσει *αὐτή* τήν ἰδιομορφία τῆς Ρωσίας, ἄλλο τόσο δέν μπορεῖ νά συγχωρηθεῖ αὐτό στόν Π. Κίεβσκι. Γιά τό ρῶσο σοσιαλιστή πού θέλει ὄχι μόνο νά *ἐπαναλαβαίνει*, ἀλλά καί νά *σκέπτεται*, θά πρέπει νά εἶναι ξεκάθαρο ὅτι στήν περίπτωση τῆς Ρωσίας εἶναι ἰδιαίτερα παράλογο νά προσπαθεῖ κανείς νά κάνει μιά ὁποιαδήποτε σοβαρή διάκριση ἀνάμεσα στά καταπιεζόμενα ἔθνη καί στίς ἀποικίες.

νων τῶν ἀναλογιῶν) ἰσχύει καί γιά τά ἔθνη. 'Εμεῖς εἴμαστε ὑπέρ τῆς συγχώνευσής τους, ἀλλά ἀπό τή βίαιη συγχώνευση, ἀπό τίς προσαρτήσεις δέν μπορεῖ νά γίνει *σήμερα* τό πέρασμα στήν προαιρετική συγχώνευση χωρίς ἐλευθερία ἀποχωρισμοῦ. 'Εμεῖς ἀναγνωρίζουμε—καί πολύ δίκαια—τά πρωτεῖα τοῦ οἰκονομικοῦ παράγοντα, τό νά τόν ἑρμηνεύουμε ὅμως à la Π. Κίεβσκι σημαίνει νά πέφτουμε στή γελοιογράφηση τοῦ μαρξισμοῦ. Στό σύγχρονο ἰμπεριαλισμό ἀκόμη καί τά τράστ, ἀκόμη καί οἱ τράπεζες, ἄν καί εἶναι τό ἴδιο ἀναπόφευκτα στόν ἀναπτυγμένο καπιταλισμό, δέν εἶναι ἴδια στή συγκεκριμένη τους μορφή στίς διάφορες χῶρες. Πολύ περισσότερο δέν εἶναι ἴδιες, παρά τή βασική τους ὁμοιογένεια, οἱ πολιτικές μορφές τῶν προηγμένων ἰμπεριαλιστικῶν χωρῶν, τῆς 'Αμερικῆς, τῆς 'Αγγλίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Γερμανίας. 'Η ἴδια ποικιλομορφία θά παρουσιαστεῖ καί στό δρόμο πού θά διανύσει ἡ ἀνθρωπότητα ἀπό τό σημερινό ἰμπεριαλισμό πρός τήν αὐριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση. "Ολα τά ἔθνη θά φτάσουν στό σοσιαλισμό, αὐτό εἶναι ἀναπόφευκτο, ἀλλά δέν θά φτάσουν ὅλα ἐντελῶς μέ τόν ἴδιο τρόπο, τό καθένα θά εἰσάγει μιά ἰδιομορφία στή μιά ἤ τήν ἄλλη μορφή δημοκρατίας, στή μιά ἤ τήν ἄλλη ποικιλομορφία τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου, στόν ἕνα ἤ τόν ἄλλο ρυθμό τῶν σοσιαλιστικῶν μετασχηματισμῶν τῶν διάφορων πλευρῶν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Δέν ὑπάρχει τίποτε πιό πενιχρό θεωρητικά καί πιό γελοῖο πρακτικά ἀπό τό νά φαντάζεται κανείς στό «ὄνομα τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ» τό μέλλον *ἀπ' αὐτή* τήν ἄποψη μόνο μ' ἕνα γκρίζο χρῶμα: αὐτό θά ἦταν μιά κακότεχνη μουντζούρα τοῦ Σουζντάλ καί τίποτε περισσότερο. Κι' ἄν ἀκόμη ἡ πραγματικότητα ἔδειχνε ὅτι *ὥς* τήν πρώτη νίκη τοῦ σοσιαλιστικοῦ προλεταριάτου θά ἔχει ἐλευθερωθεῖ καί ἀποχωριστεῖ μόνο τό $1/_{500}$ ἀπό τά σημερινά καταπιεζόμενα ἔθνη, ὅτι *ὥς* τήν τελική νίκη τοῦ σοσιαλιστικοῦ προλεταριάτου πάνω στήν ὑδρόγειο (δηλ. στή διάρκεια τῶν περιπετειῶν τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης πού θά ἔχει πιά ἀρχίσει) θά ἔχει ἀποχωριστεῖ πάλι μόνο τό $1/_{500}$ τῶν καταπιεζόμενων ἐθνῶν καί γιά τό πιό σύντομο χρονικό διάστημα—*ἀκόμη* καί σ' αὐτή τήν περίπτωση θά ἀποδεικνόταν ὅτι ἔχουμε δίκιο καί θεωρητικά καί πρακτικά-πολιτικά, ὅταν συμβουλεύουμε τούς ἐργάτες ἀπό τώρα κιόλας νά μήν ἀφήνουν οὔτε νά πατήσουν στό κατώφλι τῶν σοσιαλδημοκρατικῶν τους κομμάτων οἱ σοσιαλιστές ἐκεῖνοι τῶν καταπιεστικῶν ἐθνῶν πού δέν ἀναγνωρίζουν καί δέν κηρύσσουν τήν ἐλευθερία ἀποχωρισμοῦ *ὅλων* τῶν καταπιεζόμενων ἐθνῶν. Γιατί

στήν πραγματικότητα δέν ξέρουμε καί δέν μποροῦμε νά ξέρουμε σέ πόσα καταπιεζόμενα ἔθνη θά παρουσιαστεῖ στήν πράξη ἡ ἀνάγκη τοῦ ἀποχωρισμοῦ, γιά νά προσφέρουν τόν ὀβολό τους στήν ποικιλία τῶν *μορφῶν* τῆς δημοκρατίας καί τῶν *μορφῶν* περάσματος στό σοσιαλισμό. Καί ὅτι ἡ ἄρνηση τῆς ἐλευθερίας ἀποχωρισμοῦ εἶναι τώρα μιά ἀπέραντη θεωρητική καλπιά πού πρακτικά ἐξυπηρετεῖ τούς σωβινιστές τῶν καταπιεστικῶν ἐθνῶν, τό ξέρουμε, τό βλέπουμε καί τό νιώθουμε κάθε μέρα.

«῾Υπογραμμίζουμε—γράφει ὁ Π. Κίεβσκι στήν ὑποσημείωση τοῦ χωρίου πού ἔχουμε παραθέσει—ὅτι ὑποστηρίζουμε πέρα γιά πέρα τή διεκδίκηση «ἐνάντια στίς βίαιες προσαρτήσεις...»».

Σχετικά μέ τήν ἐντελῶς συγκεκριμένη δήλωσή μας ὅτι ἡ «διεκδίκηση» αὐτή ἰσοδυναμεῖ μέ τήν ἀναγνώριση τῆς αὐτοδιάθεσης, ὅτι δέν μπορεῖ νά ὁριστεῖ σωστά ἡ ἔννοια τῆς «προσάρτησης», ἄν δέν ἀναχθεῖ στήν αὐτοδιάθεση, ὁ ἀρθρογράφος δέν βγάζει τσιμουδιά! Νομίζει, ὅπως φαίνεται, ὅτι γιά τή συζήτηση εἶναι ἀρκετό νά προβάλλει κανείς θέσεις καί διεκδικήσεις, χωρίς νά τίς ἀποδείχνει!

«... Γενικά μιά σειρά διεκδικήσεις—συνεχίζει—πού ὀξύνουν τή συνείδηση τοῦ προλεταριάτου ἐνάντια στόν ἰμπεριαλισμό, ἐμεῖς τίς δεχόμαστε ὁλοκληρωτικά στήν *ἀρνητική* τους διατύπωση, μά δέν ὑπάρχει καμιά δυνατότητα νά βροῦμε ἀντίστοιχες *θετικές* διατυπώσεις, παραμένοντας στά πλαίσια τοῦ σημερινοῦ καθεστῶτος. ᾽Ενάντια στόν πόλεμο, ἀλλά ὄχι ὑπέρ μιᾶς δημοκρατικῆς εἰρήνης...»

Λαθεμένο—ἀπό τήν πρώτη ὥς τήν τελευταία λέξη. ῾Ο ἀρθρογράφος ἔχει διαβάσει τήν ἀπόφασή μας «ὁ πασιφισμός καί τό σύνθημα τῆς εἰρήνης» (σελ. 44-45 τῆς μπροσούρας «Σοσιαλισμός καί πόλεμος»)* καί μάλιστα τήν ἔχει, νομίζω, ἐγκρίνει, μά εἶναι φανερό ὅτι δέν τήν ἔχει καταλάβει. ᾽Εμεῖς εἴμαστε *ὑπέρ* μιᾶς δημοκρατικῆς εἰρήνης, προειδοποιώντας μόνο τούς ἐργάτες νά φυλάγονται ἀπό τήν ἀπάτη, ὅτι μπορεῖ τάχα νά γίνει μιά τέτια εἰρήνη μέ τίς τωρινές, τίς ἀστικές, κυβερνήσεις, «χωρίς μιά σειρά ἐπαναστάσεις», ὅπως λέει ἡ ἀπόφαση. ᾽Εμεῖς δηλώσαμε, ὅτι τό «ἀφηρημένο» κήρυγμα εἰρήνης, δηλ. τό κήρυγμα πού *δέν* παίρνει ὑπόψη τήν πραγματική ταξική φύση καί ἀκριβέστερα: τήν ἰμπεριαλιστική φύση τῶν *σημερινῶν* κυβερνήσεων τῶν ἐμπόλεμων χωρῶν, σημαίνει ἐξαπάτηση τῶν ἐργατῶν. ᾽Εμεῖς δηλώσαμε ξεκάθαρα στίς θέσεις τῆς ἐφημερίδας «Σο-

* Βλ. ῞Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 165-166. *῾Η Σύντ.*

τσιάλ-Ντεμοκράτ» (ἀρ. φύλ. 47), ὅτι τό Κόμμα μας, ἄν ἡ ἐπανάσταση τό ἔφερνε στήν ἐξουσία στή διάρκεια ἀκόμη τοῦ σημερινοῦ πολέμου, θά πρότεινε ἀμέσως σ'ὅλες τίς ἐμπόλεμες χῶρες δημοκρατική εἰρήνη*.

Καί ὁ Π. Κίεβσκι, πού διαβεβαιώνει τόν ἑαυτό του καί τούς ἄλλους ὅτι εἶναι «μόνο» ἐνάντια στήν αὐτοδιάθεση καί κάθε ἄλλο παρά ἐνάντια στή δημοκρατία γενικά, ἔφτασε νά πεῖ ὅτι ἐμεῖς «δέν εἴμαστε ὑπέρ μιᾶς δημοκρατικῆς εἰρήνης». Δέν εἶναι μήπως παράδοξο αὐτό;

Δέν εἶναι ἀνάγκη νά σταθοῦμε σέ κανένα ἀπό τά ἄλλα παραδείγματα τοῦ Π. Κίεβσκι, γιατί δέν ἀξίζει νά ξοδεύουμε χῶρο γιά τήν ἀνασκευή ἐξίσου ἁπλοϊκῶν λογικῶν λαθῶν, πού θά προκαλέσουν τό μειδίαμα κάθε ἀναγνώστη. Ἡ σοσιαλδημοκρατία δέν ἔχει καί δέν μπορεῖ νά ἔχει οὔτε ἕνα «ἀρνητικό» σύνθημα πού νά χρησιμεύει μόνο γιά τήν «ὄξυνση τῆς συνείδησης τοῦ προλεταριάτου ἐνάντια στόν ἰμπεριαλισμό», χωρίς νά δίνει ταυτόχρονα θετική ἀπάντηση στό *πῶς* ἡ σοσιαλδημοκρατία θά λύσει τό ἀντίστοιχο ζήτημα, ὅταν θά ἔρθει ἡ ἴδια στήν ἐξουσία. Τό «ἀρνητικό» σύνθημα, πού δέν συνδέεται μέ μιά συγκεκριμένη θετική λύση, δέν «ὀξύνει», ἀλλά ἀμβλύνει τή συνείδηση, γιατί ἕνα τέτιο σύνθημα εἶναι κενολογία, ἁπλή κραυγή, κούφια ρητορεία.

Ἡ διαφορά ἀνάμεσα στά συνθήματα, πού «ἀρνοῦνται» ἤ στιγματίζουν τά *πολιτικά* καί τά *οἰκονομικά* δεινά, δέν κατανοήθηκε ἀπό τόν Π. Κίεβσκι. Ἡ διαφορά αὐτή συνίσταται στό ὅτι ὁρισμένα οἰκονομικά δεινά εἶναι μέσα στή φύση τοῦ καπιταλισμοῦ γενικά, ὅποια κι'ἄν εἶναι τά πολιτικά ἐποικοδομήματά του, ὅτι εἶναι *ἀδύνατο* ἀπό οἰκονομική ἄποψη νά ἐξαλειφθοῦν αὐτά τά δεινά, χωρίς νά ἐξαλειφθεῖ ὁ καπιταλισμός καί δέν μπορεῖ νά φέρει κανείς οὔτε ἕνα μοναδικό παράδειγμα τέτιας ἐξάλειψης. Ἀπεναντίας, τά πολιτικά δεινά συνίστανται σέ ἐκτροπές ἀπό τό δημοκρατισμό πού οἰκονομικά εἶναι πέρα γιά πέρα ἐφικτός «στά πλαίσια τοῦ σημερινοῦ καθεστῶτος», δηλ. στόν καπιταλισμό, καί σάν ἐξαίρεση πραγματοποιεῖται σ'αὐτόν, σ'ἕνα κράτος ἕνα μέρος του, σέ ἄλλο—ἄλλο. Καί πάλι ὁ ἀρθρογράφος δέν κατάλαβε ἀκριβῶς τούς γενικούς ὅρους τοῦ πραγματοποιήσιμου τῆς δημοκρατίας γενικά.

Τό ἴδιο ἰσχύει καί γιά τό ζήτημα τοῦ διαζυγίου. Ἄς ὑπενθυμίσουμε στόν ἀναγνώστη ὅτι τό ζήτημα αὐτό τό ἔθιξε γιά

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 52-53. *Ἡ Σύντ.*

πρώτη φορά στή συζήτηση γιά τό *έθνικό* ζήτημα ή Ρόζα Λούξεμπουργκ. Ἡ Ρόζα Λούξεμπουργκ ἔκφρασε τή σωστή γνώμη ὅτι, ὑποστηρίζοντας τήν αὐτονομία στά πλαίσια τοῦ κράτους (τῆς περιοχῆς ἤ τῆς ἀκρινῆς περιοχῆς κτλ.) ὀφείλουμε σάν σοσιαλδημοκράτες συγκεντρωτιστές νά ὑποστηρίζουμε πώς τά σπουδαιότερα κρατικά ζητήματα, στά ὁποῖα συγκαταλέγεται καί ἡ νομοθεσία γιά τό *διαζύγιο*, πρέπει νά λύνονται ἀπό τήν παγκρατική ἐξουσία, ἀπό τό παγκρατικό Κοινοβούλιο. Τό παράδειγμα τοῦ διαζυγίου δείχνει παραστατικά, ὅτι δέν μπορεῖ νά εἶναι κανείς δημοκράτης καί σοσιαλιστής, ἄν δέν ἀπαιτεῖ νά δοθεῖ ἀμέσως πλήρης ἐλευθερία διαζυγίου, ἐπειδή ἡ ἔλλειψη αὐτῆς τῆς ἐλευθερίας εἶναι ὑπερκαταπίεση τοῦ καταπιεζόμενου φύλου, τῆς γυναίκας — ἄν καί δέν εἶναι καθόλου δύσκολο νά καταλάβει κανείς ὅτι ἡ ἀναγνώριση τῆς *ἐλευθερίας* τῆς γυναίκας νά χωρίζει ἀπό τόν ἄντρα δέν σημαίνει καθόλου *πρόσκληση* σ᾿ὅλες τίς γυναῖκες νά χωρίσουν τούς ἄντρες τους!

Ὁ Π. Κίεβσκι «ἀντιτείνει»:

«Πῶς θά φαινόταν αὐτό τό δικαίωμα» (τοῦ διαζυγίου) «ἄν στίς περιπτώσεις *αὐτές*» (πού ἡ γυναίκα *θέλει* νά χωρίσει ἀπό τόν ἄντρα της) «ἡ γυναίκα *δέν* θά μποροῦσε νά τό ἀσκήσει; Ἤ ἡ ἄσκησή του ἐξαρτιόταν ἀπό τή θέληση *τρίτων* προσώπων, ἤ, ἀκόμη χειρότερα, ἀπό τή θέληση τῶν μνηστήρων πού ζητοῦν «τή χείρα» αὐτῆς τῆς γυναίκας; Θά ἀγωνιζόμασταν γιά τή διακήρυξη ἑνός *τέτιου* δικαιώματος; Φυσικά, ὄχι!»

Ἡ ἀντίρηση αὐτή δείχνει πλήρη ἔλλειψη κατανόησης τῆς σχέσης πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στή δημοκρατία *γενικά* καί στόν καπιταλισμό. Στόν καπιταλισμό εἶναι συνηθισμένες ὄχι σάν ξεχωριστές περιπτώσεις, ἀλλά σάν τυπικό φαινόμενο, οἱ συνθῆκες ὅπου εἶναι ἀδύνατο γιά τίς καταπιεζόμενες τάξεις νά «ἀσκήσουν» τά δημοκρατικά τους δικαιώματα. Στόν καπιταλισμό τό δικαίωμα διαζυγίου στίς περισσότερες περιπτώσεις θά παραμείνει ἀπραγματοποίητο, ἐπειδή τό καταπιεζόμενο φύλο συνθλίβεται οἰκονομικά, ἐπειδή σ᾿ὁποιαδήποτε δημοκρατία στίς συνθῆκες τοῦ καπιταλισμοῦ ἡ γυναίκα παραμένει «σκλάβα τοῦ σπιτιοῦ», σκλάβα κλεισμένη στήν κρεβατοκάμαρα, στό δωμάτιο τῶν παιδιῶν καί στήν κουζίνα. Τό δικαίωμα νά ἐκλέγει κανείς τούς «δικούς του» λαϊκούς δικαστές, δημόσιους ὑπάλληλους, δασκάλους, ἐνόρκους κτλ. στίς περισσότερες περιπτώσεις εἶναι ἐπίσης ἀπραγματοποίητο στίς συνθῆκες τοῦ καπιταλισμοῦ, ἀκριβῶς ἐξαιτίας τῆς οἰκονομικῆς καταπίεσης τῶν ἐργατῶν καί τῶν ἀγροτῶν. Τό ἴδιο ἰσχύει καί γιά τή λαοκρατούμενη δημοκρατία: τό πρόγραμμά μας τήν «ἀνακηρύσσει» σάν «λαϊκή κυριαρχία»,

ἄν καί ὅλοι οἱ σοσιαλδημοκράτες ξέρουν θαυμάσια ὅτι στόν καπιταλισμό καί ἡ πιό λαοκρατούμενη δημοκρατία δέν ὁδηγεῖ παρά μόνο στήν ἐξαγορά τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ἀπό τήν ἀστική τάξη καί στή συμμαχία τοῦ Χρηματιστηρίου μέ τήν κυβέρνηση.

Μόνο ἄνθρωποι ἐντελῶς ἀνίκανοι νά σκέπτονται ἤ τελείως ἀνίδεοι ἀπό μαρξισμό συμπεραίνουν ἀπό δῶ: ἄρα, τό δημοκρατικό πολίτευμα δέν ἀξίζει τίποτε, ἡ ἐλευθερία διαζυγίου δέν ἀξίζει τίποτε, ἡ δημοκρατία δέν ἀξίζει τίποτε, ἡ αὐτοδιάθεση τῶν ἐθνῶν δέν ἀξίζει τίποτε! Οἱ μαρξιστές ὅμως ξέρουν, ὅτι ἡ δημοκρατία *δέν* ἐξαλείφει τήν ταξική καταπίεση, ἀλλά ἁπλῶς κάνει τήν ταξική πάλη πιό καθαρή, πιό πλατιά, πιό ἀνοιχτή, πιό ὀξεία. Κι᾽αὐτό ἀκριβῶς μᾶς χρειάζεται. Ὅσο πιό πλήρης εἶναι ἡ ἐλευθερία διαζυγίου, τόσο σαφέστερο γίνεται στή γυναίκα ὅτι πηγή τῆς «σπιτικῆς σκλαβιᾶς» της εἶναι ὁ καπιταλισμός καί ὄχι ἡ ἔλλειψη δικαιωμάτων. Ὅσο δημοκρατικότερο εἶναι τό κρατικό καθεστώς, τόσο σαφέστερο γίνεται στούς ἐργάτες ὅτι ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ εἶναι ὁ καπιταλισμός καί ὄχι ἡ ἔλλειψη δικαιωμάτων. Ὅσο πληρέστερη εἶναι ἡ ἐθνική ἰσοτιμία (*δέν* μπορεῖ νά εἶναι πλήρης χωρίς τήν ἐλευθερία ἀποχωρισμοῦ), τόσο σαφέστερο γίνεται στούς ἐργάτες τοῦ καταπιεζόμενου ἔθνους ὅτι αἰτία εἶναι ὁ καπιταλισμός καί ὄχι ἡ ἔλλειψη δικαιωμάτων. Καί τά λοιπά.

Ἀκόμη κι᾽ἀκόμη μιά φορά: εἶναι δυσάρεστο νά ἐξηγεῖς καί νά ξαναεξηγεῖς τό ἀλφάβητο τοῦ μαρξισμοῦ, ἀλλά τί νά γίνει ὅταν ὁ Π. Κίεβσκι δέν τό ξέρει;

Ὁ Π. Κίεβσκι κάνει σκέψεις γιά τό διαζύγιο σάν κι᾽αὐτές πού ἔκανε—στήν παρισινή «Γκόλος», ἄν θυμᾶμαι καλά—ἕνας ἀπό τούς γραμματεῖς τῆς ΟΕ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὁ Σεμκόβσκι[50]. Εἶναι ἀλήθεια, ἔλεγε ὁ Σεμκόβσκι, ὅτι ἡ ἐλευθερία διαζυγίου δέν εἶναι πρόσκληση σ᾽ὅλες τίς γυναῖκες νά χωρίσουν τούς ἄντρες τους, ἄν ὅμως πᾶτε νά ἀποδείξετε σέ μιά γυναίκα ὅτι ὅλοι οἱ σύζυγοι εἶναι καλύτεροι, κυρία μου, ἀπό τόν δικό σας, τότε τό ζήτημα καταλήγει ἀκριβῶς στό ἴδιο!!

Ὁ Σεμκόβσκι, κάνοντας τέτιους συλλογισμούς, ξέχασε ὅτι ἡ παραξενιά δέν εἶναι παραβίαση τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ σοσιαλιστῆ καί τοῦ δημοκράτη. Ἄν ὁ Σεμκόβσκι καταπιανόταν νά πείσει μιά ὁποιαδήποτε γυναίκα ὅτι ὅλοι οἱ σύζυγοι εἶναι καλύτεροι ἀπό τό σύζυγό της, σ᾽αὐτό κανένας δέν θά ἔβλεπε παραβίαση τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ δημοκράτη. Τό πολύ-πολύ θά ἔλεγαν: δέν μπορεῖ νά μήν ὑπάρχουν σ᾽ἕνα μεγάλο κόμμα καί

μεγάλοι παράξενοι! Ἄν ὅμως ἐρχόταν στό μυαλό τοῦ Σεμκόβσκι νά ὑπερασπίσει καί νά ἀποκαλέσει δημοκράτη τόν ἄνθρωπο πού θά ἀρνιόταν τήν ἐλευθερία διαζυγίου, λ.χ. θά προσέφευγε στό δικαστήριο ἤ στήν ἀστυνομία ἤ στήν ἐκκλησία ἐνάντια στή γυναίκα του πού τόν ἀφήνει, τότε εἴμαστε βέβαιοι ὅτι *ἀκόμη* καί ἡ πλειοψηφία τῶν συναδέλφων τοῦ Σεμκόβσκι στή Γραμματεία τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἄν καί δέν εἶναι καλοί σοσιαλιστές, θά ἀρνοῦνταν νά ταχθοῦν ἀλληλέγγυοι μέ τόν Σεμκόβσκι!

Καί ὁ Σεμκόβσκι καί ὁ Π. Κίεβσκι «μίλησαν» γιά τό διαζύγιο, ἔδειξαν ἄγνοια τοῦ ζητήματος καί παρέκαμψαν τήν οὐσία τῆς ὑπόθεσης: τό δικαίωμα διαζυγίου, ὅπως καί *ὅλα* ἀνεξαίρετα τά δημοκρατικά δικαιώματα, εἶναι στόν καπιταλισμό δυσκολοπραγματοποίητο, συμβατικό, περιορισμένο, τυπικάστενό, μά παρ᾽ὅλα αὐτά κανένας πραγματικός σοσιαλδημοκράτης δέν θά θεωρήσει ὄχι μόνο σοσιαλιστές, ἀλλά οὔτε καί δημοκράτες ἐκείνους πού ἀρνοῦνται αὐτό τό δικαίωμα. Καί δῶ βρίσκεται ὅλη ἡ οὐσία. *Ὅλη* ἡ «δημοκρατία» συνίσταται στή διακήρυξη καί στήν παραχώρηση «δικαιωμάτων», πού στόν καπιταλισμό εἶναι πολύ λίγο καί πολύ συμβατικά πραγματοποιήσιμα, ὅμως χωρίς μιά τέτια διακήρυξη, χωρίς ἀγώνα γιά δικαιώματα ἀμέσως, αὐτή τή στιγμή, χωρίς διαπαιδαγώγηση τῶν μαζῶν στό πνεῦμα αὐτοῦ τοῦ ἀγώνα ὁ σοσιαλισμός εἶναι *ἀνέφικτος*.

Ὁ Π. Κίεβσκι, πού δέν κατάλαβε αὐτό τό πράγμα, παρέκαμψε στό ἄρθρο του καί τό κύριο ζήτημα πού σχετίζεται μέ τό εἰδικό του θέμα, δηλαδή τό ζήτημα: *πῶς* θά ἐκμηδενίσουμε ἐμεῖς οἱ σοσιαλδημοκράτες τόν ἐθνικό ζυγό; Ὁ Π. Κίεβσκι ξεφορτώθηκε τό ζήτημα μέ φράσεις ὅτι ὁ κόσμος «θά πλημμυρίσει στό αἷμα» κτλ. (πράγμα πού εἶναι ἐντελῶς ἄσχετο μέ τό ζήτημα). Στήν οὐσία ἔμεινε ἕνα πράγμα: ἡ σοσιαλιστική ἐπανάσταση θά τά λύσει ὅλα! Ἤ ὅπως λένε καμιά φορά οἱ ὀπαδοί τῶν ἀντιλήψεων τοῦ Π. Κίεβσκι: ἡ αὐτοδιάθεση στόν καπιταλισμό εἶναι ἀνέφικτη, στό σοσιαλισμό περιττή.

Αὐτό εἶναι μιά ἀντίληψη θεωρητικά παράλογη καί πρακτικάπολιτικά σωβινιστική. Ἡ ἀντίληψη αὐτή σημαίνει ἄγνοια τῆς σημασίας τῆς δημοκρατίας. Ὁ σοσιαλισμός εἶναι ἀνέφικτος χωρίς δημοκρατία μέ δυό ἔννοιες: (1) τό προλεταριάτο δέν μπορεῖ νά πραγματοποιήσει τή σοσιαλιστική ἐπανάσταση, ἄν δέν προετοιμάζεται γι᾽αὐτή μέ τόν ἀγώνα γιά δημοκρατία· (2) ὁ νικηφόρος σοσιαλισμός δέν μπορεῖ νά διατηρήσει τή νίκη του καί νά ὁδηγήσει τήν ἀνθρωπότητα στήν ἀπονέκρωση τοῦ

κράτους, χωρίς νά πραγματοποιήσει στό ἀκέραιο τή δημοκρατία. Γι'αὐτό ὅταν λένε: στό σοσιαλισμό ἡ αὐτοδιάθεση εἶναι περιττή, αὐτό εἶναι τέτιος παραλογισμός, τέτια ἀξιοθρήνητη σύγχυση, ὅπως ἄν ἔλεγέ κάποιος: στό σοσιαλισμό ἡ δημοκρατία εἶναι περιττή.

Ἡ αὐτοδιάθεση *δέν εἶναι πιό* ἀπραγματοποίητη στόν καπιταλισμό καί *τόσο* περιττή στό σοσιαλισμό, ὅπως καί ἡ δημοκρατία γενικά.

Ἡ οἰκονομική ἀνατροπή δημιουργεῖ τίς ἀπαραίτητες προϋποθέσεις γιά τήν ἐκμηδένιση *ὅλων* τῶν εἰδῶν πολιτικῆς καταπίεσης. Ἀκριβῶς γι'αὐτό δέν εἶναι λογικό, δέν εἶναι σωστό νά προσπαθεῖ κανείς νά ὑπεκφύγει, ἐπικαλούμενος τήν οἰκονομική ἀνατροπή, ὅταν τίθεται τό ζήτημα: *πῶς* νά ἐκμηδενίσουμε τήν ἐθνική καταπίεση; Δέν μποροῦμε νά τήν ἐκμηδενίσουμε χωρίς οἰκονομική ἀνατροπή. Αὐτό εἶναι ἀδιαφιλονίκητο. Τό νά *περιοριστοῦμε* ὅμως σ'αὐτό σημαίνει ὅτι πέφτουμε σ'ἕνα γελοῖο κι'ἀξιοθρήνητο ἰμπεριαλιστικό «οἰκονομισμό».

Πρέπει νά πραγματοποιηθεῖ ἡ ἐθνική *ἰσοτιμία*· νά διακηρυχθοῦν, νά διατυπωθοῦν καί νά παραχωρηθοῦν ἴσα «δικαιώματα» γιά ὅλα τά ἔθνη. Μ'αὐτό *ὅλοι* εἶναι σύμφωνοι, ἐκτός μόνο ἀπό τόν Π. Κίεβσκι. Μά ἐδῶ ἀκριβῶς προκύπτει ἕνα ζήτημα πού τό παρακάμπτουν: ἡ ἄρνηση τοῦ *δικαιώματος* τοῦ ἔθνους νά ἔχει δικό του ἐθνικό κράτος δέν εἶναι ἄρνηση ἰσοτιμίας;

Καί βέβαια εἶναι. Καί ἡ συνεπής, *δηλαδή* ἡ σοσιαλιστική δημοκρατία διακηρύσσει, διατυπώνει καί θά παραχωρήσει τοῦτο τό δικαίωμα, πού χωρίς αὐτό δέν ὑπάρχει δρόμος πρός τήν πλήρη ἐθελοντική προσέγγιση καί συγχώνευση τῶν ἐθνῶν.

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ. ΜΕΘΟΔΟΙ ΤΟΥ ΑΛΕΞΙΝΣΚΙ

Δέν ἀναλύσαμε καθόλου ὅλους τούς συλλογισμούς τοῦ Π. Κίεβσκι. Γιά νά τούς ἀναλύσουμε *ὅλους* θά ἔπρεπε νά γράψουμε ἕνα ἄρθρο πέντε φορές μεγαλύτερο ἀπό τοῦτο δῶ, ἐπειδή οὔτε ἕνας συλλογισμός τοῦ Π. Κίεβσκι δέν εἶναι σωστός. Στά γραφτά του *σωστή* εἶναι — ἄν δέν ὑπάρχουν λάθη στούς ἀριθμούς — μόνο μιά ὑποσημείωση πού δίνει ἀριθμητικά στοιχεῖα γιά τίς τράπεζες. Ὅλα τά ὑπόλοιπα εἶναι ἕνα κουβάρι ἀπίστευτης σύγχυσης, καρυκευμένης μέ φράσεις σάν καί τοῦτες: «κάρφωμα ἑνός πασσάλου στό σῶμα πού σφαδάζει», «τούς νικητές ἥρωες ὄχι μόνο θά τούς δικάζουμε, ἀλλά καί θά τούς καταδικάζουμε σέ θάνατο καί ἐξαφάνιση», «μέσα σέ τρομερούς σπασμούς θά γεννηθεῖ ἕνας νέος κόσμος», «δέν θά πρόκειται γιά Χάρτες καί

γιά δικαιώματα, οὔτε γιά τή διακήρυξη τῆς ἐλευθερίας τῶν λαῶν, ἀλλά γιά τήν καθιέρωση πραγματικά ἐλεύθερων σχέσεων, γιά τό γκρέμισμα τῆς προαιώνιας σκλαβιᾶς, γιά τήν ἐκμηδένιση τοῦ κοινωνικοῦ ζυγοῦ γενικά καί τοῦ ἐθνικοῦ ζυγοῦ ἰδιαίτερα» κτλ. κτλ.

Οἱ φράσεις αὐτές καλύπτουν καί ἐκφράζουν δυό «πράγματα»: πρῶτο, στή βάση τους βρίσκεται ἡ «ἰδέα» τοῦ *ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ*—ἴδια τερατώδης γελοιογραφία τοῦ μαρξισμοῦ, ἴδια πλήρης ἄγνοια τῆς σχέσης τοῦ σοσιαλισμοῦ πρός τή δημοκρατία, ὅπως ἦταν ὁ θλιβερῆς μνήμης «οἰκονομισμός» τοῦ 1894-1902.

Δεύτερο, στίς φράσεις αὐτές βλέπουμε ἐξώφθαλμα ἐπανάληψη τῶν μεθόδων τοῦ 'Αλέξινσκι καί σ' αὐτό πρέπει νά σταθοῦμε ἰδιαίτερα, γιατί ὁ Π. Κίεβσκι σύνταξε ὁλόκληρη εἰδική παράγραφο τοῦ ἄρθρου του (κεφ. II, § *στ:* «'Η ἰδιαίτερη κατάσταση τῶν ἑβραίων») *ἀποκλειστικά* μ' αὐτές τίς μεθόδους.

Κάποτε, στό συνέδριο τοῦ Λονδίνου τοῦ 1907, οἱ μπολσεβίκοι ἀπομακρύνονταν ἀπό τόν 'Αλέξινσκι, ὅταν αὐτός, ἀντί ν' ἀπαντήσει στά θεωρητικά ἐπιχειρήματα, ἔπαιρνε πόζα διαφωτιστῆ καί ξεστόμιζε ἠχηρές φράσεις, ἐντελῶς ἔξω ἀπό τό θέμα, ἐνάντια σέ μιά κάποια μορφή ἐκμετάλλευσης καί καταπίεσης. «Ἔ, τώρα ἄρχισαν τά ξεφωνητά»—ἔλεγαν οἱ ἀντιπρόσωποί μας στήν περίπτωση αὐτή. Καί τά «ξεφωνητά» τοῦ 'Αλέξινσκι δέν τοῦ βγῆκαν σέ καλό.

'Εντελῶς ὅμοια «ξεφωνητά» συναντοῦμε στόν Π. Κίεβσκι. Μή ξέροντας τί νά ἀπαντήσει σέ μιά σειρά θεωρητικά ζητήματα καί ἀπόψεις πού βάλαμε μέ τίς θέσεις μας, παίρνει πόζα διαφωτιστῆ καί ἀρχίζει νά ξεστομίζει φράσεις σχετικά μέ τήν καταπίεση τῶν ἑβραίων, ἄν καί γιά κάθε ἄνθρωπο, ἱκανό κάπως νά σκέπτεται, εἶναι φανερό ὅτι οὔτε τό ζήτημα τῶν ἑβραίων γενικά, οὔτε ὅλα τά «ξεφωνητά» τοῦ Π. Κίεβσκι δέν ἔχουν ἀπολύτως τήν παραμικρότερη σχέση μέ τό θέμα.

Οἱ μέθοδοι τοῦ 'Αλέξινσκι δέν θά τοῦ βγοῦν σέ καλό.

Γράφτηκε τόν Αὔγουστο-'Οχτώβρη τοῦ 1916

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1924 στό περιοδικό «Ζβεζντά», τεῦχ. 1 καί 2
'Υπογραφή: Β. Λ έ ν ι ν

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο πού παραβλήθηκε μέ τό δακτυλογραφημένο ἀντίγραφο, διορθωμένο ἀπό τόν Λένιν

ΤΟ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ[51]

Στήν 'Ολλανδία, στίς Σκανδιναβικές χῶρες, στήν 'Ελβετία, ἀπό τούς κύκλους τῶν ἐπαναστατῶν σοσιαλδημοκρατῶν πού παλεύουν ἐνάντια στήν ψευτιά τῶν σοσιαλσωβινιστῶν γιά τήν «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» στό σημερινό ἰμπεριαλιστικό πόλεμο, ἀκούγονται φωνές ὑπέρ τῆς ἀντικατάστασης τῆς παλιᾶς θέσης τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ προγράμματος-μίνιμουμ: «πολιτοφυλακή ἤ ἐξοπλισμός τοῦ λαοῦ»—μέ μιά νέα: «ἀφοπλισμός». 'Η «Jugend-Internationale»[52] ἄνοιξε συζήτηση πάνω σ' αὐτό τό ζήτημα καί δημοσίευσε στό 3ο φύλλο ἕνα ἄρθρο τῆς Σύνταξης ὑπέρ τοῦ ἀφοπλισμοῦ. Στίς νεότερες θέσεις τοῦ Ρ. Γκρίμμ[53] βρίσκουμε δυστυχῶς ἐπίσης μιά παραχώρηση στήν ἰδέα τοῦ «ἀφοπλισμοῦ». Στά περιοδικά «Neues Leben»[54] καί «Vorbote» ἔχει ἀρχίσει συζήτηση.

Ἄς ἐξετάσουμε τά ἐπιχειρήματα τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ ἀφοπλισμοῦ.

I

Τό βασικό ἐπιχείρημα εἶναι ὅτι τό αἴτημα τοῦ ἀφοπλισμοῦ εἶναι ἡ πιό ξεκάθαρη, ἡ πιό ἀποφασιστική, ἡ πιό συνεπής ἔκφραση τῆς πάλης ἐνάντια σέ κάθε μιλιταρισμό καί ἐνάντια σέ κάθε πόλεμο.

Μά σ' αὐτό ἀκριβῶς τό βασικό ἐπιχείρημα βρίσκεται ἡ βασική πλάνη τῶν ὀπαδῶν τοῦ ἀφοπλισμοῦ. Οἱ σοσιαλιστές δέν μποροῦν νά εἶναι ἐνάντια σέ κάθε πόλεμο, ἄν δέν θέλουν νά πάψουν νά εἶναι σοσιαλιστές.

Πρῶτο, οἱ σοσιαλιστές ποτέ δέν ἦταν καί ποτέ δέν μποροῦν

νά εἶναι ἀντίπαλοι τῶν ἐπαναστατικῶν πολέμων. Ἡ ἀστική τάξη τῶν «μεγάλων» ἰμπεριαλιστικῶν Δυνάμεων ἔγινε πέρα γιά πέρα ἀντιδραστική καί τόν πόλεμο πού διεξάγει τώρα *αὐτή* ἡ ἀστική τάξη τόν θεωροῦμε ἀντιδραστικό, δουλοκτητικό καί ἐγκληματικό πόλεμο. Πῶς τίθεται ὅμως τό ζήτημα σχετικά μέ τόν πόλεμο *ἐνάντια* σ'αὐτή τήν ἀστική τάξη; Λογουχάρη μέ τόν πόλεμο τῶν καταπιεζόμενων ἀπ'αὐτή τήν ἀστική τάξη λαῶν καί τῶν ἐξαρτημένων ἀπ'αὐτήν ἤ τῶν ἀποικιακῶν λαῶν, γιά τήν ἀπελευθέρωσή τους; Στίς «θέσεις» τῆς ὁμάδας «Ἡ Διεθνής», στήν παράγραφο 5, διαβάζουμε: «Στήν ἐποχή αὐτοῦ τοῦ ἀχαλίνωτου ἰμπεριαλισμοῦ δέν μποροῦν νά ὑπάρξουν κανενός εἴδους ἐθνικοί πόλεμοι». Αὐτό εἶναι ὁλοφάνερα λαθεμένο.

Ἡ ἱστορία τοῦ 20οῦ αἰώνα, αὐτοῦ τοῦ αἰώνα τοῦ «ἀχαλίνωτου ἰμπεριαλισμοῦ», εἶναι γεμάτη ἀπό ἀποικιακούς πολέμους. Αὐτό ὅμως πού ἐμεῖς, οἱ εὐρωπαῖοι ἰμπεριαλιστές καταπιεστές τῆς πλειοψηφίας τῶν λαῶν τοῦ κόσμου, μέ τό σιχαμερό εὐρωπαϊκό σωβινισμό πού μᾶς χαρακτηρίζει, ὀνομάζουμε «ἀποικιακούς πολέμους», εἶναι συχνά ἐθνικοί πόλεμοι ἤ ἐθνικές ἐξεγέρσεις τῶν καταπιεζόμενων αὐτῶν λαῶν. Μιά ἀπό τίς πιό βασικές ἰδιότητες τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ εἶναι ἀκριβῶς ὅτι ἐπιταχύνει τήν ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στίς πιό καθυστερημένες χῶρες κι'ἔτσι πλαταίνει καί ὀξύνει τήν πάλη ἐνάντια στήν ἐθνική καταπίεση. Αὐτό εἶναι γεγονός. Κι'ἀπ'αὐτό προκύπτει ἀναπόφευκτα τό συμπέρασμα ὅτι ὁ ἰμπεριαλισμός δέν μπορεῖ παρά νά γεννᾶ συχνά ἐθνικούς πολέμους. Ὁ *Γιούνιους*, ὑπερασπίζοντας στήν μπροσούρα του τίς προαναφερμένες «θέσεις», λέει ὅτι στήν ἰμπεριαλιστική ἐποχή κάθε ἐθνικός πόλεμος ἐνάντια σέ μιά ἀπό τίς ἰμπεριαλιστικές μεγάλες Δυνάμεις ὁδηγεῖ στήν ἐπέμβαση μιᾶς ἄλλης, ἐπίσης ἰμπεριαλιστικῆς μεγάλης Δύναμης πού συναγωνίζεται τήν πρώτη, κι'ἔτσι κάθε ἐθνικός πόλεμος μετατρέπεται σέ ἰμπεριαλιστικό. Μά καί τό ἐπιχείρημα αὐτό δέν εἶναι σωστό. Αὐτό *μπορεῖ* νά συμβεῖ, ὅμως δέν συμβαίνει πάντα ἔτσι. Πολλοί ἀποικιακοί πόλεμοι στήν περίοδο 1900-1914 δέν ἀκολούθησαν αὐτό τό δρόμο. Καί θά ἦταν ἁπλούστατα γελοῖο, ἄν δηλώναμε ὅτι, λογουχάρη, ὕστερα ἀπό τό σημερινό πόλεμο, ἄν αὐτός τελειώσει μέ τήν πλήρη ἐξάντληση τῶν ἐμπόλεμων χωρῶν, «δέν μπορεῖ» νά ὑπάρξει «κανένας» ἐθνικός, προοδευτικός, ἐπαναστατικός πόλεμος ἀπό τήν πλευρά π.χ. τῆς Κίνας σέ συμμαχία μέ τήν Ἰνδία, τήν Περσία, τό Σιάμ κτλ. ἐνάντια στίς μεγάλες Δυνάμεις.

Ἡ ἄρνηση κάθε δυνατότητας ἐθνικῶν πολέμων στήν ἐποχή

τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ θεωρητικά δέν εἶναι σωστή, ἱστορικά εἶναι ὁλοφάνερα λαθεμένη καί πρακτικά ἰσοδυναμεῖ μέ εὐρωπαϊκό σωβινισμό: ἐμεῖς πού ἀνήκουμε στά ἔθνη πού καταπιέζουν ἑκατοντάδες ἑκατομμύρια ἀνθρώπους στήν Εὐρώπη, στήν Ἀφρική, στήν Ἀσία κτλ., πρέπει νά δηλώσουμε στούς καταπιεζόμενους λαούς ὅτι ὁ πόλεμός τους ἐνάντια στά ἔθνη «μας» εἶναι «ἀδύνατος»!

Δεύτερο. Καί οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι εἶναι πόλεμοι. Ὅποιος παραδέχεται τήν πάλη τῶν τάξεων δέν μπορεῖ νά μήν παραδέχεται τούς ἐμφύλιους πολέμους, οἱ ὁποῖοι σέ κάθε ταξική κοινωνία ἀποτελοῦν τή φυσική καί κάτω ἀπό ορισμένες συνθῆκες ἀναπόφευκτη συνέχιση, ἀνάπτυξη καί ὄξυνση τῆς ταξικῆς πάλης. Αὐτό τό ἐπιβεβαιώνουν ὅλες οἱ μεγάλες ἐπαναστάσεις. Τό νά ἀρνιέσαι τούς ἐμφύλιους πολέμους ἤ νά τούς ξεχνᾶς σημαίνει ὅτι πέφτεις στόν ἔσχατο ὀπορτουνισμό καί ἀπαρνιέσαι τή σοσιαλιστική ἐπανάσταση.

Τρίτο, ὁ σοσιαλισμός πού νίκησε σέ μιά μόνη χώρα δέν ἀποκλείει καθόλου μεμιᾶς ὅλους γενικά τούς πολέμους. Ἀπεναντίας, τούς προϋποθέτει. Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ συντελεῖται στόν ἀνώτατο βαθμό ἀνισόμετρα στίς διάφορες χῶρες. Κι᾿ οὔτε μπορεῖ νά γίνει διαφορετικά στίς συνθῆκες τῆς ἐμπορευματικῆς παραγωγῆς. Ἀπό δῶ βγαίνει τό ἀδιαφιλονίκητο συμπέρασμα: ὁ σοσιαλισμός δέν μπορεῖ νά νικήσει ταυτόχρονα *σ᾿ὅλες* τίς χῶρες. Θά νικήσει ἀρχικά σέ μιά ἤ σέ μερικές χῶρες καί οἱ ὑπόλοιπες θά παραμείνουν γιά ἕνα διάστημα ἀστικές ἤ προαστικές. Αὐτό δέν μπορεῖ παρά νά προκαλέσει ὄχι μονάχα προστριβές, μά καί ἄμεση ἐπιδίωξη τῆς ἀστικῆς τάξης τῶν ἄλλων χωρῶν νά συντρίψει τό νικηφόρο προλεταριάτο τοῦ σοσιαλιστικοῦ κράτους. Σ᾿αὐτές τίς περιπτώσεις, ὁ πόλεμος ἀπό τήν πλευρά μας θά ἦταν νόμιμος καί δίκαιος. Θά ἦταν πόλεμος ὑπέρ τοῦ σοσιαλισμοῦ, γιά τήν ἀπελευθέρωση ἄλλων λαῶν ἀπό τήν ἀστική τάξη. Ὁ Ἔνγκελς εἶχε ἀπόλυτα δίκιο, ὅταν στό γράμμα του πρός τόν Κάουτσκι τῆς 12 τοῦ Σεπτέμβρη 1882 παραδεχόταν ξεκάθαρα τή δυνατότητα «ἀμυντικῶν πολέμων» τοῦ σοσιαλισμοῦ πού *ἔχει πιά νικήσει.* Εἶχε ὑπόψη του ἀκριβῶς τήν ἄμυνα τοῦ νικηφόρου προλεταριάτου ἐνάντια στήν ἀστική τάξη τῶν ἄλλων χωρῶν.

Μόνο ἀφοῦ ἀνατρέψουμε, νικήσουμε ὁριστικά καί ἀπαλλοτριώσουμε τήν ἀστική τάξη σ᾿ὅλο τόν κόσμο, κι᾿ὄχι μονάχα σέ μιά χώρα, οἱ πόλεμοι θά γίνουν ἀδύνατοι. Καί ἀπό ἐπιστημονική

ἄποψη δέν θά εἶναι καθόλου σωστό καί καθόλου ἐπαναστατικό, ἄν παρακάμψουμε ἤ ἀποκρύψουμε ἀκριβῶς τό πιό σπουδαῖο: τήν κατάπνιξη τῆς ἀντίστασης τῆς ἀστικῆς τάξης, πού εἶναι τό πιό δύσκολο καί πού ἀπαιτεῖ μεγαλύτερο ἀγώνα στήν περίοδο τοῦ *περάσματος* στό σοσιαλισμό. Οἱ «κοινωνικοί» παπάδες καί οἱ ὀπορτουνιστές εἶναι πάντα ἕτοιμοι νά ὀνειροπολήσουν ἕνα μελλοντικό εἰρηνικό σοσιαλισμό, ἀλλά διαφέρουν ἀπό τούς ἐπαναστάτες σοσιαλδημοκράτες, ἀκριβῶς γιατί δέν θέλουν νά σκέπτονται καί νά συλλογίζονται τή σκληρή ταξική πάλη καί τούς ταξικούς *πολέμους* γιά τήν πραγματοποίηση αὐτοῦ τοῦ θαυμάσιου μέλλοντος.

Δέν πρέπει νά ἀφεθοῦμε νά μᾶς ἐξαπατοῦν μέ τά λόγια. Ἡ ἔννοια «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» εἶναι σέ πολλούς μισητή, γιατί μ᾿αὐτήν οἱ ἀνοιχτοί ὀπορτουνιστές καί οἱ καουτσκιστές καλύπτουν καί κρύβουν τήν ψευτιά τῆς ἀστικῆς τάξης στό *σημερινό* ληστρικό πόλεμο. Αὐτό εἶναι γεγονός. Ἀπ᾿αὐτό ὅμως δέν προκύπτει ὅτι πρέπει νά ξεμάθουμε νά σκεπτόμαστε τή σημασία τῶν πολιτικῶν συνθημάτων. Τό νά ἀναγνωρίζει κανείς τήν «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» στό σημερινό πόλεμο, σημαίνει ὅτι τό θεωρεῖ «δίκαιο», ἀνταποκρινόμενο στά συμφέροντα τοῦ προλεταριάτου—καί τίποτε, μά τίποτε παραπάνω, γιατί ἡ εἰσβολή δέν ἀποκλείεται σέ κανένα πόλεμο. Θά ἦταν ἁπλῶς ἀνοησία νά ἀρνιέται κανείς τήν «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» *ἀπομέρους* τῶν καταπιεζόμενων λαῶν, στόν πόλεμό τους *ἐνάντια* στίς ἰμπεριαλιστικές μεγάλες Δυνάμεις ἤ ἀπομέρους τοῦ νικηφόρου προλεταριάτου στόν πόλεμό *του* ἐνάντια σέ ὁποιονδήποτε Γκαλιφέ ἀστικοῦ κράτους.

Θεωρητικά θά ἦταν τελείως λαθεμένο νά ξεχνᾶμε ὅτι κάθε πόλεμος εἶναι μόνο συνέχιση τῆς πολιτικῆς μέ ἄλλα μέσα· ὁ τωρινός ἰμπεριαλιστικός πόλεμος εἶναι ἡ συνέχιση τῆς ἰμπεριαλιστικῆς πολιτικῆς δυό ὁμάδων μεγάλων Δυνάμεων, κι᾿αὐτή ἡ πολιτική γεννήθηκε καί τρέφεται ἀπό τό σύνολο τῶν σχέσεων τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἐποχῆς. Ὅμως αὐτή ἡ ἴδια ἡ ἐποχή δέν μπορεῖ παρά νά γεννήσει καί νά θρέψει κατανάγκη καί τήν πολιτική τοῦ ἀγώνα ἐνάντια στήν ἐθνική καταπίεση καί τοῦ ἀγώνα τοῦ προλεταριάτου ἐνάντια στήν ἀστική τάξη, καί γι᾿αὐτό καί τή δυνατότητα καί τό ἀναπόφευκτο, πρῶτο, τῶν ἐπαναστατικῶν ἐθνικῶν ἐξεγέρσεων καί πολέμων, δεύτερο, τῶν πολέμων καί τῶν ἐξεγέρσεων τοῦ προλεταριάτου *ἐνάντια* στήν ἀστική τάξη, τρίτο, τῆς συνένωσης τῶν δυό αὐτῶν εἰδῶν ἐπαναστατικῶν πολέμων κτλ.

II

Σ'αὐτά πρέπει ἀκόμη νά προσθέσουμε καί τόν παρακάτω γενικό συλλογισμό.

Μιά καταπιεζόμενη τάξη πού δέν ἐπιδιώκει νά μάθει νά χειρίζεται τά ὅπλα, νά ἔχει ὅπλα, μιά τέτια καταπιεζόμενη τάξη δέν θά ἄξιζε παρά νά τή μεταχειρίζονται ὅπως μεταχειρίζονται τούς δούλους. Δέν μποροῦμε νά ξεχάσουμε, ἄν δέν θέλουμε νά μεταβληθοῦμε σέ ἀστούς πασιφιστές ἤ ὀπορτουνιστές, ὅτι ζοῦμε σέ ταξική κοινωνία καί ὅτι ἀπ' αὐτή δέν ὑπάρχει καί οὔτε μπορεῖ νά ὑπάρξει ἄλλη διέξοδος, ἐκτός ἀπό τήν ταξική πάλη. Σέ κάθε ταξική κοινωνία—ἄσχετα ἄν στηρίζεται στή δουλεία, στή δουλοπαροικία ἤ, ὅπως σήμερα, στή μισθωτή ἐργασία—ἡ τάξη πού καταπιέζει εἶναι ἔνοπλη. Ὄχι μόνο ὁ τωρινός τακτικός στρατός, μά καί ἡ τωρινή πολιτοφυλακή—ἀκόμη καί στίς πιό δημοκρατικές ἀστικές δημοκρατίες, π.χ. στήν Ἑλβετία—εἶναι ἐξοπλισμός τῆς ἀστικῆς τάξης *ἐνάντια* στό προλεταριάτο. Αὐτό εἶναι μιά τόσο στοιχειώδης ἀλήθεια, πού νομίζω ὅτι δέν χρειάζεται νά σταθοῦμε ἰδιαίτερα σ'αὐτή. Φτάνει νά ὑπενθυμίσουμε τή χρησιμοποίηση τοῦ στρατοῦ ἐνάντια στούς ἀπεργούς σέ ὅλες τίς καπιταλιστικές χῶρες.

Ὁ ἐξοπλισμός τῆς ἀστικῆς τάξης ἐνάντια στό προλεταριάτο εἶναι ἕνα ἀπό τά πιό μεγάλα, βασικά καί σπουδαιότερα γεγονότα τῆς σύγχρονης καπιταλιστικῆς κοινωνίας. Καί μπροστά σ'ἕνα τέτιο γεγονός προτείνουν στούς ἐπαναστάτες σοσιαλδημοκράτες νά προβάλλουν τό «αἴτημα» τοῦ «ἀφοπλισμοῦ»! Αὐτό ἰσοδυναμεῖ μέ πλήρη ἐγκατάλειψη τῆς ἄποψης τῆς ταξικῆς πάλης, μέ παραίτηση ἀπό κάθε σκέψη γιά ἐπανάσταση. Σύνθημά μας πρέπει νά εἶναι: ἐξοπλισμός τοῦ προλεταριάτου γιά νά νικήσει, ν'ἀπαλλοτριώσει καί ν'ἀφοπλίσει τήν ἀστική τάξη. Αὐτή εἶναι ἡ μοναδικά δυνατή τακτική τῆς ἐπαναστατικῆς τάξης, τακτική πού ἀπορέει ἀπ'ὅλη τήν *ἀντικειμενική ἀνάπτυξη* τοῦ καπιταλιστικοῦ μιλιταρισμοῦ πού ὑπαγορεύεται ἀπ'αὐτή τήν ἀνάπτυξη. Μόνο *ἀφοῦ* ἀφοπλίσει τήν ἀστική τάξη, μπορεῖ τό προλεταριάτο, χωρίς νά προδόσει τήν κοσμοϊστορική του ἀποστολή, νά πετάξει στά παλιοσίδερα κάθε ὅπλο γενικά καί τό προλεταριάτο θά τό κάνει αὐτό ἀναμφίβολα, ἀλλά *μόνο τότε, σέ καμιά περίπτωση νωρίτερα.*

Ἄν ὁ τωρινός πόλεμος προκαλεῖ στούς ἀντιδραστικούς χριστιανοσοσιαλιστές, στούς κλαψιάρηδες μικροαστούς *μόνο* φρίκη καί τρόμο, μόνο ἀποστροφή πρός κάθε χρησιμοποίηση

τῶν ὅπλων, πρός τό αἷμα, τό θάνατο κτλ., τότε πρέπει νά ποῦμε: ἡ καπιταλιστική κοινωνία ἦταν καί εἶναι πάντα *μιά φρίκη δίχως τέλος*. Καί ἄν τώρα αὐτός ὁ πόλεμος, ὁ πιό ἀντιδραστικός ἀπ᾽ὅλους τούς πολέμους, ἑτοιμάζει σ᾽αὐτή τήν κοινωνία *ἕνα τέλος γεμάτο φρίκη,* ἐμεῖς δέν ἔχουμε κανένα λόγο νά πέσουμε σέ ἀπόγνωση. Καί στήν ἀντικειμενική του σημασία τό «αἴτημα» τοῦ ἀφοπλισμοῦ—ἤ σωστότερα: τό ὀνειροπόλημα τοῦ ἀφοπλισμοῦ—δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ἐκδήλωση ἀκριβῶς ἀπόγνωσης σέ μιά τέτια περίοδο πού μπροστά στά μάτια ὅλων προετοιμάζεται μέ τίς δυνάμεις τῆς ἴδιας τῆς ἀστικῆς τάξης ὁ μοναδικά νόμιμος καί ἐπαναστατικός πόλεμος, δηλαδή ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἐνάντια στήν ἰμπεριαλιστική ἀστική τάξη.

Ὅποιος πεῖ ὅτι αὐτό εἶναι θεωρία ἀποσπασμένη ἀπό τή ζωή, θά τοῦ θυμίσουμε δυό κοσμοϊστορικά γεγονότα: τό ρόλο τῶν τράστ καί τή δουλιά τῶν γυναικῶν στά ἐργοστάσια, ἀπό τό ἕνα μέρος, τήν Κομμούνα τοῦ 1871 καί τήν ἐξέγερση τοῦ Δεκέμβρη τοῦ 1905 στή Ρωσία, ἀπό τό ἄλλο.

Ἔργο τῆς ἀστικῆς τάξης εἶναι νά ἀναπτύσσει τά τράστ, νά σπρώχνει τά γυναικόπαιδα στίς φάμπρικες, νά τά βασανίζει ἐκεῖ, νά τά διαφθείρει καί νά τά καταδικάζει στήν ἔσχατη φτώχια. Ἐμεῖς δέν «διεκδικοῦμε» μιά τέτια ἀνάπτυξη, δέν τήν «ὑποστηρίζουμε», παλεύουμε ἐνάντιά της. Μά *πῶς* παλεύουμε; Ξέρουμε ὅτι τά τράστ καί ἡ δουλιά τῶν γυναικῶν στά ἐργοστάσια ἀποτελοῦν πρόοδο. Δέν θέλουμε νά πᾶμε πίσω, στή χειροτεχνία, στόν προμονοπωλιακό καπιταλισμό, στή σπιτική δουλιά τῶν γυναικῶν. Ἐμπρός μέσω τῶν τράστ κτλ. καί πέρα ἀπ᾽αὐτά πρός τό σοσιαλισμό!

Ὁ συλλογισμός αὐτός ἰσχύει, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν καί γιά τή σημερινή στρατιωτικοποίηση τοῦ λαοῦ. Σήμερα ἡ ἰμπεριαλιστική ἀστική τάξη στρατιωτικοποιεῖ ὄχι μονάχα ὅλο τό λαό, μά καί τή νεολαία. Αὔριο θ᾽ἀρχίσει, ἴσως νά στρατιωτικοποιεῖ καί τίς γυναῖκες. Ἐμεῖς, παίρνοντας ἀφορμή ἀπ᾽αὐτό, πρέπει νά ποῦμε: τόσο τό καλύτερο! Γρηγορότερα ἐμπρός! Ὅσο πιό γρήγορα, τόσο θά βρεθοῦμε πλησιέστερα στήν ἔνοπλη ἐξέγερση ἐνάντια στόν καπιταλισμό. Πῶς μποροῦν οἱ σοσιαλδημοκράτες νά ἀφήνονται νά τρομοκρατηθοῦν ἀπό τή στρατιωτικοποίηση τῆς νεολαίας κτλ., ὅταν δέν ξεχνοῦν τό παράδειγμα τῆς Κομμούνας; Αὐτό δέν εἶναι «θεωρία ἀποσπασμένη ἀπό τή ζωή», δέν εἶναι ὄνειρο, ἀλλά γεγονός. Καί θά ἦταν στ᾽ἀλήθεια πολύ ἄσχημο, ἄν οἱ σοσιαλδημοκράτες, στό πεῖσμα ὅλων τῶν οἰκονομικῶν καί πολιτικῶν γεγονότων, ἄρχιζαν νά ἀμφιβάλ-

λουν ὅτι ἡ ἰμπεριαλιστική ἐποχή καί οἱ ἰμπεριαλιστικοί πόλεμοι δέν μποροῦν παρά νά ὁδηγήσουν ἀναπόφευκτα στήν ἐπανάληψη αὐτῶν τῶν γεγονότων.

Ἕνας ἀστός παρατηρητής τῆς Κομμούνας τό Μάη τοῦ 1871 ἔγραφε σέ μιά ἀγγλική ἐφημερίδα: «Ἄν τό γαλλικό ἔθνος ἀποτελοῦνταν μόνο ἀπό γυναῖκες, τί τρομερό ἔθνος θά ἦταν!». Τόν καιρό τῆς Κομμούνας γυναῖκες καί παιδιά 13 χρονῶν πολέμησαν δίπλα στούς ἄντρες. Καί δέν μπορεῖ νά συμβεῖ διαφορετικά καί στίς μελλοντικές μάχες γιά τήν ἀνατροπή τῆς ἀστικῆς τάξης. Οἱ προλετάρισσες δέν θά βλέπουν παθητικά πῶς ἡ καλοοπλισμένη ἀστική τάξη θά τουφεκίζει τούς κακοοπλισμένους ἤ τούς ἄοπλους ἐργάτες. Θά ἀδράξουν τά ὅπλα, ὅπως τό 1871 καί ἀπό τά τωρινά τρομαγμένα ἔθνη—σωστότερα: ἀπό τό τωρινό ἐργατικό κίνημα, τό ἀποδιοργανωμένο ἀπό τούς ὀπορτουνιστές περισσότερο παρά ἀπό τίς κυβερνήσεις—θά γεννηθεῖ ἀναμφισβήτητα, ἀργά ἤ γρήγορα, μά ὁπωσδήποτε ἀναμφισβήτητα, ἡ διεθνής συμμαχία τῶν «τρομερῶν ἐθνῶν» τοῦ ἐπαναστατικοῦ προλεταριάτου.

Τώρα ἡ στρατιωτικοποίηση διεισδύει σ'ὅλη τήν κοινωνική ζωή. Ὁ ἰμπεριαλισμός εἶναι ἡ ἄγρια πάλη τῶν μεγάλων Δυνάμεων γιά τό μοίρασμα καί τό ξαναμοίρασμα τοῦ κόσμου—γι'αὐτό δέν μπορεῖ παρά νά ὁδηγήσει ἀναπόφευκτα στήν παραπέρα στρατιωτικοποίηση ὅλων τῶν χωρῶν καί τῶν οὐδέτερων καί τῶν μικρῶν. Τί θά κάνουν ἐνάντια σ'αὐτό οἱ προλετάρισσες;; Θά καταριοῦνται ἁπλῶς κάθε πόλεμο καί καθετί τό στρατιωτικό, θά ζητοῦν μονάχα ἀφοπλισμό; Ποτέ οἱ γυναῖκες μιᾶς καταπιεζόμενης τάξης, πού εἶναι πραγματικά ἐπαναστατική, δέν θά συμβιβαστοῦν μ'ἕνα τέτιο ἐπαίσχυντο ρόλο. Ἀλλά θά ποῦν στά παιδιά τους: «Γρήγορα θά γίνεις μεγάλος. Θά σοῦ δόσουν ὅπλο. Πάρτο καί μάθε καλά τήν πολεμική τέχνη. Αὐτή ἡ μάθηση εἶναι ἀπαραίτητη στούς προλετάριους—ὄχι γιά νά πυροβολοῦν ἐνάντια στ'ἀδέλφια σου, τούς ἐργάτες τῶν ἄλλων χωρῶν, ὅπως γίνεται στόν τωρινό πόλεμο καί ὅπως σέ συμβουλεύουν νά κάνεις οἱ προδότες τοῦ σοσιαλισμοῦ, μά γιά νά παλεύουν ἐνάντια στήν ἀστική τάξη τῆς δικῆς τους χώρας, γιά νά βάλουν τέρμα στήν ἐκμετάλλευση, τήν ἀθλιότητα καί τούς πολέμους, ὄχι μέ εὐσεβεῖς εὐχές, ἀλλά νικώντας τήν ἀστική τάξη καί ἀφοπλίζοντάς την».

Ἄν παραιτεῖσαι ἀπό τή διεξαγωγή μιᾶς τέτιας προπαγάνδας καί ἀκριβῶς τῆς τέτιας προπαγάνδας σχετικά μέ τόν τωρινό πόλεμο, εἶναι καλύτερα νά μή λές μεγάλα λόγια γιά διεθνή

ἐπαναστατική σοσιαλδημοκρατία, γιά σοσιαλιστική ἐπανάσταση, γιά πόλεμο κατά τοῦ πολέμου.

III

Οἱ ὀπαδοί τοῦ ἀφοπλισμοῦ τάσσονται ἐνάντια στήν προγραμματική θέση «τοῦ ἐξοπλισμοῦ τοῦ λαοῦ», ἀνάμεσα στ᾿ἄλλα καί γιά τό λόγο πώς τό τελευταῖο αὐτό αἴτημα ὁδηγεῖ τάχα πιό εὔκολα σέ παραχωρήσεις πρός τόν ὀπορτουνισμό. Ἐξετάσαμε παραπάνω τό σπουδαιότερο: τή σχέση τοῦ ἀφοπλισμοῦ πρός τήν ταξική πάλη καί πρός τήν κοινωνική ἐπανάσταση. Ἄς ἐξετάσουμε τώρα τό ζήτημα τῆς σχέσης τοῦ αἰτήματος τοῦ ἀφοπλισμοῦ πρός τόν ὀπορτουνισμό. Μιά ἀπό τίς κυριότερες αἰτίες πού κάνουν ἀπαράδεκτο τό αἴτημα τοῦ ἀφοπλισμοῦ εἶναι ἀκριβῶς ὅτι αὐτό καί οἱ αὐταπάτες πού γεννιοῦνται ἀναπόφευκτα ἀπ᾿αὐτό ἀδυνατίζουν καί ἐξασθενοῦν τήν πάλη μας ἐνάντια στόν ὀπορτουνισμό.

Δέν χωράει ἀμφιβολία ὅτι ἡ πάλη αὐτή ἀποτελεῖ τό κύριο ἄμεσο πρόβλημα τῆς Διεθνοῦς. Ἡ πάλη ἐνάντια στόν ἰμπεριαλισμό, ἄν δέν εἶναι ἀδιάρηκτα συνδεμένη μέ τήν πάλη ἐνάντια στόν ὀπορτουνισμό, εἶναι κούφια φράση ἤ ἀπάτη. Μιά ἀπό τίς κύριες ἐλλείψεις τοῦ Τσίμμερβαλντ καί τοῦ Κίνταλ[55] καί μιά ἀπό τίς βασικές αἰτίες τοῦ πιθανοῦ φιάσκου αὐτῶν τῶν ἐμβρύων τῆς III Διεθνοῦς εἶναι ἀκριβῶς ὅτι τό ζήτημα τῆς πάλης ἐνάντια στόν ὀπορτουνισμό δέν εἶχε μπεῖ κάν ἀνοιχτά, χωρίς νά μιλήσω γιά λύση του μέ τήν ἔννοια ὅτι χρειάζεται ἡ ρήξη μέ τούς ὀπορτουνιστές. Ὁ ὀπορτουνισμός νίκησε—προσωρινά—στό εὐρωπαϊκό ἐργατικό κίνημα. Σ᾿ὅλες τίς μεγάλες χῶρες διαμορφώθηκαν δυό βασικές ἀποχρώσεις τοῦ ὀπορτουνισμοῦ: πρῶτα ὁ ἀπροκάλυπτος, ὁ κυνικός καί γι᾿αὐτό λιγότερο ἐπικίνδυνος, σοσιαλιμπεριαλισμός τῶν κυρίων Πλεχάνοφ, Σάιντεμαν, Λέγκιν, Ἀλμπέρ Τομά καί Σαμπά, Βαντερβέλντε, Χάιντμαν, Χέντερσον κτλ. Δεύτερο, ὁ σκεπασμένος, ὁ καουτσκισμός: Κάουτσκι—Χάαζε καί ἡ «Σοσιαλδημοκρατική ὁμάδα ἐργασίας»[56] στή Γερμανία· Λονγκέ, Πρεσμάν, Μαγεράς κτλ. στή Γαλλία· Ράμσεϋ Μακντόναλντ καί ἄλλοι ἀρχηγοί τοῦ «Ἀνεξάρτητου Ἐργατικοῦ Κόμματος» στήν Ἀγγλία[57]· Μάρτοφ, Τσχεΐτζε κτλ. στή Ρωσία· Τρέβες καί λοιποί, οἱ λεγόμενοι ἀριστεροί ρεφορμιστές στήν Ἰταλία.

Ὁ ἀπροκάλυπτος ὀπορτουνισμός δρᾶ ἀνοιχτά καί ἄμεσα ἐνάντια στήν ἐπανάσταση καί ἐνάντια στά ἐπαναστατικά κινήμα-

τα καί τά ξεσπάσματα πού ἀρχίζουν, σέ ἄμεση συμμαχία μέ τίς κυβερνήσεις, ὅσο διαφορετικές κι᾿ἄν εἶναι οἱ μορφές αὐτῆς τῆς συμμαχίας, ἀρχίζοντας ἀπό τή συμμετοχή στίς κυβερνήσεις καί τελειώνοντας μέ τή συμμετοχή στίς Ἐπιτροπές πολεμικῆς βιομηχανίας (στή Ρωσία)[58]. Οἱ σκεπασμένοι ὀπορτουνιστές, οἱ καουτσκιστές, εἶναι πολύ πιό ἐπιζήμιοι καί ἐπικίνδυνοι γιά τό ἐργατικό κίνημα, ἐπειδή κρύβουν τήν ὑπεράσπιση τῆς συμμαχίας τους μέ τούς πρώτους μέ καλόηχες ψευτο-«μαρξιστικές» λέξεις καί πασιφιστικά συνθήματα. Ἡ πάλη ἐνάντια στίς δυό αὐτές μορφές τοῦ ὀπορτουνισμοῦ πού τώρα ἐπικρατεῖ πρέπει νά διεξάγεται σέ *ὅλα* τά πεδία δράσης τῆς προλεταριακῆς πολιτικῆς: κοινοβουλευτισμός, ἐπαγγελματικά συνδικάτα, ἀπεργίες, στρατιωτική τέχνη κτλ. Ἡ κυριότερη ὅμως ἰδιομορφία πού διακρίνει *καί τίς δυό* αὐτές μορφές τοῦ κυρίαρχου ὀπορτουνισμοῦ εἶναι ὅτι ἀποσιωποῦν, σκεπάζουν ἤ πραγματεύονται τό συγκεκριμένο ζήτημα *τῆς σχέσης τοῦ τωρινοῦ πολέμου μέ τήν ἐπανάσταση καί τά ἄλλα συγκεκριμένα ζητήματα τῆς ἐπανάστασης*, προσέχοντας μήν παραβοῦν τίς ἀστυνομικές ἀπαγορεύσεις. Κι᾿αὐτό παρόλο πού πρίν ἀπό τόν πόλεμο εἶχε τονιστεῖ ἀμέτρητες φορές καί ἀνεπίσημα, καί στή Διακήρυξη[59] τῆς Βασιλείας ἐπίσημα ἡ σύνδεση πού ἔχει *αὐτός* ἀκριβῶς ὁ ἐπικείμενος πόλεμος μέ τήν προλεταριακή ἐπανάσταση. Ἡ κυριότερη λοιπόν ἔλλειψη τοῦ αἰτήματος τοῦ ἀφοπλισμοῦ εἶναι ὅτι παρακάμπτονται ἔτσι ὅλα τά συγκεκριμένα ζητήματα τῆς ἐπανάστασης. Ἤ μήπως οἱ ὀπαδοί τοῦ ἀφοπλισμοῦ τάσσονται ὑπέρ ἑνός ὁλωσδιόλου νέου εἴδους ἐπανάστασης, τῆς ἄοπλης ἐπανάστασης;

Παρακάτω. Δέν εἴμαστε καθόλου ἐνάντια στόν ἀγώνα γιά μεταρυθμίσεις. Δέν θέλουμε νά ἀγνοήσουμε τό δυσάρεστο ἐνδεχόμενο ὅτι ἡ ἀνθρωπότητα θά ζήσει—στή χειρότερη περίπτωση—ἀκόμη ἕνα δεύτερο ἰμπεριαλιστικό πόλεμο, ἄν ἡ ἐπανάσταση δέν ξεπηδήσει ἀπό τόν τωρινό πόλεμο, παρόλες τίς πολυάριθμες ἐκρήξεις τοῦ μαζικοῦ ἀναβρασμοῦ καί τῆς μαζικῆς δυσαρέσκειας καί παρά τίς προσπάθειές μας. Εἴμαστε ὀπαδοί ἑνός τέτιου προγράμματος μεταρυθμίσεων, πού πρέπει νά στρέφεται *καί* ἐνάντια στούς ὀπορτουνιστές. Οἱ ὀπορτουνιστές θά ἔνιωθαν μόνο χαρά, ἄν ἀφήναμε μονάχα σ᾿αὐτούς τόν ἀγώνα γιά τίς μεταρυθμίσεις καί μεῖς ἀπομακρυνόμαστε στά χιμαιρικά ὕψη κάποιου «ἀφοπλισμοῦ», σώζοντας τόν ἑαυτό μας μέ τή φυγή ἀπό τή θλιβερή πραγματικότητα. Ὁ «ἀφοπλισμός» εἶναι ἀκριβῶς φυγή ἀπό τήν ἄσχημη πραγματικότητα καί καθόλου ἀγώνας ἐναντίον της.

Σ'ἕνα τέτιο πρόγραμμα θά λέγαμε περίπου τά παρακάτω: «Τό σύνθημα καί ἡ ἀναγνώριση τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας στόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο τοῦ 1914-1916 εἶναι μόνο διαφθορά τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος μέ τό ἀστικό ψέμα». Μιά τέτια συγκεκριμένη ἀπάντηση στά συγκεκριμένα ζητήματα θά ἦταν θεωρητικά πιό σωστή, πολύ πιό ὠφέλιμη γιά τό προλεταριάτο, πολύ πιό ἀνυπόφορη γιά τούς ὀπορτουνιστές, ἀπό τό αἴτημα τοῦ ἀφοπλισμοῦ καί ἀπό τήν ἄρνηση «κάθε» ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας. Καί θά μπορούσαμε νά προσθέσουμε: «Ἡ ἀστική τάξη ὅλων τῶν ἰμπεριαλιστικῶν μεγάλων Δυνάμεων, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Γερμανίας, τῆς Αὐστρίας, τῆς Ρωσίας, τῆς Ἰταλίας, τῆς Ἰαπωνίας, τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν, ἔχει γίνει τόσο ἀντιδραστική καί εἶναι τόσο διαποτισμένη ἀπό τήν τάση γιά παγκόσμια κυριαρχία, πού *κάθε* πόλεμος ἀπομέρους τῆς *ἀστικῆς τάξης αὐτῶν* τῶν χωρῶν μπορεῖ νά εἶναι μόνο ἀντιδραστικός. Τό προλεταριάτο ὄχι μόνο πρέπει νά εἶναι ἐνάντια σέ κάθε τέτιο πόλεμο, μά καί πρέπει νά ἐπιθυμεῖ τήν ἥττα τῆς «δικῆς του» κυβέρνησης σ'αὐτούς τούς πολέμους καί νά χρησιμοποιεῖ τήν ἥττα αὐτή γιά τήν ἐπαναστατική ἐξέγερση, ἄν δέν πετύχει ἡ ἐξέγερση πού θά εἶχε σκοπό τήν παρεμπόδιση τοῦ πολέμου».

Ὅσο γιά τήν πολιτοφυλακή θά ἔπρεπε νά ποῦμε: δέν εἴμαστε ὑπέρ τῆς ἀστικῆς πολιτοφυλακῆς, ἀλλά μόνο ὑπέρ τῆς προλεταριακῆς. Γι'αὐτό «οὔτε μιά πεντάρα κι'οὔτε ἕναν ἄνθρωπο» ὄχι μονάχα γιά τόν τακτικό στρατό, ἀλλά καί γιά τήν ἀστική πολιτοφυλακή, ἀκόμη καί σέ χῶρες, ὅπως οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες ἤ ἡ Ἐλβετία, ἡ Νορβηγία κτλ. Πολύ περισσότερο γιατί καί στίς πιό ἐλεύθερες δημοκρατικές χῶρες (π.χ. στήν Ἐλβετία) βλέπουμε τόν ὁλοένα καί μεγαλύτερο ἐκπρωσισμό τῆς πολιτοφυλακῆς, ἰδιαίτερα ὕστερα ἀπό τό 1907 καί 1911, τήν ἐκπόρνευσή της γιά τήν κινητοποίηση τμημάτων ἐνάντια στούς ἀπεργούς. Μποροῦμε ν'ἀπαιτοῦμε: ἐκλογή τῶν ἀξιωματικῶν ἀπό τό λαό, κατάργηση κάθε εἴδους στρατιωτικῆς δικαιοσύνης, ἐξίσωση δικαιωμάτων ξένων καί ντόπιων ἐργατῶν (ἰδιαίτερα σπουδαῖο σημεῖο γιά ἐκεῖνα τά ἰμπεριαλιστικά κράτη πού, ὅπως ἡ Ἐλβετία, ὅλο καί σέ μεγαλύτερο ἀριθμό καί ὅλο καί πιό ξετσίπωτα ἐκμεταλλεύονται τούς ξένους ἐργάτες, ἀφήνοντάς τους χωρίς δικαιώματα), παρακάτω: δικαίωμα γιά κάθε ἑκατό, ἄς ποῦμε, κατοίκους μιᾶς χώρας νά σχηματίζουν ἐλεύθερες ἑνώσεις γιά τήν ὁλόπλευρη ἐκμάθηση τῆς πολεμικῆς τέχνης, μέ ἐλεύθερη ἐκλογή τῶν ἐκπαιδευτῶν, μέ πληρωμή τους ἀπό τό Δημόσιο

ταμεῖο κτλ. Μόνο μ'αὐτούς τούς ὅρους θά μποροῦσε τό προλεταριάτο νά μάθει τήν πολεμική τέχνη πραγματικά γιά τόν *ἑαυτό του* καί ὄχι γιά τούς δουλοκτῆτες του καί μιά τέτια ἐκμάθηση ἀπαιτοῦν ἀναμφισβήτητα τά συμφέροντα τοῦ προλεταριάτου. Ἡ ρωσική ἐπανάσταση ἀπόδειξε πώς ἡ κάθε ἐπιτυχία, ἔστω ἀκόμη καί μιά μερική ἐπιτυχία τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος—π.χ. ἡ κατάληψη μιᾶς πόλης, ἑνός βιομηχανικοῦ συνοικισμοῦ, ἑνός τμήματος τοῦ στρατοῦ—*θά ἀναγκάσει* ἀναπόφευκτα τό νικηφόρο προλεταριάτο νά ἐφαρμόσει τέτιο ἀκριβῶς πρόγραμμα.

Τέλος, εἶναι αὐτονόητο πώς ἐνάντια στόν ὀπορτουνισμό δέν μπορεῖς νά ἀγωνιστεῖς ἁπλῶς μέ προγράμματα, ἀλλά μόνο μέ τή διαρκή ἐπίβλεψη γιά νά ἐφαρμόζονται τά προγράμματα αὐτά πραγματικά. Τό πιό μεγάλο, τό μοιραῖο λάθος τῆς χρεοκοπημένης ΙΙ Διεθνοῦς ἦταν ὅτι τά λόγια δέν ἀνταποκρίνονταν στά ἔργα, ὅτι καλλιεργοῦνταν ἡ συνήθεια τῆς ὑποκρισίας καί τῆς ξεδιάντροπης ἐπαναστατικῆς φρασεολογίας (βλ. τήν τωρινή στάση τῶν Κάουτσκι καί Σίας ἀπέναντι στή Διακήρυξη τῆς Βασιλείας). Ὁ ἀφοπλισμός σάν κοινωνική ἰδέα—δηλαδή σάν ἰδέα πού γεννιέται ἀπό κάποια κοινωνική κατάσταση καί μπορεῖ νά ἐπιδρᾶ σ'ἕνα κοινωνικό περιβάλλον καί δέν εἶναι προσωπική παραξενιά—γεννήθηκε, φαίνεται, ἀπό τίς ἰδιαίτερες καί κατ'ἐξαίρεση «ἤρεμες» συνθῆκες ζωῆς μερικῶν μικρῶν κρατῶν πού ἔμειναν ἀρκετό χρόνο παράμερα ἀπό τό ματωμένο παγκόσμιο δρόμο τῶν πολέμων καί ἐλπίζουν νά μείνουν παράμερα καί στό μέλλον. Γιά νά πειστεῖ κανείς γι'αὐτό, ἀρκεῖ νά ἐμβαθύνει λ.χ. στήν ἐπιχειρηματολογία τῶν νορβηγῶν ὀπαδῶν τοῦ ἀφοπλισμοῦ: «ἐμεῖς—λένε—εἴμαστε χώρα μικρή, ὁ στρατός μας εἶναι μικρός, δέν μποροῦμε νά κάνουμε τίποτε ἐνάντια στίς μεγάλες Δυνάμεις» (ἀλλά καί γι'αὐτό ἀνίσχυροι ἀπέναντι στό βίαιο τράβηγμα σέ μιά ἰμπεριαλιστική *συμμαχία* μέ μιά ὁποιαδήποτε ὁμάδα μεγάλων Δυνάμεων)... «θέλουμε νά μείνουμε ἥσυχοι στήν ἀπόμερη γωνιά μας καί θά ἐξακολουθοῦμε νά ἐφαρμόζουμε τήν ἀπόμερη πολιτική μας, νά ἀπαιτοῦμε ἀφοπλισμό, ὑποχρεωτικά διαιτητικά δικαστήρια, μόνιμη οὐδετερότητα κτλ.» («μόνιμη»—μήπως σάν τή βελγική;).

Ἡ στενόκαρδη ἐπιδίωξη τῶν μικρῶν κρατῶν νά μείνουν παράμερα, ἡ μικροαστική ἐπιθυμία νά βρίσκονται ὅσο γίνεται μακρύτερα ἀπό τίς μεγάλες μάχες τῆς παγκόσμιας ἱστορίας, νά ἐκμεταλλεύονται τή σχετική μονοπωλιακή θέση τους γιά νά παραμείνουν σέ ἀποστεωμένη παθητικότητα—νά ποιές *ἀντικει-*

μενικές κοινωνικές συνθῆκες μπορεῖ νά ἐξασφαλίσουν μιά ὁρισμένη ἐπιτυχία στήν ἰδέα τοῦ ἀφοπλισμοῦ καί μιά ὁρισμένη διάδοσή της σέ μερικά μικρά κράτη. Ἐννοεῖται πώς ἡ ἐπιδίωξη αὐτή εἶναι ἀντιδραστική καί στηρίζεται ὁλοκληρωτικά σέ αὐταπάτες, γιατί ὁ ἰμπεριαλισμός ἔτσι εἴτε ἀλλιῶς παρασέρνει τά μικρά κράτη στή δίνη τῆς παγκόσμιας οἰκονομίας καί τῆς παγκόσμιας πολιτικῆς.

Στήν Ἑλβετία π.χ. οἱ ἰμπεριαλιστικές συνθῆκες της τῆς ὑπαγορεύουν ἀντικειμενικά *δυό* γραμμές στό ἐργατικό κίνημα: οἱ ὀπορτουνιστές σέ συμμαχία μέ τήν ἀστική τάξη προσπαθοῦν νά κάνουν τήν Ἑλβετία ρεπουμπλικανικο-δημοκρατική μονοπωλιακή ἕνωση γιά νά ἀποκομίζουν κέρδη ἀπό τούς περιηγητές τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης καί γιά νά χρησιμοποιοῦν αὐτή τήν «ἤρεμη» μονοπωλιακή της θέση ὅσο τό δυνατό συμφερτικότερα, ὅσο τό δυνατό ἠρεμότερα.

Οἱ πραγματικοί σοσιαλδημοκράτες τῆς Ἑλβετίας προσπαθοῦν νά χρησιμοποιήσουν τή σχετική ἐλευθερία καί τή «διεθνή» της θέση γιά νά βοηθήσουν νά νικήσει ἡ στενή συμμαχία τῶν ἐπαναστατικῶν στοιχείων τῶν ἐργατικῶν κομμάτων τῆς Εὐρώπης. Ἡ Ἑλβετία μιλάει, δόξα τό θεό, ὄχι «δική της ἀνεξάρτητη» γλώσσα, μά τρεῖς διεθνεῖς γλῶσσες καί μάλιστα γλῶσσες πού τίς μιλᾶνε ἐμπόλεμες χῶρες, οἱ ὁποῖες συνορεύουν μαζί της.

Ἄν τά 20 000 μέλη τοῦ Ἑλβετικοῦ κόμματος ἔδιναν κάθε βδομάδα 2 σαντίμ σάν «ἔκτακτο πολεμικό φόρο», θά εἰσπράτταμε 20 000 φράγκα τό χρόνο, ποσό μεγαλύτερο ἀπ᾽ὅ,τι χρειάζεται γιά νά τυπώνουμε περιοδικά σέ τρεῖς γλῶσσες καί νά κυκλοφοροῦμε ἀνάμεσα στούς ἐργάτες καί τούς στρατιῶτες τῶν ἐμπόλεμων χωρῶν, παρά τίς ἀπαγορεύσεις τῶν γενικῶν ἐπιτελείων, ὅλα ὅσα περιέχουν τήν ἀλήθεια γιά τήν ἀγανάκτηση πού ἀρχίζει νά ἐκδηλώνεται ἀνάμεσα στούς ἐργάτες, γιά τή συναδέλφωσή τους στά χαρακώματα, γιά τίς ἐλπίδες τους ἐπαναστατικῆς χρησιμοποίησης τῶν ὅπλων ἐνάντια στήν ἰμπεριαλιστική ἀστική τάξη τῶν «δικῶν τους» χωρῶν κτλ.

Ὅλα αὐτά δέν εἶναι καινούργια. Αὐτό ἀκριβῶς γίνεται ἀπό τίς καλύτερες ἐφημερίδες, ὅπως ἡ «La Sentinelle», ἡ «Volksrecht»[60], ἡ «Berner Tagwacht», ἀλλά δυστυχῶς, σέ ἀνεπαρκή βαθμό. Μονάχα μέ μιά τέτια δράση μπορεῖ ἡ θαυμάσια ἀπόφαση τοῦ κομματικοῦ συνεδρίου τοῦ Ἄαραου[61] νά γίνει κάτι περισσότερο ἀπό ἁπλῶς θαυμάσια ἀπόφαση.

Ἐκεῖνο πού μᾶς ἐνδιαφέρει τώρα εἶναι τό παρακάτω ἐρώτημα: ἀνταποκρίνεται ἄραγε στήν ἐπαναστατική κατεύθυν-

ση τῶν ἐλβετῶν σοσιαλδημοκρατῶν τό αἴτημα τοῦ «ἀφοπλισμοῦ»; Εἶναι φανερό πώς δέν ἀνταποκρίνεται. Ἀντικειμενικά ὁ «ἀφοπλισμός» εἶναι τό πιό ἐθνικό, τό εἰδικά ἐθνικό πρόγραμμα τῶν μικρῶν κρατῶν καί κάθε ἄλλο παρά τό διεθνές πρόγραμμα τῆς διεθνοῦς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας.

Γράφτηκε στά γερμανικά
τό Σεπτέμβρη τοῦ 1916

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό Σεπτέμβρη καί
Ὀχτώβρη τοῦ 1917 στήν ἐφημερίδα
«Jugend-Internationale» ἀρ. φύλ. 9 καί 10
Ὑπογραφή: N. Lenin

Στά ρωσικά πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στή 2-3 ἔκδοση τῶν Ἀπάντων
τοῦ Β. Ι. Λένιν, τόμ. XIX

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ
τό κείμενο τῆς ἐφημερίδας
Μετάφραση ἀπό τά γερμανικά

ΠΝΙΓΗΚΑΝ ΣΕ ΜΙΑ ΚΟΥΤΑΛΙΑ ΝΕΡΟ

Σέ γράμμα ἑνός μπουντιστῆ ἀπό τήν Πετρούπολη μέ ἡμερομηνία 26. II. 1916 πού δημοσιεύεται στό φύλ. ἀρ. 1 τοῦ μπουντιστικοῦ «Δελτίου»[62] (Σεπτέμβρης 1916) διαβάζουμε:

«Γιά μᾶς ἡ δυσκολία νά ἀποδεχτοῦμε τή διατύπωση τῆς ἄμυνας μεγαλώνει πάρα πολύ ἀπό τό γεγονός ὅτι ἐμεῖς πάντως δέν μποροῦμε νά παρασιωποῦμε τό πολωνικό ζήτημα, ὅπως κάνουν γιά τήν ὥρα οἱ ρῶσοι σύντροφοί μας». (Ἄς μήν ξεχνᾶμε ὅτι «σύντροφοι» αὐτοῦ τοῦ κυρίου εἶναι οἱ Πότρεσοφ καί Σία.) «Καί τό γεγονός ὅτι ἀκόμη καί οἱ ἀμυνίτες τοῦ κύκλου μας δέν ἐπιθυμοῦν ὁσοναφορᾶ τή Ρωσία νά ἐφαρμόσουν τή διατύπωση «χωρίς προσαρτήσεις», ἀποτελεῖ ἕνα ἰσχυρό ἐπιχείρημα ἐνάντια στήν ἄμυνα, στά μάτια ἐκείνων πού ψυχολογικά δέν ἀποδέχονται σήμερα τήν ἄμυνα ἐπειδή ρωτοῦν μέ εἰρωνεία: τί λοιπόν ὑπερασπίζετε; Μά ἡ ἰδέα τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Πολωνίας εἶναι ἀναγνωρισμένη ἀπό τίς κορυφές».

(Δέν εἶναι σαφές, ποιές.)

Ὅταν ἐμεῖς στήν ἀπόφαση τοῦ 1915 δηλώσαμε ὅτι στήν Μπούντ ὑπερισχύει ὁ γερμανόφιλος* σωβινισμός, οἱ κ.κ. Κοσόβσκι καί Σία δέν μπόρεσαν νά μᾶς ἀπαντήσουν παρά μέ βρισιές. Σήμερα στό ἴδιο τους τό ὄργανο ἕνας κομματικός τους συνάδελφος ἐπιβεβαιώνει τή δήλωσή μας! Γιατί, ἄν οἱ «ἀμυνίτες» μπουντιστές δέν ἐπιθυμοῦν «ὁσοναφορᾶ τή *Ρωσία*» (σημειῶστε, γιά τή Γερμανία οὔτε λέξη!) νά ἐφαρμόζουν τή διατύπωση «χωρίς προσαρτήσεις», τότε σέ τί διαφέρει αὐτό στήν οὐσία ἀπό τό γερμανόφιλο σωβινισμό;

Ἄν οἱ μπουντιστές ἤθελαν καί ἤξεραν νά σκέπτονται, θά ἔβλεπαν πώς στό ζήτημα τῶν προσαρτήσεων ἔπεσαν ἔξω. Ἡ

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 166. *Ἡ Σύντ.*

διέξοδος ἀπ'αὐτά τά σφάλματα καί τίς συγχύσεις εἶναι μιά: νά ἀποδεχτοῦν τό πρόγραμμά μας πού τό διασαφηνίσαμε ἀπό τό 1913 ἀκόμη *. Συγκεκριμένα: γιά νά ἐφαρμόσουν συνειδητά καί τίμια πολιτική ἄρνησης τῶν προσαρτήσεων, οἱ σοσιαλιστές καί οἱ δημοκράτες τῶν καταπιεζόμενων ἐθνῶν ὀφείλουν σ'ὅλη τους τήν προπαγάνδα καί τή ζύμωση νά χαρακτηρίσουν ἀγύρτες τούς σοσιαλιστές ἐκείνους τῶν καταπιεστικῶν ἐθνῶν (ἀδιάφορο ἄν εἶναι μεγαλορῶσοι ἤ γερμανοί, πολωνοί ἀπέναντι στούς οὐκρανούς κτλ.), πού δέν τάσσονται μέ συνέπεια καί ἀνεπιφύλακτα ὑπέρ τῆς ἐλευθερίας ἀποχωρισμοῦ τῶν ἐθνῶν τά ὁποῖα καταπιέζει (ἤ κρατάει μέ τή βία) *τό δικό τους ἔθνος*.

Ἄν οἱ μπουντιστές δέν ἀποδέχονται καί δέν θά ἀποδεχτοῦν αὐτό τό συμπέρασμα, εἶναι *μόνο* γιατί δέν ἐπιθυμοῦν νά τσακωθοῦν μέ τούς Πότρεσοφ στή Ρωσία, τούς Λέγκιν, τούς Ζύντεκουμ καί ἀκόμη καί τούς Λέντεμπουρ (αὐτός *δέν εἶναι* ὑπέρ τῆς ἐλευθερίας ἀποχωρισμοῦ τῆς Ἀλσατίας καί Λωραίνης) στή Γερμανία, μέ τούς ἐθνικιστές, ἤ σωστότερα, τούς σοσιαλσωβινιστές τῆς Πολωνίας κτλ.

Σπουδαία αἰτία, οὔτε λόγος!

Γράφτηκε τό Σεπτέμβρη-Ὀχτώβρη τοῦ 1916

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931
στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. XVII

Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό χειρόγραφο

---

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 24ος, σελ. 219-225. *Ἡ Σύντ.*

ΧΑΙΡΕΤΙΣΤΗΡΙΟ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΙΤΑΛΙΚΟΥ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ[63]

'Αγαπητοί σύντροφοι!

'Εξονόματος τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ χαιρετίζω τό συνέδριο τοῦ ἰταλικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος καί τοῦ εὔχομαι ἐπιτυχία στίς ἐργασίες του.

Τό ἰταλικό Σοσιαλιστικό κόμμα *πρῶτο* ἀπό τά σοσιαλιστικά κόμματα τῶν ἐμπόλεμων χωρῶν κατόρθωσε νά κάνει αὐτό πού θά μποροῦσαν καί θά ὄφειλαν νά κάνουν ὅλα τά σοσιαλιστικά κόμματα αὐτῶν τῶν κρατῶν, ἄν δέν εἶχαν προδόσει τό σοσιαλισμό καί δέν εἶχαν περάσει μέ τό μέρος τῆς ἀστικῆς τάξης, δηλαδή νά συγκαλέσουν τό συνέδριό τους, τή σύσκεψη ἤ τή συνδιάσκεψή τους ἔξω ἀπό τήν ἀκτίνα δράσης τῆς «πάτριας» στρατιωτικῆς λογοκρισίας καί τῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν, σέ μιά ἐλεύθερη χώρα ὅπου μπορεῖ κανείς νά συζητήσει καί νά ἐκθέσει ἐλεύθερα τή θέση τοῦ σοσιαλισμοῦ ἀπέναντι στόν πόλεμο. 'Επιτρέψτε μου νά ἐκφράσω τήν ἐλπίδα ὅτι τό ἐλεύθερο—ἀπό πατριωτικά φίμωτρα—συνέδριο τοῦ ἰταλικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος θά κατορθώσει νά κάνει τόσα πολλά καί ἀκόμη περισσότερα γιά τήν πάλη ἐνάντια στήν προδοσία ὅλων σχεδόν τῶν εὐρωπαϊκῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων ἀπέναντι στό σοσιαλισμό, ἀπ'ὅσα ἔκανε ὥς τώρα ὁλόκληρο τό ἰταλικό Σοσιαλιστικό κόμμα.

Οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ κόμματός μας συνεργάστηκαν μέ τούς ἐκπροσώπους τοῦ κόμματός σας στό Τσίμμερβαλντ καί στό Κίνταλ. Καί ἡ μοναδική σοβαρή διαφωνία πού μᾶς χώριζε ἦταν ἡ διαφωνία σχετικά μέ τό ἀναπόφευκτο καί τήν ἀνάγκη τῆς διάσπασης μέ τούς σοσιαλσωβινιστές, δηλ. μέ τούς σοσιαλιστές στά λόγια καί σωβινιστές στήν πράξη καί συγκεκριμένα: μέ ὅλους ἐκείνους πού ἐκπροσωποῦν ἤ δικαιολογοῦν τήν «ὑπερά-

σπιση τῆς πατρίδας» στό σημερινό ἰμπεριαλιστικό πόλεμο, πού ἄμεσα ἤ ἔμμεσα ὑποστηρίζουν τήν κυβέρνησή «τους» καί τήν ἀστική «τους» τάξη σ'αὐτό τόν ἀντιδραστικό, ληστρικό πόλεμο γιά τή διανομή τῶν ἀποικιῶν καί γιά τήν κυριαρχία τοῦ κόσμου. 'Εμεῖς θεωροῦμε τή διάσπαση μέ τούς σοσιαλσωβινιστές ἱστορικά ἀναπόφευκτη καί ἀναγκαία γιά ἕναν εἰλικρινή ἐπαναστατικό ἀγώνα τοῦ προλεταριάτου ὑπέρ τοῦ σοσιαλισμοῦ, πού νά μήν περιορίζεται σέ διαμαρτυρίες μέ λόγια. Οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ κόμματός σας ἦταν ὑπέρ τῆς ἄποψης ὅτι μποροῦμε ἀκόμη νά ἐλπίζουμε σέ νίκη τοῦ προλεταριάτου ἐνάντια στούς σοσιαλσωβινιστές («sciovinisti») *χωρίς* διάσπαση μ'αὐτούς.

Θά θέλαμε νά ἐλπίζουμε πώς ἡ ἐξέλιξη τῶν γεγονότων στόν παγκόσμιο σοσιαλισμό θά ἀφαιρεῖ ὁλοένα καί περισσότερο τή βάση αὐτῆς τῆς διαφωνίας πού ὑπάρχει μεταξύ μας.

'Από τή μιά μεριά, σ'ὅλο τόν κόσμο, ὄχι μόνο στίς ἐμπόλεμες, ἀλλά καί στίς κυριότερες οὐδέτερες χῶρες, λ.χ. σέ μιά προηγμένη καπιταλιστική χώρα, τίς 'Ενωμένες Πολιτεῖες τῆς 'Αμερικῆς, τό ἐργατικό κίνημα *στήν πράξη* διασπᾶται ὁλοένα καί περισσότερο σέ ὀπαδούς καί ἀντίπαλους τῆς «ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας» στό σημερινό ἰμπεριαλιστικό πόλεμο καί στούς ἑπόμενους ἰμπεριαλιστικούς πολέμους πού προετοιμάζονται καί ἐκτρέφονται ἀπό ὅλη τήν πολιτική ὅλων τῶν σύγχρονων λεγόμενων «μεγάλων» Δυνάμεων.

'Από τήν ἄλλη μεριά, διαβάσαμε τελευταῖα μέ ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση στό «*Avanti!*»[64], Κεντρικό Ὄργανο τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος, ἄρθρο τῆς Σύνταξης «La chiusura della conferenza socialista tedesca»*. 'Η συνδιάσκεψη αὐτή τοῦ γερμανικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος εἶναι ἕνα ἀπό τά πιό ἀξιόλογα γεγονότα πού ἔγιναν τούς τελευταίους μῆνες στόν παγκόσμιο σοσιαλισμό, ἐπειδή σ'αὐτή συγκρούστηκαν οἱ *τρεῖς* κύριες κατευθύνσεις ὄχι μόνο τοῦ γερμανικοῦ, ἀλλά καί τοῦ *παγκόσμιου* σοσιαλισμοῦ: πρῶτο, ἡ κατεύθυνση τῶν ἀνοιχτῶν σοσιαλσωβινιστῶν σάν τούς Λέγκιν, Ντάβιντ καί Σία στή Γερμανία, Πλεχάνοφ, Πότρεσοφ καί Τσχενκέλι στή Ρωσία, Ρενοντέλ καί Σαμπά στή Γαλλία, τόν Μπισσολάτι καί τό κόμμα του στήν 'Ιταλία· δεύτερο, ἡ κατεύθυνση πού συμμερίζεται τή βασική ἰδέα τοῦ σοσιαλσωβινισμοῦ, δηλαδή τήν «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» στό σημερινό πόλεμο καί ἐπιθυμεῖ νά συμβιβάσει αὐτή τήν ἰδέα μέ τόν πραγματικό σοσιαλισμό καί διεθνισμό, ἡ

* — «Τό κλείσιμο τῆς συνδιάσκεψης τῶν γερμανῶν σοσιαλιστῶν». *'Η Σύντ.*

κατεύθυνση τῶν Χάαζε—Κάουτσκι καί τρίτο, ἡ πραγματικά σοσιαλιστική καί διεθνιστική κατεύθυνση, ἡ κατεύθυνση τῆς ὁμάδας «Ἡ Διεθνής» καί τῆς ὁμάδας τῶν «Διεθνιστῶν σοσιαλιστῶν τῆς Γερμανίας» στή Γερμανία.

Κάνοντας στό ἄρθρο πού ἀναφέραμε (ἀρ. φύλ. 269, 27. IX. 1916) τήν ἐκτίμηση τῶν τριῶν αὐτῶν κατευθύνσεων τό «*Avanti!*» ἔγραφε:

«...il proletariato tedesco finirà indubbiamente per trionfare contro i Legien, gli Ebert ed i David, che anno preteso di compromettere la sua azione di classe nei tristi pattegiamenti coi Bethmann-Hollweg e gli altri fautori della guerra. Di questo noi abbiamo la più schietta certezza».

Noi abbiamo la medesima certezza.

«Piuttosto —συνεχίζει τό «Avanti!» —la conferenza dei socialisti tedeschi ci lascia incerti circa l'atteggiamento prossimo di una parte della opposizione, quella che ebbe per esponente principale l'Haase».

«Il gruppo «Internazionale» con Liebknecht, con Mehring, con Clara Zetkin, con Rosa Luxemburg—con tutti gli altri «sabotatori e traditori della patria» è perfettamente a posto».

... «*Meno conseguente ci è parso Haase*»*.

Καί τό «Avanti!» ἐξηγεῖ ὅτι βλέπει τήν «ἀσυνέπεια» τοῦ Χάαζε καί τῆς ὁμάδας του, πού στόν Τύπο μας τήν ὀνομάζουμε *καουτσκιστική* κατεύθυνση τοῦ παγκόσμιου σοσιαλισμοῦ—στό γεγονός

ὅτι «*essi non accettano le logiche e naturali conseguenze cui sono giunti Liebknecht e compagni*»**.

* — «Εἶναι ἀναμφίβολο ὅτι τό γερμανικό προλεταριάτο τελικά θά θριαμβεύσει ἐνάντια στούς Λέγκιν, τούς Ἔμπερτ καί τούς Ντάβιντ, πού προσπάθησαν νά δυσφημήσουν τήν ταξική τους πάλη μέ ἄθλιες συναλλαγές μέ τούς Μπέτμαν-Χόλβεγκ καί τούς ἄλλους ὀπαδούς τοῦ πολέμου. Γι'αὐτό εἴμαστε εἰλικρινά βέβαιοι.

Κι'ἐμεῖς εἴμαστε γι'αὐτό βέβαιοι.

Ὡστόσο—συνεχίζει τό «Avanti!» —ἡ συνδιάσκεψη τῶν γερμανῶν σοσιαλιστῶν δέν μᾶς δίνει καμιά βεβαιότητα σχετικά μέ τή μελλοντική στάση ἐκείνης τῆς μερίδας τῆς ἀντιπολίτευσης, πού κύριος ἐκφραστής της εἶναι ὁ Χάαζε».

«Ἡ ὁμάδα «Ἡ Διεθνής» μέ τόν Λῆμπκνεχτ, τόν Μέρινγκ, τήν Κλάρα Τσέτκιν, τήν Ρόζα Λούξεμπουργκ—μέ ὅλους τούς ἄλλους «σαμποταριστές καί προδότες τῆς πατρίδας»—παραμένει σταθερά στό πόστο της».

... «*Λιγότερο συνεπής μᾶς φαίνεται ὁ Χάαζε*». *Ἡ Σύντ.*

** — «αὐτοί δέν δέχονται τά λογικά καί φυσικά συμπεράσματα στά ὁποῖα κατέληξαν ὁ Λῆμπκνεχτ καί οἱ σύντροφοί του». *Ἡ Σύντ.*

Αὐτά γράφει τό *«Avanti!»*.

Ἐμεῖς χαιρετίζουμε ὁλόψυχα αὐτές τίς δηλώσεις τοῦ «Avanti!». Εἴμαστε βέβαιοι ὅτι σφάλει τό «Vorwärts», τό Κεντρικό Ὄργανο τῶν γερμανῶν σοσιαλδημοκρατῶν καί κύριο ὄργανο τῆς καουτσκιστικῆς κατεύθυνσης, ὅταν γράφει στό φύλλο τῆς 7. X. 1916 ἀπ᾽ἀφορμή τά λόγια αὐτά τοῦ «Avanti!»,

«dass der «Avanti!» über die Parteiverhältnisse und Parteivorgänge in Deutschland *nicht ganz zutreffend informiert ist»* *.

Εἴμαστε βέβαιοι ὅτι τό *«Avanti!»* εἶναι «ganz zutreffend» ** πληροφορημένο καί ὅτι δέν εἶναι τυχαῖο πού βρίσκει ὅτι δέν ἔχει δίκιο ἡ ὁμάδα τοῦ Χάαζε καί ἔχει δίκιο ἡ ὁμάδα τοῦ Λῆμπκνεχτ. Καί γι᾽αὐτό ἐλπίζουμε, ὅτι τό ἰταλικό Σοσιαλιστικό κόμμα μπορεῖ νά καταλάβει ἐπιφανή θέση στό διεθνή σοσιαλισμό, ὑποστηρίζοντας τίς ἀρχές καί τήν τακτική τοῦ Λῆμπκνεχτ.

Τό δικό μας κόμμα βρίσκεται σέ ἀσύγκριτα πιό δύσκολες συνθῆκες ἀπ᾽ὅ,τι τό ἰταλικό. Ὅλος ὁ τύπος μας ἔχει φιμωθεῖ. Ὅμως καί ἀπό τήν ἐμιγκράτσια κατορθώσαμε νά βοηθήσουμε τόν ἀγώνα τῶν συντρόφων μας στή Ρωσία. Ἀπόδειξη γιά τό ὅτι ἡ πάλη αὐτή τοῦ Κόμματός μας στή Ρωσία ἐνάντια στόν πόλεμο ἦταν πάλη τῶν πραγματικά πρωτοπόρων *ἐργατῶν* καί ἐργατικῶν *μαζῶν*, ἀποτελοῦν δυό γεγονότα: πρῶτο, οἱ ἐργάτες βουλευτές τοῦ Κόμματός μας, πού ἐκλέχτηκαν ἀπό τούς ἐργάτες στά πιό βιομηχανικά κυβερνεῖα τῆς Ρωσίας, οἱ Πετρόβσκι, Σάγκοφ, Μπαντάγεφ, Σαμόηλοφ καί Μουράνοφ, ἐξορίστηκαν ἀπό τήν τσαρική κυβέρνηση στή Σιβηρία γιά ἐπαναστατική προπαγάνδα ἐνάντια στόν πόλεμο[65]. Δεύτερο, πολύ καιρό ὕστερα ἀπό τήν ἐκτόπισή τους οἱ πρωτοπόροι ἐργάτες τῆς Πετρούπολης πού ἀνήκουν στό Κόμμα μας ἀρνήθηκαν κατηγορηματικά νά συμμετάσχουν στίς Ἐπιτροπές πολεμικῆς βιομηχανίας.

Τό Γενάρη τοῦ 1917 συνέρχεται ἡ συνδιάσκεψη τῶν Entente-Sozialisten[66]. Ἐμεῖς κάναμε κάποτε ἀπόπειρα νά πάρουμε μέρος σέ μιά τέτια συνδιάσκεψη στό Λονδίνο, ἀλλά ἀφαίρεσαν τό λόγο ἀπό τόν ἀντιπρόσωπό μας, μόλις τόλμησε νά πεῖ τήν ἀλήθεια γιά τήν προδοσία τῶν εὐρωπαίων σοσιαλιστῶν[67]. Γι᾽αὐτό ἔχουμε τή γνώμη ὅτι σέ παρόμοιες συνδιασκέψεις

---

* — «ὅτι τό «Avanti!» *δέν εἶναι πολύ καλά πληροφορημένο* γιά τή ζωή καί τίς ὑποθέσεις τοῦ κόμματος στή Γερμανία». *Ἡ Σύντ.*

** — «πολύ καλά». *Ἡ Σύντ.*

ἔχουν θέση μόνο οἱ κύριοι Μπισσολάτι, Πλεχάνοφ, Σαμπά καί tutti quanti*. Γι'αὐτό ἔχουμε τήν πρόθεση νά ἀρνηθοῦμε νά πάρουμε μέρος σ'αὐτή τή συνδιάσκεψη καί νά ἀπευθυνθοῦμε μέ γράμμα πρός τούς εὐρωπαίους ἐργάτες, μέ τό ὁποῖο θά ξεσκεπάζουμε τήν ἐξαπάτηση τοῦ λαοῦ ἀπό τούς σοσιαλσωβινιστές.

Χαιρετίζω ἄλλη μιά φορά τό συνέδριο τοῦ ἰταλικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος καί εὔχομαι ἐπιτυχία στίς ἐργασίες του.

Γράφτηκε στό πρῶτο δεκαπενθήμερο τοῦ 'Οχτώβρη 1916

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931 στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. XVII

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* — «οἱ ὅμοιοί τους». *'Η Σύντ.*

Россійская Соціаль-Демократическая Рабочая Партія

Пролетаріи всѣхъ странъ, соединяйтесь!

СБОРНИКЪ СОЦІАЛЬ-ДЕМОКРАТА

Центральнаго Органа Россійской Соціаль-Демократической Рабочей Партіи

Декабрь 1916

№ 2

Цѣна 1 франкъ

Изданіе Центральнаго Комитета Р. С.-Д. Р. П.

Τό ἐξώφυλλο τῆς «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»», τεῦχ. 2.—1916

Σμίκρυνση

ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΝΘΗΜΑ ΤΟΥ «ΑΦΟΠΛΙΣΜΟΥ»

Σέ μιά ὁλόκληρη σειρά χῶρες, κυρίως μικρές πού στέκουν παράμερα ἀπό τόν τωρινό πόλεμο, λ.χ. στή Σουηδία, τή Νορβηγία, τήν 'Ολλανδία, τήν 'Ελβετία, ἀκούγονται φωνές ὑπέρ τῆς ἀντικατάστασης τοῦ παλιοῦ σημείου τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ προγράμματος-μίνιμουμ: «πολιτοφυλακή» ἤ «ἐξοπλισμός τοῦ λαοῦ» μέ ἕνα νέο: «ἀφοπλισμός». Στό ὄργανο τῆς διεθνοῦς ὀργάνωσης τῶν νέων «Jugend-Internationale» («Διεθνής τῶν Νέων») δημοσιεύτηκε στό τεῦχ. 3 ἄρθρο τῆς Σύνταξης ὑπέρ τοῦ ἀφοπλισμοῦ. Στίς «θέσεις» τοῦ Ρ. Γκρίμμ πάνω στό ζήτημα τοῦ πολέμου, πού συντάχθηκαν γιά τό συνέδριο τοῦ ἐλβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, βρίσκουμε μιά παραχώρηση στήν ἰδέα τοῦ «ἀφοπλισμοῦ». Στό ἐλβετικό περιοδικό «Neues Leben» («Νέα Ζωή») τοῦ 1915 ἡ Ρόλαντ-Χόλστ τάσσεται τάχα ὑπέρ τοῦ «συμβιβασμοῦ» καί τῶν δυό αἰτημάτων, δηλαδή στήν πράξη ὑπέρ τῆς ἴδιας παραχώρησης. Στό ὄργανο τῆς διεθνοῦς ἀριστερᾶς «Vorbote» («Προάγγελος») δημοσιεύτηκε στό τεῦχ. 2, ἄρθρο τοῦ ὁλλανδοῦ μαρξιστῆ Βάινκοπ ὑπέρ τοῦ παλιοῦ αἰτήματος τοῦ ἐξοπλισμοῦ τοῦ λαοῦ. Οἱ σκανδιναβοί ἀριστεροί ἀποδέχονται τόν «ἀφοπλισμό», ὅπως φαίνεται ἀπό τά ἄρθρα πού δημοσιεύονται παρακάτω, ἀναγνωρίζοντας πότε-πότε ὅτι ὑπάρχει σ'αὐτόν ἕνα στοιχεῖο πασιφισμοῦ[68].

῎Ας ἐξετάσουμε ἀπό κοντά τίς θέσεις τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ ἀφοπλισμοῦ.

I

Μιά ἀπό τίς βασικές προϋποθέσεις ὑπέρ τοῦ ἀφοπλισμοῦ εἶναι ὁ παρακάτω συλλογισμός πού δέν τόν ἐκφράζουν πάντοτε

ἄμεσα: ἐμεῖς εἴμαστε ἐνάντια στόν πόλεμο, γενικά ἐνάντια σέ κάθε πόλεμο, καί ἡ πιό κατηγορηματική, σαφής καί ἀδιαμφισβήτητη ἔκφραση αὐτῆς τῆς ἄποψής μας εἶναι ἀκριβῶς τό αἴτημα τοῦ ἀφοπλισμοῦ.

Πόσο λαθεμένος εἶναι αὐτός ὁ συλλογισμός τό ἐξηγήσαμε στό ἄρθρο γιά τήν μπροσούρα τοῦ Γιούνιους, ὅπου καί παραπέμπουμε τόν ἀναγνώστη *. Οἱ σοσιαλιστές δέν μποροῦν νά εἶναι ἐνάντια σέ κάθε πόλεμο, ἄν δέν θέλουν νά πάψουν νά εἶναι σοσιαλιστές. Δέν ἐπιτρέπεται νά ἀφήνουμε νά μᾶς τυφλώνει ὁ σημερινός ἰμπεριαλιστικός πόλεμος. Γιά τήν ἰμπεριαλιστική ἐποχή εἶναι τυπικοί οἱ τέτιοι ἀκριβῶς πόλεμοι ἀνάμεσα στίς «μεγάλες» Δυνάμεις, δέν εἶναι ὅμως καθόλου ἀδύνατοι καί δημοκρατικοί πόλεμοι καί ἐξεγέρσεις, λ.χ. τῶν καταπιεζόμενων ἐθνῶν ἐνάντια στά καταπιεστικά ἔθνη, γιά τήν ἀπελευθέρωσή τους ἀπό τό ζυγό. Εἶναι ἀναπόφευκτοι οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι τοῦ προλεταριάτου ἐνάντια στήν ἀστική τάξη γιά τό σοσιαλισμό. Μπορεῖ καί νά γίνουν πόλεμοι τοῦ σοσιαλισμοῦ πού νίκησε σέ μιά χώρα, ἐνάντια σ'ἄλλες, ἀστικές ἤ ἀντιδραστικές χῶρες.

῾Ο ἀφοπλισμός εἶναι ἰδανικό τοῦ σοσιαλισμοῦ. Στή σοσιαλιστική κοινωνία δέν θά ὑπάρχουν πόλεμοι, συνεπῶς θά πραγματοποιηθεῖ ὁ ἀφοπλισμός. Δέν εἶναι ὅμως σοσιαλιστής ἐκεῖνος πού περιμένει νά πραγματοποιηθεῖ ὁ σοσιαλισμός *χωρίς* τήν κοινωνική ἐπανάσταση καί τή δικτατορία τοῦ προλεταριάτου. ῾Η δικτατορία εἶναι κρατική ἐξουσία στηριζόμενη ἄμεσα στή *βία.* Στήν ἐποχή τοῦ 20οῦ αἰώνα — ὅπως καί γενικά στήν ἐποχή τοῦ πολιτισμοῦ — βία δέν εἶναι ἡ γροθιά καί ἡ μαγκούρα, ἀλλά ὁ *στρατός*. Τό νά συμπεριλάβουμε στό πρόγραμμα τόν «ἀφοπλισμό» εἶναι σάν νά λέμε γενικά: εἴμαστε ἐνάντια στή χρησιμοποίηση τῶν ὅπλων. Σ'αὐτό δέν ὑπάρχει οὔτε κόκκος μαρξισμοῦ, εἶναι σάν νά λέμε: εἴμαστε ἐνάντια στή χρησιμοποίηση τῆς βίας!

῎Ας σημειώσουμε ὅτι ἡ διεθνής συζήτηση γιά τό προκείμενο ζήτημα ἔγινε κυρίως, ἄν ὄχι ἀποκλειστικά, στή γερμανική γλώσσα. Στά γερμανικά ὅμως χρησιμοποιοῦνται δυό λέξεις πού ἡ διαφορά ἀνάμεσά τους δέν εἶναι εὔκολο νά ἀποδοθεῖ στά ρωσικά. ῾Η μιά σημαίνει κυρίως «ἀφοπλισμός» καί χρησιμοποιεῖται λ.χ. ἀπό τόν Κάουτσκι καί τούς καουτσκιστές μέ τήν ἔννοια τῆς ἐλάττωσης τῶν ἐξοπλισμῶν. ῾Η ἄλλη σημαίνει κυρίως «ἀποστρατιωτικοποίηση» καί χρησιμοποιεῖται κατά

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο σελ. 1-16. *῾Η Σύντ.*

προτίμηση ἀπό τούς ἀριστερούς μέ τήν ἔννοια τῆς κατάργησης τοῦ μιλιταρισμοῦ, τῆς κατάργησης κάθε μιλιταριστικοῦ (στρατοκρατικοῦ) συστήματος. Στό ἄρθρο αὐτό μιλᾶμε γιά τή *δεύτερη* διεκδίκηση πού συνηθίζεται στούς κύκλους ὁρισμένων *ἐπαναστατῶν* σοσιαλδημοκρατῶν.

Τό καουτσκιστικό κήρυγμα τοῦ ἀφοπλισμοῦ, πού ἀπευθύνεται ἀκριβῶς στίς τωρινές κυβερνήσεις τῶν ἰμπεριαλιστικῶν μεγάλων Δυνάμεων, εἶναι χυδαιότατος ὀπορτουνισμός, ἀστικός πασιφισμός πού ἀποβλέπει στήν *πράξη*—παρά τούς «εὐσεβεῖς πόθους» τῶν μελίρρυτων καουτσκιστῶν—στήν ἀπομάκρυνση τῶν ἐργατῶν ἀπό τόν ἐπαναστατικό ἀγώνα. 'Αφοῦ μέ τό κήρυγμα αὐτό ὑποβάλλεται στούς ἐργάτες ἡ ἰδέα ὅτι τάχα οἱ τωρινές, ἀστικές κυβερνήσεις τῶν ἰμπεριαλιστικῶν Δυνάμεων *δέν* εἶναι δεμένες μέ χιλιάδες νήματα τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου καί μέ δεκάδες ἤ ἑκατοντάδες ἀντίστοιχες (δηλ. ἁρπακτικές, ληστρικές, πού προετοιμάζουν τόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο) *μυστικές συνθῆκες* ἀνάμεσά τους.

II

Μιά καταπιεζόμενη τάξη πού δέν ἐπιδιώκει νά μάθει νά χειρίζεται τά ὅπλα, νά ἔχει ὅπλα, δέν θά ἄξιζε παρά νά τή μεταχειρίζονται ὅπως μεταχειρίζονται τούς δούλους. Δέν μποροῦμε νά ξεχάσουμε, ἄν δέν θέλουμε νά μεταβληθοῦμε σέ ἀστούς πασιφιστές ἤ ὀπορτουνιστές, ὅτι ζοῦμε σέ ταξική κοινωνία καί ὅτι ἀπ'αὐτή δέν ὑπάρχει κι'οὔτε μπορεῖ νά ὑπάρξει ἄλλη διέξοδος, ἐκτός ἀπό τήν ταξική πάλη καί τήν ἀνατροπή τῆς ἐξουσίας τῆς κυρίαρχης τάξης.

Σέ κάθε ταξική κοινωνία—ἄσχετα ἄν στηρίζεται στή δουλεία, στή δουλοπαροικία ἤ, ὅπως σήμερα, στή μισθωτή ἐργασία—ἡ τάξη πού καταπιέζει εἶναι ἔνοπλη. Ὄχι μόνο ὁ τωρινός τακτικός στρατός, μά καί ἡ τωρινή πολιτοφυλακή—ἀκόμη καί στίς πιό δημοκρατικές ἀστικές δημοκρατίες, π.χ. στήν 'Ελβετία—εἶναι ἐξοπλισμός τῆς ἀστικῆς τάξης *ἐνάντια* στό προλεταριάτο. Αὐτό εἶναι μιά τόσο στοιχειώδης ἀλήθεια, πού νομίζω ὅτι δέν χρειάζεται νά σταθοῦμε ἰδιαίτερα σ'αὐτήν. Φτάνει νά ὑπενθυμίσουμε τή χρησιμοποίηση τοῦ στρατοῦ (μαζί καί τῆς ρεπουμπλικανο-δημοκρατικῆς πολιτοφυλακῆς) ἐνάντια στούς ἀπεργούς, φαινόμενο κοινό σ'ὅλες ἀνεξαίρετα τίς καπιταλιστικές χῶρες. 'Ο ἐξοπλισμός τῆς ἀστικῆς τάξης ἐνάντια στό

προλεταριάτο εἶναι ἕνα ἀπό τά πιό μεγάλα, βασικά καί σπουδαιότερα γεγονότα τῆς σύγχρονης καπιταλιστικῆς κοινωνίας.

Καί μπροστά σ'ἕνα τέτιο γεγονός προτείνουν στούς ἐπαναστάτες σοσιαλδημοκράτες νά προβάλλουν τό «αἴτημα» τοῦ «ἀφοπλισμοῦ»! Αὐτό ἰσοδυναμεῖ μέ πλήρη ἐγκατάλειψη τῆς ἄποψης τῆς ταξικῆς πάλης, μέ παραίτηση ἀπό κάθε σκέψη γιά ἐπανάσταση. Σύνθημά μας πρέπει νά εἶναι: ἐξοπλισμός τοῦ προλεταριάτου γιά νά νικήσει, νά ἀπαλλοτριώσει καί νά ἀφοπλίσει τήν ἀστική τάξη. Αὐτή εἶναι ἡ μοναδικά δυνατή τακτική τῆς ἐπαναστατικῆς τάξης, τακτική πού ἀπορέει ἀπό ὅλη τήν *ἀντικειμενική ἀνάπτυξη* τοῦ καπιταλιστικοῦ μιλιταρισμοῦ, καί πού ὑπαγορεύεται ἀπ'αὐτή τήν ἀνάπτυξη. Μόνο *ἀφοῦ* ἀφοπλίσει τήν ἀστική τάξη, μπορεῖ τό προλεταριάτο, χωρίς νά προδόσει τήν κοσμοϊστορική του ἀποστολή, νά πετάξει στά παλιοσίδερα κάθε ὅπλο γενικά, καί τό προλεταριάτο θά τό κάνει αὐτό ἀναμφίβολα, ἀλλά μόνο τότε, σέ καμιά περίπτωση νωρίτερα.

Ἄν ὁ τωρινός πόλεμος προκαλεῖ στούς ἀντιδραστικούς χριστιανοσοσιαλιστές, στούς κλαψιάρηδες μικροαστούς *μόνο* φρίκη καί τρόμο, μόνο ἀποστροφή πρός κάθε χρησιμοποίηση τῶν ὅπλων, πρός τό αἷμα, τό θάνατο κτλ., τότε πρέπει νά ποῦμε: ἡ καπιταλιστική κοινωνία ἦταν καί εἶναι πάντα *μιά φρίκη δίχως τέλος*. Κι'ἄν τώρα αὐτός ὁ πόλεμος, ὁ πιό ἀντιδραστικός ἀπ'ὅλους τούς πολέμους, ἑτοιμάζει σ'αὐτή τήν κοινωνία ἕνα *τέλος γεμάτο φρίκη*, ἐμεῖς δέν ἔχουμε κανένα λόγο νά πέσουμε σέ ἀπόγνωση. Καί στήν ἀντικειμενική του σημασία τό «αἴτημα» τοῦ ἀφοπλισμοῦ—ἤ σωστότερα: τό ὀνειροπόλημα τοῦ ἀφοπλισμοῦ—δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ἐκδήλωση ἀκριβῶς ἀπόγνωσης σέ μιά τέτια περίοδο πού μπροστά στά μάτια ὅλων προετοιμάζεται μέ τίς δυνάμεις τῆς ἴδιας τῆς ἀστικῆς τάξης ὁ μοναδικά νόμιμος καί ἐπαναστατικός πόλεμος, δηλαδή ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἐνάντια στήν ἰμπεριαλιστική ἀστική τάξη.

Ὅποιος πεῖ ὅτι αὐτό εἶναι θεωρία ἀποσπασμένη ἀπό τή ζωή, θά τοῦ θυμίσουμε δυό κοσμοϊστορικά γεγονότα: τό ρόλο τῶν τράστ καί τή δουλιά τῶν γυναικῶν στά ἐργοστάσια ἀπό τό ἕνα μέρος, τήν Κομμούνα τοῦ 1871 καί τήν ἐξέγερση τοῦ Δεκέμβρη τοῦ 1905 στή Ρωσία, ἀπό τό ἄλλο.

Ἔργο τῆς ἀστικῆς τάξης εἶναι νά ἀναπτύσσει τά τράστ, νά σπρώχνει τά γυναικόπαιδα στίς φάμπρικες, νά τά βασανίζει ἐκεῖ, νά τά δειφθείρει καί νά τά καταδικάζει στήν ἔσχατη φτώχια. Ἐμεῖς δέν «διεκδικοῦμε» μιά τέτια ἀνάπτυξη, δέν τήν «ὑποστηρίζουμε», παλεύουμε ἐνάντιά της. Μά *πῶς* παλεύουμε; Ξέρουμε

ὅτι τά τράστ καί ἡ δουλιά τῶν γυναικῶν στά ἐργοστάσια ἀποτελοῦν πρόοδο. Δέν θέλουμε νά πᾶμε πίσω, στή χειροτεχνία, στόν προμονοπωλιακό καπιταλισμό, στή σπιτική δουλιά τῶν γυναικῶν. Ἐμπρός μέσω τῶν τράστ κτλ. καί πέρα ἀπ᾽αὐτά πρός τό σοσιαλισμό!

Ὁ συλλογισμός αὐτός πού παίρνει ὑπόψη του τήν *ἀντικειμενική πορεία* τῆς ἀνάπτυξης ἰσχύει, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, καί γιά τή σημερινή στρατιωτικοποίηση τοῦ λαοῦ. Σήμερα ἡ ἰμπεριαλιστική ἀστική τάξη στρατιωτικοποιεῖ ὄχι μονάχα ὅλο τό λαό, μά καί τή νεολαία. Αὔριο θ᾽ἀρχίσει ἴσως νά στρατιωτικοποιεῖ καί τίς γυναῖκες. Ἐμεῖς, παίρνοντας ἀφορμή ἀπ᾽αὐτό, πρέπει νά ποῦμε: τόσο τό καλύτερο! Γρηγορότερα ἐμπρός! Ὅσο πιό γρήγορα, τόσο θά βρεθοῦμε πλησιέστερα στήν ἔνοπλη ἐξέγερση ἐνάντια στόν καπιταλισμό. Πῶς μποροῦν οἱ σοσιαλδημοκράτες ν᾽ἀφήνονται νά τρομοκρατηθοῦν ἀπό τή στρατιωτικοποίηση τῆς νεολαίας κτλ. ὅταν δέν ξεχνοῦν τό παράδειγμα τῆς Κομμούνας; Αὐτό δέν εἶναι «θεωρία ἀποσπασμένη ἀπό τή ζωή», δέν εἶναι ὄνειρο, ἀλλά γεγονός. Καί θά ἦταν στ᾽ἀλήθεια πολύ ἄσχημο, ἄν οἱ σοσιαλδημοκράτες, στό πεῖσμα ὅλων τῶν οἰκονομικῶν καί πολιτικῶν γεγονότων, ἄρχιζαν νά ἀμφιβάλλουν ὅτι ἡ ἰμπεριαλιστική ἐποχή καί οἱ ἰμπεριαλιστικοί πόλεμοι δέν μποροῦν παρά νά ὁδηγήσουν ἀναπόφευκτα στήν ἐπανάληψη αὐτῶν τῶν γεγονότων.

Ἕνας ἀστός παρατηρητής τῆς Κομμούνας τό Μάη τοῦ 1871 ἔγραφε σέ μιάν ἀγγλική ἐφημερίδα: «Ἄν τό γαλλικό ἔθνος ἀποτελοῦνταν μόνο ἀπό γυναῖκες, τί τρομερό ἔθνος θά ἦταν!». Τόν καιρό τῆς Κομμούνας γυναῖκες καί παιδιά 13 χρονῶν πολέμησαν δίπλα στούς ἄντρες. Καί δέν μπορεῖ νά συμβεῖ διαφορετικά καί στίς μελλοντικές μάχες γιά τήν ἀνατροπή τῆς ἀστικῆς τάξης. Οἱ προλετάρισσες δέν θά βλέπουν παθητικά πῶς ἡ καλοοπλισμένη ἀστική τάξη θά τουφεκίζει τούς κακοοπλισμένους ἤ τούς ἄοπλους ἐργάτες. Θ᾽ἀδράξουν τά ὅπλα, ὅπως τό 1871, καί ἀπό τά τωρινά τρομαγμένα ἔθνη—σωστότερα: ἀπό τό τωρινό ἐργατικό κίνημα, τό ἀποδιοργανωμένο περισσότερο ἀπό τούς ὀπορτουνιστές παρά ἀπό τίς κυβερνήσεις—θά γεννηθεῖ ἀναμφισβήτητα, ἀργά ἤ γρήγορα, μά ὁπωσδήποτε ἀναμφισβήτητα, ἡ διεθνής συμμαχία τῶν «τρομερῶν ἐθνῶν» τοῦ ἐπαναστατικοῦ προλεταριάτου.

Τώρα ἡ στρατιωτικοποίηση διεισδύει σ᾽ὅλη τήν κοινωνική ζωή. Ὁ ἰμπεριαλισμός εἶναι ἡ ἄγρια πάλη τῶν μεγάλων Δυνάμεων γιά τό μοίρασμα καί τό ξαναμοίρασμα τοῦ κόσμου,

γι'αὐτό δέν μπορεῖ παρά νά ὁδηγήσει ἀναπόφευκτα στήν παραπέρα στρατιωτικοποίηση ὅλων τῶν χωρῶν, καί τῶν οὐδέτερων καί τῶν μικρῶν. Τί θά κάνουν ἐνάντια σ'αὐτό οἱ προλετάρισσες; Θά καταριῶνται ἁπλῶς κάθε πόλεμο καί καθετί τό στρατιωτικό, θά ζητοῦν μονάχα ἀφοπλισμό; Ποτέ οἱ γυναῖκες μιᾶς καταπιεζόμενης τάξης πού εἶναι πραγματικά ἐπαναστατική, δέν θά συμβιβαστοῦν μέ ἕνα τέτιο ἐπαίσχυντο ρόλο. 'Αλλά θά ποῦν στά παιδιά τους:

«Γρήγορα θά γίνεις μεγάλος. Θά σοῦ δόσουν ὅπλο. Πάρτο καί μάθε καλά τήν πολεμική τέχνη. Αὐτή ἡ μάθηση εἶναι ἀπαραίτητη στούς προλετάριους—ὄχι γιά νά πυροβολοῦν ἐνάντια στ'ἀδέλφια σου, τούς ἐργάτες τῶν ἄλλων χωρῶν, ὅπως γίνεται στόν τωρινό πόλεμο καί ὅπως σέ συμβουλεύουν νά κάνεις οἱ προδότες τοῦ σοσιαλισμοῦ, μά γιά νά παλεύουν ἐνάντια στήν ἀστική τάξη τῆς δικῆς τους χώρας, γιά νά βάλουν τέρμα στήν ἐκμετάλλευση, τήν ἀθλιότητα καί τούς πολέμους, ὄχι μέ εὐσεβεῖς εὐχές, ἀλλά νικώντας τήν ἀστική τάξη καί ἀφοπλίζοντάς *την*».

"Αν παραιτεῖσαι ἀπό τή διεξαγωγή μιᾶς τέτιας προπαγάνδας καί ἀκριβῶς τῆς τέτιας προπαγάνδας σχετικά μέ τόν τωρινό πόλεμο, εἶναι καλύτερα νά μή λές μεγάλα λόγια γιά διεθνή ἐπαναστατική σοσιαλδημοκρατία, γιά σοσιαλιστική ἐπανάσταση, γιά πόλεμο κατά τοῦ πολέμου.

III

Οἱ ὀπαδοί τοῦ ἀφοπλισμοῦ τάσσονται ἐνάντια στήν προγραμματική θέση τοῦ «ἐξοπλισμοῦ τοῦ λαοῦ», ἀνάμεσα στ'ἄλλα καί γιά τό λόγο πώς τό τελευταῖο αὐτό αἴτημα ὁδηγεῖ τάχα πιό εὔκολα σέ παραχωρήσεις πρός τόν ὀπορτουνισμό. 'Εξετάσαμε παραπάνω τό σπουδαιότερο: τή σχέση τοῦ ἀφοπλισμοῦ πρός τήν ταξική πάλη καί πρός τήν κοινωνική ἐπανάσταση. "Ας ἐξετάσουμε τώρα τό ζήτημα τῆς σχέσης τοῦ αἰτήματος τοῦ ἀφοπλισμοῦ πρός τόν ὀπορτουνισμό. Μιά ἀπό τίς κυριότερες αἰτίες πού κάνουν ἀπαράδεκτο τό αἴτημα τοῦ ἀφοπλισμοῦ εἶναι ἀκριβῶς ὅτι αὐτό καί οἱ αὐταπάτες, πού γεννιοῦνται ἀναπόφευκτα ἀπ'αὐτό, ἀδυνατίζουν καί ἐξασθενοῦν τήν πάλη μας ἐνάντια στόν ὀπορτουνισμό.

Δέν χωράει ἀμφιβολία ὅτι ἡ πάλη αὐτή ἀποτελεῖ τό κύριο ἄμεσο πρόβλημα τῆς Διεθνοῦς. 'Η πάλη ἐνάντια στόν ἰμπεριαλισμό, ἄν δέν εἶναι ἀδιάρηκτα συνδεμένη μέ τήν πάλη ἐνάντια

στόν ὁπορτουνισμό, εἶναι κούφια φράση ἤ ἀπάτη. Μιά ἀπό τίς κύριες ἐλλείψεις τοῦ Τσίμμερβαλντ καί τοῦ Κίνταλ καί μιά ἀπό τίς βασικές αἰτίες τοῦ πιθανοῦ φιάσκου (ἀποτυχίας, χρεοκοπίας) αὐτῶν τῶν ἐμβρύων τῆς ΙΙΙ Διεθνοῦς εἶναι ἀκριβῶς ὅτι τό ζήτημα τῆς πάλης ἐνάντια στόν ὁπορτουνισμό δέν εἶχε μπεῖ κάν ἀνοιχτά, χωρίς νά μιλήσω γιά τή λύση του μέ τήν ἔννοια ὅτι χρειάζεται ἡ ρήξη μέ τούς ὁπορτουνιστές. Ὁ ὁπορτουνισμός νίκησε — προσωρινά — στό εὐρωπαϊκό ἐργατικό κίνημα. Σέ ὅλες τίς μεγάλες χῶρες διαμορφώθηκαν δυό βασικές ἀποχρώσεις τοῦ ὁπορτουνισμοῦ: πρῶτα, ὁ ἀπροκάλυπτος, ὁ κυνικός καί γι'αὐτό λιγότερο ἐπικίνδυνος σοσιαλιμπεριαλισμός τῶν κυρίων Πλεχάνοφ, Σάιντεμαν, Λέγκιν, Ἀλμπέρ Τομά καί Σαμπά, Βαντερβέλντε, Χάιντμαν, Χέντερσον κτλ. Δεύτερο, ὁ σκεπασμένος, ὁ καουτσκιστικός: Κάουτσκι — Χάαζε καί ἡ «Σοσιαλδημοκρατική ὁμάδα ἐργασίας» στή Γερμανία· Λονγκέ, Πρεσμάν, Μαγεράς κτλ. στή Γαλλία· Ράμσεϋ Μακντόναλντ καί ἄλλοι ἀρχηγοί τοῦ «Ἀνεξάρτητου Ἐργατικοῦ Κόμματος» στήν Ἀγγλία· Μάρτοφ, Τσχεΐτζε κτλ. στή Ρωσία· Τρέβες καί λοιποί, οἱ λεγόμενοι ἀριστεροί ρεφορμιστές στήν Ἰταλία.

Ὁ ἀπροκάλυπτος ὁπορτουνισμός δρᾶ ἀνοιχτά καί ἄμεσα ἐνάντια στήν ἐπανάσταση καί ἐνάντια στά ἐπαναστατικά κινήματα καί στά ξεσπάσματα πού ἀρχίζουν, σέ ἄμεση συμμαχία μέ τίς κυβερνήσεις, ὅσο διαφορετικές κι'ἄν εἶναι οἱ μορφές αὐτῆς τῆς συμμαχίας, ἀρχίζοντας ἀπό τή συμμετοχή στίς κυβερνήσεις καί τελειώνοντας μέ τή συμμετοχή στίς Ἐπιτροπές τῆς πολεμικῆς βιομηχανίας. Οἱ σκεπασμένοι ὁπορτουνιστές, οἱ καουτσκιστές, εἶναι πολύ πιό ἐπιζήμιοι καί ἐπικίνδυνοι γιά τό ἐργατικό κίνημα, ἐπειδή κρύβουν τήν ὑπεράσπιση τῆς συμμαχίας τους μέ τούς πρώτους μέ καλόηχες ψευτο-«μαρξιστικές» λέξεις καί πασιφιστικά συνθήματα. Ἡ πάλη ἐνάντια στίς δυό αὐτές μορφές τοῦ ὁπορτουνισμοῦ πού τώρα ἐπικρατεῖ πρέπει νά διεξάγεται σέ *ὅλα* τά πεδία δράσης τῆς προλεταριακῆς πολιτικῆς: κοινοβουλευτισμός, ἐπαγγελματικά συνδικάτα, ἀπεργίες, στρατιωτική τέχνη κτλ.

Σέ τί ὅμως συνίσταται ἡ κυριότερη ἰδιομορφία πού διακρίνει *καί τίς δυό* αὐτές μορφές τοῦ ὁπορτουνισμοῦ πού τώρα ἐπικρατεῖ;

Στό ὅτι ἀποσιωποῦν, σκεπάζουν, ἤ πραγματεύονται τό συγκεκριμένο ζήτημα *τῆς σχέσης τοῦ τωρινοῦ πολέμου μέ τήν ἐπανάσταση καί τά ἄλλα συγκεκριμένα ζητήματα τῆς ἐπανάστασης,* προσέχοντας μήν παραβοῦν τίς ἀστυνομικές ἀπαγορεύσεις. Κι'αὐτό, παρόλο πού πρίν ἀπό τόν πόλεμο εἶχε τονιστεῖ

ἀμέτρητες φορές καί ἀνεπίσημα καί στή Διακήρυξη τῆς Βασιλείας ἐπίσημα, ἡ σύνδεση πού ἔχει *αὐτός* ἀκριβῶς ὁ ἐπικείμενος πόλεμος μέ τήν προλεταριακή ἐπανάσταση.

Ἡ κυριότερη λοιπόν ἔλλειψη τοῦ αἰτήματος τοῦ ἀφοπλισμοῦ εἶναι ἀκριβῶς ὅτι παρακάμπτονται ἔτσι ὅλα τά συγκεκριμένα ζητήματα τῆς ἐπανάστασης. Ἤ μήπως οἱ ὀπαδοί τοῦ ἀφοπλισμοῦ τάσσονται ὑπέρ ἑνός ὁλωσδιόλου νέου εἴδους ἐπανάστασης, τῆς ἄοπλης ἐπανάστασης;

IV

Παρακάτω. Δέν εἴμαστε καθόλου ἐνάντια στόν ἀγώνα γιά μεταρυθμίσεις. Δέν θέλουμε ν'ἀγνοήσουμε τό δυσάρεστο ἐνδεχόμενο ὅτι ἡ ἀνθρωπότητα θά ζήσει—στή χειρότερη περίπτωση—ἀκόμη ἕνα δεύτερο ἰμπεριαλιστικό πόλεμο, ἄν ἡ ἐπανάσταση δέν ξεπηδήσει ἀπό τόν τωρινό πόλεμο, παρ'ὅλες τίς πολυάριθμες ἐκρήξεις τοῦ μαζικοῦ ἀναβρασμοῦ καί τῆς μαζικῆς δυσαρέσκειας καί παρά τίς προσπάθειές μας. Εἴμαστε ὀπαδοί ἑνός τέτιου προγράμματος μεταρυθμίσεων πού πρέπει νά στρέφεται *καί* ἐνάντια στούς ὀπορτουνιστές. Οἱ ὀπορτουνιστές θά ἔνιωθαν μόνο χαρά, ἄν ἀφήναμε μονάχα σ'αὐτούς τόν ἀγώνα γιά τίς μεταρυθμίσεις, κι'ἐμεῖς ἀπομακρυνόμασταν στά χιμαιρικά ὕψη κάποιου «ἀφοπλισμοῦ», σώζοντας τόν ἑαυτό μας μέ τή φυγή ἀπό τή θλιβερή πραγματικότητα. Ὁ «ἀφοπλισμός» εἶναι ἀκριβῶς φυγή ἀπό τήν ἄσχημη πραγματικότητα καί καθόλου ἀγώνας ἐναντίον της.

Μέ τήν εὐκαιρία ἄς ποῦμε ὅτι μιά ἀπό τίς μεγάλες ἐλλείψεις τῆς τοποθέτησης ἀπό μερικούς ἀριστερούς τοῦ ζητήματος λ.χ. τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας συνίσταται στό ὅτι ἡ ἀπάντησή τους δέν εἶναι ὅσο πρέπει συγκεκριμένη. Εἶναι πολύ σωστότερο θεωρητικά καί ἀσύγκριτα σπουδαιότερο πρακτικά νά ποῦμε ὅτι στό *σημερινό* ἰμπεριαλιστικό πόλεμο ἡ ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας εἶναι ἀστικο-αντιδραστική ἀπάτη, παρά νά προβάλλουμε μιά «γενική» θέση ἐνάντια σέ «κάθε» ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας. Αὐτό καί σωστό δέν εἶναι καί δέν «χτυπάει» τόν ἄμεσο ἐχθρό τῶν ἐργατῶν στά ἐργατικά κόμματα: τούς ὀπορτουνιστές.

Ὅσο γιά τήν πολιτοφυλακή θά ἔπρεπε νά ποῦμε, δίνοντας μιά ἀπάντηση συγκεκριμένη καί πρακτικά ἀναγκαία: δέν εἴμαστε ὑπέρ τῆς ἀστικῆς πολιτοφυλακῆς, ἀλλά μόνο ὑπέρ τῆς προλεταριακῆς. Γι'αὐτό «οὔτε μιά πεντάρα κι'οὔτε ἕναν ἄνθρωπο» ὄχι μονάχα γιά τόν τακτικό στρατό, ἀλλά καί γιά τήν

ἀστική πολιτοφυλακή, ἀκόμη καί σέ χῶρες, ὅπως οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες, ἤ ἡ Ἐλβετία, ἡ Νορβηγία κτλ. Πολύ περισσότερο γιατί καί στίς πιό ἐλεύθερες δημοκρατικές χῶρες (π.χ. στήν Ἐλβετία) βλέπουμε τόν ὁλοένα καί μεγαλύτερο ἐκπρωσισμό τῆς πολιτοφυλακῆς, τήν ἐκπόρνευσή της γιά τήν κινητοποίηση τμημάτων ἐνάντια στούς ἀπεργούς. Μποροῦμε ν'ἀπαιτοῦμε: ἐκλογή τῶν ἀξιωματικῶν ἀπό τό λαό, κατάργηση κάθε εἴδους στρατιωτικῆς δικαιοσύνης, ἐξίσωση δικαιωμάτων ξένων καί ντόπιων ἐργατῶν (ἰδιαίτερα σπουδαῖο σημεῖο γιά ἐκεῖνα τά ἰμπεριαλιστικά κράτη πού, ὅπως ἡ Ἐλβετία, ὅλο καί σέ μεγαλύτερο ἀριθμό καί ὅλο καί πιό ξετσίπωτα ἐκμεταλλεύονται τούς ξένους ἐργάτες, ἀφήνοντάς τους χωρίς δικαιώματα), παρακάτω: δικαίωμα γιά κάθε ἑκατό, ἄς ποῦμε, κατοίκους μιᾶς χώρας νά σχηματίζουν ἐλεύθερες ἑνώσεις γιά τήν ὁλόπλευρη ἐκμάθηση τῆς πολεμικῆς τέχνης, μέ ἐλεύθερη ἐκλογή τῶν ἐκπαιδευτῶν, μέ πληρωμή τους ἀπό τό Δημόσιο ταμεῖο κτλ. Μόνο μ'αὐτούς τούς ὅρους θά μποροῦσε τό προλεταριάτο νά μάθει τήν πολεμική τέχνη πραγματικά γιά τόν *ἑαυτό του* καί ὄχι γιά τούς δουλοκτῆτες του, καί μιά τέτια ἐκμάθηση ἀπαιτοῦν ἀναμφισβήτητα τά συμφέροντα τοῦ προλεταριάτου. Ἡ ρωσική ἐπανάσταση ἀπόδειξε ὅτι ἡ κάθε ἐπιτυχία, ἔστω ἀκόμη καί μιά μερική ἐπιτυχία τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος—π.χ. ἡ κατάληψη μιᾶς πόλης, ἑνός βιομηχανικοῦ συνοικισμοῦ, ἑνός τμήματος τοῦ στρατοῦ—*θά ἀναγκάσει* ἀναπόφευκτα τό νικηφόρο προλεταριάτο νά ἐφαρμόσει τέτιο ἀκριβῶς πρόγραμμα.

Τέλος, εἶναι αὐτονόητο πώς ἐνάντια στόν ὀπορτουνισμό δέν μπορεῖς νά ἀγωνιστεῖς ἁπλῶς μέ προγράμματα, ἀλλά μόνο μέ τή διαρκή ἐπίβλεψη γιά νά ἐφαρμόζονται τά προγράμματα αὐτά πραγματικά. Τό πιό μεγάλο, τό μοιραῖο λάθος τῆς χρεοκοπημένης ΙΙ Διεθνοῦς ἦταν ὅτι τά λόγια δέν ἀνταποκρίνονταν στά ἔργα, ὅτι καλλιεργοῦνταν ἡ συνήθεια τῆς ξεδιάντροπης ἐπαναστατικῆς φρασεολογίας (βλ. τήν τωρινή στάση τῶν Κάουτσκι καί Σίας ἀπέναντι στή Διακήρυξη τῆς Βασιλείας). Ἀντικρύζοντας ἀπ'αὐτή τήν πλευρά τό αἴτημα τοῦ ἀφοπλισμοῦ πρέπει πρίν ἀπ'ὅλα νά θέσουμε τό ζήτημα τῆς *ἀντικειμενικῆς* του σημασίας. Ὁ ἀφοπλισμός σάν κοινωνική ἰδέα—δηλαδή σάν ἰδέα πού γεννιέται ἀπό κάποια κοινωνική κατάσταση καί μπορεῖ νά ἐπιδρᾶ σ'ἕνα κοινωνικό περιβάλλον, καί ὄχι σάν παραξενιά προσώπων ἤ ὁμίλων—γεννήθηκε, φαίνεται, ἀπό τίς ἰδιαίτερες καί κατ'ἐξαίρεση «ἤρεμες» συνθῆκες ζωῆς μερικῶν μικρῶν κρατῶν πού ἔμειναν ἀρκετό χρόνο παράμερα ἀπό τό ματωμένο

παγκόσμιο δρόμο τῶν πολέμων καί ἐλπίζουν νά παραμείνουν παράμερα καί στό μέλλον. Γιά νά πειστεῖ κανείς γι'αὐτό, ἀρκεῖ νά ἐμβαθύνει λ.χ. στήν ἐπιχειρηματολογία τῶν νορβηγῶν ὀπαδῶν τοῦ ἀφοπλισμοῦ: «'Εμεῖς—λένε—εἴμαστε χώρα μικρή, ὁ στρατός μας εἶναι μικρός, δέν μποροῦμε νά κάνουμε τίποτε ἐνάντια στίς μεγάλες Δυνάμεις» (ἀλλά καί γι'αὐτό ἀνίσχυροι ἀπέναντι στό βίαιο τράβηγμα σέ μιά ἰμπεριαλιστική *συμμαχία* μέ μιά ὁποιαδήποτε ὁμάδα μεγάλων Δυνάμεων!), «θέλουμε νά μείνουμε ἥσυχοι στήν ἀπόμερη γωνιά μας καί νά ἐξακολουθοῦμε νά ἐφαρμόζουμε τήν ἀπόμερη πολιτική μας, νά ἀπαιτοῦμε ἀφοπλισμό, ὑποχρεωτικά διαιτητικά δικαστήρια, μόνιμη οὐδετερότητα κτλ.» («μόνιμη»—μήπως σάν τή βελγική;).

'Η στενόκαρδη ἐπιδίωξη τῶν μικρῶν κρατῶν νά μείνουν παράμερα, ἡ μικροαστική ἐπιθυμία νά βρίσκονται ὅσο γίνεται μακρύτερα ἀπό τίς μεγάλες μάχες τῆς παγκόσμιας ἱστορίας, νά ἐκμεταλλεύονται τή σχετικά-μονοπωλιακή θέση τους γιά νά παραμείνουν σέ ἀποστεωμένη παθητικότητα—νά ποιές *ἀντικειμενικές* κοινωνικές συνθῆκες μπορεῖ νά ἐξασφαλίσουν μιά ὁρισμένη ἐπιτυχία στήν ἰδέα τοῦ ἀφοπλισμοῦ καί μιά ὁρισμένη διάδοσή της σέ μερικά μικρά κράτη. 'Εννοεῖται ὅτι ἡ ἐπιδίωξη αὐτή εἶναι ἀντιδραστική καί στηρίζεται ὁλοκληρωτικά σέ αὐταπάτες, γιατί ὁ ἰμπεριαλισμός ἔτσι ἤ ἀλλιῶς παρασέρνει τά μικρά κράτη στή δίνη τῆς παγκόσμιας οἰκονομίας καί τῆς παγκόσμιας πολιτικῆς.

῎Ας τό διασαφηνίσουμε αὐτό μέ τό παράδειγμα τῆς 'Ελβετίας. Οἱ ἰμπεριαλιστικές συνθῆκες της τῆς ὑπαγορεύουν ἀντικειμενικά *δυό* γραμμές στό ἐργατικό κίνημα. Οἱ ὀπορτουνιστές σέ συμμαχία μέ τήν ἀστική τάξη προσπαθοῦν νά κάνουν τήν 'Ελβετία ρεπουμπλικανικο-δημοκρατική μονοπωλιακή ἕνωση γιά νά ἀποκομίζουν κέρδη ἀπό τούς περιηγητές τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης καί γιά νά χρησιμοποιοῦν αὐτή τήν «ἤρεμη» μονοπωλιακή της θέση ὅσο τό δυνατό συμφερτικότερα, ὅσο τό δυνατό ἠρεμότερα. Στήν πράξη ἡ πολιτική αὐτή εἶναι πολιτική συμμαχίας ἑνός μικροῦ προνομιούχου στρώματος ἐργατῶν μιᾶς μικρῆς χώρας, ἡ ὁποία βρίσκεται σέ προνομιούχα θέση, μέ τήν ἀστική τάξη τῆς χώρας του *ἐνάντια* στίς μάζες τοῦ προλεταριάτου. Οἱ πραγματικοί σοσιαλδημοκράτες τῆς 'Ελβετίας προσπαθοῦν νά χρησιμοποιήσουν τή σχετική ἐλευθερία καί τή «διεθνή» της θέση (γειτονιά μέ τίς πιό πολιτισμένες χῶρες, ἔπειτα τό γεγονός ὅτι ἡ 'Ελβετία μιλάει, δόξα τό θεό, ὄχι «δική της ἀνεξάρτητη» γλώσσα, ἀλλά τρεῖς διεθνεῖς γλῶσσες) γιά τήν

ἐπέκταση, τή σταθεροποίηση καί τήν ἐνίσχυση τῆς *ἐπαναστατικῆς* συμμαχίας τῶν ἐπαναστατικῶν στοιχείων τοῦ προλεταριάτου ὅλης τῆς Εὐρώπης. Ἄς βοηθήσουμε τήν ἀστική μας τάξη νά κρατήσει γιά ὅσο τό δυνατό περισσότερο καιρό τή μονοπωλιακή θέση τοῦ ὑπερήσυχου ἐμπορίου μέ τίς ὀμορφιές τῶν Ἄλπεων, καί ποιός ξέρει, ἴσως βγεῖ καί γιά μᾶς καμιά δεκάρα — νά ποιό εἶναι τό *ἀντικειμενικό* περιεχόμενο τῆς πολιτικῆς τῶν ἑλβετῶν ὀπορτουνιστῶν. Ἄς βοηθήσουμε νά πραγματοποιηθεῖ μιά συμμαχία τοῦ ἐπαναστατικοῦ προλεταριάτου ἀνάμεσα στούς γάλλους, τούς γερμανούς καί τούς ἰταλούς γιά τήν ἀνατροπή τῆς ἀστικῆς τάξης — νά ποιό εἶναι τό ἀντικειμενικό περιεχόμενο τῆς πολιτικῆς τῶν ἑλβετῶν ἐπαναστατῶν σοσιαλδημοκρατῶν. Δυστυχῶς ἡ πολιτική αὐτή ἐφαρμόζεται ἀπό τούς «ἀριστερούς» στήν Ἑλβετία κάθε ἄλλο παρά ἱκανοποιητικά ἀκόμη, καί ἡ θαυμάσια ἀπόφαση τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματός τους στό Ἄαραου τό 1915 (ἀναγνώριση τῆς ἐπαναστατικῆς μαζικῆς πάλης) παραμένει γιά τήν ὥρα πιό πολύ στά χαρτιά. Μά δέν πρόκειται τώρα γι'αὐτό.

Τό ζήτημα πού μᾶς ἐνδιαφέρει τώρα μπαίνει ἔτσι: τό αἴτημα τοῦ ἀφοπλισμοῦ ἀνταποκρίνεται ἄραγε σ'αὐτή τήν ἐπαναστατική κατεύθυνση τῶν ἑλβετῶν σοσιαλδημοκρατῶν; Ὁλοφάνερα, ὄχι. Ἀντικειμενικά τό «αἴτημα» τοῦ ἀφοπλισμοῦ ἀνταποκρίνεται στήν ὀπορτουνιστική, στενά ἐθνική, περιορισμένη ἀπό τόν ὁρίζοντα ἑνός μικροῦ κράτους γραμμή τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος. Ἀντικειμενικά ὁ «ἀφοπλισμός» εἶναι τό πιό ἐθνικό, τό εἰδικά ἐθνικό πρόγραμμα τῶν μικρῶν κρατῶν, καί κάθε ἄλλο παρά τό διεθνές πρόγραμμα τῆς διεθνοῦς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας.

P. S. Στό τελευταῖο τεῦχος τῆς ἀγγλικῆς «Σοσιαλιστικῆς Ἐπιθεώρησης» — «The Socialist Review»[69] (Σεπτέμβρης 1916), ὀργάνου τοῦ ὀπορτουνιστικοῦ «Ἀνεξάρτητου Ἐργατικοῦ Κόμματος», βρίσκουμε στή σελ. 287 τήν ἀπόφαση τῆς συνδιάσκεψης τοῦ Νιούκαστλ αὐτοῦ τοῦ κόμματος: ἄρνηση ὑποστήριξης *ὁποιουδήποτε* πολέμου πού διεξάγεται ἀπό *ὁποιαδήποτε* κυβέρνηση, ἔστω κι'ἄν ὁ πόλεμος αὐτός «ὀνομαστικά» εἶναι «ἀμυντικός». Καί στή σελ. 205 συναντοῦμε τήν παρακάτω δήλωση σέ ἄρθρο τῆς Σύνταξης: «Ἐμεῖς δέν ἐπιδοκιμάζουμε τήν ἐξέγερση τῶν Σίνφεϊν» (τήν ἰρλανδική ἐξέγερση τοῦ 1916). «Δέν ἐπιδοκι-

μάζουμε καμιά ἔνοπλη ἐξέγερση, ὅπως δέν ἐπιδοκιμάζουμε καί καμιά ἄλλη μορφή μιλιταρισμοῦ καί πολέμου».

῾Υπάρχει μήπως ἀνάγκη νά ἀποδείξουμε ὅτι *αὐτοί* οἱ «ἀντιμιλιταριστές», οἱ *τέτιοι* ὀπαδοί τοῦ ἀφοπλισμοῦ ὄχι σ᾽ἕνα μικρό, ἀλλά σ᾽ἕνα μεγάλο κράτος, εἶναι οἱ χειρότεροι ὀπορτουνιστές; Καί θεωρητικά ἔχουν βέβαια πέρα γιά πέρα δίκιο, ὅταν βλέπουν καί τήν ἔνοπλη ἐξέγερση σάν «μιά ἀπό τίς μορφές» τοῦ μιλιταρισμοῦ καί τοῦ πολέμου.

Γράφτηκε τόν ᾿Οχτώβρη τοῦ 1916

Δημοσιεύτηκε τό Δεκέμβρη τοῦ 1916
στή «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»», τεῦχ. 2
῾Υπογραφή: Ν. Λένιν

Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό κείμενο τῆς «Σμπόρνικ»

Ο ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΔΙΑΣΠΑΣΗ ΤΟΥ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ

῾Υπάρχει ἄραγε σχέση ἀνάμεσα στόν ἰμπεριαλισμό καί τή φοβερά ἀποτρόπαιη νίκη πού κατήγαγε ὁ ὀπορτουνισμός (μέ τή μορφή τοῦ σοσιαλσωβινισμοῦ) ἐνάντια στό ἐργατικό κίνημα τῆς Εὐρώπης;

Αὐτό εἶναι βασικό ζήτημα τοῦ σύγχρονου σοσιαλισμοῦ. Καί ἀφοῦ στήν κομματική μας φιλολογία διαπιστώσαμε πιά πέρα γιά πέρα, πρῶτο, τόν ἰμπεριαλιστικό χαρακτήρα τῆς ἐποχῆς μας καί τοῦ δοσμένου πολέμου καί δεύτερο, τήν ἀδιάρηκτη ἱστορική σύνδεση ἀνάμεσα στό σοσιαλσωβινισμό καί τόν ὀπορτουνισμό, καθώς ἐπίσης καί τήν ταυτότητα τοῦ ἰδεολογικοπολιτικοῦ τους περιεχομένου, μποροῦμε καί πρέπει νά περάσουμε στήν ἐξέταση τοῦ βασικοῦ αὐτοῦ ζητήματος.

Θά χρειαστεῖ νά ἀρχίσουμε μ᾿ἕναν ὅσο τό δυνατό πιό ἀκριβή καί πιό πλήρη ὁρισμό τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. ῾Ο ἰμπεριαλισμός εἶναι ἕνα ἰδιόμορφο ἱστορικό στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ. ῾Η ἰδιομορφία του αὐτή εἶναι τριπλή: ὁ ἰμπεριαλισμός εἶναι (1)—μονοπωλιακός καπιταλισμός· (2)—παρασιτικός καπιταλισμός ἤ καπιταλισμός πού σαπίζει· (3)—καπιταλισμός πού πεθαίνει. ῾Η ἀντικατάσταση τοῦ ἐλεύθερου συναγωνισμοῦ ἀπό τό μονοπώλιο εἶναι τό θεμελιακό οἰκονομικό γνώρισμα, ἡ *οὐσία* τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. ῾Ο μονοπωλισμός ἐκδηλώνεται σέ 5 κύριες μορφές: 1) τά καρτέλ, τά συνδικάτα καί τά τράστ· ἡ συγκέντρωση τῆς παραγωγῆς ἔφτασε σέ τέτιο βαθμό, πού γέννησε τίς μονοπωλιακές αὐτές ἑνώσεις τῶν καπιταλιστῶν· 2) τή μονοπωλιακή θέση τῶν μεγάλων τραπεζῶν: 3-5 γιγάντιες τράπεζες διευθύνουν ὅλη τήν οἰκονομική ζωή τῆς ᾿Αμερικῆς, τῆς Γαλλίας, τῆς Γερμανίας· 3) τήν ἁρπαγή τῶν πηγῶν *πρώτων ὑλῶν*

ἀπό τά τράστ καί τή χρηματιστική ὀλιγαρχία (τό χρηματιστικό κεφάλαιο εἶναι τό μονοπωλιακό βιομηχανικό κεφάλαιο πού ἔχει συγχωνευτεῖ μέ τό τραπεζικό κεφάλαιο)· 4) τό μοίρασμα (οἰκονομικό) τοῦ κόσμου ἀπό τά διεθνῆ καρτέλ *ἄρχισε*. Τέτια διεθνῆ καρτέλ πού κυριαρχοῦν *σ'ὁλόκληρη* τήν παγκόσμια ἀγορά καί τή μοιράζονται «φιλικά»—ὥσπου νά τήν *ξαναμοιράσει* ὁ πόλεμος—ὑπολογίζονται ἤδη πάνω ἀπό *ἑκατό!* Ἡ ἐξαγωγή κεφαλαίων σάν ἰδιαίτερα χαρακτηριστικό φαινόμενο σέ διάκριση ἀπό τήν ἐξαγωγή ἐμπορευμάτων στό μή μονοπωλιακό καπιταλισμό βρίσκεται σέ στενή σύνδεση μέ τό οἰκονομικό καί πολιτικο-εδαφικό μοίρασμα τοῦ κόσμου. 5) Τό ἐδαφικό μοίρασμα τοῦ κόσμου (ἀποικίες) *τέλειωσε*.

Ὁ ἰμπεριαλισμός, σάν ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ τῆς Ἀμερικῆς καί τῆς Εὐρώπης καί ὕστερα καί τῆς Ἀσίας, διαμορφώθηκε ὁλοκληρωτικά στά 1898-1914. Ὁ ἰσπανοαμερικανικός πόλεμος (1898), ὁ πόλεμος τῶν ἄγγλων μέ τούς μπόερς (1899-1902), ὁ ρωσοϊαπωνικός πόλεμος (1904-1905) καί ἡ οἰκονομική κρίση τοῦ 1900 στήν Εὐρώπη—νά ποιά εἶναι τά κύρια ἱστορικά ὁρόσημα τῆς νέας ἐποχῆς τῆς παγκόσμιας ἱστορίας.

Τό ὅτι ὁ ἰμπεριαλισμός εἶναι παρασιτικός καπιταλισμός ἤ καπιταλισμός πού σαπίζει, ἐκδηλώνεται, πρῶτ'ἀπόλα, στήν τάση γιά σάπισμα πού διακρίνει *κάθε* μονοπώλιο στίς συνθῆκες τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας τῶν μέσων παραγωγῆς. Ἡ διαφορά ἀνάμεσα στή ρεπουμπλικανικο-δημοκρατική καί τή μοναρχοαντιδραστική ἰμπεριαλιστική ἀστική τάξη ἐξαλείφεται ἀκριβῶς ἐπειδή καί ἡ μιά καί ἡ ἄλλη σαπίζουν ζωντανές (πράγμα πού δέν ἀναιρεῖ καθόλου τήν καταπληκτικά γοργή ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ σέ ὁρισμένους κλάδους τῆς βιομηχανίας, σέ ὁρισμένες χῶρες, σέ ὁρισμένες περιόδους). Δεύτερο, τό σάπισμα τοῦ καπιταλισμοῦ ἐκδηλώνεται μέ τή δημιουργία ἑνός τεράστιου στρώματος *εἰσοδηματιῶν*, καπιταλιστῶν πού ζοῦν «ἀπό τό κόψιμο τῶν κουπονιῶν». Σέ τέσσερις προηγμένες ἰμπεριαλιστικές χῶρες, Ἀγγλία, Βόρεια Ἀμερική, Γαλλία καί Γερμανία, τό κεφάλαιο καθεμιᾶς σέ τίτλους ἀξιῶν εἶναι 100-150 *δισεκατομμύρια* φράγκα, πράγμα πού σημαίνει ἐτήσιο εἰσόδημα ὄχι λιγότερο ἀπό 5-8 δισεκατομμύρια φράγκα κατά χώρα. Τρίτο, ἡ ἐξαγωγή κεφαλαίων εἶναι παρασιτισμός στό τετράγωνο. Τέταρτο, «τό χρηματιστικό κεφάλαιο τείνει πρός τήν κυριαρχία καί ὄχι πρός τήν ἐλευθερία». Ἡ πολιτική ἀντίδραση σέ *ὅλη* τή γραμμή εἶναι ἰδιότητα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Δωροδοκίες, ἐξαγορά σέ γιγάντιες διαστάσεις, παναμάδες ὅλων τῶν εἰδῶν. Πέμπτο, ἡ ἐκμετάλλευ-

ση ὅλων τῶν καταπιεζόμενων ἐθνῶν, πού συνδέεται ἀδιάρηκτα μέ τίς προσαρτήσεις καί ἰδιαίτερα ἡ ἐκμετάλλευση τῶν ἀποικιῶν ἀπό μιά χούφτα «μεγάλες» Δυνάμεις μετατρέπει ὁλοένα καί περισσότερο τόν «πολιτισμένο» κόσμο σέ παράσιτο στό σῶμα τῶν ἑκατοντάδων ἑκατομμυρίων μή πολιτισμένων λαῶν. Ὁ ρωμαῖος προλετάριος ζοῦσε σέ βάρος τῆς κοινωνίας. Ἡ τωρινή κοινωνία ζεῖ σέ βάρος τοῦ σημερινοῦ προλετάριου. Αὐτή τή βαθιά παρατήρηση τοῦ Σισμόντι ὁ Μάρξ τήν ὑπογράμμιζε ἰδιαίτερα[70]. Ὁ ἰμπεριαλισμός ἀλλάζει κάπως τό πράγμα. Τό προνομιοῦχο στρῶμα τοῦ προλεταριάτου τῶν ἰμπεριαλιστικῶν Δυνάμεων ζεῖ ἐνμέρει σέ βάρος τῶν ἑκατοντάδων ἑκατομμυρίων τῶν μή πολιτισμένων λαῶν.

Εἶναι εὐνόητο γιατί ὁ ἰμπεριαλισμός εἶναι καπιταλισμός πού *πεθαίνει,* καπιταλισμός *μεταβατικός* πρός τό σοσιαλισμό: τό μονοπώλιο πού ξεπηδᾶ *ἀπό* τόν καπιταλισμό, σημαίνει *ἤδη* ἀπονέκρωση τοῦ καπιταλισμοῦ, ἀρχή τοῦ περάσματός του στό σοσιαλισμό. Τό ἴδιο ἐπίσης σημαίνει καί ἡ γιγάντια *κοινωνικοποίηση* τῆς ἐργασίας ἀπό τόν ἰμπεριαλισμό (αὐτό πού οἱ ἀπολογητές, οἱ ἀστοί οἰκονομολόγοι ὀνομάζουν «σύμπλεξη»).

Παρουσιάζοντας αὐτό τόν ὁρισμό τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ἐρχόμαστε σέ ὁλοκληρωτική ἀντίθεση μέ τόν Κ. Κάουτσκι πού δέν θέλει νά δεῖ στόν ἰμπεριαλισμό μιά «φάση τοῦ καπιταλισμοῦ» καί ὁρίζει τόν ἰμπεριαλισμό σάν μιά *πολιτική* πού τήν «προτιμάει» τό χρηματιστικό κεφάλαιο, σάν τάση τῶν «βιομηχανικῶν» χωρῶν νά προσαρτοῦν «ἀγροτικές χῶρες»*. Ὁ ὁρισμός αὐτός τοῦ Κάουτσκι θεωρητικά εἶναι ὁλοκληρωτικά λαθεμένος. Ἡ ἰδιομορφία τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ εἶναι ἀκριβῶς ἡ κυριαρχία *ὄχι* τοῦ βιομηχανικοῦ, ἀλλά τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου, εἶναι ἀκριβῶς ἡ τάση γιά προσαρτήσεις *ὄχι* μόνο ἀγροτικῶν, ἀλλά *κάθε λογῆς* χωρῶν. Ὁ Κάουτσκι *ἀποσπᾶ* τήν πολιτική τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ ἀπό τήν οἰκονομία του, ἀποσπᾶ τό μονοπωλισμό στήν πολιτική ἀπό τό μονοπωλισμό στήν οἰκονομία, γιά νά ἀνοίξει τό δρόμο στό χυδαῖο ἀστικό ρεφορμισμό του σάν τόν «ἀφοπλισμό», «ὑπεριμπεριαλισμό» καί ἄλλες παρόμοιες ἀνοησίες. Τό νόημα καί ὁ σκοπός αὐτῆς τῆς θεωρητικῆς καλπιᾶς δέν εἶναι ἄλλος ἀπό τήν ἀπόκρυψη τῶν *πιό βαθιῶν* ἀντιθέσεων τοῦ

* «Ὁ ἰμπεριαλισμός εἶναι προϊόν τοῦ πολύ ἀναπτυγμένου βιομηχανικοῦ καπιταλισμοῦ. Συνίσταται στήν τάση κάθε βιομηχανικοῦ καπιταλιστικοῦ ἔθνους νά ὑποτάσσει καί νά προσαρτᾶ ὁλοένα καί περισσότερες *ἀγροτικές* περιοχές, ἄσχετα ἀπό ποιό ἔθνος κατοικοῦνται» (Κάουτσκι, στή «Neue Zeit» τῆς 11/ΙΧ. 1914).

ἰμπεριαλισμοῦ καί τή δικαιολόγηση, μ'αὐτό τόν τρόπο, τῆς θεωρίας τῆς «ἑνότητας» μέ τούς ἀπολογητές τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, μέ τούς ἀπροκάλυπτους σοσιαλσωβινιστές καί ὀπορτουνιστές.

Καί στή «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» καί στό «Κομμουνίστ»[71] ἔχουμε κιόλας σταθεῖ ἀρκετά σ'αὐτή τή ρήξη τοῦ Κάουτσκι μέ τό μαρξισμό. Οἱ δικοί μας καουτσκιστές τῆς Ρωσίας, οἱ «ὀκιστές» μέ ἐπικεφαλῆς τόν 'Αξελρόντ καί τόν Σπεκτάτορ, χωρίς νά ἐξαιρεῖται ὁ Μάρτοφ καί σέ σημαντικό βαθμό ὁ Τρότσκι—προτίμησαν νά παρασιωπήσουν τό ζήτημα τοῦ καουτσκισμοῦ, σάν κατεύθυνσης. Φοβήθηκαν νά ὑπερασπίσουν αὐτά πού ἔγραψε ὁ Κάουτσκι στή διάρκεια τοῦ πολέμου, προσπαθώντας νά ξεμπλέξουν εἴτε μ'ἕναν ἁπλό ἐγκωμιασμό τοῦ Κάουτσκι ('Αξελρόντ στή γερμανική του μπροσούρα πού ἡ ΟΕ *ὑποσχέθηκε* νά τήν ἐκδόσει στά ρωσικά), εἴτε μέ ἰδιωτικά γράμματα τοῦ Κάουτσκι (Σπεκτάτορ), ὅπου αὐτός διαβεβαιώνει ὅτι ἀνήκει στήν ἀντιπολίτευση καί προσπαθεῖ ἰησουΐτικά νά μειώσει στό μηδέν τή σημασία τῶν σωβινιστικῶν του δηλώσεων.

Ἄς σημειώσουμε ὅτι στή δική του «ἀντίληψη» γιά τόν ἰμπεριαλισμό—πού ἰσοδυναμεῖ μέ ὡραιοποίησή του—ὁ Κάουτσκι πηγαίνει πίσω ὄχι μόνο σέ σύγκριση μέ τό «Χρηματιστικό κεφάλαιο» τοῦ Χίλφερντινγκ (ὅσο κι'ἄν ὑπερασπίζει σήμερα μέ ζῆλο ὁ ἴδιος ὁ Χίλφερντινγκ τόν Κάουτσκι καί τήν «ἑνότητα» μέ τούς σοσιαλσωβινιστές!), ἀλλά καί σέ σύγκριση μέ τόν *σοσιαλφιλελεύθερο* Τζ. Α. Χόμπσον. 'Ο ἄγγλος αὐτός οἰκονομολόγος, πού δέν διεκδικεῖ καθόλου τόν τίτλο τοῦ μαρξιστῆ, ὁρίζει μέ πολύ περισσότερη βαθύτητα τόν ἰμπεριαλισμό καί ἀποκαλύπτει τίς ἀντιφάσεις του σ'ἕνα ἔργο του τοῦ 1902*. Νά τί ἔγραφε ὁ συγγραφέας αὐτός (πού στά γραφόμενά του μπορεῖ κανείς νά βρεῖ ὅλες σχεδόν τίς πασιφιστικές καί «συμβιβασιστικές» κοινοτοπίες τοῦ Κάουτσκι) πάνω στό ἐξαιρετικά σπουδαῖο ζήτημα τοῦ παρασιτικοῦ χαρακτήρα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ:

Δυό λογιῶν παράγοντες ἐξασθένιζαν, κατά τή γνώμη τοῦ Χόμπσον, τή δύναμη τῶν παλιῶν αὐτοκρατοριῶν: 1) «ὁ οἰκονομικός παρασιτισμός» καί 2) ἡ συγκρότηση τοῦ στρατοῦ ἀπό ἐξαρτημένους λαούς. «'Ο πρῶτος παράγοντας εἶναι ἡ συνήθεια τοῦ οἰκονομικοῦ παρασιτισμοῦ, σύμφωνα μέ τήν ὁποία τό κυρίαρχο κράτος χρησιμοποιεῖ τίς ἐπαρχίες του, τίς ἀποικίες

* J. A. Hobson. «Imperialism», London, 1902 (Τζ. Α. Χόμπσον, «'Ιμπεριαλισμός», Λονδίνο, 1902. *'Η Σύντ.*).

καί τίς ἐξαρτημένες χῶρες γιά τόν πλουτισμό τῆς ἰθύνουσας τάξης του καί γιά τήν ἐξαγορά τῶν κατώτερων τάξεών του ἔτσι πού νά παραμείνουν ἥσυχες». Σχετικά μέ τό δεύτερο παράγοντα ὁ Χόμπσον γράφει:

«Ἕνα ἀπό τά πιό παράξενα συμπτώματα τῆς τύφλωσης τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ» (στό στόμα τοῦ σοσιαλφιλελεύθερου Χόμπσον αὐτό τό τροπάριο τῆς «τύφλωσης» τῶν ἰμπεριαλιστῶν ταιριάζει περισσότερο, παρά στό στόμα τοῦ «μαρξιστῆ» Κάουτσκι) «εἶναι ἡ ἐλαφρότητα μέ τήν ὁποία ἡ Μεγάλη Βρετανία, ἡ Γαλλία καί τά ἄλλα ἰμπεριαλιστικά ἔθνη παίρνουν αὐτό τό δρόμο. Ἡ Μεγάλη Βρετανία τράβηξε μακρύτερα ἀπ' ὅλους. Τίς περισσότερες μάχες μέ τίς ὁποῖες κατακτήσαμε τήν ἰνδική μας αὐτοκρατορία τίς ἔκαναν στρατεύματά μας πού ἀποτελοῦνταν ἀπό ἰθαγενεῖς· στήν Ἰνδία, ὅπως τελευταῖα καί στήν Αἴγυπτο, μεγάλες μονάδες τακτικοῦ στρατοῦ βρίσκονται κάτω ἀπό τή διοίκηση βρετανῶν· σχεδόν ὅλοι οἱ πόλεμοι γιά τήν ὑποδούλωση τῆς Ἀφρικῆς ἀπομέρους μας, μέ ἐξαίρεση τό νότιο τμῆμα της, ἔχουν διεξαχθεῖ γιά λογαριασμό μας ἀπό ἰθαγενεῖς».

Ὁ Χόμπσον ἔδινε τήν παρακάτω οἰκονομική ἐκτίμηση μέ τήν προοπτική διανομῆς τῆς Κίνας: «Ἕνα μεγάλο μέρος τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης θά μποροῦσε τότε νά πάρει τήν ὄψη καί τό χαρακτήρα πού ἔχουν σήμερα ὁρισμένα μέρη αὐτῶν τῶν χωρῶν: ἡ Νότια Ἀγγλία, ἡ Ριβιέρα, τά πιό συχναζόμενα ἀπό περιηγητές καί πυκνοκατοικημένα ἀπό πλούσιους μέρη τῆς Ἰταλίας καί τῆς Ἐλβετίας, δηλαδή: μικρές ὁμάδες πλούσιων ἀριστοκρατῶν, πού εἰσπράττουν μερίσματα καί προσόδους ἀπό τήν Ἄπω Ἀνατολή, μέ μιά μεγαλύτερη ὁμάδα ἐξεπαγγέλματος ὑπαλλήλους καί ἐμπόρους καί μέ ἕνα μεγαλύτερο ἀριθμό ὑπηρέτες καί ἐργάτες πού δουλεύουν στίς μεταφορές καί στή βιοτεχνία τελικῆς ἐπεξεργασίας ἡμικατεργασμένων προϊόντων. Οἱ κύριοι κλάδοι τῆς βιομηχανίας θά ἐξαφανίζονταν καί τά προϊόντα διατροφῆς καί τά ἡμικατεργασμένα προϊόντα μαζικῆς κατανάλωσης θά εἰσέρεαν σάν φόρος ὑποτελείας ἀπό τήν Ἀσία καί τήν Ἀφρική». «Νά ποιές δυνατότητες ξανοίγει μπροστά μας μιά πολύ πλατιά ἕνωση τῶν δυτικῶν κρατῶν, μιά εὐρωπαϊκή ὁμοσπονδία τῶν μεγάλων Δυνάμεων: αὐτή ὄχι μόνο δέν θά προωθοῦσε τό ἔργο τοῦ παγκόσμιου πολιτισμοῦ, ἀλλά καί θά μποροῦσε νά σημάνει ἕνα τεράστιο κίνδυνο δυτικοῦ παρασιτισμοῦ: νά ξεχωρίσει μιά ὁμάδα προηγμένων βιομηχανικῶν ἐθνῶν πού οἱ ἀνώτερες τάξεις τους παίρνουν τεράστιο φόρο ὑποτελείας ἀπό τήν Ἀσία καί τήν Ἀφρική καί μέ τή βοήθεια αὐτοῦ τοῦ φόρου ὑποτελείας συντηροῦν μεγάλες μάζες ὑπαλλήλων καί ὑπηρετῶν ὑποχείριες, πού δέν ἀπασχολοῦνται πιά στή μαζική παραγωγή γεωργικῶν καί βιομηχανικῶν προϊόντων, ἀλλά στήν ἀτομική ἐξυπηρέτηση ἤ σέ δευτερεύουσα βιομηχανική ἐργασία κάτω ἀπό τόν ἔλεγχο τῆς νέας χρηματιστικῆς ἀριστοκρατίας. Ὅσοι εἶναι ἕτοιμοι νά γυρίσουν τήν πλάτη τους σέ μιά τέτια θεωρία» (θά ἔπρεπε νά πεῖ: προοπτική) «σάν θεωρία πού δέν ἀξίζει νά ἐξεταστεῖ, ἄς ἀναλογιστοῦν τίς οἰκονομικές καί κοινωνικές συνθῆκες ἐκείνων τῶν περιφερειῶν τῆς σημερινῆς Νότιας Ἀγγλίας πού ἔχουν περιέλθει ἤδη σέ τέτια κατάσταση. Ἄς σκεφθοῦν σέ τί τεράστιο βαθμό θά μποροῦσε νά ἐπεκταθεῖ αὐτό τό σύστημα, ἄν ἡ Κίνα εἶχε ὑπαχθεῖ

στόν οἰκονομικό ἔλεγχο παρόμοιων ὁμάδων χρηματιστῶν, «τοποθετητῶν κεφαλαίων» (εἰσοδηματιῶν), τῶν πολιτικῶν καί ἐμποροβιομηχανικῶν τους ὑπαλλήλων, πού ἀντλοῦν κέρδη ἀπό τό πιό μεγάλο δυναμικό ἀπόθεμα πού γνώρισε ποτέ ὁ κόσμος, μέ σκοπό νά καταναλώσουν αὐτά τά κέρδη στήν Εὐρώπη. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ κατάσταση εἶναι ἐξαιρετικά πολύπλοκη, τό παιχνίδι τῶν παγκόσμιων δυνάμεων πάρα πολύ δύσκολα ὑπόκειται σέ ὑπολογισμό, γιά νά μπορεῖ νά δόσει κανείς αὐτή ἤ ἐκείνη τήν ἑρμηνεία τοῦ μέλλοντος πρός μιά μόνο κατεύθυνση. Οἱ ἐπιδράσεις ὅμως ἐκεῖνες πού κατευθύνουν σήμερα τόν ἰμπεριαλισμό τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης κινοῦνται πρός αὐτή τήν κατεύθυνση κι᾿ἄν δέν συναντήσουν ἀντίδραση, ἄν δέν παρεκκλίνουν πρός ἄλλη πλευρά, θά δροῦν ἀκριβῶς στήν κατεύθυνση μιᾶς τέτιας ὁλοκλήρωσης τοῦ προτσές».

Ὁ σοσιαλφιλελεύθερος Χόμπσον δέν βλέπει ὅτι τήν «ἀντίδραση» αὐτή μπορεῖ νά τήν παρουσιάσει *μόνο* τό ἐπαναστατικό προλεταριάτο καί *μόνο* μέ τή μορφή κοινωνικῆς ἐπανάστασης. Γι᾿αὐτό καί εἶναι σοσιαλφιλελεύθερος! Ὡστόσο ἀντίκρυσε θαυμάσια ἀπό τό 1902 ἀκόμη τό ζήτημα καί τή σημασία τῶν «Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Εὐρώπης» (πρός γνώση τοῦ καουτσκιστῆ Τρότσκι!) καί ὅλα ὅσα προσπαθοῦν νά σκεπάσουν οἱ *ὑποκριτές καουτσκιστές* τῶν διάφορων χωρῶν, καί συγκεκριμένα: ὅτι *οἱ ὀπορτουνιστές* (σοσιαλσωβινιστές) δροῦν ἀπό κοινοῦ μέ τήν ἰμπεριαλιστική ἀστική τάξη *ἀκριβῶς* στήν κατεύθυνση τῆς δημιουργίας μιᾶς ἰμπεριαλιστικῆς Εὐρώπης σέ βάρος τῆς Ἀσίας καί τῆς Ἀφρικῆς, ὅτι *οἱ ὀπορτουνιστές* ἀντικειμενικά ἀποτελοῦν μιά μερίδα τῶν μικροαστῶν καί μερικῶν στρωμάτων τῆς ἐργατικῆς τάξης, μερίδα πού ἔχει *ἐξαγοραστεῖ* μέ χρήματα ἀπό τά ἰμπεριαλιστικά ὑπερκέρδη καί ἔχει μετατραπεῖ σέ *μαντρόσκυλο* τοῦ καπιταλισμοῦ, σέ *διαφθορέα* τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος.

Αὐτή τήν οἰκονομική, τήν πιό βαθιά σύνδεση τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀκριβῶς ἀστικῆς τάξης μέ τόν ὀπορτουνισμό πού ἔχει νικήσει σήμερα (γιά πολύ καιρό ἄραγε;) τό ἐργατικό κίνημα, τήν τονίσαμε ἐπανειλημμένα, ὄχι μόνο σέ ἄρθρα, ἀλλά καί στίς ἀποφάσεις τοῦ Κόμματός μας. Ἀπό δῶ ἐμεῖς συμπεράναμε, ἀνάμεσα στ᾿ἄλλα, τό ἀναπόφευκτο τῆς διάσπασης μέ τό σοσιαλσωβινισμό. Οἱ καουτσκιστές μας προτίμησαν νά παρακάμψουν τό ζήτημα! Ὁ Μάρτοφ λ.χ. στίς εἰσηγήσεις του ἀκόμη ἔβαζε σέ κυκλοφορία ἕνα σόφισμα πού στήν «Ἰσβέστιγια Ζαγκρανίτσνοβο Σεκρεταριάτα ΟΚ»[72] (ἀρ. φύλ. 4 τῆς 10 τοῦ Ἀπρίλη 1916) ἔχει διατυπωθεῖ ὡς ἑξῆς:

——«...Ἡ ὑπόθεση τῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας θά πήγαινε πολύ ἄσχημα καί μάλιστα ἀπελπιστικά, ἄν οἱ ὁμάδες τῶν ἐργατῶν, οἱ πιό

κοντινές πρός τή «διανόηση» ὡς πρός τήν πνευματική τους ἀνάπτυξη, καί οἱ πιό εἰδικευμένες, ἀποχωροῦσαν ἀπ'αὐτήν μοιραῖα καί περνοῦσαν στόν ὀπορτουνισμό...»

Μέ τή βοήθεια τῆς κουτούτσικης λεξούλας «μοιραῖα» καί μιᾶς κάποιας «νοθειούλας» *παρακάμφθηκε τό γεγονός* ὅτι *ορισμένα* στρώματα ἐργατῶν *ἔχουν περάσει* μέ τό μέρος τοῦ ὀπορτουνισμοῦ καί τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης! Καί οἱ σοφιστές τῆς ΟΕ αὐτό ἀκριβῶς χρειάζονται: *νά παρακάμψουν* τό γεγονός αὐτό! Προσπαθοῦν νά ξεμπλέξουν μέ τήν «κατά παραγγελία αἰσιοδοξία» πού ἐπιδείχνει σήμερα καί ὁ καουτσκιστής Χίλφερντινγκ καί πολλοί ἄλλοι: οἱ ἀντικειμενικές συνθῆκες, λέει, ἐγγυῶνται τήν ἑνότητα τοῦ προλεταριάτου καί τή νίκη τοῦ ἐπαναστατικοῦ ρεύματος. Ἐμεῖς, λέει, εἴμαστε «αἰσιόδοξοι» σχετικά μέ τό προλεταριάτο!

Στήν πραγματικότητα ὅμως ὅλοι αὐτοί οἱ καουτσκιστές, ὁ Χίλφερντινγκ, οἱ ὀκιστές, ὁ Μάρτοφ καί Σία εἶναι *αἰσιόδοξοι*... ὁσοναφορᾶ τόν *ὀπορτουνισμό*. Σ'αὐτό βρίσκεται ἡ οὐσία!

Τό προλεταριάτο εἶναι δημιούργημα τοῦ καπιταλισμοῦ — τοῦ παγκόσμιου, καί ὄχι μόνο τοῦ εὐρωπαϊκοῦ, καί ὄχι μόνο τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ. Σέ παγκόσμια κλίμακα, 50 χρόνια νωρίτερα, 50 χρόνια ἀργότερα — ἀπό τήν ἄποψη *αὐτῆς* τῆς κλίμακας εἶναι ζήτημα μερικό — τό «προλεταριάτο» «θά εἶναι», βέβαια, ἑνιαῖο, καί μέσα σ'αὐτό θά νικήσει «ἀναπόφευκτα» ἡ ἐπαναστατική σοσιαλδημοκρατία. Τό ζήτημα δέν βρίσκεται σ'αὐτό, κ.κ. καουτσκιστές, ἀλλά στό ὅτι *ἐσεῖς* σήμερα, στίς ἰμπεριαλιστικές χῶρες τῆς Εὐρώπης, *ὑποκλίνεστε δουλικά* μπροστά στούς ὀπορτουνιστές, πού εἶναι *ξένοι* πρός τό προλεταριάτο, σάν τάξη, πού εἶναι ὑπηρέτες, πράκτορες, διοχετευτές τῆς ἐπιροῆς τῆς ἀστικῆς τάξης, καί πού *χωρίς τήν ἀπαλλαγή* ἀπ'αὐτούς τό ἐργατικό κίνημα παραμένει *ἀστικό ἐργατικό κίνημα*. Τό κήρυγμά σας γιά «ἑνότητα» μέ τούς ὀπορτουνιστές, μέ τόν Λέγκιν καί Ντάβιντ, μέ τούς Πλεχάνοφ ἤ τούς Τσχενκέλι καί τούς Πότρεσοφ κτλ. σημαίνει, ἀντικειμενικά, ὑπεράσπιση τῆς *ὑποδούλωσης* τῶν ἐργατῶν ἀπό τήν ἰμπεριαλιστική τάξη διαμέσου τῶν καλύτερων πρακτόρων της στό ἐργατικό κίνημα. Ἡ νίκη τῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας σέ παγκόσμια κλίμακα εἶναι ἐντελῶς ἀναπόφευκτη, ὡστόσο ἔρχεται καί θά ἔλθει, συντελεῖται καί θά συντελεστεῖ μόνο *ἐνάντια* σέ σᾶς, θά εἶναι νίκη *ἐνάντιά* σας.

Οἱ δυό ἐκεῖνες τάσεις, καί μάλιστα τά *δυό* κόμματα στό σύγχρονο ἐργατικό κίνημα, πού ξεχώρισαν τόσο καθαρά σ'ὅλο τόν κόσμο τό 1914-1916, εἶχαν *παρακολουθηθεῖ ἀπό τόν Ἔνγκελς*

καί τόν Μάρξ στήν 'Αγγλία στή διάρκεια σειρᾶς *δεκαετιῶν,* περίπου ἀπό τό 1858 ὥς τό 1892.

Οὔτε ὁ Μάρξ, οὔτε ὁ Ἔνγκελς δέν ἔζησαν ὥς τήν ἰμπεριαλιστική ἐποχή τοῦ παγκόσμιου καπιταλισμοῦ, πού ἀρχίζει ὄχι νωρίτερα ἀπό τό 1898-1900. Ἡ ἰδιομορφία ὅμως τῆς Ἀγγλίας ἀπό τά μέσα ἤδη τοῦ 19ου αἰώνα ἦταν ὅτι εἶχε τουλάχιστο *δυό* πολύ μεγάλα διακριτικά γνωρίσματα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ: (1) ἀπέραντες ἀποικίες καί (2) μονοπωλιακά κέρδη (σάν ἀποτέλεσμα τῆς μονοπωλιακῆς θέσης στήν παγκόσμια ἀγορά). Καί ἀπό τίς δυό ἀπόψεις ἡ Ἀγγλία ἀποτελοῦσε τότε ἐξαίρεση ἀνάμεσα στίς καπιταλιστικές χῶρες, καί ὁ Ἔνγκελς μέ τόν Μάρξ, ἀναλύοντας αὐτή τήν ἐξαίρεση, ἔδειξαν τελείως καθαρά καί συγκεκριμένα τή *σύνδεσή* της μέ τή νίκη (προσωρινή) τοῦ ὀπορτουνισμοῦ στό ἀγγλικό ἐργατικό κίνημα.

Στό γράμμα του πρός τόν Μάρξ τῆς 7 τοῦ Ὀχτώβρη 1858 ὁ Ἔνγκελς ἔγραφε: «Τό ἀγγλικό προλεταριάτο στήν πραγματικότητα ἀστικοποιεῖται ὁλοένα καί περισσότερο, ἔτσι πού αὐτό τό πιό ἀστικό ἀπ' ὅλα τά ἔθνη θέλει, κατά τά φαινόμενα, νά ὁδηγήσει τελικά τά πράγματα ὥς τό σημεῖο πού νά ἔχει μιά ἀστική ἀριστοκρατία καί ἕνα ἀστικό προλεταριάτο *δίπλα* στήν ἀστική τάξη. Ἐννοεῖται πώς ἀπό τή μεριά ἑνός τέτιου ἔθνους, πού ἐκμεταλλεύεται ὅλο τόν κόσμο, αὐτό εἶναι θεμιτό ὥς ἕνα ὁρισμένο βαθμό»[73]. Στό γράμμα του πρός τόν Ζόργκε τῆς 21 τοῦ Σεπτέμβρη 1872 ὁ Ἔνγκελς ἀνακοινώνει ὅτι ὁ Χέιλζ (Hales) δημιούργησε μεγάλο σκάνδαλο στό Ὁμοσπονδιακό συμβούλιο τῆς Διεθνοῦς καί κατάφερε νά δοθεῖ ψῆφος μομφῆς στόν Μάρξ γιά τά λόγια του ὅτι «οἱ ἄγγλοι ἐργατικοί ἡγέτες πουλήθηκαν»[74]. Ὁ Μάρξ γράφει στόν Ζόργκε στίς 4 τοῦ Αὐγούστου 1874: «Ὅσο γιά τούς ἐργάτες τῶν πόλεων ἐδῶ (στήν Ἀγγλία) πρέπει νά λυπούμαστε πού δέν μπῆκε στό Κοινοβούλιο ὅλη ἡ συμμορία τῶν ἡγετῶν. Αὐτό θά ἦταν ὁ ἀσφαλέστερος δρόμος γιά τήν ἀπαλλαγή ἀπ' αὐτά τά καθάρματα»[75]. Στό γράμμα του πρός τόν Μάρξ τῆς 11 τοῦ Αὐγούστου 1881 ὁ Ἔνγκελς μιλάει γιά «τά πανάθλια ἀγγλικά τρέιντ-γιούνιον πού ἐπιτρέπουν νά τά καθοδηγοῦν ἄνθρωποι ἐξαγορασμένοι ἀπό τήν ἀστική τάξη ἤ τουλάχιστον πληρωνόμενοι ἀπ' αὐτήν»[76]. Στό γράμμα του πρός τόν Κάουτσκι τῆς 12 τοῦ Σεπτέμβρη 1882 ὁ Ἔνγκελς ἔγραφε: «Μέ ρωτᾶτε τί σκέπτονται οἱ ἄγγλοι ἐργάτες γιά τήν ἀποικιακή πολιτική; Τό ἴδιο ἀκριβῶς πού σκέπτονται καί γιά τήν πολιτική γενικά. Ἐδῶ δέν ὑπάρχει ἐργατικό κόμμα, ὑπάρχουν μόνο συντηρητικοί καί φιλελεύθεροι ριζοσπάστες, καί οἱ ἐργάτες

ἀπολαβαίνουν μακαριότατα μαζί μ᾿αὐτούς τό ἀποικιακό μονοπώλιο τῆς 'Αγγλίας καί τό μονοπώλιό της στήν παγκόσμια ἀγορά»[77].

Στίς 7 τοῦ Δεκέμβρη 1889 ὁ Ἔνγκελς γράφει στόν Ζόργκε: «...Τό πιό ἀηδιαστικό ἐδῶ (στήν 'Αγγλία) εἶναι «ὁ σεβασμός» (respectability) πρός καθετί τό ἀστικό, πού ἔχει μπεῖ στή σάρκα καί στό αἷμα τῶν ἐργατῶν... ἀκόμη καί ὁ Τόμ Μάν, πού τόν θεωρῶ καλύτερο ἀπ᾿ὅλους, μιλάει μ᾿εὐχαρίστηση γιά τό ὅτι θά προγευματίσει μέ τό λόρδο-δήμαρχο. Ὅταν συγκρίνεις μ᾿αὐτά τούς γάλλους, βλέπεις τί σημαίνει ἐπανάσταση»[78]. Στό γράμμα τῆς 19 τοῦ 'Απρίλη 1890: «τό κίνημα (τῆς ἐργατικῆς τάξης τῆς 'Αγγλίας) προχωρεῖ *κάτω* ἀπό τήν ἐπιφάνεια, ἀγκαλιάζει ὁλοένα καί πιό πλατιά στρώματα καί μάλιστα τό μεγαλύτερο μέρος ἀπό τήν *κατώτατη* μάζα (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι τοῦ Ἔνγκελς) πού ὥς τώρα ἔμενε ἀκίνητη, καί δέν εἶναι πιά μακριά αὐτή ἡ μέρα πού αὐτή ἡ μάζα *θά βρεῖ τόν ἑαυτό της*, ὅταν θά τῆς γίνει φανερό ὅτι αὐτή ἀκριβῶς ἡ ἴδια εἶναι ἡ κολοσιαία κινούμενη μάζα». Στίς 4 τοῦ Μάρτη 1891: «ἀποτυχία τῆς ἕνωσης τῶν λιμενεργατῶν πού διαλύθηκε, τά «παλιά», συντηρητικά τρέιντ-γιούνιον, *πλούσια* καί γι᾿αὐτό ἀκριβῶς δειλά, μένουν κύρια τοῦ πεδίου τῆς μάχης...» Στίς 14 τοῦ Σεπτέμβρη 1891: στό συνέδριο τῶν τρέιντ-γιούνιον στό Νιούκαστλ νικήθηκαν οἱ παλιοί γιουνιονιστές, ἀντίπαλοι τοῦ ὀχτάωρου, «καί οἱ ἀστικές ἐφημερίδες ἀναγνωρίζουν τήν ἥττα *τοῦ ἀστικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος*» (παντοῦ οἱ ὑπογραμμίσεις εἶναι τοῦ Ἔνγκελς)...[79]

Τό ὅτι οἱ σκέψεις αὐτές τοῦ Ἔνγκελς, πού ἐπαναλαβαίνονταν στή διάρκεια δεκαετιῶν, ἐκφράζονταν ἀπό τόν ἴδιο καί δημόσια, στόν Τύπο, ἀποδείχνεται ἀπό τόν πρόλογό του στή δεύτερη ἔκδοση τῆς «Κατάστασης τῆς ἐργατικῆς τάξης στήν 'Αγγλία», τοῦ 1892[80]. 'Εκεῖ γίνεται λόγος γιά «ἀριστοκρατία στήν ἐργατική τάξη», γιά «προνομιοῦχα μειοψηφία ἐργατῶν» σέ ἀντίθεση μέ «τήν πλατιά μάζα τῶν ἐργατῶν». Μόνο «μιά μικρή, προνομιοῦχα, προστατευόμενη μειοψηφία» τῆς ἐργατικῆς τάξης εἶχε «πλεονεκτήματα μακρᾶς διαρκείας», λόγω τῆς προνομιακῆς θέσης τῆς 'Αγγλίας στά 1848-1868, «ἡ πλατιά μάζα στήν καλύτερη περίπτωση ἀπολάβαινε βελτίωση σύντομης διάρκειας»... «Μέ τήν κατάρευση τοῦ βιομηχανικοῦ μονοπωλίου τῆς 'Αγγλίας ἡ ἀγγλική ἐργατική τάξη θά χάσει τήν προνομιακή της θέση»... Τά μέλη τῶν «νέων» γιούνιον, τῶν συνδικάτων τῶν ἀνιδείκευτων ἐργατῶν «ἔχουν ἕνα ἀνυπολόγιστο πλεονέκτημα: ἡ νοοτροπία τους εἶναι ἀκόμη παρθένο ἔδαφος, ὁλότελα ἀπαλλαγ-

μένο ἀπό τίς κληρονομημένες, «σεβάσμιες» ἀστικές προλήψεις πού ζαλίζουν τά κεφάλια τῶν πιό εὐκατάστατων «παλιῶν γιουνιονιστῶν»»... «Λεγόμενοι ἐργατικοί ἐκπρόσωποι» ἀποκαλοῦνται στήν 'Αγγλία οἱ ἄνθρωποι «πού τούς συγχωροῦν τό ὅτι ἀνήκουν στήν ἐργατική τάξη, ἐπειδή οἱ ἴδιοι εἶναι ἕτοιμοι νά πνίξουν αὐτή τήν ἰδιότητά τους στόν ὠκεανό τοῦ φιλελευθερισμοῦ τους...»

Παραθέσαμε ἐπίτηδες ἀρκετά λεπτομερειακές περικοπές ἀπό τίς σαφεῖς δηλώσεις τοῦ Μάρξ καί τοῦ Ἔνγκελς γιά νά μποροῦν οἱ ἀναγνῶστες νά τίς μελετήσουν *στό σύνολό* τους. Καί εἶναι ἀπαραίτητο νά τίς μελετήσει κανείς, ἀξίζει νά ἐμβαθύνει κανείς προσεκτικά σ'αὐτές. Γιατί ἐδῶ βρίσκεται ἡ *οὐσία* τῆς τακτικῆς στό ἐργατικό κίνημα, πού ὑπαγορεύεται ἀπό τίς ἀντικειμενικές συνθῆκες τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἐποχῆς.

'Ο Κάουτσκι ἀποπειράθηκε κι'ἐδῶ νά «θολώσει τά νερά» καί νά ὑποκαταστήσει τό μαρξισμό μ'ἕνα μελιστάλακτο συμφιλιωτισμό μέ τούς ὀπορτουνιστές. Στήν πολεμική του ἐνάντια στούς ἀνοιχτούς καί ἁπλοϊκούς σοσιαλιμπεριαλιστές (τύπου Λένς), πού δικαιολογοῦν τόν πόλεμο ἀπό τήν πλευρά τῆς Γερμανίας σάν καταστροφή τοῦ μονοπώλιου τῆς 'Αγγλίας, ὁ Κάουτσκι *«διορθώνει»* αὐτή τήν ἐξώφθαλμη καλπιά μέ μιά ἄλλη ἐξίσου ἐξώφθαλμη καλπιά. Στή θέση τῆς κυνικῆς καλπιᾶς βάζει μιά μελιστάλακτη καλπιά! Τό *βιομηχανικό* μονοπώλιο τῆς 'Αγγλίας ἔχει τσακιστεῖ, λέει, ἀπό καιρό, ἔχει καταστραφεῖ ἀπό καιρό, δέν ὑπάρχει λόγος νά καταστρέψεις καί δέν ἔχεις τί νά καταστρέψεις.

Ποῦ βρίσκεται ἡ καλπιά αὐτοῦ τοῦ ἐπιχειρήματος;

Πρῶτο, στό ὅτι παρακάμπτεται τό *ἀποικιακό* μονοπώλιο τῆς 'Αγγλίας. Κι'ὅμως ὁ Ἔνγκελς, ὅπως εἴδαμε, ἀπό τό 1882 ἤδη, ἐδῶ καί 34 χρόνια, τό τόνισε αὐτό πολύ καθαρά! Ἄν τό βιομηχανικό μονοπώλιο τῆς 'Αγγλίας ἔχει καταστραφεῖ, τό ἀποικιακό ὄχι μόνο ἔχει μείνει, ἀλλά καί ἔχει ὀξυνθεῖ ἐξαιρετικά, ἐπειδή ὅλη ἡ ὑδρόγειος ἔχει πιά μοιραστεῖ! Μέ τή μελιστάλακτη ψευτιά του ὁ Κάουτσκι προσπαθεῖ νά μπάσει λαθραῖα τήν ἀστικο-πασιφιστική καί ὀπορτουνιστικο-μικροαστική ἰδεούλα, ὅτι «δέν ὑπάρχει λόγος νά διεξάγεται πόλεμος». 'Απεναντίας γιά τούς *καπιταλιστές* σήμερα ὄχι μόνο ὑπάρχει λόγος νά πολεμήσουν, ἀλλά καί *δέν μποροῦν νά μήν* πολεμήσουν, ἄν θέλουν νά διατηρήσουν τόν καπιταλισμό, ἐπειδή χωρίς βίαιη ἀναδιανομή τῶν ἀποικιῶν οἱ *νέες* ἰμπεριαλιστικές χῶρες δέν

μποροῦν νά ἀποκτήσουν τά προνόμια πού ἀπολαμβάνουν οἱ πιό παλιές *(καί λιγότερο ἰσχυρές)* ἰμπεριαλιστικές Δυνάμεις.

Δεύτερο. Γιατί τό μονοπώλιο τῆς 'Αγγλίας ἐξηγεῖ τή νίκη τοῦ ὀπορτουνισμοῦ (προσωρινά) στήν 'Αγγλία; 'Επειδή τό μονοπώλιο δίνει *ὑπερκέρδος,* δηλ. πρόσθετο κέρδος πάνω ἀπό τό κανονικό, ἀπό τό συνηθισμένο σ'ὅλο τόν κόσμο καπιταλιστικό κέρδος. 'Απ'αὐτό τό ὑπερκέρδος οἱ καπιταλιστές *μποροῦν* νά ρίξουν ἕνα κομματάκι (καί μάλιστα ὄχι μικρό!) γιά νά ἐξαγοράσουν τούς ἐργάτες *τους,* γιά νά δημιουργήσουν κάτι σάν συμμαχία (θυμηθεῖτε τίς περιβόητες «συμμαχίες» τῶν ἀγγλικῶν τρέιντ-γιούνιον μέ τά ἀφεντικά τους, πού τίς ἔχουν περιγράψει οἱ Βέμπ)—συμμαχία τῶν ἐργατῶν τοῦ δοσμένου ἔθνους μέ τούς δικούς τους καπιταλιστές *ἐνάντια* στίς ἄλλες χῶρες. Τό βιομηχανικό μονοπώλιο τῆς 'Αγγλίας ἔχει καταστραφεῖ ἀπό τά τέλη ἀκόμη τοῦ 19ου αἰώνα. Αὐτό εἶναι ἀδιαμφισβήτητο. *Πῶς* ὅμως συντελέστηκε αὐτή ἡ καταστροφή; Ἔτσι ἄραγε πού νά ἔχει ἐξαλειφθεῖ *κάθε* μονοπώλιο;

Ἄν αὐτό ἦταν ἔτσι, τότε ἡ συμφιλιωτιστική (ἀπέναντι στόν ὀπορτουνισμό) «θεωρία» τοῦ Κάουτσκι θά ἔβρισκε μιάν ὁρισμένη δικαιολόγηση. Μά ἐδῶ ἀκριβῶς βρίσκεται ἡ οὐσία, ὅτι αὐτό *δέν εἶναι* ἔτσι. 'Ο ἰμπεριαλισμός *εἶναι* μονοπωλιακός καπιταλισμός. Κάθε καρτέλ, τράστ, καπιταλιστικό συνδικάτο, κάθε γιγάντια μεγάλη τράπεζα *εἶναι* μονοπώλιο. Τό ὑπερκέρδος δέν ἐξαφανίστηκε, ἀλλά ἔμεινε. 'Η ἐκμετάλλευση ἀπό μιά, προνομιούχα, οἰκονομικά πλούσια, χώρα *ὅλων* τῶν ὑπόλοιπων χωρῶν ἔχει μείνει καί ἔχει ἐνταθεῖ. Μιά χούφτα πλούσιες χῶρες—εἶναι ὅλο-ὅλο τέσσερις, ἄν πρόκειται νά μιλήσουμε γιά τόν ἀνεξάρτητο καί πραγματικά γιγάντια-μεγάλο «σύγχρονο» πλοῦτο: 'Αγγλία, Γαλλία, 'Ενωμένες Πολιτεῖες καί Γερμανία—αὐτές οἱ χῶρες ἔχουν ἀναπτύξει τά μονοπώλια σέ πελώριες διαστάσεις, βγάζουν *ὑπερ*κέρδος ἑκατοντάδες ἑκατομμύρια, ἄν ὄχι δισεκατομμύρια, «πᾶνε καβάλα» στή ράχη ἑκατοντάδων καί ἑκατοντάδων ἑκατομμυρίων πληθυσμοῦ τῶν ἄλλων χωρῶν, παλεύουν ἀνάμεσά τους γιά τή διανομή μιᾶς ἐξαιρετικά πλουσιοπάροχης, ἐξαιρετικά παλιᾶς, ἐξαιρετικά βολικῆς λείας.

Σ'αὐτό ἀκριβῶς βρίσκεται ἡ οἰκονομική καί πολιτική οὐσία τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, πού τίς βαθύτατες ἀντιθέσεις του ὁ Κάουτσκι δέν τίς ἀποκαλύπτει, ἀλλά τίς καλύπτει.

'Η ἀστική τάξη μιᾶς «μεγάλης» ἰμπεριαλιστικῆς Δύναμης, *οἰκονομικά μπορεῖ* νά ἐξαγοράσει τά ἀνώτερα στρώματα τῶν ἐργατῶν «της» ρίχνοντας γι'αὐτό τό σκοπό κάνα-δυό ἑκατοντά-

δες έκατομμύρια φράγκα τό χρόνο, έπειδή τό *ύπερ*κέρδος της φτάνει, όπως φαίνεται, τό ένα περίπου δισεκατομμύριο. Καί τό ζήτημα τοῦ πῶς μοιράζεται ἡ μικρή αὐτή ἐλεημοσύνη ἀνάμεσα στούς ἐργάτες-ὑπουργούς, στούς «ἐργάτες-βουλευτές» (θυμηθεῖτε τήν ὑπέροχη ἀνάλυση αὐτῆς τῆς ἔννοιας πού ἔκανε ὁ Ἔνγκελς), στούς ἐργάτες-μέλη τῶν Ἐπιτροπῶν πολεμικῆς βιομηχανίας, στούς ἐργάτες-ὑπάλληλους, στούς ἐργάτες πού εἶναι ὀργανωμένοι σέ στενά συντεχνιακά σωματεῖα, στούς ὑπάλληλους κτλ. κτλ., τό ζήτημα αὐτό εἶναι πιά δευτερεῦον.

Στά 1848-1868 καί ἐνμέρει ἀργότερα μόνο ἡ Ἀγγλία εἶχε μονοπώλιο· *γι'αὐτό τό λόγο* ὁ ὀπορτουνισμός μποροῦσε σ'αὐτή νά κυριαρχεῖ ἐπί δεκαετίες· ἄλλες χῶρες πού νά ἔχουν πλουσιότατες ἀποικίες ἤ βιομηχανικό μονοπώλιο *δέν ὑπῆρχαν*.

Τό τελευταῖο τρίτο τοῦ 19ου αἰώνα ἀποτέλεσε ἕνα πέρασμα στή νέα, τήν ἰμπεριαλιστική ἐποχή. Τό μονοπώλιο τό ἀπολαμβάνει τό χρηματιστικό κεφάλαιο *ὄχι* μιᾶς μόνο, ἀλλά μερικῶν, πολύ λίγων, μεγάλων Δυνάμεων. (Στήν Ἰαπωνία καί τή Ρωσία τό μονοπώλιο τῆς στρατιωτικῆς δύναμης τοῦ ἀπέραντου ἐδάφους ἤ τῶν ἰδιαίτερα βολικῶν συνθηκῶν καταλήστευσης τῶν ἀλλογενῶν, τῆς Κίνας κτλ., ἐνμέρει συμπληρώνει καί ἐνμέρει ἀντικαθιστᾶ τό μονοπώλιο τοῦ σύγχρονου, νεότατου χρηματιστικοῦ κεφαλαίου.) Ἀπό τή διαφορά αὐτή προκύπτει ὅτι τό μονοπώλιο τῆς Ἀγγλίας *μπόρεσε* νά εἶναι ἐπί δεκαετίες *ἀδιαφιλονίκητο*. Τό μονοπώλιο τοῦ σύγχρονου χρηματιστικοῦ κεφαλαίου διαφιλονικεῖται λυσσαλέα· ἄρχισε ἡ ἐποχή τῶν ἰμπεριαλιστικῶν πολέμων. Τότε ἦταν δυνατό νά ἐξαγοραστεῖ ἡ ἐργατική τάξη *μιᾶς* χώρας, νά διαφθαρεῖ γιά δεκαετίες. Τώρα αὐτό εἶναι ἀπίθανο, ἴσως μάλιστα καί ἀδύνατο, μά ἀπό τήν ἄλλη μεριά μπορεῖ νά ἐξαγοράσει *μικρότερα* (ἀπ'ὅ,τι στήν Ἀγγλία τοῦ 1848-1868) στρώματα «ἐργατικῆς ἀριστοκρατίας» καί τά ἐξαγοράζει *κάθε* ἰμπεριαλιστική «μεγάλη» Δύναμη. Τότε *«ἀστικό ἐργατικό κόμμα»*, σύμφωνα μέ τήν ἀξιοθαύμαστα βαθυστόχαστη ἔκφραση τοῦ Ἔνγκελς, μποροῦσε νά σχηματιστεῖ μόνο σέ μιά χώρα, γιατί μόνο μιά χώρα κατεῖχε τό μονοπώλιο, μά γιά πολύ καιρό. Τώρα ἕνα *«ἀστικό ἐργατικό κόμμα» εἶναι ἀναπόφευκτο* καί τυπικό γιά *ὅλες* τίς ἰμπεριαλιστικές χῶρες, ὡστόσο, λόγω τοῦ ἀπεγνωσμένου ἀγώνα τους γιά τή διανομή τῆς λείας, εἶναι ἀπίθανο νά μπορέσει ἕνα τέτιο κόμμα νά νικήσει γιά πολύ καιρό σέ μιά σειρά χῶρες, γιατί τά τράστ, ἡ χρηματιστική ὀλιγαρχία, ἡ ἀκρίβεια κτλ., ἐνῶ *ἐπιτρέπουν* τήν ἐξαγορά μιᾶς χούφτας κορυφῶν—πιέζουν, καταπιέζουν, ρημάζουν, τυραννοῦν ὁλοένα

καί περισσότερο τή *μάζα* τοῦ προλεταριάτου καί τοῦ μισοπρολεταριάτου.

Ἀπό τή μιά μεριά, τάση τῆς ἀστικῆς τάξης καί τῶν ὀπορτουνιστῶν νά μετατρέψουν μιά χούφτα πλουσιότατα, προνομιοῦχα ἔθνη σέ «αἰώνια» παράσιτα στό σῶμα τῆς ὑπόλοιπης ἀνθρωπότητας, «νά ἀναπαυθοῦν στίς δάφνες» τῆς ἐκμετάλλευσης τῶν νέγρων, τῶν ἰνδῶν κτλ., κρατώντας τους σέ ὑποταγή μέ τή βοήθεια τοῦ νεότερου μιλιταρισμοῦ, τοῦ ἐφοδιασμένου μέ μιά τέλεια τεχνική ἐξόντωσης. Ἀπό τήν ἄλλη μεριά, τάση *τῶν μαζῶν,* πού καταπιέζονται περισσότερο ἀπό πρίν καί ὑποφέρουν ὅλα τά βάσανα τῶν ἰμπεριαλιστικῶν πολέμων, νά ἀποτινάξουν αὐτό τό ζυγό, νά ἀνατρέψουν τήν ἀστική τάξη. Στήν πάλη ἀνάμεσα σ'αὐτές τίς δυό τάσεις θ'ἀναπτύσσεται ἀναπόφευκτα τώρα ἡ ἱστορία τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, γιατί ἡ πρώτη τάση δέν εἶναι τυχαία, ἀλλά «θεμελιωμένη» οἰκονομικά. Ἡ ἀστική τάξη ἔχει κιόλας γεννήσει, γαλουχήσει καί ἐξασφαλίσει γιά τόν ἑαυτό της «ἀστικά ἐργατικά κόμματα» σοσιαλσωβινιστῶν σ'*ὅλες* τίς χῶρες. Οἱ διαφορές ἀνάμεσα στό διαμορφωμένο κόμμα λ.χ. τοῦ Μπισσολάτι στήν Ἰταλία, κόμμα ὁλότελα σοσιαλιμπεριαλιστικό, καί, ἄς ποῦμε, στό μισοδιαμορφωμένο σχεδόν-κόμμα τῶν Πότρεσοφ, Γκβόζντεφ, Μπούλκιν, Τσχεΐτζε, Σκόμπελιεφ καί Σία, οἱ διαφορές αὐτές εἶναι ἐπουσιώδεις. Τό σπουδαῖο εἶναι ὅτι οἰκονομικά ἡ ἀποσκίρτηση τοῦ στρώματος τῆς ἐργατικῆς ἀριστοκρατίας πρός τήν ἀστική τάξη ὡρίμασε καί πραγματοποιήθηκε καί τό οἰκονομικό αὐτό γεγονός, ἡ ἀνακατάταξη αὐτή στίς σχέσεις ἀνάμεσα στίς τάξεις, θά βρεῖ τή μιά ἤ τήν ἄλλη πολιτική μορφή χωρίς ἰδιαίτερη «δυσκολία».

Πάνω στήν οἰκονομική βάση πού ἀναφέραμε οἱ πολιτικοί θεσμοί τοῦ νεότατου καπιταλισμοῦ—Τύπος, Κοινοβούλιο, ἑνώσεις, συνέδρια κτλ.—ἔχουν δημιουργήσει γιά τούς σεβόμενους τά καθιερωμένα, τούς φρόνιμους ρεφορμιστές καί πατριῶτες ὑπαλλήλους καί ἐργάτες, *πολιτικά* προνόμια καί ψιχία πού ἀντιστοιχοῦν στά οἰκονομικά προνόμια καί ψιχία. Προσοδοφόρες καί ζεστές θεσοῦλες στά Ὑπουργεῖα ἤ στήν Ἐπιτροπή πολεμικῆς βιομηχανίας, στό Κοινοβούλιο καί στίς διάφορες ἐπιτροπές, στίς Συντάξεις τῶν «σοβαρῶν» νόμιμων ἐφημερίδων ἤ στίς διοικήσεις τῶν ὄχι λιγότερο σοβαρῶν καί «ἀστικά-πειθήνιων» ἐργατικῶν συνδικάτων—νά μέ τί προσελκύει καί ἀμείβει ἡ ἰμπεριαλιστική ἀστική τάξη τούς ἐκπροσώπους καί ὀπαδούς τῶν «ἀστικῶν ἐργατικῶν κομμάτων».

Ὁ μηχανισμός τῆς πολιτικῆς δημοκρατίας δρᾶ πρός τήν

ἴδια κατεύθυνση. Στόν αἰώνα μας εἶναι ἀπαραίτητες οἱ ἐκλογές· χωρίς τίς μάζες δέν μπορεῖς νά κάνεις, καί στήν ἐποχή τῆς τυπογραφίας καί τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ *δέν μπορεῖς* νά πάρεις μαζί σου τίς μάζες χωρίς ἕνα πλατιά διακλαδωμένο, συστηματικά ἐφαρμοζόμενο καί γερά ἐφοδιασμένο σύστημα κολακείας, ψευτιᾶς, ἀπάτης, ταχυδακτυλουργίας, μέ λαοφιλεῖς λεξοῦλες τῆς μόδας, μέ ὑποσχέσεις πρός τά δεξιά καί πρός τ᾽ἀριστερά γιά κάθε λογῆς μεταρυθμίσεις καί κάθε λογῆς εὐεργετήματα γιά τούς ἐργάτες—φτάνει μόνο νά παραιτηθοῦν ἀπό τήν ἐπαναστατική πάλη γιά τήν ἀνατροπή τῆς ἀστικῆς τάξης. Θά ὀνόμαζα τό σύστημα αὐτό λλόυντ-τζωρτζισμό, ἀπό τό ὄνομα τοῦ ἄγγλου ὑπουργοῦ Λλόυντ Τζώρτζ, ἑνός ἀπό τούς πιό ἐπιφανεῖς καί ἐπιδέξιους ἐκπροσώπους αὐτοῦ τοῦ συστήματος στήν κλασική χώρα τοῦ «ἀστικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος». ᾽Αστός ἐπιχειρηματίας καί πολιτικός τυχοδιώκτης πρώτης τάξεως, δημοφιλής ρήτορας πού ξέρει νά βγάζει μπροστά στό ἐργατικό ἀκροατήριο ὅ,τι λόγους θέλετε, ἀκόμη καί ὑπερεπαναστατικούς, ἱκανός νά παρέχει σημαντικές ἐλεημοσύνες στούς πειθήνιους ἐργάτες μέ μορφή κοινωνικῶν μεταρυθμίσεων (ἀσφαλίσεις κτλ.), ὁ Λλόυντ Τζώρτζ ἐξυπηρετεῖ λαμπρά τήν ἀστική τάξη* καί τήν ἐξυπηρετεῖ ἀκριβῶς *ἀνάμεσα* στούς ἐργάτες, διοχετεύει τήν ἐπιροή της *ἀκριβῶς* ἀνάμεσα στό προλεταριάτο, ἐκεῖ ὅπου εἶναι γι᾽αὐτήν περισσότερο ἀναγκαῖο καί περισσότερο δύσκολο νά ὑποτάξει ἠθικά τίς μάζες.

Καί μήπως εἶναι μεγάλη ἡ διαφορά ἀνάμεσα στόν Λλόυντ Τζώρτζ καί τούς Σάιντεμαν, Λέγκιν, Χέντερσον καί Χάιντμαν, Πλεχάνοφ, Ρενοντέλ καί Σία; Θά μᾶς ἀντιτείνουν ὅτι ἀπό τούς τελευταίους μερικοί θά ξαναγυρίσουν στόν ἐπαναστατικό σοσιαλισμό τοῦ Μάρξ. Αὐτό εἶναι πιθανό, ὅμως αὐτό εἶναι μιά μηδαμινή διαφορά βαθμοῦ, ἄν δοῦμε τό ζήτημα σέ πολιτική, δηλ. σέ μαζική κλίμακα. Μεμονωμένα πρόσωπα ἀπό τούς σημερινούς σοσιαλσωβινιστές ἡγέτες μποροῦν νά ξαναγυρίσουν στό προλεταριάτο. Μά τό σοσιαλσωβινιστικό *ρεῦμα,* ἤ (πράγμα πού εἶναι τό ἴδιο) τό ὀπορτουνιστικό, δέν μπορεῖ οὔτε νά ἐξαφανιστεῖ, οὔτε «νά ξαναγυρίσει» στό ἐπαναστατικό προλε-

---

* Τελευταῖα σ᾽ἕνα ἀγγλικό περιοδικό βρῆκα ἕνα ἄρθρο ἑνός τόρυ, πολιτικοῦ ἀντιπάλου τοῦ Λλόυντ Τζώρτζ: «῾Ο Λλόυντ Τζώρτζ ἀπό τή σκοπιά τῶν τόρυδων». ῾Ο πόλεμος ἄνοιξε τά μάτια σ᾽αὐτό τόν ἀντίπαλο καί τοῦ ἔδειξε τί θαυμάσιος ὑπάλληλος τῆς ἀστικῆς τάξης εἶναι αὐτός ὁ Λλόυντ Τζώρτζ! Οἱ τόρυδες συμφιλιώθηκαν μαζί του!

ταριάτο. Ὅπου ὁ μαρξισμός εἶναι δημοφιλής ἀνάμεσα στούς ἐργάτες, ἐκεῖ αὐτό τό πολιτικό ρεῦμα, αὐτό τό «ἀστικό ἐργατικό κόμμα» θά ὁμνύει καί θά ὁρκίζεται στό ὄνομα τοῦ Μάρξ. Αὐτό δέν μπορεῖ νά τοῦ τό ἀπαγορεύσει κανείς, ὅπως δέν μπορεῖ ν'ἀπαγορεύσει σ'ἕνα ἐμπορικό οἶκο τή χρησιμοποίηση ὁποιασδήποτε ἐτικέτας, ὁποιασδήποτε ταμπέλας, ὁποιασδήποτε διαφήμισης. Στήν ἱστορία συμβαίνει πάντα τά ὀνόματα τῶν ἐπαναστατῶν ἡγετῶν, πού εἶναι δημοφιλεῖς ἀνάμεσα στίς καταπιεζόμενες τάξεις, μετά τό θάνατό τους νά προσπαθοῦν νά τά οἰκειοποιηθοῦν οἱ ἐχθροί τους γιά νά ἐξαπατήσουν τίς καταπιεζόμενες τάξεις.

Τό γεγονός εἶναι ὅτι «ἀστικά ἐργατικά κόμματα», σάν πολιτικό φαινόμενο, ἔχουν πιά δημιουργηθεῖ σ'*ὅλες* τίς προηγμένες καπιταλιστικές χῶρες, ὅτι χωρίς ἀποφασιστικό, ἀνελέητο ἀγώνα σ'ὅλη τή γραμμή ἐνάντια σ'αὐτά τά κόμματα—ἤ, πράγμα πού εἶναι τό ἴδιο, ὁμάδες, ρεύματα κτλ.—δέν μπορεῖ νά γίνεται κάν λόγος οὔτε γιά ἀγώνα ἐνάντια στόν ἰμπεριαλισμό, οὔτε γιά μαρξισμό, οὔτε γιά σοσιαλιστικό ἐργατικό κίνημα. Ἡ ὁμάδα τοῦ Τσχεΐτζε[81], τό «Νάσε Ντιέλο», ἡ «Γκόλος Τρουντά»[82] στή Ρωσία καί οἱ «ὀκιστές» στό ἐξωτερικό δέν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπό μιά παραλλαγή ἑνός ἀπ'*αὐτά* τά κόμματα. Δέν ἔχουμε ἀπολύτως κανένα λόγο νά πιστεύουμε ὅτι τά κόμματα αὐτά μποροῦν νά ἐξαφανιστοῦν *πρίν* ἀπό τήν κοινωνική ἐπανάσταση. Ἀντίθετα, ὅσο πιό κοντά θά εἶναι αὐτή ἡ ἐπανάσταση, ὅσο πιό ἰσχυρό θά εἶναι τό φούντωμά της, ὅσο πιό ἀπότομα καί πιό δυνατά θά εἶναι τά περάσματα καί τά ἅλματα στό προτσές της, τόσο μεγαλύτερο ρόλο θά παίζει στό ἐργατικό κίνημα ὁ ἀγώνας τοῦ ἐπαναστατικοῦ-μαζικοῦ χείμαρου ἐνάντια σέ καθετί τό ὀπορτουνιστικό-μικροαστικό. Ὁ καουτσκισμός δέν ἀποτελεῖ κανενός εἴδους αὐτοτελές ρεῦμα, γιατί δέν ἔχει ρίζες οὔτε στίς μάζες, οὔτε στό προνομιοῦχο στρῶμα πού ἔχει περάσει μέ τό μέρος τῆς ἀστικῆς τάξης. Ὡστόσο ὁ κίνδυνος τοῦ καουτσκισμοῦ βρίσκεται στό ὅτι, χρησιμοποιώντας τήν ἰδεολογία τοῦ παρελθόντος, βάζει τά δυνατά του νά συμφιλιώσει τό προλεταριάτο μέ τό «ἀστικό ἐργατικό κόμμα», νά ὑπερασπίσει τήν ἑνότητά του μ'αὐτό, ν'ἀνεβάσει ἔτσι τό κύρος αὐτοῦ τοῦ κόμματος. Οἱ μάζες δέν ἀκολουθοῦν πιά τούς ἀνοιχτούς σοσιαλσωβινιστές: ὁ Λλόυντ-Τζώρτζ γιουχαΐστηκε στήν Ἀγγλία στίς ἐργατικές συγκεντρώσεις, ὁ Χάιντμαν ἀποχώρησε ἀπό τό κόμμα, τούς Ρενοντέλ καί τούς Σάιντεμαν, τούς Πότρεσοφ καί τούς Γκβόζντιεφ τούς ὑπερασπίζει ἡ ἀστυνομία. Ἡ συγκαλυμέ-

νη ὑπεράσπιση τῶν σοσιαλσωβινιστῶν ἀπό τούς καουτσκιστές εἶναι τό πιό ἐπικίνδυνο πράγμα.

Ἕνα ἀπό τά πιό διαδομένα σοφίσματα τοῦ καουτσκισμοῦ εἶναι ἡ ἀναφορά του στίς «μάζες». Ἐμεῖς, λέει, δέν θέλουμε νά ξεκοποῦμε ἀπό τίς μάζες καί τίς μαζικές ὀργανώσεις! Ἀλλά καλοσκεφθεῖτε τήν τοποθέτηση αὐτοῦ τοῦ ζητήματος ἀπό τόν Ἔνγκελς. «Οἱ μαζικές ὀργανώσεις» τῶν ἀγγλικῶν τρέιντ-γιούνιον ἦταν τό 19ο αἰώνα μέ τό μέρος τοῦ ἀστικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος. Ὁ Μάρξ καί ὁ Ἔνγκελς μέ βάση αὐτό τό δεδομένο δέν συμβιβάζονταν μ᾽αὐτή τή θέση, ἀλλά τήν ξεσκέπαζαν. Δέν ξεχνοῦσαν (1) ὅτι οἱ ὀργανώσεις τῶν τρέιντ-γιούνιον ἀγκαλιάζουν ἄμεσα *τή μειοψηφία τοῦ προλεταριάτου*. Καί στήν Ἀγγλία τότε καί στή Γερμανία σήμερα στίς ὀργανώσεις δέν μετέχει περισσότερο ἀπό τό $1/_5$ τοῦ προλεταριάτου. Δέν μπορεῖ νά πιστεύει κανείς στά σοβαρά ὅτι στόν καπιταλισμό εἶναι δυνατό νά μπεῖ στίς ὀργανώσεις ἡ πλειοψηφία τῶν προλεταρίων. Δεύτερο—καί αὐτό εἶναι τό βασικό—τό ζήτημα δέν βρίσκεται τόσο στόν ἀριθμό τῶν μελῶν τῆς ὀργάνωσης, ὅσο στήν πραγματική, τήν ἀντικειμενική σημασία τῆς πολιτικῆς της: ἐκπροσωπεῖ ἡ πολιτική αὐτή τίς μάζες, ἐξυπηρετεῖ τίς μάζες, δηλ. τήν ἀπελευθέρωση τῶν μαζῶν ἀπό τόν καπιταλισμό, ἤ ἐκπροσωπεῖ τά συμφέροντα τῆς μειοψηφίας, τή συμφιλίωσή της μέ τόν καπιταλισμό; Τό τελευταῖο ἀκριβῶς ἴσχυε γιά τήν Ἀγγλία τοῦ 19ου αἰώνα — καί ἰσχύει σήμερα γιά τή Γερμανία κτλ.

Ἀπό τό «ἀστικό ἐργατικό κόμμα» τῶν *παλιῶν* τρέιντ-γιούνιον, ἀπό τήν προνομιούχα μειοψηφία ὁ Ἔνγκελς ξεχωρίζει τήν «*κατώτερη* μάζα», τήν πραγματική πλειοψηφία, κάνει ἔκκληση σ᾽αὐτήν, πού *δέν* εἶναι μολυσμένη ἀπό τό «σεβασμό πρός καθετί τό ἀστικό». Νά ποιά εἶναι ἡ οὐσία τῆς μαρξιστικῆς τακτικῆς!

Ἐμεῖς δέν μποροῦμε—καί κανένας δέν μπορεῖ—νά καθορίσουμε ἀκριβῶς ποιά μερίδα συγκεκριμένα τοῦ προλεταριάτου ἀκολουθεῖ καί θά ἀκολουθήσει τούς σοσιαλσωβινιστές καί τούς ὀπορτουνιστές. Αὐτό θά τό δείξει μόνο ἡ πάλη, αὐτό θά τό κρίνει ὁριστικά μόνο ἡ σοσιαλιστική ἐπανάσταση. Ὡστόσο ξέρουμε μέ βεβαιότητα ὅτι οἱ «ὑπερασπιστές τῆς πατρίδας» στόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο *ἐκπροσωποῦν* μόνο μιά μειοψηφία. Καί γιά τό λόγο αὐτό χρέος μας εἶναι, ἄν θέλουμε νά παραμείνουμε σοσιαλιστές, νά πηγαίνουμε *πιό κάτω* καί *πιό βαθιά,* πρός τίς πραγματικές μάζες: ἐδῶ βρίσκεται ὅλη ἡ σημασία τῆς πάλης

ἐνάντια στόν ὀπορτουνισμό καί ὅλο τό περιεχόμενο αὐτῆς τῆς πάλης. Ξεσκεπάζοντας τούς ὀπορτουνιστές καί τούς σοσιαλσωβινιστές, καί δείχνοντας ὅτι στήν πράξη προδίνουν καί ξεπουλᾶνε τά συμφέροντα τῆς μάζας, ὅτι ὑπερασπίζουν τά προσωρινά προνόμια μιᾶς μειοψηφίας ἐργατῶν, ὅτι διοχετεύουν τίς ἀστικές ἰδέες καί τήν ἀστική ἐπιροή, ὅτι στήν πράξη εἶναι σύμμαχοι καί πράκτορες τῆς ἀστικῆς τάξης—διδάσκουμε ἔτσι τίς μάζες νά γνωρίζουν τά πραγματικά πολιτικά συμφέροντά τους καί νά παλεύουν γιά τό σοσιαλισμό καί γιά τήν ἐπανάσταση μέσα ἀπ᾽ὅλες τίς μακρόχρονες καί βασανιστικές περιπέτειες τῶν ἰμπεριαλιστικῶν πολέμων καί τῶν ἰμπεριαλιστικῶν ἀνακωχῶν.

Νά ἐξηγοῦμε στίς μάζες τό ἀναπόφευκτο καί τήν ἀνάγκη τῆς διάσπασης μέ τόν ὀπορτουνισμό, νά τίς διαπαιδαγωγοῦμε γιά τήν ἐπανάσταση μέ τόν ἀνελέητο ἀγώνα ἐνάντια σ᾽αὐτόν, νά χρησιμοποιοῦμε τήν πείρα τοῦ πολέμου γιά τήν ἀποκάλυψη κάθε ἀχρειότητας τῆς ἐθνικοφιλελεύθερης ἐργατικῆς πολιτικῆς, καί ὄχι γιά τή συγκάλυψή της—νά ἡ μοναδική μαρξιστική γραμμή στό ἐργατικό κίνημα τοῦ κόσμου.

Στό ἑπόμενο ἄρθρο θά προσπαθήσουμε νά συνοψίσουμε τά κύρια διακριτικά γνωρίσματα αὐτῆς τῆς γραμμῆς σέ ἀντιστάθμισμα τοῦ καουτσκισμοῦ.

Γράφτηκε τόν 'Οχτώβρη τοῦ 1916

Δημοσιεύτηκε τό Δεκέμβρη τοῦ 1916 στή «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»», τεῦχ. 2
'Υπογραφή: Ν. Λένιν

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό κείμενο τῆς «Σμπόρνικ»

ΛΟΓΟΣ ΣΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΕΛΒΕΤΙΚΟΥ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΣΤΙΣ 4 ΤΟΥ ΝΟΕΜΒΡΗ 1916[83]

Τελευταῖα τό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα τῆς Ἐλβετίας εἶχε τήν τιμή νά προκαλέσει τήν ὀργή τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἐπίσημου Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Δανίας—τοῦ κυρίου ὑπουργοῦ Στάουνινγκ. Ὁ τελευταῖος σέ γράμμα του τῆς 15 τοῦ Σεπτέμβρη αὐτοῦ τοῦ χρόνου πρός τόν ἄλλον—ἐπίσης quasi*-σοσιαλιστή—ὑπουργό Βαντερβέλντε δήλωσε μέ κομπασμό ὅτι «ἐμεῖς (τό δανικό κόμμα) ἀποκηρύξαμε κοφτά καί κατηγορηματικά τήν ὀργανωτικά ἐπιζήμια διασπαστική δράση πού ἀναπτύσσει μέ πρωτοβουλία τοῦ ἰταλικοῦ καί τοῦ ἐλβετικοῦ κόμματος τό λεγόμενο τσιμμερβαλντινό κίνημα».

Χαιρετίζοντας ἐξονόματος τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ τό συνέδριο τοῦ ἐλβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, τό κάνω μέ τήν ἐλπίδα ὅτι τό κόμμα αὐτό θά ὑποστηρίξει καί στό μέλλον τή διεθνή ἕνωση τῶν ἐπαναστατῶν σοσιαλδημοκρατῶν, πού ἄρχισε στό Τσίμμερβαλντ καί πρέπει νά καταλήξει στήν ὁλοκληρωτική ρήξη τοῦ σοσιαλισμοῦ μέ τούς ὑπουργούς καί τούς σοσιαλπατριῶτες προδότες.

Ἡ διάσπαση αὐτή ὡριμάζει σ᾽ὅλες τίς χῶρες τοῦ ἀναπτυγμένου καπιταλισμοῦ. Στή Γερμανία ὁ ὁμοϊδεάτης τοῦ Κάρλ Λῆμπκνεχτ σ. Ὅττο Ρύλε δέχτηκε τίς ἐπιθέσεις τῶν ὀπορτουνιστῶν καί τοῦ λεγόμενου κέντρου, ὅταν δήλωσε στό Κεντρικό Ὄργανο τοῦ γερμανικοῦ κόμματος ὅτι ἡ διάσπαση ἔγινε ἀναπόφευκτη («Vorwärts», 12 Γενάρη 1916). Τά γεγονότα ὅμως

* —δῆθεν. *Ἡ Σύντ.*

δείχνουν ὁλοένα καί καθαρότερα ὅτι ὁ σ. Ρύλε εἶχε δίκιο, λέγοντας ὅτι στή Γερμανία πράγματι ὑπάρχουν δυό κόμματα: τό ἕνα βοηθάει τήν ἀστική τάξη καί τήν κυβέρνηση στή διεξαγωγή τοῦ ληστρικοῦ πολέμου, ἐνῶ τό ἄλλο, πού ἀναπτύσσει τή δράσή του κυρίως παράνομα, μοιράζει πραγματικά σοσιαλιστικές προκηρύξεις μέσα στίς πραγματικές μάζες, ὀργανώνει μαζικές διαδηλώσεις καί πολιτικές ἀπεργίες.

Στή Γαλλία ἡ «᾿Επιτροπή γιά τήν ἀποκατάσταση τῶν διεθνῶν σχέσεων»[84] δημοσίευσε τελευταῖα τήν μπροσούρα: «Οἱ σοσιαλιστές τοῦ Τσίμμερβαλντ καί ὁ πόλεμος», ὅπου διαβάζουμε ὅτι στή Γαλλία ἔχουν ἀναπτυχθεῖ μέσα στό κόμμα τρεῖς κύριες κατευθύνσεις. ῾Η πρώτη, στήν ὁποία ἀνήκει ἡ πλειοψηφία, στιγματίζεται στήν μπροσούρα σάν κατεύθυνση σοσιαλιστῶν-ἐθνικιστῶν, σοσιαλπατριωτῶν πού ἔχουν ἔρθει σέ «ἱερή συμμαχία» μέ τούς ταξικούς τους ἐχθρούς. ῾Η δεύτερη κατεύθυνση ἀντιπροσωπεύει, σύμφωνα μέ τά στοιχεῖα αὐτῆς τῆς μπροσούρας, μιά μειοψηφία, εἶναι οἱ ὀπαδοί τῶν βουλευτῶν Λονγκέ καί Πρεσμάν πού στά σπουδαιότερα ζητήματα συμβαδίζουν μέ τήν πλειοψηφία καί χύνουν ἀσυνείδητα νερό στό μύλο τῆς πλειοψηφίας, προσεταιριζόμενοι τά δυσαρεστημένα στοιχεῖα, μέ τό ἀποκοίμισμα τῆς σοσιαλιστικῆς τους συνείδησης καί ἀναγκάζοντάς τα νά ἀκολουθοῦν τήν ἐπίσημη πολιτική τοῦ κόμματος. Σάν τρίτη κατεύθυνση ἡ μπροσούρα ἀναφέρει τούς τσιμμερβαλντινούς. Οἱ τελευταῖοι παραδέχονται ὅτι ἡ Γαλλία σύρθηκε στόν πόλεμο ὄχι λόγω τῆς κήρυξης πολέμου ἀπομέρους τῆς Γερμανίας, ἀλλά ἀπό τή δική της ἰμπεριαλιστική πολιτική, πού τή σύνδεσε μέ τή Ρωσία μέ σύμφωνα καί δάνεια. ῾Η τρίτη αὐτή κατεύθυνση διακηρύσσει χωρίς διφορούμενα ὅτι *«ἡ ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας δέν εἶναι δουλιά τῶν σοσιαλιστῶν»*.

Τό ἴδιο καί στή χώρα μας, στή Ρωσία, ὅπως καί στήν ᾿Αγγλία καί στίς οὐδέτερες ῾Ενωμένες Πολιτεῖες τῆς ᾿Αμερικῆς, κοντολογῆς σ᾿ὅλο τόν κόσμο, ἔχουν δημιουργηθεῖ οὐσιαστικά αὐτές οἱ ἴδιες τρεῖς κατευθύνσεις. ῾Η πάλη αὐτῶν τῶν κατευθύνσεων θά κρίνει τήν τύχη τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος γιά τό ἄμεσο μέλλον.

᾿Επιτρέψτε μου νά θίξω μέ λίγα λόγια ἀκόμη ἕνα σημεῖο, γιά τό ὁποῖο γίνεται πάρα πολύς λόγος αὐτές τίς μέρες καί σχετικά μέ τό ὁποῖο ἐμεῖς, οἱ ρῶσοι σοσιαλδημοκράτες, ἔχουμε ἐξαιρετικά πλούσια πεῖρα· πρόκειται γιά τό ζήτημα τῆς τρομοκρατίας.

Δέν ἔχουμε ἀκόμη καμιά εἴδηση γιά τούς αὐστριακούς ἐπαναστάτες σοσιαλδημοκράτες πού καί κεῖ ὑπάρχουν, μά γιά

τούς όποίους οί πληροφορίες είναι γενικά πολύ πενιχρές. Γι'αὐτό τό λόγο δέν ξέρουμε ἄν ὁ φόνος τοῦ Στύργκχ ἀπό τόν σ. Φρίτς Ἄντλερ ἀποτελεῖ χρησιμοποίηση τῆς τρομοκρατίας, σάν τακτικῆς πού συνίσταται στή συστηματική ὀργάνωση πολιτικῶν δολοφονιῶν χωρίς σύνδεση μέ τόν ἐπαναστατικό ἀγώνα τῶν μαζῶν, ἤ ἄν ὁ φόνος αὐτός ἀποτελεῖ μόνο ἕνα μεμονωμένο βῆμα στό πέρασμα ἀπό τήν ὀπορτουνιστική μή σοσιαλιστική τακτική τῶν ἐπίσημων αὐστριακῶν σοσιαλδημοκρατῶν μέ τήν ἄμυνά τους τῆς πατρίδας, στήν τακτική τῆς ἐπαναστατικῆς μαζικῆς δράσης. Αὐτή ἡ δεύτερη ὑπόθεση ἀνταποκρίνεται, ὅπως φαίνεται, περισσότερο στά πράγματα καί γι'αὐτό τό λόγο εἶναι ἄξιος κάθε συμπάθειας ὁ χαιρετισμός πρός τόν Φρίτς Ἄντλερ πού πρότεινε ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή τοῦ ἰταλικοῦ κόμματος καί πού δημοσιεύτηκε στό «Avanti!» τῆς 29 τοῦ Ὀχτώβρη.

Ὅπως κι'ἄν ἔχουν τά πράγματα, ἔχουμε τήν πεποίθηση ὅτι ἡ πείρα τῆς ἐπανάστασης καί τῆς ἀντεπανάστασης στή Ρωσία ἔχει ἐπιβεβαιώσει τήν ὀρθότητα τῆς ὑπερεικοσάχρονης πάλης τοῦ κόμματός μας ἐνάντια στήν τρομοκρατία σάν τακτική. Δέν πρέπει ὡστόσο νά ξεχνᾶμε ὅτι ἡ πάλη αὐτή διεξαγόταν σέ στενή σύνδεση μέ τόν ἀγώνα ἐνάντια στόν ὀπορτουνισμό πού ἦταν διατεθειμένος νά ἀπορίπτει κάθε χρήση βίας ἀπομέρους τῶν καταπιεζόμενων τάξεων ἐνάντια στούς καταπιεστές. Ἐμεῖς πάντα εἴμασταν ὑπέρ τῆς χρήσης βίας τόσο στό μαζικό ἀγώνα ὅσο καί σέ σύνδεση μ'αὐτό τόν ἀγώνα. Δεύτερο, ἐμεῖς συνδέσαμε τόν ἀγώνα ἐνάντια στήν τρομοκρατία μέ μιά πολύχρονη προπαγάνδιση τῆς ἔνοπλης ἐξέγερσης, προπαγάνδιση πού ἄρχισε πολλά χρόνια πρίν ἀπό τό Δεκέμβρη τοῦ 1905. Τήν ἔνοπλη ἐξέγερση τή βλέπαμε ὄχι μόνο σάν τήν καλύτερη ἀπάντηση τοῦ προλεταριάτου στήν πολιτική τῆς κυβέρνησης, ἀλλά ἐπίσης καί σάν ἀναπόφευκτο ἀποτέλεσμα τῆς ἀνάπτυξης τῆς ταξικῆς πάλης γιά τό σοσιαλισμό καί τή δημοκρατία. Τρίτο, ἐμεῖς δέν περιοριζόμασταν στήν ἀποδοχή, ἀπό ἄποψη ἀρχῶν, τῆς χρήσης βίας καί στήν προπαγάνδιση τῆς ἔνοπλης ἐξέγερσης. Ἔτσι λ.χ. τέσσερα χρόνια ἀκόμη πρίν ἀπό τήν ἐπανάσταση ὑποστηρίζαμε τή χρήση βίας ἀπομέρους τῶν μαζῶν ἐνάντια στούς καταπιεστές τους, ἰδιαίτερα στή διάρκεια τῶν διαδηλώσεων στούς δρόμους. Φροντίζαμε ὥστε ὅλη ἡ χώρα νά ἀφομοιώσει τά διδάγματα κάθε τέτιας διαδήλωσης. Ἀρχίσαμε νά σκεπτόμαστε ὁλοένα καί περισσότερο γιά τήν ὀργάνωση σθεναρῆς καί συστηματικῆς ἀντίστασης τῶν μαζῶν ἐνάντια στήν ἀστυνομία καί τό στρατό, τήν προσέλκυση μέσω αὐτῆς τῆς

ἀντίστασης ὅσο τό δυνατό μεγαλύτερου μέρους τοῦ στρατοῦ στόν ἀγώνα ἀνάμεσα στό προλεταριάτο καί τήν κυβέρνηση, τήν προσέλκυση τῆς ἀγροτιᾶς καί τοῦ στρατοῦ στή συνειδητή συμμετοχή σ'αὐτό τόν ἀγώνα. Νά ἡ τακτική πού ἐφαρμόσαμε στόν ἀγώνα ἐνάντια στήν τρομοκρατία καί πού, σύμφωνα μέ τήν ἀκράδαντη πεποίθησή μας, στέφθηκε μέ ἐπιτυχία.

Τελειώνοντας, σύντροφοι, χαιρετίζω καί πάλι τό συνέδριο τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς 'Ελβετίας καί εὔχομαι ἐπιτυχία στίς ἐργασίες σας. (Χειροκροτήματα.)

Δημοσιεύτηκε τό 1916 στό βιβλίο «Protokoll über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei der Schweiz vom 4. und 5. November 1916 abgehalten im Gesellschaftshaus «z. Kaufleuten» in Zürich»

Στά ρωσικά πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1924 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό κείμενο τοῦ βιβλίου Μετάφραση ἀπό τά γερμανικά

ΓΙΑ ΤΗ ΧΩΡΙΣΤΗ ΕΙΡΗΝΗ

᾿Ανάμεσα στή Ρωσία καί τή Γερμανία γίνονται ἤδη διαπραγματεύσεις γιά χωριστή εἰρήνη. Οἱ διαπραγματεύσεις αὐτές εἶναι ἐπίσημες καί στό κύριο ζήτημα οἱ δυό Δυνάμεις ἔχουν κιόλας συμφωνήσει.

Μιά τέτια ἀνακοίνωση δημοσίευσε τελευταῖα μιά σοσιαλιστική ἐφημερίδα τῆς Βέρνης, μέ βάση τίς πληροφορίες πού διαθέτει[85]. Καί ὅταν ἡ ρωσική πρεσβεία τῆς Βέρνης ἔσπευσε νά κάνει ἐπίσημη διάψευση, καί οἱ γάλλοι σωβινιστές ἀπέδοσαν τή διάδοση αὐτῶν τῶν φημῶν σέ «βρωμοδουλιά τοῦ γερμανοῦ», ἡ σοσιαλιστική ἐφημερίδα δέν ἔδοσε καμιά ἀπολύτως σημασία στή διάψευση καί γιά ἐπιβεβαίωση τῆς ἀνακοίνωσής της ἐπικαλέστηκε καί τό γεγονός ὅτι στήν ᾿Ελβετία βρίσκονται τώρα ἀκριβῶς καί γερμανοί (Μπύλοφ) καί ρῶσοι «δημόσιοι ἄνδρες» (Στιοῦρμερ, Γκίρς καί ἕνας διπλωμάτης πού ἦρθε ἀπό τήν ᾿Ισπανία) καί ὅτι στούς ἐμπορικούς κύκλους τῆς ᾿Ελβετίας ὑπάρχουν ἀνάλογες θετικές πληροφορίες ἀπό ἐμπορικούς κύκλους τῆς Ρωσίας.

᾿Εννοεῖται πώς ἡ ἀπάτη εἶναι ἐξίσου δυνατό νά γίνει καί ἀπό τήν πλευρά τῆς Ρωσίας, πού δέν μπορεῖ νά ὁμολογήσει ὅτι διεξάγει διαπραγματεύσεις γιά χωριστή εἰρήνη, καί ἀπό τήν πλευρά τῆς Γερμανίας, πού δέν μπορεῖ νά μήν προσπαθήσει νά σπείρει ζιζάνια ἀνάμεσα στή Ρωσία καί στήν ᾿Αγγλία, ἀνεξάρτητα ἀπό τό ἄν διεξάγονται διαπραγματεύσεις καί ἄν καί κατά πόσο ἔχουν ἐπιτυχία.

Γιά νά καταλάβουμε τό ζήτημα τῆς χωριστῆς εἰρήνης, πρέπει νά ξεκινήσουμε ὄχι ἀπό τίς φῆμες καί τίς εἰδήσεις γι᾿αὐτό πού συμβαίνει τώρα στήν ᾿Ελβετία καί πού οὐσιαστικά εἶναι ἀδύνατο νά ἐξακριβωθεῖ, ἀλλά ἀπό *τά γεγονότα τῆς πολιτικῆς* τῶν τελευταίων δεκαετιῶν πού ἔχουν ἀδιαφιλονίκητα διαπιστωθεῖ. ῎Ας βάζουν ὅλα τους τά δυνατά οἱ κύριοι Πλεχάνοφ, Τσχενκέλι, Πότρεσοφ καί Σία, πού παίζουν τώρα τό ρόλο μαρξιστόμορφων λακέδων ἤ γελωτοποιῶν τοῦ Πουρισκέβιτς καί τοῦ Μιλιουκόφ, προσπαθώντας νά ἀποδείξουν τήν «ἐνοχή τῆς Γερμανίας» καί τόν

«ἀμυντικό χαρακτήρα» τοῦ πολέμου ἀπό τήν πλευρά τῆς Ρωσίας —τούς γελωτοποιούς αὐτούς οἱ συνειδητοί ἐργάτες δέν τούς ἄκουγαν καί δέν τούς ἀκοῦνε. Ὁ πόλεμος γεννήθηκε ἀπό τίς ἰμπεριαλιστικές σχέσεις ἀνάμεσα στίς μεγάλες Δυνάμεις, δηλ. ἀπό τήν πάλη γιά τή διανομή τῆς λείας, γιά τό ποιός θά καταβροχθίσει τίς τάδε ἀποικίες καί μικρά κράτη· τήν πρώτη θέση σ' αὐτό τόν πόλεμο τήν κατέχουν *δυό* συγκρούσεις. Ἡ πρώτη — ἀνάμεσα στήν Ἀγγλία καί τή Γερμανία. Ἡ δεύτερη — ἀνάμεσα στή Γερμανία καί τή Ρωσία. Οἱ τρεῖς αὐτές μεγάλες Δυνάμεις, οἱ τρεῖς αὐτοί ἀποθρασυμένοι ληστές εἶναι οἱ κύριοι παράγοντες στόν τωρινό πόλεμο, οἱ ὑπόλοιπες εἶναι ἐξαρτημένοι σύμμαχοι.

Καί οἱ δυό συγκρούσεις προετοιμάστηκαν ἀπ' *ὅλη* τήν πολιτική πού ἀκολούθησαν αὐτές οἱ Δυνάμεις *κάμποσες δεκαετίες* πρίν ἀπό τόν πόλεμο. Ἡ Ἀγγλία πολεμάει γιά νά ἁρπάξει τίς ἀποικίες τῆς Γερμανίας καί νά καταστρέψει τόν κύριο ἀνταγωνιστή της πού τή χτυποῦσε ἀνελέητα μέ τήν ἀνώτερή του τεχνική, τήν ὀργάνωση, τήν ἐμπορική δραστηριότητα, τή χτυποῦσε καί τή χτύπησε ἔτσι πού χωρίς πόλεμο ἡ Ἀγγλία *δέν μποροῦσε* νά ὑπερασπίσει τήν παγκόσμια κυριαρχία της. Ἡ Γερμανία πολεμάει ἐπειδή οἱ καπιταλιστές της θεωροῦν — καί πολύ δικαιολογημένα — ὅτι αὐτοί ἔχουν τό «ἱερό» ἀστικό δικαίωμα στά παγκόσμια πρωτεῖα τῆς καταλήστευσης τῶν ἀποικιῶν καί τῶν ἐξαρτημένων χωρῶν, εἰδικότερα, πολεμάει γιά νά ὑποτάξει τίς βαλκανικές χῶρες καί τήν Τουρκία. Ἡ Ρωσία πολεμάει γιά τή Γαλικία, τήν ὁποία ἔχει ἀνάγκη νά κατέχει ἰδιαίτερα γιά τό στραγγαλισμό τοῦ οὐκρανικοῦ λαοῦ (ἐκτός ἀπό τή Γαλικία ὁ λαός αὐτός δέν ἔχει καί οὔτε μπορεῖ νά ἔχει μιά ἐλεύθερη γωνίτσα, σχετική βέβαια), γιά τήν Ἀρμενία καί γιά τήν Κωνσταντινούπολη, κι' ὕστερα γιά τήν ὑποταγή ἐπίσης τῶν βαλκανικῶν χωρῶν.

Παράλληλα μέ τή σύγκρουση τῶν ληστρικῶν «συμφερόντων» τῆς Ρωσίας καί τῆς Γερμανίας ὑπάρχει μιά ὄχι λιγότερο — ἄν ὄχι περισσότερο — βαθιά σύγκρουση ἀνάμεσα στή Ρωσία καί τήν Ἀγγλία. Τό καθῆκον τῆς ἰμπεριαλιστικῆς πολιτικῆς τῆς Ρωσίας, πού καθορίζεται ἀπό τόν προαιώνιο ἀνταγωνισμό καί ἀπό τόν ἀντικειμενικά συγκεκριμένο διεθνή συσχετισμό τῶν μεγάλων Δυνάμεων, μπορεῖ νά διατυπωθεῖ σύντομα ἔτσι: μέ τή βοήθεια τῆς Ἀγγλίας καί τῆς Γαλλίας νά συντρίψει τή Γερμανία στήν Εὐρώπη γιά νά ληστέψει τήν Αὐστρία (νά ἀποσπάσει τή Γαλικία) καί τήν Τουρκία (νά ἀποσπάσει τήν Ἀρμενία καί ἰδιαίτερα τήν Κωνσταντινούπολη). Καί ἔπειτα μέ τή βοήθεια τῆς Ἰαπωνίας *καί τῆς ἴδιας* τῆς Γερμανίας νά

συντρίψει τήν 'Αγγλία στήν 'Ασία γιά νά ἀποσπάσει *ὅλη* τήν Περσία, νά ἀποτελειώσει τή διανομή τῆς Κίνας κτλ.

'Ο τσαρισμός τείνει ἀπό αἰῶνες καί πρός τήν κατάκτηση τῆς Κωνσταντινούπολης καί πρός τήν κατάκτηση ὁλοένα καί μεγαλύτερου τμήματος τῆς 'Ασίας, ἐφαρμόζοντας συστηματικά ἀντίστοιχη πολιτική καί ἐκμεταλλευόμενος γι'αὐτό τίς καθελογῆς ἀντιθέσεις καί συγκρούσεις ἀνάμεσα στίς μεγάλες Δυνάμεις. 'Η 'Αγγλία ὑπῆρξε πιό παλιός, πιό πεισματικός καί πιό ἰσχυρός ἀντίπαλος αὐτῶν τῶν τάσεων ἀπ'ὅ,τι ἡ Γερμανία. 'Από τό 1878, τότε πού τά ρωσικά στρατεύματα πλησίαζαν στήν Κωνσταντινούπολη καί ὁ ἀγγλικός στόλος ἔκανε τήν ἐμφάνισή του μπροστά στά Δαρδανέλια, ἀπειλώντας νά κανονιοβολήσει τούς ρώσους μόλις ἐμφανιστοῦν στό «Τσάριγκραντ» —ὥς τό 1885 πού ἡ Ρωσία ἀπεῖχε μόλις μιά τρίχα ἀπό ἕναν πόλεμο ἐνάντια στήν 'Αγγλία γιά τή διανομή τῆς λείας στήν Κεντρική 'Ασία ('Αφγανιστάν· ἡ προέλαση τῶν ρωσικῶν στρατευμάτων στά βάθη τῆς Κεντρικῆς 'Ασίας ἀπειλοῦσε τήν κυριαρχία τῶν ἄγγλων στήν 'Ινδία)— καί ὥς τό 1902 πού ἡ 'Αγγλία ἔκλεισε συμμαχία μέ τήν 'Ιαπωνία, προετοιμάζοντας τόν πόλεμο τῆς 'Ιαπωνίας ἐνάντια στή Ρωσία —σ'ὅλη αὐτή τή μακρόχρονη περίοδο ἡ 'Αγγλία ὑπῆρξε ὁ πιό ἰσχυρός ἐχθρός τῆς ληστρικῆς πολιτικῆς τῆς Ρωσίας, ἐπειδή ἡ Ρωσία ἀπειλοῦσε νά ὑπονομεύσει τήν κυριαρχία τῆς 'Αγγλίας πάνω σέ μιά σειρά ξένους λαούς.

Καί τώρα; Κοιτάξτε τί γίνεται στό σημερινό πόλεμο. Εἶναι ἀνυπόφορο ν'ἀκοῦς τούς «σοσιαλιστές» πού ἔχουν περάσει ἀπό τό προλεταριάτο στήν ἀστική τάξη καί μιλᾶνε γιά «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» ἀπομέρους τῆς Ρωσίας σέ τοῦτο τόν πόλεμο ἤ γιά «σωτηρία τῆς χώρας» (Τσχεῖτζε). Εἶναι ἀνυπόφορο ν'ἀκοῦς τόν μελίρρυτο Κάουτσκι καί Σία νά μιλᾶνε γιά δημοκρατική εἰρήνη σάν νά *μποροῦσαν* νά τή συνάψουν οἱ τωρινές καί γενικά οἱ ἀστικές κυβερνήσεις. 'Αφοῦ στήν πράξη οἱ κυβερνήσεις αὐτές εἶναι τυλιγμένες στό δίχτυ *τῶν μυστικῶν συνθηκῶν* ἀνάμεσά τους μέ τούς συμμάχους τους καί *ἐνάντια* στούς συμμάχους τους, καί τό περιεχόμενο αὐτῶν τῶν συνθηκῶν δέν εἶναι τυχαῖο, δέν καθορίζεται μόνο ἀπό τήν «κακή θέληση», ἀλλά ἐξαρτᾶται ἀπό ὅλη τήν πορεία καί ἐξέλιξη τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Οἱ «σοσιαλιστές» ἐκεῖνοι πού μέ κοινότυπες φράσεις γιά ὡραῖα πράγματα γενικά (ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας, δημοκρατική εἰρήνη), *χωρίς* νά ξεσκεπάζουν τίς *μυστικές* συνθῆκες τῆς κυβέρνησής *τους* σχετικά μέ τή διαρπαγή ξένων χωρῶν, ρίχνουν στάχτη στά μάτια καί συσκοτίζουν τά μυαλά τῶν

ἐργατῶν—τέτιοι «σοσιαλιστές» διαπράττουν ὁλοκληρωτική προδοσία ἀπέναντι στό σοσιαλισμό.

῾Η κυβέρνηση, καί ἡ γερμανική καί ἡ ἀγγλική καί ἡ ρωσική, συμφέρον μόνο ἔχει ἀπό τό στρατόπεδο τῶν σοσιαλιστῶν ν᾽ἀκούγονται λόγοι γιά μιά καλούτσικη εἰρήνη, ἐπειδή μ᾽αὐτό, πρῶτο, καλλιεργεῖται ἡ πίστη στή δυνατότητα μιᾶς τέτιας εἰρήνης μέ τή σημερινή κυβέρνηση, καί δεύτερο, ἀποσπᾶται ἡ προσοχή ἀπό τή ληστρική πολιτική τῶν ἴδιων τῶν κυβερνήσεων.

῾Ο πόλεμος εἶναι συνέχιση τῆς πολιτικῆς. Καί ἡ πολιτική «συνεχίζεται» ἐπίσης *στή διάρκεια* τοῦ πολέμου! ῾Η Γερμανία ἔχει μυστικές συνθῆκες μέ τή Βουλγαρία καί τήν Αὐστρία γιά τή διανομή τῆς λείας καί ἐξακολουθεῖ νά διεξάγει τέτιες διαπραγματεύσεις. ῾Η Ρωσία ἔχει μυστικές συνθῆκες μέ τήν ᾽Αγγλία, τή Γαλλία κτλ. κι᾽*ὅλες* αὐτές εἶναι ἀφιερωμένες στή *λήστευση* καί στή *διαρπαγή*, στή διαρπαγή τῶν ἀποικιῶν τῆς Γερμανίας, στήν καταλήστευση τῆς Αὐστρίας, στή διανομή τῆς Τουρκίας κτλ.

῾Ο «σοσιαλιστής» πού σέ μιά τέτια κατάσταση πραγμάτων ἀπευθύνει στούς λαούς καί στίς κυβερνήσεις λόγους γιά μιά καλούτσικη εἰρήνη εἶναι ἴδιος καί ἀπαράλλακτος μέ τόν παπά πού βλέπει μπροστά του στήν ἐκκλησία στά πρῶτα στασίδια τήν ἰδιοκτήτρια ἑνός οἴκου ἀνοχῆς καί τόν ἀστυνομικό σταθμάρχη, πού ἔχουν πάρε-δόσε μεταξύ τους, καί «κηρύσσει» σ᾽αὐτούς καί στό λαό τήν ἀγάπη πρός τόν πλησίον καί τήν τήρηση τῶν χριστιανικῶν ἐντολῶν.

᾽Ανάμεσα στή Ρωσία καί τήν ᾽Αγγλία ὑπάρχει ἀναμφίβολα μυστική συνθήκη ἀνάμεσα στ᾽ἄλλα καί γιά τήν Κωνσταντινούπολη. Εἶναι γνωστό ὅτι ἡ Ρωσία ἐλπίζει νά τήν πάρει καί ὅτι ἡ ᾽Αγγλία δέν θέλει νά τή δόσει, κι᾽ἄν τή δόσει, τότε εἴτε θά προσπαθήσει ἔπειτα νά τήν πάρει, εἴτε θά συνοδεύσει τήν «παραχώρηση» μέ ὅρους πού θά στρέφονται ἐνάντια στή Ρωσία. Τό κείμενο τῆς μυστικῆς συνθήκης εἶναι ἄγνωστο, ὡστόσο τό ὅτι ὁ ἀγώνας ἀνάμεσα στήν ᾽Αγγλία καί τή Ρωσία διαδραματίζεται ἀκριβῶς γύρω ἀπ᾽αὐτό τό ζήτημα, διαδραματίζεται καί τώρα, αὐτό ὄχι μόνο εἶναι γνωστό, ἀλλά ἐντελῶς ἀναμφισβήτητο. Ταυτόχρονα εἶναι γνωστό ὅτι ἀνάμεσα στή Ρωσία καί τήν ᾽Ιαπωνία, σάν συμπλήρωμα στίς προηγούμενες συμφωνίες τους (λ.χ. στή συμφωνία τοῦ 1910, πού ἀφήνει τήν ᾽Ιαπωνία «νά καταβροχθίσει» τήν Κορέα καί τή Ρωσία νά καταβροχθίσει τή Μογγολία) συνάφθηκε ἤδη στή διάρκεια τοῦ τωρινοῦ πολέμου μιά *νέα* μυστική συμφωνία πού στρέφεται ὄχι μόνο ἐνάντια στήν Κίνα, ἀλλά *ὥς ἕνα ὁρισμένο βαθμό καί ἐνάντια στήν ᾽Αγγλία.* Αὐτό

εἶναι ἀναμφίβολο, ἄν καί τό κείμενο τῆς συμφωνίας εἶναι ἄγνωστο. Τό 1904-1905 ἡ 'Ιαπωνία μέ τή βοήθεια τῆς 'Αγγλίας τσάκισε τή Ρωσία καί τώρα προετοιμάζει μέ περίσκεψη τή δυνατότητα νά τσακίσει τήν 'Αγγλία μέ τή βοήθεια τῆς Ρωσίας.

Στούς «ἰθύνοντες κύκλους» τῆς Ρωσίας—στήν παλατιανή σπείρα τοῦ Νικολάου τοῦ Ματοβαμμένου, στούς εὐγενεῖς, στό στρατό κτλ.—ὑπάρχει ἕνα γερμανόφιλο κόμμα. Στή Γερμανία τόν τελευταῖο καιρό σημειώνεται σ'ὅλη τή γραμμή μιά στροφή τῆς ἀστικῆς τάξης (καί μετά ἀπ'αὐτή καί τῶν σοσιαλιστῶν-σωβινιστῶν) πρός τή ρωσοφιλία, πρός τή χωριστή εἰρήνη μέ τή Ρωσία, μιά στροφή νά καλοπιάσουν τή Ρωσία καί νά χτυπήσουν μ'ὅλη τή δύναμη τήν 'Αγγλία. 'Από τήν πλευρά τῆς Γερμανίας τό σχέδιο αὐτό εἶναι ξεκάθαρο καί δέν προκαλεῖ ἀμφιβολίες. 'Από τήν πλευρά τῆς Ρωσίας τό πράγμα ἔχει ἔτσι: ὁ τσαρισμός θά προτιμοῦσε, βέβαια, νά καταβάλει ὁλοκληρωτικά τή Γερμανία γιά «νά πάρει» ὅσο τό δυνατό περισσότερα, καί ὅλη τή Γαλικία, καί ὅλη τήν Πολωνία, καί ὅλη τήν 'Αρμενία, καί τήν Κωνσταντινούπολη, καί «νά συντρίψει» τήν Αὐστρία κτλ. Τότε θά ἦταν βολικότερο νά στραφεῖ, μέ τή βοήθεια τῆς 'Ιαπωνίας, ἐνάντια στήν 'Αγγλία. 'Αλλά εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι δέν τοῦ κρατοῦν τά κότσια. 'Εδῶ βρίσκεται ὁ κόμπος.

῎Αν ὁ πρώην σοσιαλιστής κ. Πλεχάνοφ παριστάνει τά πράγματα ἔτσι σάν τάχα νά θέλουν οἱ ἀντιδραστικοί τῆς Ρωσίας γενικά εἰρήνη μέ τή Γερμανία, ἐνῶ ἡ «προοδευτική ἀστική τάξη» θέλει τήν καταστροφή τοῦ «πρωσικοῦ μιλιταρισμοῦ» καί τή φιλία μέ τή «δημοκρατική» 'Αγγλία, αὐτό εἶναι παιδικό παραμύθι προσαρμοσμένο στό ἐπίπεδο τῶν νήπιων τῆς πολιτικῆς. Στήν πράξη *καί* ὁ τσαρισμός *καί* ὅλοι οἱ ἀντιδραστικοί τῆς Ρωσίας *καί* ὁλόκληρη ἡ «προοδευτική» ἀστική τάξη (ὀχτωβριστές καί καντέτοι) θέλουν *ἕνα μόνο:* νά ληστέψουν τή Γερμανία, τήν Αὐστρία καί τήν Τουρκία στήν Εὐρώπη—νά τσακίσουν τήν 'Αγγλία στήν 'Ασία (νά πάρουν ὅλη τήν Περσία, ὅλη τή Μογγολία, ὅλο τό Θιβέτ κτλ.). 'Ο καυγάς ἀνάμεσα σ'αὐτούς τούς «ἀγαπημένους φιλαράκους» γίνεται μόνο καί μόνο γιά τοῦτο, γιά τό *πότε καί πῶς* θά στραφοῦν ἀπό τόν ἀγώνα ἐνάντια στή Γερμανία στόν ἀγώνα ἐνάντια στήν 'Αγγλία. Μόνο γιά τό πότε καί πῶς!

'Η λύση ὅμως αὐτοῦ τοῦ ζητήματος, τοῦ μοναδικά ἐπίμαχου ἀνάμεσα στούς ἀγαπημένους φιλαράκους, ἐξαρτᾶται ἀπό *στρατιωτικούς καί διπλωματικούς ὑπολογισμούς,* πού εἶναι ὁλοκληρωτικά γνωστοί *μόνο* στήν τσαρική κυβέρνηση, ἐνῶ στούς Μιλιου-

κόφ καί στούς Γκουτσκόφ εἶναι γνωστοί μόνο κατά τό ἕνα τέταρτο.

Νά πάρουμε ὅλη τήν Πολωνία ἀπό τή Γερμανία καί ἀπό τήν Αὐστρία! Ὁ τσαρισμός εἶναι *ὑπέρ* αὐτοῦ, θά τοῦ κρατήσουν ὅμως τά κότσια; καί θά τό ἐπιτρέψει ἡ Ἀγγλία;

Νά πάρουμε τήν Κωνσταντινούπολη καί τά στενά! Νά συντρίψουμε καί νά διαμελίσουμε τήν Αὐστρία! Ὁ τσαρισμός εἶναι ὁλοκληρωτικά ὑπέρ αὐτοῦ. Θά τοῦ κρατήσουν ὅμως τά κότσια; καί θά τό ἐπιτρέψει ἡ Ἀγγλία;

Ὁ τσαρισμός ξέρει πόσα ἀκριβῶς ἑκατομμύρια φαντάροι ἔχουν σκοτωθεῖ καί πόσοι εἶναι δυνατό *ἀκόμη* νά παρθοῦν ἀπό τό λαό, πόσα ἀκριβῶς βλήματα ξοδεύονται καί πόσα ἀκόμη μποροῦν νά προστεθοῦν (ἡ Ἰαπωνία στήν περίπτωση τοῦ ἐπαπειλούμενου καί ἐντελῶς πιθανοῦ πολέμου μέ τήν Κίνα *δέν* θά δόσει ἄλλα βλήματα!). Ὁ τσαρισμός ξέρει πῶς πῆγαν καί πῶς πᾶνε τώρα οἱ μυστικές του διαπραγματεύσεις μέ τήν Ἀγγλία γιά τήν Κωνσταντινούπολη, ξέρει τή δύναμη τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων στή Θεσσαλονίκη, στή Μεσοποταμία κτλ. Ὁ τσαρισμός τά ξέρει ὅλα αὐτά, κρατάει ὅλα τά χαρτιά στά χέρια καί κάνει ἀκριβεῖς ὑπολογισμούς, στό βαθμό πού εἶναι νοητή γενικά ἡ ἀκριβής γνώση σέ τέτιες ὑποθέσεις, ὅπου ὁ ρόλος τοῦ ἀμφίβολου, τοῦ ἀβέβαιου, ὁ ρόλος τῆς «στρατιωτικῆς τύχης» εἶναι ἰδιαίτερα μεγάλος.

Οἱ Μιλιουκόφ ὅμως καί οἱ Γκουτσκόφ ὅσο λιγότερα ξέρουν, τόσο περισσότερο ἀερολογοῦν. Καί οἱ Πλεχάνοφ, οἱ Τσχενκέλι, οἱ Πότρεσοφ δέν ξέρουν ἀπολύτως τίποτε γιά τίς μυστικές συναλλαγές τοῦ τσαρισμοῦ, ξεχνοῦν ἀκόμη κι᾿αὐτά πού ἤξεραν παλιότερα, δέν μελετοῦν τά ὅσα εἶναι δυνατό νά μάθει κανείς ἀπό τόν ξένο τύπο, δέν ἐμβαθύνουν στήν πορεία τῆς προπολεμικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ τσαρισμοῦ, δέν παρακολουθοῦν τήν πορεία *της* στή διάρκεια τοῦ πολέμου καί γι᾿αὐτό παίζουν τό ρόλο ἁπλῶς σοσιαλιστῶν χαζογιαννάκηδων.

Ἄν ὁ τσαρισμός ἔχει πειστεῖ ὅτι ἀκόμη καί μ᾿ὅλη τή βοήθεια τῆς φιλελεύθερης κοινωνίας, μ᾿ὅλο τό ζῆλο τῶν Ἐπιτροπῶν πολεμικῆς βιομηχανίας, μ᾿ὅλη τή συνδρομή τῶν κυρίων Πλεχάνοφ, Γκβόζντιεφ, Πότρεσοφ, Μπούλκιν, Τσίρκιν, Τσχεΐτζε («σωτηρία τῆς χώρας», μή γελᾶτε!), Κροπότκιν καί τῶν ἄλλων λακέδων στό εὐγενικό ἔργο τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν βλημάτων —ἀκόμη καί μ᾿ὅλα αὐτά καί μέ τή σημερινή κατάσταση τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων (ἤ τῆς στρατιωτικῆς ἀδυναμίας) ὅλων τῶν πιθανῶν καί τῶν τραβηγμένων ἤδη στόν πόλεμο συμμάχων,

δέν εἶναι δυνατό νά ἐπιτευχθοῦν περισσότερα, δέν εἶναι δυνατό νά ἔχουμε *πιό μεγάλη* νίκη πάνω στή Γερμανία, ἤ ὅτι αὐτό στοιχίζει ὑπερβολικά ἀκριβά (λ.χ. στοιχίζει *ἀκόμη* τήν ἀπώλεια δέκα ἑκατομμυρίων ρώσων στρατιωτῶν, πού γιά τή στρατολόγηση, τήν ἐκπαίδευση καί τόν ἐξοπλισμό τους ἀπαιτοῦνται ἀκόμη τόσα δισεκατομμύρια καί τόσα χρόνια πόλεμος), τότε ὁ τσαρισμός *δέν μπορεῖ νά μήν ἐπιζητεῖ* χωριστή εἰρήνη μέ τή Γερμανία.

Ἄν «ἐμεῖς» κυνηγήσουμε μιά ὑπερβολικά μεγάλη λεία στήν Εὐρώπη, τότε «ἐμεῖς» διακινδυνεύουμε νά ἐξασθενίσουμε ὁριστικά τούς στρατιωτικούς «μας» πόρους, νά μήν πάρουμε σχεδόν τίποτε στήν Εὐρώπη καί νά χάσουμε τή δυνατότητα νά πάρουμε τό «μερίδιό μας» στήν Ἀσία—ἔτσι σκέπτεται ὁ τσαρισμός καί σκέπτεται *σωστά* ἀπό τήν ἄποψη τῶν ἰμπεριαλιστικῶν συμφερόντων. Σκέπτεται *σωστότερα* ἀπό τούς ἀστούς καί ὀπορτουνιστές λογάδες, τούς Μιλιουκόφ, τούς Πλεχάνοφ, τούς Γκουτσκόφ, τούς Πότρεσοφ.

Ἄν δέν μποροῦμε νά πάρουμε περισσότερα στήν Εὐρώπη, ἀκόμη κι'ὕστερα ἀπό τήν προσχώρηση τῆς Ρουμανίας καί τῆς Ἑλλάδας (ἀπό τήν ὁποία «ἐμεῖς» πήραμε ὅ,τι μπορούσαμε), τότε ἄς πάρουμε ὅ,τι μποροῦμε! Ἡ Ἀγγλία *δέν μπορεῖ* νά «μᾶς» δώσει τώρα τίποτε. Ἡ Γερμανία θά μᾶς δώσει, πιθανόν, πίσω καί τήν Κουρλανδία, καί ἕνα μέρος τῆς Πολωνίας, καί, ἀσφαλῶς, τήν Ἀνατολική Γαλικία—αὐτό εἶναι ἰδιαίτερα σπουδαῖο γιά «μᾶς», γιά νά καταπνίξουμε τό οὐκρανικό κίνημα, τό κίνημα γιά τήν ἐλευθερία καί τή μητρική γλώσσα ἑνός λαοῦ πολλῶν ἑκατομμυρίων, πού ἱστορικά μέχρι σήμερα ἀκόμη κοιμόταν—καί ἀσφαλῶς καί τήν τουρκική Ἀρμενία. Παίρνοντάς τα αὐτά *σήμερα,* μποροῦμε νά βγοῦμε ἀπό τόν πόλεμο, ὄντας *δυναμωμένοι,* καί τότε *αὔριο* μέ τή βοήθεια τῆς Ἰαπωνίας καί τῆς Γερμανίας θά μπορέσουμε νά πάρουμε, ἀκολουθώντας ἔξυπνη πολιτική καί μέ τήν παραπέρα βοήθεια τῶν Μιλιουκόφ, τῶν Πλεχάνοφ καί τῶν Πότρεσοφ στό ἔργο τῆς «σωτηρίας» τῆς πολυαγαπημένης «πατρίδας», ἕνα καλό κομμάτι τῆς Ἀσίας μέ πόλεμο ἐνάντια στήν Ἀγγλία (ὅλη τήν Περσία καί τόν Περσικό κόλπο μέ διέξοδο στόν ἀνοιχτό ὠκεανό, καί ὄχι ὅπως συμβαίνει μέ τήν Κωνσταντινούπολη, ὅπου ὑπάρχει διέξοδος μόνο πρός τή Μεσόγειο Θάλασσα, κι'αὐτή πάλι ἀνάμεσα ἀπό νησιά πού ἡ Ἀγγλία μπορεῖ εὔκολα νά τά καταλάβει καί νά τά ὀχυρώσει, στερώντας «μας» ἀπό κάθε διέξοδο πρός μιά ἐλεύθερη θάλασσα) κτλ.

Ἔτσι ἀκριβῶς σκέπτεται ὁ τσαρισμός καί, ἐπαναλαβαίνουμε, σκέπτεται σωστά, ὄχι μόνο ἀπό στενά μοναρχική, ἀλλά καί

ἀπό γενική-ἰμπεριαλιστική ἄποψη, ξέρει περισσότερα καί βλέπει μακρύτερα ἀπό τούς φιλελευθέρους καί τούς Πλεχάνοφ μέ τούς Πότρεσοφ.

Γι'αὐτό εἶναι πέρα γιά πέρα δυνατό αὔριο ἤ μεθαύριο νά ξυπνήσουμε μ'ἕνα διάγγελμα τῶν τριῶν μοναρχῶν: «εἰσακούοντας τή φωνή τῶν πολυαγαπημένων μας λαῶν, ἀποφασίσαμε νά τούς καταστήσουμε εὐτυχεῖς μέ τά ἀγαθά τῆς εἰρήνης, νά συνάψουμε ἀνακωχή καί νά συγκαλέσουμε πανευρωπαϊκό συνέδριο εἰρήνης». Οἱ τρεῖς μονάρχες μποροῦν μάλιστα μέ τήν εὐκαιρία αὐτή νά κάνουν ἀρκετά καλό πνεῦμα, ἐπαναλαβαίνοντας μερικά κουρέλια φράσεων τοῦ Βαντερβέλντε, τοῦ Πλεχάνοφ καί τοῦ Κάουτσκι: ἐμεῖς, λέει, «ὑποσχόμαστε»—οἱ ὑποσχέσεις εἶναι τό μοναδικό πράγμα πού εἶναι φτηνό ἀκόμη καί στήν ἐποχή τῆς ἀχαλίνωτης ἀκρίβιας—νά συζητήσουμε τό ζήτημα τῆς ἐλάττωσης τῶν ἐξοπλισμῶν καί τῆς «διαρκοῦς» εἰρήνης κτλ. 'Ο Βαντερβέλντε, ὁ Πλεχάνοφ καί ὁ Κάουτσκι θά τρέξουν ξοπίσω τους νά ὀργανώσουν δικό τους συνέδριο «σοσιαλιστῶν» στήν ἴδια πόλη πού θά συνεδριάζει τό συνέδριο εἰρήνης· θά φλυαρήσουν ἀτέλειωτα σ'ὅλες τίς γλῶσσες ἀγαθές εὐχές, μελιστάλακτες φράσεις, διαβεβαιώσεις γιά τήν ἀνάγκη «νά ὑπερασπίσουμε τήν πατρίδα». 'Η ἀτμόσφαιρα δέν θά εἶναι ἄσχημη—γιά προκάλυμμα τοῦ περάσματος ἀπό τήν ἰμπεριαλιστική ἀγγλορωσική συμμαχία ἐνάντια στή Γερμανία σέ μιά παρόμοια γερμανορωσική συμμαχία ἐνάντια στήν 'Αγγλία!

Θά τερματιστεῖ ἄραγε ὁ σημερινός πόλεμος μ'αὐτό τόν τρόπο σ'ἕνα πολύ κοντινό μέλλον, ἤ ἡ Ρωσία «θά ἐπιμείνει» κάπως περισσότερο καιρό στήν ἐπιδίωξή της νά νικήσει τή Γερμανία καί νά ληστέψει ὅσο τό δυνατό περισσότερο τήν Αὐστρία; Θά παίξουν ἄραγε οἱ διαπραγματεύσεις γιά χωριστή εἰρήνη τό ρόλο ἑλιγμοῦ ἑνός ἐπιδέξιου ἐκβιαστῆ; (ὁ τσαρισμός θά δείξει στήν 'Αγγλία τό ἕτοιμο σχέδιο τῆς συνθήκης μέ τή Γερμανία καί θά πεῖ: τόσα δισεκατομμύρια ρουβλάκια καί τίς τάδε παραχωρησοῦλες ἤ ἐγγυήσεις, ἀλλιῶς αὔριο ὑπογράφω αὐτή τή συνθήκη)—*ἔτσι εἴτε ἀλλιῶς* ὁ ἰμπεριαλιστικός πόλεμος *δέν μπορεῖ* νά τερματιστεῖ μέ κανενός ἄλλου εἴδους εἰρήνη, ἐκτός ἀπό τήν ἰμπεριαλιστική, *ἄν* ὁ πόλεμος αὐτός δέν μετατραπεῖ σέ ἐμφύλιο πόλεμο τοῦ προλεταριάτου ἐνάντια στήν ἀστική τάξη γιά τό σοσιαλισμό. Ἔτσι εἴτε ἀλλιῶς, μέ ἐξαίρεση αὐτή τήν τελευταία ἔκβαση, ὁ ἰμπεριαλιστικός πόλεμος θά ὁδηγήσει στό δυνάμωμα τῆς μιᾶς ἤ τῆς ἄλλης ἀπό τίς τρεῖς ἰσχυρότατες ἰμπεριαλιστικές Δυνάμεις, τῆς 'Αγγλίας, Γερμανίας, Ρωσίας, σέ

βάρος τῶν ἀδύνατων (Σερβίας, Τουρκίας, Βελγίου κτλ.), καί εἶναι πέρα γιά πέρα ·δυνατό νά δυναμώσουν ὕστερα ἀπό τόν πόλεμο *καί* οἱ τρεῖς αὐτοί ληστές, ἀφοῦ μοιραστοῦν τά ἁρπαγμένα (ἀποικίες, Βέλγιο, Σερβία, 'Αρμενία) καί ὅλος ὁ καυγάς θά εἶναι μόνο σέ ποιά ἀναλογία νά μοιραστεῖ *αὐτή* ἡ λεία.

Ἔτσι εἴτε ἀλλιῶς ἀναπόδραστα, ἀναπόφευκτα καί ἀναμφίβολα θά τήν πάθουν καί θά ἐξευτελιστοῦν τόσο οἱ ὁλοκληρωτικοί καί ἀνοιχτοί σοσιαλσωβινιστές, δηλ. τά ὑποκείμενα πού παραδέχονται ἀπροκάλυπτα τήν «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» στόν τωρινό πόλεμο, ὅσο καί οἱ σκεπασμένοι, μεσοβέζικοι σοσιαλσωβινιστές, δηλ. οἱ καουτσκιστές πού κηρύσσουν τήν «εἰρήνη» *γενικά*, «χωρίς νικητές καί ἡττημένους» κτλ. Κάθε εἰρήνη, πού θά συναφθεῖ ἀπό τίς ἴδιες κυβερνήσεις πού ἄρχισαν αὐτό τόν πόλεμο, ἤ ἀπό ἄλλες τό ἴδιο ἀστικές, θά δείξει ἀνάγλυφα σ'ὅλους τούς λαούς τί ρόλο ὑπηρετῶν τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ ἔπαιξαν καί οἱ πρῶτοι καί οἱ δεύτεροι σοσιαλιστές.

Ὅποια κι'ἄν εἶναι ἡ ἔκβαση τοῦ σημερινοῦ πολέμου, θά ἀποδειχτεῖ ὅτι δίκιο εἶχαν ἐκεῖνοι πού ἔλεγαν ὅτι ἡ μοναδική σοσιαλιστική διέξοδος ἀπ'αὐτόν εἶναι ἐφικτή μέ τή μορφή ἐμφύλιου πολέμου τοῦ προλεταριάτου γιά τό σοσιαλισμό. Θά ἀποδειχτεῖ, ὅτι εἶχαν δίκιο ἐκεῖνοι οἱ ρῶσοι σοσιαλδημοκράτες πού ἔλεγαν ὅτι ἡ ἥττα τοῦ τσαρισμοῦ, ἡ ὁλοκληρωτική στρατιωτική συντριβή του εἶναι «ἔτσι εἴτε ἀλλιῶς» τό μικρότερο κακό. 'Επειδή ἡ ἱστορία δέν στέκει ποτέ στό ἴδιο μέρος, προχωρεῖ καί στή διάρκεια τοῦ τωρινοῦ πολέμου καί ἄν τό προλεταριάτο τῆς Εὐρώπης δέν μπορέσει σήμερα νά τραβήξει μπροστά πρός τό σοσιαλισμό, ἄν δέν μπορέσει ν'ἀποτινάξει τό ζυγό τῶν σοσιαλσωβινιστῶν καί τῶν καουτσκιστῶν στή διάρκεια τοῦ πρώτου μεγάλου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου, ἡ 'Ανατολική Εὐρώπη καί ἡ 'Ασία θά τραβοῦσαν μέ γιγάντια βήματα μπροστά πρός τή δημοκρατία μόνο σέ περίπτωση ὁλοκληρωτικῆς στρατιωτικῆς συντριβῆς τοῦ τσαρισμοῦ καί ἀφαίρεσης ἀπ'αὐτόν *κάθε* δυνατότητας νά ἀσκεῖ ἰμπεριαλιστική πολιτική μισοφεουδαρχικοῦ τύπου.

Ὁ πόλεμος θά σκοτώσει καί θά ξεκάνει καθετί τό ἀδύναμο, μαζί καί τό σοσιαλσωβινισμό καί τόν καουτσκισμό. Ἡ ἰμπεριαλιστική εἰρήνη θά κάνει *αὐτές* τίς ἀδυναμίες ἀκόμη πιό ἐξόφθαλμες, ἀκόμη πιό ἀναίσχυντες, ἀκόμη πιό ἀποκρουστικές.

«Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ», ἀρ. φύλ. 56
6 τοῦ Νοέμβρη 1916

Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό κείμενο τῆς ἐφημερίδας
«Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ»

ΟΛΟΚΛΗΡΗ ΔΕΚΑΔΑ «ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΕΣ» ΥΠΟΥΡΓΟΙ

Ὁ γραμματέας τοῦ Διεθνοῦς Σοσιαλιστικοῦ Γραφείου[86] Χούισμανς ἔστειλε χαιρετιστήριο τηλεγράφημα στόν δανό ὑπουργό ἄνευ χαρτοφυλακίου Στάουνινγκ, ἀρχηγό τοῦ δανικοῦ δῆθεν «Σοσιαλδημοκρατικοῦ» κόμματος:

«Εἶδα στίς ἐφημερίδες ὅτι διοριστήκατε ὑπουργός. Τά ἐγκάρδιά μου συγχαρητήρια. Ἔτσι λοιπόν ἔχουμε ἤδη σ᾽ὅλο τόν κόσμο δέκα σοσιαλιστές ὑπουργούς. Οἱ δουλιές προχωροῦν! Τούς καλύτερους χαιρετισμούς».

Οἱ δουλιές προχωροῦν, οὔτε συζήτηση. Ἡ ΙΙ Διεθνής κινεῖται γρήγορα—πρός τήν πλήρη συγχώνευση μέ τήν ἐθνικοφιλελεύθερη πολιτική. Τό μαχητικό ὄργανο τῶν γερμανῶν ἄκρων ὀπορτουνιστῶν καί σοσιαλσωβινιστῶν, ἡ «Λαϊκή Φωνή»[87] τοῦ Χέμνιτς, παραθέτοντας αὐτό τό τηλεγράφημα, παρατηρεῖ, ὄχι χωρίς δηκτικότητα: «Ὁ γραμματέας τοῦ Διεθνοῦς Σοσιαλιστικοῦ Γραφείου χαιρετίζει ἀνεπιφύλακτα τήν ἀποδοχή τῆς θέσης ὑπουργοῦ ἀπομέρους ἑνός σοσιαλδημοκράτη. Ὡστόσο λίγο πρίν ἀπό τόν πόλεμο ὅλα τά κομματικά καί τά διεθνῆ συνέδρια εἶχαν ταχθεῖ κατηγορηματικά ἐνάντια σ᾽αὐτό! Οἱ καιροί ἀλλάζουν, καθώς καί οἱ ἀντιλήψεις—καί σ᾽αὐτό τό σημεῖο».

Οἱ Χάιλμαν, Ντάβιντ, Ζύντεκουμ ἔχουν κάθε δικαίωμα νά χτυποῦν περιφρονητικά στήν πλάτη τούς Χούισμανς, τούς Πλεχάνοφ, τούς Βαντερβέλντε...

Ὁ Στάουνινγκ δημοσίευσε τελευταῖα τό γράμμα του πρός τόν Βαντερβέλντε, πού εἶναι γεμάτο ἀπό κακεντρέχεια ἑνός γερμανόφιλου σοσιαλσωβινιστῆ ἐνάντια σ᾽ἕναν γάλλο σοσιαλσωβινιστή. Στό γράμμα αὐτό, ἀνάμεσα στ᾽ἄλλα, ὁ Στάουνινγκ καμαρώνει, γιατί «ἐμεῖς (τό δανικό κόμμα) ἀποκηρύξαμε κοφτά

καί κατηγορηματικά τήν όργανωτικά-έπιζήμια διασπαστική δουλιά πού άναπτύσσει μέ πρωτοβουλία τοῦ ἰταλικοῦ καί τοῦ ἐλβετικοῦ κόμματος τό λεγόμενο τσιμμερβαλντινό κίνημα». Κυριολεκτικά ἔτσι!

Στή Δανία ὁ σχηματισμός ἐθνικοῦ κράτους χρονολογεῖται ἀπό τό 16ο αἰώνα. Οἱ μάζες τοῦ δανικοῦ λαοῦ ἀπό καιρό ἔχουν διατρέξει τό στάδιο τοῦ ἀστικοαπελευθερωτικοῦ κινήματος. Στή Δανία πάνω ἀπό τά $^{96}/_{100}$ τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι δανοί, γεννημένοι στή Δανία. Οἱ δανοί τῆς Γερμανίας δέν εἶναι οὔτε διακόσιες χιλιάδες. (Ὁ πληθυσμός τῆς Δανίας εἶναι 2 900 000.) Μπορεῖ νά καταλάβει κανείς τί χοντροκομένη ἀστική ἀπάτη ἀποτελοῦν οἱ φλυαρίες τῆς δανικῆς ἀστικῆς τάξης γύρω ἀπό τό «ἀνεξάρτητο ἐθνικό κράτος», σάν καθῆκον τῆς ἡμέρας! Αὐτά τά λένε στόν 20ό αἰώνα οἱ ἀστοί καί οἱ μοναρχικοί τῆς Δανίας, *οἱ κάτοχοι ἀποικιῶν* πού ὁ πληθυσμός τους εἶναι σχεδόν ἴσος μέ τόν ἀριθμό τῶν δανῶν τῆς Γερμανίας καί τούς ὁποίους *παζαρεύει* ἡ δανική κυβέρνηση.

Ποιός εἶπε ὅτι στήν ἐποχή μας δέν ἐμπορεύονται τούς ἀνθρώπους; Τούς ἐμπορεύονται μιά χαρά. Ἡ Δανία πουλάει στήν Ἀμερική γιά τόσα ἑκατομμύρια (τά παζάρια δέν τέλειωσαν ἀκόμη) τρία νησιά—ὅλα βέβαια κατοικημένα.

Ἕνα εἰδικό χαρακτηριστικό τοῦ δανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ εἶναι, ἐκτός ἀπ᾽αὐτό, ἡ ἀποκόμιση ὑπερκέρδους λόγω τῆς μονοπωλιακά πλεονεκτικῆς θέσης τῆς ἀγορᾶς προϊόντων γάλακτος καί κρέατος: ἡ πώληση γίνεται μέ τόν πιό φτηνό, τό θαλάσσιο δρόμο, στό Λονδίνο, τήν πιό μεγάλη ἀγορά τοῦ κόσμου. Χάρη σ᾽αὐτό ἡ δανική ἀστική τάξη καί οἱ δανοί πλουσιοχωρικοί (γνησιότατοι ἀστοί, παρά τά παραμύθια τῶν ρώσων ναρόντνικων) ἔχουν μετατραπεῖ σέ «εὐημεροῦντες» χαραμοφάηδες τῆς ἀγγλικῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης, σέ μέτοχους στά ἐξαιρετικά ἥσυχα καί ἐξαιρετικά παχυλά κέρδη της.

Στή διεθνή αὐτή κατάσταση ὑπόκυψε ὁλοκληρωτικά τό δανικό «Σοσιαλδημοκρατικό» κόμμα πού ὑποστήριζε καί ὑποστηρίζει μ᾽ὅλες τίς δυνάμεις τή δεξιά πτέρυγα, τούς ὀπορτουνιστές τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας. Οἱ δανοί σοσιαλδημοκράτες ψήφισαν τήν παροχή πιστώσεων στήν ἀστικομοναρχική κυβέρνηση —«γιά τήν περιφρούρηση τῆς οὐδετερότητας», ὅπως ἀποκαλεῖται αὐτό εὔσχημα. Στό συνέδριο τῆς 30 τοῦ Σεπτέμβρη 1916 ἡ πλειοψηφία πού ἀποτελοῦσε τά $^{9}/_{10}$ τάχθηκε ὑπέρ τῆς συμμετοχῆς στήν κυβέρνηση, ὑπέρ μιᾶς συναλλαγῆς μέ τήν κυβέρνηση! Ὁ ἀνταποκριτής μιᾶς σοσιαλιστικῆς

ἐφημερίδας τῆς Βέρνης ἀναγγέλλει ὅτι τήν ἀντιπολίτευση τῆς ὑπουργοποίησης στή Δανία τήν ἐκπροσωποῦσαν ὁ Γκέρσον Τρίρ καί ὁ διευθυντής της Ι. Π. Σουντμπό. Ὁ Τρίρ σ'ἕνα λαμπρό του λόγο ὑπεράσπισε τίς ἐπαναστατικές-μαρξιστικές ἀντιλήψεις, καί, ὅταν τό κόμμα ἀποφάσισε νά συμμετάσχει στήν κυβέρνηση, ἀποχώρησε καί ἀπό τήν Κεντρική Ἐπιτροπή καί ἀπό τό κόμμα, δηλώνοντας ὅτι δέν ἐπιθυμεῖ νά εἶναι μέλος *ἀστικοῦ* κόμματος. Τά τελευταῖα χρόνια τό δανικό «Σοσιαλδημοκρατικό» κόμμα δέν διέφερε σέ τίποτε ἀπό τούς ἀστούς ριζοσπάστες.

Χαιρετίζουμε τόν σύντροφο Γκ. Τρίρ! «Οἱ δουλιές προχωροῦν», ὁ Χούισμανς ἔχει δίκιο—προχωροῦν πρός ἕνα ἀκριβή, σαφή, πολιτικά ἔντιμο καί σοσιαλιστικά ἀπαραίτητο διαχωρισμό ἀνάμεσα στούς ἐπαναστάτες μαρξιστές, ἐκπροσώπους τῶν *μαζῶν* τοῦ ἐπαναστατικοῦ προλεταριάτου, καί τούς πλεχανοποτρεσο-χουϊσμανσικούς συμμάχους καί πράκτορες τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης, πού ἔχουν τήν πλειοψηφία τῶν *«ἡγετῶν»*, ἀλλά ἐκπροσωποῦν τά συμφέροντα ὄχι τῆς μάζας τῶν καταπιεζομένων, ἀλλά μιᾶς μειοψηφίας προνομιούχων ἐργατῶν πού περνᾶνε μέ τό μέρος τῆς ἀστικῆς τάξης.

Θά θελήσουν οἱ ρῶσοι συνειδητοί ἐργάτες, αὐτοί πού ἔχουν ἐκλέξει τούς βουλευτές πού στάλθηκαν ἐξορία στή Σιβηρία, αὐτοί πού καταψήφισαν τή συμμετοχή στίς Ἐπιτροπές πολεμικῆς βιομηχανίας γιά τήν ὑποστήριξη τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου, θά θελήσουν νά συγκαταριθμοῦνται στή «Διεθνή» τῶν *δέκα* ὑπουργῶν; Στή Διεθνή τῶν *Στάουνινγκ;* Στή Διεθνή ἀπό τήν ὁποία ἀποχωροῦν οἱ *Τρίρ;*

«Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ», ἀρ. φύλ. 56,
6 τοῦ Νοέμβρη 1916

Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό κείμενο τῆς ἐφημερίδας
«Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ»

ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΩΝ ΑΡΙΣΤΕΡΩΝ ΤΣΙΜΜΕΡΒΑΛΝΤΙΝΩΝ ΣΤΟ ΕΛΒΕΤΙΚΟ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ[88]

Τό Συνέδριο τῆς Ζυρίχης τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς 'Ελβετίας (4-5. XI. 1916) ἀπόδειξε ὁριστικά ὅτι ἡ ἀπόφαση αὐτοῦ τοῦ κόμματος γιά προσχώρηση στό Τσίμμερβαλντ καί γιά ἀποδοχή *τῆς ἐπαναστατικῆς μαζικῆς πάλης* (ἀπόφαση τοῦ συνεδρίου τοῦ Ἄαραου, 1915) παραμένει μόνο στά χαρτιά καί ὅτι στούς κόλπους τοῦ κόμματος ἔχει διαμορφωθεῖ ἐντελῶς ἕνα «κέντρο», δηλ. μιά κατεύθυνση πού ἀντιστοιχεῖ στήν κατεύθυνση τῶν Κάουτσκι—Χάαζε καί τῆς «Arbeitsgemeinschaft»[89] στή Γερμανία, τῶν Longuet—Pressemanne καί Σίας στή Γαλλία. Τό «κέντρο» αὐτό, πού ἐπικεφαλῆς του τέθηκε ὁ Ρ. Γκρίμμ, συνδυάζει τίς «ἀριστερές» δηλώσεις μέ τίς «δεξιές», δηλ. ὁπορτουνιστικές πράξεις.

Γιά τό λόγο αὐτό τό καθῆκον τῶν ἀριστερῶν τσιμμερβαλντινῶν στό ἐλβετικό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα εἶναι νά συσπειρώσουν ἀμέσως καί ὁπωσδήποτε τίς δυνάμεις τους γιά συστηματική ἐπίδραση πάνω στό κόμμα μέ τέτιο πνεῦμα, πού ἡ ἀπόφαση τοῦ συνεδρίου τοῦ Ἄαραου νά μή μείνει γράμμα νεκρό. Μιά τέτια συσπείρωση τῶν δυνάμεων τῶν ἀριστερῶν τσιμμερβαλντινῶν εἶναι πολύ πιό ἐπιτακτικά ἀναγκαία, μιά καί τό συνέδριο τοῦ Ἄαραου καί τό συνέδριο τῆς Ζυρίχης δέν ἀφήνουν οὔτε ἴχνος ἀμφιβολίας γιά τίς ἐπαναστατικές καί διεθνιστικές συμπάθειες τοῦ ἐλβετικοῦ προλεταριάτου. Δέν ἀρκεῖ νά ἐγκρίνονται ψηφίσματα συμπάθειας πρός τόν Λῆμπκνεχτ· πρέπει νά παρθεῖ στά σοβαρά τό σύνθημά του ὅτι τά τωρινά σοσιαλδημοκρατικά κόμματα ἔχουν ἀνάγκη ἀπό *ἀναγέννηση* (Regeneration)[90].

'Η πλατφόρμα τῶν ἀριστερῶν τσιμμερβαλντινῶν τοῦ ἐλβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος θά πρέπει νά εἶναι περίπου ἡ ἀκόλουθη:

I. Η ΣΤΑΣΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΣΤΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΓΕΝΙΚΑ

1. «Ἡ ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» ἀπό τήν πλευρά τῆς Ἐλβετίας τόσο στό σημερινό ἰμπεριαλιστικό πόλεμο, ὅσο καί στούς ἑτοιμαζόμενους νέους ἰμπεριαλιστικούς πολέμους, δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ἀστική ἐξαπάτηση τοῦ λαοῦ, ἐπειδή στήν πράξη ἡ συμμετοχή τῆς Ἐλβετίας στόν τωρινό πόλεμο καί στούς ἄλλους παρόμοιους πολέμους θά ἦταν ἁπλῶς συμμετοχή σ᾽ἕνα ληστρικό καί ἀντιδραστικό πόλεμο μέ τό μέρος* *ἑνός* ἀπό τούς ἰμπεριαλιστικούς συνασπισμούς, καί κάθε ἄλλο παρά πόλεμος ὑπέρ τῆς «ἐλευθερίας», τῆς «δημοκρατίας», τῆς «ἀνεξαρτησίας» κτλ.

2. Ἡ στάση τοῦ ἐλβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος ἀπέναντι στήν ἀστική ἐλβετική κυβέρνηση καί σ᾽ὅλα τά ἀστικά κόμματα τῆς Ἐλβετίας πρέπει νά εἶναι στάση πλήρους δυσπιστίας. Ἐπειδή ἡ κυβέρνηση αὐτή (a) βρίσκεται στήν πιό στενή οἰκονομική καί χρηματιστική σύνδεση καί πλήρη ἐξάρτηση ἀπό τήν ἀστική τάξη τῶν «μεγάλων» ἰμπεριαλιστικῶν Δυνάμεων· (b) ἀπό καιρό πιά καί σ᾽ὅλη τή γραμμή ἔχει στραφεῖ πρός τήν πολιτική ἀντίδραση στίς διεθνεῖς καί στίς ἐσωτερικές ὑποθέσεις (πολιτική ἀστυνομία· δουλικότητα ἀπέναντι στήν εὐρωπαϊκή ἀντίδραση καί τίς εὐρωπαϊκές μοναρχίες κτλ.)· (c) ἔχει ἀποδείξει μ᾽ὅλη τήν πολιτική της ὁλόκληρης σειρᾶς ἐτῶν (στρατιωτική ἀναδιοργάνωση τοῦ 1907 κτλ.· «ὑποθέσεις» Ἔγκλι, ντέ-Λό, κτλ. κτλ.) ὅτι μετατρέπεται ὁλοένα καί περισσότερο σέ πιόνι στά χέρια τοῦ ἀντιδραστικότατου ἐλβετικοῦ στρατιωτικοῦ κόμματος καί τῆς στρατιωτικῆς κλίκας.

3. Ἐξαιτίας αὐτοῦ τοῦ γεγονότος ἐπιτακτικότατο καθῆκον τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Ἐλβετίας εἶναι νά ξεσκεπάζει τόν ἀληθινό χαρακτήρα τῆς κυβέρνησης πού φέρνεται μέ δουλοπρέπεια μπροστά στήν ἰμπεριαλιστική ἀστική τάξη καί τή στρατοκρατική κλίκα, νά ἀποκαλύπτει τήν ἐξαπάτηση τοῦ λαοῦ ἀπομέρους της μέ φράσεις γιά δημοκρατία κτλ., νά δείχνει ὅτι εἶναι πέρα γιά πέρα δυνατό ἡ κυβέρνηση αὐτή (μέ τή συγκατάθεση ὅλης τῆς ἀστικῆς τάξης πού κυβερνάει τήν Ἐλβετία) νά πουλήσει τά συμφέροντα τοῦ ἐλβετικοῦ λαοῦ στόν ἕνα ἤ στόν ἄλλο ἰμπεριαλιστικό συνασπισμό.

4. Γι᾽αὐτό, σέ περίπτωση πού ἡ Ἐλβετία συρθεῖ στό σημερι-

* Στό χειρόγραφο πάνω ἀπό τίς λέξεις «μέ τό μέρος» εἶναι γραμμένο «σέ συμμαχία». *Ἡ Σύντ.*

νό πόλεμο, ἡ ὑποχρέωση τῆς σοσιαλδημοκρατίας εἶναι νά ἀπορίπτει χωρίς ὅρους τήν «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» καί νά ξεσκεπάζει τήν ἐξαπάτηση τοῦ λαοῦ μ'αὐτό τό σύνθημα. Οἱ ἐργάτες καί οἱ ἀγρότες σ'ἕναν τέτιο πόλεμο δέν θά πέθαιναν γιά τά δικά τους συμφέροντα καί οὔτε γιά τή δημοκρατία, ἀλλά γιά τά συμφέροντα τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης. Οἱ σοσιαλιστές τῆς 'Ελβετίας, ὅπως καί τῶν ἄλλων προηγμένων χωρῶν, μποροῦν καί πρέπει νά παραδεχτοῦν· τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας μέ πόλεμο, *μόνο* ὅταν ἡ πατρίδα αὐτή θά ἔχει ἀναδιοργανωθεῖ σοσιαλιστικά, δηλ. τήν ὑπεράσπιση τῆς προλεταριακῆς, σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης ἐνάντια στήν ἀστική τάξη.

5. Οὔτε σέ εἰρηνική, οὔτε σέ πολεμική περίοδο τό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα καί οἱ βουλευτές του δέν μποροῦν μέ κανένα τρόπο νά ψηφίζουν τίς πολεμικές πιστώσεις, μέ ὁποιουσδήποτε ἀπατηλούς λόγους γιά «ὑπεράσπιση τῆς οὐδετερότητας» κτλ. κι'ἄν προσπαθοῦν νά δικαιολογήσουν αὐτή τήν ψήφιση.

6. 'Η ἀπάντηση τοῦ προλεταριάτου στόν πόλεμο πρέπει νά εἶναι ἡ προπαγάνδιση, ἡ προετοιμασία καί ἡ πραγματοποίηση ἐπαναστατικῶν μαζικῶν ἐκδηλώσεων μέ σκοπό τήν ἀνατροπή τῆς κυριαρχίας τῆς ἀστικῆς τάξης, τήν κατάκτηση τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας καί τήν ἐγκαθίδρυση τοῦ σοσιαλιστικοῦ καθεστῶτος, πού μόνο αὐτό θά γλυτώσει τήν ἀνθρωπότητα ἀπό τούς πολέμους καί πού ἡ ἀπόφαση γιά ἐγκαθίδρυσή του ὡριμάζει στή συνείδηση τῶν ἐργατῶν *ὅλων* τῶν χωρῶν μέ πρωτοφανή μέχρι σήμερα ταχύτητα.

7. Στίς ἐπαναστατικές ἐκδηλώσεις πρέπει νά συγκαταλέγονται οἱ διαδηλώσεις καί οἱ μαζικές ἀπεργίες, μέ κανένα ὅμως τρόπο ἡ ἄρνηση τῆς στρατιωτικῆς θητείας. 'Αντίθετα, δέν εἶναι ἡ ἄρνηση νά πάρουμε ὅπλο, ἀλλά μόνο ἡ στροφή τῶν ὅπλων ἐνάντια στήν ἀστική *μας* τάξη πού μπορεῖ νά ἀνταποκρίνεται στά καθήκοντα τοῦ προλεταριάτου καί νά συμφωνεῖ μέ τά συνθήματα τῶν καλύτερων ἐκπροσώπων τοῦ διεθνισμοῦ, λ.χ. τοῦ Κ. Λῆμπκνεχτ.

8. Τά παραμικρότερα μέτρα πού θά πάρει ἡ κυβέρνηση στίς παραμονές τοῦ πολέμου ἤ στή διάρκεια τοῦ πολέμου γιά τήν κατάργηση ἤ τόν περιορισμό τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν πρέπει νά ὁδηγήσουν στό σχηματισμό ἀπό τούς σοσιαλδημοκράτες ἐργάτες παράνομων ὀργανώσεων πού θά ἔχουν σκοπό τή συστηματική, ἐπίμονη καί ἕτοιμη γιά κάθε θυσία προπαγάνδιση τοῦ πολέμου ἐνάντια στόν πόλεμο καί τή διαφώτιση τῶν μαζῶν σχετικά μέ τόν ἀληθινό χαρακτήρα τοῦ πολέμου.

II. Η ΑΚΡΙΒΙΑ ΚΑΙ Η ΑΦΟΡΗΤΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΜΑΖΩΝ

9. Όχι μόνο στίς ἐμπόλεμες χῶρες, ἀλλά καί στήν Ἐλβετία ὁ πόλεμος ὁδήγησε σέ ἀνήκουστο, σκανδαλώδη πλουτισμό μιᾶς χούφτας πλουσίων καί σέ ἀπίστευτη ἀνέχεια τῶν μαζῶν ἐξαιτίας τῆς ἀκρίβιας καί τῆς ἔλλειψης εἰδῶν διατροφῆς. Τό κύριο καθῆκον τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος πρέπει νά εἶναι ὄχι ἡ ρεφορμιστική, ἀλλά ἡ ἐπαναστατική πάλη ἐνάντια σ' αὐτή τή συμφορά—ἡ συστηματική καί ἐπίμονη προπαγάνδιση καί προετοιμασία αὐτῆς τῆς πάλης πού δέν σταματάει μπροστά στίς ἀναπόφευκτες προσωρινές δυσκολίες καί ἧττες.

10. Σέ ἀπάντηση στά πολυάριθμα ἀστικά σχέδια δημοσιονομικῶν μεταρυθμίσεων τό κύριο καθῆκον τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος πρέπει νά εἶναι τό ξεσκέπασμα τῶν προσπαθειῶν τῆς ἀστικῆς τάξης νά φορτώσει στούς ἐργάτες καί στούς φτωχούς ἀγρότες τά βάρη τῆς ἐπιστράτευσης καί τοῦ πολέμου.

Σέ καμιά περίπτωση καί μέ κανένα πρόσχημα δέν μπορεῖ ἡ σοσιαλδημοκρατία νά συγκατατεθεῖ στήν ἐπιβολή ἔμμεσων φόρων. Καί ἡ ἀπόφαση τοῦ συνεδρίου τοῦ Ἄαραου (1915) καί τό ψήφισμα τῶν Huber—Grimm στό συνέδριο τῆς Ζυρίχης (1916), πού ἐπιτρέπουν τή συγκατάθεση τῆς σοσιαλδημοκρατίας στήν ἐπιβολή ἔμμεσων φόρων, πρέπει νά ἀκυρωθοῦν. Ὅλες οἱ σοσιαλδημοκρατικές ὀργανώσεις πρέπει ν' ἀρχίσουν ἀπό τώρα κιόλας τίς πιό δραστήριες προετοιμασίες γιά τό συνέδριο τοῦ κόμματος, πού θά συνέλθει τό Φλεβάρη τοῦ 1917 στή Βέρνη, καί νά ἐκλέξουν γιά τό συνέδριο μόνο ἀντιπροσώπους πού εἶναι σύμφωνοι μ' αὐτή τήν ἀκύρωση.

Τό νά βοηθάει κανείς τήν ἀστική κυβέρνηση νά ξεμπλέξει ἀπό τίς σημερινές δυσκολίες, διατηρώντας τό καπιταλιστικό καθεστώς, δηλ. διαιωνίζοντας τήν ἀνέχεια τῶν μαζῶν, εἶναι καθῆκον τῶν φιλελεύθερων δημοσίων ὑπαλλήλων καί σέ καμιά περίπτωση τῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας.

11. Οἱ σοσιαλδημοκράτες ὀφείλουν νά προπαγανδίζουν ὅσο τό δυνατό πιό πλατιά στίς μάζες τήν ἐπιτακτική ἀνάγκη ἑνός ἑνιαίου ὁμοσπονδιακοῦ φόρου περιουσίας καί εἰσοδήματος μέ ὑψηλά καί προοδευτικά ποσοστά, *ὄχι χαμηλότερα* ἀπό τά παρακάτω:

Περιουσία	Εἰσόδημα	Ποσοστό φόρου
20 000 φρ.	— 5 000	—ἀφορολόγητοι
50 000 »	—10 000	—10% φόρος
100 000 »	—25 000	—40% »
200 000 »	—60 000	—60% »
	κτλ.	

Φόρος σ'αὐτούς πού διαθέτουν πανσιόν:

μέχρι 4 φρ.	τήν	ἡμέρα	—ἀφορολόγητοι
» 5 »	»	»	— 1%
» 10 »	»	»	—20%
» 20 »	»	»	—25% κτλ.

12. Οἱ σοσιαλδημοκράτες ὀφείλουν νά παλεύουν ἀνελέητα ἐνάντια στήν ἀστική ψευτιά πού διαδίδουν καί πολλοί ὀπορτουνιστές στούς κόλπους τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος καί πού συνίσταται στό ὅτι τάχα «δέν εἶναι πρακτικό» νά προπαγανδίζουμε τά ἐπαναστατικά-ὑψηλά ποσοστά φορολογίας πάνω στήν περιουσία καί τό εἰσόδημα. Ἀπεναντίας, αὐτή εἶναι ἡ μοναδικά πρακτική καί μοναδικά σοσιαλδημοκρατική πολιτική, ἐπειδή, πρῶτο, ὀφείλουμε νά μήν προσαρμοζόμαστε σ'αὐτό πού εἶναι «ἀποδεκτό» γιά τούς πλούσιους, ἀλλά νά προσφεύγουμε στίς πλατιές μάζες τῶν φτωχῶν καί τῶν ἀπόρων πού δείχνουν ἀδιαφορία ἤ δυσπιστία ἀπέναντι στό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα σέ σημαντικό βαθμό, ἐξαιτίας ἀκριβῶς τοῦ ρεφορμιστικοῦ καί ὀπορτουνιστικοῦ χαρακτήρα του. Δεύτερο, ὁ μοναδικός τρόπος νά πετύχουμε παραχωρήσεις ἀπό τήν ἀστική τάξη δέν βρίσκεται στίς «συναλλαγές» μ'αὐτήν, οὔτε στήν «προσαρμογή» στά συμφέροντά της ἤ στίς προλήψεις της, ἀλλά στήν προετοιμασία τῶν ἐπαναστατικῶν *δυνάμεων* τῶν μαζῶν *ἐνάντιά* της. Καί ὅσο μεγαλύτερη μερίδα τοῦ λαοῦ θά πείσουμε γιά τό δίκιο τῶν ἐπαναστατικά-ὑψηλῶν ποσοστῶν φορολογίας καί γιά τήν ἀνάγκη νά τά κατακτήσουμε μέ τήν πάλη, τόσο γρηγορότερα θά κάνει παραχωρήσεις ἡ ἀστική τάξη, κι'ἐμεῖς θά ἐπωφεληθοῦμε ἀπό κάθε, ἀκόμη καί μικρή, παραχώρηση γιά νά διεξάγουμε σταθερό ἀγώνα γιά τήν ὁλοκληρωτική ἀπαλλοτρίωση τῆς ἀστικῆς τάξης.

13. Καθορισμός ἀνώτατου ὁρίου ἀποδοχῶν γιά ὅλους ἀνεξάρτητα τούς ὑπαλλήλους καί τούς ἀξιωματούχους, Bundesräte* κτλ., σέ 5-6 χιλιάδες φράγκα τό χρόνο, ἀνάλογα μέ τόν ἀριθμό τῶν μελῶν τῆς οἰκογένειας. Ἀπαγόρευση κάθε ἐπισώρευσης ἄλλων εἰσοδημάτων μέ ἀπειλή φυλάκισης καί δήμευσης αὐτῶν τῶν εἰσοδημάτων.

14. Ἀναγκαστική ἀπαλλοτρίωση τῶν φάμπρικων καί τῶν ἐργοστασίων—στήν πρώτη γραμμή τῶν ἀπαραίτητων γιά τήν ἐξασφάλιση μέσων συντήρησης τοῦ πληθυσμοῦ—καθώς ἐπίσης

* — μέλη τοῦ Ἑνωσιακοῦ Συμβουλίου. *Ἡ Σύντ.*

καί ὅλων τῶν ἀγροτικῶν ἐπιχειρήσεων πού ἔχουν πάνω ἀπό 15 *ha* γῆς (πάνω ἀπό 40 «Jucharten»*) (ὁ ἀριθμός αὐτῶν τῶν ἐπιχειρήσεων στήν 'Ελβετία εἶναι ὅλο-ὅλο 22 000 ἀπό τίς 252 000, δηλ. λιγότερο ἀπό τό $1/_{10}$ τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀγροτικῶν ἐπιχειρήσεων). Συστηματικά μέτρα, πάνω στή βάση αὐτῶν τῶν μετασχηματισμῶν, γιά τήν αὔξηση τῆς παραγωγῆς τροφίμων καί τήν ἐξασφάλιση τοῦ λαοῦ μέ φτηνά προϊόντα.

15. Ἄμεση ἀναγκαστική ἀπαλλοτρίωση πρός ὄφελος τοῦ κράτους ὅλων τῶν πηγῶν ὑδροενέργειας τῆς 'Ελβετίας, μέ τήν ἐφαρμογή σ'αὐτήν, ὅπως καί στίς ἄλλες ἀπαλλοτριώσεις, τῶν παραπάνω ποσοστῶν φορολογίας πάνω στήν περιουσία καί στό εἰσόδημα.

III. ΟΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΕΠΙΤΑΚΤΙΚΟΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΙ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΚΑΙ Η ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΣΜΟΥ

16. Χρησιμοποίηση τοῦ κοινοβουλευτικοῦ βήματος καί τοῦ δικαιώματος πρότασης νόμου καί δημοψηφίσματος ὄχι ρεφορμιστικά, δηλ. ὄχι γιά τήν ὑπεράσπιση μεταρυθμίσεων, «ἀποδεκτῶν» ἀπό τήν ἀστική τάξη καί γι'αὐτό τό λόγο ἀνίσχυρων νά ἐξαλείψουν τά κύρια καί βασικά δεινά τῶν μαζῶν, ἀλλά γιά τήν προπαγάνδιση τοῦ σοσιαλιστικοῦ μετασχηματισμοῦ τῆς 'Ελβετίας πού εἶναι πέρα γιά πέρα πραγματοποιήσιμος οἰκονομικά καί γίνεται ὁλοένα καί ἐπιτακτικότερα ἀναγκαῖος, τόσο λόγω τῆς ἀφόρητης ἀκρίβιας καί τοῦ ζυγοῦ τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου, ὅσο καί ἐξαιτίας τῶν διεθνῶν σχέσεων πού δημιουργεῖ ὁ πόλεμος καί πού σπρώχνουν τό προλεταριάτο ὅλης τῆς Εὐρώπης στό δρόμο τῆς ἐπανάστασης.

17. Κατάργηση *ὅλων* ἀνεξαίρετα τῶν περιορισμῶν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων τῶν γυναικῶν σέ σύγκριση μέ τά δικαιώματα τῶν ἀνδρῶν. 'Εξήγηση στίς μάζες τῆς ἰδιαίτερης ἐπιτακτικότητας αὐτοῦ τοῦ μετασχηματισμοῦ σέ μιά περίοδο πού ὁ πόλεμος καί ἡ ἀκρίβια συνταράζουν τίς πλατιές λαϊκές μάζες καί τραβοῦν ἰδιαίτερα τό ἐνδιαφέρον καί τήν προσοχή τῶν γυναικῶν στήν πολιτική.

18. Καθιέρωση τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπόδοσης τῆς ἐλβετικῆς ὑπηκοότητας στούς ξένους (Zwangseinbürgerung), χωρίς κανένα ἔξοδο. Κάθε ξένος πού ἔχει παραμείνει 3 μῆνες στήν 'Ελβετία γίνεται ἐλβετός ὑπήκοος, ἐκτός ἄν γιά ἰδιαίτερα σοβαρούς

* —«ἄκρ». *'Η Σύντ.*

λόγους ζητήσει ἀναβολή γιά ὄχι περισσότερο ἀπό 3 μῆνες. 'Εξήγηση στίς μάζες τῆς ἰδιαίτερης ἐπιτακτικότητας αὐτῆς τῆς μεταρύθμισης γιά τήν 'Ελβετία ὄχι μόνο ἀπό γενική δημοκρατική ἄποψη, ἀλλά καί λόγω τοῦ ὅτι οἱ ἰμπεριαλιστικές συνθῆκες τῆς 'Ελβετίας τήν ἔχουν κάνει κράτος μέ τό μεγαλύτερο σ' ὅλη τήν Εὐρώπη ποσοστό ξένων. Τά $\frac{9}{10}$ αὐτῶν τῶν ξένων μιλᾶνε μιά ἀπό τίς 3 γλῶσσες τῆς 'Ελβετίας. Τό γεγονός ὅτι οἱ ξένοι ἐργάτες δέν ἔχουν πολιτικά δικαιώματα καί ἡ ἀπομόνωσή τους, ἐνισχύει καί τήν χωρίς αὐτό ἐντεινόμενη πολιτική ἀντίδραση καί ἐξασθενίζει τή διεθνή ἀλληλεγγύη τοῦ προλεταριάτου.

19. Ἄμεση ἔναρξη ζύμωσης μέ σκοπό: οἱ ὑποψήφιοι τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος στίς ἐκλογές τοῦ 1917 γιά τό Nationalrat* νά προτείνονται μόνο μέ βάση τήν προκαταρκτική καί ὁλόπλευρη συζήτηση μπροστά στούς ἐκλογεῖς τῆς πολιτικῆς πλατφόρμας καί ἰδιαίτερα τοῦ ζητήματος τῆς στάσης ἀπέναντι στόν πόλεμο καί ἀπέναντι στήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας, καθώς καί τοῦ ζητήματος τοῦ ρεφορμιστικοῦ ἤ ἐπαναστατικοῦ ἀγώνα ἐνάντια στήν ἀκρίβια.

IV. ΤΑ ΑΜΕΣΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΗΣ ΚΟΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑΣ, ΖΥΜΩΣΗΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

20. Πραγματική ἐφαρμογή στήν πράξη τῆς ἀπόφασης τοῦ Ἄαραου σχετικά μέ τήν ἐπαναστατική πάλη τῶν μαζῶν εἶναι ἀδύνατη χωρίς συστηματική καί ἐπίμονη δουλιά γιά τήν ἐπέκταση τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ἐπιροῆς στίς μάζες, χωρίς τήν προσέλκυση *νέων* στρωμάτων τῆς ἐργαζόμενης καί ἐκμεταλλευόμενης μάζας στό κίνημα. Ἡ προπαγάνδα καί ἡ ζύμωση ὑπέρ τῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης πρέπει νά διεξάγονται πιό συγκεκριμένα, πιό ζωντανά, μέ πιό ἄμεσο πρακτικό τρόπο γιά νά εἶναι κατανοητές ὄχι μόνο στούς ὀργανωμένους ἐργάτες, πού στόν καπιταλισμό πάντοτε θά παραμείνουν μειοψηφία τοῦ προλεταριάτου καί τῶν καταπιεζόμενων τάξεων γενικά, ἀλλά καί στήν πλειοψηφία τῶν ἐκμεταλλευομένων, πού εἶναι ἀνίκανη γιά συστηματική ὀργάνωση λόγω τοῦ φρικτοῦ ζυγοῦ τοῦ καπιταλισμοῦ.

21. Τό Κόμμα, γιά νά ἐπιδράσει σέ πιό πλατιές μάζες, πρέπει νά ἀρχίσει μιά πιό συστηματική ἔκδοση φέιγ-βολάν, πού νά

* — 'Εθνικό Συμβούλιο. *Ἡ Σύντ.*

μοιράζονται δωρεάν καί νά ἐξηγοῦν στίς μάζες ὅτι τό ἐπαναστατικό προλεταριάτο ἀγωνίζεται γιά τό σοσιαλιστικό μετασχηματισμό τῆς Ἐλβετίας, πού εἶναι ἀναγκαῖος γιά τά $^{9}/_{10}$ τοῦ πληθυσμοῦ καί ἀνταποκρίνεται στά συμφέροντά του. Ὀργάνωση ἀνοιχτῆς ἅμιλλας ἀνάμεσα σ'ὅλα τά τμήματα τοῦ κόμματος καί ἰδιαίτερα ἀνάμεσα στίς ὀργανώσεις τῆς νεολαίας γιά τήν κυκλοφορία αὐτῶν τῶν φέιγ-βολάν, ζύμωση κατά δρόμο, σπίτι καί διαμέρισμα· ἔνταση τῆς προσοχῆς καί τῆς ἐνεργητικότητας στόν τομέα τῆς ζύμωσης ἀνάμεσα στούς γεωργοεργάτες, τούς ἐργάτες γῆς καί τούς μεροκαματιάρηδες, καθώς ἐπίσης καί ἀνάμεσα στή φτωχή μερίδα τῶν ἀγροτῶν, πού δέν ἐκμεταλλεύεται μισθωτούς ἐργάτες καί δέν πλουτίζει ἀπό τήν ἀκρίβια, ἀλλά ὑποφέρει ἀπ'αὐτήν. Ἀπαίτηση ἀπό τούς κοινοβουλευτικούς ἐκπροσώπους τοῦ κόμματος (National-, Kantons-, Groß-, καί ἄλλα Räte) νά χρησιμοποιήσουν τήν ἰδιαίτερα πλεονεκτική πολιτική τους θέση ὄχι τόσο γιά ρεφορμιστικές ἀερολογίες στό Κοινοβούλιο, πού δικαιολογημένα προκαλοῦν τήν πλήξη καί τή δυσπιστία τῶν ἐργατῶν, ὅσο γιά τήν προπαγάνδιση τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης ἀνάμεσα στά *πιό καθυστερημένα* στρώματα τοῦ προλεταριάτου καί τοῦ μισοπρολεταριάτου τῆς πόλης καί κυρίως τοῦ χωριοῦ.

22. Ἀποφασιστική ρήξη μέ τή θεωρία τῆς «οὐδετερότητας» τῶν οἰκονομικῶν ὀργανώσεων τῆς ἐργατικῆς τάξης, τῶν ὑπαλλήλων κτλ. Ἐξήγηση στίς μάζες τῆς ἀλήθειας πού τήν ἐπιβεβαίωσε ἰδιαίτερα παραστατικά ὁ πόλεμος, ὅτι δηλαδή ἡ λεγόμενη «οὐδετερότητα» εἶναι ἀστική ἀπάτη ἤ ὑποκρισία, ὅτι στήν πράξη σημαίνει *παθητική* ὑποταγή στήν ἀστική τάξη καί στίς ἰδιαίτερα βδελυρές πράξεις της ὅπως εἶναι ὁ ἰμπεριαλιστικός πόλεμος. Ἔνταση τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς δουλιᾶς μέσα στίς κάθε λογῆς ἑνώσεις τῆς ἐργατικῆς τάξης καί τῶν φτωχῶν μικροαστικῶν στρωμάτων ἤ τῶν ὑπαλλήλων, σχηματισμός χωριστῶν ὁμάδων σοσιαλδημοκρατῶν στούς κόλπους ὅλων αὐτῶν τῶν ἑνώσεων, συστηματική προετοιμασία μιᾶς τέτιας κατάστασης ἔτσι πού σέ ὅλες αὐτές τίς ἑνώσεις ἡ ἐπαναστατική σοσιαλδημοκρατία νά διαθέτει τήν πλειοψηφία καί νά ἔχει τή διοίκηση στά χέρια της. Ἐξήγηση στίς μάζες τῆς ἰδιαίτερης σπουδαιότητας αὐτοῦ τοῦ ὅρου γιά τήν ἐπιτυχία τῆς ἐπαναστατικῆς πάλης.

23. Ἐπέκταση καί ἔνταση τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς δουλιᾶς στό στρατό τόσο πρίν ἀπό τήν κατάταξη τῶν κληρωτῶν στίς τάξεις του, ὅσο καί στή διάρκεια τῆς θητείας. Δημιουργία σοσιαλδημοκρατικῶν ὁμάδων σέ ὅλα τά στρατιωτικά τμήματα.

᾿Εξήγηση τοῦ ἱστορικά ἀναπόφευκτου καί νόμιμου, ἀπό τήν ἄποψη τοῦ σοσιαλισμοῦ, τῆς χρησιμοποίησης ὅπλων στόν μοναδικά νόμιμο πόλεμο, δηλαδή στόν πόλεμο τοῦ προλεταριάτου ἐνάντια στήν ἀστική τάξη γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἀνθρωπότητας ἀπό τή μισθωτή σκλαβιά. Προπαγάνδα ἐνάντια στά μεμονωμένα *ἀττεντάτ* (ἀπόπειρες δολοφονίας) στό ὄνομα τῆς σύνδεσης τοῦ ἀγώνα τῆς ἐπαναστατικῆς μερίδας τοῦ στρατοῦ μέ τό πλατύ κίνημα τοῦ προλεταριάτου καί τῆς ἐκμεταλλευόμενης μερίδας τοῦ πληθυσμοῦ γενικά. Ἔνταση τῆς προπαγάνδισης τοῦ μέρους ἐκείνου τῆς ἀπόφασης τοῦ Ὄλτεν, πού συστήνει στούς στρατιῶτες ἀνυπακοή στίς διαταγές, ὅταν ὁ στρατός χρησιμοποιεῖται ἐνάντια στούς ἀπεργούς, καθώς ἐπίσης καί τῆς ἀνάγκης νά μήν περιορίζονται στήν παθητική ἀνυπακοή[91].

24. ᾿Εξήγηση στίς μάζες τῆς ἀδιάρηκτης σύνδεσης πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στήν πρακτική δουλιά γιά μιά συνεπή, ἐπαναστατικο-σοσιαλδημοκρατική κατεύθυνση πού ἀναπτύξαμε παραπάνω, καί στό συστηματικό ἀγώνα *ἀρχῶν* ἀνάμεσα στίς *τρεῖς κύριες* κατευθύνσεις τοῦ σύγχρονου ἐργατικοῦ κινήματος, πού ἔχουν διαμορφωθεῖ σέ *ὅλες* τίς πολιτισμένες χῶρες καί ἔχουν ἀποκρυσταλλωθεῖ ὁριστικά καί στήν ᾿Ελβετία (ἰδιαίτερα στό συνέδριο τῆς Ζυρίχης τό 1916). Οἱ τρεῖς αὐτές κατευθύνσεις εἶναι: 1) οἱ σοσιαλπατριῶτες, δηλ. αὐτοί πού παραδέχονται ἀνοιχτά τήν «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» στό σημερινό, ἰμπεριαλιστικό πόλεμο τοῦ 1914-1916. Αὐτή εἶναι μιά ὁπορτουνιστική κατεύθυνση πρακτόρων τῆς ἀστικῆς τάξης μέσα στό ἐργατικό κίνημα· 2) οἱ ἀριστεροί τσιμμερβαλντινοί, πού ἀπό ἄποψη ἀρχῶν ἀπορίπτουν τήν «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» στόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο, εἶναι ὑπέρ τῆς διάσπασης μέ τούς σοσιαλπατριῶτες, θεωρώντας τους πράκτορες τῆς ἀστικῆς τάξης, καί ὑπέρ τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἀγώνα τῶν μαζῶν σέ συνδυασμό μέ μιά *ὁλοκληρωτική* ἀναδιοργάνωση τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς τακτικῆς σύμφωνα μέ τίς ἀνάγκες τῆς προπαγάνδισης καί τῆς προετοιμασίας αὐτοῦ τοῦ ἀγώνα· 3) τό λεγόμενο «κέντρο» (Κάουτσκι—Χάαζε, «Arbeitsgemeinschaft» στή Γερμανία· Longuet—Pressemanne στή Γαλλία)*, πού εἶναι ὑπέρ τῆς ἑνότητας τῆς 1ης καί τῆς 2ης κατεύθυνσης. Μιά τέτια «ἑνότητα» δένει ἁπλῶς τά χέρια τῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας, μήν ἐπιτρέποντάς της νά ἀναπτύξει τή δουλιά καί διαφθείροντας τίς μάζες μέ τήν ἔλλειψη ἀδιάρηκτης ὁλοκλη-

* — Στό γερμανικό σοσιαλδημοκρατικό τύπο τό «κέντρο» τό ἐξομοιώνουν κάποτε, καί πολύ δίκαια, μέ τή *δεξιά* πτέρυγα τῶν «τσιμμερβαλντινῶν».

ρωτικῆς σύνδεσης ἀνάμεσα στίς ἀρχές τοῦ κόμματος καί τήν πρακτική του δράση.

Στό συνέδριο τοῦ ἐλβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος πού συνῆλθε τό 1916 στή Ζυρίχη, σέ τρεῖς λόγους πάνω στό ζήτημα τῆς Nationalratsfraktion*, καί συγκεκριμένα στούς λόγους τοῦ Πλάττεν, τοῦ Νέν καί τοῦ Γκρόιλιχ, ἐκφράστηκε μέ ἰδιαίτερη σαφήνεια ἡ ἀναγνώριση τοῦ ὅτι ἡ πάλη τῶν διάφορων κατευθύνσεων τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς πολιτικῆς στούς κόλπους τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Ἐλβετίας *ἀποτελεῖ ἀπό καιρό πιά γεγονός*. Ἡ συμπάθεια τῆς πλειοψηφίας τῶν ἀντιπροσώπων ἦταν ἔκδηλη μέ τό μέρος τοῦ Πλάττεν, ὅταν μίλησε γιά τήν ἀνάγκη νά εἴμαστε μέ συνέπεια ὑπέρ τῆς διεξαγωγῆς τῆς δουλιᾶς στό πνεῦμα τῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας. Ὁ Νέν δήλωσε ξεκάθαρα, ἀκριβολογημένα καί κατηγορηματικά, ὅτι στούς κόλπους τῆς Nationalratsfraktion παλεύουν συνεχῶς δυό κατευθύνσεις καί ὅτι οἱ ἐργατικές ὀργανώσεις πρέπει νά φροντίσουν μόνες τους γιά νά σταλοῦν στό Nationalrat ὀπαδοί τῆς ἐπαναστατικῆς κατεύθυνσης πού πραγματικά συμφωνοῦν μεταξύ τους. Ὅταν ὁ Γκρόιλιχ εἶπε ὅτι τό Κόμμα πέταξε τούς παλιούς «εὐνοουμένους» του (Lieblinge) καί βρῆκε νέους «εὐνοουμένους», ἀναγνώρισε ἔτσι τό γεγονός τῆς ὕπαρξης καί τῆς πάλης διάφορων κατευθύνσεων. Μά μέ τή «θεωρία τῶν εὐνοουμένων» δέν πρόκειται νά συμφωνήσει οὔτε ἕνας συνειδητός καί σκεπτόμενος ἐργάτης. Ἀκριβῶς γιά νά μήν ἐκφυλίζεται ἡ ἀναπόφευκτη καί ἀναγκαία πάλη τῶν κατευθύνσεων σέ ἀνταγωνισμό «εὐνοουμένων», σέ προσωπικές προστριβές, σέ μικροϋποβλέψεις, σέ μικροσκάνδαλα, ἀκριβῶς γι'αὐτό ὅλα τά μέλη τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος ἔχουν τήν ὑποχρέωση νά φροντίσουν γιά τή διεξαγωγή *ἀνοιχτῆς* πάλης *ἀρχῶν* ἀνάμεσα στίς διάφορες κατευθύνσεις τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς πολιτικῆς.

25. Ἔντονος ἀγώνας ἀπό ἄποψη *ἀρχῶν* ἐνάντια στό Grütli-Verein[92], σάν χτυπητή ἐκδήλωση τῶν τάσεων τῆς *ἀστικῆς* ἐργατικῆς πολιτικῆς στίς ἐλβετικές συνθῆκες, καί συγκεκριμένα: τοῦ ὀπορτουνισμοῦ, τοῦ ρεφορμισμοῦ, τοῦ σοσιαλπατριωτισμοῦ, τῆς διαφθορᾶς τῶν μαζῶν μέ ἀστικοδημοκρατικές αὐταπάτες. Ἐξήγηση στίς μάζες μέ τό παράδειγμα τῆς συγκεκριμένης δράσης τοῦ Grütli-Verein, πόσο ἐσφαλμένη καί πόσο ἐπιζήμια εἶναι ἡ πολιτική τοῦ σοσιαλπατριωτισμοῦ καί τοῦ «κέντρου».

* — ὁμάδα τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου. *Ἡ Σύντ.*

26. Ἄμεση ἔναρξη τῆς προετοιμασίας τῶν ἐκλογῶν γιά τό συνέδριο τοῦ κόμματος πού θά συνέλθει τό Φλεβάρη (1917) στή Βέρνη, ἔτσι πού οἱ ἐκλογές αὐτές νά μή διεξαχθοῦν διαφορετικά, παρά μέ βάση τή συζήτηση σέ κάθε ὀργάνωση τοῦ κόμματος, πάνω στίς πλατφόρμες ἀρχῶν καί τίς συγκεκριμένες πολιτικές πλατφόρμες. Τέτια πλατφόρμα τῶν συνεπῶν ἐπαναστατῶν σοσιαλδημοκρατῶν διεθνιστῶν πρέπει νά εἶναι τούτη ἡ πλατφόρμα.

Οἱ ἐκλογές ὑπεύθυνων στελεχῶν γιά ὅλα τά καθοδηγητικά πόστα τοῦ κόμματος, γιά τήν Presskommission*, γιά ὅλα τά ἀντιπροσωπευτικά σώματα, γιά ὅλες τίς διοικήσεις κτλ. νά μή γίνουν ἀλλιῶς παρά μέ βάση μιά ἀνάλογη συζήτηση πάνω στίς πλατφόρμες.

Ἄσκηση ἀπό κάθε τοπική ὀργάνωση προσεκτικοῦ ἐλέγχου στό τοπικό δημοσιογραφικό κομματικό ὄργανο ἀπό τή σκοπιά τῆς διοχέτευσης ἀντιλήψεων καί τακτικῆς ὄχι μόνο τῆς σοσιαλδημοκρατίας γενικά, ἀλλά συγκεκριμένα τῆς *καθορισμένης μέ ἀκρίβεια πλατφόρμας* τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς πολιτικῆς.

V. ΤΑ ΔΙΕΘΝΗ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΩΝ ΕΛΒΕΤΩΝ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΩΝ

27. Γιά νά μή μένει ἡ ἀναγνώριση τοῦ διεθνισμοῦ ἀπομέρους τῶν ἐλβετῶν σοσιαλδημοκρατῶν κούφια φράση πού δέν ὑποχρεώνει σέ τίποτε — κούφια φράση σάν κι' αὐτή στήν ὁποία περιορίζονται πάντοτε οἱ ὀπαδοί τοῦ «κέντρου» καί γενικά οἱ σοσιαλδημοκράτες τῆς ἐποχῆς τῆς ΙΙ Διεθνοῦς — γι' αὐτό εἶναι ἀπαραίτητο, πρῶτο, νά παλεύουμε μέ συνέπεια καί σταθερότητα γιά τήν ὀργανωτική προσέγγιση καί συγχώνευση τῶν ξένων καί τῶν ἐλβετῶν ἐργατῶν μέσα στίς ἴδιες ἑνώσεις, καθώς καί γιά τήν πλήρη (ἀστική καί πολιτική) ἰσοτιμία τους. Ἡ εἰδική ἰδιομορφία τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ στήν Ἐλβετία συνίσταται ἀκριβῶς στήν ἐντεινόμενη ἐκμετάλλευση τῶν χωρίς δικαιώματα ξένων ἐργατῶν ἀπό τήν ἐλβετική ἀστική τάξη πού στηρίζει τίς ἐλπίδες της στήν ἀποξένωση τῶν δυό αὐτῶν κατηγοριῶν ἐργατῶν, τῆς μιᾶς ἀπό τήν ἄλλη.

Δεύτερο, πρέπει νά καταβληθεῖ κάθε δυνατή προσπάθεια γιά νά διαμορφωθεῖ ἀνάμεσα στούς γερμανούς, γάλλους καί ἰταλούς ἐργάτες τῆς Ἐλβετίας μιά *ενιαία,* στήν πράξη, σέ ὅλη τήν

* — Ἐπιτροπή Τύπου. *Ἡ Σύντ.*

πρακτική τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, μιά ἑνιαία *διεθνιστική* κατεύθυνση πού νά ἀγωνίζεται τό ἴδιο ἀποφασιστικά καί μέ τήν ἴδια προσήλωση στίς ἀρχές καί ἐνάντια στό γαλλικό σοσιαλπατριωτισμό (τῆς ρωμανικῆς 'Ελβετίας) καί ἐνάντια στό γερμανικό καί ἐνάντια στόν ἰταλικό. 'Η πλατφόρμα τούτη πρέπει νά ἀποτελέσει τή βάση μιᾶς κοινῆς καί ἑνιαίας πλατφόρμας τῶν ἐργατῶν *καί τῶν τριῶν* κύριων ἐθνῶν ἤ γλωσσῶν πού ὑπάρχουν στήν 'Ελβετία. Χωρίς μιά τέτια συγχώνευση τῶν ἐργατῶν πού εἶναι μέ τό μέρος τῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας σέ ὅλα τά ἔθνη τῆς 'Ελβετίας, ὁ διεθνισμός εἶναι κούφια φράση.

Γιά τή διευκόλυνση τῆς πραγματοποίησης αὐτῆς τῆς συγχώνευσης πρέπει νά ἐπιτευχθεῖ ἡ ἔκδοση παραρτημάτων (ἔστω καί ἑβδομαδιαίων (μηνιαίων) καί μόνο δισέλιδων στήν ἀρχή) ἀπ'ὅλες τίς σοσιαλδημοκρατικές ἐφημερίδες (καί ἀπ'ὅλα τά ὄργανα τῶν οἰκονομικῶν ἑνώσεων τῶν ἐργατῶν, τῶν ὑπαλλήλων κτλ.) τῆς 'Ελβετίας πού νά τυπώνονται *στίς τρεῖς γλῶσσες* καί νά ἀναπτύσσουν, σέ σύνδεση μέ τήν καθημερινή πολιτική, τήν πλατφόρμα αὐτή.

28. Οἱ ἐλβετοί σοσιαλδημοκράτες πρέπει νά ὑποστηρίζουν *μόνο* τά ἐπαναστατικά διεθνιστικά, τά στηριζόμενα στίς θέσεις τῆς ἀριστερᾶς τοῦ Τσίμμερβαλντ, στοιχεῖα ὅλων τῶν ἄλλων σοσιαλιστικῶν κομμάτων, καί ἡ ὑποστήριξη αὐτή δέν πρέπει νά παραμένει πλατωνική. 'Ιδιαίτερα σπουδαία εἶναι ἡ ἀνατύπωση στήν 'Ελβετία ἀντικυβερνητικῶν προκηρύξεων πού τυπώνονται παράνομα στή Γερμανία, τή Γαλλία καί τήν 'Ιταλία, ἡ μετάφρασή τους καί στίς τρεῖς γλῶσσες καί τό μοίρασμά τους τόσο ἀνάμεσα στό ἐλβετικό προλεταριάτο, ὅσο καί ἀνάμεσα στό προλεταριάτο ὅλων τῶν γειτονικῶν χωρῶν.

29. Τό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα τῆς 'Ελβετίας πρέπει στό συνέδριο τῆς Βέρνης (Φλεβάρης 1917) ὄχι μόνο νά προσχωρήσει, καί μάλιστα ἀνεπιφύλακτα, στίς ἀποφάσεις τῆς συνδιάσκεψης τοῦ Κίνταλ, ἀλλά καί νά ἀπαιτήσει ἀπό τήν πλευρά του τήν ἄμεση, πλήρη, ὀργανωτική ρήξη μέ τό I. S. B. τῆς Χάγης, πού ἀποτελεῖ προπύργιο τοῦ ὀπορτουνισμοῦ καί τοῦ σοσιαλπατριωτισμοῦ, πού εἶναι ἀδιάλλακτα ἐχθρικοί πρός τά συμφέροντα τοῦ σοσιαλισμοῦ.

30. Τό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα τῆς 'Ελβετίας, πού βρίσκεται σέ ἐξαιρετικά εὐνοϊκές συνθῆκες, οἱ ὁποῖες τοῦ ἐπιτρέπουν νά πληροφορεῖται ὅσα συμβαίνουν στό ἐργατικό κίνημα τῶν προηγμένων χωρῶν τῆς Εὐρώπης καί νά ἑνώνει τά ἐπαναστατικά στοιχεῖα τοῦ ἐργατικοῦ αὐτοῦ κινήματος, δέν πρέπει νά περιμένει παθητικά τήν ἀνάπτυξη τῆς ἐσωτερικῆς

πάλης μέσα σ'αὐτό τό κίνημα, ἀλλά νά *προπορεύεται* σ'αὐτή τήν πάλη. Συγκεκριμένα: πρέπει νά βαδίζει τό δρόμο τῆς ἀριστερᾶς τοῦ Τσίμμερβαλντ, πού τήν ὀρθότητά του τή δείχνει κάθε μέρα καί πιό ἀνάγλυφα ἡ πορεία τῶν γεγονότων στό σοσιαλιστικό κίνημα τῆς Γερμανίας, τῆς Γαλλίας, τῆς 'Αγγλίας, τῶν 'Ενωμένων Πολιτειῶν καί ὅλων γενικά τῶν πολιτισμένων χωρῶν.

Γράφτηκε στά τέλη τοῦ 'Οχτώβρη – ἀρχές τοῦ Νοέμβρη 1916

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1918 σέ χωριστή μπροσούρα στά γαλλικά

Στά ρωσικά πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1924 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

ΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΕΛΒΕΤΙΚΟΥ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ[93]

1. Ὁ σημερινός παγκόσμιος πόλεμος εἶναι πόλεμος ἰμπεριαλιστικός πού διεξάγεται μέ σκοπό τήν πολιτική καί οἰκονομική ἐκμετάλλευση τοῦ κόσμου, γιά ἀγορές πούλησης, πηγές πρώτων ὑλῶν καί νέες περιοχές ἐπένδυσης κεφαλαίων, γιά τήν καταπίεση τῶν ἀδύνατων λαῶν κτλ.

Οἱ φλυαρίες καί τῶν δυό ἐμπόλεμων συνασπισμῶν γιά «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ἀστική ἐξαπάτηση τῶν λαῶν.

2. Ἡ ἐλβετική κυβέρνηση εἶναι ὁ διαχειριστής τῶν ὑποθέσεων τῆς ἐλβετικῆς ἀστικῆς τάξης πού ἐξαρτᾶται ὁλοκληρωτικά ἀπό τό διεθνές χρηματιστικό κεφάλαιο καί εἶναι στενότατα συνδεμένη μέ τήν ἰμπεριαλιστική ἀστική τάξη τῶν μεγάλων Δυνάμεων.

Γι'αὐτό δέν εἶναι καθόλου σύμπτωση, ἀλλά ἀναγκαῖο ἀποτέλεσμα αὐτῶν τῶν οἰκονομικῶν γεγονότων τό ὅτι ἡ ἐλβετική κυβέρνηση ἀπό μέρα σέ μέρα—κι'αὐτό συμβαίνει πιά ἐδῶ καί δεκάδες χρόνια—ἐφαρμόζει ὁλοένα καί περισσότερο ἀντιδραστική πολιτική καί μυστική διπλωματία, περιορίζοντας καί παραβιάζοντας τά δημοκρατικά δικαιώματα καί τίς ἐλευθερίες τοῦ λαοῦ, ὑποκλίνεται μπροστά στή στρατιωτική κλίκα καί θυσιάζει συστηματικά καί ἀναίσχυντα τά συμφέροντα τῶν πλατιῶν μαζῶν τοῦ πληθυσμοῦ στά συμφέροντα μιᾶς χούφτας χρηματιστῶν μεγιστάνων.

Λόγω αὐτῆς τῆς ἐξάρτησης τῆς ἐλβετικῆς ἀστικῆς κυβέρνησης ἀπό τά συμφέροντα τῆς χρηματιστικῆς ὀλιγαρχίας, καθώς καί κάτω ἀπό τήν ἰσχυρή πίεση τοῦ ἑνός ἤ τοῦ ἄλλου συνασπι-

σμοῦ τῶν ἰμπεριαλιστικῶν Δυνάμεων, τό τράβηγμα τῆς 'Ελβετίας στόν τωρινό πόλεμο μπορεῖ σήμερα νά γίνει σέ κάθε στιγμή.

3. Γι'αὐτό καί σχετικά μέ τήν 'Ελβετία ἡ «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» δέν εἶναι σήμερα τίποτε ἄλλο παρά ὑποκριτική φράση, γιατί στήν πραγματικότητα δέν πρόκειται γιά τήν ὑπεράσπιση τῆς δημοκρατίας, τῆς ἀνεξαρτησίας καί τῶν συμφερόντων τῶν πλατιῶν λαϊκῶν μαζῶν κτλ., ἀλλ'ἀπεναντίας, γιά τήν προετοιμασία τῶν ἐργατῶν καί τῆς μικρῆς ἀγροτιᾶς γιά τό σφαγεῖο μέ σκοπό τή διατήρηση τῶν μονοπωλίων καί τῶν προνομίων τῆς ἀστικῆς τάξης, γιά τήν ἐνίσχυση τῆς κυριαρχίας τῶν καπιταλιστῶν καί τῆς πολιτικῆς ἀντίδρασης.

4. Ξεκινώντας ἀπ'αὐτά τά γεγονότα, τό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα τῆς 'Ελβετίας ἀπορίπτει ἀπό ἄποψη ἀρχῶν τήν «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας», ἀπαιτεῖ ἄμεση ἀποστράτευση καί καλεῖ τήν ἐργατική τάξη νά ἀπαντήσει στίς πολεμικές προετοιμασίες τῆς ἐλβετικῆς ἀστικῆς τάξης, καθώς ἐπίσης καί στόν πόλεμο, ἄν αὐτός ἐπέλθει, μέ τά πιό δραστικά μέσα τοῦ προλεταριακοῦ ταξικοῦ ἀγώνα.

Σάν τέτια μέσα πρέπει νά ὑποδειχτοῦν ἰδιαίτερα τά ἀκόλουθα:

(a) Κανενός εἴδους ἐμφύλια εἰρήνη· ὄξυνση τοῦ ἀγώνα ἀρχῶν ἐνάντια σ'ὅλα τά ἀστικά κόμματα, καθώς καί ἐνάντια στήν Γκρυτλιανή ἕνωση, σάν ἕνωση πρακτόρων τῆς ἀστικῆς τάξης μέσα στό ἐργατικό κίνημα, ὅπως ἐπίσης καί ἐνάντια στίς γκρυτλιανές τάσεις μέσα στό Σοσιαλιστικό κόμμα.

(b) 'Απόριψη ὅλων τῶν πολεμικῶν πιστώσεων τόσο σέ καιρό εἰρήνης, ὅσο καί σέ καιρό πολέμου, μ'ὅποιο πρόσχημα κι'ἄν ζητοῦνται.

(c) 'Υποστήριξη ὅλων τῶν ἐπαναστατικῶν κινημάτων καί κάθε ἀγώνα τῆς ἐργατικῆς τάξης τῶν ἐμπόλεμων χωρῶν ἐνάντια στόν πόλεμο καί ἐνάντια στίς κυβερνήσεις τους.

(d) 'Ενίσχυση τοῦ ἐπαναστατικοῦ μαζικοῦ ἀγώνα μέσα στήν 'Ελβετία, τῶν ἀπεργιῶν, τῶν διαδηλώσεων, τῆς ἔνοπλης ἐξέγερσης ἐνάντια στήν ἀστική τάξη.

(e) Συστηματική προπαγάνδα στό στρατό, δημιουργία γι'αὐτό τό σκοπό ξεχωριστῶν σοσιαλδημοκρατικῶν ὁμάδων στό στρατό, καθώς καί στούς ὑποψήφιους κληρωτούς.

(f) Δημιουργία παράνομων ὀργανώσεων ἀπό τήν ἴδια τήν ἐργατική τάξη, σάν ἀπάντηση σέ κάθε περιορισμό ἤ ἐκμηδένιση τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν ἀπό τήν κυβέρνηση.

(g) Συστηματική προετοιμασία μέ τήν προγραμματισμένη

διαφώτιση τῶν ἐργατῶν μιᾶς τέτιας κατάστασης, πού ἡ καθοδήγηση ὅλων ἀνεξαίρετα τῶν ὀργανώσεων τῶν ἐργατῶν καί τῶν ὑπαλλήλων νά περάσει στά χέρια προσώπων πού παραδέχονται καί θά εἶναι σέ θέση νά διεξάγουν τόν παραπάνω ἀγώνα ἐνάντια στόν πόλεμο.

5. Σάν σκοπό τῆς ἐπαναστατικῆς μαζικῆς πάλης πού ἔγινε ἤδη ἀποδεκτή στό κομματικό συνέδριο τοῦ Ἄαραου τό 1915, τό Κόμμα προωθεῖ τή σοσιαλιστική ἀνατροπή στήν Ἑλβετία. Ἡ ἀνατροπή αὐτή οἰκονομικά μπορεῖ νά πραγματοποιηθεῖ ἄμεσα. Ἀποτελεῖ τό μοναδικό ἀποτελεσματικό μέσο ἀπαλλαγῆς τῶν μαζῶν ἀπό τά δεινά τῆς ἀκρίβιας καί τῆς πείνας, ἐπέρχεται σάν ἀποτέλεσμα τῆς κρίσης πού περνᾶ τώρα ὅλη ἡ Εὐρώπη καί εἶναι ἀπόλυτα ἀναγκαία γιά τήν ὁλοκληρωτική ἐξάλειψη τοῦ μιλιταρισμοῦ καί ὅλων τῶν πολέμων.

Τό Κόμμα δηλώνει ὅτι ὅλες οἱ ἀστικο-πασιφιστικές καί σοσιαλιστικο-πασιφιστικές φράσεις ἐνάντια στό μιλιταρισμό καί τούς πολέμους, χωρίς τήν ἀποδοχή αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ καί τῶν ἐπαναστατικῶν δρόμων πού ὁδηγοῦν σ'αὐτόν, ἀποτελοῦν αὐταπάτη ἤ ψευτιά πού ἀποβλέπουν μόνο στήν ἀπόσπαση τῆς ἐργατικῆς τάξης ἀπό κάθε σοβαρό ἀγώνα ἐνάντια στίς βάσεις τοῦ καπιταλισμοῦ.

Χωρίς νά σταματάει τόν ἀγώνα γιά τή βελτίωση τῆς κατάστασης τῶν μισθωτῶν δούλων, τό Κόμμα καλεῖ τήν ἐργατική τάξη καί τούς ἐκπροσώπους της νά βάλουν στήν ἡμερήσια διάταξη τήν προπαγάνδιση τῆς ἄμεσης σοσιαλιστικῆς ἀνατροπῆς στήν Ἑλβετία μέσω τῆς μαζικῆς ζύμωσης, τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐνεργειῶν, τῶν προτάσεων νόμων κτλ., ἀποδείχνοντας τήν ἀνάγκη τῆς ἀντικατάστασης τῆς ἀστικῆς κυβέρνησης ἀπό μιά προλεταριακή, πού νά στηρίζεται στή μάζα τοῦ ἄπορου πληθυσμοῦ, καί ἐξηγώντας τήν ἐπιτακτική ἀνάγκη ὁρισμένων μέτρων, ὅπως εἶναι ἡ ἀπαλλοτρίωση τῶν τραπεζῶν καί τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων, ἡ κατάργηση ὅλων τῶν ἔμμεσων φόρων, ἡ καθιέρωση ἑνιαίου ἄμεσου φόρου μέ ἐπαναστατικά-ὑψηλά ποσοστά πάνω στά μεγάλα εἰσοδήματα κτλ.

Γράφτηκε στά γερμανικά
στίς ἀρχές τοῦ Δεκέμβρη 1916

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931
στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. XVII

Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό χειρόγραφο
Μετάφραση ἀπό τά γερμανικά

ΘΕΜΕΛΙΑΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ἀνάμεσα στούς ἀριστερούς σοσιαλδημοκράτες τῆς Ἐλβετίας ὑπάρχει, σέ σύνδεση ἀκριβῶς μέ τόν τωρινό πόλεμο, πλήρης ὁμοθυμία στό ζήτημα τῆς ἀνάγκης νά ἀποκρουστεῖ ἡ ἀρχή τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας. Τό προλεταριάτο, ἤ τουλάχιστον τά καλύτερα στοιχεῖα του, εἶναι ἐπίσης διατεθειμένο ἐνάντια στήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας.

Ἔτσι, σχετικά μέ τό πιό φλέγον ζήτημα τοῦ σημερινοῦ σοσιαλισμοῦ γενικά καί τοῦ ἐλβετικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος ἰδιαίτερα, ὑπάρχει, κατά τά φαινόμενα, ἡ ἀναγκαία ἑνότητα. Ἄν ὅμως ἐξετάσουμε τό πράγμα ἀπό πιό κοντά, θά καταλήξουμε ἀναπόφευκτα στό συμπέρασμα ὅτι ἡ ἑνότητα αὐτή εἶναι μόνο *φαινομενική*.

Στήν πραγματικότητα δέν ὑπάρχει καμιά ἀπολύτως σαφήνεια —χωρίς νά μιλᾶμε πιά γιά ἑνότητα γνωμῶν—σχετικά μέ τό γεγονός ὅτι ἡ διακήρυξη ἀρνητικῆς στάσης ἀπέναντι στήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας εἶναι ἤδη αὐτή καθεαυτή ἕνα πράγμα πού προβάλλει *ἀσυνήθιστα μεγάλες ἀπαιτήσεις* στήν ἐπαναστατική συνείδηση, καθώς ἐπίσης καί στήν ἱκανότητα γιά ἐπαναστατική δράση τοῦ Κόμματος, πού τό διακηρύσσει αὐτό—μέ τόν ὅρο, βέβαια, ὅτι ἡ διακήρυξη αὐτή δέν καταλήγει σέ μιά κούφια φράση. Ἄν ὅμως διακηρύσσουμε ἁπλῶς τήν ἄρνηση τῆς ἄμυνας τῆς χώρας, χωρίς νά ἔχουμε ξεκάθαρη ἀντίληψη, δηλ. χωρίς νά κατανοοῦμε ποιές ἀπαιτήσεις συνεπάγεται αὐτό τό πράγμα, χωρίς νά ξεκαθαρίσουμε στό μυαλό μας ὅτι *ὅλη ἡ προπαγάνδα, ζύμωση, ὀργάνωση*, κοντολογῆς, ὅλη ἡ δράση τοῦ Κόμματος πρέπει ν'ἀλλάξει ρι-

ζικά, «νά ἀνανεωθεῖ» (γιά νά χρησιμοποιήσουμε τήν ἔκφραση τοῦ Κάρλ Λῆμπκνεχτ) καί νά προσαρμοστεῖ στά *ἀνώτερα* ἐπαναστατικά καθήκοντα—τότε ἡ δήλωση αὐτή μετατρέπεται σέ κούφια φράση.

Ἄς σκεφθοῦμε λοιπόν ὅπως πρέπει, τί σημαίνει στήν οὐσία ἄρνηση τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας, ἄν τή δοῦμε σάν ἕνα πολιτικό σύνθημα πού *παίρνεται στά σοβαρά* καί πού πρέπει νά *πραγματοποιηθεῖ* ἀληθινά.

Πρῶτο. Προτείνουμε στούς προλετάριους καί στούς ἐκμεταλλευόμενους ὅλων τῶν ἐμπόλεμων χωρῶν καί ὅλων τῶν χωρῶν πού βρίσκονται κάτω ἀπό τήν ἀπειλή τοῦ πολέμου, νά ἀπορίψουν τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας. Τώρα πιά ξέρουμε ἐντελῶς συγκεκριμένα ἀπό τήν πείρα μερικῶν ἐμπόλεμων χωρῶν τί σημαίνει *στήν πραγματικότητα* νά ἀπορίψεις τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας στόν τωρινό πόλεμο. Αὐτό σημαίνει νά ἀρνεῖσαι ὅλες τίς βάσεις τῆς σύγχρονης ἀστικῆς κοινωνίας καί νά κόβεις τίς ρίζες τοῦ σύγχρονου κοινωνικοῦ καθεστῶτος ὄχι μόνο στή θεωρία, ὄχι μόνο «γενικά», ἀλλά στήν πράξη, ἄμεσα, τώρα κιόλας. Δέν εἶναι μήπως φανερό πώς αὐτό μπορεῖ νά γίνει *μόνο* μέ τόν ὅρο, ὄχι ἁπλῶς νά ἔχουμε καταλήξει στήν πιό σταθερή θεωρητική πεποίθηση ὅτι ὁ καπιταλισμός ἔχει πιά ὁλότελα ὡριμάσει γιά τή μετατροπή του σέ σοσιαλισμό, μά νά παραδεχόμαστε ὅτι ἡ σοσιαλιστική αὐτή ἀνατροπή, δηλαδή ἡ σοσιαλιστική ἐπανάσταση εἶναι πραγματοποιήσιμη στήν πράξη, ἄμεσα, τώρα;

Αὐτό ὅμως παραβλέπεται σχεδόν πάντα, ὅταν γίνεται λόγος γιά ἄρνηση τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας. Στήν καλύτερη περίπτωση εἶναι σύμφωνοι «θεωρητικά» νά παραδεχτοῦν ὅτι ὁ καπιταλισμός ἔχει πιά ὡριμάσει γιά τή μετατροπή του σέ σοσιαλισμό, ἀλλά γιά *ἄμεση, ριζική ἀλλαγή* ὅλης τῆς δράσης τοῦ Κόμματος *στό πνεῦμα τῆς ἄμεσα ἐπικείμενης σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης—δέν θέλουν οὔτε νά ἀκούσουν!*

Ὁ λαός δέν εἶναι τάχα προετοιμασμένος γι'αὐτό!

Αὐτό ὅμως εἶναι ἀνακόλουθο μέχρι γελοίου. Εἴτε—εἴτε. Εἴτε δέν ὑπάρχει κανένας λόγος νά διακηρύσσουμε τήν ἄμεση ἄρνηση τῆς ὑπεράσπισης τῆς χώρας—εἴτε ὀφείλουμε *ἀμέσως* ν'ἀναπτύξουμε ἤ νά ἀρχίσουμε νά ἀναπτύσσουμε συστηματική προπαγάνδα γιά ἄμεση πραγματοποίηση τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης. Μέ μιά ὁρισμένη ἔννοια «ὁ λαός», βέβαια, «δέν εἶναι προετοιμασμένος» *οὔτε* γιά τήν ἄρνηση τῆς ὑπεράσπισης

τῆς χώρας, *οὔτε* γιά τή σοσιαλιστική ἐπανάσταση, ἀπ᾿αὐτό ὅμως δέν ἕπεται ὅτι ἔχουμε τό δικαίωμα νά ἀναβάλλουμε δυό χρόνια τώρα———δυό χρόνια!——τήν ἔναρξη μιᾶς τέτιας συστηματικῆς προετοιμασίας!

Δεύτερο. Τί ἀντιπαρατίθεται στήν πολιτική τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας καί τῆς ἐμφύλιας εἰρήνης; Ὁ ἐπαναστατικός ἀγώνας ἐνάντια στόν πόλεμο, οἱ «ἐπαναστατικές μαζικές ἐκδηλώσεις», ὅπως ἔγιναν ἀποδεκτές ἀπό τήν ἀπόφαση τοῦ κομματικοῦ συνεδρίου τοῦ Ἄαραου τοῦ 1915. Ἡ ἀπόφαση αὐτή εἶναι, ἀναμφίβολα, θαυμάσια ἀλλά... ἀλλά ἡ ἱστορία τοῦ Κόμματος ἀπό τόν καιρό αὐτοῦ τοῦ κομματικοῦ συνεδρίου, ἡ *πραγματική* πολιτική τοῦ Κόμματος ἀποδείχνουν ὅτι ἔμεινε ἀπόφαση *στά χαρτιά!*

Ποιός εἶναι ὁ *σκοπός* τῆς ἐπαναστατικῆς μαζικῆς πάλης; Τό Κόμμα ἐπίσημα δέν ἔχει πεῖ τίποτε σχετικά μ᾿αὐτό, μά καί γενικά δέν μιλᾶνε γι᾿αὐτό τό πράγμα. Ἤ τόν θεωροῦν αὐτονόητο ἤ ἀναγνωρίζουν ἀνοιχτά ὅτι ὁ σκοπός αὐτός εἶναι ὁ *«σοσιαλισμός»*. Στόν καπιταλισμό (ἤ ἰμπεριαλισμό) ἀντιπαραθέτουν τό σοσιαλισμό.

Μά αὐτό ἀκριβῶς εἶναι σέ ἀνώτατο βαθμό (θεωρητικά) μή λογικό καί πρακτικά χωρίς περιεχόμενο. Δέν εἶναι λογικό ἐπειδή εἶναι *πάρα πολύ* γενικό, πάρα πολύ ἀόριστο. Ὁ «σοσιαλισμός» γενικά, σάν σκοπός, σέ ἀντιπαράθεση πρός τόν καπιταλισμό (ἤ ἰμπεριαλισμό), ἀναγνωρίζεται σήμερα ὄχι μόνο ἀπό τούς καουτσκιστές καί τούς σοσιαλσωβινιστές, ἀλλά καί ἀπό πολλούς ἀστούς κοινωνικούς πολιτικούς. Τώρα ὅμως δέν πρόκειται γιά τή γενική ἀντιπαράθεση δυό κοινωνικῶν συστημάτων, ἀλλά γιά τό *συγκεκριμένο* σκοπό τῆς *συγκεκριμένης* «ἐπαναστατικῆς μαζικῆς πάλης» ἐνάντια σ᾿ἕνα *συγκεκριμένο* κακό, δηλαδή ἐνάντια στή *σημερινή* ἀκρίβια, στό *σημερινό* κίνδυνο πολέμου, ἤ στόν *τωρινό* πόλεμο.

Ὅλη ἡ ΙΙ Διεθνής στά 1889-1914 ἀντιπαράθετε τό σοσιαλισμό γενικά στόν καπιταλισμό καί *ἀκριβῶς* λόγω αὐτῆς τῆς πολύ γενικῆς «γενίκευσης» χρεοκόπησε. Ἀγνοοῦσε ἴσα-ἴσα τό εἰδικό κακό τῆς ἐποχῆς της, πού ὁ Φρ. Ἔνγκελς ἐδῶ καί 30 σχεδόν χρόνια, στίς 10 τοῦ Γενάρη 1887, τό χαρακτήρισε μέ τά παρακάτω λόγια:

«...Μέσα στό ἴδιο τό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα, συμπεριλαβαίνοντας ἐδῶ καί τήν κοινοβουλευτική ὁμάδα τοῦ Ράιχσταγκ, ἐμφιλοχωρεῖ ἕνα ὁρισμένο εἶδος μικροαστικοῦ σοσιαλισμοῦ.

Αὐτός ἐκφράζεται ἐκεῖ μέ μιά τέτια μορφή πού, ἐνῶ οἱ βασικές ἀπόψεις τοῦ σύγχρονου σοσιαλισμοῦ καί τό αἴτημα τῆς μετατροπῆς ὅλων τῶν μέσων παραγωγῆς σέ κοινωνική ἰδιοκτησία ἀναγνωρίζονται γιά σωστές, *ἡ πραγματοποίησή τους* ὅμως *θεωρεῖται δυνατή μόνο σ' ἕ ν α ἀ π ο μ α κ ρ υ σ μ έ ν ο, π ρ α κ τ ι κ ά ἀ κ α θ ό ρ ι σ τ ο, μ έ λ λ ο ν. Μ' αὐτό τόν τρόπο τό καθῆκον τῆς σημερινῆς περιόδου καθορίζεται μόνο σάν δουλιά ἁ π λ ο ῦ κ ο ι ν ω ν ι κ ο ῦ μ π α λ ώ μ α τ ο ς...»* («Γιά τό ζήτημα τῆς κατοικίας», Πρόλογος)[94].

Συγκεκριμένος σκοπός τῆς «ἐπαναστατικῆς μαζικῆς πάλης» μπορεῖ νά εἶναι μόνο τά *συγκεκριμένα* μέτρα τῆς σοσιαλιστικῆς *ἐπανάστασης* καί *ὄχι* ὁ «σοσιαλισμός» γενικά. Ὅταν ὅμως προτείνεται νά ὁριστοῦν μέ ἀκρίβεια τά συγκεκριμένα αὐτά μέτρα—ὅπως ἔκαναν οἱ ὀλλανδοί σύντροφοι στό πρόγραμμά τους πού δημοσιεύτηκε στό «Δελτίο τῆς Διεθνοῦς Σοσιαλιστικῆς Ἐπιτροπῆς», ἀρ. φύλ. 3 (Βέρνη, 29 Φλεβάρη 1916): ἀκύρωση τῶν δημόσιων χρεῶν, ἀπαλλοτρίωση τῶν τραπεζῶν, ἀπαλλοτρίωση ὅλων τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων—ἄν προτείνεται νά μποῦν αὐτά τά ἐντελῶς συγκεκριμένα μέτρα σέ ἐπίσημη ἀπόφαση τοῦ κόμματος καί νά ἐξηγοῦνται συστηματικά μέ τήν πιό ἐκλαϊκευτική μορφή μέσω τῆς καθημερινῆς κομματικῆς προπαγάνδας καί ζύμωσης στίς συνελεύσεις, στίς ἀγορεύσεις στό Κοινοβούλιο, στίς προτάσεις νόμων—τότε ἔχουμε ξανά τήν ἴδια παρελκυστική ἤ μασημένη πέρα γιά πέρα σοφιστική ἀπάντηση, ὅτι ὁ λαός, λέει, εἶναι ἀκόμη ἀπροετοίμαστος γι' αὐτό κτλ.!

Μά τό ζήτημα εἶναι ἀκριβῶς ὅτι τώρα κιόλας πρέπει ν' ἀρχίσουμε αὐτή τήν προετοιμασία καί νά τήν πραγματοποιήσουμε ἀπαρέγκλιτα!

Τρίτο. Τό Κόμμα «ἔχει ἀναγνωρίσει» τήν ἐπαναστατική μαζική πάλη. Θαυμάσια. Εἶναι ὅμως τό Κόμμα *ἱκανό* νά ἐκπληρώσει κάτι παρόμοιο; Ἑτοιμάζεται γι' αὐτό τό πράγμα; Μελετάει *αὐτά* τά ζητήματα, συγκεντρώνει τό ἀντίστοιχο ὑλικό, δημιουργεῖ τά *ἀντίστοιχα* ὄργανα καί ὀργανώσεις, συζητάει μέσα στό λαό, μαζί μέ τό λαό, τά ἀντίστοιχα ζητήματα;

Κάθε ἄλλο! Τό Κόμμα ἐπίμονα παραμένει ὁλοκληρωτικά καί στό ἀκέραιο στήν παλιά του, ἀποκλειστικά κοινοβουλευτική, ἀποκλειστικά τρέιντ-γιουνιονιστική, ἀποκλειστικά ρεφορμιστική, ἀποκλειστικά νόμιμη τροχιά. Τό Κόμμα παραμένει ἐνσυνείδητα *ἀνίκανο* νά συμβάλλει στόν ἐπαναστατικό μαζικό ἀγώνα καί νά τόν καθοδηγήσει, ἐνσυνείδητα δέν προετοιμάζεται

καθόλου γι'αὐτό. Κυριαρχεῖ ἡ προηγούμενη ρουτίνα, καί τά «νέα» λόγια (ἄρνηση τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας, ἐπαναστατική μαζική πάλη)—παραμένουν *μόνο λόγια!* Καί οἱ ἀριστεροί δέν ἔχουν ἐπίγνωση αὐτοῦ τοῦ πράγματος καί δέν συγκεντρώνουν συστηματικά, ἐπίμονα τίς δυνάμεις τους παντοῦ, σέ ὅλους τούς τομεῖς τῆς κομματικῆς δουλιᾶς γιά νά καταπολεμήσουν αὐτό τό κακό.

Δέν μποροῦμε νά μή σηκώσουμε τούς ὤμους, διαβάζοντας λογουχάρη τήν ἀκόλουθη φράση (τήν τελευταία φράση) στίς θέσεις τοῦ Γκρίμμ πάνω στό ζήτημα τοῦ πολέμου:

«Τά ὄργανα τοῦ Κόμματος μαζί μέ τίς συνδικαλιστικές ὀργανώσεις τῆς χώρας πρέπει σ'αὐτή τήν περίπτωση (δηλ. καλώντας σέ περίπτωση κινδύνου πολέμου τούς σιδηροδρομικούς νά κηρύξουν μαζική ἀπεργία κτλ.) νά πάρουν ὅλα τά ἀπαραίτητα μέτρα».

Οἱ θέσεις αὐτές δημοσιεύτηκαν τό καλοκαίρι αὐτοῦ τοῦ χρόνου καί στίς 16 τοῦ Σεπτέμβρη 1916 στήν «Schweizerische Metallarbeiterzeitung»[95], πού ἔχει τίς ὑπογραφές τῶν συντακτῶν: Ο. Σνέεμπεργκερ καί Κ. Ντύρ, μποροῦσε νά διαβάσει κανείς τήν ἀκόλουθη φράση (παρά λίγο θά ἔλεγα: τήν ἀκόλουθη *ἐπίσημη ἀπάντηση* στίς θέσεις ἤ στούς εὐσεβεῖς πόθους τοῦ Γκρίμμ):

«...Εἶναι πολύ ἄνοστη... ἡ φράση «ὁ ἐργάτης δέν ἔχει πατρίδα», τή στιγμή πού οἱ ἐργάτες ὅλης τῆς Εὐρώπης στή συντριπτική τους πλειοψηφία στέκουν ἐδῶ καί δυό ἤδη χρόνια πλάι-πλάι μέ τήν ἀστική τάξη στό πεδίο τῆς μάχης ἐνάντια στούς «ἐχθρούς» τῆς πατρίδας τους, ἐνῶ ἐκεῖνοι πού ἔμειναν στό σπίτι θέλουν «νά ἀντέξουν» παρά τήν ἀνέχεια καί τίς στερήσεις. *Σέ περίπτωση ξενικῆς ἐπιδρομῆς θά βλέπαμε, ἀναμφίβολα, τήν ἴδια εἰκόνα καί στήν Ἑλβετία!!!*»

Δέν εἶναι μήπως «καουτσκιστική» πολιτική, πολιτική ἀνίσχυρων φράσεων, ἀριστερῶν ρητορειῶν καί ὀπορτουνιστικῆς πρακτικῆς, ὅταν ἀπό τή μιά μεριά προτείνουν ἀποφάσεις πού λένε ὅτι τό Κόμμα πρέπει «μαζί μέ τίς συνδικαλιστικές ὀργανώσεις» νά καλεῖ σέ ἐπαναστατικές μαζικές ἀπεργίες, ἐνῶ ἀπό τήν ἄλλη δέν κάνουν κανένα ἀγώνα ἐνάντια στή *γκρυτλιανή,* δηλ. τή σοσιαλπατριωτική, ρεφορμιστική, ἀποκλειστικά λεγκαλιστική *κατεύθυνση* καί τούς ὀπαδούς της στό Κόμμα καί στά συνδικάτα;

Σημαίνει ἄραγε αὐτό «διαπαιδαγώγηση» τῶν μαζῶν, ἤ

ἀποσύνθεσή τους καί ὑπόσκαψη τοῦ ἠθικοῦ τους, ὅταν δέν λένε καί δέν ἀποδείχνουν σ'αὐτές *καθημερινά* πώς οἱ «καθοδηγητές» σύντροφοι Ο. Σνέεμπεργκερ, Κ. Ντύρ, Π. Πφλύγκερ, Χ. Γκρόιλιχ, Χοῦμπερ καί *πολλοί* ἄλλοι συμμερίζονται *ἀκριβῶς τίς ἴδιες* σοσιαλπατριωτικές ἀντιλήψεις καί ἀκολουθοῦν *ἀκριβῶς τήν ἴδια* σοσιαλπατριωτική πολιτική σάν αὐτή πού ὁ Γκρίμμ ξεσκεπάζει καί μαστιγώνει τόσο «γενναῖα... ὅταν πρόκειται γιά *γερμανούς τῆς Γερμανίας* καί ὄχι γιά ἐλβετούς; Νά βρίζεις τούς ξένους, νά καλύπτεις τούς «δικούς σου» «συμπολίτες»... εἶναι μήπως αὐτό «διεθνιστικό»; Εἶναι μήπως αὐτό «δημοκρατικό»;

῾Ο Χέρμαν Γκρόιλιχ περιέγραψε μέ τά παρακάτω λόγια τήν κατάσταση τῶν ἐλβετῶν ἐργατῶν, τήν κρίση τοῦ ἐλβετικοῦ σοσιαλισμοῦ, καθώς ἐπίσης καί τήν *οὐσία* τῆς γκρυτλιανῆς πολιτικῆς *μέσα* στό Σοσιαλιστικό κόμμα:

«...Τό βιοτικό ἐπίπεδο ἔχει ἀνεβεῖ πολύ λίγο καί μόνο γιά τά πάνω στρώματα (ἀκοῦστε, ἀκοῦστε!) τοῦ προλεταριάτου. ῾Η μάζα τῶν ἐργατῶν ζεῖ ὅπως καί πρῶτα στήν ἀνέχεια, τίς ἔγνοιες καί τίς στερήσεις. Γι'αὐτό ἀπό καιρό σέ καιρό γεννιέται ἡ ἀμφιβολία, ἄν εἶναι σωστός ὁ δρόμος πού βαδίζαμε ὥς τώρα. Οἱ κριτικοί ἀναζητοῦν καινούργιους δρόμους καί στηρίζουν ἰδιαίτερα ἐλπίδες σέ μιά ἀποφασιστικότερη δράση. Πρός αὐτή τήν κατεύθυνση γίνονται προσπάθειες πού κατά κανόνα (;) δέν πετυχαίνουν (;;) καί προκαλοῦν μέ νέα δύναμη τήν ἐπιστροφή στήν παλιά τακτική» (δέν εἶναι ἄραγε καί δῶ ἡ ἐπιθυμία μητέρα τῆς ἰδέας;)... «Καί νά πού ξέσπασε ὁ παγκόσμιος πόλεμος... ῾Η ἐξαιρετική πτώση τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου πού φτάνει ὥς τήν ἔνδεια, σέ στρώματα πού προηγούμενα ἔκαναν ὑποφερτή ἀκόμη ζωή, δυναμώνει τήν ἐπαναστατική διάθεση» (ἀκοῦστε! ἀκοῦστε!)... «Πραγματικά ἡ καθοδήγηση τοῦ Κόμματος δέν στάθηκε στό ὕψος τῶν καθηκόντων πού ἔμπαιναν μπροστά του καί ἀφηνόταν (;;) πάρα πολύ νά ἐπηρεάζεται ἀπό τούς θερμοκέφαλους (ἔτσι; ἔτσι;)... ῾Η Κεντρική ᾿Επιτροπή τῆς Γκρυτλιανῆς ἕνωσης ἀναλαβαίνει τήν ἐφαρμογή μιᾶς «πρακτικῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς», πού θέλει νά τήν ἐφαρμόσει ἔξω ἀπό τό Κόμμα... Γιατί δέν τό ἔκανε αὐτό μέσα στό Κόμμα;» (ἀκοῦστε! ἀκοῦστε!) «Γιατί ἄφηνε σχεδόν πάντα ἐμένα νά διεξάγω τήν πάλη κατά τῶν ὑπερριζοσπαστῶν;» («᾿Ανοιχτό γράμμα πρός τήν Γκρυτλιανή ἕνωση τοῦ Γκέττινγκεν», 26 τοῦ Σεπτέμβρη 1916).

Αὐτά λέει ὁ Γκρόιλιχ. ῞Ωστε τό πράγμα δέν εἶναι καθόλου ἔτσι, ὅτι τάχα μερικοί «κακόβουλοι ξένοι» (ὅπως σκέπτονται ἐνδόμυχα ἤ ὑπαινίσσονται στόν τύπο οἱ γκρυτλιανοί τοῦ Κόμματος καί ὅπως τό δηλώνουν ἀνοιχτά οἱ ἔξω ἀπό τό Κόμμα γκρυτλιανοί) θέλουν μέσα στόν παροξυσμό τῆς προσωπικῆς τους ἀνυπομονησίας νά μπάσουν τήν ἐπαναστατικότητα στό ἐργατικό κίνημα πού τό βλέπουν «μέ ματογυάλια ξένων». ῎Οχι.

Ὄχι κανένας ἄλλος ἀπό τόν Χέρμαν Γκρόιλιχ—πού ὁ πολιτικός του ρόλος στήν πραγματικότητα ἰσοδυναμεῖ μέ τό ρόλο ἀστοῦ ὑπουργοῦ τῆς Ἐργασίας σέ μιά μικρή ρεπουμπλικανική δημοκρατία—μᾶς πληροφορεῖ ὅτι μόνο στά πάνω στρώματα τῶν ἐργατῶν ὑπάρχει κάποια βελτίωση τῆς κατάστασής τους, ἐνῶ ἡ *μάζα* παραμένει στήν ἀνέχεια, καί ὅτι τό «δυνάμωμα τῆς ἐπαναστατικῆς διάθεσης» δέν προέρχεται ἀπό τούς καταραμένους ξένους «ὑποκινητές», ἀλλά ἀπό τήν «ἐξαιρετική πτώση τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου».

Λοιπόν;

Λοιπόν, θά εἶναι ἀπόλυτα σωστό, ἄν ποῦμε:

> *Εἴτε* ὁ ἐλβετικός λαός θά πεινάει, καί μάλιστα κάθε βδομάδα καί φρικτότερα, καί θά ὑπόκειται κάθε μέρα στόν κίνδυνο νά συρθεῖ στόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο, δηλ. νά σκοτωθεῖ γιά τά συμφέροντα τῶν καπιταλιστῶν, *εἴτε* θ'ἀκολουθήσει τή συμβουλή τῆς καλύτερης μερίδας τοῦ προλεταριάτου του, θά συγκεντρώσει ὅλες τίς δυνάμεις του καί θά πραγματοποιήσει τή σοσιαλιστική ἐπανάσταση.

Σοσιαλιστική ἐπανάσταση; Οὐτοπία! «Μακρινή, πρακτικά ἀπροσδιόριστη» δυνατότητα!..

Αὐτό δέν εἶναι καθόλου μεγαλύτερη οὐτοπία ἀπ'ὅ,τι ἡ ἄρνηση τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας σ'αὐτό τόν πόλεμο, ἤ ὁ ἐπαναστατικός μαζικός ἀγώνας ἐνάντια σ'αὐτό τόν πόλεμο. Δέν πρέπει νά ζαλιζόμαστε ἀπό τίς λέξεις καί δέν πρέπει νά ἀφήνουμε τόν ἑαυτό μας νά τρομοκρατηθεῖ ἀπό τίς λέξεις. Ὁ καθένας σχεδόν εἶναι ἕτοιμος νά ἀναγνωρίσει τήν ἀνάγκη τῆς ἐπαναστατικῆς πάλης ἐνάντια στόν πόλεμο, ἀλλά ἄς σκεφθοῦν τό μέγεθος τοῦ καθήκοντος—νά μπεῖ τέρμα σ'αὐτό τόν πόλεμο μέ τήν ἐπανάσταση! Ὄχι, αὐτό δέν εἶναι οὐτοπία. Ἡ ἐπανάσταση *ἀναπτύσσεται* σέ ὅλες τίς χῶρες καί *τώρα* τό ζήτημα δέν μπαίνει ἔτσι: νά ἐξακολουθήσουμε νά ζοῦμε ἥσυχα καί ὑποφερτά, ἤ νά ριχτοῦμε σ'ἕναν τυχοδιωκτισμό. Ἀντίθετα, τό ζήτημα μπαίνει τώρα ἔτσι: νά πεινᾶμε καί νά τραβᾶμε στό μακελειό *γιά τά συμφέροντα ἄλλων,* γιά *ξένα συμφέροντα,* ἤ νά προσφέρουμε μεγάλες θυσίες γιά τό σοσιαλισμό, γιά τά συμφέροντα τῶν $^{9}/_{10}$ τῆς ἀνθρωπότητας.

Ἡ σοσιαλιστική ἐπανάσταση εἶναι τάχα οὐτοπία! Μά ὁ ἐλβετικός λαός, δόξα τό θεό, δέν ἔχει «αὐτοτελή» ἤ «ἀνεξάρτη-

τη» γλώσσα, ἀλλά μιλάει τρεῖς διεθνεῖς γλῶσσες πού μιλιοῦνται στά γειτονικά ἐμπόλεμα κράτη. Ἔτσι, δέν εἶναι καθόλου παράξενο ὅτι ὁ ἐλβετικός λαός ξέρει καλά τό τί γίνεται σ' αὐτά τά κράτη. Στή Γερμανία ἔχουν φτάσει ὥς τήν καθοδήγηση τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς *66 ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων ἀπό ἕνα μόνο κέντρο,* ὥς τήν ὀργάνωση ἀπομέρους ἑνός κέντρου τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας 66 ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, ἔχουν ἐπιβληθεῖ μέγιστες θυσίες στή συντριπτική πλειοψηφία τοῦ λαοῦ καί ὅλα αὐτά γιά νά μποροῦν «οἱ 30 000 προνομιοῦχοι» νά τσεπώνουν δισεκατομμύρια πολεμικά κέρδη καί νά σκοτώνονται ἑκατομμύρια ἄνθρωποι στό μακελειό πρός ὄφελος αὐτῶν τῶν «εὐγενέστατων καί ἄριστων» ἐκπροσώπων τοῦ ἔθνους. Καί μπροστά σ' αὐτά τά *γεγονότα,* σ' αὐτή τήν *πείρα* μπορεῖ ποτέ νά θεωρηθεῖ «οὐτοπία» τό ὅτι ἕνας μικρός λαός πού δέν ἔχει οὔτε μοναρχία, οὔτε γιοῦνκερ, πού βρίσκεται σέ μιά πολύ ψηλή βαθμίδα καπιταλισμοῦ, πού εἶναι ὀργανωμένος σέ διάφορες ἑνώσεις, ἴσως καλύτερα ἀπ'ὅ,τι σ'ὅλες τίς ἄλλες καπιταλιστικές χῶρες —ὅτι ἕνας τέτιος λαός *γιά νά σωθεῖ ἀπό τήν πείνα καί τόν κίνδυνο πολέμου* θά κάνει *τ ό ἴ δ ι ο π ρ ά γ μ α,* τό ὁποῖο ἔχει ἔμπρακτα δοκιμαστεῖ στή Γερμανία, μέ τή διαφορά βέβαια ὅτι στή Γερμανία σκοτώνουν καί σακατεύουν ἑκατομμύρια ἀνθρώπους γιά νά πλουτίζουν λίγοι, γιά νά ἐξασφαλίζουν τή Βαγδάτη καί νά κατακτήσουν τά Βαλκάνια, ἐνῶ στήν Ἐλβετία πρέπει ν'ἀπαλλοτριωθοῦν τό πολύ-πολύ 30 000 ἀστοί, δηλ. ὄχι νά ὁδηγηθοῦν στό χαμό, ἀλλά νά καταδικαστοῦν στή «φρικτή» μοίρα νά παίρνουν *«μ ό ν ο»* 6-10 χιλιάδες φράγκα εἰσόδημα, καί τό ὑπόλοιπο νά εἶναι ὑποχρεωμένοι νά τό παραδίνουν στή σοσιαλιστική ἐργατική κυβέρνηση, γιά νά προστατευτεῖ ὁ λαός ἀπό τήν πείνα καί τόν κίνδυνο πολέμου;

Μά οἱ μεγάλες Δυνάμεις δέν θά ἀνεχθοῦν ποτέ μιά σοσιαλιστική Ἐλβετία, καί τά πρῶτα κιόλας φύτρα μιᾶς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης στήν Ἐλβετία θά συνθλιβοῦν κάτω ἀπό τήν κολοσιαία ὑπεροχή δυνάμεων αὐτῶν τῶν κρατῶν!

Αὐτό ἀναμφίβολα θά ἦταν σωστό ἄν, πρῶτο, θά ἦταν δυνατή ἡ ἀπαρχή τῆς ἐπανάστασης στήν Ἐλβετία, *χωρίς* νά προκαλέσει ἕνα ταξικό κίνημα ἀλληλεγγύης στίς γειτονικές χῶρες— δεύτερο, ἄν οἱ μεγάλες αὐτές Δυνάμεις δέν βρίσκονταν στό ἀδιέξοδο ἑνός «πολέμου ἐξάντλησης», πού ἔχει σχεδόν ἐξαντλήσει πιά τήν ὑπομονή καί τῶν πιό ὑπομονητικῶν λαῶν. Καί τή στιγμή αὐτή μιά στρατιωτική ἐπέμβαση τῶν μεγάλων Δυνάμεων, πού εἶναι ἐχθρικές μεταξύ τους, δέν θά ἀποτελοῦσε παρά τόν

πρόλογο στό ξέσπασμα τῆς ἐπανάστασης σ'ὅλη τήν Εὐρώπη.

Νομίζετε λοιπόν ὅτι εἶμαι τόσο ἀφελής νά πιστεύω ὅτι «μέ παραινέσεις» μποροῦν νά λυθοῦν ζητήματα σάν τή σοσιαλιστική ἐπανάσταση;

Ὄχι. Ἐγώ θέλω μόνο νά δόσω ἕνα *χτυπητό παράδειγμα* κι'αὐτό μόνο σέ ἕνα *μερικό ζήτημα:* τί *ἀλλαγή* θά ἔπρεπε νά συντελεστεῖ σέ ὅλη τήν προπαγάνδα τοῦ κόμματος, ἄν θέλαμε ν'ἀντικρύσουμε πραγματικά στά σοβαρά τό ζήτημα τῆς *ἄρνησης τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας!* Αὐτό εἶναι *μόνο* ἕνα χτυπητό παράδειγμα καί *μονάχα* σχετικά μ'ἕνα μερικό ζήτημα — μεγαλύτερες ἀξιώσεις δέν ἔχω.

Θά ἦταν ἐντελῶς λαθεμένο νά ὑποθέσει κανείς ὅτι γιά νά διεξάγουμε τάχα ἄμεσο ἀγώνα γιά σοσιαλιστική ἐπανάσταση, θά μπορούσαμε ἤ θά ὀφείλαμε νά ἐγκαταλείψουμε τόν ἀγώνα γιά μεταρυθμίσεις. Σέ καμιά περίπτωση. Δέν μποροῦμε νά ξέρουμε πόσο γρήγορα θά κατορθώσουμε νά σημειώσουμε ἐπιτυχία, πόσο γρήγορα οἱ ἀντικειμενικές συνθῆκες θά ἐπιτρέψουν τήν ἔναρξη *αὐτῆς* τῆς ἐπανάστασης. Πρέπει νά ὑποστηρίζουμε κάθε βελτίωση, κάθε πραγματική βελτίωση καί τῆς οἰκονομικῆς, καί τῆς πολιτικῆς κατάστασης τῶν μαζῶν. Ἡ διαφορά ἀνάμεσα σέ μᾶς καί τούς ρεφορμιστές (δηλ. τούς γκρυτλιανούς στήν Ἐλβετία) δέν βρίσκεται στό ὅτι ἐμεῖς εἴμαστε κατά τῶν μεταρυθμίσεων, ἐνῶ αὐτοί εἶναι ὑπέρ. Κάθε ἄλλο. Αὐτοί περιορίζονται στίς μεταρυθμίσεις καί κατρακυλοῦν γι'αὐτό, σύμφωνα μέ τήν εὔστοχη ἔκφραση ἑνός (σπάνιου!) ἐπαναστάτη συνεργάτη τῆς «Schweizerische Metallarbeiterzeitung» (ἀρ. φύλ. 40), στό ρόλο ἁπλῶν «νοσοκόμων τοῦ καπιταλισμοῦ». Ἐμεῖς λέμε στούς ἐργάτες: ψηφίζετε γιά ἐκλογές μέ ἀναλογική κτλ., μήν περιορίζετε ὅμως τή δράση σας σ'αὐτό, ἀλλά προωθεῖτε στήν πρώτη γραμμή τή συστηματική διάδοση τῆς ἰδέας τῆς ἄμεσης σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης, ἑτοιμαστεῖτε γι'αὐτήν καί κάνετε τίς ἀντίστοιχες ριζικές ἀλλαγές ἀπ'ἄκρη σ'ἄκρη σ'ὅλη τήν κομματική δράση. Οἱ συνθῆκες τῆς ἀστικῆς δημοκρατίας μᾶς ἀναγκάζουν πολύ συχνά νά πάρουμε τή μιά ἤ τήν ἄλλη θέση ἀπέναντι σ'ἕνα πλῆθος μικρές καί μικρότερες μεταρυθμίσεις, ὡστόσο πρέπει νά ξέρουμε ἤ νά μάθουμε νά παίρνουμε θέση ὑπέρ τῶν μεταρυθμίσεων *ἔτσι* (μέ τέτιο τρόπο) πού — ἄν ἐκφραστοῦμε κάπως πιό ἁπλουστευμένα, γιά περισσότερη σαφήνεια — σέ κάθε λόγο μισῆς ὥρας, 5 λεπτά νά μιλᾶμε γιά μεταρυθμίσεις καί 25 λεπτά γιά τήν ἐπερχόμενη ἐπανάσταση.

Χωρίς ἕνα σκληρό ἐπαναστατικό μαζικό ἀγώνα, πού συνεπά-

γεται πολλές θυσίες, ή σοσιαλιστική ἐπανάσταση εἶναι ἀδύνατη. Θά ἦταν ὅμως ἀσυνέπεια νά παραδεχόμαστε τήν ἐπαναστατική μαζική πάλη καί τήν τάση γιά ἄμεσο τερματισμό τοῦ πολέμου—καί ταυτόχρονα ν'ἀποκρούουμε τήν ἄμεση σοσιαλιστική ἐπανάσταση! Ἡ πρώτη χωρίς τή δεύτερη δέν σημαίνει τίποτε, εἶναι μιά κούφια λέξη.

Δέν θά ἀποφύγουμε καί μιά σκληρή *πάλη μέσα στό κόμμα.* Θά ἦταν ὅμως ἁπλῶς προσποίηση, ὑποκρισία, μικροαστική πολιτική στρουθοκάμηλου, ἄν φανταζόμασταν ὅτι στό ἐλβετικό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα *μπορεῖ* γενικά νά κυριαρχήσει «ἐσωτερική εἰρήνη». Τό ζήτημα δέν μπαίνει ἔτσι: ἤ «ἐσωτερική εἰρήνη» ἤ «ἐσωκομματική πάλη». Φτάνει νά διαβάσει κανείς τό προαναφερόμενο γράμμα τοῦ Χέρμαν Γκρόιλιχ καί νά ἐξετάσει τά γεγονότα πού συνέβηκαν στό Κόμμα στά τελευταῖα λίγα χρόνια γιά νά δεῖ ὅτι ἡ ὑπόθεση αὐτή εἶναι πέρα γιά πέρα ψεύτικη.

Στήν πραγματικότητα τό ζήτημα τίθεται ἔτσι: *ἤ οἱ τωρινές* σκεπασμένες *μορφές* ἐσωκομματικῆς πάλης πού ἀσκοῦν ἀποσυνθετική ἐπίδραση στό ἠθικό τῶν μαζῶν, *ἤ* ἡ ἀνοιχτή, ἡ πάλη ἀρχῶν ἀνάμεσα στό διεθνιστικό-ἐπαναστατικό ρεῦμα καί στή γκρυτλιανή κατεύθυνση μέσα κι'ἔξω ἀπό τό Κόμμα.

Μιά τέτια «ἐσωτερική πάλη», ὅπου ὁ Χ. Γκρόιλιχ ἐπιτίθεται ἐνάντια στούς «ὑπερριζοσπάστες» ἤ στούς «θερμοκέφαλους», χωρίς νά κατονομάζει συγκεκριμένα αὐτά τά τέρατα καί χωρίς νά ὁρίζει μέ ἀκρίβεια τήν πολιτική τους, ἐνῶ ὁ Ρ. Γκρίμμ δημοσιεύει στήν «Berner Tagwacht» ἄρθρα ἐντελῶς ἀκατανόητα γιά τά $^{99}/_{100}$ τῶν ἀναγνωστῶν, γεμάτα ὑπαινιγμούς, ὅπου περιλούζονται μέ βρισιές «τά ματογυάλια τῶν ξένων» ἤ «οἱ πραγματικοί ὑπόλογοι» τῶν δυσάρεστων γιά τόν Γκρίμμ σχεδίων ἀποφάσεων —μιά τέτια ἐσωτερική πάλη *ἀποσυνθέτει* τό ἠθικό τῶν μαζῶν πού βλέπουν ἤ διαβλέπουν σ'αὐτή ἕνα εἶδος «ραδιουργιῶν ἀνάμεσα στούς ἀρχηγούς», *μή καταλαβαίνοντας στήν οὐσία περί τίνος πρόκειται.*

Ἕνας τέτιος ὅμως ἀγώνας, ὅπου ἡ γκρυτλιανή κατεύθυνση *μέσα* στό Κόμμα—κι'αὐτή εἶναι πολύ πιό σπουδαία καί πολύ πιό ἐπικίνδυνη ἀπό κείνη πού βρίσκεται ἔξω ἀπό τό Κόμμα—θά ἐξαναγκαστεῖ νά ἀγωνίζεται *ἀνοιχτά* ἐνάντια στούς ἀριστερούς, καί οἱ δυό *κατευθύνσεις* θά ἐμφανίζονται παντοῦ μέ τίς δικές τους ἀνεξάρτητες ἀντιλήψεις καί μέ τή δική τους πολιτική, θά ἀγωνίζονται ἡ μιά κατά τῆς ἄλλης *ἀπό ἄποψη ἀρχῶν,* ἀφήνοντας τή λύση τῶν σπουδαίων ζητημάτων ἀρχῶν *πραγματικά* στή μάζα

τῶν κομματικῶν συντρόφων καί ὄχι μόνο στούς «ἀρχηγούς» — ἕνας τέτιος ἀγώνας εἶναι ἀπαραίτητος καί ὠφέλιμος, αὐτός *διαπαιδαγωγεῖ τίς μάζες* στό πνεῦμα τῆς ἀνεξαρτησίας καί τῆς ἱκανότητας νά ἐκπληρώσουν τό κοσμοϊστορικό ἐπαναστατικό τους καθῆκον.

Γράφτηκε στά γερμανικά
τό Δεκέμβρη τοῦ 1916

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931
στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. XVII

Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό χειρόγραφο
Μετάφραση ἀπό τά γερμανικά

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΑΣ

Ἡ ἀστική τάξη καί οἱ ὀπαδοί της στό ἐργατικό κίνημα, οἱ γκρυτλιανοί, βάζουν συνήθως τό ζήτημα ἔτσι:

ἤ καταρχήν ἀναγνωρίζουμε τό χρέος τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας, ἤ ἀφήνουμε τή χώρα μας ἀνυπεράσπιστη.

Μιά τέτια θέση εἶναι ριζικά λαθεμένη.

Στήν πραγματικότητα τό ζήτημα τίθεται ἔτσι:

ἤ θά σκοτωνόμαστε γιά τά συμφέροντα τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης, ἤ θά προετοιμάζουμε συστηματικά τήν πλειοψηφία τῶν ἐκμεταλλευομένων καί τούς ἑαυτούς μας, ὥστε μέ μικρότερες θυσίες νά πάρουμε τίς τράπεζες, νά ἀπαλλοτριώσουμε τήν ἀστική τάξη, γιά νά βάλουμε γενικά τέρμα καί στήν ἀκρίβια καί στούς πολέμους.

* *
*

Ἡ πρώτη θέση τοῦ ζητήματος εἶναι πέρα γιά πέρα ἀστική κι᾽ὄχι σοσιαλιστική. Σ᾽αὐτή δέν παίρνεται ὑπόψη ὅτι ζοῦμε στήν ἐποχή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ὅτι ὁ τωρινός πόλεμος εἶναι ἰμπεριαλιστικός, ὅτι ἡ Ἑλβετία σ᾽αὐτό τόν πόλεμο, κάτω ἀπό ὁποιεσδήποτε συνθῆκες, δέν θά πολεμήσει *ἐνάντια* στόν ἰμπεριαλισμό, ἀλλά θά εἶναι *μέ τό μέρος* τοῦ ἑνός ἤ τοῦ ἄλλου συνασπισμοῦ τῶν ἰμπεριαλιστικῶν Δυνάμεων, δηλ. στήν πράξη θά εἶναι τσιράκι τῶν μέν ἤ τῶν δέ μεγάλων ἁρπακτικῶν Δυνάμεων, ὅτι τήν ἑλβετική ἀστική τάξη ἀπό καιρό πιά τή

συνδέουν χιλιάδες νήματα μέ τά ἰμπεριαλιστικά συμφέροντα, ἀδιάφορο ἄν αὐτό πραγματοποιεῖται διαμέσου τοῦ διχτιοῦ τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων καί τῆς «ἀμοιβαίας συμμετοχῆς» ἀνάμεσα στίς μεγάλες τράπεζες, εἴτε πρόκειται γιά ἐξαγωγή κεφαλαίου, εἴτε γιά τή βιομηχανία πού συνδέεται μέ τούς περιηγητές καί συντηρεῖται μέ τά λεφτά τῶν ξένων ἑκατομμυριούχων, εἴτε γιά τήν ξετσίπωτη ἐκμετάλλευση τῶν χωρίς δικαιώματα ξένων ἐργατῶν κτλ.

Κοντολογῆς ἔχουν ξεχαστεῖ ὅλες οἱ βασικές θέσεις τοῦ σοσιαλισμοῦ, ὅλες οἱ σοσιαλιστικές ἰδέες, ἐξωραΐζεται ὁ ἁρπακτικός ἰμπεριαλιστικός πόλεμος, ἡ «δική μας» ἀστική τάξη ζωγραφίζεται μέ τή μορφή ἄκακου ἀμνοῦ καί οἱ ξεσκολισμένοι διευθυντές τραπεζῶν τῆς σημερινῆς Ἐλβετίας μέ τή μορφή ἡρωικῶν Γουλιέλμων Τέλλων, ἐνῶ κλείνονται ταυτόχρονα τά μάτια μπροστά στίς μυστικές συνθῆκες ἀνάμεσα στίς ντόπιες καί ξένες τράπεζες καί τούς διπλωμάτες. Καί ὅλο αὐτό τό ἀπίθανο σύμφυρμα τῆς ἀστικῆς ψευτιᾶς συγκαλύπτεται μέ μιά ὡραία «λαοφιλή» φράση πού ἀποναρκώνει τό λαό: «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας»!

Γράφτηκε στά γερμανικά
τό Δεκέμβρη τοῦ 1916

Πρωτοδημοσιεύτηκε τήν 1 Αὐγούστου 1929
στήν ἐφημερίδα «Πράβντα», ἀρ. φύλ. 174

Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό χειρόγραφο
Μετάφραση ἀπό τά γερμανικά

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

(ΣΗΜΕΙΩΜΑ)

Μ'αὐτό τόν τίτλο ἐκδίδεται στήν 'Ελβετία ἀπό τήν 1 Σεπτέμβρη 1915 στά γερμανικά τό «μαχητικό καί προπαγανδιστικό ὄργανο τῆς Διεθνοῦς Ἕνωσης σοσιαλιστικῶν ὀργανώσεων τῶν νέων». Ἔχουν ἤδη βγεῖ συνολικά 6 τεύχη αὐτῆς τῆς ἔκδοσης, πράγμα πού εἶναι ἀπαραίτητο γενικά νά τό σημειώσουμε κι'ὕστερα νά συστήσουμε ἐπίμονα αὐτή τήν ἔκδοση σέ ὅλα τά μέλη τοῦ Κόμματός μας, πού ἔχουν τή δυνατότητα νά ἔλθουν σέ ἐπαφή μέ τά Σοσιαλδημοκρατικά κόμματα τοῦ ἐξωτερικοῦ καί μέ τίς ὀργανώσεις τῆς νεολαίας.

Ἡ πλειοψηφία τῶν ἐπίσημων Σοσιαλδημοκρατικῶν κομμάτων τῆς Εὐρώπης ἀκολουθεῖ σήμερα τίς θέσεις τοῦ πιό πρόστυχου καί ποταποῦ σοσιαλσωβινισμοῦ καί ὀπορτουνισμοῦ. Τέτια κόμματα εἶναι τό γερμανικό, τό γαλλικό, τό φαβιανό[96] καί τό «ἐργατικό»[97] στήν 'Αγγλία, τό σουηδικό, τό ὀλλανδικό (τό κόμμα τοῦ Τρούλστρα) τό δανικό, τό αὐστριακό κτλ. Στό ἐλβετικό Κόμμα, παρά τό γεγονός ὅτι οἱ ἄκροι ὀπορτουνιστές (πρός μεγάλο ὄφελος τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος) ξεχώρισαν κι'ἀποτέλεσαν μιά *μή* κομματική «Ἕνωση Γκρύτλι», μέσα στό ἴδιο τό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα ἔχουν μείνει πολυάριθμοι ὀπορτουνιστές, σοσιαλσωβινιστές καί καουτσκιστικῆς ἀπόχρωσης ἡγέτες, πού ἔχουν *τεράστια* ἐπιροή στίς ὑποθέσεις τοῦ Κόμματος.

Μέ μιά τέτια κατάσταση πραγμάτων στήν Εὐρώπη, στήν Ἕνωση τῶν σοσιαλιστικῶν ὀργανώσεων τῶν νέων πέφτει τό

τεράστιο, εὐγενικό—ἀλλά καί δύσκολο—καθῆκον τῆς πάλης *ὑπέρ* τοῦ ἐπαναστατικοῦ διεθνισμοῦ, *ὑπέρ* τοῦ ἀληθινοῦ σοσιαλισμοῦ ἐνάντια στόν ὀπορτουνισμό, πού τώρα κυριαρχεῖ καί ἔχει περάσει μέ τό μέρος τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης. Στή «Διεθνή τῶν Νέων» ἔχουν δημοσιευτεῖ μιά σειρά καλά ἄρθρα πού ὑπερασπίζουν τόν ἐπαναστατικό διεθνισμό, καί ὅλη ἡ ἔκδοση εἶναι διαποτισμένη ἀπό ἕνα ὑπέροχο πνεῦμα φλογεροῦ μίσους ἀπέναντι στούς προδότες τοῦ σοσιαλισμοῦ, τούς «ὑπερασπιστές τῆς πατρίδας» στόν τωρινό πόλεμο, διαποτισμένη μέ τόν πιό εἰλικρινή πόθο γιά τήν ἐκκαθάριση τοῦ διεθνοῦς ἐργατικοῦ κινήματος ἀπό τό σωβινισμό καί τόν ὀπορτουνισμό πού τό κατατρώγουν.

᾽Εννοεῖται πώς δέν ὑπάρχει *ἀκόμη* στό ὄργανο τῆς νεολαίας θεωρητική σαφήνεια καί σταθερότητα, καί ἴσως δέν θά ὑπάρξει ποτέ, ἀκριβῶς ἐπειδή αὐτό εἶναι ἕνα ὄργανο τῆς νεολαίας πού σφύζει, κοχλάζει, ἀναζητᾶ. ᾽Απέναντι ὅμως στήν ἀνεπάρκεια θεωρητικῆς σαφήνειας *τέτιων* ἀνθρώπων πρέπει νά φερνόμαστε ἐντελῶς διαφορετικά ἀπ᾽ὅ,τι φερνόμαστε—καί ὀφείλουμε νά φερνόμαστε—ἀπέναντι στό θεωρητικό κομφούζιο πού ὑπάρχει στά κεφάλια καί στήν ἔλλειψη ἐπαναστατικῆς συνέπειας στίς καρδιές τῶν δικῶν μας «ὀκιστῶν», «σοσιαλεπαναστατῶν», τολστοϊστῶν, ἀναρχικῶν, καουτσκιστῶν ὅλης τῆς Εὐρώπης («κέντρου») κτλ. Ἄλλο πράγμα εἶναι οἱ ὥριμοι ἄνθρωποι πού ἀποπροσανατολίζουν τό προλεταριάτο καί ἔχουν τήν ἀξίωση νά ὁδηγοῦν καί νά διδάσκουν τούς ἄλλους: ἐνάντια σ᾽αὐτούς χρειάζεται ἀνελέητος ἀγώνας. Καί ἄλλο οἱ ὀργανώσεις τῶν *νέων* πού δηλώνουν ἀνοιχτά ὅτι ἀκόμη διδάσκονται, ὅτι ἡ βασική τους δουλιά εἶναι νά ἑτοιμάζουν στελέχη γιά τά σοσιαλιστικά κόμματα. Αὐτούς τούς ἀνθρώπους πρέπει νά τούς βοηθᾶμε μέ κάθε τρόπο, δείχνοντας ὅσο τό δυνατό μεγαλύτερη ὑπομονή ἀπέναντι στά λάθη τους, προσπαθώντας νά τά διορθώνουμε βαθμιαῖα, κυρίως μέ τήν *πειθώ*, καί ὄχι μέ τήν πάλη. Συχνά συμβαίνει οἱ ἐκπρόσωποι τῆς γενιᾶς τῶν ἡλικιωμένων καί τῶν γέρων *νά μήν ξέρουν* νά φερθοῦν ὅπως χρειάζεται στούς νέους πού κατανάγκη εἶναι ὑποχρεωμένοι νά πλησιάζουν στό σοσιαλισμό *διαφορετικά*, ἀπό *ἄλλο* δρόμο, *μέ ἄλλη μορφή, σέ ἄλλες* συνθῆκες, ἀπ᾽ὅ,τι οἱ πατεράδες τους. Γι᾽αὐτό, ἀνάμεσα στ᾽ἄλλα, πρέπει νά εἴμαστε ἀνεπιφύλακτα *ὑπέρ τῆς ὀργανωτικῆς αὐτοτέλειας* τῆς Ἕνωσης τῶν νέων *καί ὄχι μόνο* ἐπειδή οἱ ὀπορτουνιστές φοβοῦνται αὐτή τήν αὐτοτέλεια, ἀλλά καί γιά λόγους πού ἀνάγονται στήν οὐσία τοῦ ζητήματος. ᾽Επειδή

χωρίς τήν πλήρη αὐτοτέλεια ἡ νεολαία *δέν θά μπορέσει* οὔτε νά φτιάξει ἀπό τίς γραμμές της καλούς σοσιαλιστές, οὔτε νά προετοιμαστεῖ γιά νά ὁδηγήσει *μπροστά* τό σοσιαλισμό.

Ὑπέρ τῆς πλήρους αὐτοτέλειας τῶν Ἑνώσεων τῶν νέων, ἀλλά καί ὑπέρ τῆς πλήρους ἐλευθερίας συντροφικῆς κριτικῆς τῶν λαθῶν τους! Δέν πρέπει νά κολακεύουμε τή νεολαία.

Ἀνάμεσα στά λάθη τοῦ ὑπέροχου ὀργάνου πού ἀναφέραμε εἶναι στήν πρώτη γραμμή τά ἀκόλουθα τρία:

1) Στό ζήτημα τοῦ ἀφοπλισμοῦ (ἤ τῆς «ἀποστρατιωτικοποίησης») ἔχει υἱοθετηθεῖ μιά λαθεμένη θέση πού τήν ἐπικρίνουμε παραπάνω σέ ξεχωριστό ἄρθρο*. Ὑπάρχουν λόγοι νά πιστεύουμε ὅτι τό λάθος ὀφείλεται ἀποκλειστικά στήν ἀξιέπαινη προσπάθεια νά ὑπογραμμιστεῖ ἡ ἀνάγκη νά τείνουμε στήν «ὁλοκληρωτική ἐκμηδένιση τοῦ μιλιταρισμοῦ» (πράγμα πολύ σωστό), ξεχνοῦν ὅμως τό ρόλο τῶν ἐμφύλιων πολέμων στή σοσιαλιστική ἐπανάσταση.

2) Στό ζήτημα τῆς διαφορᾶς ἀνάμεσα στούς σοσιαλιστές καί τούς ἀναρχικούς στή στάση τους ἀπέναντι στό κράτος στό ἄρθρο τοῦ σ. Nota-Bene (τεῦχ. 6) ἔχει διαπραχθεῖ ἕνα πολύ μεγάλο λάθος (καθώς καί σέ μερικά ἄλλα ζητήματα, λ.χ. σχετικά μέ τήν *αἰτιολόγηση* τοῦ ἀγώνα μας ἐνάντια στό σύνθημα τῆς «ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας»). Ὁ ἀρθρογράφος θέλει νά δόσει μιά «σαφή ἰδέα γιά τό κράτος γενικά» (δίπλα στήν ἰδέα γιά τό ἰμπεριαλιστικό ληστρικό κράτος). Παραθέτει μερικές δηλώσεις τοῦ Μάρξ καί τοῦ Ἔνγκελς καί καταλήγει ἀνάμεσα στ᾽ἄλλα στά ἀκόλουθα δυό συμπεράσματα:

α) «...Εἶναι ὁλότελα λαθεμένο νά ἀναζητᾶμε τή διαφορά ἀνάμεσα στούς σοσιαλιστές καί τούς ἀναρχικούς στό ὅτι οἱ πρῶτοι εἶναι ὀπαδοί καί οἱ δεύτεροι ἀντίπαλοι τοῦ κράτους. Στήν πραγματικότητα ἡ διαφορά βρίσκεται στό ὅτι ἡ ἐπαναστατική σοσιαλδημοκρατία θέλει νά ὀργαγώσει τή νέα κοινωνική παραγωγή σάν συγκεντροποιημένη, δηλ. σάν τήν πιό προοδευτική ἀπό τεχνική ἄποψη παραγωγή, ἐνῶ ἡ ἀποκεντρωμένη ἀναρχική παραγωγή θά σήμαινε ἁπλῶς ἕνα βῆμα πρός τά πίσω, πρός τήν παλιά τεχνική, πρός τήν παλιά μορφή τῶν ἐπιχειρήσεων». Αὐτό δέν εἶναι σωστό. Ὁ ἀρθρογράφος βάζει τό ἐρώτημα σέ τί διαφέρει ἡ στάση τῶν σοσιαλιστῶν καί τῶν ἀναρχικῶν *ἀπέναντι στό κράτος, δέν* ἀπαντάει ὅμως σ᾽αὐτό τό ἐρώτημα, ἀλλά σ᾽ἕνα *ἄλλο* ἐρώτημα, σέ τί διαφέρει ἡ στάση

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 151-162. *Ἡ Σύντ.*

τους ἀπέναντι στήν οἰκονομική βάση τῆς μελλοντικῆς κοινωνίας. Φυσικά, αὐτό εἶναι ἕνα πολύ σοβαρό καί ἀναγκαῖο ζήτημα. Αὐτό ὅμως δέν σημαίνει ὅτι μποροῦμε νά ξεχνᾶμε τό *κύριο* στή διαφορά τῆς στάσης τῶν σοσιαλιστῶν καί τῶν ἀναρχικῶν ἀπέναντι στό κράτος. Οἱ σοσιαλιστές εἶναι ὑπέρ τῆς χρησιμοποίησης τοῦ σύγχρονου κράτους καί τῶν θεσμῶν του στόν ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης, καθώς καί ὑπέρ τῆς ἀνάγκης τῆς χρησιμοποίησης τοῦ κράτους σάν ἰδιότυπης μεταβατικῆς μορφῆς ἀπό τόν καπιταλισμό στό σοσιαλισμό. Μιά τέτια μεταβατική μορφή εἶναι ἡ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου πού ἀποτελεῖ *ἐπίσης* κράτος.

Οἱ ἀναρχικοί θέλουν «νά καταργήσουν» τό κράτος, νά τό «ἀνατινάξουν» («sprengen»), ὅπως ἐκφράζεται σ' ἕνα σημεῖο ὁ σ. Nota-Bene, ἀποδίδοντας λαθεμένα αὐτή τήν ἄποψη στούς σοσιαλιστές. Οἱ σοσιαλιστές—ὁ ἀρθρογράφος δυστυχῶς παραθέτει πολύ λειψά τά λόγια τοῦ Ἔνγκελς πού ἀναφέρονται στό ζήτημα αὐτό—παραδέχονται τήν «ἀπονέκρωση», τό βαθμιαῖο «σβήσιμο» τοῦ κράτους *ὕστερα* ἀπό τήν ἀπαλλοτρίωση τῆς ἀστικῆς τάξης.

β) «Γιά τή σοσιαλδημοκρατία πού εἶναι ἤ τουλάχιστον πρέπει νά εἶναι ὁ παιδαγωγός τῶν μαζῶν, εἶναι ἀπαραίτητο τώρα περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλη φορά νά ὑπογραμμιστεῖ ἡ καταρχήν ἐχθρική της στάση ἀπέναντι στό κράτος... Ὁ σημερινός πόλεμος ἔδειξε πόσο βαθιά εἰσχώρησαν στίς ψυχές τῶν ἐργατῶν οἱ ρίζες τῆς ἰδέας τοῦ κράτους». Αὐτά γράφει ὁ σ. Nota-Bene. Γιά «νά ὑπογραμμίσει» τήν «καταρχήν ἐχθρική στάση» ἀπέναντι στό κράτος, πρέπει πραγματικά νά τήν καταλαβαίνει «ὁλοκάθαρα», ἐκεῖνο ὅμως πού λείπει ἀκριβῶς ἀπό τόν ἀρθρογράφο εἶναι ἡ σαφήνεια. Ἡ φράση γιά τίς «ρίζες τῆς ἰδέας τοῦ κράτους» εἶναι ὁλότελα πιά μπερδεμένη, δέν εἶναι μαρξιστική, δέν εἶναι σοσιαλιστική. Δέν συγκρούστηκε ἡ «ἰδέα τοῦ κράτους» μέ τήν ἄρνηση τῆς ἰδέας τοῦ κράτους, μά ἡ ὀπορτουνιστική πολιτική (δηλ. ἡ ὀπορτουνιστική, ρεφορμιστική, ἀστική στάση ἀπέναντι στό κράτος) μέ τήν ἐπαναστατική σοσιαλδημοκρατική πολιτική (δηλ. μέ τήν ἐπαναστατική σοσιαλδημοκρατική στάση ἀπέναντι στό ἀστικό κράτος καί μέ τή χρησιμοποίηση τοῦ κράτους ἐνάντια στήν ἀστική τάξη γιά τήν ἀνατροπή της). Αὐτά εἶναι τελείως, μά τελείως διαφορετικά πράγματα. Ἐλπίζουμε νά ἐπανέλθουμε σ' αὐτό τό ἐξαιρετικά σπουδαῖο ζήτημα σέ ἰδιαίτερο ἄρθρο[98].

3) Στή «δήλωση ἀρχῶν τῆς Διεθνοῦς Ἕνωσης σοσιαλιστι-

κῶν ὀργανώσεων νέων» πού δημοσιεύτηκε στό τεῦχ. 6, σάν «σχέδιο τῆς Γραμματείας», ὑπάρχουν ἀρκετές ἐπιμέρους ἀνακρίβειες καί λείπει ὁλότελα τό *κύριο:* ἡ σαφής ἀντιπαράθεση τῶν *τριῶν* βασικῶν κατευθύνσεων (σοσιαλσωβινισμός· «κέντρο»· ἀριστεροί), πού παλεύουν σήμερα στούς κόλπους τοῦ σοσιαλισμοῦ ὅλου τοῦ κόσμου.

Ἀκόμη μιά φορά: τά λάθη αὐτά πρέπει νά τά ἀνασκευάζουμε καί νά τά ξεκαθαρίζουμε, ἀναζητώντας μέ ὅλες μας τίς δυνάμεις ἐπαφή καί προσέγγιση μέ τίς ὀργανώσεις τῶν νέων, βοηθώντας τις μέ κάθε τρόπο, ὡστόσο πρέπει νά *ξέρουμε* πῶς νά τά ἀντιμετωπίζουμε.

Δημοσιεύτηκε τό Δεκέμβρη τοῦ 1916
στή «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»», τεῦχ. 2
Ὑπογραφή: Ν. Λένιν

Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό κείμενο τῆς «Σμπόρνικ»

ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΝΑ ΒΓΑΛΟΥΝ ΑΣΠΡΟΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΝ ΟΠΟΡΤΟΥΝΙΣΜΟ

῾Η ἐφημερίδα «Νάσε Σλόβο» τοῦ Παρισιοῦ, πού τήν ἔκλεισε τελευταῖα ἡ γαλλική κυβέρνηση, προσφέροντας ἐκδούλευση στόν τσαρισμό (ἀφορμή γιά τό κλείσιμο: στούς ρώσους στρατιῶτες πού στασίασαν στή Μασσαλία βρῆκαν ἀντίτυπα τῆς «Νάσε Σλόβο»!), ἀγανάκτησε γιά τόν «ἀξιοθρήνητο» ρόλο τοῦ βουλευτῆ Τσχεΐτζε. ῾Ο Τσχεΐτζε μίλησε μέ τήν ἄδεια τῶν ἀρχῶν σέ δημόσιες συγκεντρώσεις στόν Καύκασο καί κάλεσε τόν πληθυσμό νά μήν ὀργανώνει «ταραχές» (μέ λεηλασία καταστημάτων κτλ.), ἀλλά νά ὀργανώνει συνεταιρισμούς κτλ. ῾Ωραία, ἀλήθεια, αὐτή ἡ περιοδεία ἑνός *δῆθεν* σοσιαλδημοκράτη, «πού ὀργανώθηκε κάτω ἀπό τήν προστασία ἑνός κυβερνήτη, ἑνός συνταγματάρχη, ἑνός παπᾶ κι᾿ἑνός ἀστυνομικοῦ σταθμάρχη» («Νάσε Σλόβο», ἀρ. φύλ. 203).

῾Ο Λ. Μάρτοφ ἔσπευσε ἀμέσως στό «Δελτίο» τῶν μπουντιστῶν νά διαμαρτυρηθεῖ εὐγενικά ἐνάντια σ᾿αὐτή τήν «παρουσίαση τοῦ Τσχεΐτζε σάν νά εἶναι ἕνας κάποιος» (;; ὄχι «ἕνας κάποιος», ἀλλά «ἕνας ἴδιος μέ ὅλους τούς λικβινταριστές»), «κατευναστής τοῦ ἀφυπνιζόμενου ἐπαναστατικοῦ πνεύματος». ῾Ο Μάρτοφ ὑπερασπίζει τόν Τσχεΐτζε ἀπό δυό πλευρές: ἀπό τήν πλευρά τῶν γεγονότων καί ἀπό τήν πλευρά τῶν ἀρχῶν.

᾿Από τήν πλευρά τῶν γεγονότων ἡ ἀντίρησή του εἶναι πώς ἡ «Νάσε Σλόβο» παραθέτει περικοπές ἀπό μιά μαυροεκατονταρχίτικη ἐφημερίδα τοῦ Καυκάσου καί πώς αὐτοί πού πῆραν τό λόγο μαζί μέ τόν Τσχεΐτζε εἶναι: ὁ Μικολάτζε—ἀπόστρατος ἀξιωματικός, «γνωστός στό νομό του ριζοσπάστης κοινωνικός παράγοντας» καί ὁ ἱερέας Χουντάτζε πού «τό 1905 ὑποβλήθηκε σέ δίωξη γιά συμμετοχή στό σοσιαλδημοκρατικό κίνημα» («ἡ

συμμετοχή τῶν ἱερέων τῶν χωριῶν στό γεωργιανό σοσιαλδημοκρατικό κίνημα, ὅπως εἶναι γνωστό — προσθέτει ὁ Μάρτοφ — εἶναι ἀρκετά συνηθισμένο φαινόμενο»).

Ἔτσι «ὑπερασπίζει» τόν Τσχεΐτζε ὁ Μάρτοφ. Ὑπεράσπιση πάρα πολύ ἄσχημη. Ἄν σχετικά μέ τό λόγο πού ἔβγαλε ὁ Τσχεΐτζε δίπλα σ'ἕναν παπά ἔχει γράψει μιά μαυροεκατονταρχίτικη ἐφημερίδα, αὐτό δέν ἀναιρεῖ καθόλου τό *γεγονός*, καί ὁ Μάρτοφ ὁ ἴδιος ἀναγνωρίζει ὅτι οἱ λόγοι ἐκφωνήθηκαν.

Τό ὅτι ὁ Χουντάτζε «τό 1905 ὑποβλήθηκε σέ δίωξη», αὐτό δέν λέει ἀπολύτως τίποτε, ἐπειδή τότε καί ὁ Γκαπόν καί ὁ Ἀλέξινσκι «ὑποβλήθηκαν σέ δίωξη». Σέ ποιό κόμμα ἀνήκουν *τώρα* ἤ ποιό κόμμα συμπαθοῦν ὁ Χουντάτζε καί ὁ Μικολάτζε, ἄν εἶναι *ἀμυνίτες*, νά τί ἔπρεπε νά φροντίσει νά μάθει ὁ Μάρτοφ, ἄν ἤθελε νά ἀναζητήσει τήν ἀλήθεια καί ὄχι νά ἀσχολεῖται μέ «δικολαβισμούς». «Γνωστός στό νομό του ριζοσπάστης κοινωνικός παράγοντας» — ἡ φράση αὐτή σχεδόν πάντα στή χώρα μας, στόν τύπο μας, δέν σημαίνει παρά τό φιλελεύθερο τσιφλικά.

Ὁ Μάρτοφ, φωνασκώντας ὅτι ἡ «Νάσε Σλόβο» ἔδοσε μιά «τελείως ψεύτικη εἰκόνα», θέλει νά σκεπάσει μέ τίς φωνές του τήν *ἀλήθεια*, πού δέν τήν ἀνασκεύασε οὔτε κατά ἕνα γιῶτα.

Τό κύριο ὅμως δέν βρίσκεται σ'αὐτό. Αὐτά εἶναι λουλουδάκια, οἱ καρποί εἶναι πίσω. Ὁ Μάρτοφ, ἀφοῦ δέν κατάφερε ν'ἀνασκευάσει τήν «ἀξιοθρήνητη» στάση τοῦ Τσχεΐτζε μέ τήν ἀνασκευή τῶν γεγονότων, τήν *ἐπικύρωσε* μέ τήν ὑπεράσπισή του ἀπό ἄποψη *ἀρχῶν*.

«Παραμένει ἀναμφίβολο — γράφει ὁ Μάρτοφ — ὅτι ὁ σύντροφος» (;; τοῦ Πότρεσοφ καί Σίας;) «Τσχεΐτζε θεώρησε ἀπαραίτητο νά πάρει θέση ὄχι μόνο ἐνάντια στήν ἀντιδραστική κατεύθυνση πού πῆραν οἱ ταραχές τοῦ Καυκάσου, ἐφόσον αὐτή πέρασε» (; αὐτές πέρασαν;) «κάτω ἀπό τήν ἐπιροή τῶν μαυροεκατονταρχιτῶν, ἀλλά καί ἐνάντια στίς καταστρεπτικές ἐκεῖνες μορφές της (λεηλασία καταστημάτων, βιαιοπραγίες κατά τῶν ἐμπόρων), στίς ὁποῖες, μιλώντας γενικά, μπορεῖ νά διοχετευθεῖ ἡ λαϊκή δυσφορία καί ἀνεξάρτητα ἀπό τίς ἀντιδραστικές ἐπιδράσεις». Σημειῶστε το: «παραμένει ἀναμφίβολο»!

Καί ὁ Μάρτοφ κελαηδᾶ ὄχι χειρότερα ἀπό τόν Β. Μακλάκοφ: ἀδυναμία, διασπορά, «πελάγωμα, ἀλλά καί χαμηλή συνειδητότητα» τῶν μαζῶν... «ὁ δρόμος τέτιου εἴδους «στάσεων» δέν ὁδηγεῖ πρός τό σκοπό καί σέ τελευταία ἀνάλυση εἶναι ἐπιζήμιος ἀπό τήν ἄποψη τῶν συμφερόντων τοῦ προλεταριάτου»... Ἀπό τή μιά μεριά «θά ἦταν κακό τό ἐπαναστατικό ἐκεῖνο κόμμα πού θά γύριζε τίς πλάτες του στό ἐμφανιζόμενο κίνημα, ἐπειδή

συνοδεύεται ἀπό αὐθόρμητες καί ἀδιάκοπες ἀκρότητες», ἀπό τήν ἄλλη «θά ἦταν κακό τό κόμμα ἐκεῖνο πού θά θεωροῦσε ἐπαναστατικό του χρέος νά παραιτηθεῖ ἀπό τήν πάλη ἐνάντια σ'αὐτές τίς ἀκρότητες σάν ἄσκοπες ἐνέργειες»... «Μιά καί ἐδῶ, στή Ρωσία... δέν ἔχει ἀρχίσει (;) μέχρι τώρα ὀργανωμένη καμπάνια ἀγώνα ἐνάντια στόν πόλεμο, μιά καί ἡ διασπορά τῶν συνειδητῶν στοιχείων τοῦ προλεταριάτου δέν ἐπιτρέπει νά συγκρίνουμε τήν κατάστασή μας ὄχι μόνο μέ τό 1904-1905, ἀλλά οὔτε καί μέ τό 1914-1915 (;)—οἱ λαϊκές ταραχές πού ξεσποῦν ἐξαιτίας τῆς ἀκρίβιας κτλ., ἐνῶ εἶναι πολύ σπουδαῖα *συμπτώματα,* δέν μποροῦν (;) νά γίνουν *ἄμεσα* (;) πηγές τοῦ κινήματος ἐκείνου πού ἀποτελεῖ καθῆκον μας. Ἡ σκόπιμη «χρησιμοποίησή» τους μπορεῖ νά συνίσταται μόνο στή διοχέτευση τῆς δυσαρέσκειας πού ζητάει διέξοδο σ'αὐτές, στό κανάλι ἑνός ὁποιουδήποτε ὀργανωμένου ἀγώνα, πού ἔξω ἀπ'αὐτόν δέν μπορεῖ νά γίνει κάν λόγος γιά τοποθέτηση ἐπαναστατικῶν καθηκόντων ἀπομέρους τῶν μαζῶν. Γι'αὐτό, ἀκόμη (!!) καί ἡ ἔκκληση γιά ὀργάνωση συνεταιρισμῶν, γιά τήν ἄσκηση πίεσης στίς Δοῦμες τῶν πόλεων μέ σκοπό τόν καθορισμό σταθερῶν τιμῶν καί ἄλλα παρόμοια καταπραϋντικά, μέ βάση τήν ἀνάπτυξη τῆς αὐτενέργειας τῶν μαζῶν, εἶναι δουλιά πιό ἐπαναστατική (χάχά!) καί πιό καρποφόρα ἀπό τίς ἐρωτοτροπίες... οἱ ἐπιπόλαιες κερδοσκοπίες εἶναι «καθαρά ἐγκληματικές» κτλ.

Εἶναι δύσκολο νά μείνεις ἤρεμος, ὅταν διαβάζεις αὐτά τά ἐξοργιστικά λόγια. Ἀκόμη καί ἡ μπουντιστική Σύνταξη ἔνιωσε, ὅπως φαίνεται, ὅτι ὁ Μάρτοφ κάνει κατεργαριές καί συνόδεψε τό ἄρθρο του μέ τή διφορούμενη ὑπόσχεση «νά ἐπανέλθει...»

Τό ζήτημα εἶναι πεντακάθαρο. Ἄς ὑποθέσουμε, ὅτι ὁ Τσχεΐτζε εἶχε νά κάνει μέ ταραχές τέτιας μορφῆς πού τή θεωροῦσε ἀκατάλληλη. Εἶναι φανερό ὅτι ἦταν δικαίωμά του καί ὑποχρέωσή του σάν ἐπαναστάτη νά ἀγωνιστεῖ ἐνάντια στήν *ἀκατάλληλη* μορφή... Στό ὄνομα τίνος; Στό ὄνομα τῶν ὠφέλιμων *ἐπαναστατικῶν* ἐνεργειῶν ἤ στό ὄνομα τοῦ ὠφέλιμου *φιλελεύθερου* ἀγώνα;

Ἐδῶ βρίσκεται ὅλο τό ζήτημα! Κι'αὐτό ἀκριβῶς μπερδεύει ὁ Μάρτοφ!

Ὁ κύριος Τσχεΐτζε προσπάθησε νά «διοχετεύσει» τήν ἐπαναστατικά ἐκδηλωνόμενη «δυσαρέσκεια τῶν μαζῶν» *«στό κανάλι»* τοῦ *φιλελεύθερου* ἀγώνα (μόνο εἰρηνικοί συνεταιρισμοί, μόνο νόμιμη, ἐγκριμένη ἀπό τόν κυβερνήτη,

πίεση στίς Δοῦμες τῶν πόλεων κτλ.), καί ὄχι στό κανάλι τῆς ὠφέλιμης *ἐπαναστατικῆς* πάλης. Ἐδῶ βρίσκεται ἡ οὐσία, ἐνῶ ὁ Μάρτοφ χύνει νερό στό μύλο καί ὑπερασπίζει τή φιλελεύθερη πολιτική!

Ἕνας ἐπαναστάτης σοσιαλδημοκράτης θά πεῖ: εἶναι ἄσκοπο νά ρημάξουμε ἕνα μαγαζάκι, ἐλάτε νά ὀργανώσουμε κάτι πιό σοβαρό, μιά διαδήλωση λ.χ. ταυτόχρονα μέ τούς ἐργάτες τοῦ Μπακού, τῆς Τυφλίδας καί τῆς Πετρούπολης, ἄς κατευθύνουμε τό μίσος μας ἐνάντια στήν κυβέρνηση, ἄς προσεταιρισθοῦμε τή μερίδα τοῦ στρατοῦ πού ποθεῖ τήν εἰρήνη. Μίλησε *ἔτσι* ὁ κ. Τσχεῖτζε; Ὄχι, κάλεσε σέ «ἀγώνα», *παραδεκτό γιά φιλελευθέρους!*

Ὁ Μάρτοφ ἔβαλε μιά τζίφρα κάτω ἀπό τήν «πλατφόρμα» πού συστήνει «ἐπαναστατικές μαζικές ἐνέργειες»[99]—πρέπει τέλος πάντων νά φανοῦμε ἐπαναστάτες μπροστά στούς ἐργάτες! —ὅταν ὅμως ἐπιτόπου, στή Ρωσία, τό πράγμα φτάνει στίς πρῶτες ἐκδηλώσεις αὐτῶν τῶν ἐνεργειῶν, τότε ἀρχίζει μέ ὅλα τά θεμιτά καί ἀθέμιτα μέσα νά ὑπερασπίζει τόν «ἀριστερό»-*φιλελεύθερο* Τσχεῖτζε.

«Στή Ρωσία δέν ἔχει ἀρχίσει μέχρι τώρα ὀργανωμένη καμπάνια ἀγώνα ἐνάντια στόν πόλεμο...» Πρῶτο, αὐτό δέν εἶναι ἀλήθεια. Ἡ καμπάνια αὐτή ἔχει ἀρχίσει λ.χ. στήν Πετρούπολη μέ προκηρύξεις, συλλαλητήρια, ἀπεργίες, διαδηλώσεις. Δεύτερο, *ἄν* κάπου στήν ἐπαρχία δέν ἔχει ἀρχίσει, *πρέπει νά τήν ἀρχίσουμε*, ἐνῶ ὁ Μάρτοφ παρουσιάζει τή φιλελεύθερη καμπάνια «πού ἀρχίζει» ὁ κύριος Τσχεῖτζε σάν «πιό ἐπαναστατική».

Δέν σημαίνει μήπως αὐτό ὅτι βγάζουμε ἀσπροπρόσωπη τήν ὀπορτουνιστική ποταπότητα;

Δημοσιεύτηκε τό Δεκέμβρη τοῦ 1916
στή «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»», τεῦχ. 2
Ὑπογραφή: Ν. Λένιν

Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό κείμενο
τῆς «Σμπόρνικ»

Η ΟΜΑΔΑ ΤΣΧΕΪΤΖΕ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ

'Εμεῖς πάντα τονίζαμε ὅτι οἱ κ.κ. Τσχεΐτζε καί Σία *δέν* ἐκπροσωποῦν τό σοσιαλδημοκρατικό προλεταριάτο καί ὅτι ποτέ τό πραγματικά Σοσιαλδημοκρατικό ἐργατικό κόμμα δέν θά συμβιβαστεῖ καί δέν θά ἑνωθεῖ μ'αὐτή τήν ὁμάδα. Τά ἐπιχειρήματά μας στηρίζονταν σέ ἀδιαφιλονίκητα γεγονότα: 1) ἡ διατύπωση τῆς «σωτηρίας τῆς χώρας», πού χρησιμοποιεῖ ὁ Τσχεΐτζε, στήν οὐσία δέν διαφέρει σέ τίποτε ἀπό τόν ἀμυνιτισμό· 2) Ἡ ὁμάδα Τσχεΐτζε δέν τάχθηκε ποτέ ἐνάντια στόν κ. Πότρεσοφ καί Σία, ἀκόμη καί τότε πού ὁ Μάρτοφ εἶχε ταχθεῖ ἐνάντιά του· 3) ἡ ὁμάδα αὐτή δέν τάχθηκε ἐνάντια στή συμμετοχή στίς 'Επιτροπές πολεμικῆς βιομηχανίας—γεγονός ἀποφασιστικό.

Τά γεγονότα αὐτά οὔτε δοκίμασε κανείς νά τά διαμφισβητήσει. Οἱ ὀπαδοί τοῦ Τσχεΐτζε ἁπλῶς τά ἀποσιωποῦν.

Ἡ «Νάσε Σλόβο» καί ὁ Τρότσκι, κατηγορώντας μας γιά «φραξιονισμό», κατέληγαν κάτω ἀπό τήν πίεση τῶν γεγονότων ὁλοένα καί περισσότερο στόν ἀγώνα ἐνάντια στήν ΟΕ καί τόν Τσχεΐτζε· ὡστόσο οἱ ὀπαδοί τῆς «Νάσε Σλόβο» μόνο «κάτω ἀπό τήν πίεση» ἀκριβῶς (τῆς κριτικῆς μας καί τῆς κριτικῆς τῶν γεγονότων) ὑποχωροῦσαν ἀπό τή μιά θέση στήν ἄλλη, *χωρίς νά ἔχουν πεῖ ὡς τώρα* τήν ἀποφασιστική λέξη. Ἑνότητα ἤ διάσπαση μέ τήν ὁμάδα Τσχεΐτζε;—αὐτό μέχρι τώρα φοβοῦνται νά τό καλοσκεφθοῦν!

Τό τεῦχ. 1 τοῦ «Δελτίου τῆς 'Επιτροπῆς 'Εξωτερικοῦ τῆς Μπούντ» (Σεπτέμβρης 1916) περιέχει ἕνα γράμμα ἀπό τήν Πετρούπολη, μέ ἡμερομηνία 26 τοῦ Φλεβάρη 1916. Τό γράμμα αὐτό εἶναι ἕνα πολύτιμο ντοκουμέντο πού ἐπιβεβαιώνει πέρα γιά πέρα τήν ἐκτίμησή μας. Ὁ ἐπιστολογράφος παραδέχεται χωρίς περιστροφές, ὅτι ὑπάρχει «ἀναμφισβήτητη κρίση στό στρατόπεδο τοῦ ἴδιου τοῦ μενσεβικισμοῦ», ἐνῶ—κι'αὐτό εἶναι ἰδιαίτερα χαρακτηριστικό—γιά *μενσεβίκους-ἀντιπάλους* τῆς συμμετοχῆς στίς 'Επιτροπές πολεμικῆς βιομηχανίας *δέν κάνει διόλου λόγο!* Στή Ρωσία οὔτε τούς εἶδε, οὔτε ἄκουσε γι'αὐτούς!

Ὁ ἐπιστολογράφος δηλώνει ὅτι τά τρία ἀπό τά πέντε μέλη τῆς ὁμάδας Τσχεΐτζε εἶναι κατά «τῆς θέσης τῆς ἄμυνας» (ὅπως καί ἡ ΟΕ), ἐνῶ τά *δύο* εἶναι *ὑπέρ*.

«Τά πρόσωπα πού ἐξυπηρετοῦν τήν ὁμάδα —γράφει— δέν καταφέρνουν νά μετατοπίσουν τήν πλειοψηφία τῆς ὁμάδας ἀπό τή θέση πού ἔχει πάρει. Σέ βοήθεια τῆς πλειοψηφίας τῆς ὁμάδας ἔρχεται ἡ τοπική «ὁμάδα πρωτοβουλίας»[100] πού ἀπορίπτει τή θέση τῆς ἄμυνας».

Τά πρόσωπα πού ἐξυπηρετοῦν εἶναι οἱ κύριοι φιλελεύθεροι διανοούμενοι, τύπου Πότρεσοφ, Μάσλοφ, Ὀρτοντόξ καί Σία πού αὐτοαποκαλοῦνται σοσιαλδημοκράτες. Τίς ἐπανειλημένες ὑποδείξεις μας ὅτι αὐτή ἡ ὁμάδα *διανοουμένων* εἶναι «ἑστία» ὀπορτουνισμοῦ καί φιλελεύθερης ἐργατικῆς πολιτικῆς, *τίς ἐπιβεβαίωσε τώρα ἕνας μπουντιστής*.

Σέ συνέχεια γράφει: «Ἡ ζωή δημιούργησε (κι᾽ὄχι ὁ Πουρισκέβιτς καί ὁ Γκουτσκόφ;)... ἕνα νέο ὄργανο, τήν ἐργατική ὁμάδα πού μετατρέπεται ὁλοένα καί περισσότερο σέ κέντρο τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος». (Ὁ ἐπιστολογράφος μιλάει γιά τό γκουτσκοφικό ἤ, γιά νά χρησιμοποιήσουμε τόν παλιό ὅρο, γιά τό στολιπινικό ἐργατικό κίνημα: ἄλλο κίνημα δέν ἀναγνωρίζει!) *«Κατά τήν ἐκλογή της κατέληξαν σέ ἕνα συμβιβασμό: ὄχι ἄμυνα καί αὐτοϋπεράσπιση, ἀλλά σωτηρία τῆς χώρας, πού τήν ἐννοοῦσαν σάν κάτι πλατύτερο»*.

Ὁρίστε τό ξεσκέπασμα τοῦ Τσχεΐτζε καί τῆς ψευτιᾶς τοῦ Μάρτοφ σχετικά μέ τόν Τσχεΐτζε ἀπό ἕναν *μπουντιστή!* Ὁ Τσχεΐτζε καί ἡ ΟΕ *ἦρθαν σέ συμβιβασμό κατά τήν ἐκλογή* τῶν μπράβων τοῦ Γκουτσκόφ (Γκβόζντιεφ, Μπρέιντο κτλ.) στίς Ἐπιτροπές πολεμικῆς βιομηχανίας. Ἡ διατύπωση πού χρησιμοποιεῖ ὁ Τσχεΐτζε εἶναι *συμβιβασμός* μέ τόν Πότρεσοφ καί τούς Γκβόζντιεφ!

Ὁ Μάρτοφ τό ἔκρυβε αὐτό καί τό κρύβει.

Ὁ συμβιβασμός δέν τέλειωσε μ᾽αὐτό. Ἡ ἐπεξεργασία τῆς διακήρυξης ἔγινε ἐπίσης μ᾽ἕνα συμβιβασμό πού ὁ *μπουντιστής* τόν χαρακτηρίζει ἔτσι:

«*Ἡ σαφήνεια ἐξαφανίστηκε*». «Οἱ ἐκπρόσωποι τῆς πλειοψηφίας τῆς ὁμάδας καί τῆς «ὁμάδας πρωτοβουλίας» δέν ἔμειναν ἱκανοποιημένοι, ἐπειδή παρόλα αὐτά ἡ διακήρυξη αὐτή εἶναι ἕνα μεγάλο βῆμα πρός τά μπρός μέ τήν ἔννοια τῆς διατύπωσης τῆς θέσης τῆς ἄμυνας». *«Ὁ συμβιβασμός εἶναι στήν οὐσία ἡ θέση τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας, ἀλλά ἐφαρμοσμένη στή Ρωσία»*.

Αὐτά γράφει ὁ μπουντιστής.

Δέν νομίζετε ὅτι τό πράγμα εἶναι καθαρό; Ὑπάρχει ἕνα Κόμμα —ὀκιστικό, τσχεϊτζικό, ποτρεσοφικό. Στούς κόλπους του παλεύουν δυό πτέρυγες καί *καταλήγουν σέ συμφωνία,* ἔρχονται σέ συμβιβασμό, παραμένουν στό ἴδιο Κόμμα. Ὁ συμβιβασμός

γίνεται *μέ βάση* τή συμμετοχή στίς 'Επιτροπές πολεμικῆς βιομηχανίας. Λογομαχοῦν μόνο γιά τή διατύπωση τῶν «ἐλατηρίων» (δηλ. γιά τόν τρόπο ἐξαπάτησης τῶν ἐργατῶν). Σάν ἀποτέλεσμα τοῦ συμβιβασμοῦ ἔχουμε «στήν οὐσία τή θέση τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας».

Λοιπόν; Δέν εἴχαμε δίκιο ὅταν λέγαμε ὅτι τό κόμμα τῆς ΟΕ εἶναι σοσιαλσωβινιστικό; Ὅτι ἡ ΟΕ καί ὁ Τσχεΐτζε, σάν Κόμμα, εἶναι τό ἴδιο ὅπως οἱ Ζύντεκουμ στή Γερμανία;

Τήν ταυτότητά τους μέ τούς Ζύντεκουμ ἀναγκάζεται νά τήν ἀναγνωρίσει ἀκόμη κι'ἕνας μπουντιστής!

Πουθενά καί ποτέ, οὔτε ὁ Τσχεΐτζε καί Σία, οὔτε ἡ ΟΕ, ἄν καί εἶναι «δυσαρεστημένοι» ἀπό τό συμβιβασμό, δέν τάχθηκαν ἐνάντιά του.

Ἔτσι εἶχαν τά πράγματα τό Φλεβάρη τοῦ 1916, καί τόν 'Απρίλη τοῦ 1916 ὁ Μάρτοφ ἐμφανίζεται στό Κίνταλ, μέ πληρεξουσιότητα ἀπό τήν «ὁμάδα πρωτοβουλίας», καί ἀντιπροσωπεύει *ὅλη* τήν ΟΕ, τήν ΟΕ *γενικά*.

Δέν εἶναι αὐτό ἐξαπάτηση τῆς Διεθνοῦς;

Κοιτάξτε τί γίνεται τώρα! Ὁ Πότρεσοφ, ὁ Μάσλοφ καί ἡ 'Ορτοντόξ ἱδρύουν *δικό τους* ὄργανο, τό «Ντιέλο»[101], ἀνοιχτά ἀμυνίτικο, *προσκαλοῦν γιά συνεργάτη* τόν Πλεχάνοφ καί συσπειρώνουν γύρω ἀπ'αὐτό τό ὄργανο τούς κ.κ. Ντμίτριεφ, Τσερεβάνιν, Μαγέβσκι, Γκρ. Πετρόβιτς κτλ., ὅλη τήν παρέα τῶν διανοουμένων, πρώην στυλοβατῶν τοῦ λικβινταρισμοῦ. Αὐτό πού εἶχα πεῖ ἐξονόματος τῶν μπολσεβίκων *τό Μάη τοῦ 1910* («Ντισκουσσιόνι Λιστόκ»[102]) γιά ὁριστική συσπείρωση τῆς *ὁμάδας τῶν λεγκαλιστῶν-ἀνεξάρτητων** ἐπιβεβαιώνεται πέρα γιά πέρα.

Τό «Ντιέλο» κρατᾶ μιά ξετσίπωτα σωβινιστική καί ρεφορμιστική στάση. Φτάνει νά δεῖ κανείς μέ τί τρόπο ἡ κ. 'Ορτοντόξ πλαστογραφεῖ τόν Μάρξ, παρουσιάζοντάς τον, μέ τή βοήθεια ὁρισμένων παρασιωπήσεων, σύμμαχο τοῦ Χίντεμπουργκ (μέ «φιλοσοφικά» τεκμήρια, μή γελᾶτε!), μέ τί τρόπο ὁ κ. Μάσλοφ ὑπερασπίζει (ἰδιαίτερα στό τεῦχ. 2 τοῦ «Ντιέλο») τό ρεφορμισμό σέ ὅλη τή γραμμή, πῶς ὁ κ. Πότρεσοφ κατηγορεῖ τόν 'Αξελρόντ καί τόν Μάρτοφ γιά «μαξιμαλισμό» καί ἀναρχοσυνδικαλισμό, πῶς ὅλο τό περιοδικό παρουσιάζει τήν ὑποχρέωση τῆς ἄμυνας σάν ὑπόθεση τῶν «δημοκρατῶν», παρακάμπτοντας φρόνιμα τό δυσάρεστο ἐρώτημα: δέν εἶναι μήπως ὁ τσαρισμός πού διεξάγει γιά ληστρικούς σκοπούς τόν ἀντιδραστικό αὐτό πόλεμο γιά τό στραγγαλισμό τῆς Γαλικίας, τῆς 'Αρμενίας κτλ.;

Ἡ ὁμάδα Τσχεΐτζε καί ἡ ΟΕ σωπαίνουν. Ὁ Σκόμπελιεφ στέλνει χαιρετισμό «στούς Λῆμπκνεχτ ὅλων τῶν χωρῶν, ἄν καί

* Βλ. Ἄπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 19ος, σελ. 289-302. *Ἡ Σύντ.*

ὁ *ἀληθινός* Λῆμπκνεχτ ξεσκέπασε καί στιγμάτισε ἀνελέητα τούς δικούς του Σάιντεμαν καί τούς δικούς του καουτσκιστές, ἐνῶ ὁ Σκόμπελιεφ βρίσκεται σέ διαρκή σύμπνοια καί φιλία τόσο μέ τούς ρώσους Σάιντεμαν (Πότρεσοφ καί Σία, Τσχενκέλι κτλ.), ὅσο καί μέ τούς ρώσους καουτσκιστές ('Αξελρόντ κτλ.).

Στή «Γκόλος»[103], ἀρ. φύλ. 2 (Σαμάρα, 20 τοῦ Σεπτέμβρη 1916) ὁ Μάρτοφ γράφει ἐξονόματός του καί ἐξονόματος τῶν φίλων του τοῦ ἐξωτερικοῦ ὅτι ἀρνεῖται νά συνεργαστεῖ στό «Ντιέλο» καί *ταυτόχρονα* ἀσχολεῖται μέ τό νά βγάζει ἀσπροπρόσωπο τόν Τσχεΐτζε, *ταυτόχρονα* («'Ισβέστιγια», ἀρ. φύλ. 6, τῆς 12. IX. 1916) διαβεβαιώνει τό κοινό ὅτι τάχα τά χάλασε μέ τόν Τρότσκι καί τή «Νάσε Σλόβο» ἐξαιτίας τῆς «τροτσκιστικῆς» ἰδέας τῆς ἄρνησης τῆς ἀστικῆς ἐπανάστασης στή Ρωσία, ἐνῶ ὅλοι ξέρουν ὅτι αὐτό εἶναι ψέμα, ὅτι ὁ Μάρτοφ ἀποχώρησε ἀπό τή «Νάσε Σλόβο», ἐπειδή ἡ τελευταία δέν μποροῦσε ν'ἀνεχθεῖ *νά βγάζει* ὁ Μάρτοφ *ἀσπροπρόσωπη* τήν ΟΕ! Στήν «'Ισβέστιγια» ἐπίσης ὁ Μάρτοφ *ὑπερασπίζει* τήν ἀπάτη πού διέπραξε σέ βάρος τοῦ γερμανικοῦ κοινοῦ καί πού προκάλεσε τήν ἀγανάκτηση ἀκόμη καί τῆς Ρόλαντ-Χόλστ, μέ τήν ἔκδοση μιᾶς μπροσούρας στά γερμανικά, στήν ὁποία παραλείφθηκε *ἀκριβῶς τό μέρος ἐκεῖνο* τῆς διακήρυξης τῶν μενσεβίκων τῆς Πετρούπολης καί τῆς Μόσχας, στό ὁποῖο γίνεται λόγος γιά τή *συγκατάθεσή* τους *νά συμμετάσχουν* στίς 'Επιτροπές πολεμικῆς βιομηχανίας![104]

Θυμηθεῖτε τήν πολεμική τοῦ Τρότσκι καί τοῦ Μάρτοφ στή «Νάσε Σλόβο» τίς παραμονές τῆς ἀποχώρησης τοῦ τελευταίου ἀπό τή Σύνταξη. 'Ο Μάρτοφ κατηγοροῦσε τόν Τρότσκι ὅτι μέχρι τώρα δέν ξέρει ἄν θά ἀκολουθήσει στήν ἀποφασιστική στιγμή τόν Κάουτσκι. 'Ο Τρότσκι ἔλεγε στόν Μάρτοφ ὅτι ὁ ρόλος του εἶναι ρόλος «δολώματος», «μέσο δελεασμοῦ» τῶν ἐπαναστατῶν ἐργατῶν στό ὀπορτουνιστικό καί σωβινιστικό Κόμμα τῶν Πότρεσοφ, μετά τήν ΟΕ κτλ.

Καί οἱ δυό ἀντίπαλοι ἐπαναλάβαιναν τά *δικά μας* ἐπιχειρήματα. Καί εἶχαν δίκιο καί οἱ δυό.

Ὅσο καί νά κρύβουν τήν ἀλήθεια σχετικά μέ τόν Τσχεΐτζε καί Σία, αὐτή βγαίνει στή φόρα. 'Ο ρόλος τοῦ Τσχεΐτζε εἶναι νά ἔρχεται σέ συμβιβασμούς μέ τούς Πότρεσοφ, *καλύπτοντας* μέ ἀόριστες ἤ σχεδόν «ἀριστερές» φράσεις τήν ὀπορτουνιστική καί σωβινιστική πολιτική. Καί ὁ ρόλος τοῦ Μάρτοφ εἶναι νά βγάζει ἀσπροπρόσωπο τόν Τσχεΐτζε.

Δημοσιεύτηκε τό Δεκέμβρη τοῦ 1916 στή «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»», τεῦχ. 2 'Υπογραφή: Ν. Λ έ ν ι ν

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό κείμενο τῆς «Σμπόρνικ»

ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΡΟΠΟΛΟΓΙΑ ΠΑΝΩ ΣΤΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΜΠΕΜΠΕΛ ΣΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ ΣΤΟΥΤΓΑΡΔΗΣ[105]

Θυμᾶμαι καλά ὅτι πρίν ἀπό τήν τελική διατύπωση αὐτῆς τῆς τροπολογίας, προηγήθηκαν μακρές ἀπευθείας συνομιλίες μας μέ τόν Μπέμπελ. Ἡ πρώτη διατύπωση μιλοῦσε πολύ πιό καθαρά γιά ἐπαναστατική ζύμωση καί ἐπαναστατικές ἐνέργειες. Τή δείξαμε στόν Μπέμπελ· ἐκεῖνος ἀπάντησε: δέν τήν ἀποδέχομαι, γιατί ἡ εἰσαγγελική ἀρχή θά διαλύσει τότε τίς κομματικές μας ὀργανώσεις, καί ἐμεῖς δέν εἴμαστε διατεθειμένοι νά φτάσουμε ὥς ἐκεῖ, ἐφόσον ἀκόμη δέν ὑπάρχει κανένας σοβαρός λόγος. Ὕστερα ἀπό μιά σύσκεψη, μέ εἰδικούς νομικούς καί ἐπανειλημένες ἀλλαγές τοῦ κειμένου, γιά νά ἐκφραστεῖ ἡ ἴδια ἀκριβῶς σκέψη νόμιμα, βρέθηκε ἡ τελική διατύπωση πού γιά τήν ψήφισή της ὁ Μπέμπελ ἔδοσε τή συγκατάθεσή του.

Γράφτηκε τό Δεκέμβρη τοῦ 1916

Δημοσιεύτηκε τό Δεκέμβρη τοῦ 1916 στή «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»», τεῦχ. 2
Ὑπογραφή: Ν. Λ έ ν ι ν

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο, πού παραβλήθηκε μέ τό κείμενο τῆς «Σμπόρνικ»

ΠΑΣΙΦΙΣΜΟΣ ΑΣΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΠΑΣΙΦΙΣΜΟΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟΣ[106]

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1924
στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. II
Υπογραφή: Ν. Λ.

Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό χειρόγραφο

ΑΡΘΡΟ (Ή ΚΕΦΑΛΑΙΟ) Ι

ΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ὑπάρχουν ἐνδείξεις ὅτι μιά τέτια στροφή ἄρχισε ἤ ἀρχίζει. Συγκεκριμένα: ἡ στροφή ἀπό τόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο πρός τήν ἰμπεριαλιστική εἰρήνη.

Ἡ ἀναμφισβήτητα μεγάλη ἐξάντληση καί τῶν δυό ἰμπεριαλιστικῶν συνασπισμῶν· ἡ δυσκολία νά συνεχιστεῖ ὁ πόλεμος παραπέρα· ἡ δυσκολία γιά τούς καπιταλιστές γενικά καί γιά τό χρηματιστικό κεφάλαιο ἰδιαίτερα νά γδάρουν τούς λαούς ἀκόμη περισσότερο ἀπό τό ὑπερδιπλάσιο γδάρσιμο πού τούς ἔχουν κάνει μέ τή μορφή τῶν σκανδαλωδῶν «πολεμικῶν» κερδῶν· ὁ ὑπερκορεσμός τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου τῶν οὐδέτερων χωρῶν, τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν, τῆς Ὀλλανδίας, τῆς Ἐλβετίας κτλ., πού ἔχει θησαυρίσει σέ τεράστιο βαθμό ἀπό τόν πόλεμο καί πού δέν τοῦ εἶναι εὔκολο νά συνεχίσει παραπέρα τή «συμφέρουσα» αὐτή ἐπιχείρηση λόγω ἀνεπάρκειας πρώτων ὑλῶν καί προμηθειῶν τροφίμων· οἱ ἔντονες προσπάθειες τῆς Γερμανίας νά ἀποσπάσει ἀπό τόν κύριο ἰμπεριαλιστή ἀνταγωνιστή της, τήν Ἀγγλία, τόν ἕνα ἤ τόν ἄλλο σύμμαχο· τά πασιφιστικά διαβήματα τῆς γερμανικῆς κυβέρνησης, καί μετά ἀπ᾿αὐτή μιᾶς σειρᾶς κυβερνήσεων οὐδέτερων χωρῶν — νά οἱ κυριότερες ἀπ᾿αὐτές τίς ἐνδείξεις.

Ὑπάρχουν πιθανότητες γρήγορου τερματισμοῦ τοῦ πολέμου ἤ ὄχι;

Στό ἐρώτημα αὐτό εἶναι πολύ δύσκολο νά ἀπαντήσουμε καταφατικά. Κατά τή γνώμη μας δυό δυνατότητες διαγράφονται ἀρκετά ξεκάθαρα:

Ἡ πρώτη — ἡ χωριστή εἰρήνη ἀνάμεσα στή Γερμανία καί τή Ρωσία ἔχει κλειστεῖ, ἔστω καί ὄχι μέ τή συνηθισμένη μορφή τῆς γραπτῆς ἐπίσημης συνθήκης. Ἡ δεύτερη — μιά τέτια εἰρήνη δέν ἔχει κλειστεῖ καί ἡ Ἀγγλία καί οἱ σύμμαχοί της

ἔχουν πραγματικά τή δύναμη νά κρατήσουν ἀκόμη καί ἕνα καί δυό χρόνια κτλ. Στήν πρώτη περίπτωση ὁ πόλεμος θά σταματήσει ἀναπόφευκτα ἄν ὄχι τώρα, τότε στό ἄμεσο μέλλον, καί δέν μποροῦμε νά περιμένουμε σοβαρές μεταβολές στήν πορεία του. Στή δεύτερη περίπτωση εἶναι δυνατή ἡ παράτασή του γιά ἀκαθόριστο χρονικό διάστημα.

Ἄς σταθοῦμε στήν πρώτη περίπτωση.

Τό ὅτι πολύ πρόσφατα ἔχουν διεξαχθεῖ διαπραγματεύσεις γιά χωριστή εἰρήνη ἀνάμεσα στή Γερμανία καί τή Ρωσία, τό ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Νικόλαος Β΄ ἤ ἡ αὐλική καμαρίλα πού ἔχει πάρα πολύ μεγάλη ἐπιροή εἶναι ὑπέρ μιᾶς τέτιας εἰρήνης, τό ὅτι στήν παγκόσμια πολιτική ἔχει διαγραφεῖ μιά στροφή ἀπό τήν ἰμπεριαλιστική συμμαχία τῆς Ρωσίας μέ τήν ᾿Αγγλία ἐνάντια στή Γερμανία σέ ὄχι λιγότερο ἰμπεριαλιστική συμμαχία τῆς Ρωσίας μέ τή Γερμανία ἐνάντια στήν ᾿Αγγλία, ὅλα αὐτά δέν μποροῦν νά ἀμφισβητηθοῦν.

῾Η ἀντικατάσταση τοῦ Στιοῦρμερ ἀπό τόν Τρέποφ, ἡ δημόσια δήλωση τοῦ τσαρισμοῦ ὅτι τό «δικαίωμα» τῆς Ρωσίας πάνω στήν Κωνσταντινούπολη ἔχει ἀναγνωριστεῖ ἀπό ὅλους τούς συμμάχους, ἡ δημιουργία ἀπό τή Γερμανία ἑνός χωριστοῦ πολωνικοῦ κράτους—οἱ ἐνδείξεις αὐτές σάν νά δείχνουν πώς οἱ διαπραγματεύσεις γιά χωριστή εἰρήνη κατάληξαν σέ ἀποτυχία. Ἴσως ὁ τσαρισμός νά διεξήγαγε αὐτές τίς διαπραγματεύσεις *μόνο* γιά νά ἐκβιάσει τήν ᾿Αγγλία, γιά νά πετύχει ἀπ᾿αὐτή μιά ἐπίσημη καί ἀπερίφραστη ἀναγνώριση τῶν «δικαιωμάτων» τοῦ Νικολάου τοῦ Ματοβαμμένου πάνω στήν Κωνσταντινούπολη καί τοῦτες ἤ ἐκεῖνες τίς «σοβαρές» ἐγγυήσεις αὐτοῦ τοῦ δικαιώματος;

Μιά καί τό κύριο, τό βασικό περιεχόμενο τοῦ σημερινοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου εἶναι ἡ διανομή τῆς λείας ἀνάμεσα στούς τρεῖς κυριότερους ἰμπεριαλιστές ἀνταγωνιστές, ἀνάμεσα στούς τρεῖς ληστές, τή Ρωσία, τή Γερμανία καί τήν ᾿Αγγλία, τίποτε τό ἀπίθανο δέν ὑπάρχει σ᾿αὐτή τήν εἰκασία.

᾿Από τήν ἄλλη μεριά, ὅσο περισσότερο γίνεται φανερή γιά τόν τσαρισμό, ἡ ἔμπρακτη, ἡ στρατιωτική ἀδυναμία νά ἀνακτήσει τήν Πολωνία, νά κατακτήσει τήν Κωνσταντινούπολη, νά σπάσει τό σιδερένιο γερμανικό μέτωπο, πού ἡ Γερμανία τό εὐθυγραμμίζει, τό στενεύει καί τό ἐνισχύει ἀξιοθαύμαστα μέ τίς τελευταῖες της νίκες στή Ρουμανία, τόσο περισσότερο *ἐξαναγκάζεται* ὁ τσαρισμός νά συνάψει χωριστή εἰρήνη μέ τή Γερμανία, *δηλαδή* νά περάσει ἀπό τήν ἰμπεριαλιστική συμμαχία μέ τήν ᾿Αγγλία κατά τῆς Γερμανίας σέ μιά ἰμπεριαλιστική συμμαχία μέ

τή Γερμανία κατά τῆς 'Αγγλίας. Καί γιατί ὄχι; Μήπως ἡ Ρωσία παρά λίγο δέν θά ἐρχόταν σέ πόλεμο μέ τήν 'Αγγλία ἐξαιτίας τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ συναγωνισμοῦ τῶν δυό αὐτῶν Δυνάμεων γιά τή διανομή τῆς λείας στήν Κεντρική 'Ασία; Μήπως ἀνάμεσα στήν 'Αγγλία καί τή Γερμανία δέν ἔγιναν διαπραγματεύσεις γιά συμμαχία *κατά* τῆς Ρωσίας τό 1898, καί μάλιστα ἡ 'Αγγλία καί ἡ Γερμανία δέν εἶχαν συνεννοηθεῖ τότε μυστικά νά μοιραστοῦν μεταξύ τους τίς ἀποικίες τῆς Πορτογαλίας «σέ περίπτωση» πού δέν θά ἐκπλήρωνε τίς οἰκονομικές της ὑποχρεώσεις;

'Η ἔντονη τάση τῶν καθοδηγητικῶν ἰμπεριαλιστικῶν κύκλων τῆς Γερμανίας γιά συμμαχία μέ τή Ρωσία ἐνάντια στήν 'Αγγλία φάνηκε καθαρά ἐδῶ καί μερικούς ἤδη μῆνες. Βάση τῆς συμμαχίας θά εἶναι, καθώς φαίνεται, ἡ διανομή τῆς Γαλικίας (γιά τόν τσαρισμό ἔχει πολύ μεγάλη σημασία ἡ κατάπνιξη τοῦ κέντρου τῆς οὐκρανικῆς ζύμωσης καί τῆς οὐκρανικῆς ἐλευθερίας), τῆς 'Αρμενίας καί, *ἴσως, τῆς Ρουμανίας!* Μήπως δέν τρύπωσε σέ μιά γερμανική ἐφημερίδα μιά «νύξη» ὅτι τή Ρουμανία θά μποροῦσαν νά τή μοιραστοῦν ἀνάμεσά τους ἡ Αὐστρία, ἡ Βουλγαρία καί ἡ Ρωσία; 'Η Γερμανία θά μποροῦσε νά συγκατατεθεῖ καί γιά μερικές ἄλλες «παραχωρησοῦλες» στόν τσαρισμό, φτάνει μόνο νά πραγματοποιήσει μιά συμμαχία μέ τή Ρωσία καί ἴσως ἀκόμη καί μέ τήν 'Ιαπωνία ἐνάντια στήν 'Αγγλία.

'Ο Νικόλαος Β΄ καί ὁ Γουλιέλμος Β΄ μπορεῖ νά ἔχουν συνάψει μυστικά μιά χωριστή εἰρήνη. 'Η ἱστορία τῆς διπλωματίας γνωρίζει παραδείγματα μυστικῶν συνθηκῶν, πού ἐκτός ἀπό 2-3 ἄτομα δέν τίς ἤξερε κανένας, οὔτε ἀκόμη καί οἱ ὑπουργοί. 'Η ἱστορία τῆς διπλωματίας γνωρίζει παραδείγματα πού οἱ «μεγάλες Δυνάμεις» πήγαιναν στό «πανευρωπαϊκό» συνέδριο, ἀφοῦ προηγούμενα οἱ κυριότεροι ἀνταγωνιστές εἶχαν συμφωνήσει μυστικά πάνω στό κυριότερο (λ.χ. ἡ μυστική συνθήκη τῆς Ρωσίας μέ τήν 'Αγγλία πρίν ἀπό τό συνέδριο τοῦ Βερολίνου τοῦ 1878 γιά τήν καταλήστεψη τῆς Τουρκίας). Δέν θά ἦταν καθόλου παράξενο, ἄν ὁ τσαρισμός ἀπόριπτε μιά ἐπίσημη χωριστή εἰρήνη μεταξύ τῶν κυβερνήσεων, γιά τό λόγο, ἀνάμεσα στ'ἄλλα, ὅτι μέ τήν τωρινή κατάσταση τῆς Ρωσίας τήν κυβέρνησή της θά μποροῦσαν τότε νά τήν ἀποτελέσουν ὁ Μιλιουκόφ μέ τόν Γκουτσκόφ ἤ ὁ Μιλιουκόφ μέ τόν Κέρενσκι, καί ταυτόχρονα ἔκλεινε μυστική, ἀνεπίσημη, ὡστόσο ὄχι λιγότερο «σταθερή» συνθήκη μέ τή Γερμανία, μέ τήν ἔννοια ὅτι καί τά δυό «ὑψηλά συμβαλλόμενα μέρη» θά ἀκολουθήσουν ἀπό κοινοῦ τήν *τάδε* γραμμή στό μελλοντικό συνέδριο εἰρήνης!

Δέν μποροῦμε νά κρίνουμε ἄν εἶναι σωστή ἤ ὄχι αὐτή ἡ ὑπόθεση. Μά ὅπως καί νά ἔχουν τά πράγματα περιέχει χίλιες φορές περισσότερη *ἀλήθεια*, ἐκτίμηση *αὐτοῦ πού ὑπάρχει*, ἀπ᾿ ὅ,τι οἱ ἀτέλειωτες ὡραῖες φράσεις γιά εἰρήνη ἀνάμεσα στίς τωρινές καί γενικά στίς ἀστικές κυβερνήσεις μέ βάση τήν ἄρνηση τῶν προσαρτήσεων κτλ. Οἱ φράσεις αὐτές εἴτε εἶναι εὐσεβεῖς πόθοι, εἴτε ὑποκρισία καί ψευτιά πού χρησιμεύουν γιά τήν ἀπόκρυψη τῆς ἀλήθειας. Ἡ ἀλήθεια τῆς σημερινῆς ἐποχῆς, τοῦ σημερινοῦ πολέμου, τῆς σημερινῆς στιγμῆς, πού γίνονται ἀπόπειρες γιά σύναψη εἰρήνης, βρίσκεται στή *διανομή τῆς ἰμπεριαλιστικῆς λείας*. Ἐδῶ βρίσκεται ἡ οὐσία, καί τό νά καταλάβουμε αὐτή τήν ἀλήθεια, νά τήν ποῦμε, «νά ποῦμε αὐτό πού ὑπάρχει»—αὐτό εἶναι τό θεμελιακό καθῆκον τῆς σοσιαλιστικῆς πολιτικῆς σέ διάκριση ἀπό τήν ἀστική, γιά τήν ὁποία τό κύριο εἶναι νά κρύψει, νά σκεπάσει αὐτή τήν ἀλήθεια.

Καί οἱ δυό ἰμπεριαλιστικοί συνασπισμοί ἅρπαξαν μιά ὁρισμένη ποσότητα λείας, καί ἀκριβῶς οἱ δυό κύριοι καί ἰσχυρότεροι ἅρπαγες, ἡ Γερμανία καί ἡ Ἀγγλία, ἅρπαξαν τά περισσότερα. Ἡ Ἀγγλία δέν ἔχασε οὔτε πιθαμή ἀπό τό ἔδαφός της καί τίς ἀποικίες της, ἀντίθετα «ἀπόκτησε» τίς γερμανικές ἀποικίες καί ἕνα μέρος τῆς Τουρκίας (τή Μεσοποταμία). Ἡ Γερμανία ἔχασε σχεδόν ὅλες τίς ἀποικίες της, ἀλλά ἀπόκτησε ἀσύγκριτα πιό πολύτιμα ἐδάφη στήν Εὐρώπη, κυριεύοντας τό Βέλγιο, τή Σερβία, τή Ρουμανία, ἕνας μέρος τῆς Γαλλίας, ἕνα μέρος τῆς Ρωσίας κτλ. Τό ζήτημα εἶναι πῶς θά μοιραστεῖ αὐτή ἡ λεία καί ὁ «ἀταμάνος» τῆς κάθε ληστρικῆς σπείρας, δηλ. καί ἡ Ἀγγλία καί ἡ Γερμανία, ὀφείλει ν᾿ ἀνταμείψει στόν ἕνα ἤ τόν ἄλλο βαθμό τούς συμμάχους του πού, ἄν ἐξαιρεθεῖ ἡ Βουλγαρία καί σέ μικρότερο βαθμό ἡ Ἰταλία, ἔχουν χάσει πάρα πολλά. Οἱ πιό ἀδύνατοι σύμμαχοι ἔχασαν τά πιό πολλά: ἀπ᾿ αὐτούς πού ἀνήκουν στόν ἀγγλικό συνασπισμό ἔχούν συντριβεῖ τό Βέλγιο, ἡ Σερβία, τό Μαυροβούνιο, ἡ Ρουμανία, ἀπ᾿ αὐτούς πού ἀνήκουν στό γερμανικό ἡ Τουρκία ἔχασε τήν Ἀρμενία καί ἕνα μέρος τῆς Μεσοποταμίας.

Μέχρι τώρα ἡ λεία τῆς Γερμανίας εἶναι ἀναμφίβολα καί σέ πολύ σημαντικό βαθμό μεγαλύτερη ἀπό τή λεία τῆς Ἀγγλίας. Μέχρι τώρα ἔχει νικήσει ἡ Γερμανία πού ἀποδείχτηκε ἀσύγκριτα ἰσχυρότερη ἀπ᾿ ὅσο μποροῦσε νά ὑποθέσει κανένας πρίν ἀπό τόν πόλεμο. Γι᾿ αὐτό εἶναι εὐνόητο, ὅτι ἡ Γερμανία θά εἶχε συμφέρον νά κλείσει εἰρήνη ὅσο τό δυνατό γρηγορότερα, ἐπειδή ὁ ἀνταγωνιστής της θά μποροῦσε ἀκόμη, στήν εὐνοϊκό-

τερη δυνατή (ἄν καί ὄχι πολύ πιθανή) γι'αὐτόν περίπτωση, νά κινητοποιήσει μεγαλύτερες ἐφεδρεῖες νεοσυλλέκτων κτλ.

Αὐτή εἶναι ἡ *ἀντικειμενική* κατάσταση. Ἔτσι παρουσιάζεται ἡ πάλη γιά τή διανομή τῆς ἰμπεριαλιστικῆς λείας στή σημερινή στιγμή. Εἶναι πολύ φυσικό ὅτι *αὐτή* ἡ στιγμή γέννησε πασιφιστικές τάσεις, δηλώσεις καί ἐκδηλώσεις κυρίως ἀνάμεσα στήν ἀστική τάξη καί τίς κυβερνήσεις τοῦ γερμανικοῦ συνασπισμοῦ, καί μετά τῶν οὐδέτερων χωρῶν. Εἶναι ἐπίσης φυσικό ὅτι ἡ ἀστική τάξη καί οἱ κυβερνήσεις *της* εἶναι ἀναγκασμένες νά ἐπιδιώκουν μέ ὅλες τους τίς δυνάμεις νά ἐξαπατήσουν τούς λαούς, ἀποκρύβοντας τήν ἀποκρουστική γύμνια τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ κόσμου, τή διανομή τῶν ἁρπαγμένων—μέ φράσεις, πέρα γιά πέρα ψεύτικες φράσεις γιά δημοκρατική εἰρήνη, γιά ἐλευθερία τῶν μικρῶν λαῶν, γιά ἐλάττωση τῶν ἐξοπλισμῶν κτλ.

Ἄν ὅμως εἶναι φυσική γιά τήν ἀστική τάξη ἡ τάση νά ἐξαπατήσει τούς λαούς, τότε πῶς ἐκπληρώνουν τό χρέος τους οἱ σοσιαλιστές; Σχετικά μ'αὐτό στό ἑπόμενο ἄρθρο (ἤ κεφάλαιο).

ΑΡΘΡΟ (Ἤ ΚΕΦΑΛΑΙΟ) II

Ο ΠΑΣΙΦΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΑΟΥΤΣΚΙ ΚΑΙ ΤΟΥ ΤΟΥΡΑΤΙ

Ὁ Κάουτσκι εἶναι ὁ πιό ἔγκυρος θεωρητικός τῆς II Διεθνοῦς, ὁ πιό ἐπιφανής ἡγέτης τοῦ λεγόμενου «μαρξιστικοῦ κέντρου» τῆς Γερμανίας, ἐκπρόσωπος τῆς ἀντιπολίτευσης πού συγκρότησε στό Ράιχσταγκ μιά ἰδιαίτερη ὁμάδα: τή «Σοσιαλδημοκρατική ὁμάδα ἐργασίας» (Χάαζε, Λέντεμπουρ κ.ἄ.). Σέ μιά σειρά σοσιαλδημοκρατικές ἐφημερίδες τῆς Γερμανίας δημοσιεύονται τώρα ἄρθρα τοῦ Κάουτσκι γιά τούς ὅρους εἰρήνης, πού παραφράζουν τήν ἐπίσημη δήλωση τῆς «Σοσιαλδημοκρατικῆς ὁμάδας ἐργασίας» ἀπ'ἀφορμή τή γνωστή διακοίνωση τῆς γερμανικῆς κυβέρνησης, μέ τήν ὁποία προτείνονταν διαπραγματεύσεις εἰρήνης. Ἀπαιτώντας ἀπό τήν κυβέρνηση νά προτείνει συγκεκριμένους ὅρους εἰρήνης, ἡ δήλωση αὐτή περιέχει ἀνάμεσα στ'ἄλλα τήν παρακάτω χαρακτηριστική φράση:

> «...Γιά νά ὁδηγήσει αὐτή ἡ διακοίνωση (τῆς γερμανικῆς κυβέρνησης) στήν εἰρήνη, εἶναι ἀπαραίτητο νά ἀποριφθεῖ σέ ὅλες τίς χῶρες ἀνεπιφύλακτα ἡ ἰδέα τῶν προσαρτήσεων ξένων περιοχῶν, τῆς πολιτικῆς, οἰκονομικῆς ἤ στρατιωτικῆς ὑποταγῆς ὁποιουδήποτε λαοῦ σέ μιά ξένη κρατική ἐξουσία...».

Παραφράζοντας καί συγκεκριμενοποιώντας αὐτή τή θέση, ὁ Κάουτσκι στά ἄρθρα του «ἀποδείχνει» διεξοδικά ὅτι ἡ Κων-

σταντινούπολη δέν πρέπει νά περιέλθει στή Ρωσία καί ὅτι ἡ Τουρκία δέν πρέπει νά γίνει ὑποτελές κράτος κανενός.

Ἄς ἐξετάσουμε πιό προσεκτικά τά πολιτικά αὐτά συνθήματα καί ἐπιχειρήματα τοῦ Κάουτσκι καί τῶν ὁμοϊδεατῶν του.

Ὅταν πρόκειται γιά τή Ρωσία, δηλ. ἕναν ἰμπεριαλιστή ἀνταγωνιστή τῆς Γερμανίας, τότε ὁ Κάουτσκι προβάλλει μιάν ὄχι ἀφηρημένη, ὄχι «γενική», ἀλλά ὁλότελα συγκεκριμένη, ἀκριβή, σαφή διεκδίκηση: ἡ Κωνσταντινούπολη δέν πρέπει νά περιέλθει στή Ρωσία. Μ᾽αὐτό τόν τρόπο *ξεσκεπάζει τά πραγματικά* ἰμπεριαλιστικά σχέδια... τῆς Ρωσίας. Ὅταν πρόκειται γιά τή Γερμανία, δηλ. γιά ἐκείνη ἀκριβῶς τή χώρα πού ἡ πλειοψηφία τοῦ Κόμματος, τό ὁποῖο θεωρεῖ τόν Κάουτσκι μέλος του (καί τόν διόρισε διευθυντή τοῦ κύριου, καθοδηγητικοῦ, θεωρητικοῦ ὀργάνου του, τοῦ «Neue Zeit») βοηθάει τήν ἀστική τάξη καί τήν κυβέρνησή της νά διεξάγουν τόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο, τότε ὁ Κάουτσκι *δέν* ξεσκεπάζει τά *συγκεκριμένα* ἰμπεριαλιστικά σχέδια τῆς κυβέρνησής *του,* ἀλλά περιορίζεται σέ μιά «γενική» εὐχή ἤ θέση: ἡ Τουρκία δέν πρέπει νά γίνει ὑποτελές κράτος κανενός!!

Σέ τί λοιπόν διαφέρει, ὡς πρός τό πραγματικό περιεχόμενό της, ἡ πολιτική τοῦ Κάουτσκι ἀπό τήν πολιτική τῶν μαχητικῶν, ἄς ποῦμε, σοσιαλσωβινιστῶν (δηλ. σοσιαλιστῶν στά λόγια καί σωβινιστῶν στήν πράξη) τῆς Γαλλίας καί τῆς Ἀγγλίας, πού ξεσκεπάζουν ἀνοιχτά τίς συγκεκριμένες ἰμπεριαλιστικές ἐνέργειες τῆς Γερμανίας, ἐνῶ σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τίς χῶρες ἤ τούς λαούς πού κατακτοῦν ἡ Ἀγγλία καί ἡ Ρωσία ξεμπλέκουν μέ «γενικές» εὐχές ἤ θέσεις; Πού ξεφωνίζουν γιά τήν κατάληψη τοῦ Βελγίου καί τῆς Σερβίας, ἐνῶ γιά τήν κατάληψη τῆς Γαλικίας, τῆς Ἀρμενίας καί τῶν ἀποικιῶν τῆς Ἀφρικῆς σωπαίνουν;

Στήν πράξη ἡ πολιτική τοῦ Κάουτσκι καί τῶν Σαμπά — Χέντερσον βοηθάει ἐξίσου τήν ἰμπεριαλιστική *τους* κυβέρνηση, στρέφοντας τήν προσοχή κυρίως στή δολιότητα τοῦ ἀνταγωνιστῆ τοῦ ἐχθροῦ, ρίχνοντας ἕνα πέπλο ἀπό θολές, γενικές φράσεις καί εὐσεβεῖς πόθους πάνω στίς *ἐξίσου* ἰμπεριαλιστικές πράξεις τῆς ἀστικῆς *«τους»* τάξης. Μά ἐμεῖς θά παύαμε νά εἴμαστε μαρξιστές, θά παύαμε νά εἴμαστε γενικά σοσιαλιστές, ἄν περιοριζόμασταν σέ μιά χριστιανική, ἄς ποῦμε, θεώρηση τῆς καλοσύνης τῶν καλοπροαίρετων γενικῶν φράσεων, χωρίς νά ἀποκαλύπτουμε τήν *πραγματική* πολιτική τους σημασία. Δέν βλέπουμε μήπως συνεχῶς ὅτι ἡ διπλωματία ὅλων τῶν ἰμπεριαλιστικῶν Δυνάμεων εἶναι ἐπίδειξη ὑπεραισιόδοξων «γενικῶν»

φράσεων καί «δημοκρατικῶν» δηλώσεων, *ἀποκρύβοντας* μ'αὐτές τήν καταλήστεψη, τόν ἐξαναγκασμό καί τό στραγγαλισμό τῶν μικρῶν λαῶν;

«Ἡ Τουρκία δέν πρέπει νά γίνει ὑποτελές κράτος κανενός»... Ὅταν λέω μόνο αὐτό, δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωση πώς εἶμαι ὀπαδός τῆς ὁλοκληρωτικῆς ἐλευθερίας τῆς Τουρκίας. Ὡστόσο στήν πράξη ἁπλῶς ἐπαναλαβαίνω μιά φράση πού λέγεται συνήθως καί ἀπό τούς γερμανούς διπλωμάτες πού ψεύδονται καί ὑποκρίνονται *ἐνσυνείδητα,* καλύπτοντας μ'αὐτή τή φράση τό *γεγονός* ὅτι ἡ Γερμανία ἔχει μετατρέψει *σήμερα* τήν Τουρκία σέ δικό της *καί* οἰκονομικό *καί* στρατιωτικό ὑποτελή! Καί ἄν ἐγώ εἶμαι γερμανός σοσιαλιστής, τότε ἡ γερμανική διπλωματία μόνο *κέρδος* ἔχει ἀπό τίς «γενικές» μου φράσεις, ἐπειδή ἡ πραγματική τους σημασία συνίσταται στόν *ἐξωραϊσμό* τοῦ γερμανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ.

«...Σέ ὅλες τίς χῶρες πρέπει νά ἀποριφθεῖ ἡ ἰδέα τῶν προσαρτήσεων... τῆς οἰκονομικῆς ὑποταγῆς ὁποιουδήποτε λαοῦ...».

Τί μεγαλοψυχία! Οἱ ἰμπεριαλιστές χιλιάδες φορές «ἀπορίπτουν τήν ἰδέα» τῶν προσαρτήσεων καί τοῦ οἰκονομικοῦ στραγγαλισμοῦ τῶν ἀδύνατων λαῶν, μά δέν πρέπει ἄραγε νά ἀντιπαραβάλλουμε μ'αὐτό τά *γεγονότα,* πού δείχνουν ὅτι κάθε μεγάλη τράπεζα τῆς Γερμανίας, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας καί τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν *κρατάει «σέ ὑποταγή»* μικρούς λαούς; Μπορεῖ μήπως *στήν πράξη* ἡ τωρινή ἀστική κυβέρνηση μιᾶς πλούσιας χώρας νά ἀπορίψει τίς προσαρτήσεις καί τήν οἰκονομική ὑποταγή ἄλλων λαῶν, ὅταν δισεκατομμύρια καί δισεκατομμύρια εἶναι ἐπενδυμένα στούς σιδηροδρόμους καί σέ ἄλλες ἐπιχειρήσεις τῶν ἀδύνατων λαῶν;

Ποιός ἀγωνίζεται πραγματικά ἐνάντια στίς προσαρτήσεις κτλ.—ἐκεῖνος πού πετάει στόν ἀέρα μεγαλόψυχες φράσεις πού ἡ ἀντικειμενική τους σημασία ἰσοδυναμεῖ ἀπόλυτα μέ τό χριστιανικό ἁγίασμα, μέ τό ὁποῖο ραντίζουν τούς ἐστεμένους καί τούς καπιταλιστές ληστές, ἤ ἐκεῖνος πού ἐξηγεῖ στούς ἐργάτες ὅτι εἶναι ἀδύνατο νά σταματήσουν οἱ προσαρτήσεις καί ὁ οἰκονομικός στραγγαλισμός χωρίς τήν ἀνατροπή τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης καί τῶν κυβερνήσεών της;

Νά καί ἕνα ἰταλικό παραστατικό παράδειγμα τοῦ πασιφισμοῦ πού κηρύσσει ὁ Κάουτσκι.

Στό Κεντρικό Ὄργανο τοῦ ἰταλικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος «Avanti!» («Ἐμπρός!») τῆς 25 τοῦ Δεκέμβρη 1916 ὁ γνωστός

ρεφορμιστής Φιλίπ Τουράτι δημοσίευσε άρθρο μέ τόν τίτλο «'Αμπρακαντάμπρα». Στίς 22 Νοέμβρη 1916—γράφει—ή κοινοβουλευτική σοσιαλιστική ομάδα τῆς 'Ιταλίας ὑπόβαλε στό Κοινοβούλιο πρόταση εἰρήνης. Στήν πρόταση αὐτή «διαπίστωνε συμφωνία τῶν ἀρχῶν πού διακηρύχτηκαν ἀπό τούς ἐκπροσώπους τῆς 'Αγγλίας καί τῆς Γερμανίας, ἀρχῶν πού πρέπει νά ἀποτελέσουν τή βάση τῆς ἐνδεχόμενης εἰρήνης καί κάλεσε τήν κυβέρνηση νά ἀρχίσει διαπραγματεύσεις εἰρήνης μέ τή μεσολάβηση τῶν 'Ενωμένων Πολιτειῶν καί τῶν ἄλλων οὐδέτερων χωρῶν». Ἔτσι ἐκθέτει τό περιεχόμενο τῆς σοσιαλιστικῆς πρότασης ὁ ἴδιος ὁ Τουράτι.

Στίς 6 τοῦ Δεκέμβρη 1916 ἡ Βουλή «θάβει» τή σοσιαλιστική πρόταση, «ἀναβάλλοντας» τή συζήτησή της. Στίς 12 Δεκέμβρη ὁ γερμανός καγκελάριος προτείνει ἐκ μέρους του στό Ράιχσταγκ αὐτό πού ἤθελαν οἱ σοσιαλιστές τῆς 'Ιταλίας. Στίς 22 Δεκέμβρη ἐμφανίζεται μέ τή διακοίνωσή του ὁ Οὐΐλσων, «παραφράζοντας καί ἐπαναλαβαίνοντας—κατά τήν ἔκφραση τοῦ Φ. Τουράτι—τίς ἰδέες καί τά αἰτιολογικά τῆς σοσιαλιστικῆς πρότασης». Στίς 23 Δεκέμβρη ἄλλα οὐδέτερα κράτη ἐμφανίζονται στό προσκήνιο, παραφράζοντας τή διακοίνωση τοῦ Οὐίλσων.

Μᾶς κατηγοροῦν ὅτι πουληθήκαμε στή Γερμανία, ξεφωνίζει ὁ Τουράτι. Μήπως λοιπόν πουλήθηκαν στή Γερμανία καί ὁ Οὐΐλσων καί τά οὐδέτερα κράτη;

Στίς 17 τοῦ Δεκέμβρη ὁ Τουράτι ἔβγαλε στό Κοινοβούλιο λόγο πού ἕνα σημεῖο του προκάλεσε ἀσυνήθιστη—καί δικαιολογημένη—αἴσθηση. Νά αὐτό τό σημεῖο σύμφωνα μέ τήν περιγραφή τῆς «Avanti!»:

«...Ἄς ὑποθέσουμε, ὅτι ἡ συζήτηση αὐτοῦ τοῦ εἴδους πού μᾶς προτείνει ἡ Γερμανία εἶναι σέ θέση νά λύσει στίς κύριες γραμμές τους ζητήματα ὅπως ἡ ἐκκένωση τοῦ Βελγίου καί τῆς Γαλλίας, ἡ ἀποκατάσταση τῆς Ρουμανίας, τῆς Σερβίας καί, ἄν θέλετε, καί τοῦ Μαυροβουνίου. 'Εγώ θα προσθέσω καί τή διαρύθμιση τῶν ἰταλικῶν συνόρων σέ ὅ,τι ἀφορᾶ καθετί τό ἀναμφισβήτητα ἰταλικό καί ἀνταποκρίνεται στίς ἐγγυήσεις στρατηγικοῦ χαρακτήρα»... Σ'αὐτό τό σημεῖο ἡ ἀστική καί σωβινιστική βουλή διακόπτει τόν Τουράτι· ἀπ'ὅλες τίς μεριές ἀκούγονται φωνές: «'Υπέροχα! Δηλαδή καί σεῖς τά θέλετε ὅλα αὐτά! Ζήτω ὁ Τουράτι! Ζήτω ὁ Τουράτι...»

'Ο Τουράτι, νιώθοντας φαίνεται ὅτι κάτι ἄσχημο κρύβει ὁ ἐνθουσιασμός αὐτός τῶν ἀστῶν, προσπαθεῖ «νά κάνει ἐπανόρθωση» ἤ «νά δόσει ἐξηγήσεις»:

«...Κύριοι—λέει—ἀφῆστε τά ἄτοπα ἀστεῖα. Ἄλλο πράγμα εἶναι νά

δεχόμαστε τό εὔθετο καί τό δικαίωμα τῆς ἐθνικῆς ἑνότητας, πού ἐμεῖς πάντοτε τήν παραδεχόμαστε, καί ἄλλο πράγμα εἶναι νά προκαλοῦμε ἤ νά δικαιολογοῦμε ἕναν πόλεμο γι᾽αὐτό τό σκοπό».

Οὔτε αὐτή ἡ «ἐπεξήγηση» τοῦ Τουράτι, οὔτε τά ἄρθρα τῆς «Avanti!» πρός ὑπεράσπισή του, οὔτε τό γράμμα τοῦ Τουράτι στίς 21 Δεκέμβρη, οὔτε τό ἄρθρο ἑνός κάποιου *«bb»* στήν «Volksrecht» τῆς Ζυρίχης δέν «διορθώνουν» καθόλου τά πράγματα καί δέν ἀνατρέπουν τό γεγονός ὅτι *ὁ Τουράτι πιάστηκε στά πράσα!*.. Σωστότερα: πιάστηκε στά πράσα ὄχι ὁ Τουράτι, ἀλλά ὁλόκληρος ὁ σοσιαλιστικός πασιφισμός πού ἐκπροσωπεῖται καί ἀπό τόν Κάουτσκι καί, ὅπως θά δοῦμε παρακάτω, ἀπό τούς γάλλους «καουτσκιστές». Ὁ ἀστικός τύπος τῆς Ἰταλίας εἶχε δίκιο πού πιάστηκε ἀπ᾽αὐτό τό σημεῖο τοῦ λόγου τοῦ Τουράτι καί πανηγύριζε.

Ὁ *«bb»* πού ἀναφέραμε παραπάνω προσπαθεῖ νά ὑπερασπίσει τόν Τουράτι, λέγοντας ὅτι αὐτός μίλησε, λέει, μόνο γιά τό «δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν».

Ἄσχημη ὑπεράσπιση! Τί γυρεύει ἐδῶ τό «δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν», πού, ὅπως εἶναι πασίγνωστο, ἀφορᾶ τό πρόγραμμα τῶν μαρξιστῶν—καί ἀφοροῦσε πάντα τό πρόγραμμα τῆς διεθνοῦς δημοκρατίας—τήν ὑπεράσπιση τῶν *καταπιεζόμενων* λαῶν; Τί γυρεύει στόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο, δηλ. στόν πόλεμο γιά τή διανομή τῶν ἀποικιῶν, γιά τήν *καταπίεση* ξένων χωρῶν, στόν πόλεμο *ἀνάμεσα* σέ ληστρικές, καταπιεστικές Δυνάμεις γιά τό *ποιός* θά καταπιέζει *περισσότερους* ξένους λαούς;

Τό νά ἐπικαλεῖται κανείς τήν αὐτοδιάθεση τῶν ἐθνῶν γιά τή δικαιολόγηση ἑνός ἰμπεριαλιστικοῦ καί ὄχι ἐθνικοῦ πολέμου—τί διαφέρει αὐτό ἀπό τούς λόγους τοῦ Ἀλέξινσκι, τοῦ Ἐρβέ, τοῦ Χάιντμαν, πού ἐπικαλοῦνται τή *δημοκρατία* τῆς Γαλλίας, ἡ ὁποία στέκει ἀντιμέτωπη στή μοναρχία τῆς Γερμανίας, ἄν καί εἶναι πασίγνωστο, ὅτι ὁ σημερινός πόλεμος δέν διεξάγεται καθόλου ἐξαιτίας τῆς σύγκρουσης τοῦ δημοκρατισμοῦ μέ τίς ἀρχές τοῦ μοναρχισμοῦ, ἀλλά γιά τή διανομή τῶν ἀποικιῶν κτλ. ἀνάμεσα στούς δυό ἰμπεριαλιστικούς συνασπισμούς;

Ὁ Τουράτι προσπάθησε νά ἐξηγηθεῖ καί νά δικαιολογηθεῖ μέ τόν ἰσχυρισμό ὅτι *δέν* «δικαιολογεῖ» *καθόλου* τόν πόλεμο.

Ἄς πιστέψουμε τόν ρεφορμιστή Τουράτι, τόν ὀπαδό τοῦ Κάουτσκι Τουράτι, ὅτι ἡ *πρόθεσή* του δέν ἦταν νά δικαιολογήσει τόν πόλεμο. Ποιός ὅμως δέν ξέρει ὅτι στήν πολιτική λαβαίνονται ὑπόψη ὄχι οἱ προθέσεις, ἀλλά τά ἔργα; ὄχι οἱ εὐσεβεῖς πόθοι, ἀλλά τά γεγονότα; ὄχι τό φανταστικό, ἀλλά τό πραγματικό;

Μπορεῖ ὁ Τουράτι νά μήν ἤθελε νά δικαιολογήσει τόν πόλεμο, μπορεῖ ὁ Κάουτσκι νά μήν ἤθελε νά δικαιολογήσει τό γεγονός ὅτι ἡ Γερμανία ἐπέβαλε στήν Τουρκία σχέσεις ὑποτέλειας πρός τό γερμανικό ἰμπεριαλισμό. Μά *στήν πράξη* ἀπό τά λεγόμενα καί τῶν δυό αὐτῶν καλοπροαίρετων πασιφιστῶν *βγῆκε ἀκριβῶς ἡ δικαιολόγηση τοῦ πολέμου!* Νά ποιά εἶναι ἡ οὐσία. Ἄν μιά φράση σάν κι᾿αὐτή: «Ἡ Κωνσταντινούπολη δέν πρέπει νά περιέλθει στή Ρωσία, ἡ Τουρκία δέν πρέπει νά γίνει ὑποτελές κράτος κανενός», ὁ Κάουτσκι τήν ξεστόμιζε ὄχι σ᾿ἕνα περιοδικό, πού εἶναι τόσο ἀνιαρό ὥστε νά μήν τό διαβάζει κανένας, ἀλλά ἀπό τό βῆμα τοῦ Κοινοβουλίου, μπροστά σ᾿ἕνα ἀστικό ἀκροατήριο, ζωηρό, εὐαίσθητο, μέ ἰδιοσυγκρασία ἀνθρώπων τοῦ Νότου, τότε δέν θά ὑπῆρχε τίποτε τό παράξενο στίς κραυγές τῶν ἔξυπνων ἀστῶν: «Ὑπέροχα! Σωστά! Ζήτω ὁ Κάουτσκι!».

Ὁ Τουράτι στήν πράξη—ἀνεξάρτητα ἄν τό ἤθελε αὐτό, ἄν εἶχε ἐπίγνωσή του—ἔκφραζε τήν ἄποψη ἑνός ἀστοῦ μεσίτη πού προτείνει μιά φιλική συναλλαγή ἀνάμεσα στούς ἰμπεριαλιστές ἅρπαγες. Ἡ «ἀπελευθέρωση» τῶν ἰταλικῶν ἐδαφῶν πού ἀνήκουν στήν Αὐστρία, *στήν πράξη* θά ἦταν συγκάλυψη τῆς ἀνταμοιβῆς τῆς ἰταλικῆς ἀστικῆς τάξης γιά τή συμμετοχή της στόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο ἑνός γιγάντιου ἰμπεριαλιστικοῦ συνασπισμοῦ, πού θά ἦταν ἕνα ἐπουσιῶδες παράρτημα στή διανομή τῶν ἀποικιῶν στήν Ἀφρική καί τῶν σφαιρῶν ἐπιροῆς στή Δαλματία καί τήν Ἀλβανία. Γιά τό ρεφορμιστή Τουράτι εἶναι βέβαια φυσικό νά ἀκολουθεῖ μιά ἀστική ἄποψη, μά καί ὁ Κάουτσκι στήν πράξη δέν ξεχώρισε σέ τίποτε ἀπολύτως ἀπό τόν Τουράτι.

Γιά νά μήν ἐξωραΐζει κανείς τόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο, γιά νά μή βοηθάει τήν ἀστική τάξη νά παρουσιάζει ἀπατηλά τόν πόλεμο αὐτό γιά ἐθνικό, γιά πόλεμο ἀπελευθέρωσης τῶν λαῶν, γιά νά μήν καταλήγει στίς θέσεις τοῦ ἀστικοῦ ρεφορμισμοῦ, θά ἔπρεπε νά μιλάει ὄχι ἔτσι ὅπως μιλᾶνε ὁ Κάουτσκι καί ὁ Τουράτι, ἀλλά ἔτσι ὅπως μίλησε ὁ Κάρλ Λῆμπκνεχτ, θά ἔπρεπε νά δηλώσει στή *δική του* ἀστική τάξη ὅτι αὐτή ὑποκρίνεται, ὅταν μιλάει γιά ἐθνική ἀπελευθέρωση, ὅτι ὁ σημερινός πόλεμος εἶναι ἀδύνατο νά τελειώσει μέ δημοκρατική εἰρήνη, ἄν τό προλεταριάτο δέν «στρέψει τά ὅπλα» ἐνάντια στίς κυβερνήσεις *του.*

Αὐτή καί μόνο αὐτή θά μποροῦσε νά εἶναι ἡ στάση ἑνός πραγματικοῦ μαρξιστῆ, ἑνός πραγματικοῦ σοσιαλιστῆ, καί ὄχι ἀστοῦ ρεφορμιστῆ. Γιά τή δημοκρατική εἰρήνη ἐργάζεται πραγματικά ὄχι ὅποιος ἐπαναλαβαίνει τούς γενικούς εὐσεβεῖς πόθους τοῦ πασιφισμοῦ πού δέν λένε τίποτε, οὔτε ὑποχρεώνουν

σέ τίποτε, ἀλλά ὅποιος ξεσκεπάζει τόν ἰμπεριαλιστικό χαρακτήρα καί τοῦ σημερινοῦ πολέμου καί τῆς ἰμπεριαλιστικῆς εἰρήνης πού αὐτός προετοιμάζει, ὅποιος καλεῖ τούς λαούς σέ ἐπανάσταση ἐνάντια στίς ἐγκληματικές κυβερνήσεις.

Μερικοί προσπαθοῦν κάποτε νά ὑπερασπίσουν τόν Κάουτσκι καί τόν Τουράτι, λέγοντας ὅτι νόμιμα δέν ἦταν δυνατό νά προχωρήσουν παραπέρα ἀπό ἕναν «ὑπαινιγμό» ἐνάντια στήν κυβέρνηση, καί στούς πασιφιστές αὐτοῦ τοῦ εἴδους βρίσκει κανείς ἕναν τέτιο «ὑπαινιγμό». Σ' αὐτό ὅμως πρέπει νά ἀπαντήσουμε, πρῶτο, ὅτι ἡ ἔλλειψη δυνατότητας νά λέμε τήν ἀλήθεια νόμιμα εἶναι ἐπιχείρημα ὄχι ὑπέρ τῆς ἀπόκρυψης τῆς ἀλήθειας, ἀλλά ὑπέρ τῆς ἀνάγκης παράνομης, δηλ. ἐλεύθερης ἀπό ἀστυνομία καί λογοκρισία, ὀργάνωσης καί τύπου· δεύτερο, ὅτι ὑπάρχουν ἱστορικές στιγμές πού *ἀπαιτεῖται* ἀπό τό σοσιαλιστή ἡ ρήξη μέ κάθε λογῆς νομιμότητα· τρίτο, ὅτι ἀκόμη καί στή δουλοπάροικη Ρωσία ὁ Ντομπρολιοῦμποφ καί ὁ Τσερνισέβσκι ἤξεραν νά λένε τήν ἀλήθεια, πότε σιωπώντας σχετικά μέ τό διάγγελμα τῆς 19 τοῦ Φλεβάρη 1861 καί πότε περιγελώντας καί στηλιτεύοντας τούς τοτινούς φιλελευθέρους, πού μιλοῦσαν ἀκριβῶς ὅπως μιλοῦν ὁ Τουράτι καί ὁ Κάουτσκι.

Στό ἑπόμενο ἄρθρο θά περάσουμε στό γαλλικό πασιφισμό πού βρῆκε τήν ἔκφρασή του στίς ἀποφάσεις τῶν δυό συνεδρίων τῶν ἐργατικῶν καί σοσιαλιστικῶν ὀργανώσεων τῆς Γαλλίας, τά ὁποῖα συνῆλθαν πρόσφατα.

ΑΡΘΡΟ (Ἤ ΚΕΦΑΛΑΙΟ) III

Ο ΠΑΣΙΦΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΓΑΛΛΩΝ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΩΝ

Μόλις τέλειωσαν τό συνέδριο τῆς C. G. T. (Confédération générale du Travail, Γενική Συνομοσπονδία 'Εργασίας)[107] καί τό συνέδριο τοῦ γαλλικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος[108]. Στά συνέδρια αὐτά διαγράφηκαν μέ ἰδιαίτερη σαφήνεια ἡ ἀληθινή σημασία καί ὁ ἀληθινός ρόλος τοῦ σοσιαλιστικοῦ πασιφισμοῦ τούτη τή στιγμή.

Νά ἡ ἀπόφαση τοῦ συνδικαλιστικοῦ συνεδρίου πού ψηφίστηκε *ὁμόφωνα* καί ἀπό τήν πλειοψηφία τῶν φανατικῶν σωβινιστῶν μέ ἐπικεφαλῆς τόν θλιβερῆς φήμης Ζουώ (Jouhaux) καί ἀπό τόν ἀναρχικό Μπρουτσού, καί... ἀπό τόν «τσιμμερβαλντινό» Μέρχαϊμ:

«Ἡ συνδιάσκεψη τῶν ἐθνικῶν Ὁμοσπονδιῶν τῶν σωματείων, τῶν συνδικαλιστικῶν ἑνώσεων (ἐπαγγελματικῶν σωματείων) καί τῶν Ἐργατικῶν κέντρων, ἀφοῦ ἔλαβε γνώση τῆς διακοίνωσης τοῦ προέδρου τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν, «πού καλεῖ ὅλα τά ἔθνη πού βρίσκονται τώρα σέ πόλεμο μεταξύ τους, νά ἐκθέσουν δημόσια τίς ἀπόψεις τους πάνω στούς ὅρους μέ τούς ὁποίους θά μποροῦσε νά τερματιστεῖ ὁ πόλεμος»—

παρακαλεῖ τήν γαλλική Κυβέρνηση νά ἀποδεχτεῖ αὐτή τήν πρόταση·

καλεῖ τήν Κυβέρνηση νά ἀναλάβει τήν πρωτοβουλία ἑνός παρόμοιου διαβήματος πρός τούς συμμάχους της γιά νά ἐπισπευθεῖ ἡ στιγμή τῆς εἰρήνης·

δηλώνει ὅτι ἡ Ὁμοσπονδία τῶν ἐθνῶν, πού ἀποτελεῖ μιά ἀπό τίς ἐγγυήσεις τῆς ὁριστικῆς εἰρήνης, μπορεῖ νά ἐξασφαλιστεῖ μόνο μέ τόν ὅρο τῆς ἀνεξαρτησίας, τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητας καί τῆς πολιτικῆς καί οἰκονομικῆς ἐλευθερίας ὅλων τῶν ἐθνῶν, καί τῶν μικρῶν καί τῶν μεγάλων.

Οἱ ὀργανώσεις πού ἀντιπροσωπεύονται στή συνδιάσκεψη ἀναλαβαίνουν τήν ὑποχρέωση νά ὑποστηρίζουν καί νά διαδίδουν αὐτή τήν ἰδέα μέσα στή μάζα τῶν ἐργατῶν γιά νά μπεῖ τέρμα στήν ἀόριστη, ἑρμαφρόδιτη κατάσταση πού συμφέρει μόνο στή μυστική διπλωματία, ἐνάντια στήν ὁποία πάντοτε ξεσηκωνόταν ἡ ἐργατική τάξη».

Νά ἕνα δεῖγμα «καθαροῦ» πασιφισμοῦ, ἀπόλυτα σύμφωνου μέ τό πνεῦμα τοῦ Κάουτσκι—πασιφισμοῦ, ἐγκριμένου ἀπό ἐπίσημη ὀργάνωση τῶν ἐργατῶν, πού δέν ἔχει τίποτε τό κοινό μέ τό μαρξισμό καί ἀποτελεῖται στήν πλειοψηφία της ἀπό σωβινιστές. Μπροστά μας ἔχουμε ἕνα βαρυσήμαντο, ἄξιο τῆς πιό σοβαρῆς προσοχῆς, ντοκουμέντο *τῆς πολιτικῆς ἕνωσης* τῶν σωβινιστῶν καί τῶν «καουτσκιστῶν» μέ βάση τήν πλατφόρμα τῆς κούφιας πασιφιστικῆς φρασεολογίας. Ἄν στό προηγούμενο ἄρθρο προσπαθήσαμε νά δείξουμε ποιό εἶναι τό *θεωρητικό* βάθρο τῆς ἑνότητας ἀντιλήψεων τῶν σωβινιστῶν καί τῶν πασιφιστῶν, τῶν ἀστῶν καί τῶν σοσιαλιστῶν ρεφορμιστῶν, τώρα βλέπουμε τήν ἑνότητα αὐτή πραγματοποιημένη *πρακτικά* σέ μιάν ἄλλη ἰμπεριαλιστική χώρα.

Στή συνδιάσκεψη τοῦ Τσίμμερβαλντ, 5-8. IX. 1915, ὁ Μέρχαϊμ εἶχε δηλώσει: «Le parti, les Jouhaux, le gouvernement, ce ne sont que trois têtes sous un bonnet» («τό κόμμα, οἱ Ζουώ καί ἡ Κυβέρνηση δέν εἶναι παρά τρία κεφάλια κάτω ἀπό τόν ἴδιο σκοῦφο», δηλ. εἶναι ἕνα πράγμα). Στή συνδιάσκεψη τῆς C. G. T. στίς 26 τοῦ Δεκέμβρη 1916 ὁ Μέρχαϊμ ψηφίζει *μαζί μέ τόν Ζουώ,* τήν πασιφιστική ἀπόφαση. Στίς 23 τοῦ Δεκέμβρη 1916 ἕνα ἀπό τά πιό ἀπροκάλυπτα καί ἀκραῖα ὄργανα τῶν γερμανῶν σοσιαλιμπεριαλιστῶν, ἡ ἐφημερίδα τοῦ Χέμνιτς «Volksstimme» δημοσιεύει ἄρθρο τῆς Σύνταξης: «Ἡ ἀποσύνθεση τῶν ἀστικῶν κομμάτων καί ἡ ἀποκατάσταση τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ἑνό-

τητας». Στό ἄρθρο αὐτό ἐξυμνεῖται, ὅπως εἶναι εὐνόητο, ἡ εἰρηνοφιλία τοῦ Ζύντεκουμ, τοῦ Λέγκιν, τοῦ Σάιντεμαν καί Σίας, ὁλόκληρης τῆς πλειοψηφίας τοῦ γερμανικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, καθώς καί τῆς γερμανικῆς Κυβέρνησης, καί διακηρύσσεται ὅτι «τό πρῶτο συνέδριο τοῦ Κόμματος, πού θά συγκληθεῖ ὕστερα ἀπό τόν πόλεμο, πρέπει νά ἀποκαταστήσει τήν ἑνότητα τοῦ Κόμματος, ἐξαιρώντας τούς ὀλιγάριθμους φανατικούς ὀπαδούς τῆς ἄρνησης πληρωμῆς τῆς κομματικῆς συνδρομῆς» (δηλ. τούς ὀπαδούς τοῦ Κάρλ Λῆμπκνεχτ!) «—τήν ἑνότητα τοῦ Κόμματος μέ βάση τήν πολιτική τῆς διοίκησης τοῦ Κόμματος, τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ὁμάδας τοῦ Ράιχσταγκ καί τῶν ἐπαγγελματικῶν συνδικάτων».

Ἐδῶ ἐκφράζεται πεντακάθαρα ἡ ἰδέα καί διακηρύσσεται ἡ πολιτική τῆς «ἑνότητας» τῶν ἀνοιχτῶν σοσιαλσωβινιστῶν τῆς Γερμανίας μέ τούς Κάουτσκι καί Σία, μέ τή «Σοσιαλδημοκρατική ὁμάδα ἐργασίας»—ἑνότητας μέ βάση τίς πασιφιστικές φράσεις—«ἑνότητας» πού πραγματοποιήθηκε στή Γαλλία στίς 26 τοῦ Δεκέμβρη 1916 ἀνάμεσα στόν Ζουώ καί τόν Μέρχαϊμ!

Τό Κεντρικό Ὄργανο τοῦ ἰταλικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος «Avanti!» γράφει σ'ἕνα σχόλιο τῆς Σύνταξης στίς 28 τοῦ Δεκέμβρη 1916:

«Ἄν ὁ Μπισσολάτι καί ὁ Ζύντεκουμ, ὁ Μπονόμι καί ὁ Σάιντεμαν, ὁ Σαμπά καί ὁ Ντάβιντ, ὁ Ζουώ καί ὁ Λέγκιν πέρασαν στό στρατόπεδο τοῦ ἀστικοῦ ἐθνικισμοῦ καί πρόδοσαν (hanno tradito, διέπραξαν προδοσία) τήν ἰδεολογική ἑνότητα τῶν διεθνιστῶν πού ὑπόσχονταν νά τήν ὑπηρετήσουν μέ πίστη καί ἀφοσίωση, τότε ἐμεῖς θά μείνουμε μαζί μέ τούς γερμανούς συντρόφους μας σάν τούς Λῆμπκνεχτ, Λέντεμπουρ, Χόφμαν, Μάγερ, μέ τούς γάλλους συντρόφους μας σάν τούς Μέρχαϊμ, Μπλάν, Μπριζόν, Ραφφέν-Ντυζάνς πού δέν ἄλλαξαν καί δέν ταλαντεύτηκαν».

Κοιτάξτε τί σύγχυση δημιουργεῖται:

Ὁ Μπισσολάτι καί ὁ Μπονόμι *διαγράφηκαν* σάν ρεφορμιστές καί σωβινιστές ἀπό τό ἰταλικό Σοσιαλιστικό κόμμα πρίν ἀπό τόν πόλεμο ἀκόμη. Ἡ «Avanti!» τούς βάζει στήν ἴδια μοίρα μέ τούς Ζύντεκουμ καί Λέγκιν καί πολύ σωστά βέβαια, μά ὁ Ζύντεκουμ, ὁ Ντάβιντ καί ὁ Λέγκιν βρίσκονται ἐπικεφαλῆς τοῦ γερμανικοῦ δῆθεν Σοσιαλδημοκρατικοῦ, στήν πράξη σοσιαλσωβινιστικοῦ κόμματος, κι'αὐτή ἡ ἴδια ἡ «Avanti!» ἐξεγείρεται ἐνάντια στή διαγραφή τους, ἐνάντια στή ρήξη μ'αὐτούς, ἐνάντια στήν ἵδρυση τῆς ΙΙΙ Διεθνοῦς. Ἡ «Avanti!» χαρακτηρίζει, καί πολύ σωστά, τούς Λέγκιν καί τούς Ζουώ λιποτάκτες στό στρατόπεδο τοῦ ἀστικοῦ ἐθνικισμοῦ, ἀντιπαραθέτοντας σ'αὐ-

τούς τόν Λῆμπκνεχτ καί τόν Λέντεμπουρ, τόν Μέρχαϊμ καί τόν Μπριζόν. Ὡστόσο βλέπουμε ὅτι ὁ Μέρχαϊμ *ψηφίζει μαζί μέ τόν Ζουώ,* ἐνῶ ὁ Λέγκιν διακηρύσσει—μέσω τῆς «Λαϊκῆς Φωνῆς» τοῦ Χέμνιτς—τήν πεποίθησή του στήν ἀποκατάσταση τῆς ἑνότητας τοῦ Κόμματος, ἐξαιρώντας *μόνο* τούς ὁμοϊδεάτες τοῦ Λῆμπκνεχτ, δηλ. τῆς «ἑνότητας» *μαζί* μέ τή «Σοσιαλδημοκρατική ὁμάδα ἐργασίας» (περιλαβαίνοντας καί τόν Κάουτσκι), ὅπου ἀνήκει ὁ Λέντεμπουρ!!

Ἡ σύγχυση αὐτή προκλήθηκε ἀπό τό ὅτι ἡ «Avanti!» μπερδεύει τόν ἀστικό πασιφισμό μέ τόν ἐπαναστατικό σοσιαλδημοκρατικό διεθνισμό, ἐνῶ οἱ ἔμπειροι πολιτικάντηδες, ὅπως ὁ Λέγκιν καί ὁ Ζουώ, ἔχουν καταλάβει θαυμάσια τήν *ταυτότητα* τοῦ σοσιαλιστικοῦ πασιφισμοῦ μέ τόν ἀστικό.

Καί πραγματικά, πῶς νά μήν πανηγυρίζουν ὁ κύριος Ζουώ καί ἡ ἐφημερίδα του, ἡ σωβινιστική «La Bataille»[109] γιά τή «σύμπνοια» ἀνάμεσα στόν Ζουώ καί τόν Μέρχαϊμ, ὅταν στήν ἀπόφαση πού πάρθηκε ὁμόφωνα καί πού τήν παραθέσαμε ὁλόκληρη δέν ὑπάρχει *στήν πραγματικότητα* τίποτε ἀπολύτως ἐκτός ἀπό ἀστικοπασιφιστικές φράσεις, δέν ὑπάρχει *οὔτε ἴχνος* ἐπαναστατικῆς συνείδησης, *οὔτε μιά* σοσιαλιστική σκέψη!

Δέν εἶναι μήπως γελοῖο νά μιλᾶμε περί «οἰκονομικῆς ἐλευθερίας ὅλων τῶν ἐθνῶν, μικρῶν καί μεγάλων», παρασιωπώντας τό γεγονός ὅτι, ἐφόσον δέν ἔχουν ἀνατραπεῖ οἱ ἀστικές κυβερνήσεις καί δέν ἔχει ἀπαλλοτριωθεῖ ἡ ἀστική τάξη, ἡ «οἰκονομική αὐτή ἐλευθερία» εἶναι ἐξίσου *ἐξαπάτηση* τοῦ λαοῦ, ὅπως καί οἱ φράσεις περί «οἰκονομικῆς ἐλευθερίας» τῶν πολιτῶν *γενικά,* τῶν μικροαγροτῶν καί τῶν πλουσίων, τῶν ἐργατῶν καί τῶν καπιταλιστῶν στή σύγχρονη κοινωνία;

Ἡ ἀπόφαση πού ψήφισαν ὁμόφωνα ὁ Ζουώ καί ὁ Μέρχαϊμ εἶναι ἀπό τήν ἀρχή ὥς τό τέλος διαποτισμένη ἀπό τίς ἰδέες τοῦ «ἀστικοῦ ἐθνικισμοῦ», πού ἡ «Avanti!» σωστά τόν διαπιστώνει στόν Ζουώ, μά πού κατά περίεργο τρόπο αὐτή ἡ ἴδια ἡ «Avanti!» *δέν* τόν βλέπει στόν Μέρχαϊμ.

Οἱ ἀστοί ἐθνικιστές παντοῦ καί πάντοτε ἔκαναν ἐπίδειξη «γενικῶν» φράσεων γιά «ὁμοσπονδία τῶν ἐθνῶν» *γενικά,* γιά «οἰκονομική ἐλευθερία ὅλων τῶν ἐθνῶν, μεγάλων καί μικρῶν». Οἱ σοσιαλιστές, σέ διάκριση ἀπό τούς ἀστούς ἐθνικιστές, ἔλεγαν καί λένε: τό νά ρητορεύει κανείς γιά «οἰκονομική ἐλευθερία τῶν μεγάλων καί μικρῶν ἐθνῶν» εἶναι σιχαμερή ὑποκρισία, ἐφόσον *μερικά* ἔθνη (λ.χ. ἡ Ἀγγλία καί ἡ Γαλλία) τοποθετοῦν στό ἐξωτερικό, δηλ. δίνουν τοκογλυφικά δάνεια,

στά μικρά καί καθυστερημένα ἔθνη, *κεφάλαια δεκάδων καί δεκάδων δισεκατομμυρίων φράγκων,* ἐνῶ τά μικρά καί ἀδύνατα ἔθνη βρίσκονται σέ κατάσταση ὑποδούλωσης ἀπέναντί τους.

Οἱ σοσιαλιστές δέν θά μποροῦσαν νά ἀφήσουν χωρίς ἀποφασιστική διαμαρτυρία *οὔτε μιά φράση* αὐτῆς τῆς ἀπόφασης, πού ψήφισαν ὁμόφωνα ὁ Ζουώ καί ὁ Μέρχαϊμ. Οἱ σοσιαλιστές θά δήλωναν, διαμετρικά ἀντίθετα πρός αὐτή τήν ἀπόφαση, ὅτι τό διάβημα τοῦ Οὐίλσων εἶναι φανερή ψευτιά καί ὑποκρισία, γιατί ὁ Οὐίλσων εἶναι ἐκπρόσωπος τῆς ἀστικῆς τάξης πού ἔχει κερδίσει δισεκατομμύρια ἀπό τόν πόλεμο, γιατί εἶναι ἀρχηγός μιᾶς Κυβέρνησης πού ἀνέβασε τούς ἐξοπλισμούς τῶν ΕΠΑ σέ ἐξωφρενικά ὕψη, μέ ὁλοφάνερο σκοπό ἕνα *δεύτερο* μεγάλο ἰμπεριαλιστικό πόλεμο·—ὅτι ἡ γαλλική ἀστική Κυβέρνηση, δεμένη χειροπόδαρα ἀπό τό χρηματιστικό κεφάλαιο, πού εἶναι σκλάβα του, καί ἀπό τά μυστικά ἰμπεριαλιστικά, πέρα γιά πέρα ληστρικά καί ἀντιδραστικά σύμφωνα μέ τήν ᾿Αγγλία, τή Ρωσία κτλ., δέν εἶναι σέ θέση οὔτε νά πεῖ, οὔτε νά κάνει, τίποτε ἄλλο στό ζήτημα τῆς δημοκρατικῆς καί «δίκαιης» εἰρήνης, ἐκτός ἀπό μιά παρόμοια ψευτιά·—ὅτι ὁ ἀγώνας γιά μιά τέτια εἰρήνη δέν συνίσταται στήν ἐπανάληψη γενικῶν, κούφιων, ἀγαθῶν καί μελιστάλακτων πασιφιστικῶν φράσεων, πού δέν λένε τίποτε, καί οὔτε ὑποχρεώνουν σέ τίποτε, οἱ ὁποῖες στήν πράξη μόνο ἐξωραΐζουν τήν ἰμπεριαλιστική βρωμιά, ἀλλά στό νά διακηρύξουμε στούς λαούς τήν *ἀλήθεια* καί συγκεκριμένα νά διακηρύξουμε στούς λαούς: γιά νά ἀποκτήσουμε δημοκρατική καί δίκαιη εἰρήνη, πρέπει νά ἀνατρέψουμε τίς ἀστικές κυβερνήσεις ὅλων τῶν ἐμπόλεμων χωρῶν καί νά ἐκμεταλλευτοῦμε γιά τό σκοπό αὐτό τό γεγονός ὅτι ἑκατομμύρια ἐργάτες εἶναι ὁπλισμένοι, καθώς ἐπίσης καί τή γενική ἀγανάκτηση τῶν μαζῶν τοῦ πληθυσμοῦ ἐξαιτίας τῆς ἀκρίβιας τῆς ζωῆς καί τῶν δεινῶν τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου.

Νά τί θά ἔπρεπε νά ποῦν οἱ σοσιαλιστές στή θέση τῆς ἀπόφασης τοῦ Ζουώ καί τοῦ Μέρχαϊμ.

Τό γαλλικό Σοσιαλιστικό κόμμα στό συνέδριό του πού συνῆλθε στό Παρίσι ταυτόχρονα μέ τό συνέδριο τῆς C. G. T., ὄχι μόνο δέν τά εἶπε αὐτά, ἀλλά καί ψήφισε μιά *ἀκόμη χειρότερη* ἀπόφαση, μέ 2 838 ψήφους ὑπέρ, 109 κατά καί 20 ἀποχές, δηλ. μέ τό συνασπισμό τῶν σοσιαλσωβινιστῶν (Ρενοντέλ καί Σία, οἱ λεγόμενοι «μαζοριτέ», ὀπαδοί τῆς πλειοψηφίας) καί τῶν *λονγκετιστῶν* (ὀπαδοί τοῦ Λονγκέ, οἱ γάλλοι καουτσκιστές)!! Καί μάλιστα ὁ τσιμμερβαλντινός Μπουρντερόν καί ὁ κινταλινός

(kinthalien, αὐτός πού πῆρε μέρος στή συνδιάσκεψη τοῦ Κίνταλ) Ραφφέν-Ντυζάνς ψήφισαν ὑπέρ αὐτῆς τῆς ἀπόφασης!!

Δέν θά παραθέσουμε τό κείμενο αὐτῆς τῆς ἀπόφασης, ἐπειδή εἶναι ἐξαιρετικά μακροσκελής καί δέν εἶναι καθόλου ἐνδιαφέρουσα: οἱ ἀγαθές, μελιστάλακτες φράσεις της γιά εἰρήνη *εἶναι βαλμένες δίπλα* στή διαβεβαίωση τῆς προθυμίας νά ἐξακολουθήσουν νά ὑποστηρίζουν τή λεγόμενη «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» στή Γαλλία, δηλ. νά ὑποστηρίζουν τόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο πού διεξάγει ἡ Γαλλία σέ συμμαχία μέ ληστές ἀκόμη πιό μεγάλους καί ἰσχυρούς, ὅπως εἶναι ἡ Ἀγγλία καί ἡ Ρωσία.

Ἡ ἕνωση τῶν σοσιαλσωβινιστῶν μέ τούς πασιφιστές (ἤ καουτσκιστές) στή Γαλλία καί μέ μιά μερίδα τῶν τσιμμερβαλντινῶν ἀποτελεῖ συνεπῶς γεγονός ὄχι μόνο γιά τή C. G. T. ἀλλά καί γιά τό Σοσιαλιστικό κόμμα.

ΑΡΘΡΟ (Ἤ ΚΕΦΑΛΑΙΟ) IV

ΤΟ ΤΣΙΜΜΕΡΒΑΛΝΤ ΣΕ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ

Στίς 28 τοῦ Δεκέμβρη ἔφτασαν στή Βέρνη οἱ γαλλικές ἐφημερίδες μέ τήν περιγραφή τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου τῆς C. G. T. καί στίς 30 τοῦ Δεκέμβρη εἶδε τό φῶς στίς σοσιαλιστικές ἐφημερίδες τῆς Βέρνης καί τῆς Ζυρίχης μιά νέα ἔκκληση τῆς I. S. K. («Internationale Sozialistische Kommission») τῆς Διεθνοῦς Σοσιαλιστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Βέρνης, ἐκτελεστικοῦ ὀργάνου τῆς Ἕνωσης τοῦ Τσίμμερβαλντ. Στήν ἔκκληση αὐτή πού ἔχει ἡμερομηνία τέλη τοῦ Δεκέμβρη 1916 γίνεται λόγος γιά τήν πρόταση εἰρήνης πού ἔκανε ἡ Γερμανία, καθώς ἐπίσης καί ὁ Οὐίλσων καί ἄλλες οὐδέτερες χῶρες, καί ὅλα αὐτά τά κυβερνητικά διαβήματα ἀποκαλοῦνται—καί ἐννοεῖται πολύ δικαιολογημένα—«διακωμώδηση τῆς εἰρήνης», «παιχνίδι ἐξαπάτησης τῶν ἴδιων τους τῶν λαῶν», «ὑποκριτικές πασιφιστικές χειρονομίες διπλωματῶν».

Σ᾽αὐτή τήν κωμωδία καί τήν ψευτιά ἀντιπαρατίθεται σάν «μοναδική δύναμη» ἱκανή νά πραγματοποιήσει τήν εἰρήνη κτλ.», ἡ «σθεναρή θέληση» τοῦ διεθνοῦς προλεταριάτου «νά στρέψει τά ὅπλα τοῦ ἀγώνα ὄχι ἐνάντια στ᾽ἀδέλφια του, ἀλλά ἐνάντια στόν ἐχθρό στήν ἴδια του τή χώρα».

Οἱ περικοπές πού παραθέσαμε μᾶς δείχνουν ἀνάγλυφα δυό ριζικά διαφορετικές πολιτικές πού ὥς τώρα φαίνονταν νά συμβιβάζονται στούς κόλπους τῆς Ἕνωσης τοῦ Τσίμμερβαλντ καί πού τώρα χώρισαν ὁριστικά.

'Από τή μιά μεριά, ὁ Τουράτι λέει κατηγορηματικά, καί πολύ δικαιολογημένα, ὅτι ἡ πρόταση τῆς Γερμανίας, τοῦ Οὐίλσων κτλ. ἦταν ἁπλῶς *«παράφραση»* τοῦ ἰταλικοῦ «σοσιαλιστικοῦ» πασιφισμοῦ· ἡ δήλωση τῶν γερμανῶν σοσιαλσωβινιστῶν καί ἡ ψηφοφορία τῶν γάλλων δείχνουν ὅτι καί οἱ πρῶτοι καί οἱ δεύτεροι ἐκτίμησαν θαυμάσια τό ὄφελος τῆς πασιφιστικῆς συγκάλυψης τῆς πολιτικῆς *τους*.

'Από τήν ἄλλη μεριά, ἡ ἔκκληση τῆς Διεθνοῦς Σοσιαλιστικῆς 'Επιτροπῆς ἀποκαλεῖ τόν πασιφισμό ὅλων τῶν ἐμπόλεμων καί οὐδέτερων κυβερνήσεων κωμωδία καί ὑποκρισία.

'Από τή μιά μεριά, ὁ Ζουώ ἑνώνεται μέ τόν Μέρχαϊμ, ὁ Μπουρντερόν, ὁ Λονγκέ καί ὁ Ραφφέν-Ντυζάνς μέ τόν Ρενοντέλ, τόν Σαμπά καί τόν Τομά, ἐνῶ οἱ γερμανοί σοσιαλσωβινιστές, Ζύντεκουμ, Ντάβιντ καί Σάιντεμαν διακηρύσσουν τήν ἐπικείμενη «ἀποκατάσταση τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ἑνότητας» μέ τόν Κάουτσκι καί μέ τή «Σοσιαλδημοκρατική ὁμάδα ἐργασίας».

'Από τήν ἄλλη μεριά, ἡ ἔκκληση τῆς Διεθνοῦς Σοσιαλδημοκρατικῆς 'Επιτροπῆς καλεῖ τίς «σοσιαλιστικές μειοψηφίες» νά ἀγωνιστοῦν ἐνεργά ἐνάντια στίς «κυβερνήσεις τους» «καί ἐνάντια στούς σοσιαλπατριῶτες μισθοφόρους τους» (Söldlinge).

"Η—ἤ.

Θά ξεσκεπάζουμε τήν κενότητα, τό παράλογο, τήν ὑποκρισία τοῦ ἀστικοῦ πασιφισμοῦ, *ἤ* θά τόν «παραφράζουμε» σέ «σοσιαλιστικό» πασιφισμό; Θά ἀγωνιζόμαστε ἐνάντια στούς Ζουώ καί τούς Ρενοντέλ, ἐνάντια στούς Λέγκιν καί τούς Ντάβιντ σάν «μισθοφόρους» τῶν κυβερνήσεων, *ἤ* θά ἑνωνόμαστε μαζί τους μέ βάση τίς κούφιες πασιφιστικές ρητορεῖες γαλλικοῦ ἤ γερμανικοῦ τύπου;

Αὐτή εἶναι τώρα ἡ διαχωριστική γραμμή ἀνάμεσα στή δεξιά τοῦ Τσίμμερβαλντ, πού πάντοτε ἀντιτασσόταν μέ ὅλες τίς δυνάμεις της στή διάσπαση μέ τούς σοσιαλσωβινιστές, καί τήν ἀριστερά τοῦ Τσίμμερβαλντ, ἡ ὁποία ἀκόμη ἀπό τό Τσίμμερβαλντ δέν εἶχε ἄδικο πού φρόντισε νά διαχωρήσει δημόσια τή θέση της ἀπό τή δεξιά, νά παρουσιαστεῖ καί στή συνδιάσκεψη κι'ὕστερα ἀπ'αὐτή στόν τύπο μέ χωριστή πλατφόρμα. Ἡ προσέγγιση τῆς εἰρήνης, ἤ ἔστω καί ἡ ἔντονη συζήτηση τοῦ ζητήματος τῆς εἰρήνης ἀπό μερικά ἀστικά στοιχεῖα προκάλεσε ὄχι τυχαῖα, ἀλλά ἀναπόφευκτα μιά ἰδιαίτερα ἐξόφθαλμη διάσταση τῆς μιᾶς πολιτικῆς ἀπό τήν ἄλλη. Γιατί οἱ ἀστοί πασιφιστές καί οἱ «σοσιαλιστές» μιμητές ἤ παπαγάλοι τους πάντα φαντάζονταν καί φαντάζονται τήν εἰρήνη σάν κάτι τό θεμελιακά

διαφορετικό μέ τήν ἔννοια ὅτι ἡ ἰδέα: «ὁ πόλεμος εἶναι ἡ συνέχιση τῆς εἰρηνικῆς πολιτικῆς, ἡ εἰρήνη εἶναι ἡ συνέχιση τῆς πολεμικῆς πολιτικῆς» ποτέ δέν κατανοήθηκε ἀπό τούς πασιφιστές καί τῶν δυό ἀποχρώσεων. Τό ὅτι ὁ ἰμπεριαλιστικός πόλεμος τοῦ 1914-1917 εἶναι ἡ συνέχιση τῆς ἰμπεριαλιστικῆς πολιτικῆς τοῦ 1898-1914, ἄν ὄχι ἀκόμη πιό παλιότερης περιόδου, αὐτό δέν ἤθελαν καί δέν θέλουν νά τό δοῦν οὔτε οἱ ἀστοί, οὔτε οἱ σοσιαλσωβινιστές. Τό ὅτι ἡ εἰρήνη *σήμερα*, ἄν δέν ἀνατραποῦν ἐπαναστατικά οἱ ἀστικές κυβερνήσεις, δέν μπορεῖ νά εἶναι παρά ἰμπεριαλιστική εἰρήνη, πού θά συνεχίζει τόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο, αὐτό δέν τό βλέπουν οὔτε οἱ ἀστοί πασιφιστές οὔτε οἱ σοσιαλιστές πασιφιστές.

Ὅπως στήν ἐκτίμηση τούτου τοῦ πολέμου κατέφυγαν σέ ἀνόητες, ἀγοραῖες, φιλισταϊκές φράσεις γιά ἐπίθεση ἤ ἄμυνα γενικά, ἔτσι καί στήν ἐκτίμηση τῆς εἰρήνης καταφεύγουν σέ παρόμοιες φιλισταϊκές κοινοτοπίες, ξεχνώντας τή συγκεκριμένη ἱστορική κατάσταση, τή συγκεκριμένη πραγματικότητα τῆς πάλης ἀνάμεσα στίς ἰμπεριαλιστικές Δυνάμεις. Καί οἱ σοσιαλσωβινιστές, αὐτοί οἱ πράκτορες τῶν κυβερνήσεων καί τῆς ἀστικῆς τάξης μέσα στά ἐργατικά κόμματα, ἦταν φυσικό νά πιαστοῦν ἰδιαίτερα ἀπό τήν προσέγγιση τῆς εἰρήνης, ἀκόμη καί ἀπό τίς κουβέντες γιά εἰρήνη, γιά νά *καλύψουν* τό ξεσκεπασμένο ἀπό τόν πόλεμο βάθος τοῦ ρεφορμισμοῦ τους, τοῦ ὀπορτουνισμοῦ τους, γιά νά ἀποκαταστήσουν τήν ὑποσκαμένη τους ἐπιρροή στίς μάζες. Γι'αὐτό καί οἱ σοσιαλσωβινιστές, ὅπως εἴδαμε, καί στή Γερμανία καί στή Γαλλία κάνουν ἐντατικές προσπάθειες «νά ἑνωθοῦν» μέ τήν ἄστατη, χωρίς ἀρχές, πασιφιστική μερίδα τῆς «ἀντιπολίτευσης».

Καί στούς κόλπους τῆς Ἕνωσης τοῦ Τσίμμερβαλντ θά γίνουν σίγουρα ἀπόπειρες νά καλυφθεῖ ἡ διάσταση τῶν δυό ἀνειρήνευτων πολιτικῶν γραμμῶν. Μποροῦμε νά προβλέψουμε δυό λογιῶν ἀπόπειρες αὐτοῦ τοῦ εἴδους. Ἡ «πρακτικιστική» συνδιαλλαγή θά συνίσταται ἁπλῶς στό μηχανικό συνδυασμό ἠχηρῶν ἐπαναστατικῶν φράσεων (ὅπως εἶναι λ.χ. οἱ φράσεις τῆς ἔκκλησης τῆς Διεθνοῦς Σοσιαλιστικῆς Ἐπιτροπῆς) μέ τήν ὀπορτουνιστική καί πασιφιστική πράξη. Ἔτσι ἔγινε στή ΙΙ Διεθνή. Οἱ ὑπερεπαναστατικές φράσεις τῶν ἐκκλήσεων τοῦ Χούισμανς καί τοῦ Βαντερβέλντε καί μερικῶν ἀποφάσεων συνεδρίων δέν ἔκαναν τίποτε ἄλλο ἀπό τό νά καλύπτουν τήν ὑπεροπορτουνιστική πράξη τῆς πλειοψηφίας τῶν εὐρωπαϊκῶν κομμάτων, χωρίς νά τή μεταβάλλουν, χωρίς νά τήν ὑπονομεύ-

ουν, χωρίς νά τήν ἀντιπαλεύουν. Εἶναι ἀμφίβολο ἄν θά μποροῦσε νά ξαναπετύχει αὐτή ἡ τακτική μέσα στήν Ἕνωση τοῦ Τσίμμερβαλντ.

«Οἱ καταρχήν συμφιλιωτιστές» θά δοκιμάσουν νά σερβίρουν τήν πλαστογράφηση τοῦ μαρξισμοῦ μέ τό πνεῦμα λ.χ. ἑνός τέτιου συλλογισμοῦ: οἱ μεταρυθμίσεις δέν ἀποκλείουν τήν ἐπανάσταση, ἡ ἰμπεριαλιστική εἰρήνη μέ ὁρισμένες «βελτιώσεις» τῶν συνόρων τῶν ἐθνοτήτων ἤ τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἤ τῶν ἐξόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ γιά ἐξοπλισμούς κτλ. εἶναι δυνατή παράλληλα μέ τό ἐπαναστατικό κίνημα, σάν «ἕνα ἀπό τά στοιχεῖα ἀνάπτυξης» αὐτοῦ τοῦ κινήματος καί τά λοιπά καί τά παρόμοια.

Αὐτό θά ἦταν πλαστογράφηση τοῦ μαρξισμοῦ. Φυσικά, οἱ μεταρυθμίσεις δέν ἀποκλείουν τήν ἐπανάσταση. Ὡστόσο τώρα δέν πρόκειται γι᾽αὐτό, ἀλλά στό νά μήν ἀποκλείσουν οἱ ἐπαναστάτες *τόν ἑαυτό τους*, ὑποχωρώντας ἀπέναντι στούς ρεφορμιστές, δηλ. νά μήν ὑποκαθιστοῦν τήν ἐπαναστατική τους δουλιά μέ τή ρεφορμιστική. Ἡ Εὐρώπη περνάει ἐπαναστατική κατάσταση. Ὁ πόλεμος καί ἡ ἀκρίβια τήν ὀξύνουν. Τό πέρασμα ἀπό τόν πόλεμο στήν εἰρήνη δέν παραμερίζει καθόλου ἀναγκαστικά τήν ἐπαναστατική κατάσταση, ἐπειδή ἀπό πουθενά δέν βγαίνει ὅτι τά ἑκατομμύρια τῶν ἐργατῶν πού ἔχουν τώρα στά χέρια τους ἕνα θαυμάσιο ὁπλισμό θά ἀφήσουν ὁπωσδήποτε καί δίχως ἄλλο «νά τούς ἀφοπλίσει εἰρηνικά» ἡ ἀστική τάξη, ἀντί νά ἐκπληρώσουν τή συμβουλή τοῦ Κ. Λῆμπκνεχτ, δηλ. νά στρέψουν τά ὅπλα ἐνάντια στή *δική τους* ἀστική τάξη.

Τό ζήτημα δέν τίθεται ἔτσι, ὅπως τό θέτουν οἱ πασιφιστές, οἱ καουτσκιστές: εἴτε ρεφορμιστική πολιτική καμπάνια, εἴτε παραίτηση ἀπό τίς μεταρυθμίσεις. Αὐτό εἶναι ἀστική τοποθέτηση τοῦ ζητήματος. Στήν πραγματικότητα τό ζήτημα τίθεται ἔτσι: εἴτε ἐπαναστατικός ἀγώνας πού παράγωγο προϊόν του εἶναι, σέ περίπτωση ὄχι ὁλοκληρωτικῆς ἐπιτυχίας του, οἱ μεταρυθμίσεις (αὐτό τό ἔχει ἀποδείξει ὁλόκληρη ἡ ἱστορία τῶν ἐπαναστάσεων σ᾽ὅλο τόν κόσμο), εἴτε τίποτε ἄλλο ἐκτός ἀπό κουβέντες γιά μεταρυθμίσεις καί ὑποσχέσεις μεταρυθμίσεων.

Ὁ ρεφορμισμός τοῦ Κάουτσκι, τοῦ Τουράτι, τοῦ Μπουρντερόν, πού παρουσιάζεται σήμερα μέ τή μορφή τοῦ πασιφισμοῦ, ὄχι μόνο ἀφήνει κατά μέρος τό ζήτημα τῆς ἐπανάστασης (αὐτό εἶναι *κιόλας* προδοσία τοῦ σοσιαλισμοῦ), ὄχι μόνο παραιτεῖται στήν πράξη ἀπό κάθε συστηματική καί ἐπίμονη ἐπαναστατική δουλιά, ἀλλά καί φτάνει στό σημεῖο νά δηλώνει ὅτι οἱ διαδηλώσεις στούς

δρόμους εἶναι τυχοδιωκτισμός (Κάουτσκι στό «Neue Zeit» τῆς 26 τοῦ Νοέμβρη 1915), φτάνει ὥς τήν ὑπεράσπιση καί τήν πραγματοποίηση τῆς ἑνότητας μέ τούς ἀνοιχτούς καί ἀποφασιστικούς ἀντιπάλους τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἀγώνα, τούς Ζύντεκουμ, τούς Λέγκιν, τούς Ρενοντέλ, τούς Τομά κτλ. κτλ.

Ὁ ρεφορμισμός αὐτός εἶναι ἐντελῶς ἀσυμβίβαστος μέ τόν ἐπαναστατικό μαρξισμό, πού ἔχει ὑποχρέωση νά χρησιμοποιήσει ὁλόπλευρα τήν τωρινή ἐπαναστατική κατάσταση τῆς Εὐρώπης γιά τήν ἄμεση προπαγάνδιση τῆς ἐπανάστασης, γιά τήν ἀνατροπή τῶν ἀστικῶν κυβερνήσεων, γιά τήν κατάκτηση τῆς ἐξουσίας ἀπό τό ἔνοπλο προλεταριάτο, χωρίς καθόλου νά παραιτεῖται προκαταβολικά καί νά ἀρνεῖται νά χρησιμοποιήσει τίς μεταρυθμίσεις γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς ἐπαναστατικῆς πάλης καί στήν πορεία της.

Τό ἄμεσο μέλλον θά δείξει πῶς θά ἐξελιχθεῖ γενικά ἡ πορεία τῶν γεγονότων στήν Εὐρώπη, καί ἰδιαίτερα ἡ πάλη ἀνάμεσα στό ρεφορμισμό-πασιφισμό καί τόν ἐπαναστατικό μαρξισμό, μαζί καί ἡ πάλη ἀνάμεσα στίς δυό μερίδες τῆς Ἕνωσης τοῦ Τσίμμερβαλντ.

Ζυρίχη, 1 τοῦ Γενάρη 1917

ΑΝΟΙΧΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΠΟΡΙΣ ΣΟΥΒΑΡΙΝ[110]

Ὁ πολίτης Σουβαρίν δηλώνει ὅτι τό γράμμα του τό ἀπευθύνει καί σέ μένα. Τοῦ ἀπαντῶ μέ μεγάλη εὐχαρίστηση, ἐπειδή τό ἄρθρο του θίγει σπουδαιότατα ζητήματα τοῦ διεθνοῦς σοσιαλισμοῦ.

Ὁ Σουβαρίν θεωρεῖ «μή πατριωτική» τήν ἄποψη ἐκείνων πού νομίζουν ὅτι ἡ «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» εἶναι ἀσυμβίβαστη μέ τό σοσιαλισμό. Καί μέ τή σειρά του, «ὑπερασπίζει» τήν ἄποψη τῶν Τουράτι, Λέντεμπουρ, Μπριζόν, οἱ ὁποῖοι, ψηφίζοντας ἐνάντια στίς πολεμικές πιστώσεις, αὐτοκηρύσσονται ὀπαδοί τῆς «ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας», δηλαδή ἀκολουθοῦν τήν ἄποψη τῆς κατεύθυνσης πού λέγεται «κέντρο» (ἐγώ θά τό ἔλεγα μάλλον «βάλτο»), ἤ—ἀπό τό ὄνομα τοῦ κυριότερου θεωρητικοῦ καί φιλολογικοῦ ἐκπροσώπου αὐτῆς τῆς κατεύθυνσης, τοῦ Κάρλ Κάουτσκι—καουτσκισμός. Θά σημειώσω ἀνάμεσα στ᾽ἄλλα ὅτι ὁ Σουβαρίν ἔχει ἄδικο, ἰσχυριζόμενος ὅτι «αὐτοί (δηλαδή οἱ ρῶσοι σύντροφοι πού μιλοῦν γιά χρεοκοπία τῆς ΙΙ Διεθνοῦς) ταυτίζουν ἀνθρώπους σάν τόν Κάουτσκι, τόν Λονγκέ κτλ. ... μέ τούς ἐθνικιστές τύπου Σάιντεμαν καί Ρενοντέλ». Οὔτε ἐγώ, οὔτε τό Κόμμα πού ἀνήκω (ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ) δέν ταυτίσαμε ποτέ τήν ἄποψη τῶν σοσιαλσωβινιστῶν μέ τήν ἄποψη τοῦ «κέντρου». Στίς ἐπίσημες δηλώσεις τοῦ Κόμματός μας, στή διακήρυξη τῆς ΚΕ πού δημοσιεύτηκε τήν 1η τοῦ Νοέμβρη 1914 καί στίς ἀποφάσεις πού πάρθηκαν τό Μάρτη τοῦ 1915* (καί τά δυό αὐτά ντοκουμέντα ἔχουν ἀναδημοσιευτεῖ *in extenso*** στήν μπροσού-

---

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 13-23 καί 161-167. *Ἡ Σύντ.*

** —πλήρως. *Ἡ Σύντ.*

ρα μας *«Σοσιαλισμός καί πόλεμος»,* πού εἶναι γνωστή στόν Σουβαρίν), κάναμε πάντοτε διάκριση ἀνάμεσα στούς σοσιαλσωβινιστές καί τό «κέντρο». Οἱ πρῶτοι, κατά τή γνώμη μας, πέρασαν μέ τό μέρος τῆς ἀστικῆς τάξης. Σχετικά μ᾽αὐτούς ἀπαιτοῦμε ὄχι μόνο πάλη, ἀλλά καί διάσπαση. Οἱ δεύτεροι πάλι εἶναι οἱ ἀναποφάσιστοι, οἱ ταλαντευόμενοι, πού προξενοῦν τήν πιό μεγάλη ζημιά στό προλεταριάτο μέ τίς προσπάθειές τους νά ἑνώσουν τίς σοσιαλιστικές μάζες μέ τούς σωβινιστές ἡγέτες.

῾Ο Σουβαρίν λέει πώς θέλει «νά ἐξετάζει τά γεγονότα ἀπό μαρξιστική ἄποψη».

᾽Από μαρξιστική ἄποψη ὅμως τέτιοι γενικοί καί ἀφηρημένοι ὁρισμοί, ὅπως ὁ «μή πατριωτισμός», δέν ἔχουν καμιά ἀπολύτως ἀξία. ῾Η πατρίδα, τό ἔθνος εἶναι ἱστορικές κατηγορίες. Ἄν σέ καιρό πολέμου πρόκειται γιά τήν ὑπεράσπιση τῆς δημοκρατίας, ἤ γιά ἀγώνα ἐνάντια στό ζυγό πού καταπιέζει ἕνα ἔθνος, ἐγώ δέν εἶμαι καθόλου ἐνάντια σ᾽ἕναν τέτιο πόλεμο καί δέν φοβᾶμαι τίς λέξεις «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας», ὅταν ἀναφέρονται σ᾽ἕναν τέτιου εἴδους πόλεμο ἤ ἐξέγερση. Οἱ σοσιαλιστές τάσσονται πάντοτε μέ τό μέρος τῶν καταπιεζομένων καί συνεπῶς δέν μποροῦν νά εἶναι ἀντίπαλοι τῶν πολέμων πού ἔχουν σκοπό τή δημοκρατική ἤ σοσιαλιστική πάλη ἐνάντια στήν καταπίεση. Ἔτσι, θά ἦταν ἐντελῶς γελοία ἡ ἄρνηση τῆς νομιμότητας τῶν πολέμων τοῦ 1793, τῶν πολέμων τῆς Γαλλίας ἐνάντια στίς ἀντιδραστικές εὐρωπαϊκές μοναρχίες, ἤ τῶν γαριβαλδινῶν πολέμων κτλ. ... Ἄλλο τόσο γελοία θά ἦταν ἡ ἀπροθυμία νά ἀναγνωρίσει κανείς τή νομιμότητα τῶν πολέμων τῶν καταπιεζόμενων λαῶν ἐνάντια στούς καταπιεστές τους, πού θά μποροῦσαν νά ξεσπάσουν σήμερα, λ.χ. ἐξεγέρσεις τῶν ἰρλανδῶν ἐνάντια στήν ᾽Αγγλία, ἤ ἐξεγέρσεις τοῦ Μαρόκου ἐνάντια στή Γαλλία, τῆς Οὐκρανίας ἐνάντια στή Ρωσία κτλ. ...

᾽Από μαρξιστική ἄποψη εἶναι ἀπαραίτητο σέ κάθε χωριστή περίπτωση, γιά κάθε πόλεμο χωριστά, νά καθορίζουμε τό πολιτικό του περιεχόμενο.

᾽Αλλά πῶς νά καθορίσει κανείς τό πολιτικό περιεχόμενο τοῦ πολέμου;

Κάθε πόλεμος δέν εἶναι παρά συνέχιση τῆς πολιτικῆς. Συνέχιση ποιᾶς πολιτικῆς εἶναι ὁ σημερινός πόλεμος; Εἶναι ἄραγε συνέχιση τῆς πολιτικῆς τοῦ προλεταριάτου, πού ἀπό τό 1871 ὥς τό 1914 ἦταν ὁ μοναδικός ἐκπρόσωπος τοῦ σοσιαλισμοῦ καί τῆς δημοκρατίας στή Γαλλία, στήν ᾽Αγγλία καί στή

Γερμανία; Ἤ εἶναι μάλλον συνέχιση τῆς ἰμπεριαλιστικῆς πολιτικῆς, τῆς πολιτικῆς τῆς ἀποικιακῆς ληστείας καί καταπίεσης τῶν ἀδύνατων λαῶν ἀπό τήν ἀντιδραστική ἀστική τάξη, πού τραβάει πρός τήν παρακμή καί τό θάνατο;

Φτάνει μόνο νά θέσουμε τό ζήτημα συγκεκριμένα καί σωστά γιά νά πάρουμε μιά ἐντελῶς ξεκάθαρη ἀπάντηση: ὁ σημερινός πόλεμος εἶναι πόλεμος ἰμπεριαλιστικός, εἶναι πόλεμος δουλοκτητῶν πού τσακώθηκαν γιά τά ὑποζύγιά τους καί θέλουν νά στεργιώσουν καί νά διαιωνίσουν τή δουλεία. Αὐτός ὁ πόλεμος εἶναι ἐκείνη ἡ «καπιταλιστική ληστεία» γιά τήν ὁποία μιλοῦσε ὁ Ζύλ Γκέντ τό 1899, καταδικάζοντας ἔτσι προκαταβολικά τή δική του μελλοντική προδοσία. Ὁ Γκέντ ἔλεγε τότε:

«Ὑπάρχουν ἄλλοι πόλεμοι... πού ξεσποῦν κάθε μέρα, εἶναι οἱ πόλεμοι γιά τίς ἀγορές κατανάλωσης. Ἀπό τήν πλευρά αὐτή ὁ πόλεμος ὄχι μόνο δέν ἐξαφανίζεται, ἀλλά ἀπειλεῖ νά γίνει ἀδιάκοπος. Ὁ πόλεμος αὐτός εἶναι κατεξοχήν καπιταλιστικός πόλεμος, πόλεμος ἀνάμεσα στούς καπιταλιστές ὅλων τῶν χωρῶν γιά κέρδη, γιά τήν κατάκτηση τῆς παγκόσμιας ἀγορᾶς μέ ἀντίτιμο τό αἷμα μας. Ἔ, λοιπόν, φανταστεῖτε ὅτι σέ κάθε καπιταλιστική χώρα τῆς Εὐρώπης, ἐπικεφαλῆς μιᾶς τέτιας ἀλληλοσφαγῆς χάρη τῆς ληστείας βρίσκεται σοσιαλιστής! Φανταστεῖτε ἕναν ἄγγλο Μιλλεράν, ἕναν ἰταλό Μιλλεράν, ἕναν γερμανό Μιλλεράν, σάν συμπλήρωμα τοῦ γάλλου Μιλλεράν, νά ρίχνουν τούς προλετάριους τόν ἕναν ἐνάντια στόν ἄλλον σ'αὐτή τήν καπιταλιστική ληστεία! Τί θά ἔμενε, σᾶς ρωτῶ, σύντροφοι, ἀπό τή διεθνή ἀλληλεγγύη; Τή μέρα πού ὁ μιλλερανισμός θά γινόταν γενικό φαινόμενο, θά ἔπρεπε νά ποῦμε «ἀντίο» σέ κάθε διεθνισμό, καί νά γίνουμε ἐθνικιστές, πράγμα πού οὔτε σεῖς, οὔτε ἐγώ θά τό δεχτοῦμε ποτέ» (βλ. «Στή σκοπιά!» («En Garde!») τοῦ Ζύλ Γκέντ, Παρίσι 1911, σελ. 175-176).

Δέν εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ Γαλλία σ'αὐτό τόν πόλεμο τοῦ 1914-1917 παλεύει γιά τή λευτεριά, τήν ἐθνική ἀνεξαρτησία, τή δημοκρατία κτλ. ... Παλεύει γιά νά κρατήσει τίς ἀποικίες της, γιά νά κρατήσει ἡ Ἀγγλία τίς δικές της—πάνω στίς ὁποῖες ἡ Γερμανία θά εἶχε πολύ περισσότερα δικαιώματα—ἀπό τήν ἄποψη, βέβαια, τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ δικαίου. Παλεύει γιά νά δόσει στή Ρωσία τήν Κωνσταντινούπολη κτλ. ... Συνεπῶς τόν πόλεμο αὐτό δέν τόν διεξάγει ἡ δημοκρατική καί ἐπαναστατική Γαλλία, ἡ Γαλλία τοῦ 1792, ἡ Γαλλία τοῦ 1848, ἡ Γαλλία τῆς Κομμούνας. Τόν πόλεμο τόν διεξάγει ἡ ἀστική Γαλλία, ἡ ἀντιδραστική Γαλλία, ἡ σύμμαχος καί φίλη τοῦ τσαρισμοῦ, ὁ «παγκόσμιος τοκογλύφος» (ἡ ἔκφραση δέν εἶναι δική μου, ἀνήκει στό συνεργάτη τῆς «L'Humanité»[111] Λιζίς) πού ὑπερασπίζει τή λεία του, τό «ἱερό δικαίωμά» του πάνω στίς ἀποικίες,

πάνω στήν «ἐλευθερία» νά ἐκμεταλλεύεται ὅλο τόν κόσμο μέσω τῶν δισεκατομμυρίων πού δάνεισε στούς ἀδύνατους ἤ στούς λιγότερο πλούσιους λαούς.

Μή λέτε ὅτι εἶναι δύσκολο νά ξεχωρίσεις τούς ἐπαναστατικούς πολέμους ἀπό τούς ἀντιδραστικούς. Θέλετε, πλάι στό ἐπιστημονικό κριτήριο πού ὑπόδειξα ἤδη, νά ὑποδείξω καί ἕνα καθαρά πρακτικό κριτήριο κατανοητό ἀπ'ὅλους;

Νάτο: κάθε κάπως σημαντικός πόλεμος προετοιμάζεται ἀπό πρίν. Ὅταν προετοιμάζεται ἕνας ἐπαναστατικός πόλεμος, οἱ δημοκράτες καί οἱ σοσιαλιστές *δέν φοβοῦνται νά δηλώσουν ἀπό τά πρίν* ὅτι τάσσονται ὑπέρ τῆς «ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας» σ'ἕναν τέτιο πόλεμο. Ἀπεναντίας, ὅταν προετοιμάζεται ἕνας ἀντιδραστικός πόλεμος, οὔτε ἕνας σοσιαλιστής *δέν ἀποτολμάει ἀπό πρίν,* δηλαδή πρίν ἀπό τήν κήρυξη τοῦ πολέμου, νά δηλώσει ὅτι σ'ἕνα τέτιο πόλεμο θά εἶναι ὑπέρ τῆς «ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας».

Ὁ Μάρξ καί ὁ Ἔνγκελς δέν φοβοῦνταν νά καλέσουν τό γερμανικό λαό νά πολεμήσει ἐνάντια στή Ρωσία τό 1848 καί τό 1859.

Ἐνῶ, ἀντίθετα, στή Βασιλεία τό 1912 οἱ σοσιαλιστές δέν τολμοῦσαν νά μιλήσουν γιά «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» στόν πόλεμο πού πρόβλεπαν ἤδη τό ξέσπασμά του καί πού πραγματικά ξέσπασε τό 1914.

Τό Κόμμα μας δέν φοβᾶται νά δηλώσει δημόσια πώς θά δεῖ μέ συμπάθεια τούς πολέμους ἤ τίς ἐξεγέρσεις πού τυχόν θά ἄρχιζε ἡ Ἰρλανδία ἐνάντια στήν Ἀγγλία, τό Μαρόκο, τό Ἀλγέρι καί ἡ Τυνησία ἐνάντια στή Γαλλία, ἡ Τριπολίτιδα ἐνάντια στήν Ἰταλία, ἡ Οὐκρανία καί ἡ Κίνα ἐνάντια στή Ρωσία κτλ.

Καί οἱ σοσιαλσωβινιστές; Καί οἱ «κεντριστές»; Θά τολμήσουν ἄραγε νά δηλώσουν ἀνοιχτά καί ἐπίσημα ὅτι τάσσονται ἤ θά ταχθοῦν ὑπέρ τῆς «ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας» στήν περίπτωση πού θά ξεσπάσει λογουχάρη πόλεμος ἀνάμεσα στήν Ἰαπωνία καί στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες, πόλεμος πέρα γιά πέρα ἰμπεριαλιστικός, πού ἀπειλεῖ πολλές ἑκατοντάδες ἑκατομμύρια ἀνθρώπους καί προετοιμάζεται ἐπί δεκάδες χρόνια; Ἄς δοκιμάσουν! Εἶμαι ἕτοιμος νά βάλω στοίχημα πώς δέν θά τό κάνουν, γιατί καταλαβαίνουν πολύ καλά πώς, ἄν τό ἀποφάσιζαν, θά γίνονταν ὁ περίγελως τῶν ἐργατικῶν μαζῶν, θά τούς γιουχάιζαν καί θά τούς ἔδιωχναν ἀπό τά σοσιαλιστικά κόμματα. Νά γιατί οἱ σοσιαλσωβινιστές καί οἱ «κεντριστές» θά ἀποφεύγουν κάθε ἀνοιχτή δήλωση πάνω σ'αὐτό τό ζήτημα καί θά ἐξακολουθοῦν

νά κλωθογυρίζουν, νά λένε ψέματα, νά μπερδεύουν τό ζήτημα καί νά λένε σοφιστεῖες, σάν κι᾽ἐκείνη πού ψηφίστηκε στό τελευταῖο συνέδριο τοῦ γαλλικοῦ κόμματος τό 1915: «Χώρα, πού δέχεται ἐπίθεση, ἔχει τό δικαίωμα νά ἀμύνεται».

Σάν νά βρίσκεται ἡ οὐσία στό *ποιός ἐπιτέθηκε πρῶτος,* καί ὄχι *ποιές εἶναι οἱ αἰτίες τοῦ πολέμου, οἱ σκοποί πού ὁ πόλεμος βάζει μπροστά του καί οἱ τάξεις πού τόν διεξάγουν.* Εἶναι δυνατό, λ.χ., νά δεχτοῦμε ὅτι οἱ σοσιαλιστές θά μποροῦσαν, ὄντας στά λογικά τους, νά ἀναγνωρίσουν τό 1796 τό δικαίωμα τῆς «ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας» στήν ᾽Αγγλία, ὅταν τά ἐπαναστατικά γαλλικά στρατεύματα ἄρχισαν νά συναδελφώνονται μέ τούς ἰρλανδούς; Κι᾽ὅμως, οἱ γάλλοι ἦταν ἐκείνη τή στιγμή ἀκριβῶς πού ἐπιτίθονταν ἐνάντια στήν ᾽Αγγλία, καί μάλιστα γαλλικός στρατός ἑτοιμαζόταν νά κάνει ἀπόβαση στήν ᾽Ιρλανδία. Καί μήπως θά μπορούσαμε νά ἀναγνωρίσουμε αὔριο δικαίωμα «ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας» στή Ρωσία καί τήν ᾽Αγγλία, ἄν ἀμέσως ὕστερα ἀπό τό μάθημα πού πῆραν ἀπό τήν Γερμανία, τούς ἐπιτίθονταν ἡ Περσία σέ συμμαχία μέ τίς ᾽Ινδίες, τήν Κίνα καί τούς ἄλλους ἐπαναστατικούς λαούς τῆς ᾽Ασίας, πού πραγματοποιοῦν τό δικό τους 1789 καί τό δικό τους 1793;

Αὐτή εἶναι ἡ ἀπάντησή μου στήν ἐντελῶς γελοία κατηγορία πού μᾶς ἀπόδοσαν, ὅτι τάχα ἀσπαζόμαστε τίς ἰδέες τοῦ Τολστόι. Τό Κόμμα μας ἀπόριψε τόσο τή διδασκαλία τοῦ Τολστόι, ὅσο καί τόν πασιφισμό, δηλώνοντας ὅτι τόν τωρινό πόλεμο οἱ σοσιαλιστές πρέπει νά προσπαθοῦν νά τόν μετατρέψουν σέ ἐμφύλιο πόλεμο τοῦ προλεταριάτου ἐνάντια στήν ἀστική τάξη, γιά τό σοσιαλισμό.

῎Αν μοῦ πεῖτε πώς αὐτό εἶναι οὐτοπία, θά σᾶς ἀπαντήσω ὅτι, ὅπως εἶναι φανερό, ἡ ἀστική τάξη τῆς Γαλλίας, τῆς ᾽Αγγλίας κτλ. δέν συμμερίζεται τή γνώμη σας, γιατί δέν θά καθόταν βέβαια νά παίξει ἕναν πρόστυχο καί γελοῖο ρόλο, φτάνοντας ὥς τή φυλάκιση καί τήν ἐπιστράτευση τῶν «πασιφιστῶν», ἄν δέν προαισθανόταν καί δέν πρόβλεπε τήν ἀναπότρεπτη καί ἀκατάσχετη ἀνάπτυξη τῆς ἐπανάστασης καί τό γρήγορο ξέσπασμά της.

Αὐτό μέ ὁδηγεῖ στό ζήτημα τῆς διάσπασης πού τό ανακινεῖ καί ὁ Σουβαρίν. Διάσπαση! Αὐτό εἶναι τό σκιάχτρο μέ τό ὁποῖο οἱ σοσιαλιστές ἡγέτες προσπαθοῦν νά φοβίσουν τούς ἄλλους, ἐνῶ τόσο τό φοβοῦνται οἱ ἴδιοι! «Ποιό ὄφελος θά ἔφερ-

νε *τώρα* ἡ ἵδρυση μιᾶς νέας Διεθνοῦς;»—λέει ὁ Σουβαρίν. «Ἡ δράση της θά ἦταν ἄγονη, γιατί ἀριθμητικά θά ἦταν πολύ ἀδύνατη».

Μά ἀκριβῶς ἡ «δράση» τοῦ Πρεσμάν καί τοῦ Λονγκέ στή Γαλλία, τοῦ Κάουτσκι καί τοῦ Λέντεμπουρ στή Γερμανία ἔγινε ἄγονη, ὅπως τό ἐπιβεβαιώνουν τά καθημερινά γεγονότα, *ἀκριβῶς γιατί φοβοῦνται τή διάσπαση!* Καί ἀκριβῶς γιατί ὁ Κ. Λῆμπκνεχτ καί ὁ Ο. Ρύλε στή Γερμανία δέν φοβήθηκαν τή διάσπαση, δήλωσαν ἀνοιχτά ὅτι εἶναι *ἀναγκαία* (βλ. τό γράμμα τοῦ Ρύλε στή «Vorwärts» τῆς 12 τοῦ Γενάρη 1916) καί δέν δίστασαν νά τήν πραγματοποιήσουν—ἡ δράση τους ἔχει τόσο μεγάλη σημασία γιά τό προλεταριάτο, *παρά τήν ἀριθμητική ἀδυναμία του.* Ὁ Λῆμπκνεχτ καί ὁ Ρύλε εἶναι μόνο δυό ἐνάντια σέ 108. Ἀλλά αὐτοί οἱ δυό ἐκπροσωποῦν ἑκατομμύρια ἀνθρώπους, τίς ἐκμεταλλευόμενες μάζες, τήν τεράστια πλειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ, τό μέλλον τῆς ἀνθρωπότητας, τήν ἐπανάσταση πού κάθε μέρα ἀναπτύσσεται καί ὡριμάζει. Οἱ 108 δέν ἐκπροσωποῦν παρά τό πνεῦμα τῆς κολακείας μιᾶς μικρῆς χούφτας λακέδων τῆς ἀστικῆς τάξης στίς γραμμές τοῦ προλεταριάτου. Ἡ δράση τοῦ Μπριζόν, ὅταν συμμερίζεται τίς ἀδυναμίες τοῦ κέντρου ἤ τοῦ βάλτου, εἶναι ἄγονη. Καί, ἀπεναντίας, ἡ δράση τοῦ Μπριζόν παύει νά εἶναι ἄγονη, ὀργανώνει τό προλεταριάτο, τό ξυπνᾶ καί τό ἀναταράζει, ὅταν ὁ Μπριζόν καταστρέφει στήν πράξη τήν «ἑνότητα» καί ὅταν στή Βουλή φωνάζει παλικαρίσια «κάτω ὁ πόλεμος!» ἤ ὅταν λέει δημόσια τήν ἀλήθεια, δηλώνοντας ὅτι οἱ σύμμαχοι χτυπιοῦνται γιά νά δόσουν τήν Κωνσταντινούπολη στή Ρωσία.

Οἱ ἀληθινοί ἐπαναστάτες διεθνιστές εἶναι ἀριθμητικά ἀδύνατοι; Τί μᾶς λέτε! Ἄς πάρουμε σάν παράδειγμα τή Γαλλία τοῦ 1780 καί τή Ρωσία τοῦ 1900. Οἱ συνειδητοί καί ἀποφασιστικοί ἐπαναστάτες πού στήν πρώτη περίπτωση ἦταν ἐκπρόσωποι τῆς ἀστικῆς τάξης—τῆς ἐπαναστατικῆς τάξης ἐκείνης τῆς ἐποχῆς—καί στή δεύτερη περίπτωση ἦταν ἐκπρόσωποι τῆς ἐπαναστατικῆς τάξης τῆς σημερινῆς ἐποχῆς, δηλ. τοῦ προλεταριάτου, ἦταν ἀριθμητικά ἐξαιρετικά ἀδύνατοι. Δέν ἦταν παρά μονάδες πού ἀποτελοῦσαν τό πολύ-πολύ μόλις τό $1/_{10\,000}$ ἤ ἀκόμη καί τό $1/_{100\,000}$ τῆς τάξης τους. Μά ὕστερα ἀπό μερικά χρόνια αὐτές οἱ ἴδιες μονάδες, αὐτή ἡ ἴδια, ἡ τάχα τόσο μηδαμινή μειοψηφία, τράβηξε μαζί της μάζες, ἑκατομμύρια καί δεκάδες ἑκατομμύρια ἀνθρώπους. Γιατί; Ἐπειδή ἡ μειοψηφία αὐτή ἐκπροσωποῦσε πραγματικά τά συμφέροντα αὐτῶν τῶν μαζῶν, ἐπειδή πίστευε

στήν ἐπερχόμενη ἐπανάσταση, γιατί ἦταν ἕτοιμη νά τήν ὑπηρετήσει μέ αὐτοθυσία.

᾽Αριθμητική ἀδυναμία; ᾽Αλλά ἀπό πότε οἱ ἐπαναστάτες ἐξαρτοῦν τήν πολιτική τους ἀπό τό γεγονός ὅτι ἀποτελοῦν πλειοψηφία ἤ μειοψηφία; Ὅταν τό Νοέμβρη τοῦ 1914 τό Κόμμα μας διακήρυξε τήν ἀνάγκη τῆς διάσπασης μέ τούς ὀπορτουνιστές*, δηλώνοντας πώς ἡ διάσπαση αὐτή θά εἶναι ἡ μοναδικά σωστή καί ἄξια ἀπάντηση στήν προδοσία τους τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1914, ἡ δήλωση αὐτή φαινόταν σέ πολλούς μόνο σεχταριστικός παραλογισμός ἀνθρώπων πού ξέκοψαν ὁριστικά ἀπό τή ζωή καί ἀπό τήν πραγματικότητα. Πέρασαν δυό χρόνια, καί κοιτάξτε τί γίνεται. Στήν ᾽Αγγλία ἡ διάσπαση εἶναι τετελεσμένο γεγονός· ὁ σοσιαλσωβινιστής Χάιντμαν ἀναγκάστηκε νά ἐγκαταλείψει τό Κόμμα. Στή Γερμανία ἡ διάσπαση μεγαλώνει μπροστά στά μάτια ὅλων. Οἱ ὀργανώσεις τοῦ Βερολίνου, τῆς Βρέμης καί τῆς Στουτγάρδης εἶχαν μάλιστα καί τήν τιμή νά διαγραφοῦν ἀπό τό Κόμμα... ἀπό τό Κόμμα τῶν λακέδων τοῦ κάιζερ, ἀπό τό Κόμμα τῶν γερμανῶν κυρίων Ρενοντέλ, Σαμπά, Τομά, Γκέντ καί Σία. Καί στή Γαλλία; ᾽Από τή μιά μεριά τό Κόμμα αὐτῶν τῶν κυρίων δηλώνει ὅτι παραμένει ὀπαδός τῆς «ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας» καί ἀπό τήν ἄλλη, οἱ τσιμμερβαλντινοί στήν μπροσούρα τους «Οἱ σοσιαλιστές τοῦ Τσίμμερβαλντ καί ὁ πόλεμος» δηλώνουν ὅτι «ἡ ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» δέν εἶναι σοσιαλιστική ἄποψη. Μήπως αὐτό δέν εἶναι διάσπαση;

Καί πῶς θά μποροῦσαν νά δουλέψουν εὐσυνείδητα πλάι-πλάι μέσα στό ἴδιο Κόμμα ἄνθρωποι πού, ὕστερα ἀπό τά δυό χρόνια αὐτῆς τῆς τεράστιας παγκόσμιας κρίσης, δίνουν διαμετρικά ἀντίθετες ἀπαντήσεις στό πιό σπουδαῖο ζήτημα τῆς σύγχρονης τακτικῆς τοῦ προλεταριάτου;

Κοιτάξτε καί τήν ᾽Αμερική πού ἐπιπρόσθετα εἶναι καί χώρα οὐδέτερη. Μήπως δέν ἄρχισε καί κεῖ ἡ διάσπαση; Τή στιγμή πού ἀπό τή μιά πλευρά ὁ Εὐγένιος Ντέμπς, αὐτός ὁ «ἀμερικανός Μπέμπελ», δηλώνει στό σοσιαλιστικό τύπο ὅτι αὐτός ἀναγνωρίζει μόνο ἕνα εἶδος πολέμου, τόν ἐμφύλιο πόλεμο γιά τή νίκη τοῦ σοσιαλισμοῦ, καί ὅτι θά προτιμοῦσε νά τόν τουφεκίσουν παρά νά ψηφίσει ἔστω καί ἕνα σέντς γιά τά πολεμικά ἔξοδα τῆς

---

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 13-23. *Ἡ Σύντ.*

᾽Αμερικῆς (βλ. «Appeal to Reason»[112], ἀρ. φύλ. 1032, τῆς 11 τοῦ Σεπτέμβρη 1915), ταυτόχρονα, ἀπό τήν ἄλλη πλευρά, οἱ ἀμερικανοί Ρενοντέλ καί Σαμπά διακηρύσσουν τήν «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» καί τήν «προετοιμασία γιά πόλεμο». Καί οἱ ἀμερικανοί Λονγκέ καί Πρεσμάν—οἱ καϋμένοι!—προσπαθοῦν νά συμφιλιώσουν τούς σοσιαλσωβινιστές μέ τούς ἐπαναστάτες διεθνιστές.

Οἱ δυό Διεθνεῖς ὑπάρχουν ἤδη. Μιά τῶν Σαμπά-Ζύντεκουμ-Χάιντμαν-Πλεχάνοφ καί Σία· καί ἡ δεύτερη τοῦ Κ. Λῆμπκνεχτ, τοῦ Μάκλιν (σκωτσέζος δάσκαλος πού καταδικάστηκε ἀπό τήν ἀγγλική ἀστική τάξη σέ καταναγκαστικά ἔργα, γιατί ὑποστήριξε τήν ταξική πάλη τῶν ἐργατῶν), τοῦ Χέγκλουντ (σουηδός βουλευτής πού καταδικάστηκε σέ καταναγκαστικά ἔργα γιά τήν ἐπαναστατική ζύμωση πού ἔκανε ἐνάντια στόν πόλεμο καί πού στό Τσίμμερβαλντ ἦταν ἕνας ἀπό τούς θεμελιωτές τῆς «᾽Αριστερᾶς τοῦ Τσίμμερβαλντ»), τῶν πέντε βουλευτῶν τῆς Κρατικῆς δούμας πού καταδικάστηκαν σέ ἰσόβια ἐξορία στή Σιβηρία γιά τή ζύμωση πού ἔκαναν ἐνάντια στόν πόλεμο κτλ. Εἶναι ἀπό τή μιά μεριά ἡ Διεθνής ἐκείνων *πού βοηθοῦν τίς κυβερνήσεις τους νά διεξάγουν τόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο.* Καί ἀπό τήν ἄλλη ἡ Διεθνής ἐκείνων *πού διεξάγουν ἐπαναστατική πάλη ἐνάντια σ᾽αὐτό τόν πόλεμο.* Καί οὔτε ἡ εὐγλωττία τῶν φαφλατάδων τῶν κοινοβουλίων, οὔτε ἡ «διπλωματία» τῶν «πολιτικῶν ἀνδρῶν» τοῦ σοσιαλισμοῦ δέν θά μπορέσουν νά ἑνώσουν αὐτές τίς δυό Διεθνεῖς. ῾Η ΙΙ Διεθνής ἔφαγε τά ψωμιά της. ῾Η ΙΙΙ Διεθνής γεννήθηκε ἤδη. Κι᾽ἄν οἱ ἀρχιερεῖς καί οἱ πάπες τῆς ΙΙ Διεθνοῦς δέν τήν εὐλόγησαν ἀκόμη, μά ἀπεναντίας τήν καταράστηκαν (βλ. τούς λόγους τοῦ Βαντερβέλντε καί τοῦ Στάουνινγκ), αὐτό ὡστόσο δέν τήν ἐμποδίζει νά ἀποκτᾶ μέρα μέ τή μέρα καινούργιες δυνάμεις. ῾Η ΙΙΙ Διεθνής θά δόσει στό προλεταριάτο τή δυνατότητα νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τούς ὀπορτουνιστές, κι᾽αὐτή ἀκριβῶς θά ὁδηγήσει τίς μάζες στή νίκη τῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης πού ὡριμάζει καί πλησιάζει.

Πρίν τελειώσω, πρέπει νά ἀπαντήσω μέ λίγα λόγια στήν προσωπική πολεμική τοῦ Σουβαρίν. ῾Ο Σουβαρίν παρακαλεῖ (τούς σοσιαλιστές πού βρίσκονται στήν ᾽Ελβετία) νά ἀμβλύνουν τήν προσωπική κριτική ἐνάντια στόν Μπέρνσταϊν, τόν Κάουτσκι, τόν Λονγκέ κτλ. ... ᾽Από τήν πλευρά μου πρέπει νά πῶ ὅτι δέν μπορῶ νά συμφωνήσω μ᾽αὐτή τήν παράκληση. Καί πρίν ἀπ᾽ὅλα θά πῶ στόν Σουβαρίν πώς δέν κάνω προσωπική κριτική ἐνάντια στούς «κεντριστές», ἀλλά κριτική πολιτική.

Τήν ἐπιροή πάνω στίς μάζες τῶν κ.κ. Ζύντεκουμ, Πλεχάνοφ κτλ. δέν πρόκειται πιά νά τή σώσει κανένας: τό κύρος τους ἔχει πιά τόσο ὑπονομευθεῖ πού ἡ ἀστυνομία ἀναγκάζεται παντοῦ νά τούς προστατεύει. Ὅμως οἱ «κεντριστές» μέ τήν προπαγάνδα τους γιά «ἑνότητα» καί «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας», μέ τήν τάση τους γιά συμφιλίωση, μέ τίς προσπάθειές τους νά σκεπάσουν μέ λόγια τίς πιό βαθιές διαφωνίες, προξενοῦν τεράστια ζημιά στό ἐργατικό κίνημα, καθυστερώντας τήν ὁριστική χρεοκοπία τοῦ ἠθικοῦ κύρους τῶν σοσιαλσωβινιστῶν, στηρίζοντας ἔτσι τήν ἐπιροή τους πάνω στίς μάζες καί ξαναζωντανεύοντας τό πτῶμα τῶν ὀπορτουνιστῶν τῆς ΙΙ Διεθνοῦς. Γιά ὅλους αὐτούς τούς λόγους νομίζω πώς ἡ πάλη ἐνάντια στόν Κάουτσκι καί στούς ἄλλους ἐκπροσώπους τοῦ «κέντρου» εἶναι γιά μένα σοσιαλιστικό καθῆκον.

Ὁ Σουβαρίν, κοντά στούς ἄλλους, «ἀπευθύνεται στόν Γκιλμπό, στόν Λένιν, σέ ὅλους ἐκείνους πού ἔχουν τό πλεονέκτημα νά βρίσκονται «μακριά ἀπό τόν καυγά», πλεονέκτημα πού συχνά σοῦ ἐπιτρέπει νά κρίνεις νηφάλια τούς ἀνθρώπους καί τά ζητήματα τοῦ σοσιαλισμοῦ, μά πού ἴσως περικλείνει καί ὁρισμένες δυσχέρειες».

Ὁ ὑπαινιγμός εἶναι σαφής. Στό Τσίμμερβαλντ ὁ Λέντεμπουρ ἔκφρασε αὐτή τή σκέψη χωρίς περιστροφές, κατηγορώντας ἐμᾶς τούς «ἀριστερούς τσιμμερβαλντινούς» ὅτι ρίχνουμε ἀπό τό ἐξωτερικό ἐπαναστατικά συνθήματα στίς μάζες. Ἐπαναλαβαίνω στόν πολίτη Σουβαρίν αὐτά πού εἶπα στόν Λέντεμπουρ στό Τσίμμερβαλντ. Πέρασαν 29 χρόνια ἀπό τότε πού πιάστηκα στή Ρωσία. Στή διάρκεια αὐτῶν τῶν 29 χρόνων δέν σταμάτησα νά ρίχνω στίς μάζες ἐπαναστατικά συνθήματα. Τό ἔκανα αὐτό ἀπό τή φυλακή μου, ἀπό τή Σιβηρία, κι᾿ ἀργότερα ἀπό τό ἐξωτερικό. Καί συνάντησα πολλές φορές στόν ἐπαναστατικό τύπο παρόμοιους «ὑπαινιγμούς», ὅπως καί στίς ἀγορεύσεις τῶν τσαρικῶν εἰσαγγελέων, «ὑπαινιγμούς» μέ τούς ὁποίους μέ κατηγοροῦσαν γιά ἔλλειψη ἐντιμότητας, ἐπειδή, ζώντας στό ἐξωτερικό, ἀπευθύνομαι μέ ἐπαναστατικά συνθήματα στίς μάζες τῆς Ρωσίας. Οἱ «ὑπαινιγμοί» αὐτοί, ὅταν γίνονται ἀπομέρους τῶν τσαρικῶν εἰσαγγελέων δέν ἐκπλήττουν κανένα. Ὁμολογῶ ὅμως ὅτι περίμενα ἄλλα ἐπιχειρήματα ἀπομέρους τοῦ Λέντεμπουρ. Ὁ Λέντεμπουρ ἴσως νά ξέχασε ὅτι ὁ Μάρξ καί ὁ Ἔνγκελς, ὅταν ἔγραφαν τό 1847 τό περίφημο «Κομμουνιστικό Μανιφέστο» τους, ἔριχναν ἐπίσης ἀπό τό ἐξωτερικό ἐπαναστατικά συνθήματα στούς γερμανούς ἐργάτες! Συχνά, ἡ ἐπαναστατική πάλη εἶναι

ἀδύνατο νά γίνει χωρίς τήν ἐμιγκράτσια τῶν ἐπαναστατῶν. Ἡ Γαλλία ἔκανε ἐπανειλημμένα αὐτό τό πείραμα. Καί ὁ πολίτης Σουβαρίν θά ἔκανε καλύτερα, ἄν δέν ἀκολουθοῦσε τό κακό παράδειγμα τοῦ Λέντεμπουρ καί... τῶν τσαρικῶν εἰσαγγελέων.

Ὁ Σουβαρίν λέει ἀκόμη ὅτι τόν Τρότσκι «πού ἐμεῖς (ἡ γαλλική μειοψηφία) τόν θεωροῦμε σάν ἕναν ἀπό τά πιό ἄκρα στοιχεῖα τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς τῆς Διεθνοῦς, ὁ Λένιν τόν στιγματίζει οὔτε λίγο οὔτε πολύ σάν σωβινιστή. Πρέπει νά παραδεχτοῦμε πώς ἐδῶ ὑπάρχει κάποια ὑπερβολή».

Ναί, βέβαια, «ἐδῶ ὑπάρχει κάποια ὑπερβολή», ὄχι ὅμως ἀπό τήν πλευρά μου, ἀλλά ἀπό τήν πλευρά τοῦ Σουβαρίν. Γιατί ἐγώ ποτέ δέν στιγμάτισα τή στάση τοῦ Τρότσκι σάν σωβινιστική. Γιά ἐκεῖνο πού τόν κατηγόρησα εἶναι ὅτι πολύ συχνά ἐκπροσωποῦσε στή Ρωσία τήν πολιτική τοῦ «κέντρου». Νά τά γεγονότα. Ἀπό τό Γενάρη τοῦ 1912 ἡ διάσπαση τοῦ ΣΔΕΚΡ ἐπισημοποιήθηκε[113]. Τό Κόμμα μας (συσπειρωμένο γύρω ἀπό τήν ΚΕ) κατηγορεῖ γιά ὀπορτουνισμό τήν ἄλλη ὁμάδα, τήν Ὀργανωτική Ἐπιτροπή, πού οἱ πιό γνωστοί ἡγέτες της εἶναι ὁ Μάρτοφ καί ὁ Ἀξελρόντ. Ὁ Τρότσκι ἀνῆκε στό Κόμμα τοῦ Μάρτοφ καί τό ἐγκατέλειψε μόλις τό 1914. Αὐτό τόν καιρό ξέσπασε ὁ πόλεμος. Ἡ ὁμάδα τῆς δικῆς μας κατεύθυνσης στή Δούμα, πού ἀποτελοῦνταν ἀπό πέντε μέλη (Μουράνοφ, Πετρόβσκι, Σάγκοφ, Μπαντάγεφ καί Σαμόηλοφ), ἐξορίστηκε στή Σιβηρία. Οἱ ἐργάτες μας στήν Πετρούπολη ψηφίζουν *ἐνάντια* στή συμμετοχή στίς Ἐπιτροπές πολεμικῆς βιομηχανίας (τό πιό σπουδαῖο γιά μᾶς πρακτικό ζήτημα· γιά τή Ρωσία εἶναι τόσο σπουδαῖο, ὅσο εἶναι στή Γαλλία τό ζήτημα τῆς συμμετοχῆς στήν κυβέρνηση). Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά οἱ πιό γνωστοί καί οἱ πιό ἔγκυροι δημοσιολόγοι τῆς ΟΕ—Πότρεσοφ, Ζασούλιτς, Λεβίτσκι καί ἄλλοι—τάσσονται ὑπέρ τῆς «ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας» καί ὑπέρ τῆς συμμετοχῆς στίς Ἐπιτροπές πολεμικῆς βιομηχανίας. Ὁ Μάρτοφ καί ὁ Ἀξελρόντ διαμαρτύρονται καί τάσσονται ἐνάντια στή συμμετοχή σ'αὐτές τίς Ἐπιτροπές, δέν ξεκόβουν ὅμως ἀπό τό Κόμμα τους πού μιά ὁμάδα του ἔγινε σωβινιστική καί συμφωνεῖ γιά τή συμμετοχή. Γι'αὐτό καί ἐπικρίναμε τόν Μάρτοφ στό Κίνταλ, ὅτι ἤθελε νά εἶναι ἀντιπρόσωπος τῆς ΟΕ στό σύνολό της, τή στιγμή πού στήν πραγματικότητα δέν μπορεῖ νά ἀντιπροσωπεύει παρά μιά ὁμάδα αὐτῆς τῆς κατεύθυνσης. Ἡ ἀντιπροσωπεία αὐτοῦ τοῦ κόμματος στή Δούμα (Τσχεῖτζε, Σκόμπελιεφ κ.ἄ.) διασπάστηκε. Μιά μερίδα αὐτῶν τῶν βουλευτῶν εἶναι ὑπέρ τῆς «ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας», ἡ ἄλλη κατά.

Όλοι τους ὅμως εἶναι ὑπέρ τῆς συμμετοχῆς στίς Ἐπιτροπές πολεμικῆς βιομηχανίας καί χρησιμοποιοῦν τή διφορούμενη διατύπωση γιά τήν ἀνάγκη «σωτηρίας τῆς πατρίδας», πράγμα πού στήν οὐσία δέν εἶναι παρά τό σύνθημα τῆς «ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας» τῶν Ζύντεκουμ καί Ρενοντέλ, ἐκφρασμένο μέ ἄλλα λόγια. Κι'ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλά δέν διαμαρτύρονται καθόλου ἐνάντια στή στάση τοῦ Πότρεσοφ (στήν πραγματικότητα εἶναι ἀνάλογη μέ τή στάση τοῦ Πλεχάνοφ· ὁ Μάρτοφ διαμαρτυρήθηκε δημόσια ἐνάντια στόν Πότρεσοφ καί ἀρνήθηκε νά συνεργαστεῖ στό περιοδικό του, ἐπειδή ὁ Πότρεσοφ κάλεσε τόν Πλεχάνοφ νά συνεργαστεῖ σ'αὐτό).

Καί ὁ Τρότσκι; Ἀφοῦ ξέκοψε ἀπό τό Κόμμα τοῦ Μάρτοφ, ἐξακολουθεῖ νά μᾶς κατηγορεῖ γιά διασπαστές. Κινεῖται σιγά-σιγά πρός τ'ἀριστερά καί προτείνει μάλιστα τή διάσπαση μέ τούς ἡγέτες τῶν ρώσων σοσιαλσωβινιστῶν, ὅμως δέν μᾶς λέει ὁριστικά, ἄν θέλει ἑνότητα ἤ διάσπαση μέ τήν ὁμάδα τοῦ Τσχεΐτζε. Ἐνῶ αὐτό ἀκριβῶς εἶναι ἕνα ἀπό τά πιό σπουδαῖα ζητήματα. Πραγματικά, ἄν αὔριο γίνει εἰρήνη, μεθαύριο θά ἔχουμε στή χώρα μας νέες ἐκλογές Δούμας. Καί τίθεται ἀμέσως τό ἐρώτημα, θά πᾶμε μαζί μέ τόν Τσχεΐτζε ἤ ἐνάντιά του; Ἐμεῖς εἴμαστε ἐνάντια σ'αὐτή τή συμμαχία. Ὁ Μάρτοφ εἶναι ὑπέρ. Καί ὁ Τρότσκι; Ἄγνωστο. Στά 500 φύλλα τῆς ρωσικῆς ἐφημερίδας «Νάσε Σλόβο», πού ἐκδίδεται στό Παρίσι καί πού ἕνας ἀπό τούς συντάκτες της εἶναι ὁ Τρότσκι, δέν ἔχει εἰπωθεῖ μιά κατηγορηματική λέξη. Νά γιατί δέν συμφωνοῦμε μέ τόν Τρότσκι.

Ἀλλά δέν πρόκειται μόνο γιά μᾶς. Στό Τσίμμερβαλντ ὁ Τρότσκι δέν ἤθελε νά προσχωρήσει στήν «Ἀριστερά τοῦ Τσίμμερβαλντ». Ὁ Τρότσκι μαζί μέ τήν σ. Χ. Ρόλαντ-Χόλστ ἀντιπροσώπευαν τό «κέντρο». Καί νά τί γράφει τώρα ἡ σ. Ρόλαντ-Χόλστ στή σοσιαλιστική ὀλλανδική ἐφημερίδα «Τριμπούνα»[114] (ἀρ. φύλ. 159 τῆς 23 τοῦ Αὐγούστου 1916): «Ἐκεῖνοι πού, σάν τόν Τρότσκι καί τήν ὁμάδα του, θέλουν νά διεξάγουν ἐπαναστατικό ἀγώνα ἐνάντια στόν ἰμπεριαλισμό, πρέπει νά ξεπεράσουν τίς συνέπειες τῶν διαφωνιῶν ἀνάμεσα στούς πολιτικούς πρόσφυγες, πού στό μεγαλύτερο μέρος τους ἔχουν σέ ἀρκετό βαθμό προσωπικό χαρακτήρα καί διασποῦν τήν ἄκρα ἀριστερά, καί πρέπει νά ἑνωθοῦν μέ τούς λενινιστές. «Ἐπαναστατικό κέντρο» εἶναι ἀδύνατο νά ὑπάρξει».

Ζητῶ συγγνώμη πού εἶπα τόσα πολλά γιά τίς σχέσεις μας μέ τόν Τρότσκι καί τόν Μάρτοφ, μά ὁ σοσιαλιστικός γαλλικός

τύπος μιλάει πάνω σ'αὐτό ἀρκετά συχνά, καί οἱ πληροφορίες πού δίνει στούς ἀναγνῶστες εἶναι συχνά πολύ ἀνακριβεῖς. Εἶναι ἀνάγκη οἱ γάλλοι σύντροφοι νά εἶναι καλύτερα πληροφορημένοι γιά τά γεγονότα πού ἀφοροῦν τό σοσιαλδημοκρατικό κίνημα στή Ρωσία.

Λένιν

Γράφτηκε στό δεύτερο δεκαπενθήμερο τοῦ Δεκέμβρη 1916

Πρωτοδημοσιεύτηκε συντομευμένο στίς 27 τοῦ Γενάρη 1918 στήν ἐφημερίδα «La Vérité», ἀρ. φύλ. 48

Πρωτοδημοσιεύτηκε ὁλόκληρο στά ρωσικά τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολούτσιγια», τεῦχ. 7

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό διορθωμένο δοκίμιο τῆς ἐφημερίδας
Μετάφραση ἀπό τά γαλλικά

ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ ΘΕΣΕΩΝ ΕΚΚΛΗΣΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΟΛΑ ΤΑ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ[115]

1. Μέ τή στροφή τῆς παγκόσμιας πολιτικῆς ἀπό τόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο στίς ἀνοιχτές δηλώσεις πολλῶν ἀστικῶν κυβερνήσεων ὑπέρ τῆς ἰμπεριαλιστικῆς εἰρήνης, συμπίπτει τώρα ἡ στροφή πού παρατηρεῖται στήν ἀνάπτυξη τοῦ παγκόσμιου σοσιαλισμοῦ.

2. Ἡ πρώτη στροφή προκαλεῖ κατακλυσμό ἀπό πασιφιστικές, μελιστάλακτες καί αἰσθηματικές φράσεις, ὑποσχέσεις καί ἐπαγγελίες, μέ τίς ὁποῖες ἡ ἰμπεριαλιστική ἀστική τάξη καί οἱ ἰμπεριαλιστικές κυβερνήσεις βάζουν τά δυνατά τους νά ἐξαπατήσουν τούς λαούς καί νά τούς φέρουν «εἰρηνικά» σέ μιά τέτια κατάσταση πού νά πληρώνουν πειθήνια τά ἔξοδα τοῦ ληστρικοῦ πολέμου, νά ἀφοπλίσουν εἰρηνικά ἑκατομμύρια προλετάριους, νά καλύψουν μέ μισοϋποχωρησοῦλες τίς προετοιμαζόμενες συναλλαγές γιά τή διανομή τῶν ἀποικιῶν καί γιά οἰκονομικό (καί ἄν δοθεῖ ἡ εὐκαιρία καί πολιτικό) στραγγαλισμό τῶν ἀδύνατων ἐθνῶν, συναλλαγές πού ἀποτελοῦν τό περιεχόμενο τῆς μελλοντικῆς ἰμπεριαλιστικῆς εἰρήνης καί τήν ἄμεση συνέχιση τῶν σημερινῶν μυστικῶν ληστρικῶν συνθηκῶν, ἰδιαίτερα ἐκείνων πού κλείστηκαν στή διάρκεια τοῦ πολέμου, ἀνάμεσα σέ *ὅλα* τά κράτη *καί τῶν δυό* ἐμπόλεμων ἰμπεριαλιστικῶν συνασπισμῶν.

3*. Ἡ δεύτερη στροφή συνίσταται στή «συμφιλίωση» τοῦ ρεύματος τῶν σοσιαλσωβινιστῶν πού πρόδοσαν τό σοσιαλισμό καί πέρασαν μέ τό μέρος τοῦ ἀστικοῦ ἐθνικισμοῦ ἤ τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, μέ *τή δεξιά πτέρυγα τῶν τσιμμερβαλντινῶν,* πού ἐκπροσωπεῖται ἀπό τόν Κάουτσκι καί Σία στή Γερμανία, τόν Τουράτι καί Σία στήν Ἰταλία, τούς Λονγκέ-Πρεσμάν-Merrheim

* Νά συγχωνευτεῖ μέ τήν § 4.

στή Γαλλία κτλ. Τά δυό αὐτά ρεύματα πού ἑνώνονται κάτω ἀπό κούφιες, πασιφιστικές φράσεις, οἱ ὁποῖες δέν λένε τίποτε καί δέν ὑποχρεώνουν σέ τίποτε, πού στήν πράξη *καλύπτουν* τήν ἰμπεριαλιστική πολιτική καί τήν ἰμπεριαλιστική εἰρήνη καί τίς *ἐξωραΐζουν* ἀντί νά τίς ξεσκεπάζουν, κάνουν ἀποφασιστικό βῆμα πρός μιά τεράστια ἐξαπάτηση τῶν ἐργατῶν, γιά τή στερέωση τῆς κυριαρχίας τῆς ἀστικῆς ἐργατικῆς πολιτικῆς στό ἐργατικό κίνημα, πού καλύπτεται μέ σοσιαλιστικές φράσεις, τῆς κυριαρχίας ἐκείνων τῶν ἡγετῶν καί τῶν προνομιούχων στρωμάτων τῆς ἐργατικῆς τάξης, πού βοηθοῦσαν τίς κυβερνήσεις καί τήν ἀστική τάξη νά διεξάγουν τό ληστρικό ἰμπεριαλιστικό πόλεμο, ὀνομάζοντας αὐτό τό πράγμα «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας».

4. Ἡ σοσιαλπασιφιστική πολιτική ἤ ἡ πολιτική τῶν σοσιαλπασιφιστικῶν φράσεων πού διαθέτει σήμερα τήν ὑπεροχή στά Σοσιαλιστικά κόμματα τῶν κυριότερων χωρῶν τῆς Εὐρώπης (βλ. τά πέντε πασιφιστικά ἄρθρα τοῦ Κάουτσκι στό γερμανικό σοσιαλδημοκρατικό τύπο καί τήν ταυτόχρονη δήλωση τῶν ἡγετῶν τοῦ σοσιαλιμπεριαλισμοῦ στό Chemnitzer «Volksstimme», ὅτι εἶναι προθυμότατοι νά δεχτοῦν εἰρήνη καί ἑνότητα μέ τούς καουτσκιστές πάνω στή βάση τῶν πασιφιστικῶν φράσεων· τήν πασιφιστική διακήρυξη τῆς γερμανικῆς καουτσκιστικῆς ἀντιπολίτευσης τῆς 7. Ι. 1917· τήν ὁμόφωνη ψήφιση τῶν λονγκετιστῶν μέ τόν Ρενοντέλ καί Σία στό συνέδριο τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος στή Γαλλία· τοῦ Ζουώ καί τοῦ Μέρχαϊμ, καθώς καί τοῦ Μπρουτσού, στό συνέδριο τῆς Confédération Générale du Travail * *ὑπέρ* ἀποφάσεων πού ἀποτελοῦνται ἀπό πασιφιστικές φράσεις, οἱ ὁποῖες ἐξαπατοῦν τό λαό· τόν ἀνάλογο πασιφιστικό λόγο τοῦ Τουράτι τῆς 17. XII. 1916 καί τήν ὑπεράσπιση τῆς θέσης του ἀπό ὁλόκληρο τό Σοσιαλιστικό ἰταλικό κόμμα)—ἡ πολιτική αὐτή, *ὅποιοι* κι᾿ἄν εἶναι οἱ *πιθανοί* ὅροι τῆς προετοιμαζόμενης εἰρήνης ἀνάμεσα στίς τωρινές, δηλ. τίς *ἀστικές* κυβερνήσεις *καί τῶν δυό* ἰμπεριαλιστικῶν συνασπισμῶν, σημαίνει μετατροπή τῶν σοσιαλιστικῶν καί συνδικαλιστικῶν (Ζουώ καί Μέρχαϊμ) ὀργανώσεων σέ *ὄργανο* τῶν κυβερνητικῶν σκευωριῶν καί τῆς μυστικῆς ἰμπεριαλιστικῆς διπλωματίας.

5. Οἱ πιθανοί ὅροι τῆς εἰρήνης πού προετοιμάζουν σήμερα οἱ ἀστικές κυβερνήσεις καί τῶν δυό ἰμπεριαλιστικῶν συνασπισμῶν καθορίζονται στήν πράξη ἀπό τίς *ἀλλαγές* πού προκάλεσε καί

* —Γενική Συνομοσπονδία Ἐργασίας. *Ἡ Σύντ.*

μπορεῖ νά προκαλέσει στό συσχετισμό τῶν *δυνάμεων* ὁ πόλεμος. Οἱ ἀλλαγές αὐτές στίς βασικές καί κύριες γραμμές εἶναι οἱ ἀκόλουθες: (α) ὁ γερμανικός ἰμπεριαλιστικός συνασπισμός ἀποδείχτηκε μέχρι τώρα πολύ πιό ἰσχυρός ἀπό τόν ἀνταγωνιστή του, καί τά ἐδάφη πού καταλήφθηκαν ἀπό τά γερμανικά καί τά συμμαχικά του στρατεύματα εἶναι στά χέρια τους *ἐνέχειρο* γιά ἕνα νέο ἰμπεριαλιστικό μοίρασμα τοῦ κόσμου (τῶν ἀποικιῶν, τῶν ἀδύνατων χωρῶν, τῶν σφαιρῶν ἐπιροῆς τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου κτλ.), πού μόνο τυπικά θά ἐπικυρωθεῖ μέ τήν εἰρήνη· (β) ὁ ἀγγλικός ἰμπεριαλιστικός συνασπισμός ἐλπίζει νά καλυτερεύσει τή στρατιωτική του κατάσταση τήν ἄνοιξη· ἀλλά (γ) ἡ ἐξάντληση πού προκάλεσε ὁ πόλεμος, καί *τό κυριότερο* ἡ δυσκολία γιά τή χρηματιστική ὀλιγαρχία νά ληστέψει *ἀκόμη* περισσότερο τούς λαούς ἀπ'ὅ,τι ἔκανε μέ τά πρωτάκουστα «πολεμικά κέρδη», προκαλεῖ, σέ συνδυασμό μέ τό φόβο τῆς προλεταριακῆς ἐπανάστασης, σέ μερικούς ἀστικούς κύκλους τήν τάση νά τελειώσουν τόν πόλεμο τό γρηγορότερο μέ μιά συναλλαγή ἀνάμεσα στίς δυό ὁμάδες τῶν ἰμπεριαλιστῶν ληστῶν· (δ) στήν παγκόσμια πολιτική διαφαίνεται στροφή ἀπό τόν ἀγγλορωσικό συνασπισμό ἐνάντια στή Γερμανία, πρός ἕνα γερμανορωσικό συνασπισμό (ἐξίσου ἰμπεριαλιστικοῦ χαρακτήρα) ἐνάντια στήν 'Αγγλία—συνασπισμοῦ πού θά βασίζεται στό γεγονός ὅτι ὁ τσαρισμός δέν ἔχει τή δύναμη νά καταλάβει τήν Κωνσταντινούπολη πού τοῦ ἔχουν ὑποσχεθεῖ μέ τίς μυστικές συνθῆκες μέ τή Γαλλία, τήν 'Αγγλία, τήν 'Ιταλία κτλ., καί προσπαθεῖ νά ἀνταμείψει τόν ἑαυτό του γιά τίς ἀπώλειες μέ τό μοίρασμα τῆς Γαλικίας, τῆς 'Αρμενίας καί, ἴσως, τῆς Ρουμανίας κτλ., καθώς καί μέ τή συμμαχία μέ τή Γερμανία ἐνάντια στήν 'Αγγλία γιά τήν καταλήστεψη τῆς 'Ασίας· (ε) μιά ἄλλη μεγάλη στροφή στήν παγκόσμια πολιτική συνίσταται στόν τεράστιο πλουτισμό, σέ βάρος τῆς Εὐρώπης, τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου τῶν 'Ενωμένων Πολιτειῶν τῆς 'Αμερικῆς πού αὔξησε πρόσφατα τούς ἐξοπλισμούς του (ὅπως καί ὁ ἰαπωνικός ἰμπεριαλισμός, ἄν καί αὐτός εἶναι πολύ πιό ἀδύνατος) σέ πρωτάκουστο βαθμό καί πού θά τό θεωροῦσε εὐτύχημα νά ἀποσπάσει τήν προσοχή τῶν «δικῶν του» ἐργατῶν ἀπ'αὐτούς τούς ἐξοπλισμούς μέ φτηνές πασιφιστικές φράσεις *σχετικά μέ τήν... Εὐρώπη!*

6. 'Η ἀστική τάξη, φοβούμενη τήν προλεταριακή ἐπανάσταση, εἶναι ἀναγκασμένη νά προσπαθήσει μέ κάθε τρόπο νά καλύψει καί νά ἐξωραΐσει αὐτή τήν ἀντικειμενική πολιτική κατάσταση, αὐτή τήν ἰμπεριαλιστική πραγματικότητα, νά ἀπο-

σπάσει ἀπ᾿αὐτήν τήν προσοχή τῶν ἐργατῶν, νά τούς ἐξαπατήσει, καί τό καλύτερο μέσο γι᾿αὐτό τό σκοπό εἶναι οἱ φράσεις πού δέν ὑποχρεώνουν σέ τίποτε, οἱ ὑποκριτικές φράσεις πού συνηθίζει ἡ βουτηγμένη ὥς τό λαιμό στό ψέμα διπλωματία, οἱ φράσεις γιά «δημοκρατική» εἰρήνη, γιά ἐλευθερία τῶν μικρῶν λαῶν «γενικά», γιά «περιορισμό τῶν ἐξοπλισμῶν» κτλ. Αὐτή ἡ ἐξαπάτηση τῶν λαῶν ἀπομέρους τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης διευκολύνεται ἀπό τό γεγονός ὅτι μιλώντας, λ.χ. γιά «εἰρήνη δίχως προσαρτήσεις», *κάθε* ἀστική τάξη ἔχει ὑπόψη της τίς προσαρτήσεις τοῦ *ἀνταγωνιστῆ* της καί «ἀποσιωπᾶ μετριόφρονα» τίς προσαρτήσεις πού πραγματοποίησε *ἤδη ἡ ἴδια.* Οἱ γερμανοί «ξεχνοῦν» ὅτι προσαρτήσεις τους *στήν πράξη* δέν εἶναι μόνο ἡ Κωνσταντινούπολη, τό Βελιγράδι, τό Βουκουρέστι καί οἱ Βρυξέλλες, ἀλλά καί ἡ Ἀλσατία καί ἡ Λωραίνη, ἕνα μέρος τοῦ Σλέζβιγκ, ἡ πρωσική Πολωνία κτλ. Ὁ τσαρισμός καί οἱ λακέδες του, οἱ ἰμπεριαλιστές ἀστοί τῆς Ρωσίας (μαζί καί οἱ Πλεχάνοφ, Πότρεσοφ καί Σία, δηλ. ἡ πλειοψηφία τοῦ Κόμματος τῆς ΟΕ στή Ρωσία) «ξεχνοῦν» ὅτι προσαρτήσεις τῆς Ρωσίας δέν εἶναι μόνο τό Ἐρζερούμ καί μέρος τῆς Γαλικίας, ἀλλά καί ἡ Φιλλανδία, ἡ Οὐκρανία κτλ. Οἱ γάλλοι ἀστοί «ξεχνοῦν» ὅτι μαζί μέ τούς ἄγγλους καταλήστεψαν τίς ἀποικίες τῆς Γερμανίας. Οἱ ἰταλοί ἀστοί «ξεχνοῦν» ὅτι ληστεύουν τήν Τριπολίτιδα, τή Δαλματία, τήν Ἀλβανία κτλ. δίχως τέλος.

7. Σέ μιά τέτια ἀντικειμενική κατάσταση ὁλοφάνερο καί ἀναντίρρητο καθῆκον γιά κάθε εἰλικρινά σοσιαλιστική, γιά κάθε τίμια προλεταριακή πολιτική (ἀφήνω πιά τή συνειδητά-μαρξιστική πολιτική) εἶναι κατά κύριο λόγο καί πρῶτ᾿ἀπόλα τό συνεπές, συστηματικό, θαραλέο καί ἀνεπιφύλακτο *ξεσκέπασμα τῆς πασιφιστικῆς καί δημοκρατικῆς ὑποκρισίας τῆς δικῆς σου κυβέρνησης καί τῆς δικῆς σου ἀστικῆς τάξης.* Δίχως αὐτό ὅλες οἱ φράσεις γιά σοσιαλισμό, συνδικαλισμό καί διεθνισμό δέν εἶναι παρά μιά καθαρή ἐξαπάτηση τοῦ λαοῦ, γιατί τό νά ξεσκεπάζεις τίς προσαρτήσεις τῶν ἰμπεριαλιστῶν ἀνταγωνιστῶν σου (ἄσχετα ἄν οἱ τελευταῖοι αὐτοί κατονομάζονται ἀνοιχτά ἤ ἁπλῶς ὑπονοοῦνται σιωπηρά, μέ φράσεις ἐνάντια στίς προσαρτήσεις «γενικά» καί ἄλλες «διπλωματικές» μεθόδους ἀπόκρυψης τῶν δικῶν σου σκέψεων) εἶναι ἄμεσο συμφέρον καί ἄμεση λοβιτούρα *ὅλων* τῶν πουλημένων δημοσιογράφων, ὅλων τῶν ἰμπεριαλιστῶν, μαζί καί ἐκείνων πού μεταμφιέστηκαν σέ σοσιαλιστές, ὅπως ὁ Σάιντεμαν καί Σία, ὁ Σαμπά καί Σία, ὁ Πλεχάνοφ καί Σία κτλ.

8. Αὐτή τήν ἄμεση ὑποχρέωσή τους δέν τήν κατάλαβαν καθόλου ὁ Τουράτι καί Σία, ὁ Κάουτσκι καί Σία, ὁ Λονγκέ, ὁ Μέρχαϊμ καί Σία, πού ἀντιπροσωπεύουν ὁλόκληρο ρεῦμα στό διεθνή σοσιαλισμό καί οἱ ὁποῖοι *στήν πράξη, ἀντικειμενικά*, ὅσο κι ᾽ἄν εἶναι ἀγαθότατες οἱ προθέσεις τους, βοηθᾶνε ἁπλῶς καί μόνο καθένας «τή δική του» ἰμπεριαλιστική ἀστική τάξη νά *ἐξαπατᾶ* τούς λαούς, νά *ἐξωραΐζει* τούς ἰμπεριαλιστικούς της σκοπούς. Οἱ σοσιαλπασιφιστές, δηλαδή οἱ σοσιαλιστές στά λόγια καί φορεῖς τῆς ἀστικοπασιφιστικῆς ὑποκρισίας στήν πράξη, παίζουν σήμερα τόν ἴδιο ρόλο πού ἐπί αἰῶνες ἔπαιζαν οἱ χριστιανοί παπάδες, ἐξωραΐζοντας μέ φράσεις γιά ἀγάπη πρός τόν πλησίον καί γιά ἐντολές τοῦ Χριστοῦ τήν πολιτική τῶν καταπιεστικῶν τάξεων, τῶν δουλοκτητῶν, τῶν φεουδαρχῶν καί τῶν καπιταλιστῶν καί *συμφιλιώνοντας* τίς καταπιεζόμενες τάξεις μέ τήν κυριαρχία τῶν καταπιεστῶν.

9. Ἡ πολιτική πού δέν ἐξαπατᾶ τούς ἐργάτες, μά τούς ἀνοίγει τά μάτια, πρέπει νά εἶναι ἡ παρακάτω:

(α) Ὁ σοσιαλιστής κάθε χώρας πρέπει ἀκριβῶς τώρα πού τό ζήτημα τῆς εἰρήνης μπῆκε στήν ἡμερήσια διάταξη, νά ξεσκεπάζει δίχως ἄλλο πιό δραστήρια ἀπ᾽ὅ,τι συνήθως τή *δική του* κυβέρνηση καί τή *δική του* ἀστική τάξη, νά ξεσκεπάζει τά μυστικά σύμφωνα πού *αὐτές* ἔχουν κλείσει ἤ κλείνουν μέ τούς ἰμπεριαλιστές συμμάχους *τους* γιά τή διανομή τῶν ἀποικιῶν, γιά τή διανομή τῶν σφαιρῶν ἐπιροῆς, γιά κοινές οἰκονομικές ἐπιχειρήσεις σέ ἄλλες χῶρες, γιά ἐξαγορά ἀξιῶν, γιά μονοπώλια, ἐκχωρήσεις κτλ.

Γιατί σ᾽αὐτό καί *μόνο* σ᾽αὐτό βρίσκεται ἡ ρεαλιστική, ἡ πραγματική καί ὄχι ἡ ψεύτικη *βάση*, ἡ οὐσία τῆς προετοιμαζόμενης ἰμπεριαλιστικῆς εἰρήνης, ὅλα τά ἄλλα εἶναι ἐξαπάτηση τοῦ λαοῦ. Ὑπέρ τῆς δημοκρατικῆς εἰρήνης, χωρίς προσαρτήσεις κτλ., δέν εἶναι ἐκεῖνος πού ὀμνύει καί ὁρκίζεται, ἐπαναλαβαίνοντας αὐτά τά λόγια, ἀλλά ἐκεῖνος πού *στήν πράξη* ξεσκεπάζει *ἀκριβῶς τή δική του* ἀστική τάξη, πού μέ τά *ἔργα* της καταστρέφει αὐτές τίς μεγάλες ἀρχές τοῦ ἀληθινοῦ σοσιαλισμοῦ καί τῆς ἀληθινῆς δημοκρατίας.

Γιατί κάθε κοινοβουλευτικός παράγοντας, διευθυντής ἐφημερίδας, γραμματέας ἐργατικοῦ συνδικάτου, δημοσιογράφος, κοινωνικός παράγοντας *μπορεῖ πάντοτε* νά συγκεντρώσει τό ὑλικό πού κρύβει ἡ κυβέρνηση καί οἱ οἰκονομικοί παράγοντες καί πού περιέχει τήν *ἀλήθεια* γιά τίς πραγματικές βάσεις τῶν ἰμπεριαλιστικῶν συναλλαγῶν καί *ἡ μή ἐκπλήρωση* αὐτοῦ τοῦ χρέους ἀπό

τούς σοσιαλιστές εἶναι *προδοσία* τοῦ σοσιαλισμοῦ ἀπομέρους τους. Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι σήμερα ἀκριβῶς *καμιά* κυβέρνηση δέν θά ἐπιτρέψει νά δημοσιεύονται ἐλεύθερα οἱ ἀποκαλύψεις γιά τήν πραγματική της πολιτική, γιά τά σύμφωνά της, γιά τίς χρηματιστικές της συναλλαγές κτλ. Αὐτό δέν εἶναι ἐπιχείρημα γιά νά παραιτηθεῖ κανείς ἀπό τίς ἀποκαλύψεις. Αὐτό εἶναι ἐπιχείρημα ὑπέρ τῆς ἀνάγκης νά περάσουμε ἀπό τή δουλόφρονη ὑποταγή στή λογοκρισία, στίς ἐλεύθερες, δηλ. χωρίς λογοκρισία, δηλ. παράνομες ἐκδόσεις.

Γιατί ὁ σοσιαλιστής *ἄλλης* χώρας δέν μπορεῖ νά ξεσκεπάζει τήν κυβέρνηση καί τήν ἀστική τάξη ἑνός κράτους πού βρίσκεται σέ πόλεμο μέ τό «δικό του» ἔθνος, ὄχι μόνο γιατί δέν ξέρει τή γλώσσα, τήν ἱστορία, τίς ἰδιομορφίες τοῦ λαοῦ κτλ., μά καί γιατί ἕνα *τέτιο* ξεσκέπασμα εἶναι *ἰμπεριαλιστική* σκευωρία καί ὄχι *διεθνιστικό* χρέος.

Διεθνιστής δέν εἶναι ἐκεῖνος πού ὁρκίζεται καί ὀμνύει ὅτι εἶναι διεθνιστής, μά μόνο ἐκεῖνος πού πραγματικά ἀγωνίζεται διεθνιστικά ἐνάντια στή *δική του* ἀστική τάξη, ἐνάντια στούς *δικούς του* σοσιαλσωβινιστές, ἐνάντια στούς *δικούς του* καουτσκιστές.

(β) Ὁ σοσιαλιστής κάθε χώρας πρέπει πάνω ἀπόλα νά ὑπογραμμίζει σήμερα, στήν προπαγάνδα πού κάνει, τήν ἀνάγκη τῆς πλήρους δυσπιστίας ὄχι μόνο ἀπέναντι στήν κάθε πολιτική φράση τῆς *δικῆς του* κυβέρνησης, μά καί στήν κάθε πολιτική φράση τῶν *δικῶν του* σοσιαλσωβινιστῶν πού *στήν πράξη* ὑπηρετοῦν αὐτή τήν κυβέρνηση.

(γ) Ὁ σοσιαλιστής κάθε χώρας πρέπει πάνω ἀπόλα νά ἐξηγεῖ στίς μάζες τήν ἀδιαφιλονίκητη ἀλήθεια, ὅτι πραγματικά σταθερή, πραγματικά δημοκρατική εἰρήνη (χωρίς προσαρτήσεις κτλ.) μπορεῖ νά συναφθεῖ σήμερα *μόνο* μέ τόν ὅρο ὅτι θά τή συνάψουν *ὄχι* οἱ σημερινές καί γενικά *ὄχι οἱ ἀστικές* κυβερνήσεις, ἀλλά *προλεταριακές* κυβερνήσεις πού θά ἔχουν ἀνατρέψει τήν κυριαρχία τῆς ἀστικῆς τάξης καί θά ἔχουν ἀρχίσει τήν ἀπαλλοτρίωσή της.

Ὁ πόλεμος ἀπόδειξε ἐξαιρετικά παραστατικά καί μάλιστα ἔμπρακτα τήν ἀλήθεια πού ἐπαναλάβαιναν πρίν ἀπό τόν πόλεμο ὅλοι οἱ ἡγέτες τοῦ σοσιαλισμοῦ πού πέρασαν τώρα μέ τό μέρος τῆς ἀστικῆς τάξης, ὅτι δηλαδή ἡ σύγχρονη καπιταλιστική κοινωνία, ἰδιαίτερα* στίς προηγμένες χῶρες, ἔχει ὡριμάσει

---

* Στό χειρόγραφο πάνω ἀπό τή λέξη «ἰδιαίτερα» γράφτηκε ἡ λέξη «τουλάχιστον». *Ἡ Σύντ.*

ἐντελῶς γιά τό πέρασμα στό σοσιαλισμό. Ἄν λ.χ. ἡ Γερμανία, γιά νά ἐντείνει τίς δυνάμεις τοῦ λαοῦ γιά τό ληστρικό πόλεμο, χρειάστηκε νά κατευθύνει *ἀπό ἕνα κεντρικό ἵδρυμα* ὁλόκληρη τήν οἰκονομική ζωή ἑνός λαοῦ 6 ἑκατομμυρίων γιά τό συμφέρον ἑκατό-διακοσίων μεγιστάνων τοῦ πλούτου, ἤ ἀρχόντων τῆς μοναρχίας καί Σία, *αὐτό τό πράγμα* μποροῦν ἀπόλυτα νά τό πραγματοποιήσουν γιά τό συμφέρον τῶν $^{9}/_{10}$ τοῦ πληθυσμοῦ οἱ μάζες τῶν ἀπόρων, ἄν τήν πάλη τους τήν καθοδηγήσουν οἱ συνειδητοί ἐργάτες, ἀπαλλασσόμενοι ἀπό τήν ἐπιροή τῶν σοσιαλιμπεριαλιστῶν καί τῶν σοσιαλπασιφιστῶν.

Ὅλη ἡ προπαγάνδα γιά τό σοσιαλισμό πρέπει ἀπό ἀφηρημένη καί γενική νά μετατραπεῖ σέ συγκεκριμένη καί ἄμεσα πρακτική: κάντε *τό ἴδιο πράγμα* πού κάνει ἡ *WUMBA** στή Γερμανία, ἀπαλλοτριώνοντας τίς τράπεζες, στηριζόμενοι στίς μάζες καί πρός τό συμφέρον τους!

(δ) Ὁ σοσιαλιστής κάθε χώρας πρέπει νά ἐξηγεῖ στίς μάζες τήν ἀδιαφιλονίκητη ἀλήθεια ὅτι, ἄν τά λόγια γιά «δημοκρατική εἰρήνη» τά θεωρήσουμε σοβαρά, εἰλικρινῆ καί τίμια, καί δέν τά χρησιμοποιήσουμε σάν *χριστιανική* ψεύτικη φράση πού καμουφλάρει τήν *ἰμπεριαλιστική* εἰρήνη, τότε οἱ ἐργάτες *μόνο* μ'ἕναν τρόπο θά μποροῦσαν πραγματικά, *ἀμέσως τώρα* νά πραγματοποιήσουν ἀληθινά μιά τέτια εἰρήνη, δηλαδή *στρέφοντας τά ὅπλα ἐνάντια στήν κυβέρνησή τους* (δηλ. ἐκπληρώνοντας τή συμβουλή τοῦ Κάρλ Λῆμπκνεχτ πού καταδικάστηκε γι'αὐτό σέ καταναγκαστικά ἔργα καί πού εἶπε μέ ἄλλα λόγια ἐκεῖνο πού τό Κόμμα μας στή διακήρυξή του τῆς 1. XI. 1914 τό ὀνόμασε μετατροπή τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου σέ ἐμφύλιο πόλεμο τοῦ προλεταριάτου ἐνάντια στήν ἀστική τάξη γιά τό σοσιαλισμό**).

Ὅταν ἡ Διακήρυξη τῆς Βασιλείας τῆς 24. XI. 1912, πού τήν ὑπόγραψαν ὅλα τά σοσιαλιστικά κόμματα καί πού ἀφοροῦσε *αὐτόν ἀκριβῶς τόν πόλεμο* πού ξέσπασε ἤδη, ἀπειλοῦσε τίς κυβερνήσεις μέ *«προλεταριακή ἐπανάσταση»* σέ σχέση ἀκριβῶς μέ τόν ἐπερχόμενο πόλεμο, ὅταν ἀναφερόταν στήν Παρισινή Κομμούνα, ἔλεγε τήν ἀλήθεια, πού σήμερα τήν ἀπαρνοῦνται δειλά οἱ προδότες τοῦ σοσιαλισμοῦ. Γιατί, ἄν οἱ ἐργάτες τοῦ Παρισιοῦ τό 1871 μπόρεσαν νά χρησιμοποιήσουν τόν περίφημο ὁπλισμό πού τούς ἔδοσε ὁ Ναπολέων Γ΄ γιά τούς καισαρικούς

---

* —Waffen und Munitionbeschaffungsamt—Διεύθυνση ἐφοδιασμοῦ ὁπλισμοῦ καί πολεμοφοδίων. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 13-23. *Ἡ Σύντ.*

του σκοπούς, γιά νά κάνουν μιά ἀπόπειρα, μιά ἡρωική ἀπόπειρα πού τήν τιμοῦν οἱ σοσιαλιστές ὅλου τοῦ κόσμου, μιά ἀπόπειρα ἀνατροπῆς τῆς ἀστικῆς τάξης καί κατάκτησης τῆς ἐξουσίας γιά τήν πραγματοποίηση τοῦ σοσιαλισμοῦ—μιά τέτια ἀπόπειρα εἶναι 1 000 φορές πιό πραγματοποιήσιμη, πιό ἐφικτή καί θά εἶχε ἐλπίδες ἐπιτυχίας σήμερα, πού πολύ μεγαλύτερος ἀριθμός πιό ὀργανωμένων καί πιό συνειδητῶν ἐργατῶν ἀρκετῶν χωρῶν ἔχει στά χέρια του πολύ καλύτερο ὁπλισμό, καί πού οἱ μάζες κάθε μέρα φωτίζονται καί ἐπαναστατικοποιοῦνται ἀπό τήν πορεία τοῦ πολέμου. Καί τό κυριότερο ἐμπόδιο γιά τήν ἔναρξη τῆς συστηματικῆς προπαγάνδας καί διαφώτισης μ᾿αὐτό τό πνεῦμα σ᾿ὅλες τίς χῶρες δέν εἶναι καθόλου σήμερα ἡ «κούραση τῶν μαζῶν», πού ἐπικαλοῦνται σάν ἀπατηλό ἐπιχείρημα οἱ Σάιντεμαν σύν Κάουτσκι κτλ.—οἱ «μάζες» δέν κουράστηκαν ἀκόμη νά πυροβολοῦν καί θά πυροβολοῦν καί τήν ἄνοιξη σέ πιό μεγάλη ἔκταση, ἄν οἱ ταξικοί τους ἐχθροί δέν τά συμφωνήσουν γιά τή διανομή τῆς Τουρκίας, τῆς Ρουμανίας, τῆς ᾿Αρμενίας, τῆς ᾿Αφρικῆς κτλ.—τό κυριότερο ἐμπόδιο εἶναι ἡ ἐμπιστοσύνη μιᾶς μερίδας σοσιαλιστῶν ἐργατῶν πρός τούς σοσιαλιμπεριαλιστές καί τούς σοσιαλπασιφιστές, καί ἡ ἐκμηδένιση τῆς ἐμπιστοσύνης πρός τά ρεύματα αὐτά, τίς *ἰδέες* καί τίς μορφές *πολιτικῆς*, πρέπει νά γίνει τό κύριο καθῆκον τῆς ἡμέρας.

῞Ως ποιό βαθμό εἶναι πραγματοποιήσιμη μιά τέτια ἀπόπειρα, ἀπό τήν ἄποψη τῶν *διαθέσεων* τῶν πιό πλατιῶν μαζῶν, μπορεῖ νά τό *ἀποδείξει* μόνο ἡ ἔναρξη μιᾶς τέτιας ζύμωσης καί προπαγάνδας, μέ τόν πιό ἀποφασιστικό, τόν πιό γενικό καί τόν πιό ἐνεργητικό τρόπο, ἡ πιό εἰλικρινής καί ὁλόψυχη ὑποστήριξη ὅλων τῶν ἐπαναστατικῶν ἐκδηλώσεων τῆς ἐντεινόμενης ὀργῆς τῶν μαζῶν, τῶν ἀπεργιῶν καί τῶν διαδηλώσεων, πού ἀναγκάζουν τούς ἐκπροσώπους τῆς ἀστικῆς τάξης στή Ρωσία νά ἀναγνωρίζουν καθαρά ὅτι ἡ ἐπανάσταση ἐπέρχεται, καί πού ἀνάγκασαν τόν Χέλφεριχ νά πεῖ στό Ράιχσταγκ: «Καλύτερα νά κρατᾶμε στή φυλακή τούς ἀριστερούς σοσιαλδημοκράτες, παρά νά βλέπουμε πτώματα στήν πλατεία Πότσνταμ», δηλ. νά ἀναγνωρίσει ὅτι ἡ προπαγάνδα τῶν ἀριστερῶν *βρίσκει* ἔδαφος μέσα στίς μάζες.

Τό δίλημμα πού πρέπει νά βάζουν ξεκάθαρα οἱ σοσιαλιστές *σέ κάθε* περίπτωση μπροστά στίς μάζες εἶναι τοῦτο: ἤ νά συνεχίσουν νά ἀλληλοσκοτώνονται γιά τά κέρδη τῶν καπιταλιστῶν, νά ὑποφέρουν ἀπό τήν ἀκρίβια, τήν πεῖνα, τό ζυγό τῶν δισεκατομμυρίων χρεῶν καί τήν κωμωδία τῆς ἰμπεριαλιστικῆς *ἀνακωχῆς*, τήν

καμουφλαρισμένη μέ δημοκρατικές καί ρεφορμιστικές ὑποσχέσεις, ἤ νά ἐξεγερθοῦν ἐνάντια στήν ἀστική τάξη.

Τό ἐπαναστατικό Κόμμα πού μπροστά σ᾽ ὅλο τόν κόσμο ἀπειλοῦσε ἀνοιχτά τίς κυβερνήσεις μέ «προλεταριακή ἐπανάσταση» σέ περίπτωση πού θά ξεσποῦσε ἕνας πόλεμος σάν κι᾽ *αὐτόν* ἀκριβῶς πού ξέσπασε, τό Κόμμα αὐτό αὐτοκτονεῖ ἠθικά, ὅταν δέν συμβουλεύει τούς ἐργάτες καί τίς μάζες νά κατευθύνουν ὅλες τίς σκέψεις τους κι᾽ ὅλες τίς προσπάθειές τους στήν ἐξέγερση, τή στιγμή πού οἱ μάζες εἶναι περίφημα ἐξοπλισμένες, θαυμάσια ἐκπαιδευμένες στήν πολεμική τέχνη καί ἀποκαμωμένες ἀπό τήν ἐπίγνωση τοῦ παραλογισμοῦ καί τῆς ἐγκληματικότητας τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ μακελειοῦ πού ὥς τήν ὥρα τό βοηθοῦν.

(ε) Οἱ σοσιαλιστές πρέπει νά βάλουν στό κέντρο τῆς δουλιᾶς τους τήν πάλη ἐνάντια στό ρεφορμισμό, πού πάντα διέφθειρε τό ἐπαναστατικό ἐργατικό κίνημα μέ τίς ἀστικές ἰδέες καί πού τώρα πῆρε μιά κάπως ἰδιαίτερη μορφή. Συγκεκριμένα: ὁ ρεφορμισμός «στηρίζεται» στίς μεταρυθμίσεις πού θά πρέπει νά ἐφαρμόσει ἡ ἀστική τάξη μετά τόν πόλεμο! Ὁ ρεφορμισμός βάζει τό ζήτημα ἔτσι: ὅτι ἐμεῖς, τάχα, κηρύσσοντας, προπαγανδίζοντας καί προετοιμάζοντας τή σοσιαλιστική ἐπανάσταση τοῦ προλεταριάτου, «παραβλέπουμε» τό «πρακτικό», «χάνουμε» τίς πιθανότητες μεταρύθμισης.

Ἡ τοποθέτηση αὐτή τοῦ ζητήματος, συνηθισμένη καί στούς σοσιαλσωβινιστές καί στούς ὀπαδούς τοῦ Κάουτσκι, πού ἔφτασε στό σημεῖο νά ὀνομάσει τίς διαδηλώσεις στούς δρόμους «τυχοδιωκτισμούς», εἶναι ριζικά ἀντεπαναστατική καί κάλπικη, εἶναι μιά ἀστική ψευτιά.

Στή διάρκεια τοῦ πολέμου ὁ παγκόσμιος καπιταλισμός ἔκανε ἕνα βῆμα πρός τά μπρός ὄχι μόνο στή συγκέντρωση γενικά, μά καί στό πέρασμα ἀπό τά μονοπώλια γενικά στόν *κρατικό καπιταλισμό* σέ ἀκόμη πιό μεγάλες διαστάσεις ἀπ᾽ ὅ,τι προηγούμενα. Οἱ οἰκονομικές μεταρυθμίσεις σ᾽ αὐτή τήν κατεύθυνση εἶναι ἀναπόφευκτες.

Στόν πολιτικό τομέα ὁ ἰμπεριαλιστικός πόλεμος ἀπόδειξε ὅτι ἀκριβῶς ἀπό τήν ἄποψη τῶν ἰμπεριαλιστῶν εἶναι *κάποτε* πολύ πιό συμφέρον νά ἔχεις σύμμαχο ἕνα μικρό, πολιτικά ἀνεξάρτητο καί οἰκονομικά ἐξαρτημένο ἔθνος, παρά νά ριψοκινδυνεύεις μέ ἰρλανδικά ἤ τσέχικα «ἐπεισόδια» (δηλ. ἐξεγέρσεις ἤ πέρασμα ὁλόκληρων συνταγμάτων στόν ἐχθρό) τόν καιρό τοῦ πολέμου. Γι᾽ αὐτό εἶναι πέρα γιά πέρα δυνατό, ὁ ἰμπεριαλισμός παράλληλα μέ τήν πολιτική τοῦ ἄμεσου στραγγαλισμοῦ τῶν

μικρῶν ἐθνῶν, ἀπό τήν ὁποία δέν θά μπορέσει νά παραιτηθεῖ ἐντελῶς, νά ἐφαρμόσει σέ ὁρισμένες περιπτώσεις πολιτική «ἐθελοντικῆς» (δηλαδή πού τήν προκάλεσε μόνο ὁ οἰκονομικός στραγγαλισμός) συμμαχίας μέ νέα μικρά ἐθνικά κράτη ἤ κράτη-ἐκτρώματα σάν τήν Πολωνία.

Ἀπό δῶ δέν βγαίνει καθόλου ὅτι οἱ σοσιαλδημοκράτες μποροῦν, χωρίς νά προδόσουν τόν ἑαυτό τους, νά «ψηφίζουν» ὑπέρ παρόμοιων «μεταρυθμίσεων» τῶν ἰμπεριαλιστῶν ἤ νά προσχωρήσουν σ'αὐτές.

Μόνο οἱ ἀστοί ρεφορμιστές, πού στίς θέσεις τους πέρασαν στήν *οὐσία* ὁ Κάουτσκι, ὁ Τουράτι, ὁ Μέρχαϊμ, βάζουν τό ζήτημα ἔτσι: *ἤ* παραίτηση ἀπό τήν ἐπανάσταση καί τότε μεταρυθμίσεις, *ἤ* καμιά μεταρύθμιση.

Ὅλη ἡ πείρα τῆς παγκόσμιας ἱστορίας, ὅπως καί ἡ πείρα τῆς ρωσικῆς ἐπανάστασης τοῦ 1905, μᾶς διδάσκει τό ἀντίθετο: *εἴτε* ἐπαναστατική ταξική πάλη, πού παράγωγο προϊόν της εἶναι *πάντοτε* οἱ μεταρυθμίσεις (σέ περίπτωση ὄχι πλήρους ἐπιτυχίας τῆς ἐπανάστασης), *εἴτε* καμιά μεταρύθμιση.

Ἐπειδή ἡ *μοναδική πραγματική* δύναμη πού ἐξαναγκάζει σέ ἀλλαγές εἶναι μόνο ἡ ἐπαναστατική ἐνέργεια τῶν μαζῶν, καί μάλιστα ὄχι τέτια πού μένει μόνο στό χαρτί, ὅπως συνέβηκε μέ τή ΙΙ Διεθνή, ἀλλά τέτια πού ὁδηγεῖ στήν ὁλόπλευρη ἐπαναστατική προπαγάνδα, ζύμωση καί ὀργάνωση τῶν μαζῶν ἀπό τά ἴδια τά κόμματα πού βαδίζουν ἐπικεφαλῆς καί ὄχι στήν οὐρά τῆς ἐπανάστασης.

Ἡ σοσιαλδημοκρατία, μόνο ὅταν διακηρύξει ἀνοιχτά τήν ἐπανάσταση καί ἀπομακρύνει ἀπό τά ἐργατικά κόμματα ὅλους τούς ἀντίθετους πρός αὐτήν ἤ ἐκείνους πού τή δέχονται μέ «σκεπτικισμό», μόνο ὅταν κάνει *ὅλη* τή δουλιά τῶν κομμάτων ἐπαναστατική, μπορεῖ σέ τέτιες *«κρίσιμες»* ἐποχές τῆς παγκόσμιας ἱστορίας, σάν τήν τωρινή, νά ἐγγυηθεῖ στίς μάζες ἤ τήν πλήρη ἐπιτυχία τῆς ὑπόθεσής τους, σέ περίπτωση ὑποστήριξης τῆς ἐπανάστασης ἀπό πολύ πλατιές μάζες, ἤ μεταρυθμίσεις, δηλ. ὑποχωρήσεις τῆς ἀστικῆς τάξης, σέ περίπτωση ὄχι πλήρους ἐπιτυχίας τῆς ἐπανάστασης.

Διαφορετικά, μέ τήν πολιτική τῶν Σάιντεμαν καί τῶν Κάουτσκι, δέν ὑπάρχει *καμιά* ἐγγύηση ὅτι οἱ μεταρυθμίσεις δέν θά καταντήσουν μηδενικό, ἤ δέν θά πραγματοποιηθοῦν μέ τέτιους ἀστυνομικούς-ἀντιδραστικούς περιορισμούς πού θά *ἀποκλείσουν* τή δυνατότητα γιά τό προλεταριάτο νά στηριχτεῖ σέ συνέχεια σ'αὐτές, ὅταν ἐπαναλάβει τήν πάλη του γιά τήν ἐπανάσταση.

(στ) Οἱ σοσιαλιστές πρέπει νά ἀναλάβουν στά σοβαρά τήν ἐκπλήρωση τοῦ συνθήματος τοῦ Κάρλ Λῆμπκνεχτ. Ἡ συμπάθεια τῶν *μαζῶν* γι᾿αὐτό τό ὄνομα εἶναι μιά ἀπό τίς *ἐγγυήσεις* τῆς δυνατότητας καί τῆς σιγουριᾶς τῆς ἐπαναστατικῆς δουλιᾶς. Ἡ στάση τῶν Σάιντεμαν καί Σία, τῶν Κάουτσκι καί Σία ἀπέναντι σ᾿αὐτό τό ὄνομα εἶναι ὑπόδειγμα ὑποκρισίας πού *στά λόγια* ὑποκλίνεται μπροστά «στούς Λῆμπκνεχτ ὅλων τῶν χωρῶν» καί *στήν πράξη* παλεύει ἐνάντια στήν τακτική τοῦ Λῆμπκνεχτ.

Ὁ Λῆμπκνεχτ ξέκοψε ὄχι μόνο ἀπό τούς Σάιντεμαν (Ρενοντέλ, Πλεχάνοφ, Μπισσολάτι), ἀλλά καί ἀπό τό *ρεῦμα* τοῦ Κάουτσκι (Λονγκέ, ᾿Αξελρόντ, Τουράτι).

Ὁ Λῆμπκνεχτ ἀκόμη στό γράμμα του τῆς *2 τοῦ ᾿Οχτώβρη 1914* πρός τήν Parteivorstand* διακήρυξε ὅτι:

«Ich habe erklärt, daß die deutsche Partei, nach meiner innersten Ueberzeugung, von der Haut bis zum Mark ***regeneriert*** werden muß, wenn sie das Recht nicht verwirken will, sich sozialdemokratisch zu nennen, wenn sie sich die jetzt gründlich verscherzte Achtung der Welt wiedererwerben will» («Klassenkampf gegen den Krieg! Material zum «Fall Liebknecht»». Seite 22). (Geheim gedruckt in Deutschland: «Als Manuskript gedrucht!»)**.

Ὅλα τά κόμματα πρέπει νά υἱοθετήσουν αὐτό τό σύνθημα τοῦ Λῆμπκνεχτ, καί θά ἦταν βέβαια γελοῖο νά νομίζει κανείς ὅτι εἶναι δυνατό νά πραγματοποιήσει αὐτό τό σύνθημα δίχως νά διαγράψει ἀπό τό Κόμμα τούς Σάιντεμαν, Λέγκιν, Ρενοντέλ, Σαμπά, Πλεχάνοφ, Βαντερβέλντε καί Σία, ἤ δίχως νά ξεκόψει ἀπό τήν πολιτική τῶν ὑποχωρήσεων ἀπέναντι στήν κατεύθυνση τῶν Κάουτσκι, Τουράτι, Λονγκέ, Μέρχαϊμ.

* *
*

10. Γι᾿αὐτό προτείνουμε τή σύγκληση συνδιάσκεψης τῶν τσιμμερβαλντινῶν καί κάνουμε σ᾿αὐτή τή συνδιάσκεψη τίς παρακάτω προτάσεις:

---

* —Διοίκηση τοῦ κόμματος. *Ἡ Σύντ.*

** —᾿Εγώ δήλωσα πώς τό γερμανικό Κόμμα, σύμφωνα μέ τή βαθύτατη πεποίθησή μου, χρειάζεται ***νά ἀναγεννηθεῖ*** ὁλοκληρωτικά, ἄν δέν θέλει νά χάσει τό δικαίωμα νά ὀνομάζεται Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα, ἄν θέλει νά ἀποκαταστήσει τό σοβαρά φθαρμένο σήμερα γόητρό του μπρός στά μάτια τοῦ κόσμου» («Ταξική πάλη ἐνάντια στόν πόλεμο! ῾Υλικό᾿ σχετικά μέ τήν «῾Υπόθεση Λῆμπκνεχτ»». Σελ. 22). (Τυπώθηκε παράνομα στή Γερμανία: «Τυπώθηκε σάν χειρόγραφο».) *Ἡ Σύντ.*

(1) Νά ἀπορίψει ἀποφασιστικά καί ἀνεπιφύλακτα σάν ἀστικό ρεφορμισμό (μέ βάση τίς θέσεις πού ἐκτέθηκαν παραπάνω) τό σοσιαλιστικό πασιφισμό μιᾶς ὁρισμένης κατεύθυνσης: τῶν Λονγκέ-Μέρχαϊμ, Κάουτσκι, Τουράτι κτλ., πού ἔχει ἤδη ἀποριφθεῖ ἀπό ἄποψη ἀρχῆς στό Κίνταλ καί πρέπει νά ἀποριφθεῖ καί ἀπό τήν ἄποψη τῆς συγκεκριμένης ὑποστήριξης πού τοῦ παρέχουν οἱ ἐκπρόσωποι τῶν *ρευμάτων* πού ἀναφέραμε.

(2) Νά κηρύξει μιά ἐξίσου ἀποφασιστική ρήξη μέ τό σοσιαλσωβινισμό καί ἀπό ὀργανωτική ἄποψη.

(3) Νά ὑποδείξει στήν ἐργατική τάξη τά ἄμεσα καί ἐπείγοντα ἐπαναστατικά καθήκοντά της, σέ σχέση ἀκριβῶς μέ τήν ἐξάντληση τῆς ὑπομονῆς τῶν μαζῶν ἀπό τόν πόλεμο καί τήν ψευτιά τῶν ρόδινων πασιφιστικῶν φράσεων τῆς ἀστικῆς τάξης.

(4) Νά ἀναγνωρίσει καί νά καταδικάσει ἀνοιχτά τήν πλήρη ρήξη μέ ὅλο τό πνεῦμα καί μέ ὅλες τίς ἀποφάσεις τοῦ Τσίμμερβαλντ καί τοῦ Κίνταλ, τόσο τῆς πολιτικῆς τοῦ ἰταλικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος πού πῆρε ἀκριβῶς τό δρόμο τοῦ πασιφισμοῦ, ὅσο καί τῆς πολιτικῆς τοῦ ἐλβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος πού ψήφισε στή Ζυρίχη στίς 4. XI. 1916 ὅτι ἐπιτρέπονται οἱ ἔμμεσοι φόροι, ἀνάβαλε στίς 7. I. 1917 ἐπ᾽ἀόριστο χάρη στή συμμαχία τοῦ «κεντριστῆ» Ρ. Γκρίμμ μέ τούς σοσιαλπατριῶτες Γκρόιλιχ, Γκ. Μύλλερ καί Σία, τό εἰδικό κομματικό συνέδριο πού εἶχε ὁριστεῖ γιά τίς 11. II. 1917 γιά νά συζητήσει τό ζήτημα τοῦ πολέμου, καί ἀνέχεται σήμερα σιωπηρά τό ἀνοιχτό τελεσίγραφο τῶν ἴδιων πάλι σοσιαλπατριωτῶν ἡγετῶν πού ἀπειλοῦν ἀνοιχτά νά καταθέσουν τίς ἐντολές τους, ἄν τό κόμμα ἀπορίψει τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας.

Ἡ θλιβερή πείρα τῆς II Διεθνοῦς ἔδειξε ἀρκετά τή μεγάλη ζημιά ἐκείνης τῆς πρακτικῆς, τότε πού οἱ «γενικές», μέ γενικές φράσεις διατυπωμένες ἐπαναστατικές ἀποφάσεις συνοδεύονται *στήν πράξη* ἀπό τή ρεφορμιστική πρακτική, τότε πού ἡ διακήρυξη τοῦ διεθνισμοῦ συνοδεύεται μέ παραίτηση ἀπό τήν πραγματικά διεθνιστική, *ἀπό κοινοῦ* συζήτηση τῶν θεμελιακῶν ζητημάτων τακτικῆς κάθε χωριστοῦ κόμματος πού ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς διεθνοῦς ἕνωσης.

Τό Κόμμα μας πρίν ἀκόμη ἀπό τό Τσίμμερβαλντ καί στή συνδιάσκεψη τοῦ Τσίμμερβαλντ θεώρησε χρέος του νά κάνει γνωστό στούς συντρόφους ὅτι καταδικάζουμε ἀμετάκλητα τόν πασιφισμό, τό ἀφηρημένο κήρυγμα εἰρήνης, σάν ἀστική ἀπάτη (ἀπόφαση τοῦ Κόμματός μας πού μοιράστηκε στό Τσίμμερβαλντ

στά γερμανικά στήν μπροσούρα «Σοσιαλισμός καί πόλεμος» καί στά γαλλικά σάν φυλλάδιο πού περιεῖχε τή μετάφραση τῶν ἀποφάσεων*). *Ἡ ἀριστερά τοῦ Τσίμμερβαλντ*, πού στή συγκρότησή της πήραμε μέρος, ὀργανώθηκε χωριστά στό ἴδιο τό Τσίμμερβαλντ γιά νά δείξουμε ἀκριβῶς ὅτι ὑποστηρίζουμε τήν Ἕνωση τοῦ Τσίμμερβαλντ, *ἐφόσον* παλεύει ἐνάντια στό σοσιαλσωβινισμό.

Τώρα ἀκριβῶς ἀποκαλύφθηκε ὁριστικά, ὅπως βαθιά πιστεύουμε, ὅτι ἡ πλειοψηφία ἤ ἡ δεξιά τοῦ Τσίμμερβαλντ, ἔκανε *ὁλοκληρωτική* στροφή ὄχι πρός τήν πάλη ἐνάντια στό σοσιαλσωβινισμό, ἀλλά πρός τήν παράδοση ὅλων τῶν θέσεων, πρός τή συγχώνευση μαζί του μέ βάση τήν πλατφόρμα τῶν κούφιων πασιφιστικῶν φράσεων. Καί θεωροῦμε χρέος μας νά δηλώσουμε ἀνοιχτά ὅτι μ᾽αὐτούς τούς ὅρους ἡ ὑποστήριξη τῆς αὐταπάτης γιά ἑνότητα τοῦ Τσίμμερβαλντ καί γιά πάλη ὑπέρ μιᾶς III Διεθνοῦς προξενεῖ τεράστια ζημιά στό ἐργατικό κίνημα. Καί δηλώνουμε, ὄχι σάν «ἀπειλή», οὔτε σάν «τελεσίγραφο», ἀλλά σάν ἀνοιχτή ἀνακοίνωση ἀπόφασής μας ὅτι, ἄν δέν ἀλλάξει αὐτή ἡ κατάσταση, δέν θά μείνουμε μέλη τῆς Ἕνωσης τοῦ Τσίμμερβαλντ.

Γράφτηκε πρίν ἀπό τίς 25 τοῦ Δεκέμβρη 1916
(7 τοῦ Γενάρη 1917)

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931
στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. XVII

Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό χειρόγραφο

---

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 161-167. *Ἡ Σύντ.*

ΑΝΟΙΧΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΑΡΛ ΝΕΝ, ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΗΣ ΒΕΡΝΗΣ

Ἀξιότιμε σύντροφε! Ἡ ἐπέμβαση τοῦ κυρίου ἐθνικοῦ συμβούλου Ρόμπερτ Γκρίμμ, στίς 7 Γενάρη αὐτοῦ τοῦ χρόνου, στή συνεδρίαση τῆς Διοίκησης τοῦ Κόμματος, μαζί μέ ὅλους τούς σοσιαλεθνικιστές καί σέ σημαντικό βαθμό ἐπικεφαλῆς τους, *ὑπέρ* τῆς ἀπόφασης γιά τήν ἀναβολή τοῦ κομματικοῦ συνεδρίου, ξεπερνᾶ τά ὅρια τῆς ὑπομονῆς καί ξεσκεπάζει ὁριστικά τόν κ. ἐθνικό σύμβουλο Ρ. Γκρίμμ.

Ὁ πρόεδρος τῆς ἐκλεγμένης στό Τσίμμερβαλντ Διεθνοῦς Σοσιαλιστικῆς Ἐπιτροπῆς, πρόεδρος τῆς συνδιάσκεψης τοῦ Τσίμμερβαλντ καί τοῦ Κίνταλ, ὁ πιό «ἔγκυρος» ἐκπρόσωπος ἀπέναντι σ᾽ ὅλο τόν κόσμο ὅλης τῆς Ἕνωσης τοῦ Τσίμμερβαλντ, δρᾶ ἀπό κοινοῦ μέ τούς σοσιαλπατριῶτες καί ἐπικεφαλῆς τους, σάν ἀνοιχτός προδότης τοῦ Τσίμμερβαλντ, προτείνει νά ματαιωθεῖ τό κομματικό συνέδριο πού ἔχει ἀπό καιρό καί εἰδικά ὁριστεῖ, γιά τή λύση — στή χώρα τῆς Εὐρώπης πού ἔχει τή μεγαλύτερη ἐλευθερία, καί, ἀπό τήν ἄποψη τῶν συνθηκῶν τόπου καί χρόνου, τή μεγαλύτερη διεθνή ἐπιροή — γιά τή λύση τοῦ ζητήματος τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας στόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο!!

Μποροῦμε λοιπόν νά σωπαίνουμε; Μποροῦμε νά μένουμε ἤρεμοι μπροστά σ᾽ ἕνα τέτιο γεγονός πού θά ἀτίμαζε γιά πάντα, θά μετέτρεπε γιά πάντα σέ κωμωδία ὅλο τό κίνημα τοῦ Τσίμμερβαλντ, ἄν δέν ἀποσπούσαμε τή μάσκα ἀπό τόν κ. ἐθνικό σύμβουλο Ρ. Γκρίμμ;

Τό ἐλβετικό Σοσιαλιστικό κόμμα εἶναι τό μοναδικό ἀπό τά εὐρωπαϊκά σοσιαλιστικά κόμματα, πού ἀνοιχτά καί ἐπίσημα, σέ νόμιμο συνέδριο, χωρίς τά ἐμπόδια τῆς στρατιωτικῆς λογοκρι-

σίας καί τῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν, προσχώρησε στό Τσίμμερβαλντ, τό ὑποστήριξε, ἔδοσε δυό μέλη του στή Διεθνή Σοσιαλιστική Ἐπιτροπή, παρουσιάστηκε μπροστά σ'ὅλο τόν κόσμο σάν ὁ κυριότερος ἐκπρόσωπος τοῦ κινήματος τοῦ Τσίμμερβαλντ, ἄν ἐξαιρέσουμε τό ἰταλικό Κόμμα, πού βρίσκεται σέ ἀσύγκριτα πιό δύσκολες συνθῆκες ἐξαιτίας τῆς πίεσης τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου. Καί νά, τό ἐλβετικό Σοσιαλιστικό κόμμα, πού στό συνέδριό του τῆς Ζυρίχης, στίς 4-5. XI. 1916, ἀποφάσισε ὁριστικά—ὕστερα ἀπό κωλυσιεργίες πού ἀνάμεσα στ'ἄλλα τίς προκάλεσε ἡ πάλη ἐνάντια στούς ἀνοιχτούς σοσιαλπατριῶτες, οἱ ὁποῖοι μόλις τό φθινόπωρο τοῦ 1916 ἀποσπάστηκαν ἀπό τό Κόμμα καί σχημάτισαν μιά ἰδιαίτερη «Grütli-Verein»*—ἀποφάσισε νά συγκαλέσει ἰδιαίτερο συνέδριο τοῦ κόμματος τό Φλεβάρη τοῦ 1917 στή Βέρνη, γιά τή λύση τοῦ ζητήματος τοῦ πολέμου καί τοῦ ζητήματος τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας—στό Κόμμα αὐτό βρέθηκαν ἄνθρωποι πού ἀποφάσισαν νά μήν ἐπιτρέψουν τή σύγκληση αὐτοῦ τοῦ συνεδρίου, νά τό τορπιλίσουν, νά μήν ἀφήσουν τούς *ἴδιους* τούς ἐργάτες, καί μάλιστα ἀκριβῶς σέ καιρό πολέμου, νά συζητήσουν καί νά λύσουν τό ζήτημα τῆς στάσης ἀπέναντι στή στρατιωτική κλίκα καί τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας.

Καί ἐπικεφαλῆς αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων, πού ἡ πολιτική τους ἀποτελεῖ ἕναν κόλαφο γιά ὅλο τό κίνημα τοῦ Τσίμμερβαλντ, βρέθηκε ὁ πρόεδρος τῆς Διεθνοῦς Σοσιαλιστικῆς Ἐπιτροπῆς!

Αὐτό δέν εἶναι ἄραγε πλήρης προδοσία ἀπέναντι στό Τσίμμερβαλντ; Αὐτό δέν εἶναι ἄραγε *ἐμπαιγμός* ὅλων τῶν ἀποφάσεων τοῦ Τσίμμερβαλντ;

Φτάνει νά ρίξει κανείς ἔστω καί μιά ματιά σέ μερικούς ἀπό τούς λόγους μέ τούς ὁποίους ἐξηγοῦν ἐπίσημα τήν ἀναβολή τοῦ συνεδρίου, γιά νά καταλάβει ὅλη τή σημασία αὐτοῦ τοῦ μέτρου.

«Οἱ ἐργάτες, βλέπετε, δέν εἶναι ἕτοιμοι» ἀκόμη γιά νά λύσουν αὐτό τό ζήτημα!

Σ'ὅλες τίς διακηρύξεις, σ'ὅλες τίς ἀποφάσεις τοῦ Τσίμμερβαλντ καί τοῦ Κίνταλ ἀναφέρεται ἐπανειλημμένα ὅτι ἡ ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας στόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο, πόλεμο ἀνάμεσα σέ δυό ἰμπεριαλιστικούς συνασπισμούς, πόλεμο γιά τήν καταλήστευψη τῶν ἀποικιῶν καί τό στραγγαλισμό τῶν ἀδύνατων ἐθνῶν, εἶναι προδοσία τοῦ σοσιαλισμοῦ, ἀδιάφορο ἄν πρόκειται γιά «μεγάλες Δυνάμεις» ἤ γιά μικρά ἔθνη πού

* —Ἕνωση-Γκρύτλι. *Ἡ Σύντ.*

διατήρησαν προσωρινά τήν οὐδετερότητά τους. Αὐτή ἡ ἰδέα ἐπαναλαβαίνεται σ'ὅλους τούς τόνους καί σ'ὅλα τά ἐπίσημα ἔγγραφα τοῦ Τσίμμερβαλντ καί τοῦ Κίνταλ. Σέ ἑκατοντάδες ἄρθρα καί σχόλια ὅλες οἱ σοσιαλιστικές ἐφημερίδες τῆς 'Ελβετίας καί ἰδιαίτερα ἡ «Berner Tagwacht», πού τή διευθύνει ὁ κ. ἐθνικός σύμβουλος Ρ. Γκρίμμ, μασοῦσε καί ἀναμασοῦσε αὐτή τήν ἰδέα. Στίς δηλώσεις συμπάθειας πρός τούς Κ. Λῆμπκνεχτ, Χέγκλουντ, Μάκλιν κτλ. ἑκατοντάδες φορές ὑπογραμμίστηκε ἡ κοινή πεποίθηση ὅλων τῶν τσιμμερβαλντινῶν ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοί κατάλαβαν *σωστά* τήν κατάσταση καί τά συμφέροντα τῆς *μάζας*, ὅτι ἡ συμπάθεια αὐτῆς ἀκριβῶς τῆς *μάζας*, δηλ. τῆς πλειοψηφίας τῶν καταπιεζομένων καί ἐκμεταλλευομένων, εἶναι μέ τό μέρος *τους*, ὅτι οἱ προλετάριοι μέ τό ταξικό τους ἔνστικτο—παντοῦ, καί στή «μεγάλη» ἐμπόλεμη Γερμανία, καί στή μικρή οὐδέτερη Σουηδία—καταλαβαίνουν τήν ἀλήθεια πώς ἡ ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας στόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο εἶναι *προδοσία τοῦ σοσιαλισμοῦ*.

Καί ἔρχεται τώρα ὁ πρόεδρος τῆς Διεθνοῦς Σοσιαλιστικῆς 'Επιτροπῆς, μέ τήν ἐνθουσιώδη ἐπιδοκιμασία καί τή θερμή ὑποστήριξη ὅλων τῶν *φανατικῶν* ἐκπροσώπων τοῦ σοσιαλπατριωτισμοῦ μέσα στό ἑλβετικό Σοσιαλιστικό κόμμα, Η. Greulich, P. Pflüger, Huber, Manz-Schäppi κτλ. κτλ., καί προβάλλει τό ὑποκριτικό καί ψεύτικο ἐπιχείρημα ὅτι τάχα τό συνέδριο τοῦ Κόμματος ἀναβάλλεται, γιατί «οἱ ἐργάτες δέν εἶναι ἕτοιμοι».

Αὐτό εἶναι ἐξοργιστική ὑποκρισία καί ψευτιά, στήν κυριολεκτική σημασία τῆς λέξης. Εἶναι πασίγνωστο—καί ἡ ἐφημερίδα *«Grütlianer»*[116] δημοσιεύει ἀνοιχτά αὐτή τήν πικρή ἀλήθεια—ὅτι τό συνέδριο τό ἀναβάλλουν, γιατί οἱ σοσιαλπατριῶτες πού ἀναφέραμε *φοβοῦνται* τούς ἐργάτες, *φοβοῦνται* τήν ἀπόφαση τῶν ἐργατῶν ἐνάντια στήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας, *ἀπειλοῦν* ὅτι θά καταθέσουν τίς ἐντολές τους στό 'Εθνικό συμβούλιο, ἄν ψηφιστεῖ ἀπόφαση γιά παραίτηση ἀπό τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας. Οἱ σοσιαλπατριῶτες «ἀρχηγοί» τοῦ ἑλβετικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος, πού καί σήμερα ἀκόμη, 2½ χρόνια μετά τήν ἔναρξη τοῦ πολέμου, εἶναι ὑπέρ τῆς «ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας», δηλ. ὑπέρ τῆς *ὑπεράσπισης* τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης τοῦ ἑνός ἤ τοῦ ἄλλου συνασπισμοῦ, οἱ ἀρχηγοί αὐτοί ἀποφάσισαν νά *τορπιλίσουν τό συνέδριο*, νά ἀγνοήσουν τή θέληση τῶν ἑλβετῶν σοσιαλιστῶν ἐργατῶν, νά μήν τούς ἐπιτρέψουν νά συζητήσουν στή διάρκεια τοῦ πολέμου, νά καθορίσουν τή στάση τους ἀπέναντι στόν πόλεμο, ἀπέναντι

στούς «ὑπερασπιστές τῆς πατρίδας», δηλ. στούς λακέδες τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης.

Νά ποῦ βρίσκεται ἡ ἀληθινή, ἡ θαυμάσια γνωστή σέ ὅλους αἰτία τῆς ἀναβολῆς τοῦ συνεδρίου, νά ποῦ βρίσκεται ἡ προδοσία τοῦ προέδρου τῆς Διεθνοῦς Σοσιαλιστικῆς 'Επιτροπῆς ἀπέναντι στό Τσίμμερβαλντ, ὁ ὁποῖος πέρασε μέ τό μέρος τῶν σοσιαλπατριωτῶν τοῦ ἑλβετικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος *ἐνάντια* στούς συνειδητούς ἑλβετούς ἐργάτες!

Νά ποῦ βρίσκεται ἡ πικρή ἀλήθεια, ὅπως τήν εἶπε ἤδη ὁ ἀνοιχτά σοσιαλπατριωτικός «Grütlianer», πού ἐξάλλου εἶναι πάντοτε ὁ καλύτερα πληροφορημένος γιά τό τί σκέπτονται καί κάνουν οἱ *γκρυτλιανοί* ἀρχηγοί Γκρόιλιχ, Πφλύγκερ, Χοῦμπερ, Μάντς-Σέππι καί Σία *μέσα* στό Σοσιαλιστικό κόμμα — καί πού ἀνάμεσα στ'ἄλλα ἔγραφε *τρεῖς μέρες πρίν* ἀπό τή συνεδρίαση τῆς 7. Ι. 1917:*

Ἄλλος «ἐπίσημος» λόγος ἀναβολῆς τοῦ συνεδρίου: ἡ ἐπιτροπή πού ἐκλέχτηκε εἰδικά τό Δεκέμβρη, ἤ ἀκόμη τό Νοέμβρη τοῦ 1916, γιά τή σύνταξη τῶν ἀποφάσεων πάνω στό ζήτημα τοῦ πολέμου «δέν κατέληξε σέ ὁμοφωνία»!!

Σάν νά μήν ἤξεραν οἱ Γκρίμμ καί Σία καί ἀπό πρίν, ὅτι πάνω σ'ἕνα τέτιο ζήτημα εἶναι *ἀδύνατη* ἡ ὁμοφωνία στό ἑλβετικό Σοσιαλιστικό κόμμα, ὅταν μένουν σ'αὐτό, δίχως νά περνᾶνε στό σοσιαλπατριωτικό κόμμα-γκρύτλι, τέτιοι «ἀρχηγοί» σάν τούς Γκρόιλιχ, Πφλύγκερ, Γκ. Μύλλερ, Χοῦμπερ, Μάντς-Σέππι, Ὄττο Λάνγκ καί ἄλλους, πού ἀσπάζονται πλήρως τή σοσιαλπατριωτική ἄποψη τῆς «Ἕνωσης-Γκρύτλι» καί πού μέ τή συμμετοχή τους στό *Σοσιαλιστικό* κόμμα δέν κάνουν τίποτε ἄλλο ἀπό τό νά *ἐξαπατοῦν* τούς σοσιαλιστές ἐργάτες!

Σάν νά μήν ἔβλεπαν καθαρά τό καλοκαίρι τοῦ 1916 οἱ Γκρίμμ καί Σία ὅτι δέν ὑπάρχει κι'οὔτε μπορεῖ νά ὑπάρξει ὁμοφωνία στό ζήτημα τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας, γιατί τό καλοκαίρι τοῦ 1916 εἶχαν δημοσιευτεῖ οἱ *σοσιαλπατριωτικές* θέσεις τῶν Πφλύγκερ, Γκ. Μύλλερ κ.ἄ. ἐνῶ ὁ Γκρίμμ, φυσικά, *δέν μποροῦσε νά μή δεῖ* χιλιάδες *φορές* στό National-Rath τίς σοσιαλπατριωτικές ἀντιλήψεις τῶν Γκρόιλιχ καί Σίας, ἄν ὄχι τῆς πλειοψηφίας τῶν μελῶν τῆς σοσιαλπατριωτικῆς ὁμάδας στό National-Rath!

Οἱ Γκρίμμ καί Σία θέλουν νά ἐξαπατοῦν τούς σοσιαλιστές ἐργάτες τῆς 'Ελβετίας. Γι'αὐτό, ὁρίζοντας τήν ἐπιτροπή, *δέν*

* Στό σημεῖο αὐτό ὑπάρχει κενό στό χειρόγραφο γιά παράθεση τσιτάτου. *Ἡ Σύντ.*

δημοσίευσαν τά ονόματα των μελών της. 'Ενώ ή «Grütlianer» είπε τήν *αλήθεια,* δημοσιεύοντας αυτά τά ονόματα καί προσθέτοντας, σάν κάτι τό αυτονόητο, τήν αλήθεια, τήν πασίγνωστη αλήθεια ότι μιά *τέτια* επιτροπή δέν μπορεί νά πάρει ομόφωνη απόφαση!

Γιά νά εξαπατούν τούς εργάτες οι Γκρίμμ καί Σία *δέν* πήραν απόφαση νά δημοσιευτούν *αμέσως* οι αποφάσεις της επιτροπής, *αποκρύβοντας* τήν αλήθεια από τούς εργάτες. 'Ενώ οι αποφάσεις είναι έτοιμες από καιρό, *καί μάλιστα έχουν τυπωθεί κρυφά!!*

Όπως καί θά έπρεπε νά περιμένει κανείς, τά ονόματα των Huber, Pflüger, Klöti, G. Müller φιγουράρουν κάτω από τήν απόφαση πού *παραδέχεται* τήν «υπεράσπιση της πατρίδας», δηλ. δικαιώνει τήν *προδοσία του σοσιαλισμού* στόν καιρό του πολέμου, πού ο ιμπεριαλιστικός χαρακτήρας του έχει ήδη ξεσκεπαστεί 1000 φορές!! Τά ονόματα των Nobs, Affolter, Schmid, Naine, Graber φιγουράρουν κάτω από τήν απόφαση πού *απορίπτει* τήν «υπεράσπιση της πατρίδας».

Κοιτάξτε λοιπόν τί ξεδιάντροπο καί ανέντιμο παιχνίδι παίζουν μέ τούς σοσιαλιστές εργάτες ο Γκρίμμ καί οι σοσιαλπατριώτες:

Φωνάζουν ότι οι εργάτες δέν είναι έτοιμοι, καί τό φωνάζουν αυτό τότε ακριβώς πού αυτοί *οι ίδιοι* αρχηγοί *κρύβουν* από τούς εργάτες τίς *έτοιμες κιόλας αποφάσεις,* πού βάζουν συγκεκριμένα μπρός στούς εργάτες δυό κύκλους ιδεών, *δυό* ανειρήνευτες πολιτικές, τή σοσιαλπατριωτική πολιτική καί τήν τσιμμερβαλντινή πολιτική!!

Ό Γκρίμμ καί οι σοσιαλπατριώτες εξαπατούν αναίσχυντα τούς εργάτες, γιατί αυτοί ακριβώς αποφάσισαν νά τορπιλίσουν τό συνέδριο, νά μήν δημοσιεύσουν τίς αποφάσεις, νά μήν αφήσουν τούς εργάτες νά ζυγίσουν καί νά συζητήσουν ανοιχτά καί τίς δυό πολιτικές, καί οι ίδιοι πάλι φωνάζουν ότι οι εργάτες είναι «απροετοίμαστοι»!

Άλλα «επίσημα» επιχειρήματα γιά τήν αναβολή του συνεδρίου: πρέπει νά αγωνιστούμε ενάντια στήν ακρίβια, πρέπει νά διεξάγουμε προεκλογική καμπάνια κτλ.

Τά επιχειρήματα αυτά είναι καθαρή κοροϊδία γιά τούς εργάτες. Ποιός δέν ξέρει ότι εμείς οι σοσιαλδημοκράτες *δέν* είμαστε ενάντια στήν πάλη γιά μεταρυθμίσεις, όμως σέ διάκριση από τούς σοσιαλπατριώτες, σέ διάκριση από τούς οπορτουνιστές καί τούς ρεφορμιστές, *δέν περιοριζόμαστε* στήν πάλη γιά

μεταρυθμίσεις, ἀλλά τήν *ὑποτάσσουμε* στήν πάλη γιά τήν ἐπανάσταση; Ποιός δέν ξέρει ὅτι ἀκριβῶς αὐτή ἡ πολιτική ἐκτέθηκε ἐπανειλημμένα στίς διακηρύξεις τοῦ Τσίμμερβαλντ καί τοῦ Κίνταλ; 'Εμεῖς δέν εἴμαστε ἐνάντια στίς ἐκλογές καί τίς μεταρυθμίσεις γιά τόν περιορισμό τῆς ἀκρίβιας, ὅμως *σέ πρώτη γραμμή* βάζουμε τήν ἀνοιχτή διακήρυξη τῆς *ἀλήθειας* μπρός στίς μάζες, συγκεκριμένα: ὅτι *δέν εἶναι δυνατό* νά ἐξαλείψουμε τήν ἀκρίβια διαφορετικά, παρά ἀπαλλοτριώνοντας τίς τράπεζες καί τίς μεγάλες ἐπιχειρήσεις, δηλαδή πραγματοποιώντας τήν κοινωνική ἐπανάσταση.

Καί σέ τί καλεῖ τό προλεταριάτο ἡ *κάθε* διακήρυξη τῆς ἕνωσης τοῦ Τσίμμερβαλντ *σάν ἀπάντηση* στόν πόλεμο; *σέ συνδυασμό* μέ τόν πόλεμο;

Στήν ἐπαναστατική μαζική πάλη, στή στροφή τῶν ὅπλων ἐνάντια στόν ἐχθρό πού εἶναι μέσα στή δική σου τή χώρα (βλ. τήν τελευταία ἔκκληση τῆς Internationale Sozialistische Kommission «An die Arbeiterklasse»*, στά τέλη τοῦ Δεκέμβρη 1916), δηλαδή στή στροφή τῶν ὅπλων ἐνάντια στή *δική σου* ἀστική τάξη, στή *δική σου* κυβέρνηση.

Δέν βγαίνει ἄραγε ἀπό δῶ καθαρά γιά κάθε ἄνθρωπο πού μπορεῖ κάπως νά σκέπτεται ὅτι ἀκριβῶς ἡ πολιτική τῆς *παραίτησης* ἀπό τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας εἶναι *συνδεμένη* μέ τήν πραγματικά ἐπαναστατική, μέ τήν πραγματικά σοσιαλιστική πάλη ἐνάντια στήν ἀκρίβια; Μέ τήν πραγματικά σοσιαλιστική καί ὄχι ἀστικορεφορμιστική χρησιμοποίηση τῆς προεκλογικῆς καμπάνιας;

Μήπως δέν εἶναι ξεκάθαρο ὅτι ἀκριβῶς ἡ σοσιαλπατριωτική πολιτική, ἡ πολιτική τῆς «ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας» στόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο, εἶναι πολιτική *ρεφορμισμοῦ*, δηλαδή ἀστικορεφορμιστικῆς *καί ὄχι* σοσιαλιστικῆς πάλης ἐνάντια στήν ἀκρίβια, πάλης στόν καιρό τῆς προεκλογικῆς καμπάνιας;

Πῶς εἶναι λοιπόν δυνατό *«νά ἀναβάλλεται»* ἕνα συνέδριο, πού θά ἀποφανθεῖ πάνω στό ζήτημα τῆς «ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας» (δηλ. τῆς ἐκλογῆς *ἀνάμεσα* στή σοσιαλπατριωτική *καί* τή σοσιαλιστική πολιτική), «μέ τό πρόσχημα» τῆς πάλης ἐνάντια στήν ἀκρίβια κτλ.;; Μ' αὐτό τό κάλπικο, τό ψεύτικο ἐπιχείρημα ὁ Γκρίμμ καί οἱ σοσιαλπατριῶτες θέλουν *νά κρύψουν* ἀπό τούς ἐργάτες τήν ἀλήθεια, ὅτι αὐτοί καί τήν πάλη ἐνάντια στήν

---

* — Διεθνοῦς Σοσιαλιστικῆς 'Επιτροπῆς «Πρός τήν ἐργατική τάξη». *'Η Σύντ.*

ἀκρίβια καί τίς ἐκλογές κτλ. θέλουν νά τίς διεξάγουν μέ ἀστικορεφορμιστικό καί ὄχι τσιμμερβαλντινό πνεῦμα.

Στίς 6 Αὐγούστου 1916 ὁ Γκρίμμ μίλησε στή Ζυρίχη σέ 115 Arbeitervertrauensleute aus der ganzen Schweiz[117] καί τούς ἀνάπτυξε ἀκριβῶς τήν ἰδέα μιᾶς ἀστικορεφορμιστικῆς καί μόνο ρεφορμιστικῆς πάλης ἐνάντια στήν ἀκρίβεια! Ὁ Γκρίμμ μέ «σταθερό βῆμα» βαδίζει πρός *τό σκοπό του:* πρός τήν προσέγγιση μέ τούς σοσιαλπατριῶτες *ἐνάντια* στούς σοσιαλιστές ἐργάτες, *ἐνάντια* στό Τσίμμερβαλντ.

Ἀλλά τό ἰδιαίτερα ἀηδιαστικό ἐδῶ εἶναι ὅτι ὁ Γκρίμμ *καμουφλάρει* τό πέρασμά του μέ τό μερος τῶν σοσιαλπατριωτῶν μέ ἕνα *δυνατό* ὑβρεολόγιο ἐνάντια στούς *μή-ἐλβετούς* σοσιαλπατριῶτες. Νά ποῦ βρίσκεται μιά ἀπό τίς πιό βαθιές ρίζες τῆς προδοσίας τοῦ Γκρίμμ, νά ποῦ βρίσκεται μιά ἀπό τίς πιό βαθιές πηγές ὅλης τῆς πολιτικῆς τῆς ἀπάτης πού ἀποκάλυψε ἡ 7 τοῦ Γενάρη 1917.

Κοιτάξτε τή *«Berner Tagwacht»:* καί τί βρισιές δέν ἔχει πεῖ ἡ ἐφημερίδα αὐτή ἐνάντια στούς ρώσους, γάλλους, ἄγγλους, γερμανούς, αὐστριακούς σοσιαλπατριῶτες, μέ μιά λέξη ἐνάντια σ᾿ὅλους... ἐκτός ἀπό τούς ἐλβετούς! Ὁ Γκρίμμ ἔφτασε στό σημεῖο νά ἀποκαλέσει τό γερμανό σοσιαλπατριώτη Ἔμπερτ, μέλος τῆς «Parteivorstand» τοῦ γερμανικοῦ σοσιαλπατριωτικοῦ κόμματος, «einen Rausschmeißer in einem Bordell»* («Berner Tagwacht», ἀρ. φύλ... τῆς...).

Τί παλικάρι ἀλήθεια αὐτός ὁ Γκρίμμ! Τί ἱπποτικός μαχητής αὐτός ὁ Γκρίμμ! Μέ τί παλικαριά ρίχνεται ἀπό τή Βέρνη στούς σοσιαλπατριῶτες... τοῦ Βερολίνου! Πόσο εὐγενικά *ἀποφεύγει νά μιλήσει* ὁ ἱππότης αὐτός γιά τούς σοσιαλπατριῶτες... *τῆς Βέρνης καί τῆς Ζυρίχης!*

Ἀλλά σέ τί διαφέρει ὁ Ἔμπερτ τοῦ Βερολίνου ἀπό τούς Γκρόιλιχ, Μάντς-Σέππι καί Πφλύγκερ τῆς Ζυρίχης; ἀπό τούς Γκούσταβ Μύλλερ, Σνέεμπεργκερ καί Ντύρ τῆς Βέρνης; *Ἀπολύτως σέ τίποτε. Ὅλοι τους εἶναι σοσιαλπατριῶτες.* Ὅλοι τους κρατᾶνε τήν ἴδια ἐντελῶς στάση ἀπό ἄποψη ἀρχῶν. Ὅλοι τους διοχετεύουν στίς μάζες ἰδέες *ὄχι* σοσιαλιστικές, ἀλλά «γκρυτλιανικές», δηλ. ρεφορμιστικές, ἐθνικιστικές, ἀστικές.

Ὅταν τό καλοκαίρι τοῦ 1916 ὁ Γκρίμμ σύνταξε τίς θέσεις του πάνω στό ζήτημα τοῦ πολέμου καί τίς σύνταξε ἐπίτηδες μακροσκελεῖς καί ἀσαφεῖς, ἐλπίζοντας νά ξεγελάσει ἔτσι καί

* —«προστάτη σέ οἶκο ἀνοχῆς». *Ἡ Σύντ.*

τούς ἀριστερούς καί τούς δεξιούς, ἐλπίζοντας νά «σπεκουλάρει» μέ τίς διαφωνίες καί τῶν μέν καί τῶν δέ, τέλειωνε τίς θέσεις αὐτές μέ τήν παρακάτω φράση:

«Τά ὄργανα τοῦ Κόμματος καί τῶν συνδικάτων πρέπει νά ἔλθουν σέ συμφωνία μεταξύ τους» (ἀκριβῶς γιά τήν περίπτωση ἀπειλῆς πολέμου καί ἀνάγκης ἐπαναστατικῶν μαζικῶν ἐνεργειῶν).

᾿Αλλά ποιός βρίσκεται ἐπικεφαλῆς τῶν συνδικάτων στήν ᾿Ελβετία; Δέν εἶναι ἀκριβῶς ἀνάμεσα σ᾿ἄλλους οἱ Σνέεμπεργκερ καί Ντύρ, πού τό καλοκαίρι τοῦ 1916 ἦταν καί οἱ δυό τους συντάκτες τῆς ἐφημερίδας «Schweizerische Metallarbeiterzeitung» καί καθοδηγοῦσαν αὐτή τήν ἐφημερίδα μέ ἀντιδραστικό, ρεφορμιστικό, σοσιαλπατριωτικό πνεῦμα, δηλώνοντας *ἀνοιχτά* ὅτι εἶναι *ὑπέρ* τῆς «ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας» καί ξεσπαθώνοντας *ἀνοιχτά* ἐνάντια *σ᾿ὅλη* τήν πολιτική τοῦ Τσίμμερβαλντ;

Καί ἐπικεφαλῆς τοῦ ἐλβετικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος, ὅπως τό ἀπόδειξε γιά μιά ἀκόμη φορά ἡ 7 τοῦ Γενάρη 1917, βρίσκονται οἱ σοσιαλπατριῶτες Γκρόιλιχ, Πφλύγκερ, Μάντς-Σέππι, Χοῦμπερ κτλ. κτλ.

Τί βγαίνει λοιπόν;

Βγαίνει ὅτι στίς θέσεις του ὁ Γκρίμμ πρότεινε στό Κόμμα νά ἀναθέσει τήν καθοδήγηση τῶν ἐπαναστατικῶν μαζικῶν ἐνεργειῶν *ἐνάντια στόν πόλεμο ἀκριβῶς* στούς σοσιαλπατριῶτες Σνέεμπεργκερ, Ντύρ, Γκρόιλιχ, Πφλύγκερ καί Σία! ᾿Ακριβῶς στούς *ἀντιπάλους* αὐτῶν τῶν ἐνεργειῶν, ἀκριβῶς στούς *ρεφορμιστές!!*

Σήμερα, ὕστερα ἀπό τίς 7 τοῦ Γενάρη 1917 ὅλη ἡ «τακτική» τοῦ Γκρίμμ ἔχει ξεσκεπαστεῖ ὁλοκληρωτικά.

῾Ο Γκρίμμ θέλει νά θεωρεῖται ἀρχηγός τῶν ἀριστερῶν, πρόεδρος τῆς Διεθνοῦς Σοσιαλιστικῆς ᾿Επιτροπῆς, ἐκπρόσωπος καί καθοδηγητής τῶν τσιμμερβαλντινῶν, ἐξαπατᾶ τούς ἐργάτες μέ ὅποιες θέλετε «ὑπερεπαναστατικές» φράσεις, *καλύπτοντας* μ᾿αὐτές *στήν πράξη* τήν παλιά, σοσιαλπατριωτική, ἀστικορεφορμιστική τακτική τοῦ Κόμματος.

῾Ορκίζεται καί ὁμνύει ὅτι συμπαθεῖ τόν Κ. Λῆμπκνεχτ, τόν Χέγκλουντ κτλ., ὅτι εἶναι ὀπαδός *τους*, ὅτι ἐφαρμόζει τήν πολιτική τους.

῞Ομως ὁ Κ. Λῆμπκνεχτ στή Γερμανία καί ὁ Χέγκλουντ στή μικρή οὐδέτερη Σουηδία ἀγωνίζονταν *ὄχι ἐνάντια στούς ξένους, ἀλλά* ἐνάντια στούς δικούς τους σοσιαλπατριῶτες, ἐπιτίθονταν ἐνάντια στούς ρεφορμιστές καί τούς ἐθνικιστές στόν τόπο τους

στό Βερολίνο, στόν τόπο τους στή Στοκχόλμη, καί ὄχι στίς ἄλλες χῶρες. Μέ τό ἀνελέητο ξεσκέπασμα τῶν σοσιαλπατριωτῶν ἐπέσυραν τό τιμητικό μίσος τῶν Γκρόιλιχ, Πφλύγκερ, Σνέεμπεργκερ καί Ντύρ *τοῦ Βερολίνου* καί *τῆς Στοκχόλμης*.

Μά μήπως εἶναι δύσκολο νά καταλάβει κανείς πώς, ὅταν οἱ γάλλοι σωβινιστές ἐγκωμιάζουν τόν γερμανό Λῆμπκνεχτ καί οἱ γερμανοί τόν ἄγγλο Μάκλιν, συμπεριφέρονται σάν ἀπατεῶνες, θέλοντας μέ «διεθνιστικά» ἐπαινετικά λόγια γιά τόν *ξένο* διεθνισμό νά καμουφλάρουν τό *δικό τους* ἐθνικισμό; Μήπως εἶναι δύσκολο νά καταλάβει κανείς πώς ἔτσι ἀκριβῶς συμπεριφέρεται καί ὁ Γκρίμμ, ὅταν βρίζει τούς σοσιαλπατριῶτες ὅλων τῶν χωρῶν *ἐκτός* τῆς Ἑλβετίας, καί πώς τό κάνει αὐτό ἀκριβῶς γιά νά καμουφλάρει τό δικό του πέρασμα μέ τό μέρος τῶν ἑλβετῶν σοσιαλπατριωτῶν;

Ὁ Γκρίμμ ἔβρισε τόν γερμανό σοσιαλπατριώτη Ἔμπερτ, ἀποκαλώντας τον «Rausschmeißer in einem Bordell», ἐπειδή ἔκλεψε ἀπό τούς γερμανούς ἐργάτες τή «Vorwärts»—ἐπειδή, φωνασκώντας γιά διάσπαση, *πέταξε* καί πετάει ἔξω ἀπό τό Κόμμα τούς ἀριστερούς.

Ἀλλά τί κάνει ὁ Γκρίμμ στή χώρα του, στήν Ἑλβετία, μαζί μέ τούς θλιβερούς ἥρωες τῆς θλιβερῆς 7 τοῦ Γενάρη 1917;

Μήπως καί ὁ Γκρίμμ δέν ἔκλεψε ἀπό τούς ἑλβετούς ἐργάτες τό εἰδικό συνέδριο γιά τό ζήτημα τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας, πού τούς τό εἶχε ὑποσχεθεῖ ἐπίσημα; Μήπως καί ὁ Γκρίμμ, φωνασκώντας γιά διάσπαση, δέν προετοιμάζει τή διαγραφή τῶν τσιμμερβαλντινῶν ἀπό τό Κόμμα;

Ἄς μήν εἴμαστε λοιπόν ἀφελεῖς σάν παιδιά, ἄς κοιτάξουμε τήν ἀλήθεια κατά πρόσωπο!

Στή συνεδρίαση τῆς 7 τοῦ Γενάρη 1917 οἱ νέοι φίλοι καί προστάτες τοῦ Γκρίμμ, οἱ σοσιαλπατριῶτες, φώναζαν μαζί του ἐνάντια στή διάσπαση, καί ἰδιαίτερα κατηγοροῦσαν γιά διασπαστική πολιτική τήν ὀργάνωση τῶν νέων, ἕνας μάλιστα ἀπ' αὐτούς φώναξε στό γραμματέα τοῦ Κόμματος Πλάττεν, ὅτι ὁ Πλάττεν «er sei kein Parteisekretär, er sei Parteiverräter»*.

Μά πῶς μπορεῖ νά σωπαίνει κανείς, ὅταν λέγονται τέτια πράγματα καί ὅταν οἱ «ἀρχηγοί» θέλουν νά τά κρύψουν ἀπό τό Κόμμα; Εἶναι δυνατό νά μήν ἀγανακτήσουν οἱ ἑλβετοί σοσιαλιστές ἐργάτες μέ παρόμοιες μεθόδους;

* —«αὐτός δέν εἶναι γραμματέας τοῦ Κόμματος, αὐτός εἶναι προδότης τοῦ Κόμματος». *Ἡ Σύντ.*

Ποιό εἶναι τό φταίξιμο τῆς ἕνωσης τῶν νέων καί τοῦ Πλάττεν; Μόνο καί μόνο ὅτι εἶναι εἰλικρινεῖς ὀπαδοί τοῦ Τσίμμερβαλντ, εἰλικρινεῖς τσιμμερβαλντινοί καί ὄχι καριερίστες. Μόνο καί μόνο ὅτι εἶναι *ἐνάντια* στήν ἀναβολή τοῦ συνεδρίου. Καί ἄν οἱ κουτσομπόληδες φωνάζουν ὅτι ἐνάντια στήν ἀναβολή τοῦ συνεδρίου, ὅπως καί γενικά «ἐνάντια στήν αὐτοῦ μεγαλειότητα τόν Γκρίμμ», παίρνουν θέση τάχα μόνο οἱ ἀριστεροί τοῦ Τσίμμερβαλντ, σάν ἰδιαίτερη ὁμάδα, δέν ἀπόδειξε μήπως ἡ 7 τοῦ Γενάρη 1917 ὅτι αὐτό εἶναι κουτσομπολιό; Μήπως δέν πήρατε θέση ἐνάντια στόν Γκρίμμ σεῖς, σ. Σ. Νέν, πού δέν ταχθήκατε ποτέ οὔτε ἄμεσα οὔτε ἔμμεσα, οὔτε τυπικά οὔτε οὐσιαστικά, μέ τούς ἀριστερούς τοῦ Τσίμμερβαλντ;

Κατηγορία γιά διάσπαση! Νά μιά πραγματικά χιλιοτριμένη κατηγορία πού τή χρησιμοποιοῦν τώρα σ'ὅλες τίς χῶρες ἀκριβῶς οἱ σοσιαλπατριῶτες ὅλων τῶν χωρῶν γιά νά σκεπάσουν τό γεγονός ὅτι *αὐτοί* πετᾶνε ἔξω ἀπό τό Κόμμα τούς Λῆμπκνεχτ καί τούς Χέγκλουντ.

Γράφτηκε στίς 26-27 τοῦ Δεκέμβρη 1916
(8-9 τοῦ Γενάρη 1917)

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1924
στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια
Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

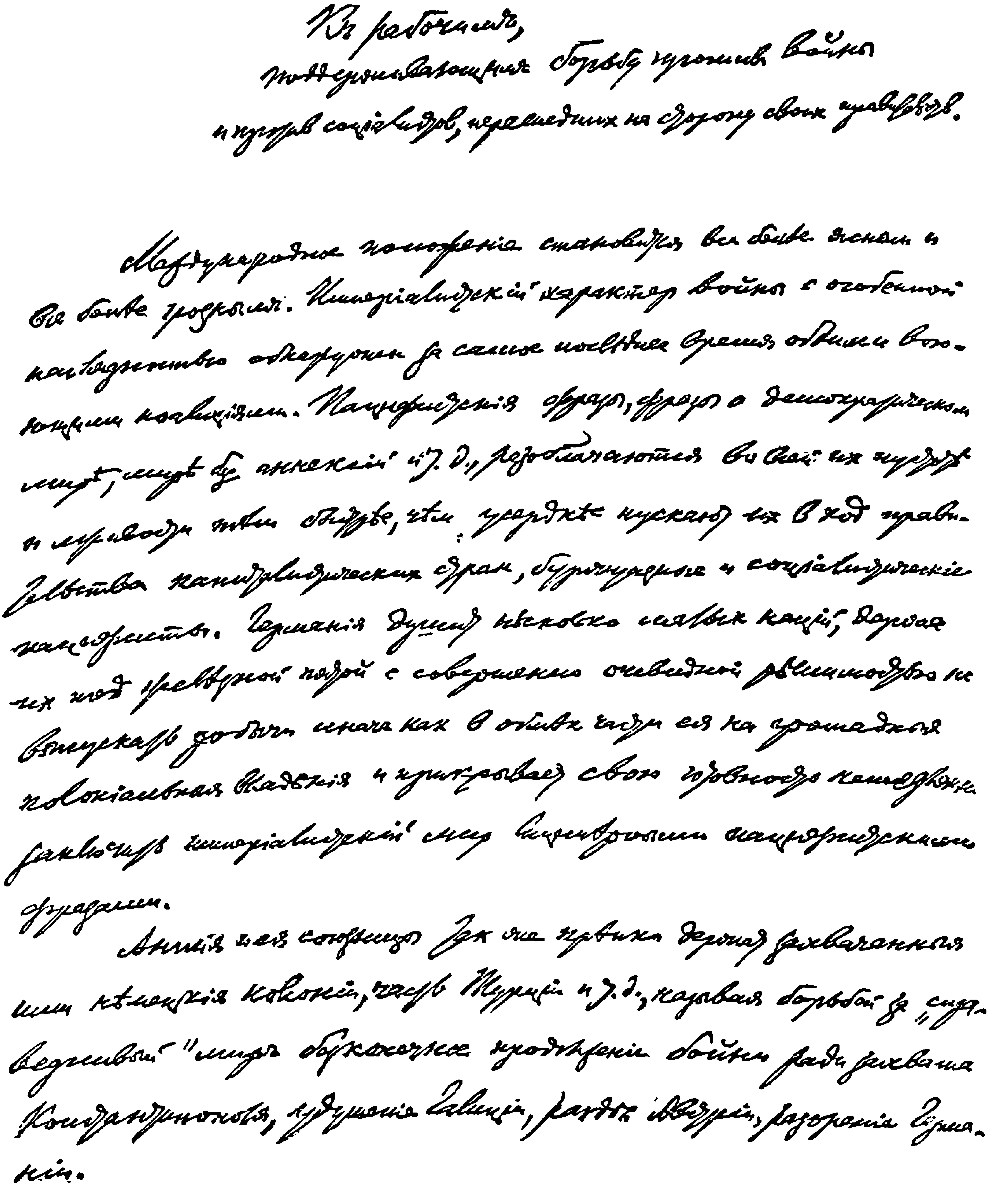
Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό χειρόγραφο

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΡΓΑΤΕΣ ΠΟΥ ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΠΑΛΗ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΚΑΙ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟΥΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΕΣ ΠΟΥ ΠΕΡΑΣΑΝ ΜΕ ΤΟ ΜΕΡΟΣ ΤΩΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΝ ΤΟΥΣ

῾Η διεθνής κατάσταση γίνεται ὁλοένα πιό ξεκάθαρη καί ὁλοένα πιό ἀπειλητική. ῾Ο ἰμπεριαλιστικός χαρακτήρας τοῦ πολέμου ἀποκαλύφθηκε τώρα τελευταῖα ἰδιαίτερα ἀνάγλυφα καί ἀπό τούς δυό ἐμπόλεμους συνασπισμούς. Οἱ πασιφιστικές φράσεις, οἱ φράσεις γιά δημοκρατική εἰρήνη, γιά εἰρήνη χωρίς προσαρτήσεις κτλ., ξεσκεπάζονται σέ ὅλη τους τήν κενότητα καί τήν ψευτιά τόσο πιό γρήγορα, ὅσο μέ μεγαλύτερο ζῆλο τίς βάζουν σέ κυκλοφορία οἱ κυβερνήσεις τῶν καπιταλιστικῶν χωρῶν, οἱ ἀστοί καί σοσιαλιστές πασιφιστές. ῾Η Γερμανία στραγγαλίζει ἀρκετά μικρά ἔθνη, κρατώντας τα κάτω ἀπό τό σιδερένιο πέπλο της μέ τήν ἐντελῶς ἐξόφθαλμη ἀπόφαση νά μήν ἀφήσει τή λεία της, παρά μέ τήν ἀνταλλαγή ἑνός μέρους της μέ τεράστιες ἀποικιακές κτήσεις, καί καλύπτει τήν προθυμία της νά κλείσει ἀμέσως ἰμπεριαλιστική εἰρήνη μέ ὑποκριτικές πασιφιστικές φράσεις.

῾Η ᾿Αγγλία καί οἱ σύμμαχοί της κρατᾶνε ἐπίσης γερά τίς ἁρπαγμένες ἀπ᾿αὐτούς γερμανικές ἀποικίες, ἕνα μέρος τῆς Τουρκίας κτλ., ὀνομάζοντας πάλη γιά «δίκαιη» εἰρήνη τήν ἀτέλειωτη συνέχιση τοῦ μακελειοῦ μέ σκοπό τήν ἁρπαγή τῆς Κωνσταντινούπολης, τό στραγγαλισμό τῆς Γαλικίας, τό μοίρασμα τῆς Αὐστρίας, τήν καταστροφή τῆς Γερμανίας.

῾Η ἀλήθεια, πού στή ἀρχή τοῦ πολέμου ἦταν ἡ θεωρητική πεποίθηση λίγων, γίνεται ἐξαιρετικά ὁλοφάνερη γιά ἕναν ὁλοένα μεγαλύτερο ἀριθμό συνειδητῶν ἐργατῶν, καί συγκεκριμένα: ὅτι οὔτε λόγος μπορεῖ νά γίνει γιά σοβαρή πάλη ἐνάντια στόν πόλεμο, γιά πάλη γιά τήν ἐκμηδένιση τῶν πολέμων καί τή

Къ рабочимъ,
поддерживающимъ борьбу противъ войны
и противъ соціалистовъ, перешедшихъ на сторону своихъ правительствъ.

Ἡ πρώτη σελίδα τοῦ χειρογράφου τοῦ Β. Ι. Λένιν
«Πρός τούς ἐργάτες πού ὑποστηρίζουν τήν πάλη ἐνάντια
στόν πόλεμο καί ἐνάντια στούς σοσιαλιστές πού πέρασαν
μέ τό μέρος τῶν κυβερνήσεών τους». — 1916

Σμίκρυνση

δημιουργία μιᾶς σταθερῆς εἰρήνης, χωρίς ἐπαναστατική πάλη τῶν καθοδηγούμενων ἀπό τό προλεταριάτο μαζῶν κάθε χώρας ἐνάντια στίς δικές τους κυβερνήσεις, χωρίς τήν ἀνατροπή τῆς ἀστικῆς κυριαρχίας, χωρίς τή σοσιαλιστική ἀνατροπή. Καί ὁ ἴδιος ὁ πόλεμος, φτάνοντας τίς δυνάμεις τῶν λαῶν σέ μιά πρωτάκουστη ἔνταση ὁδηγεῖ τήν ἀνθρωπότητα σ'αὐτή τή μοναδική διέξοδο ἀπό τό ἀδιέξοδο, ἀναγκάζοντάς την νά προχωρεῖ μέ γιγάντια βήματα στό δρόμο τοῦ κρατικοῦ καπιταλισμοῦ, δείχνοντας ἔμπρακτα πῶς πρέπει καί πῶς εἶναι δυνατό νά διεξάγεται ἡ σχεδιασμένη κοινωνική οἰκονομία μέ τήν καθοδήγηση τοῦ ἐπαναστατικοῦ προλεταριάτου, πρός τό συμφέρον τῶν ἀφανιζόμενων σήμερα μαζῶν ἀπό τήν πείνα καί τίς ἄλλες συμφορές τοῦ πολέμου, καί ὄχι πρός τό συμφέρον τῶν καπιταλιστῶν, ἀλλά μέ τήν ἀπαλλοτρίωσή τους.

Ὅσο πιό ἐξόφθαλμη γίνεται αὐτή ἡ ἀλήθεια, τόσο περισσότερο ἀποκαλύπτεται τό βάθος τοῦ βάραθρου πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στίς δυό ἀνειρήνευτες τάσεις, πολιτικές, κατευθύνσεις τῆς σοσιαλιστικῆς δουλιᾶς, πού τίς ὑποδείξαμε ἤδη στό Τσίμμερβαλντ, δρώντας ἐκεῖ χωριστά σάν Ἀριστερά τοῦ Τσίμμερβαλντ καί ἀπευθύνοντας ἀμέσως ὕστερα ἀπό τό Τσίμμερβαλντ μιά διακήρυξη ἐξονόματος αὐτῆς τῆς ἀριστερᾶς πρός ὅλα τά Σοσιαλιστικά κόμματα καί πρός ὅλους τούς συνειδητούς ἐργάτες. Αὐτό εἶναι ἡ ἄβυσος ἀνάμεσα στήν ἀπόπειρα νά συγκαλυφθεῖ ἡ ξεσκεπασμένη ἤδη χρεοκοπία τοῦ ἐπίσημου σοσιαλισμοῦ, τό πέρασμα τῶν ἐκπροσώπων του μέ τό μέρος τῆς ἀστικῆς τάξης καί τῶν κυβερνήσεων, νά συμβιβαστοῦν οἱ μάζες μ'αὐτή τήν ὁλοκληρωτική προδοσία τοῦ σοσιαλισμοῦ, ἀπό τή μιά πλευρά καί ἀπό τήν ἄλλη, ἀνάμεσα στήν τάση νά ἀποκαλυφθεῖ ὅλο τό βάθος αὐτῆς τῆς χρεοκοπίας, νά ξεσκεπαστεῖ ἡ ἀστική πολιτική τῶν «σοσιαλπατριωτῶν», πού πέρασαν ἀπό τό προλεταριάτο στήν ἀστική τάξη, νά ἀποσπαστοῦν οἱ μάζες ἀπό τήν ἐπιροή τους, νά δημιουργηθεῖ ἡ δυνατότητα καί ἡ ὀργανωτική βάση γιά πραγματική πάλη ἐνάντια στόν πόλεμο.

Ἡ Δεξιά τοῦ Τσίμμερβαλντ, πού ἀποτελοῦσε τήν πλειοψηφία τοῦ Τσίμμερβαλντ, ἀγωνίστηκε μέ ὅλες τίς δυνάμεις της ἐνάντια στήν ἰδέα τῆς διάσπασης μέ τούς σοσιαλπατριῶτες, καί τῆς ἵδρυσης τῆς III Διεθνοῦς. Ἀπό τότε ἡ διάσπαση αὐτή ἔγινε τετελεσμένο γεγονός στήν Ἀγγλία, καί στή Γερμανία ἡ τελευταία συνδιάσκεψη τῆς «ἀντιπολίτευσης», στίς 7 τοῦ Γενάρη 1917, ἔδειξε σ'ὅλους πού δέν ἐθελοτυφλοῦν ὅτι καί στή χώρα αὐτή στήν πράξη δουλεύουν σέ διαμετρικά ἀντίθετες

κατευθύνσεις δυό ἀνειρήνευτα ἐχθρικά ἐργατικά κόμματα: τό ἕνα σοσιαλιστικό, πού δρᾶ σέ σημαντικό βαθμό παράνομα καί πού συγκαταλέγει ἀνάμεσα στούς ἡγέτες του τόν Κ. Λῆμπκνεχτ, καί τό ἄλλο πέρα γιά πέρα ἀστικό, σοσιαλπατριωτικό, πού προσπαθεῖ νά συμφιλιώσει τούς ἐργάτες μέ τόν πόλεμο καί τήν Κυβέρνηση. Δέν ὑπάρχει καμιά χώρα στόν κόσμο, ὅπου νά μήν ἐκδηλώθηκε μιά παρόμοια διαίρεση.

Στό Κίνταλ ἡ Δεξιά τοῦ Τσίμμερβαλντ δέν διέθετε πιά τέτια πλειοψηφία, ὥστε νά συνεχίσει τή *δική της* πολιτική· ἡ Δεξιά αὐτή ψήφισε τήν ἀπόφαση ἐνάντια στό σοσιαλπατριωτικό Διεθνές Σοσιαλιστικό Γραφεῖο, ἀπόφαση γιά τήν πιό αὐστηρή καταδίκη του, καί τήν ἀπόφαση ἐνάντια στό σοσιαλπασιφισμό, ἡ ὁποία ἐφιστοῦσε τήν προσοχή τῶν ἐργατῶν στήν ψευτιά τῶν πασιφιστικῶν φράσεων, μέ ὁποιαδήποτε σοσιαλιστικά πλουμίδια κι ᾽ἄν εἶναι στολισμένες. ῾Ο σοσιαλιστικός πασιφισμός, πού δέν ἐξηγεῖ στούς ἐργάτες πόσο ἀπατηλές εἶναι οἱ ἐλπίδες γιά εἰρήνη, *χωρίς* τήν ἀνατροπή τῆς ἀστικῆς τάξης καί τήν ὀργάνωση τοῦ σοσιαλισμοῦ, δέν εἶναι παρά ἀναμάσηση τοῦ ἀστικοῦ πασιφισμοῦ πού καλλιεργεῖ στούς ἐργάτες τήν ἐμπιστοσύνη πρός τήν ἀστική τάξη, ἐξωραΐζει τίς ἰμπεριαλιστικές κυβερνήσεις καί τίς συναλλαγές ἀνάμεσά τους, ἀποσπᾶ τίς μάζες ἀπό τήν ὡριμασμένη σοσιαλιστική ἐπανάσταση καί πού τά γεγονότα τήν ἔβαλαν στήν ἡμερήσια διάταξη.

Καί τί ἀποδείχτηκε; ῞Υστερα ἀπό τό Κίνταλ ἡ Δεξιά τοῦ Τσίμμερβαλντ σέ μιά σειρά ἀπό τίς μεγαλύτερες χῶρες, στή Γαλλία, τή Γερμανία, τήν ᾽Ιταλία, κατρακύλησε πλήρως καί ὁλοκληρωτικά σ᾽αὐτό τό σοσιαλπασιφισμό πού καταδικάστηκε καί ἀπορίφθηκε στό Κίνταλ! Στήν ᾽Ιταλία τό Σοσιαλιστικό κόμμα συμφιλιώθηκε σιωπηρά μέ τίς πασιφιστικές φράσεις τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδας του καί τοῦ κυριότερου ρήτορά του Τουράτι, ἄν καί τώρα ἀκριβῶς πού χρησιμοποιοῦν τίς ἴδιες ἐντελῶς φράσεις καί ἡ Γερμανία καί ἡ ᾽Αντάντ καί οἱ ἐκπρόσωποι τῶν ἀστικῶν κυβερνήσεων μιᾶς σειρᾶς οὐδέτερων χωρῶν, ὅπου ἡ ἀστική τάξη θησαύρισε καί θησαυρίζει σέ πρωτάκουστο βαθμό ἀπό τόν πόλεμο, ἀκριβῶς τώρα ἀποκαλύφθηκε ὁλοφάνερα ὅλη ἡ ἀπάτη αὐτῶν τῶν πασιφιστικῶν φράσεων. Οἱ πασιφιστικές φράσεις ἀποδείχτηκαν στήν πράξη προκάλυμμα τῆς νέας στροφῆς στήν πάλη γιά τό μοίρασμα τῆς ἰμπεριαλιστικῆς λείας!

Στή Γερμανία ὁ ἀρχηγός τῆς Δεξιᾶς τοῦ Τσίμμερβαλντ Κάουτσκι ἐξέδοσε μιά παρόμοια πασιφιστική διακήρυξη πού

δέν λέει τίποτε καί δέν ὑποχρεώνει σέ τίποτε, καί στήν πράξη δέν κάνει τίποτε ἄλλο παρά νά καλλιεργεῖ στούς ἐργάτες τήν ἐλπίδα στήν ἀστική τάξη καί τήν πίστη σέ αὐταπάτες, διακήρυξη πού ἀναγκάστηκαν νά τήν ἀποκηρύξουν ἐπίσημα οἱ πραγματικοί σοσιαλιστές, οἱ πραγματικοί διεθνιστές τῆς Γερμανίας, ἡ ὁμάδα «῾Η Διεθνής» καί ἡ ὁμάδα τῶν «Διεθνιστῶν σοσιαλιστῶν τῆς Γερμανίας», πού ἐφαρμόζουν στήν πράξη τήν τακτική τοῦ Κάρλ Λῆμπκνεχτ.

Στή Γαλλία οἱ Μέρχαϊμ καί Μπουρντερόν πού εἶχαν πάρει μέρος στό Τσίμμερβαλντ καί ὁ Ραφφέν-Ντυζάνς πού εἶχε πάρει μέρος στό Κίνταλ ψηφίζουν *ὑπέρ* πολύ κούφιων καί, ὅσοναφορᾶ τήν ἀντικειμενική τους σημασία, ἐντελῶς ἀπατηλῶν πασιφιστικῶν ἀποφάσεων, πού εἶναι τόσο *συμφέρουσες,* μέ τή σημερινή κατάσταση πραγμάτων, στήν ἰμπεριαλιστική ἀστική τάξη, ὥστε τίς ἀποφάσεις αὐτές τίς ψήφισαν καί ὁ Ζουώ καί ὁ Ρενοντέλ πού ἔχουν κατηγορηθεῖ σέ κάθε δήλωση τοῦ Τσίμμερβαλντ καί τοῦ Κίνταλ γιά προδοσία τοῦ σοσιαλισμοῦ!

Αὐτή ἡ ψῆφος τοῦ Μέρχαϊμ μαζί μέ τόν Ζουώ, τοῦ Μπουρντερόν καί τοῦ Ραφφέν-Ντυζάνς μαζί μέ τόν Ρενοντέλ δέν εἶναι ζήτημα τυχαῖο, δέν εἶναι μεμονωμένο ἐπεισόδιο, ἀλλά τό πιό χτυπητό σύμβολο τῆς προετοιμαζόμενης πιά παντοῦ *συγχώνευσης* τῶν σοσιαλπατριωτῶν μέ τούς σοσιαλπασιφιστές *ἐνάντια* στούς διεθνιστές σοσιαλιστές.

Οἱ πασιφιστικές φράσεις στίς διακοινώσεις πολλῶν ἰμπεριαλιστικῶν κυβερνήσεων, οἱ ἴδιες ἀκριβῶς πασιφιστικές φράσεις τῶν Κάουτσκι, Τουράτι, Μπουρντερόν καί Μέρχαϊμ—τό χέρι πού ἁπλώνει φιλικά ὁ Ρενοντέλ καί στούς πρώτους καί στούς δεύτερους—νά τό ξεσκέπασμα τοῦ πασιφισμοῦ στήν *πραγματική* πολιτική, σάν μέσο *παρηγοριᾶς* τῶν λαῶν, σάν μέσο γιά νά *διευκολύνουν* τίς κυβερνήσεις στήν καθυπόταξη τῶν μαζῶν γιά τή συνέχιση τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ μακελειοῦ!

Καί αὐτή ἡ πλήρης χρεοκοπία τῆς Δεξιᾶς τοῦ Τσίμμερβαλντ ἀποκαλύφθηκε μέ ἀκόμη μεγαλύτερη δύναμη στήν ᾿Ελβετία, τή μοναδική χώρα τῆς Εὐρώπης, ὅπου οἱ τσιμμερβαλντινοί μποροῦσαν νά συγκεντρώνονται ἐλεύθερα καί ὅπου εἶχαν τή βάση τους. Τό Σοσιαλιστικό κόμμα τῆς ᾿Ελβετίας, πού ἔκανε τά συνέδριά του στή διάρκεια τοῦ πολέμου χωρίς κανένα ἐμπόδιο ἀπομέρους τῆς κυβέρνησης, πού εἶχε τίς περισσότερες δυνατότητες νά βοηθάει τή διεθνή συσπείρωση τῶν γερμανῶν, τῶν γάλλων καί τῶν ἰταλῶν ἐργατῶν ἐνάντια στόν πόλεμο, προσχώρησε ἐπίσημα στό Τσίμμερβαλντ.

Καί ὅμως ἕνας ἀπό τούς ἀρχηγούς αὐτοῦ τοῦ Κόμματος, ὁ πρόεδρος τῆς συνδιάσκεψης τοῦ Τσίμμερβαλντ καί τοῦ Κίνταλ, ἐπιφανέστατο μέλος καί ἐκπρόσωπος τῆς Διεθνοῦς Σοσιαλιστικῆς 'Επιτροπῆς τῆς Βέρνης, ὁ ἐθνικός σύμβουλος Ρ. Γκρίμμ στό ἀποφασιστικό γιά ἕνα προλεταριακό κόμμα ζήτημα *προσχώρησε μέ τό μέρος* τῶν σοσιαλπατριωτῶν τῆς *χώρας του,* παίρνοντας στή συνεδρίαση τῆς Partei-Vorstand τοῦ ἐλβετικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος τῆς 7 τοῦ Γενάρη 1917 ἀπόφαση γιά *ἀναβολή* ἐπ'ἀόριστο τοῦ συνεδρίου τοῦ Κόμματος, πού θά συγκαλοῦνταν εἰδικά γιά νά λύσει τό ζήτημα τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας καί τῆς στάσης ἀπέναντι στίς ἀποφάσεις τοῦ Κίνταλ, οἱ ὁποῖες καταδίκασαν τό σοσιαλπασιφισμό!

Στήν ἔκκληση, τήν ὑπογραμμένη ἀπό τήν Internationale Sozialistische Kommission μέ χρονολογία Δεκέμβρης τοῦ 1916, ὁ Γκρίμμ ὀνομάζει ὑποκριτικές τίς πασιφιστικές φράσεις τῶν κυβερνήσεων καί δέν λέει λέξη γιά τό σοσιαλιστικό πασιφισμό πού ἕνωσε τόν Μέρχαϊμ καί τόν Ζουώ, τόν Ραφφέν-Ντυζάνς καί τόν Ρενοντέλ. Στήν ἔκκληση αὐτή ὁ Γκρίμμ καλεῖ τίς σοσιαλιστικές μειοψηφίες στήν πάλη ἐνάντια στίς κυβερνήσεις καί τούς σοσιαλπατριῶτες μισθοφόρους τους, καί ταυτόχρονα μαζί μέ τούς «σοσιαλπατριῶτες μισθοφόρους», πού βρίσκονται μέσα στό ἐλβετικό Κόμμα, *κηδεύει* τό συνέδριο τοῦ Κόμματος, γεγονός πού προκαλεῖ τήν τόσο δίκαιη ἀγανάκτηση ὅλων τῶν συνειδητῶν καί εἰλικρινῶν διεθνιστῶν ἐργατῶν τῆς 'Ελβετίας.

Κανενός εἴδους ὑπεκφυγές δέν μποροῦν νά σκεπάσουν τό γεγονός ὅτι ἡ ἀπόφαση τῆς *Partei-Vorstand* τῆς 7 τοῦ Γενάρη 1917 ἔχει ἀκριβῶς σημασία ὁλοκληρωτικῆς νίκης τῶν ἐλβετῶν σοσιαλπατριωτῶν *ἐνάντια* στούς ἐλβετούς σοσιαλιστές ἐργάτες, τῶν ἐλβετῶν ἀντιπάλων τοῦ Τσίμμερβαλντ *ἐνάντια* στό Τσίμμερβαλντ.

῾Η ἐφημερίδα τῶν συνεπῶν καί ἀνοιχτῶν ὑπηρετῶν τῆς ἀστικῆς τάξης μέσα στό ἐργατικό κίνημα «Grütlianer», εἶπε μιά πασίγνωστη ἀλήθεια, ὅταν δήλωσε ὅτι οἱ σοσιαλπατριῶτες τύπου Γκρόιλιχ καί Πφλύγκερ—σ'αὐτούς μποροῦμε καί πρέπει νά προσθέσουμε τούς Ζάιντελ, Huber, Lang, Schneeberger, Dürr κτλ.—θέλουν νά ἐμποδίσουν τή σύγκληση τοῦ συνεδρίου, θέλουν νά ἐμποδίσουν τή λύση τοῦ ζητήματος τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας ἀπομέρους τῶν ἐργατῶν, ἀπειλοῦν *νά καταθέσουν* τίς ἐντολές σέ περίπτωση σύγκλησης τοῦ συνεδρίου καί ἀπόφασής του σύμφωνα μέ τό πνεῦμα τοῦ Τσίμμερβαλντ.

῾Ο Γκρίμμ καί στή συνεδρίαση τῆς Partei-Vorstand καί στήν

ἐφημερίδα του «Berner Tagwacht» τῆς 8. I. 1917 ἔλεγε μιά ἀπαράδεκτη ἀναλήθεια πού προκαλεῖ τήν ἀγανάκτηση, ὅταν δικαιολογοῦσε τήν ἀναβολή τοῦ συνεδρίου μέ τό ἀπροπαράσκευο τῶν ἐργατῶν, μέ τήν ἀνάγκη καμπάνιας ἐνάντια στήν ἀκρίβια, μέ τή συμφωνία τῶν ἴδιων τῶν «ἀριστερῶν» γιά ἀναβολή κτλ.[118]

Στήν πραγματικότητα, ἀκριβῶς οἱ ἀριστεροί, δηλ. οἱ εἰλικρινεῖς τσιμμερβαλντινοί, θέλοντας ἀπό τή μιά μεριά νά γίνει ἀποδεκτό τό μικρότερο κακό καί ἀπό τήν ἄλλη νά ξεσκεπάσουν τίς ἀληθινές προθέσεις τῶν σοσιαλπατριωτῶν καί τοῦ καινούργιου φίλου τους, τοῦ Γκρίμμ, πρότειναν τήν ἀναβολή ὥς τό *Μάρτη*, ψήφισαν γιά ἀναβολή ὥς τό *Μάη*, πρότειναν νά ὁριστεῖ προθεσμία στίς διοικήσεις τῶν καντονιῶν ὥς τόν *'Ιούλη*, ὅμως *ὅ λ ε ς* αὐτές οἱ προτάσεις ἀπορίφθηκαν ἀπό τούς «ὑπερασπιστές τῆς πατρίδας», μέ ἐπικεφαλῆς τους τόν προϊστάμενο τῶν συνδιασκέψεων τοῦ Τσίμμερβαλντ καί τοῦ Κίνταλ Ρ. Γκρίμμ!!

Στήν πραγματικότητα τό ζήτημα ἔμπαινε ἀκριβῶς ἔτσι: μποροῦμε νά ἀνεχόμαστε τήν Internationale Sozialistische Kommission τῆς Βέρνης καί τήν ἐφημερίδα τοῦ Γκρίμμ νά περιλούζουν μέ βρισιές τούς *ξένους* σοσιαλπατριῶτες καί *νά σκεπάζουν*, στήν ἀρχή μέ τή σιωπή τους καί ἔπειτα καί μέ τή λιποταξία τοῦ Ρ. Γκρίμμ, τούς *ἐλβετούς* σοσιαλπατριῶτες, ἤ νά ἐφαρμόσουμε τίμια διεθνιστική πολιτική, νά παλέψουμε πρῶτ'ἀπ'ὅλα ἐνάντια στούς σοσιαλπατριῶτες τῆς *δικῆς μας* χώρας;

Στήν πραγματικότητα τό ζήτημα ἔμπαινε ἔτσι: νά καλύψουμε ἄραγε μέ ἐπαναστατικές φράσεις τήν κυριαρχία τῶν σοσιαλπατριωτῶν καί τῶν ρεφορμιστῶν μέσα στό ἐλβετικό Κόμμα, ἤ νά ἀγωνιστοῦμε ἐνάντιά τους μέ *ἐπαναστατικό* πρόγραμμα καί τακτική, τόσο στό ζήτημα τῆς πάλης ἐνάντια στήν ἀκρίβια, ὅσο καί στό ζήτημα τῆς πάλης ἐνάντια στόν πόλεμο, τῆς τοποθέτησης στήν ἡμερήσια διάταξη τοῦ ζητήματος τῆς πάλης γιά σοσιαλιστική ἐπανάσταση;

Στήν πραγματικότητα τό ζήτημα ἔμπαινε ἔτσι: νά ἀνεχθοῦμε ἄραγε νά ἐπαναληφθοῦν στό Τσίμμερβαλντ οἱ *χειρότερες* παραδόσεις τῆς II Διεθνοῦς πού ἔπαθε μιά ἐπονείδιστη χρεοκοπία, νά κρύβουμε ἀπό τίς ἐργατικές μάζες ἐκεῖνα πού ἀποφασίζουν καί λένε οἱ ἀρχηγοί τους στήν Partei-Vorstand, νά δεχτοῦμε νά σκεπάζει ἡ ἐπαναστατική φράση τό σοσιαλπατριωτικό καί ρεφορμιστικό αἶσχος ἤ νά εἴμαστε διεθνιστές *στήν πράξη;*

Στήν πραγματικότητα τό ζήτημα ἔμπαινε ἀκριβῶς ἔτσι: νά ὑπερασπίσουμε *ἄ ρ α γ ε* καί τήν 'Ελβετία, πού τό Κόμμα της

έχει πρωταρχική σημασία γιά ὁλόκληρη τήν ἕνωση τοῦ Τσίμμερβαλντ, τόν ξεκάθαρο, θεμελιακό, πολιτικά τίμιο διαχωρισμό ἀνάμεσα στούς σοσιαλπατριῶτες καί τούς διεθνιστές, ἀνάμεσα στούς ἀστούς ρεφορμιστές καί τούς ἐπαναστάτες, ἀνάμεσα στούς συμβούλους τοῦ προλεταριάτου πού τό βοηθοῦν νά πραγματοποιήσει τή σοσιαλιστική ἐπανάσταση καί τούς πράκτορες ἤ «μισθοφόρους» τῆς ἀστικῆς τάξης πού θέλουν μέ μεταρυθμίσεις καί μέ ὑποσχέσεις μεταρυθμίσεων νά ἀποσπάσουν τούς ἐργάτες ἀπό τήν ἐπανάσταση, ἀνάμεσα στούς γκρυτλιανούς καί τό Σοσιαλιστικό κόμμα—*ή* νά μπάσουμε στή συνείδηση τῶν ἐργατῶν τή σύγχυση καί τή διαφθορά, ἐφαρμόζοντας μέσα στό Σοσιαλιστικό κόμμα ἀκριβῶς τή «γκρυτλιανική» πολιτική τῶν γκρυτλιανῶν, τῶν σοσιαλπατριωτῶν πού βρίσκονται στίς γραμμές τοῦ ἴδιου τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος;

Ἄς βρίζουν τούς ξένους οἱ ἐλβετοί σοσιαλπατριῶτες, αὐτοί οἱ «γκρυτλιανοί» πού θέλουν μέσα ἀπό τό Κόμμα νά ἐφαρμόζουν τήν πολιτική τῆς Ἕνωσης γκρύτλι, δηλ. τήν πολιτική τῆς ἐθνικῆς τους ἀστικῆς τάξης, ἄς ὑπερασπίζουν τό «ἀπαραβίαστο» τοῦ ἐλβετικοῦ Κόμματος ἀπό τήν κριτική τῶν ἄλλων κομμάτων, ἄς ὑποστηρίζουν τήν παλιά, τήν ἀστικορεφορμιστική πολιτική, ἐκείνη ἀκριβῶς πού ὁδήγησε στή χρεοκοπία τό γερμανικό καί ἄλλα κόμματα στίς 4 τοῦ Αὐγούστου 1914—ἐμεῖς, οἱ ὀπαδοί τοῦ Τσίμμερβαλντ ὄχι στά λόγια, μά στήν πράξη, μέ τό διεθνισμό ἐννοοῦμε κάτι ἄλλο, διαφορετικό.

Ἐμεῖς δέν συμφωνοῦμε νά βλέπουμε σωπαίνοντας τίς τάσεις πού ἀποκαλύφθηκαν ὁριστικά καί καθαγιάστηκαν καί ἀπό τόν ἴδιο τόν προϊστάμενο τῶν συνδιασκέψεων τοῦ Τσίμμερβαλντ καί τοῦ Κίνταλ, τίς τάσεις νά μείνουν ὅλα ὅπως ἦταν παλιά στό σάπιο εὐρωπαϊκό σοσιαλισμό, καί μέσω τῆς ὑποκριτικῆς ἀλληλεγγύης μέ τόν Κ. Λῆμπκνεχτ *νά παρακαμφθεῖ* τό πραγματικό σύνθημα αὐτοῦ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν διεθνιστῶν ἐργατῶν, ἡ ἔκκλησή του νά δουλέψουμε γιά τήν «ὁλοκληρωτική ἀναγέννηση» τῶν παλιῶν κομμάτων. Εἴμαστε βέβαιοι ὅτι ἔχουμε μέ τό μέρος μας ὅλους τούς συνειδητούς ἐργάτες, πού σέ ὅλο τόν κόσμο χαιρέτισαν μέ ἐνθουσιασμό τόν Κ. Λῆμπκνεχτ καί τήν τακτική του.

Ἐμεῖς ξεσκεπάζουμε ἀνοιχτά τή Δεξιά τοῦ Τσίμμερβαλντ, πού πέρασε μέ τό μέρος τοῦ ἀστικορεφορμιστικοῦ πασιφισμοῦ.

Ἐμεῖς ξεσκεπάζουμε ἀνοιχτά τήν προδοσία τοῦ Ρ. Γκρίμμ ἀπέναντι στό Τσίμμερβαλντ καί ἀπαιτοῦμε τή σύγκληση συν-

διάσκεψης γιά τήν καθαίρεσή του ἀπό τή θέση τοῦ μέλους τῆς Internationale Sozialistische Kommission.

Ἡ λέξη Τσίμμερβαλντ εἶναι σύνθημα τοῦ διεθνοῦς σοσιαλισμοῦ καί τῆς ἐπαναστατικῆς πάλης. Ἡ λέξη αὐτή δέν πρέπει νά χρησιμεύσει γιά προκάλυμα τοῦ σοσιαλπατριωτισμοῦ καί τοῦ ἀστικοῦ ρεφορμισμοῦ.

Γιά ἀληθινό διεθνισμό πού ἀπαιτεῖ ἀγώνα ἐνάντια στούς σοσιαλπατριῶτες *πρῶτ᾽ἀπ᾽ὅλα* τῆς δικῆς μας χώρας! Γιά ἀληθινή ἐπαναστατική τακτική πού εἶναι ἀδύνατη μέ συμφωνίες μέ τούς σοσιαλπατριῶτες *ἐνάντια* στούς σοσιαλιστές καί ἐπαναστάτες ἐργάτες!

Γράφτηκε στά τέλη τοῦ Δεκέμβρη 1916

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1924
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 5

Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό χειρόγραφο

ΔΙΑΛΕΞΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1905[119]

Νεαροί φίλοι καί σύντροφοι!

Σήμερα εἶναι ἡ δωδέκατη ἐπέτειος τῆς «Ματωμένης Κυριακῆς» πού θεωρεῖται πολύ δικαιολογημένα σάν ἀπαρχή τῆς ρωσικῆς ἐπανάστασης.

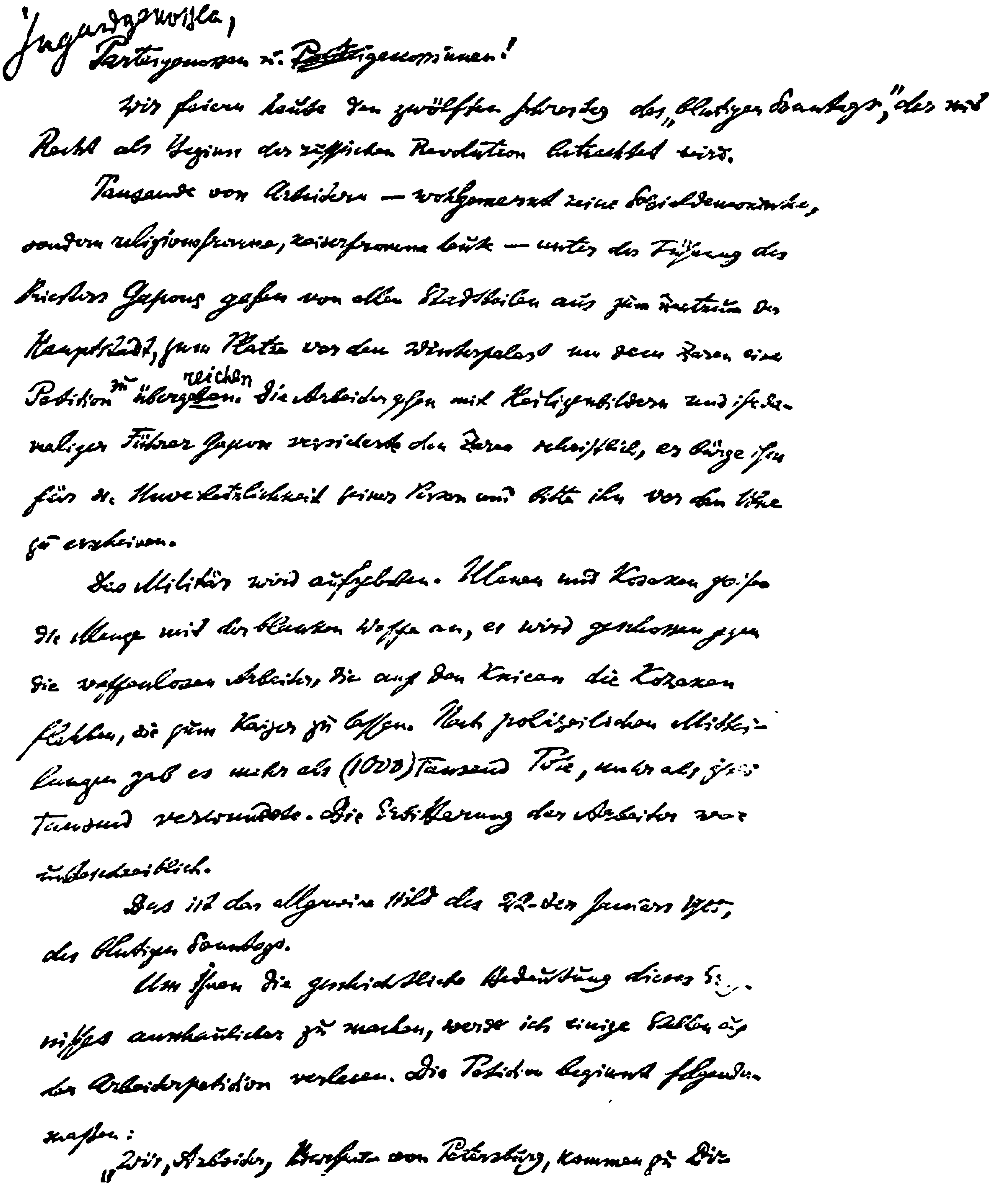
Χιλιάδες ἐργάτες—καί μάλιστα ὄχι σοσιαλδημοκράτες, ἀλλά ἄνθρωποι θρῆσκοι καί πιστοί ὑπήκοοι, συρρέουν μέ τήν καθοδήγηση τοῦ παπᾶ Γκαπόν ἀπό ὅλα τά σημεῖα τῆς πόλης πρός τό κέντρο τῆς πρωτεύουσας, πρός τήν πλατεία τῶν Χειμερινῶν ἀνακτόρων, γιά νά ἐπιδόσουν στόν τσάρο τήν ἀναφορά τους. Οἱ ἐργάτες πηγαίνουν μέ εἰκόνες καί ὁ τοτινός ἀρχηγός τους Γκαπόν βεβαίωνε γραφτά τόν τσάρο ὅτι ἐγγυᾶται γιά τήν προσωπική του ἀσφάλεια καί τόν παρακαλεῖ νά ἐμφανιστεῖ στό λαό.

Καλοῦνται στρατεύματα. Οἱ οὐλάνοι καί οἱ κοζάκοι ρίχνονται στό πλῆθος μέ γυμνά σπαθιά, πυροβολοῦν τούς ἄοπλους ἐργάτες πού ἐκλιπαροῦσαν γονατιστοί τούς κοζάκους νά τούς ἀφήσουν νά πᾶνε στόν τσάρο. Σύμφωνα μέ τίς ἀστυνομικές ἀναφορές, σκοτώθηκαν τότε πάνω ἀπό χίλιοι καί τραυματίσθηκαν πάνω ἀπό δυό χιλιάδες. Ἡ ἀγανάκτηση τῶν ἐργατῶν ἦταν ἀπερίγραπτη.

Νά μιά εἰκόνα πολύ γενική τῆς 22 τοῦ Γενάρη 1905—τῆς «Ματωμένης Κυριακῆς».

Γιά νά μπορέσετε νά δεῖτε παραστατικότερα τήν ἱστορική σημασία αὐτοῦ τοῦ γεγονότος, θά σᾶς διαβάσω μερικά σημεῖα ἀπό τήν ἀναφορά τῶν ἐργατῶν. Ἡ ἀναφορά ἀρχίζει ἔτσι:

«Ἐμεῖς, οἱ ἐργάτες, κάτοικοι τῆς Πετρούπολης, ἤρθαμε σέ Σένα. Εἴμαστε δυστυχισμένοι, ἀτιμασμένοι σκλάβοι, τσακισμένοι ἀπό τό δεσπο-

Jugendgenossen,
Parteigenossen u. Parteigenossinnen!

Wir feiern heute den zwölften Jahrestag des „Blutigen Sonntags", der mit Recht als Beginn der russischen Revolution betrachtet wird.

Tausende von Arbeitern — wohlgemerkt keine Sozialdemokraten, sondern religionsfromme, kaiserfromme Leute — unter der Führung des Priesters Gapons gehen von allen Stadtteilen aus zum Zentrum der Hauptstadt, zum Platze vor dem Winterpalast um dem Zaren eine Petition zu überreichen. Die Arbeiter gehen mit Heiligenbildern und ihr damaliger Führer Gapon versichert den Zaren schriftlich, er bürge ihm für die Unverletzlichkeit seiner Person und bitte ihn vor dem Volke zu erscheinen.

Das Militär wird aufgeboten. Ulanen und Kosaken greifen die Menge mit der blanken Waffe an, es wird geschossen gegen die waffenlosen Arbeiter, die auf den Knieen die Kosaken flehten, sie zum Kaiser zu lassen. Nach polizeilichen Mitteilungen gab es mehr als (1000) Tausend Tote, mehr als zwei Tausend Verwundete. Die Erbitterung der Arbeiter war unbeschreiblich.

Das ist das allgemeine Bild des 22-ten Januars 1905, des Blutigen Sonntags.

Um Ihnen die geschichtliche Bedeutung dieses Ereignisses anschaulicher zu machen, werde ich einige Stellen aus der Arbeiterpetition verlesen. Die Petition beginnt folgendermaßen:
„Wir, Arbeiter, Einwohner von Petersburg, kommen zu Dir

Ἡ πρώτη σελίδα τοῦ χειρογράφου τοῦ Β. Ι. Λένιν «Διάλεξη γιά τήν ἐπανάσταση τοῦ 1905». — 1917

Σμίκρυνση

τισμό καί τήν αὐθαιρεσία. Ὅταν ξεχείλισε τό ποτήρι τῆς ὑπομονῆς, σταματήσαμε τή δουλιά καί ζητήσαμε ἀπό τ'ἀφεντικά μας νά μᾶς δόσουν μόνο ἐκεῖνο πού χωρίς αὐτό ἡ ζωή εἶναι μαρτύριο. Ὅμως ὅλα αὐτά ἀπορίφθηκαν, ὅλα φάνηκαν στούς ἐργοστασιάρχες ἄνομα. Ἐμεῖς ἐδῶ, πολλές χιλιάδες, ὅπως κι'ὁλόκληρος ὁ ρωσικός λαός, δέν ἔχουμε κανένα ἀνθρώπινο δικαίωμα. Ἐξαιτίας τῶν ἀξιωματούχων Σου γίναμε σκλάβοι».

Ἡ ἀναφορά ἀπαριθμεῖ τά παρακάτω αἰτήματα: ἀμνηστία, πολιτικές ἐλευθερίες, κανονικό μεροκάματο, βαθμιαία μεταβίβαση τῆς γῆς στό λαό, σύγκληση συντακτικῆς συνέλευσης μέ βάση τό γενικό καί ἴσο ἐκλογικό δικαίωμα, καί τελειώνει μέ τά λόγια:

«Βασιλιά! Μήν ἀρνηθεῖς νά βοηθήσεις τό λαό Σου! Γκρέμισε τό τεῖχος ἀνάμεσα σέ Σένα καί τό λαό Σου! Πρόσταξε καί ὁρκίσου νά ἐκπληρωθοῦν οἱ παρακλήσεις μας καί θά κάνεις τή Ρωσία εὐτυχισμένη· ἄν ὄχι, τότε εἴμαστε ἕτοιμοι νά πεθάνουμε ἐδῶ δά. Δέν μᾶς μένουν παρά δυό δρόμοι: ἐλευθερία καί εὐτυχία ἤ τάφος».

Δοκιμάζεις ἕνα παράξενο αἴσθημα, ὅταν διαβάζεις *τώρα* αὐτή τήν ἀναφορά τῶν ἀμόρφωτων, ἀγράμματων ἐργατῶν, πού τούς καθοδηγοῦσε ἕνας πατριαρχικός ἱερέας. Ἄθελα σοῦ ἔρχεται νά κάνεις ἕνα παραλληλισμό ἀνάμεσα σ'αὐτή τήν ἁπλοϊκή ἀναφορά καί τίς σημερινές εἰρηνικές ἀποφάσεις τῶν σοσιαλπασιφιστῶν, δηλ. τῶν ἀνθρώπων πού θέλουν νά εἶναι σοσιαλιστές, μά πού στήν πράξη δέν εἶναι τίποτ'ἄλλο ἀπό ἀστοί φρασεολόγοι. Οἱ μή συνειδητοί ἐργάτες τῆς προεπαναστατικῆς Ρωσίας δέν ἤξεραν ὅτι ὁ τσάρος εἶναι ἡ κεφαλή τῆς *κυρίαρχης τάξης*, δηλαδή τῆς τάξης τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων, πού μέ χίλια νήματα εἶναι πιά συνδεμένοι μέ τή μεγαλοαστική τάξη καί εἶναι ἕτοιμοι νά ὑπερασπίσουν μέ ὅλα τά μέσα τῆς βίας τό μονοπώλιό τους, τά προνόμια καί τά κέρδη τους. Οἱ σύγχρονοι σοσιαλπασιφιστές, πού—χωρίς ἀστεῖα—θέλουν νά φαίνονται ἄνθρωποι «πολυμαθεῖς», δέν ξέρουν ὅτι τό νά περιμένεις «δημοκρατική» εἰρήνη ἀπό τίς ἀστικές κυβερνήσεις, πού διεξάγουν τόν ἰμπεριαλιστικό ἁρπακτικό πόλεμο, εἶναι τόσο κουτό, ὅσο κουτή εἶναι καί ἡ σκέψη ὅτι εἶναι τάχα δυνατό μέ εἰρηνικές ἀναφορές νά πείσεις τόν ματοβαμμένο τσάρο γιά δημοκρατικές μεταρυθμίσεις.

Παρ'ὅλα αὐτά ὅμως ἡ μεγάλη διαφορά ἀνάμεσά τους βρίσκεται στό γεγονός ὅτι οἱ σύγχρονοι σοσιαλπασιφιστές εἶναι σέ μεγάλο βαθμό ὑποκριτές, πού μέ ἤπιες παραινέσεις προσπαθοῦν νά ἀποσπάσουν τό λαό ἀπό τήν ἐπαναστατική

πάλη, ἐνῶ οἱ ἀμόρφωτοι ρῶσοι ἐργάτες τῆς προεπαναστατικῆς Ρωσίας ἀπόδειξαν μέ ἔργα ὅτι ἦταν ἄνθρωποι εὐθεῖς, πού γιά πρώτη φορά ξύπνησε ἡ πολιτική τους συνείδηση.

Καί νά, ἀκριβῶς σ'αὐτό τό ξύπνημα τῆς πολιτικῆς συνείδησης τεράστιων λαϊκῶν μαζῶν, στό ξύπνημά τους γιά ἐπαναστατική πάλη βρίσκεται καί ἡ ἱστορική σημασία τῆς 22 τοῦ Γενάρη 1905.

«Στή Ρωσία δέν ὑπάρχει ἀκόμη ἐπαναστατικός λαός»—ἔτσι ἔγραφε *δυό μέρες πρίν* ἀπό τή «Ματωμένη Κυριακή» ὁ κύριος Πέτρος Στροῦβε, ὁ τοτινός ἀρχηγός τῶν ρώσων φιλελευθέρων, πού ἔβγαζε τότε στό ἐξωτερικό ἕνα παράνομο, ἐλεύθερο, ἔντυπο. Τόσο παράλογη φαινόταν σ'αὐτόν τόν «πολυμαθή» ξιπασμένο καί ἀρχιβλάκα ἀρχηγό τῶν ἀστῶν ρεφορμιστῶν ἡ ἰδέα πώς μιά ἀγράμματη ἀγροτική χώρα μπορεῖ νά γεννήσει ἐπαναστατικό λαό! Τόσο βαθιά ἦταν ἡ πεποίθηση τῶν τοτινῶν—τό ἴδιο ὅπως καί τῶν τωρινῶν—ρεφορμιστῶν γιά τό ἀδύνατο μιᾶς πραγματικῆς ἐπανάστασης!

Ὥς τίς 22 (μέ τό παλιό ἡμερολόγιο 9) τοῦ Γενάρη 1905 τό ἐπαναστατικό Κόμμα τῆς Ρωσίας ἀποτελοῦνταν ἀπό μιά μικρή χούφτα ἀνθρώπων—οἱ τοτινοί ρεφορμιστές (ἴδια καί ἀπαράλλακτα ὅπως οἱ σημερινοί) μᾶς ἀποκαλοῦσαν κοροϊδευτικά «αἵρεση». Μερικές ἑκατοντάδες ἐπαναστάτες ὀργανωτές, μερικές χιλιάδες μέλη τῶν τοπικῶν ὀργανώσεων, μισή ντουζίνα ἐπαναστατικά φύλλα πού δέν ἔβγαιναν πιό συχνά ἀπό μιά φορά τό μήνα, τά ὁποῖα ἐκδίδονταν κυρίως στό ἐξωτερικό καί στέλνονταν λαθραῖα στή Ρωσία, μέ ἀπίστευτες δυσκολίες καί μέ πολλές θυσίες—τέτια ἦταν τά ἐπαναστατικά κόμματα στή Ρωσία καί σέ πρώτη γραμμή ἡ ἐπαναστατική σοσιαλδημοκρατία ὥς τίς 22 τοῦ Γενάρη 1905. Τό γεγονός αὐτό ἔδινε τυπικά στούς στενοκέφαλους καί ξιπασμένους ρεφορμιστές τό δικαίωμα νά ἰσχυρίζονται ὅτι στή Ρωσία δέν ὑπάρχει ἀκόμη ἐπαναστατικός λαός.

Στή διάρκεια ὅμως μερικῶν μηνῶν ἡ εἰκόνα αὐτή ἄλλαξε ὁλότελα. Οἱ ἑκατοντάδες τῶν ἐπαναστατῶν σοσιαλδημοκρατῶν αὐξήθηκαν «ξαφνικά» σέ χιλιάδες, οἱ χιλιάδες ἔγιναν ἀρχηγοί 2-3 ἑκατομμυρίων προλεταρίων. Ἡ προλεταριακή πάλη προκάλεσε μεγάλο ἀναβρασμό, καί ἐνμέρει καί ἐπαναστατικό κίνημα, στά σπλάχνα τῆς μάζας πενήντα-ἑκατό ἑκατομμυρίων ἀγροτῶν, τό ἀγροτικό κίνημα βρῆκε ἀπήχηση στό στρατό καί ὁδήγησε σέ ἐξεγέρσεις τῶν φαντάρων, σέ ἔνοπλες συγκρούσεις τοῦ ἑνός στρατιωτικοῦ τμήματος μέ τό ἄλλο. Ἔτσι μιά

κολοσιαία χώρα μέ 130 έκατομμύρια κατοίκους μπῆκε στήν ἐπανάσταση, ἔτσι ἡ μισοκοιμισμένη Ρωσία μετατράπηκε στή Ρωσία τοῦ ἐπαναστατικοῦ προλεταριάτου καί τοῦ ἐπαναστατικοῦ λαοῦ.

Χρειάζεται νά μελετήσουμε αὐτό τό πέρασμα, νά καταλάβουμε πῶς στάθηκε δυνατό νά γίνει, νά καταλάβουμε, ἄς τό ποῦμε ἔτσι, τίς μεθόδους καί τούς δρόμους του.

Τό κυριότερο μέσο αὐτοῦ τοῦ περάσματος ἦταν ἡ *μαζική ἀπεργία*. Ἡ ἰδιομορφία τῆς ρωσικῆς ἐπανάστασης βρίσκεται ἀκριβῶς στό ὅτι ὁσοναφορᾶ τό κοινωνικό περιεχόμενό της ἦταν *ἀστικοδημοκρατική*, ἐνῶ ὁσοναφορᾶ τά μέσα πάλης *προλεταριακή*. Ἦταν ἀστικοδημοκρατική, ἐπειδή ὁ σκοπός, στόν ὁποῖο ἀπόβλεπε ἄμεσα καί τόν ὁποῖο μποροῦσε νά πετύχει ἄμεσα μέ τίς δικές της δυνάμεις, ἦταν ἡ λαοκρατική δημοκρατία, τό ὀχτάωρο, ἡ δήμευση τῆς κολοσιαίας μεγαλογαιοκτησίας τῶν εὐγενῶν—ὅλα τά μέτρα πού πραγματοποίησε σχεδόν στό ἀκέραιο ἡ ἀστική ἐπανάσταση στή Γαλλία στά 1792 καί 1793.

Ἡ ρωσική ἐπανάσταση ἦταν ταυτόχρονα καί προλεταριακή, ὄχι μόνο μέ τήν ἔννοια ὅτι τό προλεταριάτο ἦταν ἡ καθοδηγητική δύναμη, ἡ πρωτοπορία τοῦ κινήματος, ἀλλά καί μέ τήν ἔννοια ὅτι ἕνα εἰδικά προλεταριακό μέσο πάλης, καί συγκεκριμένα ἡ ἀπεργία, ἀποτελοῦσε τό κύριο μέσο γιά τή δραστηριοποίηση τῶν μαζῶν καί τό πιό χαρακτηριστικό φαινόμενο στήν κυματοειδή ἀνάπτυξη τῶν ἀποφασιστικῶν γεγονότων.

Στήν παγκόσμια ἱστορία ἡ ρωσική ἐπανάσταση εἶναι ἡ *πρώτη*, ἀλλά, χωρίς ἀμφιβολία, ὄχι ἡ τελευταία μεγάλη ἐπανάσταση, στήν ὁποία ἡ μαζική πολιτική ἀπεργία ἔπαιξε ἕναν ἀσυνήθιστα μεγάλο ρόλο. Μπορεῖ μάλιστα νά ὑποστηρίξει κανείς πώς δέν εἶναι δυνατό νά καταλάβουμε τά γεγονότα τῆς ρωσικῆς ἐπανάστασης καί τήν ἐναλλαγή τῶν πολιτικῶν μορφῶν της, ἄν δέν μελετήσουμε μέ βάση *τή στατιστική τῶν ἀπεργιῶν τίς βάσεις* αὐτῶν τῶν γεγονότων καί αὐτῆς τῆς ἐναλλαγῆς τῶν μορφῶν.

Ξέρω πολύ καλά πόσο δέν ἔχουν θέση σέ μιά διάλεξη τά ξερά στατιστικά στοιχεῖα, πόσο εἶναι ἱκανά νά τρομάξουν τόν ἀκροατή. Ὡστόσο ὅμως δέν μπορῶ παρά νά ἀναφέρω μερικούς στρογγυλούς ἀριθμούς, γιά νά ἔχετε τή δυνατότητα νά ἐκτιμήσετε τήν πραγματική ἀντικειμενική βάση ὁλόκληρου τοῦ κινήματος. Ὁ μέσος ἐτήσιος ἀριθμός τῶν ἀπεργῶν στή Ρωσία στά 10

χρόνια πρίν ἀπό τήν ἐπανάσταση ἦταν 43 χιλιάδες. Συνεπῶς, ὁ συνολικός ἀριθμός τῶν ἀπεργῶν στή διάρκεια ὅλης τῆς δεκαετίας πρίν ἀπό τήν ἐπανάσταση ἦταν 430 χιλιάδες. Τό Γενάρη τοῦ 1905, πρῶτο μήνα τῆς ἐπανάστασης, ὁ ἀριθμός τῶν ἀπεργῶν ἦταν 440 χιλιάδες. Ὥστε, *μέσα σέ ἕνα* μόνο μήνα ἀπεργήσανε *περισσότεροι* ἀπ'ὅσους ἀπεργήσανε σ'ὅλη τήν προηγούμενη δεκαετία!

Σέ καμιά καπιταλιστική χώρα τοῦ κόσμου ἀκόμη καί στίς πιό προοδευμένες χῶρες, σάν τήν 'Αγγλία, τίς 'Ενωμένες Πολιτεῖες τῆς 'Αμερικῆς καί τή Γερμανία, ὁ κόσμος δέν εἶδε τέτιο μεγαλειῶδες ἀπεργιακό κίνημα, ὅπως στή Ρωσία τό 1905. 'Ο συνολικός ἀριθμός τῶν ἀπεργῶν ἦταν 2 ἑκατομμύρια 800 χιλιάδες, δηλαδή διπλάσιος ἀπό τό συνολικό ἀριθμό τῶν ἐργοστασιακῶν ἐργατῶν! Αὐτό βέβαια δέν ἀποδείχνει ὅτι στή Ρωσία οἱ ἐργοστασιακοί ἐργάτες τῶν πόλεων ἦταν πιό μορφωμένοι ἤ πιό δυνατοί ἤ πιό προσαρμοσμένοι στήν πάλη ἀπ'ὅ,τι τ'ἀδέλφια τους στή Δυτική Εὐρώπη. 'Αληθινό εἶναι ἀκριβῶς τό ἀντίθετο.

Αὐτό ὅμως δείχνει πόσο μεγάλη μπορεῖ νά εἶναι ἡ μισοκοιμισμένη ἐνεργητικότητα τοῦ προλεταριάτου. Αὐτό μαρτυρεῖ ὅτι σέ ἐπαναστατική ἐποχή—τό ὑποστηρίζω αὐτό χωρίς καμιά ὑπερβολή μέ βάση τά πιό ἀκριβῆ δεδομένα τῆς ρωσικῆς ἱστορίας—τό προλεταριάτο *μπορεῖ* ν'ἀναπτύξει *ἑκατό φορές* μεγαλύτερη ἀγωνιστική ἐνέργεια, ἀπ'ὅ,τι σέ μιά συνηθισμένη ἤρεμη ἐποχή. Αὐτό μαρτυρεῖ ὅτι ἡ ἀνθρωπότητα μέχρι καί τό 1905 δέν ἤξερε ἀκόμη πόσο μεγάλη, πόσο μεγαλειώδης μπορεῖ νά εἶναι καί θά εἶναι ἡ ἔνταση τῶν δυνάμεων τοῦ προλεταριάτου, ὅταν πρόκειται νά ἀγωνιστεῖ γιά πραγματικά μεγάλους σκοπούς, νά ἀγωνιστεῖ πραγματικά ἐπαναστατικά!

'Η ἱστορία τῆς ρωσικῆς ἐπανάστασης μᾶς δείχνει ὅτι ἐκεῖνοι πού πάλεψαν μέ τήν πιό μεγάλη ἐπιμονή καί μέ τήν πιό μεγάλη αὐτοθυσία εἶναι ἡ πρωτοπορία, τά ἐπίλεκτα στοιχεῖα τῶν μισθωτῶν ἐργατῶν. Ὅσο πιό μεγάλα ἦταν τά ἐργοστάσια, τόσο πιό ἐπίμονα διεξάγονταν οἱ ἀπεργίες, τόσο πιό συχνά ἐπαναλαβαίνονταν μέσα στόν ἴδιο χρόνο. Ὅσο πιό μεγάλη ἦταν ἡ πόλη, τόσο πιό σημαντικός ἦταν ὁ ρόλος τοῦ προλεταριάτου στήν πάλη. Οἱ τρεῖς μεγάλες πόλεις, στίς ὁποῖες ζοῦν οἱ πιό συνειδητοί καί οἱ πιό πολλοί ἐργάτες, ἡ Πετρούπολη, ἡ Ρίγα καί ἡ Βαρσοβία, δίνουν ἀσύγκριτα μεγαλύτερο ἀριθμό ἀπεργῶν σέ σχέση μέ τό συνολικό ἀριθ-

μό τῶν ἐργατῶν ἀπ'ὅ,τι δίνουν ὅλες οἱ ἄλλες πόλεις, χωρίς νά μιλήσουμε πιά γιά τό χωριό*.

Οἱ μεταλλουργοί ἀποτελοῦν στή Ρωσία—ἴσως τό ἴδιο ὅπως καί στίς ἄλλες καπιταλιστικές χῶρες—τό πρωτοπόρο τμῆμα τοῦ προλεταριάτου. Καί ἐδῶ παρατηροῦμε τό παρακάτω διδακτικό γεγονός: κάθε ἑκατοντάδα ἐργοστασιακῶν ἐργατῶν στή Ρωσία ἔδοσε τό 1905 γενικά 160 ἀπεργούς. Ἐνῶ κάθε ἑκατοντάδα *μεταλλουργῶν* ἔδοσε τόν ἴδιο χρόνο 320 ἀπεργούς! Σύμφωνα μέ ὑπολογισμούς, κάθε ρῶσος ἐργοστασιακός ἐργάτης ἔχασε τό 1905 ἐξαιτίας τῆς ἀπεργίας κατά μέσον ὅρο 10 ρούβλια—περίπου 26 φράγκα μέ τήν προπολεμική τιμή τους—τά θυσίαζε, μπορεῖ νά πεῖ κανείς, γιά τόν ἀγώνα. Ἄν πάρουμε ὅμως μόνο τούς μεταλλουργούς, θά ἔχουμε ἕνα ποσό *τρεῖς φορές μεγαλύτερο!* Μπροστά βάδιζαν τά πιό καλά στοιχεῖα τῆς ἐργατικῆς τάξης, τραβώντας μαζί τους τούς ταλαντευόμενους, ἀφυπνίζοντας τούς κοιμισμένους καί ἐνθαρύνοντας τούς ἀδύνατους.

Ἐξαιρετικά ἰδιόμορφο ἦταν τό μπλέξιμο τῶν οἰκονομικῶν ἀπεργιῶν μέ τίς πολιτικές τόν καιρό τῆς ἐπανάστασης. Δέν χωράει ἀμφιβολία πώς μόνο ἡ πιό στενή σύνδεση αὐτῶν τῶν δυό μορφῶν ἀπεργίας ἐξασφάλισε τή μεγάλη δύναμη τοῦ κινήματος. Οἱ πλατιές μάζες τῶν ἐκμεταλλευομένων δέν θά ἦταν δυνατό μέ κανένα τρόπο νά τραβηχτοῦν στό ἐπαναστατικό κίνημα, ἄν οἱ μάζες αὐτές δέν ἔβλεπαν καθημερινά μπροστά τους παραδείγματα γιά τό πῶς οἱ μισθωτοί ἐργάτες τῶν διάφορων κλάδων τῆς βιομηχανίας ἐξανάγκαζαν τούς καπιταλιστές νά καλυτερεύουν ἄμεσα, χωρίς καθυστέρηση τήν κατάστασή τους. Χάρη σ'αὐτή τήν πάλη φύσηξε ἕνας καινούργιος ἀέρας σέ ὅλη τή μάζα τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ. Μόνο τώρα ἡ δουλοπάροικη, ἡ πατριαρχική, ἡ εὐσεβής καί πειθήνια Ρωσία, ἡ βυθισμένη σέ χειμερινή νάρκη, ἀποτίναξε τόν παλιό Ἀδάμ· μόνο τώρα ὁ ρωσικός λαός πῆρε μιά πραγματικά δημοκρατική, μιά πραγματικά ἐπαναστατική διαπαιδαγώγηση.

Ὅταν οἱ κύριοι ἀστοί καί τά ἄκριτα φερέφωνά τους, οἱ σοσιαλιστές ρεφορμιστές, μιλᾶνε μέ τόση ξιπασιά γιά «διαπαιδαγώγηση» τῶν μαζῶν, τή διαπαιδαγώγηση τήν ἐννοοῦν συνήθως σάν κάτι τό δασκαλίστικο, τό σχολαστικό, πού ἐκφυλίζει τίς μάζες καί μπολιάζει σ'αὐτές ἀστικές προλήψεις.

---

* Αὐτή ἡ παράγραφος ἔχει σβηστεῖ στό χειρόγραφο. *Ἡ Σύντ.*

῾Η πραγματική διαπαιδαγώγηση τῶν μαζῶν δέν μπορεῖ ποτέ νά χωριστεῖ ἀπό τήν ἀνεξάρτητη πολιτική πάλη, καί ἰδιαίτερα ἀπό τήν ἐπαναστατική πάλη τῆς ἴδιας τῆς μάζας. Μόνο ἡ πάλη διαπαιδαγωγεῖ τήν ἐκμεταλλευόμενη τάξη, μόνο ἡ πάλη τῆς ἀποκαλύπτει τό μέτρο τῶν δυνάμεών της, τῆς πλαταίνει τόν ὁρίζοντα, ἀναπτύσσει τίς ἱκανότητές της, φωτίζει τό μυαλό της καί ἀτσαλώνει τή θέλησή της. Καί γι᾽αὐτό, ἀκόμη καί οἱ ἀντιδραστικοί ἀναγκάστηκαν νά παραδεχτοῦν πώς ὁ χρόνος 1905, χρόνος πάλης, «ὁ τρελός χρόνος», ἔθαψε ὁριστικά τήν πατριαρχική Ρωσία.

῎Ας ἐξετάσουμε ἀπό πιό κοντά τό συσχετισμό ἀνάμεσα στούς μεταλλουργούς καί τούς ὑφαντουργούς τῆς Ρωσίας στή διάρκεια τοῦ ἀπεργιακοῦ ἀγώνα τό 1905. Οἱ μεταλλουργοί εἶναι οἱ καλύτερα πληρωνόμενοι, οἱ πιό συνειδητοί, οἱ πιό πολιτισμένοι προλετάριοι. Οἱ ἐργάτες τῆς ὑφαντουργίας, πού ὁ ἀριθμός τους στή Ρωσία τό 1905 ξεπερνοῦσε πάνω ἀπό δυόμιση φορές τόν ἀριθμό τῶν μεταλλουργῶν, ἀποτελοῦν τήν πιό καθυστερημένη, τή χειρότερα πληρωνόμενη ἀπ᾽ὅλους τούς ἄλλους μάζα, ἡ ὁποία συχνά δέν ἔχει ἀκόμη κόψει ὁριστικά τούς δεσμούς της μέ τό ἀγροτικό συγγενολόι της στό χωριό. Καί δῶ βρισκόσμαστε μπροστά στό παρακάτω πολύ σοβαρό γεγονός.

Οἱ ἀπεργίες τῶν μεταλλουργῶν στή διάρκεια ὁλόκληρου τοῦ 1905 δίνουν τήν ὑπεροχή στήν πολιτική ἀπεργία ἀπέναντι στήν οἰκονομική, ἄν καί στίς ἀρχές τοῦ χρόνου ἡ ὑπεροχή αὐτή ἀπέχει πολύ ἀκόμη ἀπό τοῦ νά εἶναι τόσο μεγάλη, ὅπως στό τέλος τοῦ χρόνου. ᾽Απεναντίας, στούς ὑφαντουργούς παρατηροῦμε στίς ἀρχές τοῦ 1905 μιά κολοσσιαία ὑπεροχή τῶν οἰκονομικῶν ἀπεργιῶν, ἐνῶ ἡ πολιτική ἀπεργία ἀποκτᾶ ὑπεροχή μόλις στό τέλος τοῦ χρόνου. ᾽Από δῶ βγαίνει ἐντελῶς ξεκάθαρα ὅτι μόνο ἡ οἰκονομική πάλη, μόνο ἡ πάλη γιά τήν ἄμεση, ἐπείγουσα βελτίωση τῆς κατάστασής τους εἶναι ἱκανή νά ἀναταράξει τά πιό καθυστερημένα στρώματα τῆς ἐκμεταλλευόμενης μάζας, τούς δίνει μιά πραγματική διαπαιδαγώγηση καί τά μετατρέπει—σέ ἐπαναστατική ἐποχή—στή διάρκεια λίγων μηνῶν, σέ στρατιά πολιτικῶν ἀγωνιστῶν.

Γι᾽αὐτό, φυσικά, ἦταν ἀπαραίτητο τό πρωτοπόρο τμῆμα τῶν ἐργατῶν νά μήν ἐννοεῖ τήν ταξική πάλη σάν πάλη γιά τά συμφέροντα ἑνός μικροῦ ἀνώτερου στρώματος, ὅπως πολύ συχνά οἱ ρεφορμιστές προσπαθοῦσαν νά ὑποβάλουν αὐτή τήν

ἰδέα στούς ἐργάτες, μά οἱ προλετάριοι νά ἐμφανίζονται πραγματικά σάν πρωτοπορία τῆς πλειοψηφίας τῶν ἐκμεταλλευομένων καί νά τραβοῦν αὐτή τήν πλειοψηφία στήν πάλη, ὅπως ἔγινε στή Ρωσία τό 1905 καί ὅπως θά πρέπει νά γίνει καί χωρίς καμιά ἀμφιβολία θά γίνει στήν ἐπερχόμενη προλεταριακή ἐπανάσταση στήν Εὐρώπη *.

Οἱ ἀρχές τοῦ 1905 ἔφεραν τό πρῶτο μεγάλο κύμα τοῦ ἀπεργιακοῦ κινήματος σ᾽ὅλη τή χώρα. Τήν ἄνοιξη αὐτοῦ τοῦ χρόνου βλέπουμε κιόλας τό ξύπνημα τοῦ πρώτου μεγάλου, ὄχι μόνο οἰκονομικοῦ, μά καί πολιτικοῦ *ἀγροτικοῦ κινήματος* στή Ρωσία. Πόσο μεγάλη σημασία ἔχει τό γεγονός αὐτό, πού ἀποτέλεσε στροφή γιά τήν ἱστορία, μπορεῖ νά τό καταλάβει μόνο ἐκεῖνος πού θά θυμηθεῖ πώς ἡ ἀγροτιά τῆς Ρωσίας μόλις τό 1861 ἀπελευθερώθηκε ἀπό τήν πιό καταθλιπτική δουλοπάροικη ἐξάρτηση, πώς οἱ ἀγρότες στήν πλειοψηφία τους εἶναι ἀγράμματοι, ζοῦν μέσα σέ ἀπερίγραπτη ἀνέχεια, καταδυναστευμένοι ἀπό τούς τσιφλικάδες, ἀφιονισμένοι ἀπό τούς παπάδες, ἀπομονωμένοι ὁ ἕνας ἀπό τόν ἄλλο ἐξαιτίας τῶν τεράστιων ἀποστάσεων καί τῆς σχεδόν ὁλοκληρωτικῆς ἔλλειψης δρόμων.

Τό 1825 ἡ Ρωσία γιά πρώτη φορά ἔβλεπε ἐπαναστατικό κίνημα ἐνάντια στόν τσαρισμό, καί τό κίνημα αὐτό τό ἀντιπροσώπευαν σχεδόν ὁλοκληρωτικά οἱ εὐγενεῖς. Ἀπό τή στιγμή ἐκείνη καί ὥς τό 1881, τότε πού τρομοκράτες σκότωσαν τόν Ἀλέξανδρο Β΄, ἐπικεφαλῆς τοῦ κινήματος βρίσκονταν διανοούμενοι πού προέρχονταν ἀπό τά μεσαῖα στρώματα. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί ἔδειξαν μέγιστη αὐτοθυσία καί μέ τήν ἡρωική τους τρομοκρατική μέθοδο πάλης κατέπληξαν ὅλο τόν κόσμο. Οἱ θυσίες αὐτές ἀναμφισβήτητα δέν πῆγαν τοῦ κάκου, συντέλεσαν ἀναμφισβήτητα—ἄμεσα ἤ ἔμμεσα—στήν ἐπαναστατική διαπαιδαγώγηση τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ πού ἐπακολούθησε. Μά τόν ἄμεσο σκοπό τους, τό ξύπνημα τῆς λαϊκῆς ἐπανάστασης, δέν τόν πέτυχαν καί δέν μποροῦσαν νά τόν πετύχουν.

Αὐτό τό κατόρθωσε μόνο ἡ ἐπαναστατική πάλη τοῦ προλεταριάτου. Μόνο τά κύματα τῆς μαζικῆς ἀπεργίας πού κατέκλυσαν ὅλη τή χώρα, σέ συνδυασμό μέ τά σκληρά μαθήματα τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ ρωσοϊαπωνικοῦ πολέμου, ξύπνησαν τίς πλατιές μάζες τῆς ἀγροτιᾶς ἀπό τό ληθαργικό τους ὕπνο. Ἡ λέξη

---

* Οἱ τέσσερις προηγούμενες παράγραφοι ἔχουν σβηστεῖ στό χειρόγραφο. *Ἡ Σύντ.*

«ἀπεργός» ἀπόκτησε γιά τούς ἀγρότες ὁλότελα καινούργια σημασία: σήμαινε κάτι σάν ἀντάρτης, ἐπαναστάτης, πού πρίν ἐκφραζόταν μέ τή λέξη «φοιτητής». Ἐπειδή ὅμως ὁ «φοιτητής» ἀνῆκε στά μεσαῖα στρώματα, στούς «σπουδαγμένους», στούς «κυρίους», ἦταν ξένος στό λαό. Ἀντίθετα ὁ «ἀπεργός» προῆλθε ὁ ἴδιος ἀπό τό λαό, ἀνῆκε ὁ ἴδιος στούς ἐκμεταλλευόμενους· ὅταν ἦταν ἐκτοπισμένος ἀπό τήν Πετρούπολη, πολύ συχνά ξαναγύριζε στό χωριό καί διηγόταν στούς συντρόφους του τοῦ χωριοῦ γιά τήν πυρκαγιά πού ἀγκάλιαζε τίς πόλεις καί πού θά ἐκμηδένιζε τόσο τούς καπιταλιστές, ὅσο καί τούς εὐγενεῖς. Στό ρωσικό χωριό ἐμφανίστηκε ἕνας καινούργιος τύπος — ὁ συνειδητός νεαρός ἀγρότης. Αὐτός ἐρχόταν σ᾿ἐπαφή μέ τούς «ἀπεργούς», διάβαζε ἐφημερίδες, διηγόταν στούς ἀγρότες γιά τά γεγονότα τῶν πόλεων, ἐξηγοῦσε στούς συντρόφους του τοῦ χωριοῦ τή σημασία τῶν πολιτικῶν διεκδικήσεων καί τούς καλοῦσε στήν πάλη ἐνάντια στούς μεγάλους γαιοκτήμονες-εὐγενεῖς, ἐνάντια στούς παπάδες καί τούς ἀξιωματούχους.

Οἱ ἀγρότες συγκεντρώνονταν σέ ὁμάδες, συζητοῦσαν τήν κατάστασή τους καί σιγά-σιγά ρίχνονταν στήν πάλη: τραβοῦσαν μαζικά ἐνάντια στούς μεγάλους γαιοκτήμονες, ἔκαιγαν τά παλάτια τους καί τίς ἀγρεπαύλεις τους, ἤ ἔπαιρναν τά ἀποθέματά τους, ἅρπαζαν τά σιτηρά καί τά ἄλλα τρόφιμα, σκότωναν τούς ἀστυνομικούς, ἀπαιτοῦσαν νά δοθεῖ στό λαό ἡ γῆ τῶν τεράστιων τσιφλικιῶν τῶν εὐγενῶν.

Τήν ἄνοιξη τοῦ 1905 τό ἀγροτικό κίνημα ἦταν μόλις σέ ἐμβρυώδη κατάσταση, εἶχε ἀγκαλιάσει μόνο τή μειοψηφία τῶν ἐπαρχιῶν, περίπου τό ἕνα ἕβδομο ἀπ᾿αὐτές.

Ἡ συνένωση ὅμως τῆς προλεταριακῆς μαζικῆς ἀπεργίας στίς πόλεις μέ τό ἀγροτικό κίνημα στό χωριό ἦταν ἀρκετή γιά νά κλονίσει τό «σταθερότατο» καί ὕστατο στήριγμα τοῦ τσαρισμοῦ. Ἐννοῶ τό *στρατό*.

Ἀρχίζει ἡ φάση τῶν *στρατιωτικῶν ἐξεγέρσεων* στό στόλο καί στό στρατό. Κάθε ἄνοδος τοῦ κύματος τοῦ ἀπεργιακοῦ καί τοῦ ἀγροτικοῦ κινήματος τόν καιρό τῆς ἐπανάστασης, συνοδεύεται ἀπό ἐξεγέρσεις τῶν φαντάρων σέ ὅλες τίς γωνιές τῆς Ρωσίας. Ἡ πιό γνωστή ἀνάμεσά τους εἶναι ἡ ἐξέγερση στό θωρηκτό τῆς Μαύρης Θάλασσας «Πρίγκιπας Ποτιόμκιν» πού, πέφτοντας στά χέρια τῶν ἐπαναστατῶν, πῆρε μέρος στήν ἐπανάσταση στήν Ὀδησσό καί μετά τήν ἧττα τῆς ἐπανάστασης καί τίς ἀποτυχημένες προσπάθειες κατάληψης ἄλλων λιμανιῶν (λ.χ. τῆς Θεοδό-

σιας στήν Κριμαία) παραδόθηκε στίς ρουμανικές ἀρχές τῆς Κωστάντζας.

Ἐπιτρέψτε μου νά σᾶς διηγηθῶ λεπτομερειακά ἕνα μικρό ἐπεισόδιο ἀπό τήν ἐξέγερση αὐτή τοῦ στόλου τῆς Μαύρης Θάλασσας, γιά νά πάρετε μιά συγκεκριμένη εἰκόνα τῶν γεγονότων στό ἀποκορύφωμα τῆς ἀνάπτυξής τους:

«Ὀργανώνονταν συγκεντρώσεις τῶν ἐπαναστατῶν ἐργατῶν καί ναυτῶν· οἱ συγκεντρώσεις αὐτές γίνονταν ὅλο καί πιό συχνά. Ἐπειδή στούς στρατιωτικούς δέν ἐπιτρεπόταν νά πηγαίνουν στά ἐργατικά συλλαλητήρια, οἱ ἐργάτες ἄρχισαν νά πηγαίνουν μαζικά στά στρατιωτικά συλλαλητήρια. Συγκεντρώνονταν κατά χιλιάδες. Ἡ ἰδέα τῆς κοινῆς δράσης βρῆκε ζωηρή ἀπήχηση. Στούς πιό συνειδητούς λόχους ἐκλέγονταν βουλευτές.

Τότε οἱ στρατιωτικές ἀρχές ἀποφάσισαν νά πάρουν μέτρα. Οἱ ἀπόπειρες ὁρισμένων ἀξιωματικῶν νά βγάλουν «πατριωτικούς» λόγους στά συλλαλητήρια εἶχαν τά πιό θλιβερά ἀποτελέσματα: οἱ ναῦτες, οἱ ἐξοικειωμένοι στίς συζητήσεις, ἔτρεπαν τούς διοικητές τους σέ ἐπαίσχυντη φυγή. Ἐξαιτίας τῶν ἀποτυχιῶν αὐτῶν ἀποφασίστηκε νά ἀπαγορευτοῦν γενικά τά συλλαλητήρια. Τό πρωί τῆς 24 Νοέμβρη 1905 στήν πύλη τῶν ναυτώνων τοποθετήθηκε ἕνας μάχιμος λόχος μέ πλήρη πολεμική ἐξάρτηση. Ὁ ἀντιναύαρχος Πισαρέβσκι ἔδοσε μεγαλόφωνα τή διαταγή: «Νά μήν ἐπιτρέψετε σέ κανένα νά βγεῖ ἀπό τούς ναυτῶνες! Σέ περίπτωση ἀνυπακοῆς νά κάνετε χρήση τῶν ὅπλων». Ἀπό τό λόχο ὅπου δόθηκε αὐτή ἡ διαταγή βγῆκε ὁ ναύτης Πετρόφ, γέμισε τό ὅπλο του μπροστά σέ ὅλους, σκότωσε μέ μιά τουφεκιά τόν ὑπολοχαγό Στέιν τοῦ συντάγματος Μπελοστόκ καί μέ μιά δεύτερη τραυμάτισε τόν ἀντιναύαρχο Πισαρέβσκι. Ἀκούστηκε ἡ διαταγή ἑνός ἀξιωματικοῦ: «Συλλάβετέ τον!». Μά κανένας δέν κουνήθηκε ἀπό τή θέση του. Ὁ Πετρόφ πέταξε τό ὅπλο του, λέγοντας: «Τί κάθεστε; Πιάστε με!». Τόν ἔπιασαν. Ἀπ'ὅλες τίς μεριές ἔτρεξαν οἱ ναῦτες καί ἀπαιτοῦσαν μέ μεγάλο θόρυβο νά ἀφεθεῖ ἐλεύθερος, δηλώνοντας πώς ἐγγυοῦνται αὐτοί γιά τόν Πετρόφ. Ὁ ἀναβρασμός ἔφτασε στό ἀπόγειό του.

— Πετρόφ, δέν είναι ἀλήθεια ὅτι ὁ πυροβολισμός ἦταν τυχαῖος;—ρώτησε ὁ ἀξιωματικός, γιά νά βρεῖ διέξοδο ἀπό τήν κατάσταση πού δημιουργήθηκε.

—Ἀπό ποῦ κι'ὥς ποῦ τυχαῖος! Ἐγώ βγῆκα μπροστά, γέμισα καί σημάδεψα, μήπως αὐτό εἶναι τυχαῖο;

— Αὐτοί ἀπαιτοῦν ν'ἀφεθεῖς ἐλεύθερος...

Καί ὁ Πετρόφ ἀφέθηκε ἐλεύθερος. Οἱ ναῦτες ὅμως δέν ἱκανοποιήθηκαν μ'αὐτό, ἔπιασαν ὅλους τούς ἀξιωματικούς ὑπηρεσίας, τούς ἀφόπλισαν καί τούς ἔκλεισαν στά γραφεῖα... Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ναυτῶν, καμιά σαρανταριά ἄνδρες, εἶχαν σύσκεψη ὅλη τή νύχτα. Ἀποφάσισαν ν'ἀφήσουν ἐλεύθερους τούς ἀξιωματικούς, ἀλλά νά μήν τούς ἐπιτρέψουν πιά νά μποῦν στούς ναυτῶνες...»

Αὐτή ἡ μικρή σκηνή σᾶς δείχνει παραστατικά πῶς διαδραματίζονταν τά γεγονότα στίς περισσότερες στρατιωτικές ἐξεγέρσεις. Ὁ ἐπαναστατικός ἀναβρασμός τοῦ λαοῦ δέν μποροῦσε νά μήν ἀγκαλιάσει καί τό στρατό. Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι οἱ ἀρχηγοί τοῦ κινήματος ἀναδείχνονταν ἀπό *τά στοιχεῖα ἐκεῖνα* τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ καί τοῦ στρατοῦ πού στρατολογοῦνταν κυρίως ἀπό τίς γραμμές τῶν βιομηχανικῶν ἐργατῶν καί πού γι'αὐτά χρειαζόταν ἡ μεγαλύτερη τεχνική κατάρτιση, λ.χ. οἱ στρατιῶτες τοῦ μηχανικοῦ. Οἱ πλατιές μάζες ὅμως ἦταν ἀκόμη πάρα πολύ ἁπλοϊκές, μέ διαθέσεις πάρα πολύ εἰρηνικές, πάρα πολύ καλόψυχες, πάρα πολύ χριστιανικές. Ἔπαιρναν ἀρκετά εὔκολα φωτιά. Μιά ὁποιαδήποτε περίπτωση ἀδικίας, μιά πολύ βάναυση συμπεριφορά τῶν ἀξιωματικῶν, τό ἄσχημο συσσίτιο κτλ. μποροῦσε νά προκαλέσει ἐξέγερση. Δέν ὑπῆρχε ὅμως ἀρκετή αὐτοκυριαρχία, ἔλειπε ἡ ξεκάθαρη ἐπίγνωση τοῦ καθήκοντος: δέν καταλάβαιναν ὅσο ἔπρεπε ὅτι μόνο ἡ πιό δραστήρια συνέχιση τοῦ ἔνοπλου ἀγώνα, μόνο ἡ νίκη ἐνάντια σέ ὅλες τίς στρατιωτικές καί πολιτικές ἀρχές, μόνο ἡ ἀνατροπή τῆς κυβέρνησης καί ἡ κατάληψη τῆς ἐξουσίας σέ ὅλο τό κράτος εἶναι ἡ μοναδική ἐγγύηση γιά τήν ἐπιτυχία τῆς ἐπανάστασης.

Οἱ πλατιές μάζες τῶν ναυτῶν καί τῶν φαντάρων εὔκολα ἄρχιζαν τήν ἀνταρσία. Τό ἴδιο εὔκολα ὅμως ἔκαναν καί τήν ἁπλοϊκή ἀνοησία νά ἀπελευθερώνουν τούς ἀξιωματικούς πού εἶχαν συλλάβει· ἔδιναν πίστη στίς ὑποσχέσεις καί τίς προτροπές τῆς Διοίκησης· ἡ Διοίκηση κέρδιζε ἔτσι πολύτιμο χρόνο, ἔπαιρνε ἐνισχύσεις, σύντριβε τίς δυνάμεις τῶν ἐξεγερμένων καί ὕστερα ἀκολουθοῦσε ἡ πιό σκληρή κατάπνιξη καί οἱ ἐκτελέσεις τῶν ἡγετῶν.

Εἶναι ἐξαιρετικά ἐνδιαφέρον νά συγκρίνουμε τίς στρατιωτικές ἐξεγέρσεις στή Ρωσία τοῦ 1905 μέ τή στρατιωτική ἐξέγερση τῶν δεκεμβριστῶν τοῦ 1825. Τότε ἡ καθοδήγηση τοῦ πολιτικοῦ κινήματος ἀνῆκε σχεδόν ἀποκλειστικά στούς ἀξιωματικούς, καί μάλιστα σέ ἀξιωματικούς εὐγενεῖς. Οἱ ἀξιωματικοί αὐτοί εἶχαν μολυνθεῖ λόγω τῆς ἐπαφῆς μέ τίς δημοκρατικές ἰδέες τῆς Εὐρώπης στή διάρκεια τῶν ναπολεόντειων πολέμων. Ἡ μάζα τῶν στρατιωτῶν πού τήν ἀποτελοῦσαν τότε ἀκόμη δουλοπάροικοι ἀγρότες κρατοῦσε παθητική στάση.

Ἡ ἱστορία τοῦ 1905 μᾶς παρουσιάζει ἐντελῶς ἀντίθετη εἰκόνα. Οἱ ἀξιωματικοί, ἐκτός ἀπό λίγες ἐξαιρέσεις, εἶχαν τότε διαθέσεις ἤ ἀστικοφιλελεύθερες, ρεφορμιστικές, ἤ ἀκόμη ἀνοι-

χτά ἀντεπαναστατικές. Οἱ χακοφορεμένοι ἐργάτες καί ἀγρότες ἦταν ἡ ψυχή τῶν ἐξεγέρσεων· τό κίνημα πῆρε λαϊκό χαρακτήρα. Γιά πρώτη φορά στήν ἱστορία τῆς Ρωσίας ἀγκάλιασε τήν πλειοψηφία τῶν ἐκμεταλλευομένων. Ἐκεῖνο πού τοῦ ἔλειπε ἦταν, ἀπό τή μιά μεριά, ἡ αὐτοκυριαρχία, ἡ ἀποφασιστικότητα τῶν μαζῶν πού ἔπασχαν πολύ ἀπό τήν ἀρώστια τῆς εὐπιστίας, καί ἀπό τήν ἄλλη, ἔλειπε ἡ ὀργάνωση τῶν χακοφορεμένων ἐπαναστατῶν σοσιαλδημοκρατῶν ἐργατῶν· δέν ἤξεραν νά πάρουν τήν καθοδήγηση στά χέρια τους, νά μποῦν ἐπικεφαλῆς τοῦ ἐπαναστατικοῦ στρατοῦ καί νά περάσουν στήν ἐπίθεση ἐνάντια στήν κυβερνητική ἐξουσία.

Μέ τήν εὐκαιρία σημειώνω πώς—ἴσως ἀργότερα ἀπ᾽ὅσο θά θέλαμε, ἀλλ᾽ὅμως σίγουρα—οἱ δυό αὐτές ἐλλείψεις θά ἐκμηδενιστοῦν ὄχι μόνο μέ τή γενική ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ, ἀλλά καί μέ τόν τωρινό πόλεμο*...

Ὅπως καί νά εἶναι, ἡ ἱστορία τῆς ρωσικῆς ἐπανάστασης, καθώς καί ἡ ἱστορία τῆς Παρισινῆς Κομμούνας τοῦ 1871, μᾶς προσφέρει τό ἀναμφισβήτητο δίδαγμα ὅτι ὁ μιλιταρισμός δέν μπορεῖ ποτέ καί σέ καμιά περίπτωση νά νικηθεῖ καί νά ἐκμηδενιστεῖ μέ κανένα ἄλλο τρόπο παρά μόνο μέ τή νικηφόρα πάλη μιᾶς μερίδας τοῦ ἐθνικοῦ στρατοῦ ἐνάντια στήν ἄλλη μερίδα του. Δέν φτάνει μόνο νά φοβερίζουμε, νά καταριόμαστε, «νά ἀρνιόμαστε» τό μιλιταρισμό, νά κριτικάρουμε καί νά ἀποδείχνουμε τή βλαβερότητά του, εἶναι ἀνόητο νά ἀρνιόμαστε εἰρηνικά τή στρατιωτική θητεία—τό καθῆκον μας εἶναι νά διατηροῦμε σέ ἔνταση τήν ἐπαναστατική συνείδηση τοῦ προλεταριάτου, καί μάλιστα νά ἑτοιμάζουμε ὄχι μόνο γενικά, ἀλλά συγκεκριμένα τά καλύτερα στοιχεῖα του, γιά νά μποῦν ἐπικεφαλῆς τοῦ ἐπαναστατικοῦ στρατοῦ τή στιγμή τοῦ μεγαλύτερου ἀναβρασμοῦ μέσα στό λαό.

Τό ἴδιο ἀκριβῶς μᾶς διδάσκει ἡ καθημερινή πείρα κάθε καπιταλιστικοῦ κράτους. Κάθε «μικρή» κρίση πού περνάει ἕνα τέτιο κράτος μᾶς δείχνει σέ μικρογραφία τά στοιχεῖα καί τά ἔμβρυα τῶν μαχῶν, πού στήν περίοδο τῆς μεγάλης κρίσης θά ἐπαναληφθοῦν ἀναπόφευκτα σέ μεγάλη κλίμακα. Καί τί ἄλλο εἶναι, λ.χ., μιά ὁποιαδήποτε ἀπεργία, ἄν ὄχι μιά μικρή κρίση τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας; Μήπως δέν εἶχε δίκιο ὁ ὑπουργός Ἐσωτερικῶν τῆς Πρωσίας, κύριος φόν Πουτκάμερ, ὅταν εἶπε τό

* Οἱ τρεῖς προηγούμενες παράγραφοι ἔχουν σβηστεῖ. *Ἡ Σύντ.*

γνωστό ἀπόφθεγμά του: «Σέ κάθε ἀπεργία κρύβεται ἡ λερναία ὕδρα τῆς ἐπανάστασης». Μήπως ἡ κινητοποίηση στρατοῦ στή διάρκεια τῶν ἀπεργιῶν σέ ὅλες, ἀκόμη καί στίς πιό—μέ τό συμπάθειο—εἰρηνικές, τίς πιό «δημοκρατικές» καπιταλιστικές χῶρες, δέν μᾶς δείχνει *τί* θά συμβεῖ στήν περίοδο τῶν πραγματικά *μεγάλων* κρίσεων;

᾿Αλλά ἐπανέρχομαι στήν ἱστορία τῆς ρωσικῆς ἐπανάστασης.

Προσπάθησα νά σᾶς περιγράψω πῶς οἱ ἐργατικές ἀπεργίες ἀνατάραξαν ὅλη τή χώρα καί τά πιό πλατιά, τά πιό καθυστερημένα στρώματα τῶν ἐκμεταλλευομένων, πῶς ἄρχισε τό ἐργατικό κίνημα καί πῶς συνοδεύτηκε ἀπό στρατιωτικές ἐξεγέρσεις.

Τό φθινόπωρο τοῦ 1905 ὁλόκληρο τό κίνημα ἔφτασε στό ἀπόγειό του. Στίς 19 (6) Αὐγούστου βγῆκε διάγγελμα τοῦ τσάρου γιά τήν ἵδρυση ἀντιπροσωπευτικοῦ σώματος. Ἡ λεγόμενη Δούμα τοῦ Μπουλίγκιν θά συγκροτοῦνταν μέ βάση ἕναν ἐκλογικό νόμο πού πρόβλεπε ἕνα γελοῖα μικρό ἀριθμό ἐκλογέων καί δέν παραχωροῦσε σ᾿αὐτό τό ἰδιόρυθμο «Κοινοβούλιο» κανένα νομοθετικό δικαίωμα, ἀλλά μόνο *συμβουλευτικά* δικαιώματα!

Ἡ ἀστική τάξη, οἱ φιλελεύθεροι, οἱ ὀπορτουνιστές ἦταν ἕτοιμοι ν᾿ἁδράξουν καί μέ τά δυό τους χέρια αὐτό τό «δῶρο» τοῦ τρομαγμένου τσάρου. Σάν ὅλους τούς ρεφορμιστές, οἱ ρεφορμιστές μας τοῦ 1905 δέν μποροῦσαν νά καταλάβουν ὅτι ὑπάρχουν ἱστορικές καταστάσεις, ὅπου οἱ μεταρυθμίσεις καί ἰδιαίτερα οἱ ὑποσχέσεις γιά μεταρυθμίσεις ἐπιδιώκουν *ἀποκλειστικά* καί μόνο ἕνα σκοπό: νά σταματήσουν τόν ἀναβρασμό μέσα στό λαό, νά ἀναγκάσουν τήν ἐπαναστατική τάξη νά σταματήσει ἤ τουλάχιστο νά ἐξασθενίσει τήν πάλη.

Ἡ ρωσική ἐπαναστατική σοσιαλδημοκρατία κατάλαβε καλά τόν ἀληθινό χαρακτήρα αὐτῆς τῆς παραχώρησης, αὐτοῦ τοῦ δώρου ἑνός συντάγματος-σκιᾶς τόν Αὔγουστο τοῦ 1905. Καί γι᾿αὐτό χωρίς νά χάσει οὔτε ἕνα λεπτό, ἔριξε τό σύνθημα: κάτω ἡ συμβουλευτική Δούμα! Μποϋκοτάρισμα τῆς Δούμας! Κάτω ἡ τσαρική Κυβέρνηση! Συνέχιση τῆς ἐπαναστατικῆς πάλης γιά τήν ἀνατροπή αὐτῆς τῆς Κυβέρνησης! Ὄχι ὁ τσάρος, ἀλλά ἡ προσωρινή ἐπαναστατική Κυβέρνηση πρέπει νά συγκαλέσει τήν πρώτη ἀληθινή λαϊκή ἀντιπροσωπεία στή Ρωσία!

Ἡ ἱστορία ἀπόδειξε ὅτι οἱ ἐπαναστάτες σοσιαλδημοκράτες

εἶχαν δίκιο, μιά καί *ἡ Δούμα τοῦ Μπουλίγκιν* δέν συγκλήθηκε ποτέ. Τή σάρωσε ὁ ἐπαναστατικός ἀνεμοστρόβιλος πρίν ἀκόμη συγκληθεῖ. Ὁ ἀνεμοστρόβιλος αὐτός ἀνάγκασε τόν τσάρο νά ἐκδόσει νέο ἐκλογικό νόμο, πού μεγάλωνε σημαντικά τόν ἀριθμό τῶν ἐκλογέων, καί νά ἀναγνωρίσει τό νομοθετικό χαρακτήρα τῆς Δούμας*.

Ὁ Ὀχτώβρης καί ὁ Δεκέμβρης τοῦ 1905 σημειώνουν τό ἀποκορύφωμα τῆς ἀνιούσας τῆς ρωσικῆς ἐπανάστασης. Ὅλες οἱ πηγές τῆς ἐπαναστατικῆς δύναμης τοῦ λαοῦ ἄνοιξαν πολύ πλατύτερα ἀπ'ὅ,τι προηγούμενα. Ὁ ἀριθμός τῶν ἀπεργῶν πού τό Γενάρη τοῦ 1905, ὅπως σᾶς εἶπα ἤδη, ἦταν 440 χιλιάδες, τόν Ὀχτώβρη τοῦ 1905 ξεπέρασε τό μισό ἑκατομμύριο (σημειῶστε, μόνο μέσα σ'ἕνα μήνα!). Ἀλλά στόν ἀριθμό αὐτό, πού ἀγκαλιάζει *μόνο* τούς ἐργοστασιακούς ἐργάτες, πρέπει νά προσθέσουμε ἀκόμη μερικές ἑκατοντάδες χιλιάδες σιδηροδρομικούς ἐργάτες, ταχυδρομικούς καί τηλεγραφικούς ὑπαλλήλους κτλ.

Ἡ γενική ἀπεργία τῶν σιδηροδρομικῶν τῆς Ρωσίας διέκοψε τίς σιδηροδρομικές συγκοινωνίες καί παράλυσε μέ τόν πιό ἀποφασιστικό τρόπο τή δύναμη τῆς Κυβέρνησης. Ἄνοιξαν οἱ πόρτες τῶν πανεπιστημίων καί οἱ αἴθουσες διδασκαλίας, πού ἀποκλειστικός προορισμός τους στήν εἰρηνική περίοδο ἦταν νά ἀφιονίζουν τά κεφάλια τῶν νέων μέ τήν ἀπό καθέδρας σοφία τῶν καθηγητῶν καί νά τούς μετατρέπουν σέ πειθήνιους ὑπηρέτες τῆς ἀστικῆς τάξης καί τοῦ τσαρισμοῦ, χρησίμευαν τώρα σάν τόπος συνελεύσεων γιά χιλιάδες καί χιλιάδες ἐργάτες, ἐπαγγελματίες καί ὑπαλλήλους πού συζητοῦσαν ἀνοιχτά καί ἐλεύθερα τά πολιτικά ζητήματα.

Κατακτήθηκε ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου. Ἡ λογοκρισία ἁπλούστατα παραμερίστηκε. Κανένας ἐκδότης δέν τολμοῦσε νά ὑποβάλει στίς ἀρχές τό ὑποχρεωτικό ἀντίτυπο, καί οἱ ἀρχές δέν τολμοῦσαν νά πάρουν ἐνάντια σ'αὐτό κανένα μέτρο. Γιά πρώτη φορά στήν ἱστορία τῆς Ρωσίας ἐμφανίστηκαν ἐλεύθερα στήν Πετρούπολη καί σ'ἄλλες πόλεις ἐπαναστατικές ἐφημερίδες. Μόνο στήν Πετρούπολη ἔβγαιναν τρεῖς ἡμερήσιες σοσιαλδημοκρατικές ἐφημερίδες μέ τιράζ ἀπό 50 ὥς 100 χιλιάδες φύλλα.

---

* Οἱ τέσσερις προηγούμενες παράγραφοι ἔχουν σβηστεῖ στό χειρόγραφο. *Ἡ Σύντ.*

Τό προλεταριάτο βάδιζε ἐπικεφαλῆς τοῦ κινήματος. Σάν καθῆκον του ἔταξε τήν κατάκτηση μέ ἐπαναστατικό τρόπο τοῦ ὀχτάωρου. Τό μαχητικό σύνθημα τοῦ προλεταριάτου τῆς Πετρούπολης ἦταν τότε: *«ὀχτάωρο καί ὅπλα!»*. Γιά μιά ὁλοένα αὐξανόμενη μάζα ἐργατῶν γινόταν ὁλοφάνερο πώς τήν τύχη τῆς ἐπανάστασης μπορεῖ νά τήν κρίνει καί θά τήν κρίνει μόνο ἡ ἔνοπλη πάλη.

Μέσα στή φωτιά τῆς πάλης σχηματίστηκε μιά ἰδιόμορφη μαζική ὀργάνωση: τά περίφημα *Σοβιέτ τῶν ἐργατῶν βουλευτῶν*, συνελεύσεις τῶν ἀντιπροσώπων ἀπό ὅλα τά ἐργοστάσια. Αὐτά τά *Σοβιέτ τῶν ἐργατῶν βουλευτῶν* σέ ἀρκετές πόλεις τῆς Ρωσίας εἶχαν ἀρχίσει ὅλο καί περισσότερο νά παίζουν ρόλο προσωρινῆς ἐπαναστατικῆς κυβέρνησης, ρόλο ὀργάνων καί καθοδηγητῶν τῶν ἐξεγέρσεων. Ἔγιναν ἀπόπειρες νά ὀργανωθοῦν Σοβιέτ τῶν στρατιωτῶν καί ναυτῶν βουλευτῶν καί νά συνενωθοῦν μέ τά Σοβιέτ τῶν ἐργατῶν βουλευτῶν.

Μερικές πόλεις τῆς Ρωσίας ζοῦσαν ἐκεῖνες τίς μέρες μιά περίοδο διάφορων τοπικῶν μικρῶν «δημοκρατιῶν», στίς ὁποῖες ἡ κυβερνητική ἐξουσία εἶχε καταλυθεῖ καί τό Σοβιέτ τῶν ἐργατῶν βουλευτῶν λειτουργοῦσε πραγματικά σάν νέα κρατική ἐξουσία. Δυστυχῶς, οἱ περίοδοι αὐτές ἦταν πολύ σύντομες, οἱ «νίκες» ἦταν πολύ ἀδύνατες, πολύ ἀπομονωμένες.

Τό ἀγροτικό κίνημα τό φθινόπωρο τοῦ 1905 πῆρε ἀκόμη μεγαλύτερες διαστάσεις. *Περισσότερο ἀπό τό ἕνα τρίτο* τῶν ἐπαρχιῶν ὅλης τῆς χώρας τίς ἀγκάλιασαν τότε οἱ λεγόμενες «ἀγροτικές ταραχές» καί οἱ πραγματικές ἀγροτικές ἐξεγέρσεις. Οἱ ἀγρότες ἔκαψαν ὥς 2 χιλιάδες ἀγροκτήματα καί μοίρασαν ἀνάμεσά τους τά μέσα διαβίωσης πού εἶχαν κλέψει ἀπό τό λαό οἱ ἅρπαγες εὐγενεῖς.

Δυστυχῶς, ἡ δουλιά αὐτή δέν ἦταν πολύ ριζική! Δυστυχῶς, οἱ ἀγρότες κατάστρεψαν τότε μόνο τό ἕνα δέκατο πέμπτο ἀπ'ὅλα τά ἀγροκτήματα τῶν εὐγενῶν, μόνο τό ἕνα δέκατο πέμπτο ἀπ'ὅ,τι *ἔπρεπε* νά καταστρέψουν, γιά νά σβήσουν ὁλοκληρωτικά ἀπό τό πρόσωπο τῆς ρωσικῆς γῆς τό αἶσχος τῆς μεγάλης φεουδαρχικῆς γαιοκτησίας. Δυστυχῶς, οἱ ἀγρότες ἔδρασαν πολύ σκόρπια, ἀνοργάνωτα, ὄχι ἀρκετά ἐπιθετικά, καί ἐδῶ βρίσκεται μιά ἀπό τίς βασικές αἰτίες τῆς ἥττας τῆς ἐπανάστασης.

Ἀνάμεσα στούς καταπιεζόμενους λαούς τῆς Ρωσίας ξέσπασε ἕνα ἀπελευθερωτικό ἐθνικό κίνημα. Στή Ρωσία *πάνω ἀπό τό*

μισό, σχεδόν τά τρία πέμπτα (ἀκριβῶς: τά 57%) τοῦ πληθυσμοῦ ὑποβάλλεται σέ ἐθνική καταπίεση, δέν ἔχει τήν ἐλευθερία νά μιλάει ἀκόμη καί τή μητρική του γλώσσα, ἐκρωσίζεται μέ τή βία. Οἱ μουσουλμάνοι, λ.χ. πού ἀριθμοῦν δεκάδες ἑκατομμύρια τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ρωσίας, ὀργάνωσαν τότε μέ καταπληκτική ταχύτητα—ἡ ἐποχή αὐτή ἦταν γενικά ἐποχή κολοσιαίας ἀνάπτυξης τῶν διάφορων ὀργανώσεων—μιά Μουσουλμανική ἕνωση.

Γιά νά δόσω στή συγκέντρωση, καί ἰδιαίτερα στή νεολαία, ἕνα παράδειγμα γιά τό πῶς ἀνέβαινε στήν τοτινή Ρωσία τό ἐθνικό ἀπελευθερωτικό κίνημα σέ συνδυασμό μέ τό ἐργατικό κίνημα, θά σᾶς ἀναφέρω ἕνα παράδειγμα.

Τό Δεκέμβρη τοῦ 1905 σέ ἑκατοντάδες σχολειά οἱ πολωνοί μαθητές ἔκαψαν ὅλα τά ρωσικά βιβλία, τίς εἰκόνες καί τά πορτραῖτα τοῦ τσάρου, ἔδειραν καί ἔδιωξαν ἀπό τά σχολειά τούς ρώσους δασκάλους καί τούς ρώσους μαθητές τους—φωνάζοντας: «Ἔξω, στή Ρωσία!». Οἱ διεκδικήσεις τῶν πολωνῶν μαθητῶν τῆς μέσης ἐκπαίδευσης ἦταν, ἀνάμεσα στίς ἄλλες, οἱ παρακάτω: «1) ὅλες οἱ μέσες σχολές νά ὑπαχθοῦν στό Σοβιέτ τῶν ἐργατῶν βουλευτῶν· 2) σύγκληση κοινῶν μαθητικῶν καί ἐργατικῶν συνελεύσεων στά σχολικά κτίρια· 3) ἄδεια νά φοροῦν οἱ μαθητές στά γυμνάσια κόκκινες μπλοῦζες σέ ἔνδειξη ὅτι εἶναι ὀπαδοί τῆς ἐπερχόμενης προλεταριακῆς δημοκρατίας» κτλ.

Ὅσο πιό ψηλά ἀνέβαιναν τά κύματα τοῦ κινήματος, μέ τόση μεγαλύτερη ἐνεργητικότητα καί ἀποφασιστικότητα ἐξοπλιζόταν ἡ ἀντίδραση γιά τήν πάλη ἐνάντια στήν ἐπανάσταση. Στή ρωσική ἐπανάσταση τοῦ 1905 ἐπαληθεύτηκε ἐκεῖνο πού ἔγραφε ὁ Κ. Κάουτσκι τό 1902 στό βιβλίο του «Ἡ κοινωνική ἐπανάσταση» (μέ τήν εὐκαιρία σημειώνουμε ὅτι τότε ἦταν ἀκόμη ἐπαναστάτης μαρξιστής καί ὄχι ὑπερασπιστής τῶν σοσιαλπατριωτῶν καί τῶν ὀπορτουνιστῶν, ὅπως εἶναι σήμερα). Ὁ Κ. Κάουτσκι ἔγραφε τά ἑξῆς:

> «...Ἡ ἐπερχόμενη ἐπανάσταση... θά μοιάζει λιγότερο μέ ξαφνική ἐξέγερση ἐνάντια στήν Κυβέρνηση καί περισσότερο μέ παρατεταμένο *ἐμφύλιο πόλεμο*».

Ἔτσι κι'ἔγινε! Ἔτσι καί θά γίνει ἀναμφισβήτητα στήν ἐπερχόμενη εὐρωπαϊκή ἐπανάσταση!

Τό μίσος τοῦ τσαρισμοῦ στράφηκε ἰδιαίτερα ἐνάντια στούς

ἑβραίους. Ἀπό τή μιά μεριά, οἱ ἑβραῖοι ἔδιναν ἕνα ἰδιαίτερα μεγάλο ποσοστό (σέ σύγκριση μέ τό σύνολο τοῦ ἑβραϊκοῦ πληθυσμοῦ) ἡγετῶν τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος. Καί μέ τήν εὐκαιρία θά σημειώσω ὅτι καί τώρα οἱ ἑβραῖοι προσφέρουν τούτη τήν ὑπηρεσία, ὅτι δηλαδή σέ σύγκριση μέ ἄλλους λαούς δίνουν ἕνα σχετικά μεγάλο ποσοστό ἐκπροσώπων τοῦ διεθνιστικοῦ ρεύματος. Καί ἀπό τήν ἄλλη, ὁ τσαρισμός ἤξερε περίφημα νά χρησιμοποιεῖ τίς ἀποτρόπαιες προλήψεις τῶν πιό ἄξεστων στρωμάτων τοῦ πληθυσμοῦ ἐνάντια στούς ἑβραίους. Ἔτσι ἔγιναν *πογκρόμ*, πού στίς περισσότερες περιπτώσεις ὑποστηρίζονταν ἀπό τήν ἀστυνομία, ἄν δέν τά καθοδηγοῦσε ἄμεσα ἡ ἴδια—σέ 100 πόλεις στήν περίοδο αὐτή ὑπολογίζονται πάνω ἀπό 4 000 οἱ σκοτωμένοι καί πάνω ἀπό 10 000 οἱ σακατεμένοι—οἱ τερατώδεις αὐτές σφαγές τῶν εἰρηνικῶν ἑβραίων, τῶν γυναικῶν καί τῶν παιδιῶν τους, πού προκάλεσαν τόσο μεγάλο ἀποτροπιασμό σ' ὅλο τόν πολιτισμένο κόσμο. Φυσικά, ἐννοῶ τόν ἀποτροπιασμό τῶν πραγματικά δημοκρατικῶν στοιχείων τοῦ πολιτισμένου κόσμου, καί τέτιοι εἶναι *ἀποκλειστικά* καί μόνο οἱ σοσιαλιστές ἐργάτες, οἱ προλετάριοι.

Ἡ ἀστική τάξη, ἀκόμη καί τῶν πιό ἐλεύθερων, ἀκόμη καί τῶν πιό δημοκρατικῶν χωρῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ξέρει θαυμάσια νά συνδυάζει τίς ὑποκριτικές της φράσεις γιά «ρωσικές θηριωδίες» μέ τίς πιό ξετσίπωτες χρηματιστικές συναλλαγές, ἰδιαίτερα μέ τήν οἰκονομική ὑποστήριξη τοῦ τσαρισμοῦ καί τήν ἰμπεριαλιστική ἐκμετάλλευση τῆς Ρωσίας μέσω τῆς ἐξαγωγῆς κεφαλαίων κτλ.

Ἡ ἐπανάσταση τοῦ 1905 ἔφτασε στό ἀποκορύφωμά της μέ τή δεκεμβριανή ἐξέγερση τῆς Μόσχας. Μικρός ἀριθμός ἐξεγερμένων ἐργατῶν, συγκεκριμένα ἐργάτες ὀργανωμένοι καί ἔνοπλοι —δέν ἦταν παραπάνω ἀπό *ὀχτώ χιλιάδες*—ἀντιστάθηκαν ἐννιά μέρες στήν τσαρική Κυβέρνηση πού δέν μποροῦσε νά ἔχει ἐμπιστοσύνη στή φρουρά τῆς Μόσχας, μά ἀντίθετα ἦταν ἀναγκασμένη νά τήν κρατᾶ κλεισμένη, καί μόνο χάρη στήν ἄφιξη τοῦ συντάγματος Σεμιόνοβσκι ἀπό τήν Πετρούπολη μπόρεσε νά καταστείλει τήν ἐξέγερση.

Στήν ἀστική τάξη ἀρέσει νά ἀποκαλεῖ τήν ἐξέγερση τῆς Μόσχας κάτι τό τεχνητό καί νά τήν περιγελᾶ. Λογουχάρη, στή λεγόμενη «ἐπιστημονική» φιλολογία τῆς Γερμανίας ὁ κύριος καθηγητής Μάξ Βέμπερ στή μεγάλη ἐργασία του γιά τήν

πολιτική ἀνάπτυξη τῆς Ρωσίας ὀνόμασε τήν ἐξέγερση τῆς Μόσχας «πραξικόπημα». «Ἡ ὁμάδα τοῦ Λένιν—γράφει αὐτός ὁ «πολυμαθέστατος» κύριος καθηγητής—καί ἕνα μέρος τῶν ἐσέρων ἀπό πολύν ἤδη καιρό προετοίμαζαν αὐτή τήν *παράλογη* ἐξέγερση».

Γιά νά ἐκτιμήσουμε ὅπως ἀξίζει αὐτή τήν καθηγητική σοφία τῆς δειλῆς ἀστικῆς τάξης, φτάνει νά ξαναφέρουμε στή μνήμη μας τούς ξερούς ἀριθμούς τῆς στατιστικῆς τῶν ἀπεργιῶν. Τό Γενάρη τοῦ 1905 στή Ρωσία ἦταν μόνο 123 χιλιάδες καθαρά πολιτικοί ἀπεργοί, τόν Ὀχτώβρη 330 χιλιάδες καί *τό Δεκέμβρη ἔφτασαν στό μάξιμουμ,* γιά τήν ἀκρίβεια *370 χιλιάδες* καθαρά πολιτικοί ἀπεργοί μέσα σέ ἕνα μήνα! Ἄς θυμηθοῦμε τήν ἀνάπτυξη τῆς ἐπανάστασης, τίς ἐξεγέρσεις τῶν ἀγροτῶν καί τῶν φαντάρων καί θά καταλήξουμε ἀμέσως στήν πεποίθηση ὅτι οἱ κρίσεις τῆς ἀστικῆς «ἐπιστήμης» γιά τήν ἐξέγερση τοῦ Δεκέμβρη δέν εἶναι μόνο ἀνόητες, ἀλλά εἶναι μιά φραστική ὑπεκφυγή τῶν ἐκπροσώπων τῆς δειλῆς ἀστικῆς τάξης πού βλέπει στό προλεταριάτο τόν πιό ἐπικίνδυνο ταξικό της ἐχθρό.

Στήν πραγματικότητα ὅλη ἡ ἐξέλιξη τῆς ρωσικῆς ἐπανάστασης ἔσπρωχνε ἀναπόφευκτα στήν ἔνοπλη ἀποφασιστική μάχη ἀνάμεσα στήν τσαρική κυβέρνηση καί τήν πρωτοπορία τοῦ συνειδητοῦ ἀπό ταξική ἄποψη προλεταριάτου.

Στίς σκέψεις μου πού ἤδη ἐξέθεσα τόνισα ἤδη ποῦ βρισκόταν ἡ ἀδυναμία τῆς ρωσικῆς ἐπανάστασης, ἡ ὁποία καί ὁδήγησε στήν προσωρινή ἥττα της.

Ἀπό τήν καταστολή τῆς ἐξέγερσης τοῦ Δεκέμβρη ἀρχίζει ἡ κατιούσα τῆς ἐπανάστασης. Καί στήν περίοδο αὐτή ὑπάρχουν ἐξαιρετικά ἐνδιαφέροντα σημεῖα· φτάνει μόνο νά θυμηθοῦμε τήν ἀπόπειρα πού ἔκαναν δυό φορές τά πιό μαχητικά στοιχεῖα τῆς ἐργατικῆς τάξης νά σταματήσουν τήν ὑποχώρηση τῆς ἐπανάστασης καί νά προετοιμάσουν καινούργια ἐπίθεση.

Τά χρονικά μου ὅρια ὅμως ἔχουν πιά σχεδόν ἐξαντληθεῖ καί δέν θέλω νά κάνω κατάχρηση τῆς ὑπομονῆς τῶν ἀκροατῶν μου. Ἄλλωστε τό πιό σπουδαῖο γιά τήν κατανόηση τῆς ρωσικῆς ἐπανάστασης: τόν ταξικό χαρακτήρα της καί τίς κινητήριες δυνάμεις της, τά μέσα πάλης της, μοῦ φαίνεται, πώς ἤδη τό περιέγραψα στό βαθμό πού γενικά εἶναι δυνατό νά

ἐξαντλήσει κανείς ἕνα τόσο τεράστιο θέμα σέ μιά σύντομη διάλεξη*.

Μόνο μερικές ἀκόμη σύντομες παρατηρήσεις σχετικά μέ τήν παγκόσμια σημασία τῆς ρωσικῆς ἐπανάστασης.

Ἡ Ρωσία γεωγραφικά, οἰκονομικά καί ἱστορικά, δέν ἀνήκει μόνο στήν Εὐρώπη, ἀλλά καί στήν Ἀσία. Καί γι'αὐτό βλέπουμε πώς ἡ ρωσική ἐπανάσταση πέτυχε ὄχι μόνο νά ἀφυπνίσει ὁριστικά τήν πιό μεγάλη καί τήν πιό καθυστερημένη χώρα τῆς Εὐρώπης καί νά δημιουργήσει ἕναν ἐπαναστατικό λαό πού τόν καθοδηγεῖ ἕνα ἐπαναστατικό προλεταριάτο.

Δέν πέτυχε μόνο αὐτό. Ἡ ρωσική ἐπανάσταση προκάλεσε ἕνα κίνημα σ'ὅλη τήν Ἀσία. Οἱ ἐπαναστάσεις στήν Τουρκία, στήν Περσία καί στήν Κίνα ἀποδείχνουν ὅτι ἡ ἰσχυρή ἐξέγερση τοῦ 1905 ἄφησε βαθιά ἴχνη καί ὅτι ἡ ἐπίδρασή της, πού ἐκδηλώνεται μέ τήν προχωρητική κίνηση *ἑκατοντάδων καί ἑκατοντάδων* ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, δέν εἶναι δυνατό νά ξεριζωθεῖ.

Ἡ ρωσική ἐπανάσταση ἐπηρέασε ἔμμεσα καί χῶρες πού βρίσκονται στή Δύση. Δέν πρέπει νά ξεχνᾶμε ὅτι στίς 30 τοῦ Ὀχτώβρη 1905 μόλις ἔφτασε στή Βιέννη τό τηλεγράφημα σχετικά μέ τό διάγγελμα τοῦ τσάρου γιά τό σύνταγμα, ἡ εἴδηση αὐτή ἔπαιξε ἀποφασιστικό ρόλο στήν ὁριστική νίκη τοῦ γενικοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος στήν Αὐστρία.

Στή διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου τῆς αὐστριακῆς σοσιαλδημοκρατίας, ὅταν ὁ σύντροφος Ἔλλενμπόγκεν—τότε δέν ἦταν ἀκόμη σοσιαλπατριώτης, τότε ἦταν ἀκόμη σύντροφος—ἔκανε τήν εἰσήγησή του γιά τήν πολιτική ἀπεργία, ἔβαλαν στό τραπέζι μπροστά του τό τηλεγράφημα αὐτό. Οἱ συζητήσεις διακόπηκαν ἀμέσως. Ἡ θέση μας εἶναι στούς δρόμους!—νά ποιά ἦταν ἡ κραυγή πού ἀντήχησε στήν αἴθουσα συνεδριάσεων τῶν ἐκπροσώπων τῆς αὐστριακῆς σοσιαλδημοκρατίας. Καί οἱ κατοπινές μέρες εἶδαν τεράστιες διαδηλώσεις στούς δρόμους τῆς Βιέννης καί ὁδοφράγματα στήν Πράγα. Ἡ νίκη τοῦ γενικοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος στήν Αὐστρία εἶχε κριθεῖ.

Πολύ συχνά συναντάει κανείς δυτικοευρωπαίους πού κρίνουν τή ρωσική ἐπανάσταση μέ τέτιον τρόπο, σάν τάχα τά γεγονότα, οἱ σχέσεις καί τά μέσα πάλης σ'αὐτή τήν καθυστερημένη χώρα νά ἔχουν πολύ λίγη ὁμοιότητα μέ τίς δυτικοευρωπαϊ-

* Στό χειρόγραφο τό κείμενο ἀπό τίς λέξεις «Ἄλλωστε τό πιό σπουδαῖο» μέχρι τό τέλος τῆς παραγράφου ἔχει σβηστεῖ. *Ἡ Σύντ.*

κές σχέσεις καί γι'αὐτό ζήτημα εἶναι ἄν μποροῦν νά ἔχουν κάποια πρακτική σημασία.

Δέν ὑπάρχει τίποτε πιό λαθεμένο ἀπό μιά τέτια γνώμη.

Εἶναι ἀναμφισβήτητο πώς οἱ μορφές καί οἱ ἀφορμές τῶν ἐπερχόμενων μαχῶν στήν ἐπερχόμενη εὐρωπαϊκή ἐπανάσταση θά διαφέρουν ἀπό πολλές ἀπόψεις ἀπό τίς μορφές τῆς ρωσικῆς ἐπανάστασης.

Ὅμως, παρά τό γεγονός αὐτό, ἡ ρωσική ἐπανάσταση— ἀκριβῶς χάρη στόν προλεταριακό της χαρακτήρα μέ τήν ἰδιαίτερη σημασία αὐτῆς τῆς λέξης πού εἶπα παραπάνω— παραμένει ὁ *πρόλογος* τῆς ἐπερχόμενης εὐρωπαϊκῆς ἐπανάστασης. Εἶναι ἀναμφισβήτητο πώς ἡ ἐπερχόμενη αὐτή ἐπανάσταση δέν μπορεῖ νά εἶναι παρά μόνο προλεταριακή ἐπανάσταση, καί μάλιστα μέ τή βαθύτερη σημασία αὐτῆς τῆς λέξης: προλεταριακή, σοσιαλιστική καί στό περιεχόμενό της. Αὐτή ἡ ἐπερχόμενη ἐπανάσταση θά δείξει σέ ἀκόμη μεγαλύτερο βαθμό, ἀπ'τή μιά μεριά, ὅτι μόνο οἱ σκληρές μάχες, δηλαδή οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι, μποροῦν νά ἀπελευθερώσουν τήν ἀνθρωπότητα ἀπό τό ζυγό τοῦ κεφαλαίου, καί ἀπό τήν ἄλλη, ὅτι μόνο οἱ συνειδητοί ἀπό ταξική ἄποψη προλετάριοι μποροῦν νά παίξουν καί θά παίξουν τό ρόλο ἀρχηγῶν τῆς τεράστιας πλειοψηφίας τῶν ἐκμεταλλευομένων.

Δέν πρέπει νά μᾶς ξεγελᾶ ἡ σημερινή νεκρική σιγή στήν Εὐρώπη. Ἡ Εὐρώπη ἐγκυμονεῖ τήν ἐπανάσταση. Οἱ τερατώδεις φρικαλεότητες τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου, τά βάσανα ἀπό τήν ἀκρίβια, γεννοῦν παντοῦ ἐπαναστατικές διαθέσεις, καί οἱ κυρίαρχες τάξεις, δηλ. ἡ ἀστική τάξη καί τά τσιράκια της, δηλ. οἱ κυβερνήσεις, πέφτουν ὁλοένα καί περισσότερο σέ ἀδιέξοδο, ἀπ'ὅπου δέν μποροῦν νά βροῦν γενικά διέξοδο χωρίς τούς πιό μεγάλους κλονισμούς.

Ὅπως στή Ρωσία τό 1905 ἄρχισε κάτω ἀπό τήν καθοδήγηση τοῦ προλεταριάτου ἡ λαϊκή ἐξέγερση ἐνάντια στήν τσαρική κυβέρνηση, μέ σκοπό τήν κατάκτηση τῆς λαοκρατικῆς δημοκρατίας, ἔτσι καί στήν Εὐρώπη τά ἐρχόμενα χρόνια, σέ σύνδεση ἀκριβῶς μ'αὐτό τόν ἁρπακτικό πόλεμο, θά ὁδηγήσουν σέ λαϊκές ἐξεγέρσεις κάτω ἀπό τήν καθοδήγηση τοῦ προλεταριάτου ἐνάντια στήν ἐξουσία τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου, ἐνάντια στίς μεγάλες τράπεζες, ἐνάντια στούς καπιταλιστές, καί οἱ κλονισμοί αὐτοί δέν μποροῦν νά καταλήξουν παρά μόνο στήν ἀπαλλοτρίωση τῆς ἀστικῆς τάξης, στή νίκη τοῦ σοσιαλισμοῦ.

Ἐμεῖς, οἱ ἡλικιωμένοι, ἴσως νά μή ζήσουμε ὥς τίς ἀποφασιστικές μάχες αὐτῆς τῆς ἐπανάστασης πού ἔρχεται. Μπορῶ ὅμως, νομίζω, νά ἐκφράσω μέ μεγάλη πεποίθηση τήν ἐλπίδα ὅτι ἡ νεολαία πού τόσο θαυμάσια δουλεύει στό σοσιαλιστικό κίνημα τῆς Ἐλβετίας καί ὅλου τοῦ κόσμου, θά ἔχει τήν εὐτυχία ὄχι μόνο νά ἀγωνιστεῖ, ἀλλά καί νά νικήσει στήν ἐπερχόμενη προλεταριακή ἐπανάσταση.

Γράφτηκε στά γερμανικά
πρίν ἀπό τίς 9 (22) τοῦ Γενάρη 1917

Πρωτοδημοσιεύτηκε στίς 22 τοῦ Γενάρη 1925
στήν ἐφημερίδα «Πράβντα», ἀρ. φύλ. 18
Ὑπογραφή: Ν. Λένιν

Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό χειρόγραφο
Μετάφραση ἀπό τά γερμανικά

ΔΩΔΕΚΑ ΣΥΝΤΟΜΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΑΠΟΜΕΡΟΥΣ ΤΟΥ ΓΚ. ΓΚΡΟΊΛΙΧ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΑΣ[120]

1. Ὁ Γκ. Γκρόιλιχ δηλώνει στήν ἀρχή τοῦ πρώτου ἄρθρου του, ὅτι τώρα ὑπάρχουν (φαίνεται μιλάει γιά *δῆθεν*) «σοσιαλιστές» πού «δίνουν πίστη στίς κυβερνήσεις τῶν γιοῦνκερ καί τῶν ἀστῶν».

Αὐτή ἡ κατηγορία ἐνάντια σέ *μιά* ἀπό τίς κατευθύνσεις τοῦ σύγχρονου «σοσιαλισμοῦ», καί συγκεκριμένα ἐνάντια στό σοσιαλπατριωτισμό, εἶναι βέβαια σωστή. Ὅμως τί ἄλλο ἀποδείχνουν καί τά τέσσερα ἄρθρα τοῦ σ. Γκ. Γκρόιλιχ, ἄν ὄχι ὅτι κι᾽αὐτός ἐπίσης ἔχει *τυφλή* «ἐμπιστοσύνη» στήν «ἀστική Κυβέρνηση» τῆς Ἑλβετίας;; Αὐτός ξεχνάει ἀκόμη ὅτι ἡ «ἀστική Κυβέρνηση» τῆς Ἑλβετίας, χάρη στούς πολυάριθμους θεσμούς τοῦ ἑλβετικοῦ τραπεζικοῦ κεφαλαίου, εἶναι ὄχι μόνο «ἀστική Κυβέρνηση», ἀλλά καί *ἰμπεριαλιστική* ἀστική Κυβέρνηση.

2. Ὁ Γκ. Γκρόιλιχ ἀναγνωρίζει στό πρῶτο ἄρθρο ὅτι σ᾽ὅλη τή διεθνή σοσιαλδημοκρατία ὑπάρχουν *δυό* κύρια ρεύματα. Τό ἕνα ἀπ᾽αὐτά (φυσικά, τό *σοσιαλπατριωτικό*) τό καθορίζει πολύ σωστά, στιγματίζοντας τούς ὀπαδούς του σάν «πράκτορες» τῶν ἀστικῶν κυβερνήσεων.

Ὁ Γκρόιλιχ ὅμως ξεχνᾶ κατά περίεργο τρόπο ὅτι, πρῶτο, οἱ ἑλβετοί σοσιαλπατριῶτες εἶναι ἐπίσης πράκτορες τῆς ἑλβετικῆς ἀστικῆς Κυβέρνησης· δεύτερο, ὅτι ὅπως ἡ Ἑλβετία γενικά δέν μπορεῖ νά ἀποσπαστεῖ ἀπό τό δίχτυ τῶν δεσμῶν τῆς παγκόσμιας ἀγορᾶς, ἔτσι καί ἡ σύγχρονη, πολύ ἀναπτυγμένη καί στόν ἀνώτατο βαθμό πλούσια ἀστική Ἑλβετία δέν μπορεῖ ν᾽ἀποσπαστεῖ ἀπό τό δίχτυ τῶν παγκόσμιων ἰμπεριαλιστικῶν σχέσεων·

τρίτο, ὅτι καλά θά ἦταν νά ἐξεταστοῦν τά ἐπιχειρήματα τά ὑπέρ καί τά κατά τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας ἀκριβῶς σ'ὁλόκληρη τή διεθνή σοσιαλδημοκρατία καί ἰδιαίτερα σέ συνδυασμό μ'αὐτές ἀκριβῶς τίς ἰμπεριαλιστικές, τίς χρηματιστικά καπιταλιστικές παγκόσμιες ἀμοιβαῖες σχέσεις· τέταρτο, ὅτι εἶναι ἀδύνατο νά συμβιβάσει κανείς αὐτά τά δυό κύρια ρεύματα σ'ὅλη τή διεθνή σοσιαλδημοκρατία, κι'ὅτι γι'αὐτό τό ἐλβετικό Κόμμα πρέπει νά *διαλέξει* ποιά κατεύθυνση θέλει νά ἀκολουθήσει.

3. Ὁ Γκ. Γκρόιλιχ στό δεύτερο ἄρθρο του δηλώνει: «Ἡ Ἐλβετία δέν μπορεῖ νά διεξάγει ἐπιθετικό πόλεμο».

Ὁ Γκρόιλιχ κατά περίεργο τρόπο ξεχνᾶ τό ἀδιαφιλονίκητο καί ἐξόφθαλμο γεγονός ὅτι *καί στίς δυό* δυνατές περιπτώσεις— δηλαδή τόσο σέ περίπτωση συμμαχίας τῆς Ἐλβετίας μέ τή Γερμανία ἐνάντια στήν Ἀγγλία, ὅσο καί σέ περίπτωση συμμαχίας μέ τήν Ἀγγλία ἐνάντια στή Γερμανία—*καί στίς δυό* περιπτώσεις ἡ Ἐλβετία θά πάρει μέρος σ'ἕναν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο, σ'ἕναν πόλεμο ληστρικό, σ'ἕναν πόλεμο ἐπιθετικό.

Ἡ ἀστική Ἐλβετία δέν μπορεῖ σέ καμιά περίπτωση οὔτε ν'ἀλλάξει τό χαρακτήρα τοῦ τωρινοῦ πολέμου, οὔτε νά διεξάγει γενικά ἀντιιμπεριαλιστικό πόλεμο.

Ἐπιτρέπεται νά ἐγκαταλείπει ὁ Γκρόιλιχ τήν «περιοχή τῶν γεγονότων» (βλ. τό τέταρτο ἄρθρο του) καί ἀντί νά μιλήσει γι'*αὐτό* τόν πόλεμο νά μιλάει γιά ἕναν κάποιο φανταστικό πόλεμο;

4. Ὁ Γκ. Γκρόιλιχ στό δεύτερο ἄρθρο του δηλώνει:

«Ἡ οὐδετερότητα καί ἡ ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας εἶναι γιά τήν Ἐλβετία ταυτόσημες. Ἐκεῖνος πού ἀπορίπτει τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας ἀπειλεῖ τήν οὐδετερότητα. Αὐτό πρέπει νά εἶναι ξεκάθαρο γιά μᾶς».

Δυό ταπεινές ἐρωτήσεις στόν σ. Γκρόιλιχ:

Πρῶτο, δέν πρέπει ἄραγε νά εἶναι ξεκάθαρο γιά μᾶς ὅτι ἡ ἐμπιστοσύνη στή διακήρυξη τῆς οὐδετερότητας καί στίς προθέσεις διατήρησής της στό δοσμένο πόλεμο ὄχι μόνο σημαίνει τυφλή ἐμπιστοσύνη στή *δική μας* «ἀστική κυβέρνηση» καί στίς *ἄλλες* «ἀστικές κυβερνήσεις», ἀλλά καί εἶναι ὁλότελα γελοία;

Δεύτερο, δέν πρέπει ἄραγε νά εἶναι ξεκάθαρο γιά μᾶς ὅτι στήν πραγματικότητα τό ζήτημα μπαίνει ἔτσι:

Ὅποιος στόν πόλεμο αὐτό παραδέχεται τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας, αὐτός γίνεται συνεργός τῆς *«δικῆς του»* ἐθνικῆς ἀστικῆς τάξης, πού καί στήν Ἐλβετία εἶναι πέρα γιά πέρα ἰμπεριαλιστική, ἐπειδή συνδέεται ἀπό οἰκονομική ἄποψη μέ τίς

μεγάλες Δυνάμεις καί ἔχει τραβηχτεῖ στήν παγκόσμια ἰμπεριαλιστική πολιτική.

Ὅποιος στόν πόλεμο αὐτό ἀποκρούει τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας, αὐτός καταστρέφει τήν ἐμπιστοσύνη τοῦ προλεταριάτου στήν ἀστική τάξη καί *βοηθάει* τό διεθνές προλεταριάτο νά παλέψει *ἐνάντια* στήν κυριαρχία τῆς ἀστικῆς τάξης.

5. Ὁ Γκ. Γκρόιλιχ στό τέλος τοῦ δεύτερου ἄρθρου δηλώνει: «Ἐμεῖς, καταργώντας τήν ἐλβετική πολιτοφυλακή δέν θά ἐξαλείψουμε φυσικά καί τόν πόλεμο ἀνάμεσα στίς μεγάλες Δυνάμεις».

Γιατί ὁ σ. Γκρόιλιχ ξεχνᾶ ὅτι οἱ σοσιαλδημοκράτες τήν κατάργηση *κάθε* στρατοῦ (καί συνεπῶς καί τῆς πολιτοφυλακῆς) δέν τήν ἐννοοῦν παρά μόνο σάν κάτι πού γίνεται *ὕστερα* ἀπό τή νικηφόρα κοινωνική ἐπανάσταση; Ὅτι ἀκριβῶς σήμερα εἶναι ἀπαραίτητο νά παλέψουμε γιά τήν κοινωνική ἐπανάσταση σέ συμμαχία μέ τίς διεθνιστικές-ἐπαναστατικές μειοψηφίες *ὅλων* τῶν μεγάλων Δυνάμεων;

Ἀπό *ποιόν* περιμένει ὁ Γκρόιλιχ τήν ἐξάλειψη «τῶν πολέμων ἀνάμεσα στίς μεγάλες Δυνάμεις»; Μήπως ἀπό τήν πολιτοφυλακή ἑνός μικροῦ ἀστικοῦ κράτους μέ τέσσερα ἑκατομμύρια πληθυσμό;

Ἐμεῖς οἱ σοσιαλδημοκράτες τήν ἐξάλειψη «τῶν πολέμων ἀνάμεσα στίς μεγάλες Δυνάμεις» τήν περιμένουμε ἀπό τήν ἐπαναστατική δράση τοῦ προλεταριάτου *ὅλων* τῶν μεγάλων καί τῶν *μικρῶν* κρατῶν.

6. Στό τρίτο ἄρθρο του ὁ Γκρόιλιχ ὑποστηρίζει ὅτι οἱ ἐλβετοί ἐργάτες πρέπει νά «ὑπερασπίζουν» τή «δημοκρατία»!!

Μά εἶναι δυνατό στ'ἀλήθεια νά μήν ξέρει ὁ σ. Γκρόιλιχ ὅτι στόν πόλεμο αὐτό *οὔτε ἕνα* κράτος τῆς Εὐρώπης δέν ὑπερασπίζει τή δημοκρατία καί οὔτε μπορεῖ νά τήν ὑπερασπίζει; Ἀντίθετα, ἡ συμμετοχή στόν ἰμπεριαλιστικό αὐτό πόλεμο σημαίνει γιά *ὅλα* τά κράτη, μεγάλα καί μικρά, *στραγγαλισμό* τῆς δημοκρατίας, νίκη τῆς ἀντίδρασης ἐνάντια στή δημοκρατία. Μά εἶναι δυνατό πραγματικά ὁ Γκρόιλιχ νά μήν ξέρει χιλιάδες παραδείγματα σχετικά μ'αὐτό ἀπό τήν Ἀγγλία, Γερμανία, Γαλλία κτλ.; Ἤ ὁ σ. Γκρόιλιχ «ἔχει» πραγματικά τόσο μεγάλη «ἐμπιστοσύνη» στήν ἐλβετική, δηλ. τή δική του, «ἀστική Κυβέρνηση», πού νά θεωρεῖ ὅλους τούς διευθυντές τραπεζῶν καί τούς ἑκατομμυριούχους τῆς Ἐλβετίας ἀληθινούς Γουλιέλμους Τέλλους;

Ὄχι συμμετοχή στόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο, ὄχι συμμετο-

χή στίς ἐπιστρατεύσεις γιά τήν ὑπεράσπιση τάχα τῆς οὐδετερότητας, ἀλλά ἐπαναστατική πάλη ἐνάντια σέ *ὅλες* τίς ἀστικές κυβερνήσεις—αὐτό καί μόνο αὐτό μπορεῖ νά ὁδηγήσει στό σοσιαλισμό, καί χωρίς τό σοσιαλισμό δέν ὑπάρχει καμιά *ἐγγύηση* γιά τή δημοκρατία!

7. Ὁ σ. Γκρόιλιχ στό τρίτο ἄρθρο γράφει:

«Μήπως δέν περιμένει κιόλας ἡ Ἑλβετία ἀπό τό προλεταριάτο ὅτι «θά χτυπηθεῖ μέ τόν ἑαυτό του στίς ἰμπεριαλιστικές μάχες»;»

Ἡ ἐρώτηση αὐτή ἀποδείχνει ὅτι ὁ σ. Γκρόιλιχ στέκει καί μέ τά δυό του πόδια πάνω σέ ἐθνικό ἔδαφος, δυστυχῶς ὅμως στόν τωρινό πόλεμο *δέν ὑπάρχει* τέτιο ἔδαφος γιά τήν Ἑλβετία.

Δέν εἶναι ἡ Ἑλβετία πού τό «περιμένει» αὐτό ἀπό τό προλεταριάτο, ἀλλά ὁ καπιταλισμός, πού σέ ὅλες τίς πολιτισμένες χῶρες, καί στήν Ἑλβετία ἐπίσης ὅπως καί στίς ἄλλες, μετατράπηκε σέ *ἰμπεριαλιστικό* καπιταλισμό. Ἡ κυριαρχία τῆς ἀστικῆς τάξης «περιμένει» τώρα ἀπό τό προλεταριάτο *ὅλων* τῶν χωρῶν ὅτι «θά χτυπηθεῖ τό ἴδιο μέ τόν ἑαυτό του στίς ἰμπεριαλιστικές μάχες»—νά τί ξεχνάει ὁ Γκρόιλιχ. Γιά νά προφυλαχτεῖ κανείς ἀπό μιά τέτια κατάσταση, δέν ὑπάρχει τώρα κανένα ἄλλο μέσο ἐκτός ἀπό τή διεθνή ἐπαναστατική ταξική πάλη ἐνάντια στήν ἀστική τάξη!

Γιατί ὁ Γκρόιλιχ ξεχνάει πώς ἡ διακήρυξη τῆς Διεθνοῦς στή Βασιλεία τό 1912 ἀναγνώρισε ἤδη καθαρά, πρῶτο, ὅτι ὁ *ἰμπεριαλιστικός* καπιταλισμός καθορίζει τό βασικό χαρακτήρα τοῦ μελλοντικοῦ πολέμου· δεύτερο, ὅτι στήν ἴδια διακήρυξη γίνεται λόγος γιά *προλεταριακή ἐπανάσταση ἀ κ ρ ι β ῶ ς* σέ σύνδεση μ' *αὐτόν* ἴσα-ἴσα τόν πόλεμο;

8. Ὁ Γκρόιλιχ στό τρίτο ἄρθρο του γράφει:

Ἡ ἐπαναστατική μαζική πάλη «ἀντί τῆς χρησιμοποίησης τῶν δημοκρατικῶν δικαιωμάτων» εἶναι «μιά ἔννοια πολύ συγκεχυμένη».

Αὐτό ἀποδείχνει ὅτι ὁ Γκρόιλιχ παραδέχεται ἀποκλειστικά τόν ἀστικορεφορμιστικό δρόμο, ἐνῶ τήν *ἐπανάσταση* τήν ἀποκρούει ἤ τήν ἀγνοεῖ. Αὐτό ταιριάζει σέ γκρυτλιανό, μά σέ καμιά περίπτωση σέ σοσιαλδημοκράτη.

Ἐπαναστάσεις *χωρίς* «ἐπαναστατική μαζική πάλη» εἶναι ἀνέφικτες. Τέτιες ἐπαναστάσεις δέν ὑπῆρξαν ποτέ. Στήν ἰμπεριαλιστική ἐποχή πού ἄρχισε τώρα οἱ ἐπαναστάσεις εἶναι ἀναπόφευκτες καί στήν Εὐρώπη.

9. Στό τέταρτο ἄρθρο του ὁ σ. Γκρόιλιχ δηλώνει ἀνοιχτά ὅτι

«εἶναι αὐτονόητο» πώς θά καταθέσει τήν ἐντολή του σάν μέλος τοῦ 'Εθνικοῦ Συμβουλίου, ἄν τό Κόμμα *καταρχήν* ἀπορίψει τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας. Καί σ'αὐτό προσθέτει ὅτι μιά τέτια ἀπόριψη θά σημάνει «διάσπαση τῆς ἑνότητάς μας».

'Η δήλωση αὐτή ἀποτελεῖ ξεκάθαρο τελεσίγραφο πού τό παρουσιάζουν στό Κόμμα τά σοσιαλπατριωτικά μέλη τοῦ 'Εθνικοῦ Συμβουλίου, τελεσίγραφο πού δέν μπορεῖ νά ἀναιρεθεῖ μέ κανενός εἴδους ἑρμηνεῖες. *Εἴτε* τό Κόμμα πρέπει νά παραδεχτεῖ τίς σοσιαλπατριωτικές ἀντιλήψεις, *εἴτε* «ἐμεῖς» (Γκρόιλιχ, Μύλλερ κτλ.) καταθέτουμε τίς ἐντολές μας.

'Αλλά στ'ἀλήθεια γιά ποιά «ἑνότητα» μπορεῖ νά γίνει λόγος; Φυσικά, γιά καμιά ἄλλη, παρά μόνο γιά τήν «ἑνότητα» τῶν σοσιαλπατριωτῶν ἀρχηγῶν μέ τά πληρεξούσιά *τους* στό 'Εθνικό Συμβούλιο;!

Προλεταριακή ἑνότητα ἀρχῶν σημαίνει κάτι τό ἐντελῶς διαφορετικό: οἱ σοσιαλπατριῶτες, δηλ. «οἱ ὑπερασπιστές τῆς πατρίδας», πρέπει νά γίνουν «ἕνα» μέ τή σοσιαλπατριωτική, πέρα γιά πέρα ἀστική γκρυτλιανή ἕνωση. Οἱ σοσιαλδημοκράτες πού ἀποκρούουν τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας πρέπει νά γίνουν «ἕνα» μέ τό σοσιαλιστικό προλεταριάτο. Αὐτό εἶναι ἐντελῶς ξεκάθαρο.

'Ελπίζουμε σταθερά πώς ὁ σ. Γκρόιλιχ δέν θά θελήσει νά ρεζιλευτεῖ καί δέν θά βαλθεῖ νά ἀποδείξει (παρά τήν πείρα τῆς 'Αγγλίας, Γερμανίας, Σουηδίας κτλ.), ὅτι ἡ «ἑνότητα» τῶν σοσιαλπατριωτῶν, τῶν «πρακτόρων» τῶν ἀστικῶν κυβερνήσεων μέ τό σοσιαλιστικό προλεταριάτο δέν μπορεῖ νά ὁδηγήσει σέ τίποτε ἄλλο, παρά σέ μιά πλήρη ἀποδιοργάνωση, ἠθική ἀποσύνθεση, ὑποκρισία καί ψευτιά.

10. 'Ο «ὅρκος» τῶν μελῶν τοῦ 'Εθνικοῦ Συμβουλίου νά ὑπερασπίζουν τήν ἀνεξαρτησία τῆς χώρας, κατά τή γνώμη τοῦ Γκρόιλιχ, εἶναι «ἀσυμβίβαστος» μέ τήν ἄρνηση τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας.

'Ωραῖα! Μήπως ὅμως ὁποιαδήποτε ἐπαναστατική δράση «συμβιβάζεται» μέ τούς «ὅρκους» γιά τήρηση τῶν νόμων τῶν καπιταλιστικῶν κρατῶν;; Οἱ γκρυτλιανοί, δηλ. οἱ ὑπηρέτες τῆς ἀστικῆς τάξης, ἀναγνωρίζουν καταρχήν μόνο τούς νόμιμους δρόμους. Ὥς τά σήμερα δέν ὑπῆρξε ἀκόμη κανένας σοσιαλδημοκράτης πού νά ἀπόριπτε τίς ἐπαναστάσεις ἤ νά παραδεχόταν μόνο ἐκεῖνες πού «συμβιβάζονται» μέ τούς «ὅρκους» τήρησης τῶν ἀστικῶν νόμων.

11. 'Ο Γκρόιλιχ ἀρνεῖται ὅτι ἡ 'Ελβετία εἶναι «ἀστικό

ταξικό κράτος» «μέ τήν ἀπόλυτη ἔννοια αὐτῆς τῆς λέξης». Καί ὁρίζει τό σοσιαλισμό (στό τέλος τοῦ τέταρτου ἄρθρου) μέ τέτιο τρόπο πού ἐξαφανίζεται ἀπ'αὐτόν καί ἡ κοινωνική ἐπανάσταση καί κάθε ἐπαναστατική δράση. 'Η κοινωνική ἐπανάσταση εἶναι «οὐτοπία», αὐτή εἶναι σέ συντομία ἡ ἔννοια ὅλων τῶν μακρόσυρτων λόγων ἤ ἄρθρων τοῦ Γκρόιλιχ.

'Ωραῖα! Μά αὐτό εἶναι ὁ πιό χτυπητός γκρυτλιανισμός καί ὄχι σοσιαλισμός. Αὐτό εἶναι στενός ρεφορμισμός καί ὄχι σοσιαλισμός.

Γιατί ὁ σ. Γκρόιλιχ νά μήν προτείνει ἀνοιχτά νά διαγραφοῦν ἀπό τή Διακήρυξη τῆς Βασιλείας τοῦ 1912 τά λόγια γιά τήν «προλεταριακή ἐπανάσταση»; Ἤ τά λόγια γιά τήν «ἐπαναστατική μαζική δράση» ἀπό τήν ἀπόφαση τοῦ Ἄαραου τοῦ 1915; Ἤ νά κάψουμε ὅλες τίς ἀποφάσεις τοῦ Τσίμμερβαλντ καί τοῦ Κίνταλ;

12. 'Ο σ. Γκρόιλιχ στέκει καί μέ τά δυό του πόδια πάνω σέ ἐθνικό ἔδαφος—πάνω σέ ἀστικορεφορμιστικό, γκρυτλιανό ἔδαφος.

'Αγνοεῖ ἐπίμονα τόν ἰμπεριαλιστικό χαρακτήρα τοῦ τωρινοῦ πολέμου, ὅπως καί τούς ἰμπεριαλιστικούς δεσμούς τῆς σύγχρονης ἐλβετικῆς ἀστικῆς τάξης. 'Αγνοεῖ τή διάσπαση τῶν σοσιαλιστῶν ὅλου τοῦ κόσμου σέ σοσιαλπατριῶτες καί σέ ἐπαναστάτες διεθνιστές.

Ξεχνάει ὅτι στήν πραγματικότητα μπροστά στό ἐλβετικό προλεταριάτο ὑπάρχουν *μόνο* δυό δρόμοι:

Πρῶτος δρόμος. Νά βοηθάει τή δική του ἀστική τάξη νά ἐξοπλιστεῖ, νά ὑποστηρίζει τίς ἐπιστρατεύσεις πού ἔχουν τάχα σκοπό τήν ὑπεράσπιση τῆς οὐδετερότητας καί νά διατρέχει καθημερινά τόν κίνδυνο νά συρθεῖ στόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο. Σέ περίπτωση «νίκης» σέ ἕναν τέτιο πόλεμο—νά πεινάει, νά καταγράφει 100 000 νεκρούς, νά βάζει στίς τσέπες τῆς ἐλβετικῆς ἀστικῆς τάξης κι'ἄλλα δισεκατομμύρια πολεμικά κέρδη, νά τῆς ἐξασφαλίζει νέα ἐπικερδή ἐπένδυση κεφαλαίων στό ἐξωτερικό καί νά περιέλθει σέ νέα οἰκονομική ἐξάρτηση ἀπό τούς ἰμπεριαλιστές «συμμάχους» του—τίς μεγάλες Δυνάμεις.

Δεύτερος δρόμος. Σέ στενή συμμαχία μέ τίς διεθνιστικές ἐπαναστατικές μειοψηφίες ὅλων τῶν μεγάλων Δυνάμεων νά παλέψει ἀποφασιστικά ἐνάντια σ'ὅλες τίς «ἀστικές κυβερνήσεις» καί πρῶτ'ἀπ'ὅλα ἐνάντια στή *δική του* «ἀστική κυβέρνηση», νά μήν ἔχει καμιά «ἐμπιστοσύνη» τόσο στή δική του ἀστική κυβέρνηση γενικά, ὅσο καί στούς λόγους της γιά

διαφύλαξη τῆς οὐδετερότητας, καί νά καλέσει εὐγενικά τούς σοσιαλπατριῶτες νά μετακομίσουν γιά τήν γκρυτλιανή ἕνωση.

Σέ περίπτωση νίκης νά ἀπαλλαγεῖ μιά γιά πάντα ἀπό τήν ἀκρίβια, τήν πείνα καί τούς πολέμους καί μαζί μέ τούς γάλλους, τούς γερμανούς κτλ. ἐργάτες νά ἀνάψουν τή σοσιαλιστική ἐπανάσταση.

Καί οἱ δυό δρόμοι δύσκολοι, καί οἱ δυό ἀπαιτοῦν θυσίες.

Τό ἐλβετικό προλεταριάτο πρέπει νά διαλέξει: θέλει νά προσφέρει αὐτές τίς θυσίες στήν ἰμπεριαλιστική ἀστική τάξη τῆς 'Ελβετίας καί σέ ἕναν ἀπό τούς συνασπισμούς τῶν μεγάλων Δυνάμεων, ἤ στήν ὑπόθεση τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς ἀνθρωπότητας ἀπό τόν καπιταλισμό, ἀπό τήν πείνα, ἀπό τούς πολέμους;

Τό προλεταριάτο πρέπει νά διαλέξει.

Γράφτηκε στά γερμανικά ἀνάμεσα
στίς 13 καί 17 (26 καί 30) τοῦ Γενάρη 1917

Δημοσιεύτηκε στίς 31 τοῦ Γενάρη καί
1 τοῦ Φλεβάρη 1917 στήν ἐφημερίδα
«Volksrecht», ἀρ. φύλ. 26 καί 27
'Υπογραφή: —e—

Στά ρωσικά πρωτοδημοσιεύτηκε
τό 1931 στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. XVII

Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό χειρόγραφο
Μετάφραση ἀπό τά γερμανικά

Η ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗ ΤΗΣ ΟΥΔΕΤΕΡΟΤΗΤΑΣ

Ἡ παραδοχή τῆς θέσης ὅτι ὁ τωρινός πόλεμος εἶναι ἰμπεριαλιστικός, δηλ. πόλεμος ἀνάμεσα σέ δυό μεγάλους ἅρπαγες γιά τήν κυριαρχία τοῦ κόσμου καί τήν καταλήστευσή του, δέν ἀποδείχνει κιόλας ὅτι εἶναι ἀπαραίτητο νά ἀπορίψουμε τήν ὑπεράσπιση τῆς ἐλβετικῆς πατρίδας. Ἐμεῖς, οἱ ἐλβετοί, ὑπερασπίζουμε ἀκριβῶς τήν οὐδετερότητά μας, ἐγκαταστήσαμε στρατεύματα στά σύνορά μας, γιά νά ἀποφύγουμε ἀκριβῶς τή συμμετοχή σ᾿αὐτό τόν ἁρπακτικό πόλεμο!

Αὐτά λένε οἱ σοσιαλπατριῶτες, οἱ γκρυτλιανοί, μέσα στό Σοσιαλιστικό κόμμα καί ἔξω ἀπ᾿αὐτό.

Τό ἐπιχείρημα αὐτό βασίζεται στίς παρακάτω προϋποθέσεις πού γίνονται παραδεκτές σιωπηρά ἤ εἰσάγονται ἀπαρατήρητα:

Στήν ἄκριτη ἐπανάληψη τῶν ὅσων λέει ἡ ἀστική τάξη καί ὅσων εἶναι ὑποχρεωμένη νά λέει γιά τή διαφύλαξη τῆς ταξικῆς της κυριαρχίας.

Στήν πλήρη ἐμπιστοσύνη στήν ἀστική τάξη καί πλήρη ἔλλειψη ἐμπιστοσύνης στό προλεταριάτο.

Στήν ἄγνοια τῆς πραγματικῆς, τῆς ὄχι ἐπινοημένης διεθνοῦς κατάστασης, πού διαμορφώθηκε πάνω στή βάση τῶν ἰμπεριαλιστικῶν σχέσεων ἀνάμεσα σέ ὅλες τίς εὐρωπαϊκές χῶρες καί τῆς ἰμπεριαλιστικῆς «πρόσδεσης» τῆς ἐλβετικῆς καπιταλιστικῆς τάξης.

Μήπως ἡ ἀστική τάξη τῆς Ρουμανίας καί τῆς Βουλγαρίας δέν διαβεβαίωναν μῆνες ὁλόκληρους, μέ τόν πιό ἐπίσημο τρόπο, ὅτι οἱ πολεμικές προετοιμασίες τους ὑπαγορεύονται, τάχα, «μόνο» ἀπό τήν ὑπεράσπιση τῆς οὐδετερότητας;

Ὑπάρχουν ἄραγε σοβαροί, ἐπιστημονικοί λόγοι γιά νά κάνουμε σ᾿αὐτό τό ζήτημα θεμελιακή διάκριση ἀνάμεσα στήν ἀστική τάξη τῶν χωρῶν πού ἀναφέραμε καί τήν ἐλβετική;

Φυσικά ὄχι! Ὅταν ἀναφέρονται στό ὅτι στή Ρουμανία καί στή Βουλγαρία ἡ ἀστική τάξη κατέχεται ἀπό ἕνα ὁρισμένο πάθος κατακτήσεων καί προσαρτήσεων καί ὅτι αὐτό δέν μποροῦμε νά τό διαπιστώσουμε γιά τήν ἀστική τάξη τῆς Ἐλβετίας, αὐτό, βέβαια, δέν μποροῦμε νά τό θεωρήσουμε σάν *θεμελιακή* διαφορά. Τά ἰμπεριαλιστικά συμφέροντα ἐκφράζονται, ὅπως εἶναι πασίγνωστο, ὄχι μόνο σέ ἐδαφικά ὀφέλη, ἀλλά καί σέ *οἰκονομικά*. Δέν πρέπει νά μᾶς διαφεύγει ὅτι ἡ ἀστική τάξη τῆς Ἐλβετίας ἐξάγει κεφάλαια τουλάχιστο 3 δισεκατομμυρίων φράγκων, δηλ. ἐκμεταλλεύεται ἰμπεριαλιστικά τούς καθυστερημένους λαούς. Αὐτό εἶναι γεγονός. Γεγονός εἶναι καί τό ὅτι τό ἐλβετικό τραπεζικό κεφάλαιο εἶναι συνδεμένο καί περιπλεγμένο στενότατα μέ τό τραπεζικό κεφάλαιο τῶν μεγάλων Δυνάμεων, ὅτι ἡ ὕπαρξη τῆς «Fremdenindustrie»* στήν Ἐλβετία κτλ. μαρτυρεῖ μόνιμη *διανομή* τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πλούτου ἀνάμεσα στίς μεγάλες Δυνάμεις καί τήν Ἐλβετία. Καί ἐπιπλέον ἡ Ἐλβετία βρίσκεται σέ πολύ ψηλότερο σκαλοπάτι ἀνάπτυξης τοῦ καπιταλισμοῦ ἀπ᾿ὅ,τι ἡ Ρουμανία καί ἡ Βουλγαρία· στήν Ἐλβετία δέν μπορεῖ νά γίνει ἀπολύτως κανένας λόγος γιά ὁποιοδήποτε «ἐθνικό» λαϊκό κίνημα: αὐτή ἡ ἐποχή ἱστορικῆς ἀνάπτυξης ἔχει τελειώσει πιά γιά τήν Ἐλβετία πρίν ἀπό πολλούς αἰῶνες, πράγμα πού δέν μποροῦμε νά ποῦμε γιά κανένα ἀπό τά παραπάνω βαλκανικά κράτη.

Ἔτσι, στόν ἀστό συμφέρει νά πασχίζει νά ἐμπνεύσει στό λαό, στούς ἐκμεταλλευόμενους, ἐμπιστοσύνη πρός τήν ἀστική τάξη καί νά προσπαθεῖ νά σκεπάσει μέ κατάλληλες φράσεις τήν *πραγματική* ἰμπεριαλιστική πολιτική τῆς «δικῆς του» ἀστικῆς τάξης.

Μά στό σοσιαλιστή συμφέρει κάτι τό ὁλότελα διαφορετικό. Καί συγκεκριμένα: νά ξεσκεπάζει ἀνελέητα, μήν ἐπιτρέποντας κανενός εἴδους αὐταπάτες, τήν πραγματική πολιτική τῆς «δικῆς του» ἀστικῆς τάξης. Μιά τέτια συνέχιση αὐτῆς τῆς πραγματικῆς πολιτικῆς τῆς ἐλβετικῆς ἀστικῆς τάξης, ὅπως τό *ξεπούλημα* τοῦ λαοῦ της στόν ἕνα ἤ τόν ἄλλο ἰμπεριαλιστικό συνασπισμό Δυνάμεων θά ἦταν πολύ πιό πιθανή καί πολύ πιό «φυσιολογική» (δηλ. θά ἀνταποκρινόταν περισσότερο στή φύση αὐτῆς τῆς

* —«Βιομηχανία γιά τήν ἐξυπηρέτηση τῶν ξένων». *Ἡ Σύντ.*

ἀστικῆς τάξης), παρά ἡ ὑπεράσπιση τῆς δημοκρατίας μέ τήν ἀληθινή σημασία αὐτῆς τῆς λέξης, σέ ἀντίθεση μέ τά συμφέροντα τοῦ κέρδους.

«῾Ο καθένας ἐκεῖ πού τάχθηκε»: οἱ γκρυτλιανοί, σάν ὑπηρέτες καί πράκτορες τῆς ἀστικῆς τάξης, ἄς ἐξαπατοῦν τό λαό μέ φράσεις γιά τήν «ὑπεράσπιση τῆς οὐδετερότητας».

Οἱ σοσιαλιστές ὅμως, οἱ ἀγωνιστές ἐνάντια στήν ἀστική τάξη, πρέπει ν᾿ἀνοίξουν τά μάτια τοῦ λαοῦ μπροστά στόν ἐξαιρετικά ρεαλιστικό κίνδυνο *νά πουληθεῖ* ἀπό τή «δική του» ἀστική τάξη, κίνδυνο πού τόν ἀποδείχνει ὁλόκληρη ἡ ἱστορία τῆς ἐλβετικῆς ἀστικῆς τάξης!

Γράφτηκε στά γερμανικά
τό Γενάρη τοῦ 1917

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931
στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. XVII

Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό χειρόγραφο
Μετάφραση ἀπό τά γερμανικά

ΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Κάτι σάν πανηγύρι ἔχουν οἱ πασιφιστές στή γειτονιά τους. Ἀγαλλιοῦν οἱ ἐνάρετοι ἀστοί τῶν οὐδέτερων χωρῶν: «Ἀρκετά βγάλαμε ἀπό τά πολεμικά κέρδη καί τήν ἀκρίβια. Δέν φτάνει; Ὅπως καί νά εἶναι, πιό πολλά κέρδη, καθώς φαίνεται, δέν πρόκειται πιά νά βγάλουμε, καί ὁ λαός μπορεῖ νά χάσει στό τέλος τήν ὑπομονή του...»

Πῶς νά μήν ἀγαλλιοῦν, ὅταν ὁ «ἴδιος» ὁ Οὐίλσων «παραφράζει» τήν πασιφιστική δήλωση τοῦ ἰταλικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος, πού μόλις εἶχε ψηφίσει στό Κίνταλ μιά ἐπίσημη καί πανηγυρική ἀπόφαση γιά τό ἐντελῶς ἀβάσιμο τοῦ σοσιαλπασιφισμοῦ;

Εἶναι λοιπόν ἐκπληκτικό ὅτι ὁ Τουράτι πανηγυρίζει στήν «Avanti!» ἀπ᾽ ἀφορμή αὐτή τήν παράφραση τοῦ Οὐίλσων τῶν *δικῶν τους*, τῶν ἰταλικῶν «ἐπίσης-σοσιαλιστικῶν» πασιφιστικῶν φράσεων; Εἶναι λοιπόν ἐκπληκτικό ὅτι οἱ γάλλοι σοσιαλπασιφιστές καί καουτσκιστές «ἑνώνονται» μέ ἀγάπη στή «Le Populaire»[121] τους μέ τόν Τουράτι καί τόν Κάουτσκι, πού ἔκανε τήν ἐμφάνισή του στό γερμανικό σοσιαλδημοκρατικό τύπο μέ πέντε ἐξαιρετικά ἀνόητα πασιφιστικά ἄρθρα, τά ὁποῖα φυσικά «παραφράζουν» ἐπίσης τή φλυαρία γιά καλούτσικη δημοκρατική εἰρήνη, πού τά γεγονότα τήν ἔβαλαν στήν ἡμερήσια διάταξη;

Καί ἡ φλυαρία αὐτή διαφέρει σήμερα πραγματικά ἀπό τήν προηγούμενη, ἀκριβῶς γιατί ἔχει μιά ὁρισμένη *ἀντικειμενική* βάση. Τή βάση αὐτή τή δημιούργησε ἡ στροφή στήν παγκόσμια πολιτική *ἀπό τόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο,* πού χάρισε στούς λαούς τίς πιό μεγάλες συμφορές καί τήν πιό μεγάλη προδοσία τοῦ σοσιαλισμοῦ ἀπό τούς κυρίους Πλεχάνοφ, Ἀλμπέρ Τομά, Λέγκιν, Σάιντεμαν κτλ., πρός τήν *ἰμπεριαλιστική εἰρήνη* πού

πρόκειται νά χαρίσει στούς λαούς τήν πιό μεγάλη άπάτη μέ ώραΐες φράσεις, μισομεταρυθμίσεις, μισοπαραχωρησοΰλες κτλ.

Ἡ στροφή αὐτή ἄρχισε.

Τή στιγμή αὐτή δέν μπορεῖ κανείς νά ξέρει—καί οἱ ἴδιοι οἱ καθοδηγητές τῆς ἰμπεριαλιστικῆς πολιτικῆς, οἱ βασιλιάδες τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου καί οἱ ἐστεμμένοι ληστές δέν εἶναι σέ θέση νά τό καθορίσουν μέ ἀκρίβεια—πότε ἀκριβῶς θά ἔλθει αὐτή ἡ ἰμπεριαλιστική εἰρήνη, τί μεταβολές θά γίνουν ὥς τότε στόν πόλεμο, ποιές θά εἶναι οἱ λεπτομέρειες αὐτῆς τῆς εἰρήνης. Μά αὐτό δέν εἶναι τό σπουδαῖο. Τό σπουδαῖο εἶναι τό *γεγονός* τῆς στροφῆς πρός τήν εἰρήνη, τό σπουδαῖο εἶναι *ὁ βασικός χαρακτήρας* αὐτῆς τῆς εἰρήνης, μά καί τά δυό αὐτά ἔχουν ἀρκετά πιά ξεκαθαριστεῖ ἀπό τήν προηγούμενη ἐξέλιξη τῶν γεγονότων.

Μέσα στούς 29 μῆνες τοῦ πολέμου οἱ πόροι καί τῶν δυό ἰμπεριαλιστικῶν συνασπισμῶν ἔχουν προσδιοριστεῖ ἀρκετά, ὅλοι ἤ σχεδόν ὅλοι οἱ πιθανοί σύμμαχοι ἀνάμεσα στούς πιό κοντινούς «γειτόνους», πού ἀποτελοῦν ὑπολογίσιμη δύναμη, ἔχουν τραβηχτεῖ στό μακελειό, οἱ δυνάμεις τῶν στρατῶν καί τῶν στόλων ἔχουν δοκιμαστεῖ καί ξαναδοκιμαστεῖ, ἔχουν μετρηθεῖ καί ξαναμετρηθεῖ. Τό χρηματιστικό κεφάλαιο κέρδισε δισεκατομμύρια: τό βουνό τῶν πολεμικῶν χρεῶν δείχνει τό μέγεθος τοῦ φόρου ὑποτελείας πού τό προλεταριάτο καί οἱ ἄπορες μάζες «πρέπει» τώρα νά πληρώνουν ἐπί δεκαετίες στή διεθνή ἀστική τάξη, γιατί αὐτή εἶχε τήν εὐγενέστατη καλοσύνη νά τούς ἐπιτρέψει νά πετσοκόψουν στόν πόλεμο γιά τό μοίρασμα τῆς ἰμπεριαλιστικῆς λείας ἑκατομμύρια ἀδέλφια τους τῆς μισθωτῆς σκλαβιᾶς.

Μέ τό *σημερινό* πόλεμο, καθώς φαίνεται, δέν εἶναι δυνατό νά γδάρουν ἀκόμη περισσότερα τομάρια ἀπό τά καματερά τῆς μισθωτῆς δουλιᾶς—ἐδῶ βρίσκεται μιά ἀπό τίς βαθιές οἰκονομικές αἰτίες τῆς στροφῆς πού παρατηρεῖται τώρα στήν παγκόσμια πολιτική. Καί δέν εἶναι δυνατό, γιατί οἱ πόροι γενικά ἐξαντλοῦνται. Οἱ ἀμερικανοί δισεκατομμυριοῦχοι καί τά μικρότερα ἀδέλφια τους στήν Ὀλλανδία, τήν Ἐλβετία, τή Δανία καί τίς ἄλλες οὐδέτερες χῶρες ἀρχίζουν νά παρατηροῦν ὅτι ἡ χρυσοφόρα φλέβα ἐξαντλεῖται—σ'αὐτό βρίσκεται ἡ πηγή τῆς ἀνάπτυξης τοῦ οὐδέτερου πασιφισμοῦ, κι'ὄχι στά εὐγενικά ἀνθρωπιστικά αἰσθήματα, ὅπως νομίζουν οἱ ἁπλοϊκοί, θλιβεροί καί γελοῖοι Τουράτι, Κάουτσκι καί Σία.

Καί κοντά σ'αὐτό μεγαλώνει κι'ἡ δυσαρέσκεια καί ἡ ἀγανάκτηση τῶν μαζῶν. Στό προηγούμενο φύλλο παραθέσαμε

ὁμολογίες τοῦ Γκουτσκόφ καί τοῦ Χέλφεριχ[122], πού δείχνουν πώς καί οἱ δυό τους *φοβοῦνται* τήν ἐπανάσταση. Δέν εἶναι ἄραγε καιρός νά τελειώνουμε τό πρῶτο ἰμπεριαλιστικό μακελειό;

Στίς ἀντικειμενικές συνθῆκες πού ἐπιβάλλουν τό σταμάτημα τοῦ πολέμου προστίθεται ἔτσι ἡ ἐπίδραση τοῦ ταξικοῦ ἐνστίκτου καί τοῦ ταξικοῦ ὑπολογισμοῦ τῆς παραχορτασμένης ἀπό τά πολεμικά κέρδη ἀστικῆς τάξης.

Ἡ πολιτική στροφή πού συντελεῖται πάνω στή βάση αὐτῆς τῆς οἰκονομικῆς στροφῆς ἀκολουθεῖ δυό κύριες γραμμές: ἡ νικήτρια Γερμανία *ἀποσπᾶ* ἀπό τόν κυριότερο ἐχθρό της, τήν Ἀγγλία, τούς συμμάχους της, ἀπό τή μιά μεριά, γιατί τά πιό βαριά χτυπήματα καταφέρθηκαν (καί μποροῦν ἀκόμη νά καταφερθοῦν) ὄχι στήν Ἀγγλία, ἀλλά ἀκριβῶς σ᾽αὐτούς τούς συμμάχους, κι᾽ἀπό τήν ἄλλη μεριά, γιατί ὁ γερμανικός ἰμπεριαλισμός πού ἔχει καταληστέψει πάρα πολλά εἶναι σέ θέση νά κάνει στούς συμμάχους τῆς Ἀγγλίας μισοπαραχωρησοῦλες.

Εἶναι δυνατό παρόλα αὐτά *νά ἔχει κλειστεῖ* ἡ χωριστή εἰρήνη ἀνάμεσα στή Γερμανία καί τή Ρωσία. Ἔχει ἀλλάξει μόνο ἡ *μορφή* τῆς πολιτικῆς συναλλαγῆς ἀνάμεσα στούς δυό αὐτούς ληστές. Ὁ τσάρος μποροῦσε νά πεῖ στόν Γουλιέλμο: «ἄν ὑπογράψω φανερά τή χωριστή εἰρήνη, τότε αὔριο, ὦ πολυσέβαστε συμβαλλόμενέ μου, θά χρειαστεῖ ἴσως νά ἔχεις νά κάνεις μέ κυβέρνηση τοῦ Μιλιουκόφ καί τοῦ Γκουτσκόφ, ἄν ὄχι τοῦ Μιλιουκόφ καί τοῦ Κέρενσκι. Γιατί ἡ ἐπανάσταση ἀναπτύσσεται, κι᾽ἐγώ δέν ἐγγυῶμαι γιά τό στρατό, πού μέ τούς στρατηγούς του ἀλληλογραφεῖ ὁ Γκουτσκόφ καί πού οἱ περισσότεροι ἀξιωματικοί του τώρα εἶναι χθεσινοί μαθητές τοῦ γυμνασίου. Συμφέρει νά διακινδυνεύσουμε νά χάσω ἐγώ τό θρόνο καί σύ ἕναν καλό συμβαλλόμενο;».

«Φυσικά, δέν συμφέρει»—θ᾽ἀπαντοῦσε ὁ Γουλιέλμος, ἄν τοῦ εἶχε εἰπωθεῖ ἄμεσα ἤ ἔμμεσα ἕνα τέτιο πράγμα. «Καί τί μᾶς χρειάζεται ἡ ἀνοιχτή χωριστή εἰρήνη, ἤ γενικά ἡ γραμμένη στό χαρτί; Μήπως δέν μποροῦμε νά πετύχουμε τό ἴδιο πράγμα μέ διαφορετικό, πιό λεπτό τρόπο; Θά ἀπευθυνθῶ ἀνοιχτά σέ ὅλη τήν ἀνθρωπότητα μέ τήν πρόταση νά τῆς χαρίσω τήν εὐτυχία τῶν ἀγαθῶν τῆς εἰρήνης. Θά κλείσω στά κρυφά τό μάτι στούς γάλλους ὅτι εἶμαι ἕτοιμος νά τούς δόσω πίσω ὅλη ἤ σχεδόν ὅλη τή Γαλλία καί τό Βέλγιο μέ «δίκαιο» ἀντάλλαγμά τους τίς ἀποικίες τους στήν Ἀφρική—καί στούς ἰταλούς ὅτι μποροῦν νά ὑπολογίζουν σέ κανένα «κομματάκι» ἀπό τά ἰταλικά ἐδάφη τῆς Αὐστρίας σύν μερικά κομματάκια στά Βαλκάνια. Εἶμαι σέ

θέση νά καταφέρω οἱ προτάσεις καί τά σχέδιά μου νά γίνουν γνωστά στούς λαούς: θά μπορέσουν τότε οἱ ἄγγλοι νά κρατήσουν ἄλλο τούς δυτικοευρωπαίους συμμάχους τους; Κι ᾿ἐμεῖς οἱ δυό θά μοιραστοῦμε τή Ρουμανία, τή Γαλικία καί τήν ᾿Αρμενία —ὅσο γιά τήν Κωνσταντινούπολη, ὦ πολυσέβαστε ἀδελφέ μου, θά τή δεῖς, ὅσο θά δεῖς τ᾿αὐτιά σου! Τήν Πολωνία, ὦ πολυσέβαστε ἀδελφέ μου, θά τή δεῖς, ὅσο θά δεῖς τ᾿αὐτιά σου!»

῎Αν ἔγινε μιά τέτια συζήτηση κανείς δέν μπορεῖ νά ξέρει. Μά αὐτό δέν εἶναι τό οὐσιαστικό. Τό οὐσιαστικό εἶναι ὅτι τά πράγματα ἐξελίχθηκαν *ἀκριβῶς* ἔτσι. ῎Αν ὁ τσάρος δέν συμφώνησε μέ τά ἐπιχειρήματα τῶν γερμανῶν διπλωματῶν, τά *ἐπιχειρήματα* τῆς στρατιᾶς τοῦ Μάκενσεν στή Ρουμανία ἐπέδρασαν, φαίνεται, πιό πειστικά.

῞Οσο γιά τό σχέδιο διανομῆς τῆς Ρουμανίας ἀνάμεσα στή Ρωσία καί τήν «τετραπλή συμμαχία» (δηλαδή τούς συμμάχους τῆς Γερμανίας, Αὐστρία καί Βουλγαρία) μιλᾶνε πιά *ἀνοιχτά* στό γερμανικό ἰμπεριαλιστικό τύπο! ᾿Ενῶ τοῦ φλύαρου ᾿Ερβέ τοῦ ξεφεύγουν ἤδη κουβέντες: δέν θά μπορέσουμε νά ἀναγκάσουμε τό λαό νά πολεμήσει, ἄν μάθει ὅτι μπορoῦμε *τώρα κιόλας* νά πάρουμε πίσω τό Βέλγιο καί τή Γαλλία. Καί οἱ πασιφιστές κουτεντέδες τῆς οὐδέτερης ἀστικῆς τάξης ἔχουν ριχτεῖ κιόλας «στή δουλιά»: τούς ἔλυσε τή γλώσσα ὁ Γουλιέλμος! Καί οἱ πασιφιστές... σοφοί ἀπό τούς σοσιαλιστές, ὁ Τουράτι στήν ᾿Ιταλία, ὁ Κάουτσκι στή Γερμανία κτλ. κτλ. διαρηγνύουν τά ἱμάτιά τους, χρησιμοποιώντας τόν ἀνθρωπισμό τους, τήν ἀγάπη τους στόν ἄνθρωπο, τήν ὑπέργεια ἀρετή τους (καί τό ὑψηλό τους πνεῦμα) γιά τόν *ἐξωραϊσμό* τῆς ἐπερχόμενης ἰμπεριαλιστικῆς εἰρήνης!

Πόσο ὄμορφα εἶναι ὅλα τακτοποιημένα γενικά σ᾿αὐτό τόν καλύτερο ἀπ᾿ὅλους τούς κόσμους! Μπλεχτήκαμε ἐμεῖς, οἱ βασιλιάδες τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου καί οἱ ἐστεμμένοι ληστές, στήν πολιτική τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ληστείας, χρειάστηκε νά πολεμήσουμε—ἕ, τί νά γίνει; θά θησαυρίσουμε καί στόν πόλεμο ὄχι χειρότερα ἀπ᾿ὅ,τι στήν εἰρήνη, καί μάλιστα πολύ καλύτερα! Κι᾿ὅσο γιά ἐξαχρειωμένους λακέδες πού νά ἀνακηρύσσουν τόν πόλεμό μας «ἀπελευθερωτικό», σάν τούς Πλεχάνοφ, ᾿Αλμπέρ Τομά, Λέγκιν, Σάιντεμαν καί Σία, ἔχουμε ὅσους θέλετε! ῏Ηρθε καιρός νά κλείσουμε ἰμπεριαλιστική εἰρήνη;—ἕ, τί νά γίνει; Τά πολεμικά χρέη μήπως δέν εἶναι ὑποχρεώσεις πού μᾶς ἐγγυῶνται τό ἱερό δικαίωμα νά εἰσπράττουμε ἑκατονταπλάσιο φόρο ὑποτελείας ἀπό τούς λαούς; Καί

ὅσο γιά ἀφελεῖς, πού νά *ἐξωραΐζουν* τήν ἰμπεριαλιστική αὐτή εἰρήνη καί νά ἐξαπατοῦν τούς λαούς μέ μελιστάλακτους λόγους, ἔχουμε ὅσους θέλετε, πάρτε λ.χ. τόν Τουράτι, τόν Κάουτσκι καί τούς ἄλλους «ἡγέτες» τοῦ παγκόσμιου σοσιαλισμοῦ!

῾Ο κωμικοτραγικός χαρακτήρας τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ Τουράτι καί τοῦ Κάουτσκι βρίσκεται ἀκριβῶς στό ὅτι *δέν καταλαβαίνουν τόν πραγματικό,* τόν ἀντικειμενικό, τόν πολιτικό ρόλο πού παίζουν οἱ ἴδιοι, ρόλο *παπαδίσκων* πού *παρηγοροῦν* τούς λαούς ἀντί νά τούς ξεσηκώνουν στήν ἐπανάσταση, ρόλο *ἀστῶν δικηγόρων* πού μέ πομπώδεις φράσεις γιά καθελογῆς ὡραῖα πράγματα γενικά καί γιά τή δημοκρατική εἰρήνη ἰδιαίτερα συγκαλύπτουν, σκεπάζουν, ἐξωραΐζουν, ντύνουν τήν ἀποκρουστική γύμνια τῆς ἰμπεριαλιστικῆς εἰρήνης πού ἐμπορεύεται τούς λαούς καί κατακομματιάζει τίς χῶρες.

Σ᾿αὐτό ἀκριβῶς βρίσκεται ἡ *ἑνότητα ἀρχῶν* τῶν σοσιαλσωβινιστῶν (τῶν Πλεχάνοφ καί τῶν Σάιντεμαν) καί τῶν σοσιαλπασιφιστῶν (Τουράτι καί Κάουτσκι), ὅτι δηλαδή καί οἱ πρῶτοι καί οἱ δεύτεροι εἶναι *ἀντικειμενικά ὑπηρέτες* τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ: οἱ πρῶτοι τόν «ὑπηρετοῦν», ἐξωραΐζοντας τόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο μέ τή χρησιμοποίηση τῆς ἔννοιας τῆς «ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας», οἱ δεύτεροι ὑπηρετοῦν τόν *ἴδιο πάλι* ἰμπεριαλισμό, ἐξωραΐζοντας μέ φράσεις γιά δημοκρατική εἰρήνη τήν ἰμπεριαλιστική εἰρήνη πού ὡριμάζει καί προετοιμάζεται.

Στήν ἰμπεριαλιστική ἀστική τάξη χρειάζονται λακέδες καί τῶν δυό εἰδῶν ἤ ἀποχρώσεων: οἱ Πλεχάνοφ γιά νά ἐνθαρύνουν μέ τίς φωνές «κάτω οἱ κατακτητές» τή συνέχιση τοῦ μακελειοῦ, καί οἱ Κάουτσκι γιά νά παρηγοροῦν καί νά καθησυχάζουν μέ μελιστάλακτους ὕμνους γιά τήν εἰρήνη τίς ὀργισμένες μάζες.

Γι᾿αὐτό καί ἡ γενική ἕνωση τῶν σοσιαλσωβινιστῶν ὅλων τῶν χωρῶν μέ τούς σοσιαλπασιφιστές—αὐτή ἡ γενική «συνωμοσία ἐνάντια στό σοσιαλισμό» γιά τήν ὁποία μιλάει μιά προκήρυξη τῆς Διεθνοῦς Σοσιαλιστικῆς ᾿Επιτροπῆς τῆς Βέρνης[123], αὐτή ἡ «γενική ἀμνηστία» γιά τήν ὁποία ἐμεῖς ἔχουμε μιλήσει πολλές φορές—δέν θά εἶναι κάτι τό τυχαῖο, ἀλλά μόνο μιά ἐκδήλωση τῆς θεμελιακῆς ἑνότητας *καί τῶν δυό αὐτῶν* κατευθύνσεων τοῦ παγκόσμιου «σοσιαλισμοῦ» τῆς κακιᾶς ὥρας. Δέν εἶναι τυχαῖο ὅτι ὁ Πλεχάνοφ φωνάζει ἔξαλλος γιά «προδοσία» τῶν Σάιντεμαν καί ταυτόχρονα κάνει ὑπαινιγμούς γιά εἰρήνευση καί ἑνότητα μ᾿αὐτούς τούς κυρίους, ὅταν θά ἔρθει ἡ κατάλληλη στιγμή γι᾿αὐτό.

᾿Αλλά—θά ἀντιτείνει ἴσως ὁ ἀναγνώστης—μπορεῖ νά

ξεχάσει κανείς ὅτι ἡ ἰμπεριαλιστική εἰρήνη εἶναι «παρόλα αὐτά καλύτερη» ἀπό τόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο; Ὅτι, ἄν ὄχι ὁλόκληρο τό πρόγραμμα τῆς δημοκρατικῆς εἰρήνης, τότε ὁρισμένα «μέρη» του, «στό μέτρο τοῦ δυνατοῦ» μποροῦν νά πραγματοποιηθοῦν; Ὅτι ἡ ἀνεξάρτητη Πολωνία εἶναι καλύτερη ἀπό μιά ρωσική Πολωνία; Ὅτι ἡ ἕνωση τῶν ἰταλικῶν ἐδαφῶν τῆς Αὐστρίας μέ τήν Ἰταλία εἶναι βῆμα πρός τά μπρός;

Μέ παρόμοιους συλλογισμούς καμουφλάρονται ἀκριβῶς οἱ ὑπερασπιστές τοῦ Τουράτι καί τοῦ Κάουτσκι, χωρίς νά ἀντιλαμβάνονται ὅτι ἀπό ἐπαναστάτες μαρξιστές μετατρέπονται ἔτσι σέ ἀστούς ρεφορμιστές τῆς ἀράδας.

Μήπως μπορεῖ κανείς, ἄν δέν τά ἔχει χαμένα, νά ἀρνηθεῖ ὅτι ἡ Γερμανία τοῦ Βίσμαρκ καί οἱ κοινωνικοί της νόμοι ἦταν «καλύτεροι» ἀπ᾿ὅ,τι ἦταν ἡ Γερμανία πρίν ἀπό τό 1848; Ὅτι οἱ μεταρυθμίσεις τοῦ Στολίπιν ἦταν «καλύτερες» ἀπ᾿ὅ,τι ἦταν ἡ Ρωσία πρίν ἀπό τό 1905; Μήπως οἱ γερμανοί σοσιαλδημοκράτες (τότε ἦταν ἀκόμη σοσιαλδημοκράτες) ψήφισαν γι᾿αὐτό τό λόγο τίς μεταρυθμίσεις τοῦ Βίσμαρκ; Μήπως οἱ μεταρυθμίσεις τοῦ Στολίπιν ἐξωραΐστηκαν ἤ τουλάχιστο ὑποστηρίχθηκαν ἀπό τούς ρώσους σοσιαλδημοκράτες, ἐκτός φυσικά ἀπό τούς κ.κ. Πότρεσοφ, Μάσλοφ καί Σία πού σήμερα τούς γυρίζει μέ περιφρόνηση τήν πλάτη ἀκόμη καί ὁ Μάρτοφ, μέλος τοῦ *ἴδιου τους τοῦ Κόμματος;*

Ἡ ἱστορία δέν σταματάει καί τόν καιρό τῶν ἀντεπαναστάσεων. Ἡ ἱστορία προχώρησε καί στή διάρκεια τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου τοῦ 1914-1916, πού ἦταν *συνέχιση* τῆς ἰμπεριαλιστικῆς πολιτικῆς τῶν προηγούμενων δεκαετιῶν. Ὁ παγκόσμιος καπιταλισμός πού στά 1860-1870 ἦταν πρωτοπόρα καί προοδευτική δύναμη τοῦ ἐλεύθερου συναγωνισμοῦ καί πού στίς ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰώνα μετεξελίχθηκε σέ *μονοπωλιακό* καπιταλισμό, δηλ. σέ ἰμπεριαλισμό, ἔκανε στή διάρκεια τοῦ πολέμου ἕνα σημαντικό βῆμα *μπρός* ὄχι μόνο πρός μιά ἀκόμη μεγαλύτερη συγκέντρωση τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου, ἀλλά καί πρός τή μετατροπή του σέ *κρατικό καπιταλισμό.* Τή δύναμη τῆς ἐθνικῆς σύνδεσης, τή σημασία τῶν ἐθνικῶν συμπαθειῶν, τήν ἀποκάλυψε σ᾿αὐτό τόν πόλεμο ἡ συμπεριφορά, λ.χ. τῶν ἰρλανδῶν στόν ἕνα ἰμπεριαλιστικό συνασπισμό καί τῶν τσέχων στόν ἄλλο. Οἱ συνειδητοί ἡγέτες τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ λένε μέσα τους: δέν μποροῦμε, βέβαια, νά πραγματοποιήσουμε τούς σκοπούς μας χωρίς τό στραγγαλισμό τῶν μικρῶν λαῶν, μά ὑπάρχουν δυό τρόποι στραγγαλισμοῦ. Ὑπάρχουν περιπτώσεις πού εἶναι πιό

σίγουρο—καί συμφερότερο—νά ἀποκτήσεις εἰλικρινεῖς καί εὐσυνείδητους «ὑπερασπιστές τῆς πατρίδας» στόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο μέ τή δημιουργία *πολιτικά* ἀνεξάρτητων κρατῶν πού γιά τήν *οἰκονομική* ἐξάρτησή τους θά φροντίσουμε πιά «ἐμεῖς»! Εἶναι συμφερότερο νά εἶσαι σύμμαχος (σέ ἕνα σοβαρό πόλεμο τῶν ἰμπεριαλιστικῶν Δυνάμεων) τῆς ἀνεξάρτητης Βουλγαρίας, παρά κύριος τῆς ἐξαρτημένης 'Ιρλανδίας! 'Η ὁλοκλήρωση ἐκείνων πού ἔμειναν ἀτέλειωτα στόν τομέα τῶν ἐθνικῶν μεταρυθμίσεων μπορεῖ καμιά φορά νά δυναμώσει ἐσωτερικά τόν ἰμπεριαλιστικό συνασπισμό, αὐτό τό ὑπολογίζει σωστά λ.χ. ἕνας ἀπό τούς πιό πρόστυχους ὑπηρέτες τοῦ γερμανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ὁ Κ. Ρέννερ πού, ἐννοεῖται, ὑπερασπίζει μέ ὅλες του τίς δυνάμεις τήν «ἑνότητα» τῶν σοσιαλδημοκρατικῶν κομμάτων γενικά καί τήν ἑνότητα μέ τόν Σάιντεμαν καί εἰδικότερα μέ τόν Κάουτσκι.

'Η ἀντικειμενική πορεία τῶν πραγμάτων ἐπιβάλλεται, καί ὅπως οἱ στραγγαλιστές τῶν ἐπαναστάσεων τοῦ 1848 καί τοῦ 1905 ἦταν, μέ μιά ὁρισμένη ἔννοια, οἱ ἐκτελεστές τῆς διαθήκης τους, ἔτσι καί οἱ μαέστροι τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ μακελειοῦ εἶναι *ἀναγκασμένοι* νά ἐφαρμόζουν ὁρισμένες κρατικοκαπιταλιστικές, ὁρισμένες ἐθνικές μεταρυθμίσεις. 'Επιπλέον πρέπει μέ παραχωρησοῦλες νά *ἡσυχάσουν* οἱ μάζες πού εἶναι ἐξαγριωμένες ἀπό τόν πόλεμο καί τήν ἀκρίβια: γιατί νά μήν τούς δοθεῖ ὑπόσχεση (καί νά μήν γίνει ἐφαρμογή ἐνμέρει—ἀφοῦ αὐτό δέν ὑποχρεώνει σέ τίποτε!) τῆς «ἐλάττωσης τῶν ἐξοπλισμῶν»; 'Ο πόλεμος ἄλλωστε εἶναι τέτιος «βιομηχανικός κλάδος» πού μοιάζει μέ τή δασοκομία: χρειάζονται δεκαετίες γιά νά ἀναπτυχθοῦν ἀρκετά μεγάλα δέντρα... δηλαδή ἀρκετά ἄφθονο καί ἐνήλικο «κρέας γιά τά κανόνια». Κι'ἐλπίζουμε πώς ὕστερα ἀπό δεκαετίες θά μεγαλώσουν μέσα στούς κόλπους τῆς «ἑνιαίας» διεθνοῦς σοσιαλδημοκρατίας καινούργιοι Πλεχάνοφ, καινούργιοι Σάιντεμαν, καινούργιοι μελιστάλακτοι συμφιλιωτιστές Κάουτσκι...

Οἱ ἀστοί ρεφορμιστές καί πασιφιστές εἶναι ἄνθρωποι πού κατά γενικό κανόνα τούς *πληρώνουν* μέ τή μιά ἤ τήν ἄλλη μορφή, γιά νά στερεώνουν τήν κυριαρχία τοῦ καπιταλισμοῦ μέ μικρομπαλώματα, γιά νά ἀποκοιμίζουν τίς λαϊκές μάζες καί νά ἀποσποῦν τήν προσοχή τους ἀπό τήν ἐπαναστατική πάλη. Ὅταν τέτιοι «ἀρχηγοί» τοῦ σοσιαλισμοῦ, ὅπως ὁ Τουράτι καί ὁ Κάουτσκι, εἴτε μέ ἀνοιχτές δηλώσεις (μιά ἀπ'αὐτές «ξέφυγε» τοῦ Τουράτι στόν θλιβερῆς μνήμης λόγο του τῆς 17 τοῦ Δεκέμβρη 1916[124]), εἴτε *μέ παρασιωπήσεις* (σ'αὐτές εἶναι μεγάλος

δεξιοτέχνης ὁ Κάουτσκι) ὑποβάλλουν στίς μάζες τή σκέψη τῆς δυνατότητας τῆς δημοκρατικῆς εἰρήνης πού θά γεννηθεῖ ἀπό τόν τωρινό ἰμπεριαλιστικό πόλεμο, *μέ τή διατήρηση* τῶν ἀστικῶν κυβερνήσεων, χωρίς ἐπαναστατική ἐξέγερση ἐνάντια σ'ὁλόκληρο τό δίχτυ τῶν παγκόσμιων ἰμπεριαλιστικῶν σχέσεων—τότε εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά δηλώσουμε ὅτι ἕνα τέτιο κήρυγμα εἶναι ἐξαπάτηση τοῦ λαοῦ, ὅτι δέν ἔχει τίποτε τό κοινό μέ τό σοσιαλισμό, ὅτι αὐτό καταλήγει στόν ἐξωραϊσμό τῆς *ἰμπεριαλιστικῆς* εἰρήνης.

Εἴμαστε *ὑπέρ* τῆς δημοκρατικῆς εἰρήνης. Καί ἀκριβῶς γι'αὐτό δέν θέλουμε νά λέμε στό λαό ψέματα, ὅπως λένε ψέματα—ξεκινώντας, φυσικά, ἀπό τίς πιό ἀγαθές προθέσεις καί μέ τά πιό ἁγνά κίνητρα!—ὁ Τουράτι καί ὁ Κάουτσκι. 'Εμεῖς θά λέμε τήν *ἀλήθεια:* ὅτι εἶναι ἀδύνατο νά γίνει δημοκρατική εἰρήνη, ἄν τό ἐπαναστατικό προλεταριάτο τῆς 'Αγγλίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Γερμανίας καί τῆς Ρωσίας δέν ἀνατρέψει τίς ἀστικές κυβερνήσεις. 'Εμεῖς νομίζουμε ὅτι θά ἦταν μέγιστος παραλογισμός, ἄν οἱ ἐπαναστάτες σοσιαλδημοκράτες ἄρχιζαν νά παραιτοῦνται ἀπό τήν πάλη γιά μεταρυθμίσεις γενικά, μαζί καί γιά «κρατική οἰκοδόμηση». 'Ακριβῶς ὅμως τώρα ἡ Εὐρώπη ζεῖ μιά τέτια στιγμή πού πρέπει πιό πολύ ἀπ'ὅ,τι συνήθως νά θυμόμαστε τήν ἀλήθεια ὅτι *οἱ μεταρυθμίσεις εἶναι παράγωγο προϊόν τῆς ἐπαναστατικῆς ταξικῆς πάλης.* Γιατί στήν ἡμερήσια διάταξη—ὄχι ἀπό θέληση δική μας, ὄχι ἐξαιτίας τῶν σχεδίων κάποιου, ἀλλά ἐξαιτίας τῆς ἀντικειμενικῆς πορείας τῶν πραγμάτων—ἔχει μπεῖ ἡ λύση τῶν μεγάλων ἱστορικῶν ζητημάτων μέ τήν ἄμεση βία τῶν μαζῶν, πού δημιουργεῖ καινούργια βάθρα, καί ὄχι μέ συναλλαγές πάνω στή βάση τοῦ παλιοῦ πού ἔχει σαπίσει καί πεθαίνει.

'Ακριβῶς τώρα πού ἡ ἰθύνουσα ἀστική τάξη ἑτοιμάζεται νά ἀφοπλίσει εἰρηνικά ἑκατομμύρια προλετάριους καί νά τούς μεταφέρει ἀκίνδυνα—μέ τό προκάλυμα μιᾶς εὔσχημης ἰδεολογίας καί ἀφοῦ τούς ραντίσει ἀπαραίτητα μέ τό ἁγίασμα τῶν μελιστάλακτων πασιφιστικῶν φράσεων!—ἀπό τά ἀκάθαρτα, βρώμικα καί δύσοσμα χαρακώματα ὅπου ἀσχολοῦνται μέ τό μακελειό, στά κάτεργα τῶν καπιταλιστικῶν ἐργοστασίων, ὅπου μέ τήν «τίμια δουλιά» τους πρέπει νά ξοφλήσουν τίς ἑκατοντάδες δισεκατομμύρια τοῦ δημοσίου χρέους, ἀκριβῶς τώρα ἀποκτᾶ ἀκόμη πιό μεγάλη σημασία ἀπ'ὅ,τι στήν ἀρχή τοῦ πολέμου τό σύνθημα πού ἀπηύθυνε στούς λαούς τό Κόμμα μας τό φθινόπωρο τοῦ 1914: μετατροπή τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου σέ ἐμφύλιο

πόλεμο γιά τό σοσιαλισμό!* Ὁ Κάρλ Λῆμπκνεχτ, καταδικασμένος σέ καταναγκαστικά ἔργα, προσχώρησε σ'αὐτό τό σύνθημα, ὅταν ἔλεγε ἀπό τό βῆμα τοῦ Ράιχσταγκ: στρέψτε τά ὅπλα ἐνάντια στούς ταξικούς ἐχθρούς σας μέσα στή χώρα! Τό πόσο ὡρίμασε ἡ σημερινή κοινωνία γιά τό πέρασμα στό σοσιαλισμό, τό ἀπόδειξε ἀκριβῶς ὁ πόλεμος, τότε πού ἡ ἔνταση τῶν δυνάμεων τοῦ λαοῦ ἐπέβαλε τό πέρασμα στή ρύθμιση ὅλης τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς πενήντα καί πάνω ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων ἀπό *ἕνα* κέντρο. Ἄν αὐτό εἶναι δυνατό μέ τήν καθοδήγηση μιᾶς χούφτας εὐγενῶν γιοῦνκερ γιά τό συμφέρον μιᾶς χούφτας μεγάλων ἄσσων τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου, τότε σίγουρα αὐτό δέν εἶναι λιγότερο δυνατό μέ τήν καθοδήγηση τῶν συνειδητῶν ἐργατῶν πρός τό συμφέρον τῶν ἐννιά δεκάτων τοῦ πληθυσμοῦ, τοῦ ξεθεωμένου ἀπό τήν πείνα καί τόν πόλεμο.

Οἱ συνειδητοί ἐργάτες γιά νά καθοδηγήσουν ὅμως τίς μάζες πρέπει νά καταλάβουν ὅλη τή σαπίλα τέτιων ἡγετῶν τοῦ σοσιαλισμοῦ, σάν τούς Τουράτι, Κάουτσκι καί Σία. Οἱ κύριοι αὐτοί φαντάζονται τούς ἑαυτούς τους ἐπαναστάτες σοσιαλδημοκράτες καί ἀγανακτοῦν πάρα πολύ, ὅταν τούς λένε πώς ἡ θέση τους εἶναι στό Κόμμα τῶν κ.κ. Μπισσολάτι, Σάιντεμαν, Λέγκιν καί Σία. Ἀλλά ὁ Τουράτι καί ὁ Κάουτσκι δέν καταλαβαίνουν καθόλου ὅτι μόνο ἡ ἐπανάσταση τῶν μαζῶν εἶναι ἱκανή νά λύσει τά μεγάλα ζητήματα πού ἔχουν μπεῖ στήν ἡμερήσια διάταξη, δέν ἔχουν οὔτε σταγόνα πίστης στήν ἐπανάσταση, δέν δείχνουν οὔτε σταγόνα προσοχῆς καί ἐνδιαφέροντος γιά τό πῶς αὐτή ὡριμάζει στή συνείδηση καί στίς διαθέσεις τῶν μαζῶν σέ συνδυασμό ἀκριβῶς μέ τόν πόλεμο. Ἡ προσοχή τους εἶναι ἀπορροφημένη ἐντελῶς ἀπό τίς μεταρυθμίσεις, ἀπό τίς συναλλαγές ἀνάμεσα στά τμήματα τῶν κυρίαρχων τάξεων, σ'αὐτές ἀπευθύνονται, αὐτές «προσπαθοῦν νά πείσουν», σ'αὐτές θέλουν νά προσαρμόσουν τό ἐργατικό κίνημα.

Ὅλο ὅμως τό ζήτημα τώρα ἀκριβῶς εἶναι νά κατευθύνει ἡ συνειδητή πρωτοπορία τοῦ προλεταριάτου τίς σκέψεις της καί νά συγκεντρώσει τίς δυνάμεις της στήν ἐπαναστατική πάλη γιά τήν ἀνατροπή τῶν κυβερνήσεών της. Τέτιες ἐπαναστάσεις σάν κι'αὐτές πού εἶναι «ἕτοιμοι» νά ἀναγνωρίσουν καί ὁ Τουράτι καί ὁ Κάουτσκι δέν ὑπάρχουν—δηλαδή τέτιες πού νά μπορεῖ κανείς νά πεῖ ἀπό πρίν, πότε ἀκριβῶς θά ξεσπάσει ἡ ἐπανάσταση καί πόσο ἀκριβῶς μεγάλες εἶναι οἱ πιθανότητες τῆς νίκης της. Ἡ

---

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 13-23. *Ἡ Σύντ.*

ἐπαναστατική κατάσταση στήν Εὐρώπη εἶναι γεγονός. Γεγονός εἶναι καί ἡ τεράστια δυσαρέσκεια, ὁ ἀναβρασμός καί ἡ ἐξαγρίωση τῶν μαζῶν. Οἱ ἐπαναστάτες σοσιαλδημοκράτες πρέπει νά κατευθύνουν ὅλες τίς δυνάμεις τους στήν ἐνίσχυση *αὐτοῦ* τοῦ χείμαρου. Ἀπό τή δύναμη τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος, σέ περίπτωση μικρῆς ἐπιτυχίας του, θά ἐξαρτηθεῖ τί ποσοστό ἀπό τίς μεταρυθμίσεις πού ἔχουν «ὑποσχεθεῖ» θά ἐφαρμοστεῖ στήν πράξη καί ἄν θά φέρει ἔστω καί κάποιο ὄφελος στήν παραπέρα πάλη τῆς ἐργατικῆς τάξης. Ἀπό τή δύναμη τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος, σέ περίπτωση ἐπιτυχίας του, θά ἐξαρτηθεῖ ἡ νίκη τοῦ σοσιαλισμοῦ στήν Εὐρώπη καί ἡ πραγματοποίηση ὄχι μιᾶς ἰμπεριαλιστικῆς ἀνακωχῆς ἀνάμεσα στήν πάλη τῆς Γερμανίας ἐνάντια στή Ρωσία καί τήν Ἀγγλία καί τήν πάλη τῆς Ρωσίας καί τῆς Γερμανίας ἐνάντια στήν Ἀγγλία, εἴτε ἀνάμεσα στήν πάλη τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν ἐνάντια στή Γερμανία καί τήν Ἀγγλία κτλ., ἀλλά μιᾶς πραγματικά σταθερῆς καί πραγματικά δημοκρατικῆς εἰρήνης.

«Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ», ἀρ. φύλ. 58,
31 τοῦ Γενάρη 1917

Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό κείμενο τῆς ἐφημερίδας
«Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ»

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ[125]

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

'Από τά δοκίμια πού ὑποβάλλουμε στήν κρίση τοῦ ἀναγνώστη ἕνα μέρος δέν ἔχει ἀκόμη δημοσιευτεῖ κι'ἕνα μέρος εἶναι ἀναδημοσίευση ἄρθρων πού εἶδαν τό φῶς πρίν ἀπό τόν πόλεμο σέ διάφορες περιοδικές ἐκδόσεις. Τό ζήτημα στό ὁποῖο εἶναι ἀφιερωμένα τά δοκίμια — ἡ σημασία καί ὁ ρόλος τῶν ἐθνικῶν κινημάτων, ἡ σχέση τοῦ ἐθνικοῦ μέ τό διεθνικό — προκαλεῖ φυσικά σήμερα ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον. 'Η πιό συχνή καί ἡ πιό μεγάλη ἀδυναμία στίς συζητήσεις πάνω σ'αὐτό τό ζήτημα εἶναι ἡ ἔλλειψη ἱστορικῆς ἄποψης καί συγκεκριμενικότητας. Εἶναι πολύ συνηθισμένο τό πέρασμα καθελογῆς λαθρεμπόριου κάτω ἀπό τή σημαία τῶν γενικῶν φράσεων. Γι'αὐτό νομίζουμε πώς λίγη στατιστική δέν εἶναι καθόλου περιττή. 'Η παραβολή τῶν ὅσων εἴπαμε πρίν ἀπό τόν πόλεμο, μέ τά διδάγματά του, νομίζουμε πώς δέν εἶναι ἀνώφελη. Τά δοκίμια συνδέονται μεταξύ τους μέ τήν ἑνότητα θεωρίας καί ἄποψης.

Γενάρης τοῦ 1917

'Ο συγγραφέας

ΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΚΙΝΗΜΑΤΩΝ

Τά γεγονότα εἶναι πεισματάρικα λέει μιά ἀγγλική παροιμία. Τήν παροιμία αὐτή τή θυμᾶται κανείς ἰδιαίτερα συχνά, ὅταν βλέπει κανένα συγγραφέα νά ἀναλύεται σέ ὕμνους γιά τό μεγαλεῖο τῆς «ἀρχῆς τῆς ἐθνικότητας» στίς διάφορες σημασίες καί σχέσεις της, μάλιστα ἡ «ἀρχή» αὐτή ἐφαρμόζεται τίς πιό πολλές φορές τόσο πετυχημένα, ὅσο πετυχημένα καί κατάλληλα

ἦταν τά λόγια τοῦ γνωστοῦ ἥρωα τοῦ λαϊκοῦ παραμυθιοῦ, πού, βλέποντας νά περνάει μιά κηδεία, φώναξε: «καί σ'ἄλλα μέ ὑγεία».

Τά ἀκριβῆ γεγονότα, τά ἀδιαφιλονίκητα γεγονότα—νά τί εἶναι ἰδιαίτερα ἀνυπόφορο γι'αὐτοῦ τοῦ εἴδους τούς συγγραφεῖς καί νά τί εἶναι ἰδιαίτερα ἀπαραίτητο, ἄν θέλουμε νά κατανοήσουμε στά σοβαρά αὐτό τό πολύπλοκο καί δύσκολο ζήτημα πού τό μπερδεύουν σχεδόν πάντα ἀπό πρόθεση. 'Αλλά πῶς νά συγκεντρώσουμε τά γεγονότα; Πῶς νά καθορίσουμε τήν ἀλληλουχία καί τήν ἀλληλεξάρτησή τους;

Στόν τομέα τῶν κοινωνικῶν φαινομένων δέν ὑπάρχει μέθοδος πιό διαδομένη καί πιό ἀστήρικτη ἀπό τό πάρσιμο *μεμονωμένων* μικρογεγονότων, ἀπό τό παιχνίδι μέ τά παραδείγματα. Τό νά διαλέξεις παραδείγματα γενικά δέν εἶναι καθόλου δύσκολο, μά δέν ἔχει καί καμιά ἀξία, ἤ ἔχει καθαρά ἀρνητική, γιατί ὅλο τό ζήτημα βρίσκεται στίς συγκεκριμένες ἱστορικές συνθῆκες τῶν ξεχωριστῶν περιπτώσεων. Τά γεγονότα, ὅταν τά παίρνουμε στό *σύνολό* τους, στή σύνδεσή τους, εἶναι ὄχι μόνο «πεισματάρικα», μά καί ὁπωσδήποτε ἀποδεικτικά. Τά μικρογεγονότα, ὅταν παίρνονται ἔξω ἀπό τό σύνολο, ἀσύνδετα, ὅταν εἶναι ἀποσπασμένα καί αὐθαίρετα, δέν εἶναι παρά ἕνα παιχνιδάκι, ἄν ὄχι κάτι ἀκόμη χειρότερο. Λογουχάρη, ὅταν ἕνας συγγραφέας, πού ἦταν ἄλλοτε σοβαρός καί πού θέλει νά τόν θεωροῦν τέτιον, παίρνει τό γεγονός τοῦ μογγολικοῦ ζυγοῦ καί τό παρουσιάζει σάν παράδειγμα γιά νά ἐξηγήσει μερικά γεγονότα στήν Εὐρώπη τοῦ 20οῦ αἰώνα, μποροῦμε μήπως αὐτό νά τό θεωροῦμε μόνο παιχνίδι, ἤ θά ἦταν πιό σωστό νά τό χαρακτηρίσουμε σάν πολιτική ἀγυρτεία; 'Ο μογγολικός ζυγός εἶναι ἕνα ἱστορικό γεγονός, πού συνδέεται ἀναμφισβήτητα μέ τό ἐθνικό ζήτημα, ὅπως καί στήν Εὐρώπη τοῦ 20οῦ αἰώνα παρατηροῦνται μιά σειρά γεγονότα πού συνδέονται ἐξίσου ἀναμφισβήτητα μ'αὐτό τό ζήτημα. Ὅμως θά βρεθοῦν λίγοι ἄνθρωποι—σάν αὐτούς πού οἱ γάλλοι τούς ἀποκαλοῦν «ἐθνικούς σαλτιμπάγκους»—ἱκανοί νά προβάλλουν ἀξιώσεις σοβαρότητας, καί ταυτόχρονα νά χρησιμοποιοῦν τό «γεγονός» τοῦ μογγολικοῦ ζυγοῦ γιά νά ἐξηγήσουν παραστατικά ὅσα συμβαίνουν στήν Εὐρώπη τοῦ 20οῦ αἰώνα.

Τό συμπέρασμα πού βγαίνει ἀπό δῶ εἶναι ξεκάθαρο: πρέπει νά προσπαθήσουμε νά στήσουμε ἕνα τέτιο βάθρο ἀπό ἀκριβῆ καί ἀδιαφιλονίκητα γεγονότα, πού νά μποροῦμε νά στηριζόμαστε σ'αὐτό, πού νά μποροῦμε νά παραβάλλουμε μ'αὐτό ὁποιονδήποτε ἀπό τούς «γενικούς» ἤ «παραδειγματικούς» συλλογι-

σμούς πού τούς χρησιμοποιοῦν χωρίς κανένα μέτρο στίς μέρες μας σέ μερικές χῶρες. Γιά νά εἶναι αὐτό πραγματικό βάθρο, εἶναι ἀπαραίτητο νά μήν παίρνουμε μεμονωμένα γεγονότα, *ἀλλά ὁλόκληρο τό σύνολο* τῶν γεγονότων πού ἀφοροῦν τό ἐξεταζόμενο ζήτημα, *χωρίς καμιά* ἐξαίρεση, γιατί διαφορετικά θά δημιουργηθεῖ ἀναπόφευκτα ἡ ὑπόνοια, καί ὑπόνοια ἐντελῶς δικαιολογημένη, ὅτι τά γεγονότα διαλέχτηκαν ἤ ξεδιαλέχτηκαν αὐθαίρετα, ὅτι ἀντί γιά ἀντικειμενική σύνδεση καί ἀλληλεξάρτηση τῶν ἱστορικῶν φαινομένων στό σύνολό τους σερβίρεται ἕνα «ὑποκειμενικό» κατασκεύασμα γιά νά δικαιολογηθεῖ, ἴσως, κάποια βρώμικη δουλιά. Αὐτά συμβαίνουν... πιό συχνά ἀπ᾽ὅ,τι νομίζεται.

Ξεκινώντας ἀπ᾽αὐτές τίς σκέψεις, ἀποφασίσαμε νά ἀρχίσουμε ἀπό τή στατιστική, ἔχοντας πλήρη ἐπίγνωση, βέβαια, πόσο βαθιά ἀντιπάθεια προκαλεῖ ἡ στατιστική σέ μερικούς ἀναγνῶστες πού προτιμοῦν τήν «ἀπάτη πού μᾶς ἐξυψώνει» ἀπό τίς «πεζές ἀλήθειες», καί σέ μερικούς συγγραφεῖς πού τούς ἀρέσει νά κάνουν πολιτικό λαθρεμπόριο κάτω ἀπό τή σημαία τῶν «γενικῶν» συλλογισμῶν περί διεθνισμοῦ, κοσμοπολιτισμοῦ, ἐθνικισμοῦ, πατριωτισμοῦ κτλ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΛΙΓΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

Ι

Γιά νά ἐξετάσει κανείς πραγματικά *ὅλο* τό σύνολο τῶν στοιχείων γιά τά ἐθνικά κινήματα, πρέπει νά πάρει ὑπόψη του *ὁλόκληρο* τόν πληθυσμό τῆς γῆς. Ἐδῶ πρέπει νά καθοριστοῦν ὅσο τό δυνατό ἀκριβέστερα καί νά παρακολουθηθοῦν ὅσο τό δυνατό πληρέστερα δυό γνωρίσματα: πρῶτο, ἡ καθαρότητα ἤ ἡ ἀνομοιογένεια τῆς ἐθνικῆς σύνθεσης τῶν διαφόρων κρατῶν· δεύτερο, ἡ διαίρεση τῶν κρατῶν (ἤ τῶν σχηματισμῶν πού μοιάζουν μέ κράτη στίς περιπτώσεις πού γεννιέται ἀμφιβολία ἄν μπορεῖ κανείς νά μιλάει οὐσιαστικά γιά κράτος) σέ πολιτικά αὐτοτελῆ καί σέ πολιτικά ἐξαρτημένα.

Θά πάρουμε τά νεότερα στοιχεῖα πού δημοσιεύτηκαν τό 1916 καί θά στηριχθοῦμε σέ δυό πηγές: μιά γερμανική, τούς «Γεωγραφικούς-στατιστικούς πίνακες» τοῦ Ὄττο Γκύμπνερ, καί μιά ἀγγλική, τήν «Πολιτική Ἐπετηρίδα» («The Statesman's Year-Book»). Τήν πρώτη πηγή θά πρέπει νά τήν πάρουμε σάν βάση,

γιατί εἶναι πολύ πιό πλήρης σχετικά μέ τό ζήτημα πού μᾶς ἐνδιαφέρει, ἐνῶ τή δεύτερη θά τή χρησιμοποιήσουμε γιά ἐπαλήθευση καί γιά ὁρισμένες διορθώσεις, κυρίως πάνω σέ μερικότερα ζητήματα.

Θά ἀρχίσουμε τή μελέτη μας ἀπό τά πολιτικά αὐτοτελῆ καί τά πιό «ἀμιγῆ» κράτη ἀπό τήν ἄποψη τῆς ὁμοιογένειας τῆς ἐθνικῆς τους σύνθεσης. Ἐδῶ προβάλλει ἀμέσως στήν πρώτη γραμμή ἡ ὁμάδα τῶν κρατῶν τῆς *Δυτικῆς* Εὐρώπης, δηλαδή αὐτῶν πού βρίσκονται δυτικά τῆς Ρωσίας καί τῆς Αὐστρίας.

Ἔχουμε ἐδῶ συνολικά 17 κράτη, ἀπ' αὐτά ὅμως τά πέντε, ἐνῶ εἶναι πολύ ἀμιγῆ ἀπό τήν ἄποψη τῆς ἐθνικῆς τους σύνθεσης, εἶναι κυριολεκτικά παιχνιδάκια ἀπό τήν ἄποψη τῶν μηδαμινῶν τους διαστάσεων. Αὐτά εἶναι τό Λουξεμβοῦργο, τό Μονακό, ὁ Ἅγ. Μαρίνος, τό Λίχτενσταϊν καί ἡ Ἀνδόρα, πού ὁ πληθυσμός τους στό σύνολό του εἶναι ὅλο κι' ὅλο 310 χιλιάδες ἄτομα. Δίχως ἀμφιβολία θά ἦταν πολύ πιό σωστό νά μήν τά συμπεριλάβουμε καθόλου στόν ἀριθμό τῶν κρατῶν. Ἀπό τά 12 κράτη πού μένουν, τά ἑφτά ἔχουν ἐντελῶς ἀμιγή ἐθνική σύνθεση: στήν Ἰταλία, τήν Ὀλλανδία, τήν Πορτογαλία, τή Σουηδία καί τή Νορβηγία τά 99% τοῦ πληθυσμοῦ κάθε κράτους ἀνήκουν σέ μιά ἐθνότητα· στήν Ἰσπανία καί στή Δανία—τά 96% τοῦ πληθυσμοῦ. Ἔπειτα ἔχουμε τρία κράτη μέ σχεδόν ἀμιγή ἐθνική σύνθεση: Γαλλία, Ἀγγλία καί Γερμανία. Στή Γαλλία μόνο τό 1,3% τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι ἰταλοί πού τούς προσάρτησε ὁ Ναπολέων Γ', παραβιάζοντας καί πλαστογραφώντας τή θέληση τοῦ λαοῦ. Στήν Ἀγγλία εἶναι προσαρτημένη ἡ Ἰρλανδία πού ὁ πληθυσμός της, 4,4 ἑκατομμύρια, ἀποτελεῖ λιγότερο ἀπό τό ἕνα δέκατο τοῦ συνόλου τοῦ πληθυσμοῦ (46,8 ἑκατομ.). Στή Γερμανία ἀπό τά 64,9 ἑκατομ. τοῦ πληθυσμοῦ, ἐθνικά ξένο καί σχεδόν στόν ἴδιο βαθμό ἐθνικά καταπιεζόμενο πέρα γιά πέρα στοιχεῖο, ὅσο καί οἱ ἰρλανδοί στήν Ἀγγλία, εἶναι οἱ πολωνοί (5,47%), οἱ δανοί (0,25%) καί οἱ ἀλσατολωραίνιοι (1,87 ἑκατομ.). Ἀπό τούς τελευταίους ὡστόσο ἕνα μέρος (δέν εἶναι μέ ἀκρίβεια γνωστό πόσοι συγκεκριμένα) κλίνουν ἀναμφισβήτητα, ὄχι μόνο λόγω τῆς γλώσσας, ἀλλά καί λόγω τῶν οἰκονομικῶν τους συμφερόντων καί συμπαθειῶν, πρός τή Γερμανία. Γενικά, περίπου 5 ἑκατομ. τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γερμανίας ἀνήκουν σέ ξένα, ἀνισότιμα καί μάλιστα καταπιεζόμενα ἔθνη.

Μόνο δυό μικρά κράτη τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ἔχουν μικτή ἐθνική σύνθεση: ἡ Ἐλβετία, πού ὁ πληθυσμός της φτάνει σχεδόν τά τέσσερα ἑκατομμύρια, ἀποτελεῖται κατά 69% ἀπό

γερμανούς, κατά 21% ἀπό γάλλους καί κατά 8% ἀπό ἰταλούς — καί τό Βέλγιο (πληθυσμός λίγο μικρότερος ἀπό 8 ἑκατομμύρια· περίπου 53% φλαμανδοί καί περίπου 47% γάλλοι). Ὡστόσο εἶναι ἀπαραίτητο νά σημειώσουμε ὅτι ὅσο μεγάλη κι᾽ ἄν εἶναι ἡ ἀνομοιογένεια τῆς ἐθνικῆς σύνθεσης αὐτῶν τῶν κρατῶν, δέν μποροῦμε ἐδῶ νά μιλᾶμε γιά καταπίεση τῶν ἐθνῶν. Σύμφωνα μέ τά συντάγματα καί τῶν δυό κρατῶν ὅλα τά ἔθνη εἶναι ἰσότιμα· στήν Ἐλβετία ἡ ἰσοτιμία αὐτή ἔχει ἐφαρμοστεῖ ὁλοκληρωτικά καί στήν πράξη· στό Βέλγιο ὑπάρχει ἀνισοτιμία γιά τούς φλαμανδούς, παρόλο πού αὐτοί ἀποτελοῦν τήν πλειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ, ὅμως ἡ ἀνισοτιμία αὐτή εἶναι μηδαμινή σέ σύγκριση λ.χ. μέ ὅσα ὑπόφεραν οἱ πολωνοί στή Γερμανία ἤ οἱ ἰρλανδοί στήν Ἀγγλία, χωρίς νά μιλήσω γιά τό τί γίνεται συνήθως στίς χῶρες, πού δέν ἀνήκουν στήν ὁμάδα τῶν κρατῶν πού ἐξετάζουμε. Γι᾽αὐτό ἀνάμεσα στά ἄλλα, ὁ ὅρος «κράτος ἐθνοτήτων» πού μπῆκε σέ κυκλοφορία ἰδιαίτερα χάρη στήν καλή ἀρχή τῶν ὀπορτουνιστῶν στό ἐθνικό ζήτημα, τῶν αὐστριακῶν συγγραφέων Κ. Ρέννερ καί Ο. Μπάουερ, εἶναι σωστός μόνο μέ πολύ περιορισμένη ἔννοια, δηλαδή ὅταν ἀπό τή μιά μεριά δέν ξεχνᾶμε τήν ἰδιαίτερη ἱστορική θέση τῆς πλειοψηφίας τῶν κρατῶν αὐτοῦ τοῦ τύπου (πάνω σ᾽αὐτό θά χρειαστεῖ νά ξαναμιλήσουμε παρακάτω) καί ἀπό τήν ἄλλη δέν ἐπιτρέπουμε τήν κάλυψη, μ᾽αὐτό τόν ὅρο, τῆς ριζικῆς διαφορᾶς ἀνάμεσα στήν πραγματική ἰσοτιμία τῶν ἐθνῶν καί τήν καταπίεση τῶν ἐθνῶν.

Παίρνοντας μαζί τίς χῶρες πού ἐξετάζουμε, ἔχουμε μιά ὁμάδα ἀπό 12 δυτικοευρωπαϊκά κράτη μέ σύνολο πληθυσμοῦ 242 ἑκατομμύρια. Ἀπ᾽αὐτά τά 242 ἑκατομ. μόνο 9½ περίπου ἑκατομ., δηλ. ὅλο κι᾽ὅλο 4% ἀντιπροσωπεύουν καταπιεζόμενα ἔθνη (στήν Ἀγγλία καί στή Γερμανία). Ἄν ἀθροίσουμε ὅλα τά τμήματα τοῦ πληθυσμοῦ ὅλων αὐτῶν τῶν κρατῶν πού δέν ἀνήκουν στήν κύρια κρατική ἐθνότητα τότε θά ἔχουμε περίπου 15 ἑκατομ., δηλ. 6%.

Συνεπῶς, γενικά αὐτή ἡ ὁμάδα κρατῶν χαρακτηρίζεται ἀπό τά ἀκόλουθα γνωρίσματα: εἶναι οἱ πιό προηγμένες καπιταλιστικές χῶρες, οἱ πιό ἀναπτυγμένες καί ἀπό οἰκονομική καί ἀπό πολιτική ἄποψη. Τό πολιτιστικό τους ἐπίπεδο εἶναι ἐπίσης τό πιό ὑψηλό. Ἀπό ἐθνική ἄποψη ἡ πλειοψηφία αὐτῶν τῶν κρατῶν ἔχει ἐντελῶς ἀμιγή ἤ σχεδόν ἐντελῶς ἀμιγή ἐθνική σύνθεση. Ἡ ἐθνική ἀνισοτιμία, σάν ἰδιαίτερο πολιτικό φαινόμενο, παίζει ἕνα ἐντελῶς ἀσήμαντο ρόλο. Ἔχουμε μπροστά μας τόν τύπο τοῦ «ἐθνικοῦ κράτους» γιά τόν ὁποῖο τόσο συχνά

μιλᾶνε, ξεχνώντας στίς περισσότερες περιπτώσεις τόν ἱστορικό-συμβατικό καί παροδικό χαρακτήρα αὐτοῦ τοῦ τύπου στή γενική καπιταλιστική ἀνάπτυξη τῆς ἀνθρωπότητας. Πάνω σ'αὐτό ὅμως θά μιλήσουμε πιό λεπτομερειακά ὅταν θά ἔρθει ἡ ὥρα του.

Μπαίνει τό ἐρώτημα: περιορίζεται ἄραγε αὐτός ὁ τύπος στά κράτη τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης; Ὁλοφάνερα, ὄχι. Ὅλα τά βασικά γνωρίσματα αὐτοῦ τοῦ τύπου, οἰκονομικά (ὑψηλή καί ἐξαιρετικά γοργή ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ), πολιτικά (ἀντιπροσωπευτικό σύστημα), πολιτιστικά, ἐθνικά, παρατηροῦνται ἐπίσης καί στά προηγμένα κράτη τῆς Ἀμερικῆς καί τῆς Ἀσίας: στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες καί τήν Ἰαπωνία. Ἡ ἐθνική σύνθεση τῆς τελευταίας ἔχει σταθεροποιηθεῖ ἀπό καιρό καί εἶναι ἐντελῶς ἀμιγής. Ὁ πληθυσμός της ἀποτελεῖται πάνω ἀπό τά 99% ἀπό ἰάπωνες. Στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες μόνο τά 11,1% τοῦ πληθυσμοῦ τά ἀποτελοῦν οἱ νέγροι (καθώς καί οἱ μιγάδες καί οἱ ἰνδιάνοι), πού πρέπει νά τούς κατατάξουμε στά καταπιεζόμενα ἔθνη, ἐφόσον ἡ ἰσότητα πού κατακτήθηκε μέ τόν ἐμφύλιο πόλεμο τοῦ 1861-1865 καί κατοχυρώθηκε μέ τό σύνταγμα τῆς δημοκρατίας, στήν πράξη στούς κυριότερους τόπους διαμονῆς τῶν νέγρων (στό Νότο) καί ἀπό πολλές ἀπόψεις περιοριζόταν ὅλο καί πιό πολύ ἐξαιτίας τοῦ περάσματος ἀπό τόν προοδευτικό, προμονοπωλιακό, καπιταλισμό τοῦ 1860-1870 στόν ἀντιδραστικό, μονοπωλιακό καπιταλισμό (ἰμπεριαλισμό) τῆς νεότερης ἐποχῆς. Στήν Ἀμερική τά ὅρια τῆς ἐποχῆς αὐτῆς διαγράφονται ἰδιαίτερα ξεκάθαρα μέ τόν ἰσπανοαμερικανικό ἰμπεριαλιστικό (δηλ. πού τόν προκάλεσε ἡ διανομή τῆς λείας ἀνάμεσα σέ δυό ἰμπεριαλιστές) πόλεμο τοῦ 1898.

Ἀπό τά 88,7% τοῦ λευκοῦ πληθυσμοῦ τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τά 74,3% τά ἀποτελοῦν οἱ ἀμερικανοί καί μόνο τά 14,4% ἔχουν γεννηθεῖ στό ἐξωτερικό, δηλαδή ἔχουν μεταναστεύσει ἀπό ἄλλες χῶρες. Ὅπως εἶναι γνωστό, οἱ ἰδιαίτερα εὐνοϊκές συνθῆκες ἀνάπτυξης τοῦ καπιταλισμοῦ στήν Ἀμερική καί ἡ ἐξαιρετική ταχύτητα αὐτῆς τῆς ἀνάπτυξης ἔκαναν ὥστε νά ἀλέθονται ἐκεῖ τόσο γρήγορα καί τόσο ριζικά οἱ τεράστιες ἐθνικές διαφορές καί νά μετατρέπονται σ'ἕνα ἑνιαῖο «ἀμερικανικό» ἔθνος, ὅσο πουθενά στόν κόσμο.

Προσθέτοντας τίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες καί τήν Ἰαπωνία στίς δυτικοευρωπαϊκές χῶρες πού ἀπαριθμήσαμε παραπάνω, ἔχουμε 14 κράτη μέ συνολικό πληθυσμό 394 ἑκατομ. ἀνθρώπους, ἀπό τούς ὁποίους οἱ ἐθνικά ἀνισότιμοι εἶναι περίπου 26 ἑκατομ., δηλ. τά 7%. Θά σημειώσουμε προκαταβολικά ὅτι τά περισσότε-

ρα ἀπ᾿αὐτά ἀκριβῶς τά 14 προηγμένα κράτη στήν περίοδο τοῦ τέλους τοῦ 19ου αἰώνα καί τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ, δηλαδή στήν περίοδο ἀκριβῶς τῆς μετατροπῆς τοῦ καπιταλισμοῦ σέ ἰμπεριαλισμό, ὅρμησαν μέ ἰδιαίτερη δύναμη πρός τά μπρός στό δρόμο τῆς ἀποικιακῆς πολιτικῆς, πού εἶχε σάν ἀποτέλεσμα νά «διαθέτουν» τώρα τά κράτη αὐτά πάνω ἀπό μισό δισεκατομμύριο πληθυσμό στίς ἐξαρτημένες, ἀποικιακές χῶρες.

II

῾Η ὁμάδα τῶν κρατῶν τῆς ᾿Ανατολικῆς Εὐρώπης—Ρωσία, Αὐστρία, Τουρκία (τήν τελευταία θά ἦταν τώρα σωστό νά τή θεωροῦμε γεωγραφικά ἀσιατικό κράτος καί οἰκονομικά «μισοαποικία») καί τά 6 μικρά βαλκανικά κράτη: Ρουμανία, Βουλγαρία, ῾Ελλάδα, Σερβία, Μαυροβούνιο καί ᾿Αλβανία—μᾶς παρουσιάζει ἀμέσως μιά εἰκόνα πού διαφέρει ριζικά ἀπό τήν προηγούμενη. *Οὔτε ἕνα* κράτος μέ ἀμιγή ἐθνική σύνθεση! Μόνο τά μικρά κράτη τῶν Βαλκανίων μποροῦμε νά τά ὀνομάσουμε ἐθνικά κράτη, ὡστόσο δέν πρέπει ταυτόχρονα νά ξεχνᾶμε ὅτι καί σ᾿αὐτά ὁ ἀλλοεθνής πληθυσμός ἀποτελεῖ τά 5 ὥς 10%, ὅτι ἕνας τεράστιος ἀριθμός (σέ σύγκριση μέ τό συνολικό ἀριθμό τῶν ἐκπροσώπων τοῦ ἀντίστοιχου ἔθνους) ρουμάνων καί σέρβων ζοῦν ἔξω ἀπό τά ὅρια τοῦ «δικοῦ τους» κράτους, ὅτι γενικά ἡ «κρατική συγκρότηση» στά Βαλκάνια πρός τήν ἀστικοεθνική κατεύθυνση δέν τελείωσε οὔτε καί μέ τούς «χθεσινούς», μποροῦμε νά ποῦμε, πολέμους τοῦ 1911-1912. ᾿Ανάμεσα στά μικρά βαλκανικά κράτη δέν ὑπάρχει οὔτε ἕνα *τέτιο* ἐθνικό κράτος, σάν τήν ᾿Ισπανία, τή Σουηδία κτλ. ᾿Ενῶ στά μεγάλα κράτη τῆς ᾿Ανατολικῆς Εὐρώπης, καί στά τρία, τό ποσοστό τοῦ πληθυσμοῦ τῆς «δικῆς τους» καί ταυτόχρονα κύριας ἐθνότητας ἀποτελεῖ μόνο τά 43%. Πάνω ἀπό τό μισό τοῦ πληθυσμοῦ, τά 57%, σέ καθένα ἀπό τά τρία αὐτά μεγάλα κράτη, ἀνήκει σέ «ἀλλοεθνή» (ἀλλογενή γιά νά ἐκφραστῶ ἀληθινά ρωσικά) πληθυσμό. Στατιστικά ἡ διαφορά ἀνάμεσα στίς ὁμάδες τῶν κρατῶν τῆς Δυτικῆς καί τῆς ᾿Ανατολικῆς Εὐρώπης ἐκφράζεται ὡς ἑξῆς:

Στήν πρώτη ὁμάδα ἔχουμε 10 ἀμιγῆ ἤ σχεδόν ἀμιγῆ ἐθνικά κράτη μέ πληθυσμό 231 ἑκατομμύρια· μόνο 2 «ἀνομοιογενῆ» ἀπό ἐθνική ἄποψη κράτη, ἀλλά χωρίς ἐθνική καταπίεση, μέ συνταγματική καί οὐσιαστικά ἐφαρμοζόμενη ἰσοτιμία καί μέ πληθυσμό 11½ ἑκατομ.

Στή δεύτερη ὁμάδα ἔχουμε 6 σχεδόν ἀμιγῆ κράτη μέ πληθυσμό 23 ἑκατομ. καί *τρία* «ἀνομοιογενῆ» ἤ «μικτά» κράτη, χωρίς ἐθνική ἰσοτιμία, μέ πληθυσμό 249 ἑκατομμύρια.

Γενικά τό ποσοστό τοῦ ἀλλοεθνοῦς πληθυσμοῦ (δηλ. πού δέν ἀνήκει στό κύριο ἔθνος * κάθε χωριστοῦ κράτους) ἀποτελεῖ στή Δυτική Εὐρώπη 6%, κι᾽ἄν προσθέσουμε τίς 'Ενωμ. Πολιτεῖες καί τήν 'Ιαπωνία, 7%. 'Ενῶ στήν 'Ανατολική Εὐρώπη τό ποσοστό αὐτό εἶναι 53%! **

Γράφτηκε τό Γενάρη τοῦ 1917
'Υπογραφή: Π. Π ι ρ γ ι ο ῦ τ σ ε φ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1935
στό περιοδικό «Μπολσεβίκ», τεῦχ. 2

Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό χειρόγραφο

* Στή Ρωσία οἱ μεγαλορῶσοι, στήν Αὐστρία οἱ γερμανοί καί οἱ οὔγγροι, στήν Τουρκία οἱ τοῦρκοι.

** Στό σημεῖο αὐτό τό χειρόγραφο διακόπτεται. *'Η Σύντ.*

ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΟΣ Ή ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΒΑΛΤΟΣ;[126]

Ὁ σ. Ρ. Γκρίμμ ἰσχυρίζεται στό ἄρθρο του γιά τήν πλειοψηφία καί τή μειοψηφία («Berner Tagwacht» καί «Neues Leben») ὅτι «καί σέ μᾶς ἔχει ἐπινοηθεῖ» «ἕνας βάλτος, ἕνα φανταστικό κομματικό κέντρο».

Θά ἀποδείξουμε ὅτι ἀκριβῶς ἡ θέση πού πῆρε ὁ Γκρίμμ στό παραπάνω ἄρθρο ἀντιπροσωπεύει τυπική ἄποψη κέντρου.

Ὁ Γκρίμμ, κάνοντας πολεμική ἐνάντια στήν πλειοψηφία, γράφει:

«*Οὔτε ἕνα* ἀπό τά κόμματα πού ἀκολουθοῦν τήν πλατφόρμα τοῦ Τσίμμερβαλντ καί τοῦ Κίνταλ δέν ἔριξε τό σύνθημα ἄρνησης τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας καί τῆς ταυτόχρονης ὑποχρέωσης γιά τά μέλη του νά τό ἐφαρμόσουν στήν πράξη. Ὁ ἴδιος ὁ Λῆμπκνεχτ φόρεσε τή στρατιωτική στολή καί κατατάχθηκε στίς τάξεις τοῦ στρατοῦ. Τό ἰταλικό Κόμμα περιορίστηκε στήν ἀπόριψη τῶν πολεμικῶν πιστώσεων καί τῆς ἐμφύλιας εἰρήνης. Στή Γαλλία ἡ μειοψηφία ἔκανε τό ἴδιο».

Τρίβουμε τά μάτια μας ἀπό ἔκπληξη. Ξαναδιαβάζουμε πάλι αὐτή τή σπουδαία παράγραφο τοῦ ἄρθρου τοῦ Γκρίμμ καί συμβουλεύουμε τόν ἀναγνώστη νά σκεφθεῖ πάνω σ'αὐτήν.

Ἀπίστευτο, μά ἀληθινό! Γιά νά ἀποδείξει ὅτι τό κέντρο τό ἔχουμε ἐπινοήσει ἐμεῖς, ὁ ἐκπρόσωπος αὐτοῦ τοῦ κέντρου μας, ὁ Γκρίμμ, βάζει στό ἴδιο τσουβάλι τούς ἀριστερούς διεθνιστές (Λῆμπκνεχτ) καί τούς δεξιούς τσιμμερβαλντινούς ἤ τό κέντρο!!!

Μά εἶναι δυνατό ὁ Γκρίμμ νά ὑπολογίζει στ'ἀλήθεια ὅτι θά ἐξαπατήσει τούς ἐλβετούς ἐργάτες καί θά τούς πείσει πώς ὁ Λῆμπκνεχτ καί τό ἰταλικό Κόμμα ἀνήκουν σέ μιά καί τήν ἴδια κατεύθυνση; Ὅτι ἀνάμεσά τους δέν ὑπάρχει *ἐκείνη ἀκριβῶς ἡ διαφορά* πού χωρίζει τούς ἀριστερούς καί τό κέντρο;

Ἄς φέρουμε τά ἐπιχειρήματά *μας:*

Πρῶτο, ἄς ἀκούσουμε ἕνα μάρτυρα πού δέν ἀνήκει οὔτε στό κέντρο, οὔτε στούς ἀριστερούς. Ὁ γερμανός σοσιαλιμπεριαλιστής Ἔρνστ Χάιλμαν ἔγραφε στίς 12 Αὐγούστου 1916 στό «Glocke», σελ. 772: ... «Die Arbeitsgemeinschaft *, *εἴτε ἡ Δεξιά τοῦ Τσίμμερβαλντ*, πού θεωρητικός της εἶναι ὁ Κάουτσκι καί πολιτικοί ἡγέτες της ὁ Χάαζε καί ὁ Λέντεμπουρ»... Μπορεῖ ὁ Γκρίμμ νά διαμφισβητήσει ὅτι οἱ Κάουτσκι—Χάαζε—Λέντεμπουρ εἶναι τυπικοί ἐκπρόσωποι τοῦ κέντρου;

Δεύτερο. Εἶναι δυνατό ὁ Γκρίμμ νά μήν ξέρει ὅτι ἡ Δεξιά τοῦ Τσίμμερβαλντ ἤ τό κέντρο τάσσεται στό σημερινό σοσιαλισμό *ἐνάντια* στήν ἄμεση ρήξη μέ τό ΔΣΓ, τό Διεθνές Σοσιαλιστικό Γραφεῖο τῆς Χάγης, *τό γραφεῖο τῶν σοσιαλπατριωτῶν;* Ὅτι ἡ ἀριστερά εἶναι *ὑπέρ* αὐτῆς τῆς ρήξης; ὅτι οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ὁμάδας «Ἡ Διεθνής» στό Κίνταλ—καί σ'αὐτήν ἀκριβῶς ἀνήκει καί ὁ Λῆμπκνεχτ—πάλεψαν ἐνάντια στή σύγκληση τοῦ ΔΣΓ καί ὑπέρ τῆς ρήξης μ'αὐτό;

Τρίτο. Μήπως ξέχασε ὁ Γκρίμμ ὅτι ὁ σοσιαλπασιφισμός πού καταδικάστηκε ἀνοιχτά μέ τήν ἀπόφαση τοῦ Κίνταλ ἔγινε σήμερα ἀκριβῶς ἡ πλατφόρμα τοῦ κέντρου στή Γαλλία, τή Γερμανία καί τήν Ἰταλία; Ὅτι ὅλο τό ἰταλικό Κόμμα πού δέν διαμαρτυρήθηκε οὔτε ἐνάντια στίς πολυάριθμες σοσιαλπασιφιστικές ἀποφάσεις καί δηλώσεις τῆς κοινοβουλευτικῆς του ὁμάδας, οὔτε ἐνάντια στόν ἐπαίσχυντο ρόλο τοῦ Τουράτι τῆς 17 Δεκέμβρη, ἀκολουθεῖ τήν πλατφόρμα τοῦ σοσιαλπασιφισμοῦ; ὅτι καί οἱ δυό ἀριστερές ὁμάδες στή Γερμανία, τόσο οἱ I. S. D. («Διεθνιστές σοσιαλιστές τῆς Γερμανίας»), ὅσο καί ἡ «Διεθνής» (ἤ ἡ ὁμάδα «Σπάρτακος», πού σ'αὐτήν ἀκριβῶς ἀνήκει καί ὁ Λῆμπκνεχτ) *ἀπόριψαν ἀνοιχτά* τό σοσιαλπασιφισμό τοῦ κέντρου; Καί δῶ δέν πρέπει νά ξεχνᾶμε ὅτι οἱ πιό ἐπιζήμιοι σοσιαλιμπεριαλιστές καί σοσιαλπατριῶτες τῆς Γαλλίας μ'ἐπικεφαλῆς τούς Σαμπά, Ρενοντέλ καί Ζουώ ψήφισαν *ἐπίσης* ὑπέρ τῶν σοσιαλπασιφιστικῶν ἀποφάσεων καί ὅτι ἔτσι ξεσκεπάστηκε ἰδιαίτερα ἀνάγλυφα ἡ πραγματική, ἡ ἀντικειμενική σημασία τοῦ σοσιαλπασιφισμοῦ.

Τέταρτο... ἀλλά φτάνει! Ὁ Γκρίμμ ἀκολουθεῖ ἀκριβῶς τήν ἄποψη τοῦ κέντρου, ὅταν συμβουλεύει τό ἐλβετικό Κόμμα νά «ἀρκεστεῖ» στήν ἀπόριψη τῶν πιστώσεων καί τῆς ταξικῆς εἰρήνης, ὅπως ἔκανε τό ἰταλικό Κόμμα. Ὁ Γκρίμμ ἐπικρίνει τίς προτάσεις τῆς πλειοψηφίας ἀπό τήν ἄποψη ἀκριβῶς τοῦ

* —Κοινότητα ἐργασίας. *Ἡ Σύντ.*

κέντρου, γιατί ἡ πλειοψηφία αὐτή θέλει νά πλησιάσει στήν ἄποψη *τοῦ Λῆμπκνεχτ.*

Ὁ Γκρίμμ προβάλλει σάν ὑπερασπιστής τῆς σαφήνειας, τῆς εὐθύτητας καί τῆς ἐντιμότητας. Ὡραῖα! Μήπως οἱ θαυμάσιες αὐτές ἰδιότητες δέν μᾶς ὑπαγορεύουν νά κάνουμε καθαρά, ἀνοιχτά καί τίμια τό διαχωρισμό ἀνάμεσα στήν ἄποψη καί τήν τακτική τοῦ Λῆμπκνεχτ καί τοῦ κέντρου καί νά μήν τίς βάζουμε στό ἴδιο τσουβάλι;

Τό νά εἶσαι μέ τόν Λῆμπκνεχτ σημαίνει: (1) νά ἐπιτίθεσαι ἐνάντια στόν κυριότερο ἐχθρό στή δική σου χώρα· (2) νά ξεσκεπάζεις τούς σοσιαλπατριῶτες τῆς δικῆς σου τῆς χώρας (καί ὄχι μόνο τούς *ξένους,* μέ τό συμπάθειο, σ. Γκρίμμ), νά παλεύεις ἐνάντιά τους, καί νά μήν ἑνώνεσαι μαζί τους—μέ τό συμπάθιο σ. Γκρίμμ!—ἐνάντια στούς ἀριστερούς ριζοσπάστες· (3) νά κριτικάρεις ἀνοιχτά καί νά ξεσκεπάζεις τίς ἀδυναμίες ὄχι μόνο τῶν σοσιαλπατριωτῶν, μά καί τῶν σοσιαλπασιφιστῶν καί τῶν «κεντριστῶν» στή χώρα σου· (4) νά χρησιμοποιεῖς τό βῆμα τῆς Βουλῆς γιά νά καλεῖς τό προλεταριάτο σέ ἐπαναστατική πάλη, νά τό καλεῖς νά γυρίσει τά ὅπλα ἀντίστροφα· (5) νά κυκλοφορεῖς παράνομα ἔντυπα καί νά ὀργανώνεις παράνομες συνελεύσεις· (6) νά ὀργανώνεις προλεταριακές διαδηλώσεις, σάν τή διαδήλωση, λ.χ., τῆς πλατείας τοῦ Πότσνταμ στό Βερολίνο, ὅπου πιάστηκε ὁ Λῆμπκνεχτ· (7) νά καλεῖς σέ ἀπεργίες τούς ἐργάτες τῆς πολεμικῆς βιομηχανίας, ὅπως ἔκανε στίς παράνομες προκηρύξεις της ἡ ὁμάδα «Ἡ Διεθνής»· (8) νά ἀποδείχνεις ἀνοιχτά τήν ἀνάγκη τῆς ὁλοκληρωτικῆς «ἀνανέωσης» τῶν σημερινῶν κομμάτων, πού περιορίζονται στή ρεφορμιστική δράση, καί νά δρᾶς ἔτσι ὅπως δροῦσε ὁ Λῆμπκνεχτ· (9) νά ἀποκρούεις ἀνεπιφύλακτα τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας στόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο· (10) νά παλεύεις ἐνάντια στό ρεφορμισμό καί τόν ὀπορτουνισμό μέσα στή σοσιαλδημοκρατία σέ ὅλη τή γραμμή· (11) νά παλεύεις τό ἴδιο ἀδιάλλακτα ἐνάντια στούς ἐξεπαγγέλματος ἡγέτες πού σέ ὅλες τίς χῶρες, καί ἰδιαίτερα στή Γερμανία, τήν Ἀγγλία καί τήν Ἐλβετία, συγκροτοῦν τήν πρωτοπορία τοῦ σοσιαλπατριωτισμοῦ καί τοῦ ὀπορτουνισμοῦ κτλ.

Εἶναι φανερό πώς ἀπ᾿*αὐτή* τήν ἄποψη πολλά στό σχέδιο τῆς πλειοψηφίας πρέπει νά ὑποβληθοῦν σέ κριτική. Ἀλλά γι᾿αὐτό μπορεῖ νά μιλήσει κανείς μόνο σέ ξεχωριστό ἄρθρο. Ἐδῶ ὅμως πρέπει νά ὑπογραμμίσουμε, ὅτι ἡ πλειοψηφία πάντως προτείνει νά γίνουν μερικά βήματα πρός *αὐτή* τήν κατεύθυνση, ἐνῶ ὁ

Γκρίμμ ἐπιτίθεται ἐνάντια σ'αὐτή τήν πλειοψηφία ὄχι ἀπό τ'ἀριστερά, ἀλλά *ἀπό τά δεξιά,* ὄχι ἀπό τήν ἄποψη τοῦ Λῆμπκνεχτ, ἀλλά ἀπό τήν ἄποψη τοῦ κέντρου.

Ὁ Γκρίμμ στό ἄρθρο του μπερδεύει πάντα δυό καταρχήν διαφορετικά ζητήματα: πρῶτο, τό ζήτημα, *πότε,* σέ ποιά στιγμή πρέπει νά πραγματοποιηθεῖ ἡ μιά ἤ ἡ ἄλλη ἐπαναστατική ἐνέργεια. Τό νά προσπαθεῖς νά λύσεις αὐτό τό ζήτημα ἀπό τά πρίν εἶναι παράλογο, καί οἱ κατηγορίες τοῦ Γκρίμμ ἐνάντια στήν πλειοψηφία, πού προκύπτουν ἀπ'αὐτό, εἶναι ἁπλούστατα στάχτη στά μάτια τῶν ἐργατῶν.

Δεύτερο ζήτημα: *πῶς* νά μετατρέψουμε, νά μετασχηματίσουμε τό κόμμα πού σήμερα *εἶναι ἀνίκανο* νά διεξάγει συστηματική, ἐπίμονη καί κάτω ἀπό ὁποιεσδήποτε συγκεκριμένες συνθῆκες, πραγματικά ἐπαναστατική πάλη, σ'ἕνα τέτιο κόμμα *πού νά εἶναι ἱκανό γι'αὐτή τήν πάλη.*

Αὐτό εἶναι τό πιό σπουδαῖο ζήτημα! Ἐδῶ βρίσκεται ἡ *ρ ί ζ α* ὅλης τῆς διαμάχης, ὅλης τῆς πάλης τῶν κατευθύνσεων στό ζήτημα τοῦ πολέμου, ὅπως καί στό ζήτημα τῆς ὑπεράσπισης τῆς χώρας! Καί ἀκριβῶς τό ζήτημα αὐτό ὁ Γκρίμμ τό ἀποσιωπᾶ, τό σκεπάζει, τό συσκοτίζει. Κάτι περισσότερο: οἱ ἐξηγήσεις τοῦ Γκρίμμ καταλήγουν στό ὅτι *ἀρνεῖται* τό ζήτημα αὐτό.

Ὅλα παραμένουν ὅπως παλιά—νά ἐκεῖνο πού χαρακτηρίζει ἰδιαίτερα ὅλο τό ἄρθρο τοῦ Γκρίμμ· αὐτό ἀποτελεῖ τήν πιό ἰσχυρή βάση τῆς διαβεβαίωσής μας ὅτι τό ἄρθρο αὐτό ἐκπροσωπεῖ τό *κέντρο.* Ὅλα παραμένουν ὅπως παλιά: *μ ό ν ο* ἀπόριψη τῶν πολεμικῶν πιστώσεων καί τῆς ἐμφύλιας εἰρήνης! Κάθε ἔξυπνος ἀστός δέν μπορεῖ νά μήν παραδεχτεῖ ὅτι στό κάτω-κάτω τῆς γραφῆς, αὐτό δέν εἶναι ἀπαράδεκτο καί γιά τήν ἀστική τάξη: αὐτό δέν ἀπειλεῖ ἀκόμη τήν κυριαρχία τῆς ἀστικῆς τάξης, δέν τήν ἐμποδίζει νά διεξάγει τόν πόλεμο («ἐμεῖς ὑποτασσόμαστε» σάν «μειοψηφία μέσα στό κράτος»—αὐτά τά λόγια τοῦ Γκρίμμ ἔχουν πολύ, πολύ μεγάλη πολιτική σημασία, πολύ μεγαλύτερη ἀπ'ὅ,τι φαίνεται ἀπό πρώτη ματιά!).

Καί μήπως δέν εἶναι διεθνές γεγονός ὅτι ἡ ἴδια ἡ ἀστική τάξη καί οἱ κυβερνήσεις της στίς ἐμπόλεμες χῶρες, προπαντός στήν Ἀγγλία καί τή Γερμανία, *καταδιώκουν μόνο* τούς ὀπαδούς τοῦ Λῆμπκνεχτ καί *ἀνέχονται* τούς ἐκπροσώπους τοῦ κέντρου;

Ἐμπρός, ἀριστερά, ἀκόμη κι'ἄν αὐτό συνδέεται μέ τήν ἀποχώρηση μερικῶν σοσιαλπατριωτῶν ἀρχηγῶν!—αὐτό εἶναι μέ λίγα λόγια τό πολιτικό νόημα τῶν προτάσεων τῆς πλειοψηφίας.

Ἀπό τό Τσίμμερβαλντ πίσω δεξιά, πρός τό σοσιαλπασιφισμό, πρός τίς θέσεις τοῦ κέντρου, πρός τήν «εἰρήνη» μέ τούς σοσιαλπατριῶτες ἀρχηγούς, καμιά μαζική ἐνέργεια, καμιά ἐπαναστατικοποίηση τοῦ κινήματος, καμιά ἀνανέωση τοῦ κόμματος!—αὐτή εἶναι ἡ ἄποψη τοῦ Γκρίμμ.

Πρέπει νά ἐλπίζουμε πώς ἡ ἄποψη αὐτή θά ἀνοίξει ἐπιτέλους τά μάτια τῶν ἐλβετῶν ἀριστερῶν ριζοσπαστῶν πάνω στήν κεντριστική του θέση.

Γράφτηκε στά γερμανικά
στά τέλη τοῦ Γενάρη 1917

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931
στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. XVII

Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό χειρόγραφο
Μετάφραση ἀπό τά γερμανικά

ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗ ΠΑΝΩ ΣΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ[127]

1. Ἀνάληψη ὑποχρέωσης ἀπομέρους τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Κόμματος στό Κοινοβούλιο νά ἀπορίπτουν μέ αἰτιολόγηση στηριγμένη σέ ἀρχές ὅλες τίς πολεμικές ἀπαιτήσεις καί πιστώσεις. Διεκδίκηση ἀποστράτευσης.

2. Κανενός εἴδους ἐμφύλια εἰρήνη· ὄξυνση τῆς πάλης ἀρχῶν ἐνάντια σέ ὅλα τά ἀστικά κόμματα, καθώς καί ἐνάντια στίς ἐθνικιστικές-γκρυτλιανικές ἰδέες στό ἐργατικό κίνημα καί στό Κόμμα.

3. Συστηματική ἐπαναστατική προπαγάνδα στό στρατό.

4. Ὑποστήριξη ὅλων τῶν ἐπαναστατικῶν κινημάτων καί ἀγώνων ἐνάντια στόν πόλεμο καί τίς δικές τους κυβερνήσεις σέ ὅλες τίς ἐμπόλεμες χῶρες.

5. Ὑποστήριξη κάθε ἐπαναστατικῆς μαζικῆς πάλης στήν ἴδια τήν Ἐλβετία, τῶν ἀπεργιῶν, τῶν διαδηλώσεων καί μετατροπή τους σέ ἀνοιχτό ἔνοπλο ἀγώνα.

6. Σκοπό τῆς ἐπαναστατικῆς μαζικῆς πάλης, πού ἀναγνωρίστηκε ἀπό τό συνέδριο τοῦ Κόμματος τοῦ Ἄαραου τό 1915, τό Κόμμα διακηρύσσει τό σοσιαλιστικό μετασχηματισμό τῆς Ἐλβετίας. Ἡ ἀνατροπή αὐτή εἶναι τό μοναδικό καί τό πιό ἀποτελεσματικό μέσο γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης ἀπό τά δεινά τῆς ἀκρίβιας καί τῆς πείνας καί εἶναι ἀπαραίτητη γιά τήν ὁλοκληρωτική ἐξάλειψη τοῦ μιλιταρισμοῦ καί τοῦ πολέμου.

Γράφτηκε στίς 27 καί 29 τοῦ Γενάρη
(9 καί 11 τοῦ Φλεβάρη) 1917

Δημοσιεύτηκε στά γερμανικά
στίς 14 τοῦ Φλεβάρη 1917
στήν ἐφημερίδα «Volksrecht», ἀρ. φύλ. 38

Πρωτοδημοσιεύτηκε στά ρωσικά τό 1931
στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. XVII

Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό δακτυλογραφημένο ἀντίγραφο
Μετάφραση ἀπό τά γερμανικά

ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΜΙΚΡΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ ΣΤΗ ΖΩΗ ΕΝΟΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ

7. I. 1917. Συνεδρίαση τῆς Διοίκησης τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος τῆς Ἐλβετίας. Ὁ ἀρχηγός τοῦ «κέντρου» Ρ. Γκρίμμ ἑνώνεται μέ τούς σοσιαλπατριῶτες ἡγέτες καί ἀναβάλλει ἐπ᾽ἀόριστο τό συνέδριο τοῦ Κόμματος (στό ὁποῖο θά συζητιόταν τό ζήτημα τοῦ πολέμου καί πού εἶχε ὁριστεῖ γιά τίς 11. II. 1917).

Ἐνάντια σ᾽αὐτό διαμαρτύρονται καί ψηφίζουν οἱ Νόμπς, Πλάττεν, Νέν κ.ἄ.

Πολύ μεγάλη ἀγανάκτηση γι᾽αὐτή τήν ἀναβολή στούς κύκλους τῶν συνειδητῶν ἐργατῶν.

9. I. 1917. Δημοσίευση τῶν ἀποφάσεων τῆς πλειοψηφίας καί τῆς μειοψηφίας[128]. Ἀπ᾽τό σχέδιο τῆς πλειοψηφίας λείπει *ἐντελῶς* μιά ξεκάθαρη δήλωση *ἐνάντια* στήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας (ὁ Ἀφφόλτερ καί ὁ Σμίτ ἦταν ἐνάντια σ᾽αὐτό), ὅμως στήν § 3 περιέχεται ἡ διεκδίκηση: «Ὑποχρέωση τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Κόμματος στό Κοινοβούλιο νά ἀπορίψουν μέ αἰτιολόγηση ἀρχῶν ὅλες τίς πολεμικές ἀπαιτήσεις καί πιστώσεις». Αὐτό πρέπει νά τό χαράξουμε καλά στό μυαλό μας.

23. I. 1917. Ἡ «Volksrecht» τῆς Ζυρίχης δημοσιεύει τό αἰτιολογικό τοῦ δημοψηφίσματος[129]. Σ᾽αὐτό τό αἰτιολογικό ἡ ἀναβολή χαρακτηρίζεται αὐστηρά, ἀλλά πολύ σωστά, σάν νίκη τῶν γκρυτλιανῶν ἐνάντια στό σοσιαλισμό.

Θύελλα ἀγανάκτησης τῶν ἡγετῶν ἐνάντια σ᾽αὐτό τό δημοψήφισμα. *Ὁ Γκρίμμ* στή «Berner Tagwacht», *ὁ Ζάκ Σμίτ* (Ὄλτεν) στή «Neue Freie Zeitung»[130], *ὁ Φ. Σνάιντερ* στή «Basler Vorwärts»[131], κι᾽ἔπειτα, ἐκτός ἀπ᾽αὐτούς τούς «κεντριστές», ὁ σοσιαλπατριώτης *Χοῦμπερ* στή «Volksstimme», τοῦ Σάν-Γκαλλέν—ὅλοι αὐτοί περιλούζουν τούς πρωτουργούς τοῦ δημοψηφίσματος μέ βρισιές καί ἀπειλές.

῾Ο Ρ. Γκρίμμ βρίσκεται ἐπικεφαλῆς αὐτῆς τῆς ἐπαίσχυντης ἐκστρατείας, προσπαθεῖ ἰδιαίτερα νά φοβίσει τήν «ὀργάνωση τῆς νεολαίας» καί ὑπόσχεται νά ταχθεῖ ἐνάντιά της στό πρῶτο συνέδριο τοῦ Κόμματος πού θά συνέλθει.

῾Εκατοντάδες καί ἑκατοντάδες ἐργάτες τῆς γερμανικῆς καί τῆς γαλλικῆς ᾽Ελβετίας ὑπογράφουν μέ ζῆλο στούς καταλόγους ὑπογραφῶν τοῦ δημοψηφίσματος. ῾Ο Νέν τηλεγραφεῖ στόν Μύντσενμπεργκ ὅτι ἡ Γραμματεία τοῦ καντονιοῦ, ὅπως φαίνεται, θά ταχθεῖ ὑπέρ τῆς ὑποστήριξης τοῦ δημοψηφίσματος.

22. Ι. 1917. ῾Η «Berner Tagwacht» καί ἡ «Volksrecht» δημοσιεύουν δήλωση τοῦ *Γκούσταβ Μύλλερ,* μέλους τοῦ ᾽Εθνικοῦ Συμβουλίου. ῾Ο Μύλλερ ἐπιδίνει στό Κόμμα ἐπίσημο τελεσίγραφο, δηλώνοντας ἐξονόματος τῆς ὁμάδας του (γράφει «ἡ ὁμάδα μας») ὅτι θά καταθέσει τήν ἐντολή του σάν μέλος τοῦ ᾽Εθνικοῦ Συμβουλίου, ἐπειδή γι᾽αὐτόν εἶναι *ἀπαράδεκτη* ἡ «καταρχήν ἀπόριψη τῶν πολεμικῶν πιστώσεων».

Στίς 26. Ι. 1917 ὁ *Γκρόιλιχ* στό τέταρτο ἄρθρο του στή «Volksrecht» ἐπιδίνει στό Κόμμα τό ἴδιο τελεσίγραφο, δηλώνοντας πώς «εἶναι αὐτονόητο» ὅτι θά καταθέσει τήν ἐντολή του, ἄν τό συνέδριο τοῦ Κόμματος ἐγκρίνει *τήν παράγραφο 3 τῆς ἀπόφασης τῆς πλειοψηφίας*[132].

Στίς 27. Ι. 1917 ὁ Ε. Νόμπς δηλώνει σέ σχόλιο τῆς Σύνταξης («Σχετικά μέ τό δημοψήφισμα») ὅτι αὐτός *σέ καμιά περίπτωση* δέν συμμερίζεται τήν αἰτιολόγηση τοῦ δημοψηφίσματος[133].

῾Ο Πλάττεν σωπαίνει.

Στίς 31. Ι. 1917 ἡ Γραμματεία ἀποφασίζει νά συγκαλέσει τό συνέδριο τοῦ Κόμματος στίς 2 καί 3 τοῦ ᾽Ιούνη 1917 (δέν πρέπει νά ξεχνᾶμε ὅτι ἡ Γραμματεία εἶχε ἤδη ἀποφασίσει κάποτε νά ορίσει τό συνέδριο τοῦ Κόμματος γιά τίς 11. ΙΙ. 1917, ὅμως ἡ ἀπόφαση αὐτή ἀκυρώθηκε ἀπό τή Διοίκηση τοῦ Κόμματος!).

Τήν 1. ΙΙ. 1917 συνέρχεται στό ῎Ολτεν μέ ὄχι πλήρη σύνθεση ἡ συνδιάσκεψη τοῦ Τσίμμερβαλντ. Σ᾽αὐτήν παίρνουν μέρος ἀντιπρόσωποι τῶν ὀργανώσεων πού ἔχουν προσκληθεῖ στή συνδιάσκεψη τῶν σοσιαλιστῶν τῆς ᾽Αντάντ (τό Μάρτη τοῦ 1917).

῾Ο Ράντεκ, ὁ Ζηνόβιεφ, ὁ Μύντσενμπεργκ καί ἕνα μέλος τῆς «Διεθνοῦς» (ἡ ὁμάδα «Σπάρτακος» στή Γερμανία πού μέλος της ἦταν ὁ Λῆμπκνεχτ) μαστιγώνουν δημόσια τόν Ρ. Γκρίμμ καί δηλώνουν ὅτι ἡ συμμαχία του μέ τούς σοσιαλπατριῶτες *ἐνάντια* στούς σοσιαλιστές ἐργάτες τῆς ᾽Ελβετίας τόν μεταβάλλει σέ «πολιτικό πτῶμα».

῾Ο τύπος ἀποσιωπᾶ ἐπίμονα αὐτή τή συνδιάσκεψη.

Τήν 1. ΙΙ. 1917 ὁ Πλάττεν δημοσιεύει τό πρῶτο του ἄρθρο πάνω στό ζήτημα τοῦ πολέμου[134]. ᾿Εδῶ πρέπει νά προσέξουμε ἰδιαίτερα δυό δηλώσεις.

Πρῶτο, ὁ Πλάττεν γράφει κατά λέξη τά ἀκόλουθα:

«Βέβαια, στήν ἐπιτροπή ἦταν αἰσθητή ἡ ἀπουσία ἑνός καθαροῦ μυαλοῦ καί ἑνός ἀτρόμητου καί συνεπή τσιμμερβαλντινοῦ ἀγωνιστῆ, πού ἦταν ὑπέρ τῆς ἄποψης, τό ζήτημα τοῦ πολέμου *νά μπεῖ στό χρονοντούλαπο* ὥς τή λήξη του».

Δέν εἶναι δύσκολο νά μαντέψουμε χωρίς νά ἀναφέρεται ὄνομα ἐνάντια σέ ποιόν κατευθύνεται τό χτύπημα.

Δεύτερο, ὁ Πλάττεν στό ἴδιο ἄρθρο παίρνει θέση ἀρχῶν:

«Τό ζήτημα τοῦ πολέμου δέν εἶναι μόνο πάλη γνωμῶν γύρω ἀπ᾿*αὐτό* τό ζήτημα, ἀλλά καί μιά ὁρισμένη κατεύθυνση στήν παραπέρα ἀνάπτυξη τοῦ Κόμματος, εἶναι πάλη ἐνάντια στόν ὁπορτουνισμό στό Κόμμα, δράση ἐνάντια στούς ρεφορμιστές καί ὑπέρ τῆς ἐπαναστατικῆς ταξικῆς πάλης».

Στίς 3. ΙΙ. 1917 ἔγινε ἰδιαίτερη σύσκεψη τῶν κεντριστῶν (Γκρίμμ, Σνάιντερ, Ριματέ κ.ἄ.), ὅπου παίρνουν μέρος ἐπίσης ὁ Νόμπς καί ὁ Πλάττεν. ῾Ο Μύντσενμπεργκ καί ὁ δρ. Μπρόνσκι εἶχαν ἐπίσης προσκληθεῖ, ἀλλά ἀρνήθηκαν νά πάρουν μέρος σ᾿αὐτήν.

Πάρθηκε ἀπόφαση νά «τροποποιηθεῖ» ἡ ἀπόφαση τῆς πλειοψηφίας ἔτσι πού αὐτή *χειροτερεύει* οὐσιωδῶς καί γίνεται «κεντριστική ἀπόφαση», ἰδιαίτερα ἐξαιτίας τοῦ γεγονότος ὅτι ἐξαφανίζεται *ἡ παράγραφος 3* καί ἀντικατασταίνεται ἀπό μιά ἐντελῶς ἀκαθόριστη καί θολή διατύπωση.

Στίς 6. ΙΙ. 1917 γίνεται γενική συνέλευση τῶν μελῶν τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος στή Ζυρίχη. Σπουδαιότερο θέμα: ἐκλογές ἐπιτροπῆς.

Συγκεντρώθηκε λίγος κόσμος, ἰδιαίτερα λίγοι ἐργάτες.

῾Ο Πλάττεν προτείνει τήν ἀναβολή τῆς συνεδρίασης. Οἱ σοσιαλπατριῶτες καί ὁ Νόμπς εἶναι κατά. ῾Η πρόταση ἀπορίπτεται.

᾿Αρχίζουν οἱ ἐκλογές. ῞Οταν γίνεται γνωστό ὅτι ἐκλέχτηκε ὁ δρ. Μπρόνσκι, ὁ σοσιαλπατριώτης *Μπάουμαν* δηλώνει ἀπομέρους τεσσάρων μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς ὅτι ἀρνεῖται νά συνεργαστεῖ μέ τόν δρ. Μπρόνσκι.

῾Ο Πλάττεν προτείνει νά γίνει δεκτό αὐτό τό τελεσίγραφο (νά ὑποταχθοῦν σ᾿αὐτό), μιά καί κηρύσσει ἄκυρες (ἐντελῶς

ἀντιδημοκρατικά καί παράνομα) ὅλες τίς ἐκλογές. Ἡ πρόταση αὐτή γίνεται δεκτή!!!

9. II. 1917. Δημοσίευση τῆς «νέας» ἀπόφασης τῆς πλειοψηφίας. Ὑπογραφές: οἱ «κεντριστές» Γκρίμμ, Ριματέ, Σνάιντερ, Ζάκ Σμίτ κτλ., κι᾿ἔπειτα ὁ Νόμπς καί ὁ Πλάττεν. Ἡ ἀπόφαση ἔχει χειροτερέψει πάρα πολύ καί ἡ *παράγραφος τρία*, ὅπως εἰπώθηκε ἤδη, ἐξαλείφθηκε[135].

Στήν ἀπόφαση δέν γίνεται *καμιά νύξη* γιά πάλη ἐνάντια στόν ὀπορτουνισμό καί τό ρεφορμισμό, γιά τή σταθερή θέληση νά ἀκολουθηθεῖ ἡ τακτική τοῦ Κάρλ Λῆμπκνεχτ!

Εἶναι μιά τυπική κεντριστική ἀπόφαση, ὅπου κυριαρχοῦν οἱ «γενικές», τάχα «θεωρητικές» ἀερολογίες, ἐνῶ οἱ πρακτικές διεκδικήσεις ἔχουν διατυπωθεῖ σκόπιμα τόσο ἀδύνατα καί ἀκαθόριστα, πού μπορεῖ κανείς νά ἐλπίζει ὅτι ὄχι μόνο ὁ Γκρόιλιχ καί ὁ Γκ. Μύλλερ, μά ἀκόμη καί ὁ Μπάουμαν = Ζυρίχη, θά εὐδοκήσουν, ἴσως, νά πάρουν πίσω τό τελεσίγραφό τους καί... νά ἀμνηστεύσουν τό Κόμμα.

Συμπέρασμα: ὁ τσιμμερβαλντισμός θάφτηκε πανηγυρικά στό «βάλτο» ἀπό τούς ἡγέτες τοῦ ἐλβετικοῦ Κόμματος.

Προσθήκη.

Ἡ *«Volksstimme»* τοῦ Σάν-Γκαλλέν (ὅπου πολύ συχνά γράφει ὁ *Χοῦμπερ* = Ρόρσαχ) στίς 25. I. 1917 γράφει:

«Σ᾿αὐτή τήν ἀδιαντροπιά (δηλ. τό αἰτιολογικό τοῦ δημοψηφίσματος) φτάνει νά ἀντιπαραθέσει κανείς τό γεγονός ὅτι τήν πρόταση γιά ἀναβολή (7. I.) τήν ἔκανε ὁ σ. *Γκρίμμ* καί τήν ὑπεράσπισαν ἐνεργά ἀνάμεσα στούς ἄλλους, οἱ σ.σ. *Μάντς, Γκρόιλιχ, Μύλλερ, Ἀφφόλτερ καί Σμίτ*».

Ἡ *«Basler Vorwärts»* τῆς 16. I. 1917 ἀναφέρει ὅτι τήν πρόταση γιά τήν ἀναβολή (7. I.) τήν ἔκαναν οἱ παρακάτω σύντροφοι:

«Γκρίμμ, Ριματέ, Στοῦντερ, Μύνχ, Λάνγκ = Ζυρίχη, Σνάιντερ = Βασιλεία, Κέελ = Σάν-Γκαλλέν καί Σνούρρενμπεργκερ» (ἔτσι νά εἶναι!!; Μήπως εἶναι τυπογραφικό λάθος; ἀντί: Σνέεμπεργκερ;).

Οἱ ἐργάτες ἔχουν κάθε λόγο νά εἶναι εὐγνώμονες καί στίς δυό αὐτές ἐφημερίδες γιά τήν ἀνακοίνωση αὐτῶν τῶν *ὀνομάτων*!..

Γράφτηκε στά γερμανικά
στά τέλη τοῦ Φλεβάρη 1917

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931
στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. XVII

Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό χειρόγραφο
Μετάφραση ἀπό τά γερμανικά

ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΑ ΥΛΙΚΑ

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΔΗΛΩΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΩΝΩΝ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΩΝ ΣΤΗ ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΤΣΙΜΜΕΡΒΑΛΝΤ[136]

Ἀπό τή δήλωση αὐτή τῶν πολωνῶν σοσιαλδημοκρατῶν στό Τσίμμερβαλντ εἶναι φανερό ὅτι οἱ πολωνοί σοσιαλδημοκράτες, ὅταν ἐναντιώνονται στό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν, θέλουν νά ποῦν ὄχι ἐντελῶς αὐτό πού λένε. Θέλουν νά ποῦν ὅτι κάθε κίνημα πού εἶναι πρός ὄφελος τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας δέν εἶναι πάντα ἄξιο ὑποστήριξης ἀπό τούς σοσιαλδημοκράτες. Αὐτό εἶναι ἀδιαφιλονίκητο καί γιατί κάθε δημοκρατικό αἴτημα ὑποτάσσεται στά γενικά συμφέροντα τῆς ταξικῆς πάλης τοῦ προλεταριάτου, πράγμα πού δέν εἶναι καθόλου ἀπόλυτο, καί γιατί στήν ἐποχή τῶν ἰμπεριαλιστικῶν ἀνταγωνισμῶν γιά τήν κυριαρχία πάνω στά ἔθνη εἶναι πιθανές, ἀνοιχτές καί μυστικές συμμαχίες ἀνάμεσα στήν ἀστική τάξη τῆς καταπιεζόμενης χώρας καί μιᾶς ἀπό τίς καταπιέζουσες χῶρες.

Γράφτηκε τόν Ἰούλη τοῦ 1916

Δημοσιεύεται γιά πρώτη φορά σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ «Ο ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΔΙΑΣΠΑΣΗ ΤΟΥ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ»*

Ὁ ἰμπεριαλισμός καί ὁ ὀπορτουνισμός *(ἡ διάσπαση τοῦ σοσιαλισμοῦ)*

1. Τί εἶναι ἰμπεριαλισμός; (*ὁ ὁρισμός* τῆς ἀπόφασης + συμπλήρωση).
2. Ἡ τάση πρός τό *σάπισμα* (παρασιτισμός).
3. **Χ ό μ π σ ο ν** (1900).
4. Ἔνγκελς.
{1858 / 1892} → ἰδιαίτερα NB: νά κατεβοῦμε *σ τ ο ύ ς ἀ ν ε ι δ ί κ ε υ τ ο υ ς ἐ ρ γ ά τ ε ς*, **στή μάζα**
+ διάσπαση τῶν ἐργατῶν χάρη στόν ἐκπατρισμό καί στή μετανάστευση (σύγκρ.: ὁ Ἔνγκελς γιά τήν Ἀμερική)
+ στρατός ἀπό τούς ἀποικιακούς λαούς...
5. Ὁ Κάουτσκι (ἀπόκρυψη).
6. Ἡ Γερμανία vs Ἀγγλία...
7. Ὀπτιμισμός... ὁσοναφορᾶ τόν ὀπορτουνισμό (τοῦ Μάρτοφ).
8. Ὀπτιμισμός καί πεσιμισμός στό κόμμα μας. (2 vs 20 χρόνια;). Ἡ τακτική;
9. Χρονικά ὅρια ἄγνωστα (οἱ 2 προοπτικές καί οἱ δυό γραμμές)...
10. Ἡ δημοκρατία διδάσκει τήν *ἐξαπάτηση*... Τά ἐργατικά κόμματα καί *ἡ σοσιαλδημοκρατική* φρασεολογία.
11. Ἡ διάσπαση (τά σοφίσματα τοῦ Τρότσκι). Τό μεγάλωμά της ((Ρύλε 12. I. 1916.))
12. Τό ἀναπόφευκτό της.

---

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 163-179. *Ἡ Σύντ.*

A

Μονοπωλιακός (1) τά καρτέλ
(2) οἱ τράπεζες
(3) οἱ πηγές πρώτων ὑλῶν
(4) τό μοίρασμα τοῦ κόσμου (διεθνεῖς ἑνώσεις).
(5) τό ἐδαφικό μοίρασμα τοῦ κόσμου.

B

Παρασιτικός (1) εἰσοδηματίες
(2) «στούς νέγρους»
(3) ἀντίδραση.

I >	300
II >	1 000
ad4*	300
III	1 600

1. Οἰκονομική πηγή: τό ὑπερκέρδος.
2. Ἡ Ἀγγλία στά 1848-1868 (α) ἀποικίες
(β) μονοπώλιο
στό**
3. Οἱ ἀποικίες (Γαλλία etc.)
μονοπώλιο *ἄλλου εἴδους* = χρηματιστικό κεφάλαιο
3 bis: τότε 1 χώρα, τώρα διάσπαση παντοῦ
4. καβάλλα «στούς νέγρους».
5. «Ἀστικό ἐργατικό κόμμα»: «πουλήθηκαν»...
6. «Ἡ μάζα». Quid est?***
7. Νά πᾶμε πιό κάτω.
8. Ποιός ἀντιπροσωπεύει τή μάζα;
9. Οἱ μαζικές ἐνέργειες.
10. Αὐτό εἶναι ἀπάτη.
Λοϋντζωρτζισμός.

Ρύλε + Λῆμπκνεχτ στή Γερμανία. Ἡ διάσπαση στήν Ἀγγλία. + Ἡ Ἀγγλία τοῦ 1850-1890 καί ὁ ἰμπεριαλισμός τοῦ 1898-1914 } ὁμοιότητα καί διαφορά }

* — στό σημεῖο 4. *Ἡ Σύντ.*
** Παρακάτω ἡ λέξη εἶναι δυσανάγνωστη. *Ἡ Σύντ.*
*** — Τί εἶναι αὐτό; *Ἡ Σύντ.*

«῾Ο ἰμπεριαλιστικός οἰκονομισμός» }
~ » ~ ὀτζοβισμός» }

| «τό παιχνίδι τῆς ντάμας» |

++πάλη γιά τίς μεταρυθμίσεις καί τή χρησιμοποίηση τῶν νόμιμων δυνατοτήτων (ὁ ρόλος τους στήν ἐπαναστατική τακτική).

Γράφτηκε τόν 'Οχτώβρη τοῦ 1916

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1936 στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. XXIX

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ «Ο ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΣΤΑΣΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ Σ'ΑΥΤΟΝ»[137]

1

Ὁ ἰμπεριαλισμός καί ἡ στάση ἀπέναντι σ'αὐτόν

1. Ὁρισμός
   - οἰκονομικός
   - πολιτικός
     - ἀντίδραση
     - ἐθνική καταπίεση
     - προσαρτήσεις.

Ὁ ἰμπεριαλισμός = καπιταλισμός

α) μονοπωλιακός
   1) καρτέλ
   2) μεγάλες τράπεζες
   3) χρηματιστική ὀλιγαρχία (> 100 δισεκατομμυρίων Effektenkapital *)
   4) ἀποικίες καί ἐξαγωγή κεφαλαίου (μοίρασμα τοῦ κόσμου)

β) παρασιτικός
   1) ἐξαγωγή κεφαλαίου
   2) 100 δισεκατομμύρια Effektenkapital.

γ) πού πεθαίνει («μεταβατικός»).

1α. Basel und Chemniz}.

2. Contra** Κ. Κάουτσκι ἄμβλυνση τῶν ἀντιθέσεων, σκέπασμα, Wegräsonnieren, etc. ***

---

* — ἀποδοτικοῦ κεφαλαίου. *Ἡ Σύντ.*

** — Ἐνάντια. *Ἡ Σύντ.*

*** — ἐπιδίωξη νά ἀποφύγει, καί τά λοιπά. *Ἡ Σύντ.*

3. Οἱ τρεῖς γραμμές:

λακέδες ρεφορμιστές	ὀπορτουνιστές ἀνοιχτοί, κυνικοί, » ἐπιδέξιοι καμουφλαρισμένοι	National-liberale * (Liebknecht)
ἐπαναστάτες σοσιαλδημοκ	μαρξιστές	

4. Fabian + Vandervelde, Jaurès & C⁰ (1907)...[138]
+«Sozialistische Monatshefte» + «Glocke» + Renner & C⁰
+ Plechanow & «μαθητές» στή Ρωσία.

5.

(1) Abrüstung...**
(2) ʽΕνωμένες Πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης (Kartell τῶν ἰμπεριαλιστῶν)...
(σύγκρ. «Mitteleuropa»***)...[139]
(3) Προσαρτήσεις...
(4) «Εἰρήνη» (σοσιαλπασιφισμός)...
(5) «ʽΥπεριμπεριαλισμός»...
(6) «ʽΥπεράσπιση τῆς πατρίδας»...
(7) ʽΟ ἰμπεριαλιστικός χαρακτήρας τοῦ πολέμου...
(8) ʼΕλευθερία τοῦ ἐμπορίου («friedlicher Verkehr»****)...
(9) ʼΑποικίες (cf. 1907 καί 1914-1916)...(Fort von Kolonien?) *****
(10) Τά κέρδη ἀπό τίς ἀποικίες
{εἰσαγωγή καί ἐξαγωγή ἀπό τίς ἀποικίες τους vs «ἐλευθερία τοῦ ἐμπορίου»}
(11) ʼΙμπεριαλισμός καί ὀπορτουνισμός (Stimmung vs Richtung******)
(12) «ʽΕνότητα» μέ τούς ὀπορτουνιστές.
(13) Richtungen στή διεθνή σοσιαλδημοκρατία 1889-1914 vs τήν τωρινή ἀποσύνθεση. {Millerandismus[140] (Jaurès) Bernsteinismus[141] English «liberal-labour»}

* — ἐθνικοφιλελεύθεροι. *Ἡ Σύντ.*
** — ἀφοπλισμός... *Ἡ Σύντ.*
*** — «ʽΗ Κεντρική Εὐρώπη». *Ἡ Σύντ.*
**** — εἰρηνικές σχέσεις. *Ἡ Σύντ.*
*****—(confer—σύγκρινε τό 1907 καί 1914-1916)... (ʼΈξω ἀπό τίς ἀποικίες;). *Ἡ Σύντ.*
****** — διάθεση ἀντί κατεύθυνση. *Ἡ Σύντ.*

(14) Ἡ ψηφοφορία γιά τίς πιστώσεις.
(15) Massenaktionen = «Abenteuer»?*
(16) Früher (1909· 1910· 1911 K. Κάουτσκι vs 1914-1916) und später
(Worte und Taten)**.
(17) K. Kautsky vs Panneckoek 1912 γιά τή Massenaktionen...
(18) Eklektik vs Dialektik.
(19) Ὁ Ἔνγκελς καί ὁ Marx γιά τίς ρίζες τοῦ ἀγγλικοῦ ὀπορτουνισμοῦ.
(20) Vertuschung***
{ 4 August 1914
2 August 1914
καί *Ultimatum* opposition**** }
(21) Sympathie für
K. Liebknecht
(überall)
(ob im Europa?)***** }
(22) Zimmerwald und Haag.

Γράφτηκε τόν 'Οχτώβρη τοῦ 1916

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1936
στή Λενινιστική συλλογή, τόμ. XXIX

Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό χειρόγραφο

---

* — Οἱ μαζικές ἐνέργειες = «τυχοδιωκτισμός»; *Ἡ Σύντ.*

** — Νωρίτερα (1909· 1910· 1914 ὁ K. Κάουτσκι σέ σχέση μέ τό 1914-1916) καί ἀργότερα (λόγια καί ἔργα). *Ἡ Σύντ.*

*** — Συγκάλυψη. *Ἡ Σύντ.*

**** — τελεσίγραφο τῆς ἀντιπολίτευσης. *Ἡ Σύντ.*

***** — Οἱ συμπάθειες πρός τόν K. Λῆμπκνεχτ (παντοῦ) (στήν Εὐρώπη;). *Ἡ Σύντ.*

ΣΧΕΔΙΟ ΘΕΣΕΩΝ «ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΩΝ ΑΡΙΣΤΕΡΩΝ ΤΣΙΜΜΕΡΒΑΛΝΤΙΝΩΝ ΣΤΟ ΕΛΒΕΤΙΚΟ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ»*

1. Ἡ ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας = ἀστική ἐξαπάτηση

στόν τωρινό ἰμπεριαλιστικό πόλεμο καί στούς καινούργιους πού ἑτοιμάζονται	γιατί γίνονται σέ συμμαχία μέ ἕναν ἰμπεριαλιστικό συνασπισμό καί ὄχι ἐνάντια σέ ὅλα τά ἰμπεριαλιστικά κράτη.

2. Πλήρης δυσπιστία πρός τήν ἀστική κυβέρνηση (καί τά ἀστικά κόμματα τῆς Ἐλβετίας)
   (α) συναλλαγές μέ τήν ἰμπεριαλιστική ἀστική τάξη καί δουλικότητα
   (β) πολιτική ἀντίδραση
   (γ) auf den Knieen** μπροστά στό *κόμμα τοῦ πολέμου.*

2 *bis.* Οἱ λαοί γιά τόν προϋπολογισμό.

3. Πλήρης δυνατότητα νά πουληθεῖ ὁ λαός στό ἕνα ἤ στό ἄλλο ἰμπεριαλιστικό κράτος ἤ συνασπισμό.

4. Σέ περίπτωση πολέμου:
   4α)) νά ἀπορίπτουν τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας σάν ἀστική ἐξαπάτηση

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 196-208. *Ἡ Σύντ.*
** — γονατίζοντας. *Ἡ Σύντ.*

4β)) νά ἀπαντήσουν μέ ἐπανάσταση καί μέ συστηματική ἐπαναστατική δουλιά

4γ)) νά ἀπορίπτουν ἀνεπιφύλακτα τίς πολεμικές πιστώσεις καί σέ εἰρηνική καί σέ πολεμική περίοδο

Ergreifen die Gewalt ** 4δ)) νά μήν ἀπαντήσουν Dienstverweigerung *, ἀλλά μέ μαζικές ἐπαναστατικές ἐνέργειες ἀκόμη καί μέσα στό στρατό· πολεμικές ἐνέργειες

4ε)) παράνομη ὀργάνωση σέ ἀπάντηση στίς παραμικρότερες ἀπόπειρες νά στενέψουν ἤ νά περιορίσουν τήν ἐλευθερία.

5 = *4*

6. Teuerung ***. Ἡ ἀφόρητη κατάσταση τῶν μαζῶν.
   «Ἐπαναστατική μαζική πάλη» (Aarau) ὄχι στά λόγια, ὄχι μόνο στά χαρτιά.
   ((Skandalöse Bereicherung der Reichen ****.))

7. Μεταρύθμιση στά δημόσια οἰκονομικά. Σέ καμιά περίπτωση *κανενός εἴδους* ἔμμεσοι φόροι.
   Ἀκύρωση τῆς ἀπόφασης τῶν συνεδρίων τοῦ *Ἄαραου* (1915) καί τῆς Ζυρίχης (1916).

8. Πάνω στό εἰσόδημα καί στήν περιουσία Bundessteuer *****.

9. Zwangsenteignung ****** τῶν γεωργικῶν νοικοκυριῶν, πού βασίζονται στή μισθωτή ἐργασία, γιά τό ἀνέβασμα τῆς παραγωγικότητας τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας καί γιά τήν ἐξασφάλιση τῶν φτωχῶν μέ φτηνό ψωμί.

10. Ἄμεση καί χωρίς ὅρους Zwangsenteignung ὅλων τῶν Wasserkraft *******.

11. Annullierung von Staatschulden ********.

* — μέ ἄρνηση τῆς στρατιωτικῆς θητείας. *Ἡ Σύντ.*

** — νά καταφύγουν στή βία. *Ἡ Σύντ.*

*** — Ἀκρίβεια. *Ἡ Σύντ.*

**** — Σκανδαλώδης πλουτισμός τῶν πλουσίων. *Ἡ Σύντ.*

***** — Πανενωσιακός φόρος. *Ἡ Σύντ.*

****** — Ἀναγκαστική ἀπαλλοτρίωση. *Ἡ Σύντ.*

******* — Ἀναγκαστική ἀπαλλοτρίωση ὅλων τῶν ὑδροενεργειακῶν πηγῶν. *Ἡ Σύντ.*

******** — Ἀκύρωση τῶν κρατικῶν χρεῶν. *Ἡ Σύντ.*

12. Πλάτεμα τῆς δουλιᾶς στίς μάζες, δηλ. στήν πλειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ πού βρίσκεται στή φτώχεια καί στή δυστυχία.
13. — — — στό στρατό. Πρίν τήν κατάταξη τῶν κληρωτῶν καί στήν περίοδο τῆς θητείας.
14. — — — στούς γεωργοεργάτες καί στούς φτωχούς ἀγρότες.
15. — — — στίς ἑνώσεις ἐργατῶν ὅλων τῶν εἰδῶν (Arbeitertage*) [«καθαίρεση ἀπό ὑπεύθυνες δουλιές»]
16. —Flugblätter γιά τή μάζα αὐτή καί Wettbewerb τῶν τμημάτων τῆς Nationalräte**.
17. Zwangsenteignung τῶν φάμπρικων καί τῶν ἐργοστασίων.
18. Maximum ἀποδοχῶν *6 0 0 0* καί ἀπαγόρευση τῶν ἐπισωρεύσεων.

19. ᾿Οργανώσεις νεολαίας: ἐλευθερία πολιτικῶν ὀργανώσεων· ὑποστήριξη
((κριτική γιά τήν ἔλλειψη σ᾿αὐτές
καθαρῆς γραμμῆς))

20. Καί οἱ δυό κατευθύνσεις μέσα στό Κόμμα πάνω σέ ὅλη τή γραμμή.
21. Πάλη ἀπό ἄποψη ἀρχῶν ἐνάντια στήν Grütli-Verein.
22. ᾿Εκλογές στό *Nationalrat* 1917 καί στό συνέδριο II. 1917 καί στήν Presskommission*** κτλ. μόνο σύμφωνα μέ τήν *πλατφόρμα*.
23. 2η καί 4η σελ. Beilage**** σέ 3 γλῶσσες.
24. Zwangseinbürgerung*****.

* — ᾿Εργατικά συνέδρια. *Ἡ Σύντ.*
** — Τρίκ γιά τή μάζα αὐτή καί ἅμιλλα τῶν τμημάτων καί τῶν μελῶν τοῦ ᾿Εθνικοῦ Συμβουλίου. *Ἡ Σύντ.*
*** — ᾿Επιτροπή Τύπου. *Ἡ Σύντ.*
**** — Παράρτημα. *Ἡ Σύντ.*
***** — ᾿Αναγκαστική ὑπηκοότητα τῶν πολιτῶν. *Ἡ Σύντ.*

25. Ὑποστήριξη τῆς ἐπανάστασης στίς γειτονικές χῶρες

α) 3 κατευθύνσεις
β) προκηρύξεις
γ) ἀποζημίωση

26. Bruch μέ τό *I. S. B.**

27. Οἱ γυναῖκες **πλήρης** ἰσοτιμία.

28. Νά χρησιμοποιεῖται ἡ κοινοβουλευτική καί ἄλλη πάλη **ὄχι** *ρεφορμιστικά.*

29. Νά τραβήξουμε μπροστά ἀπό τ'ἄλλα κόμματα στό δρόμο τῆς *'Αριστερᾶς τοῦ Τσίμμερβαλντ* καί ὄχι νά κρατᾶμε στάση ἀναμονῆς.

30. Πρωτοβουλία καί δημοψήφισμα γιά τήν προπαγάνδα καί τήν προετοιμασία σοσιαλιστικῶν μετασχηματισμῶν καί ὄχι ἀστικῶν μεταρυθμίσεων.

31. 'Αποφασιστική πάλη ἐνάντια στόν ἰσχυρισμό τῆς «ἔλλειψης πρακτικότητας».

Γράφτηκε στά τέλη τοῦ 'Οχτώβρη 1916

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931
στή Λενινιστική συλλογή, τόμ. XVII

Δημοσιεύεται σύμφωνα
μέ τό χειρόγραφο

---

* — Bruch Internationales Sozialistisches Bureau — ρήξη μέ τό Διεθνές Σοσιαλιστικό Γραφεῖο. *Ἡ Σύντ.*

ΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΕΛΒΕΤΙΚΟΥ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ*

Τό πρακτικό μέρος

(1) Ὁλοκληρωτική ἀπόριψη τῆς ὑπεράσπισης τῆς χώρας, τόσο ἀπό πολεμική, ὅσο καί ἀπό πολιτική ἄποψη καί ἀμείλικτο ξεσκέπασμα τῆς ἀστικῆς ψευτιᾶς πού κρύβεται κάτω ἀπό τό σύνθημα αὐτό.

(2) Ἀνεπιφύλακτη ἀπόριψη ὅλων τῶν πολεμικῶν πιστώσεων καί ἀπαιτήσεων, τόσο σέ καιρό εἰρήνης, ὅσο καί σέ καιρό πολέμου, πού νά συνδέεται μάλιστα μέ αἰτιολόγηση στηριγμένη σέ ἀρχές. Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Κόμματος στή βουλή, καθώς καί σέ ὅλα τά ἄλλα κρατικά ἱδρύματα νά ὑποχρεωθοῦν νά ἐνεργήσουν ἔτσι.

(3) Πάλη ἐνάντια σέ ὅλους τούς στρατιωτικούς θεσμούς, ἀπόριψη ἀπό τό Κόμμα ὅλων τῶν στρατιωτικῶν ὑποχρεώσεων τοῦ ἀστικοῦ ταξικοῦ κράτους σέ ὅλη τήν προπαγάνδα καί ζύμωση, αὐτό ἀκριβῶς νά μπεῖ στήν πρώτη γραμμή τῆς πρακτικῆς δουλιᾶς.

(4) Τό Κόμμα, ἀντί νά περιορίζεται στό ρεφορμισμό στήν πρακτική του δουλιά, πρέπει νά περάσει συστηματικά πάνω σέ ὅλη τή γραμμή στήν ἐπαναστατική δράση καί στήν ἐπαναστατική τακτική.

(5) Νά παρθεῖ ἡ δράση καί ἡ δουλιά τοῦ Κάρλ Λῆμπκνεχτ καί ὅλης τῆς ὁμάδας «Σπάρτακος» στή Γερμανία, σάν ὑπόδειγμα διεθνιστικῆς δράσης, μέ τήν ὁποία γίνεται πραγματικά πάλη ἐνάντια στόν πόλεμο καί σέ ὅλους τούς πολέμους, καί νά ἀκολουθηθεῖ τό παράδειγμά τους.

(6) Νά γίνεται πάλη μέ τά μέσα τῆς προπαγάνδας, τῆς ζύμωσης καί μέ ὀργανωτικά μέσα ἐνάντια στούς σοσιαλπατριῶτες (δηλ. τούς «ὑπερασπιστές τῆς πατρίδας») καί τούς

---

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 209-211. *Ἡ Σύντ.*

ρεφορμιστές (δηλ. τούς ἀντιπάλους τῆς ἄμεσης ἐφαρμογῆς ἐπαναστατικῶν μέσων πάλης) μέσα στό ἐλβετικό Σοσιαλιστικό κόμμα.

(7) Νά ἐξηγεῖται στίς μάζες ὅτι χωρίς τήν πλήρη ἀλλαγή στή συγκρότηση τοῦ Κόμματος καί στή δράση του, χωρίς νά κατακτηθοῦν ὅλα τά πόστα στίς σοσιαλδημοκρατικά-πολιτικές, καθώς καί στίς ἐπαγγελματικές, καταναλωτικές καί σέ ὅλες τίς ἄλλες ἐργατικές ὀργανώσεις ἀπό τούς ἀποφασιστικούς ἐχθρούς τοῦ σοσιαλπατριωτισμοῦ καί τοῦ ρεφορμισμοῦ, ὁποιεσδήποτε πανηγυρικές δηλώσεις ἐνάντια στό μιλιταρισμό καί τούς πολέμους γίνονται ἀναπόφευκτα κενές φράσεις.

(8) Προπαγάνδα καί προετοιμασία τῆς πιό ἐνεργητικῆς ἐπαναστατικῆς μαζικῆς πάλης (διαδηλώσεις, ἀπεργίες *καί τά λοιπά,* ἀνάλογα μέ τήν ἀνάπτυξη τῆς γενικῆς ἐπαναστατικῆς πάλης) μέ σκοπό τήν προλεταριακή ἐπανάσταση, σάν μοναδικό μέσο ἀπαλλαγῆς ἀπό τούς πολέμους.

(9) Νά ἐξηγεῖται στίς μάζες ὅτι οἱ ἴδιες πρέπει, σέ περίπτωση ἀνάγκης, νά δημιουργοῦν ἀπό τά κάτω εἰδικές ὀργανώσεις, προσαρμοσμένες στίς βαριές συνθῆκες τῆς πολεμικῆς περιόδου, γιά παρόμοια πάλη.

(10) Νά ἐξασφαλιστεῖ ὥστε τά ἐπαναστατικά καθήκοντα τοῦ Κόμματος στήν πάλη ἐνάντια στήν ἀκρίβια, στούς πολέμους κτλ. νά εἶναι γνωστά καί ξεκάθαρα σέ ὅλα τά στρώματα τῶν ἐκμεταλλευομένων πού εἶναι ἔξω ἀπό τό Κόμμα.

(11) Συστηματική προπαγάνδα μέ τήν παραπάνω ἔννοια ἀνάμεσα στούς νέους ὑποψηφίους κληρωτούς, ὅπως ἐπίσης στό στρατό κτλ.

Γράφτηκε στά γερμανικά στά τέλη τοῦ Νοέμβρη - ἀρχές τοῦ Δεκέμβρη 1916

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931 στή Λενινιστική συλλογή, τόμ XVII

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

Μετάφραση ἀπό τά γερμανικά

ΣΧΕΔΙΟ ΘΕΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΩΝ ΑΡΙΣΤΕΡΩΝ ΤΣΙΜΜΕΡΒΑΛΝΤΙΝΩΝ ΣΤΟ ΕΛΒΕΤΙΚΟ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ[142]

I. 1. Εἰσαγωγή.
Κυρίως γιά τούς ρώσους σοσιαλδημοκράτες-μέλη τοῦ ἐλβετικοῦ Κόμματος.
Συζήτηση ἀπό *διεθνιστική* σκοπιά (Ζίμμελ).
Νά ξεδιπλωθεῖ συζήτηση.

II. 2. Μεταρύθμιση στά δημόσια οἰκονομικά.
3. Ὑπέρ τῶν ἔμμεσων φόρων;
4. Ὁ φόρος ἐνσήμων «δέν ἐπιβαρύνει» τίς μάζες;
5. «Γιά κοινωνικούς σκοπούς» «3 θέσεις»;
6. Μεγάλη χειροτέρευση σέ σύγκριση μέ τή μικρότερη.
7. Ἡ ἀντιδραστική ἀστική τάξη σέ σύγκριση μέ τήν προοδευτική.
8. Ποιός εἶναι ἐκπρόσωπος τοῦ σοσιαλισμοῦ;
9. Πολιτικές συναλλαγές (καμουφλαρισμένα) (ἡ ἐλευθερόφρονη ἀριστερή πτέρυγα—οἱ νέοι ριζοσπάστες).
10. Ὁ ἀστικός τύπος «Frankfurter Zeitung»
«Neue Züricher Zeitung»
«Luzerner Tageblatt»
(Wettstein?).
11. Συζήτηση στή «Basler Vorwärts».

III. 12. Ἄμεσοι φόροι; ἀντί πάλη κατά τῆς ἀκρίβιας.
13. Ἀπαλλοτρίωση τῶν μεγάλων ἐργοστασίων καί τῶν μεγάλων εἰσοδημάτων. (Ἐνδεικτικά.)

14. Οὐτοπιστικά;
15. Καί—ἀπόριψη τῆς ἄμυνας τῆς χώρας;
16. Μόνο «ρωσικό»;
17. 'Ολλανδία.
18. 'Αμερική.
19. «'Επαναστατική μαζική πάλη» *ὑπέρ;*
20. Οἱ ἀντικειμενικές συνθῆκες. «Grütlianer» ἀπειλεῖ μέ ἐπανάσταση.

IV. 21. Τό ζήτημα τοῦ πολέμου.
22. Οἱ θέσεις τοῦ Γκρίμμ δέν εἶναι ἱκανοποιητικές, καί ὅλα τά ἔμπα καί τά ἔβγα ἔμειναν ἀνοιχτά (καί πάλι γιά τούς ὀπορτουνιστές).
23. «Γενικά».
24. 'Αστικός πασιφισμός; Μόνο ἀστικός;
25. Γιά τήν 'Ελβετία—διεθνιστικά;;
26. «Μέ τόν ὅρο»;
27. 'Ακριβής καί σαφής ἀπάντηση—δέν ὑπάρχει.
28. «Grütlianer» γιά τίς θέσεις τοῦ Γκρίμμ.
29. Αὐτοτελεῖς (οἱ θέσεις) τῶν ἀριστερῶν. Σχέδιο.

V. 30. Γκρυτλιανή ἕνωση.
31. Ο. Λάνγκ: «ἐμεῖς εἴμασταν κόσμιοι».
32. Πάλη ἀρχῶν.
33. 'Η «Frankfurter Zeitung» γιά τήν «Γκρυτλιανή ἕνωση».
34. 'Ο Γκρόιλιχ σχετικά μ'αὐτό 26. IX. 19*16*.
35. Διαπαιδαγώγηση μαζῶν; «Γενικά» μόνο ἐνάντια στό σοσιαλπατριωτισμό.
36. Τά φρούρια καί οἱ μέθοδοι τῆς Γκρυτλιανῆς ἕνωσης.

VI. 37. 'Η Διεθνής στήν 'Ελβετία.
38. 'Η περίπτωση τοῦ Γκιλμπό.

VII. 39. Τά συνδικάτα.
40. Οὐδέτερα ἤ κομματικά;
41. Τό φόβητρο εἶναι ἡ διάσπαση.
42. Ἤδη γίνεται πάλη τῶν κατευθύνσεων.
43. 'Η συζήτηση στή «Metallarbeiter Zeitung».
44. Οἱ θέσεις τοῦ Γκρίμμ, § 9 *στό τέλος*.

VIII. 45. Πρακτικά βήματα;

46. Όλα; — — πλατφόρμα
ὁμιλητές.
ἕνωση (cf.* Mandl)
Ἐκδοτικό.

47. Νά ἀποφασίσουν καί *νά κρίνουν* γι᾿ αὐτό μποροῦν μόνο οἱ ἐλβετοί. Μονάχα νά ξεδιπλωθεῖ ἡ συζήτηση.

IX. 48. Πάρα πολύ γρήγορα;
σύγκρ. τόν Λῆμπκνεχτ. Σέ τί βρίσκεται τό μεγαλεῖο του;

Γράφτηκε στά γερμανικά στίς ἀρχές τοῦ Δεκέμβρη 1916

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931 στή Λενινιστική συλλογή, τόμ. XVII

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο
Μετάφραση ἀπό τά γερμανικά

---

* ἐδῶ ἡ λέξη εἶναι δυσανάγνωστη. *Ἡ Σύντ.*

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΑΠ'ΑΦΟΡΜΗ ΤΟ ΑΡΘΡΟ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΞΙΜΑΛΙΣΜΟ[143]

Σελ. 6 (2η παράγραφος). 'Εδῶ εἶναι ἀπαραίτητο νά προστεθεῖ ὅτι ὁ Πότρεσοφ τώρα *στήν πράξη* ἀπαρνήθηκε τίς θέσεις αὐτές (τοῦ Κάουτσκι+Χίλφερντινγκ etc.), πού περιέχουν τήν ἀπό θέση ἀρχῶν ἄρνηση τοῦ ρεφορμισμοῦ. 'Ο Πότρεσοφ ἔγινε ρεφορμιστής.

(Δέν πρέπει νά περιοριστεῖ κανείς στή δήλωση: «ἐμεῖς οὔτε κάν σκεφτήκαμε νά ἀποδείξουμε»: πρέπει νά μπεῖ αὐτό σάν *ἀποδειγμένο* καί νά προκληθεῖ ὁ Πότρεσοφ: στήν πράξη, ὅμως δειλά, σιωπηρά, 'Εσεῖς καί ἰδιαίτερα ὁ Μάσλοφ καί Σία τοῦ «Ντιέλο» ὁλοκληρωτικά περάσατε *ἀπό τή θέση αὐτή* στό ρεφορμισμό.)

Σελ. 7 (τέλος § I) «μαζικές ἐνέργειες»;; Καλό θά ἦταν νά τό ποῦμε αὐτό μέ ἄλλα λόγια καί χωρίς τή λέξη αὐτή, πού τήν προκάλεσε *σέ μεγάλο βαθμό ἡ γερμανική* λογοκρισία (ψευδώνυμο *τῆς ἐπανάστασης*), καί ἔχει τό ἐλάττωμα νά θολώνει τήν ἔννοια *τῆς ἐπανάστασης*. (Σχετικά μ'αὐτό ἔχετε ἀκόμη νά λογαριαστεῖτε μέ τόν Πάννεκουκ+Ράντεκ καί Σία!! "Ενα ἀπό τά παραδείγματα: στήν 'Ελβετία δέν ὑπάρχει γερμανική λογοκρισία, καί ἐδῶ ὁ ὅρος «μαζικές ἐνέργειες» *ἤδη* γεννάει παρεξηγήσεις, ὠφέλιμες γιά τούς ρεφορμιστές.)

"Ομως αὐτό δέν εἶναι τό βασικό, τό βασικό εἶναι στήν ἰδέα Σας, πού *ριζικά εἶναι λαθεμένη,* ὅτι τάχα «ἐκεῖνες οἱ διεκδικήσεις του (τοῦ μίνιμουμ προγράμματος)... στό σύνολο δημιουργοῦν *τό πέρασμα* σέ θεμελιακά ἄλλων ἀρχῶν κοινωνικό σύστημα» (σελ. 7, § II *κ.ἄ.*) (ἐπίσης σελ. *9*).

Αὐτό πιά εἶναι ἐντελῶς λαθεμένο!! Ποτέ, *οὔτε* οἱ γνωστές διεκδικήσεις τοῦ μίνιμουμ προγράμματος («ἐκεῖνες οἱ διεκδική-

σεις του») *ο ὔ τ ε ὅ λ ο τ ό σ ύ ν ο λ ο* τῶν διεκδικήσεων τοῦ μίνιμουμ προγράμματος δέν δημιουργοῦν «τό πέρασμα σέ θεμελιακά ἄλλο κοινωνικό σύστημα». Τό νά σκέπτεται κανείς ἔτσι σημαίνει πέρασμα θεμελιακά στίς θέσεις τοῦ ρεφορμισμοῦ καί ἐγκατάλειψη τῆς ἄποψης τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης.

Τό πρόγραμμα-μίνιμουμ εἶναι τέτιο πρόγραμμα πού βασικά *συνταιριάζει* μέ τόν καπιταλισμό, *δέν βγαίνει* ἔξω ἀπό τά πλαίσιά του.

Ἴσως, Σεῖς θέλατε νά πεῖτε ὅτι σέ περίπτωση ἀντικειμενικῆς ὡριμότητας τῆς κοινωνίας γιά τό σοσιαλισμό, ἡ ἐφαρμογή *ὅ λ ο υ* τοῦ συνόλου τῶν διεκδικήσεων τοῦ προγράμματος-μίνιμουμ *θ ά ἔ δ ι ν ε* τό σοσιαλισμό; Κι᾽αὐτό ὅμως δέν εἶναι ἔτσι. Μπορεῖ μόνο νά ποῦμε ὅτι στήν πράξη *τό πιθανότερο ἀπ᾽ὅλα εἶναι* ὅτι ἀπό κάθε σοβαρή πάλη γιά τίς *μεγάλες* διεκδικήσεις τοῦ προγράμματος-μίνιμουμ *θ ά φ ο υ ν τ ώ σ ε ι* ἡ πάλη γιά τό σοσιαλισμό καί ὅτι *ἐμεῖς* αὐτό τό ἐπιδιώκουμε ὁπωσδήποτε.

Δέν πρέπει ἀκόμη νά ξεχνάει κανείς αὐτό πού ξεχνοῦν ὁ Πάννεκουκ+Ράντεκ, συγκεκριμένα: ἰμπεριαλισμός σημαίνει ἐκμετάλλευση ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων τῶν ἐξαρτημένων ἐθνῶν ἀπό ἕνα μικρό ἀριθμό τῶν πιό πλούσιων ἐθνῶν. Ἀπό δῶ πηγάζει ἡ *δυνατότητα* τῆς πιό πλήρους δημοκρατίας μέσα στό πλούσιο ἔθνος, *μέ τήν ταυτόχρονη διατήρηση* τῆς κυριαρχίας του πάνω στά ἐξαρτημένα ἔθνη. Ἔτσι ἦταν στήν ἀρχαία Ἑλλάδα πάνω στή βάση τῆς δουλείας. Ἔτσι εἶναι τώρα μέ τή Νέα Ζηλανδία καί τήν Ἀγγλία.

(Μιά λεπτομέρεια: Ἡ σελ. 8 δέν εἶναι καλή. Ἔτσι *δέν* πρέπει νά τό πεῖς αὐτό. Λογουχάρη, *μ ο ν ά χ α* μέ τίς μεταρυθμίσεις οὔτε κι αὐτό «τό ψωμάκι» δέν θά τό ἔχεις στήν ἐποχή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καί τῆς ἀκρίβιας.

Σελ. 8—ὑπεράσπιση ἀπό τήν κατηγορία τοῦ Πότρεσοφ, πρέπει λοιπόν νά μήν ἀμύνεσαι, ἀλλά νά ἐπιτίθεσαι: *ἐσεῖς π ε ρ ι ο ρ ί ζ ε σ τ ε* στίς μεταρυθμίσεις, ὅπως οἱ φιλελεύθεροι τό 1904 στή Ρωσία.)

Σελ. 10—τό 1905 οἱ φιλελεύθεροι *π ε ρ ι ο ρ ί ζ ο ν τ α ν* στίς μεταρυθμίσεις· ἐμεῖς ἀπαιτούσαμε, διακηρύσσαμε, προετοιμάζαμε κτλ. τήν ἐπανάσταση. Ἐδῶ τό ζήτημα δέν εἶναι στή «συγκεκριμένη μορφή», ἀλλά στή βασική ἀρχή (στήν οὐσία) κάθε ἐπανάστασης: ἀνατροπή τῆς παλιᾶς τάξης, κατάκτηση *«ὅ λ η ς τ ῆ ς ἐ ξ ο υ σ ί α ς»* (*d e r* Macht) ἀπό τή *νέα* τάξη.

(Σελ. 10 στό τέλος: τό ζήτημα γιά τήν προλεταριακή

«μεταρύθμιση» μπαίνει φοβερά ἀπερίσκεπτα καί ἀδέξια, ἄν καί Σεῖς θέλετε νά πεῖτε: «ἐπανάσταση»!! «Ὅπως καί στά 1904 στή Ρωσία ὄχι μεταρυθμίσεις, ἀλλά *μεταρύθμιση*», κάτι τέτιο.)

Ἡ σελ. 11 ὁλόκληρη εἶναι ἐντελῶς λαθεμένη. Καί τήν 8ωρη ἐργάσιμη μέρα καί τόν «ἐξοπλισμό τοῦ λαοῦ» *ὁ ἰμπεριαλισμός* θά τά δόσει *ἐνάντια* στή σοσιαλιστική ἐπανάσταση. Ἀκριβῶς *ὄχι* ἐξαιτίας αὐτοῦ θά ἀναπτυχθεῖ ἡ πάλη, καί γενικά **ὄχι** ἐξαιτίας τοῦ προγράμματος-μίνιμουμ.

Ὁ ἰμπεριαλισμός θά δίνει «Δοῦμες τοῦ Μπουλίγκιν», μεταρυθμίσεις *ἐνάντια* στήν ἐπανάσταση. Ἐμεῖς θά εἴμαστε ὑπέρ τῆς ἐπανάστασης.

«Τά πιό βασικά ζητήματα τῆς σύγχρονης ἐποχῆς» θά εἶναι καί εἶναι *ὄχι* αὐτά πού Σεῖς ἀναφέρατε, ἀλλά ἡ ἀκρίβια (1)+(2) οἱ πόλεμοι ἰμπεριαλιστικοῦ χαρακτήρα.

Οἱ μεταρυθμίσεις δέν εἶναι ἱκανές νά κάνουν τίποτε κατά τῆς ἀκρίβιας (ὅταν ὑπάρχουν τράστ κτλ.), ὅπως ἦταν ἀνίσχυρες καί κατά τῆς ἀπολυταρχίας στά 1904-1905 στή Ρωσία.

Σεῖς δέν βάλατε σωστά τό ζήτημα γιά τίς μεταρυθμίσεις, καί γιά τό πρόγραμμα-μίνιμουμ, καί γιά τή δημοκρατία.

Ἐγώ πολύ θά συμβούλευα νά τό τροποποιούσατε καί νά περιοριζόσαστε *γιά τήν ὥρα* (γιά τό «Βοπρόσι Στραχοβάνιγια», γιά ἕνα μικρό ἄρθρο) στήν ἀντιπαράθεση: Σεῖς, κ. Πότρεσοφ, εἶστε πέρα γιά πέρα **ρεφορμιστής,** περιορίζεστε στίς «μεταρυθμίσεις», *ξεχάσατε* τή σημασία καί ※ τό νόημα τῆς «διατύπωσης»: «ὄχι «μεταρυθμίσεις, ἀλλά μεταρύθμιση»», τή σημασία καί τό νόημα τῶν δηλώσεων πού παρατέθηκαν, τοῦ Κάουτσκι + Χίλφερντινγκ + Μπάουερ etc. Τό «Ντιέλο» = πέρα γιά πέρα ἰδεολογικά συγκροτημένο ὄργανο τοῦ *ρεφορμισμοῦ,* τοῦ ἀστικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος.

«Τά τρία κήτη» ἦταν τό πλάτεμα τῆς πάλης γιά μεταρυθμίσεις, *ὥς* τήν ἐπανάσταση. Ἔτσι μπῆκε τό ζήτημα καί στή διακήρυξη τῆς Ἀριστερᾶς τοῦ Τσίμμερβαλντ: νά μετατρέψουμε, νά μεταστρέψουμε κάθε πάλη γιά μεταρύθμιση *σέ πάλη* γιά τήν ἐπανάσταση.

Ἡ αὐτοδιάθεση τῶν ἐθνῶν, κατά τή γνώμη μου, δέν πρέπει νά μπεῖ σάν «τό πιό βασικό» γενικά: Ἔτσι Σεῖς τραβᾶτε δέκα φορές πιό πέρα ἀπό αὐτό πού μέχρι τώρα μιλούσαμε. Παίρνον-

τας τέτια θέση, θά μέ ὑποχρεώνατε νά ἑνωθῶ ἐνάντιά Σας μέ—τί φοβερό!—μέ τόν Μπουχάριν!!!

Δέν εἶναι μήπως καλύτερα νά ἀναβληθεῖ γιά τήν ὥρα τό ζήτημα αὐτό, ἀφοῦ διορθωθεῖ τό ἄρθρο à la # —καί νά γίνει ἐπεξεργασία—κάτι σάν νά ποῦμε θέσεων, ἤ κάτι ἄλλο, γιά τή στάση ἀπέναντι στό πρόγραμμα-μίνιμουμ etc. γιά νά σταλοῦν στό Γραφεῖο κτλ.;

Οἱ φράσεις γιά τό «μαξιμαλισμό» δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ἐπιθέσεις τοῦ *ρεφορμιστῆ* ἐνάντια στούς *ἐπαναστάτες* («στούς ἀπό ἄποψη ἀρχῶν ἀντίπαλους τοῦ ρεφορμισμοῦ» γιά τή λογοκρισία). Γενικά τό νά ἑρμηνεύσει κανείς κατάλληλα γιά τή λογοκρισία ἕνα *τ έ τ ι ο* ζήτημα εἶναι πολύ δύσκολο πράγμα καί heikle sehr heikle Sache!!*

Γράφτηκε ἀργότερα ἀπό τίς 7 (20) τοῦ Δεκέμβρη 1916

Δημοσιεύεται γιά πρώτη φορά σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* — λεπτό, πολύ λεπτό ἔργο!!! *Ἡ Σύντ.*

ΣΧΕΔΙΟ ΤΗΣ ΜΠΡΟΣΟΥΡΑΣ «ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ»*

Σ τ α τ ι σ τ ι κ ή καί **κοινωνιολογία**

1

Α) Οἱ ἱστορικές συνθῆκες τῶν ἐθνικῶν κινημάτων.
Β) Μερικά θεωρητικά ζητήματα πού ἀφοροῦν τά ἐθνικά κινήματα.
Γ) Τό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν καί ἡ Ρόζα Λούξεμπουργκ.
Δ) Ἡ πολιτιστική ἐθνική αὐτονομία...

Α) Οἱ ἱστορικές συνθῆκες τῶν ἐθνικῶν κινημάτων...

ἡ ἀλλαγή τῶν ἐποχῶν· οἱ τύποι τῶν χωρῶν σάν ἱστορικές βαθμίδες τῆς ἀλλαγῆς αὐτῆς...

Β) Μερικά θεωρητικά ζητήματα
[Some unsettled ques-

Α. *Ἡ ἱστορική κατάσταση τῶν ἐθνικῶν κινημάτων* (σελ. 2**)

Κεφάλαιο 1. Λίγη στατιστική...
σελ. 4. Ιη
ΙΙ σελ. 8***

2. Οἱ τρεῖς «τύποι» χωρῶν...
(Τύποι=ἱστορικές βαθμίδες).
«Κράτος «ἐθνοτήτων;» [στάδιο τῶν ὁλοκληρωμένων ἐθνικῶν κινημάτων...]

---

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 349-356. *Ἡ Σύντ.*

** Πρόκειται γιά τή σελ. 2 τοῦ χειρογράφου τῆς μπροσούρας (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 349-351. *Ἡ Σύντ.*

*** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 351-355 καί 355-356. *Ἡ Σύντ.*

tions?*] πού ἀφοροῦν τά ἐθνικά κινήματα.

(1)

Β. Γιά τήν ἔννοια τῆς δυνατότητας πραγματοποίησης

1. «Ἡ δυνατότητα πραγματοποίησης» τῆς αὐτοδιάθεσης.

3. Ὁ ἰμπεριαλισμός καί τό μοίρασμα τοῦ κόσμου...
(διάγραμμα;)
4. Κανόνας: Καταπιεστικά καί καταπιεζόμενα ἔθνη...
5. «Σύστημα κρατῶν...» {σύστημα ἐθνικῶν κρατῶν / σύστημα ἰμπεριαλιστικῶν κρατῶν}.

(2) 2 bis: «Δυϊσμός» καί μονισμός...

2. Οἱ ἐθνικοί πόλεμοι στήν «ἐποχή» τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ.
{Χίλφερντινγκ[144]. Ἡ ἔννοια τῆς «ἐποχῆς».
Patouillet[145].
Junius.} ad A.→6.**

(3)

Προσαρτήσεις καί ἀποικίες

3. Προσαρτήσεις καί αὐτοδιάθεση.
4. Ἀποικίες καί αὐτοδιάθεση.

7. Συνένωση ἰμπεριαλιστικῶν καί ἐθνικῶν πολέμων... Ἡ Ἀμερική τό 1783 — «ἐφικτό» καί πραγματικό.

(4)

Τά ἐπιχειρήματα τοῦ Λένς

5. Ὁ Λένς vs τόν Στροῦβε. «Τά ἐπιχειρήματα» τοῦ Λένς...[146]
6. Ὁ Ἔνγκελς γιά τό σύμφωνο τοῦ 1866 (ξεχωριστό φύλλο)...

(5)

7. Ὁ ἰμπεριαλιστικός οἰκονομισμός καί ὁ «ὑπεριμπεριαλισμός»...

* — μερικά ζητήματα πού δέν λύθηκαν; *Ἡ Σύντ.*
** — στήν παράγραφο Α. 6. *Ἡ Σύντ.*

(6) { 8. Τό κράτος καί ἡ κρατική συγκρότηση.
9. Δημοκρατία καί σοσιαλισμός. }
10. Minimum καί maximum.

(7) || 11. Ὁ σοσιαλσωβινισμός vs τόν καουτσκισμό στό ζήτημα γιά τήν αὐτοδιάθεση καί τόν ἰμπεριαλισμό.

(8) Οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης: ...

|| Patouillet (Γουλιέλμος Β΄)...
Ἀποικίες.

(9) Ὁ σοσιαλπασιφισμός σάν ἐξωραϊσμός τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ
(Κ. Κάουτσκι. XII. 1916)[147]

2

Ἡ διαφορά τῶν χωρῶν πού καταπιέζ*ουν* καί πού καταπιέζ*ονται*

+ Ὁ Marx γιά τήν Ἰρλανδία τό *1 8 6 9* (ἀπό τά Beiträge zur Biographie[148]	Τά εὐρωπαϊκά κράτη καί οἱ ἀποικίες τό 1 8 *7 6* καί τό 1 9 *1 6*. «Δέν ἄξιζε νά ἀπελευθερώσουν τούς νέγρους» (Wirth). Ὁ Marx γιά τό κράτος: «*d e r h e u t i g e* Staat»*;; (NB)
+ Ὁ Ἔνγκελς γιά τό σύμφωνο τοῦ 1866 καί τήν κατάργησή του (ξεχωριστό φύλλο).	Ὁ «νόμος» τῆς κρατικῆς συγκέντρωσης;;;;
	Οἱ ἐθνικές ἰδιομορφίες τῶν καταπιεζόμενων ἐθνῶν (Wirth γιά τήν Ἰρλανδία).
+ Τά «ἐπιχειρήματα» τοῦ Λένς (τά δυό ἄρθρα του)...	Ὁ Ἔνγκελς γιά τήν Ἰρλανδία σέ περίπτωση πολέμου τῆς Ἀμερικῆς μέ τήν Ἀγγλία. «Neue Zeit» 1915-1916;

* — «*τ ό σ ύ γ χ ρ ο ν ο* κράτος». *Ἡ Σύντ.*

	...«῾Ο ἰμπεριαλιστικός οἰκονομισμός»... «῾Ο ὑπεριμπεριαλισμός»...	Δυό ἀνοησίες
«῾Η ἐποχή τῶν ἐθνικῶν πολέμων» (Patouillet καί Γιούνιους)	«Δέν μπορεῖ νά ὑπάρχουν ἐθνικοί πόλεμοι» στήν ἰμπεριαλιστική «ἐποχή». (Γιά νά εἶναι πιό δυνατά!) ῾Η ἔννοια «ἐποχή»...	

3

Παλιές καί νέες μελέτες πάνω στό ἐθνικό ζήτημα:

Ad **A**:

1. Οἱ 3 «τύποι» χωρῶν.
2. «Τύποι» = ἱστορικές βαθμίδες.
3. ῾Η ἀνισόμετρη ἀνάπτυξη.

{«Κράτος τῶν ἐθνοτήτων». ῾Η μή ὁλοκλήρωση τῆς ἔννοιας αὐτῆς.}

Ad **B**:

- ῾Η προώθηση τῶν μεταρυθμίσεων: ὁ Βίσμαρκ vs τό 1848
- ῾Ο ἰμπεριαλιστικός πόλεμος τοῦ 1914-1917 vs 1848 (!!!)
- ῾Ο ἰμπεριαλισμός καί τό μοίρασμα τοῦ κόσμου
- Οἱ ἰμπεριαλιστικοί πόλεμοι πάνω στή βάση τῆς δουλείας etc.
- ῾Η συνένωση τῶν ἰμπεριαλιστικῶν πολέμων μέ τούς ἐθνικούς.

Οἱ ἱστορικές συνθῆκες τῶν ἐθνικῶν κινημάτων

Etwa **:

Α. Λίγη στατιστική. (Τά γεγονότα are stubborn things *.)
Β. Τά θεωρητικά λάθη στίς ἀπόψεις ὁρισμένων μαρξιστῶν πάνω στό ἐθνικό ζήτημα.
Γ. Τό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν καί ἡ Ρόζα Λούξεμπουργκ. } παλιές
Δ. ῾Η πολιτιστική-ἐθνική αὐτονομία } μελέτες...

* — εἶναι πεισματάρικα. *῾Η Σύντ.*
** — Περίπου. *῾Η Σύντ.*

Ad **B**:

῾Ο ἰμπεριαλισμός καί τό ἐθνικό ζήτημα.
«*῾Η δυνατότητα πραγματοποίησης*» τῆς ἐθνικῆς αὐτοδιάθεσης.
Οἱ προσαρτήσεις καί ἡ ἐθνική αὐτοδιάθεση.
Οἱ ἀποικίες καί ἡ ἐθνική αὐτοδιάθεση.
Τό κράτος καί ἡ κρατική συγκρότηση.
῾Ο «δυϊσμός» καί ὁ «μονισμός» στό ἐθνικό ζήτημα.
῾Η ἀνομοιογένεια τῶν κινημάτων πρός τόν ἴδιο σκοπό.
«῎Εξω ἀπό τίς ἀποικίες»;;
῾Ο σοσιαλισμός καί οἱ ἀποικίες (῾Ο Engels τό 1882).
Οἱ ἑβραῖοι εἶναι ἔθνος;
Συγχώνευση τῶν ἐθνῶν;

Γράφτηκε τό Γενάρη τοῦ 1917

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1937 στή Λενινιστική συλλογή, τόμ. XXX

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

ΤΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ «ΚΕΝΤΡΟΥ», ΣΑΝ ΡΕΥΜΑΤΟΣ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ[149]

Στόν Γκρίμμ:

Τ ά γ ν ω ρ ί σ μ α τ α τ ο ῦ «κ έ ν τ ρ ο υ»,
σάν ρεύματος στή διεθνή σοσιαλδημοκρατία:

\+ 1. Νά μήν ξεκόβεις ἀπό τούς σοσιαλπατριῶτες τῆς χώρας *σου* οὔτε στίς θεμελιακές ἀρχές,οὔτε ὀργανωτικά· ἀπό δῶ τό 2.

\+ 2. Ἐνάντια στή διάσπαση.

(+—) 3. Ὑπεκφυγή στό ζήτημα τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας.

\+ 4. Νά ἀναγνωρίσεις τό Τσίμμερβαλντ καί τό Κίνταλ χωρίς διάσπαση μέ τό I. S. B.* καί μέ τό διεθνή σοσιαλπατριωτισμό.

\+ 5. Νά μήν ξεκόβεις ἀπό τό ρεφορμισμό: μόνο στά λόγια νά τόν κριτικάρεις («passiver Radikalismus»**).

\+ 6. Πρός τήν ἐπερχόμενη ἐπανάσταση (ἀπ᾽ἀφορμή τόν πόλεμο *α ὐ τ ό* νά κρατᾶς στάση *ἀ ν α μ ο ν ῆ ς* (*ὄ χ ι* δραστήρια, *ὄ χ ι* πρωτοβουλιακά, ὅπως οἱ ἀριστεροί).

\+ (ΣΣ ***)

7. ΣΣ=ἐξωραϊσμός (καί ὑπεράσπιση) τοῦ σοσιαλπατριω-
(;=π.1) τισμοῦ στόν ἕνα ἤ στόν ἄλλο βαθμό μέ ἐκείνους ἤ τούς ἄλλους τρόπους, τέτια εἶναι ἡ *ο ὐ σ ί α* (wesen) τοῦ «κέντρου»...

\+ 8. Καμιά μεταβολή στά σημερινά σοσιαλδημοκρατικά κόμματα καί στά συνδικάτα, τίποτε παρόμοιο μέ τήν

---

* — Internationales Sozialistisches Bureau — Διεθνές Σοσιαλιστικό Γραφεῖο. *Ἡ Σύντ.*

** — «παθητικός ριζοσπαστισμός». *Ἡ Σύντ.*

*** — Summa summarum — Γενικό συμπέρασμα. *Ἡ Σύντ.*

«Regeneration* τοῦ Λῆμπκνεχτ ἀπό τά κάτω ὥς τά πάνω». 'Αναβολή τοῦ ζητήματος σέ σχέση μ'αὐτό.

(—) 9. Ὁ σοσιαλπασιφισμός, σάν πρόγραμμα καί σάν τακτική.

\+ 10. Καμιά συστηματική προπαγάνδα τῆς ἐπανάστασης ἀπ'ἀφορμή τό δοσμένο πόλεμο.

\+ 11. Καμιά προετοιμασία τῶν ὀργανώσεων etc. γιά μιά τέτια ἐπανάσταση.

— α) «Avanti!» 6. III. 1916
β) Morgary σέ ἐλβετική ἐφημερίδα
γ) σοσιαλπασιφισμός
+αα) ἐξαιρετικά οἱ σοσιαλπατριῶτες
ββ) οἱ νέοι.

Βάζοντας στήν ἴδια θέση τόν Λῆμπκνεχτ καί τό ἰταλικό Σοσιαλιστικό κόμμα, ὁ Γκρίμμ μπερδεύει τό κέντρο μέ τούς ἀριστερούς.

Τό ἐπαναστατικό καθῆκον (τῆς πάλης ἐνάντια στόν πόλεμο) ὁ Γκρίμμ θέλει νά τό λύσει μέ μεταρυθμιστικά μέτρα. («schwächen», erschweren etc.**).

Ὁ ἔμμεσος φόρος 4/5. XI. 1916.

Ἡ ρεφορμιστική πάλη ἐνάντια στήν ἀκρίβια (6. VIII. 1916).

Ἡ πολεμική ἐνάντια στό*** («Sozialismus tut not»****).

Idem τοῦ ρεφορμισμοῦ ‖ Ἡ ἀποσιώπηση τοῦ σοσιαλπατριωτισμοῦ στό ἐλβετικό Σοσιαλιστικό κόμμα. Ἔλλειψη πάλης ἐνάντια σ'αὐτό.

Idem στό συνδικαλιστικό κίνημα (Schneeberger & Dürr).

NB ‖ Τό ζήτημα *γιά τήν ἐκλογή τῆς στιγμῆς* τῶν ἐπαναστατικῶν ἐνεργειῶν *συγχέεται* μέ τό ζήτημα τῆς συστηματικῆς προπαγάνδας, τῆς διαφωτιστικῆς καί ὀργανωτικῆς δυνατότητας γιά ἐπαναστατικές ἐνέργειες γενικά.

Οἱ ψεύτικες, ἀσυνείδητες περιστροφές μέ Entwaffnung***** (σύγκρ. ἀκόμη καί «τίς θέσεις» του). Idem Diensterweigerung******.

* — «'Αναγέννηση». *Ἡ Σύντ.*
** — ἤ χαλάρωση, ἤ περιπλοκή κτλ. *Ἡ Σύντ.*
*** — παραπέρα ἡ λέξη εἶναι δυσανάγνωστη. *Ἡ Σύντ.*
**** — «Ὁ σοσιαλισμός εἶναι ἀπαραίτητος». *Ἡ Σύντ.*
***** — τόν ἀφοπλισμό. *Ἡ Σύντ.*
****** — 'Επίσης μέ ἄρνηση νά ὑπηρετήσουν στό στρατό. *Ἡ Σύντ.*

Περιστροφές πάνω στό ζήτημα was heißt «*verweigern*» die «Leipziger Volkszeitung»; Verzerrung der Frage *s e i t e n s* Grütli-Verein*
NB: «*Στά λόγια*» ἀναγνώριση τοῦ Τσίμμερβαλντ + Κίνταλ, στήν πράξη *δέν ἄλλαξε τίποτε!!*

Σελ. **13** 'Από τήν ἄποψη τοῦ «κέντρου» γενικά στήν 'Ελβετία θά ἦταν πιό συνεπές νά εἶναι *ὑπέρ* τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας!!!**

Γράφτηκε τό Γενάρη τοῦ 1917

Πρωτοδημοσιεύτηκε μερικά τό 1940 στό περιοδικό «Μπολσεβίκ», τεῦχ. 3

Δημοσιεύεται ὁλόκληρο γιά πρώτη φορά σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* — τί ὀνομάζει *«ἄρνηση» ἤ «Λαϊκή 'Εφημερίδα τῆς Λειψίας»; Διαστρέβλωση τοῦ ζητήματος ἀ π ό τ ή ν π λ ε υ ρ ά* τῆς Ἕνωσης Γκρύτλι. *Ἡ Σύντ.*

** — στό σημεῖο αὐτό τό χειρόγραφο διακόπτεται. *Ἡ Σύντ.*

ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ «ΤΑ ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ»[150]

Τά διδάγματα τοῦ πολέμου

Etwa *:

1. Ὁρισμός τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ.
2. Ὁ ἰμπεριαλιστικός χαρακτήρας τοῦ πολέμου ξεσκεπάστηκε.
3. Ἡ ἐξέλιξη τοῦ μονοπωλιακοῦ καπιταλισμοῦ πρός τόν κρατικό καπιταλισμό.
4. Ἡ «ἀνάγκη» διδάσκει. Ἡ πείνα etc.
5. Ἡ δουλιά τῆς γυναίκας. «Arbeitszwang» etc. «Kriegssozialismus»; **
6. Σοσιαλπατριωτισμός ἤ σοσιαλσωβινισμός. Ἡ διεθνής σημασία.
7. Καουτσκισμός ἤ κεντρισμός ἤ σοσιαλπασιφισμός.
8. Οἱ ἀριστεροί.

8. *b i s.* Basler Manifest. *Ἀναιρέθηκε;*

9. Ὁ κοινωνικο-οἰκονομικός τρόπος ἐξέτασης. «Not kennt kein Gebot» ***. Εἴτε σοσιαλισμός εἴτε πείνα (idem Neutrale ****).

10, Wie's gemacht wird? «Wumba» *****.

11. Τά πολιτικά καθήκοντα: ἐπανάσταση.
12. Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος. Waffen umkehren. («Entwaffnung der Arbeiter»?) ******

---

* — Περίπου. *Ἡ Σύντ.*

** — «Καταναγκαστική δουλιά» κτλ. «Πολεμικός σοσιαλισμός»; *Ἡ Σύντ.*

*** — «Ἡ ἀνάγκη δέν ἀναγνωρίζει κανένα νόμο». *Ἡ Σύντ.*

**** — ἐπίσης οὐδέτεροι. *Ἡ Σύντ.*

***** — Πῶς γίνεται αὐτό; «Βούμπα» (Ὑπηρεσία ἐφοδιασμοῦ ὁπλισμοῦ καί πυρομαχικῶν). *Ἡ Σύντ.*

****** — Νά στρέψουν τά ὅπλα. («Ἀφοπλισμός τῶν ἐργατῶν»;) *Ἡ Σύντ.*

13. «Συντριβή τῆς παλιᾶς κρατικῆς» μηχανῆς (Kautsky gegen Panneckoek).
14. «Ἡ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου». 1871 καί 1905.
15. Ἡ παλιά, «ἕτοιμη» κρατική ἐξουσία ἤ *ἡ νέα*;
16. «Τά Σοβιέτ τῶν ἐργατῶν βουλευτῶν». Εἶναι μήπως κοινοβουλευτισμός;
17. Ὁ ρόλος τῆς *νέας* δημοκρατίας καί ἡ ἀπονέκρωσή της.

17 bis. Ἡ «νέα» δημοκρατία («neue Schöpfung»*)=τῆς δουλιᾶς, σοσιαλιστική, προλεταριακή, *κομμουνιστική*.

18. Σημεῖα, στοιχεῖα, γνωρίσματα τῆς στροφῆς πρός τήν ἐπανάσταση.

M. Capy, urb. Gohier
R. Rolland

«The North American Review»**.
«The Atlantic Monthly»?***

Θέματα: **A.** Ὁ ἰμπεριαλισμός καί ὁ ἰμπεριαλιστικός πόλεμος (1-2).
B. Οἱ 3 κατευθύνσεις στό διεθνή σοσιαλισμό (6-8).
C. Ἡ προώθηση τῆς οἰκονομίας (3-5).
D. Ἡ «δυνατότητα πραγματοποίησης» καί ἡ ζωτικότητα τοῦ σοσιαλισμοῦ.
E. Ἡ πολιτική ἐπανάσταση (11-17).
F. «Der Sturm naht»**** (18).

Γράφτηκε τό Φλεβάρη τοῦ 1917

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1939 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 1

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* — «Νέα δημιουργία». *Ἡ Σύντ.*

** — «Βορειοαμερικανική Ἐπιθεώρηση». *Ἡ Σύντ.*

*** — «Ἀτλαντική Μηνιαία Ἐπιθεώρηση»; *Ἡ Σύντ.*

**** — «Ἡ ἔφοδος ζυγώνει». *Ἡ Σύντ.*

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΟΥ Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΟΥ ΔΕΝ ΒΡΕΘΗΚΑΝ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ Β. Ι. ΛΕΝΙΝ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΟΥ Β.Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΟΥ ΔΕΝ ΒΡΕΘΗΚΑΝ ΩΣ ΤΩΡΑ

('Ιούλης 1916-Φλεβάρης 1917)

1916

ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ Μ. Μ. ΛΙΤΒΙΝΟΦ

'Ο Μ. Μ. Λιτβίνοφ, σέ άπαντητικό γράμμα του τῆς 1 (14) τοῦ Σεπτέμβρη 1916 πρός τόν Β. Ι. Λένιν ἔγραφε: «'Αγαπητέ Βλαντίμιρ 'Ιλίτς, χάρηκα ἐξαιρετικά γιά τήν κάρτα Σας» (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ 'Ινστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ).

ΚΑΡΤΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ Λ. ΜΠ. ΚΑΜΕΝΕΦ

'Ο Λ. Μπ. Κάμενεφ, σέ άπαντητικό γράμμα του πρός τόν Β. Ι. Λένιν, ἔγραφε: «...πῆρα τήν κάρτα Σας τῆς 26/IX» (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ 'Ινστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ).

ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ Π. ΛΕΒΙ

Σέ γράμμα πρός τόν Β. Α. Καρπίνσκι τῆς 26 τοῦ Σεπτέμβρη (8 τοῦ 'Οχτώβρη) 1916 ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια παρακαλεῖ νά μάθει, ἄν ὁ Π. Λεβί πῆρε τό γράμμα τοῦ Β. Ι. Λένιν (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ 'Ινστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ).

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΓΚ. Γ. ΜΠΕΛΕΝΚΙ

Τά γράμματα αὐτά τά ἔγραψε ὁ Β. Ι. Λένιν στήν περίοδο ἀπό τό Σεπτέμβρη τοῦ 1916 ὥς τό Φλεβάρη τοῦ 1917. 'Ο Γκ. Γ. Μπελένκι ἀνακοίνωνε τή λήψη τους στά ἀπαντητικά γράμματά του πρός τόν Β. Ι. Λένιν (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ 'Ινστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ).

ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ Σ. ΓΚ. ΜΠΟΥΑΤΣΙΝΤΖΕ (ΝΟ·Ι·)

Γιά τό γράμμα αὐτό ὁ Β. Ι. Λένιν ἔγραψε στίς ἀρχές τοῦ 'Οχτώβρη 1916: «Νόμισα ὅτι Σεῖς φύγατε, καί γι'αὐτό τό γράμμα γιά τήν κατάσταση στήν 'Ελβετία τό ἔστειλα μόνο στόν Νόι. Ὅμως τό γράμμα προοριζόταν καί γιά Σᾶς» (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 35ος, σελ. 189).

ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ Ν. Ι. ΜΠΟΥΧΑΡΙΝ

Τό γράμμα γράφτηκε τόν 'Οχτώβρη τοῦ 1916. Στό γράμμα του πρός τόν Β. Ι. Λένιν τῆς 8 (21) τοῦ 'Οχτώβρη 1916 ὁ Ν. Ι. Μπουχάριν ἔγραφε: «Δυό ὧρες πρίν τήν ἀναχώρηση τοῦ ἀτμοπλοίου πῆρα τό γράμμα Σας». Τό

γράμμα τοῦ Λένιν περιεῖχε ἐντολές, τίς ὁποῖες ἔπρεπε ὁ Ν. Ι. Μπουχάριν νά ἐκπληρώσει στήν 'Αμερική. Σέ ἄλλο γράμμα πρός τόν Β. Ι. Λένιν, πού γράφτηκε τό Νοέμβρη τοῦ 1916, ὁ Ν. Ι. Μπουχάριν ἔγραφε: «'Εμεῖς (ἐδῶ εἶναι καί ἡ 'Αλεξάνδρα Μιχάηλοβνα) κάναμε μιά σειρά ἐνέργειες στό πνεῦμα πού Σεῖς τονίζετε στό γράμμα Σας» (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ 'Ινστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ).

ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ Α. ΣΙΝΙΤΣΙΝ (ΑΝΤΡΕ·Ι·)

Μέ γράμμα του τῆς 18 τοῦ Νοέμβρη (1 τοῦ Δεκέμβρη) 1916, ὁ Α. Σινίτσιν πληροφοροῦσε τόν Β. Ι. Λένιν: «Τό γράμμα Σας τό πήραμε, καί ἐμεῖς καί ὅλη ἡ Λεβίτσα λυπούμαστε πολύ γιά τήν κατάστασή Σας, καί πολύ περισσότερο μᾶς στενοχωρεῖ ἡ ἀρώστια τῆς Ναντέζντα Κωνσταντίνοβνα» (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ 'Ινστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ).

ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ Κ. ΜΠ. ΡΑΝΤΕΚ

Τό γράμμα γράφτηκε ἀπ'ἀφορμή τήν ἀπόφαση τῆς Διοίκησης τοῦ ἑλβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς 7 τοῦ Γενάρη 1917 γιά τήν ἀναβολή τῆς σύγκλησης τοῦ Ἔκτακτου συνεδρίου τοῦ Κόμματος γιά τό ζήτημα τοῦ πολέμου. Γιά τό γράμμα αὐτό ὁ Β. Ι. Λένιν ἔγραφε στήν Ι. Φ. 'Αρμάντ στίς 31 τοῦ Δεκέμβρη 1916 (13 τοῦ Γενάρη 1917): «Γράψαμε στόν Ράντεκ—καλοῦμε αὐτόν, τήν Ρόλαντ-Χόλστ κ.ἄ. νά διαμαρτυρηθοῦν ἐνάντια στόν Γκρίμμ...» (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ 'Ινστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ).

ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ Τ. ΝΕΡΜΑΝ

'Ο Τ. Νέρμαν, σέ ἀπαντητικό γράμμα του τῆς 30 τοῦ Γενάρη (12 τοῦ Φλεβάρη) τοῦ 1917 πρός τόν Β. Ι. Λένιν, ἔγραφε: «Πῆρα τό γράμμα Σας καί ἐπισκέφθηκα τόν Χέγκλουντ στή φυλακή...». 'Ο Νέρμαν ἔκφραζε τή λύπη του γιά τό γεγονός ὅτι ὁ Χέγκλουντ ἔχει ἄγνοια τῶν γεγονότων καί γι'αὐτό δέν μπορεῖ νά ψηφίσει γιά τήν ἀπομάκρυνση τοῦ Ρ. Γκρίμμ ἀπό τή Διεθνή Σοσιαλιστική 'Επιτροπή (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ 'Ινστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ).

1 9 1 7

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ Ν. Ι. ΜΠΟΥΧΑΡΙΝ

Γιά τά γράμματα αὐτά ὁ Β. Ι. Λένιν ἔγραφε στήν Α. Μ. Κολλοντάι στίς 4 (17) τοῦ Φλεβάρη 1917: «Εἶναι πολύ λυπηρό, πού δέν μπορῶ νά συγκεντρώσω ὅλα τά ντοκουμέντα γιά τό S. L. P. (παρακάλεσα γιά τό ζήτημα αὐτό τόν Μπουχάριν, ὅμως τά γράμματα εἶναι ὁλοφάνερο πώς χάνονται)» (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 35ος, σελ. 229).

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΩΝ, ΠΟΥ ΣΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ ΤΟΥΣ ΠΗΡΕ ΜΕΡΟΣ Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ

«ΣΜΠΟΡΝΙΚ «ΣΟΤΣΙΑΛ-ΝΤΕΜΟΚΡΑΤΑ»»

Τεῦχ. 1, 'Οχτώβρης 1916
Τεῦχ. 2, Δεκέμβρης 1916

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ «ΣΟΤΣΙΑΛ-ΝΤΕΜΟΚΡΑΤ»

'Αρ. φύλ. 56, 6 τοῦ Νοέμβρη 1916
'Αρ. φύλ. 57, 30 τοῦ Δεκέμβρη 1916
'Αρ. φύλ. 58, 31 τοῦ Γενάρη 1917

ΓΚ. Ε. ΖΗΝΟΒΙΕΦ. «Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ» Πετρούπολη, μέρος 1 — 1917· μέρος 2 — 1919

Τό χειρόγραφο τοῦ βιβλίου τοῦ Ζηνόβιεφ ὁ Β. Ι. Λένιν τό θεώρησε τό 1915-1917. Στόν πρόλογο τοῦ βιβλίου τό 1926 ὁ Ζηνόβιεφ ἔγραφε: «Όλο τό βιβλίο γράφτηκε τόν καιρό πού ὁ συγγραφέας βρισκόταν σέ στενή, καθημερινή ἐπαφή μέ τόν Β. Ι. Λένιν. Ὁ Βλαντίμιρ 'Ιλίτς καθοδηγοῦσε τή δουλιά αὐτή καί θεώρησε ἕνα μέρος τῶν γραφομένων».

«GEGEN DIE LÜGE DER VATERLANDSVERTEIDIGUNG»

Τό φυλλάδιο ἀρ. 1 τοῦ «Gegen die Lüge der Vaterlandsverteidigung» («'Ενάντια στό ψέμα γιά τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας»), πού ἐκδόθηκε μέ τήν ὑπογραφή: «Ὁμάδα τσιμμερβαλντινῶν ἀριστερῶν στήν 'Ελβετία» γράφτηκε ὄχι ἀργότερα ἀπό τίς 6 (19) τοῦ Φλεβάρη 1917. Ὁ Β. Ι. Λένιν πῆρε τό πιό ἐνεργό μέρος στή σύνταξη καί στή θεώρηση τοῦ φυλλαδίου: «Σήμερα—πληροφοροῦσε μέ γράμμα του πρός τήν 'Ινέσσα 'Αρμάντ—τελειώσαμε *τό φυλλάδιο ἀρ. 1* («'Ελβετική ὁμάδα τῶν τσιμμερβαλντινῶν ἀριστερῶν»)» ("Απαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 35ος, σελ. 232). Στό κείμενο τοῦ φυλλαδίου μπῆκε τό λενινιστικό ντοκουμέντο «Πρόταση γιά τίς ἀλλαγές στήν ἀπόφαση γιά τό ζήτημα τοῦ πολέμου» καί μιά σειρά θέσεις ἀπό ἄλλα ἔργα τοῦ Β. Ι. Λένιν.

ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΓΚΛΗΣΗ ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗΣ «ΤΩΝ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΩΝ ΤΗΣ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΗΣ» ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΟΥ ΣΔΕΚΡ

Ἡ διακήρυξη δημοσιεύτηκε στή «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»» τεῦχ. 2, τόν Δεκέμβρη τοῦ 1916, μέ τήν ὑπογραφή: Ἡ ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ.

Ὅταν ὁ Β. Ι. Λένιν ἔμαθε γιά τή σχεδιαζόμενη σύγκληση τῆς δεύτερης συνδιάσκεψης τῶν σοσιαλιστῶν τῆς Ἀντάντ, μέ γράμμα του πρός τόν Γκ. Γ. Μπελένκι στό Παρίσι τόν παρακαλεῖ νά ἐξακριβώσει τό χρόνο σύγκλησης τῆς συνδιάσκεψης, ὑποσχέθηκε νά τοῦ στείλει φυλλάδιο ἀφιερωμένο στό ζήτημα αὐτό, καί παρακάλεσε νά ὀργανώσει τήν κυκλοφορία του (βλ. Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 36ος, σελ. 376). Ὁ Β. Ι. Λένιν, ὑπενθυμίζοντας γιά τή συνδιάσκεψη αὐτή στό «Χαιρετιστήριο πρός τό συνέδριο τοῦ Ἰταλικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος», ἔγραφε: «Γι᾽αὐτό ἔχουμε τήν πρόθεση νά ἀρνηθοῦμε νά πάρουμε μέρος στή συνδιάσκεψη καί νά ἀπευθυνθοῦμε μέ γράμμα στούς εὐρωπαίους ἐργάτες, μέ τό ὁποῖο θά ξεσκεπάζουμε τήν ἐξαπάτηση τοῦ λαοῦ ἀπό τούς σοσιαλσωβινιστές». (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 23ος, σελ. 82). Τό περιεχόμενο τῆς διακήρυξης συμπίπτει μέ τά ἔργα τοῦ Β. Ι. Λένιν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1 Τό ἄρθρο *«Γιά τήν μπροσούρα τοῦ Γιούνιους»* δημοσιεύτηκε στό τεῦχος 1 τῆς «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»», τόν 'Οχτώβρη τοῦ 1916.

Τό περιοδικό *«Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»»* ἱδρύθηκε ἀπό τόν Β. Ι. Λένιν, ἐκδιδόταν ἀπό τή Συντακτική ἐπιτροπή τῆς ἐφημερίδας «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ». 'Εκδόθηκαν συνολικά δυό τεύχη τοῦ περιοδικοῦ: τό τεῦχος 1 τόν 'Οχτώβρη, καί τό τεῦχος 2 τό Δεκέμβρη τοῦ 1916. Στά τεύχη αὐτά δημοσιεύτηκαν τά ἔργα τοῦ Β. Ι. Λένιν «'Η σοσιαλιστική ἐπανάσταση καί τό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν. Θέσεις», «Γιά τήν μπροσούρα τοῦ Γιούνιους», «Τά ἀποτελέσματα τῆς συζήτησης γιά τήν αὐτοδιάθεση», «Γιά τό σύνθημα τοῦ «ἀφοπλισμοῦ»», «'Ο ἰμπεριαλισμός καί ἡ διάσπαση τοῦ σοσιαλισμοῦ», «'Η Διεθνής τῶν νέων», «Προσπάθειες νά βγάλουν ἀσπροπρόσωπο τόν ὀπορτουνισμό», «'Η ὁμάδα τοῦ Τσχεΐτζε καί ὁ ρόλος της». Εἶχε ἑτοιμαστεῖ ὑλικό γιά τό τρίτο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ, στό ὁποῖο ἐπρόκειτο νά δημοσιευτεῖ τό ἄρθρο τοῦ Β. Ι. Λένιν «Σχετικά μέ τή γελοιογραφία τοῦ μαρξισμοῦ καί τόν «ἰμπεριαλιστικό οἰκονομισμό»», ὅμως λόγω ἔλλειψης μέσων ἡ ἔκδοσή του δέν πραγματοποιήθηκε.—*1.*

2 *ΔΣΕ* (Διεθνής Σοσιαλιστική 'Επιτροπή)—ἐκτελεστικό ὄργανο τῆς ἕνωσης τοῦ Τσίμμερβαλντ· ἱδρύθηκε στήν πρώτη διεθνή σοσιαλιστική συνδιάσκεψη πού ἔγινε στό Τσίμμερβαλντ στίς 5-8 τοῦ Σεπτέμβρη 1915. Στήν ἐπιτροπή ἐκλέχτηκαν ὁ Ρ. Γκρίμμ, ὁ Ο. Μόργκαρι, ὁ Σ. Νέν, ἡ Α. Μπαλαμπάνοβα. 'Η ἕδρα τῆς ΔΣΕ ἦταν στήν πόλη Βέρνη. 'Αμέσως μετά τή συνδιάσκεψη τοῦ Τσίμμερβαλντ, μέ πρόταση τοῦ Ρ. Γκρίμμ συγκροτήθηκε πλατιά Διεθνής Σοσιαλιστική 'Επιτροπή, στήν ὁποία μπῆκαν ἐκπρόσωποι ἀπό ὅλα τά κόμματα πού προσχώρησαν στίς ἀποφάσεις τῆς συνδιάσκεψης τοῦ Τσίμμερβαλντ. 'Από τήν ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ στήν πλατιά ΔΣΕ μπῆκαν οἱ Β. Ι. Λένιν, Ι. Φ. 'Αρμάντ, Γκ. Ε. Ζηνόβιεφ. "Οργανο τῆς ΔΣΕ ἦταν τό δελτίο της «Internationale Sozialistische Komission zu Bern. Bulletin» («Διεθνής Σοσιαλιστική 'Επιτροπή τῆς Βέρνης. Δελτίο») πού ἔβγαινε στά γερμανικά, γαλλικά καί ἀγγλικά ἀπό τό Σεπτέμβρη τοῦ 1915 μέχρι τό Γενάρη τοῦ 1917. Βγῆκαν ἕξι τεύχη.

Στό τεῦχ. 3 τοῦ «Δελτίου » τῆς ΔΣΕ (Φλεβάρης τοῦ 1916), στό ἄρθρο μέ τόν τίτλο «Ein Vorschlag deutscher Genossen» («Πρόταση τῶν

γερμανῶν συντρόφων») δημοσιεύτηκαν θέσεις τῆς ὁμάδας «Ἡ Διεθνής»—«Leitsätze» («Βασικές θέσεις»), πού καθόριζαν τή θέση τῶν γερμανῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν πάνω στά σημαντικότερα ζητήματα τῆς θεωρίας καί τῆς πολιτικῆς στήν περίοδο τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου.—*1.*

3 *Ὁμάδα «Ἡ Διεθνής»*—ἐπαναστατική ὀργάνωση τῶν γερμανῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν· σχηματίστηκε στίς ἀρχές τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἀπό τούς Κ. Λῆμπκνεχτ, Ρ. Λούξεμπουργκ, Φ. Μέρινγκ, Κ. Τσέτκιν, Γ. Μαρχλέβσκι, Λ. Ἰογκίχες (Τίσκα), Β. Πίκ. Τόν Ἀπρίλη τοῦ 1915 ἡ Ρ. Λούξεμπουργκ καί ὁ Φ. Μέρινγκ ἵδρυσαν τό περιοδικό «Die Internationale», «Ἡ Διεθνής», γύρω ἀπό τό ὁποῖο συσπειρώθηκε ἡ βασική ὁμάδα τῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν τῆς Γερμανίας. Τήν 1η τοῦ Γενάρη 1916 στό Βερολίνο συνῆλθε παγγερμανική συνδιάσκεψη τῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν, στήν ὁποία ἡ ὁμάδα διαμορφώθηκε ὀργανωτικά καί πῆρε ἀπόφαση νά ὀνομαστεῖ ὁμάδα «Ἡ Διεθνής». Ἡ συνδιάσκεψη ψήφισε σάν πλατφόρμα τῆς ὁμάδας τίς «Leitsätze» («Βασικές θέσεις») πού ἐπεξεργάστηκε ἡ Ρ. Λούξεμπουργκ μέ τή συμμετοχή τοῦ Κ. Λῆμπκνεχτ, τοῦ Φ. Μέρινγκ καί τῆς Κ. Τσέτκιν. Ἀπό τό 1916 ἡ ὁμάδα «Ἡ Διεθνής», ἐκτός ἀπό τίς πολιτικές προκηρύξεις πού ἔβγαιναν στό 1915, ἄρχισε νά ἐκδίδει παράνομα καί νά κυκλοφορεῖ τά «Πολιτικά γράμματα» μέ τήν ὑπογραφή «Σπάρτακος» (ἔβγαιναν τακτικά μέχρι τόν Ὀχτώβρη τοῦ 1918). Σέ σχέση μ'αὐτό ἡ ὁμάδα «Ἡ Διεθνής» ἄρχισε νά ὀνομάζεται ἐπίσης ὁμάδα «Σπάρτακος».

Οἱ σπαρτακιστές ἔκαναν ἐπαναστατική προπαγάνδα στίς μάζες, ὀργάνωναν μαζικές ἀντιπολεμικές ἐκδηλώσεις, καθοδηγοῦσαν τίς ἀπεργίες, ξεσκέπαζαν τόν ἰμπεριαλιστικό χαρακτήρα τοῦ παγκόσμιου πολέμου καί τήν προδοσία τῶν ὀπορτουνιστῶν ἡγετῶν τῆς σοσιαλδημοκρατίας. Οἱ σπαρτακιστές ὅμως παρουσίαζαν σοβαρά λάθη σέ ζητήματα θεωρίας καί πολιτικῆς: ἀρνοῦνταν τή δυνατότητα ἐθνικοαπελευθερωτικῶν πολέμων στήν ἐποχή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, δέν ἔπαιρναν συνεπή θέση πάνω στό ζήτημα τοῦ συνθήματος τῆς μετατροπῆς τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου σέ ἐμφύλιο πόλεμο, ὑποτιμοῦσαν τό ρόλο τοῦ προλεταριακοῦ κόμματος σάν πρωτοπορίας τῆς ἐργατικῆς τάξης, φοβόνταν τήν ἀποφασιστική ρήξη μέ τούς ὀπορτουνιστές.

Τόν Ἀπρίλη τοῦ 1917 οἱ σπαρτακιστές μπῆκαν στό κεντριστικό Ἀνεξάρτητο σοσιαλδημοκρατικό κόμμα τῆς Γερμανίας, διατηρώντας σ'αὐτό τήν ὀργανωτική τους αὐτοτέλεια. Τό Νοέμβρη τοῦ 1918 στήν πορεία τῆς ἐπανάστασης στή Γερμανία οἱ σπαρτακιστές, ἀφοῦ ξέκοψαν ἀπό τούς «ἀνεξάρτητους», συγκρότησαν τήν «Ἕνωση τοῦ Σπάρτακου» καί ἀνακοίνωσαν τό πρόγραμμά τους στίς 14 τοῦ Δεκέμβρη 1918. Οἱ σπαρτακιστές ἵδρυσαν τό Κομμουνιστικό κόμμα τῆς Γερμανίας στό ἱδρυτικό του συνέδριο (30 τοῦ Δεκέμβρη 1918-1 τοῦ Γενάρη 1919). Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔκανε ἐπανειλημμένα κριτική στά λάθη τῶν γερμανῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν καί τόνιζε τήν ἀσυνέπεια στίς θέσεις τους. Ταυτόχρονα πολύ ἐκτιμοῦσε τήν ἐπαναστατική τους δράση. «Ἡ

δουλιά τῆς γερμανικῆς ὁμάδας «Σπάρτακος» πού διεξήγαγε συστηματική ἐπαναστατική προπαγάνδα στίς πιό δύσκολες συνθῆκες—ἔγραφε ὁ Λένιν—ἔσωσε πραγματικά τήν τιμή τοῦ γερμανικοῦ σοσιαλισμοῦ καί τοῦ γερμανικοῦ προλεταριάτου» (βλ. Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 35ος, σελ. 306).—*1.*

4 *«Vorwärts»* («Ἐμπρός»)—καθημερινή ἐφημερίδα, Κεντρικό Ὄργανο τοῦ Γερμανικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος· ἔβγαινε στό Βερολίνο ἀπό τό 1891 μέ ἀπόφαση τοῦ συνεδρίου τοῦ Κόμματος πού ἔγινε στή Χάλλη σάν συνέχεια τῆς ἐφημερίδας «Berliner Volksblatt» («Λαϊκή ἐφημερίδα τοῦ Βερολίνου»), πού ἔβγαινε ἀπό τό 1884 καί μέ τόν τίτλο «Vorwärts. Berliner Volksblatt». Ἀπό τίς στῆλες τῆς ἐφημερίδας ὁ Φ. Ἔνγκελς καταπολεμοῦσε κάθε ἐκδήλωση ὀπορτουνισμοῦ. Ἀπό τό δεύτερο μισό τῆς δεκαετίας 1890-1900, ὕστερα ἀπό τό θάνατο τοῦ Ἔνγκελς, ἡ Συντακτική ἐπιτροπή τῆς «Vorwärts» ἔπεσε στά χέρια τῆς δεξιᾶς πτέρυγας τοῦ Κόμματος καί συστηματικά δημοσίευε ἄρθρα τῶν ὀπορτουνιστῶν.

Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου (1914-1918) ἡ«Vorwärts» ἀκολουθοῦσε σοσιαλσωβινιστικές θέσεις. Μετά τή Μεγάλη Ὀχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση ἡ ἐφημερίδα ἔκανε ἀντισοβιετική προπαγάνδα. Ἔβγαινε στό Βερολίνο ὥς τό 1933.—*3.*

5 *«Bremer Bürger-Zeitung»* («Πολιτική ἐφημερίδα τῆς Βρέμης»)—καθημερινή σοσιαλδημοκρατική ἐφημερίδα, ἔβγαινε στή Βρέμη ἀπό τό 1890 ὥς τό 1919. Μέχρι τό 1916 βρισκόταν κάτω ἀπό τήν ἐπιροή τῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν τῆς Βρέμης, ὕστερα πέρασε στά χέρια τῶν σοσιαλσωβινιστῶν.—*4.*

6 *«Volksfreund»* («Φίλος τοῦ Λαοῦ»)—καθημερινή σοσιαλδημοκρατική ἐφημερίδα, πού ἱδρύθηκε τό 1871 στό Μπράουνσβαϊγκ. Τό 1914-1915 ἦταν οὐσιαστικά ὄργανο τῶν γερμανῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν. Τό 1916 πέρασε στά χέρια τῶν καουτσκιστῶν.—*4.*

7 *«Διεθνιστές σοσιαλιστές τῆς Γερμανίας»* («Internationale Sozialisten Deutschlands», I. S. D.)—ὁμάδα γερμανῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν πού ἑνώθηκαν στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου γύρω ἀπό τό περιοδικό «Lichtstrahlen» («Φωταχτίδες») πού ἔβγαινε στό Βερολίνο ἀπό τό 1913 ὥς τό 1921. Οἱ «Διεθνιστές σοσιαλιστές τῆς Γερμανίας» τάχθηκαν ἀνοιχτά κατά τοῦ πολέμου καί τοῦ ὀπορτουνισμοῦ. Στό ζήτημα τοῦ διαχωρισμοῦ ἀπό τούς σοσιαλσωβινιστές καί τούς κεντριστές αὐτοί ἔπαιρναν στή Γερμανία τήν πιό συνεπή θέση. Στή συνδιάσκεψη τοῦ Τσίμμερβαλντ ὁ ἐκπρόσωπος τῆς ὁμάδας «Διεθνιστές σοσιαλιστές τῆς Γερμανίας» Γ. Μπόρχαρντ ὑπόγραψε τά σχέδια ἀπόφασης καί διακήρυξης τῆς Ἀριστερᾶς τοῦ Τσίμμερβαλντ. Ἀμέσως μετά τή συνδιάσκεψη τό Γραφεῖο τῆς Ἀριστερᾶς τοῦ Τσίμμερβαλντ πῆρε τήν εἰδοποίηση ὅτι ἡ ὁμάδα «Διεθνιστές σοσιαλιστές τῆς Γερμανίας» προσχωρεῖ σ'αὐτήν· ἡ ἀνακοίνωση γι'αὐτό δημοσιεύτηκε στό «Internationale Flugblätter» («Διεθνιστικά

φυλλάδια») ἀρ. 1 τοῦ 1915. Ἡ ὁμάδα δέν εἶχε πλατιά σύνδεση μέ τίς μάζες καί γρήγορα διαλύθηκε.—*4.*

8 *«Die Neue Zeit»* («Νέοι Καιροί»)—θεωρητικό περιοδικό τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Γερμανίας· ἔβγαινε στή Στουτγάρδη ἀπό τό 1883 ὥς τό 1923. Μέχρι τόν Ὀχτώβρη τοῦ 1917 διευθυντής του ἦταν ὁ Κ. Κάουτσκι, ἔπειτα ὁ Γκ. Κοῦνοφ. Στό περιοδικό «Die Neue Zeit» πρωτοδημοσιεύτηκαν ὁρισμένα ἔργα τοῦ Κ. Μάρξ καί τοῦ Φ. Ἔνγκελς. Ὁ Ἔνγκελς βοηθοῦσε μέ τίς συμβουλές του τή Συντακτική ἐπιτροπή τοῦ περιοδικοῦ καί ὄχι σπάνια τῆς ἔκανε κριτική γιά τίς παρεκκλίσεις τοῦ περιοδικοῦ ἀπό τό μαρξισμό. Ἀπό τό 1895, μετά τό θάνατο τοῦ Ἔνγκελς, στό περιοδικό ἄρχισαν νά δημοσιεύονται συστηματικά ἄρθρα ἀναθεωρητῶν, καί ἀνάμεσα σ᾽αὐτά μιά σειρά ἄρθρα τοῦ Ε. Μπέρνσταϊν μέ τόν τίτλο «Προβλήματα τοῦ σοσιαλισμοῦ», πού ἐγκαινίασαν τήν ἐκστρατεία τῶν ἀναθεωρητῶν ἐνάντια στό μαρξισμό. Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου (1914-1918) τό περιοδικό ἀκολουθοῦσε κεντριστική θέση, ὑποστηρίζοντας οὐσιαστικά τούς σοσιαλσωβινιστές.—*4.*

9 Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Ἅπαντα, 2η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 17ος, σελ. 365.—*11.*

10 *«Πριζιβιστές»* ὁ Β. Ι. Λένιν ὀνόμαζε τούς ὀπαδούς τῆς ὁμάδας «Πριζίβ» («Προσκλητήριο») πού ἵδρυσαν οἱ μενσεβίκοι καί οἱ ἐσέροι τό Σεπτέμβρη τοῦ 1915 καί πού ἔπαιρνε ἄκρα σοσιαλσωβινιστική θέση. Ἡ ὁμάδα ἐξέδιδε τήν ἐφημερίδα «Πριζίβ» καί ἔβγαινε στό Παρίσι ἀπό τόν Ὀχτώβρη τοῦ 1915 ὥς τό Μάρτη τοῦ 1917· καθοδηγητικό ρόλο στήν ἐφημερίδα ἔπαιζαν οἱ Γκ. Β. Πλεχάνοφ, Γκ. Α. Ἀλέξινσκι, Ι. Μπουνακόβ, Ν. Ντ. Αὐξέντιεφ κ.ἄ.—*13.*

11 *Ἡ ἀριστερή ὁμάδα τοῦ Τσίμμερβαλντ* ἱδρύθηκε μέ πρωτοβουλία τοῦ Β. Ι. Λένιν στή διεθνή σοσιαλιστική συνδιάσκεψη στό Τσίμμερβαλντ τό Σεπτέμβρη τοῦ 1915. Ἕνωνε 8 ἀντιπροσώπους πού ἐκπροσωποῦσαν τήν ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ καί τούς ἀριστερούς σοσιαλδημοκράτες τῆς Σουηδίας, τῆς Νορβηγίας, τῆς Ἐλβετίας, τῆς Γερμανίας, τῆς πολωνικῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ἀντιπολίτευσης καί τῆς σοσιαλδημοκρατίας τῆς περιοχῆς Λεττονίας. Ἡ ἀριστερή ὁμάδα τοῦ Τσίμμερβαλντ, πού ἐπικεφαλῆς της ἦταν ὁ Β. Ι. Λένιν, διεξήγαγε πάλη κατά τῆς κεντριστικῆς πλειοψηφίας τῆς συνδιάσκεψης καί κατάθεσε σχέδια ἀπόφασης καί διακήρυξης, στά ὁποῖα καταδικαζόταν ὁ πόλεμος, ξεσκεπαζόταν ἡ προδοσία τῶν σοσιαλσωβινιστῶν καί τονιζόταν ἡ ἀνάγκη νά διεξαχθεῖ δραστήρια πάλη κατά τοῦ πολέμου. Τά σχέδια αὐτά ἀπορίφθηκαν ἀπό τήν κεντριστική πλειοψηφία τῆς συνδιάσκεψης. Ὡστόσο ἡ Ἀριστερά τοῦ Τσίμμερβαλντ κατάφερε νά συμπεριληφθοῦν μιά σειρά βασικές θέσεις τοῦ δικοῦ της σχεδίου ἀπόφασης στή διακήρυξη πού ψήφισε ἡ συνδιάσκεψη. Ἡ Ἀριστερά τοῦ Τσίμμερβαλντ, ἐπειδή ἔκρινε τή διακήρυξη σάν πρῶτο βῆμα στήν πάλη κατά τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου, τήν ψήφισε, τονίζοντας σέ ἰδιαίτερη δήλωση ὅτι ἡ

διακήρυξη δέν εἶναι ὁλοκληρωμένη, δέν ἔχει συνέπεια καί ἐξηγώντας τούς λόγους ψήφισής της. Ταυτόχρονα ἡ 'Αριστερά τοῦ Τσίμμερβαλντ δήλωσε ὅτι, παραμένοντας γενικά στήν Ἕνωση τοῦ Τσίμμερβαλντ θά κάνει ἀνεξάρτητη δουλιά σέ διεθνή κλίμακα καί θά διαδίδει τίς ἀπόψεις της. 'Εξέλεξε καθοδηγητικό ὄργανο-Γραφεῖο, στό ὁποῖο μπῆκαν οἱ Β. Ι. Λένιν, Γκ. Ε. Ζηνόβιεφ καί ὁ Κ. Ράντεκ. 'Η 'Αριστερά τοῦ Τσίμμερβαλντ ἔβγαζε τό ὄργανό της—τό περιοδικό «Vorbote» («Προάγγελος») στή γερμανική γλώσσα—σ' αὐτό δημοσιεύτηκαν μιά σειρά ἄρθρα τοῦ Β. Ι. Λένιν.

Καθοδηγητική δύναμη στήν ἀριστερή ὁμάδα τοῦ Τσίμμερβαλντ ἦταν οἱ μπολσεβίκοι, πού ἔπαιρναν τή μοναδικά συνεπή, ὥς τό τέλος διεθνιστική θέση. 'Ο Λένιν ἔκανε πάλη κατά τῶν ὁπορτουνιστικῶν ταλαντεύσεων τοῦ Ράντεκ, ἔκανε κριτική τῶν λαθῶν μιᾶς σειρᾶς ἄλλων ἀριστερῶν. Γύρω ἀπό τήν 'Αριστερά τοῦ Τσίμμερβαλντ ἄρχισαν νά συσπειρώνονται τά διεθνιστικά στοιχεῖα τῆς διεθνοῦς σοσιαλδημοκρατίας. Στή Δεύτερη διεθνή σοσιαλιστική συνδιάσκεψη πού ἔγινε τόν 'Απρίλη τοῦ 1916 στό χωριό Κίνταλ, κοντά στή Βέρνη, ἡ ἀριστερή ὁμάδα τοῦ Τσίμμερβαλντ ἕνωνε 12 ἀπό τούς 43 ἀντιπροσώπους, καί πάνω σέ μιά σειρά ζητήματα οἱ μισοί περίπου ἀντιπρόσωποι ψήφισαν τίς προτάσεις της. Οἱ ἀριστεροί σοσιαλδημοκράτες μιᾶς σειρᾶς χωρῶν πού ἀνῆκαν στήν ἀριστερή ὁμάδα τοῦ Τσίμμερβαλντ, ἔκαναν σοβαρή ἐπαναστατική δουλιά καί ἔπαιξαν σπουδαῖο ρόλο στή δημιουργία τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων στίς χῶρες τους.

Γιά τήν ἀριστερή ὁμάδα τοῦ Τσίμμερβαλντ βλ. τά ἄρθρα τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ἕνα πρῶτο βῆμα», «Οἱ ἐπαναστάτες μαρξιστές στή διεθνή σοσιαλιστική συνδιάσκεψη τῆς 5-8 Σεπτέμβρη 1915» (Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 38-44, 45-49).—*17.*

12 *«Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ»*—παράνομη ἐφημερίδα, Κεντρικό Ὄργανο τοῦ ΣΔΕΚΡ· ἔβγαινε ἀπό τό Φλεβάρη τοῦ 1908 ὥς τό Γενάρη τοῦ 1917. Ὕστερα ἀπό τίς ἀποτυχημένες προσπάθειες νά βγεῖ τό 1ο φύλλο στή Ρωσία, ἡ ἔκδοση τῆς ἐφημερίδας μεταφέρθηκε στό ἐξωτερικό. Τά φύλλα ἀρ. 2-32 (Φλεβάρης 1909-Δεκέμβρης 1913) βγῆκαν στό Παρίσι, τά φύλλα ἀρ. 33-58 (Νοέμβρης 1914-Γενάρης 1917) στή Γενεύη. Συνολικά βγῆκαν 58 φύλλα, ἀπ' αὐτά τά 5 εἶχαν παραρτήματα. 'Από τό Δεκέμβρη τοῦ 1911 ἡ ἐφημερίδα «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» ἔβγαινε μέ τή διεύθυνση τοῦ Β. Ι. Λένιν. Στήν ἐφημερίδα δημοσιεύτηκαν πάνω ἀπό 80 ἄρθρα καί σημειώματα τοῦ Λένιν.

Στά δύσκολα χρόνια τῆς ἀντίδρασης καί στήν περίοδο τῆς νέας ἀνόδου τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος ἡ ἐφημερίδα «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» εἶχε τεράστια σημασία στήν πάλη τῶν μπολσεβίκων ἐνάντια στούς λικβινταριστές, στούς τροτσκιστές, στούς ὀτζοβιστές, γιά τή διαφύλαξη τοῦ παράνομου μαρξιστικοῦ κόμματος, στήν στερέωση τῆς ἑνότητάς του, τό δυνάμωμα τῶν δεσμῶν του μέ τίς μάζες.

Ὕστερα ἀπό τό 32ο φύλλο, πού βγῆκε στίς 15 (28) τοῦ Δεκέμβρη 1913, ἡ ἔκδοση τῆς ἐφημερίδας «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» διακόπηκε προσωρινά καί ξανάρχισε στά χρόνια τοῦ πρώτου παγκόσμιου ἰμπερια-

λιστικοῦ πολέμου. Ὁ Β. Ι. Λένιν ἀμέσως μετά τόν ἐρχομό του στήν Ἐλβετία, τό Σεπτέμβρη τοῦ 1914, δούλεψε πολύ γιά τήν ἐπανέκδοση τοῦ Κεντρικοῦ Ὀργάνου τοῦ κόμματος—τῆς ἐφημερίδας «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ». Τήν 1η τοῦ Δεκέμβρη 1914 βγῆκε τό ἑπόμενο, τό 33ο φύλλο τῆς ἐφημερίδας. Παρά τίς δυσκολίες τῆς πολεμικῆς περιόδου ἡ ἐφημερίδα «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» ἔβγαινε κανονικά. Ὁ Λένιν καθοδηγοῦσε ὅλη τή δουλιά τῆς ἔκδοσης τῆς ἐφημερίδας, καθόριζε τό περιεχόμενο τοῦ κάθε φύλλου, θεωροῦσε τά ὑλικά, ἀσχολιόταν μέ ζητήματα διάταξης τῆς ὕλης καί τήν ἐκτύπωση τῆς ἐφημερίδας.

Στά χρόνια τοῦ πρώτου παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἡ ἐφημερίδα «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» ἔπαιζε ἐξαιρετικό ρόλο στήν πάλη κατά τοῦ διεθνοῦς ὀπορτουνισμοῦ, τοῦ ἐθνικισμοῦ καί τοῦ σωβινισμοῦ, στήν προπαγάνδιση τῶν μπολσεβίκικων συνθημάτων, στήν ἀφύπνιση τῆς ἐργατικῆς τάξης καί τῶν ἐργαζομένων μαζῶν στήν πάλη κατά τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου καί τῶν ἐμπνευστῶν του, κατά τῆς ἀπολυταρχίας καί τοῦ καπιταλισμοῦ. Στήν ἐφημερίδα «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» φωτίζονταν ὅλα τά σπουδαιότερα ζητήματα τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, ἀποκαλύπτονταν οἱ ἰμπεριαλιστικοί σκοποί τοῦ πολέμου, ξεσκεπάζονταν οἱ ὑποκριτικές φράσεις καί οἱ ὀπορτουνιστικές ἐνέργειες τῶν σοσιαλσωβινιστῶν καί τῶν κεντριστῶν, ὑποδειχνόταν ὁ μοναδικά σωστός δρόμος τῆς ἐπαναστατικῆς πάλης τοῦ προλεταριάτου στίς συνθῆκες τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου. Στίς στῆλες τῆς ἐφημερίδας δημοσιεύτηκε τό ἄρθρο τοῦ Β. Ι. Λένιν «Γιά τό σύνθημα τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν, τῆς Εὐρώπης», ὅπου γιά πρώτη φορά διατυπώθηκε τό συμπέρασμα γιά τή δυνατότητα τῆς νίκης τοῦ σοσιαλισμοῦ ἀρχικά σέ μιά μόνο χώρα. Ἡ διάδοση τῆς ἐφημερίδας «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» στή Ρωσία, ἡ ἀναδημοσίευση τῶν σπουδαιότερων ἄρθρων της στίς τοπικές μπολσεβίκικες ἐφημερίδες βοηθοῦσαν στήν πολιτική διαφώτιση, στή διεθνιστική διαπαιδαγώγηση τοῦ προλεταριάτου τῆς Ρωσίας, στήν προετοιμασία τῶν μαζῶν γιά τήν ἐπανάσταση.

Ἡ ἐφημερίδα «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» ἔπαιξε μεγάλο ρόλο στό ἔργο τῆς συσπείρωσης τῶν διεθνιστικῶν στοιχείων τῆς διεθνοῦς σοσιαλδημοκρατίας. Ξεπερνώντας ὅλα τά ἐμπόδια πού δημιουργοῦσε ἡ πολεμική κατάσταση, ἡ ἐφημερίδα «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» κυκλοφοροῦσε σέ πολλές χῶρες. Γιά τή διάδοση καί τήν ἐπιροή τῆς «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» μαρτυροῦν οἱ ἔρανοι καί οἱ ἐπετειακές βραδιές πρός τιμήν τῆς ἔκδοσης τοῦ πεντηκοστοῦ της φύλλου, καθώς ἐπίσης καί τά χαιρετιστήρια πού ἔφτασαν στή διεύθυνση τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς ἀπό τό Παρίσι, τό Λονδίνο, τή Λυών, τή Ζυρίχη, τή Γενεύη, τή Λωζάνη, τή Βέρνη, τή Σό-ντέ-Φόν, τήν Κοπεγχάγη, τό Σικάγο, τήν Τουλούζη, τή Γένουα, τή Νέα Ὑόρκη, τή Χριστιανία (Ὄσλο), τή Στοκχόλμη, τή Γλασκώβη, καί ἀπό ἄλλες πόλεις.

Ὁ Β. Ι. Λένιν, ἐκτιμώντας ἐξαιρετικά τίς ὑπηρεσίες τῆς ἐφημερίδας «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» στήν περίοδο τοῦ πρώτου παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου, ἔγραφε ἀργότερα ὅτι χωρίς τή μελέτη τῶν ἄρθρων πού δημοσιεύτηκαν σ'αὐτήν, «δέν μπορεῖ νά τά βγάλει πέρα κανείς συνειδητός ἐργάτης, πού θέλει *νά καταλάβει* τήν ἐξέλιξη τῶν ἰδεῶν τῆς

διεθνοῦς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης καί τῆς πρώτης νίκης της στίς 25 τοῦ 'Οχτώβρη 1917» ("Απαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 194).—*17.*

13 *«Γκαζέτα Ρομποτνίτσα»* («Gazeta Robotnicza»—«'Εργατική 'Εφημερίδα»)—παράνομο ὄργανο τῆς ἐπιτροπῆς Βαρσοβίας τῆς σοσιαλδημοκρατίας τῆς Πολωνίας καί τῆς Λιθουανίας· ἔβγαινε ἀπό τό Μάη ὥς τόν 'Οχτώβρη τοῦ 1906. Βγῆκαν 14 φύλλα μέ τή διεύθυνση τοῦ Γκ. Κάμενσκι καί μετά ἡ ἔκδοση σταμάτησε. Τό 1912, ἔπειτα ἀπό τή διάσπαση τῆς πολωνικῆς σοσιαλδημοκρατίας, ἐμφανίστηκαν δυό ἐπιτροπές τῆς Βαρσοβίας καί ἐκδίδονταν δυό ὄργανα μέ τόν ἴδιο τίτλο «'Εργατική 'Εφημερίδα»: τό ἕνα στή Βαρσοβία ἀπό τούς ὀπαδούς τῆς Κεντρικῆς διοίκησης ('Ιούλης 1911-'Ιούλης 1913), καί τό ἄλλο στήν Κρακοβία ἀπό τήν ἀντιπολιτευτική ἐπιτροπή τῆς Βαρσοβίας ('Ιούλης 1911-Φλεβάρης 1916). Αὐτή τήν ἐφημερίδα ἔχει ὑπόψη του ὁ Β. Ι. Λένιν.

'Η «Γκαζέτα Ρομποτνίτσα» εἶχε ταχθεῖ μέ τήν 'Αριστερά τοῦ Τσίμμερβαλντ. Πάνω στό ζήτημα τοῦ πολέμου ἔπαιρνε διεθνιστική θέση, ὅμως σέ μιά σειρά βασικά ζητήματα (γιά τόν ὀργανωτικό διαχωρισμό μέ τούς κεντριστές, γιά τή στάση ἀπέναντι στίς διεκδικήσεις τοῦ προγράμματος-μίνιμουμ στήν περίοδο τοῦ πολέμου) ἐκδήλωνε ταλαντεύσεις πρός τό μέρος τοῦ κεντρισμοῦ. Στό ἐθνικό ζήτημα ἡ Συντακτική ἐπιτροπή τῆς «Γκαζέτα Ρομποτνίτσα» τάχθηκε κατά τοῦ δικαιώματος αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν. Γιά τή θέση τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς «Γκαζέτα Ρομποτνίτσα» βλ. τό «Γράμμα τῆς 'Επιτροπῆς τῶν ὀργανώσεων τοῦ ἐξωτερικοῦ πρός τά τμήματα τοῦ ΣΔΕΚΡ» ("Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 280-286) πού ἔγραψε ὁ Λένιν.

'Εδῶ γίνεται λόγος γιά τίς θέσεις «'Η σοσιαλιστική ἐπανάσταση καί τό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν» πού ἔγραψε ὁ Λένιν, καί γιά τίς θέσεις «Γιά τόν ἰμπεριαλισμό καί τήν ἐθνική καταπίεση», τίς ὁποῖες σύνταξε ἡ Συντακτική ἐπιτροπή τῆς «Γκαζέτα Ρομποτνίτσα». Καί οἱ δυό θέσεις δημοσιεύτηκαν στό περιοδικό «Vorbote» καί ἀναδημοσιεύτηκαν στή «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»», τεῦχ. 1 ('Οχτώβρης 1916), στό ὁποῖο δημοσιεύτηκε καί τό ἄρθρο τοῦ Λένιν «Τά ἀποτελέσματα τῆς συζήτησης γιά τήν αὐτοδιάθεση».—*17.*

14 *'Η συζήτηση στό περιοδικό «Die Neue Zeit» πάνω στό ἐθνικό ζήτημα,* πού ἔγινε πρίν ἀπό τό συνέδριο τοῦ Λονδίνου τῆς ΙΙ Διεθνοῦς, ἄρχισε μέ τό ἄρθρο τῆς Ρ. Λούξεμπουργκ «Neue Strömungen in der polnischen sozialistischen Bewegung in Deutschland und Österreich» («Νέα ρεύματα στό πολωνικό σοσιαλιστικό κίνημα στή Γερμανία καί στήν Αὐστρία»), τό ὁποῖο δημοσιεύτηκε στά τεύχη 32 καί 33 τοῦ περιοδικοῦ τό 1895-1896. Τό ἄρθρο στρεφόταν κατά τῆς ἐθνικιστικῆς θέης τῶν ἡγετῶν τοῦ πολωνικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος (ΠΠΣ), οἱ ὁποῖοι, ἐμφανιζόμενοι μέ τή σημαία τῆς πάλης γιά ἀνεξάρτητη Πολωνία, ἔκαναν σεπαρατιστική, ἐθνικιστική προπαγάνδα ἀνάμεσα στούς πολωνούς ἐργάτες καί προσπαθοῦσαν νά τούς ἀποσπάσουν ἀπό τήν κοινή μέ τό ρωσικό προλεταριάτο πάλη κατά τοῦ τσαρισμοῦ καί κατά τοῦ καπιταλισμοῦ. Ξεκινώντας ἀπό τίς στενές οἰκονομικές σχέσεις ὁρισμένων περιοχῶν

τῆς Πολωνίας, πού βρίσκονταν κάτω ἀπό τήν ἐξουσία τῆς Αὐστρίας, τῆς Γερμανίας καί τῆς τσαρικῆς Ρωσίας, μέ τίς χῶρες αὐτές, ἡ Ρ. Λούξεμπουργκ θεωροῦσε ὅτι οἱ πολωνοί σοσιαλιστές δέν πρέπει νά διεκδικοῦν τήν ἀνεξαρτησία τῆς Πολωνίας. Σχετικά μ'αὐτό ἡ Ρ. Λούξεμπουργκ ἔπαιρνε γενικά ἀρνητική στάση ἀπέναντι στή διεκδίκηση τοῦ δικαιώματος αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν.

Ἐνάντια στήν ἄποψη τῆς Ρ. Λούξεμπουργκ στή συζήτηση ἀπομέρους τῶν «νεποντλεγκλοστσέφτσι» («ὀπαδῶν τῆς ἀνεξαρτησίας») — δεξιᾶς πτέρυγας τοῦ ΠΠΣ, τάχθηκε ὁ Σ. Χαΐκερ πού δημοσίευσε στό τεῦχ. 37 τοῦ «Die Neue Zeit» τό ἄρθρο «Der Sozialismus in Polen» («Ὁ σοσιαλισμός στήν Πολωνία»). Ὁ Σ. Χαΐκερ ὑπερασπίζοντας τήν ἐθνικιστική θέση τῶν ἡγετῶν τοῦ ΠΠΣ, ὑποστήριζε ὅτι ἡ Διεθνής ἀναγνώρισε στό πρόγραμμά της τή διεκδίκηση τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Πολωνίας. Ἡ Ρ. Λούξεμπουργκ ἀπάντησε στόν Χαΐκερ μέ νέο ἄρθρο — «Der Sozialpatriotismus in Polen» («Ὁ σοσιαλπατριωτισμός στήν Πολωνία») πού δημοσιεύτηκε στό τεῦχ. 41 τοῦ «Die Neue Zeit».

Τρίτη ἄποψη ἀνάπτυξε ὁ Κ. Κάουτσκι στό ἄρθρο του «Finis Poloniae» («Τό τέλος τῆς Πολωνίας») πού δημοσιεύτηκε στά τεύχη 42 καί 43 τοῦ «Die Neue Zeit». Ὁ Κάουτσκι, συμφωνώντας μέ τή θέση τῆς Ρ. Λούξεμπουργκ ὅτι μόνο ἡ νίκη τῆς δημοκρατίας στή Ρωσία θά ὁδηγήσει στήν ἐθνική ἀπελευθέρωση τῆς Πολωνίας, ταυτόχρονα διαφωνοῦσε κατηγορηματικά μέ τή θέση της ὅτι οἱ πολωνοί σοσιαλδημοκράτες δέν πρέπει νά προβάλουν τή διεκδίκηση τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Πολωνίας, τονίζοντας ὅτι ἀπό τήν ἄποψη τῶν σοσιαλιστῶν εἶναι ἀπόλυτα λαθεμένο νά ἀγνοοῦνται τά καθήκοντα τῆς ἐθνικῆς ἀπελευθέρωσης σέ συνθῆκες ἐθνικῆς καταπίεσης.

Τό Διεθνές σοσιαλιστικό συνέδριο τοῦ Λονδίνου τοῦ 1896 ψήφισε τήν ἀπόφαση «Οἱ πολιτικές ἐνέργειες τῆς ἐργατικῆς τάξης», στήν ὁποία περιέχονταν, ὅπως ἔγραφε ὁ Β. Ι. Λένιν, «ἀπό τό ἕνα μέρος μιά ἐντελῶς κατηγορηματική ἀναγνώριση τοῦ ἀπόλυτου δικαιώματος αὐτοδιάθεσης ὅλων τῶν ἐθνῶν πού δέν ἐπιτρέπει καμιά παρερμηνεία· ἀπό τό ἄλλο μέρος, μιά ἐξίσου ἀπερίφραστη ἔκκληση στούς ἐργάτες νά πραγματοποιήσουν τή *διεθνή* ἑνότητα τῆς ταξικῆς τους πάλης» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 25ος, σελ. 297). — *17.*

15 Τό 1903 στήν περίοδο τῆς προετοιμασίας τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ καί στό ἴδιο τό συνέδριο, ἔγινε συζήτηση σχετικά μέ τή διεκδίκηση τοῦ δικαιώματος αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν σέ σύνδεση μέ τή συζήτηση τοῦ σχεδίου προγράμματος τοῦ ΣΔΕΚΡ, πού τό εἶχε ἐπεξεργαστεῖ ἡ Συντακτική ἐπιτροπή τῆς «Ἴσκρα». Στά ἄρθρα «Σχετικά μέ τή διακήρυξη τῆς «Ἕνωσης τῶν ἀρμενίων σοσιαλδημοκρατῶν»» καί «Τό ἐθνικό ζήτημα στό πρόγραμμά μας», πού δημοσιεύτηκαν στήν «Ἴσκρα» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 7ος, σελ. 100-103 καί 231-240), ὁ Λένιν ἐξήγησε τή θέση τῶν ρώσων μαρξιστῶν-ἰσκριστῶν πάνω στό ζήτημα αὐτό. Ἡ ἔντονη πάλη γύρω ἀπό τή διεκδίκηση τοῦ δικαιώματος αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν, πού διατυπώθηκε στήν § 9 τοῦ σχεδίου προγράμματος, φούντωσε στήν Ἐπιτροπή τοῦ συνεδρίου γιά τό

πρόγραμμα. Οἱ πολωνοί σοσιαλδημοκράτες, θεωρώντας ὅτι ἡ διεκδίκηση αὐτή βοηθάει τούς πολωνούς ἐθνικιστές, πρότειναν νά ἀντικατασταθεῖ ἡ διεκδίκηση αὐτή μέ τή διεκδίκηση τῆς πολιτιστικῆς-ἐθνικῆς αὐτονομίας. Τήν ἴδια θέση πῆραν καί οἱ μπουντιστές, οἱ ὁποῖοι, ἄν καί τότε δέν ἔφεραν ἀνοιχτά ἀντίρηση στήν αὐτοδιάθεση τῶν ἐθνῶν, πρότειναν νά συμπληρωθεῖ ἡ § 9 μέ τή θέση γιά τήν πολιτιστική-ἐθνική αὐτονομία. Ταυτόχρονα οἱ μπουντιστές τάχθηκαν κατά τοῦ διεθνισμοῦ στήν κομματική οἰκοδόμηση, προβάλλοντας τήν ὁμοσπονδιακή ἀρχή συγκρότησης τοῦ Κόμματος. Τό συνέδριο ἀπόριψε τήν ἄποψη τῶν πολωνῶν σοσιαλδημοκρατῶν καί τίς ἐθνικιστικές ἀξιώσεις τῶν μπουντιστῶν, ψήφισε τό σημεῖο γιά τήν αὐτοδιάθεση τῶν ἐθνῶν καί τή διεθνιστική ἀρχή συγκρότησης τοῦ Κόμματος.

Τό 1913-1914, σέ σχέση μέ τήν ἄνοδο τῶν ἐθνικῶν ἀπελευθερωτικῶν κινημάτων, ἀπό τή μιά μεριά, καί τό δυνάμωμα τοῦ μεγαλοκρατικοῦ σωβινισμοῦ καί τοῦ τοπικοῦ ἐθνικισμοῦ, ἀπό τήν ἄλλη, ἔγινε καί πάλι συζήτηση πάνω στό ἐθνικό ζήτημα. Οἱ μενσεβίκοι λικβινταριστές, οἱ μπουντιστές, οἱ οὐκρανοί ὁπορτουνιστές τάχθηκαν κατά τοῦ μαρξιστικοῦ προγράμματος γιά τό ἐθνικό ζήτημα, κατά τῆς διεκδίκησης τοῦ δικαιώματος αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν μέχρι τόν ἀποχωρισμό, ἀντιπαραθέτοντας σ᾽αὐτό τήν ἐθνικιστική διεκδίκηση τῆς πολιτιστικῆς-ἐθνικῆς αὐτονομίας. Ὄχι σωστή θέση στό ζήτημα αὐτό πῆρε ἐπίσης καί ἡ Ρ. Λούξεμπουργκ, ἡ ὁποία στό ἄρθρο της «Τό ἐθνικό ζήτημα καί ἡ αὐτονομία» (1908-1909) καί σέ ἄλλες ἐργασίες, προσπάθησε νά στηρίξει τήν ἀνάγκη νά βγεῖ ἀπό τό πρόγραμμα τοῦ ΣΔΕΚΡ τό σημεῖο γιά τό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν. Ὁ Λένιν ἔκανε κριτική τῆς ἐθνικιστικῆς θέσης τῶν ὁπορτουνιστῶν καί τῶν λαθεμένων ἀπόψεων τῆς Ρ. Λούξεμπουργκ στίς ἐργασίες του «Κριτικά σημειώματα πάνω στό ἐθνικό ζήτημα» καί «Γιά τό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν». Στίς ἐργασίες αὐτές ὁ Λένιν ἀνάπτυξε τή μαρξιστική διδασκαλία πάνω στό ἐθνικό ζήτημα, στήριξε μέ ἐπιχειρήματα τό ἐθνικό πρόγραμμα καί τήν πολιτική τοῦ Μπολσεβίκικου κόμματος (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 24ος, σελ. 113-148 καί τόμ. 25ος, σελ. 257-321).

Μιλώντας γιά «τίς ταλαντεύσεις τῆς σκέψης ἀνάμεσα στά μέλη τοῦ Κόμματός μας» πάνω στό ἐθνικό ζήτημα στά χρόνια τοῦ πολέμου, ὁ Λένιν εἶχε ὑπόψη του τήν ὁμιλία τοῦ Ν. Ι. Μπουχάριν στή συνδιάσκεψη τῆς Βέρνης τῶν τμημάτων τοῦ ἐξωτερικοῦ τοῦ ΣΔΕΚΡ τήν ἄνοιξη τοῦ 1915 καί τίς κοινές θέσεις τοῦ Ν. Ι. Μπουχάριν, τοῦ Γκ. Λ. Πιατακόφ καί τῆς Ε. Μπ. Μπός «Γιά τό σύνθημα τοῦ δικαιώματος αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν» (φθινόπωρο τοῦ 1915), στίς ὁποῖες ἀπορίπτονταν ἡ προγραμματική διεκδίκηση τοῦ Κόμματος γιά τό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν. Στήν κριτική τῆς θέσης τῆς ὁμάδας Μπουχάριν—Πιατακόφ—Μπός εἶναι ἀφιερωμένα τά ἄρθρα τοῦ Λένιν πού δημοσιεύονται σέ τοῦτο τόν τόμο «Γιά τήν ἐμφανιζόμενη κατεύθυνση τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ»», «Ἀπάντηση στόν Π. Κίεβσκι (Γ. Πιατακόφ)», «Σχετικά μέ τή γελοιογραφία τοῦ μαρξισμοῦ καί τόν «ἰμπεριαλιστικό οἰκονομισμό»» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 59-67, 68-74, 77-130).—*18.*

16 *«Οἰκονομισμός»*—ὀπορτουνιστικό ρεῦμα μέσα στή ρωσική σοσιαλδημοκρατία στά τέλη τοῦ 19ου μέ ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰώνα, μιά παραλλαγή τοῦ διεθνοῦς ὀπορτουνισμοῦ. Οἱ «οἰκονομιστές» περιόριζαν τά καθήκοντα τῆς ἐργατικῆς τάξης στήν οἰκονομική πάλη γιά τήν αὔξηση τοῦ μισθοῦ ἐργασίας, τήν καλυτέρευση τῶν συνθηκῶν δουλιᾶς κτλ., ἰσχυρίζονταν ὅτι ἡ πολιτική πάλη εἶναι ὑπόθεση τῆς φιλελεύθερης ἀστικῆς τάξης, ἀρνοῦνταν τόν καθοδηγητικό ρόλο τοῦ κόμματος τῆς ἐργατικῆς τάξης. Οἱ «οἰκονομιστές», ὑποκλινόμενοι μπροστά στό αὐθόρμητο τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, μείωναν τή σημασία τῆς ἐπαναστατικῆς θεωρίας, ἀρνοῦνταν τήν ἀνάγκη τῆς εἰσαγωγῆς τῆς σοσιαλιστικῆς συνείδησης στό ἐργατικό κίνημα ἀπ'ἔξω—ἀπό τό μαρξιστικό κόμμα, καί ἔτσι ἄνοιγαν τό δρόμο στήν ἀστική ἰδεολογία. Οἱ «οἰκονομιστές» ὑπεράσπιζαν τή διασπορά καί τό χειροτεχνικό τρόπο δουλιᾶς στό σοσιαλδημοκρατικό κίνημα, τάσσονταν ἐνάντια στήν ἀνάγκη δημιουργίας συγκεντρωτικοῦ κόμματος τῆς ἐργατικῆς τάξης.

Στήν ἀναλυτική κριτική τῶν ἀπόψεων τῶν «οἰκονομιστῶν» εἶναι ἀφιερωμένα τά ἔργα τοῦ Λένιν: «Διαμαρτυρία τῶν σοσιαλδημοκρατῶν τῆς Ρωσίας», «Πισωδρομική κατεύθυνση στή ρωσική σοσιαλδημοκρατία», «Παίρνοντας ἀφορμή ἀπό μιά «Profession de foi»», «Συζήτηση μέ τούς συνήγορους τοῦ οἰκονομισμοῦ» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 4ος, σελ. 167-180, 246-279, 316-326· τόμ. 5ος, σελ. 366-373). Ὁ Λένιν ὁλοκλήρωσε τήν ἰδεολογική συντριβή τοῦ «οἰκονομισμοῦ» στό βιβλίο του «Τί νά κάνουμε;» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 6ος, σελ. 1-195). Μεγάλο ρόλο στήν πάλη κατά τοῦ «οἰκονομισμοῦ» ἔπαιξε ἡ λενινιστική «Ἴσκρα».—*20.*

17 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Ἅπαντα, 2η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 19ος, σελ. 27.—*20.*

18 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Ἅπαντα, 2η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 13ος, σελ. 281.—*20.*

19 *«Πολιτιστική-ἐθνική αὐτονομία»*—ἀντιμαρξιστικό, ἀστικοεθνικιστικό πρόγραμμα ἐπίλυσης τοῦ ἐθνικοῦ ζητήματος· τό ἐπεξεργάστηκαν οἱ αὐστριακοί σοσιαλδημοκράτες Ο. Μπάουερ καί Κ. Ρέννερ καί ψηφίστηκε ἀπό τό αὐστριακό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα, καθώς ἐπίσης καί ἀπό ἄλλα κόμματα τῆς ΙΙ Διεθνοῦς. Τό πρόγραμμα αὐτό ἀπόριπτε τό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν μέχρι τόν ἀποχωρισμό, διαχώριζε τούς ἐργάτες σύμφωνα μέ τό γνώρισμα τῆς ἐθνικότητας καί ἐκμηδένιζε τή διεθνιστική ἑνότητα τοῦ προλεταριάτου· διευκόλυνε τήν προσέλκυση τῶν προλετάριων καί τῶν ἐργαζόμενων ἀγροτῶν στή σφαίρα ἐπιροῆς τῶν ἰδεῶν τοῦ ἀστικοῦ ἐθνικισμοῦ, τούς ἀποσποῦσε ἀπό τήν πάλη κατά τῶν ἐκμεταλλευτριῶν τάξεων τοῦ ἔθνους τους, ἀπό τά καθήκοντα τῶν συνεπῶν δημοκρατικῶν μεταρυθμίσεων τοῦ κράτους στό σύνολο. Ὁ Λένιν ὑπόβαλε σέ αὐστηρή κριτική τή διεκδίκηση τῆς «πολιτιστικῆς ἐθνικῆς αὐτονομίας» στίς ἐργασίες «Κριτικά σημειώματα πάνω στό ἐθνικό ζήτημα», «Γιά τό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 24ος, σελ. 113-148 καί τόμ. 25ος, σελ. 257-321) καί σέ ἄλλα ἔργα του.—*21.*

20 «*Berner Tagwacht*» («Φρουρός τῆς Βέρνης»)—ἐφημερίδα, ὄργανο τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς 'Ελβετίας· βγαίνει ἀπό τό 1893 στή Βέρνη. Στά 1909-1918 διευθυντής τῆς ἐφημερίδας ἦταν ὁ Ρ. Γκρίμμ. Στίς ἀρχές τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου δημοσιεύτηκαν στήν ἐφημερίδα αὐτή ἄρθρα τοῦ Κ. Λῆμπκνεχτ, τοῦ Φ. Μέρινγκ καί ἄλλων ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν. 'Από τό 1917 ἡ ἐφημερίδα ἄρχισε νά ὑποστηρίζει ἀνοιχτά τούς σοσιαλσωβινιστές. Σήμερα ἡ θέση τῆς ἐφημερίδας πάνω στά βασικά ζητήματα τῆς ἐσωτερικῆς καί τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς συμπίπτει μέ τίς θέσεις τῶν ἀστικῶν ἐφημερίδων.—*26*.

21 Τήν μπροσούρα «*Σοσιαλισμός καί πόλεμος ('Η στάση τοῦ ΣΔΕΚΡ ἀπέναντι στόν πόλεμο)*» ὁ Β. Ι. Λένιν τή σκέφτηκε σέ σχέση μέ τήν προετοιμασία γιά τήν Πρώτη διεθνή σοσιαλιστική συνδιάσκεψη. Στή δουλιά γιά τό γράψιμο τῆς μπροσούρας πῆρε μέρος ὁ Γκ. Ε. Ζηνόβιεφ, ὅμως βασικά ἡ μπροσούρα γράφτηκε ἀπό τόν Β. Ι. Λένιν. Σ'αὐτόν ἀνήκει ἐπίσης ἡ γενική ἐπιμέλεια ὅλης τῆς μπροσούρας.

Τήν ἐργασία «Σοσιαλισμός καί πόλεμος» ὁ Λένιν τήν ὀνόμασε: σχόλια σχετικά μέ τίς ἀποφάσεις τοῦ Κόμματός μας, δηλ. «ἐκλαϊκευμένη ἐξήγησή τους». 'Ο Λένιν, ἐπειδή θεωροῦσε βασικότατο καθῆκον νά χρησιμοποιήσει τή συνερχόμενη στό Τσίμμερβαλντ Πρώτη διεθνή σοσιαλιστική συνδιάσκεψη γιά τή συσπείρωση τῶν ἀριστερῶν στοιχείων τῆς Διεθνοῦς σοσιαλδημοκρατίας πάνω σέ ἐπαναστατικές θέσεις, κατέβαλε ὅλες τίς προσπάθειες γιά νά ἐκδοθεῖ ἡ μπροσούρα ὥς τή σύγκληση τῆς συνδιάσκεψης.

'Η ἐργασία «Σοσιαλισμός καί πόλεμος» εἶχε ἐκδοθεῖ στίς παραμονές τῆς συνδιάσκεψης τοῦ Τσίμμερβαλντ μέ τή μορφή μικρῆς μπροσούρας στή ρωσική καί γερμανική γλώσσα, καί μοιράστηκε σ'αὐτούς πού πῆραν μέρος στή συνδιάσκεψη. Στό τέλος τῆς μπροσούρας σάν παράρτημα ἦταν δημοσιευμένα: ἡ διακήρυξη τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ «'Ο πόλεμος καί ἡ σοσιαλδημοκρατία τῆς Ρωσίας», οἱ ἀποφάσεις τῆς συνδιάσκεψης τῶν τμημάτων τοῦ ἐξωτερικοῦ τοῦ ΣΔΕΚΡ καί ἡ ἀπόφαση πάνω στό ἐθνικό ζήτημα, πού ψηφίστηκε στή σύσκεψη τοῦ Πορόνιν τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ μέ τή συμμετοχή κομματικῶν στελεχῶν τόν 'Οχτώβρη τοῦ 1913. Μετά τή συνδιάσκεψη τοῦ Τσίμμερβαλντ ἡ μπροσούρα ἐκδόθηκε στή Γαλλία στή γαλλική γλώσσα. Δημοσιεύτηκε ἐπίσης ὁλόκληρη στή νορβηγική γλώσσα στό ὄργανο τῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν τῆς Νορβηγίας. Τόν ἴδιο ἐπίσης καιρό ὁ Β. Ι. Λένιν ἔκανε ἐπανειλημμένες προσπάθειες γιά τήν ἔκδοση τῆς μπροσούρας αὐτῆς στήν 'Αμερική στήν ἀγγλική γλώσσα. Όμως, μιά τέτια ἔκδοση ἐκείνη τήν περίοδο δέν πραγματοποιήθηκε.

'Ο Λένιν δίνοντας μεγάλη σημασία στήν μπροσούρα «Σοσιαλισμός καί πόλεμος», ἔπειτα ἀπό τήν ἐπανάσταση τοῦ Φλεβάρη 1917 στή Ρωσία, ζήτησε τήν ἐπανέκδοσή της στήν Πετρούπολη (βλ. Άπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 35ος, σελ. 251). 'Η ἐργασία «Σοσιαλισμός καί πόλεμος ('Η στάση τοῦ ΣΔΕΚΡ ἀπέναντι στόν πόλεμο)» βγῆκε σέ ξεχωριστή μπροσούρα στήν Πετρούπολη τό 1918 στό ἐκδοτικό τοῦ Σοβιέτ Πετρούπολης τῶν ἐργατῶν καί κόκκινων στρατιωτῶν βουλευτῶν. Εἶχε

μεγάλη κυκλοφορία. Ἡ μπροσούρα αὐτή κυκλοφόρησε σέ ξεχωριστές ἐκδόσεις σέ πολλές ἐπίσης γλῶσσες.—*29.*

22 *Στρουβισμός*—ἀστικοφιλελεύθερη διαστρέβλωση τοῦ μαρξισμοῦ, πού πῆρε τήν ὀνομασία του ἀπό τό ὄνομα τοῦ κύριου ἐκπρόσωπου τοῦ «νόμιμου μαρξισμοῦ» στή Ρωσία, τοῦ Π. Μπ. Στροῦβε. Ὁ «νόμιμος μαρξισμός» ἐμφανίστηκε σάν κοινωνικο-πολιτικό ρεῦμα μέσα στή φιλελεύθερη ἀστική διανόηση τῆς Ρωσίας στά 1890-1900. Οἱ «νόμιμοι μαρξιστές», μέ ἐπικεφαλῆς τόν Στροῦβε, προσπαθοῦσαν νά χρησιμοποιήσουν τό μαρξισμό πρός τό συμφέρον τῆς ἀστικῆς τάξης. Ὁ Λένιν τόνιζε ὅτι ὁ στρουβισμός παίρνει ἀπό τό μαρξισμό ὅ,τι εἶναι παραδεκτό ἀπό τήν ἀστική τάξη καί ἀπορίπτει τή ζωντανή ψυχή τοῦ μαρξισμοῦ—τήν ἐπαναστατικότητά του, τή διδασκαλία γιά τό ἀναπόφευκτο τῆς ἐξαφάνισης τοῦ καπιταλισμοῦ, γιά τήν προλεταριακή ἐπανάσταση καί τή δικτατορία τοῦ προλεταριάτου. Ὁ Στροῦβε ἐγκωμίαζε τό καπιταλιστικό καθεστώς καί καλοῦσε «νά διδαχτοῦμε ἀπό τόν καπιταλισμό». Ὁ Λένιν στήν ἐργασία του «Τό οἰκονομικό περιεχόμενο τοῦ ναροντνικισμοῦ καί ἡ κριτική του στό βιβλίο τοῦ κ. Στροῦβε», ὑπόβαλε σέ αὐστηρή κριτική τό «νόμιμο μαρξισμό», ὀνομάζοντάς τον «ἀντανάκλαση τοῦ μαρξισμοῦ στήν ἀστική φιλολογία», ξεσκέπασε τούς «νόμιμους μαρξιστές» σάν θεωρητικούς τῆς φιλελεύθερης ἀστικῆς τάξης. Ὁ χαρακτηρισμός τῶν «νόμιμων μαρξιστῶν» ἀπό τόν Λένιν ἀργότερα ἐπιβεβαιώθηκε ἀπόλυτα: πολλοί ἀπ' αὐτούς ἔγιναν ἐπιφανεῖς καντέτοι καί μετά φανατικοί λευκοφρουρίτες.

Ἡ ἀποφασιστική πάλη τοῦ Λένιν ἐνάντια στό «νόμιμο μαρξισμό» στή Ρωσία ἦταν ταυτόχρονα καί πάλη ἐνάντια στό διεθνή ἀναθεωρητισμό καί ἀποτέλεσε ὑπόδειγμα ἰδεολογικῆς ἀδιαλλαξίας ἀπέναντι στίς διαστρεβλώσεις τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας.—*31.*

23 *«Ἡ καμπάνα»* («Die Glocke»)—δεκαπενθήμερο περιοδικό, ἐκδιδόταν στό Μόναχο καί μετά στό Βερολίνο στά 1915-1925 ἀπό τόν γερμανό σοσιαλσωβινιστή Πάρβους (Γκέλφαντ).—*32.*

24 Βλ. Φ. Ἔνγκελς. «Δημοκρατικός πανσλαβισμός» (Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Ἅπαντα, 2η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 6ος, σελ. 289-306).—*37.*

25 Βλ. Φ. Ἔνγκελς. «Φιλολογία τῆς ἐμιγκράτσιας» (Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Ἅπαντα, 2η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 18ος, σελ. 509).—*38.*

26 Φ. Ἔνγκελς. «Τί δουλιά ἔχει ἡ ἐργατική τάξη μέ τήν Πολωνία;» (βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Ἅπαντα, 2η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 16ος, σελ. 160).—*39.*

27 Πρόκειται γιά τή *«Δήλωση» τῶν πολωνῶν σοσιαλδημοκρατῶν στή διεθνή σοσιαλιστική συνδιάσκεψη τοῦ Τσίμμερβαλντ* (1915). Στή «Δήλωση» αὐτή ἐκφραζόταν διαμαρτυρία κατά τῆς καταπιεστικῆς πολιτικῆς τῆς τσαρικῆς ἀπολυταρχίας, τῆς γερμανικῆς καί αὐστριακῆς κυβέρνησης, πού, «στερώντας ἀπό τόν πολωνικό λαό τή δυνατότητα νά ἀποφασίσει μόνος του γιά τήν τύχη του; θεώροῦν τίς πολωνικές περιοχές σάν ἐνέχειρο στό

ἐπικείμενο παιχνίδι τῶν ἐπανορθώσεων»... «Σ'αὐτό —ἀναφερόταν στή «Δήλωση» —μέ ἰδιαίτερη χοντροκοπιά ἐκδηλώνεται ἡ οὐσία τῆς πολιτικῆς τῶν ἀστικῶν κυβερνήσεων, πού, στέλνοντας τίς λαϊκές μάζες στό σφαγεῖο, ταυτόχρονα καθορίζουν ἀπολυταρχικά τίς τύχες τῶν λαῶν γιά ὁλόκληρες γενεές». Ἡ πολωνική σοσιαλδημοκρατία ἔκφραζε τήν πεποίθηση ὅτι μόνο ἡ συμμετοχή στήν πάλη τοῦ ἐπαναστατικοῦ διεθνοῦς προλεταριάτου γιά τό σοσιαλισμό πού πλησιάζει, «στήν πάλη, ἡ ὁποία θά σπάσει τίς ἁλυσίδες τῆς ἐθνικῆς καταπίεσης καί θά ἐξαφανίσει κάθε εἴδους μορφές ξένης κυριαρχίας, θά ἐξασφαλίσει καί στόν πολωνικό λαό τήν δυνατότητα τῆς ὁλόπλευρης ἀνάπτυξης σάν ἰσότιμου μέλους στήν ἕνωση τῶν λαῶν». Γιά τή δήλωση αὐτή βλ. ἐπίσης σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 369.—*46.*

28 «*Lichtstrahlen*» («Φωταχτίδες»)—μηνιαῖο περιοδικό, ὄργανο τῆς ὁμάδας τῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν τῆς Γερμανίας («Διεθνιστές σοσιαλιστές τῆς Γερμανίας»)· ἐκδιδόταν μέ διευθυντή τόν Ι. Μπόρχαρντ. Τό περιοδικό ἔβγαινε ὄχι τακτικά ἀπό τό 1913 ὥς τό 1921 στό Βερολίνο. Στό περιοδικό συνεργάζονταν οἱ Α. Πάννεκουκ, Α. Μπαλαμπάνοβα κ.ἄ.—*47.*

29 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη του τό ἄρθρο τῆς Ρ. Λούξεμπουργκ «Τό ἐθνικό ζήτημα καί ἡ αὐτονομία», πού δημοσιεύτηκε στό περιοδικό «Przegląd Socialdemokratyczny» («Σοσιαλδημοκρατική Ἐπιθεώρηση»), τεύχ. 6, 7, 8-9, 10 τοῦ 1908, τεύχ. 12, 14-15 τοῦ 1909.—*48.*

30 «*Φράκι*» («ἐπαναστατική ὁμάδα»)—ἡ δεξιά πτέρυγα τοῦ πολωνικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος (ΠΠΣ)—ρεφορμιστικοῦ ἐθνικιστικοῦ κόμματος πού ἱδρύθηκε τό 1892. Τό ΠΠΣ, παλεύοντας κάτω ἀπό τό σύνθημα γιά μιά ἀνεξάρτητη Πολωνία, μ'ἐπικεφαλῆς τόν Πιλσούδσκι καί τούς ὀπαδούς του, ἔκανε χωριστική ἐθνικιστική προπαγάνδα ἀνάμεσα στούς πολωνούς ἐργάτες καί προσπαθοῦσε νά τούς ἀποσπάσει ἀπό τήν κοινή πάλη μαζί μέ τούς ρώσους ἐργάτες κατά τῆς ἀπολυταρχίας καί τοῦ καπιταλισμοῦ.

Τό 1906, μετά τή διάσπαση τοῦ ΠΠΣ, δημιουργήθηκαν τό ΠΠΣ-«λεβίτσα» («ἀριστερά») καί τό ΠΠΣ-«πραβίτσα» («δεξιά») («ἐπαναστατική ὁμάδα»—«φράκι»), πού συνέχισε τήν ἐθνικιστική πολιτική τοῦ ΠΠΣ. Στήν περίοδο τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου (1914-1918) καί μετά τόν πόλεμο τά «φράκι» ἐφάρμοζαν ἐθνικοσωβινιστική πολιτική.—*48.*

31 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Διαλεχτά γράμματα, 1953, σελ. 356-357. —*51.*

32 «*Νάσε Σλόβο*» («Ὁ Λόγος μας»)—μενσεβίκικη ἐφημερίδα· ἔβγαινε στό Παρίσι ἀπό τό Γενάρη τοῦ 1915 ὥς τό Σεπτέμβρη τοῦ 1916 στή θέση τῆς ἐφημερίδας «Γκόλος». Ἕνας ἀπό τούς συντάκτες τῆς ἐφημερίδας ἦταν ὁ Λ. Τρότσκι.—*52.*

33 «*Ρέτς*» («Λόγος»)—καθημερινή ἐφημερίδα, Κεντρικό Ὄργανο τοῦ

Κόμματος τῶν καντέτων· ἔβγαινε στήν Πετρούπολη ἀπό τίς 23 τοῦ Φλεβάρη (8 τοῦ Μάρτη) 1906, κάτω ἀπό τήν οὐσιαστική καθοδήγηση τοῦ Π. Ν. Μιλιουκόφ καί Ι. Β. Γκέσσεν καί μέ τήν ἄμεση συμμετοχή τῶν Μ. Μ. Βινάβερ, Π. Ντ. Ντολγκοροῦκοφ, Π. Μπ. Στροῦβε καί ἄλλων. Ἡ ἐφημερίδα κλείστηκε ἀπό τή στρατιωτική ἐπαναστατική ἐπιτροπή τοῦ Σοβιέτ Πετρούπολης στίς 26 τοῦ Ὀχτώβρη (8 τοῦ Νοέμβρη) 1917. Ἀργότερα (ὥς τόν Αὔγουστο τοῦ 1918) ἔβγαινε μέ διάφορους τίτλους: «Νάσα Ρέτς», «Σβομπόνταγια Ρέτς», «Βέκ», «Νόβαγια Ρέτς», «Νάς Βέκ».—*53.*

34 *«Νάς Γκόλος»* («Ἡ Φωνή μας»)—νόμιμη μενσεβίκικη ἐφημερίδα· ἔβ-βγαινε στή Σαμάρα τό 1915-1916. Ἀκολουθοῦσε σοσιαλσωβινιστικές θέσεις.—*58.*

35 Τό ἄρθρο *«Γιά τήν ἐμφανιζόμενη κατεύθυνση τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ»»* καί τά ἄρθρα πού δημοσιεύονται μετά ἀπ'αὐτό «Ἀπάντηση στόν Π. Κίεβσκι (Γ. Πιατακόφ)» καί «Σχετικά μέ τή γελοιογραφία τοῦ μαρξισμοῦ καί τόν «ἰμπεριαλιστικό οἰκονομισμό»», στρέφονταν κατά τῆς ὄχι μαρξιστικῆς, ἀντιμπολσεβίκικης θέσης τῆς ὁμάδας Μπουχάριν—Πιατακόφ—Μπός. Ἡ ὁμάδα αὐτή ἄρχισε νά δημιουργεῖται στήν πορεία τῆς προετοιμασίας γιά τήν ἐκτύπωση τοῦ περιοδικοῦ «Κομμουνίστ», πού ἡ ἔκδοσή του ἐπιχειρήθηκε τήν ἄνοιξη τοῦ 1915 ἀπό τή Συντακτική ἐπιτροπή τῆς «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» μαζί μέ τόν Γκ. Λ. Πιατακόφ καί τήν Ε. Μπ. Μπός, οἱ ὁποῖοι ἀνέλαβαν τή χρηματοδότηση τῆς ἔκδοσης, καί τόν Ν. Ι. Μπουχάριν πού μπῆκε στή Συντακτική ἐπιτροπή τοῦ περιοδικοῦ. Ἀκόμη τό καλοκαίρι τοῦ 1915 ὁ Πιατακόφ καί ἡ Μπός, κατά τήν ἔκφραση τοῦ Λένιν, ««δημιουργοῦσαν σκηνές» ἐξαιτίας τοῦ Τσχεῖτζε!!» (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 35ος, σελ. 167), ἀπαιτώντας νά γίνει συμφωνία μέ τή μενσεβίκικη κοινοβουλευτική ὁμάδα τῆς Δούμας («ὁμάδα τοῦ Τσχεῖτζε», ὅπως τήν ὀνόμαζε ὁ Λένιν) καί μέ ἄλλους κεντριστές. Παρά καί ἐνάντια στόν Λένιν, ὁ Πιατακόφ καί ἡ Μπός μέ τή συνεργασία τοῦ μέλους τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ», τοῦ Γκ. Ε. Ζηνόβιεφ, πέτυχαν νά συμπεριληφθεῖ στό τεῦχ. 1-2 τοῦ «Κομμουνίστ» τό πρῶτο μέρος τοῦ ἄρθρου τοῦ Κ. Ράντεκ «Εἴκοσι πέντε χρόνια ἀνάπτυξης τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ», στό ὁποῖο διοχετεύονταν οἱ ἰδέες τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ». Οἱ διαφωνίες ἀνάμεσα στόν Λένιν, ἀπό τή μιά μεριά, καί τόν Πιατακόφ, τήν Μπός καί τόν Μπουχάριν, ἀπό τήν ἄλλη, ὀξύνθηκαν μετά τήν ἔκδοση τό Σεπτέμβρη τοῦ 1915 τοῦ τεύχους 1-2 τοῦ περιοδικοῦ «Κομμουνίστ». Ὁ Μπουχάριν, ὁ Πιατακόφ καί ἡ Μπός, οἱ ὁποῖοι ἦρθαν τό καλοκαίρι τοῦ 1915 ἀπό τό Μποζί στή Στοκχόλμη ἑνώθηκαν μέ βάση τίς θέσεις «Γιά τό σύνθημα τοῦ δικαιώματος αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν», πού ὑπόγραψαν οἱ ἴδιοι καί τίς ἔστειλαν τό φθινόπωρο τοῦ 1915 στή Συντακτική ἐπιτροπή τῆς «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ». Μέ τίς θέσεις αὐτές τάχθηκαν ἐνάντια στή λενινιστική θεωρία τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης, ἀπόριπταν τήν ἀνάγκη πάλης γιά τή δημοκρατία στήν ἐποχή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ἀπαιτοῦσαν νά ἀποκηρύξει τό Κόμμα τό σύνθημα τοῦ δικαιώματος αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν.

Όταν ή Συντακτική επιτροπή τῆς ἐφημερίδας «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» ἔκλεισε προσωρινή συμφωνία μέ τούς «ἐκδότες»—τόν Πιατακόφ καί τήν Μπός γιά τήν ἀπό κοινοῦ ἔκδοση τοῦ «Κομμουνίστ», ἔγραφε ὁ Λένιν, οἱ τελευταῖοι «τάχθηκαν *κατά* τῶν ταλαντεύσεων τοῦ Μπουχάριν (στή συνδιάσκεψη τῆς Βέρνης τό Μάρτη τοῦ 1915) καί *δέν ὑπῆρχε* οὔτε ἕνα στοιχεῖο πού νά ἔδειχνε τή συσπείρωση τῆς ὁμάδας αὐτῆς τῶν τριῶν (τῶν ἐκδοτῶν + Μπουχάριν) μέ ἰδιαίτερες ἀπόψεις. Μετά ὅμως τό πρῶτο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ, μιά τέτια συσπείρωση σ'αὐτούς ἔγινε...» (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 35ος, σελ. 172).

Ἡ ὁμάδα Πιατακόφ—Μπός—Μπουχάριν, μή περιοριζόμενη στίς θεωρητικές διαφωνίες, τάχθηκε ἀνοιχτά ἐνάντια στή γραμμή καί τά συνθήματα τοῦ Κόμματος, ἤθελε νά χρησιμοποιήσει γιά τούς φραξιονιστικούς της σκοπούς τό περιοδικό «Κομμουνίστ», προσπαθοῦσε νά ὑπαγορεύσει στή Συντακτική ἐπιτροπή τῆς «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» τούς δικούς της ὅρους. Ὁ Πιατακόφ καί ἡ Μπός ἀπευθύνθηκαν πρός τό ΓΕΚΕ μέ τήν ἀπαίτηση νά κατατάξει τήν ὁμάδα τους σέ ἰδιαίτερη ὁμάδα πού νά μήν ὑποτάσσεται στό Γραφεῖο ἐξωτερικοῦ τῆς ΚΕ, μέ τήν παραχώρηση σ'αὐτήν τοῦ δικαιώματος νά ἔχει ἀνεξάρτητη σύνδεση μέ τό Ρωσικό τμῆμα τῆς ΚΕ, νά ἐκδίδει προκηρύξεις καί ἄλλη φιλολογία. Ἀφοῦ πῆραν ἀρνητική ἀπάντηση, παρόλα αὐτά, ἔκαναν προσπάθειες νά ἀποκτήσουν ξεχωριστή ἀπό τό ΓΕΚΕ σύνδεση μέ τό γραφεῖο τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ στή Ρωσία.

Ὁ Λένιν, διαφωνώντας κατηγορηματικά μέ τίς θέσεις τῆς ὁμάδας Πιατακόφ—Μπός—Μπουχάριν, ἔγραφε ὅτι γιά τίς θέσεις αὐτές «οὔτε ἄμεσα, οὔτε ἔμμεσα—ἀκόμη καί γιά γειτονιά μ'αὐτούς μέσα στό κόμμα μας, καί φυσικά πιό πολύ γιά ἰσοτιμία, δέν μποροῦμε νά πάρουμε τήν εὐθύνη». Στά γράμματά του πρός τούς Ν. Ι. Μπουχάριν, Γκ. Λ. Πιατακόφ, Γκ. Ε. Ζηνόβιεφ, Α. Γκ. Σλιάπνικοφ, ὁ Λένιν ἐπέκρινε αὐστηρά τίς ἀπόψεις καί τίς ἀντικομματικές, φραξιονιστικές ἐνέργειες τῆς ὁμάδας Πιατακόφ—Μπός—Μπουχάριν, καταδίκαζε τήν συμφιλιωτιστική στάση ἀπέναντι σ'αὐτή τοῦ Ζηνόβιεφ καί τοῦ Σλιάπνικοφ. Μέ πρόταση τοῦ Λένιν ἡ κοινή ἔκδοση ἀπό τή Συντακτική ἐπιτροπή τῆς ἐφημερίδας «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» μέ τήν ὁμάδα Πιατακόφ—Μπός — Μπουχάριν τοῦ περιοδικοῦ «Κομμουνίστ» σταμάτησε (βλ. ἐπίσης τή σημείωση 71). Σέ γράμμα του πρός τόν Α. Γκ. Σλιάπνικοφ τό Μάρτη τοῦ 1916 ὁ Λένιν ἔγραφε ὅτι, ἄν ἡ ὁμάδα τῶν Μπουχάριν—Πιατακόφ—Μπός θά ἐπιμένει στίς ἀπόψεις της, βάζοντάς τες λαθραῖα, τότε αὐτοί *θά ὁδηγήσουν* τήν ὑπόθεση μέχρι τήν πολεμική στόν τύπο· καί τότε ἐγώ *θά ἀναγκαστῶ* νά τούς ὀνομάσω «ἰμπεριαλιστικούς οἰκονομιστές», νά δείξω τήν πλήρη κενότητά τους, τήν *πλήρη* ἔλλειψη σοβαρότητας καί τήν ἀπερισκεψία τους» (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 35ος, σελ. 169).

Ὁ Λένιν ἔγραψε τό ἄρθρο «Γιά τήν ἐμφανιζόμενη κατεύθυνση τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ»» ἀπ'ἀφορμή τίς παρατηρήσεις τοῦ Μπουχάριν πάνω στίς θέσεις «Ἡ σοσιαλιστική ἐπανάσταση καί τό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν», πού ἔλαβε ἡ Συντακτική ἐπιτροπή τῆς ἐφημερίδας «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ». Τό ἄρθρο αὐτό τότε δέν δημοσιεύτηκε.—*59.*

36 Πρόκειται γιά τό ἄρθρο *«Ποιός θά πραγματοποιήσει τήν πολιτική ἐπανάσταση;»* πού δημοσιεύτηκε στή συλλογή «Προλεταριακός ἀγώνας», τεῦχ. 1, τό ὁποῖο ἐκδόθηκε ἀπό τή «Σοσιαλδημοκρατική ὁμάδα τῶν Οὐραλίων» τό 1889, καί ἔπειτα ἐπανεκδόθηκε ἀπό τήν ἐπιτροπή Κιέβου σέ ξεχωριστή μπροσούρα. Ὁ συγγραφέας τῆς μπροσούρας Α. Α. Σάνιν, πού ἀκολουθοῦσε τίς θέσεις τοῦ «οἰκονομισμοῦ», τασσόταν κατά τῆς δημιουργίας ἀνεξάρτητου πολιτικοῦ κόμματος τῆς ἐργατικῆς τάξης, ἀρνιόταν τήν ἀνάγκη πολιτικῆς ἐπανάστασης καί θεωροῦσε ὅτι ὁ σοσιαλιστικός μετασχηματισμός στή Ρωσία ἦταν ἄμεσο καθῆκον καί ὅτι μπορεῖ νά πραγματοποιηθεῖ μέ γενική ἀπεργία.—*59.*

37 Πρόκειται γιά τή *Συνδιάσκεψη τῶν τμημάτων τοῦ ἐξωτερικοῦ τοῦ ΣΔΕΚΡ,* πού ἔγινε στή Βέρνη στίς 14-19 τοῦ Φλεβάρη (27 τοῦ Φλεβάρη-4 τοῦ Μάρτη) 1915. Ἡ συνδιάσκεψη συγκλήθηκε μέ πρωτοβουλία τοῦ Λένιν καί εἶχε σημασία γενικῆς κομματικῆς συνδιάσκεψης, ἀφοῦ δέν ἦταν δυνατό νά συγκληθεῖ στήν περίοδο τοῦ πολέμου συνέδριο τοῦ Κόμματος ἤ πανρωσική συνδιάσκεψη τοῦ ΣΔΕΚΡ.

Στή συνδιάσκεψη πῆραν μέρος ἀντιπρόσωποι τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ, τοῦ Κεντρικοῦ Ὀργάνου τοῦ ΣΔΕΚΡ—τῆς ἐφημερίδας «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ», τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ὀργάνωσης τῶν γυναικῶν, ἀντιπρόσωποι τῶν τμημάτων τοῦ ἐξωτερικοῦ τοῦ ΣΔΕΚΡ—τοῦ Παρισιοῦ, τῆς Ζυρίχης, τῆς Βέρνης, τῆς Λωζάννης, τῆς Γενεύης, τοῦ Λονδίνου καί τῆς ὁμάδας τῆς Μποζί. Στή συνδιάσκεψη παρευρίσκονταν οἱ: Β. Ι. Λένιν, Ν. Κ. Κρούπσκαγια, Ι. Φ. Ἀρμάντ, Β. Μ. Κασπάροφ, Γκ. Λ. Σκλόβσκι, Φ. Ἰλίν, Ν. Β. Κριλένκο, Ι. Κόρνμπλιουμ, Μ. Μ. Χαριτόνοφ, Γκ. Γ. Μπελένκι, Γκ. Ε. Ζηνόβιεφ, Ν. Ι. Μπουχάριν κ.ἄ. Στή συνδιάσκεψη πῆραν μέρος σάν προσκαλεσμένοι ὅλα τά μέλη τοῦ τμήματος τῆς Βέρνης, ὁρισμένα μέλη τοῦ τμήματος τῆς Λωζάννης καί τῆς ὁμάδας τῆς Μποζί. Ὁ Β. Ι. Λένιν ἦταν ἀντιπρόσωπος ἀπό τήν ΚΕ καί τό ΚΟ τοῦ ΣΔΕΚΡ. Ὁ Λένιν καθοδηγοῦσε τίς ἐργασίες τῆς συνδιάσκεψης σ'ὅλη τή διάρκειά της.

Ἡ ἡμερήσια διάταξη τῆς συνδιάσκεψης ἦταν ἡ παρακάτω: 1) ἀπολογισμοί τῶν τοπικῶν ὀργανώσεων· 2) ὁ πόλεμος καί τά καθήκοντα τοῦ Κόμματος (ἡ στάση ἀπέναντι στίς ἄλλες πολιτικές ὁμάδες)· 3) τά καθήκοντα τῶν ὀργανώσεων τοῦ ἐξωτερικοῦ (ἡ στάση ἀπέναντι στίς γενικές ἐκδηλώσεις καί τίς ἐνέργειες τῶν διαφόρων ὁμάδων)· 4) τό ΚΟ καί ἡ νέα ἐφημερίδα· 5) ἡ στάση ἀπέναντι στίς ὑποθέσεις τῶν «παροικιῶν» (ζητήματα τῶν προσφυγικῶν «παροικιῶν»)· 6) ἐκλογή ἐπιτροπῆς τῶν ὀργανώσεων τοῦ ἐξωτερικοῦ· 7) Διάφορα.

Βασικό θέμα τῆς ἡμερήσιας διάταξης τῆς συνδιάσκεψης ἦταν τό ζήτημα τοῦ πολέμου καί τά καθήκοντα τοῦ Κόμματος. Τήν εἰσήγηση γιά τό ζήτημα αὐτό τήν ἔκανε ὁ Λένιν πού ἀνάπτυξε τίς θέσεις τῆς διακήρυξης τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ «Ὁ πόλεμος καί ἡ σοσιαλδημοκρατία τῆς Ρωσίας». Ὅπως ἔδειξαν οἱ ἀποφάσεις τοῦ τμήματος τοῦ Μονπελιέ, καί ἰδιαίτερα τῆς ὁμάδας τῆς Μποζί, πού πάρθηκαν πρίν τή συνδιάσκεψη, ὁρισμένα μέλη τῶν μπολσεβίκικων τμημάτων δέν κατάλαβαν τή λενινιστική τοποθέτηση τοῦ ζητήματος γιά τόν ἐμφύλιο πόλεμο· δέν

συμφωνοῦσαν μέ τό ζήτημα τῆς ἥττας τῆς κυβέρνησης «τῆς χώρας σου», πρόβαλαν τό σύνθημα τῆς εἰρήνης, δέν ἔκαναν συνείδηση τήν ἀναγκαιότητα καί τή σπουδαιότητα τῆς πάλης κατά τοῦ κεντρισμοῦ. Στήν πορεία τῆς συζήτησης στή συνδιάσκεψη τά ζητήματα αὐτά διευκρινίστηκαν καί οἱ λενινιστικές θέσεις βρῆκαν ὁμόθυμη ὑποστήριξη. Μόνο ὁ Μπουχάριν ἐπέμεινε στίς λαθεμένες θέσεις τῆς ἀπόφασης τῆς ὁμάδας τῆς Μποζί, διαφωνοῦσε μέ τά συνθήματα τοῦ Κόμματος καί τῆς διεθνοῦς σοσιαλδημοκρατίας πού πρότεινε ὁ Λένιν. Ὁ Μπουχάριν μέ τίς θέσεις του, τίς ὁποῖες ὁ Β. Ι. Λένιν χαρακτήρισε ἀργότερα σάν «ὑπερπαραλογισμό, αἶσχος, μισοαναρχισμό» (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 35ος, σελ. 169), τασσόταν ἐνάντια στό αἴτημα τοῦ δικαιώματος αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν, καί γενικά ἐνάντια στίς διεκδικήσεις τοῦ προγράμματος-μίνιμουμ, δηλώνοντας ὅτι οἱ διεκδικήσεις αὐτές «ἔρχονται σέ ἀντίθεση» μέ τή σοσιαλιστική ἐπανάσταση. Στή συνδιάσκεψη ὅμως κανείς δέν ὑποστήριξε τίς θέσεις τοῦ Μπουχάριν.

Ἡ συνδιάσκεψη τῆς Βέρνης στίς ἀποφάσεις πού ψηφίστηκαν πάνω στήν εἰσήγηση τοῦ Β. Ι. Λένιν, καθόρισε τά καθήκοντα καί τήν τακτική τοῦ Μπολσεβίκικου κόμματος στίς συνθῆκες τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου.

Ἡ συνδιάσκεψη ψήφισε ἐπίσης τίς ἀποφάσεις: «Τά καθήκοντα τῶν ὀργανώσεων τοῦ ἐξωτερικοῦ τοῦ ΣΔΕΚΡ», «Ἡ στάση ἀπέναντι στίς ὑποθέσεις τῶν «παροικιῶν»» καί «Γιά τούς ἐράνους ὑπέρ τοῦ Κεντρικοῦ Ὀργάνου». Ἐπειδή ἡ ὁμάδα τῆς Μποζί ἀποπειράθηκε νά ἐκδόσει δική της, ξεχωριστή ἀπό τό ΚΟ τοῦ ΣΔΕΚΡ ἐφημερίδα, στή συνδιάσκεψη μπῆκε τό ζήτημα «Τό ΚΟ καί ἡ νέα ἐφημερίδα». Στήν ἀπόφαση πάνω στό ζήτημα αὐτό, ἡ συνδιάσκεψη ἔκφρασε τήν πλήρη ἀλληλεγγύη της μέ τήν ἰδεολογική κατεύθυνση τοῦ ΚΟ καί μέ τή θέση του ἀπέναντι στόν πόλεμο καί παραδέχτηκε ὅτι εἶναι ἀπαραίτητο νά βγαίνει πιό συχνά τό ΚΟ· στό 3ο σημεῖο, πού γράφτηκε ἀπό τόν Λένιν (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 379) ἀναφερόταν ὅτι ἡ συνδιάσκεψη καλεῖ τά μέλη τῶν τμημάτων τοῦ ἐξωτερικοῦ νά ὑποστηρίζουν συστηματικά τό ΚΟ. Στή συμπλήρωση στήν ἀπόφαση αὐτή πού δέν ἐπρόκειτο νά ἀνακοινωθεῖ, ἡ συνδιάσκεψη ὑπόδειξε ὅτι δέν εἶναι ἐπιθυμητή ἡ ἔκδοση ἀπό τήν ὁμάδα τῆς Μποζί δικῆς της ἐφημερίδας καί κάλεσε νά συσπειρωθοῦν ὅλες οἱ κομματικές δυνάμεις γύρω ἀπό τίς γενικές κομματικές ἐνέργειες πού χαράχτηκαν στίς ἀποφάσεις τῆς συνδιάσκεψης.—*59.*

38 Πρόκειται γιά τίς θέσεις *«Γιά τό σύνθημα τοῦ δικαιώματος αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν»,* πού ἔγραψε ὁ Ν. Ι. Μπουχάριν τό Νοέμβρη τοῦ 1915 καί τίς ὁποῖες ἔστειλε στή Συντακτική ἐπιτροπή τῆς «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» μέ τήν ὑπογραφή: Ν. Ι. Μπουχάριν, Γκ. Λ. Πιατακόφ, Ε. Μπ. Μπός.—*60.*

39 Πρόκειται γιά τό σχέδιο προγράμματος τῶν ὀλλανδῶν ἀριστερῶν πού ἔγραψε ἡ Ε. Ρόλαντ-Χόλστ καί τό ὁποῖο δημοσιεύτηκε στίς 29 τοῦ Φλεβάρη 1916 στό τεῦχ. 3 τοῦ «Δελτίου» τῆς Διεθνοῦς Σοσιαλιστικῆς Ἐπιτροπῆς μέ τόν τίτλο «Ein Programm-Entwurf der R. S. V. und der S. D. A. P. Hollands» («Σχέδιο προγράμματος τῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλι-

στικῆς ἕνωσης καί τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος τῆς 'Ολλανδίας»), μέ τήν ὑπογραφή: Ε. Ρόλαντ-Χόλστ, Ι. Φίσερ, Ντ. Βάινκοπ, Ι. Σέτον.—*60.*

40 'Ο Λένιν ἔχει ὑπόψη του τή σύσκεψη τῆς *πλατιᾶς Διεθνοῦς Σοσιαλιστικῆς 'Επιτροπῆς,* πού ἔγινε στή Βέρνη ἀπό τίς 5 ὥς τίς 9 τοῦ Φλεβάρη 1916. Στή σύσκεψη παραβρέθηκαν 22 ἐκπρόσωποι τῶν διεθνιστῶν ἀπό μιά σειρά χῶρες, ὅπως τῆς Γερμανίας, τῆς Ρωσίας, τῆς 'Ιταλίας, τῆς Νορβηγίας, τῆς Αὐστρίας, τῆς Πολωνίας, τῆς 'Ελβετίας, τῆς Βουλγαρίας καί τῆς Ρουμανίας. 'Η σύνθεση τῆς σύσκεψης ἔδειχνε ὅτι ἔγιναν ἀλλαγές στό συσχετισμό τῶν δυνάμεων πρός ὄφελος τῶν ἀριστερῶν, ὅμως ἡ πλειοψηφία τῶν ἀντιπροσώπων ἦταν κεντριστική, ὅπως καί στή συνδιάσκεψη τοῦ Τσίμμερβαλντ.

'Ο Λένιν πῆρε δραστήριο μέρος στίς ἐργασίες τῆς σύσκεψης: ἔγραψε τό «Σχέδιο ἀπόφασης γιά τή σύγκληση τῆς δεύτερης σοσιαλιστικῆς συνδιάσκεψης» καί τίς προτάσεις τῆς ἀντιπροσωπείας γιά τούς ὅρους ἀντιπροσώπευσης σ'αὐτή (βλ. "Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 230, 231-232). 'Ο Λένιν μίλησε στή σύσκεψη κάνοντας κριτική τοῦ ψεύτικου διεθνισμοῦ τῶν μενσεβίκων, μίλησε γιά τή σειρά συζήτησης τοῦ σχεδίου ἔκκλησης τῆς ΔΣΕ «Πρός ὅλα τά προσκείμενα κόμματα καί ὁμάδες», πρότεινε νά γίνουν τροποποιήσεις στό σχέδιο τῆς ἔκκλησης αὐτῆς, καθώς ἐπίσης ἔκανε δήλωση ἐξονόματος τῶν μπολσεβίκων καί τῆς Διοίκησης περιοχῆς τῆς Σοσιαλδημοκρατίας τοῦ Βασιλείου Πολωνίας καί Λιθουανίας ἐνάντια στήν πρόσκληση στή δεύτερη σοσιαλιστική συνδιάσκεψη τοῦ Κάουτσκι, τοῦ Χάαζε καί τοῦ Μπέρνσταϊν. Στό κείμενο τῆς δήλωσης αὐτῆς ἀναφερόταν: «'Η δράση τους στά τελευταῖα χρόνια πρίν τόν πόλεμο, ἡ πάλη τους κατά τῶν ἐπαναστατικῶν ἐνεργειῶν τῶν λαϊκῶν μαζῶν, οἱ σοσιαλπατριωτικές καί σοσιαλπασιφιστικές ἀπόψεις τους δέν δίνουν καμιά βάση νά προϋποθέσουμε ὅτι αὐτοί μποροῦν νά ὑποστηρίζουν στήν πραγματικότητα, καί ὄχι μόνο στά λόγια, τήν πλατφόρμα τοῦ κινήματος τοῦ Τσίμμερβαλντ.

'Η σύσκεψη ψήφισε ἔκκληση «Πρός ὅλα τά προσκείμενα κόμματα καί ὁμάδες» («Rundschreiben an alle angeschlossenen Parteien und Gruppen»), στήν ὁποία κάτω ἀπό τήν πίεση τῶν μπολσεβίκων καί τῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν συμπεριλήφθηκαν τροποποιήσεις στό πνεῦμα τῆς 'Αριστερᾶς τοῦ Τσίμμερβαλντ. Στήν ἔκκληση καταδικαζόταν ἡ συμμετοχή τῶν σοσιαλιστῶν στίς ἀστικές κυβερνήσεις, τό σύνθημα «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» στόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο, καί ἡ ψήφιση τῶν στρατιωτικῶν κονδυλίων, τονιζόταν ἡ ἀνάγκη ὑποστήριξης τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος καί τῆς προετοιμασίας μαζικῶν ἐπαναστατικῶν ἐνεργειῶν κατά τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου. "Ομως τήν ἔκκληση δέν τή διέκρινε συνέπεια, ἀφοῦ δέν ὑπῆρχε σ'αὐτήν ἡ ἀπαίτηση ρήξης μέ τό σοσιαλσωβινισμό καί τόν ὀπορτουνισμό. 'Η σύσκεψη δέν ψήφισε ὅλες τίς τροποποιήσεις τοῦ Β. Ι. Λένιν στήν ἔκκληση. Οἱ ἐκπρόσωποι τῆς 'Αριστερᾶς τοῦ Τσίμμερβαλντ, ψηφίζοντας ὑπέρ τοῦ κειμένου τῆς ἔκκλησης, δήλωσαν στή σύσκεψη ὅτι, ἄν καί δέν βρίσκουν ἱκανοποιητικές ὅλες τίς θέσεις της, τήν ψηφίζουν, γιατί

βλέπουν ὅτι αὐτή ἀποτελεῖ ἕνα βῆμα πρός τά μπρός σέ σύγκριση μέ τίς ἀποφάσεις τῆς πρώτης Διεθνοῦς σοσιαλιστικῆς συνδιάσκεψης τοῦ Τσίμμερβαλντ.

Τό «Σχέδιο ἀπόφασης γιά τή σύγκληση τῆς δεύτερης σοσιαλιστικῆς συνδιάσκεψης» πού κατέθεσε ὁ Λένιν, συζητήθηκε στή σύσκεψη τῆς πλατιᾶς ΔΣΕ· μιά σειρά σημεῖα τοῦ σχεδίου ἀπόφασης ψηφίστηκαν. Καθορίστηκε ὁ χρόνος σύγκλησης τῆς δεύτερης Διεθνοῦς σοσιαλιστικῆς συνδιάσκεψης. Ὁ Λένιν, ἀμέσως μετά τή σύσκεψη, ἐνημέρωσε σχετικά μέ αὐτή τά τμήματα τοῦ ἐξωτερικοῦ τῶν μπολσεβίκων καί ὑπόδειχνε σ'αὐτά νά ἑτοιμαστοῦν ἀμέσως γιά τήν προσεχή δεύτερη Διεθνή σοσιαλιστική συνδιάσκεψη.—*61.*

41 *«Προσβεστσένιγε»* («Μόρφωση»)—μηνιαῖο θεωρητικό νόμιμο περιοδικό τῶν μπολσεβίκων· ἔβγαινε στήν Πετρούπολη ἀπό τό Δεκέμβρη τοῦ 1911 ὥς τόν Ἰούνη τοῦ 1914. Τό τιράζ τοῦ περιοδικοῦ ἔφτανε τίς 5 χιλιάδες ἀντίτυπα. Ὁ Λένιν καθοδηγοῦσε τό «Προσβεστσένιγε» ἀπό τό Παρίσι καί μετά ἀπό τήν Κρακοβία καί τό Πορόνιν, ἐπιμελοῦνταν τά ἄρθρα τοῦ περιοδικοῦ, εἶχε τακτική ἀλληλογραφία μέ τά μέλη τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς. Στό περιοδικό δημοσιεύτηκαν οἱ ἐργασίες τοῦ Λένιν: «Προβλήματα ἀρχῶν τῆς ἐκλογικῆς καμπάνιας», «Οἱ τρεῖς πηγές καί τά τρία συστατικά μέρη τοῦ μαρξισμοῦ», «Κριτικά σημειώματα πάνω στό ἐθνικό ζήτημα», «Γιά τό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν», «Ἡ παραβίαση τῆς ἑνότητας πού καλύπτεται μέ κραυγές γιά ἑνότητα», «Οἱ μέθοδοι πάλης τῆς ἀστικῆς διανόησης ἐνάντια στούς ἐργάτες» καί μιά σειρά ἄλλες.—*62.*

42 Ὁ Λένιν ἔχει ὑπόψη του τό πρόγραμμα τοῦ γαλλικοῦ Ἐργατικοῦ κόμματος τοῦ 1880 καί τά προγράμματα τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας—τῆς Γκότα τοῦ 1875 καί τῆς Ἐρφούρτης τοῦ 1891.—*63.*

43 Τοῦτο τό ἄρθρο ἦταν ἀπάντηση στό ἄρθρο τοῦ Γκ. Λ. Πιατακόφ (Π. Κίεβσκι) «Τό προλεταριάτο καί «τό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν» στήν ἐποχή τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου», πού γράφτηκε τόν Αὔγουστο τοῦ 1916. Στό χειρόγραφο τοῦ ἄρθρου ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή τοῦ Λένιν: «Τό ἄρθρο τοῦ Κίεβσκι γιά τήν αὐτοδιάθεση καί ἡ ἀπάντηση τοῦ Λένιν σ'αὐτό». Ἡ ἀπάντηση τοῦ Β. Ι. Λένιν στάλθηκε στόν Πιατακόφ. «Μετά τήν ἀποστολή τοῦ ἄρθρου τοῦ Γιούρι σέ μᾶς —ἔγραφε ὁ Λένιν σέ γράμμα του στήν Ἰνέσσα Ἀρμάντ —καί τήν *παραλαβή ἀπ'αὐτόν* (παρέλαβε! *ἀ ν α—γ κ ά σ τ η κ ε* νά παραλάβει) τῆς ἀπάντησής μου—ἡ ὑπόθεσή τους σάν «ὁμάδας» *τ έ λ ε ι ω σ ε*» (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 35ος, σελ. 204). Καί τά δυό ἄρθρα προορίζονταν γιά δημοσίευση στή «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»» τεῦχ. 3. Λίγο ἀργότερα, στή θέση τοῦ ἄρθρου «Ἀπάντηση στόν Π. Κίεβσκι (Γ. Πιατακόφ)» ὁ Λένιν ἔγραψε τό μεγάλο ἄρθρο «Σχετικά μέ τή γελοιογραφία τοῦ μαρξισμοῦ καί τόν «ἰμπεριαλιστικό οἰκονομισμό»» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 77-130).—*68.*

44 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη του τό ἄρθρο «Miliz oder Abrüstung?» («Πο-

λιτοφυλακή ἤ ἀφοπλισμός;») τῆς ὀλλανδῆς ἀριστερῆς σοσιαλδημοκράτισσας Ε. Ρόλαντ-Χόλστ, πού δημοσιεύτηκε στό περιοδικό τοῦ ἐλβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος «Neues Leben» («Νέα Ζωή»), τεῦχ. 10-11 ('Οχτώβρης-Νοέμβρης) καί τεῦχ. 12 (Δεκέμβρης) τοῦ 1915.

'Ο Λένιν μιλώντας γιά τούς ἐλβετούς νεολαίους ἐννοεῖ κυρίως τό περιοδικό «Jugend-Internationale» («Διεθνής τῶν Νέων»)—ὄργανο τῆς Διεθνοῦς ἕνωσης τῶν σοσιαλιστικῶν ὀργανώσεων τῆς νεολαίας, πού ἔβγαινε τόν καιρό ἐκεῖνο στήν 'Ελβετία, γύρω ἀπό τό ὁποῖο συγκεντρώνονταν οἱ ἐλβετοί ἀριστεροί σοσιαλδημοκράτες. Στό τεῦχ. 3 τοῦ περιοδικοῦ «Jugend-Internationale» δημοσιεύτηκε τό ἄρθρο τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς «Volksheer oder Entwaffnung?» («Λαϊκός στρατός ἤ ἀφοπλισμός;»).

'Η θέση τῶν σκανδιναβῶν (σουηδῶν καί νορβηγῶν) ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν πάνω στό ζήτημα αὐτό ἀντανακλᾶται στά ἄρθρα τοῦ Κ. Κίλμπομ «'Η σουηδική σοσιαλδημοκρατία καί ὁ παγκόσμιος πόλεμος» καί τοῦ Α. Χάνσεν «'Ορισμένα στοιχεῖα τοῦ σύγχρονου ἐργατικοῦ κινήματος στή Νορβηγία», πού δημοσιεύτηκαν στή «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ Ντεμοκράτα»», τεῦχ. 2.

Γιά τό σύνθημα «ἀφοπλισμός» βλ. τά ἄρθρα τοῦ Β. Ι. Λένιν «Τό στρατιωτικό πρόγραμμα τῆς προλεταριακῆς ἐπανάστασης» καί «Γιά τό σύνθημα τοῦ «ἀφοπλισμοῦ»» (σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 131-143, 151-162). —*70.*

45 Τό ἄρθρο *«Σχετικά μέ τή γελοιογραφία τοῦ μαρξισμοῦ καί τόν «ἰμπεριαλιστικό οἰκονομισμό»»* γράφτηκε σέ ἀπάντηση στό ἄρθρο τοῦ Π. Κίεβσκι «Τό προλεταριάτο καί «τό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν» στήν ἐποχή τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου». Καί τά δυό ἄρθρα ἐπρόκειτο νά δημοσιευτοῦν στή «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»» τεῦχ. 3. Τό Δεκέμβρη τοῦ 1916 δημοσιεύτηκε ἀνακοίνωση στό τεῦχ. 2 τῆς συλλογῆς γιά τά ὑλικά πού ἔφτασαν στή Συντακτική ἐπιτροπή γιά τό τρίτο τεῦχος τῆς συλλογῆς, ἀνάμεσα στά ὁποῖα ἀναφέρονταν καί τά δυό αὐτά ἄρθρα. Τό τεῦχος 3 τῆς συλλογῆς δέν βγῆκε τόν καιρό ἐκεῖνο ἐξαιτίας τῆς ἔλλειψης μέσων καί τά ἄρθρα στόν τύπο δέν ἐμφανίστηκαν. Μέ τή μορφή χειρογράφου τό ἄρθρο «Σχετικά μέ τή γελοιογραφία τοῦ μαρξισμοῦ καί τόν «ἰμπεριαλιστικό οἰκονομισμό»» ἦταν πλατιά γνωστό ἀνάμεσα στούς μπολσεβίκους πού ζοῦσαν στό ἐξωτερικό καί σέ μερικούς ἀριστερούς σοσιαλδημοκράτες. Στό γράμμα πρός τόν Α. Γκ. Σλιάπνικοφ πού γράφτηκε στίς ἀρχές τοῦ 'Οχτώβρη 1916, πρίν τήν ἀναχώρησή του στή Ρωσία, ὁ Β. Ι. Λένιν ἔγραφε: «Θά λυπηθῶ πολύ, ἄν ὁ Μπελένιν δέν περιμένει τό ἄρθρο μου σ'ἀπάντηση στόν Κίεβσκι (στάλθηκε χθές ἀκριβῶς γιά δακτυλογράφηση καί μόνο ὕστερα ἀπό μερικές μέρες θά εἶναι ἕτοιμο)» ("Απαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 35ος, σελ. 185). Τόν καιρό τῆς συζήτησης στό ἐξωτερικό πάνω στό ἐθνικό ζήτημα ὁ Β. Ι. Λένιν ἔστειλε τό ἄρθρο αὐτό στούς μπολσεβίκους γιά «θεωρητική συμφωνία» μ'αὐτό. Σ'ἀπάντηση στό γράμμα τοῦ Ν. Ντ. Κικνάτζε, στό ὁποῖο πληροφορεῖ γιά τίς συζητήσεις πού γίνονται στή Γενεύη πάνω στό ἐθνικό ζήτημα μέ τόν Λουνατσάρσκι καί ἄλλους, ὁ Β. Ι. Λένιν ἔγραφε: «'Αφοῦ Σεῖς θέλετε νά συζητήσετε μαζί τους, Σᾶς

στέλνω τό ἄρθρο μου ἀπό τό τεῦχ. 3 (ἤ 4) τῆς συλλογῆς πάνω στό θέμα αὐτό» ("Απαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 35ος, σελ. 189). Τό ἄρθρο αὐτό στάλθηκε ἐπίσης στόν Β. Α. Καρπίνσκι, στήν Ι. Φ. 'Αρμάντ καί σέ ἄλλους μπολσεβίκους.

Τά ἄρθρα τοῦ Β. Ι. Λένιν πάνω στό ἐθνικό ζήτημα βοήθησαν τούς ταλαντευόμενους μπολσεβίκους πάνω στό ζήτημα αὐτό νά πάρουν σωστή θέση. «"Οπως πρίν ἐγώ ἤμουν γενικά καί ὁλοκληρωτικά κατά τοῦ «δικαιώματος αὐτοδιάθεσης», ἔτσι καί τώρα εἶμαι γενικά καί ὁλοκληρωτικά ὑπέρ τοῦ «δικαιώματος»...—ἔγραφε ὁ Ν. Ντ. Κικνάτζε στόν Β. Ι. Λένιν τό Νοέμβρη τοῦ 1916. Αὐτή μου τή στροφή ἐγώ τή χρωστῶ χωρίς συζήτηση στά ἄρθρα Σας, τά ὁποῖα συγκεφαλαιώνουν (μετά τά ἄρθρα Σας στό «Προσβεστσένιγε», 1914, 4, 5, 6) ὅλα, ὅσα μπορεῖ νά πεῖ κανείς ἐνάντια στούς πολωνούς—καί πραγματεύονται τό ζήτημα ἐξαντλητικά... Τά ἄρθρα αὐτά μοῦ φαίνονται πραγματικά παράδειγμα χρησιμοποίησης τῆς διαλεκτικῆς μεθόδου στήν ἐπεξεργασία πολιτικῶν προβλημάτων τοῦ κινήματός μας» (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ 'Ινστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ) —*77.*

46 Στίς 6 (9) τοῦ Αὐγούστου 1905 δημοσιεύτηκαν τό διάγγελμα τοῦ τσάρου, ὁ νόμος γιά τήν ἵδρυση τῆς Κρατικῆς δούμας καί τό διάταγμα γιά τίς ἐκλογές σ'αὐτήν. 'Ονομάστηκε Δούμα τοῦ Μπουλίγκιν ἀπό τό ὄνομα τοῦ ὑπουργοῦ 'Εσωτερικῶν Α. Γκ. Μπουλίγκιν, στόν ὁποῖο ὁ τσάρος ἀνάθεσε νά καταρτίσει τό σχέδιο τῆς Δούμας. Οἱ μπολσεβίκοι κάλεσαν τούς ἐργάτες καί τούς ἀγρότες σέ ἐνεργό ἀποχή ἀπό τή Δούμα τοῦ Μπουλίγκιν, συγκεντρώνοντας ὅλη τή διαφωτιστική καμπάνια γύρω ἀπό τά συνθήματα: ἔνοπλη ἐξέγερση, ἐπαναστατικός στρατός, προσωρινή ἐπαναστατική κυβέρνηση. Οἱ μπολσεβίκοι χρησιμοποίησαν τήν καμπάνια τῆς ἀποχῆς ἀπό τή Δούμα τοῦ Μπουλίγκιν γιά νά κινητοποιήσουν ὅλες τίς ἐπαναστατικές δυνάμεις, γιά νά ὀργανώσουν μαζικές πολιτικές ἀπεργίες καί νά προετοιμάσουν τήν ἔνοπλη ἐξέγερση. Οἱ ἐκλογές γιά τή Δούμα τοῦ Μπουλίγκιν δέν ἔγιναν καί ἡ κυβέρνηση δέν κατόρθωσε νά τή συγκαλέσει. 'Η αὐξανόμενη ἄνοδος τῆς ἐπανάστασης καί ἡ Πανρωσική πολιτική ἀπεργία τοῦ 'Οχτώβρη 1905 σάρωσαν τή Δούμα. Σχετικά μέ τή Δούμα τοῦ Μπουλίγκιν βλ. τά ἄρθρα τοῦ Β. Ι. Λένιν «Παζαρεύουν τό σύνταγμα», «'Η ἀποχή ἀπό τίς ἐκλογές γιά τή Δούμα τοῦ Μπουλίγκιν καί ἡ ἐξέγερση», «'Η ἑνότητα τοῦ τσάρου μέ τό λαό καί τοῦ λαοῦ μέ τόν τσάρο», «Στήν οὐρά τῆς μοναρχικῆς ἀστικῆς τάξης ἤ ἐπικεφαλῆς τοῦ ἐπαναστατικοῦ προλεταριάτου καί τῆς ἀγροτιᾶς;» ("Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 10ος, σελ. 69-73· τόμ. 11ος, σελ. 167-175, 180-189, 197-198) καί ἄλλα ἔργα.—*77.*

47 Πρόκειται γιά τούς ὀτζοβιστές καί τούς οὐλτιματιστές.

'Οτζοβιστές—ὁπορτουνιστική ὁμάδα πού ἐμφανίστηκε στούς κόλπους τῶν μπολσεβίκων τό 1908. Καλυπτόμενοι πίσω ἀπό ἐπαναστατική φρασεολογία, οἱ ὀτζοβιστές (Α. Α. Μπογκντάνοφ, Γκ. Α. 'Αλέξινσκι, Α. Β. Σόκολοφ (Σ. Βόλσκι), Α. Β. Λουνατσάρσκι, Μ. Ν. Λιάντοφ κ.ἄ.) ζητοῦσαν τήν ἀνάκληση τῶν σοσιαλδημοκρατῶν βουλευτῶν ἀπό τήν

ΙΙΙ Κρατική δούμα καί τό σταμάτημα τῆς δουλιᾶς στίς νόμιμες ὀργανώσεις. Οἱ ὀτζοβιστές, διακηρύσσοντας ὅτι σέ συνθῆκες ἀντίδρασης τό Κόμμα πρέπει νά κάνει μόνο παράνομη δουλιά, παραιτοῦνταν ἀπό τή συμμετοχή στή Δούμα, στά ἐργατικά συνδικάτα, τούς συνεταιρισμούς καί τίς ἄλλες μαζικές νόμιμες καί μισονόμιμες ὀργανώσεις καί θεωροῦσαν ἀπαραίτητο νά συγκεντρωθεῖ ὅλη ἡ κομματική δουλιά μέσα στά πλαίσια τῆς παράνομης ὀργάνωσης. Ποικιλομορφία τοῦ ὀτζοβισμοῦ ἦταν ὁ οὐλτιματισμός.

Οἱ *οὐλτιματιστές* διέφεραν ἀπό τούς ὀτζοβιστές μόνο ὡς πρός τίς μορφές δράσης. Οἱ οὐλτιματιστές, μήν ἀναγνωρίζοντας τήν ἀνάγκη ἐπίμονης δουλιᾶς γιά τή διαπαιδαγώγηση τῶν σοσιαλδημοκρατῶν βουλευτῶν στό ἐπαναστατικό πνεῦμα, γιά τό ξεσκέπασμα τῶν λαθῶν τους, πρότειναν νά ἐπιδοθεῖ στή σοσιαλδημοκρατική ὁμάδα οὐλτιμάτουμ, τελεσίγραφο, ὅτι εἶναι ὑποχρεωμένη νά ὑποτάσσεται χωρίς καμιά ἀντίρρηση στίς ἀποφάσεις τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ κόμματος καί, σέ περίπτωση πού δέν θά ἐκπληρώσει τίς ἀποφάσεις αὐτές, νά ἀνακληθοῦν οἱ σοσιαλδημοκράτες βουλευτές ἀπό τή Δούμα. Ὁ οὐλτιματισμός ἦταν στήν οὐσία συγκαλυμένος, καμουφλαρισμένος ὀτζοβισμός. Ὁ Λένιν ὀνόμαζε τούς οὐλτιματιστές «συνεσταλμένους ὀτζοβιστές». Οἱ ὀτζοβιστές προξενοῦσαν τεράστια ζημιά στό Κόμμα. Ἡ πολιτική τους ὁδηγοῦσε στήν ἀπόσπαση τοῦ Κόμματος ἀπό τίς μάζες, στή μετατροπή του σέ σεχταριστική ὀργάνωση, ἀνίκανη νά συγκεντρώσει δυνάμεις γιά μιά νέα ἐπαναστατική ἄνοδο.

Στήν κριτική τοῦ ὀτζοβισμοῦ εἶναι ἀφιερωμένα τά ἔργα τοῦ Λένιν: «Ἀπ'ἀφορμή δυό γράμματα», «Ἀπ'ἀφορμή τό ἄρθρο «Σχετικά μέ τά τρέχοντα ζητήματα»», «Γελοιογραφία τοῦ μπολσεβικισμοῦ», «Ἡ ἐξάλειψη τοῦ λικβινταρισμοῦ», «Σχετικά μέ τήν ὁμάδα τῶν ὀπαδῶν τοῦ ὀτζοβισμοῦ καί τῆς θεοπλασίας» καί ἄλλα (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 17ος, σελ. 296-313, 374-377, 402-414· τόμ. 19ος, σελ. 43-51, 74-109). —*77.*

48 Φ. Ἔνγκελς «Καταγωγή τῆς οἰκογένειας, τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καί τοῦ κράτους» (βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Διαλεχτά ἔργα σέ δυό τόμους. Τόμ. ΙΙ, 1955, σελ. 304).—*97.*

49 Φ. Ἔνγκελς. «Ἀντι-Ντύρινγκ» (βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Ἅπαντα, 2η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 20ός, σελ. 41).—*107.*

50 *«Γκόλος»* («Φωνή»)—καθημερινή μενσεβίκικη ἐφημερίδα· ἔβγαινε στό Παρίσι ἀπό τό Σεπτέμβρη τοῦ 1914 ὥς τό Γενάρη τοῦ 1915. Καθοδηγητικό ρόλο στήν ἐφημερίδα ἔπαιζε ὁ Λ. Τρότσκι. Τά πρῶτα 5 φύλλα βγῆκαν μέ τόν τίτλο «Νάς Γκόλος» («Ἡ Φωνή μας»). Ἡ ἐφημερίδα κρατοῦσε κεντριστική θέση. Στίς πρῶτες μέρες τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου δημοσιεύτηκαν στήν «Γκόλος» ἄρθρα τοῦ Λ. Μάρτοφ ἐνάντια στούς σοσιαλσωβινιστές. Μετά τή στροφή τοῦ Μάρτοφ πρός τά δεξιά ἡ ἐφημερίδα ἔπαιρνε ὅλο καί πιό πολύ κάτω ἀπό τήν ὑπεράσπισή της τούς σοσιαλσωβινιστές, προτιμώντας «τήν ἑνότητα μέ τούς σοσιαλσωβινιστές παρά τήν προσέγγιση μέ τούς ἀνθρώπους

πού κρατοῦν ἀδιάλλακτη στάση ἀπέναντι στούς σοσιαλσωβινιστές» «Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 116). Ἀπό τό Γενάρη τοῦ 1915 στή θέση τῆς «Γκόλος» ἄρχισε νά βγαίνει ἡ ἐφημερίδα «Νάσε Σλόβο».

ΟΕ (Ὀργανωτική Ἐπιτροπή)—καθοδηγητικό κέντρο τῶν μενσεβίκων· ἱδρύθηκε τό 1912 στή συνδιάσκεψη τοῦ Αὐγούστου τῶν λικβινταριστῶν. Στά χρόνια τοῦ πρώτου παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἡ ΟΕ ὑποστήριζε τίς θέσεις τοῦ σοσιαλσωβινισμοῦ, δικαιολογοῦσε τόν πόλεμο πού ἔκανε ὁ τσαρισμός, προπαγάνδιζε τίς ἰδέες τοῦ ἐθνικισμοῦ καί τοῦ σωβινισμοῦ. Ἡ ΟΕ ἔβγαζε τό περιοδικό «Νάσα Ζαριά» καί μετά τό κλείσιμό του τό «Νάσε Ντιέλο», τό «Ντιέλο» καί τίς ἐφημερίδες «Ραμπότσεγε Οὔτρο» καί ἔπειτα τήν «Οὔτρο». Ἡ ΟΕ λειτούργησε μέχρι τίς ἐκλογές τῆς ΚΕ τοῦ μενσεβίκικου κόμματος τόν Αὔγουστο τοῦ 1917. Ἐκτός ἀπό τήν ΟΕ, πού δροῦσε στή Ρωσία, ὑπῆρχε καί ἡ Γραμματεία ἐξωτερικοῦ τῆς ΟΕ, πού ἀποτελοῦνταν ἀπό πέντε γραμματεῖς (Π. Μπ. Ἀξελρόντ, Ι. Σ. Ἄστροφ-Πόβες, Γ. Ο. Μάρτοφ, Α. Σ. Μαρτίνοφ, Σ. Γ. Σεμκόβσκι) πού ἀκολουθοῦσε στάση παραπλήσια μέ τούς κεντριστές, καί καλυπτόμενη κάτω ἀπό διεθνιστικές φράσεις, ὑποστήριζε στήν οὐσία τούς σοσιαλσωβινιστές στή Ρωσία. Ἡ ΟΕ ἔβγαζε ἔντυπο ὄργανο—τήν ἐφημερίδα «Ἰσβέστιγια Ζαγκρανίτσνοβο Σεκρεταριάτα Ὀργκανιζατσιόνοβο Κομιτέτα Ροσίσκοϊ Σοτσιάλ-Ντεμοκρατίτσεσκοϊ Ραμπότσεϊ Πάρτιι» («Εἰδήσεις τῆς Γραμματείας τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς Ὀργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος τῆς Ρωσίας»), πού ἔβγαινε ἀπό τό Φλεβάρη τοῦ 1915 ὥς τό Μάρτη τοῦ 1917.

Ὁ ἀριθμός τῶν ὀπαδῶν τῆς ΟΕ στή Ρωσία ἦταν ἀσήμαντος, καί ὅλο ἐλαττωνόταν, πράγμα πού ἀναγκάστηκε νά τό ἀναγνωρίσει ἀκόμη καί ὁ Λ. Μάρτοφ, ὁ ὁποῖος σέ γράμμα του πρός τόν Π. Μπ. Ἀξελρόντ ἀπό τίς 3 τοῦ Γενάρη 1916 ἔγραφε: «Στή Ρωσία οἱ ὑποθέσεις μας πᾶνε ἄσχημα... Ὁ Φ. Ι. (Ντάν.—*Ἡ Σύντ.*) φοβᾶται ὅτι ὅλος ὁ ζωντανός κόσμος θά φύγει στούς λενινιστές...»

Τό ἄρθρο τοῦ Σ. Σεμκόβσκι «Διάλυση τῆς Ρωσίας;», τό ὁποῖο ὅπως φαίνεται, ἔχει ὑπόψη του ὁ Β. Ι. Λένιν, δημοσιεύτηκε στίς 21 τοῦ Μάρτη 1915 στό φύλ. ἀρ. 45 τῆς ἐφημερίδας «Νάσε Σλόβο».—*127.*

51 Τό ἄρθρο *«Τό στρατιωτικό πρόγραμμα τῆς προλεταριακῆς ἐπανάστασης»* (ὁ Β. Ι. Λένιν στήν ἀλληλογραφία τό ὀνομάζει «Entwaffnung»—«Σχετικά μέ τόν ἀφοπλισμό») γράφτηκε στά γερμανικά καί προοριζόταν γιά δημοσίευση στόν τύπο τῶν ἐλβετῶν, σουηδῶν καί νορβηγῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν. Ὅμως τότε δέν δημοσιεύτηκε. Ἀμέσως μετά ὁ Λένιν ξαναδούλεψε λίγο τό ἄρθρο γιά νά ἐκδοθεῖ στά ρωσικά. Τό ἄρθρο μέ τόν τίτλο «Γιά τό σύνθημα τοῦ «ἀφοπλισμοῦ»» δημοσιεύτηκε στή «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»» τεῦχ. 2, τό Δεκέμβρη τοῦ 1916 (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 151-162).

Τό ἀρχικό, τό γερμανικό κείμενο τοῦ ἄρθρου δημοσιεύτηκε στό ὄργανο τῆς Διεθνοῦς ἕνωσης σοσιαλιστικῶν ὀργανώσεων τῆς νεολαίας «Jugend-Internationale» («Διεθνής τῶν Νέων») τεύχ. 9 καί 10 τοῦ Σεπτέμβρη καί Ὀχτώβρη τοῦ 1917 μέ τόν τίτλο «Das Militärprogramm

der proletarischen Revolution». Κατά τή δημοσίευση τοῦ ἄρθρου ἡ Συντακτική ἐπιτροπή τοῦ περιοδικοῦ δημοσίευσε τήν παρακάτω εἰσαγωγή: «Στίς μέρες μας, ὅταν ὁ Λένιν εἶναι ἕνας ἀπό ἐκείνους τούς παράγοντες τῆς ρωσικῆς ἐπανάστασης, γιά τούς ὁποίους πιό συχνά ἀπ'ὅλους μιλοῦν, τό παρακάτω ἄρθρο αὐτοῦ τοῦ παλιοῦ σιδερένιου ἐπαναστάτη, πού ἐκθέτει σημαντικό μέρος τοῦ πολιτικοῦ του προγράμματος, ἔχει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον. Τό ἄρθρο τό ἔφερε ὁ ἴδιος στή Συντακτική μας ἐπιτροπή λίγο πρίν τήν ἀναχώρησή του ἀπό τή Ζυρίχη τόν 'Απρίλη τοῦ 1917». Τόν τίτλο τοῦ ἄρθρου, ὅπως φαίνεται, τόν ἔδοσε ἡ Συντακτική ἐπιτροπή τοῦ περιοδικοῦ «Jugend-Internationale». —*131.*

52 «*Jugend-Internationale*» («Διεθνής τῶν Νέων»)—ὄργανο τῆς Διεθνοῦς ἕνωσης σοσιαλιστικῶν ὀργανώσεων τῆς νεολαίας πού ἀνῆκε στήν 'Αριστερά τοῦ Τσίμμερβαλντ· ἔβγαινε ἀπό τό Σεπτέμβρη τοῦ 1915 ὥς τό Μάη τοῦ 1918 στή Ζυρίχη, διευθυντής του ἦταν ὁ Β. Μύντσερμπεργκ. Τήν ἐκτίμηση τοῦ «Jugend-Internationale» βλ. στό ἄρθρο τοῦ Β. Ι. Λένιν «'Η Διεθνής τῶν Νέων» (σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 225-229). —*131.*

53 Πρόκειται γιά τίς *θέσεις πάνω στό στρατιωτικό ζήτημα,* πού ἔκανε ὁ Ρ. Γκρίμμ καί οἱ ὁποῖες δημοσιεύτηκαν στήν ἐφημερίδα «Grütlianer» («Γκρυτλιανός») ἀρ. φύλ. 162 καί 164 τῆς 14 καί 17 τοῦ 'Ιούλη 1916.

Στό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα τῆς 'Ελβετίας ἐξαιτίας τοῦ ὅτι δυνάμωσε ὁ κίνδυνος νά παρασυρθεῖ ἡ 'Ελβετία στόν πόλεμο, ἔγινε συζήτηση πάνω στό ζήτημα σχετικά μέ τή στάση ἀπέναντι στόν πόλεμο. Τόν 'Απρίλη τοῦ 1916 ἡ Διοίκηση τοῦ ἐλβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος ἀνάθεσε σέ ἐπιφανεῖς παράγοντες τοῦ κόμματος—στόν Ρ. Γκρίμμ, στόν Γκ. Μύλλερ, στόν Σ. Νέν, στόν Π. Πφλιοῦγκερ κ.ἄ.—νά ἐκφράσουν στόν τύπο τή γνώμη τους πάνω στό ζήτημα αὐτό. 'Ο καθένας ἀπ'αὐτούς ἔγραψε ἄρθρα ἤ θέσεις πού δημοσιεύτηκαν στίς ἐφημερίδες «Berner Tagwacht» («Φρουρός τῆς Βέρνης»), «Volksrecht» («Λαϊκό Δίκαιο»), «Grütlianer» («Γκρυτλιανός»).

'Ο Β. Ι. Λένιν παρακολουθοῦσε μέ προσοχή τήν πορεία τῆς συζήτησης, μελετοῦσε τά ὑλικά, ἔγραφε τίς παρατηρήσεις του γιά τίς θέσεις. Ὅλα αὐτά τά ὑλικά δημοσιεύτηκαν στή Λενινιστική συλλογή, τόμ. XVII.—*131.*

54 «*Neues Leben*» («Νέα Ζωή»)—μηνιαῖο περιοδικό, ὄργανο τοῦ ἐλβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος. 'Εκδιδόταν στή Βέρνη ἀπό τό Γενάρη τοῦ 1915 ὥς τό Δεκέμβρη τοῦ 1917. Τό περιοδικό διοχέτευε τίς ἀπόψεις τῶν δεξιῶν τσιμμερβαλντινῶν. 'Από τίς ἀρχές τοῦ 1917 πῆρε σοσιαλσωβινιστική θέση.—*131.*

55 Πρόκειται γιά τίς *διεθνεῖς σοσιαλιστικές συνδιασκέψεις πού ἔγιναν στό Τσίμμερβαλντ καί στό Κίνταλ.*

'Η συνδιάσκεψη τοῦ *Τσίμμερβαλντ* ἤ ἡ Πρώτη διεθνής σοσιαλιστική συνδιάσκεψη ἔγινε στίς 5-8 τοῦ Σεπτέμβρη 1915. Σ'αὐτήν πῆραν

μέρος 38 ἀντιπρόσωποι ἀπό τούς σοσιαλιστές 11 εὐρωπαϊκῶν χωρῶν: τή Γερμανία, τή Γαλλία, τήν Ἰταλία, τή Ρωσία, τήν Πολωνία, τή Ρουμανία, τή Βουλγαρία, τή Σουηδία, τή Νορβηγία, τήν Ὀλλανδία, τήν Ἐλβετία. Ἐπικεφαλῆς τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ ἦταν ὁ Β. Ι. Λένιν.

Στή συνδιάσκεψη συζητήθηκαν τά παρακάτω θέματα: 1) ἐκθέσεις τῶν ἀντιπροσώπων τῶν διάφορων χωρῶν· 2) κοινή διακήρυξη τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Γερμανίας καί τῆς Γαλλίας· 3) πρόταση τῆς Ἀριστερᾶς τοῦ Τσίμμερβαλντ νά ψηφιστεῖ μιά ἀπόφαση ἀρχῶν· 4) ψήφιση διακήρυξης· 5) ἐκλογή Διεθνοῦς Σοσιαλιστικῆς Ἐπιτροπῆς (I. S. K.)· 6) ἔγκριση ψηφίσματος συμπάθειας πρός τά θύματα τοῦ πολέμου καί τούς καταδιωκόμενους.

Ἡ συνδιάσκεψη ψήφισε διακήρυξη-ἔκκληση «Πρός τούς προλετάριους τῆς Εὐρώπης», πού τήν ἐπεξεργάστηκε ἐπιτροπή καί στήν ὁποία κατορθώθηκε νά μποῦν μιά σειρά βασικές θέσεις τοῦ ἐπαναστατικοῦ μαρξισμοῦ χάρη στήν ἐπιμονή τοῦ Λένιν καί τῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν. Ἐκτός ἀπ'αὐτό, ἡ συνδιάσκεψη ψήφισε τήν κοινή διακήρυξη τῆς γερμανικῆς καί τῆς γαλλικῆς ἀντιπροσωπείας, τό ψήφισμα συμπάθειας πρός τά θύματα τοῦ πολέμου καί τούς ἀγωνιστές πού διώκονται γιά τήν πολιτική τους δράση, καί ἐξέλεξε Διεθνή Σοσιαλιστική Ἐπιτροπή.

Στή συνδιάσκεψη δημιουργήθηκε ἀριστερή ὁμάδα τοῦ Τσίμμερβαλντ, στήν ὁποία μπῆκαν ἀντιπρόσωποι τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ μέ ἐπικεφαλῆς τόν Λένιν, τῆς καθοδήγησης τῆς σοσιαλδημοκρατίας τῆς περιοχῆς τοῦ Βασιλείου τῆς Πολωνίας καί τῆς Λιθουανίας, τῆς ΚΕ τῆς Σοσιαλδημοκρατίας τῆς περιοχῆς Λεττονίας, τῶν σουηδῶν ἀριστερῶν (Ζ. Χέγκλουντ), τῶν νορβηγῶν ἀριστερῶν (Τ. Νέρμαν), τῶν ἐλβετῶν ἀριστερῶν (Φ. Πλάττεν), τῆς ὁμάδας «Διεθνιστές σοσιαλιστές τῆς Γερμανίας» (Γ. Μπόρχαρντ). Ἡ ἀριστερή ὁμάδα τοῦ Τσίμμερβαλντ στή συνδιάσκεψη πάλευε δραστήρια ἐνάντια στήν κεντριστική πλειοψηφία τῆς συνδιάσκεψης. Συνεπή ὥς τό τέλος θέση στή συνδιάσκεψη πῆραν μόνο οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Κόμματος τῶν μπολσεβίκων.

Ὁ Λένιν ἔκανε τήν ἐκτίμηση τῆς συνδιάσκεψης τοῦ Τσίμμερβαλντ καί τῆς τακτικῆς πού κράτησαν σ'αὐτήν οἱ μπολσεβίκοι στά ἄρθρα του: «Ἕνα πρῶτο βῆμα» καί «Οἱ ἐπαναστάτες μαρξιστές στή διεθνή σοσιαλιστική συνδιάσκεψη τῆς 5-8 τοῦ Σεπτέμβρη 1915» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 38-44 καί 45-49).

Ἡ συνδιάσκεψη τοῦ *Κίνταλ*, ἤ ἡ Δεύτερη διεθνής σοσιαλιστική συνδιάσκεψη ἔγινε στήν κωμόπολη Κίνταλ (Ἐλβετία) στίς 24-30 τοῦ Ἀπρίλη 1916. Στή συνδιάσκεψη πῆραν μέρος 43 ἀντιπρόσωποι ἀπό τούς σοσιαλιστές 10 χωρῶν: τή Ρωσία, τή Γερμανία, τή Γαλλία, τήν Ἰταλία, τήν Ἐλβετία, τήν Πολωνία, τή Νορβηγία, τήν Αὐστρία, τή Σερβία καί τήν Πορτογαλία. Ἐκτός ἀπ'αὐτούς πῆραν μέρος σάν προσκαλεσμένοι ἕνας ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀγγλίας καί ἕνας ἀντιπρόσωπος τῆς γραμματείας τῆς Διεθνοῦς τῆς νεολαίας. Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Ἀνεξάρτητου ἐργατικοῦ κόμματος τῆς Ἀγγλίας, τῶν σοσιαλιστῶν τῶν ΕΠΑ, τῆς Βουλγαρίας, τῆς Ρουμανίας, τῆς Ἑλλάδας καί τῆς

Σουηδίας δέν μπόρεσαν νά πάρουν διαβατήριο καί γι'αὐτό δέν πῆραν μέρος· μερικοί ἀντιπρόσωποι τῶν ἀριστερῶν μεταβίβασαν τά πληρεξούσιά τους σέ ἄλλα κόμματα: ἡ Σοσιαλδημοκρατία τῆς περιοχῆς Λεττονίας μεταβίβασε τά πληρεξούσιά της στήν ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ· ἡ ἀντιπρόσωπος τῶν ὀλλανδῶν ἀριστερῶν, ἡ Ε. Ρόλαντ-Χόλστ—στήν καθοδήγηση τῆς Σοσιαλδημοκρατίας τῆς περιοχῆς τοῦ Βασιλείου τῆς Πολωνίας καί τῆς Λιθουανίας. 'Απομέρους τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ στή συνδιάσκεψη πῆραν μέρος 3 ἀντιπρόσωποι μ'ἐπικεφαλῆς τόν Λένιν.

Στή συνδιάσκεψη συζητήθηκαν τά παρακάτω θέματα: 1) ἡ πάλη γιά τόν τερματισμό τοῦ πολέμου, 2) ἡ στάση τοῦ προλεταριάτου ἀπέναντι στά ζητήματα τῆς εἰρήνης, 3) ἡ ζύμωση καί ἡ προπαγάνδα, 4) ἡ κοινοβουλευτική δράση, 5) ἡ μαζική πάλη, 6) ἡ σύγκληση τοῦ Διεθνοῦς Σοσιαλιστικοῦ Γραφείου.

'Η ἀριστερή ὁμάδα τοῦ Τσίμμερβαλντ μ'ἐπικεφαλῆς τόν Β. Ι. Λένιν κατεῖχε πιό σταθερές θέσεις στή συνδιάσκεψη τοῦ Κίνταλ ἀπ'ὅ,τι στό Τσίμμερβαλντ. Συνένωνε 12 ἀντιπροσώπους καί σέ μερικά ζητήματα τίς προτάσεις της ψήφιζαν μέχρι 20 ἄτομα, δηλαδή σχεδόν οἱ μισοί ἀντιπρόσωποι τῆς συνδιάσκεψης. Τό γεγονός αὐτό ἀντικαθρέφτιζε τήν ἀλλαγή στό συσχετισμό τῶν δυνάμεων πού εἶχε γίνει στό διεθνές ἐργατικό κίνημα πρός ὄφελος τοῦ διεθνισμοῦ.

'Η συνδιάσκεψη ψήφισε διακήρυξη-ἔκκληση «Πρός τούς λαούς πού καταστρέφονται καί σκοτώνονται» καί ἀποφάσεις πού ἔκαναν κριτική στόν πασιφισμό καί στό Διεθνές Σοσιαλιστικό Γραφεῖο. 'Ο Β. Ι. Λένιν ἐκτίμησε τίς ἀποφάσεις τῆς συνδιάσκεψης σάν ἕνα παραπέρα βῆμα πρός τά μπρός, στήν ὑπόθεση τῆς συσπείρωσης τῶν διεθνιστῶν στήν πάλη κατά τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου.

Οἱ συνδιασκέψεις τοῦ Τσίμμερβαλντ καί τοῦ Κίνταλ συνέβαλαν στή συσπείρωση πάνω στήν ἰδεολογική βάση τοῦ μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῶν ἀριστερῶν στοιχείων τῆς δυτικοευρωπαϊκῆς σοσιαλδημοκρατίας, πού ἀργότερα ἔπαιξαν δραστήριο ρόλο στήν πάλη γιά τή δημιουργία τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων στίς χῶρες τους καί στήν ἵδρυση τῆς ΙΙΙ, τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς.—*138.*

56 *«Σοσιαλδημοκρατική ὁμάδα ἐργασίας»* («Arbeitsgemeinschaft»—«Κοινότητα ἐργασίας»)—ὀργάνωση τῶν γερμανῶν κεντριστῶν. Σχηματίστηκε τό Μάρτη τοῦ 1916 ἀπό βουλευτές τοῦ Ράιχσταγκ, πού ἀποσχίστηκαν ἀπό τή σοσιαλδημοκρατική ὁμάδα τοῦ Ράιχσταγκ. 'Επικεφαλῆς τῆς ὁμάδας ἦταν οἱ Ο. Χάαζε, Γκ. Λέντεμπουρ, Β. Ντίτμαν. 'Η ὁμάδα ἔβγαζε τό «Lose Blätter» («'Ελεύθερα Φυλλάδια») καί μέχρι τόν 'Απρίλη τοῦ 1916 ὑπερίσχυε στή Συντακτική ἐπιτροπή τῆς ἐφημερίδας «Vorwärts» («'Εμπρός»). Μετά τήν ἀπομάκρυνση τῶν κεντριστῶν ἀπό τή «Vorwärts» ἡ ὁμάδα ἔκανε Κεντρικό της Ὄργανο τό «Mitteilungsblätter» («Πληροφοριακά Φυλλάδια»). 'Η ὁμάδα εἶχε τήν πλειοψηφία τῆς ὀργάνωσης τοῦ Βερολίνου. 'Η «Σοσιαλδημοκρατική ὁμάδα ἐργασίας» ἀποτέλεσε τό βασικό πυρήνα τοῦ 'Ανεξάρτητου Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Γερμανίας, πού δημιουργήθηκε τόν 'Απρίλη τοῦ 1917, καί τό ὁποῖο δικαιολογοῦσε τούς ἀνοιχτούς σοσιαλσωβινιστές, τασσόμενο ὑπέρ τῆς διατήρησης τῆς ἑνότητας μ'αὐτούς.—*138.*

57 *'Ανεξάρτητο 'Εργατικό κόμμα τῆς 'Αγγλίας* (Independent Labour Party) —ρεφορμιστική ὀργάνωση πού ἱδρύθηκε ἀπό τούς καθοδηγητές τῶν «νέων τρέιντ-γιούνιον» τό 1893 σέ συνθῆκες πού ἀναζωογονοῦνταν ὁ ἀπεργιακός ἀγώνας καί δυνάμωνε τό κίνημα γιά τήν ἀνεξαρτησία τῆς ἐργατικῆς τάξης τῆς 'Αγγλίας ἀπό τά ἀστικά κόμματα. Στό ΑΕΚ μπῆκαν τά μέλη τῶν «νέων τρέιντ-γιούνιον» καί μιά σειρά παλιά συνδικάτα, ἀντιπρόσωποι τῆς διανόησης καί τῆς μικροαστικῆς τάξης, πού βρίσκονταν κάτω ἀπό τήν ἐπίδραση τῶν φαβιανῶν. 'Επικεφαλῆς τοῦ κόμματος ἦταν ὁ Κέιρ Χάρντυ καί ὁ Ρ. Μακντόναλντ. Τό ΑΕΚ ἀπό τήν ἀρχή ἀκόμη τῆς ἐμφάνισής του τήρησε ἀστική ρεφορμιστική στάση, στρέφοντας τήν κύρια προσοχή του στήν κοινοβουλευτική μορφή πάλης καί στίς κοινοβουλευτικές συναλλαγές μέ τό Φιλελεύθερο κόμμα. 'Ο Λένιν, χαρακτηρίζοντας τό 'Ανεξάρτητο 'Εργατικό κόμμα, ἔγραφε ὅτι «στήν πράξη τό κόμμα αὐτό εἶναι κόμμα ὀπορτουνιστικό, ἐξαρτημένο πάντα ἀπό τήν ἀστική τάξη» ("Απαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 29ος, σελ. 456).

Στίς ἀρχές τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου τό ΑΕΚ ἔβγαλε διακήρυξη κατά τοῦ πολέμου, στή συνδιάσκεψη τοῦ Κόμματος στίς 5-6 τοῦ 'Απρίλη 1915 στό Νόρβιλ ψηφίστηκαν μιά σειρά πασιφιστικές ἀποφάσεις, ὅμως ὕστερα ἀπό λίγο διάστημα τό ΑΕΚ ἀκολούθησε τίς θέσεις τοῦ σοσιαλσωβινισμοῦ.—*138.*

58 *Οἱ 'Επιτροπές πολεμικῆς βιομηχανίας* δημιουργήθηκαν στή Ρωσία τό Μάη τοῦ 1915 ἀπό τήν ἰμπεριαλιστική μεγαλοαστική τάξη γιά νά βοηθήσουν τόν τσαρισμό στή διεξαγωγή τοῦ πολέμου. Πρόεδρος τῆς Κεντρικῆς 'Επιτροπῆς πολεμικῆς βιομηχανίας ἦταν ὁ μεγαλύτερος καπιταλιστής, ὁ ἀρχηγός τῶν ὀχτωβριστῶν Α. Ι. Γκουτσκόφ. Μέλη τῆς 'Επιτροπῆς ἦταν ὁ ἐργοστασιάρχης Α. Ι. Κονοβάλοφ, ὁ τραπεζίτης καί ἰδιοκτήτης ἐργοστασίου ζάχαρης Μ. Ι. Τερέστσενκο καί ἄλλοι μεγιστάνες τοῦ κεφαλαίου. 'Η ἀστική τάξη στήν προσπάθειά της νά ὑποτάξει τούς ἐργάτες στήν ἐπιροή της καί νά τούς μεταδόσει ἀμυνίτικες διαθέσεις, ἀποφάσισε νά ὀργανώσει «ἐργατικές ὁμάδες» δίπλα σ'αὐτές τίς ἐπιτροπές καί νά ἀποδείξει μ'αὐτό ὅτι στή Ρωσία ἀποκαταστάθηκε ἡ «ταξική εἰρήνη» ἀνάμεσα στήν ἀστική τάξη καί τό προλεταριάτο. Οἱ μπολσεβίκοι μποϋκοτάρησαν τίς 'Επιτροπές πολεμικῆς βιομηχανίας καί, ἔχοντας τήν ὑποστήριξη τῆς πλειοψηφίας τῶν ἐργατῶν, τό πραγματοποίησαν αὐτό μέ ἐπιτυχία. Στή συνέλευση τῶν πληρεξουσίων τῶν ἐργατῶν τῆς Πετρούπολης στίς 27 τοῦ Σεπτέμβρη (10 τοῦ 'Οχτώβρη) 1915, ὑπέρ τῆς ἀπόφασης τῶν μπολσεβίκων πού καλοῦσε τούς ἐργάτες νά μποϋκοτάρουν τίς 'Επιτροπές πολεμικῆς βιομηχανίας καί νά παλέψουν γιά τήν ἐπαναστατική ἔξοδο ἀπό τόν πόλεμο, ψήφισαν 95 ἄτομα, ὑπέρ τῆς ἀπόφασης τῶν μενσεβίκων—81 ἄτομα. Μόνο στήν ἐπαναληπτική συνέλευση, ὕστερα ἀπό τήν ἀποχώρηση τῶν ἐργατῶν ὀπαδῶν τῶν μπολσεβίκων, οἱ μενσεβίκοι κατόρθωσαν νά βγάλουν στήν «ἐργατική ὁμάδα» 10 ἄτομα μ'ἐπικεφαλῆς τόν Κ. Α. Γκβόζντεφ.

"Υστερα ἀπό τή διαφωτιστική δουλιά πού ἔκαναν οἱ μπολσεβίκοι,

ἀπό τό συνολικό ἀριθμό τῶν 239 περιφερειακῶν καί τοπικῶν 'Επιτροπῶν πολεμικῆς βιομηχανίας ἐκλογές «ἐργατικῶν ὁμάδων» ἔγιναν μόνο σέ 70 'Επιτροπές, καί ἐργάτες ἀντιπρόσωποι ἐκλέχθηκαν μόνο σέ 36 'Επιτροπές.—*139.*

59 *Διακήρυξη τῆς Βασιλείας*—διακήρυξη γιά τόν πόλεμο, πού ψηφίστηκε ἀπό τό Ἕκτακτο Διεθνές σοσιαλιστικό συνέδριο τῆς Βασιλείας ('Ελβετία), πού ἔγινε στίς 24-25 τοῦ Νοέμβρη 1912. Τό συνέδριο συγκλήθηκε γιά νά λύσει τό ζήτημα τῆς πάλης ἐνάντια στόν ἐπικείμενο κίνδυνο τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου, πού ἡ ἀπειλή του μεγάλωσε ἀκόμη πιό πολύ ὕστερα ἀπό τήν ἔναρξη τοῦ πρώτου βαλκανικοῦ πολέμου. Στό συνέδριο πῆραν μέρος 555 ἀντιπρόσωποι. 'Η ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ ἐκπροσωπήθηκε μέ 6 ἀντιπροσώπους. Τήν ἡμέρα τῆς ἔναρξης τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου ἔγινε πολυπληθής ἀντιπολεμική διαδήλωση καί διεθνές συλλαλητήριο διαμαρτυρίας κατά τοῦ πολέμου.

Στίς 25 τοῦ Νοέμβρη τό συνέδριο ψήφισε ὁμόφωνα τή διακήρυξη γιά τόν πόλεμο. 'Η διακήρυξη προειδοποιοῦσε τούς λαούς γιά τόν κίνδυνο τοῦ ἐπικείμενου παγκόσμιου πολέμου. «Σέ ὁποιαδήποτε στιγμή —ἀναφερόταν στή διακήρυξη—οἱ μεγάλοι εὐρωπαϊκοί λαοί μπορεῖ νά ριχτοῦν ὁ ἕνας ἐνάντια στόν ἄλλον, καί ἕνα τέτιο ἔγκλημα κατά τῆς ἀνθρωπότητας καί τῆς λογικῆς δέν μπορεῖ νά δικαιολογηθεῖ οὔτε μέ τό παραμικρότερο πρόσχημα ὁποιουδήποτε λαϊκοῦ συμφέροντος... Θά ἦταν τρέλλα ἄν οἱ κυβερνήσεις δέν καταλάβαιναν ὅτι καί μόνο ἡ σκέψη γιά τή φρικαλεότητα ἑνός παγκόσμιου πολέμου εἶναι ἱκανή νά προκαλέσει τήν ἀγανάκτηση καί τήν ὀργή τῆς ἐργατικῆς τάξης. Τό προλεταριάτο θεωρεῖ ἔγκλημα νά πυροβολεῖ ὁ ἕνας τόν ἄλλον γιά τά κέρδη τῶν καπιταλιστῶν, γιά τή φιλοδοξία τῶν δυναστειῶν, γιά τήν πραγματοποίηση τῶν μυστικῶν διπλωματικῶν συμφωνιῶν» (βλ. «Außerordentlicher Internationaler Sozialistenkongreß zu Basel am 24. und 25. November 1912». Berlin, 1912, S. 23, 26).

'Η διακήρυξη ξεσκέπαζε τούς ληστρικούς σκοπούς τοῦ πολέμου πού προετοίμαζαν οἱ ἰμπεριαλιστές καί καλοῦσε τούς ἐργάτες ὅλων τῶν χωρῶν νά κάνουν ἀποφασιστική πάλη γιά τήν εἰρήνη, ἐνάντια στήν ἀπειλή τοῦ πολέμου, «νά ἀντιπαρατάξουν στόν καπιταλιστικό ἰμπεριαλισμό τήν ἰσχύ τῆς διεθνοῦς ἀλληλεγγύης τοῦ προλεταριάτου». Σέ περίπτωση πού θά ξεσπάσει ὁ ἰμπεριαλιστικός πόλεμος, ἡ διακήρυξη σύστηνε στούς σοσιαλιστές νά χρησιμοποιήσουν τήν οἰκονομική καί πολιτική κρίση πού προκαλεῖ ὁ πόλεμος, γιά τόν ἀγώνα ὑπέρ τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης.

Οἱ ἡγέτες τῆς ΙΙ Διεθνοῦς (Κάουτσκι, Βαντερβέλντε κ.ἄ.) στό συνέδριο ψήφισαν ὑπέρ τῆς διακήρυξης ἐνάντια στόν πόλεμο. 'Ωστόσο, μόλις ἄρχισε ὁ παγκόσμιος ἰμπεριαλιστικός πόλεμος ξέχασαν τή διακήρυξη τῆς Βασιλείας, ὅπως καί τίς ἄλλες ἀποφάσεις τῶν διεθνῶν σοσιαλιστικῶν συνεδρίων γιά τήν πάλη κατά τοῦ πολέμου καί τάχθηκαν στό πλευρό τῶν ἰμπεριαλιστικῶν τους κυβερνήσεων.—*139.*

60 *«La Sentinelle»* («'Ο Φρουρός»)—ἐφημερίδα, ὄργανο τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ὀργάνωσης τοῦ καντονίου τοῦ Νεσατέλ ('Ελβετία). Ἔ-

βγαινε στό Σό-ντέ-Φόν ἀπό τό 1890. Ἀπό τό 1906 ὥς τό 1910 δέν ἐκδιδόταν. Στά χρόνια τοῦ πρώτου παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου (1914-1918) ἡ ἐφημερίδα κράτησε διεθνιστική στάση. Στίς 13 τοῦ Νοέμβρη 1914 στό φύλ. ἀρ. 265 τῆς ἐφημερίδας δημοσιεύτηκε σέ περίληψη ἡ διακήρυξη τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ «Ὁ πόλεμος καί ἡ σοσιαλδημοκρατία τῆς Ρωσίας».

«Volksrecht» («Λαϊκό Δίκαιο»)—καθημερινή ἐφημερίδα, ὄργανο τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Ἑλβετίας. Ἐκδίδεται στή Ζυρίχη ἀπό τό 1898. Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου (1914-1918) διευθυντής τῆς ἐφημερίδας ἦταν ὁ Ε. Νόμπς, ἡ ἐφημερίδα δημοσίευε ἄρθρα ἀριστερῶν τσιμμερβαλντινῶν. Σ'αὐτήν δημοσιεύτηκαν τά ἄρθρα τοῦ Λένιν: «Δώδεκα σύντομες θέσεις γιά τήν ὑποστήριξη ἀπό μέρους τοῦ Γκ. Γκρόιλιχ τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας», «Τά καθήκοντα τοῦ ΣΔΕΚΡ στή ρωσική ἐπανάσταση», «Τεχνάσματα τῶν δημοκρατικῶν σωβινιστῶν» καί ἄλλα. Σήμερα ἡ στάση τῆς ἐφημερίδας πάνω στά βασικά ζητήματα τῆς ἐσωτερικῆς καί ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, ἀπό ἄποψη ἀρχῶν, σχεδόν σέ τίποτε δέν διαφέρει ἀπό τή στάση τῶν ἀστικῶν ἐφημερίδων.—*142.*

61 Ὁ Β. Ι.Λένιν ἐννοεῖ τό *συνέδριο τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Ἑλβετίας στό Ἄαραου,* πού ἔγινε στίς 20-21 τοῦ Νοέμβρη 1915. Τό κεντρικό θέμα τῆς ἡμερήσιας διάταξης τοῦ συνεδρίου ἦταν τό ζήτημα τῆς στάσης τῆς ἐλβετικῆς σοσιαλδημοκρατίας ἀπέναντι στήν ἕνωση τῶν διεθνιστῶν τοῦ Τσίμμερβαλντ. Γύρω ἀπό τό ζήτημα αὐτό διεξήχθηκε πάλη ἀνάμεσα στίς τρεῖς κατευθύνσεις τῆς ἐλβετικῆς σοσιαλδημοκρατίας: 1) τούς ἀντιτσιμμερβαλντινούς (Γκ. Γκρόιλιχ, Π. Πφλύγκερ κ.ἄ.), 2) τούς ὀπαδούς τῆς Δεξιᾶς τοῦ Τσίμμερβαλντ (Ρ. Γκρίμμ, Π. Γκράμπερ κ.ἄ.) καί 3) τούς ὀπαδούς τῆς Ἀριστερᾶς τοῦ Τσίμμερβαλντ (Φ. Πλάττεν, Ε. Νόμπς κ.ἄ.). Ὁ Ρ. Γκρίμμ ὑπόβαλε σχέδιο ἀπόφασης, μέ τό ὁποῖο προτεινόταν στό ἐλβετικό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα νά προσχωρήσει στήν ἕνωση τοῦ Τσίμμερβαλντ καί νά ἐγκρίνει τήν πολιτική γραμμή τῶν δεξιῶν τσιμμερβαλντινῶν. Οἱ ἀριστεροί ἐλβετοί σοσιαλδημοκράτες ὑπόβαλαν, ἐξονόματος τοῦ τμήματος τῆς Λωζάννης, μιά τροποποίηση στό σχέδιο ἀπόφασης τοῦ Γκρίμμ. Μέ τήν τροποποίηση αὐτή προτεινόταν νά ἀναγνωριστεῖ ἡ ἀνάγκη ἀνάπτυξης τοῦ μαζικοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος κατά τοῦ πολέμου, καί δηλωνόταν ὅτι μόνο ἡ νικηφόρα ἐπανάσταση τοῦ προλεταριάτου μπορεῖ νά θέσει τέρμα στόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο. Μετά τήν ἀπόριψη τῆς τροποποίησης τοῦ τμήματος τῆς Λωζάννης κάτω ἀπό τήν πίεση τοῦ Γκρίμμ, ὑπόβαλε ξανά τήν τροποποίηση ὁ μπολσεβίκος Μ. Μ. Χαριτόνοφ, πού ἔπαιρνε μέρος στό συνέδριο σάν ἀντιπρόσωπος μέ δικαίωμα ψήφου ἀπό μιά ἐλβετική σοσιαλδημοκρατική ὀργάνωση. Ὁ Γκρίμμ καί οἱ ὀπαδοί του ἀναγκάστηκαν, γιά λόγους τακτικῆς, νά ὑποστηρίζουν τήν τροποποίηση. Ἡ πλειοψηφία τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ συνεδρίου (ὑπέρ 258, κατά 141) ἐνέκρινε τήν τροποποίηση τῶν ἀριστερῶν.—*142.*

62 *«Μπιουλετέν Ζαγκρανίτσνοβο Κομιτέτα Μπούντα»* («Δελτίο τῆς Ἐπιτρο-

πῆς τοῦ 'Εξωτερικοῦ τῆς Μπούντ»), πού εἶναι συνέχεια τοῦ «'Ινφορματσιόννοβο λιστκά ζαγκρανίτσνοϊ όργκανιζάτσιϊ Μπούντα» («Πληροφοριακό Δελτίο τῆς 'Οργάνωσης τοῦ 'Εξωτερικοῦ τῆς Μπούντ»), ἐκδιδόταν στή Γενεύη. Βγῆκαν συνολικά δυό τεύχη: τό τεῦχ. 1—τό Σεπτέμβρη, καί τό τεῦχ. 2—τό Δεκέμβρη τοῦ 1916. Τό «Δελτίο» ἀκολουθοῦσε σοσιαλσωβινιστική γραμμή. Τό «Γράμμα ἀπ'τή Ρωσία», πού ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Λένιν, δημοσιεύτηκε στό «Δελτίο» ἀρ. 1, χωρίς ὑπογραφή. Τό γράμμα αὐτό ὁ Λένιν λεπτομερειακά τό ἐξετάζει στό ἄρθρο «'Η ὁμάδα τοῦ Τσχεΐτζε καί ὁ ρόλος της» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 234-237).—*144.*

63 Τό *'Ιταλικό Σοσιαλιστικό κόμμα* ἱδρύθηκε τό 1892 καί ὀνομαζόταν στήν ἀρχή «Κόμμα τῶν ἰταλῶν ἐργατῶν»· τό 1893, στό συνέδριο τῆς Ρέτζιο-'Εμίλια πῆρε τήν ὀνομασία «'Ιταλικό Σοσιαλιστικό κόμμα». 'Από τή στιγμή τῆς ἵδρυσης μέσα στό Κόμμα γινόταν ὀξυμένη ἰδεολογική πάλη τῶν δυό κατευθύνσεων—τῆς ὀπορτουνιστικῆς καί τῆς ἐπαναστατικῆς, πού διαφωνοῦσαν πάνω σέ ζητήματα τῆς πολιτικῆς καί τακτικῆς τοῦ κόμματος. Τό 1912 στό συνέδριο τῆς Ρέτζιο-'Εμίλια κάτω ἀπό τήν πίεση τῶν ἀριστερῶν διαγράφηκαν ἀπό τό Κόμμα οἱ πιό ἀπροκάλυπτοι ρεφορμιστές-ὀπαδοί τοῦ πολέμου καί τῆς συνεργασίας μέ τήν κυβέρνηση καί τήν ἀστική τάξη (Μπονόμι, Μπισσολάτι κ.ἄ.). 'Από τήν ἀρχή τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου καί ὥς τήν εἴσοδο τῆς 'Ιταλίας στόν πόλεμο, τό 'Ιταλικό Σοσιαλιστικό κόμμα ἐκδηλωνόταν κατά τοῦ πολέμου καί πρόβαλε τό σύνθημα: «'Ενάντια στόν πόλεμο, ὑπέρ τῆς οὐδετερότητας!». Τό Δεκέμβρη τοῦ 1914 διαγράφηκε ἀπό τό Κόμμα ἡ ὁμάδα τῶν ἀποστατῶν (Μουσολίνι κ.ἄ.), πού ὑποστήριζε τήν ἰμπεριαλιστική πολιτική τῆς ἀστικῆς τάξης καί τασσόταν ὑπέρ τοῦ πολέμου. Ὅταν ἡ 'Ιταλία μπῆκε στόν πόλεμο στό πλευρό τῆς 'Αντάντ (Μάης 1915), στό 'Ιταλικό Σοσιαλιστικό κόμμα ἐκδηλώθηκαν ἔντονα τρεῖς κατευθύνσεις: 1) ἡ δεξιά πού βοηθοῦσε τήν ἀστική τάξη νά διεξαγάγει τόν πόλεμο· 2) ἡ κεντριστική πού συνένωνε τήν πλειοψηφία τῶν μελῶν τοῦ κόμματος καί πρόβαλλε τό σύνθημα: «οὔτε συμμετοχή στόν πόλεμο, οὔτε σαμποτάρισμά του» καί 3) ἡ ἀριστερή πού κρατοῦσε πιό ἀποφασιστική στάση ἐνάντια στόν πόλεμο, μά δέν μποροῦσε νά ὀργανώσει συνεπή πάλη ἐνάντιά του. Οἱ ἀριστεροί δέν καταλάβαιναν τήν ἀνάγκη τῆς μετατροπῆς τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου σέ ἐμφύλιο πόλεμο, τήν ἀνάγκη τῆς ἀποφασιστικῆς ρήξης μέ τούς ρεφορμιστές πού συνεργάζονταν μέ τήν ἀστική τάξη. Οἱ ἰταλοί σοσιαλιστές πραγματοποίησαν κοινή συνδιάσκεψη μέ τούς ἐλβετούς σοσιαλιστές στό Λουγκάνο (1914) καί πῆραν δραστήριο μέρος στίς διεθνεῖς σοσιαλιστικές συνδιασκέψεις στό Τσίμμερβαλντ (1915) καί στό Κίνταλ (1916).

Τά μέλη τῆς καθοδήγησης τοῦ 'Ιταλικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος Κ. Λάτζαρι καί Ντ. Σερράτι ξεσκέπασαν τά ἰμπεριαλιστικά κατακτητικά σχέδια τῆς ἀστικῆς τάξης, πῆραν δραστήριο μέρος στήν ἀποκατάσταση τῶν διεθνῶν σχέσεων τῆς σοσιαλδημοκρατίας.

Τό συνέδριο, στό ὁποῖο ὁ Β. Ι. Λένιν ἔστειλε χαιρετιστήριο, ἔγινε

στή Ζυρίχη στίς 15-16 τοῦ 'Οχτώβρη 1916. Τό χαιρετιστήριο τοῦ Λένιν διαβάστηκε στό συνέδριο στίς 15 τοῦ 'Οχτώβρη. Σύντομη ἔκθεση σχετικά μέ τό συνέδριο δημοσιεύτηκε στήν ἐφημερίδα «Avanti!», ἀρ. φύλ. 290 τῆς 18 τοῦ 'Οχτώβρη 1916.

Στά τέλη τοῦ 1916 τό 'Ιταλικό Σοσιαλιστικό κόμμα, κάτω ἀπό τήν ἐπίδραση τῆς ρεφορμιστικῆς πτέρυγας, πέρασε στό σοσιαλπασιφισμό. —*146.*

64 *«Avanti!»* («'Εμπρός!»)—καθημερινή ἐφημερίδα, Κεντρικό Ὄργανο τοῦ 'Ιταλικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος· ἱδρύθηκε τό Δεκέμβρη τοῦ 1896 στή Ρώμη. Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου (1914-1918) ἡ ἐφημερίδα κρατοῦσε ἀσυνεπή διεθνιστική στάση, δέν ἔκοβε τούς δεσμούς της μέ τούς ρεφορμιστές. Τό 1926 ἡ ἐφημερίδα κλείστηκε ἀπό τή φασιστική κυβέρνηση τοῦ Μουσολίνι, συνέχισε ὅμως νά βγαίνει (ὄχι τακτικά) στό ἐξωτερικό· ἀπό τό 1943 ἐκδίδεται ξανά στήν 'Ιταλία. Σήμερα ἡ «Avanti!» εἶναι Κεντρικό Ὄργανο τοῦ 'Ιταλικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος.—*147.*

65 'Απ'τήν ἀρχή τοῦ πολέμου οἱ μπολσεβίκοι-βουλευτές τῆς IV Κρατικῆς δούμας Α. Ε. Μπαντάγεφ, Μ. Κ. Μουράνοφ, Γκ. Ι. Πετρόβσκι, Φ. Ν. Σαμόηλοφ καί Ν. Ρ. Σάγκοφ ὑπεράσπισαν μέ ἀποφασιστικότητα τά συμφέροντα τῆς ἐργατικῆς τάξης—ἐφαρμόζοντας τή γραμμή τοῦ κόμματος, ἀρνήθηκαν νά ψηφίσουν τίς πολεμικές πιστώσεις τοῦ τσαρισμοῦ, ξεσκέπαζαν τόν ἰμπεριαλιστικό, ἀντιλαϊκό χαρακτήρα τοῦ πολέμου, ἐξηγοῦσαν στούς ἐργάτες τήν ἀλήθεια γιά τόν πόλεμο, τούς ξεσήκωναν στήν πάλη κατά τοῦ τσαρισμοῦ, τῆς ἀστικῆς τάξης καί τῶν τσιφλικάδων. Γιά τήν ἐπαναστατική τους δράση τόν καιρό τοῦ πολέμου οἱ μπολσεβίκοι-βουλευτές δικάστηκαν καί ἐξορίστηκαν στή Σιβηρία. Βλ. σχετικά μ'αὐτό τό ἄρθρο τοῦ Β. Ι. Λένιν «Τί ἀπόδειξε ἡ δίκη τῆς ρωσικῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ἐργατικῆς ὁμάδας;» (Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 168-176).—*149.*

66 *'Η συνδιάσκεψη τῶν Entente-Sozialisten* (σοσιαλιστῶν τῆς 'Αντάντ) εἶχε συγκληθεῖ μέ πρωτοβουλία τῶν γάλλων σοσιαλσωβινιστῶν (Α. Τομά, Π. Ρενοντέλ, Μ. Σαμπά). Μέ πρόταση τοῦ Β. Ι. Λένιν ἡ ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ δημοσίευσε δήλωση πού ἀποκάλυπτε τούς προδοτικούς σκοπούς τῶν σοσιαλσωβινιστῶν καί καλοῦσε τούς διεθνιστές νά ἀρνηθοῦν νά πάρουν μέρος στή συνδιάσκεψη αὐτή. Ταυτόχρονα ἡ ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ ἀπευθύνθηκε πρός τήν 'Εκτελεστική Σοσιαλιστική 'Επιτροπή τῆς Βέρνης μέ τήν πρόταση νά ὀργανώσει εἰδική σύσκεψη τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ὀργανώσεων τοῦ Τσίμμερβαλντ πού κλήθηκαν στή συνδιάσκεψη, γιά νά ἐπεξεργαστοῦν κοινή γραμμή σχετικά μέ τή συνδιάσκεψη τῶν σοσιαλιστῶν τῆς 'Αντάντ. Τό κείμενο τῆς δήλωσης τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ δημοσιεύτηκε τό Δεκέμβρη τοῦ 1916 στό τεῦχ. 2 τῆς «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»». 'Η σύγκληση τῆς συνδιάσκεψης ἀναβλήθηκε. 'Η συνδιάσκεψη συνῆλθε στό Λονδίνο στίς 28 τοῦ Αὐγούστου 1917.—*149.*

67 Πρόκειται γιά τή *συνδιάσκεψη τῶν σοσιαλιστῶν τῶν χωρῶν τῆς «τριπλῆς*

συνεννόησης» ('Αντάντ) πού συνῆλθε στό Παρίσι στίς 14 τοῦ Φλεβάρη 1915. Σ'αὐτήν πῆραν μέρος ἀντιπρόσωποι τῶν σοσιαλσωβινιστῶν καί τῶν πασιφιστικῶν ὁμάδων 'Αγγλίας, Γαλλίας, Βελγίου καί Ρωσίας· τοῦ 'Ανεξάρτητου 'Εργατικοῦ κόμματος (Μπ. Κέιρ-Χάρντυ, Ρ. Μακντόναλντ κ.ἄ.), τοῦ Βρεττανικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος, τοῦ 'Εργατικοῦ κόμματος, τῆς Φαβιανῆς ἑταιρίας· τοῦ Γαλλικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος (Μ. Σαμπά, Ε. Βαγιάν, Ζ. Λονγκέ, Α. Τομά, Α. Κομπέρ-Μορέλ), τῆς Γενικῆς Συνομοσπονδίας 'Εργασίας (Λ. Ζουώ)· τοῦ Βελγικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος (Ε. Βαντερβέλντε κ.ἄ.)· τῶν ἐσέρων (Β. Μ. Τσερνόφ, Μπομπρόφ (Μ. Α. Νάτανσον), Ι. Α. Ρουμπανόβιτς). Τή μενσεβίκικη ΟΕ στή συνδιάσκεψη ἀντιπροσώπευε ὁ Β. Μάισκι.

Στήν ἡμερήσια διάταξη τῆς συνδιάσκεψης ἦταν τά θέματα: 1) τά δικαιώματα τῶν ἐθνῶν· 2) οἱ ἀποικίες· 3) ἐγγυήσεις τῆς μελλοντικῆς εἰρήνης.

Οἱ μπολσεβίκοι δέν προσκλήθηκαν στή συνδιάσκεψη· ὡστόσο μέ ἐντολή τοῦ Β. Ι. Λένιν παρουσιάστηκε στή συνδιάσκεψη ὁ Μ. Μ. Λιτβίνοφ γιά νά ἀνακοινώσει δήλωση τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ. Τή βάση τῆς δήλωσης τήν ἀποτελοῦσε ἕνα σχέδιο πού ἔγραψε ὁ Β. Ι. Λένιν. 'Η δήλωση ἀπαιτοῦσε τήν ἀποχώρηση τῶν σοσιαλιστῶν ἀπό τίς ἀστικές κυβερνήσεις, τή ρήξη τῆς συμμαχίας μέ τούς ἰμπεριαλιστές, τήν ἄρνηση συνεργασίας μ'αὐτούς, τήν ἀποφασιστική πάλη κατά τῶν ἰμπεριαλιστικῶν κυβερνήσεων καί τήν καταδίκη τῆς ψήφισης τῶν πολεμικῶν πιστώσεων. "Οταν ὁ Λιτβίνοφ διάβαζε τή δήλωση, τόν διέκοψαν καί τοῦ ἀφαίρεσαν τό λόγο· αὐτός ἐγκατέλειψε τή συνδιάσκεψη, ἀφοῦ κατάθεσε τό κείμενο τῆς δήλωσης στό προεδρεῖο. 'Η δήλωση αὐτή δημοσιεύτηκε στό ΚΟ τοῦ ΣΔΕΚΡ—στήν ἐφημερίδα «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ», ἀρ. φύλ. 40 τῆς 29 τοῦ Μάρτη 1915. Βλ. τά ἄρθρα τοῦ Β. Ι. Λένιν «'Η συνδιάσκεψη τοῦ Λονδίνου» καί «'Απ'ἀφορμή τή συνδιάσκεψη τοῦ Λονδίνου» ("Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 158-160, 177-179).—*149.*

68 'Ο Β. Ι. Λένιν ἐννοεῖ τά ἄρθρα τοῦ Κ. Τσίλμπουμ «'Η σουηδική σοσιαλδημοκρατία καί ὁ παγκόσμιος πόλεμος» καί τοῦ Α. Χάνσεν «'Ορισμένα στοιχεῖα τοῦ σύγχρονου ἐργατικοῦ κινήματος στή Νορβηγία», πού δημοσιεύτηκαν στή «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»» τεῦχ. 2 (Δεκέμβρης τοῦ 1916).—*151.*

69 *«The Socialist Review»* («Σοσιαλιστική 'Επιθεώρηση»)—μηνιαῖο περιοδικό, ὄργανο τοῦ ρεφορμιστικοῦ 'Ανεξάρτητου 'Εργατικοῦ κόμματος τῆς 'Αγγλίας. 'Εκδιδόταν στό Λονδίνο ἀπό τό 1908 ὥς τό 1934. Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου στό περιοδικό συνεργάζονταν οἱ Ρ. Μακντόναλντ, Φ. Σνόουντεν, Α. Λῆ καί ἄλλοι. —*161.*

70 Κ. Μάρξ. Πρόλογος στή δεύτερη ἔκδοση τῆς «18ης Μπρυμαίρ τοῦ Λουδοβίκου Βοναπάρτη» (βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. "Ενγκελς. "Απαντα, 2η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 16ος, σελ. 375-376).—*165.*

71 *«Κομμουνίστ»*—περιοδικό πού ἱδρύθηκε ἀπό τόν Λένιν. 'Εκδιδόταν

τό 1915 στή Γενεύη ἀπό τή Συντακτική ἐπιτροπή τῆς ἐφημερίδας «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» μαζί μέ τούς Γκ. Λ. Πιατακόφ καί Ε. Μπ. Μπός, πού χρηματοδοτοῦσαν τήν ἔκδοσή του. Στή Συντακτική ἐπιτροπή τοῦ περιοδικοῦ ἦταν ἐπίσης ὁ Ν. Ι. Μπουχάριν. Βγῆκε (τό Σεπτέμβρη τοῦ 1915) συνολικά ἕνα (διπλό) τεῦχος. Σ'αὐτό δημοσιεύτηκαν τρία ἄρθρα τοῦ Λένιν: « Η χρεοκοπία τῆς ΙΙ Διεθνοῦς», «Ἡ φωνή ἑνός τίμιου γάλλου σοσιαλιστῆ», «Ὁ ἰμπεριαλισμός καί ὁ σοσιαλισμός στήν Ἰταλία».

Ὁ Λένιν ἐπεξεργάστηκε τό σχέδιο ἔκδοσης τοῦ περιοδικοῦ τήν ἄνοιξη τοῦ 1915, μέ τήν καθοδήγησή του πραγματοποιήθηκε ἡ ὀργανωτική σύσκεψη τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ περιοδικοῦ. Ἀργότερα ὁ Λένιν τόνιζε ὅτι ἡ συμφωνία τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» μέ τόν Γκ. Λ. Πιατακόφ καί τήν Ε. Μπ. Μπός ἦταν ἀπαραίτητη, γιατί διαφορετικά τότε δέν μποροῦσε νά πραγματοποιηθεῖ ἡ ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ. «Μέ τούς ἐκδότες —ἔγραφε ὁ Λένιν — κάναμε προσωρινή «ὁμοσπονδία», ἔτσι τήν ὀνομάσαμε «ὁμοσπονδία», θέτοντας τόν ὅρο ἐντελῶς ξεκάθαρα, ὅτι ὁ χαρακτήρας της εἶναι προσωρινός, «σάν πείρα»» (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 35ος, σελ. 172). «...Τήν ἄνοιξη τοῦ 1915 ὁ Μπουχάριν γράφει (στή συνδιάσκεψη!) (Ὁ Λένιν ἐννοεῖ τή συνδιάσκεψη τῆς Βέρνης τῶν τμημάτων ἐξωτερικοῦ τοῦ ΣΔΕΚΡ. — *Ἡ Σύντ.*) τίς θέσεις, ὅπου κυλᾶ ὁλοφάνερα στό *βάλτο*. Οἱ ἰάπωνες (ὁ Πιατακόφ καί ἡ Μπός πού ἦρθαν στήν Ἐλβετία ἀπό τή Ρωσία μέσω τῆς Ἰαπωνίας. — *Ἡ Σύντ.)* εἶναι *ἐνάντια* σ'αὐτόν. (Γι'αὐτό θά ἐπιδείξουμε προσωρινά μάξιμουμ ἐπιείκειας στό «Κομμουνίστ», γιά νά δημιουργήσουμε μορφή, κατάλληλη γιά *διευκρίνιση* τῆς ὑπόθεσης: θά κατορθώσουμε νά ξεπεράσουμε «συντροφικά» τίς ταλαντεύσεις τοῦ Μπουχάριν; θά βοηθήσει ἄραγε ἡ Ε. Μπ. (Ε. Μπός. — *Ἡ Σύντ.*), πού ὀνομάζει τόν ἑαυτό της μπολσεβίκα, σ'αὐτό ἤ ὄχι;)» (στό ἴδιο, σελ. 176).

Ὁ Λένιν ὑπολόγιζε νά κάνει τό «Κομμουνίστ» διεθνές ὄργανο τῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν. Γιά τό σκοπό αὐτό προσπάθησε νά προσελκύσει τούς πολωνούς ἀριστερούς (Κ. Ράντεκ) καί τούς ὀλλανδούς ἀριστερούς νά συμμετάσχουν δραστήρια στό περιοδικό. Μετά τή συνδιάσκεψη τοῦ Τσίμμερβαλντ, ἔγραφε ἀργότερα ὁ Λένιν, «ἔπρεπε *νά παρθεῖ ὅ,τι χρειαζόταν* ἀπό τόν Ράντεκ, τήν Ε. Μπ. καί Σία, χωρίς *νά πάρουμε ὑποχρεώσεις*. Θεωρῶ ὅτι αὐτό τό κατόρθωσα» (στό ἴδιο μέρος, σελ. 204). Ἡ δουλιά μαζί μέ τόν Ράντεκ, ἔγραφε ὁ Λένιν σ'ἄλλο γράμμα, «ἦταν ὠφέλιμη (καθώς ἐπίσης καί γιά τήν Ἀριστερά τοῦ Τσίμμερβαλντ) καί μεῖς δουλέψαμε. Ὅμως ὁ *Ράντεκ* ἐπίσης *ταλαντεύεται* καί ἡ τακτική μας ἐδῶ *ἔχει δυό πλευρές* (αὐτός ὁ Γιούρι + Νικ. Ἰβ. (Πιατακόφ καί Μπουχάριν. — *Ἡ Σύντ.*) *μέ κανένα τρόπο* δέν ἤθελαν ἤ δέν μποροῦσαν νά τό καταλάβουν): ἀπό τή μιά μεριά *νά βοηθήσουμε* τόν Ράντεκ νά κινηθεῖ πρός τά ἀριστερά, *νά ἑνώσουμε* ὅλους, ὅσους εἶναι δυνατό, γιά τήν Ἀριστερά τοῦ Τσίμμερβαλντ. Ἀπό τήν ἄλλη μεριά, *οὔτε κατά ἕνα γιῶτα* νά μήν ἐπιτρέψουμε ταλαντεύσεις *στό βασικό*» (στό ἴδιο, σελ. 167).

Ὅμως στήν πορεία τῆς προετοιμασίας τοῦ τεύχ. 1-2 τοῦ περιοδικοῦ «Κομμουνίστ» παρουσιάστηκαν διαφωνίες ἀνάμεσα στή Συντακτική

ἐπιτροπή τῆς «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» καί τούς Μπουχάριν, Πιατακόφ καί τήν Μπός, πού ὀξύνθηκαν μετά τήν κυκλοφορία τοῦ τεύχους αὐτοῦ τοῦ περιοδικοῦ. Ἡ Μπός, ὁ Πιατακόφ καί ὁ Μπουχάριν δημιούργησαν τήν ὁμάδα τους πάνω στήν πλατφόρμα τῶν θέσεων «Γιά τό σύνθημα τοῦ δικαιώματος αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν», πού ἔστειλαν τό φθινόπωρο τοῦ 1915 στή Συντακτική ἐπιτροπή τῆς «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ», παίρνοντας ριζικά λαθεμένη θέση πάνω στά σπουδαιότερα ζητήματα, ζητήματα ἀρχῆς τοῦ προγράμματος καί τῆς τακτικῆς τοῦ κόμματος—γιά τό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν, γιά τό ρόλο τῶν δημοκρατικῶν διεκδικήσεων καί τοῦ προγράμματος-μίνιμουμ γενικά κ.ἄ. (βλ. τά ἄρθρα τοῦ Λένιν «Γιά τήν ἐμφανιζόμενη κατεύθυνση τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ»», «Ἀπάντηση στόν Π. Κίεβσκι (Γ. Πιατακόφ)», «Σχετικά μέ τή γελοιογραφία τοῦ μαρξισμοῦ καί τόν «ἰμπεριαλιστικό οἰκονομισμό»», πού συμπεριλήφθηκαν σέ τοῦτο τόν τόμο).

Τό χειμώνα τοῦ 1915 ἡ Συντακτική ἐπιτροπή τῆς «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» ἔγραψε στόν Πιατακόφ, στήν Μπός καί στόν Μπουχάριν γράμμα, μέ τό ὁποῖο δήλωσε ὅτι ἀρνεῖται νά συνεργαστεῖ στό «Κομμουνίστ», ἐπειδή δέν μπορεῖ νά ἀναλάβει τήν κομματική εὐθύνη γιά τέτιους συνδιευθυντές πού δέν φέρνονται κομματικά στήν ὑπόθεση αὐτή. «Εἴμασταν ὑποχρεωμένοι νά κάνουμε *π ρ ο σ ω ρ ι ν έ ς* ὑποχωρήσεις στήν «τριάδα» (Γιούρι +Ἐβγ. Μπός +Νικ. Ἰβ.)—ἔγραφε ὁ Λένιν στόν Α. Γκ. Σλιάπνικοφ τόν Μάρτη τοῦ 1916—γιατί *τ ό τ ε* δέν μπορούσαμε διαφορετικά νά ἐκδόσουμε τό περιοδικό (τώρα μποροῦμε)· καί τό κυριότερο: τότε δέν εἴχαμε δεῖ ἀκόμη *σ τ ή δ ο υ λ ι ά* τήν Ἐβγ. Μπός + Γιούρι καί μπορούσαμε νά ἐλπίζουμε ὅτι ἡ *δουλιά* θά τούς ὁδηγήσει πρός τά *πάνω*.

Ὅμως αὐτοί πῆγαν πρός τά κάτω.

Καί τήν προσωρινή συμμαχία πρέπει *ὁ π ω σ δ ή π ο τ ε* νά τή διαλύσουμε» (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 35ος, σελ. 168).

Ἐκεῖνο τόν καιρό ἔκανε στροφή πρός τά δεξιά καί ἄρχισε νά κάνει μηχανοραφίες κατά τῶν μπολσεβίκων ὁ Ράντεκ. Τό Φλεβάρη τοῦ 1916 στό φύλ. ἀρ. 25 τῆς «Γκαζέτα Ρομποτνίτσα», ὀργάνου τῆς πολωνικῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ἀντιπολίτευσης (πού στή Συντακτική της ἐπιτροπή ἔπαιζε καθοδηγητικό ρόλο ὁ Ράντεκ) δημοσιεύτηκαν οἱ ἀποφάσεις τῆς σύσκεψης τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς, πού ἔγινε τόν Ἰούνη τοῦ 1915, καί στρέφονταν κατά τῆς θέσης τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ σχετικά μέ τόν πόλεμο, τό σοσιαλσωβινισμό καί τόν κεντρισμό. Ὁ Ράντεκ συνασπίστηκε μέ τήν ὁμάδα Πιατακόφ—Μπός—Μπουχάριν καί μαζί μ' αὐτή μηχανοραφοῦσε κατά τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐφημερίδας «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ». Τόν Ἀπρίλη τοῦ 1916 δημοσιεύτηκαν στό περιοδικό «Vorbote» «Οἱ θέσεις γιά τόν ἰμπεριαλισμό καί τήν ἐθνική καταπίεση», γραμμένες ἀπό τόν Ράντεκ καί ὑπογραμμένες ἀπό τή Συντακτική ἐπιτροπή τῆς «Γκαζέτα Ρομποτνίτσα», στίς ὁποῖες διοχετεύονταν οἱ ἰδέες τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ». Ἐξαιτίας τῆς τέτιας θέσης τοῦ Ράντεκ ὁ Λένιν θεωροῦσε ἀπαράδεκτη τή διατήρηση συνασπισμοῦ μ' αὐτόν στήν ὑπόθεση τῆς ἔκδοσης τοῦ «Κομμουνίστ».

Ὁ Λένιν, θεωρώντας ἀπαραίτητο νά σταματήσει ἡ ἔκδοση τοῦ

περιοδικοῦ «Κομμουνίστ», πρότεινε ὅπως ἡ Συντακτική ἐπιτροπή τῆς «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ», στή θέση τοῦ «Κομμουνίστ» ἐκδόσει τή «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»». Ἔκανε αὐστηρή κριτική στίς ταλαντεύσεις τοῦ Γκ. Ε. Ζηνόβιεφ καί τοῦ Α. Γκ. Σλιάπνικοφ πάνω στό ζήτημα αὐτό, στή συμβιβαστική τους στάση ἀπέναντι στήν ὁμάδα Πιατακόφ—Μπός—Μπουχάριν. Τό Μάρτη τοῦ 1916 ὁ Λένιν ἔγραψε τό «Σχέδιο ἀπόφασης τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ γιά τή διακοπή τῆς ἔκδοσης τοῦ περιοδικοῦ «Κομμουνίστ»» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 284-286). Ἡ ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ διακόπηκε. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι συνεχίστηκαν γιά κάμποσο καιρό ἀκόμη οἱ διαπραγματεύσεις μέ τήν ὁμάδα Πιατακόφ—Μπός—Μπουχάριν, τίς ὁποῖες διεξήγαγαν ὁ Ζηνόβιεφ καί ὁ Σλιάπνικοφ. Ὁ Λένιν, γιά νά γίνει μιά τελευταία προσπάθεια συνεννόησης, πρότεινε τούς παρακάτω ὅρους: 1) ὅλες οἱ παλιές συμφωνίες (προφορικές) καταργοῦνται· 2) ἀνάμεσα στή Συντακτική ἐπιτροπή τῆς «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» πού ἐπιμελεῖται τό τεῦχος καί τούς ἐκδότες κλείνεται συμφωνία ξεχωριστά γιά τό κάθε τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ· 3) τό περιοδικό πρέπει νά ἐκδίδεται στή Βέρνη καί μέ ἄλλο τίτλο· 4) οἱ Μπουχάριν, Πιατακόφ καί Μπός ἀρνοῦνται τήν «ὁμαδική θέση τοῦ «ἰμπεριαλιστικά-οἰκονομικοῦ» χαρακτήρα» (βλ. Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 35ος, σελ. 171· τόμ. 36ος, σελ. 356). Ὁ Λένιν ἀπόριψε κατηγορηματικά τίς ξετσίπωτες προσπάθειες τῆς ὁμάδας Πιατακόφ—Μπός—Μπουχάριν νά μετατρέψουν τό «Κομμουνίστ» σέ δικό τους φραξιονιστικό ὄργανο, νά ἐπιβάλλουν στή Συντακτική ἐπιτροπή τῆς «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» τέτιους ὅρους, οἱ ὁποῖοι θά τούς ἔκαναν οὐσιαστικά νοικοκύρηδες τοῦ περιοδικοῦ καί θά τούς ἔδιναν τή δυνατότητα νά προσφέρουν τίς σελίδες τοῦ περιοδικοῦ γιά προπαγάνδιση ἐχθρικῶν πρός τό μαρξισμό ἰδεῶν, ἀπό ὁμάδες τοῦ ἐξωτερικοῦ πού δέν ἀνήκουν στό ΣΔΕΚΡ, γιά τήν ὑποδαύλιση τῶν διαφωνιῶν ἀνάμεσα στούς μπολσεβίκους καί τούς ἀριστερούς σοσιαλδημοκράτες ἄλλων χωρῶν.

Μέ ἐπιμονή τοῦ Λένιν οἱ διαπραγματεύσεις μέ τήν ὁμάδα Μπουχάριν—Πιατακόφ—Μπός διακόπηκαν. Τό Γραφεῖο τῆς ΚΕ στή Ρωσία, ἀφοῦ ἄκουσε ἀνακοίνωση γιά τίς διαφωνίες μέσα στή Συντακτική ἐπιτροπή τοῦ «Κομμουνίστ», δήλωσε ὅτι τάσσεται πέρα γιά πέρα ἀλληλέγγυο μέ τή Συντακτική ἐπιτροπή τοῦ ΚΟ τῆς ἐφημερίδας «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» καί ἔκφρασε τήν ἐπιθυμία, ὅπως «ὅλες οἱ ἐκδόσεις τῆς ΚΕ γίνονται πάνω σέ αὐστηρή καί συνεπή κατεύθυνση, σέ πλήρη ἀντιστοιχία μέ τίς γραμμές πού ἡ ΚΕ ἀκολουθεῖ ἀπό τήν ἀρχή τοῦ πολέμου».

Ἀπό τό καλοκαίρι τοῦ 1916 ἡ Συντακτική ἐπιτροπή τῆς «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» ἄρχισε νά ἑτοιμάζει τή «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»». Τό τεῦχ. 1 τῆς συλλογῆς αὐτῆς βγῆκε τόν Ὀχτώβρη τοῦ 1916.—*166.*

72 *«Ἰσβέστιγια Ζαγκρανίτσνοβο Σεκρεταριάτα Ὀργκανιζατσιόνοβο Κομιτέτα Ροσίσκοϊ Σοτσιάλ-Ντεμοκρατίτσεσκοϊ Ραμπότσεϊ Πάρτιϊ»* («Εἰδήσεις τῆς Γραμματείας Ἐξωτερικοῦ τῆς Ὀργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος τῆς Ρωσίας»)—μενσεβί-

κικη ἐφημερίδα· ἐκδιδόταν ἀπό τό Φλεβάρη τοῦ 1915 ὥς τό Μάρτη τοῦ 1917 στή Γενεύη. Βγῆκαν 10 φύλλα. Ἡ ἐφημερίδα ἀκολουθοῦσε κεντριστική γραμμή.—*168.*

73 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Διαλεχτά γράμματα, ρωσ. ἔκδ. 1953, σελ. 105.—*170.*

74 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Ἅπαντα, τόμ. XXVI, ρωσ. ἔκδ. 1935, σελ. 288.—*170.*

75 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Ἅπαντα, τόμ. XXVI, ρωσ. ἔκδ. 1935, σελ. 370.—*170.*

76 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Ἅπαντα, τόμ. XXIV, ρωσ. ἔκδ. 1931, σελ. 529-530.—*170.*

77 Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Διαλεχτά γράμματα, ρωσ. ἔκδ. 1953, σελ. 356.—*171.*

78 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Διαλεχτά γράμματα, ρωσ. ἔκδ. 1953, σελ. 415-416.—*171.*

79 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Ἅπαντα, τόμ. XXVIII, ρωσ. ἔκδ. 1940, σελ. 208-209, 295, 340.—*171.*

80 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Διαλεχτά ἔργα σέ δυό τόμους, τόμ. II, ρωσ. ἔκδ. 1955, σελ. 386-400.—*171.*

81 *Ὁμάδα Τσχεΐτζε*—μενσεβίκικη ὁμάδα στήν IV Κρατική δούμα μέ ἐπικεφαλῆς τόν Ν. Σ. Τσχεΐτζε. Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἡ μενσεβίκικη ὁμάδα στή Δούμα, ἀκολουθώντας κεντριστική γραμμή, στήν πράξη ὑποστήριζε σέ ὅλα τήν πολιτική τῶν ρώσων σοσιαλσωβινιστῶν. Τό 1916 στήν ὁμάδα ἦταν οἱ Μ. Ι. Σκόμπελεφ, Ι. Ν. Τουλιακόφ, Β. Ι. Χάουστοφ, Ν. Σ. Τσχεΐτζε, Α. Ι. Τσχενκέλι. Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔκανε κριτική στήν ὀπορτουνιστική γραμμή τῆς ὁμάδας Τσχεΐτζε στά ἄρθρα του «Ἡ ὁμάδα Τσχεΐτζε καί ὁ ρόλος της», «Ἔχουν ἄραγε δική τους γραμμή ἡ ΟΕ καί ἡ ὁμάδα τοῦ Τσχεΐτζε;» καί σέ ἄλλα ἔργα του.—*177.*

82 *«Νάσε Ντιέλο»* («Ἡ ὑπόθεσή μας»)—μηνιαῖο μενσεβίκικο περιοδικό, κύριο ὄργανο τῶν λικβινταριστῶν καί σοσιαλσωβινιστῶν στή Ρωσία. Ἔβγαινε τό 1915 στήν Πετρούπολη στή θέση τοῦ περιοδικοῦ «Νάσα Ζαριά» πού εἶχε κλειστεῖ τόν Ὀχτώβρη τοῦ 1914. Στό περιοδικό συνεργάζονταν οἱ Ε. Μαγέβσκι, Π. Π. Μάσλοφ, Α. Ν. Πότρεσοφ, Ν. Τσερεβάνιν κ.ἄ. Βγῆκαν 6 τεύχη.

«Γκόλος Τρουντά» («Ἡ Φωνή τῆς Ἐργασίας»)—νόμιμη μενσεβίκικη ἐφημερίδα, ἔβγαινε τό 1916 στή Σαμάρα ἔπειτα ἀπό τό κλείσιμο τῆς ἐφημερίδας «Νάς Γκόλος». Βγῆκαν συνολικά τρία φύλλα.—*177.*

83 *Τό συνέδριο τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Ἐλβετίας* στή Ζυρί-

χη ἔγινε στίς 4-5 τοῦ Νοέμβρη 1916. Στήν ἡμερήσια διάταξη τοῦ συνεδρίου ἦταν τά ζητήματα: ἡ δράση τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ὁμάδας στό Ἐθνικό Συμβούλιο· ἡ δημοσιονομική μεταρύθμιση· ἡ στάση ἀπέναντι στίς ἀποφάσεις τῆς Διεθνοῦς σοσιαλιστικῆς συνδιάσκεψης στό Κίνταλ· ἡ στάση ἀπέναντι στήν ἕνωση Γκρύτλι· ἡ αναθεώρηση τοῦ καταστατικοῦ τοῦ Κόμματος.

Τήν πρώτη μέρα τοῦ συνεδρίου ὁ Β. Ι. Λένιν χαιρέτησε τό συνέδριο ἐξονόματος τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ. Ὁ λόγος του, πού τόν ἐκφώνησε στά γερμανικά, ἀκούστηκε ἀπ'τούς ἀντιπροσώπους τοῦ συνεδρίου μέ μεγάλη προσοχή. Σχεδόν πάνω σ'ὅλα τά ζητήματα στό συνέδριο ἔγινε πάλη τῶν διαφόρων κατευθύνσεων πού ὑπῆρχαν στό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα τῆς Ἐλβετίας. Ὁ Λένιν, πού πῆρε μέρος ὥς τό τέλος τῶν ἐργασιῶν του, τόνιζε σάν θετικό φαινόμενο τίς ἀποφασιστικές ἐνέργειες τῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν στήν πάλη κατά τῶν δεξιῶν καί τῶν κεντριστῶν. Σχετικά μέ τό ζήτημα τῆς δράσης τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ὁμάδας στό Ἐθνικό Συμβούλιο τό συνέδριο ψήφισε ἀπόφαση πού ὑποχρέωνε τούς σοσιαλδημοκράτες-μέλη τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου νά εἶναι παράδειγμα στήν πάλη γιά τά συμφέροντα τῆς ἐργατικῆς τάξης καί στή δράση τους νά καθοδηγοῦνται ἀπό τίς ἀποφάσεις τοῦ Κόμματος. Γιά τό ζήτημα τῆς δημοσιονομικῆς μεταρύθμισης τό συνέδριο ψήφισε ἀπόφαση πού πρότεινε ὁ Ρ. Γκρίμμ καί ὁ Γκ. Χοῦμπερ, στήν ὁποία, ἐκτός ἀπό τήν ἔγκριση τῆς εἰσαγωγῆς ἀπό τήν κυβέρνηση τῶν ἄμεσων φόρων, ἀναγνωριζόταν ὅτι εἶναι ἀποδεκτοί καί οἱ ἔμμεσοι φόροι—ἡ εἰσαγωγή τοῦ μονοπωλίου καπνοῦ, τοῦ φόρου ἐνσήμων (ὁ φόρος χαρτοσήμου), ἡ διεύρυνση τοῦ μονοπωλίου στά οἰνοπνευματώδη ποτά κτλ. Γιά τό ζήτημα τῆς στάσης ἀπέναντι στή Διεθνή σοσιαλιστική συνδιάσκεψη τοῦ Κίνταλ κατατέθηκαν δυό σχέδια ἀπόφασης: ἀπό τή Διοίκηση τοῦ Κόμματος καί ἀπό τούς ἀριστερούς σοσιαλδημοκράτες. Τό συνέδριο πῆρε ἀπόφαση νά μεταφέρει τό ζήτημα αὐτό στό ἔκτακτο συνέδριο. Γιά τό ζήτημα τῆς Ἕνωσης-Γκρύτλι, ἡ ὁποία ἄν καί ἀνῆκε στό Κόμμα ὅμως κατεῖχε σ'αὐτό ἰδιαίτερη θέση καί στήν περίοδο τοῦ παγκόσμιου πολέμου ἀκολουθοῦσε ἄκρα σωβινιστική γραμμή, τό συνέδριο ψήφισε ἀπόφαση, σύμφωνα μέ τήν ὁποία ἡ παραμονή στήν Ἕνωση-Γκρύτλι στό ἑξῆς ἦταν ἀσυμβίβαστη μέ τήν ἰδιότητα τοῦ μέλους τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος. Τό ζήτημα γιά τήν ἀναθεώρηση τοῦ καταστατικοῦ τοῦ Κόμματος ἀναβλήθηκε γιά τό ἔκτακτο συνέδριο.

Τό συνέδριο τῆς Ζυρίχης, ὅπως ἔγραφε ὁ Β. Ι. Λένιν, «ἀπόδειξε ὁριστικά ὅτι ἡ ἀπόφαση αὐτοῦ τοῦ Κόμματος γιά προσχώρηση στό Τσίμμερβαλντ καί γιά ἀποδοχή τῆς *ἐπαναστατικῆς μαζικῆς πάλης* (ἀπόφαση τοῦ συνεδρίου τοῦ Ἄαραου, 1915) παραμένει μόνο στά χαρτιά καί ὅτι στούς κόλπους τοῦ Κόμματος ἔχει διαμορφωθεῖ ὁλοκληρωτικά ἕνα «κέντρο»... Τό «κέντρο» αὐτό, πού ἐπικεφαλῆς του τέθηκε ὁ Ρ. Γκρίμμ συνδυάζει τίς «ἀριστερές» δηλώσεις μέ τίς «δεξιές», δηλ. ὀπορτουνιστικές πράξεις» (σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 196).—*180.*

84 Ἡ «*Ἐπιτροπή ἀποκατάστασης τῆς διεθνοῦς σύνδεσης*» σχηματίστηκε

ἀπό τούς γάλλους διεθνιστές τό Γενάρη τοῦ 1916. Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ἦταν οἱ: Μέρχαϊμ, Μπουρντερόν, Μπουαγλέ, Μπαρρί, Μπιβάρ, Καρντιέ. Ἡ «Ἐπιτροπή ἀποκατάστασης διεθνοῦς σύνδεσης» ἦταν ἡ πρώτη προσπάθεια ἵδρυσης στή Γαλλία ἐπαναστατικῆς ὀργάνωσης τῶν σοσιαλιστῶν σέ ἀντίβαρο τῶν ἐπίσημων σοσιαλσωβινιστικῶν ὀργανώσεων. Ἡ Ἐπιτροπή ἔκανε προπαγάνδα ἐνάντια στόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο, ἔκδοσε πολλές μπροσοῦρες καί προκηρύξεις πού ξεσκέπαζαν τούς κατακτητικούς σκοπούς τῶν ἰμπεριαλιστῶν καί τήν προδοσία τῶν σοσιαλσωβινιστῶν. Ταυτόχρονα ὅμως ἀπόριπτε τήν ἀνάγκη ἀποφασιστικῆς ρήξης μέ τούς ὀπορτουνιστές καί δέν ἔδινε ἕνα ξεκάθαρο καί συνεπές πρόγραμμα ἀνάπτυξης τῆς ἐπαναστατικῆς πάλης. Παρά τήν ἀσυνέπεια τῆς στάσης τῆς Ἐπιτροπῆς, ὁ Λένιν θεωροῦσε ἀναγκαία τή χρησιμοποίησή της γιά τή συσπείρωση τῶν διεθνιστικῶν στοιχείων τῆς Γαλλίας καί τήν ἐνίσχυση τῆς ἐπιροῆς τῶν ἀριστερῶν τσιμμερβαλντινῶν. Μέ ὑπόδειξη τοῦ Λένιν στή δουλιά τῆς Ἐπιτροπῆς ἔπαιρνε μέρος καί ἡ Ι. Φ. Ἀρμάντ.

Κάτω ἀπό τήν ἐπίδραση τῆς Μεγάλης Ὀχτωβριανῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης στή Ρωσία καί τοῦ δυναμώματος τοῦ γαλλικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, ἡ Ἐπιτροπή ἔγινε κέντρο τῶν ἐπαναστατικῶν-διεθνιστικῶν στοιχείων. Τό 1920 ἡ Ἐπιτροπή προσχώρησε στό Κομμουνιστικό Κόμμα τῆς Γαλλίας.—*181.*

85 Ὁ Λένιν ἐννοεῖ τήν ἐφημερίδα «*Berner Tagwacht*» («Φρουρός τῆς Βέρνης»), στήν ὁποία δημοσιεύτηκαν τά παρακάτω ἄρθρα καί σημειώματα ἀπ᾽ἀφορμή τίς διαπραγματεύσεις γιά χωριστή εἰρήνη ἀνάμεσα στή Ρωσία καί τή Γερμανία: ἡ πληροφορία «Die Vorbereitung des Separatfriedens» («Προετοιμασία χωριστῆς εἰρήνης») στό φύλ. ἀρ. 230 τῆς 11 τοῦ Ὀχτώβρη 1916· τό κύριο ἄρθρο «Die Friedensgerüchte» («Φῆμες γιά εἰρήνη») στό φύλ. ἀρ. 241 τῆς 13 τοῦ Ὀχτώβρη· τό σημείωμα «Zum Separatfrieden» («Σχετικά μέ τή χωριστή εἰρήνη») στό φύλ. ἀρ. 242 τῆς 14 τοῦ Ὀχτώβρη.—*184.*

86 Πρόκειται γιά τό *Διεθνές Σοσιαλιστικό Γραφεῖο* (ΔΣΓ)—μόνιμο ἐκτελεστικο-πληροφοριακό ὄργανο τῆς ΙΙ Διεθνοῦς. Ἡ ἀπόφαση γιά τή δημιουργία τοῦ ΔΣΓ πάρθηκε στό συνέδριο τῆς ΙΙ Διεθνοῦς πού ἔγινε στό Παρίσι (1900). Ἕδρα τοῦ ΔΣΓ ἦταν ἡ πόλη Βρυξέλλες. Τό ΔΣΓ τό ἀποτελοῦσαν δυό ἀντιπρόσωποι ἀπό κάθε ἐθνικό κόμμα. Τό ΔΣΓ ἔπρεπε νά συνέρχεται τέσσερις φορές τό χρόνο καί στά ἐνδιάμεσα ἀνάμεσα στίς συνεδριάσεις του ἡ καθοδήγηση τῆς δουλιᾶς τοῦ Γραφείου ἀνατέθηκε στήν Ἐκτελεστική ἐπιτροπή τοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος τοῦ Βελγίου. Πρόεδρος τοῦ ΔΣΓ ἦταν ὁ Βαντερβέλντε, γραμματέας ὁ Κ. Χούισμανς. Ἀπό τό 1905 ἀντιπρόσωπος τοῦ ΣΔΕΚΡ στό ΔΣΓ ἦταν ὁ Β. Ι. Λένιν. Τό 1912 ἡ VI Πανρωσική κομματική συνδιάσκεψη τῆς Πράγας ἐξέλεξε καί πάλι τόν Β. Ι. Λένιν ἀντιπρόσωπο τοῦ ΣΔΕΚΡ στό ΔΣΓ. Τόν Ἰούνη τοῦ 1914, μέ πρόταση τοῦ Β. Ι. Λένιν ἀντιπρόσωπος τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ στό ΔΣΓ ὁρίστηκε ὁ Μ. Μ. Λιτβίνοφ.

Μέ τήν ἔναρξη τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου τό ΔΣΓ μετατράπηκε σέ πειθήνιο ὄργανο τῶν σοσιαλσωβινιστῶν· ἡ ἕδρα τοῦ

ΔΣΓ μεταφέρθηκε στή Χάγη ('Ολλανδία)· τή δράση του καθοδηγοῦσε ὁ Κ. Χούισμανς.—*193.*

87 *«Λαϊκή Φωνή»* («Volksstimme»)—ἐφημερίδα, ὄργανο τοῦ Γερμανικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος· ἔβγαινε στό Χέμνιτς ἀπό τό Γενάρη τοῦ 1891 ὥς τό Φλεβάρη τοῦ 1933. Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἱμπεριαλιστικοῦ πολέμου (1914-1918) ἡ ἐφημερίδα ἀκολουθοῦσε σοσιαλσωβινιστική γραμμή.—*193.*

88 Στήν περίοδο τοῦ παγκόσμιου ἱμπεριαλιστικοῦ πολέμου ὁ Β. Ι. Λένιν, ζώντας στήν 'Ελβετία, ἐνῶ καθοδηγοῦσε τή δράση τοῦ Κόμματος τῶν μπολσεβίκων, ἦταν ἐπίσης μέλος τοῦ 'Ελβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος καί ἔπαιρνε μέρος στίς ἐργασίες του. 'Ο Λένιν ἔδινε μεγάλη προσοχή στή δράση τῶν ἐλβετῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν, τούς βοηθοῦσε μέ τίς συμβουλές του, ἔπαιρνε μέρος στίς συνελεύσεις τους. 'Ο σοσιαλδημοκράτης Φ. Μπρουϊμπάχερ, γιατρός τῆς Ζυρίχης, πού συχνά συναντιόταν τήν περίοδο ἐκείνη μέ τόν Βλαντίμιρ 'Ιλίτς, ἔγραφε: «'Ο Λένιν παρακολουθοῦσε μέ πολύ προσοχή τίς διαθέσεις στίς ἐργατικές ὀργανώσεις τῆς Ζυρίχης. 'Εάν συζητιόταν σπουδαῖο ζήτημα, ὁπωσδήποτε ἐπισκεπτόταν τή συνέλευση αὐτή. Ἔτσι, ὁ Λένιν πῆρε μέρος στή συνέλευση τῶν ἐργατῶν τῆς βιομηχανίας ἐπεξεργασίας ξύλου, στήν ὁποία συζητιόταν τό ζήτημα γιά τή Μέρα τῆς νεολαίας, στίς συνελεύσεις τῆς 'Εργατικῆς ἕνωσης τῆς Ζυρίχης πάνω στό ζήτημα τοῦ πολέμου, στή συνέλευση τῆς νεολαίας στό Χόττινγκεν, ὅπου ὁ Πλάττεν μίλησε γιά ἄρνηση τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας καί γιά ἐπαναστατική προπαγάνδα στό στρατό, στή συνέλευση ὁμάδας μελῶν Οὐντερστράσσε, ὅπου ἐγώ μίλησα γιά τό ζήτημα τοῦ πολέμου. Πραγματικά, λενινιστική ἦταν ἡ ἀπίστευτη ὑπομονή πού ἐκδήλωνε ἀπέναντι στούς ἐλβετούς συντρόφους» (Μωρίς Πιανζόλα. «'Ο Λένιν στήν 'Ελβετία», Μόσχα, ρωσ. ἔκδ., 1958, σελ. 96).

'Ο Λένιν ἔγραψε τίς θέσεις «Τά καθήκοντα τῶν ἀριστερῶν τσιμμερβαλντινῶν στό 'Ελβετικό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα» στά ρωσικά καί στά γερμανικά. Μεταφράστηκαν καί στά γαλλικά. Οἱ θέσεις στάλθηκαν στά μπολσεβίκικα τμήματα τῆς 'Ελβετίας, στούς ἐλβετούς ἀριστερούς σοσιαλδημοκράτες καί συζητήθηκαν στίς συνελεύσεις τους.

Στό μέρος «Προπαρασκευαστικά ὑλικά» σέ τοῦτο τόν τόμο δημοσιεύονται τό «Σχέδιο τῶν θέσεων «Τά καθήκοντα τῶν ἀριστερῶν τσιμμερβαλντινῶν στό 'Ελβετικό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα»», καθώς ἐπίσης καί τό «Σχέδιο θέσεων γιά τή συζήτηση σχετικά μέ τά καθήκοντα τῶν ἀριστερῶν τσιμμερβαλντινῶν στό 'Ελβετικό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 376-379· 382-384). Ὅλα τά προπαρασκευαστικά ὑλικά γιά τίς θέσεις δημοσιεύτηκαν στή Λενινιστική συλλογή, τόμ. XVII.—*196.*

89 *«Arbeitsgemeinschaft»* («Κοινότητα ἐργασίας»)—«Σοσιαλδημοκρατική ἐργασιακή ὁμάδα», ὀργάνωση τῶν γερμανῶν κεντριστῶν. Γιά τήν ὁμάδα αὐτή βλ. τή σημείωση 56.—*196.*

90 Τό σύνθημα αὐτό τό διατύπωσε ὁ Κ. Λῆμπκνεχτ σέ γράμμα του στή

Διοίκηση τοῦ Γερμανικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος στίς 2 τοῦ Ὀχτώβρη 1914. Ἀπόσπασμα ἀπό τό κείμενο τοῦ γράμματος αὐτοῦ παραθέτει ὁ Λένιν στό «Προσχέδιο θέσεων ἔκκλησης πρός τή Διεθνή Σοσιαλιστική Ἐπιτροπή καί πρός ὅλα τά Σοσιαλιστικά κόμματα» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 273-285).

Ἡ ἱστορία ἐμφάνισης τοῦ γράμματος τοῦ Κ. Λῆμπκνεχτ εἶναι ἡ ἑξῆς: Τόν Αὔγουστο τοῦ 1914 ὁ Λῆμπκνεχτ πρότεινε στή Διοίκηση τοῦ Γερμανικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος νά ὀργανώσει μιά σειρά συλλαλητήρια κατά τοῦ πολέμου καί νά ἀπευθυνθεῖ ἐξονόματος τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδας τοῦ Ράιχσταγκ μέ διακήρυξη πρός ὅλα τά μέλη τοῦ Κόμματος, καλώντας τα νά ἀγωνιστοῦν ὑπέρ τῆς εἰρήνης. Οἱ προτάσεις τοῦ Λῆμπκνεχτ ἀπορίφθηκαν. Τό Σεπτέμβρη τοῦ 1914 ὁ Λῆμπκνεχτ πῆγε στό Βέλγιο καί τήν Ὀλλανδία, ὅπου ἐνημέρωσε τούς διεθνιστικά διατεθειμένους σοσιαλιστές γιά τήν κατάσταση στό Γερμανικό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα. Μετά τήν ἐπιστροφή τοῦ Λῆμπκνεχτ στή Γερμανία, ἡ Διοίκηση τοῦ Κόμματος τοῦ ζήτησε εὐθύνες γιά τήν ἐνημέρωση αὐτή. Ὁ Λῆμπκνεχτ ἀπάντησε μέ τό γράμμα αὐτό. —*196.*

91 *Ἀπόφαση τοῦ Ὄλτεν*—ἀπόφαση πού πῆρε πάνω στό ζήτημα τοῦ πολέμου τό ἔκτακτο συνέδριο τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Ἐλβετίας, πού συνῆλθε στό Ὄλτεν (Ἐλβετία) στίς 10-11 τοῦ Φλεβάρη 1906.—*204.*

92 *Grütli-Verein* (Ἕνωση-Γκρύτλι, Γκρυτλιανή ἕνωση)—ἀστική ρεφορμιστική ὀργάνωση. Ἱδρύθηκε στήν Ἐλβετία τό 1838 πρίν ἀκόμη ὀργανωθεῖ τό Ἐλβετικό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα. Ὀνομάστηκε Grütli-Verein πρός τιμήν τῆς θρυλικῆς ἕνωσης τῶν γκλυτλιανῶν (συνομωτῶν) πού ἐξεγέρθηκαν κατά τῆς καταπίεσης τῆς αὐστριακῆς δυναστείας τῶν Ἀψβούργων τό 16ο αἰώνα. Τό 1901 ἡ Ἕνωση-Γκρύτλι μπῆκε στό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα τῆς Ἐλβετίας, διατηρώντας τήν ὀργανωτική της αὐτοτέλεια, τό ἔντυπό της ὄργανο—τήν ἐφημερίδα «Grütlianer» («Γκρυτλιανός») καί ἐφάρμοζε τή δική της γραμμή ἀστικοεθνικιστικῆς κατεύθυνσης. Στά χρόνια τοῦ πρώτου παγκόσμιου πολέμου (1914-1918) ἡ Ἕνωση-Γκρύτλι κρατοῦσε ἄκρα σωβινιστική στάση καί ἦταν στήριγμα τῶν δεξιῶν σοσιαλσωβινιστῶν. Τό Νοέμβρη τοῦ 1916 τό συνέδριο τοῦ Ἐλβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος πού ἔγινε στή Ζυρίχη, πῆρε ἀπόφαση νά θεωρήσει τή σοσιαλσωβινιστική δράση τῆς Ἕνωσης-Γκρύτλι σάν ἀσυμβίβαστη μέ τήν παραμονή στό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα.—*205.*

93 Οἱ θέσεις αὐτές καί μιά σειρά ἄλλα ντοκουμέντα πού δημοσιεύονται στόν τόμο («Θεμελιακές θέσεις σχετικά μέ τό ζήτημα τοῦ πολέμου», «Ἀνοιχτό γράμμα στόν Σάρλ Νέν, μέλος τῆς Διεθνοῦς Σοσιαλιστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Βέρνης» «Δώδεκα σύντομες θέσεις γιά τήν ὑποστήριξη ἀπομέρους τοῦ Γκ. Γκρόιλιχ τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας», «Φανταστικός ἤ πραγματικός βάλτος;», «Πρόταση γιά τροποποιήσεις στήν ἀπόφαση πάνω στό ζήτημα τοῦ πολέμου», «Ἱστορία μιᾶς μικρῆς περιόδου στή ζωή ἑνός σοσιαλιστικοῦ κόμματος») γράφτηκαν ἀπό τόν

Β. Ι. Λένιν σέ σχέση μέ τή συζήτηση πού γινόταν στό 'Ελβετικό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα πάνω στό ζήτημα τῆς στάσης ἀπέναντι στόν πόλεμο.

Τόν Αὔγουστο τοῦ 1916 ἡ Διοίκηση τοῦ Κόμματος πῆρε ἀπόφαση νά συγκαλέσει στίς 11-12 τοῦ Φλεβάρη 1917 ἔκτακτο συνέδριο γιά νά συζητήσει τό ζήτημα τοῦ πολέμου. Τό συνέδριο τῆς Ζυρίχης τῆς 'Ελβετικῆς σοσιαλδημοκρατίας, πού ἔγινε στίς 4-5 τοῦ Νοέμβρη 1916 ἐπικύρωσε τήν ἀπόφαση αὐτή καί συγκρότησε 'Επιτροπή ἐπεξεργασίας τοῦ σχεδίου ἀπόφασης γιά τό ἔκτακτο συνέδριο. Στήν 'Επιτροπή πῆραν μέρος ὁ Ε. Κλέτι (πρόεδρος), Γκ. 'Αφφόλτερ, Π. Γκράμπερ, Ι. Χοῦμπερ, Γκ. Μύλλερ, Σ. Νέν, Π. Πφλύγκερ, Ε. Νόμπς, Ζ. Σμίτ· ἀναπληρωματικά μέλη ὁ Γκένσερ, καί ὁ Μύντσενμπεργκ. Οἱ γραμματεῖς τοῦ κόμματος Φ. Πλάττεν καί Φέντριχ ἔπαιρναν μέρος στήν 'Επιτροπή μέ συμβουλευτική ψῆφο. 'Ο Πλάττεν ἔπαιρνε δραστήριο μέρος στίς ἐργασίες τῆς 'Επιτροπῆς, ἔγραψε δικές του θέσεις γιά τό ζήτημα τοῦ πολέμου.

'Η 'Επιτροπή ἐπεξεργάστηκε δυό σχέδια ἀπόφασης: τό σχέδιο τῆς πλειοψηφίας ('Αφφόλτερ, Γκράμπερ, Νέν, Νόμπς καί Σμίτ) καί τό σχέδιο τῆς μειοψηφίας (Κλέτι, Χοῦμπερ, Μύλλερ, Πφλύγκερ). 'Η ἀπόφαση τῆς πλειοψηφίας συντάχθηκε στό πνεῦμα τῶν κεντριστικῶν θέσεων τοῦ Ρ. Γκρίμμ πού δημοσιεύτηκαν τόν 'Ιούλη τοῦ 1916. 'Η ἀπόφαση τῆς μειοψηφίας εἶχε σοσιαλσωβινιστικό χαρακτήρα καί περιεῖχε ἕνα σημεῖο πού ὑποχρέωνε τούς σοσιαλδημοκράτες «νά ὑπερασπίσουν τήν πατρίδα» σέ περίπτωση πολέμου.

'Ο Β. Ι. Λένιν, πού ἦταν στενά συνδεμένος μέ τούς ἐλβετούς ἀριστερούς, ἦταν καλά πληροφορημένος γιά τή δουλιά τῆς 'Επιτροπῆς. Γι'αὐτό, μέ σκοπό νά βοηθήσει τούς ἀριστερούς, ἔγραψε τίς «Θέσεις γιά τή στάση τοῦ ἐλβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος ἀπέναντι στόν πόλεμο». 'Ο Λένιν ἄρχισε τή δουλιά πάνω στίς θέσεις μέ τήν ἀνάλυση τῶν θέσεων τοῦ Γκρίμμ καί τῶν θέσεων τοῦ Πλάττεν. Παίρνοντας σάν βάση τίς θέσεις τοῦ Πλάττεν, ὁ Β. Ι. Λένιν στό γράμμα του πρός τόν Μ. Γκ. Μπρόνσκι, πού ἔγραψε στίς ἀρχές τοῦ Δεκέμβρη, διατύπωσε πέντε βασικά σημεῖα, τά ὁποῖα κατά τή γνώμη του ἔπρεπε νά μποῦν στήν ἀπόφαση τῶν ἀριστερῶν. 'Ο Λένιν κατάστρωσε μιά σειρά σχέδια δικῶν του θέσεων, ἰδιαίτερα ἐπεξεργάσθηκε λεπτομερειακά τό σχέδιο τοῦ πρακτικοῦ μέρους τῶν θέσεων, ἔγραψε τήν πρωταρχική παραλλαγή καί μετά τό τελικό κείμενο τῶν θέσεων.

Στό μέρος «Προπαρασκευαστικά ὑλικά» τούτου τοῦ τόμου δημοσιεύεται ἡ παραλλαγή τοῦ «Πρακτικοῦ μέρους» τῶν θέσεων, πού διαφέρει λίγο ἀπό τό τελικό κείμενο. "Ολα τά προπαρασκευαστικά ὑλικά τοῦ Λένιν σχετικά μέ τίς «Θέσεις γιά τή στάση τοῦ ἐλβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος ἀπέναντι στόν πόλεμο» δημοσιεύτηκαν στή Λενινιστική συλλογή, τόμ. XVII, σελ. 44-89.—*209.*

94 Βλ. Κ. Μάρξ καί Φ. "Ενγκελς. Διαλεχτά ἔργα σέ δυό τόμους, τόμ. Ι, ρωσ. ἔκδ. 1955, σελ. 507.—*215.*

95 *«Schweizerische Metallarbeiter-Zeitung»* («'Ελβετική ἐφημερίδα τῶν με-

ταλλουργῶν»)—ἑβδομαδιαία ἐφημερίδα. Ἱδρύθηκε στή Βέρνη τό 1902. Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου (1914-1918) κρατοῦσε σοσιαλσωβινιστική στάση.—*216.*

96 Ὁ Λένιν ἐννοεῖ τήν *Ἑταιρία τῶν Φαβιανῶν*—ἀγγλική ρεφορμιστική ὀργάνωση πού ἱδρύθηκε τό 1884. Ἡ Ἑταιρία πῆρε τόν τίτλο αὐτό ἀπό τό ὄνομα τοῦ ρωμαίου στρατηλάτη τοῦ 3ου αἰώνα πρίν τή χρονολογία μας, Φάβιου Μάξιμου, πού τόν ἀποκαλοῦσαν «Κουνκτάτορ» («Μελλητή»), γιατί ἐφάρμοζε τακτική ἀναμονῆς, ἀπόφευγε τίς ἀποφασιστικές μάχες στόν πόλεμο μέ τόν Ἀννίβα. Μέλη τῆς Φαβιανῆς ἑταιρίας ἦταν κυρίως ἐκπρόσωποι τῆς ἀστικῆς διανόησης—ἐπιστήμονες, συγγραφεῖς, πολιτικοί παράγοντες (ὅπως λ.χ. οἱ Σ. καί Μπ. Οὐέμπ, ὁ Ρ. Μακντόναλντ, Μπ. Σώου κ.ἄ.). Οἱ φαβιανοί ἀρνοῦνταν τήν ἀνάγκη τῆς ταξικῆς πάλης τοῦ προλεταριάτου καί τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης καί ἰσχυρίζονταν ὅτι τό πέρασμα ἀπό τόν καπιταλισμό στό σοσιαλισμό μπορεῖ νά γίνει μόνο μέ μικρομεταρυθμίσεις, μέ βαθμιαίους μετασχηματισμούς τῆς κοινωνίας. Ὁ Β. Ι. Λένιν χαρακτήριζε τό φαβιανισμό σάν «ρεῦμα *ἄκρου ὀπορτουνισμοῦ*» (Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 16ος, σελ. 357). Τό 1900 ἡ Φαβιανή ἑταιρία μπῆκε στό Ἐργατικό κόμμα. Ὁ «σοσιαλισμός τῶν φαβιανῶν» ἀποτελεῖ μιά ἀπό τίς πηγές τῆς ἰδεολογίας τῶν ἐργατικῶν.

Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου (1914-1918) οἱ φαβιανοί ἀκολουθοῦσαν σοσιαλσωβινιστικές θέσεις. Γιά τό χαρακτηρισμό τῶν φαβιανῶν βλ. τό ἄρθρο τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ὁ ἀγγλικός πασιφισμός καί ἡ ἀγγλική ἀντιπάθεια πρός τή θεωρία» (Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 271-277).—*225.*

97 *Τό Ἐργατικό κόμμα* (Labour Party) τῆς Ἀγγλίας ἱδρύθηκε τό 1900 μέ τή συνένωση τῶν ἐργατικῶν συνδικάτων—τῶν τρέιντ-γιούνιον, τῶν σοσιαλιστικῶν ὀργανώσεων καί ὁμάδων μέ σκοπό νά μποῦν ἀντιπρόσωποι τῶν ἐργατῶν στή βουλή («Ἐπιτροπή ἐργατικῆς ἀντιπροσώπευσης»). Τό 1906 ἡ Ἐπιτροπή μετονομάστηκε σέ Ἐργατικό (λεϊμπορίστικο) κόμμα. Τά μέλη τῶν τρέιντ-γιούνιον εἶναι αὐτόματα μέλη τοῦ Κόμματος μέ τόν ὅρο ὅτι πληρώνουν κομματική συνδρομή. Στό Ἐργατικό κόμμα πρόσκεινται στενά τό Κόμμα συνεταιρισμῶν, πού ὑπάγεται σ' αὐτό μέ δικαιώματα συλλογικοῦ μέλους καί τό Ἀνεξάρτητο ἐργατικό κόμμα. Ἐπικεφαλῆς τοῦ Ἐργατικοῦ κόμματος εἶναι ἡ Ἐκτελεστική Ἐπιτροπή, πού μαζί μέ τό Γενικό Συμβούλιο τῶν τρέιντ-γιούνιον καί τήν Ἐκτελεστική Ἐπιτροπή τοῦ Κόμματος τῶν συνεταιρισμῶν ἀποτελοῦν τό λεγόμενο Ἐθνικό Συμβούλιο ἐργασίας.

Τό λεϊμπορίστικο κόμμα, πού διαμορφώθηκε πρωταρχικά ὡς πρός τή σύνθεσή του σάν ἐργατικό κόμμα (ἀργότερα μπῆκε σ' αὐτό σημαντικός ἀριθμός μικροαστικῶν στοιχείων), εἶναι ὡς πρός τήν ἰδεολογία καί τήν τακτική του μιά ὀπορτουνιστική ὀργάνωση. Ἀπό τήν πρώτη στιγμή τῆς ἐμφάνισης τοῦ Κόμματος οἱ ἡγέτες του ἐφαρμόζουν πολιτική ταξικῆς συνεργασίας μέ τήν ἀστική τάξη. «Τό Ἐργατικό κόμμα—ἔγραφε ὁ Λένιν—εἶναι πέρα γιά πέρα ἀστικό κόμμα, γιατί μολονότι ἀποτελεῖται ἀπό ἐργάτες, ὡστόσο τό καθοδηγοῦν ἀντιδραστι-

κοί—οί πιό χειρότεροι ἀντιδραστικοί πού ἐνεργοῦν ἐντελῶς στό πνεῦμα τῆς ἀστικῆς τάξης...» ("Απαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 31ος, σελ. 233). Στήν περίοδο τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου (1914-1918) οἱ ἡγέτες τοῦ 'Εργατικοῦ κόμματος ἀκολουθοῦσαν σοσιαλσωβινιστικές θέσεις. Πῆραν μέρος στήν κυβέρνηση καί μέ τή δραστήριά τους ὑποστήριξη ψηφίστηκαν μιά σειρά νόμοι πού στρέφονταν κατά τῶν ἐργατῶν (γιά τή στρατιωτικοποίηση τῆς χώρας κ.ἄ.). 'Η συνδιάσκεψη τοῦ 'Εργατικοῦ κόμματος πού ἔγινε τό Φλεβάρη τοῦ 1916 ἐνέκρινε τή συμμετοχή στήν κυβέρνηση συνασπισμοῦ.—*225.*

98 Στά τέλη τοῦ 1916—ἀρχές τοῦ 1917 ὁ Β. Ι. Λένιν δούλευε ἐντατικά πάνω στό ζήτημα γιά τό κράτος, μελετοῦσε τά ἔργα τοῦ Κ. Μάρξ καί τοῦ Φ. Ἔνγκελς καί ἄλλα ὑλικά. 'Ο Λένιν συγκέντρωσε τά ἀποσπάσματα ἀπό τά ἔργα τοῦ Μάρξ καί τοῦ Ἔνγκελς μαζί μέ τίς παρατηρήσεις καί τά συμπεράσματά του σέ ξεχωριστό τετράδιο μέ μπλέ ἐξώφυλλο (τό φημισμένο «μπλέ τετράδιο»), στό ὁποῖο ἔδωσε τόν τίτλο «'Ο μαρξισμός γιά τό κράτος». «'Ετοιμάζω (σχεδόν ἑτοίμασα τό ὑλικό) ἕνα ἄρθρο γιά τή σχέση τοῦ μαρξισμοῦ πρός τό κράτος»—ἔγραφε ὁ Β. Ι. Λένιν στήν Α. Μ. Κολλοντάι στίς 4 (17) τοῦ Φλεβάρη 1917 ("Απαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 35ος, σελ. 229). Τό ἄρθρο γιά τό κράτος ὁ Λένιν ὑπολόγιζε νά τό δημοσιεύσει στή «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»» τεῦχ. 4. "Οπως φαίνεται, τόν ἴδιο καιρό ὁ Λένιν ἔγραψε καί τό σχέδιο τοῦ ἄρθρου «Γιά τό ζήτημα τοῦ ρόλου τοῦ κράτους» (βλ. Λενινιστική συλλογή, τόμ. XXI, σελ. 13-14). "Ομως τό ἄρθρο τότε δέν γράφτηκε. Τά ὑλικά πού συγκεντρώθηκαν στό τετράδιο «'Ο μαρξισμός γιά τό κράτος» ἀποτέλεσαν τή βάση τοῦ ἔργου τοῦ Λένιν «Κράτος καί ἐπανάσταση», πού γράφτηκε τό καλοκαίρι τοῦ 1917.

'Η ἐργασία «'Ο μαρξισμός γιά τό κράτος», τό σχέδιο τοῦ ἄρθρου «Γιά τό ζήτημα τοῦ ρόλου τοῦ κράτους» καί ἄλλα ὑλικά πάνω στό ζήτημα αὐτό συμπεριλήφθηκαν στόν 33ο τόμο τῶν 'Απάντων τοῦ Β. Ι. Λένιν, στόν ὁποῖο ἔχει μπεῖ τό βιβλίο «Κράτος καί ἐπανάσταση».—*228.*

99 Πρόκειται γιά τό ντοκουμέντο τῆς μενσεβίκικης ΟΕ—τό τρίτο γράμμα μέ τόν τίτλο «Τό προλεταριάτο καί ὁ πόλεμος» (Σχέδιο πλατφόρμας πού προτάθηκε στίς ὀργανώσεις τοῦ «Συνασπισμοῦ τοῦ Αὐγούστου» ἀπό τή Γραμματεία 'Εξωτερικοῦ τῆς 'Οργανωτικῆς ἐπιτροπῆς. Ζυρίχη 1915). Τό γράμμα ἦταν ὑπογραμμένο ἀπό τούς 5 γραμματεῖς τῆς ΟΕ, συμπεριλαβαινομένου καί τοῦ Λ. Μάρτοφ.—*233.*

100 Οἱ *«ὁμάδες πρωτοβουλίας»* ἱδρύονταν ἀπό τούς μενσεβίκους-λικβινταριστές ἀπό τά τέλη τοῦ 1910 σέ ἀντίβαρο τῶν παράνομων κομματικῶν ὀργανώσεων καί τίς θεωροῦσαν σάν πυρῆνες ἑνός νέου, πλατιοῦ νόμιμου κόμματος, πού θά προσαρμοζόταν στό καθεστώς τοῦ Στολίπιν. Οἱ λικβινταριστές κατόρθωσαν νά δημιουργήσουν «ὁμάδες πρωτοβουλίας» στήν Πετρούπολη, στή Μόσχα, στό Αἰκατερινοσλάβ καί τήν Κωνσταντίνοφκα (Λεκανοπέδιο τοῦ Ντονιέτς). Ἦταν ὀλιγάριθμες ὁμαδοῦλες διανοουμένων πού δέν εἶχαν σύνδεση μέ τίς ἐργατικές μάζες. Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου οἱ «ὁμάδες πρωτοβουλίας» ἀκολουθοῦσαν σοσιαλσωβινιστική θέση.—*235.*

101 *«Ντιέλο»* («Ἡ ὑπόθεση»)—δεκαπενθήμερο μενσεβίκικο περιοδικό. Ἐκδιδόταν στή Μόσχα ἀπό τόν Αὔγουστο τοῦ 1916 ὥς τό Γενάρη τοῦ 1917 μέ τή διεύθυνση τῶν Α. Ν. Πότρεσοφ, Π. Π. Μάσλοφ καί τῆς Λ. Ι. Ἀξελρόντ (Ὀρτοντόξ). Τό 1916 βγῆκαν 10 τεύχη (ἀπ'αὐτά τά τρία ἦταν διπλά), τό 1917—ἕνα τεῦχος. Τό περιοδικό ἀκολουθοῦσε σωβινιστική θέση.—*236.*

102 *«Ντισκουσιόννι Λιστόκ»* («Φύλλο Συζήτησης»)—παράρτημα τοῦ Κεντρικοῦ Ὀργάνου τοῦ ΣΔΕΚΡ—τῆς ἐφημερίδας «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ». Ἐκδιδόταν μέ ἀπόφαση τῆς ὁλομέλειας τοῦ Γενάρη (1910) τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ, ἀπό τίς 6 (19) τοῦ Μάρτη 1910 ὥς τίς 29 τοῦ Ἀπρίλη (12 τοῦ Μάη) 1911 στό Παρίσι. Βγῆκαν τρία φύλλα. Στή Συντακτική ἐπιτροπή ἦταν ἐκπρόσωποι ἀπό τούς μπολσεβίκους, τούς μενσεβίκους, τούς οὐλτιματιστές, τούς μπουντιστές, τούς πλεχανοφικούς, ἀπό τήν πολωνική σοσιαλδημοκρατία καί τή Σοσιαλδημοκρατία τῆς περιοχῆς Λεττονίας. Στό «Ντισκουσιόννι Λιστόκ» εἶχαν δημοσιευτεῖ τά ἄρθρα τοῦ Β. Ι. Λένιν: «Σημειώσεις δημοσιολόγου», «Τό ἱστορικό νόημα τῆς ἐσωκομματικῆς πάλης στή Ρωσία», «Συζήτηση λεγκαλιστῆ μέ ἀντίπαλο τοῦ λικβινταρισμοῦ» (Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 19ος, σελ. 243-311, 366-384· τόμ. 20ός, σελ. 242-252).—*236.*

103 *«Γκόλος»* («Φωνή»)—μενσεβίκικη ἐφημερίδα σοσιαλσωβινιστικῆς κατεύθυνσης. Ἐκδιδόταν στή Σαμάρα τό 1916. Βγῆκαν τέσσερα φύλλα. Ἡ ἐφημερίδα ἦταν συνέχεια τῶν μενσεβίκικων ἐφημερίδων «Νάς Γκόλος» καί «Γκόλος Τρουντά», πού ἔβγαιναν ἐπίσης στή Σαμάρα. —*237.*

104 Πρόκειται γιά τήν μπροσούρα *«Kriegs und Friedensprobleme der Arbeiterklasse»* («Τό πρόβλημα τοῦ πολέμου καί τῆς εἰρήνης γιά τήν ἐργατική τάξη») πού κυκλοφόρησαν οἱ μενσεβίκοι. Ἦταν ἀνατύπωση τοῦ σχεδίου ἀπόφασης τῆς διακήρυξης τῆς 2ης συνδιάσκεψης τοῦ Τσίμμερβαλντ πάνω στό ζήτημα γιά τά καθήκοντα τοῦ προλεταριάτου στήν πάλη γιά τήν εἰρήνη, πού ὑπόβαλαν στή συνδιάσκεψη οἱ Π. Ἀξελρόντ, Σ. Λαπίνσκι καί Λ. Μάρτοφ.—*237.*

105 Πρόκειται γιά τίς τροποποιήσεις στήν ἀπόφαση τοῦ συνεδρίου τῆς Στουτγάρδης τῆς ΙΙ Διεθνοῦς (1907) «Ὁ μιλιταρισμός καί οἱ διεθνεῖς συγκρούσεις».

Ὅταν ἐξεταζόταν τό σχέδιο ἀπόφασης πού ὑπόβαλε ὁ Α. Μπέμπελ, ὁ Β. Ι. Λένιν μέ τίς τροποποιήσεις του, πού ὑποστηρίχθηκαν ἀπό τούς ἀντιπροσώπους τῆς πολωνικῆς σοσιαλδημοκρατίας, πέτυχε νά ἀλλάξει ριζικά τό σχέδιο στό πνεῦμα τοῦ ἐπαναστατικοῦ μαρξισμοῦ. Στήν ἀπόφαση συμπεριλήφθηκε ἡ παρακάτω πολύ βασική, θεμελιακή θέση: «Σέ περίπτωση πού, παρ'ὅλα αὐτά, ξεσπάσει ὁ πόλεμος, αὐτοί (ἡ ἐργατική τάξη τῶν διαφόρων χωρῶν καί οἱ ἀντιπρόσωποί της στά κοινοβούλια.— *Ἡ Σύντ.*) πρέπει... νά προσπαθήσουν μέ ὅλα τά μέσα νά ἐκμεταλλευτοῦν τήν οἰκονομική καί πολιτική κρίση πού προκαλεῖ ὁ πόλεμος γιά νά ξεσηκώσουν τίς λαϊκές μάζες καί νά ἐπιταχύνουν τήν

πτώση τῆς καπιταλιστικῆς ταξικῆς κυριαρχίας» («Προλετάρι», ἀρ. φύλ. 17, 20 τοῦ 'Οχτώβρη 1907, σελ. 6).

'Η ψήφιση ἀπό τό Συνέδριο τῆς Στουτγάρδης τῆς ἀπόφασης «'Ο μιλιταρισμός καί οἱ διεθνεῖς συγκρούσεις» ἦταν τεράστια νίκη τῆς ἐπαναστατικῆς πτέρυγας πάνω στήν ὀπορτουνιστική στό διεθνές ἐργατικό κίνημα. Γιά τό συνέδριο τῆς Στουτγάρδης βλ. τά ἄρθρα τοῦ Β. Ι. Λένιν «Τό διεθνές σοσιαλιστικό συνέδριο τῆς Στουτγάρδης» ("Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 16ος, σελ. 72-79, 85-95).—*238.*

106 Τό ἄρθρο *«Πασιφισμός ἀστικός καί πασιφισμός σοσιαλιστικός»* ὁ Β. Ι. Λένιν ὑπολόγιζε νά τό δημοσιεύσει στήν ἐφημερίδα «Νόβι Μίρ», πού ἐκδιδόταν στή Νέα 'Υόρκη ἀπό ρώσους σοσιαλιστές πολιτικούς πρόσφυγες. "Ομως τό ἄρθρο δέν δημοσιεύτηκε στήν ἐφημερίδα αὐτή. Τά δυό πρῶτα κεφάλαια τοῦ ἄρθρου δημοσιεύτηκαν ξαναδουλεμένα στό τελευταῖο, τό 58ο φύλλο τῆς ἐφημερίδας «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» τῆς 31 τοῦ Γενάρη 1917 μέ τόν τίτλο: «Στροφή στήν παγκόσμια πολιτική» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 339-348).—*239.*

107 *Confédération générale du Travail* (Γενική Συνομοσπονδία 'Εργασίας ἤ Γενική ἕνωση τῶν συνδικαλιστικῶν ἐργατικῶν ἑνώσεων)—πανγαλλική ἕνωση τῶν συνδικάτων πού συγκροτήθηκε τό 1895. 'Η Συνομοσπονδία βρισκόταν κάτω ἀπό τήν ἐπίδραση τῶν ἀναρχοσυνδικαλιστῶν καί τῶν ρεφορμιστῶν, οἱ ἡγέτες της ἀναγνώριζαν μόνο τίς οἰκονομικές μορφές πάλης, ἀρνοῦνταν τήν καθοδήγηση τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος ἀπομέρους τοῦ κόμματος τοῦ προλεταριάτου. Στήν περίοδο τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου (1914-1918) οἱ καθοδηγητές τῆς Συνομοσπονδίας πῆγαν μέ τό μέρος τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης καί ἐφάρμοσαν πολιτική συνεργασίας τῶν τάξεων καί «ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας».

Τό συνέδριο τῆς Γενικῆς Συνομοσπονδίας 'Εργασίας πού ἀναφέρει ὁ Λένιν ἔγινε στό Παρίσι στίς 24-25 τοῦ Δεκέμβρη 1916. Στήν ἡμερήσια διάταξη ἦταν δυό ζητήματα: 1) "Εκθεση δράσης τῆς 'Επιτροπῆς τῆς Συνομοσπονδίας ἀπό τόν Αὔγουστο τοῦ 1914 καί 2) Ζητήματα ἐργασίας. Στήν τελική συνεδρίαση τῆς 26 τοῦ Δεκέμβρη στό συνέδριο ἔκανε ἀνακοίνωση ὁ γραμματέας τῆς συνομοσπονδίας γιά τή διακοίνωση τοῦ προέδρου τῶν ΕΠΑ Οὐίλσων πρός τίς ἐμπόλεμες χῶρες σχετικά μέ τό ζήτημα τῆς κατάπαυσης τοῦ πολέμου. 'Η Συνομοσπονδία ψήφισε σχεδόν ὁμόφωνα ἀπόφαση πάνω στό ζήτημα αὐτό, πού ἀπόσπασμά της παραθέτει ὁ Λένιν.—*251.*

108 *Τό Γαλλικό Σοσιαλιστικό κόμμα* ἱδρύθηκε τό 1905 μέ τή συγχώνευση τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος τῆς Γαλλίας (γκεντιστές) καί τοῦ Γαλλικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος (ζωρεσιστές). 'Επικεφαλῆς τοῦ ἑνωμένου κόμματος μπῆκαν οἱ ρεφορμιστές. 'Από τήν ἀρχή τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἡ καθοδήγηση τοῦ Κόμματος πέρασε στίς θέσεις τοῦ σοσιαλσωβινισμοῦ, τῆς ἀνοιχτῆς ὑποστήριξης τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου καί τῆς συμμετοχῆς στήν ἀστική κυβέρνηση. Στό Κόμμα ὑπῆρχε κεντριστική κατεύθυνση μέ ἐπικεφαλῆς τόν Ζ. Λονγκέ,

πού κρατοῦσε σοσιαλπασιφιστική στάση καί ἀκολουθοῦσε συμβιβαστική πολιτική ἀπέναντι στούς σοσιαλσωβινιστές. Στό Γαλλικό Σοσιαλιστικό κόμμα ὑπῆρχε ἐπίσης ἀριστερή, ἐπαναστατική πτέρυγα πού κρατοῦσε διεθνιστική στάση καί ἡ ὁποία ἐκπροσωποῦνταν κυρίως ἀπό τά ἁπλά μέλη τοῦ Κόμματος.

Τό συνέδριο τοῦ Γαλλικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος πού ἀναφέρει ὁ Λένιν ἔγινε στίς 25-30 τοῦ Δεκέμβρη 1916. Βασικό ζήτημα τοῦ συνεδρίου ἦταν τό ζήτημα τῆς εἰρήνης. Οἱ συζητήσεις εἶχαν σάν ἀποτέλεσμα νά ψηφιστοῦν μιά σειρά ἀποφάσεις. Ἀνάμεσα σ᾽αὐτές ἦταν ἡ ἀπόφαση ἐνάντια στήν προπαγάνδα τῶν ἰδεῶν τοῦ Τσίμμερβαλντ καί ἡ ἀπόφαση τοῦ Ρενοντέλ, γιά τήν ἔγκριση τῆς συμμετοχῆς ἀντιπροσώπων τοῦ Κόμματος στό Ὑπουργεῖο Ἄμυνας.—*251.*

109 *«La Bataille»* («Ἡ μάχη»)—ἐφημερίδα, ὄργανο τῶν γάλλων ἀναρχοσυνδικαλιστῶν. Ἔβγαινε στό Παρίσι ἀπό τό 1915 ὥς τό 1920 στή θέση τῆς ἐφημερίδας «La Bataille Sindicaliste» («Ἡ συνδικαλιστική μάχη») πού εἶχε κλειστεῖ. Καθοδηγητικό ρόλο στήν ἐφημερίδα ἔπαιζαν οἱ Γκράβ, Γκυγιώμ, Ντυμπρεϊλί, Ζουώ, Κορνελισσέν καί ἄλλοι. Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἡ ἐφημερίδα ἀκολουθοῦσε σοσιαλσωβινιστική θέση.—*254.*

110 Τό ἄρθρο αὐτό ἦταν ἀπάντηση τοῦ Β. Ι. Λένιν στό ἀνοιχτό γράμμα τοῦ γάλλου σοσιαλιστῆ Μπ. Σουβαρίν «A nos amis qui sont en Suisse» («Πρός τούς φίλους μας πού βρίσκονται στήν Ἑλβετία») τό ὁποῖο δημοσιεύτηκε στίς 10 τοῦ Δεκέμβρη 1916 στήν ἐφημερίδα «Le Populaire du Centre» («Λαϊκή Ἐφημερίδα τοῦ Κέντρου»).

Ἡ ἀπάντηση τοῦ Λένιν στάλθηκε στόν Σουβαρίν, ὁ ὁποῖος τό Γενάρη τοῦ 1918 τήν ἔδοσε μαζί μέ πρόλογό του γιά δημοσίευση στή Συντακτική ἐπιτροπή τῆς σοσιαλιστικῆς ἐφημερίδας «La Vérité» («Ἡ Ἀλήθεια»). Τό ἄρθρο εἶχε στοιχειοθετηθεῖ στό φύλ. ἀρ. 45 τῆς ἐφημερίδας τῆς 24 τοῦ Γενάρη, ὅμως κατασχέθηκε ἀπό τή λογοκρισία καί τό φύλλο τῆς ἐφημερίδας βγῆκε μέ λευκή στήλη πάνω ἀπό τήν ὁποία ἦταν γραμμένος ὁ τίτλος «Un document inédit. Une lettre de Lénine» («Ντοκουμέντο πού δέν δημοσιεύτηκε. Γράμμα τοῦ Λένιν») καί ἡ ὑπογραφή «Lénine». Ἔπειτα ἀπό τρεῖς μέρες, στίς 27 τοῦ Γενάρη, τό «Ἀνοιχτό γράμμα πρός τόν Μπορίς Σουβαρίν», μέ μεγάλες περικοπές καί μέ ὑπότιτλους τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς δημοσιεύτηκε στό φύλ. ἀρ. 48 τῆς ἐφημερίδας «La Vérité». Διατηρήθηκαν τά τυπογραφικά δοκίμια τῆς ἐφημερίδας αὐτῆς μέ τό πλῆρες κείμενο τοῦ γράμματος τοῦ Β. Ι. Λένιν μέ βάση τά ὁποῖα τό γράμμα δημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 7.—*261.*

111 *«L'Humanité»* («Ἡ ἀνθρωπότητα»)—καθημερινή ἐφημερίδα· ἱδρύθηκε τό 1904 ἀπό τόν Ζ. Ζωρές σάν ὄργανο τοῦ Γαλλικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος. Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου (1914-1918) ἡ ἐφημερίδα βρισκόταν στά χέρια τῆς ἄκρας δεξιᾶς πτέρυγας τοῦ Γαλλικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος, καί ὑποστήριζε σοσιαλσωβινιστικές θέσεις.

Τό 1918 ἐπικεφαλῆς τῆς ἐφημερίδας καί πολιτικός της διευθυντής ἔγινε ὁ ἐπιφανής παράγοντας τοῦ Γαλλικοῦ καί τοῦ διεθνοῦς ἐργατικοῦ κινήματος Μαρσέλ Κασέν. Στά 1918-1920 ἡ ἐφημερίδα τάχθηκε ἐνάντια στήν ἰμπεριαλιστική πολιτική τῆς γαλλικῆς κυβέρνησης πού ἔστειλε τίς ἔνοπλες δυνάμεις της νά πολεμήσουν τή Σοβιετική δημοκρατία. Ἀπό τό Δεκέμβρη τοῦ 1920, μετά τή διάσπαση τοῦ Γαλλικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος καί τήν ἵδρυση τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος Γαλλίας, ἡ ἐφημερίδα ἔγινε Κεντρικό του Ὄργανο.—*263.*

112 *«Appeal to Reason»* («Ἔκκληση στό Λογικό»)—ἐφημερίδα τῶν ἀμερικανῶν σοσιαλιστῶν· ἱδρύθηκε τό 1895 στήν πόλη Ζιράρντ τῆς πολιτείας Κάνσας. Ἡ ἐφημερίδα ἄν καί δέν εἶχε ἐπίσημα δεσμούς μέ τό Σοσιαλιστικό κόμμα τῆς Ἀμερικῆς, ἔκανε προπαγάνδα τῶν σοσιαλιστικῶν ἰδεῶν καί ἦταν πολύ δημοφιλής ἀνάμεσα στούς ἐργάτες. Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἀκολουθοῦσε διεθνιστική θέση.

Ὁ Β. Ι. Λένιν ἐννοεῖ τό ἄρθρο τοῦ Γ. Ντέμπς «When I Shall Fight» («Ὅταν ἐγώ θά πολεμῶ»), πού δημοσιεύτηκε στό φύλ. ἀρ. 1 032 τῆς ἐφημερίδας τῆς 11 τοῦ Σεπτέμβρη 1915.—*268.*

113 Τό Γενάρη τοῦ 1912 οἱ μενσεβίκοι διαγράφηκαν ἀπό τό Κόμμα στήν Ἕκτη συνδιάσκεψη (τῆς Πράγας) τοῦ ΣΔΕΚΡ.

Ἡ *Ἕκτη Πανρωσική συνδιάσκεψη τοῦ ΣΔΕΚΡ* ἔγινε στήν Πράγα στίς 5-17 (18-30) τοῦ Γενάρη 1912 καί οὐσιαστικά ἔπαιξε ρόλο συνεδρίου τοῦ Κόμματος. Τή συνδιάσκεψη τήν καθοδηγοῦσε ὁ Β. Ι. Λένιν. Ἔκανε εἰσήγηση γιά τή σημερινή στιγμή καί τά καθήκοντα τοῦ κόμματος, γιά τή δουλιά τοῦ Διεθνοῦς Σοσιαλιστικοῦ Γραφείου καί μίλησε γιά ἄλλα ἐπίσης ζητήματα. Ὁ Λένιν ἦταν ὁ συντάκτης τῶν σχεδίων ἀποφάσεων πάνω σέ ὅλα τά σπουδαιότερα ζητήματα τῆς ἡμερήσιας διάταξης τῆς συνδιάσκεψης.

Τεράστια σημασία ἀπό ἄποψη ἀρχῶν καί ἀπό πρακτική ἄποψη εἶχαν οἱ ἀποφάσεις πού ψήφισε ἡ συνδιάσκεψη «Γιά τό λικβινταρισμό καί τήν ὁμάδα τῶν λικβινταριστῶν», «Γιά τήν κομματική ὀργάνωση τοῦ ἐξωτερικοῦ». Ἡ συνδιάσκεψη δήλωσε ὅτι οἱ λικβινταριστές μέ τή διαγωγή τους ἔθεσαν τόν ἑαυτό τους ὁριστικά ἔξω ἀπό τό Κόμμα καί τούς διέγραψε ἀπό τό ΣΔΕΚΡ. Ἡ συνδιάσκεψη καταδίκασε τή δράση τῶν ἀντικομματικῶν ὁμάδων τοῦ ἐξωτερικοῦ—τῶν μενσεβίκων-γκολοσοφικῶν, τῶν βπεριοντοφικῶν καί τῶν τροτσκιστῶν. Θεώρησε ὅτι εἶναι ἀπόλυτα ἀναγκαῖο νά ὑπάρχει στό ἐξωτερικό μιά ἑνιαία κομματική ὀργάνωση πού νά διεξάγει, κάτω ἀπό τόν ἔλεγχο καί τήν καθοδήγηση τῆς ΚΕ, τή δουλιά γιά τή βοήθεια τοῦ Κόμματος καί ὑπόδειξε ὅτι οἱ ὁμάδες τοῦ ἐξωτερικοῦ «πού δέν ὑποτάσσονται στό ρωσικό κέντρο τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς δουλιᾶς, δηλ. στήν ΚΕ, καί πού προκαλοῦν τήν ἀποδιοργάνωση, δημιουργώντας ἰδιαίτερες ἐπαφές μέ τή Ρωσία, παρακάμπτοντας τήν ΚΕ, δέν μποροῦν νά χρησιμοποιοῦν τό ὄνομα τοῦ ΣΔΕΚΡ». Ἡ συνδιάσκεψη ψήφισε τήν ἀπόφαση «Γιά τό χαρακτήρα καί τίς ὀργανωτικές μορφές τῆς κομματικῆς δουλιᾶς»,

ἐπικύρωσε τό σχέδιο τοῦ ὀργανωτικοῦ καταστατικοῦ τοῦ Κόμματος πού πρότεινε ὁ Β. Ι. Λένιν, ἐνέκρινε σάν Κεντρικό Ὄργανο τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ τήν ἐφημερίδα «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ», ἐξέλεξε Κεντρική Ἐπιτροπή τοῦ Κόμματος καί συγκρότησε Ρωσικό γραφεῖο τῆς ΚΕ.

Ἡ συνδιάσκεψη τῆς Πράγας τοῦ ΣΔΕΚΡ ἔπαιξε ἐξαιρετικά σπουδαῖο ρόλο στήν οἰκοδόμηση τοῦ Κόμματος τῶν μπολσεβίκων, Κόμματος νέου τύπου, στή στερέωση τῆς ἑνότητάς του. Συνόψισε τά συμπεράσματα γιά μιά ὁλόκληρη ἱστορική περίοδο πάλης τῶν μπολσεβίκων ἐνάντια στούς μενσεβίκους καί μέ τό διώξιμο τῶν μενσεβίκων λικβινταριστῶν ἀπό τό Κόμμα κατοχύρωσε τή νίκη τῶν μπολσεβίκων. Μέ βάση τίς ἀποφάσεις τῆς συνδιάσκεψης συσπειρώθηκαν οἱ τοπικές κομματικές ὀργανώσεις. Ἡ συνδιάσκεψη καθόρισε τήν πολιτική γραμμή καί τήν τακτική τοῦ Κόμματος στίς συνθῆκες τῆς νέας ἐπαναστατικῆς ἀνόδου.

Ἡ συνδιάσκεψη τῆς Πράγας εἶχε μεγάλη διεθνή σημασία. Ἀποτέλεσε γιά τά ἐπαναστατικά στοιχεῖα τῶν κομμάτων τῆς ΙΙ Διεθνοῦς τό πρότυπο τῆς ἀποφασιστικῆς πάλης κατά τοῦ ὀπορτουνισμοῦ, ὁδηγώντας τήν πάλη αὐτή ὥς τήν πλήρη ὀργανωτική ρήξη μέ τούς ὀπορτουνιστές. Πιό λεπτομερειακά γιά τή συνδιάσκεψη τῆς Πράγας βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 21ος, σελ. 127-164.—*270.*

114 *«Τό Βῆμα»* («De Tribune»)—ἐφημερίδα, πού ἱδρύθηκε τό 1907 ἀπό τήν ἀριστερή πτέρυγα τοῦ Ὀλλανδικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος (Α. Πάννεκουκ, Χ. Γκόρτερ, Ντ. Βάινκοπ, Ε. Ρόλαντ-Χόλστ). Ἀπό τό 1909, μετά τή διαγραφή τῶν ἀριστερῶν ἀπό τό Κόμμα καί τήν ὀργάνωση ἀπ᾽αὐτούς τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Ὀλλανδίας, ἔγινε ὄργανο τοῦ Κόμματος αὐτοῦ. Ἀπό τό 1918—ὄργανο τοῦ Ὀλλανδικοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος· ἔβγαινε μέ τόν τίτλο αὐτό μέχρι τό 1940.—*271.*

115 Τό *«Προσχέδιο θέσεων τῆς ἔκκλησης πρός τή Διεθνή Σοσιαλιστική Ἐπιτροπή καί πρός ὅλα τά Σοσιαλιστικά κόμματα»* γράφτηκε τίς πρῶτες μέρες τοῦ Γενάρη 1917. Στό χειρόγραφο κάτω ἀπό τόν τίτλο εἶναι γραμμένο ἀπό τόν Λένιν: «(γιά νά σταλεῖ στήν I. S. K καί στόν τύπο)».

Στίς 7 τοῦ Γενάρη 1917 ὁ πρόεδρος τῆς Διεθνοῦς Σοσιαλιστικῆς Ἐπιτροπῆς Ρ. Γκρίμμ πού κρατοῦσε καουτσκιστική στάση, πέτυχε παρά τή θέληση τῶν ἐλβετῶν ἀριστερῶν νά περάσει στή Διοίκηση τοῦ ἐλβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τήν ἀπόφαση γιά τήν ἀναβολή ἐπ᾽ἀόριστο τῆς σύγκλησης τοῦ ἔκτακτου συνεδρίου τοῦ Κόμματος γιά τό ζήτημα τοῦ πολέμου. Τήν ἴδια μέρα στό Βερολίνο ἔγινε συνδιάσκεψη τῆς κεντριστικῆς ἀντιπολίτευσης στή γερμανική σοσιαλδημοκρατία, ἡ ὁποία ψήφισε τήν πασιφιστική διακήρυξη πού σύνταξε ὁ Κ. Κάουτσκι. Ἡ διακήρυξη αὐτή πού ἔφερε τόν τίτλο «Ein Friedensmanifest der deutschen Parteiopposition» («Εἰρηνική διακήρυξη τῆς γερμανικῆς κομματικῆς ἀντιπολίτευσης») δημοσιεύτηκε σέ μιά σειρά γερμανικές ἐφημερίδες. Στήν ἐλβετική σοσιαλιστική ἐφημερίδα «Volksrecht» δημοσιεύτηκε στίς 11 τοῦ Γενάρη. Τά γεγονότα αὐτά σήμαιναν ἀνοιχτό πέρασμα τῶν δεξιῶν τσιμμερβαλντινῶν μέ τό μέρος

τῶν σοσιαλσωβινιστῶν. 'Απ'ἀφορμή αὐτό ὁ Λένιν ἔκανε στό σχέδιο μιά σειρά τροποποιήσεις, ὕστερα ὅμως ἀποφάσισε νά ἀναβάλει τή δημοσίευσή του, καί σημείωσε πάνω σ'αὐτό: «γράφτηκε πρίν ἀπό τίς 7. I. 1917 καί γι'αὐτό ἐνμέρει ἔχει παλιώσει». 'Αργότερα ὁ Λένιν, μέ βάση τό σχέδιο αὐτό, ἔγραψε τήν ἔκκληση «Πρός τούς ἐργάτες πού ὑποστηρίζουν τήν πάλη ἐνάντια στόν πόλεμο καί ἐνάντια στούς σοσιαλιστές πού πέρασαν μέ τό μέρος τῶν κυβερνήσεών τους» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 296-305).—*273.*

116 *«Grütlianer»* («Γκρυτλιανός»)—ἐφημερίδα, ὄργανο τῆς ἐλβετικῆς ἀστικορεφορμιστικῆς «Ἕνωσης-Γκρύτλι»· ἱδρύθηκε στή Ζυρίχη τό 1851. Στήν περίοδο τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου (1914-1918) ἡ ἐφημερίδα αὐτή κράτησε σοσιαλσωβινιστική στάση. Ὁ Λένιν ἀποκαλοῦσε τήν ἐφημερίδα αὐτή ἐφημερίδα «τῶν συνεπῶν καί ἀπροκάλυπτων ὑπηρετῶν τῆς ἀστικῆς τάξης στό ἐργατικό κίνημα».—*288.*

117 Πρόκειται γιά τή συνδιάσκεψη τῶν 115 ἀντιπροσώπων τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων τῆς 'Ελβετίας, πού ἔγινε στή Ζυρίχη στίς 6 τοῦ Αὐγούστου 1916 καί πού ἦταν ἀφιερωμένη στήν ἐξέταση τῆς βαριᾶς κατάστασης τῶν ἐργατῶν ἀπ'ἀφορμή τήν αὐξανόμενη ἀκρίβια. Στή συνδιάσκεψη εἰσήγηση ἔκανε ὁ Ρ. Γκρίμμ.

Ἡ ἀπόφαση πού ψηφίστηκε μέ βάση τήν εἰσήγηση τοῦ Γκρίμμ καί σύντομες πληροφορίες γιά τίς ἐργασίες τῆς συνδιάσκεψης δημοσιεύτηκαν στήν ἐφημερίδα «Volksrecht» ἀρ. φύλ. 183 τῆς 8 Αὐγούστου 1916 μέ τόν τίτλο «Die schweizerische Arbeiterschaft und die Teuerung» («Οἱ ἐλβετοί ἐργάτες καί ἡ ἀκρίβια»). Ἡ ἔκκληση πρός τό 'Εθνικό Συμβούλιο πού ψήφισε ἡ συνδιάσκεψη δημοσιεύτηκε στίς 10 τοῦ Αὐγούστου στό φύλ. ἀρ. 185 τῆς ἐφημερίδας μέ τόν τίτλο «Massnahmen gegen die Teuerung» («Μέτρα κατά τῆς ἀκρίβειας»).—*292.*

118 Πρόκειται, ὅπως φαίνεται, γιά τό ἄρθρο τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς μέ τόν τίτλο «Parteibeschlüsse» («'Αποφάσεις τοῦ Κόμματος») πού δημοσιεύτηκε στήν «Berner Tagwacht» ἀρ. φύλ. 6 τῆς 8 Αὐγούστου 1917.—*303.*

119 Ἡ *«Διάλεξη γιά τήν ἐπανάσταση τοῦ 1905»* ἔγινε ἀπό τόν Β. Ι. Λένιν στά γερμανικά στίς 9 (22) τοῦ Γενάρη 1917 στό Σπίτι τοῦ λαοῦ τῆς Ζυρίχης, σέ συγκέντρωση τῆς ἐλβετικῆς ἐργατικῆς νεολαίας. Ὁ Λένιν ἄρχισε νά ἑτοιμάζει τή διάλεξη στίς 20-31 τοῦ Δεκέμβρη 1916. Σέ γράμμα του πρός τόν Β. Α. Καρπίνσκι τῆς 7 (20) τοῦ Δεκέμβρη ὁ Λένιν τόν πληροφοροῦσε ὅτι σχεδιάζει νά κάνει διάλεξη στή Ζυρίχη, γιά τήν ἐπανάσταση τοῦ 1905, ἀπαριθμοῦσε τή φιλολογία πού τοῦ χρειαζόταν καί τόν παρακαλοῦσε νά τή στείλει (βλ. Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 36ος, σελ. 377).

Τά προπαρασκευαστικά ὑλικά γιά τή διάλεξη δημοσιεύτηκαν στή Λενινιστική συλλογή, τόμ. XXVI.—*306.*

120 Τό ἄρθρο *«Δώδεκα σύντομες θέσεις γιά τήν ὑποστήριξη ἀπομέρους τοῦ Γκ. Γκρόιλιχ τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας»* τό ἔγραψε ὁ Β. Ι. Λένιν ἀπαντώντας σέ σειρά ἄρθρων τοῦ ἐλβετοῦ σοσιαλσωβινιστῆ Γκ.

Γκρόιλιχ, πού δημοσιεύτηκαν μέ τό γενικό τίτλο «Zur Landesverteidigung» («Σχετικά μέ τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας») στή σοσιαλδημοκρατική ἐφημερίδα τῆς Ζυρίχης «Volksrecht» ἀρ. φύλλων 19-22, τῆς 23-26 τοῦ Γενάρη 1917.

Οἱ θέσεις τοῦ Λένιν μέ τήν ὑπογραφή «—e—» δημοσιεύτηκαν στήν ἴδια ἐφημερίδα στά φύλ. ἀρ. 26-27 τῆς 31 τοῦ Γενάρη καί 1 τοῦ Φλεβάρη. Ἀπό τό κείμενο τῶν θέσεων ἀφαιρέθηκαν μερικές παράγραφοι ἀπό τόν διευθυντή τῆς «Volksrecht» Ε. Νόμπς, καί πρίν ἀπό τό ἐπίθετο τοῦ Γκρόιλιχ στό χειρόγραφο μπῆκε παντοῦ ἡ λέξη «Genosse». Ὁ Νόμπς ἔσβησε τά παρακάτω σημεῖα τῶν θέσεων: 1) Στό ἔνατο σημεῖο—ἀπό τήν τρίτη παράγραφο ἀπό τά λόγια «Ἀλλά στ'ἀλήθεια γιά ποιά» καί μέχρι τό τέλος τοῦ σημείου αὐτοῦ. 2) Στό ἑνδέκατο σημεῖο —ὁλόκληρη ἡ δεύτερη παράγραφος ἀπό τίς λέξεις «Ὡραῖα! Μά αὐτό» καί μέχρι τίς λέξεις «καί ὄχι σοσιαλισμός». 3) Στό δωδέκατο σημεῖο— οἱ τελευταῖες λέξεις τῆς πέμπτης παραγράφου: «καί νά καλέσει εὐγενικά τούς σοσιαλπατριῶτες νά μετακομίσουν γιά τήν γκρυτλιανή ἕνωση».

Τό ἄρθρο τοῦ Β. Ι. Λένιν ὁλόκληρο πρωτοδημοσιεύτηκε στή Λενινιστική συλλογή, τόμ. XVII.—*329.*

121 *«Le Populaire»* («Λαϊκή Ἐφημερίδα»)—ἐφημερίδα πού ἱδρύθηκε ἀπό τούς γάλλους κεντριστές· ἐκδιδόταν ἀπό τό 1916 στή Λιμόζη καί ἀπό τόν Ἰούλη τοῦ 1917 στό Παρίσι. Διευθυντής τῆς ἐφημερίδας τό 1916 ἦταν ὁ Ζ. Λονγκέ. Σ'αὐτήν συνεργάζονταν οἱ Π. Μπριζόν, Α. Πρεσμάν, Ζ.-Π. Ραφφέν-Ντυζόν, Μπ. Σουβαρίν, Π. Φόρ κ.ἄ. Ἀπό τό 1921 ἡ ἐφημερίδα ἔγινε ὄργανο τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος τῆς Γαλλίας. Σήμερα ἡ ἐφημερίδα βρίσκεται στά χέρια τῶν δεξιῶν σοσιαλιστῶν. —*339.*

122 Πρόκειται γιά τό δημοσιευμένο στό φύλ. ἀρ. 57 τῆς ἐφημερίδας «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» γράμμα τοῦ Α. Ι. Γκουτσκόφ τῆς 15 (28) Αὐγούστου 1916 πρός τόν ἀρχηγό τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τοῦ ἀρχιστράτηγου, στρατηγό Μ. Β. Ἀλεξέγεφ, καί τά ἀποσπάσματα ἀπό τό λόγο πού ἔβγαλε στό Ράιχσταγκ ὁ ὑπουργός Ἐσωτερικῶν τῆς Γερμανίας Κ. Χέλφεριχ, ἀπαντώντας σέ ἐπερώτηση τῆς ἀντιπολίτευσης γιά τίς πολυάριθμες συλλήψεις σοσιαλδημοκρατῶν.

Τό γράμμα τοῦ Γκουτσκόφ μαζί μέ ἄλλα ὑλικά στάλθηκε στή Συντακτική ἐπιτροπή τῆς «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» ἀπό τή Ρωσία. Στό γράμμα του πρός τήν Ι. Φ. Ἀρμάντ στίς 5 (18) τοῦ Δεκέμβρη 1916 ὁ Β. Ι. Λένιν ἔγραφε: «Πήραμε σήμερα ἀκόμη ἕνα γράμμα ἀπό τήν Πετρούπολη.—τόν τελευταῖο καιρό γράφουν ἀπό κεῖ μέ φροντίδα.

Ἐκτός ἀπό τό γράμμα τοῦ Γκουτσκόφ, πού προορίζεται γιά τό φύλ. ἀρ. 57 τοῦ ΚΟ... πήραμε τά γράμματα τοῦ Λβόφ καί τοῦ Τσελνοκόφ γιά τό ἴδιο πράγμα—γιά τήν ὀργή στή χώρα (κατά τῶν προδοτῶν πού κάνουν διαπραγματεύσεις γιά χωριστή εἰρήνη) etc.» (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ. τόμ. 35ος, σελ. 209).

Τό γράμμα τοῦ Γκουτσκόφ ἔκφραζε τό φόβο τῆς ρωσικῆς ἀστικῆς τάξης μπροστά στήν ἀναπτυσσόμενη ἐπανάσταση καί τή δυσαρέσκειά

της ἀπό τήν κυβέρνηση γιά τήν ἀνικανότητά της νά ἀποτρέψει τό ξέσπασμα τῆς ἐπανάστασης. Τό νόημα τοῦ λόγου τοῦ Χέλφεριχ συνοψιζόταν στό ὅτι εἶναι καλύτερα νά ἀποσοβήσει κανείς τό ξέσπασμα τῆς ἐπανάστασης, συλλαμβάνοντας τούς ἀρχηγούς της, παρά νά ἀφήσει νά γίνει ἡ ἐπανάσταση.—*341.*

123 Πρόκειται γιά τήν ἔκκληση *«Πρός ὅλα τά προσκείμενα κόμματα καί ὁμάδες»,* πού ψηφίστηκε ἀπό τήν εὐρεία σύσκεψη τῆς Διεθνοῦς Σοσιαλιστικῆς Ἐπιτροπῆς τό Φλεβάρη τοῦ 1916. Στήν ἔκκληση γίνεται αὐστηρή κριτική στούς σοσιαλσωβινιστές καί στή σοσιαλσωβινιστική στάση τοῦ Διεθνοῦς Σοσιαλιστικοῦ Γραφείου. Οἱ ἀπόπειρες τῶν ἡγετῶν τοῦ ΔΣΓ νά ἀνασυγκροτήσουν τή II Διεθνή μέ μιά «ἀμοιβαία ἀμνηστεία» τῶν σοσιαλιστῶν ἀποκαλοῦνται στήν ἔκκληση «συνωμοσία κατά τοῦ σοσιαλισμοῦ». Ἡ ἔκκληση ἀπαιτοῦσε ἀπό τούς σοσιαλιστές νά ἀρνηθοῦν νά ψηφίσουν ὑπέρ τῶν πολεμικῶν πιστώσεων καί τούς καλοῦσε νά ὀργανώσουν ἀπεργίες, διαδηλώσεις, συναδέλφωση στά χαρακώματα καί νά ἐφαρμόσουν καί ἄλλες μορφές ἐπαναστατικῆς πάλης ἐνάντια στόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο. Ἡ ἔκκληση τῆς I. S. K. δημοσιεύτηκε στό τεῦχ. 3 τοῦ «Δελτίου» τῆς Διεθνοῦς Σοσιαλιστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς 29 τοῦ Φλεβάρη καί στό φύλ. ἀρ. 52 τῆς ἐφημερίδας «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» τῆς 25 τοῦ Μάρτη 1916.—*343.*

124 Πρόκειται γιά τό λόγο τοῦ Φ. Τουράτι στίς 17 Δεκέμβρη 1916 στή συνεδρίαση τῆς Βουλῆς στή Ρώμη, στόν ὁποῖο δικαιολογοῦσε τόν ἰμπεριαλιστικό χαρακτήρα τοῦ πολέμου. Ὁ λόγος του δημοσιεύτηκε στίς 18 τοῦ Δεκέμβρη στό φύλ. ἀρ. 345 τῆς ἐφημερίδας «Avanti!». Ἡ ἀπήχηση τοῦ λόγου αὐτοῦ μαζί μέ ἀποσπάσματα ἀπό τά σχόλια τοῦ σοσιαλιστικοῦ Τύπου τῶν διαφόρων χωρῶν ἀπ'ἀφορμή τό γεγονός αὐτό, δημοσιεύτηκαν στήν ἐφημερίδα «Volksrecht» ἀρ. φύλ. 301 τῆς 23 τοῦ Δεκέμβρη μέ τόν τίτλο «Eine Rede Turatis über das Friedensangebot» («Ὁ λόγος τοῦ Τουράτι σχετικά μέ τήν πρόταση γιά εἰρήνευση»).

Ὁ Λένιν παραθέτει ἀποσπάσματα ἀπό τό λόγο τοῦ Τουράτι καί τοῦ κάνει κριτική στό ἄρθρο «Πασιφισμός ἀστικός καί πασιφισμός σοσιαλιστικός» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 248-251).—*345.*

125 Ὁ Λένιν ὑπολόγιζε νά ἐκδόσει τήν ἐργασία του *«Στατιστική καί κοινωνιολογία»* νόμιμα σέ χωριστή μπροσούρα μέ τό ψευδώνυμο Π. Πιριοῦτσεφ. Δέν κατόρθωσε ὅμως νά τήν τελειώσει.

Στό μέρος «Προπαρασκευαστικά ὑλικά» τούτου τοῦ τόμου σημειώνονται οἱ πιό πλήρεις παραλλαγές τοῦ σχεδίου τῆς μπροσούρας (βλ. σελ. 389-393). Ὅλα τά προπαρασκευαστικά ὑλικά τῆς μπροσούρας πού διασώθηκαν δημοσιεύτηκαν στή Λενινιστική συλλογή, τόμ. XXX, σελ. 280-300.—*349.*

126 Τό ἄρθρο αὐτό γράφτηκε σέ ἀπάντηση στό ἄρθρο τοῦ Ρ. Γκρίμμ «Mehrheit und Minderheit der Militärfrage» («Πλειοψηφία καί μειοψηφία στό ζήτημα τοῦ πολέμου») πού δημοσιεύτηκε στήν ἐφημερίδα

«Berner Tagwacht» («Φρουρός τῆς Βέρνης») ἀρ. φύλ. 19-23 τῆς 23-27 τοῦ Γενάρη 1917 καί στό περιοδικό «Neues Leben» («Νέα Ζωή») τεῦχ. 1 τοῦ 1917.—*357.*

127 Ἡ *«Πρόταση γιά τροποποιήσεις στήν ἀπόφαση πάνω στό ζήτημα τοῦ πολέμου»* ὑποβλήθηκε ἀπό τούς ἑλβετούς ἀριστερούς σοσιαλδημοκράτες κατά τή συζήτηση τοῦ ζητήματος τοῦ πολέμου στό καντονιακό συνέδριο τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ὀργάνωσης τῆς Ζυρίχης πού συνῆλθε στό Τές στίς 11-12 τοῦ Φλεβάρη 1917.

Στό συνέδριο προτάθηκαν δυό σχέδια ἀπόφασης: 1) τό σχέδιο ἀπόφασης τῆς μειοψηφίας τῆς Ἐπιτροπῆς γιά τό ζήτημα τοῦ πολέμου πού κατάρτισαν οἱ δεξιοί μέ πνεῦμα σοσιαλσωβινιστικό καί 2) τό κεντριστικό σχέδιο ἀπόφασης τῆς πλειοψηφίας τῆς Ἐπιτροπῆς. Μέ πλειοψηφία ψήφων (93 κατά 65) τό συνέδριο ψήφισε τό σχέδιο ἀπόφασης τῆς πλειοψηφίας. Γιά νά μήν περάσει τό σχέδιο ἀπόφασης τῶν σοσιαλσωβινιστῶν, οἱ ἀριστεροί ψήφισαν τό σχέδιο ἀπόφασης τῆς πλειοψηφίας, ἀλλά ἔκαναν τή δημοσιευόμενη πρόταση γιά τροποποιήσεις στήν ἀπόφαση αὐτή, πού ψηφίστηκε ἀπό τό συνέδριο. Στό δακτυλογραφημένο ἀντίτυπο τοῦ ντοκουμέντου ὁ Β. Ι. Λένιν ἔγραψε τά ἀποτελέσματα τῆς πλειοψηφίας στό συνέδριο.

«Ὑπέρ τῆς ἀπόφασης Κλιέτι καί Σία δεξιοί 65 —82
32+32 ὑπέρ τῆς
» » » Γκρίμμ—κεντριστές 93 + ἀπόφασης αὐτῆς
61 ἀπό τούς 158
Σύνολο 158 »

Ἡ πρόταση γιά τίς τροποποιήσεις στήν ἀπόφαση γιά τό ζήτημα τοῦ πολέμου δημοσιεύτηκε στό φυλλάδιο ἀρ. φύλ. 1 «Gegen die Lüge der Vaterlandsverteidigung» («Κατά τῆς ψευτιᾶς γιά τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας») πού ἔβγαλαν οἱ ἑλβετοί ἀριστεροί σοσιαλδημοκράτες τό Φλεβάρη τοῦ 1917 μέ τήν ἄμεση συμμετοχή τοῦ Β. Ι. Λένιν.

Γιά τήν πάλη στό ἑλβετικό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα βλ. τό ἄρθρο τοῦ Λένιν ἤ «Ἱστορία μιᾶς μικρῆς περιόδου στή ζωή ἑνός Σοσιαλιστικοῦ κόμματος» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 363-366).—*362.*

128 Πρόκειται γιά τά σχέδια ἀποφάσεων τῆς πλειοψηφίας καί τῆς μειοψηφίας τῆς Ἐπιτροπῆς, πού δημοσιεύτηκαν στίς 9 τοῦ Γενάρη 1917 στό φύλ. ἀρ. 7 τῆς ἐφημερίδας «Volksrecht» («Λαϊκό Δίκαιο») μέ τό γενικό τίτλο «Anträge der Militärkommission» («Προτάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς γιά τόν πόλεμο»).—*363.*

129 Ὁ Λένιν ἐννοεῖ τό δημοψήφισμα πάνω στό ζήτημα τῆς σύγκλησης ἐκτάκτου συνεδρίου τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Ἑλβετίας, γιά νά συζητηθεῖ τό ζήτημα τῆς στάσης ἀπέναντι στόν πόλεμο. Τό δημοψήφισμα ἄρχισε μέ πρωτοβουλία τῶν ἑλβετῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν ἀπ᾽ἀφορμή τήν ἀπόφαση τῆς Διοίκησης τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος γιά ἀναβολή ἐπαόριστο τῆς σύγκλησης τοῦ συνεδρίου.

Στίς 23 τοῦ Γενάρη 1917 στό φύλ. ἀρ. 19 τῆς ἐφημερίδας «Volksrecht» στή στήλη «Aus der Partei» («Ἀπό τό κόμμα») δημοσιεύτηκε ἔκκληση τῆς ὁμάδας πού πῆρε τήν πρωτοβουλία γιά τήν ὀργάνωση τοῦ δημοψηφίσματος μέ τόν τίτλο «Das Referendum gegen den Parteivorstandbeschluß ergriffen» («Τό δημοψήφισμα κατά τῆς ἀπόφασης τοῦ Κόμματος ἄρχισε»).—*363.*

130 *«Neue Freie Zeitung»* («Νέα Ἐλεύθερη Ἐφημερίδα»)—ὄργανο τῆς ἐλβετικῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ὀργάνωσης τοῦ καντονίου Ζόλοτουρν. Ἐκδιδόταν στό Ὄλτον ἀπό τό 1905 ὥς τό 1920. Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου (1914-1918) ἡ ἐφημερίδα ἀκολουθοῦσε κεντριστικές θέσεις.—*363.*

131 *«Basler Vorwärts»* («Ἐμπρός τῆς Βασιλείας»)—ἐφημερίδα τῆς ἐλβετικῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ὀργάνωσης τοῦ καντονίου τῆς Βασιλείας· ἱδρύθηκε τό 1898. Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου (1914-1918) ἀκολουθοῦσε κεντριστικές θέσεις.—*363.*

132 Πρόκειται γιά τό ἄρθρο τοῦ Γκ. Γκρόιλιχ «Zur Landesverteidigung» («Σχετικά μέ τό ζήτημα ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας») πού δημοσιεύτηκε στίς 26 τοῦ Γενάρη 1917 στό φύλ. ἀρ. 22 τῆς ἐφημερίδας «Volksrecht». Τό κείμενο τῆς § 3 τῆς ἀπόφασης τῆς πλειοψηφίας ὁ Β. Ι. Λένιν τό παραθέτει πιό πάνω.—*364.*

133 Τό σημείωμα τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς «Zum Referendum» («Σχετικά μέ τό δημοψήφισμα») δημοσιεύτηκε στίς 27 τοῦ Γενάρη 1917 στό φύλ. ἀρ. 23 τῆς ἐφημερίδας «Volksrecht» στή στήλη «Aus der Partei» («Ἀπό τό κόμμα»).—*364.*

134 Πρόκειται γιά τό ἄρθρο τοῦ Φ. Πλάττεν «Die Militärfrage» («Τό ζήτημα τοῦ πολέμου») πού δημοσιεύτηκε τήν 1η τοῦ Φλεβάρη 1917 σάν κύριο ἄρθρο στό φύλ. ἀρ. 27 τῆς ἐφημερίδας «Volksrecht». Ἡ συνέχεια τοῦ ἄρθρου δημοσιεύτηκε στά φύλ. ἀρ. 28, 30 καί 31 τῆς 2, 5 καί 6 τοῦ Φλεβάρη.—*365.*

135 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἐννοεῖ τίς «Abänderungsanträge zu der Resolution der Militärkommission» («Προτάσεις γιά τροποποιήσεις στήν ἀπόφαση τῆς πλειοψηφίας τῆς Ἐπιτροπῆς πάνω στό ζήτημα τοῦ πολέμου») πού δημοσιεύτηκαν στίς 9 τοῦ Φλεβάρη 1917 στό φύλ. ἀρ. 34 τῆς ἐφημερίδας «Volksrecht».—*366.*

136 Τό ντοκουμέντο αὐτό γράφτηκε ἀπό τόν Β. Ι. Λένιν σέ χωριστό φύλλο καί, προφανῶς, ἀποτελεῖ παραλλαγή τοῦ ἀντίστοιχου σημείου στό ἄρθρο «Τά ἀποτελέσματα τῆς συζήτησης γιά τήν αὐτοδιάθεση» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 46 καθώς ἐπίσης καί τή σημείωση 27).—*369.*

137 Ἄρθρο μέ τόν τίτλο αὐτό δέν γράφτηκε ἀπό τόν Β. Ι. Λένιν.—*373.*

138 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἐννοεῖ τήν ὁπορτουνιστική θέση τῶν φαβιανῶν, τοῦ Ε. Βαντερβέλντε, τοῦ Ζ. Ζωρές καί ἄλλων στό συνέδριο τῆς Στουτγάρ-

δης τῆς II Διεθνοῦς τό 1907 πάνω στό ζήτημα τῶν ἀποικιῶν καί στό ζήτημα γιά τόν ἀντιμιλιταρισμό.—*374.*

139 Τό 1915 βγῆκε τό βιβλίο τοῦ Κ. Κάουτσκι «Nationalstaat, imperialistischer Staat und Staatenbund» («Τό ἐθνικό κράτος, τό ἰμπεριαλιστικό κράτος καί ἡ ἕνωση κρατῶν»), στό ὁποῖο ὁ Κάουτσκι ὑπεράσπιζε τήν ἰδέα τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Εὐρώπης καί ἀπόδειχνε ὅτι οἱ «ἐπιδιώξεις τοῦ κεφαλαίου γιά ἐπέκταση»... «μποροῦν νά ἐπιτευχθοῦν καλύτερα... μέ τό ἐλεύθερο ἐμπόριο, μέ τήν εἰρηνική ἀνταλλαγή τῶν ἐμπορευμάτων». Στίς θέσεις τοῦ Κάουτσκι, πού προβλήθηκαν ἀπό τόν ἴδιο στό βιβλίο αὐτό, ἔκανε συντριπτική κριτική ὁ Λένιν στό βιβλίο «Ὁ ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ» (Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 305-433) καί στά ἄρθρα του «Ἡ χρεοκοπία τῆς II Διεθνοῦς» καί «Ὁ ἰμπεριαλισμός καί ἡ διάσπαση τοῦ σοσιαλισμοῦ» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 211-270 καί σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 163-179).—*374.*

140 *Μιλλερανισμός*—ὀπορτουνιστικό ρεῦμα πού πῆρε τήν ὀνομασία του ἀπό τό ὄνομα τοῦ γάλλου σοσιαλιστῆ Α. Μιλλεράν, ὁ ὁποῖος μπῆκε τό 1899 στήν ἀντιδραστική ἀστική κυβέρνηση τῆς Γαλλίας καί βοηθοῦσε τήν ἀστική τάξη νά ἐφαρμόσει τήν πολιτική της.—*374.*

141 *Μπερνσταϊνισμός*—ἐχθρικό πρός τό μαρξισμό ὀπορτουνιστικό ρεῦμα στή γερμανική καί τή διεθνή σοσιαλδημοκρατία, πού ἐμφανίστηκε στά τέλη τοῦ 19ου αἰώνα καί πῆρε τήν ὀνομασία του ἀπό τό ὄνομα τοῦ Ε. Μπέρνσταϊν, τοῦ πιό ἀπροκάλυπτου ἐκπροσώπου τῶν ἀναθεωρητικῶν τάσεων στή γερμανική σοσιαλδημοκρατία.—*374.*

142 Τό σχέδιο θέσεων γιά τή συζήτηση σχετικά μέ τά καθήκοντα τῶν ἀριστερῶν τσιμμερβαλντινῶν στό ἐλβετικό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα γράφτηκε, ὅπως φαίνεται, γιά τή διάλεξη ἤ γιά μιά σειρά διαλέξεις τοῦ Λένιν σχετικά μέ τήν κατάσταση στή σοσιαλδημοκρατία τῆς Ἐλβετίας.

Τό πρῶτο σημεῖο στό δημοσιευόμενο ντοκουμέντο δίνει τό δικαίωμα νά ὑποθέσουμε ὅτι οἱ θέσεις αὐτές προορίζονταν κυρίως γιά τούς ρώσους μέλη τοῦ ἐλβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος ἤ γιά τούς ρώσους σοσιαλδημοκράτες ἐμιγκρέδες.—*382.*

143 Τό ντοκουμέντο αὐτό εἶναι παρατηρήσεις τοῦ Β. Ι. Λένιν στό ἄρθρο τοῦ Γκ. Ε. Ζηνόβιεφ γιά τό μαξιμαλισμό πού προοριζόταν γιά δημοσίευση στό περιοδικό «Κομμουνίστ» ἤ στήν ἐφημερίδα «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ». Τό ἄρθρο δέν ἐμφανίστηκε στόν τύπο.—*385.*

144 Ὁ Λένιν ἐννοεῖ τό βιβλίο τοῦ Ρ. Χίλφερντινγκ «Τό χρηματιστικό κεφάλαιο. Νεότερη φάση στήν ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ». Μετάφραση ἀπό τά γερμανικά τοῦ Ι. Στεπάνοφ, θεωρημένη ἀπό τόν συγγραφέα, Μόσχα, 1912.—*390.*

145 *Joseph Patouillet. «L'impérialisme américain»,* Dijon 1904 (Ζοζέφ Πα-

τουϊγέ. «Ὁ ἀμερικανικός ἰμπεριαλισμός». Ντιζόν, 1904). Junius—ψευδώνυμο τῆς Ρόζας Λούξεμπουργκ· τό βιβλίο της «Die Krise der Sozialdemokratie» («Ἡ κρίση τῆς σοσιαλδημοκρατίας») βγῆκε τό 1916. Ὁρισμένα ἀποσπάσματα ἀπό τό ἔργο αὐτό, τά ὁποῖα ἔγραψε ὁ Β. Ι. Λένιν, βλ. στά Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 39ος, σελ. 185-190.—*390.*

146 Ὁ Λένιν κάνει λόγο γιά τά δυό ἄρθρα τοῦ γερμανοῦ σωβινιστῆ Πάουλ Λένς, πού δημοσιεύτηκαν στό περιοδικό «Die Glocke» («Ἡ Καμπάνα»): «Die Selbstbestimmungsflause» («Ἡ φλυαρία γιά τήν αὐτοδιάθεση»)—στό τεῦχ. 8, 1915 καί τό «Socialismus und Annexionen in der Vergangenheit» («Ὁ σοσιαλισμός καί οἱ προσαρτήσεις στό παρελθόν»)—στό τεῦχ. 9, 1916. Ἀποσπάσματα ἀπό τά ἄρθρα αὐτά τοῦ Π. Λένς πού ἔγραψε ὁ Β. Ι. Λένιν βλ. στή Λενινιστική συλλογή, τόμ. XXX, σελ. 118-127.—*390.*

147 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἐννοεῖ, ὅπως φαίνεται, τά παρακάτω πέντε ἄρθρα τοῦ Κάουτσκι: 1) «Sozialdemokratische Anschauungen über den Krieg vor dem jetzigen Krieg» («Ἡ σοσιαλδημοκρατική ἀντίληψη γιά τόν πόλεμο, πρίν ἀπό τόν πραγματικό πόλεμο»)—«Die Neue Zeit», τεῦχ. 13, 29 τοῦ Δεκέμβρη 1916· 2) «Neue Sozialdemokratischen Auffassungen vom Krieg» («Ἡ νέα ἀντίληψη τῶν σοσιαλδημοκρατῶν γιά τόν πόλεμο»)—«Die Neue Zeit», τεῦχ. 14, 5 τοῦ Γενάρη 1917· 3) «Friedensbedingungen» («Οἱ ὅροι τῆς εἰρήνης»)—«Leipziger Volkszeitung» ἀρ. φύλ. 281, 15 τοῦ Δεκέμβρη 1916· 4) «Die Aufnahme des Friedensangebots» («Ἡ ἀποδοχή τῆς πρότασης γιά εἰρήνη»)—«Leipziger Volkszeitung», ἀρ. φύλ. 286, 21 τοῦ Δεκέμβρη 1916· 5) «Der Heiland der Welt» («Σωτῆρες τῆς εἰρήνης»)—«Leipziger Volkszeitung», ἀρ. φύλ. 289, 24 τοῦ Δεκέμβρη 1916.—*391.*

148 *«Neue Beiträge zur Biographie von Karl Marx und Friedrich Engels»* («Νέα ὑλικά σχετικά μέ τή βιογραφία τοῦ Κάρλ Μάρξ καί τοῦ Φρίντριχ Ἔνγκελς») πού δημοσίευσε ὁ Φ. Μέρινγκ στό «Die Neue Zeit», XXV, Jahrgang, II, Bd., 1907.—*391.*

149 Τό ντοκουμέντο τοῦτο γράφτηκε ἀπ'ἀφορμή τήν ἐμφάνιση στή «Berner Tagwacht» ἀρ. φύλ. 19-23 καί 23-27 τοῦ Γενάρη καί στό περιοδικό «Neue Leben» τό Γενάρη τοῦ 1917 τοῦ ἄρθρου τοῦ Ρ. Γκρίμμ «Ἡ πλειοψηφία καί ἡ μειοψηφία στό ζήτημα τοῦ πολέμου» πού ὑπεράσπιζε τίς κεντριστικές θέσεις τῆς πλειοψηφίας τοῦ ἑλβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος.—*394.*

150 Τό ἄρθρο δέν γράφτηκε. Πολλές θέσεις πού διατυπώθηκαν στό σχέδιο ἀναπτύχθηκαν ἀπό τόν Λένιν στά δικά του «Γράμματα ἀπό μακριά» (βλ. Ἅπαντα, 5η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 31ος).—*397.*

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΠΗΓΩΝ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΕΙ Ή ΠΑΡΑΘΕΤΕΙ ΠΕΡΙΚΟΠΕΣ ΤΟΥΣ Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ

* Μέ ἀστερίσκο σημειώνονται τά βιβλία, οἱ ἐφημερίδες, τά ἄρθρα καί τά ντοκουμέντα πού ἔχουν σημειώσεις τοῦ Β. Ι. Λένιν καί φυλάγονται στό Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ 'Ινστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ.

Χάινε, Ε. Σταμάτα τίς άλληγορίες σου καί τίς κούφιες εικασίες... — 18.

Χάνσεν, Α. Μερικές πλευρές τοῦ σύγχρονου ἐργατικοῦ κινήματος στή Νορβηγία. Ἡ πάλη τῆς ἐργατικῆς τάξης καί τά ρεύματα στήν τακτική. — «Σμπόρνικ Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα», [Γενεύη], 1916, τεῦχ. 2, Δεκέμβρης, σελ. 40-44. — *151.*

**Χίλφερντινγκ, Ρ. Τό χρηματιστικό κεφάλαιο.* Ἡ νεότερη φάση στήν ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ. Μετάφρ. ἀπό τά γερμ. θεωρημένη ἀπό τόν συγγραφέα καί μέ εἰσαγωγικό ἄρθρο τοῦ Ι. Στεπάνοφ. Μόσχα. Ζνάμενσκι, 1912, XXIX, 576, 3 σελ. — *93, 105, 166, 390.*

Ψήφισμα τῶν ἐργατῶν τῆς Πετρούπολης στόν τσάρο στίς 9 τοῦ Γενάρη [1905]. 2 σελ. πολυγρ. - 306-309.

Abänderungsanträge zu der Resolution der Mehrheit der Militärkommission. — «Volksrecht», Zürich, 1917, Nr. 34, 9. Februar, S. 1—2. — *365, 366.*

Abgeordnetenhaus. 27. Sitzung. 16. März. — «Vorwärts», Berlin, 1916, Nr. 76, 17. März. Beilage zu Nr. 76 des «Vorwärts», S. 2. — *250—251, 260, 279, 283, 347, 359.*

An die Arbeiterklasse! — «Berner Tagwacht», 1916, Nr. 307, 30. Dezember, S. 1. Ὑπογραφή: Internationale sozialistische Kommission zu Bern. — *256—257, 259, 291, 302.*

An die Arbeiterklasse! — «Volksrecht», Zürich, 1916, Nr. 306, 30. Dezember, S. 1—2. Ὑπογραφή: Internationale sozialistische Kommission zu Bern. — *256—257, 259, 291, 302.*

Antrag der Minderheit. — «Volksrecht», Zürich, 1917, Nr. 7, 9. Januar, S. 1. Ὑπογραφή: I. Huber, E. Klöti, G. Müller, P. Pflüger. Μέ τό γεν. τίτλο: Anträge der Militärkommission. — *290, 363.*

Antrag des Parteivorstandes. — Στό βιβλ. Protokoll über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei der Schweiz vom 4. und 5. November 1916, abgehalten im Gesellschaftshaus «z. Kaufleuten» in Zürich. Б. м. и б. г., S. 4—5. — *287.*

Anträge der Militärkommission. Antrag der Mehrheit. — «Volksrecht», Zürich, 1917, Nr. 7, 9. Januar, S. 1. Ὑπογραφή: H. Affolter, P. Graber, Ch. Naine, E. Nobs, I. Schmid. — *290, 363, 364, 365, 366.*

[Die Antwort der Redaktion des «Vorwärts»]. — «Vorwärts», Berlin, 1916, Nr. 11, 12. Januar. Beilage zu Nr. 11 des «Vorwärts», S. 2—3. — *3.*

1883. Hrsg. v. A. Bebel und E. Bernstein. Bd. 2. Stuttgart, Dietz, 1913, S. 289—291. — *170, 370.*

**Engels, F. [Brief an K. Marx].* 24. Oktober 1869. — Ibidem, Bd. 4, S. 197—198. — *38, 40.*

— *[Brief an K. Marx].* 11. August 1881. — Ibidem, S. 432—433.— *170, 370.*

— *Herrn Eugen Dühring's Umwälzung der Wissenschaft.* 3., durchges. und verm. Aufl. Stuttgart, Dietz, 1894. XX, 354 S. — *107, 228.*

— *Kann Europa abrüsten?* Separat-Abdruck aus dem «Vorwärts». [Nürnberg], Wörlein, 1893. 29 S. — *390, 391.*

*— *[What have the Working classes to do with Poland?].* — «Archiv für die Geschichte des Sozialismus und der Arbeiterbewegung», Leipzig, 1916, Jg. 6, S. 212—219, в ст.: Karl Marx und Friedrich Engels über die Polenfrage. Eingeleitet und hrsg. von N. Rjasanoff. — *39.*

Eresia o ignoranza? — «Avanti!», Milano, 1916, N. 346, 19 dicembre, p. 2, в отд.: Scampoli. — *249.*

Eine Erklärung. — «Bremer Bürger-Zeitung», 1916, Nr. 295, 16. Dezember. 2. Beilage, S. 1. Μέ τό γεν. τίτλο: Parteinachrichten. — *245, 247.*

Un formidabile discorso di Turati. — «Avanti!», Milano, 1916, N. 345, 18 dicembre, p. 2.Μέ τό γεν. τίτλο: Note alla seduta. — *249.*

«*Frankfurter Zeitung*», Frankfurt a. M. — *382.*

— Abendblatt, Frankfurt a. M., 1916, Nr. 310, 8. November, S. 2. — *383.*

Das Friedensangebot der Militärmächte. Einladung zur Konferenz. — «Vorwärts», Berlin, 1916, Nr. 342, 13. Dezember, S. 1. — *245.*

Die Friedensgerüchte. — «Berner Tagwacht», 1916, Nr. 241, 13. Oktober, S. 1. — *184.*

Ein Friedensmanifest der deutschen Parteiopposition. — «Volksrecht», Zürich, 1917, Nr. 9, 11. Januar, S. 1. — *274, 300—301.*

«*Gazeta Robotnicza*», [Zürich]. — *17, 27.*

«*Die Glocke*», München. — *374.*

*— Jg. 1915, Hft. Nr. 8, 15. Dezember, S. 465—476. — *20, 31—33, 57, 390, 391.*

— Jg. 1915/16, Hft. Nr. 9, 1. Januar, S. 493—500. — *20, 31—33, 57, 390, 391.*

— Jg. 1916, Hft. 20, 12. August, S. 770—786. — *358.*

Der Krieg und die russische Sozialdemokratie. (Aus der Deklaration der Petersburger und der Moskauer sozialdemokratischen Parteiorganisationen der «menschewistischen» Richtung).—Στό βιβλ.: Kriegs- und Friedensprobleme der Arbeiterklasse. Entwurf eines Manifestes. Vorgelegt der zweiten Zimmerwalder Konferenz. Hrsg. vom Auswärtigen Sekretariat des Organisationskomitees des sozialdem. Arbeiterpartei Rußlands. Б. м. и б. г., S. 19—25. — *237.*

**Kriegs- und Friedensprobleme der Arbeiterklasse.* Entwurf eines Manifestes. Vorgelegt der zweiten Zimmerwalder Konferenz. Hrsg. vom Auswärtigen Sekretariat des Organisationskomitees der sozialdem. Arbeiterpartei Rußlands. Б. м. и б. г. 25 S. — *237.*

L. E. An American Socialist on the War. [Κριτική στό βιβλίο:] Socialism and War. By Louis B. Boudin. — «The Socialist Review», London, 1916, Nr. 78, August — September, p. 287—290. — *161—162.*

«Leipziger Volkszeitung». — *396.*

— 1916, Nr. 281, 15. Dezember, S. 1—2; Nr. 282, 16. Dezember. 2. Beilage zu Nr. 282, S. 1—2. — *245—246, 247, 250, 274, 339, 391.*

— 1916, Nr. 286, 21. Dezember, S. 1—2. — *274, 339, 391.*

— 1916, Nr. 289, 24. Dezember, S. 1. — *274, 339, 391.*

Leitsätze über die Aufgaben der internationalen Sozialdemokratie. –Στό βιβλ.: [Luxemburg, R.] Die Krise der Sozialdemokratie. Anhang: Leitsätze über die Aufgaben der internationalen Sozialdemokratie. Zürich, Verlagsdruckerei Union, 1916, S. 105—109. Στό βιβλ. συγγρ.: Junius. — *1, 3, 4, 5, 8—9, 15.*

[*Lenin, W. I.*] *Der Pazifismus und die Friedenslosung.* ['Απόφαση πού ψηφίστηκε στή Συνδιάσκεψη τῶν τμημάτων 'Εξωτερικοῦ τοῦ ΣΔΕΚΡ. 1915].—Στό βιβλ.: [Lenin, W. I. u. Zinowjew, G. E.] Sozialismus und Krieg. (Stellung der SDAP Rußlands zum Kriege). Б. м., 1915, S. 35. (SDAP). Στό βιβλ. όν. συγγρ.: G. Zinowjew und N. Lenin. — *284—285.*

*— *Die sozialistische Revolution und das Selbstbestimmungsrecht der Nationen.* (Thesen). — «Vorbote», [Bern], 1916, Nr. 2, April, S. 36—44. — *17, 18, 19, 20, 23, 24, 25, 26, 29, 31—32, 33—34, 47, 52, 60, 116.*

[*Lenin, W. I. u. Luxemburg, R. Änderungen zur Resolutionsentwurf Bebels zur Frage des Militarismus und der internationalen Konflikte, eingebracht auf dem Internationalen sozialistischen Kongreß zu Stuttgart*]. — «Vorwärts», Berlin, 1907, Nr. 196, 23. August. 1. Beilage zu Nr. 196 des «Vorwärts»,

«Die Neue Zeit», Stuttgart, 1914, Jg. 32, Bd. 2, Nr. 21, 11. September, S. 908—922. — *165—166.*

*— 1915, Jg. 33, Bd. 2, Nr. 4, 23. April, S. 107—116. — *92—93.*

*— 1915, Jg. 34, Bd. 1, Nr. 9, 26. November, S. 269—276. — *260, 281.*

— 1915, Jg. 34, Bd. 1, Nr. 12, 17. Dezember, S. 353—361. — *4.*

— 1916, Jg. 35, Bd. 1, Nr. 13, 29. Dezember, S. 297—306. — *274, 339, 391.*

— 1917, Jg. 35, Bd. 1, Nr. 14, 5. Januar, S. 321—334. — *274, 339, 391.*

«Neue Züricher Zeitung». — *382.*

«Neues Leben», Bern. — *131.*

— 1915, Jg. 1, Hft. 12, Dezember, S. 365—372. — *70, 131, 151.*

— 1917, Jg. 3, Hft. 1, Januar, S. 1—16. — *357—361, 394—396.*

«The North American Review», Boston. — *398.*

Nota-Bene —*βλ.* Bucharin, N.

Die Note Wilsons. — «Berner Tagwacht», 1916, Nr. 302, 23. Dezember, S. 1. Μέ τό γεν. τίτλο: Amerika als Friedensvermittler. — *248, 255.*

Panneckoek, A. Massenaktion und Revolution. — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1912, Jg. 30, Bd. 2, Nr. 41, 12. Juli, S. 541—550; Nr. 42, 19. Juli, S. 585—593; Nr. 43, 26. Juli, S. 609—616. — *375, 398.*

Parteibeschlüsse. — «Berner Tagwacht», 1917, Nr. 6, 8. Januar, S. 1. — *284, 286, 287, 288, 289, 302—303, 363, 364.*

Patouillet, J. L'impérialisme américain. Thèse pour le doctorat. (Sciences politiques et économiques). Dijon, «Petit Bourguignon», 1904. 388 p. (Université de Dijon.—Faculté de droit). — *390, 391, 392.*

Il pensiero del Partito Socialista. — «Avanti!», Milano, 1916, N. 345, 18 dicembre, p. 1. — *248—249, 250, 274, 345—346, 358.*

Pflüger, P. Thesen zur Militärfrage. — «Volksrecht», Zürich, 1916, Nr. 210, 8. September, S. 1. — *289.*

Platten, F. Die Militärfrage. — «Volksrecht», Zürich, 1917, Nr. 27, 1. Februar, S. 1. — *365.*

Die politische Aktion. ['Απόφαση πού ψηφίστηκε στό Διεθνές Σοσιαλιστικό Συνέδριο στό Λονδίνο]. —Στό βιβλ. Verhandlungen und Beschlüsse des Internationalen Sozialistischen Arbeiter- und Gewerkschaftskongresses zu London vom 27.

— 1916, Nr. 38, 16. September, S. 1. — *216, 384.*

— 1916, Nr. 40, 30. September, S. 2. — *220, 384.*

«*La Sentinelle*», La Chaux-de-Fonds. — *142.*

Sismondi, J. C. L. Simonde de. Études sur l'économie politique. T. I. Bruxelles, société typographique Belge, 1837. IX, 327 p. — *165.*

«*The Socialist Review*», London, 1916, No. 78, August — September, p. 204—207, 287—290. — *161—162.*

**Les Socialistes de Zimmerwald et la Guerre.* Paris, [1916]. 29 p. (Comité pour la Reprise des Relations Internationales). — *181, 267.*

Souvarine, B. A nos amis qui sont en Suisse. — «Le Populaire du Centre», Limoges — Paris, 1916, N 345, 10 décembre, p. 1. — *261, 262, 265—266, 268—269, 270.*

«*Sozialistische Auslandspolitik Korrespondenz*», Berlin, 1916, Nr. 27, 12. Juli, S. 1—2. — *4.*

«*Sozialistische Monatshefte*», Berlin. — *374.*

The Statesman's Year-Book. Statistical and historical Annual of the States of the World for the Year 1916. Ed. by Keltie. London, Macmillan, 1916. XliV, 1560, 12 p.; 4 plate. — *351—356.*

Stauning, T. [Brief an E. Vandervelde. 15. September 1916]. — «Volksstimme», Chemnitz, 1916, Nr. 241, 16. Oktober. Beilage zur Nr. 241 des «Volksstimme», S. 1—2, в ст.: Minister Stauning und Deutschland. — *180, 193—194.*

Die Stellungnahme der sozialdemokratischen Partei des 2. eidgenössischen Wahlkreises zur Haltung ihrer Nationalräte. — «Grütlianer», Zürich, 1916, Nr. 163, 15. Juli, S. 2—3, в отд.: Aus der Partei. — *383.*

Ströbel, H. Pazifismus und Sozialdemokratie. — «Sozialistische Auslandspolitik Korrespondenz», Berlin, 1916, Nr. 27, 12. Juli, S. 1—2. — *4.*

— *Der Riß in der preußischen Landtagsfraktion.* — «Die Internationale», [Düsseldorf], 1915, Hft. 1, 15. April, S. 41—47. Μέ τό γεν. τίτλο: Aus dem Parlament. — *1.*

— *Die Ursachen der sozialistischen Krise.* — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1915, Jg. 34, Bd. 1, Nr. 12, 17. Dezember, S. 353—361. — *4.*

Thalheimer, A. Die Geheimlehre und der Mythus. — «Die Internationale», [Düsseldorf], 1915, Hft. 1, 15. April, S. 54—59. — *1.*

**Thesen über Imperialismus und nationale Unterdrückung.* — «Vorbote», [Bern], 1916, Nr. 2, April, S. 44—51.'Υπογραφή:

Saalbau in Aarau. Luzern, 1916, S. 120—122, 123, 134. — *199, 377.*

Wynkoop, D. J. Volksbewaffnung. (Eine Grundlage zur Diskussion). — «Vorbote», [Bern], 1916, Nr. 2, April, S. 27—36. — *131, 151.*

10 sozialdemokratische Minister. — «Volksstimme», Chemnitz, 1916, Nr. 241, 16. Oktober. Beilage zu Nr. 241 des «Volksstimme», S. 2. Μέ τό γεν. τίτλο: Parteinachrichten. — *193, 195.*

Zetkin, K. Für den Frieden. — «Die Internationale», [Düsseldorf], 1915, Hft. 1, 15. April, S. 29—41. — *1.*

**Die Zimmerwalder Linke über die Aufgaben der Arbeiterklasse.* — «Internationale Flugblätter», [Zürich], 1915, Nr. 1, November, S. 1—8. — *258, 299.*

Zimmerwalder Konferenz. ['Απόφαση πού ψηφίστηκε στό Συνέδριο τοῦ 'Ελβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος στό "Ααραου]. — Στό βιβλ. Protokoll über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei der Schweiz vom 20. und 21. November 1915, abgehalten im Saalbau in Aarau. Luzern, 1916, S. 9, 92—93. — *143, 161, 196, 202, 211, 214, 286—287, 334, 362, 377.*

Zum «Referendum». — «Volksrecht», Zürich, 1917, Nr. 23, 27. Januar, S. 2—3, в отд.: Aus der Partei. — *364.*

Zum Separatfrieden. — «Berner Tagwacht», 1916, Nr. 242, 14. Oktober, S. 2. — *184.*

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Α

* Τά ὑπογραμμισμένα στήν παρένθεση εἶναι τά πραγματικά ὀνοματεπώνυμα.

Β

Διεθνοῦς ἐκλέχτηκε στήν ΕΕΚΔ. Τό 1925 τάχθηκε ἐνάντια στίς ἀποφάσεις τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς σχετικά μέ τό ἀποικιακό, συνδικαλιστικό καί ἄλλα ζητήματα, γι'αὐτό τό 1926 διαγράφηκε ἀπό τό Κομμουνιστικό κόμμα τῆς 'Ολλανδίας. Τό 1930 ἀναγνώρισε τά λάθη του καί ξανάγινε δεκτός στό Κόμμα, τό 1935 ἐκλέχθηκε στήν ΚΕ τοῦ Κόμματος.—*151.*

Βαντερβέλντε (Vandervelde), *Αἰμίλ* (1866-1938)—ἡγέτης τοῦ 'Εργατικοῦ κόμματος τοῦ Βελγίου, πρόεδρος τοῦ Διεθνοῦς Σοσιαλιστικοῦ Γραφείου τῆς ΙΙ Διεθνοῦς, ὑποστήριζε ἀκραῖες ὀπορτουνιστικές θέσεις. Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἦταν σοσιαλσωβινιστής, πῆρε μέρος σέ ἀστική κυβέρνηση καί κατεῖχε διάφορες ὑπουργικές θέσεις. Μετά τήν ἀστικοδημοκρατική ἐπανάσταση τοῦ Φλεβάρη 1917 πῆγε στή Ρωσία γιά νά προπαγανδίσει τή συνέχιση τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου. Τήρησε ἐχθρική στάση ἀπέναντι στήν 'Οχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση, βοήθησε ἐνεργά τήν ἔνοπλη ἐπέμβαση ἐνάντια στή Σοβιετική Ρωσία. Κατέβαλε πολλές προσπάθειες γιά τήν ἀνασυγκρότηση τῆς ΙΙ Διεθνοῦς. Στά 1925-1927 ὑπουργός 'Εξωτερικῶν τοῦ Βελγίου, πῆρε μέρος στήν ὑπογραφή τῶν συμφωνιῶν τοῦ Λοκάρνο (1925), πού στρέφονταν κατά τῆς ΕΣΣΔ, καταπολεμοῦσε δραστήρια τή δημιουργία ἑνιαίου ἀντιφασιστικοῦ μετώπου τῶν κομμουνιστῶν καί τῶν σοσιαλιστῶν. 'Ο Βαντερβέλντε ἔγραψε μιά σειρά βιβλία καί μπροσοῦρες, στά ὁποῖα, ὅπως τόνιζε ὁ Β. Ι. Λένιν, «ὁ μικροαστικός ἐκλεκτικισμός» στρέφεται «ἐνάντια στό μαρξισμό, ἡ σοφιστεία ἐνάντια στή διαλεκτική, ὁ φιλισταϊκός ρεφορμισμός ἐνάντια στήν προλεταριακή ἐπανάσταση» ("Απαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 28ος, σελ. 302).—*138-139, 157, 180, 191, 193, 258-259, 268, 283, 374.*

Βέμπερ (Weber), *Μάξ* (1864-1920)—γερμανός ἀστός κοινωνιολόγος, ἱστορικός καί οἰκονομολόγος. Στά 1893-1903 καί στά 1919-1920 ἦταν καθηγητής σέ μιά σειρά Πανεπιστήμια τῆς Γερμανίας. 'Εμφανιζόταν στίς ἐργασίες του σάν ἀπολογητής τοῦ καπιταλισμοῦ, συγκάλυπτε τίς ἀνταγωνιστικές ταξικές ἀντιθέσεις. 'Υποστηρίζοντας τήν ἐπιθετική ἐξωτερική πολιτική τοῦ γερμανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, κήρυσσε δημαγωγικά τή συνεργασία τῶν κυρίαρχων τάξεων μέ τήν ὀπορτουνιστική πτέρυγα τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ καί τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος στή Γερμανία.—*324-325.*

Βίρτ (Wirth), *'Αλμπρεχτ* (1866-1936)—γερμανός ἱστορικός, σωβινιστής καί ρατσιστής, ἀπολογητής τοῦ γερμανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ἔγραψε μιά σειρά ἔργα πάνω σέ ζητήματα παγκόσμιας ἱστορίας καί πολιτικῆς.—*391.*

Βίσμαρκ (Bismarck), *"Οττο 'Εντουαρντ Λεοπόλντ* (1815-1898)—κρατικός παράγοντας καί διπλωμάτης τῆς Πρωσίας καί τῆς Γερμανίας. Βασικός σκοπός τοῦ Βίσμαρκ ἦταν νά συνενώσει «διά πυρός καί σιδήρου» τά μικρά καί σκόρπια γερμανικά κράτη καί νά δημιουργήσει μιά ἑνιαία γερμανική αὐτοκρατορία, κάτω ἀπό τήν ἡγεμονία τῆς Πρωσίας τῶν γιοῦνκερ. Τό Γενάρη τοῦ 1871 ὁ Βίσμαρκ ἔγινε καγκελάριος τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας καί στή διάρκεια 20 χρόνων καθοδηγοῦσε ὅλη τήν ἐξωτερική καί ἐσωτερική πολιτική τῆς Γερμανίας, κατευθύνοντάς την πρός τό συμφέρον τῶν τσιφλικάδων-γιοῦνκερ καί προσπαθώντας ταυτόχρονα νά ἐξασφαλίσει

Γ

πρεσβευτής στή Ρουμανία· στά 1913-1914 πρεσβευτής στήν Τουρκία· στά 1916-1917 πρεσβευτής στήν 'Ιταλία.—*184*.

Γκόλντενταχ, Ντ. Μπ.—*βλ.* Ριαζάνοφ, Ντ. Μπ.

Γκόρτερ (Gorter), *Χέρμαν* (1864-1927)—όλλανδός σοσιαλδημοκράτης, δημοσιολόγος. Τό 1907 ἦταν ἕνας ἀπό τούς ἱδρυτές τῆς ἐφημερίδας «De Tribune» («Τό Βῆμα»), ὀργάνου τῆς ἀριστερῆς πτέρυγας τοῦ ὀλλανδικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος, πού διαμορφώθηκε τό 1909 σέ Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα τῆς 'Ολλανδίας (κόμμα τῶν «τριμπουνιστῶν»). Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἦταν διεθνιστής, ὀπαδός τῆς 'Αριστερᾶς τοῦ Τσίμμερβαλντ. Στά 1918-1921 ἀνῆκε στό Κομμουνιστικό κόμμα τῆς 'Ολλανδίας καί ἔπαιρνε μέρος στή δουλιά τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς· ἀκολουθοῦσε ὑπεραριστερές, σεχταριστικές θέσεις. Τό 1921 βγῆκε ἀπό τό Κομμουνιστικό κόμμα καί ὕστερα ἀποσύρθηκε ἀπό τήν ἐνεργό πολιτική.—*47, 67*.

Γκούρβιτς, Ι. Α. (1860-1924)—οἰκονομολόγος. Τό 1881 ἐξορίστηκε στή Σιβηρία γιά τήν ὑπόθεση τοῦ τυπογραφείου τῶν ναρόντνικων. Ὅταν γύρισε ἀπό τήν ἐξορία, ἔκανε ἐπαναστατική προπαγάνδα ἀνάμεσα στούς ἐργάτες τῆς πόλης τοῦ Μίνσκ. Τό 1889 μετανάστευσε στήν 'Αμερική, ὅπου πῆρε ἐνεργό μέρος στό ἀμερικανικό συνδικαλιστικό καί σοσιαλδημοκρατικό κίνημα. Συγγραφέας τῶν ἔργων «'Η οἰκονομική κατάσταση τοῦ ρωσικοῦ χωριοῦ», «Μετανάστευση καί ἐργασία». Στίς ἀρχές τῆς δεκαετίας 1900-1910 ἔγινε ἀναθεωρητής.—*107*.

Γκουτόβσκι, Β. Α.—*βλ.* Μαγέβσκι, Ε.

Γκουτσκόφ, Α. Ι. (1862-1936)—μεγαλοκαπιταλιστής, ὀργανωτής καί ἡγέτης τοῦ Κόμματος τῶν ὀχτωβριστῶν. Στήν περίοδο τῆς πρώτης ρωσικῆς ἐπανάστασης ὑποστήριζε τήν κυβερνητική πολιτική τῶν ἄγριων διωγμῶν κατά τῆς ἐργατικῆς τάξης καί τῆς ἀγροτιᾶς. Στά 1910-1911 ἦταν πρόεδρος τῆς ΙΙΙ Κρατικῆς δούμας. Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου πρόεδρος τῆς Κεντρικῆς 'Επιτροπῆς πολεμικῆς βιομηχανίας καί μέλος τοῦ Εἰδικοῦ συμβουλίου τῆς ἄμυνας. Μετά τήν ἀστικοδημοκρατική ἐπανάσταση τοῦ Φλεβάρη 1917 ἔγινε ὑπουργός Στρατιωτικῶν καί Ναυτικῶν στήν πρώτη ἀστική Προσωρινή κυβέρνηση. Τόν Αὔγουστο τοῦ 1917 πῆρε μέρος στήν ὀργάνωση τοῦ πραξικοπήματος τοῦ Κορνίλοφ. Μετά τήν 'Οχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση καταπολέμησε τή Σοβιετική ἐξουσία. Λευκός ἐμιγκρές.—*188-189, 190, 235, 243, 340-341*.

Γκράμπερ (Graber), *Ἔρνεστ Πώλ* (γεν. τό 1875)—ἐλβετός σοσιαλδημοκράτης. 'Από τό 1912 ἐθνικός σύμβουλος. 'Ηταν μέλος τῆς Διοίκησης τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς 'Ελβετίας. Στίς ἀρχές τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου προσχώρησε στούς διεθνιστές, ἔπαιρνε μέρος στή δουλιά τῶν ἐλβετῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν, συμμετεῖχε στίς συνδιασκέψεις τοῦ Τσίμμερβαλντ καί τοῦ Κίνταλ. Στά 1915-1925 ἦταν διευθυντής τῆς ἐλβετικῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ἐφημερίδας «La Sentinelle» («Φρουρός»). 'Από τίς ἀρχές τοῦ 1917 ὑποστήριζε κεντριστικο-πασιφιστι-

Ε

Γενικοῦ ἐπιτελείου τοῦ ἑλβετικοῦ στρατοῦ, ἔκανε κατασκοπεία πρός ὄφελος τῶν κρατῶν τοῦ γερμανικοῦ συνασπισμοῦ. Στίς ἀρχές τοῦ 1916 ὁ Τύπος καί ἡ κοινοβουλευτική ὁμάδα τῆς ἑλβετικῆς σοσιαλδημοκρατίας ἀπαίτησαν τήν ὀργάνωση πολιτικῆς δίκης ἐνάντια στόν συνταγματάρχη Ἔγκλι. Τό ἑλβετικό ὅμως δικαστήριο, κάτω ἀπό τήν πίεση τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης καί τῆς στρατιωτικῆς κλίκας τῆς Ἑλβετίας, ἀθώωσε τόν Ἔγκλι καί ἡ στρατιωτική ἀρχή περιορίστηκε στήν πειθαρχική του τιμωρία καί τήν ἀπόταξή του.—*197.*

Ἐλλενμπόγκεν (Ellenbogen), *Βίλχελμ* (γεν. τό 1863)—ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες τῶν ἀναθεωρητῶν τῆς αὐστριακῆς σοσιαλδημοκρατίας, ὀπαδός τῆς ἀστικοεθνικιστικῆς θεωρίας τῆς πολιτιστικῆς ἐθνικῆς αὐτονομίας. Τό 1901-1914 ἦταν μέλος τοῦ αὐστριακοῦ Κοινοβουλίου, στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου σοσιαλσωβινιστής. Μετά τήν ἐπανάσταση τοῦ Νοέμβρη 1918 ἦταν μέλος τῆς Ἐθνοσυνέλευσης τῆς Αὐστρίας, σέ συνέχεια ὑπουργός Ἐμπορίου καί Βιομηχανίας· ἐφάρμοζε πολιτική ἐνθάρρυνσης τοῦ φασισμοῦ, τασσόταν κατά τῆς ΕΣΣΔ.—*326.*

Ἔμπερτ (Ebert), *Φρίντριχ* (1871-1925)—ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες τῆς δεξιᾶς πτέρυγας τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας. Ἀπό τό 1905 ἦταν μέλος καί ἀπό τό 1913 πρόεδρος τῆς Διοίκησης τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Γερμανίας. Ἀπό τό 1912 μέλος τοῦ Ράιχσταγκ.

Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἦταν ἐπικεφαλῆς τῆς σοσιαλσωβινιστικῆς πτέρυγας τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας, ἕνας ἀπό τούς κύριους ὀργανωτές τῆς συνεργασίας της μέ τήν κυβέρνηση τοῦ Κάιζερ. Στίς ἀρχές τῆς ἐπανάστασης τοῦ Νοέμβρη 1918 στή Γερμανία ἀνέλαβε τό ἀξίωμα τοῦ καγκελάριου καί ἦταν ἐπικεφαλῆς τοῦ λεγόμενου «Συμβουλίου τῶν λαϊκῶν πληρεξουσίων»· ὁ Ἔμπερτ, σέ συμμαχία μέ τή γερμανική ἀντιδραστική στρατοκρατία ὀργάνωσε τό Γενάρη τοῦ 1919 τή δολοφονία τῶν ἀρχηγῶν τοῦ γερμανικοῦ προλεταριάτου—Κάρλ Λῆμπκνεχτ καί Ρόζας Λούξεμπουργκ. Ἀπό τό Φλεβάρη τοῦ 1919 ἦταν πρόεδρος τῆς Γερμανίας. Μέ τήν καθοδήγησή του οἱ κυβερνήσεις συνασπισμοῦ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ καί τῶν ἀστικῶν κομμάτων κατέπνιγαν ἀνελέητα τίς ἐπαναστατικές ἐκδηλώσεις τοῦ γερμανικοῦ προλεταριάτου.—*292, 294.*

Ἔνγκελς (Engels), *Φρίντριχ* (1820-1895)—ἕνας ἀπό τούς θεμελιωτες τοῦ ἐπιστημονικοῦ κομμουνισμοῦ, ἀρχηγός καί δάσκαλος τοῦ διεθνοῦς προλεταριάτου, φίλος καί συνεργάτης τοῦ Κ. Μάρξ (βλ. τό ἄρθρο τοῦ Β. Ι. Λένιν «Φρίντριχ Ἔνγκελς». Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 2ος, σελ. 1-14).—*20-21, 38, 39-40, 50-51, 97, 106-107, 111-112, 133, 169-172, 174, 177-178, 214-215, 227, 228, 264, 270, 370, 375, 390, 391, 393.*

Ἐρβέ (Hervé), *Γκουστάβ* (1871-1944)—γάλλος σοσιαλιστής, δημοσιολόγος καί δικηγόρος. Τό 1906 ἵδρυσε τήν ἐφημερίδα «La Guerre Sociale» («Ὁ Κοινωνικός Πόλεμος»), πού ἀπό τίς στῆλες της προπαγάνδιζε ἕνα μισοαναρχικό πρόγραμμα πάλης κατά τοῦ μιλιταρισμοῦ, ὑποστήριξε τό πρόγραμμα αὐτό στό συνέδριο τῆς ΙΙ Διεθνοῦς πού ἔγινε στή Στουτγάρδη

(1907), προτείνοντας νά άντιμετωπίζεται κάθε πόλεμος μέ άπεργία καί έξέγερση. 'Ο Β. Ι. Λένιν άποκάλυψε σέ μιά σειρά έργασίες του τό μικροαστικό χαρακτήρα τοῦ έρβεϊσμοῦ. Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου ίμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἦταν σοσιαλσωβινιστής. Μετά τήν 'Οχτωβριανή σοσιαλιστική έπανάσταση τάχθηκε ένάντια στό Σοβιετικό κράτος. Τό 1918 διαγράφηκε άπό τό Σοσιαλιστικό κόμμα τῆς Γαλλίας. Στή δεκαετία 1930-1940 ἦταν όπαδός τῆς προσέγγισης τῆς Γαλλίας μέ τή φασιστική Γερμανία. —*249, 342.*

Ζ

Ζασούλιτς, Β. Ι. (1849-1919)—έπιφανής άγωνίστρια τοῦ ναροντνικισμοῦ καί σέ συνέχεια τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κινήματος τῆς Ρωσίας. Πῆρε μέρος στήν ἵδρυση καί τή δράση τῆς όμάδας «'Απελευθέρωσης τῆς δουλιᾶς». Τό 1900 ή Ζασούλιτς μπῆκε στή Συντακτική έπιτροπή τῆς «Ἴσκρα» καί τοῦ «Ζαριά». Μετά τό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ ἔγινε μιά άπό τίς ήγετικές φυσιογνωμίες τοῦ μενσεβικισμοῦ. Στά χρόνια τῆς άντίδρασης καί τῆς νέας έπαναστατικῆς άνόδου προσχώρησε στούς λικβινταριστές. Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου ίμπεριαλιστικοῦ πολέμου άκολουθοῦσε τίς θέσεις τοῦ σοσιαλσωβινισμοῦ. 'Απέναντι στήν 'Οχτωβριανή σοσιαλιστική έπανάσταση κράτησε άρνητική στάση.—*270.*

Ζέιντελ (Seidel), *Ρόμπερτ* (1850-1933)—έλβετός δεξιός σοσιαλδημοκράτης, παιδαγωγός καί δημοσιολόγος. Πάλευε ένάντια στή μαρξιστική κατεύθυνση στό έργατικό κίνημα. Στά 1890-1898 ἦταν διευθυντής τῆς έφημερίδας «Arbeiterstimme» («Ἡ Φωνή τοῦ 'Εργάτη»), Κεντρικοῦ 'Οργάνου τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος καί τῆς Ἕνωσης τῶν συνδικάτων τῆς 'Ελβετίας. 'Από τό 1908 ύφηγητής στό Πανεπιστήμιο τῆς Ζυρίχης. Στά 1911-1917 έθνικός σύμβουλος. Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου ίμπεριαλιστικοῦ πολέμου σοσιαλσωβινιστής.—*302.*

Ζηνόβιεφ (Ραντομίσλσκι), Γκ. Ε. (1883-1936)—μέλος τοῦ Μπολσεβίκικου κόμματος άπό τό 1901. 'Από τό 1908 ὥς τόν 'Απρίλη τοῦ 1917 βρισκόταν έκπατρισμένος στό έξωτερικό, ἦταν μέλος τῆς Συντακτικῆς έπιτροπῆς τοῦ ΚΟ τοῦ Κόμματος, τῆς «Προλετάρι» καί τῆς «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ». Στά χρόνια τῆς άντίδρασης κράτησε συμβιβαστική στάση άπέναντι στούς λικβινταριστές, τούς ότζοβιστές καί τούς τροτσκιστές. Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου ίμπεριαλιστικοῦ πολέμου κρατοῦσε διεθνιστική στάση. Στήν περίοδο τῆς προετοιμασίας καί τῆς διεξαγωγῆς τῆς 'Οχτωβριανῆς σοσιαλιστικῆς έπανάστασης παρουσίαζε ταλαντεύσεις, ἦταν ένάντια στήν ἔνοπλη έξέγερση. 'Η δημοσίευση στή μισομενσεβίκικη έφημερίδα «Νόβαγια Ζίζν» άπό τόν Κάμενεφ, έξονόματός του καί έξονόματος τοῦ Ζηνόβιεφ, τῆς δήλωσης ὅτι δέν συμφωνοῦν μέ τήν άπόφαση τῆς ΚΕ γιά τήν ἔνοπλη έξέγερση, ἦταν άποκάλυψη τῶν σχεδίων τοῦ κόμματος. Μετά τήν 'Οχτωβριανή σοσιαλιστική έπανάσταση βρισκόταν σέ καθοδηγητική κομματική καί κρατική δουλιά. 'Επανειλημμένα τάχθηκε ένάντια στή λενινιστική πολιτική τοῦ Κόμματος· τό Νοέμβρη τοῦ 1917 ἦταν όπαδός τῆς δημιουργίας

1893-1898, 1902-1914· ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες τῆς κοινοβουλευτικῆς σοσιαλιστικῆς ὁμάδας. Τό 1904 ἵδρυσε καί διεύθυνε ὥς τό τέλος τῆς ζωῆς του τήν ἐφημερίδα «L'Humanité» («Ἡ ἀνθρωπότητα»). Ὁ Ζωρές ὑπεράσπιζε ἀκούραστα τή δημοκρατία, τίς λαϊκές ἐλευθερίες, τήν εἰρήνη, ἐνάντια στήν ἰμπεριαλιστική καταπίεση καί τούς κατακτητικούς πολέμους. Πίστευε ὅτι μόνο ὁ σοσιαλισμός θά βάλει τέρμα στούς πολέμους καί τήν ἀποικιακή καταπίεση. Ὁ Ζωρές ὡστόσο νόμιζε ὅτι ὁ σοσιαλισμός θά νικήσει ὄχι μέ τήν ταξική πάλη τοῦ προλεταριάτου ἐνάντια στήν ἀστική τάξη, ἀλλά μέ τήν «ἄνθιση τῆς δημοκρατικῆς ἰδέας». Ὁ Λένιν ἔκανε αὐστηρή κριτική στίς ρεφορμιστικές ἀντιλήψεις τοῦ Ζωρές, πού τόν ἔσπρωχναν στό δρόμο τοῦ ὀπορτουνισμοῦ.

Ἡ πάλη τοῦ Ζωρές γιά τήν εἰρήνη, ἐνάντια στόν ἐπερχόμενο κίνδυνο τοῦ πολέμου, προκάλεσε τό μίσος τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης ἐναντίον του. Στίς παραμονές τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ὁ Ζωρές δολοφονήθηκε ἀπό ἕναν ἐγκάθετο τῆς ἀντίδρασης.—*374.*

Κ

Κ. Ρ.—*βλ.* Ράντεκ, Κ. Μπ.

Κάουτσκι (Kautsky), *Κάρλ* (1854-1938)—ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας καί τῆς ΙΙ Διεθνοῦς, στήν ἀρχή μαρξιστής, ἀργότερα ἀποστάτης τοῦ μαρξισμοῦ, θεωρητικός τῆς πιό ἐπικίνδυνης καί βλαβερῆς παραλλαγῆς τοῦ ὀπορτουνισμοῦ-κεντρισμοῦ (καουτσκισμοῦ). Διευθυντής τοῦ θεωρητικοῦ περιοδικοῦ τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας «Die Neue Zeit» («Νέοι Καιροί»).

Στό σοσιαλιστικό κίνημα ἄρχισε νά παίρνει μέρος ἀπό τό 1874. Οἱ ἀντιλήψεις του τήν ἐποχή ἐκείνη ἦταν ἕνα μίγμα λασσαλισμοῦ, νεομαλθουσιανισμοῦ καί ἀναρχισμοῦ. Τό 1881 γνωρίστηκε μέ τόν Κ. Μάρξ καί τόν Φ. Ἔνγκελς καί κάτω ἀπό τήν ἐπίδρασή τους πέρασε στό μαρξισμό, ὡστόσο ἀπό τότε ἀκόμη παρουσίαζε ταλαντεύσεις πρός τήν πλευρά τοῦ ὀπορτουνισμοῦ, γιά τίς ὁποῖες καί τοῦ ἔγινε δριμύτατη κριτική ἀπό τόν Κ. Μάρξ καί τόν Φ. Ἔνγκελς. Στή δεκαετία 1880-1890 ἔγραψε μιά σειρά ἔργα γιά διάφορα ζητήματα τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας: «Ἡ οἰκονομική διδασκαλία τοῦ Κάρλ Μάρξ», «Τό ἀγροτικό ζήτημα» καί ἄλλα, τά ὁποῖα, παρά τά λάθη τους, ἔπαιξαν θετικό ρόλο στήν προπαγάνδιση τοῦ μαρξισμοῦ. Ἀργότερα, στά 1910-1911, πέρασε ἀπό τόν μαρξισμό στόν ὀπορτουνισμό. Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ὁ Κάουτσκι ἀκολουθοῦσε κεντριστικές θέσεις καί συγκάλυπτε τό σοσιαλσωβινισμό μέ διεθνιστική φρασεολογία. Εἶναι ὁ δημιουργός τῆς ἀντιδραστικῆς θεωρίας τοῦ ὑπεριμπεριαλισμοῦ. Μετά τήν Ὀχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση τάχθηκε ἀνοιχτά ἐνάντια στήν προλεταριακή ἐπανάσταση καί τή δικτατορία τῆς ἐργατικῆς τάξης, ἐνάντια στή Σοβιετική ἐξουσία.

Ὁ Β. Ι. Λένιν στά ἔργα του «Ἡ χρεοκοπία τῆς ΙΙ Διεθνοῦς», «Ὁ ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ», «Κράτος καί ἐπανάσταση», «Ἡ προλεταριακή ἐπανάσταση καί ὁ ἀποστάτης Κάουτσκι» καί σέ

θεωρητικός τοῦ σοσιαλιμπεριαλισμοῦ. 'Από τό 1917 ὥς τό 1923 ἦταν διευθυντής τοῦ θεωρητικοῦ ὀργάνου τοῦ γερμανικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος «Die Neue Zeit» («Νέοι Καιροί»). 'Ο Λένιν ὀνόμαζε τόν Κοῦνοφ «γερμανό ἀπολογητή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καί τῶν προσαρτήσεων» ("Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 397).—*31-32, 36, 119.*

Κροπότκιν, Π. Α. (1842-1921)—ἕνας ἀπό τούς κύριους παράγοντες καί τούς θεωρητικούς τοῦ ἀναρχισμοῦ, πρίγκιπας. Τό 1872 στό ἐξωτερικό προσχώρησε στήν ὁμάδα τοῦ Μπακούνιν. "Οταν ἐπέστρεψε στή Ρωσία πῆρε μέρος σάν ἀναρχικός στό κίνημα τῶν ναρόντνικων, καί γι'αὐτό τό 1874 πιάστηκε καί φυλακίστηκε στό φρούριο τοῦ Πετροπάβλοβσκ. Τό 1876 δραπέτευσε στό ἐξωτερικό, ὅπου τάχθηκε ἐνάντια στή διδασκαλία τοῦ Κ. Μάρξ γιά τήν ταξική πάλη καί τή δικτατορία τοῦ προλεταριάτου. Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἦταν σωβινιστής. "Οταν ἐπέστρεψε ἀπό τήν ἐμιγκράτσια τό 1917 παρέμεινε στίς ἀστικές θέσεις, ὅμως τό 1920 ἀπευθύνθηκε μέ γράμμα πρός τούς ἐργάτες τῆς Εὐρώπης, ὅπου ἀναγνώρισε τήν ἱστορική σημασία τῆς 'Οχτωβριανῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης καί καλοῦσε τούς ἐργάτες νά ἐμποδίσουν τή στρατιωτική ἐπέμβαση ἐνάντια στή Σοβιετική Ρωσία. Συγγραφέας πολλῶν ἐπιστημονικῶν ἔργων γεωγραφίας καί γεωλογίας.—*189-190.*

Λ

Λάνγκ (Lang), *"Οττο*—ἕνας ἀπό τούς ἱδρυτές, τούς ἡγέτες καί τούς θεωρητικούς τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς 'Ελβετίας, δημοσιολόγος· κατάρτισε τό ρεφορμιστικό πρόγραμμα τοῦ κόμματος πού ψηφίστηκε τό 1904. 'Ηταν μέλος τοῦ Συμβουλίου τῶν καντονίων τῆς 'Ελβετίας. Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου σοσιαλσωβινιστής.—*289, 302, 383.*

Λεβινσόν, Μ. Γ.—*βλ.* Κοσόβσκι, Β.

Λεβίτσκι, Β. (Τσεντερμπάουμ, Β. Ο.) (γεν. τό 1883)—σοσιαλδημοκράτης, μενσεβίκος. Στά χρόνια τῆς ἀντίδρασης καί τῆς νέας ἐπαναστατικῆς ἀνόδου ἦταν ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες τοῦ λικβινταρισμοῦ, διηύθυνε τό περιοδικό «Νάσα Ζαριά» καί συνεργαζόταν στήν ἐφημερίδα «Γκόλος Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα», στό περιοδικό «Βοζροζντένιγε» καί σέ ἄλλες μενσεβίκικες λικβινταριστικές περιοδικές ἐκδόσεις. Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου σοσιαλσωβινιστής, ὑποστήριζε τήν ἄκρα δεξιά ὁμάδα τῶν ἀμυνιτῶν. 'Απέναντι στήν 'Οχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση κράτησε ἐχθρική στάση, πάλευε ἐνάντια στή Σοβιετική ἐξουσία· τό 1920 πέρασε ἀπό δίκη γιά τήν ὑπόθεση τοῦ ἀντεπαναστατικοῦ «Κέντρου τακτικῆς». 'Αργότερα ἀσχολήθηκε μέ συγγραφική ἐργασία.—*270.*

Λέγκιν (Legien), *Κάρλ* (1861-1920)—γερμανός δεξιός σοσιαλδημοκράτης, ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες τῶν γερμανικῶν συνδικάτων, ἀναθεωρητής. 'Από τό 1890 πρόεδρος τῆς Γενικῆς ἐπιτροπῆς τῶν συνδικάτων τῆς Γερμανίας.

Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου τάχθηκε ἐνάντια στήν ὑποστήριξη τῆς Καϊζερικῆς κυβέρνησης «τῆς χώρας του» στό ληστρικό πόλεμο. Στίς 2 τοῦ Δεκέμβρη 1914 ἦταν ὁ μόνος ἀπ᾿ὅλο τό Ράιχσταγκ πού καταψήφισε τίς πολεμικές πιστώσεις. Ὁ Κ. Λῆμπκνεχτ ἦταν ἕνας ἀπό τούς ὀργανωτές καί τούς καθοδηγητές τῆς ὁμάδας «Διεθνής», πού ὕστερα μετονομάστηκε «Σπάρτακος» καί μετά «Ἕνωση τοῦ Σπάρτακου». Τό 1916 καταδικάστηκε σέ καταναγκαστικά ἔργα. Τόν καιρό τῆς ἐπανάστασης τό Νοέμβρη 1918 στή Γερμανία μαζί μέ τή Ρ. Λούξεμπουργκ ἦταν ἐπικεφαλῆς τῆς ἐπαναστατικῆς πρωτοπορίας τῶν γερμανῶν ἐργατῶν. Διηύθυνε τήν ἐφημερίδα «Die Rote Fahne» («Ἡ Κόκκινη Σημαία»). Ἦταν ἕνας ἀπό τούς ἱδρυτές τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Γερμανίας καί ἀπό τούς καθοδηγητές τῆς ἐξέγερσης τῶν ἐργατῶν τοῦ Βερολίνου τό Γενάρη τοῦ 1919. Μετά τήν κατάπνιξη τῆς ἐξέγερσης δολοφονήθηκε ἄγρια ἀπό τίς συμμορίες τοῦ Νόσκε. Ὁ Λένιν, κάνοντας ἐκτίμηση τῆς δράσης τοῦ Κ. Λῆμπκνεχτ ἔγραψε, ὅτι «τό ὄνομα αὐτό εἶναι σύμβολο ἀφοσίωσης ἑνός ἀρχηγοῦ στά συμφέροντα τοῦ προλεταριάτου, σύμβολο πίστης στή σοσιαλιστική ἐπανάσταση... Τό ὄνομα αὐτό εἶναι σύμβολο ἀνειρήνευτης πάλης ἐνάντια στόν ἰμπεριαλισμό ὄχι στά λόγια, ἀλλά στήν πράξη...» (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 28ος, σελ. 410-411). — *149, 180, 196, 198, 212-213, 237, 250-251, 253, 254, 259-260, 266, 268, 279, 283, 288, 293-294, 295, 299-301, 304 347, 357, 358, 359, 360, 361, 364, 366, 371, 374, 375, 380, 384, 395.*

Λῆμπμαν, Φ. (Γκέρς, Π. Μ.) (γεν. τό 1882) — ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες τῆς Μπούντ, τό 1911 μπῆκε στήν ΚΕ τῆς Μπούντ, ἦταν μέλος τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς «Ὄτκλικι Μπούντα». Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ὑποστήριζε τήν κατακτητική πολιτική τοῦ τσάρου· ζοῦσε στήν Ἑλβετία. — *57.*

Λιζίς (Lysis) *(Λεταγιέρ)* (Letailleur), *Ἐβγένιος* — γάλλος ἀστός οἰκονομολόγος, συγγραφέας πολλῶν ἐργασιῶν γιά δημοσιονομικά καί πολιτικά ζητήματα. — *263-264.*

Λίπκιν, Φ. Α. — *βλ.* Τσερεβάνιν, Ν.

Λιτβίνοφ, Μ. Μ. (1876-1951) — σοσιαλδημοκράτης, μπολσεβίκος, ἐπιφανής σοβιετικός διπλωμάτης. Ἄρχισε τήν ἐπαναστατική του δράση τό 1898, ἦταν ἀντιπρόσωπος τῆς «Ἴσκρα», πῆρε μέρος στήν πρώτη ρωσική ἐπανάσταση τοῦ 1905-1907. Τό 1907 ἦταν γραμματέας τῆς ρωσικῆς ἀντιπροσωπείας στό Διεθνές σοσιαλιστικό συνέδριο στή Στουτγάρδη. Ἀπό τόν Ἰούνη τοῦ 1914 ἀντιπρόσωπος τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ στό Διεθνές Σοσιαλιστικό Γραφεῖο· ἦταν μέλος τοῦ μπολσεβίκικου τμήματος τοῦ ΣΔΕΚΡ στό Λονδίνο. Μετά τήν Ὀχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση διορίστηκε σέ διπλωματική ὑπηρεσία. Ἀπό τό 1921 ἀναπληρωτής τοῦ Λαϊκοῦ ἐπιτρόπου Ἐξωτερικῶν. Ἀπό τό 1930 ὥς τό 1939 Λαϊκός ἐπίτροπος Ἐξωτερικῶν. Στά 1941-1943 ἀναπληρωτής τοῦ Λαϊκοῦ ἐπιτρόπου Ἐξωτερικῶν καί πρεσβευτής τῆς ΕΣΣΔ στίς ΕΠΑ· μετά τήν ἐπιστροφή του ἀπό τίς ΕΠΑ ὥς τό 1946 ὑφυπουργός Ἐξωτερικῶν. — *149.*

Λονγκέ (Longuet), *Ζάν* (1876-1938) — παράγοντας τοῦ Γαλλικοῦ Σοσιαλι-

στικοῦ κόμματος καί τῆς ΙΙ Διεθνοῦς, δημοσιολόγος· γιός τοῦ Σάρλ Λονγκέ καί τῆς Τζέννη Μάρξ. Συνεργαζόταν δραστήρια στό γαλλικό καί διεθνή σοσιαλιστικό τύπο. Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἦταν ἐπικεφαλῆς τῆς κεντριστικῆς πασιφιστικῆς μειοψηφίας τοῦ Γαλλικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος. Τό 1914 καί τό 1924 ἐκλεγόταν μέλος τοῦ Κοινοβουλίου τῆς Γαλλίας. Ἦταν ἕνας ἀπό τούς ἱδρυτές (1916) καί διευθυντές τῆς σοσιαλιστικῆς ἐφημερίδας «Le Populaire» («Λαϊκή Ἐφημερίδα»). Καταδίκαζε τήν ἐξωτερική στρατιωτική ἐπέμβαση ἐνάντια στή Σοβιετική Ρωσία. Ἀπό τό 1920 ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες τῆς κεντριστικῆς πτέρυγας τοῦ Γαλλικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος. Στή δεκαετία 1930-1940 τάχθηκε ὑπέρ τῆς ἑνότητας δράσης τῶν σοσιαλιστῶν καί κομμουνιστῶν ἐνάντια στό φασισμό, ἔπαιρνε μέρος σέ διεθνεῖς ὀργανώσεις γιά τήν πάλη ἐνάντια στό φασισμό καί στόν πόλεμο.—*138-139, 157, 181, 196, 204, 255-256, 257, 266, 268-269, 273, 277, 283-284.*

Λουά (Loys), *Τρεϊτορράν* (1857-1917)—ἑλβετός συνταγματάρχης. Ἀπό τό 1900 κατεῖχε μιά σειρά διοικητικές θέσεις στόν ἑλβετικό στρατό. Ἀπό τίς ἀρχές τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου διοικοῦσε τή 2η ἐπιστρατευμένη μεραρχία. Τόν Αὔγουστο τοῦ 1916 ἔκανε δηλώσεις στόν τύπο μέ τίς ὁποῖες ὑποστήριζε σωβινιστικές ἀπαιτήσεις γιά τήν εἴσοδο τῆς Ἑλβετίας στόν πόλεμο. Ὁ ἑλβετικός σοσιαλδημοκρατικός τύπος, ξεσκεπάζοντας τίς δηλώσεις τοῦ συνταγματάρχη Λουά, ἀπαιτοῦσε ἀπό τό Συμβούλιο τῆς Ἕνωσης τήν ἀπόταξή του. Ὡστόσο, μέ ὑπόδειξη τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης καί τῆς στρατιωτικῆς κλίκας τῆς Ἑλβετίας, ἡ στρατιωτική διοίκηση περιορίστηκε νά τόν τιμωρήσει μέ αὐστηρή παρατήρηση.—*197.*

Λόυντ Τζώρτζ (Lloyd George), *Ντάβιντ* (1863-1945)—ἄγγλος κρατικός παράγοντας καί διπλωμάτης, ἡγέτης τοῦ Κόμματος τῶν φιλελευθέρων. Ἀπό τό 1890 μέλος τοῦ Κοινοβουλίου. Στά 1905-1908 ὑπουργός Ἐμπορίου· στά 1908-1915 ὑπουργός Οἰκονομικῶν. Ἔπαιζε σοβαρό ρόλο στόν καθορισμό τῆς πολιτικῆς γραμμῆς τῆς ἀγγλικῆς κυβέρνησης, πού ἀπόβλεπε στήν προετοιμασία τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου. Μέ κολακεῖες, μέ ψέμματα καί ὑποσχέσεις πρός τούς ἐργάτες προσπαθοῦσε νά καθυστερήσει ἤ νά ἀποτρέψει τή δημιουργία στήν Ἀγγλία ἐπαναστατικοῦ κόμματος τῆς ἐργατικῆς τάξης. Στά 1916-1922 ἦταν πρωθυπουργός, ἐπιδίωκε νά δυναμώσει τίς θέσεις τοῦ ἀγγλικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ στήν Ἐγγύς καί Μέση Ἀνατολή, στά Βαλκάνια, κατάπνιγε σκληρά τό ἐθνικοαπελευθερωτικό κίνημα στίς ἀποικίες καί τίς ἐξαρτημένες χῶρες. Μετά τήν Ὀχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση στή Ρωσία, ἦταν ἕνας ἀπό τούς ἐμπνευστές καί ὀργανωτές τῆς στρατιωτικῆς ἐπέμβασης καί τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐνάντια στό Σοβιετικό κράτος. Τό 1922, ὕστερα ἀπό μιά σειρά πολιτικές ἀποτυχίες, παραιτήθηκε, ὡστόσο μέχρι τό τέλος τῆς ζωῆς του διατηροῦσε ὁρισμένη πολιτική ἐπιροή.—*176, 177.*

Λούξεμπουργκ (Luxemburg), *Ρόζα* (Γιούνιους) (1871-1919)—ἐπιφανής ἀγωνίστρια τοῦ διεθνοῦς ἐργατικοῦ κινήματος, μιά ἀπό τίς ἡγετικές φυσιογνωμίες τῆς ἀριστερῆς πτέρυγας τῆς ΙΙ Διεθνοῦς. Ἄρχισε τήν ἐπαναστατική της δράση στά 1885-1900, ἦταν ἀπό τούς ἱδρυτές καί

δουλιά ἀνάμεσα στούς ἐργάτες τῆς Σκωτίας. Πρίν τόν παγκόσμιο ἰμπεριαλιστικό πόλεμο προσχώρησε στήν ἀριστερή πτέρυγα τοῦ Βρεττανικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος καί ἔγινε ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες του στή Σκωτία. Τόν καιρό τοῦ πολέμου ἀκολουθοῦσε διεθνιστικές θέσεις, ἔκανε δραστήρια ἐπαναστατική ἀντιπολεμική προπαγάνδα, ἦταν ἕνας ἀπό τούς ὀργανωτές καί καθοδηγητές τῶν μαζικῶν διαδηλώσεων καί ἀπεργιῶν τῶν ἐργατῶν (μαζί καί σέ πολεμικά ἐργοστάσια) καί γι'αὐτό καταδιώχτηκε ἐπανειλημμένα ἀπό τήν ἀγγλική κυβέρνηση. Τόν 'Απρίλη τοῦ 1916 ἐκλέχτηκε στήν καθοδήγηση τοῦ Βρεττανικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος. Στά τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του ἀποσύρθηκε ἀπό τήν ἐνεργό πολιτική.—*268, 288, 294.*

Μακντόναλντ (MacDonald), *Τζέιμς Ράμσεϋ* (1866-1937)—ἄγγλος πολιτικός παράγοντας, ἕνας ἀπό τούς ἱδρυτές καί τούς ἡγέτες τοῦ 'Ανεξάρτητου 'Εργατικοῦ κόμματος καί τοῦ 'Εργατικοῦ κόμματος. 'Εφάρμοζε ἀκραία ὀπορτουνιστική πολιτική, προπαγάνδιζε τή θεωρία τῆς ταξικῆς συνεργασίας καί τῆς βαθμιαίας μετεξέλιξης τοῦ καπιταλισμοῦ σέ σοσιαλισμό. Στίς ἀρχές τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου κρατοῦσε πασιφιστική στάση, μετά πέρασε στήν ἀνοιχτή ὑποστήριξη τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης. Στά 1918-1920 προσπάθησε νά ἐμποδίσει τήν πάλη τῶν ἄγγλων ἐργατῶν, πού τάχθηκαν ἐνάντια στήν ἀντισοβιετική ἐπέμβαση· ἐφάρμοζε πολιτική διάσπασης τῆς ἐργατικῆς τάξης. Τό 1924 καί στά 1929-1931 κατεῖχε τό ἀξίωμα τοῦ πρωθυπουργοῦ. 'Η ἐργατική κυβέρνηση τοῦ Μακντόναλντ κατάπνιγε τά ἐθνικοαπελευθερωτικά κινήματα στίς ἀγγλικές ἀποικίες, ἐφάρμοζε ἀντεργατική πολιτική. Στά 1931-1935 ὁ Μακντόναλντ ἦταν ἐπικεφαλῆς τῆς λεγόμενης «ἐθνικῆς κυβέρνησης» πού τήν πολιτική της τήν καθόριζαν οἱ συντηρητικοί.—*138-139, 157.*

Μάνν (Mann), *Τόμ* (1856-1941)—ἐπιφανής παράγοντας τοῦ ἀγγλικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος. Τό 1885 μπῆκε στή Σοσιαλδημοκρατική ὁμοσπονδία. Στά τέλη τῆς δεκαετίας 1880-1890 πῆρε ἐνεργό μέρος στό κίνημα τῶν Νέων τρέιντ-γιούνιον, καθοδήγησε μιά σειρά ἀπεργίες. Τό 1893 ὁ Μάνν πῆρε μέρος στήν ἵδρυση τοῦ 'Ανεξάρτητου 'Εργατικοῦ κόμματος καί προσχώρησε στήν ἀριστερή του πτέρυγα. Στά 1900-1910 ἦταν στήν Αὐστραλία, ὅπου ἔπαιζε καθοδηγητικό ρόλο στό ἐργατικό κίνημα. Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου κρατοῦσε διεθνιστική στάση. 'Ηταν ἕνας ἀπό τούς ὀργανωτές τῆς πάλης τῶν ἄγγλων ἐργατῶν ἐνάντια στήν ἀντισοβιετική ἐπέμβαση. Μέλος τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ἀπό τόν καιρό τῆς ἵδρυσής του (1920). Πάλεψε δραστήρια γιά τήν ἑνότητα τοῦ διεθνοῦς ἐργατικοῦ κινήματος, ἐνάντια στήν ἰμπεριαλιστική ἀντίδραση καί τό φασισμό.—*171.*

Μάντς-Σέππι (Manz-Schäppi), *Κάρλ* (1856-1917)—ἑλβετός σοσιαλδημοκράτης, ρεφορμιστής. 'Ηταν πρόεδρος τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ὀργάνωσης τοῦ καντονίου τῆς Ζυρίχης. Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἦταν σοσιαλσωβινιστής.—*288, 289, 292, 293.*

Μάρξ (Marx), *Κάρλ* (1818-1883)—θεμελιωτής τοῦ ἐπιστημονικοῦ κομμουνισμοῦ, μεγαλοφυής στοχαστής, ἀρχηγός καί δάσκαλος τοῦ παγκό-

κεντριστῶν. Ὄντας μέλος τῆς Διοίκησης τοῦ Γαλλικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος, ἦταν ὀπαδός τῆς ἑνότητας μέ τά ἀνοιχτά σοσιαλσωβινιστικά στοιχεῖα στό Κόμμα. Τασσόταν ὑπέρ τῆς ἀναστήλωσης τῆς II Διεθνοῦς. —*138-139, 157.*

Μέρινγκ (Mehring), *Φράντς* (1846-1919)—ἐπιφανής παράγοντας τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος τῆς Γερμανίας, ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες καί τούς θεωρητικούς τῆς ἀριστερῆς πτέρυγας τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας. Ἦταν ἕνας ἀπό τούς διευθυντές τοῦ θεωρητικοῦ ὀργάνου τοῦ κόμματος—τοῦ περιοδικοῦ «Die Neue Zeit» («Νέοι Καιροί»)· ἀργότερα διηύθυνε τή «Leipziger Volkszeitung» («Λαϊκή Ἐφημερίδα τῆς Λειψίας»). Ὁ Μέρινγκ πάλευε δραστήρια ἐνάντια στόν ὀπορτουνισμό καί τόν ἀναθεωρητισμό στίς γραμμές τῆς II Διεθνοῦς, καταδίκαζε τόν καουτσκισμό, συμμεριζόταν ὅμως ταυτόχρονα καί τά λάθη τῶν γερμανῶν ἀριστερῶν πού φοβοῦνταν νά ξεκόψουν ὀργανωτικά ἀπό τούς ὀπορτουνιστές. Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ὑποστήριζε διεθνιστικές θέσεις. Ἦταν ἕνας ἀπό τούς καθοδηγητές τῆς ὁμάδας «Διεθνής», πού κατόπιν μετονομάστηκε σέ ὁμάδα «Σπάρτακος» καί μετά σέ «Ἕνωση Σπάρτακου». Χαιρέτισε τήν Ὀχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση. Ἔπαιξε σημαντικό ρόλο στή δημιουργία τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Γερμανίας.—*1.*

Μέρχαϊμ (Merrheim), *Ἀλφόνς* (1881-1925)—γάλλος παράγοντας τῶν ἐργατικῶν συνδικάτων, ὀπαδός τοῦ συνδικαλισμοῦ. Ἀπό τό 1905 ἦταν ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες τῆς Ὁμοσπονδίας τῶν μεταλλουργῶν καί τῆς Γενικῆς Συνομοσπονδίας Ἐργασίας τῆς Γαλλίας. Στίς ἀρχές τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἦταν ἕνας ἀπό τούς καθοδηγητές τῆς ἀριστερῆς πτέρυγας τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος τῆς Γαλλίας πού εἶχε ταχθεῖ ἐνάντια στό σοσιαλσωβινισμό καί τόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο· πῆρε μέρος στή συνδιάσκεψη τοῦ Τσίμμερβαλντ, προσχώρησε στή Δεξιά τοῦ Τσίμμερβαλντ. Οἱ ταλαντεύσεις πού χαρακτήριζαν ἀπό τότε ἀκόμη τόν Μέρχαϊμ καί ὁ φόβος του μπροστά στό ὁλοκληρωτικό ξέκομα ἀπό τούς σοσιαλσωβινιστές τόν ὁδήγησαν στό τέλος τοῦ 1916 στίς κεντριστικές-πασιφιστικές θέσεις καί στήν ἀρχή τοῦ 1918 στίς θέσεις τοῦ ἀνοιχτοῦ σοσιαλσωβινισμοῦ καί ρεφορμισμοῦ. Κρατοῦσε ἐχθρική στάση ἀπέναντι στήν ΕΣΣΔ.—*251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 273, 274, 277, 282, 283-284, 301.*

Μικολάντζε—ἀπόστρατος ἀξιωματικός. Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἦταν ἀμυνίτης.—*230-231.*

Μιλιουκόφ, Π. Ν. (1859-1943)—ἡγέτης τοῦ Κόμματος τῶν καντέτων, ἐπιφανής θεωρητικός τῆς ρωσικῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης, ἱστορικός καί δημοσιολόγος. Ἀπό τό 1902 ἦταν στενός συνεργάτης τοῦ περιοδικοῦ τῶν φιλελευθέρων «Ὀσβομποζντένιγε» πού ἔβγαινε στό ἐξωτερικό. Τόν Ὀχτώβρη τοῦ 1905 ὑπῆρξε ἕνας ἀπό τούς ἱδρυτές τοῦ Κόμματος τῶν καντέτων, σέ συνέχεια πρόεδρος τῆς ΚΕ του καί διευθυντής τοῦ Κεντρικοῦ Ὀργάνου—τῆς ἐφημερίδας «Ρέτς». Βουλευτής τῆς III καί IV Κρατικῆς δούμας. Τό 1917 ὑπουργός Ἐξωτερικῶν στήν πρώτη ἀστική Προσωρινή κυβέρνηση· ἐφάρμοζε πολιτική συνέχισης τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου «μέχρι τήν τελική νίκη». Μετά τήν Ὀχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση ὑπῆρξε ἕνας ἀπό τούς ὀργανωτές τῆς ξένης στρατιωτικῆς

ἀντικομμουνιστικές του ἐνέργειες συντασσόταν μέ τό φασισμό, ὑποστήριζε τήν προπαγάνδα τοῦ παγγερμανισμοῦ.—*21-22, 353, 387.*

Μπάουμαν (Baumann), *Ροδόλφος* (γεν. τό 1872)—ἐλβετός δεξιός σοσιαλδημοκράτης, ἀπό τό 1906 δάσκαλος σχολείων στή Ζυρίχη. Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἦταν σοσιαλσωβινιστής. Τόν Ἰούνη τοῦ 1916 ἐκλέχτηκε μέλος τῆς Διοίκησης τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ὀργάνωσης Ζυρίχης, ἀπό τήν ὁποία βγῆκε τό Φλεβάρη τοῦ 1917.—*365, 366.*

Μπέμπελ (Bebel), *Ἄουγκουστ* (1840-1913)—ἕνας ἀπό τούς πιό ἐπιφανεῖς παράγοντες τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας καί τοῦ διεθνοῦς ἐργατικοῦ κινήματος. Ἄρχισε τήν πολιτική του δράση στό πρῶτο μισό τῆς δεκαετίας 1860-1870· ἦταν μέλος τῆς Ι Διεθνοῦς. Τό 1869 μαζί μέ τόν Β. Λῆμπκνεχτ ἵδρυσε τό Σοσιαλδημοκρατικό ἐργατικό κόμμα τῆς Γερμανίας («ἀϊζεναχικοί»). Ἐκλέχθηκε ἐπανειλημμένα βουλευτής τοῦ Ράιχσταγκ. Τόν καιρό τοῦ γαλλο-πρωσικοῦ πολέμου 1870-1871, ψήφισε στό Ράιχσταγκ ἐνάντια στίς πολεμικές πιστώσεις. Στή δεκαετία 1890-1900 καί στίς ἀρχές τῆς δεκαετίας 1900-1910 πάλευε ἐνάντια στό ρεφορμισμό καί τόν ἀναθεωρητισμό στίς γραμμές τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας. Ὁ Β. Ι. Λένιν θεωροῦσε τούς λόγους τοῦ Μπέμπελ ἐνάντια στούς μπερνσταϊνικούς «ὑπόδειγμα ὑπεράσπισης τῶν μαρξιστικῶν ἀπόψεων καί πάλης γιά τόν πραγματικά σοσιαλιστικό χαρακτήρα τοῦ ἐργατικοῦ κόμματος» (Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 23ος, σελ. 369-370). Ὁ Μπέμπελ στήν τελευταία περίοδο τῆς δράσης του ἔκανε μιά σειρά λάθη κεντριστικοῦ χαρακτήρα. Τό 1907 στό συνέδριο τῆς ΙΙ Διεθνοῦς στή Στουτγάρδη ὑπόβαλε ἀπόφαση μέ τήν ὁποία στήν οὐσία προτεινόταν εἰρηνικός δρόμος πάλης ἐνάντια στό μιλιταρισμό. —*238.*

Μπέρνσταϊν (Bernstein), *Ἔντουαρντ* (1850-1932)—ἡγέτης τῆς ἄκρας ὀπορτουνιστικῆς πτέρυγας τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας καί τῆς ΙΙ Διεθνοῦς, θεωρητικός τοῦ ἀναθεωρητισμοῦ καί τοῦ ρεφορμισμοῦ. Ἔπαιρνε μέρος στό σοσιαλδημοκρατικό κίνημα ἀπό τά μέσα τῆς δεκαετίας 1870-1880. Ἀπό τό 1881 ὥς τό 1889 ἦταν διευθυντής τοῦ Κεντρικοῦ Ὀργάνου τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Γερμανίας «Der Sozialdemokrat» («Ὁ Σοσιαλδημοκράτης»). Στά 1896-1898 δημοσίευσε στό περιοδικό «Die Neue Zeit» («Νέοι Καιροί») μιά σειρά ἄρθρα μέ τόν τίτλο «Προβλήματα τοῦ σοσιαλισμοῦ», πού βγῆκαν ἀργότερα σέ βιβλίο μέ τόν τίτλο «Οἱ προϋποθέσεις τοῦ σοσιαλισμοῦ καί τά καθήκοντα τῆς σοσιαλδημοκρατίας», ὅπου ἀναθεωροῦσε ἀνοιχτά τίς φιλοσοφικές, οἰκονομικές καί πολιτικές βάσεις τοῦ ἐπαναστατικοῦ μαρξισμοῦ. Ὁ Μπέρνσταϊν διακήρυξε σάν μοναδικό καθῆκον τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος τήν πάλη γιά μεταρυθμίσεις, πού ἀποβλέπουν στή βελτίωση τῆς οἰκονομικῆς κατάστασης τῶν ἐργατῶν στά πλαίσια τοῦ καπιταλισμοῦ, ἔδοσε τήν ὀπορτουνιστική διατύπωση «τό κίνημα εἶναι τό πᾶν, ὁ τελικός σκοπός δέν εἶναι τίποτε». Στήν περίοδο τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου κρατοῦσε κεντριστική στάση, καλύπτοντας τό σοσιαλσωβινισμό μέ διεθνιστική φρασεολογία. Στά ἑπόμενα χρόνια συνέχισε νά ὑποστηρίζει τήν πολιτική τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀστικῆς τάξης, τάχθηκε ἐνάντια στήν Ὀχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση καί τό Σοβιετικό κράτος.—*4, 268-269, 374.*

ζητήματα· μαζί μ'αὐτούς δημιούργησε ἀντικομματική ὁμάδα. Μετά τήν ἀστικοδημοκρατική ἐπανάσταση τοῦ Φλεβάρη 1917 δούλευε στό Κίεβο σάν πρόεδρος τῆς 'Επιτροπῆς περιοχῆς τοῦ Κόμματος. Τόν 'Οχτώβρη τοῦ 1917 μέλος τῆς Στρατιωτικῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Κιέβου. Ὕστερα ἀπό τήν 'Οχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση μπῆκε στήν πρώτη Σοβιετική κυβέρνηση τῆς Οὐκρανίας, ἀργότερα σέ κομματική καί κρατική δουλιά. Τό 1923 ἡ Ε. Μπός προσχώρησε στήν τροτσκιστική ἀντιπολίτευση. —*60.*

Μπρέιντο, Γκ. Ε. —ἐργάτης, μενσεβίκος. Στό σοσιαλδημοκρατικό κίνημα πῆρε μέρος ἀπό τή δεκαετία 1900-1910. Στά χρόνια τῆς ἀντίδρασης καί τῆς νέας ἐπαναστατικῆς ἀνόδου ἦταν λικβινταριστής. Στήν περίοδο τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἀκολουθοῦσε σοσιαλσωβινιστικές θέσεις, τασσόταν ὑπέρ τῆς εἰσόδου τῶν ἐργατικῶν ἀντιπροσώπων στίς ἐπιτροπές πολεμικῆς βιομηχανίας. Τό Νοέμβρη τοῦ 1915 ἐκλέχθηκε στήν ἐργατική ὁμάδα τῆς Κεντρικῆς 'Επιτροπῆς πολεμικῆς βιομηχανίας. Τό 1917 ἦταν μέλος τοῦ Σοβιέτ Πετρούπολης τῆς πρώτης συνόδου.—*235.*

Μπριζόν (Brizon), *Πιέρ* (1878-1923)—γάλλος σοσιαλιστής, δημοσιολόγος. Στά 1910-1919 ἦταν μέλος τοῦ Κοινοβουλίου. Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου κρατοῦσε κεντριστική πασιφιστική στάση. Πῆρε μέρος στή συνδιάσκεψη τοῦ Κίνταλ, ἦταν ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες τῶν γάλλων δεξιῶν τσιμμερβαλντινῶν. 'Από τό 1918 ἔβγαζε τήν πασιφιστική ἐφημερίδα «La Vague» («Τό Κύμα»). Τό 1921 προσχώρησε στό Κομμουνιστικό κόμμα τῆς Γαλλίας, ἀπό τό ὁποῖο ὅμως γρήγορα ἀποχώρησε.—*253-254, 261, 266.*

Μπρόνσκι, Μ. Γκ. (1882-1941)—πολωνός σοσιαλδημοκράτης, μετά μπολσεβίκος. Μέλος τῆς ΣΔΒΠ καί Λ ἀπό τό 1902. Ἔκανε κομματική δουλιά στήν Πολωνία καί τήν 'Ελβετία. Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου διεθνιστής. Ἦταν ἀντιπρόσωπος τῆς πολωνικῆς σοσιαλδημοκρατίας στή συνδιάσκεψη τοῦ Κίνταλ, ἀνῆκε στήν 'Αριστερά τοῦ Τσίμμερβαλντ, ἔπαιρνε μέρος στή δράση τῶν ἐλβετῶν σοσιαλδημοκρατῶν. 'Από τόν 'Ιούνη τοῦ 1917 δούλευε στήν Πετρούπολη διαφωτιστής καί προπαγανδιστής τῆς ΕΠ τοῦ ΣΔΕΚΡ (μπ). Ὕστερα ἀπό τήν 'Οχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση ἦταν ἀναπληρωτής τοῦ Λαϊκοῦ ἐπιτρόπου 'Εμπορίου καί Βιομηχανίας. Τό 1918 ὑποστήριζε τίς θέσεις τῶν «ἀριστερῶν κομμουνιστῶν». 'Από τό 1920 ἦταν πληρεξούσιος ἀντιπρόσωπος καί ἐμπορικός ἀντιπρόσωπος στήν Αὐστρία, ἀπό τό 1924 μέλος τοῦ Συμβουλίου τοῦ Λαϊκοῦ 'Επιτροπάτου Οἰκονομικῶν, τοῦ Λαϊκοῦ 'Επιτροπάτου 'Εξωτερικοῦ ἐμπορίου, μετά δούλευε καθηγητής καί ἔκανε ἐπιστημονική δουλιά. —*365.*

Μπρονστέιν, Λ. Ντ.—*βλ.* Τρότσκι, Λ. Ντ.

Μπρονστέιν, Σ. Γ.—*βλ.* Σεμκόβσκι, Σ.

Μπρουτσού (Broutchoux), *Μπ.*—γάλλος συνδικαλιστικός παράγοντας, ἀναρχο-συνδικαλιστής. Πρίν τόν παγκόσμιο ἰμπεριαλιστικό πόλεμο ὀργάνωσε τά ἀναρχο-συνδικαλιστικά «νέα» συνδικάτα καί πάλευε ἐνάντια στούς

ρεφορμιστές ἡγέτες τῶν «παλιῶν» συνδικάτων στή βιομηχανία γαιανθράκων τῆς Βόρειας Γαλλίας· προπαγάνδιζε ἐπίμονα ἀνάμεσα στούς ἀνθρακωρύχους τό ἀναρχο-συνδικαλιστικό πρόγραμμα «ἄμεσης δράσης» ἐνάντια στήν ἀστική τάξη καί τό κράτος της. Ἦταν ἕνας ἀπό τούς ὀργανωτές καί καθοδηγητές σειρᾶς ἀπεργιῶν τῶν ἀνθρακωρύχων. Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου πῆρε κεντριστική πασιφιστική θέση, συμμάχησε μέ τή ρεφορμιστική καί πασιφιστική καθοδήγηση τῆς Γενικῆς Συνομοσπονδίας Ἐργασίας τῆς Γαλλίας.—*251-252, 274.*

Μπύλοφ (Bülow), *Μπέρχαρντ* (1849-1929)—διπλωμάτης καί κρατικός παράγοντας τῆς Γερμανίας τοῦ Κάιζερ. Στά 1897-1900 ἦταν ὑπουργός Ἐξωτερικῶν· ἀπό τό 1900 ὥς τό 1909 καγκελάριος τοῦ Ράιχ. Πρόβαλε ἕνα πλατύ πρόγραμμα ἀποικιακῶν κατακτήσεων, πού ἔκφραζε τίς ἐπιδιώξεις τοῦ γερμανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ στόν ἀγώνα γιά τήν παγκόσμια κυριαρχία. Ἐφάρμοζε ἀντιδραστική ἐσωτερική πολιτική, καταφεύγοντας σέ σκληρούς διωγμούς ἐνάντια στό ἐντεινόμενο ἀπεργιακό κίνημα· καταπολεμοῦσε τόν ἀντιμιλιταρισμό. Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἦταν ἔκτακτος πρεσβευτής στήν Ἰταλία. Ἀργότερα ἀποχώρησε ἀπό τήν πολιτική.—*184.*

Μύλλερ (Müller), *Γκούσταβ* (1860-1921)—ἑλβετός δεξιός σοσιαλδημοκράτης, ἀξιωματικός. Ἀπό τό 1911 ἐθνικός σύμβουλος. Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἦταν σοσιαλσωβινιστής, πάλεψε ἐνάντια στήν κίνηση τοῦ Τσίμμερβαλντ. Στά 1918-1919 ἦταν πρόεδρος τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Ἑλβετίας.—*284, 289, 290, 292, 333, 364, 366.*

Μύντσενμπεργκ (Münzenberg), *Βίλχελμ* (1889-1940)—σοσιαλδημοκράτης, πῆρε δραστήριο μέρος στό ἐργατικό κίνημα τῆς Ἑλβετίας καί τῆς Γερμανίας. Τό 1910 μετανάστευσε ἀπό τή Γερμανία στήν Ἑλβετία. Στά 1914-1917 ἦταν καθοδηγητής τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ὀργάνωσης τῆς νεολαίας τῆς Ἑλβετίας καί διευθυντής τοῦ ὀργάνου της «Freie Jugend» («Ἐλεύθερη Νεολαία»), στά 1915-1919 ἦταν γραμματέας τῆς Σοσιαλιστικῆς Διεθνοῦς τῆς Νεολαίας καί διευθυντής τοῦ ὀργάνου της «Jugend-Internationale» («Διεθνής τῆς Νεολαίας»). Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου κρατοῦσε διεθνιστική στάση. Ἀπό τό 1916 ἦταν μέλος τῆς Διοίκησης τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Ἑλβετίας. Μετά τήν ἐπιστροφή του στή Γερμανία ἔγινε μέλος τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Γερμανίας, ἐκλέχτηκε στήν ΚΕ του. Στά 1919-1921 ἦταν γραμματέας τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς τῆς Νεολαίας.

Στή δεκαετία 1930-1940, κάνοντας συνασπισμό μέ τά τροτσκιστικά καί ἄλλα ὀπορτουνιστικά στοιχεῖα, τασσόταν ἐνάντια στήν τακτική τοῦ ἑνιαίου ἐργατικοῦ καί λαϊκοῦ ἀντιφασιστικοῦ μετώπου πού ἐφάρμοζαν τά κομμουνιστικά κόμματα, καί γι'αὐτό καθαιρέθηκε ἀπό τήν ΚΕ τοῦ ΚΚΓ καί τό 1939 διαγράφηκε ἀπό τό ΚΚΓ· ἔκανε συκοφαντική καμπάνια ἐνάντια στό ΚΚΣΕ καί τήν ΕΣΣΔ.—*364, 365.*

Ν

Ντοῦνκερ (Duncker), *Κετί* (1871-1953)—ἐπιφανής παράγοντας τοῦ γυναικείου σοσιαλιστικοῦ κινήματος τῆς Γερμανίας. Ἀπό τό 1907 συνεργαζόταν στό ὄργανο τοῦ γυναικείου ἐργατικοῦ κινήματος «Die Gleichheit» («Ἰσότητα»). Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου κρατοῦσε διεθνιστική στάση· τό 1915 συνεργαζόταν στό περιοδικό «Die Internationale» («Ἡ Διεθνής»), ἦταν μέλος τῆς ὁμάδας «Ἡ Διεθνής», πού γρήγορα μετονομάστηκε «Σπάρτακος» καί μετά «Ἕνωση Σπάρτακου». Πῆρε μέρος στή δημιουργία τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Γερμανίας. Στά 1918-1919 ἦταν μέλος τῆς ΚΕ τοῦ Κόμματος. Μέ τήν ἄνοδο τοῦ φασισμοῦ στήν ἐξουσία στή Γερμανία κατέφυγε στό ἐξωτερικό. Μετά τή συντριβή τοῦ φασισμοῦ ἔκανε ἐπιστημονική-παιδαγωγική δουλιά στή ΛΔΓ.—*1.*

Ντύρρ (Dürr), *Κάρλ* (1875-1928)—ἐλβετός σοσιαλδημοκράτης, ἕνας ἀπό τούς ρεφορμιστές ἡγέτες τῶν ἐλβετικῶν συνδικάτων. Ἀπό τό 1903 ἦταν πρόεδρος τοῦ συνδικάτου τῶν ἐργατῶν μεταλλουργῶν στή Βασιλεία. Ἀπό τό 1909 γραμματέας τῆς ἐλβετικῆς συνδικαλιστικῆς Ἕνωσης τῶν ἐργατῶν μεταλλουργῶν. Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἦταν σοσιαλσωβινιστής, πάλευε ἐνάντια στό τσιμμερβαλντινό κίνημα. Τό 1916 ἦταν διευθυντής τῆς «Schweizerische Metallarbeiter-Zeitung» («Ἐφημερίδα τῶν ἐλβετῶν ἐργατῶν μεταλλουργῶν»), στήν ὁποία ἐφάρμοσε ρεφορμιστική γραμμή. Ἀπό τό 1916 γραμματέας τῆς Ἕνωσης τῶν συνδικάτων τῆς Ἐλβετίας.—*216, 217, 292, 293-294, 302, 395.*

Ντύρινγκ (Dühring), *Εὐγένιος* (1833-1921)—γερμανός φιλόσοφος καί οἰκονομολόγος, θεωρητικός τοῦ μικροαστισμοῦ. Οἱ φιλοσοφικές ἀντιλήψεις τοῦ Ντύρινγκ ἀποτελοῦσαν ἕνα ἐκλεκτικό μίγμα θετικισμοῦ, μεταφυσικοῦ ὑλισμοῦ καί ἰδεαλισμοῦ. Οἱ ἀντιλήψεις τοῦ Ντύρινγκ, πού ὑποστηρίχθηκαν ἀπό ἕνα μέρος τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας, ἐπικρίθηκαν ἀπό τόν Ἔνγκελς στό βιβλίο «Ἀντι-Ντύρινγκ. Ἡ ἀνατροπή τῆς ἐπιστήμης ἀπό τόν κύριο Εὐγένιο Ντύρινγκ. Ὁ Β. Ι. Λένιν στό βιβλίο του «Ὑλισμός καί ἐμπειριοκριτικισμός» καί σέ μιά σειρά ἄλλα ἔργα του ἔκανε ἐπανειλημμένα κριτική στίς ἐκλεκτικές ἀντιλήψεις τοῦ Ντύρινγκ.—*106, 107.*

Ο

Ὀρτοντόξ—*βλ.* Ἀξελρόντ, Λ. Ι.

Οὐέμπ (Webb), *Βεατρίκη* (1858-1943)—γνωστή ἀγγλίδα κοινωνικός παράγοντας, κρατοῦσε ρεφορμιστική στάση.—*173.*

Οὐέμπ (Webb), *Σίντνεϋ* (1859-1947)—γνωστός ἄγγλος κοινωνικός παράγοντας, ρεφορμιστής. Μαζί μέ τή γυναίκα του Βεατρίκη Οὐέμπ ἔγραψε μιά σειρά ἐργασίες γιά τήν ἱστορία καί τή θεωρία τοῦ ἀγγλικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος. Θεωρητικός τῆς μικροαστικῆς τάξης καί τῆς ἐργατικῆς ἀριστοκρατίας, ὁ Σίντνεϋ Οὐέμπ στά ἔργα του προπαγάνδιζε τήν ἰδέα τῆς εἰρηνικῆς λύσης τοῦ ἐργατικοῦ ζητήματος στά πλαίσια τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας. Ἦταν ἕνας ἀπό τούς ἱδρυτές τῆς ρεφορμιστικῆς Φαβιανῆς

'Εταιρίας. Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἀκολουθοῦσε σοσιαλσωβινιστικές θέσεις. Μπῆκε στήν πρώτη (1924) καί στή δεύτερη (1929-1931) ἐργατική κυβέρνηση. 'Ο Οὐέμπ ἔδειχνε συμπάθεια ἀπέναντι στή Σοβιετική Ἕνωση.—*173.*

Οὐίλσων (Wilson), *Γούντρω* (1856-1924)—ἀμερικανός κρατικός παράγοντας. Στά 1910-1912 ἦταν κυβερνήτης τῆς πολιτείας Νέας 'Υερσέης. Τό 1913 ἐκλέχτηκε πρόεδρος τῶν ΕΠΑ ἀπό τό Δημοκρατικό κόμμα καί ἔμεινε στό ἀξίωμα αὐτό ὥς τό 1921. 'Εφάρμοζε πολιτική ἄγριας καταστολῆς τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος μέσα στή χώρα.

'Η ἐξωτερική πολιτική τῆς κυβέρνησης Οὐίλσων εἶχε ληστρικό, ἐπεκτατικό χαρακτήρα, ἰδιαίτερα ἀπέναντι στίς χῶρες τῆς Λατινικῆς 'Αμερικῆς, πού στίς ὑποθέσεις τους ἐπανειλημμένα ἀναμίχθηκε ἔνοπλα. 'Ο Β. Ι. Λένιν ἔγραφε ὅτι «ἡ ἐξιδανικευμένη ρεπουμπλικανική δημοκρατία τοῦ Οὐίλσων *ἀποδείχτηκε* στήν πράξη μιά μορφή τοῦ πιό ἔξαλλου ἰμπεριαλισμοῦ, τῆς πιό ἀδιάντροπης καταπίεσης καί κατάπνιξης τῶν ἀδύνατων καί μικρῶν λαῶν» (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 28ος, σελ. 169). 'Ο Οὐίλσων, ὑπερασπίζοντας τά συμφέροντα τῶν ἀμερικανῶν δισεκατομμυριούχων, βοήθησε νά τραβηχτοῦν οἱ ΕΠΑ στόν παγκόσμιο ἰμπεριαλιστικό πόλεμο στό πλευρό τῆς 'Αντάντ.

Μετά τή νίκη τῆς 'Οχτωβριανῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης, ὁ Οὐίλσων πρότεινε σχέδιο διαμελισμοῦ τῆς Ρωσίας, ὑποστήριζε τίς ἀντισοβιετικές ἀντεπαναστατικές δυνάμεις, ἦταν ἕνας ἀπό τούς ὀργανωτές τῆς στρατιωτικῆς ἐπέμβασης τῶν ΕΠΑ ἐνάντια στή Σοβιετική Ρωσία. Τό 1918 πρόβαλε τό ἰμπεριαλιστικό «πρόγραμμα εἰρήνης» («δεκατέσσερεις ὅροι»), πού ἀπόβλεπε στήν ἐγκαθίδρυση τῆς παγκόσμιας κυριαρχίας τῶν ΕΠΑ. Ἦταν ἐπικεφαλῆς τῆς ἀμερικανικῆς ἀντιπροσωπείας στή συνδιάσκεψη εἰρήνης τῶν Παρισίων (1919-1920). Στίς προεδρικές ἐκλογές τοῦ 1920 ἡττήθηκε καί ἀποχώρησε ἀπό τήν πολιτική.—*248, 255, 256-257, 339.*

Π

Πάννεκουκ (Panneckoek), *Ἄντονυ* (1873-1960)—ὀλλανδός σοσιαλδημοκράτης. Τό 1907 ἦταν ἕνας ἀπό τούς ἱδρυτές τῆς ἐφημερίδας «De Tribune» («Τό Βῆμα»)—ὀργάνου τῆς ἀριστερῆς πτέρυγας τοῦ ὀλλανδικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος πού τό 1909 διαμορφώθηκε σέ Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα τῆς 'Ολλανδίας (Κόμμα τῶν «τριμπουνιστῶν»). 'Από τό 1910 ἦταν στενά συνδεμένος μέ τούς γερμανούς ἀριστερούς σοσιαλδημοκράτες, συνεργαζόταν δραστήρια στά ὄργανά τους. Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἦταν διεθνιστής, πῆρε μέρος στήν ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ «Vorbote» («Προάγγελος»), θεωρητικοῦ ὀργάνου τῆς 'Αριστερᾶς τοῦ Τσίμμερβαλντ. Στά 1918-1921 ἀνῆκε στό Κομμουνιστικό κόμμα τῆς 'Ολλανδίας καί ἔπαιρνε μέρος στή δουλιά τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς. 'Ακολουθοῦσε ὑπεραριστερή, σεχταριστική θέση. 'Ο Β. Ι. Λένιν στό ἔργο του «'Ο «ἀριστερισμός» παιδική ἀρώστια τοῦ κομμουνισμοῦ» ἔκανε αὐστηρή κριτική στίς ἀπόψεις τοῦ Πάννεκουκ καί τῶν ἄλλων «ὑπεραριστερῶν». Τό 1921 ὁ Πάννεκουκ ἔφυγε ἀπό τό Κομμουνιστικό

τάχθηκε ὑπέρ τῆς συμφιλίωσης μέ τόν ὀπορτουνισμό, καί σέ συνέχεια προσχώρησε στούς μενσεβίκους. Στήν περίοδο τῆς πρώτης ρωσικῆς ἐπανάστασης σέ ὅλα τά βασικά ζητήματα ἀκολουθοῦσε μενσεβίκικες θέσεις. Στά χρόνια τῆς ἀντίδρασης καί τῆς νέας ἐπαναστατικῆς ἀνόδου τάχθηκε ἐνάντια στήν ἀναθεώρηση τοῦ μαρξισμοῦ ἀπό τόν Μάχ καί ἐνάντια στό λικβινταρισμό, ἦταν ἐπικεφαλῆς τῆς ὁμάδας τῶν κομματικῶν-μενσεβίκων. Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ὑποστήριζε σοσιαλσωβινιστικές θέσεις. Μετά τήν ἀστικοδημοκρατική ἐπανάσταση τοῦ Φλεβάρη 1917 γύρισε στή Ρωσία καί μπῆκε ἐπικεφαλῆς τῆς ἄκρας δεξιᾶς ὁμάδας τῶν μενσεβίκων-ἀμυνιτῶν «Γεντίνστβο», τάχθηκε ἐνάντια στούς μπολσεβίκους, ἐνάντια στή σοσιαλιστική ἐπανάσταση, θεωρώντας ὅτι ἡ Ρωσία δέν ὡρίμασε γιά τό πέρασμα στό σοσιαλισμό. Ἀπέναντι στήν Ὀχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση κράτησε ἀρνητική στάση, ὅμως δέν πῆρε μέρος στήν πάλη ἐνάντια στή Σοβιετική ἐξουσία.

Ὁ Λένιν ἐκτιμοῦσε πολύ τά φιλοσοφικά ἔργα τοῦ Πλεχάνοφ καί τό ρόλο του στή διάδοση τοῦ μαρξισμοῦ στή Ρωσία· ταυτόχρονα ἔκανε αὐστηρή κριτική στόν Πλεχάνοφ γιά τίς παρεκκλίσεις του ἀπό τό μαρξισμό καί γιά τά σοβαρά λάθη στήν πολιτική του δράση.—*12, 15, 17-18, 58, 84, 138-139, 147, 149-150, 157, 169, 176, 184-185, 188, 189-190, 191, 193, 236, 268, 269, 271, 276, 283, 339-340, 342, 343, 345, 374.*

Πότρεσοφ, Α. Ν. (1869-1934)—ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες τοῦ μενσεβικισμοῦ. Στά χρόνια τῆς ἀντίδρασης καί τῆς νέας ἐπαναστατικῆς ἀνόδου ἦταν θεωρητικός τοῦ λικβινταρισμοῦ καί ἔπαιζε καθοδηγητικό ρόλο στά περιοδικά «Βοζροζντένιγε», «Νάσα Ζαριά» καί ἄλλα ὄργανα τῶν μενσεβίκων-λικβινταριστῶν. Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου πολέμου ἦταν σοσιαλσωβινιστής. Μετά τήν Ὀχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση κατέφυγε στό ἐξωτερικό καί ἐκεῖ συνεργαζόταν στό ἑβδομαδιαῖο περιοδικό τοῦ Κέρενσκι «Ντνί», καταφερόταν ἐνάντια στή Σοβιετική Ρωσία.—*15-16, 57, 58, 144, 145, 147, 169, 175, 177, 184-185, 189-190, 231, 234, 235, 236, 237, 270-271, 276, 344, 385, 386, 387.*

Πουανκαρέ (Poincaré), *Ραϋμόνδος* (1860-1934)—γάλλος ἀστός πολιτικός καί κρατικός παράγοντας, δικηγόρος. Τό 1887 ἐκλέχτηκε στή Βουλή τῶν ἀντιπροσώπων. Ἀπό τό 1893 πολλές φορές μπῆκε στή γαλλική κυβέρνηση, ἦταν ἐκφραστής τῶν πιό ἐπιθετικῶν κύκλων τῆς γαλλικῆς ἀστικῆς τάξης. Τό 1912 ἔγινε πρωθυπουργός καί ἀπό τό 1913 ὥς τό 1920 ἦταν πρόεδρος τῆς Γαλλίας. Στά ἀξιώματα αὐτά ἐκδηλώθηκε σάν δραστήριος ὀπαδός τῆς προετοιμασίας τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου καί γι'αὐτό πῆρε τό παρατσούκλι «Πουανκαρέ-πόλεμος». Μετά τήν Ὀχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση ἦταν ἕνας ἀπό τούς ὀργανωτές τῆς ξένης στρατιωτικῆς ἐπέμβασης ἐνάντια στή Σοβιετική Ρωσία. Στά 1922-1924 καί 1926-1929 ἦταν πρωθυπουργός τῆς Γαλλίας. Ἡ πολιτική του διακρινόταν γιά τήν ἔντονη ἀντισοβιετική κατεύθυνση, τήν ἐπίθεση ἐνάντια στά ζωτικά δικαιώματα καί τίς δημοκρατικές ἐλευθερίες τῶν γάλλων ἐργαζομένων, γιά τίς διώξεις τῶν γάλλων κομμουνιστῶν.—*44.*

Πουρισκέβιτς, Β. Μ. (1870-1920)—μεγαλοτσιφλικάς, φανατικός μαυροε-

Ρ

Σ

μπῆκε στήν ΚΕ τῶν μενσεβίκων. Τό 1920 ξέκοψε ἀπό τούς μενσεβίκους. Ἀργότερα ἦταν καθηγητής σέ ἀνώτερα ἐκπαιδευτικά ἱδρύματα τῆς Οὐκρανίας, ἔκανε ἐπιστημονική συγγραφική δουλιά.—*57, 58, 127-128.*

Σισμόντι (Sismondi), *Ζάν Σάρλ Λεονάρ Σιμόντ ντέ* (1773-1842)—ἐλβετός οἰκονομολόγος καί ἱστορικός. Στήν ἀρχή τῆς δράσης του ὁ Σισμόντι ἀνῆκε στήν ἀστική κλασική σχολή τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, ἔπειτα ἐκδηλώθηκε σάν ἐκπρόσωπος τοῦ μικροαστικοῦ σοσιαλισμοῦ, γενάρχης τοῦ οἰκονομικοῦ ρομαντισμοῦ πού ἔκφραζε τίς ἀπόψεις τῶν μικροπαραγωγῶν. Ὁ Σισμόντι, δείχνοντας τίς ἀντιθέσεις τοῦ καπιτάλισμοῦ, δέν μποροῦσε νά ἀποκαλύψει τίς βάσεις τους. Δέν καταλάβαινε τίς προοδευτικές τάσεις τῆς μεγάλης καπιταλιστικῆς παραγωγῆς, κήρυσσε σάν ἰδανικό τή συντεχνιακή ὀργάνωση τῆς βιομηχανίας καί τήν πατριαρχική ἀγροτική οἰκονομία πού δέν ἀνταποκρίνονται καθόλου στίς οἰκονομικές συνθῆκες πού ἄλλαξαν. Ὁ Λένιν ἔκανε πλατιά κριτική τῆς διδασκαλίας τοῦ Σισμόντι στό ἔργο του «Χαρακτηρισμός τοῦ οἰκονομικοῦ ρομαντισμοῦ». Τά βασικά οἰκονομικά ἔργα τοῦ Σισμόντι εἶναι: «Νέες ἀρχές τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἤ γιά τόν πλοῦτο καί τή σχέση του μέ τόν πληθυσμό» καί «Μελέτες πάνω στήν πολιτική οἰκονομία».—*165.*

Σκόμπελιεφ, Μ. Ι. (1885-1939)—ἀπό τό 1903 ἔπαιρνε μέρος στό σοσιαλδημοκρατικό κίνημα στίς γραμμές τῶν μενσεβίκων. Τό 1906 κατέφυγε στό ἐξωτερικό, συνεργαζόταν στίς μενσεβίκικες ἐκδόσεις, ἦταν μέλος τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς «Πράβντα» (τῆς Βιέννης) τοῦ Τρότσκι. Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἦταν κεντριστής. Μετά τήν ἀστικοδημοκρατική ἐπανάσταση τοῦ Φλεβάρη 1917 ἦταν ἀντιπρόεδρος τοῦ Σοβιέτ Πετρούπολης, ἀντιπρόεδρος τῆς ΚΕΕ τῆς πρώτης περιόδου· ἀπό τό Μάη ὥς τόν Αὔγουστο 1917 ἦταν ὑπουργός Ἐργασίας στήν ἀστική Προσωρινή κυβέρνηση. Ὕστερα ἀπό τήν Ὀχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση ἀποχώρησε ἀπό τούς μενσεβίκους, ἐργάστηκε στόν τομέα τῶν συνεταιρισμῶν, μετά στό Λαϊκό Ἐπιτροπάτο Ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου. Ἀπό τό 1922 ἦταν μέλος τοῦ ΠΚΚ (μπ), δούλευε σέ ὑπεύθυνη οἰκονομική δουλιά, στά 1936-1937 ἐργαζόταν στήν Πανενωσιακή ἐπιτροπή Ραδιοφωνίας.—*15-16, 175, 237, 270.*

Σμίτ (Schmid), *Ζάκ* (γεν. τό 1882)—ἐλβετός σοσιαλδημοκράτης. Ἀπό τό 1911 διευθυντής τῆς ἐλβετικῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ἐφημερίδας «Neue Freie Zeitung» («Νέα Ἐλεύθερη ἐφημερίδα»). Ἦταν μέλος τῆς Διοίκησης τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Ἐλβετίας. Ἀπό τό 1917 ἐθνικός σύμβουλος. Στίς ἀρχές τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου προσχώρησε στούς διεθνιστές· τό 1917 πῆρε κεντριστικές πασιφιστικές θέσεις καί σύντομα πέρασε ὁλοκληρωτικά μέ τό μέρος τῆς δεξιᾶς πτέρυγας τῆς ἐλβετικῆς σοσιαλδημοκρατίας. Τό 1919 τασσόταν ὑπέρ τῆς δημιουργίας κεντριστικῆς (II½) Διεθνοῦς καί ἐνάντια στήν προσχώρηση τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Ἐλβετίας στήν Κομμουνιστική Διεθνή.—*290, 363, 366.*

Σνάιντερ (Schneider), *Φρίντριχ* (γεν. τό 1886)—ἐλβετός σοσιαλδημοκράτης, δημοσιολόγος. Ἀπό τό 1912 ἦταν γραμματέας τοῦ συνδικάτου

ἐργατῶν ἐμπορίου καί μεταφορᾶς στή Βασιλεία. Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἀκολουθοῦσε κεντριστικές πασιφιστικές θέσεις. 'Από τό 1916 ἦταν γραμματέας τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ὀργάνωσης τῆς Βασιλείας. Δραστήριος συνεργάτης καί στά 1917-1920 διευθυντής τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ἐφημερίδας «Basler Vorwärts» («'Εμπρός τῆς Βασιλείας»). 'Αργότερα κράτησε ἐχθρική στάση ἀπέναντι στό ἐλβετικό καί τό διεθνές κομμουνιστικό κίνημα. Στά 1919-1939 καί στά 1941-1951 ἦταν ἐθνικός σύμβουλος. 'Από τό 1937 ἕνας ἀπό τούς παράγοντες στόν τομέα τῆς ἐργατικῆς κοινωνικῆς πρόνοιας τῆς 'Ελβετίας.—*363, 365, 366.*

Σνέεμπεργκερ (Schneeberger), *Φρίντριχ Ὄσκαρ* (γεν. τό 1868)—ἐλβετός σοσιαλδημοκράτης, ἕνας ἀπό τούς ρεφορμιστές ἡγέτες τῶν ἐλβετικῶν συνδικάτων. Στά 1900-1917 ἦταν γραμματέας καί πρόεδρος τῆς συνδικαλιστικῆς ἕνωσης τῶν ἐργατῶν μετάλλου καί πρόεδρος τῆς Ἕνωσης συνδικάτων τῆς 'Ελβετίας. Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου σοσιαλσωβινιστής, πάλευε ἐνάντια στήν κίνηση τοῦ Τσίμμερβαλντ. Τό 1916 ἦταν διευθυντής τῆς «Schweizerische Metallarbeiter-Zeitung» («'Εφημερίδα τῶν 'Ελβετῶν ἐργατῶν μετάλλου»), στήν ὁποία ἐφάρμοζε ρεφορμιστική γραμμή. 'Από τό 1917 ἐθνικός σύμβουλος.—*216, 217, 292, 293-294, 302, 366, 395.*

Σουβαρίν (Souvarine), *Μπορίς*—γάλλος σοσιαλιστής, δημοσιογράφος. Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἦταν κεντριστής, ὀπαδός τοῦ Τρότσκι. Τό 1921 μπῆκε στό Κομμουνιστικό κόμμα τῆς Γαλλίας, ἀπό τό ὁποῖο διαγράφηκε τό 1924 γιά τήν τροτσκιστική του δράση. Σήμερα εἶναι ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες τῶν γάλλων τροτσκιστῶν, ἀρθρογραφεῖ στόν ἀστικό Τύπο ἐνάντια στό κομμουνιστικό κίνημα καί τό Σοβιετικό κράτος.—*261-262, 265-266, 268-269, 270.*

Σουντμπό (Sundbo), *Ἴενς Πέτερ Κάρλ* (γεν. τό 1860)—δανός ἀριστερός σοσιαλδημοκράτης, δημοσιολόγος. 'Από τό 1887 ἦταν συνεργάτης στό σοσιαλδημοκρατικό Τύπο, καθώς καί στήν ἐφημερίδα «Social-Demokraten» («Σοσιαλδημοκράτης»), Κεντρικό Ὄργανο τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Δανίας. 'Από τό 1895 ἦταν μέλος τῆς δανικῆς Βουλῆς. 'Από τό 1898 διευθυντής τῆς ἐφημερίδας «Vestjyllands Socialdemokrat» («Σοσιαλδημοκράτης τῆς Δυτικῆς 'Ιουτλάνδης»). Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ὑπεράσπιζε διεθνιστικές θέσεις. Τό Σεπτέμβρη τοῦ 1916 τάχθηκε ἐνάντια στήν ἀπόφαση τοῦ συνεδρίου τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Δανίας γιά τή συμμετοχή τῶν ἀντιπροσώπων της στήν ἀστική κυβέρνηση τῆς Δανίας. Στά 1918-1920 ἔκανε κριτική τῆς ἰμπεριαλιστικῆς πολιτικῆς τῆς ἀστικῆς τάξης τῆς Δανίας.—*194-195.*

Σπεκτάτορ—*βλ.* Νάχιμσον, Μ. Ι.

Στάουννινγκ (Stauning), *Τόρβαλντ Αὔγκουστ Μαρίνους* (1873-1942)—κρατικός παράγοντας τῆς Δανίας, ἕνας ἀπό τούς δεξιούς ἡγέτες τῆς σοσιαλδημοκρατίας τῆς Δανίας καί τῆς ΙΙ Διεθνοῦς, δημοσιολόγος. 'Από τό 1910 πρόεδρος τοῦ Δανικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος καί τῆς κοινοβουλευτικῆς του ὁμάδας. Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου

ὑπεράσπιζε σοσιαλσωβινιστικές θέσεις, ἔχοντας γερμανικό προσανατολισμό. Στά 1916-1920 ὑπουργός χωρίς χαρτοφυλάκιο στήν ἀστική κυβέρνηση τῆς Δανίας. Στά 1924-1926 ἦταν ἐπικεφαλῆς τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς κυβέρνησης καί στά 1929-1942 τῶν κυβερνήσεων συνασπισμοῦ τῶν ἀστῶν ριζοσπαστῶν καί τῶν δεξιῶν σοσιαλδημοκρατῶν. Ὁ Στάουννινγκ, χρησιμοποιώντας πλατιά τήν κοινωνική δημαγωγία, ματαίωνε τό ἀπεργιακό κίνημα τοῦ προλεταριάτου τῆς Δανίας. Ἀπό τό 1935 ἐφάρμοζε πολιτική συνθηκολόγησης τῆς Δανίας ἀπέναντι στή φασιστική Γερμανία, καί ἀπό τό 1940 πολιτική συνεργασίας μέ τούς φασίστες κατακτητές.—*180, 193-194, 195, 268.*

Στιοῦρμερ, Μπ. Β. (1848-1917)—κρατικός παράγοντας τῆς τσαρικῆς Ρωσίας, μεγαλοτσιφλικάς. Ἀπό τό 1894 ὥς τό 1902 ἦταν κυβερνήτης τῶν κυβερνείων Νόβγκοροντ καί Γιαροσλάβσκ. Ἀπό τό 1904 μέλος τοῦ Κρατικοῦ Συμβουλίου. Τό 1916 διορίστηκε πρωθυπουργός, ὑπουργός Ἐσωτερικῶν καί ὑπουργός Ἐξωτερικῶν. Τό Νοέμβρη τοῦ 1916, ἐπειδή τόν κατηγόρησαν ὅτι εἶναι γερμανόφιλος καί ὅτι προετοίμαζε τό κλείσιμο χωριστῆς εἰρήνης ἀνάμεσα στή Ρωσία καί στή Γερμανία, ἀναγκάστηκε νά παραιτηθεῖ.—*184, 242.*

Στρέμπελ (Ströbel), *Χένριχ* (1869-1945)—γερμανός σοσιαλδημοκράτης, κεντριστής. Στά 1905-1916 ἦταν μέλος τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Κεντρικοῦ Ὀργάνου τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας, τῆς ἐφημερίδας «Vorwärts» («Ἐμπρός»). Στά 1908-1918 βουλευτής στή Βουλή τῆς Πρωσίας. Στίς ἀρχές τοῦ πρώτου παγκόσμιου πολέμου ὁ Στρέμπελ τασσόταν ἐνάντια στό σοσιαλσωβινισμό καί τόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο, προσχώρησε στήν ἀριστερή ὁμάδα «Διεθνής», στήν ὁποία ἐκπροσωποῦσε τό ρεῦμα πού ταλαντευόταν πρός τήν πλευρά τοῦ καουτσκισμοῦ. Τό 1916 πέρασε ὁλοκληρωτικά στίς θέσεις τοῦ καουτσκισμοῦ· τό 1917 ἔγινε ἕνας ἀπό τούς πρωτεργάτες τῆς δημιουργίας τοῦ «Ἀνεξάρτητου Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Γερμανίας». Τό Νοέμβρη τοῦ 1918 ὥς τό Γενάρη τοῦ 1919 ἦταν μέλος τῆς Πρωσικῆς κυβέρνησης. Τό 1919 γύρισε στό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα, ὅμως τό 1931 βγῆκε ἀπ'αὐτό, ἐπειδή δέν συμφώνησε μέ τήν πολιτική τῆς καθοδήγησης τοῦ Κόμματος. Ἀπό τό 1922 ἦταν μέλος τοῦ γερμανικοῦ Ράιχσταγκ. Ἔκανε σφοδρές ἐπιθέσεις ἐνάντια στό Μπολσεβίκικο κόμμα καί τήν ΕΣΣΔ.—*1, 4.*

Στροῦβε, Π. Μπ. (1870-1944)—ἀστός οἰκονομολόγος καί δημοσιολόγος, ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες τοῦ Κόμματος τῶν καντέτων. Στή δεκαετία 1890-1900 ἦταν ὁ πιό ἐπιφανής ἐκπρόσωπος τοῦ «νόμιμου μαρξισμοῦ». Ἔκανε «συμπληρώσεις» καί «κριτική» στήν οἰκονομική καί φιλοσοφική διδασκαλία τοῦ Κ. Μάρξ, προσπαθοῦσε νά προσαρμόσει τό μαρξισμό καί τό ἐργατικό κίνημα στά συμφέροντα τῆς ἀστικῆς τάξης. Ὁ Στροῦβε ἦταν ἕνας ἀπό τούς θεωρητικούς καί ὀργανωτές τῆς φιλελευθερο-μοναρχικῆς «Ἕνωσης ἀπελευθέρωσης» (1903-1905) καί διευθυντής τοῦ παράνομου ὀργάνου της—τοῦ περιοδικοῦ «Ὀσβομποζντένιγε». Μέ τή δημιουργία τό 1905 τοῦ Κόμματος τῶν καντέτων ἔγινε μέλος τῆς ΚΕ του. Ἦταν ἕνας ἀπό τούς θεωρητικούς τοῦ ρωσικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Μετά τήν Ὀχτωβριανή σοσιαλι-

τοῦ ἀντικομματικοῦ συνασπισμοῦ τοῦ Αὐγούστου. Στήν περίοδο τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ὑποστήριζε κεντριστικές θέσεις, πάλευε ἐνάντια στόν Β. Ι. Λένιν καί στό Κόμμα τῶν μπολσεβίκων. Ὅταν γύρισε ἀπό τό ἐξωτερικό ὕστερα ἀπό τήν ἀστικοδημοκρατική ἐπανάσταση τοῦ Φλεβάρη 1917 μπῆκε στήν ὁμάδα τῶν «μεζραγιόντσι» καί μαζί μ'αὐτούς στό VI συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ (μπ) ἔγινε δεκτός στό Μπολσεβίκικο κόμμα. Μετά τήν 'Οχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση κατεῖχε μιά σειρά ὑπεύθυνα ἀξιώματα. Τό 1918 ἀντιτάχθηκε στή συνθήκη εἰρήνης τοῦ Μπρέστ, στά 1920-1921 ἦταν ἐπικεφαλῆς τῆς ἀντιπολίτευσης στή συζήτηση γιά τά συνδικάτα, ἀπό τό 1923 ἔκανε λυσσαλέα φραξιονιστική πάλη ἐνάντια στή γενική γραμμή τοῦ Κόμματος, ἐνάντια στό λενινιστικό πρόγραμμα οἰκοδόμησης τοῦ σοσιαλισμοῦ, κήρυσσε ὅτι εἶναι ἀδύνατη ἡ νίκη τοῦ σοσιαλισμοῦ στήν ΕΣΣΔ. Τό Κομμουνιστικό κόμμα, ἀφοῦ ξεσκέπασε τόν τροτσκισμό σάν μικροαστική παρέκλιση μέσα στό Κόμμα, τόν σύντριψε ἰδεολογικά καί ὀργανωτικά. Τό 1927 ὁ Τρότσκι διαγράφηκε ἀπό τό Κόμμα, τό 1929 ἀπελάθηκε ἀπό τήν ΕΣΣΔ γιά τήν ἀντισοβιετική του δράση καί τό 1932 τοῦ ἀφαιρέθηκε ἡ σοβιετική ὑπηκοότητα. Στό ἐξωτερικό συνέχισε τήν πάλη ἐνάντια στό Σοβιετικό κράτος καί τό Κομμουνιστικό κόμμα, ἐνάντια στό Διεθνές κομμουνιστικό κίνημα.—*47, 57-58, 166, 168, 234, 237, 270, 271, 272, 370.*

Τρούλστρα (Troelstra), *Πῆτερ 'Ιέλες* (1860-1930)—παράγοντας τοῦ ὀλλανδικοῦ 'Εργατικοῦ κινήματος, δεξιός σοσιαλιστής. Ἦταν ἕνας ἀπό τούς ἱδρυτές (1894) καί ἡγέτες τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος τῆς 'Ολλανδίας. Στίς ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰώνα πέρασε στίς θέσεις τοῦ ἄκρου ὀπορτουνισμοῦ. Πάλευε ἐνάντια στήν ἀριστερή πτέρυγα τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος τῆς 'Ολλανδίας, πού ἀπό τό 1907 εἶχε συσπειρωθεῖ γύρω ἀπό τήν ἐφημερίδα «De Tribune» («Τό Βῆμα») καί συγκροτήθηκε τό 1909 σέ Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα τῆς 'Ολλανδίας. Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἦταν σοσιαλσωβινιστής, γερμανόφιλος. 'Ο Β. Ι. Λένιν ἔκανε ἐπανειλημμένα αὐστηρή κριτική στήν ὀπορτουνιστική πολιτική τοῦ Τρούλστρα, τόν ἀποκαλοῦσε πρότυπο «πουλημένου, ὀπορτουνιστῆ ἀρχηγοῦ πού ὑπηρετεῖ τήν ἀστική τάξη καί ἐξαπατᾶ τούς ἐργάτες» (Ἅπαντα, 4η ρωσ. ἔκδ., τόμ. 30ός, σελ. 18).—*225.*

Τσεντερμπάουμ, Β. Ο.—βλ. Λεβίτσκι, Β.

Τσεντερμπάουμ, Γ. Ο.—βλ. Μάρτοφ, Λ.

Τσερεβάνιν, Ν. (Λίπκιν, Φ. Α.) (1868-1938)—ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες τοῦ μενσεβικισμοῦ, φανατικός λικβινταριστής. Ὕστερα ἀπό τήν ἀντικομματική συνδιάσκεψη τοῦ Αὐγούστου 1912 ἦταν μέλος τοῦ μενσεβίκικου κέντρου (ΟΕ). Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου σοσιαλσωβινιστής. Τό 1917 ἦταν ἕνας ἀπό τούς διευθυντές τῆς ἐφημερίδας «Ραμπότσαγια Γκαζέτα» Κεντρικοῦ 'Οργάνου τῶν μενσεβίκων καί μέλος τῆς μενσεβίκικης ΚΕ. 'Η στάση του ἀπέναντι στήν 'Οχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση ἦταν ἐχθρική.—*236.*

Τσερνισέβσκι, Ν. Γκ. (1828-1889)—μεγάλος ρῶσος ἐπαναστάτης δημοκράτης καί οὐτοπιστής σοσιαλιστής, ἐπιστήμονας, συγγραφέας, λογοτεχνι-

κός κριτικός· ἕνας ἀπό τούς ἐπιφανεῖς προδρόμους τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας. Ὁ Τσερνισέβσκι ἦταν ὁ ἰδεολογικός ἐμπνευστής καί ὁ ἡγέτης τοῦ ἐπαναστατικοῦ δημοκρατικοῦ κινήματος τῆς δεκαετίας 1860-1870 στή Ρωσία. Τό περιοδικό «Σοβρεμέννικ» πού διηύθυνε ὁ ἴδιος ἦταν ἡ φωνή τῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων τῆς Ρωσίας. Ὁ Τσερνισέβσκι ξεσκέπασε μέ ἀγανάκτηση τό δουλοπαροικιακό χαρακτήρα τῆς ἀγροτικῆς μεταρύθμισης τοῦ 1861, καί καλοῦσε τούς ἀγρότες σέ ἐξέγερση. Τό 1862 πιάστηκε ἀπό τήν τσαρική κυβέρνηση καί κλείστηκε στό φρούριο Πετροπάβλοβσκ, ὅπου ἔμεινε περίπου δυό χρόνια, σέ συνέχεια καταδικάστηκε σέ ἑφτά χρόνια καταναγκαστικά ἔργα καί σέ ἰσόβια ἐξορία στή Σιβηρία. Ὁ Τσερνισέβσκι ἔμεινε στήν ἐξορία 20 χρόνια. Ὥς τό τέλος τῆς ζωῆς του παρέμεινε ἕνας φλογερός ἀγωνιστής ἐνάντια στήν κοινωνική ἀνισότητα, ἐνάντια σ'ὅλες τίς ἐκδηλώσεις τῆς πολιτικῆς καί οἰκονομικῆς καταπίεσης.—*251.*

Τσέτκιν (Zetkin), *Κλάρα* (1857-1933)—ἐπιφανής παράγοντας τοῦ γερμανικοῦ καί τοῦ διεθνοῦς ἐργατικοῦ κινήματος, ἀπό τούς ἱδρυτές τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Γερμανίας, συγγραφέας μέ ταλέντο, φλογερή ρήτορας καί προπαγανδίστρια. Μαζί μέ τή Ρόζα Λούξεμπουργκ, τόν Φ. Μέρινγκ καί τόν Κ. Λῆμπκνεχτ ἔπαιρνε ἐνεργό μέρος στήν πάλη ἐνάντια στόν Μπέρνσταϊν καί τούς ἄλλους ὁπορτουνιστές. Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ὑπεράσπιζε τίς θέσεις τοῦ διεθνισμοῦ, πάλευε ἐνάντια στό σοσιαλσωβινισμό. Τό 1916 μπῆκε στήν ὁμάδα «Διεθνής», πού σύντομα μετονομάστηκε «Σπάρτακος», καί κατόπιν σέ «Ἕνωση Σπάρτακου». Ἀπό τό 1919 ἦταν μέλος τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Γερμανίας· ἐκλέχτηκε στήν ΚΕ τοῦ Κόμματος. Στό III συνέδριο τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς ἐκλέχτηκε στήν Ἐκτελεστική Ἐπιτροπή τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς. Ἦταν ἐπικεφαλῆς τῆς Διεθνοῦς Γυναικείας Γραμματείας της. Ἀπό τό 1924 ἦταν μόνιμα πρόεδρος τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Διεθνοῦς Ἐργατικῆς βοήθειας (ΔΕΒ).—*1.*

Τσίρκιν, Β. Γκ. (1877-1954)—ἐργάτης· στό ἐπαναστατικό κίνημα μπῆκε τό 1903. Στίς ἀρχές τοῦ 1905 προσχώρησε στούς μενσεβίκους. Στά χρόνια τῆς ἀντίδρασης ἦταν λικβινταριστής. Ἀπό τό 1906 πῆρε δραστήριο μέρος στό συνδικαλιστικό κίνημα. Στήν περίοδο τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου-σοσιαλσωβινιστής. Μετά τήν ἀστικοδημοκρατική ἐπανάσταση τοῦ Ὀχτώβρη 1917 ἀντιπρόσωπος στό I συνέδριο τῶν Σοβιέτ· ἀντιπρόσωπος στό II Πανρωσικό συνέδριο τῶν Σοβιέτ. Τό 1918 ξέκοψε ἀπό τούς μενσεβίκους καί τό 1920 μπῆκε στό Κόμμα τῶν μπολσεβίκων. Ἐργάστηκε σέ ὑπεύθυνες οἰκονομικές δουλιές.—*189-190.*

Τσχεΐτζε, Ν. Σ. (1864-1926)—ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες τοῦ μενσεβικισμοῦ. Βουλευτής τῆς III καί IV Κρατικῆς δούμας ἀπό τό κυβερνεῖο Τιφλίδας, ἦταν ἐπικεφαλῆς τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδας τῶν μενσεβίκων στήν IV Δούμα. Ὁ Λένιν ὀνόμαζε τόν Τσχεΐτζε «παρακομματικό σοσιαλδημοκράτη», πού ἔδειξε στή Δούμα «τή δεξιοτεχνία του νά καλύπτει τούς ὁπορτουνιστές καί νά τούς ὑπηρετεῖ». Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου, κρατώντας κεντριστική στάση, στήν πράξη

Στά 1919-1933 βουλευτής στήν Πρωσική βουλή καί πρόεδρος τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ὁμάδας της. Στά 1928-1933 ἦταν μέλος τῆς γερμανικῆς Βουλῆς. Ἀπό τό 1933 βρισκόταν κλεισμένος στά φασιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης.—*193, 358.*

Χάιντμαν (Hyndman), *Χένρι Μάγερς* (1842-1921)—ἄγγλος σοσιαλιστής, ρεφορμιστής. Τό 1881 ἵδρυσε τή Δημοκρατική Ὁμοσπονδία, πού τό 1884 μετατράπηκε σέ Σοσιαλδημοκρατική ὁμοσπονδία. Στά 1900-1910 μέλος τοῦ Διεθνοῦς Σοσιαλιστικοῦ Γραφείου. Ἦταν ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες τοῦ Βρεττανικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος, ἀπό τό ὁποῖο ἀποχώρησε τό 1916, μετά τήν καταδίκη τῆς σοσιαλσωβινιστικῆς του στάσης ἀπέναντι στόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο στήν κομματική συνδιάσκεψη τοῦ Σόλφορντ. Κράτησε ἐχθρική στάση ἀπέναντι στήν Ὀχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση, τασσόταν ὑπέρ τῆς ἐπέμβασης ἐνάντια στή Σοβιετική Ρωσία. —*138-139, 157, 176, 177, 249, 267, 268.*

Χέγκλουντ (Höglund), *Κάρλ Τσέτ Κονσταντίν* (1884-1956)—σουηδός σοσιαλδημοκράτης, ἡγέτης τῆς ἀριστερῆς πτέρυγας τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ, καθώς καί τοῦ νεολαιΐστικου σοσιαλιστικοῦ κινήματος τῆς Σουηδίας. Στά 1908-1918 ἦταν διευθυντής τῆς ἐφημερίδας «Stormklockan» («Συναγερμός»). Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἦταν διεθνιστής, στή σοσιαλιστική συνδιάσκεψη τοῦ Τσίμμερβαλντ προσχώρησε στήν ἀριστερή ὁμάδα τοῦ Τσίμμερβαλντ. Τό 1916 γιά ἀντιπολεμική προπαγάνδα ὑποβλήθηκε σέ δικαστική δίωξη. Στά 1917-1924 ἦταν ἕνας ἀπό τούς καθοδηγητές τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Σουηδίας. Τό 1924 διαγράφηκε ἀπό τό Κόμμα γιά ὀπορτουνισμό καί γιά ἀνοιχτή ἐπίθεση ἐνάντια στίς ἀποφάσεις τοῦ V συνεδρίου τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς. Τό 1926 ξαναγύρισε στό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα.—*268, 288, 293-294, 295.*

Χέιλζ (Hales), *Τζών* (γεν. τό 1839)—παράγοντας τοῦ ἀγγλικοῦ κινήματος τῶν τρέιντ-γιούνιον, πρόεδρος τοῦ συνδικάτου τῶν ἐργατῶν τῆς βιομηχανίας πλεκτῶν. Στά 1866-1872 ἦταν μέλος καί τό Μάη τοῦ 1871 μέ Ἰούνη τοῦ 1872 γραμματέας τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου τῆς Ι Διεθνοῦς. Ὄντας ἀπό τίς ἀρχές τοῦ 1872 ἐπικεφαλῆς τῆς ρεφορμιστικῆς πτέρυγας τοῦ βρεττανικοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ Συμβουλίου τῆς Διεθνοῦς καί ἐπειδή ὅλο καί πιό πολύ πλησίαζε πρός τήν ἀγγλική φιλελεύθερη ἀστική τάξη, πάλευε ἐνάντια στό Γενικό Συμβούλιο τῆς Διεθνοῦς καί στούς καθοδηγητές του—τόν Μάρξ καί τόν Ἔνγκελς, ἐπιδίωκε νά ἁρπάξει στά χέρια του τήν καθοδήγηση τῶν ὀργανώσεων τῆς Διεθνοῦς στήν Ἀγγλία· κρατοῦσε σωβινιστική θέση ἀπέναντι στό ἰρλανδικό ἐργατικό κίνημα καί τασσόταν ἐνάντια στή δημιουργία τμημάτων τῆς Διεθνοῦς στήν Ἰρλανδία. Τό Μάη τοῦ 1873 τό Γενικό Συμβούλιο τόν διέγραψε ἀπό τή Διεθνή.—*170.*

Χέλφεριχ (Helfferich), *Κάρλ* (1872-1924)—γερμανός ἀστός κρατικός παράγοντας καί οἰκονομολόγος, ἐκπρόσωπος τῆς χρηματιστικῆς ὀλιγαρχίας τῆς Γερμανίας. Ὄντας διευθυντής τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τῆς Βαγδάτης (ἀπό τό 1906) καί ἕνας ἀπό τούς διευθυντές τῆς γερμανικῆς τράπεζας (1908-1915), ἐφάρμοζε πολιτική προσέλκυσης τῶν χωρῶν τῆς Ἐγγύς Ἀνατολῆς στή σφαίρα ἐπιροῆς τοῦ γερμανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Τόν

D

E

H

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ Β. Ι. ΛΕΝΙΝ

('Ιούλης 1916-Φλεβάρης 1917)

1916

'Ιούλης, 1916-Φλεβάρης, 1917.	'Ο Λένιν ζεῖ στή Ζυρίχη τῆς 'Ελβετίας (τό καλοκαίρι —στήν ὀρεινή κωμόπολη Φλύμς). Καθοδηγεῖ τήν ἐπαναστατική δουλιά τοῦ Μπολσεβίκικου κόμματος, ἀλληλογραφεῖ μέ τίς κομματικές ὀργανώσεις καί τά στελέχη τοῦ Κόμματος πού βρίσκονται στή Ρωσία, καθώς ἐπίσης καί μέ τά τμήματα τοῦ ἐξωτερικοῦ τοῦ ΣΔΕΚΡ· θεωρεῖ τά φύλ. ἀρ. 56-58 τῆς ἐφημερίδας «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» — Κεντρικοῦ 'Οργάνου τοῦ Κόμματος καί τά τεύχ. 1-2 τῆς «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»». Παίρνει δραστήριο μέρος στή δουλιά τῆς ὁμάδας τῆς 'Αριστερᾶς τοῦ Τσίμμερβαλντ, βοηθάει τούς ἀριστερούς σοσιαλδημοκράτες τῆς 'Ελβετίας στήν πάλη τους ἐνάντια στούς σοσιαλσωβινιστές καί τούς κεντριστές.
'Ιούλης-Νοέμβρης.	'Ο Λένιν μελετάει στή βιβλιοθήκη τῆς Ζυρίχης, κρατάει περικοπές ἀπό διάφορα βιβλία, περιοδικά καί ἐφημερίδες γιά τόν ἰμπεριαλιστικό πόλεμο καί γιά τό ἐθνικό ζήτημα.
'Ιούλης, 1 (14) καί 11 (24).	'Ο Λένιν σέ γράμματά του πρός τόν Μ. Ι. Ποκρόβσκι στό Παρίσι ἐκφράζει ἀνησυχία γιατί ὁ παραλήπτης δέν πῆρε τό χειρόγραφο «'Ο ἰμπεριαλισμός ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ», πού τοῦ τό ἔστειλε στίς 19 τοῦ 'Ιούνη (2 τοῦ 'Ιούλη).
'Ανάμεσα στίς 4 καί 7 (17 καί 20) τοῦ 'Ιούλη.	'Ο Λένιν καί ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια μετακομίζουν γιά τό καλοκαίρι στήν ὀρεινή κωμόπολη Φλύμς (κοντά στή Ζυρίχη) γιά λόγους θεραπείας τῆς Ν. Κ. Κρούπσκαγια.
'Αρχές τοῦ 'Ιούλη - 'Οχτώβρης.	'Ο Λένιν ἀπό τό Φλύμς σέ πολυάριθμα γράμματά του πρός τό μέλος τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐφημερίδας «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» Γκ. Ε. Ζηνόβιεφ, κάνει

ὑποδείξεις γιά τήν προετοιμασία τῶν φύλλων τῆς ἐφημερίδας ἀρ. 56-58· ξεσκεπάζει τό φραξιονιστικό, ἀντικομματικό χαρακτήρα τῆς δράσης τῆς ὁμάδας Πιατακόφ—Μπός—Μπουχάριν καί καταδικάζει τή συμβιβαστική ἀπέναντι στήν ὁμάδα αὐτή θέση τοῦ Ζηνόβιεφ, κάνει κριτική στίς λαθεμένες ἀπόψεις του πάνω σέ ὁρισμένα ζητήματα· λέει τή γνώμη του καί κάνει πρακτικές ὑποδείξεις γιά τό πῶς νά ὀργανωθεῖ ἡ ἔκδοση τῆς «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»» καί νά προετοιμαστοῦν τά τεύχη 1 καί 2 τῆς συλλογῆς·γιά ἐκτύπωση.

Ἰούλης, 11 (24). — Ὁ Λένιν σέ ὑστερόγραφό του σέ γράμμα τῆς Ν. Κ. Κρούπσκαγια πρός τόν Μ. Τσχακάγια τόν εὐχαριστεῖ γιά τό γράμμα του, τοῦ εὔχεται ὑγεία καί θαλερότητα.

Ἀργότερα ἀπό τίς 11 (24) τοῦ Ἰούλη. — Ὁ Λένιν γράφει τό ἄρθρο «Γιά τήν μπροσούρα τοῦ Γιούνιους».

Ἰούλης, 12 (25). — Ὁ Λένιν σέ γράμμα του πρός τήν Α. Μ. Κολλοντάι γράφει γιά τά καθήκοντα τοῦ μοναδικοῦ ἀντιπροσώπου τῶν ἀριστερῶν στή συνδιάσκεψη τῶν σοσιαλιστῶν τῶν οὐδέτερων χωρῶν, πού σχεδιαζόταν νά γίνει στή Χάγη, ὑπογραμμίζει τήν εὐθύνη του, τονίζει ὅτι σκοπός αὐτοῦ τοῦ ἀντιπροσώπου εἶναι βασικά ἡ ὁλοκληρωτική ἐνημέρωση γιά τήν πορεία τῆς συνδιάσκεψης, ἐκφράζει τήν ἐπιθυμία νά βάλει στή συνδιάσκεψη τό ζήτημα τῆς ἔγκρισης τῶν ἀποφάσεων τῶν συνδιασκέψεων τοῦ Τσίμμερβαλντ καί τοῦ Κίνταλ καί τῆς καταδίκης τῶν σοσιαλπατριωτῶν· στό κλείσιμο τοῦ γράμματος ὁ Λένιν ρωτάει τήν Κολλοντάι ἄν ἔχει σύνδεση μέ Ἐκδοτικά: «Γιά νά ἔχω ἔσοδα θά ἤθελα εἴτε νά κάνω *μετάφραση* εἴτε *παιδαγωγική*-φιλολογική δουλιά γιά τήν Νάντια (γιατί ἡ ἀρώστια της ἀπαιτεῖ *ἀρκετό καιρό* παραμονῆς στά βουνά, καί αὐτό κοστίζει ἀκριβά)».

Ἀργότερα ἀπό τίς 12 (25) τοῦ Ἰούλη. — Ὁ Λένιν μαθαίνει ὅτι πέθανε στήν Πετρούπολη ἡ μητέρα του Μαρία Ἀλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα.

Νωρίτερα ἀπό τίς 20 τοῦ Ἰούλη (2 τοῦ Αὐγούστου). — Ὁ Λένιν γράφει τό ἄρθρο «Τά ἀποτελέσματα τῆς συζήτησης γιά τήν αὐτοδιάθεση».

Ἀργότερα ἀπό τίς 20 τοῦ Ἰούλη (2 τοῦ Αὐγούστου) -Σεπτέμβρης. — Ὁ Λένιν γράφει τό ἄρθρο «Entwaffnung» («Γιά τόν ἀφοπλισμό») στή γερμανική γλώσσα.

Δεύτερο 15θήμερο τοῦ 'Ιούλη.	'Ο Λένιν σέ γράμμα του πρός τόν Μ. Μ. Χαριτόνοφ στή Ζυρίχη τονίζει ὅτι εἶναι ἀπαραίτητο νά ἐνημερωθοῦν οἱ σύντροφοι στήν Πετρούπολη, στή Μόσχα, στό Κίεβο, στήν 'Οδησσό γιά τό κίνημα τῶν διεθνιστῶν στήν Εὐρώπη καί στήν 'Αμερική, γιά τή συζήτηση πάνω στό ζήτημα τοῦ ἀφοπλισμοῦ· τόν πληροφορεῖ ὅτι τοῦ ἔστειλε τό ἄρθρο του γιά τόν ἀφοπλισμό.
'Ιούλης, 20 (Αὔγουστος, 2).	'Ο Λένιν σέ γράμμα του πρός τόν Γκ. Ε. Ζηνόβιεφ τόν πληροφορεῖ ὅτι ἄρχισε νά δουλεύει πάνω στό ἄρθρο «Γιά τόν καουτσκισμό» γιά τή Συλλογή «Κάτω ἀπό τή σημαία τοῦ μαρξισμοῦ».
'Ανάμεσα στίς 20 καί στίς 23 τοῦ 'Ιούλη (2 καί 5 τοῦ Αὐγούστου) - 'Οχτώβρης.	'Ο Λένιν δουλεύει πάνω στό ἄρθρο «'Ο ἰμπεριαλισμός καί ἡ διάσπαση τοῦ σοσιαλισμοῦ», συγκεντρώνει στοιχεῖα, κάνει τό σχέδιο τοῦ ἄρθρου.
'Ιούλης, 22 ἤ 23 (4 ἤ 5 τοῦ Αὐγούστου).	'Ο Λένιν γράφει γράμμα πρός τόν Γκ. Λ. Σκλόβσκι στή Βέρνη μέ τήν παράκληση νά παραγγείλει δυό βιβλία σέ κατάλληλο σχῆμα, ὥστε νά μπορέσει μέσα στά ἐξώφυλλά τους νά στείλει στόν Μ. Ν. Ποκρόβσκι, στό Παρίσι, τό χειρόγραφο «'Ο ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ»· τόν παρακαλεῖ νά τοῦ στείλει τά γράμματα τῶν ρώσων αἰχμαλώτων στή Γερμανία: «Πρέπει νά παρακολουθοῦμε τίς διαθέσεις, τίς διεκδικήσεις, τίς γνῶμες κτλ.».
'Ιούλης, 23 (Αὔγουστος, 5).	'Ο Λένιν σέ γράμμα του πρός τόν Μ. Ν. Ποκρόβσκι στό Παρίσι, τόν πληροφορεῖ ὅτι, ἐπειδή χάθηκε τό χειρόγραφο «'Ο ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ» πού τοῦ εἶχε στείλει, εἶναι ὑποχρεωμένος νά τοῦ στείλει ἄλλο ἀντίγραφο μέ συνωμοτικό τρόπο. Σχετικά μέ τήν πρόθεση τοῦ 'Εκδοτικοῦ «Πάρους» νά ἐλαττώσει τόν ὄγκο τοῦ βιβλίου στά τρία τυπογραφικά φύλλα, ὁ Λένιν παρακαλεῖ τόν Ποκρόβσκι νά ἐπιμείνει στό 'Εκδοτικό, ὅπως ὁ ὄγκος τοῦ βιβλίου πού παράγγειλε παραμείνει στά πέντε φύλλα.
'Αργότερα ἀπό τίς 23 τοῦ 'Ιούλη (5 τοῦ Αὐγούστου).	'Ο Λένιν σέ γράμμα του πρός τόν Γκ. Ε. Ζηνόβιεφ κάνει ὑποδείξεις νά συμπεριληφθοῦν στή «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»» τά ἄρθρα τοῦ Κ. Τσίλμπουμ «'Η Σουηδική σοσιαλδημοκρατία καί ὁ παγκόσμιος πόλεμος» καί τοῦ Α. Χάνσεν «'Ορισμένες πλευρές τοῦ σύγχρονου ἐργατικοῦ κινήματος στή Νορβηγία.
'Ιούλης.	'Ο Λένιν σέ γράμματά του πρός τούς ἀριστερούς σοσιαλδημοκράτες-διεθνιστές τῶν σκανδιναβικῶν χω-

ρῶν δίνει συμβουλές γιά τήν προετοιμασία τῆς συνδιάσκεψης τῶν σοσιαλιστῶν τῶν οὐδέτερων χωρῶν καί γιά τήν τακτική τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἀριστερῶν σ᾽αὐτή τή συνδιάσκεψη.

᾽Ανάμεσα στίς 23 τοῦ ᾽Ιούλη καί στίς 18 τοῦ Αὐγούστου (5 καί 31 τοῦ Αὐγούστου).

῾Ο Λένιν σέ γράμματά του πρός τόν Μ. Ν. Ποκρόβσκι ἐπαναλαμβάνει τό περιεχόμενο τοῦ γράμματος τῆς 2 τοῦ ᾽Ιούλη, πού τοῦ ἔστειλε καί πού κρατήθηκε ἀπό τή λογοκρισία, μέ ὑποδείξεις πάνω στά ζητήματα τῆς ἔκδοσης τοῦ βιβλίου «῾Ο ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ»· παρακαλεῖ νά διατηρηθεῖ ὁ ὄγκος τοῦ βιβλίου πού εἶχε παραγγείλει νωρίτερα τό ᾽Εκδοτικό, νά μείνουν οἱ σημειώσεις, «γιατί αὐτές εἶναι πολύ βασικές», ὅπως ἐπίσης καί ἡ βιβλιογραφία· γράφει πώς, ἄν δέν μπορεῖ νά ἐκδοθεῖ τό βιβλίο μέ τό συνηθισμένο ψευδώνυμο τοῦ Β. Ι. Λένιν—Β. ᾽Ιλίν, τότε νά μπεῖ τό ψευδώνυμο Ν. Λενίβτσιν ἤ Β. Ι. ᾽Ιβανόβσκι.

Νωρίτερα ἀπό τίς 18 (31) τοῦ Αὐγούστου.

῾Ο Λένιν σέ γράμμα του πρός τόν Γκ. Λ. Σκλόβσκι τόν εὐχαριστεῖ γιά τά γράμματα τῶν αἰχμαλώτων πού τοῦ ἔστειλε καί τόν συγχαίρει γιά τήν πετυχημένη δουλιά ἀνάμεσα στούς αἰχμαλώτους.

Αὔγουστος, 18(31).

῾Ο Λένιν σέ γράμμα του πρός τόν Μ. Μ. Χαριτόνοφ συμφωνεῖ νά τοῦ στείλει τό χειρόγραφο τοῦ βιβλίου «῾Ο ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ»· παρακαλεῖ νά τοῦ στείλει πολωνικές ἐφημερίδες καί ἐφημερίδες τῆς Μπούντ μέ στοιχεῖα γιά τίς ἐκλογές στή Βαρσοβία.

῾Ο Λένιν σέ γράμμα του πρός τόν Μ. Ν. Ποκρόβσκι γράφει ὅτι εἶναι ὑποχρεωμένος νά συμφωνήσει γιά τήν ἐλάττωση τοῦ χειρογράφου «῾Ο ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ», ἐκφράζει ἰδιαίτερη λύπη γιά τήν ἐλάττωση τοῦ τελικοῦ μέρους τοῦ χειρογράφου· ρωτάει, ἄν μπορεῖ νά δημοσιευτεῖ τό τέλος τοῦ χειρογράφου χωρίς ἀλλαγές στό περιοδικό «Λέτοπις» μέ τήν ἐπιφύλαξη τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς ὅτι «αὐτά εἶναι διαπιστώσεις καί συμπεράσματα ἀπό τήν μπροσούρα».

᾽Αργότερα ἀπό τίς 19 τοῦ Αὐγούστου (1 τοῦ Σεπτέμβρη).

῾Ο Λένιν μελετάει ἀποκόμματα ἀπό ἀγγλικές, γαλλικές καί γερμανικές ἐφημερίδες μέ χάρτες τῶν θεάτρων τοῦ πολέμου, καί κάνει σ᾽αὐτές σημειώσεις.

Αὔγουστος.

῾Ο Λένιν σέ γράμμα του πρός τόν Γκ. Ε. Ζηνόβιεφ κρίνει ἀρνητικά τό ἄρθρο τοῦ Ν. Ι. Μπουχάριν «Σχετικά μέ τή θεωρία τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ κράτους» πού γράφτηκε γιά τή «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»»,

καί προτείνει νά τό απορίψουν· δέν συμφωνεῖ μέ τίς παρατηρήσεις τοῦ Ζηνόβιεφ πάνω στό ἄρθρο «Γιά τήν μπροσούρα τοῦ Γιούνιους», ὑπογραμμίζει τή σπουδαιότητα «νά καθοριστεῖ *σωστά* ἡ σχέση *τῆς ἐποχῆς* πρός τό *δοσμένο* πόλεμο», τονίζει ὅτι εἶναι λαθεμένο τό συμπέρασμα πώς στήν ἐποχή τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ δέν **μπορεῖ** νά ὑπάρχουν ἐθνικοί πόλεμοι»· ἐπεξηγεῖ ποιά θέση πρέπει νά πάρουν ἀπέναντι στό σύνθημα «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας».

῾Ο Λένιν γράφει γράμμα πρός τόν Ν. Ι. Μπουχάριν μέ παρατηρήσεις στό ἄρθρο του «Σχετικά μέ τή θεωρία τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ κράτους»· τόν πληροφορεῖ ὅτι εἶναι ἀδύνατο νά μπεῖ τό ἄρθρο στή «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»», σημειώνει τίς ἐλλείψεις τοῦ ἄρθρου, πολλές λαθεμένες διατυπώσεις γιά τή στάση τῶν μαρξιστῶν ἀπέναντι στό κράτος· συμβουλεύει τόν Μπουχάριν νά ξαναδουλέψει τό δεύτερο μέρος τοῦ ἄρθρου (γιά τόν κρατικό καπιταλισμό) μέ ἐπιδίωξη τή νόμιμη δημοσίευση, ὅμως τό πρῶτο μέρος (γιά τό κράτος) νά μή δημοσιευτεῖ—*«νά τό ἀφήσουμε νά ὡριμάσει»*.

῾Ο Λένιν θεωρεῖ τό ἄρθρο τῆς Α. Μ. Κολλοντάι «῾Η Τρίτη Διεθνής καί ἡ ἐργάτρια».

Τέλος τοῦ Αὐγούστου-ἀρχές τοῦ Σεπτέμβρη. ῾Ο Λένιν μέ τήν Ν. Κ. Κρούπσκαγια ἐπιστρέφουν ἀπό τή Φλύμς στή Ζυρίχη.

Αὔγουστος-Σεπτέμβρης. ῾Ο Λένιν γράφει τά ἄρθρα «Γιά τήν ἐμφανιζόμενη κατεύθυνση τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ»» καί «᾿Απάντηση στόν Π. Κίεβσκι (Γ. Πιατακόφ)».

Αὔγουστος-᾿Οχτώβρης. ῾Ο Λένιν γράφει τό ἄρθρο «Σχετικά μέ τή γελοιογραφία τοῦ μαρξισμοῦ καί τόν «ἰμπεριαλιστικό οἰκονομισμό»».

Σεπτέμβρης, 2 (15). ῾Ο Λένιν σέ γράμμα του πρός τήν Ι. Φ. ᾿Αρμάντ τονίζει τήν ἀνάπτυξη τῶν ὀργανώσεων τῆς νεολαίας στήν ᾿Ελβετία, ὑπόσχεται νά τῆς στείλει τό ἄρθρο «Entwaffnung» («Γιά τόν ἀφοπλισμό»).

Σεπτέμβρης, 7 (20). ῾Ο Λένιν γράφει γράμμα πρός τόν Μ. Τ. ᾿Ελιζάροφ στήν Πετρούπολη καί παρακαλεῖ νά τό στείλει ἤ νά τό δείξει στήν Μ. Ι. Οὐλιάνοβα· κάνει γνωστό ὅτι πῆρε τά βιβλία της καί τίς κάρτες τῆς 8 τοῦ Αὐγούστου· ἐκφράζει τήν ἀνησυχία του γιά τή σύλληψη τῆς Α. Ι. ᾿Ελιζάροβα, καί συμβουλεύει νά ἀποτανθοῦν στούς πιό καλούς δικηγόρους· εὐχαριστεῖ τήν Μ. Ι. Οὐλιάνο-

βα γιά τίς φροντίδες σχετικά μέ τήν έκδοση τοῦ βιβλίου του «Ὁ ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ» καί γιά τήν ἀποστολή χρημάτων· παρακαλεῖ νά τοῦ στείλουν ἐφημερίδες ἀπό τή Ρωσία.

Σεπτέμβρης, 9 (22). Ὁ Λένιν γράφει σημειώσεις γιά τόν πόλεμο καί γιά ἄλλα ζητήματα στό πίσω μέρος τοῦ πίνακα περιεχομένων πού ἔγραψε ὁ ἴδιος στό βιβλίο τοῦ Ι. Βίρτ «Ἡ παγκόσμια ἱστορία καί ἡ σημερινή ἐποχή».

Σεπτέμβρης, 17 (30). Ὁ Λένιν παίρνει μέρος σέ σύσκεψη τῆς Διεθνοῦς Σοσιαλιστικῆς Ἐπιτροπῆς στή Βέρνη.

Σεπτέμβρης, 20 (Ὀχτώβρης, 3). Ὁ Λένιν στέλνει τό ἄρθρο «Entwaffnung» («Γιά τόν ἀφοπλισμό») γιά νά δημοσιευτεῖ στίς ἐφημερίδες τῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν τῆς Σουηδίας καί τῆς Νορβηγίας.

Σεπτέμβρης, 23 (Ὀχτώβρης, 6). Ὁ Λένιν συναντιέται καί συζητεῖ μέ τόν Β.Μ. Κασπάροφ πού βρισκόταν περαστικός στή Ζυρίχη.

Σεπτέμβρης-Ὀχτώβρης. Ὁ Λένιν γράφει τό ἄρθρο «Πνίγηκαν σέ μιά κουταλιά νερό».

Δεύτερο 15θήμερο τοῦ Σεπτέμβρη (πρῶτο 15θήμερο τοῦ Ὀχτώβρη). Ὁ Λένιν γράφει ἐξονόματος τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ χαιρετιστήριο πρός τό συνέδριο τοῦ Ἰταλικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος. Τό χαιρετιστήριο διαβάστηκε στό συνέδριο στίς 2 (15) Ὀχτώβρη.

Τέλη τοῦ Σεπτέμβρη-ἀρχές τοῦ Ὀχτώβρη. Ὁ Λένιν γράφει γράμμα πρός τόν Α. Γκ. Σλιάπνικοφ σχετικά μέ τό ἐπικείμενο ταξίδι του στή Ρωσία, στό ὁποῖο ὑπογραμμίζει ὅτι εἶναι ἀπαραίτητο νά συνεννοηθοῦν πάνω σέ ὅλα τά βασικά ζητήματα, τονίζει πώς τό γενικό σχέδιο τῆς δουλιᾶς «ἀποτελεῖται 1ο ἀπό τή *θεωρητική* γραμμή· 2ο, ἀπό τά ἄμεσα *καθήκοντα τακτικῆς* καί 3ο ἀπό τά ἄμεσα *ὀργανωτικά καθήκοντα*». Ὁ Λένιν ἐπισύρει τήν προσοχή στήν ἀναγκαιότητα τῆς «θεωρητικῆς ἑνότητας», ἡ ὁποία εἶναι τόσο ἀπαραίτητη «γιά τή δουλιά σέ μιά τόσο δύσκολη περίοδο»· ὑπογραμμίζει πώς εἶναι ἀπαράδεκτη ἡ συμβιβαστικότητα μέ τούς κεντριστές καί ἡ ἕνωση μαζί τους. Τό βασικό τώρα, τονίζει ὁ Λένιν, εἶναι ἡ ἔκδοση ἐκλαϊκευτικῶν φυλλαδίων καί προκηρύξεων ἐνάντια στόν τσαρισμό, τό δυνάμωμα τῆς σύνδεσης «ἀνάμεσα σέ μᾶς καί στούς ἐργάτες πού εἶναι ἐπικεφαλῆς τῆς καθοδήγησης στή Ρωσία», ἡ ὀργάνωση συστηματικῆς συνωμοτικῆς ἀλληλογραφίας, ὅπως ἐπίσης μεταφορικοῦ μέσου γιά τήν ἀποστολή βιβλιογραφίας καί ἄλλων ὑλικῶν, ἡ σπουδαιότητα τῆς χρησιμοποίησης τοῦ νόμιμου τύπου στή Ρωσία.

῾Ο Λένιν σέ γράμμα του πρός τόν Ν. Ντ. Κικνάτζε στή Γενεύη τόν εὐχαριστεῖ γιά τίς πληροφορίες σχετικά μέ τή συζήτηση πού ἔκανε μέ τόν Λουνατσάρσκι καί τούς ὁμοϊδεάτες του, οἱ ὁποῖοι πῆραν λαθεμένη θέση πάνω στό ἐθνικό ζήτημα, συμβουλεύει νά ἀπαιτήσει ἀπ᾽αὐτούς γραπτές θέσεις πού νά ἐκθέτουν τήν ἄποψή τους· ἐκφράζει τή γνώμη ὅτι ὁ Λουνατσάρσκι καί οἱ ὀπαδοί του τίποτε «δέν κατάλαβαν ἀπό τό ζήτημα τοῦ ἱστορικοῦ χαρακτήρα «τοῦ ἔθνους» καί «τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας»»· πληροφορεῖ τόν Κικνάτζε ὅτι τοῦ ἔστειλε τό ἄρθρο του «Σχετικά μέ τή γελοιογραφία τοῦ μαρξισμοῦ καί τόν «ἰμπεριαλιστικό οἰκονομισμό»» γιά ἐνημέρωση.

Σεπτέμβρης. ῾Ο Λένιν σέ γράμμα του πρός τήν Ζ. Ι. Λίλινα ρωτάει ἄν αὐτή μπορεῖ νά γράψει γιά τή «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»» σέ συντομία τά κύρια σημεῖα τῆς διάλεξης πού ἔκανε ἡ ἴδια στό Ὄλτεν γιά τό σοσιαλιστικό κίνημα τῶν γυναικῶν.

Ὄχι νωρίτερα ἀπό τό Σεπτέμβρη. ῾Ο Λένιν διαβάζει τό περιοδικό «Ντιέλο» τεῦχ. 3, κάνει σημειώσεις στά ἄρθρα τῆς Β. Ζασούλιτς «Μετά τόν πόλεμο», τοῦ Π. Μάσλοφ «῾Η ἰδεολογία τοῦ πολέμου», τοῦ Α. Πότρεσοφ «῾Η πολιτική καί ἡ κοινωνική ζωή. ῾Η διχοτομημένη Ρωσία».

Ὀχτώβρης, 9 (22). ῾Ο Λένιν γράφει γράμμα πρός τήν Μ. Ι. Οὐλιάνοβα στήν Πετρούπολη, μέ τό ὁποῖο τή ρωτάει ἄν τό ᾽Εκδοτικό πῆρε τό χειρόγραφο «῾Ο ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ»· ὑπογραμμίζει ὅτι ἀποδίδει «σ᾽αὐτή τήν οἰκονομική ἐργασία πολύ μεγάλη σημασία καί πολύ θά ἤθελα νά τή δῶ τό γρηγορότερο δημοσιευμένη ὁλόκληρη»· παρακαλεῖ νά ἐξακριβώσει ἄν τό ἄρθρο του «Κάρλ Μάρξ» δημοσιεύτηκε στό λεξικό τοῦ ᾽Εκδοτικοῦ Γκρανάτ.

Ὀχτώβρης, 11 (24). ῾Ο Λένιν γράφει ἀποσπάσματα (στή γερμανική γλώσσα) ἀπό τίς ἐφημερίδες «Belgische Arbeiterstimme» τῆς 20ῆς τοῦ Σεπτέμβρη καί 24ης τοῦ ᾽Οχτώβρη 1916 καί «Volksstimme» τῆς 23ης τοῦ Σεπτέμβρη 1916 σχετικά μέ τό ζήτημα τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας.

Ὀχτώβρης, 12 (25). ῾Ο Λένιν γράφει γράμμα πρός τόν αὐστριακό ἀριστερό σοσιαλδημοκράτη Φράντς Κοριτσόνερ, μέ τό ὁποῖο τόν παρακαλεῖ νά τόν πληροφορήσει λεπτομερειακά γιά τήν ἀπεργία στό στρατιωτικό ἐργοστάσιο στό Σπέιερ (Αὐστρία), γιά τήν ἀπόπειρα τοῦ Φ. Ἄντλερ νά δολοφονήσει τόν πρωθυπουργό τῆς Αὐστρίας Στύργκχ. ῾Ο Λένιν, κρίνοντας αὐτή τήν πράξη, ὑπογραμμίζει ὅτι

οἱ ἀτομικές τρομοκρατικές ἐνέργειες, σάν ἐπαναστατική τακτική, εἶναι ἄσκοπες καί ἐπιζήμιες, ὅτι «μόνο τό μαζικό κίνημα πρέπει νά θεωρεῖται σάν πραγματική πολιτική πάλη». Ὁ Λένιν ἐκφράζει τήν ἐπιθυμία νά βγάλει μιά ὁποιαδήποτε ἀριστερή ὁμάδα στήν Αὐστρία προκήρυξη ἀπ᾽ἀφορμή τό γεγονός αὐτό.

᾽Οχτώβρης, 13 (26). Ὁ Λένιν σέ γράμμα του πρός τόν γραμματέα τοῦ τμήματος τοῦ ΣΔΕΚΡ στό Παρίσι Γκ. Γ. Μπελένκι γράφει ὅτι δέν θά εἶναι σκόπιμο νά ἐκδοθεῖ στό Παρίσι ἡ «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»» μέ τόν ἔλεγχο τῆς λογοκρισίας, καί παρακαλεῖ νά τόν πληροφορήσει ἄν παρουσιαστεῖ ἡ δυνατότητα παράνομης ἔκδοσης. Τόν παρακαλεῖ ἐπίσης νά ἐξακριβώσει, ἄν σωστά ἀνακοινώνουν οἱ ἐφημερίδες γιά τή σχεδιαζόμενη σύγκληση στό Παρίσι στίς 24 τοῦ Δεκέμβρη τῆς δεύτερης συνδιάσκεψης τῶν σοσιαλιστῶν τῶν χωρῶν τῆς ᾽Αντάντ· ὑπόσχεται νά στείλει σχετικό φυλλάδιο τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ, ὑποδείχνει νά προετοιμαστεῖ «ἡ ὁλοκληρωμένη ἔκδοση καί κυκλοφορία του στήν περίπτωση αὐτή».

᾽Οχτώβρης, 21 καί 22 (Νοέμβρης, 3 καί 4). Ὁ Λένιν παραβρίσκεται σέ σύσκεψη τῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν-ἀντιπροσώπων τοῦ συνεδρίου τοῦ ᾽Ελβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος στή Ζυρίχη· συμμετέχει στήν ἐπεξεργασία τοῦ σχεδίου ἀπόφασης τοῦ συνεδρίου σχετικά μέ τό ζήτημα τῆς στάσης ἀπέναντι στίς ἀποφάσεις τῆς συνδιάσκεψης τοῦ Κίνταλ.

᾽Οχτώβρης, 22 (Νοέμβρης, 4). Ὁ Λένιν ἐκφωνεῖ χαιρετιστήριο λόγο ἐξονόματος τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ στό συνέδριο τῆς ᾽Ελβετικῆς σοσιαλδημοκρατίας στή Ζυρίχη.

Ὁ Λένιν σέ γράμμα του πρός τήν ᾽Ινέσσα ᾽Αρμάντ τήν πληροφορεῖ γιά τή σύσκεψη τῶν ἐλβετῶν ἀριστερῶν τήν παραμονή τῆς ἔναρξης τοῦ συνεδρίου τοῦ ᾽Ελβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος καί γιά τίς ἐντυπώσεις του γιά τό συνέδριο.

᾽Οχτώβρης, 24 (Νοέμβρης, 6). Τά ἄρθρα τοῦ Λένιν «Γιά τή χωριστή εἰρήνη» καί «Ὁλόκληρη δεκάδα «σοσιαλιστές» ὑπουργοί» δημοσιεύονται στό φύλ. ἀρ. 56 τῆς ἐφημερίδας «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ».

᾽Οχτώβρης, 29 (Νοέμβρης, 11). Ὁ Λένιν συνομιλεῖ μέ τόν Μ. Σ. ᾽Ολμίνσκι, ὁ ὁποῖος τόν ἐπισκέφθηκε στήν ᾽Ελβετία.

᾽Οχτώβρης. ᾽Εκδίδεται τό τεῦχ. 1 τῆς «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»» μέ τίς θέσεις τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ἡ σοσιαλιστι-

κή ἐπανάσταση καί τό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν» καί μέ τά ἄρθρα «Γιά τήν μπροσούρα τοῦ Γιούνιους» καί «Τά ἀποτελέσματα τῆς συζήτησης γιά τήν αὐτοδιάθεση».

Ὁ Λένιν γράφει τά ἄρθρα «Γιά τό σύνθημα τοῦ ἀφοπλισμοῦ», «Ὁ ἰμπεριαλισμός καί ἡ διάσπαση τοῦ σοσιαλισμοῦ» καί τό σχέδιο τοῦ ἄρθρου «Ὁ ἰμπεριαλισμός καί ἡ στάση ἀπέναντι σ'αὐτόν».

Τέλη τοῦ Ὀχτώβρη-ἀρχές τοῦ Νοέμβρη. Ὁ Λένιν γράφει τίς θέσεις «Τά καθήκοντα τῶν ἀριστερῶν τσιμμερβαλντινῶν στό Ἐλβετικό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα», τίς στέλνει σέ διάφορες κατευθύνσεις, δίνει ὁδηγίες γιά τή μετάφραση τῶν θέσεων στή γαλλική γλώσσα καί γιά τή διάδοσή τους.

Νοέμβρης, 7 (20). Ὁ Λένιν κάνει συζήτηση μέ τούς ἀριστερούς τσιμμερβαλντινούς γιά τίς θέσεις «Τά καθήκοντα τῶν ἀριστερῶν τσιμμερβαλντινῶν στό Ἐλβετικό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα».

Ὁ Λένιν σέ γράμμα του πρός τήν Ἰνέσσα Ἀρμάντ τήν εὐχαριστεῖ γιά τή μετάφραση στά γαλλικά τῶν θέσεων «Τά καθήκοντα τῶν ἀριστερῶν τσιμμερβαλντινῶν στό Ἐλβετικό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα», γράφει ὅτι σκοπεύει νά τίς στείλει στόν Α. Ἀμπράμοβιτς καί στόν Α. Γκιλμπό· τήν πληροφορεῖ γιά τή σύσκεψη τῶν ἐλβετῶν ἀριστερῶν πού ἔγινε στή Ζυρίχη καί γιά τή δεύτερη σύσκεψη πού σχεδιάζεται· ἐπεξηγεῖ τή μαρξιστική ἀντίληψη «τῆς πατρίδας» καί τή στάση τῆς ἐργατικῆς τάξης πρός αὐτήν· ὑπόσχεται νά τῆς στείλει τό ἄρθρο του «Σχετικά μέ τή γελοιογραφία τοῦ μαρξισμοῦ καί τόν «ἰμπεριαλιστικό οἰκονομισμό»», πού εἶναι ἀφιερωμένο σ'αὐτό τό ζήτημα.

Νοέμβρης, 12 (25) Ὁ Λένιν σέ γράμμα του πρός τήν Ἰνέσσα Ἀρμάντ, τήν πληροφορεῖ ὅτι δέν μπορεῖ νά καταπιαστεῖ μέ τήν ἐπεξεργασία τῶν θέσεων «Τά καθήκοντα τῶν ἀριστερῶν τσιμμερβαλντινῶν στό Ἐλβετικό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα» γιά τούς γάλλους ἀριστερούς γιατί τοῦ λείπουν τά ἀπαραίτητα στοιχεῖα γιά τή Γαλλία· ἐκφράζει τή λύπη του γιά τή λειψή σύνδεση μέ τούς γάλλους διεθνιστές, γράφει γιά τό ποιά πρέπει νά εἶναι ἡ στάση ἀπέναντι στά πανδημοκρατικά κινήματα· «Ἐμεῖς οἱ σοσιαλδημοκράτες εἴμαστε πάντα ὑπέρ τῆς δημοκρατίας ὄχι «στό ὄνομα τοῦ καπιταλισμοῦ», ἀλλά στό ὄνομα τοῦ ξεκαθαρίσματος τοῦ δρόμου στό κίνημά μας...».

Νοέμβρης, 13 (26). Ὁ Λένιν σέ γράμμα του πρός τήν Μ. Ι. Οὐλιάνοβα τήν

πληροφορεῖ ὅτι πῆρε τά βιβλία πού τοῦ ἔστειλε καί τήν κάρτα μέ τήν εἴδηση γιά τήν ἐπικείμενη ἀποφυλάκιση τῆς Α. Ι. 'Ελιζάροβα· «Εἶμαι πάρα πολύ χαρούμενος ἀπό τήν εἴδηση γιά τήν 'Ανιούτα» —γράφει ὁ Λένιν.

Νοέμβρης, 17 (30). 'Ο Λένιν γράφει γράμμα πρός τήν 'Ινέσσα 'Αρμάντ, στό ὁποῖο δείχνει ὅτι εἶναι λαθεμένες οἱ ἀπόψεις της πάνω στό ζήτημα «γιά τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» καί γιά τίς ἀμοιβαῖες σχέσεις μέσα στήν 'Αριστερά τοῦ Τσίμμερβαλντ· ὑπογραμμίζει ὅτι εἶναι ἀπαραίτητος ὁ συγκεκριμένος ἱστορικός τρόπος ἐξέτασης τῆς «πατρίδας» καί τοῦ συνθήματος «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας», ἡ ἀναγκαιότητα τῶν ἐθνικο-απελευθερωτικῶν πολέμων, ἐπεξηγεῖ τή θέση τοῦ Κ. Μάρξ καί τοῦ Φ. "Ενγκελς στό ζήτημα αὐτό. 'Ο Λένιν ὑποβάλει σ'αὐστηρή κριτική τίς ἀπόψεις καί τίς φραξιονιστικές ἐνέργειες τῆς ὁμάδας Πιατακόφ—Μπός—Μπουχάριν, ξεσκεπάζει τήν πολιτική ραδιουργία τοῦ Κ. Ράντεκ καί καταδικάζει τή χωρίς ἀρχές καί τή συμβιβαστική πρός αὐτούς στάση τοῦ Γκ. Ε. Ζηνόβιεφ. «"Οποιος *συγχωρεῖ* τέτια πράγματα στήν πολιτική—γράφει ὁ Λένιν—αὐτόν ἐγώ τόν θεωρῶ κουτό, εἴτε παλιάνθρωπο. *'Εγώ αὐτούς καμιά φορά δέν θά τούς συγχωρήσω*».

'Ο Λένιν κάνει συζήτηση γιά δεύτερη φορά μέ τούς ἀριστερούς τσιμμερβαλντινούς γιά τίς θέσεις «Τά καθήκοντα τῶν ἀριστερῶν τσιμμερβαλντινῶν στό 'Ελβετικό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα» καί γιά τή στάση τοῦ 'Ελβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος ἀπέναντι στόν πόλεμο.

'Ο Λένιν κάνει σημειώσεις στίς θέσεις τοῦ Φ. Πλάττεν σχετικά μέ τό ζήτημα τῆς στάσης τοῦ 'Ελβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος ἀπέναντι στόν πόλεμο.

Νοέμβρης, 18 (Δεκέμβρης, 1). 'Ο Λένιν γράφει γράμμα πρός τόν ἐλβετό σοσιαλιστή "Αρτουρ Σμίθ μέ προτάσεις γιά νά κάνει πιό ἀκριβεῖς μιά σειρά διατυπώσεις στίς θέσεις τῶν ἐλβετῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν γιά τό συνέδριο τοῦ 'Ελβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος πάνω στό ζήτημα τοῦ πολέμου· ὑπογραμμίζει τή σπουδαιότητα πού ἔχει ἡ χρησιμοποίηση τῆς ἰδιομορφίας τῆς 'Ελβετίας γιά τήν ἐπαναστατική προπαγάνδα.

'Ανάμεσα στίς 18 τοῦ Νοέμβρη καί στίς 5 τοῦ Δεκέμβρη (1 καί 18 τοῦ Δεκέμβρη). 'Ο Λένιν γράφει παρατηρήσεις στό ἄρθρο τοῦ Ν. Ι. Μπουχάριν «Τό ἰμπεριαλιστικό ληστρικό κράτος».

Νοέμβρης. 'Ο Λένιν σέ γράμμα του πρός τόν Ν. Ντ. Κικνάτζε ἐπεξηγεῖ ὅτι εἶναι λαθεμένη ἡ θέση του πάνω στά ζητήματα γιά τή στάση ἀπέναντι στούς πολέμους, γιά τό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν· ὑπογραμμίζει ὅτι «ὁ μαρξιστής εἶναι ὑποχρεωμένος στόν καθορισμό τῆς πολιτικῆς του νά παίρνει ὑπόψη του *μόνο* ἀκριβῆ καί ἀπόλυτα ἀποδειγμένα *στοιχεῖα*», ὅτι καθορίζοντας τή στάση ἀπέναντι στόν πόλεμο, πρέπει «νά ἐξετάζει συγκεκριμένα τήν κάθε περίπτωση».

'Αρχές τοῦ Δεκέμβρη. 'Ο Λένιν γράφει παρατηρήσεις στό σχέδιο τῶν θέσεων τοῦ Ρ. Γκρίμμ γιά τή στάση τοῦ 'Ελβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος ἀπέναντι στόν πόλεμο.

'Ο Λένιν κάνει διορθώσεις στό σχέδιο ἀπόφασης πάνω στό ζήτημα τοῦ πολέμου, πού συντάχθηκε ἀπό τόν Φ. Πλάττεν.

'Ο Λένιν δουλεύει πάνω στίς «Θέσεις γιά τή στάση τοῦ 'Ελβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος ἀπέναντι στόν πόλεμο».

'Ο Λένιν σέ γράμμα του πρός τόν Μ. Γκ. Μπρόνσκι διατυπώνει τά βασικά σημεῖα τοῦ σχεδίου ἀπόφασης γιά τή στάση τοῦ 'Ελβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος ἀπέναντι στόν πόλεμο.

'Ο Λένιν στέλνει τίς θέσεις του «Τά καθήκοντα τῶν ἀριστερῶν τσιμμερβαλντινῶν στό 'Ελβετικό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα» στούς γάλλους διεθνιστές στήν 'Ελβετία.

Δεκέμβρης, 4 (17). 'Ο Λένιν, σέ γράμμα του πρός τήν 'Ινέσσα 'Αρμάντ, τήν πληροφορεῖ γιά τό σχέδιό του ἔκδοσης προκηρύξεων πάνω στά ζητήματα τῆς κατάστασης στήν 'Ελβετική σοσιαλδημοκρατία, γιά νά τίς μεταφράσει ἡ 'Αρμάντ στή γαλλική γλώσσα· γιά τή συμμετοχή του στή συνέλευση τῶν ἐλβετῶν ἀριστερῶν, ὅπου συζητήθηκε ἡ ἀπόφαση γιά τή στάση ἀπέναντι στόν πόλεμο καί γιά τά καθήκοντα τῶν ἀριστερῶν.

Δεκέμβρης, 5 (18). 'Ο Λένιν σέ γράμμα του πρός τήν 'Ινέσσα 'Αρμάντ, τῆς γράφει ὅτι οἱ εἰδήσεις ἀπό τή Ρωσία μαρτυροῦν γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς ἐπανάστασης· ἐκφράζει τήν ἀγανάκτησή του γιά τή θέση πού πῆραν ὁ Μπουχάριν καί

ὁ Ράντεκ· ὑπογραμμίζει τήν ἀνάγκη τῆς πάλης ἐνάντια στόν ὁπορτουνισμό.

Δεκέμβρης, 7 (20). ῾Ο Λένιν σέ γράμμα του πρός τόν Β. Α. Καρπίνσκι τόν πληροφορεῖ γιά τήν πρόθεσή του νά κάνει διάλεξη στή Ζυρίχη γιά τήν ἐπανάσταση τοῦ 1905, ἀπαριθμεῖ τήν ἀπαραίτητη βιβλιογραφία πού τοῦ χρειάζεται καί παρακαλεῖ νά τοῦ στείλουν τά βιβλία.

᾿Αργότερα ἀπό τίς 7 (20) τοῦ Δεκέμβρη. ῾Ο Λένιν γράφει τίς «Παρατηρήσεις ἀπ᾿ἀφορμή τό ἄρθρο γιά τό μαξιμαλισμό».

Δεκέμβρης, 8 (21). ῾Ο Λένιν σέ γράμμα του πρός τόν Μ. Ν. Ποκρόβσκι ἐκφράζει τή λύπη του, γιατί ἀπό τό ἔργο «῾Ο ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ», ἀφαίρεσαν τήν κριτική γιά τόν Κάουτσκι· ὁ Λένιν, σημειώνοντας ὅτι εἶναι ὑποχρεωμένος νά ὑποταχθεῖ στόν ἐκδότη στό ζήτημα αὐτό, προσθέτει: «῎Ας εἶναι, ἐγώ ἄλλη φορά θά λογαριαστῶ μέ τόν Κάουτσκι».

Δεκέμβρης, 12 (25). ῾Ο Λένιν γράφει γράμμα πρός τήν ᾿Ινέσσα ᾿Αρμάντ, στό ὁποῖο ὑποδείχνει ὅτι αὐτή δέν καταλαβαίνει τήν οὐσία καί τή ζημιά τοῦ «ἰμπεριαλιστικοῦ οἰκονομισμοῦ», ἐπεξηγεῖ ὅτι εἶναι λαθεμένη ἡ θέση τοῦ Μπουχάριν καί τοῦ Ράντεκ, ἀπό τή μιά μεριά, καί τῆς Ρ. Λούξεμπουργκ, ἀπό τήν ἄλλη, πάνω στό ζήτημα τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης καί τῆς στάσης ἀπέναντι στίς δημοκρατικές διεκδικήσεις.

Δεκέμβρης, 15 (28). ῾Ο Λένιν κάνει αἴτηση πρός τή Διεύθυνση τῆς ἀστυνομίας τῆς Ζυρίχης γιά τήν παράταση τῆς προθεσμίας παραμονῆς του στή Ζυρίχη μέχρι τίς 31 τοῦ Δεκέμβρη 1917· τήν πληροφορεῖ ὅτι κατέβαλε χρηματική ἐγγύηση 100 φράγκων στήν Τράπεζα τοῦ καντονίου τῆς Ζυρίχης.

Πρῶτο 15θήμερο τοῦ Δεκέμβρη. ῾Ο Λένιν σέ γράμμα του πρός τήν ᾿Ινέσσα ᾿Αρμάντ ὑποδείχνει ὅτι οἱ ραδιουργίες τοῦ Ράντεκ δέν εἶναι τυχαῖο γεγονός, προσωπικό του ζήτημα, καί ὅτι αὐτή κάνει λάθος πού δέν βγάζει πολιτικά συμπεράσματα ἀπό αὐτό, πού δέν ἐκτιμᾶ πολιτικά αὐτό πού γίνεται· ἐπεξηγεῖ ξανά τή μαρξιστική τοποθέτηση τοῦ ζητήματος γιά τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας· ἐκφράζει τήν ἱκανοποίησή του γιά τίς συζητήσεις τῆς ᾿Αρμάντ μέ τόν Α. Γκιλμπό καί τόν Π. Λεβί, τονίζει τή λαθεμένη θέση τοῦ Λεβί γιά τή στάση ἀπέναντι στόν κοινοβουλευτισμό.

Δεκέμβρης, 18 (31). — ῾Ο Λένιν στέλνει γράμματα στόν Β. Α. καί στόν Σ. Ν. Καρπίνσκι, στόν Β. Μ. Κασπάροφ καί στόν Μ. Τσχακάγια μέ πρωτοχρονιάτικες εὐχές.

Δεκέμβρης, 19 (1 τοῦ Γενάρη 1917). — ῾Ο Λένιν γράφει τό ἄρθρο «Πασιφισμός ἀστικός καί πασιφισμός σοσιαλιστικός».

Δεκέμβρης, 21 (3 τοῦ Γενάρη 1917). — ῾Ο Λένιν σέ γράμμα του πρός τόν Μ. Ν. Ποκρόβσκι τόν εὐχαριστεῖ γιά τίς φροντίδες του σχετικά μέ τήν ἔκδοση τοῦ βιβλίου «῾Ο ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ».

Δεύτερο 15θήμερο τοῦ Δεκέμβρη. — ῾Ο Λένιν γράφει τό «᾿Ανοιχτό γράμμα πρός τόν Μπορίς Σουβαρίν».

Νωρίτερα ἀπό τίς 25 τοῦ Δεκέμβρη (7 τοῦ Γενάρη 1917). — ῾Ο Λένιν γράφει τό «Προσχέδιο θέσεων ἔκκλησης πρός τή Διεθνή Σοσιαλιστική ᾿Επιτροπή καί πρός ὅλα τά σοσιαλιστικά κόμματα».

Δεκέμβρης, 25 (7 τοῦ Γενάρη 1917). — ῾Ο Λένιν σέ γράμμα του πρός τήν ᾿Ινέσσα ᾿Αρμάντ τήν πληροφορεῖ ὅτι τῆς ἔστειλε ἕνα φύλλο τῆς ἐφημερίδας «Volksrecht» μέ τήν ἀπόφαση τῆς σύσκεψης τῶν ἐλβετῶν ἀριστερῶν ἐνάντια στήν ἐπαόριστο ἀναβολή τοῦ συνεδρίου τοῦ ᾿Ελβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, πού εἶχε πρίν ὁριστεῖ νά γίνει τό Φλεβάρη τοῦ 1917 γιά νά ἀποφασίσει σχετικά μέ τή στάση τοῦ ᾿Ελβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος ἀπέναντι στόν πόλεμο· γράφει ὅτι εἶναι ἀνάγκη νά μεταφραστεῖ ἡ ἀπόφαση αὐτή στή γαλλική γλώσσα· ζητάει νά μάθει ἄν ὑπάρχουν ἀριστεροί στό Κλαράν καί στή Λωζάννη.

῾Ο Λένιν κάνει συζήτηση μέ τόν Ε. Ντόμπς καί τόν Β. Μύντσενμπεργκ πάνω στήν ἀπόφαση τῆς Διοίκησης τοῦ ᾿Ελβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος ἀπό τίς 7 τοῦ Γενάρη, γιά τήν ἀναβολή τῆς ἔκτακτης σύγκλησης συνεδρίου τοῦ ᾿Ελβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος.

Δεκέμβρης, 25 ἤ 26 (7 ἤ 8 τοῦ Γενάρη 1917). — ῾Ο Λένιν παίρνει μέρος στή σύσκεψη τῶν ἐλβετῶν ἀριστερῶν. ῾Η σύσκεψη ἀποφάσισε νά διαμαρτυρηθεῖ κατά τῆς ἀναβολῆς τῆς σύγκλησης τοῦ συνεδρίου πάνω στό ζήτημα τοῦ πολέμου.

᾿Ανάμεσα στίς 26 τοῦ Δεκέμβρη καί στίς 6 τοῦ Γενάρη 1917 (8 καί 19 τοῦ Γενάρη). — ῾Ο Λένιν σέ γράμμα του πρός τήν ᾿Ινέσσα ᾿Αρμάντ τήν πληροφορεῖ γιά τή συνεδρίαση τῆς Διοίκησης τοῦ ᾿Ελβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, πού ἔγινε στίς 7 τοῦ Γενάρη στή Ζυρίχη, στήν ὁποία ὁ Ρ. Γκρίμμ «ἐπικεφαλῆς ὅλων τῶν δεξιῶν», παρά καί ἐνάντια

στούς ἀριστερούς σοσιαλδημοκράτες, πέρασε τήν ἀπόφαση γιά τήν ἀναβολή ἐπαόριστο τῆς σύγκλησης τοῦ ἔκτακτου συνεδρίου τοῦ 'Ελβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος· ἐκδηλώνει τήν πρόθεση νά γράψει καί νά δημοσιεύσει ἀνοιχτό γράμμα πρός τό μέλος τῆς Διεθνοῦς Σοσιαλιστικῆς 'Επιτροπῆς Σάρλ Νέν, δηλώνοντας ὅτι δέν ἐπιθυμεῖ νά εἶναι στήν ὀργάνωση τοῦ Τσίμμερβαλντ μαζί μέ τόν Γκρίμμ, καί πληροφορεῖ ὅτι θά στείλει στήν ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ αἰτιολογική δήλωση γι'αὐτό. 'Υπογραμμίζει τή σημασία πού ἔχει τό ἄμεσο ξεσκέπασμα τοῦ Γκρίμμ.

Δεκέμβρης, 26-27 (8-9 τοῦ Γενάρη 1917). 'Ο Λένιν γράφει τό «'Ανοιχτό γράμμα πρός τόν Σάρλ Νέν, μέλος τῆς Διεθνοῦς Σοσιαλιστικῆς 'Επιτροπῆς τῆς Βέρνης» ἀπ'ἀφορμή τήν προδοτική συμπεριφορά τοῦ προέδρου τῆς Διεθνοῦς Σοσιαλιστικῆς 'Επιτροπῆς Ρ. Γκρίμμ.

Δεκέμβρης, 29 ἤ 30 (11 ἤ 12 τοῦ Γενάρη 1917). 'Ο Λένιν σέ γράμμα του πρός ἄγνωστο παραλήπτη, ἀναφερόμενος στή συζήτηση πού εἶχε μέ τόν Ε. Νόμπσον καί τόν Β. Μύντσενμπεργκ, γράφει γιά τή συνεδρίαση τῆς Διοίκησης τοῦ 'Ελβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς 7 τοῦ Γενάρη καί τονίζει τήν ψευτιά τῶν ἀνακοινώσεων τοῦ Ρ. Γκρίμμ στήν «Berner Tagwacht» ὅτι δῆθεν οἱ ἀριστεροί δέν ἦταν καταρχήν κατά τῆς ἀναβολῆς τοῦ συνεδρίου· τόν πληροφορεῖ ὅτι ὁ Μύντσενμπεργκ ἔγραψε ἄρθρο γιά τή «Volksrecht» κατά τῆς ἀπόφασης τῆς Διοίκησης τοῦ Κόμματος τῆς 7 τοῦ Γενάρη. 'Ο Λένιν ἀποτείνεται στόν παραλήπτη μέ τήν παράκληση νά στείλει τό γράμμα αὐτό στήν Σ. Ν. Ράβιτς, ὥστε κι'αὐτή μέ τή σειρά της νά τό στείλει στόν Α. 'Αμπράμοβιτς στό Σό-ντέ-Φόν.

Δεκέμβρης, 30 (12 τοῦ Γενάρη 1917). 'Ο Λένιν παίρνει μέρος στή συνεδρίαση τοῦ Γραφείου τῆς 'Αριστερᾶς τοῦ Τσίμμερβαλντ, ὅπου ἐξετάζεται τό σχέδιο τοῦ γράμματος διαμαρτυρίας ἐνάντια στίς ὀπορτουνιστικές ἐνέργειες τοῦ Ρ. Γκρίμμ.

Δεκέμβρης, 31 (13 τοῦ Γενάρη 1917). 'Ο Λένιν σέ γράμμα του πρός τήν 'Ινέσσα 'Αρμάντ τήν πληροφορεῖ ὅτι πῆρε τά γράμματά της μέ τά ἀποκόμματα τῆς ἐφημερίδας «Ρούσκιγε Βέντομοστι» καί τά γράμματα τοῦ Α. Γκιλμπό σχετικά μέ τήν προετοιμασία τοῦ συλλαλητηρίου ὑπέρ τῆς εἰρήνης· τήν πληροφορεῖ ὅτι τῆς στέλνει τέσσερα ἄρθρα του γιά τό «Νόβι Μίρ», καθώς ἐπίσης καί γιά τή σύγκληση ἀπό τόν Γκρίμμ συνδιάσκεψης τῶν σοσιαλιστῶν τῶν χωρῶν τῆς 'Αντάντ καί γιά τήν προετοιμασία ἀπό τούς μπολσεβίκους διαμαρτυρίας κατά τῆς συμπεριφορᾶς

τοῦ Ρ. Γκρίμμ· προτείνει στήν 'Αρμάντ νά ἑτοιμάσει διάλεξη γιά τούς γάλλους καί ἰταλούς ἐργάτες στήν 'Ελβετία σχετικά μέ τόν πασιφισμό.

Τέλη τοῦ Δεκέμβρη. 'Ο Λένιν γράφει τήν ἔκκληση «Πρός τούς ἐργάτες πού ὑποστηρίζουν τήν πάλη ἐνάντια στόν πόλεμο καί ἐνάντια στούς σοσιαλιστές πού πέρασαν μέ τό μέρος τῶν κυβερνήσεών τους».

'Ο Λένιν δουλεύει πάνω στή διάλεξη γιά τήν ἐπανάσταση τοῦ 1905, γράφει ἀποσπάσματα ἀπό βιβλία, κάνει τό σχέδιο τῆς διάλεξης.

Δεκέμβρης. 'Εκδίδεται τό τεῦχος 2 τῆς «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»» μέ τά ἄρθρα τοῦ Λένιν «Γιά τό σύνθημα τοῦ «ἀφοπλισμοῦ»», «'Ο ἰμπεριαλισμός καί ἡ διάσπαση τοῦ σοσιαλισμοῦ», «'Η Διεθνής τῶν Νέων», «Προσπάθειες νά βγάλουν ἀσπροπρόσωπο τόν ὁπορτουνισμό» καί «'Η ὁμάδα Τσχεΐτζε καί ὁ ρόλος της».

'Ο Λένιν γράφει τά ἄρθρα «Θεμελιακές θέσεις σχετικά μέ τό ζήτημα τοῦ πολέμου» καί «Σχετικά μέ τήν τοποθέτηση τοῦ ζητήματος τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας».

Δεκέμβρης-Φλεβάρης τοῦ 1917. 'Ο Λένιν μελετάει στή βιβλιοθήκη τῆς Ζυρίχης ἔργα πάνω στό ζήτημα τῆς στάσης τοῦ μαρξισμοῦ ἀπέναντι στό κράτος· γράφει ἀποσπάσματα ἀπό τά ἔργα τοῦ Κ. Μάρξ καί τοῦ Φ. Ἔνγκελς· γράφει τίς παρατηρήσεις καί τά συμπεράσματά του. Τό ὑλικό πού ἑτοίμασε ὁ Λένιν τό τιτλοφόρησε «'Ο μαρξισμός καί τό κράτος».

1917

Γενάρης, 1-2 (14-15). 'Ο Λένιν καθοδηγεῖ τή σύσκεψη τῶν ἐλβετῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν, στήν ὁποία συζητεῖται τό ζήτημα τῆς δράσης ἐνάντια στόν Γκρίμμ. 'Η σύσκεψη πῆρε ἀπόφαση μέ τήν ὁποία ἀπαιτεῖ τήν ἀπομάκρυνση τοῦ Γκρίμμ ἀπό τή Διεθνή Σοσιαλιστική 'Επιτροπή.

Γενάρης, 6 (19). 'Ο Λένιν γράφει γράμμα πρός τήν 'Ινέσσα 'Αρμάντ, στό ὁποῖο τονίζει ὅτι οἱ παρατηρήσεις της ἀπ' ἀφορμή τίς ἀπόψεις τοῦ Ἔνγκελς στόν πρόλογο τοῦ ἔργου τοῦ Μάρξ «Οἱ ταξικοί ἀγῶνες στή Γαλλία» εἶναι λαθεμένες· τονίζει ὅτι οἱ συλλογισμοί τῆς 'Αρμάντ γιά τήν «ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» εἶναι «ἀφηρημένοι καί δέν τούς χαρακτηρίζει ἱστορική ἀντιμετώπιση» καί ἐπεξηγεῖ λεπτομερειακά τό ζήτημα αὐτό.

'Ο Λένιν στέλνει στά τμήματα ἐξωτερικοῦ τῶν μπολ-

σεβίκων τήν ἀπόφαση τῶν ἐλβετῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν πού κάλεσαν τά μέλη τοῦ Κόμματος νά ψηφίσουν πάνω στό ζήτημα τῆς σύγκλησης ἔκτακτου συνεδρίου τοῦ Κόμματος, πού εἶχε ἀναβληθεῖ ἐπαόριστο μέ ἀπόφαση τῆς Διοίκησης τοῦ 'Ελβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος.

Γενάρης, 7 (20). 'Ο Λένιν σέ γράμμα του πρός τήν 'Ινέσσα 'Αρμάντ τήν πληροφορεῖ ὅτι οἱ ἐλβετοί ἀριστεροί σοσιαλδημοκράτες πῆραν ἀπόφαση κατά τῆς ἀναβολῆς τοῦ ἐκτάκτου συνεδρίου τοῦ Κόμματος καί μέ τήν ἀπαίτηση νά ψηφίσουν τά μέλη τοῦ Κόμματος πάνω στό ζήτημα αὐτό· γράφει ὅτι εἶναι ἀνάγκη νά ἐπιτευχθεῖ ἡ ἔκδοση τρίκ καί προκηρύξεων.

Γενάρης, 9 (22). 'Ο Λένιν κάνει διάλεξη γιά τήν ἐπανάσταση τοῦ 1905 σέ συγκέντρωση τῆς ἐργαζόμενης νεολαίας στόν Οἶκο τοῦ Λαοῦ τῆς Ζυρίχης.

'Ο Λένιν γράφει γράμμα πρός τήν 'Ινέσσα 'Αρμάντ πάνω στό ζήτημα τῆς διάλεξής της τῆς 8 (21) τοῦ Γενάρη γιά τόν πασιφισμό, προτείνει νά τήν ἐπαναλάβει στή Γενεύη καί στό Σό-ντέ-Φόν· ρωτᾶ ἄν μεταφράστηκαν στή γαλλική γλώσσα τά σχέδια τῶν ἀποφάσεων γιά τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας καί πάνω στό ζήτημα τοῦ πολέμου γιά τό συνέδριο τοῦ 'Ελβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, τήν πληροφορεῖ γιά τή συμβιβαστική στάση τοῦ Ε. Νόμπς καί Φ. Πλάττεν ἀπέναντι στόν Ρ. Γκρίμμ, ὅπως ἐπίσης γιά τήν ἄρνηση τοῦ Α. Γκιλμπό νά ὑπογράψει τήν ἀπόφαση ἐνάντια στόν Ρ. Γκρίμμ.

Γενάρης, 10 (23). 'Ο Λένιν γράφει ἀποσπάσματα ἀπό τίς ἐφημερίδες «Volksrecht» τῆς 23 τοῦ Γενάρη, καί «Berner Tagwacht» τῆς 22 τοῦ Γενάρη 1917, γιά τή συνεδρίαση τῆς Διοίκησης τοῦ 'Ελβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς 22 τοῦ Γενάρη τοῦ 1917 μέ θέμα τή σύγκληση συνεδρίου.

'Ανάμεσα στίς 13 καί στίς 17 (26 καί 30) τοῦ Γενάρη. 'Ο Λένιν γράφει τό ἄρθρο «Δώδεκα σύντομες θέσεις γιά τήν ὑποστήριξη ἀπό μέρους τοῦ Γκ. Γκρόιλιχ τῆς ὑπεράσπισης τῆς πατρίδας».

Γενάρης, 17 (30). 'Ο Λένιν γράφει δυό γράμματα πρός τήν Ι. Φ. 'Αρμάντ, στά ὁποῖα ἐξηγεῖ τήν οὐσία τοῦ ἀστικοῦ πασιφισμοῦ, περιγράφει τή συζήτηση πού εἶχε μέ δυό αἰχμαλώτους πού δραπέτευσαν, τήν πληροφορεῖ γιά τήν κατάσταση στήν ἐλβετική σοσιαλδημοκρατία· ὑπογραμμίζοντας ὅτι διάβασε τό ἔργο «Γιά τό ζήτημα

τῆς κατοικίας» τοῦ Φ. Ἔνγκελς, ὁ Λένιν γράφει: «Θαυμάσια! Εἶμαι τώρα ἀκόμη πιό πολύ «ἐρωτευμένος» μέ τόν Μάρξ καί τόν Ἔνγκελς, καί καμιά δυσφήμισή τους δέν μπορῶ νά τήν ἀνεχθῶ μέ ἠρεμία. Ὄχι, αὐτοί εἶναι πραγματικοί ἄνθρωποι! Ἀπ'αὐτούς πρέπει νά διδαχθοῦμε. Ἀπό αὐτή τή θέση ἐμεῖς δέν πρέπει νά ξεφύγουμε. Ἀπό *αὐτή* τή θέση ξέφυγαν καί οἱ σοσιαλσωβινιστές καί οἱ καουτσκιστές».

Γενάρης, 18 (31) Στό φύλ. ἀρ. 58 τῆς ἐφημερίδας «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ» δημοσιεύεται τό ἄρθρο τοῦ Λένιν «Στροφή στήν παγκόσμια πολιτική».

Γενάρης, 20 (Φλεβάρης, 2). Ὁ Λένιν σέ γράμμα του πρός τήν Ι. Φ. Ἀρμάντ τήν πληροφορεῖ γιά τή συνέλευση τῶν τσιμμερβαλντινῶν στό Ὄλτεν τήν 1 τοῦ Φλεβάρη 1917 καί γιά τό ξεσκέπασμα σ'αὐτήν τῆς ὀπορτουνιστικῆς γραμμῆς τοῦ Ρ. Γκρίμμ· γράφει ὅτι σκοπεύει νά ἀπαντήσει στήν μπροσούρα τοῦ Σπεκτάτορ (Σ. Νάχιμσον) «Vaterlands-Verteidigung und auswärtige Politik der Sozialdemokratie» («Ἡ ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας καί ἡ ἐξωτερική πολιτική τῆς σοσιαλδημοκρατίας»).

Γενάρης, 21 (Φλεβάρης, 3). Ὁ Λένιν ἀπευθύνεται πρός τόν νορβηγό σοσιαλιστή Τ. Νέρμαν μέ τήν παράκληση νά ἐπισκεφθεῖ τόν σουηδό ἀριστερό σοσιαλδημοκράτη Ζ. Χέγκλουντ, πού βρίσκεται στή φυλακή καί νά τόν παρακαλέσει νά ὑπογράψει τό γράμμα μέ τή διαμαρτυρία ἐνάντια στίς ὀπορτουνιστικές ἐνέργειες τοῦ Γκρίμμ, μέ τήν ἀπαίτηση νά παραιτηθεῖ ὁ Γκρίμμ ἀπό τή Διεθνή Σοσιαλιστική Ἐπιτροπή.

Ὁ Λένιν σέ γράμμα του πρός τήν Ἰνέσσα Ἀρμάντ τή πληροφορεῖ ὅτι πῆρε τά γράμματά της, ἐγκρίνει τό σχέδιο τῆς διάλεξής της, τήν συμβουλεύει νά τήν ἐπαναλάβει συμπληρώνοντάς την μέ τά σημεῖα «πῶς μπορεῖ νά γίνει ἐπανάσταση; τί εἶναι δικτατορία τοῦ προλεταριάτου; γιατί αὐτή εἶναι ἀναγκαία; γιατί αὐτή εἶναι ἀ κ α τ ό ρ θ ω τ η χωρίς νά εἶναι ἐξοπλισμένο τό προλεταριάτο; γιατί αὐτή συμβιβάζεται ἐντελῶς μέ τή δημοκρατία, ὁλοκληρωτικά, ὁλόπλευρα; (παρά τή χυδαία γνώμη)»· τήν πληροφορεῖ γιά τήν πάλη μέσα στό Ἐλβετικό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα, γιά τήν ἐπικείμενη σύσκεψη τῶν «νέων» ἀπό τή γερμανική καί τή γαλλική Ἐλβετία, κάνει ὑποδείξεις πάνω στά ζητήματα τῆς προετοιμασίας τῆς σύσκεψης αὐτῆς καί γιά τήν παροχή βοήθειας στούς ἀριστερούς σοσιαλδημοκράτες· συμβουλεύει τήν Ἀρμάντ νά προσπαθήσει νά δημιουργήσει ὁμάδα γάλλων ἀριστερῶν στήν

Ἐλβετία, ὑπογραμμίζει ὅτι τό πιό βασικό καθῆκον εἶναι ἡ ὑποστήριξη καί ἡ ἀνάπτυξη κάθε λογῆς μαζικῶν ἐπαναστατικῶν ἐνεργειῶν μέ σκοπό τήν ἐπιτάχυνση τῆς ἐπανάστασης, τήν κατάκτηση τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου.

Ἀνάμεσα στίς 27 καί στίς 29 τοῦ Γενάρη (9 καί 11 τοῦ Φλεβάρη). Ὁ Λένιν γράφει τήν «Πρόταση γιά τροποποιήσεις στήν ἀπόφαση πάνω στό ζήτημα τοῦ πολέμου» γιά νά ὑποβληθεῖ ἀπό τούς ἐλβετούς ἀριστερούς σοσιαλδημοκράτες στό καντονιακό συνέδριο τῆς σοσιαλδημοκρατίας τῆς ὀργάνωσης τῆς Ζυρίχης.

Ἀργότερα ἀπό τίς 30 τοῦ Γενάρη (12 τοῦ Φλεβάρη). Ὁ Λένιν σέ γράμμα του πρός τήν Σ. Ν. Ράβιτς τήν πληροφορεῖ ὅτι πῆρε τό γράμμα της γιά τήν κατάσταση στήν ὀργάνωση τῆς Γενεύης τοῦ Ἐλβετικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, τονίζει τίς δυσκολίες τῆς δουλιᾶς, τήν ἀδυναμία τῶν ἐλβετῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν, ὑπογραμμίζει ὅτι «χωρίς νά ἔχουν ἐπαφή μέ τίς μάζες, δέν μποροῦν νά κάνουν τίποτε»· γράφει ὅτι εἶναι ἀπαραίτητο νά δοθεῖ βοήθεια στούς ἐλβετούς ἀριστερούς σοσιαλδημοκράτες.

Γενάρης, 31 (Φλεβάρης, 13). Ὁ Λένιν σέ γράμμα του πρός τήν Ἰνέσσα Ἀρμάντ τήν πληροφορεῖ γιά τό καντονιακό συνέδριο τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ὀργάνωσης τῆς Ζυρίχης· τῆς προτείνει νά προετοιμάσει διάλεξη γιά τά τρία ρεύματα στό Ἐλβετικό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα στή γαλλική γλώσσα· γράφει γιά τίς διαστρεβλώσεις στό περιοδικό «Die Neue Zeit» τοῦ προλόγου τοῦ Φ. Ἔνγκελς στό ἔργο τοῦ Κ. Μάρξ «Οἱ ταξικοί ἀγῶνες στή Γαλλία»· παρακαλεῖ νά τοῦ προμηθεύσουν τά ἔργα τοῦ Σ. Φουριέ.

Γενάρης. Ὁ Λένιν δουλεύει πάνω στήν μπροσούρα «Στατιστική καί κοινωνιολογία» (ἡ μπροσούρα δέν ὁλοκληρώθηκε)· γράφει τά ἄρθρα «Φανταστικός ἤ πραγματικός βάλτος;», «Ἡ ὑπεράσπιση τῆς οὐδετερότητας».

Φλεβάρης, 2 (15). Ὁ Λένιν σέ γράμμα του πρός τήν Μ. Ι. Οὐλιάνοβα τήν πληροφορεῖ ὅτι πῆρε τά χρήματα, γράφει γιά τίς οἰκονομικές δυσκολίες: «Ἡ ἀκρίβεια εἶναι ἀπελπιστική καί ἡ ἱκανότητα γιά δουλιά, ἐξαιτίας τῆς ἄσχημης νευρικῆς κατάστασης εἶναι φοβερά χαμηλή»· τήν εὐχαριστεῖ γιά τά βιβλία πού τοῦ ἔστειλε.

Φλεβάρης, 4 (17). Ὁ Λένιν γράφει γράμμα πρός τήν Α. Μ. Κολλοντάι, μέ τό ὁποῖο τήν πληροφορεῖ ὅτι πῆρε τό γράμμα της καί ὅτι τῆς ἔστειλε στίς 7-8 τοῦ Γενάρη στή Νέα Ὑόρκη ἕνα γράμμα καί ἄρθρο γιά τό «Νόβι Μίρ»·

ἐκφράζει τήν ἀγανάκτησή του ἀπ' ἀφορμή τό συνασπισμό τοῦ Τρότσκι μέ τούς δεξιούς σοσιαλδημοκράτες ἐνάντια στούς ἀριστερούς τσιμμερβαλντινούς, τονίζει ὅτι εἶναι ἀπαραίτητο νά τόν ξεσκεπάσουν στήν ἐφημερίδα «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτ»· γράφει ὅτι ἑτοιμάζει (καί σχεδόν προετοίμασε τό ὑλικό) ἄρθρο γιά τή θέση τοῦ μαρξισμοῦ ἀπέναντι τό κράτος· ἐκφράζει τή λύπη του γιατί ἡ ἔλλειψη μέσων δέν ἐπιτρέπει νά ἐκδόσουν τά τεύχ. 3 καί 4 τῆς «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»», γιά τά ὁποῖα τό ὑλικό εἶναι ἤδη ἕτοιμο· τονίζει ὅτι οἱ ὀπορτουνιστικές ἐνέργειες τῶν δεξιῶν τσιμμερβαλντινῶν πού πέρασαν σέ ἀνοιχτή συμμαχία μέ τούς σοσιαλσωβινιστές ὁδήγησαν στήν ἰδεολογική χρεοκοπία τῆς Ἕνωσης τοῦ Τσίμμερβαλντ· τήν πληροφορεῖ γιά τήν κατάσταση στήν σοσιαλδημοκρατία τῆς Ἐλβετίας· ρωτάει ἄν μπορεῖ νά κανονίσει τή συνεργασία τή δική του καί ἄλλων ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν στήν ἐφημερίδα τῶν ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν τῆς Σουηδίας.

Φλεβάρης, 5-6 (18-19). Ὁ Λένιν μέ γράμμα του πρός τόν Μ. Τ. Ἐλιζάροφ, τόν πληροφορεῖ ὅτι ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια κατάρτισε σχέδιο ἔκδοσης «Παιδαγωγικοῦ λεξικοῦ» ἤ «Παιδαγωγικῆς ἐγκυκλοπαίδειας», ὑπογραμμίζει τή σπουδαιότητα αὐτοῦ τοῦ ἔργου· τόν παρακαλεῖ νά μελετήσει καλά τό σχέδιο αὐτό, νά φροντίσει νά βρεῖ ἐκδότη καί νά κλείσει συμφωνία ἐξονόματος τῆς Ν. Κ. Κρούπσκαγια.

Νωρίτερα ἀπό τίς 6 (19) τοῦ Φλεβάρη. Ὁ Λένιν παίρνει μέρος στό γράψιμο καί στήν ἐπιμέλεια τῆς ὕλης τοῦ φυλλαδίου ἀρ. 1 τῆς ὁμάδας τῶν ἀριστερῶν τσιμμερβαλντινῶν στήν Ἐλβετία—«Gegen die Lüge der Vaterlandsverteidigung» («Ἐνάντια στό ψέμα γιά τήν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας»).

Φλεβάρης, 6 (19). Ὁ Λένιν γράφει γράμμα πρός τήν Ἰνέσσα Ἀρμάντ μέ τό ὁποῖο τήν πληροφορεῖ γιά τίς εἰδήσεις πού πῆρε ἀπό τή Μόσχα σχετικά μέ τό δυνάμωμα τῶν ἐπαναστατικῶν διαθέσεων στή Ρωσία, ὅτι τό Γραφεῖο τῆς ΚΕ τῆς Μόσχας ἔκδοσε φυλλάδιο· γράφει ὅτι τόν τελευταῖο καιρό δούλευε ἐντατικά πάνω στό ζήτημα τῆς στάσης τοῦ μαρξισμοῦ ἀπέναντι στό κράτος, «μάζευα πολύ ὑλικό, κατάληξα... σέ πολύ ἐνδιαφέροντα συμπεράσματα», ὅτι θά ἤθελε νά γράψει γιά τό ζήτημα αὐτό ἄρθρο καί νά τό δημοσιεύσει στό τεῦχ. 4 τῆς «Σμπόρνικ «Σοτσιάλ-Ντεμοκράτα»»· τήν πληροφορεῖ ὅτι τελείωσε ἡ προετοιμασία τοῦ φυλλαδίου ἀρ. 1 τῆς ὁμάδας τῶν ἀριστερῶν τσιμμερβαλντινῶν τῆς Ἐλβετίας.

Φλεβάρης, 14 (27). Ὁ Λένιν σέ γράμμα του πρός τήν Ἰνέσσα Ἀρμάντ σημειώνει τή σπουδαιότητα τῆς δουλιᾶς ἀνάμεσα στή νεολαία τῆς Ἐλβετίας, προτείνει νά συγκεντρωθοῦν στοιχεῖα γιά τίς μαζικές ἀπεργίες πού ἔγιναν στήν ἱστορία τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος τῆς γαλλικῆς Ἐλβετίας· γράφει γιά τή συζήτηση τοῦ Α. Πάννεκουκ μέ τόν Κ. Κάουτσκι στό περιοδικό «Die Neue Zeit» (1912) πάνω στό ζήτημα γιά τό κράτος.

Φλεβάρης, 19 (Μάρτης, 4). Ὁ Λένιν σέ γράμμα του πρός τήν Σ. Ν. Ράβιτς τήν παρακαλεῖ νά τοῦ στείλει τήν μπροσούρα τοῦ Μ. Α. Μπακούνιν «Ἡ Κομμούνα τοῦ Παρισιοῦ καί ἡ ἔννοια τῆς κρατικῆς συγκρότησης» στή ρωσική ἤ γαλλική γλώσσα.

Φλεβάρης, 20 (Μάρτης, 5). Ὁ Λένιν γράφει γράμμα πρός τήν Α. Μ. Κολλοντάι, μέ τό ὁποῖο τήν πληροφορεῖ ὅτι ἡ εἴδηση πού δημοσιεύτηκε στίς ἐφημερίδες γιά τή σύγκληση τοῦ συνεδρίου τοῦ ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν τῆς Σουηδίας στίς 12 τοῦ Μάη μέ σκοπό τήν ἵδρυσή νέου κόμματος στή βάση «τῶν ἀρχῶν τοῦ Τσίμμερβαλντ» τόν ἀνησυχεῖ καί τόν ἐκνευρίζει, «γιατί «τό Τσίμμερβαλντ» χρεοκόπησε ξεκάθαρα καί τά ὡραῖα λόγια ἐξυπηρετοῦν καί πάλι τήν κάλυψη τῆς σαπίλας»· τονίζει ὅτι εἶναι ἀπαραίτητο νά δοθεῖ βοήθεια στούς ἀριστερούς τῆς Σουηδίας ἀκόμη πρίν τή σύγκληση τοῦ συνεδρίου, γιά νά καταλάβουν ὅλη τήν προστυχιά τοῦ σοσιαλπασιφισμοῦ καί τοῦ καουτσκισμοῦ, ὅλη τήν ποταπότητα τῆς πλειοψηφίας τοῦ Τσίμμερβαλντ, νά τούς δοθεῖ βοήθεια γιά νά ἐπεξεργαστοῦν καλό πρόγραμμα καί τακτική γιά τό νέο κόμμα, δίνει πρακτικές συμβουλές γιά τό πῶς μπορεῖ νά γίνει αὐτό. Ὁ Λένιν ὑπογραμμίζει ὅτι τό «ζήτημα γιά τό πρόγραμμα καί τήν τακτική ἑνός *νέου* σοσιαλισμοῦ, πραγματικά ἐπαναστατικοῦ μαρξισμοῦ καί ὄχι τοῦ σιχαμεροῦ καουτσκισμοῦ, *μπαίνει* στήν ἡμερήσια διάταξη *παντοῦ*».

Φλεβάρης, 22 (Μάρτης, 7). Ὁ Λένιν μέ γράμμα του πρός τήν Ἰνέσσα Ἀρμάντ, τήν πληροφορεῖ γιά τή σύσκεψη τοῦ Ρ. Γκρίμμ καί τῶν ὀπαδῶν του πού ἔγινε στίς 3 τοῦ Φλεβάρη, γιά τή γενική συνέλευση τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ὀργάνωσης τῆς Ζυρίχης πού ἔγινε στίς 6 τοῦ Μάρτη καί τή στάση πού κράτησαν σ'αὐτήν οἱ σοσιαλπατριῶτες, γιά τήν ἔλλειψη ἀρχῶν στούς «ἀριστερούς» ἐλβετούς· ὑπογραμμίζει τήν ἀνάγκη νά ξεσκεπάζεται στίς διαλέξεις ὅλη ἡ ποταπότητα καί ἡ προστυχιά τοῦ σοσιαλπασιφισμοῦ.

Φλεβάρης, 23 (Μάρτης, 8).	Ὁ Λένιν, μέ γράμμα του πρός τήν Ἰνέσσα Ἀρμάντ τήν πληροφορεῖ γιά τήν κατάσταση στήν ὀργάνωση τῶν ἀριστερῶν στή Ζυρίχη, γιά τό πέρασμα τῶν Ε. Νόμπς, Φ. Πλάττεν καί τῶν «νέων» (Β. Μύντσενμπεργκ κ.ἄ.) μέ τό μέρος τοῦ Ρ. Γκρίμμ· γράφει γιά τή σημασία τῶν ἀνοιχτῶν διαλέξεων μέ σκοπό τήν ἐπαφή μέ τίς μάζες καί τήν ἐπίδραση σ'αὐτές, γιά τήν ἀναγκαιότητα νά ξεσκεπάζεται καί τό «κέντρο» (Ρ. Γκρίμμ καί Σία) καί οἱ «ἀριστεροί» (Ε. Νόμπς, Φ. Πλάττεν, Σ. Νέν κ.ἄ.).
Φλεβάρης.	Ὁ Λένιν γράφει τό πλάνο τοῦ ἄρθρου «Τά διδάγματα τοῦ πολέμου».
Τέλη τοῦ Φλεβάρη.	Ὁ Λένιν γράφει τό ἄρθρο «Ἱστορία μιᾶς μικρῆς περιόδου στή ζωή ἑνός σοσιαλιστικοῦ κόμματος».

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

* Μέ ἀστερίσκο σημειώνονται οἱ τίτλοι πού ἔβαλε τό Ἰνστιτοῦτο μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ.

1 9 1 7

ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΑ ΥΛΙΚΑ

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Τυπώθηκε τό Γενάρη τοῦ 1981
σέ 5.000 ἀντίτυπα
Τυπογραφικά φύλλα 37

ΛΕΝΙΝ

•

ΑΠΑΝΤΑ

30

ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ
ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.